

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Corpus Tannaiticum

Siphre ad Numeros adjecto Siphre zutta

Horovitz, Saul

Lipsiae, 1917

[urn:nbn:de:kobv:517-vlib-7829](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:kobv:517-vlib-7829)

~~5083~~ 5083 ~~2~~

5083

→

BD 3600 HOR

PM

Politen

Erhalten bei
der Bibliothek

Erhalten bei
der Bibliothek

Corpus Iannaiticum

2e Fo. Tertio

Commissarius Venerabilis Doctorum et
Sacerdotum Interpres

1788 Tertio

SIPHRE DEE RAB

1788 Tertio

Stipite in nomine dei

Commissarius Venerabilis Doctorum et

1788 Tertio

1788 Tertio

1788 Tertio

1788 Tertio

Bücherei der
Isr. Religionsgem. Leipzig

Schriften, herausgegeben von der Gesellschaft
zur Förderung der Wissenschaft des Judentums

Corpus Tannaiticum

Sectio Tertia:

Continens Veterum Doctorum ad Penta-
teuchum Interpretationes Halachicas

Pars Tertia:

SIPHRE D'BE RAB

Fasciculus primus:

Siphre ad Numeros adjecto Siphre zutta

Cum variis lectionibus et adnotationibus

edidit

H. S. HOROVITZ

Lipsiae

Libraria: **Gustav Fock, G. m. b. H.**

MCMXVII

קובץ מעשי התנאים

מערכה שלישית:
מדרשי התנאים

חלק שלישי:

ספרי רבי רב

מחברת ראשונה:

ספרי על ספר במדבר וספרי זוטא

עם חלופי גרסאות והערות

מאת

חיים שאול האראוויטץ

Bücherf. der
Isr. Religionsgem. Leipzig

לייצגני הרעיו לפיק

לזכרון נשמת א"מ מור' ר' יצחק
בן מור' ר' יחיאל הלוי וא"מ דרעזע
בת מ"ור הרב ר' אלעזר
זלה"ה

1420

Universitäts-
bibliothek
Potsdam

Inventarnr.

95058424

Einleitung

I.

Mit dem Namen Sifre bezeichnet der babylonische Talmud eine Midraschsammlung, welche nicht bloß zum vierten und fünften, sondern auch zum zweiten Buche Moses midraschische Erklärungen enthält. Daher neben Sifra und Sifre im babylonischen Talmud die Mechilta nirgends erwähnt wird¹. Im Gegensatz zu der Bedeutung des Namens im Babli ist bei uns für den Midrasch zu Exodus der Name Mechilta gebräuchlich, während der Midrasch zu Num. und Deut. unter dem Namen Sifre oder Sifre d'be Rab auf uns gekommen ist². Welcher Midrasch nun unter dem Sifre des Talmud gemeint sei, und in welchem Verhältnis unser Midrasch zu demselben stehe, können wir auf sich beruhen lassen. Jedenfalls ist die bekannte Überlieferung, wonach Sifre der Lehrmethode R. Akibas folge und dem Grundstocke nach ein Werk des Mischnalehrers R. Simeon sei, nicht auf unsern Midrasch zu beziehen³. Denn unser Midrasch stellt, wie von verschiedener Seite längst bemerkt wurde, überhaupt kein einheitliches Werk dar, sondern ist aus verschiedenen Schulen hervorgegangen. Und

¹ In der bekannten in Babli häufig vorkommenden Zusammenstellung הלכתא וספרא (Berachot 47b, Chag. 3a, Kidd. 49b, Schebuot 41b). Ebenso wird in dem gleich zu erwähnenden Ausspruch R. Jochanans die Mech. mit Stillschweigen übergangen, weil eben der Midrasch zu Exod. im Sifre eingeschlossen ist; vgl. Frankel, Darke Ham. S. 310 Anm. 1, Friedmann, Mech. Einleit. S. LXXIII, Weiß, Mech. Einleit. S. XVIII, welcher die von vornherein unwahrscheinliche Konjektur ausspricht, daß überall in den anfangs genannten Stellen הלכתא aus מכילתא korrumpiert sei. Ausdrücklich wird der Midrasch zu Exod. unter Sifre mitbezeichnet von Hal. Ged. Ende, סדר תנאים ואמוראים Ende (Machsor Vitry II, S. 492). Vgl. Lewy, Über einige Fragmente aus der Mischna d. Abba S., S. 6 Anm. 8 und Respons. d. G. ed. Harkawy Nr. 66 und Nr. 229.

² Als Sifre d'be Rab zitieren unseren Midrasch R. Chananel zu Schebuot 37 Raschi Erachin 21a u. A. Mit der Bezeichnung „d'be Rab“ wird Rab als derjenige genannt, in dessen Schule der Midrasch allgemeine Aufnahme fand; vgl. Lewy, Ein Wort über die Mech. d. RS. S. 1 Anm. 1. Über den Ausdruck דבי רב שאר ספרי דבי רב, Joma 74a und Baba b. 124b, vgl. RSBM. zur letzteren Stelle, Lewy, Über einige usw. a. a. O. und Hoffmann, Einleitung in die halachischen Midraschim, S. 40 und 91.

³ Synhedrin 86a im Namen R. Jochanans: סתם מתני' ר' מאיר וכו' סתם ספרא ר' יהודה סתם ספרי ר' ש' וכולהו אליבא דר' ע. Bezüglich der Überlieferung sind verschiedene Zweifel aufgetaucht. Zunächst erscheint es fraglich, ob auch die Fortsetzung und nicht bloß der Anfang von R. Joch. herrühre, da die Namen Sifra und Sifre in Palästina nicht üblich

zwar trägt derselbe zu Num. und im ersten Teil zu Deut. (bis zum Abschn. ראה) alle Merkmale eines Midrasch aus der Schule R. Jismael's an sich, während die Fortsetzung von ראה ab ebenso entschieden sich als ein Midrasch aus der Schule R. Akiba's kundgibt⁴. Wie aus verschiedenen Stellen im jerusalemischen Talmud hervorgeht, herrschten zwischen R. J. und R. A. hinsichtlich der Auslegung der heiligen Schrift in vielen Punkten prinzipielle Meinungsverschiedenheiten, häufig sogar werden diese Differenzen ohne jede nähere Angabe als bekannt vorausgesetzt⁵. Auch im Babli werden einzelne dieser Kontroversen namhaft gemacht. Geht man nun von diesen prinzipiellen Unterschieden aus, so gelangt man zu dem sicheren Ergebnis, daß Sifre zu Num. nur aus der Schule R. J.'s stammen kann.

a) Von großer Tragweite ist die Meinungsverschiedenheit zwischen R. J. und R. A., betreffend die Anwendung der Wortanalogie (גו"ש), die der Erstere nur dann für zulässig erklärt, wenn das betreffende Wort überflüssig dasteht und daher als eigens zum Zwecke der גו"ש gesetzt erscheint (מיותר), während R. A. bei Anwendung der Wortanalogie von dieser Bedingung gänzlich absieht⁶. Wir besitzen an dieser Kontroverse ein untrügliches Merkmal, um zwischen den Midraschim aus den beiden Schulen zu unterscheiden, insofern als die Midraschim aus der Schule R. J.'s bei Anwendung

waren. Aber selbst der Anfang ist zweifelhaft, da nach der Version des Jer. R. Joch. gerade die entgegengesetzte Ansicht סתם מתני רבנן vertritt, was zu der in Babli im Namen R. Joch.'s tradierten Ansicht סתם הלכה כסתם משנה besser paßt. Vgl. Lewy, Über einige Fragm., S. 11 Anm. 15; Hoffmann, Einleitung S. 15, Anm. 1.

⁴ Den Unterschied zwischen Sifre Num. und Deut. hat bereits Frankel, Darke Ham. S. 309 herausgeföhlt, doch kommt er über den allgemeinen Eindruck nicht hinaus und gibt keine näheren unterscheidenden Merkmale an. In aller Kürze deutet er seine Ansicht an, daß der Sifre zwei verschiedene Verfasser habe, nämlich R. Ismael und R. Simeon, wobei er auf die LA. des R. Simson aus Chinon סתם ספרי ר' ישמעאל hinweist, — ein mehr als zweifelhafter Beweis, daß die beiden Lesarten sich gegenseitig ausschließen und im Text des Babli doch nur die eine oder andere gestanden haben kann. Nichts Neues bietet Weiß, Mech. Einl. S. XXII; hingegen werden von ihm Dor Dor Wedorschaw II, S. 237 einzelne Beweise für die Verwandtschaft des Sifre mit der Mechilla gebracht, ohne daß jedoch hierbei auf einen Unterschied zwischen den einzelnen Teilen des Sifre hingewiesen wird. Hingegen wird dieser Unterschied von Hoffmann hervorgehoben, von dem auch zuerst an der Hand untrüglicher Merkmale die Zugehörigkeit von Sifre Num. zur Schule R. J.'s so überzeugend dargetan wird, daß seinen Ausführungen nur wenig hinzuzufügen sein dürfte. Nach Lewy, Ein Wort über die Mech. d. RS. S. 34 gehört auch, wie im Text angegeben, Sifre Deut. bis zum Abschn. ראה der Schule R. J.'s an, doch haben wir es hier vorläufig nur mit Sifre zu Num. zu tun.

⁵ Die Formel, mit welcher Jer. dies andeutet, lautet gewöhnlich: יעד כדון כר"ע כר"י. Vgl. das Verzeichnis dieser Stellen bei Hoffmann, Einleit. S. 6 Anm. 1. Einzelne der dort angeführten Stellen, wie z. B. Chagiga 77a, Sabbat 15b haben auf diese Auslegungsdifferenzen zwischen R. J. und R. A. keinen Bezug.

⁶ Vgl. Jer. Joma 45a und Synhedrin 24d. Auf diese Differenz wird stillschweigend angespielt in Jer. Ber. 11a (Megilla 74a) und Schebuot 38d. Abweichend wird diese Streitfrage von Babli dargestellt, vgl. Jebamot 70b und die das. verzeichneten Parallelstellen.

der גו"ש sich immer der Formel להקיש ולדון גו"ש bedienen, während in den Midraschwerken aus der Schule R. A.'s diese Formel fehlt⁷. Sifre zu Num., welcher besagte Formel konsequent anwendet, gibt sich demnach als ein Midrasch aus der Schule R. J.'s zu erkennen⁸.

b) Ein charakteristisches Zeichen für die Midraschim aus der Schule R. J.'s ist ferner die Anwendung des Grundsatzes אין עונשין מן הדין. Nach Jerusch. scheint R. J. allein diese Ansicht vertreten zu haben⁹. Daher die Erscheinung, daß ebenso wie in der Mechilta und in dem der Schule R. J.'s angehörigen Abschnitt über die Verwandtschaftsgrade auch im Sifre zu Num. dieser Grundsatz immer wiederkehrt¹⁰, während in den Midraschim aus der Schule R. A.'s, wie beispielsweise Sifra und Sifre zutta, besagter Grundsatz nirgends zur Anwendung gelangt.

c) Auch die unter den dreizehn Middot des R. J. aufgeführte Regel ר"י אמרו ר"י משום ר"י wird, wie wir aus Jer. Pea 16 c und Sota 23 d erfahren, nicht allgemein anerkannt, und als Gewährsmann derselben erscheint R. J. Dieser Satz wird in der Mechilta und im Sifre zu Num. anonym angeführt¹¹, während er im Sifra, soweit uns bekannt ist, zweimal und zwar mit dem ausdrücklichen Vermerk אמרו ר"י erwähnt wird, womit ausgesprochen ist, daß derselbe keine allgemeine Anerkennung gefunden und lediglich von R. J. vertreten wird¹².

d) Eine Differenz von weittragender Bedeutung ist auch die Kontroverse, betreffend למד מן הלמד; das ist die Frage, ob eine abgeleitete, erst auf dem Wege der Hermeneutik von anderswoher gewonnene Bestimmung als Ausgangspunkt für neue Folgerungen dienen darf, um von der sekun-

Für unseren Zweck kommt lediglich die Darstellung des Jer. in Betracht, die in der Verschiedenheit der Midraschwerke ihre Bestätigung findet.

⁷ Vgl. Hoffmann a. a. O. S. 6 Anm. 3. Der Unterschied springt besonders in die Augen, wenn ein und dieselbe גו"ש in den Midraschwerken der beiden Schulen vorkommt; vgl. Mech. Bo, Abschn. 15 ונאמר תושב ושכיר בפסח ונאמר תושב ושכיר בפסח להקיש ולדון גו"ש נאמר תושב ושכיר בפסח ונאמר תושב ושכיר בפסח, hingegen Sifra Emor Per. IV.18 בפסח ושכיר ושכיר בפסח ונאמר תושב ושכיר בפסח ושכיר ושכיר בפסח. Hier hat der Redaktor des Sifra den ursprünglichen Wortlaut im Sinne der Schule R. A.'s geändert.

⁸ Vgl. Sifre S. 32₁₄, 34₁, 38₁₀, 61₁₃ u. s.

⁹ Jer. Jebamot 11d und Aboda zara 45b דר"י אמר למדין מק"ו ואין עונשין מק"ו. In Babil herrscht über diesen Punkt eine gewisse Dunkelheit, vgl. Synhed. 54a und die Parallelstellen. In Makkot 17b und Zebachim 106b wird zwar vorausgesetzt, daß eine Meinungsverschiedenheit besteht, aber wir erfahren nirgends, wer die Kontroversanten sind. Außer dem sind die Worte: מפילו למ"ד עונשין מן הדין אין מזהירין מן הדין, der Darstellung des Jer. gerade diametral entgegengesetzt. Vgl. Graetz, 4. Aufl., Bd. IV, S. 396 und Weiß a. a. O., S. 237, Anm. 1.

¹⁰ Vgl. für Sifre S. 28₁₀, 159₁₃ und 20₁, 162₁, 212₅ u. s. Außer diesen anonymen Stellen wenden einzelne Tannaim, z. B. ר' יונה u. ר' יאשיה diesen Satz gleich im Anfang Seite 2₀ und 3₈ an.

¹¹ Vgl. für Sifre S. 24₂, 39₁₇ und 41₅.

¹² Vgl. Sifra Nedaba Per. XIX.4, Zaw Par. V.4, wo es nach der L.A. von מ"ח gleichfalls אמרו ר"י משום ר"י heißen muß für דר"י אמרו לו.

dären Stelle auf eine dritte übertragen zu werden. R. A. erklärt ein solches Verfahren für zulässig, während R. J. solche weithergeholte Deduktionen verbietet¹³. In Übereinstimmung mit der Ansicht R. J.'s setzt Sifre zu Num. S. 165² die Unzulässigkeit einer solchen mittelbaren Übertragung voraus.

e) Eine Verschiedenheit in der Interpretationsweise, die auch in der Terminologie beider Schulen sich kundgibt, drückt der babylonische Talmud so aus, daß er sagt, R. J. habe das ganze Gesetz nach der Regel von כלל ופרט gedeutet, während R. A. überall ריבה ומיעט angewendet habe (Tosifta Schebuot I.7, Schebuot 26a, vgl. Jer. Maasur scheni 52d). Auch in dieser Beziehung verrät Sifre seine Zugehörigkeit zu der Schule R. J.'s, vgl. Sifre S. 14¹⁸ und S. 139⁷.

f) Schließlich sei die wichtigste Differenz hervorgehoben, durch welche sich die Interpretationsmethode R. J.'s von der R. A.'s von Grund aus unterscheidet, und die den Midraschwerken der beiderseitigen Schulen ein ganz verschiedenes Gepräge verleiht. R. A. deutet alle sprachlichen Besonderheiten und findet in gewissen Pleonasmen, wie beispielsweise die Verdoppelung einzelner Ausdrücke, in eigentümlichen Wortverbindungen, ja sogar in einzelnen Partikeln und Buchstaben eine Handhabe zu neuen Gesetzesbestimmungen und Folgerungen, während R. J. in allen jenen Erscheinungen nichts Auffälliges und in ihnen lediglich Eigentümlichkeiten des menschlichen Sprachgebrauchs finden kann¹⁴. Gerade dieser Gegen-

¹³ Vgl. Sifre S. 141¹⁸, wo R. J. die Unstatthaftigkeit des למד מן הלמד gleichsam wie selbstverständlich ausspricht, und Jer. Kidduschin 59a. Abweichend gibt Babli die Differenz zwischen R. J. und R. A. wieder, vgl. Zebach. 57a und 49b, während Jer. die von Babli gemachten Unterschiede nicht kennt. Als bekannt wird dieser Gegensatz zwischen R. J. und R. A. Jer. Orla 62a und Sabbat 9d vorausgesetzt, worauf bereits נועם הירושלמי zu Jebamoth Abschn. VIII hinweist. Diese beiden Stellen brauchten daher von Hoffm. a. a. O. S. 6 unter Rubrik a nicht besonders erwähnt zu werden. Das Gleiche gilt vom Zitat das. aus Berach. 11a, welche Stelle auf dem Gegensatz von מופנה beruht. Auf die Kontroverse von הלמד מן הלמד bezieht sich auch Jer. Sota 22b, wo die Worte דו אמר כר"ע דו אמר כר"ע כדון כר"ע דו אמר לשונות רבוין הן כר"י דו אמר לשונות כפולין הן וענו ונגשו הכהנים בני לוי selbst erst aus הלמד selbst erst aus הלמד, da nämlich die Ableitungsstelle דאית ליה למד מן הלמד Deut. 27,14 gefolgert wird. Auffallend ist Jer. Jebamot 8c, wo auf die Frage אי מה תשוב ושכיר האמור בפסח פסל בו את האונן אף וכו' בתרומה נפסול בו את האונן während es doch einfach genügt hätte, da es sich um R. J. handelt, auf den Grundsatz von הלמד מן הלמד hinzuweisen. Dies ist um so auffälliger, als Jer. selbst einige Zeilen später sich auf die Regel von למד מן הלמד bezieht, während es hier, wo es im Hinblick auf R. J. eigentlich am Platze war, nicht geschieht. Zur Erklärung vgl. Babli Bechor. 57a und dementsprechend ist auch zu lesen: כיי דא"ר הילא וכו' באו [וכא לא למדו תושב תושב אלא לדברים האמורים]. Die Kommentatoren, welche תושב תושב in תחת תחת emendieren und daher mit טומטום ואגדרוגינס ins Gedränge kommen, verfehlen den Sinn der Stelle gänzlich.

¹⁴ Babli hat für die Ansicht, welche die Deutung gewisser Pleonasmen verwirft, die Formel: דברה תורה כלשון בני אדם; vgl. Sifre 121¹⁸ und Berach. 31b u. Tossaf. Sota 24 s. v. ונתן ר' יונתן. wo die verschiedenen Stellen zusammengetragen sind. Jer. bezeichnet den Gegensatz

satz erstreckt sich über das ganze Gebiet der Schriftauslegung, verzweigt sich nach verschiedenen Richtungen und unterscheidet aufs schärfste die Midraschim der beiderseitigen Schulen. Dieser Unterschied läßt sich weniger an einzelnen Beispielen dartun, denn es handelt sich vielmehr um das ganze Aussehen, den ganzen Charakter der Midraschim, der dadurch ein anderer wird, höchstens könnten gewisse stereotype Wendungen, die den Midraschim der einen Schule im Gegensatze zur anderen eigen sind, hervorgehoben werden¹⁵. Im allgemeinen jedoch läßt sich bloß soviel sagen, daß die Midraschim aus der Schule R.J.'s dadurch, daß sie nicht jede sprachliche Eigentümlichkeit, jeden überflüssig scheinenden Ausdruck urgieren, sich von dem einfachen Schriftsinn weniger entfernen als die Midraschim aus der Schule R. A.'s. Auch wenn wir diese Verschiedenheiten der Deutungsweise als Kriterium in Betracht ziehen, erweist sich unser Sifre als ein Midrasch aus der Schule R. J.'s. Er deutet gewisse Pleonasmen und Partikeln nicht, die S. z. nach der Weise R. A.'s verwertet. Ebenso hat er gewisse stereotype Deutungen nicht, die Sifre und S. z. gemeinsam sind. Einen scheinbaren Widerspruch bildet zu unseren Darlegungen die Deutung der pleonastischen Ausdrucksweise S. 26₃. Wie bereits Jerusch. Ned. 36c und Babli das. 3a ausdrücklich hervorheben, ist diese Deutung ausschließlich im Sinne R. A.'s. Aber bei dem Umstande, daß der Sammler Erklärungen aus verschiedenen Lehrhäusern aufnahm, ist es nicht auf-

durch לשנות רבויין und לשנות כפולין; vgl. Sabbat 17a und Jebamot 8d, Ned. 36c, Sota 21d. Stillschweigend vorausgesetzt wird diese Kontroverse Pesachim 29c und 36c. Über die Deutung des Waw der Verbindung vgl. Sota 20a und 23a, Kidd. 59d, Synh. 21c, Scheb. 38 b, Babli Synh. 51 b und Joma 45a. Über die Deutung von Partikeln vgl. Scheb. 26a und Jer. Ber. 14b. An die Streitfrage, welche Babli Synh. 4a und sonst durch יש אם למקרא oder למסורת wiedergibt, erinnert die Kontroverse zwischen R. J. u. R. A. hinsichtlich יטמא = יטמא; und תשכב = תישכב; vgl. Jer. Sota 20a, Pesachim 27d und Sifra Ked. Per. IX.14, Jer. Synh. 25a Z. 15, wo es heißen muß: מן אתריה ר"ע מן אתריה כרת לנשכב מנין. כי כל אשר יעשה עד כדון כר"ע כר"י כרת לנשכב על דר"י לית משכב.

¹⁵ So ist die Deutung von זאת תורה dem Sifra und S. z. gemeinsam; vgl. S. z. 244₃, 246₂₁ u. Sifra Zaw Par. II,1 und die Parallelstellen bei Malbim das. Anders hingegen Sifre 38₂₈ und 41₈. Auffällig ist daher an letzter Stelle die LA. von מדרש חכמים. Ebenso stereotyp ist die Deutung von הגר, S. z. 283₅, Sifra Achare Per. VII 9 Par. VIII,1 u. s.; ebenso S. z. 260₁₀ und Sifra Zaw Per. IV-Ende und Per. XV-Ende u. s., Mech. d'RS. 15, hingegen Sifre 66₁₅ wie Mech. Bo c. 8 und Ki Tisa (vgl. Hoffmann S. 31 und Lewy, Ein Wort usw., S. 9 Anm. 6). Von stereotypen Deutungen, welche den Midraschim aus der Schule R. A.'s gemeinsam sind, sei im Anschluß an das Obige noch erwähnt die Erklärung ויהי כי יביאך, כי תבא, כי תבוא zu Ausdrücken wie: מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ (קבל עליך. v. מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ) und dergleichen, S. z. 280₁₀, 283₁₀ und Sifre Deut. c. 156 und die Parallelstellen (vgl. Lewy a. a. O. S. 28 Anm. 2); ebenso Mech. d'RS. S. 32, während Mech. d'RJ. zur letzten Stelle anders erklärt. Wie sich aus S. z. 283₁₀ ergibt, war diese Erklärung auch da üblich, wo es sich um ein Gebot handelt, das eingestandenermaßen erst im heiligen Lande selbst Geltung hatte, im Gegensatz zu זית רענקן Anf. כי תבא. Zur Erklärung selbst vgl. Raschi Gittin 90a. Schließlich sei auf eine dem Sifre und der Mech. im Gegensatze zu Sifra gemeinsame Eigentümlichkeit hingewiesen, auf die Weiß in seinem Kommentar zur Mech. Bo c. 4 aufmerksam macht.

fallend, einmal einer Deutung zu begegnen, welche auf der Methode R. A.'s beruht. Soviel von den prinzipiellen Unterschieden zwischen R. J. und R. A., die uns darüber orientieren können, welche Midraschim der einen oder der anderen Schule angehören¹⁶.

Ein weiterer Beweis für die Herkunft unseres Sifre aus dem Lehrhause R. J.'s ist die Tatsache, daß fast alle תני דבי ר"י im Babli oder תני ר"י im Jer., die sich auf das vierte Buch beziehen, sich in unserem Sifre nachweisen lassen¹⁷, wobei lediglich hervorzuheben ist, daß zuweilen die Zitate im Talmud mit unserem Sifre nicht vollständig übereinstimmen¹⁸.

Es stimmen ferner viele teils längere, teils kürzere Stellen in Mech. und Sifre miteinander überein und lassen darüber keinen Zweifel, daß sie aus einer gemeinsamen Quelle geflossen sind¹⁹. Schließlich weist

¹⁶ Nach einer Emendation REW.'s zu Sifre 5₂ wird der von R. J. ausgesprochene Grundsatz כל פרשה שנאמרה ושנית וכו' von R. A. bestritten. Aber der Unterschied zwischen beiden kann in jedem Falle nur ein relativer sein, denn auch R. A. wird nicht jede Wiederholung deuten können, und auch R. J. deutet in den wiederholten Abschnitten die einzelnen Bestimmungen nur so weit er kann. Für uns kann jedenfalls der angebliche Unterschied nicht als Kriterium in der uns beschäftigenden Frage dienen.

¹⁷ Vgl. S. 1₁₁ und Kidd. 29a, 4₂₉ und Sota 3a, 5₈ und Pes. 43a, 17₂ und Ketub. 72a, 20₁₈ und Kidd. 27b, 39₇ und Men. 78a, 46₆ und Jeb. 65b, Sifre das. Z. 8 und Wajjakra raba Abschnitt 9, 58₂₀ und Men. 29a, 61₆ und Jer. Rosch hasch. 56a (statt תני שמואל תני ר' ישמעאל, Hoffmann S. 53), 64₈ und Jer. Pes. 33c, 68₁₇ und Jer. Rosch hasch. 58d, 105₁ und ברייתא דר"י, 106₈ und Kidd. 37a, 113₁₄ und Jer. Challa 57a, 116₁₄ und Hor. 8a, 121₈ und Synh. 99a, 122₁₆ und Synh. 41a, 148₁₄ und Synh. 90b, 171₂ und zu 4,13, 176₂₀ und Baba b. 120a, 178₉ und Jer. Baba b. 15d, 179₅ und Baba b. 111b (nach der LA. von RSBM, Hoffmann a. a. O.), 181₁₅ und Sota 13a, 185₂₃ und Sabbath 64a, 193₁₃ und Pes. 35a, 208₁₀ und Ned. 68a, 210₁₁ und Jer. Gittin 49b, 219₁₀ und Jer. Synh. 21c; vgl. Hoffmann a. a. O. und Friedmann, Mech. Einleit. LXIV. Irrtümlich wird von Hoffmann Jer. Sota 21a genannt, da dort kein תני ר"י, sondern eine Ansicht des R. J. mitgeteilt wird, die in einem Halachawerk ihre Stelle hatte und sich tatsächlich im Sifre nicht findet. Wohl aber entspricht Sifre 12₁₁ dem, was kurz vorher im Jer. als Ansicht R. J.'s bezeichnet wird.

¹⁸ Dahin gehört gleich das erste Beispiel Sifre 1₁₁ und Kidd. 29a. Sifre spricht von צו, wo der Ausdruck pleonastisch steht, während die Stelle in Kidd. von צוה im allgemeinen handelt. Auch kann offenbar im Sifre nicht der Schriftvers von שלה gemeint sein, von dem vorher gar keine Rede ist, obgleich die Schwierigkeit des Ausdruckes והכתיב unter der Voraussetzung, daß auf die Schriftstelle in שלה Bezug genommen wird, auf die einfachste Weise beseitigt wäre. Andererseits läßt sich nicht leugnen, daß für צוה im allgemeinen in der Tat die Belegstelle aus שלה eine sehr passende Anlehnung ist. Ein anderes Beispiel einer nicht gänzlichen Übereinstimmung ist Sifre 176₂₀ und Baba b. 120a.

¹⁹ Vgl. Sifre 3₁₀ und Mech. Mischp. c. 9, 5₃ und M. Mischp. c. 6, 19₇ und M. Mischp. c. 16, 20₆ und M. Mischp. c. 20, 22₁₄ und M. Bo c. 7, 47₁ und M. Beschal. c. 8, 61₆ und M. Bach. c. 1, 61₁₅ und M. Bo c. 5, 66₈ und M. Bo c. 15, S. 67 Z. 6 u. 10 und M. Bo c. 15, 81₇ und M. Schir. c. 6, 82₁₈ u. 222₂₀ und M. Bo c. 15, 93₁₃ und M. Beschal. c. 1, 105₅ und M. Beschal. c. 1, 105₂₀ und M. Beschal. Wajjassa c. 3, 107₁₅ und M. Bo c. 4, 112₁₅ und M. Bo c. 10, 116₇ und M. Bo c. 5, 138₁₆ und M. Bo c. 18, 188₁₂ und M. Bo c. 5, 193₇ und M. Bo c. 2, 193₁₃ und M. Bo c. 8, 211₁₈ und M. Beschal. c. 5.

Sifre Tannaim auf, die der Mechilta eigentümlich sind, hingegen in den Midraschim der Schule R. A.'s nicht vorkommen²⁰.

Wenn aber auch nach den angeführten Beweisen unser Sifre seinem Grundstocke und seinem ganzen Charakter nach als ein Midrasch aus der Schule R. A.'s anzusehen ist, so ist damit selbstverständlich nicht gesagt, daß der Sammler nicht manches von anderwärts aufgenommen hat. Namentlich hat derselbe vieles aus der Aggada R. Simeons seiner Sammlung einverleibt. Dafür spricht die Tatsache, daß viele Aggadas, die als *תני ר"ש* zitiert werden, sich in unserem Sifre finden²¹. Ferner lassen sich viele anonyme Aggadas als von R. S. herrührend nachweisen, namentlich kommen solche Stellen in Betracht, die anonym beginnen und durch die Fortsetzung sich als Ansichten R. S.'s hinterher verraten²². Ebenso dürfte der Sammler aus anderen Quellen geschöpft haben, die uns weiter nicht bekannt sind.

Über die Art und Weise, wie er seine Quellen benützt hat, läßt sich vielleicht hie und da aus einzelnen Stellen Aufschluß gewinnen. So kommt in dieser Beziehung in Betracht S. 78₁₁ in Verbindung mit 79₂. Hier werden zwei Aussprüche R. S.'s unmittelbar aneinander gereiht, und man sieht sozusagen den Redaktor bei der Arbeit, wie er Aussprüche, die er aus verschiedenen Stellen entlehnt hat, miteinander verbindet, da ursprünglich beide Aussprüche nicht in dieser Weise ohne jede Verknüpfung nebeneinander gestanden haben können. Charakteristisch für das Verfahren des Bearbeiters ist auch 81₁₁, wo die drei Belegstellen aus Ps. 73,27, 74,23 und 92,10 stehen geblieben sind, obgleich die Bemerkung, worauf sie sich beziehen, und die in der Mech. d'RSBJ S. 63 sich erhalten hat (*הרסת קמ"ך אין כתיב כאן אלא תהרום קמ"ך לעתיד לבא*), fehlt. Die Bemerkung wurde, weil den Zusammenhang störend, weggelassen, die Belegstellen jedoch beibehalten in dem Bestreben, an dem Wortlaut so wenig als

²⁰ (vgl. Pesachim א"י בן עקביא und איסי בן מנחם, אבא חנין משום ר' אליעזר, ר' יאשיה, ר' יונתן 113b) (vgl. Hoffmann a. a. O. 52).

²¹ Sifre 4₁₄ u. Wajjikra rabba c. 18, 47₁₂ und Jer. Rosch hasch. 58a, 48₄ und Midr. Samuel c. 32, 83₁ und Jer. Taanit 64a, 86₀ und Bereschit rabba c. 26, 91₁ und Jer. Taanit 68d, 92₁₆ und Schemot r. c. 5, 94₁ und Ber. r. c. 49, 144₈ und Kohelet r. c. 7 (vgl. Hoffmann a. a. O. S. 94). Doch beruhen vielleicht die Angaben in den späteren Quellen bereits auf der Annahme, daß der Sifre von R. S. ist.

²² Vgl. 80₆ u. 84₁ und Tanchuma נשא, 86₁₆ u. 95₀, 94₁₄ und Schemot r. c. 18, ferner 85₁, 85₁₃, 87₈, 91₁₇, 94₁₆ nach der Variante daselbst (vgl. Hoffm. a. a. O. und Weiß „Dor Dor usw.“ II., S. 236 Anm.1). Auch der Ausdruck *כיוצא בדבר* (90₁₂) ließe sich vielleicht unter der Voraussetzung, daß das Vorhergehende von ר"ש ist, als ungenaue Ausdrucksweise für *א"כ* erklären (Weiß das.). Es kann aber auch als Anlehnung an das Vorhergehende *ואח"כ* *והם השמש וגמס*, womit ausgesprochen ist, daß von einem Tage nichts für den anderen zurückblieb, aufgefaßt werden, nämlich ebenso erklärte R. S., warum das Manna nicht mit einem Mal fürs ganze Jahr fiel. Beachtenswert ist ferner 97₄, wo *מלמד וכו'* eine Erklärung ist für die vorhergehende Ansicht R. S.'s, so daß es eigentlich *א"כ למה נאמר* hätte heißen können.

möglich zu ändern. Ebenso sei hingewiesen auf die auffällige Erscheinung S. 83₇, wo der Ausspruch Rabbi's, der inhaltlich zu dem Absatz am Anfange des Abschnitts S. 80₁₇ gehört, aus keinem ersichtlichen Grunde ans Ende verwiesen wurde. Es ist, als ob der Ausspruch Rabbi's als Ergänzung aus einer anderen Quelle ans Ende hinzugefügt worden wäre. Übrigens begegnen wir einer ähnlichen Seltsamkeit Mech. Jitro Amalek c. 1, wo der Ausspruch R. Chanina b. G.'s am Ende viel früher s. v. ושמתי עליהם וכו' hätte stehen müssen.

Besonders beachtenswert ist die Tatsache, auf die bereits von verschiedener Seite hingewiesen wurde²³, daß nämlich Midraschim von der ursprünglichen Stelle häufig ohne jede Änderung des Wortlauts nach den Parallelstellen übertragen werden, wodurch vielfach Mißverständnisse und Irrtümer entstehen. Es ist daher die Feststellung, wo ein Midrasch ursprünglich gelehrt wurde, für das Verständnis von entscheidender Bedeutung. Manche Stellen sind nur als Übertragung verständlich, wie beispielsweise der Absatz S. 31₁₂ und der folgende Absatz Zeile 17, weil hier trotz der vorgenommenen Umgestaltung, um den Midrasch der Stelle in Num. anzupassen, wir in Wirklichkeit für diese Stelle nichts aus Lev. erfahren, sondern nur umgekehrt die Stelle in Lev. von der Stelle in Num. Licht empfängt.

Die Terminologie, deren sich der Sammler bedient, gleicht der der Mechilta, und wir heben aus derselben hervor: לממה פרשה זו (למה נאמרה פרשה זו) ... לפי שנאמר (לפי שהוא אומר) häufig, wobei mit der Frage lediglich ausgesprochen werden soll, daß der betreffende Abschnitt oder Vers zu einem bestimmten Zwecke diene, nicht aber etwa eine Schwierigkeit aufgeworfen wird in dem Sinne, daß der Abschnitt oder Vers überflüssig sei²⁴.

למה נאמר מניין אתה אומר ... ת"ל (5₂₁ u. s.); לממה נאמר שהיה בדיון ... ת"ל

(14₂ u. s.); שומע אני ... ת"ל (2₆ u. s.); אתה אומר ... או אינו אלא ...

כשהוא אומר ... הרי אמור ... הא מה ת"ל (31₈ u. s.)²⁵.

Im Anfange des Satzes sehr häufig:

הרי אתה דן... אם למדתי ... אף (9₆) ללמדך, בא הכתוב ולמד (ללמדך), מנין, מלמד

Am Schluß der Diskussion:

הא אין עליך לומר כלשון האחרון לא כלשון הראשון (12₆); דנתי והלפתי בטל או חילוף וזכותי לדון כבתחלה (140₉); אמרת הפרש... אלמוד דבר מדבר ואדון דבר מדבר (9₂₁)

²³ Friedmann, Mech.-Anfang und an verschiedenen Stellen zur Mech., ebenso Weiß in seiner Mech. Bo c. 13 u. s.

²⁴ Dies wird bereits von R. Soliman bemerkt; vgl. das Zitat in den Glossen des Sohnes von זרע אברהם zu Sifre Abschn. 143. Trotzdem bemüht sich derselbe oft unnützerweise לממה נאמר so zu erklären, als ob die Schriftstelle überflüssig wäre.

²⁵ In einer ganz eigentümlichen Bedeutung findet sich diese Formel angewendet auf S. 66₉. Hier hat הרי מצות שעל גופו אמורות nicht positiven Sinn, sondern es bedeutet gerade im Gegenteil, es sei aus der Belegstelle erwiesen, daß nicht גופו gemeint seien. In der gleichen ungewöhnlichen Bedeutung steht Mech. Bo c. 7 הרי חסון ישראל אמור und c. 13 הרי שירי פסח אמור.

Von den Deutungsregeln, die erwähnt werden, seien genannt:

בנין אב (11): הרי אתה דן הואיל ונאמרו ... ופרט לך הכתוב ... אף פורט אני הרי אתה דן בנין אב מבין שניהם ... לא ראי ... ולא ראי ... הצד השווה שבהן (64); זה בנה אב (6): כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט²⁶ (14); זאת היא מדה בתורה כל כלל ופרט שדרך הדין לוקה בו נתקיימו זה וזה ואל תלקה דרך הדין (15); כלל שאתה מוסיף (שמוסף) על הפרט אי אתה יכול לדונן כעין הפרט להוציא מן הכלל (30); כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט (139); יש פרשיות שכולל ופורט בסוף וכו' (142); היה בכלל יצא מוצא מן הכלל ולמד על הכלל (218); כל דבר שהיה בכלל ויצא לדון בדבר החדש וכו' (41); זו מדה בתורה שני כתובים זה כנגד זה והר הם סותרים זה ע"י זה ויתקיימו במקומם עד שיבא כתוב אחר ויכריע ביניהם (56); מופנה להקיש ולדון גו"ש (38); במה הענין מדובר (38); ה"ו בא ללמד ונמצא למד (147)

Die sehr häufige Anwendung des ק"ו braucht nicht besonders hervorgehoben zu werden²⁷. Im Übrigen macht die Zusammenstellung auf Vollständigkeit keinen Anspruch, da für eine derartige Aufzählung ein besonderes Register erforderlich ist, das wir uns für später vorbehalten.

Aus der ganzen Anlage unseres Midrasch ergibt sich deutlich, daß es dem Ordner hauptsächlich um die Halacha zu tun war, denn er beginnt seine Erklärungen erst mit c 5, dem ersten gesetzlichen Abschnitt, weshalb der Sifre auch bei einigen Autoren wie Aruch, RABD den Namen Midrasch וישלחו führt, und verbreitet sich auch in der Folge über alle gesetzlichen Partien, während er die erzählenden Abschnitte nur mit Auswahl behandelt. Im Abschnitt Pinchas Seite 179 wird Vers 12 eine längere Aggada über den Abschied Moses eingeschaltet, die eigentlich nach Deut. in den Abschnitt ואתחנן gehört. Ein späterer Zusatz, der ursprünglich an den Rand geschrieben war und dann in den Text hineingekommen ist, ist der Absatz S. 47₁₅ bis 48₁₅. Der Text ist in mehrere längere oder kürzere Sektionen (פיסקאות) eingeteilt und enthält nach der ed. pr. 161 solcher Abschnitte. Außerdem finden sich an drei Stellen über die Zahl der ברייתות Angaben, die Friedmann miteinander in Übereinstimmung zu bringen und zu begründen sucht²⁸.

²⁶ Schwierig ist S. 29₁₈, wo שבפרט מה שבפרט nach so viel bedeuten muß, wie כעין הפרט, während es auf der anderen Seite doch nicht angeht, direkt so lesen, da doch die Regel von כלל ופרט in Wirklichkeit anders lautet. Vielleicht ist im Anfange nach מדרש חכמים zu lesen (לפי שהוא אומר מין וכו'), und muß es am Ende פרט וכלל heißen, d. h. wenn die Regel von כלל ופרט der von כלל פרט gleich wäre, würde sich eine Schwierigkeit ergeben. Daraus folgt, daß פרט וכלל im Unterschiede von כלל ופרט alles einschließt, wodurch die Schwierigkeit beseitigt ist.

²⁷ Auffällig ist S. 38₁₈ הואיל וחור הדין חלילה in der Bedeutung, daß dadurch der ק"ו hinfällig wird, während in der Regel derartige ק"ו unbedenklich zugelassen werden Vgl. eine ähnliche Frage Zebachim 10b in bezug auf die dort zitierte Tosifta. Es mag sein, daß Sifre diesem ק"ו gegenüber die גו"ש vorzieht, aber immerhin bleibt der Ausdruck auffällig, der den Eindruck erweckt, als ob eo ipso der ק"ו hinfällig würde.

²⁸ Mitte S. 49 findet sich die Angabe: מן רישא ועד כאן צח ברייתא; Ende S. 150: מוסעי Friedmann Ende ספרי וידבר והן קלו ברייתות. סליק ספרי וידבר שויה ברייתא meint nun, an erster Stelle müsse es נח statt צח heißen, entsprechend der Zahl der

Zum Schluß muß ich über die Hilfsmittel berichten, die mir zu Gebote standen. Dem Text zugrunde gelegt habe ich ed. pr. Venedig 1545. Ich hätte es vorgezogen, den Text unverändert abzudrucken und die Varianten hinzuzufügen, aber die geehrten Mitglieder des Ausschusses waren sämtlich der Ansicht, daß es dem Leser lieber ist, wenn er einen rezensierten Text in die Hand bekommt, und so habe ich mich dieser Ansicht gefügt. Ich habe jedoch nicht verschiedene LAA. miteinander kombiniert, damit der Leser einen Überblick habe, wie der Text im Ganzen nach den einzelnen Vorlagen lautet. Nicht hervorgehoben zu werden braucht, daß nichts hinzugefügt wurde, selbst ein ׳וּגִי׳, wenn es nicht zu belegen ist. Da alle späteren Editionen aus der ersten geflossen sind, konnten diese unberücksichtigt bleiben. Eine Eigentümlichkeit der ed. pr. ist, daß sie am Anfange einer Piska gewöhnlich den ganzen Vers zitiert, während die anderen Vorlagen, die ich hatte, den Vers nur soweit zitieren, als der Midrasch sich auf ihn bezieht, wodurch häufig das Verständnis gefördert wird, vgl. beispielsweise 26₁₄. Wir haben aber doch zumeist den Text der ed. pr. beibehalten, von der Annahme ausgehend, daß wahrscheinlich die Kürzung von den Abschreibern herrührt. Daß der Text fehlerhaft ist und vielfach Lücken aufweist, ist bekannt. Mit ed. pr. stimmt zumeist die Handschrift des Brit. Museums add. 16006 überein, eine äußerst schlechte Handschrift, in der unzählige Auslassungen durch Homoioteleuton vorkommen. Eine Eigentümlichkeit hat dieselbe, daß sie häufig zwei verschiedene LAA. unmittelbar nebeneinander stellt, z. B. 5₂₁, 23₄ u. s. Trotz der Minderwertigkeit der Handschrift hat sie doch hie und da beachtenswerte Lesearten, z. B. 50₉, 99₂₀, 209₁₀. Von mittlerem Wert ist die Vatikanische Handschrift Nr. 32. Sie scheint zuweilen ältere LAA. zu haben, vgl. 1₁₅ und 26₉. Anstatt **וּכֵן הוּא אוֹמֵר** hat sie immer **כֵּן הוּא אוֹמֵר**, was nicht jedesmal besonders hervorgehoben wurde. Nur 22₄ hat sie **וּכְהֵא״א**, wo **כְהֵא״א** entschieden richtiger wäre. Wörter, wie **רִשִׁי זְכוּי** schreibt sie **רִשִׁי זְכוּי**. Von besonderem Nutzen war für mich das handschriftliche Werk **מוֹדֵרֶשׁ חֲכָמִים**, im Besitze des Herrn Epstein in Wien, dem ich hiermit für sein freundliches Entgegenkommen meinen aufrichtigen Dank ausspreche. Das Werk exzerpiert zum großen Teile den Sifre und weist vorzügliche LAA. auf, nur ist es an einzelnen Stellen fraglich, ob nicht der Text nach Babli oder andern Quellen vom Verfasser selbst emendiert ist, vgl. beispielsweise S. 118₈. Die LAA. des Jalkut habe ich

Verse von Anfang bis dorthin. An zweiter Stelle will er ק״ע שׁוּ״ח statt ק״ע וּגִי׳ lesen, d. h. ק״ע von Mitte נֶשֶׂא bis Ende קָרָה. Die dritte Angabe schließlich bezieht sich auf die Zahl der בְּרִייתוֹת von חֶקֶת bis Ende. Die Richtigkeit der Erklärung lassen wir dahingestellt, da es uns nicht klar geworden ist, in welcher Weise die בְּרִייתוֹת gezählt wurden, deren Zahl sich mit der Zahl der פִּיסקָאוֹת doch nicht deckt. Wir fügen bloß hinzu, daß in der von uns mit ׀ bezeichneten Handschrift sich noch besondere Angaben über die Zahl der בְּרִייתוֹת an verschiedenen Stellen findet, wo ed. pr. und die anderen Handschriften keinen Vermerk haben. Solche Angaben finden sich Ende בֶּלֶק (173) הַ בְּרִייתוֹת, Mitte פִּינְחָס (179₁₈) גִּי בְּרִייתָא, Ende כִּי בְּרִייתָא (208) מִטּוֹת, Mitte טוֹ בְּרִייתָא (197) פִּינְחָס, י״ב בְּרִייתָא (179₁₈).

nach der ed. pr. gesammelt. Auch vom Kommentar des R. Hillel (Mscr. der Frankfurter Stadtbibliothek) konnte ich für die Feststellung der LA. Nutzen ziehen. Da derselbe jedoch den Sifre nur stückweise zitiert und es oft fraglich ist, wie weit das Zitat reicht und wo der Kommentar beginnt, war für mich der Gewinn nicht so groß, wie ich von vornherein erwarten konnte. Ebenso diente mir רבה und פסיקתא זוטרתי, wenn auch in beschränktem Maße, als Mittel zur Ergänzung der LAA.

Von Werken, die ich sonst benutzt habe, habe ich zu erwähnen אמת אמת u. ברית אברהם; זית רענן zum Jalkut; Sifre mit dem Kommentar זרע אברהם von R. Abraham Lichtenstein; den Kommentar ספרי דבי רב von R. David Pardo (רד"ף); den Kommentar אהלי יהודה von R. Jehuda Nagara; die Sifre-Ausgabe von Friedmann, Wien 1864, mit den Anmerkungen מאיר עין; die Wilnaer Ausgabe 1866 mit den Glossen von REW und den als Nachtrag abgedruckten Glossen und Erklärungen von R. Soliman (מהר"ם); den Kommentar ספר התורה והמצוה von Malbim. Zum Schluß bemerke ich, daß ich den רבה nach der Wilnaer Ausgabe 1878, die Tosifta nach der Ausgabe von Zuckerman del zitiere.

II.

Der S. z. hat sich nicht vollständig erhalten, und wir besitzen nur Fragmente desselben in den Exzerpten des Jalkut, des Midrasch rabba zu נשא, des aus Jemen nach Europa gebrachten Midrasch Haggadol und in den Zitaten einzelner mittelalterlicher Autoren, bei denen er auch den Namen ספרי של פנים שניים od. וישלחו זוטא führt. Als מכילתא דר' ישמעאל wird er mehrere Male von Maimuni im Buche der Gesetze angeführt. Daß jedoch diese Bezeichnung nur irrtümlich und S. z. nicht aus der Schule R. J.'s hervorgegangen ist, braucht nach dem, was früher in bezug auf Sifre bemerkt wurde, nicht erst ausführlich nachgewiesen zu werden. Die oben beigebrachten Beweise für die Zugehörigkeit des großen Sifre zum Kreise R. J.'s sind zugleich ein indirekter Beweis für die Zugehörigkeit des S. z. zur Schule R. A.'s. Schon eine oberflächliche Betrachtung zeigt, daß S. z. sich der Deutungsmethode R. A.'s anschließt und alle Merkmale eines aus seiner Schule hervorgegangenen Midrasch an sich trägt, wie des Näheren von Hoffmann a. a. O. S. 63 ausgeführt wird. Es wird גו"ש ohne מופנה angewendet (S. 235₆, 240₄, 250₁₂, 262₁₃, 284₂₂, 287₁₄). Pleonasmen werden gedeutet, so besonders häufig ו, ferner את 234₆, או 239₂₂ (wo es im Text des Jalkut fehlerhaft איש איש für אישה או איש heißt), מות יומת S. 334₁₀, das partitive מן zur Einschränkung (283₂₀), und zu den oben erwähnten stereotypen Deutungen, die S. z. mit Sifra gemeinsam hat, sei hier noch hinzugefügt לאו אמור = לאמר (S. 232₁₇ und Sifra Emor Per. VII.8). Auch die gerade in der Mechilta und in den anderen Midraschim aus der Schule R. J.'s auftretenden Tannaim erscheinen, abgesehen von איסי בן יהודה, der einmal erwähnt wird (259₄), im S. z. nicht.

Ist so die Zugehörigkeit des S. z. zum Kreise R. A.'s gesichert, so zeigt doch derselbe andererseits in formaler wie inhaltlicher Beziehung gewisse Eigentümlichkeiten auf, die ihm ein spezifisches Gepräge verleihen. In sachlicher Hinsicht nimmt der Midrasch insofern eine Sonderstellung ein, als er in den talmudischen Quellen nur äußerst selten und zumeist nicht in wörtlicher Übereinstimmung mit dem uns vorliegenden Text zitiert wird; vgl. 287₁₃ und Baba batra 119b, 317₁ und Jer. Ber. 15d, 321₂₃ und Joma 73b, 332₆ und Synh. 73b, 334₁₄ und Ketubbot 30b, 334₁₅ und Jer. Makkot 31d. Man scheint also in den Lehrhäusern sich nur wenig mit ihm befaßt zu haben. Auch die Midraschim scheinen nur wenig aus ihm geschöpft zu haben. Abgesehen von רבה zu נשא, sind mir nur zwei Stellen in מדרש אמפא aufgefallen, die eine Entlehnung aus S. z. bekunden, vgl. S. 276 Anm. 3 und 277 Anm. 14. Bemerkenswert ist auch der Umstand, daß in unserem Midrasch manche Tannaim genannt werden, die in anderen halachischen Midraschim überhaupt nicht oder nur selten vorkommen. Ferner ist es für den S. z. charakteristisch, daß in ihm Mischnajot zitiert werden, die von der Mischna Rabbis sehr wesentlich abweichen; vgl. beispielsweise S. 228₁₀ mit Kelim I.1, S. 284₆ mit Challa I.8, S. 304₂₁ mit Para X.4. Wir erfahren von Streitigkeiten zwischen ב"ה und ב"ש, von denen wir sonst nichts wüßten, so z. B. S. 244₇ und 286₉. Daß der in der Mischna Sabbath XI.7 als allgemein gültige Norm aufgestellte Satz bestritten wurde, würde man von vornherein nicht vermuten, während jetzt für uns das Gegenteil feststeht, nachdem es von S. z. ausdrücklich bezeugt wird. Höchst auffällig ist auch S. 334₈ verglichen mit Synh. 89a. Eine Eigentümlichkeit schließlich, die S. z. mit dem Midrasch zu Deut. von Abschnitt ראה ab teilt, besteht darin, daß er bei den verschiedenen Gesetzen es sich angelegen sein läßt nachzuweisen, daß sie sowohl ein Gebot wie ein Verbot einschließen (עשה ול"ת).

Ebenso weist S. z. in formaler Hinsicht durch seine eigenartige Terminologie Besonderheiten auf. Dahin gehört ד"א = ובצד השני. Merkwürdig ist, daß diese Form sich einmal in einer Beraita des Babli, Baba mezia 115a erhalten hat, nur daß es dort mit geringer Veränderung לצד שני heißt, was von Raschi durch כמו ד"א erklärt wird. Ob die Form sonst noch einmal vorkommt, wissen wir nicht, es mag jedoch sein, daß sie überhaupt nicht so selten war und lediglich von den Abschreibern durch das geläufigere ד"א ersetzt wurde, denn selbst an der angeführten Stelle hat Scheeltot Abschn. מקץ. ד"א anst. שני. Ferner sind zu erwähnen: מכל צד = מכל מקום, והיה בדיון והלא אומר וכי דין הוא = והלא דין הוא, אין במשמע אלא = אין לי אלא, אמרת לא אמרתי אלא = ת"ל, יכול in ק"ו = ועוד ק"ו, הואיל ויש בזה מה שאין בזה אל ידונו זה מזה, וכשאמר . . . ריבה, הא מה הדבר = הא כיצד

Von den genannten Eigentümlichkeiten werden uns nun vielleicht einzelne als Anhaltspunkte bei der Beantwortung der Frage dienen können,

wem wohl innerhalb der Schule R. A.'s die Urheberschaft des S. z. mit einiger Wahrscheinlichkeit zugeschrieben werden könnte. Hoffmann will R. S. als Urheber unseres Midrasch angesehen wissen und bezieht darauf die oben erwähnte Angabe des Babli Synh. 86 סתם ספרי ר"ש. Allein diese Annahme scheint uns wenig begründet zu sein. Daß zahlreiche סתמות im Sinne R. S.'s sind, darauf kann nach unserem Dafürhalten kein Gewicht gelegt werden, da es auch nicht an סתמות im Sinne anderer Tannaim, wie beispielsweise R. Jehudas und des gleich zu erwähnenden R. Elieser b. Jakob fehlt²⁹. Hingegen stimmt von den zahlreichen im Talmud und Midrasch vorkommenden סתמי ר"ש (Hoffm. S. 48) nur eine einzige Stelle Jer. Ber. 14d teilweise mit S. z. S. 316 überein, und diese Stelle beweist um so weniger, weil es sich um eine aggadische Auslegung handelt und die aggadischen Parteien bekanntlich oft verschiedenen Sammlungen einverleibt waren. Viel mehr Wahrscheinlichkeit hat daher für uns die Annahme, daß wir in S. z. einen Midrasch des vorerwähnten REBJ vor uns haben. Die im Namen dieses Tanna oder aus seiner Sammlung im Talmud und Midrasch angeführten midraschischen Auslegungen stehen hinter denen R. S.'s an Zahl bei weitem zurück, und doch finden sich von den wenigen Auslegungen, die zum vierten Buche angeführt werden, fast alle im S. z. Dahin gehört Jer. Makkot 31d verglichen mit S. z. 334₁₅, worauf bereits Hoffm. selbst S. 65 Anm. 1 hinweist; ferner das die Deutung zu בפנעו בו finden wir gleichfalls in S. z. 333₁₈; ferner Baba batra 119b verglichen mit S. z. 287₁₈. Ja selbst Zeb. 91 b wird von Midr. Hag. angeführt und ist vielleicht ein Exzerpt aus S. z. Dazu kommen, wie bereits oben angedeutet, einzelne äußere Anhaltspunkte. Zunächst der Gebrauch von אמרת im Munde REBJ.'s an der eben angeführten Stelle in Zeb. (nach Dikduke Soph. das., vgl. Hoffm. a. a. O.). Noch auffälliger ist der Terminus לא אמרתי אלא, dessen sich REBJ in einer von Machsor Vitry angeführten Stelle (vgl. S. z. 289 Anm. 5) bedient, und der außer S. z. wohl nirgends vorkommt. Auch auf die dem S. z. eigene Gewohnheit, bei einzelnen Gesetzen auf die Verbindung von עשה und ל"ת hinzuweisen, stoßen wir bei REBJ, vgl. Sifre zu Deut. Nr. 82: ראב"י אומר ליתן ל"ת על כל עשה האמור; בפרשה, ebenso Mech. d'RS. S. 157. Aus allen diesen Gründen neigen wir daher zur Ansicht, daß S. z. aus dem Lehrhause REBJ.'s hervorgegangen sei³⁰.

²⁹ Als סתמות, die mit RS. übereinstimmen, lassen sich anführen: 230₁₈ verglichen mit Mech. משפטים c. 15; 240₁₉ und Nazir 46a; 252₈ und Pesikta r. ed. Friedmann 26b, 267₂₈ und Pes. r. 18b; 280₁₅ und Schekalim VII.5; 291₇ und Sifra Zaw Per. XVIII.1; 306₁₅ und Tosifta Schebuot I.7, vgl. Hoffmann a. a. O. S. 65 und Königsberger S. z. S. 24a Anm. 118. Aber auch סתמות, die mit R. Jehuda übereinstimmen, lassen sich nachweisen: 245₅ und Sifra Ned. Par. X.6; 253₁₂ und Sifra Zaw Per. XVIII.1; 281₉ und Menachot XIII.1; 306₈ und Tosifta Para VIII.2; 310₆ und Oholot III.4; 335₄ und Makkot II.6. — Als סתמות, die den Ansichten REBJ.'s entsprechen, lassen sich anführen: 237₅ verglichen mit Sifre zu Deut. No. 300; 245₅ und Sifra Ned. Par. X.6; 282₂₆ und Keritot II.1; 297₁₁ und Sifre zu Deut. No. 109.

³⁰ Vgl. auch den eigentümlichen Gebrauch des Wortes כ"ן S. 258₆ mit Traktat

Auch über die Mischna, die von S. z. zitiert wird und von der Mischna Rabbis verschieden ist, könnte vielleicht eine Vermutung ausgesprochen werden. Wie S. z. 284 Anm. 4 bemerkt wird, handelt es sich bei dem Gegensatz zwischen Challa I.8 und der Mischna des S. z. um einen allgemeinen, von der Mischna in Taharot VIII.6 ohne jeden Widerspruch hingestellten Grundsatz, von dem wir erst durch die Tosifta Nidda VI.11 und Pesachim 45b erfahren, daß er von ר' נתן bestritten wurde. Da nun die Mischna des S. z. mit der vereinzelt dastehenden, von der Halacha nicht rezeptierten Ansicht R. Natans übereinstimmt, könnte man vielleicht annehmen, daß wir in S. z. ein Zitat aus der Mischnasammlung R. Natans (vgl. Scherira-Brief ed. Neubauer S. 16) vor uns haben, und es drängt sich dann des Weiteren die Vermutung auf, daß auch die anderen von unserer Mischna abweichenden Mischnajot des S. z. aus dieser Sammlung entlehnt sind. Diese Annahme liegt umsoweniger fern, als es auch sonst nicht an Stellen fehlt, welche auf Beziehungen zu R. N. hinweisen. So erinnert die schöne Schilderung S. 316, die Vergleichung der Töchter Zlafchads, die einen Anteil am heiligen Lande fordern, mit den Männern, welche nach Ägypten zurückzukehren wünschen, an einen Ausspruch R. N.'s im Sifre S. 177¹⁴, auf den ja auch die Inversion von עת לעשות לה' וכו' am Schluß deutlich genug hinweist (vgl. Berachot IX.5-Ende). Desgleichen ist die längere Auseinandersetzung in S. z. 231¹² mit Sifre S. 7¹⁴ היה ר' נתן zu vergleichen. Zwar sind beide Stellen inhaltlich von einander ganz verschieden, aber hier kommt es lediglich auf die Form des Raisonnements an, die in Sifre besonders hervorgehoben wird, und mit der S. z. übereinstimmt. Ganz eigenartig ist die Deutung, die S. z. 258¹³ zu וכל משפטיו וכל חקותיו וכל חקותיו וכל חקותיו gegeben wird, das zerlegt wird in וכל משפטיו, in welcher Weise dann auch mit וכל חקותיו verfahren wird, und wir gehen wohl nicht irre, wenn wir annehmen, daß man dieser Auslegungsweise in den älteren Midraschim nicht allzuhäufig begegnen wird. Merkwürdigerweise finden wir, daß R. Natan sich dieser Deutungsart bedient, indem er Mech. Bo c. 7 שפט שפטי in שפטיים zerlegt. Wenn sich nun auch, namentlich aus der Aggada, einzelne Stellen werden anführen lassen, in denen gleiche Deutungen vor-

Kalla Ende, wo die Erzählung in betreff des R. Chanina b. Teradion vielleicht von den vorher genannten REBJ. herrührt. Nicht unerwähnt wollen wir lassen, daß 240⁶ von Jer. Nazir 51a als ישמעאל תני ר' angeführt wird; da aber S. z. ganz offenbar ein Midrasch aus der Schule R. A.'s ist, kommt diese Stelle nicht weiter in Betracht. Die Stelle ist übrigens eine verkürzte Wiedergabe von Nedarim 36c, und danach scheint es überhaupt zweifelhaft, ob die LA. richtig ist. Ferner sei darauf hingewiesen, daß eine der Deutungen zu 28,7 S. 324³ ähnliche Auslegung in der Pesikta d'RK. ed. Buber 57b als תני ר' היא erwähnt wird. Aber wenn S. z. zuweilen mit Tosifta übereinstimmt, manches auch mit Sifra gemeinsam hat, so unterscheidet er sich doch im Allgemeinen auch in der Ausdrucksweise von letzterem so sehr, daß an eine etwaige Schlußredaktion durch R. Chijja gar nicht zu denken ist. Im Übrigen ist es uns fraglich ob der Midrasch, um den es sich handelt, noch zum Zitat des Jalkut aus S. z. gehört.

kommen³¹, so bleibt es doch immerhin angesichts der nicht grade zahlreichen Beispiele bedeutungsvoll, daß R. N. es ist, von dem wir mit Sicherheit behaupten können, daß er sich jener Methode bedient, und von dem möglicherweise auch die anonymen Stellen herrühren.

Auch die Tatsache kann angeführt werden, daß mehrere סתמות in S. z. sich auf R. N. zurückführen lassen³². Nichtsdestoweniger lassen sich aus all den angeführten Momenten keine weitgehenden Schlüsse ziehen über etwaige Beziehungen R. N.'s zum S. z. und über den Kreis, in welchem dieser verbreitet war. Ja, selbst die Annahme einer Entlehnung der im S. z. zitierten Mischnajot aus der Mischnasammlung R. N.'s, von der wir ausgegangen sind, kommt nicht über die Bedeutung einer bloßen Vermutung hinaus, solange sie nicht auf eine breitere Basis gestützt ist, als lediglich auf die oben nachgewiesene Übereinstimmung von S. z. mit R. N. im Widerstreit gegen die Mischna Challa I.8. Jedenfalls bleibt das Faktum bestehen, daß eine Anzahl von Auslegungen im S. z. vorkommen, die anderwärts als Ansichten R. N.'s belegt sind, während er selbst im S. z. nirgends genannt wird.

Was den Text des S. z. betrifft, so ist derselbe im großen und ganzen aus Exzerpten des Jalkut und Ergänzungen aus Midr. Hag. zusammengestellt³³. Diese Ergänzungen jedoch sind in vielen Fällen sehr zweifelhaft, da der Verfasser des Midr. Hag. nicht bloß seine Quellen nicht namhaft macht, sondern oft auch durcheinander wirft und auf sehr willkürliche Weise mit ihnen verfährt. Ein krasses Beispiel hierfür ist die Kombinierung von Sifre und S. z. 304 Anm. 13, trotzdem deren Auslegungen an der betreffenden Stelle ursprünglich auseinander gehen. Obendrein ist auch das Verhältnis vom Midr. Hag. zu Sifre besonders dunkel. Einerseits erscheint es nicht einleuchtend, daß ihm Sifre vorgelegen habe, weil er ihn dann wohl mehr exzerpiert hätte, andererseits begreift man nicht, woher er gewisse Stellen, die Sifre angehören, entlehnte. Jedenfalls waren wir bei dem eigentümlichen Verfahren von Midr. Hag. sehr häufig, wenn wir einzelne Stellen als dem S. z. angehörig betrachteten, nur auf Vermutungen angewiesen. Wenn wir uns jedoch bei den halachischen Partien von ge-

³¹ Vgl. die gleiche Deutung zu ואת הלפידים את הקולות ואת העם רואים in Mech. c. 9, wo Jalkut zur Stelle und Jalkut Hammachira Psalmen ed. Buber 14a die richtige LA. erhalten haben: ויהי קולות וברקים ו. d. emend. spr. ist auch Mech. zu מדרש חכמים (דרך דרכי דרכיהם), Bereschit raba c. XIX.7. Aber wenn es auch einige solcher Stellen gibt, so werden sie doch nicht allzu zahlreich sein.

³² Vgl. S. z. 230₁₅ und Sifre 6₁; S. z. 231₁ und Sifre 7₃; S. z. 256₉ und Sifre 59₁₄; S. z. 259₁₆ und Pesachim 93a; S. z. 274₇ und Sifre 98₈ (doch gehört vielleicht אמרו noch zu den Worten R. S.'s); S. z. 274₃₀ und Sifre 99₁₁; S. z. 292₁₅ und Sifre 134₁₉. Vgl. außerdem S. z. 333, Anm. 25; S. z. 262₁₁ und Sifre 71, Anm. 1.

³³ Aus anderen Quellen stammen bloß S. z. 234₅ nach einem Zitat bei R. S. Negaim XIV.12, 235₁₅ aus Rabba, 288₁₄ aus Machsor Vitry, 305₁₁ aus der Kommentar des RH. zu Sifre.

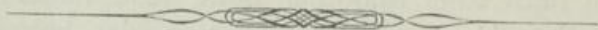
wissen Anzeichen leiten lassen konnten, so fehlte uns fast jedes sichere Kriterium bei der Aggada. Wir haben daher die sehr ausführliche Aggada im Abschnitt **בהעלותך**, in welcher ein sehr großer Teil mit Sifre übereinstimmt, in den Text aufgenommen und mit Rücksicht auf den Nutzen, welchen einzelne Varianten bieten, unverkürzt wiedergegeben, obgleich wir über die Zugehörigkeit dieser Stücke zum S. z. nichts Bestimmtes wissen. Da die aggadischen Partien in den verschiedenen Midraschim oft einander gleichen, wie wir dies beispielsweise an mehreren der Mech. und der Mech. d'RS. gemeinsamen Aggadas sehen, so ist es wohl möglich, daß die fraglichen aggadischen Stücke zum Teil wenigstens auch dem S. z. einverleibt waren. Von einzelnen Stellen läßt sich dies durch das Zeugnis R. Hillels mit Bestimmtheit nachweisen (vgl. 266 Anm. 2, 7 und 8). Von anderen ist mit Sicherheit das Gegenteil anzunehmen (vgl. beispielsweise 271⁸⁶ und 273⁸² miteinander), aber wir haben es vorgezogen, den Text vollständig zu geben, anstatt uns in längere Auseinandersetzungen einzulassen, die viel Raum einnehmen und trotzdem den Leser nicht aufklären, wenn ihm das Substrat, um das es sich handelt, nicht vor Augen liegt.

Es wird aus dem Gesagten hinlänglich klar geworden sein, daß vieles in den Text aufgenommen sein dürfte, was nicht aus S. z. stammt, aber mit eben solcher Bestimmtheit läßt sich behaupten, daß in demselben vieles fehlen dürfte, was ursprünglich im S. z. enthalten war. So fehlen einzelne Stücke, die Aruch zum Abschn. **ציצית** zitiert (vgl. S. 289 Anm. 5), und die Jalkut aus unbekanntem Gründen weggelassen hat. Insbesondere sei hervorgehoben, daß der von uns reproduzierte Text des Jalkut im Anfange des Abschn. **פינחס** stark defekt ist. Das ist aus einem Zitat des R. Hillel zu ersehen, welches, weil unvollständig und korrumpiert, zur Einfügung in den Text an Ort und Stelle sich nicht eignete und daher hier von uns mitgeteilt werden soll⁸⁴. Danach scheint es, daß die Auslegungen

⁸⁴ Die Stelle lautet: ובס"ז תני הרי מי שיצאו עמו חמשה בנים ממצרים ובכניסתן נמצאו חמשה וחמשה מתו קורא אני עליו למעט תמעט נחלתו וכיון דביציאת מצרים היו חמשה בנים אע"ג דבכניסתן לארץ הוא וכו' לא שקול אר"א חמשה חלקים דקסבר האי תנא ליוצאי מצרים נתחלקה. Die Stelle ist offenbar korrumpiert und eignete sich ohnedies nicht zur Wiedergabe im Text. Die Erklärung von Midr. Hag. stimmt mit Sifre überein und lautet: לרב תרבה נחלתו הרי מי שיצא ממצרים ועמו עשרה בנים ובכניסתן לארץ נמצאו חמשה קורא אני עליו ולמעט תמעט נחלתו ת"ל לרב תרבה את נחלתו ולמעט תמעט את נחלתו ועמו חמשה בנים ובכניסתן לארץ נמצאו עשרה קורא אני עליו לרב תרבה את נחלתו ת"ל ולמעט תמעט את נחלתו. Wegen des bereits berührten zweifelhaften Verhältnisses von Midr. Hag. zu Sifre sei noch erwähnt, daß im Midr. Hag. der ganze Abschnitt mit Sifre übereinstimmt, und zwar beginnt er mit **ויאמר ה' אל אהרן וכו'** und fährt dann fort ganz wie Sifre S. 174 Zeile 3—17, nur daß er im Wortlaut der Baraita **יאשיה** אומר Babli Baba b.117a anschließt. Hierauf folgt der zitierte Passus **ויש יצאו וכו' לפי מה שהוא**: 16—4 Z. S. 175 M. Hag. fort wie Sifre S. 175 Z. 4—16: **שני וידברו בני יוסף אל יהושע לאמר מדוע נתתי לי גורל אחד ואני עם רב: יתן שומע אני וכו' ת"ל בגורל יכול מפי עצמו ת"ל על פי הגורל מלמד שלא נתחלקה וכו' על פי המקום כשהוא אומר אך יצאו יהושע וכלב שני ויתנו וכו' משה ונאמר ע"פ ה' נתנו וכו' שאל: לשמות מטות וכו' למעט מלמד שלא נתחלקה א"י אלא בשיוויה בית כור וכו' nehmen, daß S. z. hier ganz mit Sifre übereinstimmte und darum vom Jalk. weggelassen wurde? Wir halten es nicht für wahrscheinlich.**

des S. z. zum Abschnitt über die Verteilung des Landes, d. i. zu Num. c. 26, 52—56 vom Jalkut gänzlich weggelassen wurden. Nur da, wo durch einen glücklichen Zufall der Text des S. z. sich im Original erhalten hat, wie in dem auf S. 330ff. mitgeteilten Fragment aus der Geniza, haben wir die Gewähr, den Text des S. z. in seiner ursprünglichen Gestalt ohne Verkürzung und ohne Veränderung vor uns zu haben. Aus dem erwähnten Fragment ist nebenbei auch zu entnehmen, daß der Text des S. z. in פרשיות eingeteilt war.

Die zweifelhaften aus Midr. Hag. mitgeteilten Stellen sind durch ein Zeichen (o) kenntlich gemacht. Ein Trennungsstrich gibt an, wie weit der zweifelhafte Text reicht. Zur Literatur vgl. Zunz: Die gottesdienstlichen Vorträge, 2. Aufl. S. 51 ff.; Brüll: Jubelschrift zum 70. Geburtstage von Prof. Graetz, S. 179 ff.; Epstein: מקדמוניות היהודים, Wien 1887, Seite 71; Königsberger Sifre zutta.

Erklärung einzelner Zeichen und Abbrüviaturen

In den Varianten zu Sifre:

- ד = דפוס, ed. pr. Venedig 1545.
 ט = ילקוט.
 ל = London, Ms. des britisch. Museums.
 מ = מדרש חכמים.
 ר = Rom, Ms. des Vatikans.

In den Varianten zu Sifre zutta:

- פ"ז = פסיקתא זוטרתי.
 ט = ילקוט.
 ג = מדרש הגדול, Ms. der K6niglichen
 Bibliothek in Berlin No. 1207.
 ח' = חסר.
 ג' = נוסף.

Ein Zeichen nach einer Klammer ohne jede nähere Erklahrung bedeutet, daß das Eingeklammerte sich nur in der betreffenden Vorlage findet; z. B. Seite 61 zu Zeile 11 ד [עד] bedeutet, daß עד nur in דפוס sich findet. — In S. z. zum Abschnitt נשא habe ich, weil in diesem Abschnitt S. z. häufig auch von Rabba zitiert wird, im Anfange eines jeden Absatzes die Quellen angegeben, in welchen der betreffende Absatz zitiert wird; z. B. Seite 229 zu Zeile 13 פ"ז ס"ט מנ ורבה פ"ז ס"ט bedeutet, daß der betreffende Absatz im Jalkut, Midr. Hag. und Rabba zitiert wird. Vom Abschnitt בהעלותך ab, wo es sich nur um Jalk. und Midr. Hag. handelt, war eine solche Angabe im Anfang überflüssig. Auf einzelne Nachträge wird durch ein Sternchen * im Buche hingewiesen.

אות אמת = א"א	מאיר עין = מ"ע
אהלי יהודה = א"י R. Jehuda Nagara	סוף הדבור = סה"ד
ברית אברהם = ב"א	ספר המצות = סה"מ
ואינו נראה = וא"נ	ספר התורה והמצוה = סהתו"ה von Malbim
וכן הוא = וכ"ה	פרקי דר' אליעזר = פדר"א
וכן נראה = וכ"נ	ר' אליה מורחי = רא"ם
ושם נסמן = וש"נ	ר' דוד לוריא = רד"ל
זרע אברהם = ז"א	ר' הלל = ר"ה
זית רענן = ז"ר	ר' שמואל שטראשין = רש"ש
חלופי גרסאות = ח"ג	שאר גרסאות = ש"ג
מדרש אנדה = מ"א	תרגום אונקלוס = ת"א
מדרש הגדול = מה"ג	תרגום יונתן = ת"י

ספרי על ספר במדבר

THE END OF THE WORLD

נ ש א

וידבר ה' אל משה לאמר צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זכ וכל טמא לנפש, למה נאמרה פרשה זו לפי שהוא אומר ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל עונש שמענו אוהרה לא שמענו ת"ל צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה הרי זה אוהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטומאה.

5

צו, הציווי מיד בשעת מעשה ולדורות אתה אומר הציווי מיד בשעת מעשה ולדורות או אינו אלא לאחר זמן ת"ל צו את בני ישראל וישלחו וגו' מזכר ועד נקבה תשלחו וגו' ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה הא למדנו שהציווי מיד בשעת מעשה ולדורות מנין ת"ל צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית וזך וגו' (ויקרא כד ב) מחוץ לפרוכת הערות וגו' הא למדנו שהציווי מיד בשעת מעשה ולדורות מציווי הוה מנין לכל הצוואות שבתורה היה ר' ישמעאל אומר הואיל ונאמרו צוואות בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחת מהן שאינה אלא מיד בשעת מעשה ולדורות אף פורטני בכל הצוואות שבתורה שלא יהו אלא מיד בשעת מעשה ולדורות רבי יהודה בן בתירה אומר אין הציווי בכל מקום אלא זירוו שני וצו את יהושע וחזקוהו ואמצהו (דברים ג כג) לפי דרכנו למדנו שאין מחוקק אלא המוחוקק ואין כזרזין אלא למזרזין רבי שמעון בן יוחי אומר אין ציווי בכל מקום אלא חסרון כיס שני צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית וזך (ויקרא שם) צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה צו את בני ישראל ונתנו ללוים מנחלת אחוזתם (במדבר לה ב)

10

15

(א) 5 למקדש בטומאה. מכות טו: 6 בשעת מעשה ולדורות. ת"כ ריש צו ואמור פרשה יג א וברייתא דר' ישמעאל פ"ו וירושלמי ריש ב"ק ובבלי קידושין כט. וס"ז לקמן פנתס כח ב: 7 ולדורות. במ"ע מוחק מלת ולדורות וא"צ דרק סגנון דלעיל נקט: 10 מחוץ וכו'. ומסיים חקת עולם לדורותיכם ואפשר דנרות אין צריך ללמוד משלוח טמאים אע"ג דלא כתיב בהו מיד במקומן רק בפ' בהעלתך ולפ"ז אתי שפיר לקמן בדברי ר' ישמעאל ופרט באחת מהן וגם לסברא השניה בספר כריתות לר"ש מקינון (בתי מדות בית ד) דכל חד וחד גמור מחבריה יש לומר דנקט לשון זה בדברי ר"י משום דסמך אמאי דסליק מניה הא למדנו שהציווי וכו' ור"ל דכל אחד מלמד על חברו ואח"כ לומד מאחד משניהם לכל התורה. ולפי גרסת המ"ח דלא גרס בדברי רבי ישמעאל ולדורות בלא"ה לא קשה מידי. אבל יש לפקפק בגרסא זו ועיין במפרשים ובפירוש הראב"ד לברייתא דר' ישמעאל לעיל ועוד Schwarz, Die herme: neutische Induktion, S. 80ff 13 ולדורות. קדושין כ"ט וצ"ע: 15 אלא המוחוקק. ראוי להיות למחוקק... למזרזין או המחוקק... המזרזין ואולי הגרסא העקרת בככ"ר עיין לקמן פ' כד וכט: 16 למזרזין. ספרי דברים פ' כט: 17 שמן זית וכו'. ושביק קרא דצו את אהרן דקדים משום דאמרו של ר"ש עליו נשנה ונעתק משם לכאן בלי שנוי מ"ע ריש מכלתא:

(א) 2 ט לפי שני' | רל איש | 3 ר ואוהרה | לא שמענו] מ סמי' לאיין שד' מנין יראים שכ"ה לא שמענו מנין | 4 זח] ט ח' ר זו | 6 בשעת מעשה] ט מ ח' | אתה וכו' ולדורות] טל ח' | מ המעשה וכן בסמוך | 7 ולדורות] מ ח' | מזכר וכו'] ר ח' | ועד] כן הוא בר אף לקמן ובשאר נוסחאות פעם עד כבמקרא ופעם ועד | 11 מציווי וכו'] מ והציווי הוה בנין אב לכל צוואות שבתורה, ט רמו שע"ז מציווי הוה נמציונו למדין לכל הצוואות שבתורה | היה] מ ח' | ל ר' שמעון | 12 לך הכתוב] ר"ה ט | ולדורות] מ ח' וכן בסמוך | 13 מטר פורט אני | מר לכל | 14 למר ציווי | 15 מ ולפי | מ ורבה פ"ז ס"ז מחזיקין | ל את המוחוקק... את המזרזין ט"מ ורבה המחזיקין... המזרזין ר אלא מן המחזיקין... מן המזרזין | 17 שני' | מ ח' |

צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי (שם כח ב) הא אין ציווי בכל מקום אלא חסרון כים חוץ מאחד ואיזה זה זה צו את בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם באים אל הארץ כנען (שם לד ב) תזרום לענין חילוק הארץ ורבי אומר אין ציווי בכל מקום אלא אזהרה שני ויצו ה' אלהים על האדם לאמר ומען הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו.

5

וישלחו מן המחנה, ממחנה שכינה או שומע אני ממחנה לוייה ת"ל אל מחוץ למחנה תשלחום הא עד שלא יאמר יש לי בדין אם נדחו טמאים ממחנה הארון הקל ק"ו ממחנה שכינה חמור אלא אם אמרת כן ענשת מן הדין לכך נאמר וישלחו מן המחנה ללמדך שאין עונשין מן הדין ר' אומר אין צריך ק"ו הוא אם נדחו טמאים ממחנה הארון הקל ק"ו ממחנה שכינה חמור א"כ למה נאמר וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב אלא בא הכתוב ליתן להם את המחיצות.

10

וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש, שומעני שלשתן במקום אחד ת"ל במצורע כדד ישב מחוץ למחנה מושבו (ויקרא יג מו) מצורע היה בכלל יצא מוצא מן הכלל ולמד על הכלל מה מצורע שהחמרה טומאתו וחמור שילוחו משילוח חבירו אף כל שהחמרה טומאתו חמור שילוחו משילוח חבירו מכאן מנו חכמים למחיצות כל שהוב מטמא מצורע מטמא חמור מצורע שמטמא בכיאה כל שהמת מטמא הוב מטמא חמור הוב שהוא מטמא תחת אבן מסמא כל שטבול יום מטמא טמא מת מטמא חמור טמא מת שהוא מטמא את האדם כל שמחוסר כיפורים פוסל טבול יום פוסל חמור טבול יום שהוא פוסל את התרומה. וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש, למה נאמר אין לי אלא אלו שאר טמאים מנין היה רבי יאשיה אומר אמרת ק"ו אם נדחו טמאים ממחנה ארון הקל ק"ו ממחנה שכינה חמור אלא אם אמרת כן ענשת מן הדין לכך נאמר וישלחו מן המחנה ללמדך שאין עונשין מן הדין.

15

20

בכל אדם, הכתוב מדבר, או אינו מדבר אלא בלויים נושאי ארון ת"ל מוכר

ועד נקבה תשלחו בכל אדם הכתוב מדבר אחד גדולים ואחד קטנים במשמע

25

1 ד להם | 2 ד מאחת | 3 הארץ | 4 אבן שאר נוס' ארץ | תזרום | רבה תייתח? ל לזרום | 5 טר רבי | 6 4 שני' ר ח' | ה' ד ח' | לאמר | דטל ח' | 7 ממחנה | ד מחנה, ר פ"ז במחנה | אן ד ח' | 8 תשלחום | מ ג' הרי מחנה לוייה אמור | מ ממחנה לוייה קל | 8 ד דחמור ל אמור | 9 ד מ הא | הוא וכו' חמור | ט ח' | 10 מ ממחנה לוייה כי הם נושאי הארון הקל | ל מה ת"ל | 11 כל וכו' | ל מ ח' | זב ר ג' וכל טמא לנפש | אלא | מ ח' | 12 ר שומע אני | ד ששלשתן | 14 מוצא | ד מ ח' | מה | ד לר ח' | מ חמור | 15 ר וחמור | 16 מ אמרו חכ' | 17 כל שהמת | ט וכו' | ביאת המקדש פ"ג ה"ב ורמב"ם שם ה"ג אבן שאר נוסחאות כל שטמא מת | מ מוטמא | 20 וישלחו וכו' הדין | ט ח' | כל וכו' ד ח' | ט נאמרה | 21 אמרת ק"ו | ר ח' | נדחו | ד ג' זבים ומצורעים | 24 מ רבה מוכר עד נקבה תשלחו בכל פ"ז וישלחו מן המחנה בכל |

2 בכל מקום - אשגרת לשון מלעיל ואצו דשלוח טמאים קאי דאינו אלא אזהרה ובספרותה נדחק: 9 ללמדך וכו'. דאין סברא לומר דכלל זב ומצורע עם טמא נפש שלא לצורך עצמן רק ללמד על טמא נפש וע"כ דללמד על עצמן באו וחלוק מחיצות ממילא נלמד ע"פ המדה דדבר שהיה בכלל ולרבי סגנון הכתוב כך דבתחלה כולל ואח"כ פורט: 15 חברו. עיין בפ' המשנה לרמב"ם פ"ק דכלים מ"ח: 17 מסמא. ת"כ מצורע פ' ג יב: 19 התרומה. פ"ק דכלים פסחים סו. וס"ז כאן ורבה פירשה ז ס"ח: 21 ק"ו וכו'. לפי הענין נראה דצ"ל אם נדחו טמאים הקלים טמאים החמורים לא כ"ש כלומר מאחר דסופנו לרבות הקלים (כמו טומאת שרץ ודומה לזה) ממלת כל נכתוב הקלים ואתו החמורים בק"ו ועפ"ז אולי צריך להגיה גם בדברי ר' יונתן לקמן הראויים להיות כאן ואולי סרן לקמן יען כי הדרשות שבנתיים הם רק אליבא דר' יאשיה ועיין במפרשים והגר"א ובלשון הפ"ז בדבור הסמוך וצ"ע ועיין בס"ז: 24 בכל וכו'. נראה דצריך להשלים לפי הפ"ז או המ"ח: 25 אחד וכו'. נראה דצ"ל כפפ"ז:

או אינו וכו' מדבר שורה כהן | ל מ ח' | 25 אחד וכו' | פ"ז רבה מוכר עד נקבה תשלחו אחד גדולים | פ"ז במשמע אלא שלא ענש הכתוב א"כ הוזהיר שני ואיש וכו' ונכרתה מ"מ מצוה לשלחם הא מה ת"ל מוכר עד נקבה תשלחו להביא מחנה שנייה אל מחוץ למחנה תשלחום להביא מחנה שלישית מלמד שאין עונשין מן הדין שאם ממחנה ארון משתלחין ק"ו ממחנה שכינה

אתה אומר אחד גדולים ואחד קטנים במשמע או אינו אלא כענין שענש מה מצינו במטמא מקדש שלא ענש אלא גדולים שני ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש (במדבר יט כ) אף כאן לא נזוהר אלא גדולים ת"ל מוכר ועד נקבה תשלחו אחד גדולים ואחד קטנים במשמע רבי יונתן אומר מוכר ועד נקבה תשלחו למה נאמר לפי שהוא אומר וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש אין לי 5 אלא אלו שאר טמאים מנין אמרת קל וחומר הוא אם נדחו טמאים ממחנה ארון הקל קל וחומר ממחנה שכינה חמור אלא אם אמרת כן ענשת מן הדין לךך נאמר מוכר ועד נקבה ללמדך שאין עונשים מן הדין.

מזכר ועד נקבה תשלחו. אין לי אלא זכר ונקבה טומטום ואנדרוגינוס מנין ת"ל אל מחוץ למחנה תשלחום אין לי אלא שיכול להשתלח שאין יכול להשתלח 10 מנין ת"ל אל מחוץ למחנה תשלחום אין לי אלא אדם כלים מנין ת"ל אל מחוץ למחנה תשלחום. ר' עקיבא אומר מוכר ועד נקבה תשלחו אחד אדם ואחד כלים במשמע ר' ישמעאל אומר הרי אתה הן הואיל ואדם מטמא בנגעים ובנדים מטמאים בנגעים מה אדם טעון שילוח אף כלים טעונים שילוח לא אם אמרת באדם שמטמא על גבי משכב ומושב לפיכך טעון שילוח תאמר בכלים שאין מטמאין על גבי 15 משכב ומושב לפיכך לא יטענו שילוח הרי אבן המנוגעת תוכיח שאינה מטמאה על גבי משכב ומושב ומעונה שילוח ואל תתמה בכלים שאע"פ שאין מטמאים על גבי משכב ומושב לפיכך יטענו שילוח ר' יוסי הגלילי אומר מוכר ועד נקבה תשלחו מה זכר ונקבה מיוחדים שהם ראויים לעשות אב הטומאה ומענין שילוח אף כל שראוי 20 ליעשות אב הטומאה <טעון שילוח יצא פחות משלש על שלש שאין ראוי לעשות אב הטומאה> ככל התורה רבי יצחק אומר הרי הוא אומר ואם לא יכנס ובשרו לא

לפיכך הוצרך לומר שלש מחנות | 1 אתה וכו' במשמע | טמ ח' | 2 דמר בטמא | ל איש | 3 נזוהר | דל נאמר ט הזוהר | 4 מ גדול ... קטן | 5 טמ לפי שני | 6 מ מנין ת"ל מוכר עד נקבה ומעשה ק"ו | אמרת | ט ח' | ט ומה אם | ד ואם | 7 ד דחמור | ד כן אמרת | 8 מ נקבה וכתב וישלחו ללמדך שאין עונשין מן הדין בשניהם | ללמדך וכו' הדין לט ח' | 9 מוכר וכו' תשלחו | טל ח' | ג זכר ונקבה אין לי | ר ואנדרוגינוס | 10 ט ת"ל תשלחו | אין וכו' תשלחום שורה יא | ח' וכן פ"ו אינו מעתיק רק הדרש דכלים | 12 ר"ע וכו' תשלחום צד ד שורה | מ ח' | 13 ט משמע | ובגדים | טר וכלים | ל ובגדים וכלים | 14 טל יטענו | ר, שמיטמא | 15 לפיכך טעון שילוח | ט ח' | 16 ר בשילוח | 17 ואל וכו' | טר היא תוכיח לכלים שאע"פ | ד ע"ג מושב | 18 לפיכך | ח' וכו' | ד יטענו | 19 ר ליעשות | 20 המוסגר ד ח' | שאין | ל שהוא |

7 לךך וכו'. לפי האמור לעיל הערה לצד ב' שורה כ"ב ראוי להיות לךך נאמר וישלחו מן המחנה כל צרוע ללמדך וכו' ומשמע ליה מוכר ונקבה כל טומאות שבזכר ונקבה ועיין ס"ז: 10 ת"ל וכו'. לפי גרסת הילקוט אפשר דצ"ל ת"ל מוכר עד נקבה תשלחו עיין במ"ע ורלב"ג דכ' דבלשון עד נכלל טומטום ואנדרוגינוס הממוצע בין זכר לנקבה ואולי כך היתה הגרסא לפניו בספרי ולפי הגרסא שלפנינו אפשר לומר דס"ל דהכנוי מן תשלחום חזרו אחלת. הכתוב כל צרוע וכו' וכל טמא לנפש ואפילו טומטום ואנדרוגינוס במשמע או טוף הפסוק ולא יטמאו וכו' דרש ועיין נדה כח. ובכורים פ"ב ז ותוספתא זבחים פ"ב ז: — שאין יכול וכו'. כגון זקן וחולה, וכעין זה מכילתא משפטים פ"ט על הפסוק לחפשי ישלחנו: 11 תשלחום. אולי הלמוד מסיפא דקרא ולא יטמאו את מחניהם וכן לקמן לענין כלים, עיין סהתרה: 13 במשמע. אינו מוכן ואפשר דצ"ל וכל טמא לנפש אחד אדם וכו' וקצת ראייה מלשון הרבה פ"ו ס"ח טמא לנפש זה אדם שהוא יכול להשתלח כל טמא לרבות כלים הנוגעים במת וכל טמא לרבות כלים הנוגעים שרץ וי"א טמא לנפש זה אדם וכלים הנוגעים כל טמא לרבות הנוגעים בשרץ ובתלמוד תורה לר' יעקב סקלי

כ"י מביא הרבה בזה"ל טמא לנפש וכו' להשתלח כל טמא לרבות כלים הנוגעים בשרץ וכל טמא לרבות שאר הטמאים ומאחר דשיטת ח"א לקוחה מן הס"ז קרוב לומר כי הסתם הוא מן הספרי (כעין זה ברבה טוף פ"ב), והדרשה לרבות כלים הנוגעים בשרץ אפשר דהיא אליבא דר' יאשיה או רק אשגרה מן ח"א ועיין במפרשים והגר"א: 14 אף כלים. ר"ל בגדים המנוגעים דיטענו שילוח חוץ לשלש מחנות דר"ף ושאר כלים לענין טומאות מגע לומר ממ"א או ג"כ בבנין אב מאדם הואיל ואדם מיטמא במת וכו' ונקט נגעים משום רישא דקרא ור' יוסי הגלילי יליף בגדים המנוגעים מסמיכות הכתוב והבגד לפסוק מחוץ למחנה מושבו ת"כ תזריע פרק יב יד (כעין זה זבחים פג: מכילתא בא פט"ז משפטים פ"ז ספרי דברים פ' קצ חנוך מצוה מ"ז אין כסף ומכה איש ומת ונשמט במכילתא שלפנינו משפטים טוף פ"ג עיין בהשמות המ"ע שם) ועיין תוספתא נגעים פ"ז טו: — באדם וכו'. עיין לקמן פ' לא: 16 המנוגעת. ת"כ מצורע פרק ב ט, נדה נד: 20 על שלש. הבא מבגד מוחלט ר"ה על פי המשנה דנגעים פרק יא יב וצ"ע: 21 בכל התורה. כן ג' ג"כ בתוספות

ירחץ (ויקרא יז טו) על רחיצת גופו ענש הכתוב כרת אתה אומר על רחיצת גופו ענש הכתוב כרת או לא ענש אלא על כיבוס בנדים אמרת מה טמא מת חמור לא ענש בו על כיבוס בנדים האוכל מנבילה קלה דין הוא שלא יענש בו על כיבוס בנדים. אל מחוץ למחנה תשלחום, למה נאמר לפי שהוא אומר וישלחו מן המחנה שומעני לא יגעו לא בארון ולא בנושאין אבל יקצו להם מקום בפני עצמם ת"ל אל מחוץ למחנה תשלחום.

5

ולא יטמאו את מחניחם, מכאן אמרו ג' מחנות הן מחנה ישראל ומחנה לוויה ומחנה שכינה מפתח ירושלים ועד הר הבית מחנה ישראל מפתח הר הבית עד העזרה מחנה לוויה מפתח העזרה ולפנים מחנה שכינה.

אשר אני שוכן בתוכם, חכיבים הם ישראל שאע"פ שהם טמאים שכינה ביניהם וכן הוא אומר השוכן אתם בתוך טומאתם (ויקרא טז טז) > ואומר בטמאים את משכני אשר בתוכם < (שם טז לא) ואומר ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם ואומר ולא תטמאו את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה (במדבר לה לד) ר' יוסי הגלילי אומר בוא וראה מה כח עבירה קשה שעד שלא פשטו ידיהם בעבירה לא היה בהם זכום ומצורעים ומשפשטו ידיהם בעבירה היו בהם זכום ומצורעים לפי דרכנו למדנו ששלשה דברים אילו אירעו בו ביום ר' שמעון בן יוחי אומר בוא וראה מה כח עבירה קשה שעד שלא פשטו ידיהם בעבירה מה נאמר בהם ומראה כבוד ה' כאש אוכלת (שמות כד יז) לא יריאים ולא מזדעזעים משפשטו ידיהם בעבירה מה נאמר בהם וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו ויראו מגשת אליו (שם לד ל).

10

15

20

ויעשו כן בני ישראל, להודיע שבחן של ישראל שכשם שאמר להם משה כן עשו מה ת"ל כאשר דבר ה' אל משה כן עשו בני ישראל מלמד שאף הטמאים לא עכבו (פליק פיסקא)

(ב) וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם, למה נאמרה פרשה זאת לפי שהוא אומר נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וגו' (ויקרא ה כ) או מצא אבידה וכיחש בה ונשבע על שקר אבל בנוול הגר לא שמענו בכל התורה תלמוד לומר דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם למעול מעל בה' בא הכתוב ולימד על גזול הגר ונשבע לו ומת שישלם קרן וחומש לכהנים ואשם למזבח זו מדה בתורה כל

25

1 גרסת הרא"ם אתה אומר כן או אינו אלא אף על כיבוס אמרת | 2 ד טומאת | 3 בגדים | ר ג' מיכן עונש לשילוח בגדים | 4 אל וכו' | רבה ולא יטמאו את מחניהם למה | ל ולמה | 5 ד בנשיאים | דט ר"ה יקנו | רבה ת"ל ולא יטמאו וכו' | 8 ע"ז עד פתח הר הבית | מ מהר הבית | 10 חביבים הם ישראל | מ ח' | שכינה | ט ג' שרויה | 11 ט"ל שני | המוטגר רק מ | 13 במקרא טמא ר תטמ' | את ד ח' | אשר וכו' בתוכה | דלטר ח' | 14 מ כמה | מ עד | 16 למר שלשה | אלון מ ח' | 17 מט שמות רמז שס"ב כמה | פשטן מ ג' ישראל | ל מה כת' בהן | 19 והנה פ"ז ר כי | 21 ד הודיע | 22 כאשר וכו' משה | ר"ה ח';

ר"ד טוף עירובין אבל בכרייתא דגמרא שם וכן נדה כח' הג' פרט לכלי חרט: 2 לא ענש וכו'. דלא כתיב ביה ואם לא יכבס ונשא עונו: 3 דין הוא וכו'. עיין ברא"ם אחרי מות י"ז ט"ז ות"כ אחרי פרק יא יג ירושלמי בזיר גו ע"ד: 4 למה נאמרי. תיבת מחוץ דייק ועיין רבה פרשה ז סימן ח: 7 מכאן וכו'. תוספתא כלים פ"א יב וזבחים קטו. ורבה פרשה ז סימן ח: 10 חביבים וכו'. לקמן פ' קסא ורבה שם: 16 בו ביום. רבה פ"ח ס"א וס"ו מכילתא יתרו פ"ז ופ"ט: 18 לא יראים. פסיקתא א וב פ' החדש ושה"ש רבה פ"ג ורבה כאן פ"א סימן ג ת"כ מצורע פרק ט הלכה ז: 23 לא עכבו. ס"ז רבה פ"ז ס"ט: (ב) 29 למזבח. ב"ק קט: ירושלמי שם ז ע"א רבה פרק ח סימן ה:

(ג) 26 מעל ד ח' | וגו' ד ואומר | או וכו' ישראל | ט ח' | 27 למ בגול | בכל התורה | מ ח' | 28 הכתוב | ט ח' | 29 ומת | ט | מ ישלם |

פרשה שנאמרה במקום אחד וחסר בה דבר אחד וחזר ושנאה במקום אחר לא שנאה
אלא על שחסר בה דבר אחד ר' עקיבא אומר כל מקום שני בה לאמר צריך לידרש.
ר' יאשיה אומר איש או אשה למה נאמר לפי שהוא אומר וכי יפתח איש בור או
כי יכרה איש בור (שמות כאלג) אין לי אלא איש אשה מנין ת"ל איש או אשה להשוות
אשה לאיש לכל חטאות ונוקים שבתורה ר' יונתן אומר אינו צריך שכבר נאמר בעל
5 הבור ישלם ואומר שלם ישלם המבעיר את הבעירה (שם) מה ת"ל איש או אשה
לתלמודו הוא בא.

כי יעשו מכל חטאות האדם, למה נאמר לפי שהוא אומר נפש כי תחטא
ומעלה מעל בה' וגו' או מצא אבידה וגו' (ויקרא שם) אין לי אלא במשקר באלו
10 כמשקר במקום בשאר כל דבר מנין ת"ל כי יעשו מכל חטאות האדם.
למעול מעל, אין מעילה בכל מקום אלא שיקור וכן הוא אומר וימעלו באלהי
אבותיהם (ד"ה א' ה כה) ואומר וימעלו בני ישראל מעל בחרם (יהושע ז א) ואומר
וימת שאול במעלו אשר מעל בה' (ד"ה א' י יג) ואומר בעויה צא מן המקדש כי
מעלת (שם ב' כו יד) ואומר ומעלה בו מעל (כמדבר ה יב) הא אין מעילה בכל מקום
15 אלא שיקור.

ואשמה הנפש ההיא, למה נאמר לפי שהוא אומר איש או אשה אין לי
אלא איש או אשה טומטום ואנדרונים מנין ת"ל ואשמה הנפש ההוא.
הנפש ההיא, הכל במשמע האנשים והנשים והזרים במשמע משמע מביא
את אלו ומביא את הקטן אמרת מה אם ע"ז חמורה פטר בה את הקטן ק"ו לכל
20 מצות שבתורה.

ואשמה הנפש ההיא, למה נאמר מנין אתה אומר בנוול את הגר ונשבע
לו והלך להביא את הכסף ואת האשם ולא הספיק להביא עד שמת שהזורשים
פטורים ת"ל ואשמה הנפש ההיא או כשם שפטורים מן האשם כך יהיו פטורים מן
הקין ת"ל ונתן לאשר אשם לו.

1 כל פרשה וכו'. סוטה ג' וש"נ ורבה שם: 3 לידרש.
כלומר שני' בה שנית וידבר ה' אל משה לאמר ולא אמרה
משה מפי עצמו כמו במשנה תורה רד"ף והגר"א מגיה כל
מה שני' בה צריך לידרש וצ"ע דהרי גם הספרי דהוא אליבא
דר"י דורש כאן כל מה שיכול לדרוש ובאיוזה אופן פליגי
ועיין סוטה שם ולהפך שבועות י"ח: ובמ"ע הגיה לאמר
ר"ע וכו' ומפ' דמלתא באפי נפשה היא וקשה אמאי נטר עד
הכא והלא גם בפ' שלוח טמאים כתיב לאמר ועיין מכילתא מס'
דויהי בשלח פ"א דפליגי ר"ש ורבי כל היכא דכתיב דבר אל
בני ישראל ולא כתיב לאמר או ואמרת אליהם אי הוה לדורות
וכאן אחד מן הג' מקומות דהוה לדורות אף דלא כתיב אחריו
לאמר ואולי הבריייתא קטיעא ויש לדברי ר"ע איוו שייכות
לפלוגתא זו ועיין עוד מכילתא מס' דפסחא פתיחא וסוטה
פ"ה מ"ד ות"כ ויקרא פרק ב' יג וספרי פ' קה ופ' קלח
וספרי דברים פ' כו וס"ז לקמן פ' יב וירושלמי נזיר נג ע"ד
ובבלי פסחים מ"ב. ויומא ד': 5 שבתורה. מכילתא משפטים
פ"ו ופ"ד ב"ק טו. וירושלמי שם סוף פ"ק ורבה פ"ח
ס"ה: 6 ישלם. מה דמוסיף בכ"ר ור"ה בין איש בין אשה
כנראה רק פירוש: 7 לתלמודו. לגופו: 10 כמשקר במקום.
ת"כ חובה פכ"ב ד: — כל דברי. תוספתא שבועות פ"ג ו
רבה שם: 11 אין. לפי גרסת כ"ל הוא דבור אחד עם דלעיל
ואולי כצ"ל וכן בר"ה ומ"ח אין הפסק נקודות בין האדם ות' למעול: — שקור. עיין לקמן פ' ז וס"ז לקמן פסוקיב ורבה שם:
19 פטר וכו'. דכתיב (דברים יז ה) והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההוא ועיין רבה פ"ח ס"ה: 21 את הגר. הגר"א מוחק
את הגר: 23 או כשם וכו'. משמע דאין חייבין רק קין ולא חומש ועיין ת"כ חובה פרשה יג ה וכן הוא להדיא תוספתא ב"ק

1 טר וחטר | 2 על | 3 טמ ח' | שחיסר בה | מ שחטרה | ר"ע וכו'
בא שורה ז מ ח' | בה | טר ח' ל בו | 3 ל או אשה להשוות
וכו' | טר כי | 4 ט את האשה כאיש | 6 ישלם | ר"ה ר' ב' בין
איש בין אשה | 8 רבה האדם למעול מעל בה' למה | 9
טרמ משקר באלו | 10 נ' כאלו | משקר, ר"ה המשקר באלו
כמשקר | ד כמשקר וכו' | מ למקום | ד ובשאר | האדם |
רבה נ' למעול מעל בה' וגו' | 11 ל ואין | מעילה | ר
מעל | וימעלו | ט נ' בני ישראל | 12 למר אבותם | מ וכן
הוא אומר | מעל | מ ח' | בחרם | ט בה' | 13 מ וכן
בעויה | 14 בכל מקום | ד ח' | 16 ל לפי שני' | איש |
ד ח' | 17 מר איש ואשה | 18 הנפש ההיא | ר ח' | ט
ואשמה הנפש ההיא והיא הכל | ט משמע | ד ואנשים |
במשמע משמע | מ ח' | 19 מ אלו ואף את הקטן | מ
בע"ז | 20 ט האמורות בתורה | 21 למה וכו' בגזול | ד
מנין לגזול ל למה נאמר מנין אתה אומר מנין לגזול | 33
ת"ל וכו' הקרן | ט ח' | ל"מ וכשם | 24 לו | ל ח' |

ואשמה הנפש ההיא, למה נאמר מנין אזה אומר המדליק גדישו של חברו
 ביוהכ"פ שאין ב"ד נפרעים ממנו שהוא נידון כנפשו ת"ל ואשמה הנפש ההיא.
 והתודו, למה נאמר לפי שהוא אומר והתודה אשר חטא עליה (ויקרא ה ה)
 אין לי אלא חטאת שטעונה וידוי אשם מנין ת"ל ואשמה הנפש ההיא והתודו ר' נתן
 5 אומר זה כנה אב לכל המתים שטעונים וידוי (סליק פיסקא)
 (ג) והתודו את חטאתם אשר עשו, ולא על מה שעשה אביו שאם אמר לו תן לי
 פקדון שהפקדתי אצל אביך והוא אומר לא הפקדת משביעך אני ואמר אמן לאחר מיכן
 נזכר שומע אני שהוא חייב ת"ל והתודו את חטאתם אשר עשו ולא על מה שעשה אביו.
 והשיב את אשמו בראשו, למה נאמר לפי שהוא אומר ושילם אותו בראשו
 10 (ויקרא ה כד) אין לי אלא עיקר דמים חומש מנין ת"ל והשיב את אשמו בראשו.
 וחמישיתו יוסיף עליו, עד שיהיה הוא וחומשו חמשה משום ר' יאשיה
 אמרו <חומשו של סלע>
 ונתן לאשר אשם לו, למה נאמר לפי שהוא אומר לאשר הוא לו יתננו
 ביום אשמתו (שם) אין לי אלא לו ושלוחו מנין לרבות שליח בית דין והיורש ת"ל ונתן
 15 לאשר אשם לו <ר' נתן אומר> הרי שהיה חייב לחבירו מנה ובא בב"ד ולא הספיק
 לתננו עד שבא בעל חוב של נגול מנין שמוציאים מיד הגולן ונותנים לבעל חוב של
 נגול ת"ל ונתן לאשר אשם לו מכל מקום (סליק פיסקא)

1 הנפש ההיא ל' ח' | ההיא ט' ח' | 2 מ' אע"פ |
 שאין ב"ד ר"ה שב"ד | ב"ד מר' ח' | ד' שיהיה |
 3 ד' ואשמה הנפש ההיא והתודו | מ' והתודה על הנפש
 אין לי | ר' והתודה את אשר | 5 זה טל' ח' | מ' בנין
 אב | ט"מ פ"ו המומתין וברי"צ גיאת ריש הלי' אכלככפנים
 למר' שיטענו:
 (ג) 7 ט"מ פקדוני | ט' לאחר זמן | 8 ד' ת"ל והתודה
 אשר חטא עליה | 10 חומש טל' ר"ה ח' | אבל רמ' רבה
 ככפנים | 11 מ' וחמישיתו הוא וחומשו חמשה | עד' ד' | הוא
 כו' | ד' חומש וחומשה, ל' הוא וחומש וחומשה, ט"ר חומש
 ר' הוא חומשו) חמשה | 12 חומשו של סלע | מ' ר"ה אבל
 טל' חומשה וכו' | ר' וחומשה וכו' | ד' חומשה שלם לעולם | 14
 ט' אלא הוא שלוחו מנין | ל' אלא שלוחו מנין | מר' ר"ה
 ולשלוחו | ולשון הפ"ו ונתן לאשר אשם לו להביא שליח
 ב"ד והשלוח והיורש | 15 ר' נתן אומר | רק רבה | מ'
 שחייב | רבה שהיה הנגול חייב | למר' רבה מנה לחברו |
 16 טל' רבה ליתנו מ' ליתנו לו | שבא | בנוסח' שנמצא
 (ל' שאמצא) | מ' בעל חובו | מ' שמוציא | מ' מיד
 הגולל, ל' מן הגולל ר' ממנו | מ' ונותן לבעל חובו ת"ל |
 17 ר' בכל | מכל מקום | מ' ח':

פ"י יב ופליגא אברייתא בב"ק קד' ועיין רבה שם: 2 גידון
 בנפשו. לשלם לצאת ידו שמים אף דפטור מדיני אדם וס"ל
 דכרת פטור מן התשלומים או צ"ל בשבת במקום יו"כ כאשר
 הגיה הגר"א ועיין רש"י בבא מציעא צ"א: 5 המתים.
 דלשון ואשמה הנפש משמע מי שמתחייב בנפשו ועיין ס"ז
 כאן ושבת ל"ב. ומסתת שמוחזק פ"ב הלכה ט' וטנהרין פ"ו
 מ"ב ורבה:
 (ג) 7 לאחר מיכן. הגר"א מוחק לאחר מיכן נזכר והרד"ף
 פ' נתן לב' להודות ואפשר להגיה ג"כ ולאחר מיכן הודה
 ודוחק לומר דהספרי פליג על ההלכה השנויה בסתם בכמה
 מקומות (שבועות פ"ה מ"א ותוספתא שם פ"ב י' ות"כ חובה
 פרשה יג ז' ועיין בדרכה של תורה דף פה שהמציא לעצמן פ"ו
 חדש במת' כנגד התוספת' ואינו נראה) וטובר דחייב על שגגת
 פקדון אף דלפי ההנחה הזאת הוי אתי שפיר אמאי חלקה תורה
 בין האב לבניו דהאב הוה ליה למידע וחייב משא"כ בבניו אבל
 לא מצינו מי שחולק בפ' על ההלכה הנ"ל ועוד דגם פשטא
 דקרא ונשבע על שקר משמע דבמודי מייירי ואף ר"ש
 דאמר בת"כ פרק יא ג' דבשבועות הפקדון לא עשה שוגג
 כמודי אחרון שבועה ושגגתה קאי אבל לא אשגגת פקדון
 ועיין ג"כ לקמן פ' כח וב"ק קד'. כגון שהיתה דיסקייתא של
 אביו מופקדת ביד אחרים וכו' ורשב"א שם ותרוצו דחוק
 ולענין קרית הגמרא עיין תוספתא שם פ"י יג אמר לבניו
 וכו' ע"ד אביהן פטורין ע"ד עצמן חייבין (ב"א להפך) ודברי
 התוספתא סתמים ומה שפ' במ"ב שם דע"ד עצמן פטורין
 היינו דנשבעו דהם לא גולו ופטורין משום דבקשטא משתבעי
 אינו נראה דא"כ פשיטא אלא נראה לפרש דע"ד אביהן

היינו שנשבעו שאביהן לא גול ופטורים וע"ד עצמן שנשבעו דאין לך בידנו ואז חייבין וגוה"כ הוא ועיין רבה: 10 עיקר וכו'.
 אדרבה והשיב משמע דהגולה בעין וישלם דאינה בעין וכן הוא להדיא בת"כ ע"כ צ"ל להפך אין לי אלא דמים עיקר וחומש
 מנין פ' מנין שצריך לשלם חומש אף אם משיב הגולה בעין. והגר"א גורס אין לי אלא לדמים עיקר גולה מנין ת"ל והשיב ולא
 אדע למה מחק ת' חומש ועיין רבה פ"ח ס"ה: 12 של סלע. ת"כ חובה פרק יג יב ובחוקתי פרק יב י ותוספתא מ"ש פ"ד ה"ב
 ורבה וב"מ נד' ושם נשנה פלוגתתם להפך: 14 ושלוחו. שעשאו הנגול שליח ודקתני במתנ' ב"ק פ"ט מ"ה ולא לשלוחו במי
 שרגיל להיות שלוחו כגון שכירו ולקישו ולפ"ו הא דנותן לשליח ב"ד אפילו עשאו הגולן שלא כדעת רשב"א בתוספתא פ"י יא
 ובגמרא שם ק"ד: וירושלמי יבמות טו ע"ב ועיין ג"כ ת"כ חובה פרשה יג יב וצ"ע: 15 שהיה חייב. ע"י כפירה והודאה סתה"ה
 ואין הלשון משמע כן והגר"א הגיה הרי שגול את חברו אבל לפי ג' הרבה הפ' דהנגול היה חייב וכן צריך לפרש אף לפי
 גרסתנו אף דהלשון סתום ובא לב"ד לתבוע הגולה ולא הספיק הגולן לשלם לו עד שבא ב"ח של נגול: 17 ונתן וכו'. דמשמע
 כאלו ספק למי הוא חייב והלא פשיטא דחייב לנגול אלא ע"כ לומר דבאמת לפעמים אין הנגול בעל חובו רק איש אחר היינו
 מי שהוא ב"ח של נגול ועיין כתובות י"ט. ובפ' רש"י שם ובספר הכתב והקבלה לר' צבי מעקלענבורג כאן: — מכל מקום. עיין

(ד) ואם אין לאיש גואל, ר' ישמעאל אומר וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואל ומה ת"ל ואם אין לאיש גואל בא הכתוב ולימד על הגוול את הגר ונשבע לו ומת שישלם קרן וחומש לכהנים ואשם למזבח ר' נתן אומר ואם אין לאיש גואל אין לי אלא איש אשה מנין ת"ל להשיב האשם אליו אבא חנין אומר משום ר' אליעזר בנגול הכתוב מדבר אתה אומר בנגול הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בגוול ת"ל להשיב האשם אליו הא בנגול הכתוב מדבר.

האשם המושב לה' לכהן, בכסף הכתוב מדבר אתה אומר בכסף הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא באשם כשהוא אומר מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו הרי אשם אמור הא מה ת"ל האשם המושב לה' לכהן בכסף הכתוב מדבר, לה' לכהן, קנאו השם ונתנו לכהנים.

לכהן, באנשי משמר הכתוב מדבר אתה אומר באנשי משמר הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בכל כהן שירצה ת"ל מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו את שמכפרים בו עליו אלו הן אלו אנשי משמר הרי שגוול כהן יזכה בו והדין נותן אם זכה בשל אחרים לא יזכה בשל עצמו היה ר' נתן אומר בלשון אחרת אם דבר שלא זכיתי בו עד שלא בא לתוך ידי משבא לתוך ידי >אין אחר מוציאו מידי דבר שזכיתי בו עד שלא בא לידי משבא לידי< דין הוא שכא יהא אחר זוכה ומוציאו מתחת ידי אמרו לו לא אם אמרת בזה שאין לאחרים בו חלק תאמר בזה שיש בו לאחרים חלק הואיל ויש בו לאחרים חלק דין הוא שיצא מתחת ידו ויתחלק לאנשי משמר, מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו, מנין אתה אומר בגוול את הגר ונשבע לו והלך להביא את הכסף ואת האשם ולא הספיק להביא עד שמת שהיורשים פטורים ת"ל מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו כך היה ר' עקיבא שונה עד שלא בא לזפרונה אבל משבא מזופרין אמר אפילו אם נתן הכסף לאנשי משמר ומת היורשין פטורין אין מוציאים מיד כהן וקורא אני עליו איש אשר יתן לכהן לו יהיה והכהן אומר לו הבא אשם והקרב והוא אומר האשם המושב לה' לכהן וגו' את שצריך כפרה יצא מת שכיפרה לו נפשו.

(ד) 1 ואם וכו' למזבח ט ח' | 2 מ גואלין | 3 ר נתן אומר רבה ח' | טמ אמ | 4 חנין] כן הוא דל אבל שאר נוסחאות בכל הספר חנן | 5 אתה וכו' מדבר] ד טמ ח' | או אינו] ט ואינו | ד ת"ל והשיב האשם אלא הא | 6 הא בנגול] ר ובנגול | 7 האשם וכו' עליו שורה יט ט ח' | ד לכהנים | 9 מ לכהן | 10 מ קנאן | ר לשם | מר ונתנן | מ לכהן | 11 לכהן] ד ח' | ר לאנשי | אתה אומר וכו' מדבר] ר | 13 מ המכפרים | למ ואלו | אלו בפעם הב' | ר | ל שהיה גול מר ר"ה שגול | כהן] ר ג' אתהא? | יזכה] ל וזכה | 14 מ אם זוכה | ר"ה משל אחרים | היה מ ח' | ר אומר | 15 המוסגר ד"ל ח' | 16 ר דין הוא שלא יהא אחר מוציאו מידי ודבר שזכיתי בו עד שלא בא לתוך ידי משבא לתוך ידי דין הוא וכו' (ושבוש) | למר אחר מוציאו | 17 ד אמר ל אמרת אמ' לו | 19 מלבד וכו' נפשו שורה כה] מ ח' | אשר וכו' עליו] ל ח' | לך את חברו | 21 אשר וכו' עליו] טל ח' ר וגו' | 22 ר הלך לזופרין... משהלך לזופרין ל בא לזופרין... משבא לזופרין ט בא מכופרי... משבא מכופרי | משבא] ד מי שבא | 23 ל ואיש כי יתן וכן בסמוך ר איש איש אשר | ט הוא | וגו' ד"ל ח' | 25 מת וכו' יצא צד ח' שורה ב] ל ח' |

25

כתובות שם וש"נ ובמכילתא דרשב"י דף קמו ורבה כאן פ"ח ס"ה:
(ד) 3 למזבח ב"ק קט: וירושלמי ז ע"א: 4 אליו בגמ' שם קט: כשהוא אומר המושב הרי כאן שנים ועיין ברש"י שם ובס"ז ורבה] שם: 7 בכסף ב"ק קי רבה שם: 13 אנשי משמרי שם קט: רבה שם: 15 שלא זכיתי בו כגון תרומה וחלה רש"י ותוספ' שם: 17 אמרו לו בגמ' ליתא אמרו לו וכן נראה יותר או צ"ל אמרת: 18 לאנשי משמר וכן מסיים בבב"ית שם ומתחלק לכל אחיו הכהנים אבל בתוספתא מנחות פ"ג יז נותן גולו לכל כהן שירצה והיינו דקא מתמה בגמ' שם והוא כתיב ואיש את קדשיו לו יהיו אבל אין ר"ל דמטעם זה יעכב הגולה לעצמו כאשר נראה בהשקפה ראשונה: 22 לזפרונה צ"ל מזופרין: 23 פטורין אבל מקודם סבר דאם כבר נתן הכסף מקריבין גם האשם מהר"ס ודוחק והגר"א הגיה משבא מזופרין אמר נתן הכסף לאנשי משמר ומת אין מוציאין היורשין מיד הכהן ועיין ב"ק פ"ט מ"א ר"ב ותוספתא שם פ"י יז ובס"ז: 24 והוא אומר וכו' הגרי"א הגיה והוא אומר אשר יכפר בו עליו ואף לפי הנוסחא

מי

מלבד איל הכפורים, וגו' מכאן אתה אומר נתן הכסף ליהויריב ואשם לידעיה יצא וקורא אני עליו איש אשר יתן לכהן לו יהיה או אפילו נתן את האשם ליהויריב וכסף לידעיה יצא וקורא אני עליו איש אשר יתן לו לכהן לו יהיה ת"ל מלבד איל הכפורים <יחזור הכסף אחר האשם ר' יהודה אומר> יחזור ויביא אשם אחר ויתננו לידעיה ויזכה יהויריב בשלו: (סליק פיסקא)

(ה) וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל, ר' ישמעאל אומר בא הכתוב ללמדך על בקדיש ערימתו עד שלא מירח שהוא פטור מן התרומה ומן המעשרות או אף משמירח ת"ל ראשית דגנך תירושך ויצהריך (דברים יח ד) ר' עקיבא אומר בא הכתוב ללמדך שאם בא לעשות כל גורנו תרומה רשאי ובלבד שישיר מקצת.

וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל בא הכתוב ולימד על התרומה שתהא נוהגת בכל איסי כן עקיבא אומר אם מעשר הקל הרי הוא נוהג בכל תרומה חמורה אינו דין שתהא נוהגת בכל ד"א אם מעשר הקל שאינו נוהג בראשית הגו הרי היא נוהג בכל תרומה חמורה אינו דין שנוהגת בכל איסי כן מנחם אומר אם מעשר שני שאינו בא אלא משום תלמוד ויראה הרי הוא נוהג בכל תרומה חמורה דין הוא שתהא נוהגת בכל.

אשר יקריבו לכהן לו יהיה, ר' ישמעאל אומר וכי תרומה מקריבים לכהן מה ת"ל אשר יקריבו לכהן לפי שהוא אומר ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך (שמות כג יט) אבל לא שמענו מה יעשה בהם ת"ל אשר יקריבו לכהן לו יהיה בא הכתוב ולימד על הבכורים שיהו נתונים לכהנים (סליק פיסקא)

1 ר' ליהויריב | 2 או אפילו וכו' יהיה | לר' ח' | או אפילו |
 ב' ח' | מ נתן אשם וכו' לידעיה יכול יצא וכו' | 3 וכסף |
 ד ואשם | 4 המוסגר ח' דט"ל ואיתא ר"ה מר ובמקום
 יחזור ג' מר יחזיר | דר יחזיר ויביא | 5 ט"ל ויתננו |
 ט יזכה :
 (ה) 6 ישראל | ר' ח' ד אהרן | ל ר' יהודה | ט אמר
 ר' ישמעאל | 7 מר ולמד | ר"ה המקדיש | ל שלא הומרה |
 טמר פטור מן המעשרות | ז או אינו פטור עד שמירח |
 8 ל אפילו | ד מי שמירח ט משמירחה | 9 בא | ד שאר
 נוס' רצה | ל ששם ושייר | 11 מ עקיבא | 12 הקל | ד
 שאר נוסחאות ח' | ר מעשר שהוא נוהג בראשית הדגן |
 ד"א וכו' בכל | מ ח' | 13 ד תרומה שהיא | טלמר דין
 הוא שתהא נוהגת | איסי | ד אשר יקריבו ד"א איסי
 ל ד"א איסי | מנתם | ל יהודה | 14 שני | רק ט | ר
 משם | מ תלמד ליראה ט אלא למען תלמוד ליראה וכן
 הגיה הא"א אלא משום למען תלמד ליראה | 15 מ אינו
 דין | 16 ט אמר ר' ישמעאל | לכתן | ברבה פ"ח ס"ח ח' |
 17 לכתן | ברבה ח' | 18 בהם | טמר להם | 19 רבה נתונים
 כלם | טלמר ניתנין | לר' לכהן מ לכהן שבאותו משמר :

שלפנינו הכוונה כך: 4 יחזור ויביא וכו'. אולי צ"ל יחזור
 האשם אחר הכסף ר"י אומר אם קיים אשם יחזור הכסף
 אחר האשם ויקריב יהויריב את האשם ואם לאו יחזור ויביא
 אשם אחר וכו' דאל"כ מה בין ת"ק לר"י ועיין במשנה
 ובתוספתא הנ"ל ובגמ' ק"א מ"פ דפליגא אם קבל ידעיה את
 הכסף במשמרתו דיהויריב אבל בירושלמי תרין אמוראין לר'
 חזקיה בשתי שבתות פליגין ולר' יוסי בשבת אחת ואמר
 דלר' חזקיה מהא דקתני בתוספתא רבי אומר אם כדברי ר'
 יהודה אם הקריבו בני יהויריב את האשם לא נתכפר לו אלא
 אם קיים אשם וכו' מוכח דאנשי משמר שזכו בקרבן בשבתן
 ונתעצלו ולא הביאוהו אין מוציאין אותו מידן והא דקתני
 עוד אם עבר משמרו של יהויריב וכו' צריך לפרש דאם קבלו
 האשם לאחר שעברה משמרתו (ע"ש כיני מתני' לאפוקי מן
 הפירוש שעברה משמרתו לאחר שקבלו האשם) ומוכח מניה
 דאנשי משמר שזכו בקרבן שלא בשבתן מוציאין אותו מידן
 ולר' יוסי הוא להפך דאם זכו בקרבן שלא בשבתן אין
 מוציאין אותו מידן אבל אם זכו בשבתן ונתעצלו ולא
 הביאו מוציאין אותו מידן והיינו דקתני אם עבר משמרו
 של יהויריב וכו': 5 בשלוי בעורו וכדמפרש בבבלי שם
 וכו' חנינא סגן הכהנים הרשב"א בשם הראב"ד שם :
 (ה) 7 פטור. דקדשי בני ישראל כתיב למעוטי מה שהוא
 ממון גבוה: 8 דגנך וכו'. דמיד דאידיגן חלה עליו חובת תרומה
 ז"א וסאתו"ה ואף בדדוחק יש לפרש כן נראה כדעת הרד"ף
 והגר"א דצ"ל להפך דמכאן נלמד לחיוב ומראשית דגנך
 לפטור ולפ"ז אפשר להגיה ר' ישמעאל אומר לפי שהוא אומר
 ראשית דגנך וכו' בא הכתוב וכו' או אף משמירח ת"ל וכל
 תרומה, ועיין במדרש תנאים דברים דף קה ושם ג"כ הנוסחא משובשת וצריך להגיה ר' ישמעאל אומר מנין למקדש ערמתו עד
 שלא מירח פטור מן המעשרות [ת"ל ראשית דגנך] או יכול משמירח ת"ל (ראשית דגנך וכו' נתן לו) [וכל תרומה לכל קדשי
 בני ישראל], ועיין פאה פ"ד מ"ה וחלה פ"א מ"ג: 9 מקצת. תרומות פ"ד מ"ה ולענין מרוח הקדש לר"ע, עיין ירושלמי חלה
 נט ע"ב ובבבלי מנחות ס: 11 בכל רבה פ"ח ס"ו: 12 בראשית הגו. הגר"א הגיה שאינו נוהג בשנת שלש ושש ואין הכרח: 14
 ויראה. הגרסא למען תלמד ליראה נראה יותר וכן הגיה הא"א אבל גם לקמן פ' קיט מצינו מכת תלמוד ומכת יראה: 15 בכל.
 ספרי דברים פ' קה ות"כ סוף בחוקתי וירושלמי ריש מעשרות ותוספ' בכורות נד ד"ה ושני ויראים עמוד קעב: 19 מקריבים עיין
 רש"י ורמב"ן על התורה ואולי הביאו לדרוש כן ביחוד הפסוק ובאת אל הכהן דכתיב גבי בכורים: 19 לכהנים. והא דנשנה בפ

(ו) ואיש את קדשיו לו יהיו, כל הקדשים היו בכלל שנאמר ואיש את קדשיו לו יהיו משך הכתוב כל הקדשים ונתנן לכהנים ולא שייר מהם אלא תודה ושלמים והפסח ומעשר בהמה ומעשר שני ונטע רבעי שיהיו לבעלים.

ואיש את קדשיו לו יהיו, מיכן אתה אומר כהן שהקריב את הזבח אפילו במשמר אחר הרי הוא שלו ועבודתו שלו.

- 5 ואיש את קדשיו לו יהיו, למה נאמר לפי שהוא אומר ובשנה הרביעית יהיה כל פרוי קדש הלולים לה' (ויקרא יט כד) קודש לבעלים או קודש לכהנים ת"ל ואיש את קדשיו לו יהיו בנטע רבעי הכתוב מדבר שיהא לבעלים דברי ר' מאיר ר' ישמעאל אומר קודש לבעלים אתה אומר קודש לבעלים או קודש לכהנים הרי אתה דן מעשר שני קרוי קודש ונטע רבעי קרוי קודש אם למדתי למעשר שני שאינו אלא של בעלים אף נטע רבעי לא יהא אלא של בעלים והרי תרומה תיכיה שקרויה קודש ואינה אלא של כהנים והיא תוכיה לנטע רבעי שאעפ"י שקרוי קודש לא יהא אלא של כהנים אמרת הפרש מעשר שני טעון הבאת מקום ונטע רבעי טעון הבאת מקום אם למדתי למעשר שני שאינו אלא של בעלים אף נטע רבעי לא יהיה אלא של בעלים הרי בכורים יוכיחו שטעונים הבאת מקום ואינן אלא של כהנים והם יוכיחו לנטע רבעי שאעפ"י שטעון הבאת מקום לא יהיה אלא של כהנים אמרת הפרש מעשר שני קרוי קודש וטעון הבאת מקום ופדיון ונטע רבעי קרוי קדש וטעון הבאת מקום ופדיון ואל תבוא תרומה ותוכיה שאעפ"י שקרויה קדש אינה טעונה הבאת מקום ולא בכורים שאעפ"י שטעונים הבאת מקום אינן קרוין קדש >הרי בכור שקרוי קדש וטעון הבאת מקום ואינו אלא של כהנים והוא יוכיח לנטע רבעי שאעפ"י שקרוי קדש וטעון הבאת מקום> לא יהו אלא של כהנים אמרת הפרש אדון בשלשה לשונות כאחד מעשר שני קרוי קדש וטעון הבאת מקום ופדיון ונטע רבעי קרוי קדש וטעון הבאת מקום ופדיון ואל תוכיח תרומה שאעפ"י שקרויה קדש אינה טעונה הבאת מקום ולא בכורים שאעפ"י שטעונים הבאת מקום >אינן קרוין קדש ולא בכור שאעפ"י שקרוי קדש וטעון הבאת מקום> אבל אין להם פדיון אלמוד דבר מדבר ואדון דבר מדבר אלמוד דבר ששוח בשלשה דרכים מדבר ששוח בשלשה דרכים ואל אלמוד דבר השוח בשלשה דרכים

קרח עיין ברמב"ן אבל הרבה פ"ח ס"ו ג' נתונים כולם לכהנים ובוזו מתרץ דהכא אשמעינן דאין למזבח בהם כלום וגרסת המ"ח לכהן שבאותו משמר תלויה בפלוגתא דבכורים פ"ג מ"ו:

(ו) 3 לבעלים. עיין בס"ז: 5 ועבודתו שלו. ספרי דברים פ' קסח ועיין תוספתא מנחות פ"ג יז וב"ק ק"ט וירושלמי יבמות יב ע"א והג' הנכונה בירושלמי רק במקום לכל משמר שירצה צ"ל לכל כהן שירצה: 17 ופדיון. מיותר וכן בסמוך: 25 להם. צ"ל לו:

(ו) 1 יהיו ט"ל יהיה וכן בסמוך | כל הקדשים היו | ט ח' | שנאמר ר"ה ח' | שנאמר וכו' הקדשים | מ ח' | 2 יהיו ד יהיה | משך וכו' יהיו שורה ד | ל ח' | ט הכתוב ונתן כל הקדשים לכהנים | ד בכל | מ בהן | 3 מ רביעי שיהיו של בעלים | 4 לו יהיו | מ ח' | ט יהיה | ט את הזבח שלו אפילו במשמרה שאינה שלו | 5 הוא | ט ח' | ד הן | ועבודתו שלו | מ ח' | ועבודתו | ל ושירץ | 6 ואיש וכו' בעלים עמוד י שורה ב | מ ח' | ט"ל יהיה | ר לפי שני | ל ובשנת | 7 ת"ל וכו' לכהנים שורה ט | ל ח' | 8 דט"ל יהיה | ט שיהו | ט של בעלים | ט ר' שמעון | 9 אתה וכו' לבעלים | ט ח' | 10 ד למעשר שני למדתי, ט"ל מעשר שני למדתי | ל שלא יהא | ל אלא לבעלים | 11 ד לא יהיו | ל אלא לבעלים | והרי | ט ח' | שקרויה | ר ח' | ד שקרוי | אלא | ל ח' | 12 ט היא | ל אלא לכהנים | 13 הבאת בפעם הא' | ר ח' | ונטע וכו' מקום | ל ח' | 17 ט ואל תוכיח תרומה שאעפ"י | 19 אינן קרוין קדש | כ"ה ברי"ה אבל דט"ל אלא אין להם פדיון | המוסגר ברי"ה | 20 דט"ל ולא יהו | 21 אמרת הפרש | ט ח' | ט שלש, ר שלשה | 22 ונטע וכו' ופדיון | ל ח' | ט יוכיח | 23 ט מקום ופדיון | 24 המוסגר ר"ה | 25 ד דבר מדבר ששוח | 26 ר"ה לשלשה דברים וכן בסמוך | ד ואל אלמוד דבר מדבר ששוח |

מדבר שלא שוה בשלשה דרכים אלא בדרך אחד או בשנים אם למדתי למעשר שני שאינו אלא של בעלים אף נטע רבעי לא יהא אלא של בעלים ר' יהושע אומר קדש של בעלים אתה אומר קדש של בעלים או קדש לכהנים ת"ל ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו (שם) למי מוסיפים למי שכבר נתנו לו.

ואיש את קדשיו לו יהיו למה נאמר לפי שהוא אומר כל תרומת הקדשים אשר יקדישו בני ישראל (במדבר יח יט) שומע אני יטלום בורוע ת"ל ואיש את קדשיו לו יהיו מגיד שטובת הנאת קדשים לבעליהם.

ואיש את קדשיו לו יהיו הרי שמדד להם בארץ וניתוספו אחרים עליהם יכול קורא אני עליו ואיש את קדשיו לו יהיו ת"ל ואיש אשר יתן לכהן לו יהיה או

אפילו מדד בקופה ונתוספו אחרים עליהם קורני עליו ואיש את קדשיו לו יהיה ת"ל ואיש אשר יתן לכהן לו יהיה ר' יוסי אומר הרי שפדה את בנו בתוך שלשים יום ומת

יכול קורא אני עליו איש אשר יתן לכהן לו יהיה ת"ל ואיש את קדשיו לא יהיו לאחר שלשים יום אין מוציאים מיד כהן וקורא אני עליו איש אשר יתן לכהן לו יהיה (פליק פיסקא)

(ו) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש איש כי תשטה אשתו, למה נאמרה פרשה זו לפי שהוא אומר כי יקח איש אשה ובעלה וגו' לא שמענו אלא

בזמן שיש לו עדים והתרו בה שיוצאה ממנו כגט אבל ספק נבעלה ספק לא נבעלה לא שמענו מה יעשה לה ת"ל דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש איש כי תשטה

אשתו הרי הכתוב ווקקה שתהא שותה המים המרים לכך נאמרה הפרשה. איש איש, לעשות אשה כאיש דברי ר' עקיבא.

1 אלא וכו' שאינו ט ח' | ר או בדרך | 3 טלמר לבעלים | אתה וכו' בעלים ט ח' | למר לבעלים | מ או אינו אלא קדש | 4 לכם ל ח' | למי בפעם הא' ט ח' | 5 מ איש | לו יהיו מ ח' | דלט יהיה | למה וכו' לו יהיו ל ח' | רבה מ וכל | 6 במקרא ירימה, רבה יקריבו | בני ישראל מ ח' | טר יטלם, רבה יטלו | 7 דט יהיה | מגיד וכו' לבעליהם ט ח' | הנאת רל ח' | מ לבעלים | 8 ואיש וכו' יהיה שורה יא מ ח' | ואיש וכו' יהיו ט ח' | ל יתן לכהן לו יהיה | הרי וכו' יהיו ר ח' | להם רבה פ"ח ס"ז לכהן | ר"ה ענמה | 9 יכול ל ח' | ל קורא אני עליו ואיש אשר יתן לכהן לו יהיה או אפילו וכו' | ט ת"ל אשר יתן | רבה או יכול אפילו | 10 טלר רבה מדד לו, ר"ה מדד להם | עליהם רבה ח', ל עליו | רבה יכול קורא | עליו ל עליהם | ואיש וכו' | טלר רבה ר"ה ואיש (טר איש) אשר יתן לכהן לו יהיה ת"ל (ט ח') ואיש את קדשיו לו יהיו | 11 מ אומר אפילו שפדה בנו | ל נפדה | 12 יכול רבה | איש | למ ואיש | ת"ל וכו' יהיו ל ח' | 13 מוציאים | ר ג' אתם | וקורא ל קורא | איש | טל רבה ואיש (ז) | 15 ל ובעלה אין לי אלא בזמן | ד לא שמענו וגו' | 16 ט התירו | ל והתרה בו | ספק לא נבעלה ל ח' | מ או ספק וכו' | ט לא נבעלת ולא שמענו | 17 לה ל ח' | מ ת"ל דבר אל בני ישראל הכתוב וכו' | 18 הכתוב ל ח' | מ מי המרים, דר מים המרים | ר פרשה, טלמ פרשה זו | 19 איש וכו' עקיבה מ ח' | ל איש

3 ובשנה וכו'. ת"כ קדושים פרשה ג' ח' ט' בשם ר' יוסי הגלילי ירושלמי מ"ש נד ע"ב בבלי קידושין ג"ד: ברכות ל"ה: 7 לבעליהם. רבה פ"ח סימן ז: 10 מדדי צ"ל מדד לו בקופה ונתוספו אחרים עליו או מדד להם ונתוספו אחרים עליהם: 11 יהיה לפי נוסחא האחת בארץ קנאו הכהן ובקופה לא קנאו היינו בקופה של בעה"ב אבל בז"ר וז"א וז"א פ' דבקופה של כהן מיירי והגיהו ברישא יכול קורא אני עליו איש אשר יתן לכהן לו יהיה ת"ל ואיש את קדשיו לו יהיו וכן הגיה הגר"א ולפ"ו נראה דגם ציון המקרא בתחלה צ"ל איש אשר יתן לכהן לו יהיה הרי וכו' כאשר הוא בכ"ל וס"ל להספרי דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה וכן התוספתא ב"ב פ"ה ה"א המובאה בבבלי שם פ"ה. יש לפרש באופן זה והא דקתני בד"א וכו' אבל ברשות מוכר לא קנה לא קאי אבבא שלפניה רק חזר לתחלת הענין וכן מוכח מן הירושלמי מ"ש ג"ו ע"ז דכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה ומניה דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח וצ"ע בתוספתא פאה פ"ד ג דשם אינו מחלק בין מדד בארץ למדד בקופה וצ"ל דהתם לאו דינא קתני אלא מנהג שהנתינו הכהנים בעצמן: 12 לאחר וכו' צ"ע דבהאי גזונא אפילו לא נתן יתן כמבואר במשנה בכורות פ"ח מ"ו ואולי צ"ל ביום שלשים וכו' צ"ע שם ועיין ברד"ף וכל הדרשה מדויקת יותר לענין אם מת ביום שלשים ואליבא דר"ע ואולי חסורא מחסרא ודורש מתחלה מאיזא מקרא (כמו ופדיו מכן חדש תפדה) דאם מת בתוך ל' אפילו נתן יחזיר ולאחר ל' אפילו לא נתן יתן והמקראות שלפנינו לענין מת בל' דאם לא נתן לא יתן ואם נתן לא יחזיר אבל לפי סברא זאת צ"ל דבתוך ל' מטעם נפל פטור וביום ל' הוי ספק ועיין מכילתא דרשב"י פ' בא דף לו וס"ז לקמן פ' קרח יח טו ובמ"א הלשון משובש ועיין רבה פ"ח סימן ז:

(ז) והתרו בה. נראה דצ"ל ולא התרו בה וכן הגיה הב"א ומ"ע אבל צ"ע מלקמן פ' יט ודרכו של הגר"א בהגהותיו כאן ולקמן לא זכיתי להבין דגראות כסותרות זא"ז: 19 לעשות וכו'.

כי תשטה אשתו, בראויה לאישות הכתוב מדבר להוציא אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וכדברי עקביא בן מהללאל אף המשוחררת ואשת גר אמרו לו והרי כרכמית שפחה משוחררת היתה בירושלים והשקוה שמעיה ואבטליון בלשון הזה אמר להם דוגמה השקוה ונידוהו ומת בנדויו וסקלו בית דין את ארונו. ומעלה בו מעל, מעילה על דבר ערוה או מעילה על דבר ממון כשהוא אומר ושכב איש אותה שכבת זרע הרי מעילה על דבר ערוה ולא מעילה על דבר ממון. ומעלה בו מעל, אין מעילה בכל מקום אלא שיקור וכן הוא אומר וימעלו באלהי אבותיהם (ד"ה א' ה כה) ואומר וימעלו בני ישראל מעל בהרם (יהושע ז א) ואומר וימת שאול במעלו אשר מעל (ד"ה א' י יג) וכן הוא אומר בעוזה מלך יהודה צא מן המקדש כי מעלת (שם ב' כו יח) ואומר ומעלה בו מעל הא אין מעילה בכל מקום אלא שיקור: ושכב איש, להוציא את הקטן שאינו איש.

אותה, ולא את אחותה שהיה בדין אם כשבא איסור הקל על איסור הקלה אסר את אוסרו כשבא איסור חמור על איסור חמורה אינו דין שהוא אוסר את אוסרו ת"ל אותה ולא את אחותה אבא חנין אומר משום ר' אליעזר אותה ולא את חמותו אותה ולא את הערוה שהיה בדין ומה אם במקום שאין האוסר איסר כל ימיו כשבא איסור הקל על איסור הקלה אסר את אוסריו מקום שהאוסר אוסר כל ימיו כשבא איסור חמור על איסור חמורה אינו דין שהוא אוסר את אוסריו ת"ל אותה ולא את חמותו אותה ולא הערוה.

היא סומא ר"ה ושאר מפרשים ומראה מקום לסוטה כ"ז ושם דרשו כן מן הפסוק אשר תשטה אשה תחת אישה וא"ג דאי לזה כוונתו היה לו לפרש ועוד קשה דאיך נרמו זה ברבוי דאיש איש והגר"א מוחק וג' ברייתא אחריתא ולי נראה דקאי אפלוגתא אם האשה שותה ושונה וקאמר כמו דהאיש משקה ושונה אם יש לו שתי נשים אף האשה שותה ושונה ויש לפרש דר"ל אם היתה נשואה לשני אנשים בזה אחר זה והיינו דכתיב איש איש כי תשטה אשתו אשה אחת שהיתה נשואה לאיש אחר איש ואולי יש לפרש גם כן דאף באיש אחד קאמר ועיין ירושלמי סוטה יח ע"ב אמר ר"ע אני אפרש מאיש אחד אין האשה שותה ושונה משני אנשים האשה שותה ושונה ואיך שיהיה הפ' אם רצה לומר בנשואה לשני אנשים או משני בועלין עיין בבבלי י"ח: ופ' רבא שם מכל מקום חזינן דר"ע נשא ונתן בדבר וא"כ אין רחוק לומר דגם כאן מיירי לענין זה: 2 הדיוט: סוטה פ"ד מ"א וס"ז פ' כט: — גר. עדיות פ"ה מ"ו ושם הג' הגיורת ותוספתא פ"ה ד' ועיין ירושלמי סוטה יח ע"ב ובבבלי כ"ז. וברכות י"ט: 4 דוגמה. עיין שני פירושים בערוך ובירושלמי מועד כטן פא ע"ד ושם הגרסא דכמה אבל בתוספ' ברכות שם ג' בירושלמי דוגמא: 10 ואומרי. אשגרה הוא מלעיל פ' ב ועיין גרסת מ"ח: 11 שאינו איש. וכן גרס הפ"ו ותנחומא ב' (הוצאת בובער) אבל בתנחומא הגדפס מכבר, וכן ברש"י גרס פרט לקטן ומי שאינו איש וממעט קטן ובהמה ועיין סוטה פ"ד מ"ד וגמרא שם כ"ו: וס"ז כאן: 17 הערוה. יבמות פ"י מ"ד ותוספתא שם פ"א ט' ובבבלי שם צ"ה. וירושלמי יא ע"א וס"ז ופ"ו ולכאורה נראה דצ"ל ברישא ומה במקום שאין האוסר אוסר כל ימיו אסר את אוסרו מקום שהאוסר אוסר כל ימיו אינו דין שיהא אוסר את אוסרו ובסיפא בדברי ר"א אם כשבא איסור הקל עלאיסור הקלה אסר את אוסרו כשבא איסור חמור על איסור חמורה וכו' עיין בהגר"א וגרסת ר"ה אבל גם בגמרא שם הגרסא כלפנינו וצ"ל דברישא קורא אחותו איסור חמור לגבי אשת

איש כי תשטה לעשות אשתו כאיש | 1 אשתו | ר ג' כאן מה איש אם היה סומא אלם וחרש אין משקה אף האשה כיוצא בו (גליון ונכנס בפנים שלא במקומו) | מ הראויה לו לאישות | 2 מ ר' עקביא, דלר ר' עקיבא | רבה פ"ט סכ"ח והגיורת ומוסיף וחכ"א משקים | 3 ר והרי שפחה כורכמית משוחררת | ל רבה כורכמית, מ שונמית | שפחה וכו' ונידוהו | ט ח' | 4 כלשון הזה | ל ח' | ר"ה ל דוגמא ר דוכמה | 5 ומעלה וכו' | מ ח' | מעל | ל ח' | מעילה ד ח' | ערוה | ר ג' אתה אומר מעילה על דבר ערוה | מעילה | דט ח' | 6 מעילה בפעם הב' | רק ר | 7 בו | מ ח' | 8 מ בה' אלהי | דל אבותם | ואומר | מ ח' וכן בסמוך | 9 ל וכן בעז' הוא אומר | מלך יהודה | למר ח' | 10 ואומר ומעלה בו מעל | מ ח' | 11 איש | מ רבה שם ג' אותה | תנחומא ולמי שאינו | 12 שהיה בדין וכו' אחותה שורה טו | מ ח' | הקלה | ט ר"ה הקל | 13 אוסרו לר פ"ז אוסריו, ט אוסרה | טלר פ"ז שיהא | אוסרו | ט אוסרה לר אוסריו | 14 ט אמר | ר' אליעזר | ד ג' אומר | ל חן משום ר' אליעזר אומר | טלר ולא חמותו, מ ולא חמותה | מ אותה לא הערוה | 15 שהיה בדין וכו' | מ ח' | ר"ה מה אם כשבא איסור קל על איסור קל שאין האוסרה אוסרה כל ימיו אינו דין וכו' | לר שאין האוסרה | אוסר | ל אוסרה | 16 אוסריו וכו' אוסריו | ל ח' | ט שהאוסרה | ר שהוא אוסרה אוסר וכו' | 17 טר שיהא | טלר ולא חמותו | טר את הערוה |

איש משום דאשת איש יש לה היתר בחיי בעלה ובסיפא קורא חמותו איסור חמור לגבי אשת איש בחנק ועוד מצד אחר חמורה חמותו דאסורה לעולם:

ונעלם מעיני אישה, להוציא את הסומא.

ונעלם מעיני אישה, ולא שיהא בעל רואה ומעמעם הא אם ידע בה בעלה אין רשאי להערים עליה ולהשקותה.

ונסתרה והיא נטמאה, אין עדים לטומאה אבל יש עדים לסתירה או אין עדים לטומאה ולא לסתירה אם אמרת כן אף היא מותרת לבעלה הא אין עליך לומר כלשון האחרון אלא כלשון הראשון ונסתרה אין עדים לטומאה אבל יש עדים לסתירה. ונסתרה, אבל לא שמענו שיעור סתירה כמה ת"ל ונסתרה והיא נטמאה סתירה כדי טומאה כדי להקפך הקל דברי ר' ישמעאל ר' אליעזר אומר כדי מויגת הכוס ר' יהושע אומר כדי לשתוהו בן עזאי אומר כדי לצלות ביצה ר' עקיבא אומר כדי לגמותה ר' יהודה בן בתירה אומר כדי לגמות שלש ביצים זו אחר זו.

ועד אין בה, בשני עדים הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בעד אחד ת"ל לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת (דברים יט טו) שאין ת"ל אחד אלא זה בנה אב כל מקום שנאמר עד הרי הוא בכלל שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחד. והיא לא נתפשה, להוציא את האנוסה או בין בישראל ובין בכהונה אמרת אם המטמאה טומאה קלה עשה בה אונס כרצון בכהונה סומה חמורה דין הוא שנעשה אונס כרצון בכהונה.

ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו, רשות דברי ר' ישמעאל ר' אליעזר אימר חובה.

או עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא נטמאה, ר' עקיבא אומר מה ת"ל נטמאה נטמאה שלש פעמים אלא טמאה לבעל וטמאה לטמאה לתרונה ר' ישמעאל אימר אינו צריך ומה אם גרושה קלה שמותרת לחזור למגרשה בישראל פסולה מן הכהונה סומה חמורה דין הוא שתהא פסולה מן הכהונה

2 ל ולא שהיה, מ שלא יחא | בעל] ט ח', למר בעלה | מ רואה ומראה שאינו רואה, ט רואה ומערים | מ יודע | בת] למ ח' | 4 והיא נטמאה] מ ח' | או וכו' | למ ח' | 5 ט לא לטומאה | 6 אלא] ט ולא | 7 אבל] מר | כמה] מ | מ ת"ל והיא נטמאה | 8 ר' אליעזר] מ ר' אליעזר, ר' עקיבא | ל כוס | 9 ר' עקיבא] ר ר' אליעזר | 10 טמ ר"ה לגמעה | בן בתירה] מר ח' | טמ לגמוע | דט שלשה | מ זה אחר זה | 11 ועד אין וכו' | ט ח' | מדבר] לר וכן רבה סימן כ"ט ג' אתה אומר בשני עדים הכתוב מדבר | מ או אינו אלא | 12 לכל וכו' | למר ח' | ר שאין ת"ל אחד מה ת"ל אחד | אלא] לר ח' | זה] ל רבה ח' | מ בנין | 13 ל בכל | הוא] ד ח' | 14 או וכו' בכהונה] ד או בין בישראל או בין בכהונה, ר"ה או בין בישראלית ובין בכהונה, טר בין בישראל בין בכהונה, מ ובאשת ישראל הכתוב מדבר אתה אומר בישראל או בין בישראל בין בכהונה | 15 מ המיטמאה ל המטמא | בכהונה] ד ח' | סומה וכו' | ל ח' | מ אינו דין שנעשה בה | 17 ועבר וכו' ספיקו טהור עמוד יג שורה יד] ט ח' | עליו] ד עליה | וקנא את אשתו] ל ח' | ר"א] ר ר"ע | 19 וקנא וכו' | דר ח' | 20 דמר שלשה | אלא] מ ח' | מ ר"ה טומאה ... טומאה ... וטומאה | 21 ר לתרומות, לשון פ"ז ר' ישמעאל אומר והיא נטמאה והיא לא נטמאה מיכן שאין | מ מה גרושה שמותרת עד שלא גרשה ובישראל פסולה מן הכהונה

1 הסומא סומה כ"ז. תנחומא: 3 ולהשקותה. רבה פ"ט ס"י: 4 נטמאה. צריך להשלים ועד אין בה מ"ע: 10 שלש וכו'. תוספתא סומה פ"ב ב' ירושלמי טו ע"ג בבלי ד'. ורבה פ"ט ס"י וס"ז: 13 אחד. ירושלמי כ ע"ד ומסיק שם דלר"י אין עד אחד דטומאה נאמן בסומה אבל בבבלי ב. מרכיב דרשה זו דר"י עם הדעה דעד אחד נאמן בסומה וצ"ע דאדרבה לר"י נשמע מן הכתוב להפך מאחר דכ"מ שני' עד שנים במשמע וא"כ צריך לדיוק איפכא דכל זמן שאין כאן שני עדים אף אם יש כאן עד אחד היתה שותה ובמ"א קאמר בפשיטות ועד אין בה צריכה שני עדים לפי שני' לא יקום עד אחד באיש וכו' זה בנין אב שכ"מ שני' בו עד סתם אינו אלא שנים: 15 קלה. נבעלה לפסול לה ר"ה אבל בירושלמי סומה יט ע"ד מה אם שרצים הקלים: 16 בכהונה. יבמות פ"ג מ"י ירושלמי שם ה ע"א בבלי לה. ג"ו: 18 חובה. סומה ג' ושם הג. ר"ע ובירושלמי טו ע"ב הפלוגתא בין ר"א ור' יהושע: 20 פעמים. בפסוק יד כו כט ולא קחשיב ונסתרה והיא נטמאה בפסוק יג משום דאיצטריך לגופיה או ללמד דשעור סתירה כדי טומאה אבל יש לפרש ג"כ דפסוק יג מכלל השלשה ולא קחשיב והיא נטמאה בפסוק יד משום דכאן לא בא אלא לפרש צדדי הספק מפני מה הוא משקה אותה ועיין לקמן: 21 גרושה. בסומה כ"ח הג' מה גרושה שמותרת לתרומה אסורה לכהונה זו שאסורה

מה ת"ל והיא נטמאה והיא לא נטמאה אם היא טמאה למה אינו משקה ואם טהורה היא למה הוא משקה אלא בא הכתוב ללמדך עלולם אין משקים אלא על הספק ומיכן אתה דן לשרץ ומה אם במקום שלא עשה אינם כרצון עשה ספק כוודאי כאן שעשה אינם כרצון דין הוא שנעשה ספק כוודאי ומה כאן רשות היחיד אף להלן רשות היחיד מה כאן דבר שיש בו דעת לישאל אף להלן דבר שיש בו דעת לישאל מיכן אמרו 5 ספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור את שיש בו דעת לישאל ספיקו טמא ואת שאין בו דעת לישאל ספיקו טהור (סליק פיסקא) (ז) והביא האיש את אשתו אל הכהן, מן התורה האיש מביא את אשתו אל הכהן אלא אמרו מוסרים לו שני תלמידי חכמים בדרך שלא יבא עליה ורבי אומר בעלה נאמן עליה מקל וחומר ומה נדה שחייבים על ביאתה כרת בעלה נאמן עליה סוטה שאין חייבים על ביאתה כרת אינו דין שיהא בעלה נאמן עליה אמרו לו כל שכן הואיל ואין חייבים על ביאתה כרת לא יהא בעלה נאמן עליה ד"א לא אם אמרת כגדה שיש לה היתר אחר איסורה תאמר בסוטה שאין לה היתר אחר איסורה ד"א נחשדו ישראל על הסוטות ולא נחשדו על הגדות.

15 והביא את קרבנה עליה, כל קרבן שעליה דבריו ר"י וחכ"א קרבן שמכשירה לו כגון זבה ויולדת הרי זה מביא משלו ואין מקוין מכתובתה וקרבן שאין מכשירה לו כגון שקיפחה נזירות בראשה או שחיללה את השבת הרי זה מביא משלו ומקוין מכתובתה.

בתרומה אינו דין שאסורה לכהונה ועל ג' זו יש להקשות הא גופא מנא ליה דאסורה בתרומה אבל גם לגרסתנו קשה דקאמר ר"ע תרומה ואהדר ליה ר"י כהונה ועל צד הירוחק יש לומר דנקט ר"ע תרומה וה"ל לכהונה וכן להפך לר"י והק"ו אינו אלא גלוי מלתא בעלמא דמצינו בהחמירה תורה לכהונה יותר מן לביתה ואם מחזיקין אותה מספק כוונה ודאי לביתה מכש"כ דהוין כן לכהונה, ומעתה אין סברא לחלק בין תרומה לכהונה דמטעם זונה נפסלה בשמיהו, ועיין בתוספ' שם כ"ט ד"ה שכן ובירושלמי טו ע"ג מובא בתוספ' שם וצ"ע: 1 מה ת"ל ג' ר"ה א"כ מה ת"ל וכן היתה הג' בגמ' אבל רש"י מחקה לפי סוגית הגמ' שם וג' מה ת"ל ופ' דמלתא באפי נפשה היא ולא ר"י לחודיה קאמר לה ליה חד ונטמאה בפ' ועבר עליו רוח קנאה וכו' ודרש ליה לענין דאין משקין אלא על הספק וכן צריך לפרש לפי פ' הראשון לעיל צד יב הערה לשרה כ אבל לפי פשוטו של מקרא יותר נכון לומר דהסיום מה ת"ל הוא בין לר"י בין לר"ע ופלוגתתם בשלשה הכתובים האחרים דר"ע דורש ג' פעמים ונטמאה ולר"י הכתוב ראשון לגופיה ולא חש להשיב והרי אנו רואין דגם רבי סוטה פ"ה מ"א אינו דורש רק ונטמאה האמור שתי פעמים בפרשה: — אינו משקה. לא

כ"ו | 1 מה וכו' | ר"ה א"כ מה ת"ל והיא נטמאה וכתבי וקנאו את אשתו והיא לא נטמאה | מה לר"ח | דר היא נטמאה | והיא לא נטמאה | ח' | ר"ה מ' אם טמאה | אינו ר"ה ח' | למ ואם טהורה למה | 2 הוא מ' ח' | מ לעולם | ל אלא הספיקות | ומיכן וכו' | מ' ח' | 3 כוודאי וכן בסמוך | כאן וכו' כוודאי | ח' ח' | 4 ר אינו דין הוא שנעשה | 5 בו | ר לו | 6 ספקין דר ח' | ספק טומאה בר"ה | ל ספק רשות הרבים | ר ורשות: (ח) 8 מן התורה וכו' הכהן | ח' ח' | האיש | ח' מ' | 9 מ' חכמים שמא יבא עליה בדרך | למ רבה ר' יהודה | 10 מ' שחייבים עליה כרת נאמן | 11 אמרו לו וכו' עליה | מר רבה ח' | 12 ל וכל שכן | ד"א | כ"ה ר"ה אבל ש"ג אמרו לו | לא ח' | 13 מ לאחר... לאחר | 14 ד"א | מ רבי אומר | ד"א נחשדו וכו' | ר"ה אינו מעתיק ואולי לא ג' לה | 15 עליה | ט על | ל עליה על כל | ר קרבן חוב שעליה הבעל מביא | 16 ד זו מביאה וכן בסמוך | 17 מ שקפחה לה נזירות | ד משלה |

שלחתי יד בג' הופ' אע"ג דודאי משבשתא אבל אולי יש לברר על ידה הגרסא העקרית דלפי הענין ראוי להיות למה אינו משלחה או אינו מגרשה והמפרשים תפסו בגרסת הגמ' שם למה שותה אבל גם בגרסא זו לא הרווחנו כלום דע"כ אינו שואל על האשה דע"ז לא תירץ כלום משום דלדידה אין ספק וא"כ אף לפי הגרסא שותה הכוונה על האיש כלומר למה משקה ויותר נכון לפי להגיה למה משקה כג' ר"ה: 7 ספיקו טהור. תוספתא טהורה וכו' תוספתא פ"א ב' וירושלמי טו ע"ג ובבלי ז': (ח) 10 שלא יבא עליה. סוטה פ"א מ"ג ושם ר' יהודה אינו נאמן וכו' תוספתא פ"א ב' וירושלמי טו ע"ג ובבלי ז': 12 ד"א. הגהתי ע"פ ר"ה וכן בתוספתא שם לפי גרסת הדפוס אמרו לו ד"א לא אם אמרת כרת וצ"ל ד"א אמרו לו: 14 ד"א. משתמש בלשון זה כמה פעמים אף במקום שאין שינוי בענין רק בלשון: 15 שמכשירה לו. לא שייך רק אובה וצ"ל זבה וכל דדמי לה כגון יולדת שמכשירה לאכול בזבחים ועיין ירושלמי סוטה יז ע"ד מימרא דר' אחא בשם ר' אילא אינו מפרש עליה עולת העוף אלא חטאת העוף מפני שהיא מכשרתה לאכול בזבחים ואח"כ מביא ברייתא בזה"ל תני אינו מפרש עליה אלא דבר שהוא מתירה לה בזה אמר ר' יוסי אין לך אלא זה תני מה זה וכו' ונראה דבכל אלו המקומות נשתבש זה וזה מן זבה והפ' לפ"ו דמקשה לר' אילא והתני אינו מפרש עליה אלא דבר שהוא מתירה לה (צ"ל לו) ואר"י אין לך אלא זבה ומתירין כובה מה זבה שמתירה לו ה"ה במקום שהיא מעוכבת מלאכול בזבחים (המלות ומכיון שהוא מעוכב מלשמוח עמה אולי הם רק אשגרה ממאי דסמיק ליה): 17 שקיפחה. בירושלמי שם תני (צ"ל והתני) אפילו הקפת נזירות על ראשה ועיין בתוספ' סוטה כ"ג ד"ה כל: — מכתובתה. נגעים פרק י"ד משנה י"ב ת"כ מצורע פרשה ד' ט"ז ותוספתא כתובת פרק ד' י"א וירושלמי יבמות יד

עשירית האיפה, אחד מעשרה באיפה.

קמת, למה נאמר שהיה בדין הואיל ומנחת חוטא באה על חטא וזו באה על חטא
 אם למדתי למנחת חוטא שאינה באה אלא סולת אף זו לא תבוא אלא סולת ת"ל קמה.
 שעורים, למה נאמר שהיה בדין הואיל ומנחת חוטא באה על החטא וזו באה
 על החטא אם למדתי למנחת חוטא שאינה באה אלא חטים אף זו לא תבוא אלא חטים
 ת"ל שעורים אמר רבן נמליאל הניחו לי סופרים ואומרה כמין חומר אבל נראה הוא
 כשם שמעשיה מעשה בהמה כך קרבנה מאכל בהמה.
 לא ישים עליה שמן, מגיד שאם נתן עליה שמן עובר בלא תעשה כשם
 שעובר על שמנו כך עובר על לבונתו אמרת על השמן יהא עובר שאין יכול לחזור
 וללקטו על הלבונה לא יהא עובר שיכול לחזור וללקטו ת"ל לא ישים עליה שמן ולא
 יתן עליה לבונה מגיד שאם נתן עליה שמן ולבונה עובר בלא תעשה ומפני מה טעמו
 של דבר מגיד כי מנחת קנאות הוא.
 מנחת קנאות, שתי קנאות כשם שקנאה לבעל כך קנאה לבעל כשם
 שקנאה למטה כך קנאה למעלה

מנחת זכרון, שומע אני זכות וחובה ת"ל מזכרת עון כל הזכרונות שבתורה
 לטובה וזו לפורענות דברי ר' טרפון ר"ע אומר אף זו לטובה שנאמר ואסלא נטמאה
 האשה אין לי אלא מזכרת עון מזכרת זכות מנין ת"ל מנחת זכרון מכל מקום ר'
 ישמעאל אומר מנחת זכרון כלל מזכרת עון פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט

1 ד מעשירית | 2 דל קמה שעורים | טלר החטא
 מ חט וכן בסמוך | וזו וכו' החטא שורה ה' ל ח' | 3
 ט תביא | 4 ד למנחת | ט חטא וכן בסמוך | וזו ד
 ומנחה זו | 5 ד טל תביא | 6 ט רב גמלא, ד ר' שמעון
 בן גמליאל, פ"ז גרס לבסוף דברי ר' גמליאל הזקן | ל"ן
 טל ח' מ לו ט סופרים לי | ואומרה] כן הוא ל אבל
 בשאר נוסחאות ואומר | מ ונראה | 8 ט לא יצוק עליה
 שמן, פ"ז לא יצוק עליו שמן ולא יתן עליו לבונה וכו'
 במקרא | עליה] טלר עליו | שמן עובר] כ"ה מ, אבל
 דטלר פ"ז שמן ולבונה | כשם] כן הוא טר פ"ז, אבל
 דל או כשם, מ וכשם ובסה"מ ל"ת קה כמו שעובר | 9
 מ שעוברין ... עוברין | ל מן שעובר עד ת"ל האותיות
 מטושטשות | 10 וללקטו] ד ולקטו, ט ללקטו | וללקטו]
 מר וללקטו, ט וללקט | ת"ל לא ישים וכו' מגיד וכו'
 שמן ולבונה] מ ת"ל ולא יתן עליה לבונה מגיד שאם נתן
 עליה לבונה | ישים] ט יצוק | 11 ומפני וכו'] ט מה
 טעמו של דבר כי מנחת וכו' | 12 של דבר] ל ח' | כ"ן
 דל ח' | הוא] מ ח' ט לר היא | 13 מנחת קנאות]
 ר | לבעל וכו' לבעל] כ"ה הגירסא גם בפ"ז ובשאר
 נוסחאות אבל ט לבעל ... לבעל | מ וכשם | 15
 שבתורה] ט ח' | 16 דל"מ אם | 17 מזכרת זכות וכו'
 מזכרת עון שורה יח] ל ח' | ר' ישמעאל אומר וכו'] מ
 ח' | 18 ל פרט וכלל ובפרט אין בכלל וכו' |

ע"ד וכתובות כט ע"א וסוטה יז ע"ד (וכאן לפי הג' שמוחק
 רש"י) ובבלי נדרים לה: ונויר כד. ב"מ קי. וס"ז כאן:
 7 בהמה- סוטה טו. והוראת מלת חומר עדיין לא נתבררה
 כל צרכה עיין בערין ובספר Die exegetische Terminologie
 לבאכער עמוד סא: 8 שמן וכו'. כ"ה במ"ח וכצ"ל: — כשם
 נראה דצ"ל ולא יתן עליו לבונה כשם וכו' ולג' הדפ'
 אפשר דצ"ל או כשם שעובר על שמנו ופוסל כך עובר על
 לבונה] ופוסל (עיין ת"כ חובה פרק יט ה) וחסרה התשובה
 (ויש לתרץ משום דשמן אינו יכול לחזור וללקט משא"כ
 בלבונה) וע"ז חזר ושאל דמהאי טעמא יש מקום לומר
 דעל השמן יהא עובר משום דאינו יכול לחזור ולקטו דנפסלת
 המנחה בכך אבל בלבונה לא יהא אפילו בעבירת הלאו אם
 חזר וסלקה דאין המנחה נפסלת בכך ומתריץ ת"ל לא ישים וכו'
 משמע דעובר משעת נתינה כמו בשמן אבל כ"ז חזק וראוי
 להתבונן היטב בג' המ"ח בסוף אבל אפשר דהוגהה ונתקנה
 מידי המחבר: 11 בלא תעשה- עיין בס"ז: 13 כשם וכו'. כשם
 שאסורה לבעל כך אסורה לבעל מהר"ס אבל אין זה במשמעות
 הלשון והרד"ק נדחק והגרי"א הגיה קנאה לה וקנאה לבעל
 (וט"ס וצ"ל לבעל) ואולי העקר בג' הילק' כשם שקנאה לבעל
 כך קנאה לבעל פ' כמו דנפרעין ממנה (ומן הבעל) על כל
 ביאה שהיא מקבלת מן הבעל כך נפרעין ממנה (ומן הבעל)
 על כל ביאה שהיא מקבלת מן בעלה לאחר שנטמאה עיין
 ירושלמי סוטה טז ע"ד כשם שהמים בודקין אותה על כל
 ביאה שהיא מקבלת את בעלה לאחר הבעל כך הן בודקים
 אותו אבל אין לפרש כמו דנפרעין מן הבעל כך נפרעין מן
 הבעל אם בא עליה לאחר שנטמאה דא"כ העקר דנפרעין
 מן האשה חסר ועיין רבה פ"ט ס"ג: 14 למעלה- תוספתא
 סוטה פ"ב ג ורבה שם: 16 לטובה וכו'. פ' דנבדקת אם
 נטמאה ולהפך נזכרת לזכות אם לא נטמאה ואין הכוונה
 דזכות וחובה כאן כמו לקמן בדברי ר' ישמעאל ובתוספתא
 סוטה פ"א י' וירושלמי יח ע"ד ליתא הך דשומע אני עד

ת"ל מזכרת עון רק כל זכרונות וכו' ולשון זה מתוקן יותר ועיין רבה שם: 17 האשה- ובתוספתא שם מסיים וטהורה
 היא ונקתה ונזרעה ורע וכצ"ל: — אין לי אלא מזכרת עון- כאן מתחיל דבור חדש והיה ראוי להיות מזכרת עון אין לי וכו' ונראה
 דרבי ישמעאל סובר דמזכרת עון היינו אף שאר עברות ולא עון נאוף לחודיה דאל"כ ק"ו פריכא הוא ועיין ירושלמי סוטה יח

<אם אומר את כן לא נמצאת מדת הדין מקופחת> שהיה בדין לבעל הדין לחלוק וכי איזה מדה מרובה מדת טובה או מדת פורענות הוי אומר מדת הטוב אם מדת פורענות ממועטת הרי היא מזכרת עון מדה טובה מרובה דין הוא שתהא מזכרת זכות ואת היא מדה בתורה כלל ופרט שדרך הדין לוקה בו נתקיימו זה וזה אל תלקה דרך הדין כיצד נתקיימו זה וזה אל תלקה דרך הדין אם היתה טמאה פורענות פוקרתה 5 מיד ואם יש לה זכות תולה לה <שלשה חדשים כדי הכרת העובר> דברי אבא יוסי בן חנן ר' אליעזר בן יצחק איש הדרום אומר תשעה חדשים שנאמר ונקתה ונורעה ורע מה זרע בן תשעה חדשים אף זכות תשעה חדשים ר' ישמעאל אומר שנים עשר חודש ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר להן מלכא מלכי ישפך עלך וגו' כולא מטא על נכוכדנצר מלכא לקצת ירחין תרי עשר (דניאל ד' כד, כה, כו) ר' שמעון בן יוחי 10 אומר אין זכות תילה במים המרים אם אומר אתה שהזכות תולה במים המרים המאררים מדהא אתה את המים בפני כל הנשים השוות ומוציא אתה שם רע על הטהורות ששתו ויאמרו טמאות היו אלא שתלתה להם זכות רבי אומר אני אכריע אם היתה טהורה סופה למות כדרך בני אדם ואם היתה טמאה סופה למות וצבתה בטנה ונפלה ירכה רבי שמעון בן יוחי אומר וכי מי מודיע לכל העומדים שסוף זו למית וצבתה בטנה 15 ונפלה ירכה אלא כיון שהיתה שותה פניה מוריקות ועיניה בולטות וכמין שרביטין היו מזרקין בה והן אומרים מהרו והוציאוה שלא תטמא העזרה (סליק פיסקא)

(ט) והקריב אותה הכהן, מיכן אמרו אין משקים שתי סומות כאחת, והעמידה, שלא יעמיד עמה לא עבדיה ולא שפחותיה מפני שלכה סמוך עליהם, לפני ה', בשערי נקנור מיכן אמרו ראש המעמד היה מעמיד את הטמאים 20 בשערי נקנור <ששם משקין את השוטחה> (סליק פיסקא)

ע"ד מלמד שכל עונות שיש לה נזכרין לה באותה שעה: 5 טמאה. נראה דיש להוסיף אם אין לה זכות: 9 ואע"פ וכו' זכר לדברי. משתמש בלשון זה כל היכי דמביא ראייה מן הכתוב לענין מה והכתוב לא בא ללמד על זה רק אגב אורחיה נלמד כמו הכא לדוגמא דכוננת הכתוב רק לספר הדברים כהוייתן שמעתי (ממ"ד הרב ר' ישראל הלוי שליט"א): 17 העזרה. עיין כ"ז סוטה פ"ג מ"ד וה' וירושלמי שם ית ע"ד ובבלי כ' ולקמן פ' יט וכא וס"ז פ' ל: (ט) 18 כאחת. תוספתא סוטה פ"א ו ובבלי שם ה' וס"ז פ' יט: 19 סמוך עליהם. משנה שם פ"א מ"ז רבה פ"ט ס"ג: 20 בשערי נקנור. משנה שם פ"א מ"ה ותוספתא פ"א ד ועיין ת"כ מצורע פרשה ג' ו: 21 השוטות. תוספתי ע"פ הפ"ז ולפ"ד ההכרח להגיה כן אע"ג דליתא לפנינו לשון זה במשנה דתמיד סוף פ"ה ולא בציון הגמ' דפסחים פב. ולא באבות דר"ג נ"ב פ' לט: דאל"כ מה נלמד משם לכאן דבאיזה טמאים מיירי אי כפ' הרמב"ם במצורעים מחוסרי כפרה קשה דהא במצורע גופיה כתיב לפני ה' ואי בשאר טמאים הא אינם רשאים להכנס עד שער נקנור אבל לפי ג' הפ"ז ניחא ויהיה מאן

1 אם אומר את כן וכו' הדין מקופחת] כן הוא בירושלמי סוטה יח ע"ד רבה | בדין] רבה ח' | ר"ה ל הדין | 2 טובה] ט רבה הטוב | ט הפורענות | ר"ה הוי אומר מדה טובה מרובה ממדת פורענות | הטוב] ל טובה | 3 טל מועטת, ד מועטת | ל אינו דין שתהא | 4 ר זו מדה טובה שבתורה | ר"ה רבה ט זו מדה בתורה, ל זאת מדה שבתורה | נתקיימו] בקצת נוסחאות יתקיימו וכן בסמוך | רבה ואל, ר"ה ולא | 5 ד פוקדה, טל בודקתה | 6 זכות בפעם הב' ט ח' | תולה] ל ח' | שלשה וכו' העובר] כן הוא ר"ה רבה וסוטה כ': אבל ד ט ל ר ששה חדשים מפני תיקון הולד | 7 יוסי] ל ח', ר בן יוסי | 7 ר ור' אלעזר | ל איש הדתי אומר, ד אומר איש הדתי | ר' אליעזר וכו' זכות שורה יג ט ח' | חדשים] ל ח' | 8 ר אף זכות בן תשעה וכו', ל אף זכות תולה לה תשעה וכו' | 9 חדש] ר ח' | וגו' ד ח' | ל וכולא | 10 מלכא] ד ח', ל מלך בבל | עשר] ל ח' | 11 ר במים המאררים | אם אומר וכו' | ל שאין אתה אומר שהזכות | המרים] ר ח' | המאררים] ל רבה ח' | 12 מדה] רל מדחה ר מבזה | השוות] כן הוא ל ובמשנה אבל דר ושוות | ר"ה ועוד אתה מוציא | 13 ל שיאמרו | ר מכריע | אם וכו' אדם] ל ח' | 14 ר כל בני | ל אם | ל למות באותה מיתה שנאמר וצבתה | 15 ד ור', רבה אמר רשב"י | ר מה | ל סוטה | דר זה | 16 ר ששותה | הוין] ל הן | 17 מזרקין] כן הוא גם ר"ה, מאירי סוטה כ' מזרקין, אבל ד מזרקין רבה ל מזרקין | בה] ט בהו | טל את העזרה: (ט) 19 מ עבדה... שפחתה | ט סמוך | ל עליה | 20 טמ פ"ז בשער | ראש המעמד] ט ח' | 21 פ"ז בשער | מ בשערי מורה בשער נקנור | המוסגר רק פ"ז:

המאררים | אם אומר וכו' | ל שאין אתה אומר שהזכות | המרים] ר ח' | המאררים] ל רבה ח' | 12 מדה] רל מדחה ר מבזה | השוות] כן הוא ל ובמשנה אבל דר ושוות | ר"ה ועוד אתה מוציא | 13 ל שיאמרו | ר מכריע | אם וכו' אדם] ל ח' | 14 ר כל בני | ל אם | ל למות באותה מיתה שנאמר וצבתה | 15 ד ור', רבה אמר רשב"י | ר מה | ל סוטה | דר זה | 16 ר ששותה | הוין] ל הן | 17 מזרקין] כן הוא גם ר"ה, מאירי סוטה כ' מזרקין, אבל ד מזרקין רבה ל מזרקין | בה] ט בהו | טל את העזרה: (ט) 19 מ עבדה... שפחתה | ט סמוך | ל עליה | 20 טמ פ"ז בשער | ראש המעמד] ט ח' | 21 פ"ז בשער | מ בשערי מורה בשער נקנור | המוסגר רק פ"ז:

(י) ולקח הכהן מים קדושים, אין קדושים אלא שקדשו בכלי ואלו הם אלו מי כוור.

בכלי חרש, מגיד שלא עשה בה כל הכלים בכלי חרש שהיה בדין הואיל ועפר ומים מקדשים בפרה ועפר ומים מקדשים כסוטה אם למדתי לפרה שעשה בה כל הכלים ככלי חרש אף סוטה אינו דין שנעשה בה כל הכלים ככלי חרש ת"ל בכלי חרש מגיד שלא עשה בה כל הכלים ככלי חרש: <בכלי חרש, כלי חרש חדש דבריו ר' ישמעאל> ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן, מגיד הכתיב שאם לא היה שם עפר מביא עפר ממקום אחר ונותנו למקום מפני שהמקום מקדשו איסי בן עקביה אומר להביא את קרקע בית עולמים איסי בן מנחם אומר אם המטמא טומאה קלה עשה בה בית המקדש כמשכן סוטה חמורה דין הוא שנעשה בה בית המקדש כמשכן ומה ת"ל ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח.

לפי שהוא אומר ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת וגו' (במדבר יט ז) נאמר כאן עפר ונאמר להלן עפר מה עפר האמור כאן עפר על פני המים אף להלן עפר על פני המים מה להלן אם הקדים עפר למים יצא אף כאן אם הקדים עפר למים יצא. יקח הכהן ונתן אל המים, כדי שיראה שלשה דברים בתורה כדי שייראו אפר פרה ועפר סוטה ורוק יבמה ר' ישמעאל אומר אף דם הצפור (סליק פיסקא) (יא) והעמיד הכהן את האשה לפני ה', מקום שמעמידה בתחלה שם מעמידה בסוף.

(י) 1 קדושים] ד ג' אל כלי חרש, ר ג' בכלי חרש | אין קדושים] ל ח' | ד רבה פ"ט ס"ד אין מים קדושים | רבה שנתקדשו, מ שקדשן | מ בכלי והוא כלי כוור | ואלו] טר ח' | הם] ט ח' | 2 אלו] רבה ר ח' | 3 טר בכלי חרס וכן בכלין בסמוך | 5 אף וכו' ככלי חרש ר ח' | ט דין הוא שלא נעשה | ת"ל וכו' | ל ת"ל בכלי חרש מגיד שלא עשה כל הכלים בכלי חרש דבריו ר' שמעון, ר ת"ל בכלי חרש מגיד וכו' ככלי חרש דבריו ר' ישמעאל, ט ת"ל בכלי חרש מגיד וכו' ככלי חרש בדין החדש דבריו ר' ישמעאל, ד ת"ל בכלי חרש וכו' ככלי חרש שהיה בדין הואיל ועפר ומים מקדשים בפרה ועפר ומים מקדשים בסוטה אם למדתי בפרה שעשה בה כל הכלים ככלי חרס אף סוטה אינו דין שיעשה בה כל הכלים ככלי חרס ת"ל בכלי חרס בכלי חרס דבריו ר' ישמעאל | 7 ומן העפר וכו' | ט ח' | 8 ל מביאו ממקום | מ במקום ר שם למקום | מ ל עקיבא, פ"ז יעקב | 9 מ להביא קרקע של בית עולמים | ר העולמים | איסי בן מנחם וכו' | מ ח' | רבה ס"ב איסי בן יהודה | ר המיטמי, ל ר"ה המטמא | 12 מעפר וכו' וגו' | ד ח', מ לטמא מעפר ונאמר כאן וכו' | נאמר וכו' | ר"ה ומן העפר נאמר כאן וכו' | 13 ל מה כאן עפר | ד האמורה | כאן ... להלן] דר להלן ... כאן | ר"ה אף עפר האמור להלן | 15 שיראון מ שיראה | 16 ר ור' | ל ר' שמעון | מ ציפור: (יא) 17 לפני ה'] ל ח' | ל במקום | למ שהעמידה | מ תחלה | שם] דמ ח' וכלפניו גם רבה פ"ז ר"ה | 18 ל העמידה |

אמרו פה כמו וזו היא שאמרו כלומר דע"י כך יובן מה ששינוי במ"א ששם משקין את השוטות (כעין זה לקמן פ' קל"א מכאן אמרו הפוער וכו') ועיין רבה פ"ט ס"ג: (י) 6 ככלי חרש- סוטה פ"ב מ"ב רבה פ"ט ס"ד: — דבריו ר"י. ירושלמי סוטה יז ע"ד אשכח תני בכלי חרש חדשה ר' ישמעאל אומר וצ"ל דבריו ר' ישמעאל והיינו ברייתא דילן וכן בבלי טו: בשם ר' ישמעאל ובג' הדפ' כאן יתור לשון ואולי יש לקיים הג' ולהגיה שהיה בדין הואיל וכו' אם למדתי לפרה שעשה בה כל הכלים ככלי חדש (במקום חרש) אף סוטה אינו דין ועיין הגר"א: 8 מקדשו, סוטה טו: וירושלמי שם יח ע"א רבה פ"ט סט"ו: 9 בית עולמיב. בבבלי שם להביא קרקע שילה נוב וגבעון ובית עולמים וכן הוא בירושלמי אבל רש"י שם מוחק שילה נוב וגבעון ועיין בתוספ' ד"ה לרבות ובס"ז פ' כט: 11 ומה ת"ל חסר ובבבלי שם מסיים א"כ מה ת"ל בקרקע המשכן שלא יביא מתוך קופתו וכן מגיה ר"ה ומה דאיתא ברש"י שם ובספרי לא תני הכי להך ברייתא ואומר אני מדרש שני הוא בפנים אחרים לא קאי אדבריו איסי בן מנחם רק ארישא דברייתא מלמד שהיה מתקן מבחור ומכניס ועיין בהגר"א וט"ס בדבריו וצ"ל ופ' רש"י שם שהספרי פליג על ברייתא שנייה (במקום ראשונה) ולולי דבריו הגמ' היה גראה דבלשון אשר יהיה פליגי דלאיסי בן עקביה בא לרבות קרקע בית עולמים ולאיסי בן מנחם ק"ו הוא ולא בא אלא ללמד דאם אין שם מכניס מבחור ומגיה שם אבל מה נעשה אחרי כי הספרי לפנינו קטיעא ומסיום דבריו איסי בן מנחם בגמ' יוצא להדיא דבתיבת קרקע פליגי וקשה טובא דהא אינו מיותר כלל דבזה ודאי לית מאן דפליג דפשוטו של מקרא הוא שיקח לכתחלה מקרקע המשכן ועיין ברד"ף: 12 לפי שהוא אומר וכו' גראה דצ"ל ומן העפר למה נאמר לפי וכו' ור"ה גראה דג' ומן העפר נאמר כאן וכו': — מעפר. גראה דצ"ל כמו לקמן פ' קח וכו' עפר הוא וכו': 14 יצא- בר"ה מסיים הא כיצד רצה זה נותן רצה זה נותן ועיין פ' קב"ח ושי"ג: 16 הצפור. תוספתא פ"א ה"ח ומשנה שם פ"ב מ"ב וירושלמי ה. ע"א בבלי ט"ז: רבה פ"ט סט"ו וירושלמי פאה טו ע"א: (יא) 18 בסוף. רבה פ"ט סט"ו ירוש' יז ע"א קרייא אמר

(אולי צ"ל מקדשין היינו נתינת העפר על המים וכן בסמוך)

ופרע את ראש האשה, כהן נפנה לאחוריה ופורעה כדי לקיים בה מצות פריעה דברי ר' ישמעאל ד"א לימד על בנות ישראל שהן מכסות ראשיהן ואע"פ שאין ראייה לדבר וזכר לדבר ותקח תמר אפר על ראשה (שמואל ב' יג יט) ר' יהודה אומר אם היה בית חליצתה נאה לא היה מגלהו ואם היה שערך נאה לא היה סותרו היתה מכוסה לבנים מכסה שחורים היו שחורים נאים לה נפשיטן ומלבישים אותה כעורים היו עליה כלי זהב קטלאות ונומים וטבעות מסלקם הימנה כדי לנוולה ר' יוחנן בן ברוקה אומר אין מנוולים בנות ישראל יותר ממה שכתוב בתורה אלא לפני ה' ופרע את ראש האשה סדין של בוך היה פורס בינו לבין העם כהן פונה לאחוריה ופורעה כדי לקיים בה מצות פריעה אמרו לו כשם שלא חסת על כבוד המקום כך אין חסין על כבודה אלא כל הניווול הזה מנוולה כל הרוצה לראות בא ורואה חוץ מעבדיה ושפחותיה מפני שלכה גם בהן אחד האנשים ואחד הנשים אחד קרובים ואחד רחוקים מותרים לראותה שנאמר ונטרו כל הנשים ולא תעשינה כוימתכנה (יחזקאל כג מח). ונתן על כפיה, אבא חנין אומר משום ר' אליעזר כדי ליינעה כדי שתחזור בה והלא דברים קל וחומר אם כך חס המקום על עוברי רצונו על אחת כמה וכמה יחוס על עושי רצונו.

וביד הכהן יהיו מי המרים המאריים, מניד הכתוב שאין המים נהפכים לחיות מרים אלא ביד הכהן ד"א נקראו מרים על שם סופן שממרין את הגוף ומערערין את העין (סליק פיסקא) (יב) והשביע אותה הכהן, הכהן משביעה ואין נשבעת מאליה שהיה בדין

1 פ"ז פונה | ר"ה לאחריה, מ לאחרי | 2 ל ר' שמעון, ט ר' יאשיה | ד"א ר"ה אינו מעתיק ואולי לא גרס לה, מ רבי אומר | טמר שיהו, ל שהיו | ל מכסין | ר אע"פ | 3 ראשה | טלר' וכוננת הפסים אשר עליה קרעה | ר' יהודה וכו' לנוולה שורה | ט ח' | 4 ל היתה סותרה | מ אלא אם היתה מכוסה | 5 ל מ ואם היו | מ פרשטה ומלבישה כעורין לה, ר מפשיטה ומלבישה כעורים, ל היה מפשיט ומלבישה כעורים | 6 פ"ז כלי כסף וכלי זהב | 7 מ ביותר | ביותר ממה | ר"ה אלא במה | אלא ר ח' | לפני ה' | מ' | 8 ר האשה וגו' סדין | מ לאחריה | 9 כבוד | ט ח' | המקום | מ קונה | 10 אלא ד ח' | ד היה מנוול אותה | כל וכו' | ט ח' | מל וכל | ד לראות בה רואה, לר לראות | ל לראותה | יבא ויראה | ל נ' אותה | מ מעבדה ושפחה | 12 לראותה | מ ח' | שנאמר לר ח' | מ משום שנאמר | ר והשבתי זמה מן הארץ ונטרו וכו' | 13 מ רבה מפני | כדי בפעם הב' | ר ח', מ שמא תחזור | 14 כן | מ ח' | ט הביה | 15 ט עושה | 16 המאריים | דטלר ח' וכלפניו הוא גם פ"ז | 17 ט רבה פ"ט סט"ז בידי | מ בידי של כהן ולמה נקרא שמם מרים | טמ שממרין, ל שמררין, רמב"ן רבה שם שמארין | 18 ומערערין את העין | כ"ה ט ורמב"ן, רבה ומבערין את העין, דלמר ר"ה ומרעידין | דלר ומרעדים | את העין: (יב) 19 אותה הכהן | ל ח' | 20 פ"ז ואינה | שהיה בדין וכו' | מ ח' |

ואח"כ מבזין ומתניא אמרה מבזין ואח"כ מקרין. אמר ר' אילי מכין דכתיב והעמיד והעמידה וכי יושבת היתה אלא מחמת עמידה הראשונה היה פורע את ראשה ולפ"ז פירש דהא דכתיב והעמיד הכהן את האשה בפ' י"ח חזיר למה שאמר בפ' ט"ז והעמידה לפני ה' היינו דמתחלה ספר דרך כלל ועכשיו חזיר ומבאר דמיד אחר שהעמידה לפני ה' היה פורע את ראשה ונותן על כפה את מנחת הזכרון וכו' ולפ"ז נכון הסדר במשנתו וטרה קשית התוספתא דף י"ד ד"ה מביא אבל הספרי גראה דמפרש דעמידה זו לאו היינו עמידה ראשונה ומלשון לבסוף משמע קצת דעמידה זו היינו אחר כל המעשים קודם השקאה ובהעמדה הראשונה היה משביעה ולא היתה עומדת, שם כל הזמן ותורין מביאין אותה לשם וזה נוטה לסדר הרמב"ם פ"ג דטוטה הלכה י"א ואולי יצא לו כן מן הספרי בצרוף עם הירושלמי הג"ל ורש"י פ' הספרי לפי הגמרא דמסיעין אותה ממקום למקום כדי ליגעה: 2 דברי ר"י. אף על גב דמקרא מפורש הוא אולי חדש ר' ישמעאל דכהן פונה לאחוריה או מטעם הרהור או משום דדרש אשה לפני ה' ואין הכהן לפני ה' (תוספתא סוטה פ"א ה"ה) רד"ף וצ"ע והגרא הגיה אמר ר' ישמעאל לימד: — ד"א לשון ד"א לא שייך כאן ובכ"י ר"ה באמת ליתא ובמ"ח גרס רבי אומר ועיין הגהת הגרא לעיל: 3 אפר. פירוש אפר סודר כמו ויתחפש באפר (מלכים א כ לח) מ"ע ועיין כתובות ע"ב. ורבה פ"ט סט"ז: 4 סותרו. סוטה פ"א מ"ה תוספתא פ"א ה"ז ובגמרא שם ח'. וירושלמי י"ז ע"א: 6 כדי לנוולה. שם מ"ז וירושלמי שם ובבלי ח': 12 כוימתכנה. משנה שם ולעיל פ' ט"ז: 13 לייגעה. סוטה פ"ב מ"א וירושלמי י"ז ע"ד רבה פ"ט סט"ז: 17 הכהן. דרש יהיו כמו יתהו א"י ועיין רבה שם: 18 העין. רבו בכאן הנוסחאות ולשון שממרין קשה ואולי יותר נכון שממרין בהוראת גופחין ז"ר ועיין רבה שם:

נאמר כאן שבועה ונאמר להלן שבועה מה שבועה האמורה להלן היא נשבעת מאליה
אף שבועה האמורה כאן היא נשבעת מאליה ת"ל והשביע אותה הכהן הכהן משביע
ואינה נשבעת מאליה.

ואמר אל האשה בכל לשון שהיא שומעת דברי ר' יאשיה שהיה בדין ומה
אם יבמה קלה לא עשה בה כל הלשונות כלשון הקודש סוטה חמורה אינו דין שלא
נעשה בה כל הלשונות כלשון קודש ת"ל ואמר אל האשה בכל לשון שהיא שומעת
דברי ר' יאשיה ר' ישמעאל אומר אינו צריך שהרי כבר נאמר ואמרה האשה אמן אמן
אם אינה שומעת כיצד אמרה אמן אמן או אינה אומרת <אלא על אלה> כשהוא אומר
יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך הרי שבועה אמורה הא מה ת"ל ואמר הכהן
לאשה לימדה כהן סדר שבועה.

אם לא שכב איש אותך מלמד שפותח לה בוכות אומר לה הרבה יין עושה הרבה
שחוק עושה הרבה ילדות עושה הרבה קידמוך ונשטפו אל תגרמי לשם הגדול הנכתב
בקדושה שימחה על המים אומר לפניו דברי הגדה מעשים שאירעו בכתובים הראשונים
כגון אשר חכמים יגידו ולא כהדו מאכותם (איוב טו יח) ואומר לפניו דברים שאינן כדוי
לשומען היא וכל משפחות בית אביה כדוי בהם רבי ישמעאל אומר בתחילה מודיעה כוחן
של מים המרים אומר לה בתי אומר לך המים המרים האלו למה הם דומים לסם יבש
הניתן על נבי בשר חי ואין מויקו כשהוא מוצא מכה מתחיל לחלחל אף את אם טהורה
את שתי ואל תמנעי ואם טהרה את הנקי ממי המרים המאריים האלה (סליק פיסקא)

(יב) 1 ונאמר להלן גבי שבועת בטוי: 4 דברי רבי יאשיה. סוטה פ"ז מ"א וירושלמי כא ע"ב ושם הגרסא ואמר הכהן לאשה וכן בבבלי ל"ב: אבל רש"י מוחק גרסא זו וכתב דצ"ל ע"פ הספרי ואמר אל האשה ומפרש דאל האשה משמע דברים הנכנסין בלבה והיה אפשר לפרש ג"כ דאל האשה (או לאשה לפי הגרסא השניה) מיותר גרסא דצ"ל או אינה אומרת אמן אלא על האלה או אחר האלה לפי הילקוט: 9 לאלה ולשבועה. אינו מובן דהא שבועה זו גופה מכלל האלה היינו שיתו נשבעין בה ואין לה ענין כלל לשבועה שלא נטמאה והגר"א מוחק וג' כשהוא אומר אמן אמן ואולי יש לפרש לפי הגרסא שלפנינו דה"ק מדכתיב לאלה ולשבועה שמעינן דהשוותה הורה שבועה לאלה כמו שדורש לקמן לענין שבועת העדות ע"ש וא"כ צריך אמירת אמן על השבועה כמו על האלה אבל הלשון הרי שבועה אמורה משמע דמפורש בכתוב ואולי צ"ל כגרסת הגר"א והמ"ח והסופרים קטעי טוף פסוק: 10 לאשה. גרסא דצ"ל ואמר אל האשה ועיין לקמן: — סדר שבועה. ענין השבועה כמו דאיתא בסוטה ל"ב: על מה היא שותה וכו' ובירושלמי שם דורש ר' יונתן ר"י יאמר לה ע"י תורגמן וביותר תמוה גרסת הרבה פ"ט סימן ל"ד וז"ל ואמר אל האשה לימדה הכהן סדר שבועה דברי ר' ישמעאל ר' יונתן אם אינה שומעת לשונו יאמר לה ע"י תורגמן והנה בסיפא בקל יש להגיה שלא יאמר לה על ידי תורגמן אבל הרישא קשה ולענין השיגוי שבין הספרי והברייתא דירושלמי ובבבלי אפשר לומר דבאמת דרשות שונות הן ור' יאשיה דורש ואמר אל האשה בכל לשון שהיא שומעת לענין השבועה וכן הפסוק השני ואמר הכהן לאשה לענין האלה ור' יונתן דורש הפסוק הראשון ללמדה כהן סדר שבועה. והפ' השני שלא יאמר לה על ידי תורגמן מדכתיב הכהן משמע הכהן ולא אחר: 11 בוכות. סנהדרין ל"ב. רבה פ"ט ס"יז: 12 ונשטפו. על ידי זנות מהר"ס. פ"א על ידי שלא הודו רד"ף: — אל תגרמי וכו'. סוטה פ"א מ"ד רבה שם: 18 ואם טמאה וכו'. הגר"א מגיה ואם טמאה את סופך לצבות ממי וגו', ולי גרסא דצ"ל לכך נאמר הנקי (או לכך נאמר אם טהורה את הנקי ואינו מעתיק הפסוק כצורתו רק לפי הענין) ועיין תוספתא פ"א ה"ו ירושלמי ט"ז ע"ד בבבלי ז' רבה פ"ט ס"יז:

2 אף וכו' מאליה ל' ח' | 3 טר ואין | 4 ט ואמר הכהן לאשה בכל | שהיה וכו' דברי ר' יאשיה מ' ח' | 5 טר אינו דין שנעשה | ד שלא עשה | 6 טר הקודש | 7 דברי ר' יאשיה ט' ח' | ל הרי הוא אומר ואמרה | 8 טל ואם | ט"ל כיצד היא אומרת | מ אמן אמן על האלה ועל השבועה (ויותר אינו מעתיק) | אמן אמן ר"ה גרסא דג' כאן ומה ת"ל ואמר אל האשה ללמדה כהן סדר שבועה | ר"ה ק"ר או אינו אומר (ל' ח' אומר. ר' אר') | אלא על אלה | ד אלה אלה. ר' אלי אלה. ר"ה אלא אלה. ט אלא אחד לה | 9 טל אמור | 10 ר אל האשה | רבה ילמדה | שבועה ל' ח' | 11 אם לא וכו' ט' ח' | ל אותה שכבת זרע מלמד | לה | ר בה | ל לה הכהן בוכות | מ פ"ז ואומר | רבה סכ"ז היין | 12 מ ונשטפו עמך | מ לשמו הגדול הכתוב | 13 מ ואומר פ"ז אומרים מ אגדות | מעשים | ר דברים, ל מה, מ רבה ומעשים | פ"ז מעשה שאירע | 14 למר אומר | מ שאין כדי לשומען שאין היא ואין כל משפחת בית אביה כדי בהן | 15 ר משפחת | בית | ר ח' | כדי בהן | ר רבה ח' | מר היה מודיעה | 16 אומר לה | מ ח' | המרים | מ ח' | ל המאריים | למר הללו | 17 למ נתן, ר רבה הנתן | מכה | ר ח' | אף את אם | ד אף אם, ל אף אם את | 18 מ תמנעי עצמך | ואם טמאה את | מ ואם את טהורה | ל ואל טמאה את, ולשון פ"ז אם טמאה את שתי והנקי ואם טהורה

(יג) ואת כי שמיית, אין לי אלא כדרכה שלא כדרכה מנין ת"ל וכי נטמאת: ויתן איש בכך את שכבתו, להביא את הסרים: מבלעדי אישך, להביא את אשת הסרים על הכל היה מתנה עמה (סליק פיסקא)

(יד) והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה, מיכן אתה דן לכל השבועות שבתורה הואיל ונאמרו שבועות כתורה סתם ופרט כאחת מהן שאינה אלא כאלה ובשבועה אף פורטני בכל השבועות שבתורה שלא יהו אלא כאלה ובשבועה. הואיל ונאמרו שבועות כתורה סתם ופרט כאחת מהן שאינה אלא כיו"ד ה"א אף פורטני בכל השבועות שבתורה שאינן אלא כיו"ד ה"א.

יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך, למה נאמר לפי שהוא אומר נפש כי חטא ושמעה קול אלה (ויקרא ה א) אין לי אלא אלה מנין לעשות שבועה כאלה הרי אתה דן נאמר כאן אלה ונאמר להלן אלה מה אלה האמורה כאן עשה שבועה כאלה אף אלה האמורה להלן עשה שבועה כאלה ומה אלה כיו"ד ה"א אף שבועה כיו"ד ה"א הואיל ונאמרו שבועות כתורה סתם ופרט לך הכתוב כאחת מהם שאינה אלא כיו"ד ה"א אף פורטני בכל שבועות שבתורה שלא יהו אלא כיו"ד ה"א: בתוך עמך, ועמך שלום: בתוך עמך, ולא בזמן הזה: בתוך עמך, הפרש בין אדם המתנוול במקום שמכירין אותו לאדם המתנוול במקום שאין מכירין אותו (סליק פיסקא)

את הנקי ממי המרים, רבה אם טהורה את שתי ולא תמנעי שתהיה נקייה הייד הנקי ממי וגו' ובמיא אף את בתי אם טהורה את הנקי ממי המרים ואם לא יתן ה' אותך לאלה | ד ממים | האלה לר' ח':

(יג) 1 שתי] מ ג' תחת אישך:
(יד) 4 בשבועת האלה ל' ח' | מ מכאן אתה למד לכל שבועות | 5 מ ר"ה ופרט לך, ל ופרט לך הכתוב | דמ שאינן, ר שאינן | 6 מ אף אני פורט לכל וכן בסמוך | 7 רבה סל"ה ואמר הכהן לאשה יתן ה' אותך הואיל וכי' | מ והואיל | ל מ ופרט לך (להכתוב) | דמ שאינן, ר רבה שאינן | 8 שבתורה] ט ח' | שאינן] טר שלא יהו, ל שלא יהא | 9 יתן וכי' ט ח' | יתן ה' אותך] רבה ח' | בתוך עמך] מ רבה ח' | 10 נפש כי תחטא] ד ח' | ושמעה וכי' נאמר כאן אלה] ל ח' | 11 ר נעשה... נעשה | 12 מ אף שבועה ביי ופורט אני לכל שבועות שבתורה שאינן אלא ביי | 14 דמר שאינן | אף וכי' ל ח' | ד שבתורה סתם אינן אלא | 15 בתוך וכי' שלום] ט ח' | למ שלום | ד ולא בזמן הזה הפרש וכי', רבה סל"ה ולא בעם אחר הפרש וכי' | 16 מ שמתנוול וכן בסמוך, רבה שם המתנוול וכן בסמוך | במקום וכי' ד שמכירים אותו במקום לאדם המתנוול למקום שאינן מכירים אותו, ט במקום שמכירים לו לאדם וכי' אבל ר רבה במקום שמכיר וכי' במקום שאינן (רבה שאין) מכיר מ ורש"י במקום שניכר וכי' במקום שאינן ניכר:

(יג) 1 שלא כדרכה וכי'. ס"ז פ' י"ט סוטה כ"ה רבה פ"ט ט"ז: 2 הסרים. סוטה שם ורבה שם: 3 עמה. סוטה פ"ד מ"ד ירושלמי י"ט ע"ד (וט"ס שם) בבלי כ"ו. ס"ז פ' ל' ורבה שם:

(יד) 6 באלה ובשבועה. ופליג על הס"ז פ' כ"א ועיין ירושלמי י"ח ע"ב אית תני תני מה זו באלה ובשבועה אף כל הנשבעין באלה ובשבועה ואית תני תני זו באלה ובשבועה ואין כל הנשבעין וכי' והברייתא הראשונה בשטת הספרי וקאי אשבועת הדיינין דלענין שבועת דעות הספרי בעצמו מרבה שבועה בלא אלה: 7 באחת מהם. דכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם (שמות כ"ב) ועיין מכילתא שם פט"ז וגרסת הרבה בכאן ונמשך אחריו המ"ע וא"ג והגר"א מוחק מן מכאן אתה דן עד בתוך עמך שורה ט': 9 למה נאמר וכי' בשבועות ליה: הגרסא יתן ה' אותך לאלה ולשבועה מה ת"ל אותך והלא כבר נאמר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה לפי שג' וכי' ובלילקוט ויקרא רמז תע"ו לא גרס אותך, רק מה ת"ל סתם וכן נראה גרסת רש"י דפ' מדכתיב בשבועת האלה משמע דתהא לאלה ולשבועה וא"כ למה כתיב יתן ה' ירכב נופלת ואינו מוכן דהא משבועת האלה עדין לא ידעין ענין האלה והוצרך לפרש דיהא זכרה לקללה וירכה נופלת ואפשר דקשיא ליה להספרי אמאי כתיב לאלה ולשבועה דהא בחד מניהו סגי דע"כ אין ר"ל שיהא תולין השבועה עצמה באשה רק תנאי השבועה (יארע לך כשם שאירע לפלונית אם עשית כך וכך) וא"כ היינו אלה ובאמת מן הס"ז משמע קצת דלאלה ולשבועה הוא רק ענין אחד פ' שתהינה הנשים אלין בה בשעה שנשבעות ואף אם נרצה לחלק ולומר דאלה כאן היינו קללה סתם יארע"ך כשם שאירע, לפלונית ולשבועה היינו בתנאי יארע"ך אם עשית כך וכך מ"מ היה די באחת משתיהן והראיה דבאמת בפסוק כ"ז אינו מזכיר רק אלה ומש"ה דורש דלשבועה כאן לא בא אלא ללמד דשבועה כאלה ועיין ת"כ חובה פרשה ח' ב' וע"פ הת"כ צריך להגיה בירוש' שבועות לה ע"ד ועיין בבלי שם ל"ה: ותוספתא

שם פ"ג ה"ו: 13 שבועה. פ' אף בשבועת העדות ולעיל למד לענין שבועת הדיינין ומשום דשבועת העדות אינה שוה לשבועת הדיינין בכמה דברים הוצרך ללמוד בשתיהן ומאי דמוסיף הואיל וכי' מיותר ועיין שבועות פ"ד מ"ג ותוספתא הנ"ל ובגמרא שם: 15 שלום. וכן דורש מכילתא פ' כי תשא ובת"כ צו סוף פרק י"ד וסוף פט"ו ואחרי פרק ט' ה"ב ופרשה ח' ה"ד וקדושים פרשה י' ה"ט ולקמן פ' ע' וק"ב: — בזמן הזה. אינו מוכן ונראה כגרסת הרבה בתוך עמך ולא בעם אחר הפרש וכי' ועיין ירושלמי סוטה כ"ד ע"א והיתה האשה לאלה בקרב עמה בזמן ששמה שלום לא בזמן ששמה פרוצים אבל קשה לומר דהיינו כוונת הספרי דהלשון ולא בזמן הזה סתם לא משמע כן: 16 שאין מכירין. גרסתי על פי כ"ל אבל אפשר דהעיקר כגרסת רש"י

(טו) בתת ה' את יריכך נופלת וגו' ובאו המים המאררים האלה במעיך לצבות בטן ולנפיל ירך, ר' יוסי הגלילי אומר זה בטנו ויריכו של בועל אתה אומר זה בטנו ויריכו של בועל או אינו אלא בטנה ויריכה של נבעלת כשהוא אימר וצבתה בטנה ונפלה יריכה הרי בטנה ויריכה של נבעלת אמור הא מה ת"ל לצבות בטן ולנפיל ירך זה בטנו ויריכו של בועל מניד הכתוב כשם שהפורענות פוקדתה כך הפורענות פוקדתו והלא דברים ק"ו אם מדת פורענות ממועמת המביא תקלה לחברו הרי הוא כיוצא בו ק"ו למדת הטוב מרובה.

ואמרה האשה אמן אמן, אמן שלא נטמיתי אמן שלא אטמא דברי ר' מאיר ואין חכמים מודים בדבר אלא אמן שלא נטמאתי ואם נטמאתי יבאו לה אמן עם איש זה אמן עם איש אחר אמן אם ארוסה אמן אם נשואה אמן אם שומרת יבם אמן אם משנתיבמתי זה הכלל כל שתיבעל ותהא אסירה לו על אותה השעה הוא מתנה עמה הואיל ונאמרו שבועית בתורה סתם ופרט באחת מהם שאינה אלא כאלה ובשבועה כך פורטני בכל שבועות שבתורה שלא יהיו אלא כאלה ובשבועה הואיל ופרט באחת כהם שאינה אלא כיו"ד ה"א אף פורטני בכל שבועות שבתורה שאינן אלא כיו"ד ה"א והואיל ונאמרו שבועות בתורה סתם ופרט באחת מהם שאינה אלא באמן אף פורטני בכל שבועות שבתורה שאינן אלא באמן אבא חנין אומר משום ר' אליעזר להביא את שבועת הדיינים שתהא באמן שאם אין עונה אתה אחריו אמן אתה עושה שבועת שוא הואיל ונאמרו שבועות בתורה סתם ופרט באחת מהם שמגלגלים עליה את הישן אף פורטני בכל שבועות שבתורה שיגלגלו עליה את הישן והלא דברים ק"ו ומה סוטה שלא נתבעה מקודם מגלגלים עליה את הישן גזילות שנתבעו מקודם אינו דין שיגלגלו עליה את הישן (סליק פיסקא)

(טז) וכתב את האלות הכהן, שומע אני כל אלות שבתורה ת"ל האלה.

ומ"ח דגרס שניכר... שאינו ניכר ומגרסא זו נראה ונתתו הנוסחאות השונות:
 (טו) 3 כשהוא אומר וכו'. כ"ה גם בגמרא סוטה כ"ח. אבל גרסת רש"י כשהוא אומר בתת ה' את יריכך נופלת נראה יותר: 6 פוקדתו. סוטה פ"ה מ"א וירושלמי ובבלי שם: 11 מתנה עמה. סוטה פ"ב מ"ה ותוספתא פ"ב ה"א וה"ב ורבה פ"ט ס"ט: 13 הואיל ונאמרו שבועות בתורה סתם: 16 באמן. נראה דאגב גררא חזרו וכולל כל הדינים הנלמדים מסוטה ומשבועת הדיינים, ועיין ירושלמי י"ח ע"ב: 17 שוא. צריך להגיה ע"פ המכילתא משפטים פ"ב ואולי צ"ל הרי הוא אומר לא תשא שמע שוא להביא וכו' וכבר העיר ע"ז בסתור"ה ובאי ובמקום עושה אותו שבועת שוא ג' במ"ח שם עשה אותו שמע שוא: 20 שיגלגלו. עיין ירושלמי סוטה יח ע"ב ובבלי קדושין כ"ז:
 (טז) 22 את האלות. כלומר אלו היה כתוב כן ולא כתב האלה ובתחם הגיה במ"ע: — האלה. סוטה פ"ב מ"ג רבה

(טו) 1 בתת וכו' עמה שורה יא ט ח' | ל נופלת ואת בטנך ובאו המים המררים המאררים | 2 לצבות וכו' ירך] כן הוא פ"ו | זה מ ח' וכן בסמוך. לר זו וכן בסמוך | 3 כשהוא אומר וכו' רש"י כשהוא אומר בתת ה' את יריכך נופלת ואת בטנך צבה | 3 בטנה ויריכה] מ ח' | 5 זה] מ ח', לר זו | בועל] ד ג' הא מה ת"ל לצבות | מר רבה פ"ז שכשם | 7 מ על חברו הרי זה | ד הטו' | ל למדה טובה, מ למדה הטובה | 8 מ האשה אמן אמן שלא נטמאתי ושלא אטמא | 9 ואם נטמאת | לה] כ מ פ"ז בה | ר פ"ז מאיש זה... מאיש אחר | ל האיש זה | 10 מ אמן ארוסה אמן נשואה אמן שומרת יבם אמן משנתיבמתי | ל אמן משנתיבמתי | 11 השעה] ל שבועה | לר היה | 12 ופרט לך הכתוב | ד מ שאינו, ר שאין | 13 מ ובשבועה ומה כאן ביי"א אף להלן ביי"א ומה כאן באמן אף לכל השבועות באמן אבא חנין וכו' | ר הואיל ונא' שבועה שבתורה סתם ופרט הכת' באחת וכו' | ל ופרט לך הכתוב | 14 ר שאינו, ט שאינו | ל כך וכן בסמוך | ל כל וכן בסמוך | טלר שלא יהוא אלא | 15 ט הואיל | ד ונאמר | ר שבתורה | ד סתם בתורה | ל ופרט לך הכתוב | 16 ר השבועות | ט שאינה אלא | ר שלא יהו אלא באמן שאינה אלא באמן | 17 טל אין אתה עונה | אתה] מר ח' | אתה וכו' | מר אתה עושה שבועתו שוא, ל עושה שוא | 18 עליה] ט מ ח' וכן בסמוך | מ כך פורט אני לכל השבועות | 19 ט פורטני בכל התורה | מ שמגלגלין עליהם מ קודם לכן | מ גזילות וחבלות שנתבעו מקודם לכן | טלמר דין הוא:
 (טז) 22 וכתב וכו' ת"ל האלה] ט ח' | מ האלות האלה שומע, לר האלות האלה הכהן | ל רבה כל האלות |

האלה ובתחם הגיה במ"ע: — האלה. סוטה פ"ב מ"ג רבה

הכהן, למה נאמר שהיה בדין נאמר כאן וכתב ונאמר להלן וכתב ומה וכתב
 האמור להלן כשר בכל אדם אף וכתב האמור כאן כשר בכל אדם ת"ל הבהן.
 בספר ומחה, בדבר הנמחה >מכאן אמרו אין כותבים לא על על הלוח ולא על
 הנייר ולא על הדיפתרא אלא במגילה שני בספר ואינו כותב לא בקומוס ולא בקנקנתום
 אלא בדיו שני ומחה אל מי המרים כתב שיכול לימחות > והלא דברים ק"ו ומה אם
 להטיל שלום בין איש לאשתו אמר המקום ספר שנכתב בקדושה ימחה על המים
 ספרי מינים שמטילים איבה ושנאה וקנאה ובעלי דבכות עאכ"ו שימחו מן העולם
 ר' ישמעאל אומר ספרי מינים כיצד הוא עושה קודר את האזכרות ושורף את השאר
 ר' עקיבא אומר שורף את כולו מפני שלא נכתב בקדושה: ומחה אל מי המרים
 מגיד שהכתב עושה את המים מרים (סליק פיסקא)

(יז) והשקה את האשה, למה נאמר והרי כבר נאמר ואחר ישקה את האשה
 מה ת"ל והשקה את האשה שאם נמחקה המגילה ואמרה אני שותה מערערים אותה
 ומשקים אותה בעל כורחה דברי ר' עקיבא וחכמים אומרים ואחר ישקה את האשה
 למה נאמר והלא כבר נאמר והשקה את האשה ומה ת"ל ואחר ישקה את האשה שלשה
 דברים מעכבים בסוטה עד שלא נמחקה המגילה ועד שלא קרב הקומץ ועד שלא
 קיבלה עליה את השבועה נמחקה המגילה ואמרה טמאה אני המים נשפכים והמנחה
 מתפורת אבית הדשן ואין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת ר' אחי בר' יאשיה
 אומר משקים בה סוטה אחרת: ולקח הכהן מיד האשה, ולא מיד שלישה: מיד
 האשה, שאם פירסה נדה לא היתה שותה.

1 מ ונאמר וכתב לה ספר כריתות מה וכתב | 2 טר ת"ל האלה
 הכהן | 3 בדבר הנמחה | ט ח' | מכאן אמרו וכו' | ד אחר
 דברי ר"ע אבל בש"ג ציון המשנה כאן וכצ"ל, ט ח'
 לגמרי | מ בספר מכאן אמרו אין כותבין לא על הלוח ולא
 על הנייר אלא על מגילה ומחה בדבר שנמחה מכאן אמרו
 אין כותבין לא בקומוס ולא בקנקנתוס ולא בכל דבר שהוא
 רושם אבל בדבר שכתב ומחה והרי דברים ק"ו וכו', לר'
 בספר ומחה בדבר הנמחה מכאן (ר' והלא דברים ק"ו מיכן)
 אמרו אין כותבין לא על לוח (ר' הלוח) ולא על נייר (ר' הנייר)
 אלא על מגילה (ר' המגילה) שני' (ר' ח') | בספר על ספר ומחה
 בדבר הנמחה והרי דברים ק"ו וכו' | 6 טלמ הקב"ה | 7
 ובעלי דבכות | מ ח', ט ובעלי ריבות, ל' ודבבות, ד ועול
 דבבות | ל' ר' שמעון | 8 מ האזכרות שבהן, רבה: האזכרות
 שבו עמו | 9 מ כלם מפני שלא נכתבו | ל מפני מה שלא |
 ומחה | מ ח' | מגיד שהכתב וכו' | כ"ה טמ וכן לר' מגיד
 שהכתב וכו' את המים המרים (ר' את מי המרים) וכן
 רמב"ן מגיד שהכתב עושה וכו' אבל ד פ"ז רבה סל"ו
 מגיד הכתוב עושה (פ"ז שעושה, רבה עושה) את המים
 (פ"ז ח' את) מרים :

(יז) 11 מ האשה את מי המרים המאררים | ל' את
 האשה את המים ומה | 12 ל' אינו יודע שותה | 13 טר על
 כרחה | ל' אחר | ל' האשה מים | 14 והלא כבר נאמר | ד ח' | ומה ת"ל ואחר ישקה את האשה | מ ח' | מ אלא שלשה | 16 למ
 ומנחתה | 17 ל' על בית, ר' אל בית | מ ר' אחאי | ט בן, ר' בר | 18 טלר משקה | ולקח וכו' שותה | ד לעיל קודם והשקה
 את האשה | שלישה | כ"ה מר רבה סל"ח אבל דט"ל שלוחה | מיד האשה | רבה ח' | 19 היתה | מ ח' |

פ"ט ס"כ: 1 להלן גבי גט: 2 הבהן רבה פ"ט ס"כ ועיין
 ס"ז: 5 לימחות" סוטה פ"ב מ"ד וספרי דברים פ"ט ק"ט
 ור"ט וירושלמי סוטה יח ע"א וגרסת כ"ל וכו"ר שנאמר
 בספר על ספר צריך ביאור ואולי ר"ל דלשון בספר הוא
 כמו על ספר האמור לענין כתיבת ספר תורה (דברים יז יח)
 ועיין רבה שם: 9 בקדושה. תוספתא שבת פ"ג ה"ה ובבלי
 שם קטו. וירושלמי שם טו ע"ג ורבה פ"ט סל"ו: 10 מרים.
 אולי הגרסא שהכתוב כאשר הוא ברמב"ן עקרית ומגרסא
 זו נתהוו שאר הגרסאות ונראה דדורש בן מוכתיב אל מי
 המרים ולא במי המרים רד"ף ועיין סוטה כ':
 (יז) 14 שלשה דברים וכו'. ר"ע ס"ל כר"ש דמקריב
 ואח"כ משקה וחכמים כת"ק דמתג' סוטה פ"ג מ"ב דמשקה
 ואח"כ מקריב דוהשקה קמא עיקר וקרא דואחר ישקה ל"א
 בא אלא ללמד דאין המים בודקין אותה אלא לאחר הקטרת
 הקומץ אבל בברייתא דבבלי שם י"ט הגרסא משונה וגרס
 ג"כ ר"ש במקום וחכמים וע"כ הוצרכו לפרש באופן אחר
 ועיין ירוש' יח ע"ד והלשון בריש הענין מ"ט דרבנן ובאו
 בה וכו' משובש דאיך שביק טעמא דרבנן משום דכתיב
 והשקה ונקט טעמא אחרינא והא דנקט בספרי עד שלא
 נמחקה המגילה בתחלה לא קפיד למנותן כסדר דהא עכ"פ
 מאחרינן המחיקה כל כמה דאפשר, ועיין רבה פ"ט סכ"א:
 18 משקים בה וכו'. סוטה פ"ג מ"ג, וברייתא שם כ',
 ותוספתא פ"ב ה"ב וגי': 19 האשה. ברבה פ"ט סל"א ליתא
 מיד האשה וגרסא זו נראה יותר וכן הגיה הגר"א והגרסא
 שלפנינו מתפרשת רק בדוחק ועיין ג"כ רבה פ"ט סכ"ב:

והניף את המנחה, מוליך ומביא מעלה ומוריד מניין שנאמר אשר הניף ואשר הורם (שמות כט כז) מקיש הרמה לתנופה מה תנופה מוליך ומביא אף הרמה כן ומה הרמה מעלה ומוריד אף תנופה מעלה ומוריד מיכן אמרו מצות תנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד זה היא מצות תנופה.

לפני ה', במזרח שבכל מקום שנאמר לפני ה' הרי הוא במזרח עד שיפרוט לך הכתוב.

והניף את המנחה לפני ה' והקריב אותה אל המזבח, למד על מנחת סוטה שטעונה תנופה והגשה.

וקמץ הכהן מן המנחה את אזכרתה והקטיר המזבחה, זו הקטרת הקומץ שקרוי אזכרה.

ואחר ישקה את האשה, לענין שאמרנו (סליק פיסקא)

(יח) והשקה את המים וגו' וצבתה בטנה ונפלה ירכה, אין לי אלא בטנה

וירכה שאר איבריה מנין. ת"ל. ובאו בה אני אקרא ובאו בה מה תלמוד לומר וצבתה

בטנה ונפלה ירכה אבר שהתחיל בעבירה ממנו יתחיל הפורענות כיוצא בו אתה אומר

וימח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם ועד בהמה (כראשית ז כג) מי שהתחיל

בעבירה ממנו התחיל הפורענות כיוצא בו אתה אומר ואת האנשים אשר פתח הבית

הבו בסנורים (שם יט"א) מי שהתחיל בעבירה ממנו היתה מתחיל הפורענות כיוצא

בו אתה אומר ואכבדה בפרעה ובכל חילו (שמות יד ד) פרעה התחיל בעבירה

ממנו התחיל הפורענות כיוצא בדבר אתה אומר הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי

חרב (דברים יג טז) מי שהתחיל בעבירה ממנו התחיל הפורענות אף כאן וצבתה בטנה

ונפלה ירכה אבר שהתחיל בעבירה ממנו הוא מתחיל הפורענות והלא דברים קל

וחומר אם מדת פורענות ממועטת אבר שהתחיל בעבירה ממנו התחילה הפורענות

קל וחומר למדת הטוב מרובה.

4 תנופה. מנחות פ"ה מ"ו ותורת כהנים צו פרשה י"א
 ה"א ופרק ט"ו ה"ג ופירוש הראב"ד שם וקובץ תשובות
 הרמב"ם ח"א ס' ס' ולקמן פ' ל"ז: 5 במזרח. משנה שם
 ות"כ שם, מצורע פרשה ג' ה"ז, מנחות סא, תוספ' ד"ה
 אבל, יומא מה, תוספ' ד"ה הוה, ספרי לקמן פ' לז, רבה
 פ"ט סכ"ב: 8 תנופה והגשה. מנחות פ"ה מ"ו, ת"כ גובה
 פרשה י"א ה"ב וכו' ומנחות ס: ורבה שם: 10 אזכרה. רבה:
 (יח) 13 ובאו בה. ירושלמי סוטה י"ה ע"ד וס"ז פ' כב
 ורבה פ"ט סכ"ג וס"מ: 14 הפורענות. ס"ו ושי"ג:

1 מנין שנאמר] מ ח' | מנין] טל ח' | שנאמר] ר ח' |
 רבה: מנין ת"ל | 2 ל מקיש הנפה להרמה | ל ומביא מעלה
 ומוריד אף הרמה כן מכאן אמרו וכו' | אף וכו'] ט מכאן
 הרמה מוליך ומביא ומה וכו', מר אף הרמה מעלה ומוריד
 מכאן וכו' | 3 מיכן וכו'] ט ח' | 4 ר זו, ל זו, מ וזו מדת
 תנופה | 5 מ הרי זה מזרח | מר שיפרט, ל שפרט | 9 ט
 המזבח | 10 ד שקרויה | 11 ד ואח"כ.

12 מ המים וצבתה, ד המים עד וצבתה, לר

(יח) והשקה את האשה (ר וגו') וצבתה | ונפלה ירכה] מ ג' כיון

שהיתה שותה פניה מוריקות ועיניה בולטות וכמין שרביטין זורקין בה והם אומ' הוציאוה הוציאוה שלא תטמא את העזרה ירכה
 אין לי וכו' | ונפלה ירכה] ל ג' והיתה האשה וגו' | 13 למ איברים | אני וכו' בה] ל ח' | 14 ט שהתחילה | למ בעברה
 תחלה | יתחיל] טלמר התחיל | מ הפורענות תחלה | מ כיוצא בדבר אתה אומר | אתה אומר] ל ח' | 15 את] ל ח' | כל
 מ ח' | אשר וכו' בהמת] טד, במקרא עד | מי שהתחיל וכו'] ל וצבתה בטנה ונפלה ירכה משהתחיל בעברה וכו' | 16 ט
 התחילה | מ הפורענות תחלה | מ כיוצא בדבר ואת האנשים | ל פרזח דגארה] ל 17 ל משהתחיל | היתה מתחיל] ל מתחיל,
 ט התחילה, מר התחיל | מ הפורענות וכן וצבתה בטנה ונפלה ירכה ירך שהתחיל בעברה וכו' | הפורענות] דט בפורענות |
 18 ארתה אומר] טל ח' וכן בסמוך | פרעה וכו' הפורענות] ט ח' | ל בעברה תחלה | 19 ארת] ד ג' כל | במקרא: הוא |
 ל העיר וגו' מי שהתחיל | ט העיר וגו' והלא דברים ק"ו וכו' | 20 ל בעברה תחלה | ר התחילה | לר אף כאן ארתה
 אומר | 21 יריכה] ל ג' והיתה האשה וגו' | למ בעברה תחלה | ממנו וכו'] מ תלקה תחלה והרי דברים ק"ו וכו' | לר
 ממנו התחיל | 22 מה אם | פורענות] ר הרע | מ מועטת דבר שמתחיל בעברה לוקה תחלה | 23 למ למדה טובה |

והיתה האשה לאלה, שיהו אלין בה יארעך כשם שארעה לפלונית לשבועה
 שיהו נשבעין בה שיארעך כשם שארע לפלונית וכן הוא אומר והנחתם שמכם לשבועה
 לבחירי (ישעיה סה טו) נמצינו למידים שהרשעים שביעה לצדיקים ומנן שהצדיקים
 ברכה לרשעים שנאמר והתברכו בו גוים וכו' יתהללו (ירמיה ד ב) ואמר ונברכו כן
 כל משפחות האדמה וכורעך (בראשית יב ג) ואומר ויברכם כיום הוא לאמר כן
 יברך ישראל (שם מח כ) (סליק פיסקא)

(יט) ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא, ר' ישמעאל אומר וכי מי טמאה
 שהכתוב מטהרה ומה תלמוד לומר ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא אלא מגיד
 הכתוב כיון שיצא עליה שם רע אסורה לבעלה רשביי אומר לא תעלה על דעתך
 שהזכות תולה במים המרים אלא אם לא נטמאה האשה וטהורה היא למה נאמר לפי
 שהוא אומר ואיש אשר ינאף את אשת איש (ויקרא כ י) לא שמענו אלא בזמן שיש
 לה עדים והתרו בה שהיא במיתה יש לה עדים ולא התרו בה פטורה מן המיתה הואיל
 ופטורה מן המיתה תהיה מיתרת לבעלה אמרת ספק נבעלה ספק לא נבעלה אסורה
 לבעלה קין לשנבעלה ודאי אלא הרי היא בכלל שנאמר כי יקח איש אשה ובעלה
 (דברים כד א).

ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא, טהורה לבעל וטהורה לבעל וטהורה
 לתרומה: ונקתה, אף מן האלות ואף מן השבועה.
 ונזרעה זרע, שאם היתה עקרה נפקדת דברי ר' עקיבא אמר לו ר' ישמעאל אם
 כן ילכו כל העקרות ויקלקלו בשביל שיפקדו וזו שישבה לה הפסידה אלא מה תלמוד
 לומר ונקתה ונזרעה זרע שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח נקבות יולדת זכרים

1 מ לאלה בה מקללין תארעך כדרך שארעה | ד
 שהיו | ר לאלה בקרב עמה שיהו לייטין האילין כזה
 יארע כשם ט שיהו הכל אלין בה ואומרין אירעך | ל כמה
 וכן בסמוך | ט שארעה | לשבועת וכו' לפלונית | טמר ח' | 2
 דל שארעך | לפלונית | פ"ז ג' אם כך וכך | ד את שמכם | מ
 שמכם שבועה וגו' נמצאנו | 4 שני' ט ח' | דר וכן הוא
 אומר, ל שני' כן הוא אומר, וכאשר לפנינו כ"ה גם
 רבה | ואומר | ל ח' | ל ונברכו בו כל גויי הארץ, ר'
 ונברכו בו כל משפחות ואומר וכו' | 5 ובורעך | טמ ח'
 וכן ליתא במקרא | כן יברך ישראל | כ"ה למ' (ל ג' לאמר
 ישימך אלהים כאפרים וכמנשה):

(יט) 7 וטהורה היא | רק רבה, ט וגו' | ל ר' שמעון
 ט וכי מי מטמאה, רמ וכי מטמאה שהכת' (מ הכתוב)
 מטהרה, ל וכי מאיוו טומאה הכתוב מטהרה, ולשון פ"ך
 ואם לא נטמאה האשה מכלל שהיא טהורה מאי וטהורה
 היא | 8 ומה ת"ל וכו' | מ מה ת"ל וטהורה היא, רבה
 שהוא אומר וטהורה היא | האשה | ט ח' | וטהורה היא
 ל ח' | אלא וכו' | מ מגיד שכיון שיצא עליה שם זנות אסורה לבעלה | מגיד הכתוב | ל ח' | 9 רע | ר ח' | לבעלה מ
 ג' והרי היא בחזקת טומאה ועכשיו טהורה לגמרי | 10 ט תלה | האשה | ט ח' | 12 ט בו שהוא | מ והואיל | 13 דל לבעל |
 14 מ שנבעלה | טר הרי הוא | ובעלה | מ ג' וכתוב כי מצא בה ערות דבר ושלחה | 16 ואם וכו' | לפני ר"ה היו כאן שתי
 גרסאות ולפי גרסא השניה הדרשה מפ' י"ד וכ"ח והיא לא נטמאה ואם לא נטמאה | האשה | מ ח', ד היא | וטהורה היא |
 ט ג' למה נאמר | לבעל | מ למי שאמרו שנבעלה אצלו | 17 דר לתרומות | אף | ר | ואף מן | ר אף מן, למ ומן |
 דלר השבועות | 18 ונזרעה וכו' לילד צד כד שורה | ט ח' | 19 ויקלקלו | מל ויסתרו | למ כדי | שישבה לת' ד שיש
 בה | אלא | לר ח' | 20 לר אלא שאם |

2 שיארעך. הגר"א הגיה שיארעני ועיין רש"י פ' כ"א וג'
 הפ"ז: 3 נמצינו למדים וכו'. רבה פ"ט ס"מ פ"ז מ"א:
 (יט) 9 אסורה לבעלה. ואע"ג דכבר שמעין דאסורה
 מן ונטמאה ונטמאה התם מדרשה אבל הכא פשטא דקרא מפרש
 מהר"ס וצ"ע: — רשב"י אומר וכו'. צריך להשלים מקודם
 ד"א וטהורה היא זו טהורה לא שתלת לה זכות ירוש' סוטה
 יט ע"א בבלי ר': וע"ז קאי ר"ש מ"ע והפ"ז מטיים בדברי
 ר' ישמעאל לפיכך צריך לומר ואם לא נטמאה האשה לא
 מפני שזכות תולה לה אלא מפני שטהורה היא לגמרי: 12
 יש לה עדים. והיינו הדרשה דהתם בירושלמי ובבלי וטהורה
 היא ולא שיש לה עדים שזו צריכה גט עיין רד"ף ומ"ע
 וצ"ע: 14 בכלל שני' וכו'. כלומר השתא דאסורה לבעלה
 מפרשינן דאם מצא בה ערות דבר דחובה, לגרשה ולולי כן
 היינו אומרים ולא מיירי כלל מחובה רק מרשות אבל אין
 לומר דהוה מפרשינן הפרשה דגט בעדים והתראה דזה הוא
 דבר שאין הדעת טובלת כלל ובלא"ה אין סברא לומר דר"ש
 מפרש הכתוב ככ"ש והגר"א הגיה כל המאמר ועיין במפרשים
 וצ"ע: 17 השבועה. מן עונש המפורש באלה בעבור שנטמאה
 ומן עונש שבועת שקר, אם היתה נשבעת לשקר ובד"ר פ'

אחד יולדת שנים שחורים יולדת לבנים קצרים יולדת ארוכים ד"א ונקתה ונורעה ורע להוציא את איילונית ושאינה ראויה לילד ד"א ונקתה ונורעה ורע מפני שהיתה בכלל ויצתה לידון בדבר החדש החזירה הכתוב לכללה (פליק פיסקא)

(כ) זאת תורת הקנאות, אין לי אלא לשעה לדורות מניין ת"ל זאת תורת דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר כחותם הדברים.

אשר תשמה אשה תחת אישה, להביא אשת חרש ואשת שיעמום שבית דין מקנים להם לפוסלם מכתובתם או אף להשקותם ת"ל והביא האיש את אשתו אל הכהן האיש משקה ואין ב"ד משקים.

תחת אישה, להוציא את הארוסה משמע מוציא את הארוסה ומוציא את היבמה ת"ל איש איש כי תשמה אשתו להביא את היבמה דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר איש איש כי תשמה אשתו להוציא את היבמה משמע מוציא את היבמה ומביא את הארוסה ת"ל תחת אישה להוציא את הארוסה (פליק פיסקא)

(כא) או איש אשר תעבור עליו רוח קנאה וקנא את אשתו, למה נאמר לפי שהוא אומר ועבר עליו רוח קנאה וקנא או כשם שעד שלא קנא לה רשות אף כך משקינא לה רשות ת"ל או איש אשר תעבור עליו רוח קנאה וקנא את אשתו חובה ולא רשות.

והעמיד את האשה לפני ה' וגו' ונקה האיש מעון, אם עשה לה וניקה ואם לא עשה לה לא נקה.

ונקה האיש מעון, שלא יאמר אי לי שהרגתי בת ישראל או לי שנוולתי בת ישראל או לי שהייתי משמש עם הטמאה לכך נאמר ונקה: שמעון בן עזאי אומר בטוהרה הכתוב מדבר הואיל והביאה עצמה לידי דברים הללו אף היא לא תצא מידי

דס"דא דכיון דאשכחן דאף על שבעת אמת יש קצת עונש ה"ג תיענש קמ"ל ועיין רד"ף: 1 ארוכים. תוספתא סוטה פ"ב ה"ג ירושלמי יח ע"ד בבלי כ"ו. וברכות ל"א: ורבה פ"ט סכ"ה וס"ז פ' כ"ח: 2 לילד. סוטה פ"ד מ"ד תוספתא פ"ה ה"ד ס"ז בבלי שם וירושלמי יח ע"ג: 3 לכללה. ס"ז שם:
(כ) 5 כחותם הדברים. לקמן פ' ל"ח: 6 להביא וכו'. סוטה סוף פ"ד ירושלמי יט ע"ד בבלי כ"ז. רבה פ"ט סכ"ז: 13 הארוסה. סוטה פ"ד מ"א תוספתא פ"ה א' בבלי כ"ד. ירושלמי יט ע"ג ס"ז פ' י"ב וי"ט ורבה פ"ט סכ"ז:
(כא) 14 וקנא. נראה דצריך להשלים רשות ועיין לעיל פ' ז': 15 וקנא את אשתו. נראה דצריך להשלים והעמיד את האשה לפני ה' ועיין הגרי"א: 19 אוי לי וכו'. אם נמצאת טמאה אוי לי שנוולתי וכו' אם נמצאת טוהרה סהתרה ועיין מ"א: 20 הטמאה. ס"ז פ' ל'. — שמעון בן עזאי וכו'. נראה דצריך להשלים והאשה ההיא תשא את עונה שמעון בן עזאי כגרסת הרבה פ"ט סכ"ז או כגרסת המיה אבל אינו מוכרח:

1 מר. קצורים | ד"א וכו' | ל ד"א דאיילונית אחר ד"א מפני שהיתה בכלל וכו' | ונקתה | ר ח' | 2 למ האיילונית | דל לולד | ד"א | מ רבי אומר | ונקתה | דר ח' | מפני | ט ח' | מ בכלל כי מצא בה ערות דבר ושלחה | 3 מ חדש להשקותה והחזירה | ד לכלל, מ לכללה בפירוש שאם נקתה מותרת לבעלה:
(כ) 4 הקנאות | ל ב' אשר תשטה | הקנאות | מ ח' | ת"ל וכו' | מ ת"ל תורת, ל וזאת, ט ת"ל זאת תורת הקנאות | 5 ל הדבר | 6 אשה | למ אשתו | תחת אשה | דלמר ח' | ר ושל משומם, ל ואת שיעמום | למר ושבית | 7 ר"ה לה לפוסלה | ד אף לפוסלן | און | ל יכול | האיש | מ ח' | 8 ר' ב"ד משקה | 9 להוציא | מ לא | משמע מוציא | מ משמע | ומוציא | מד או מוציא | 10 להביא וכו' אשתו | מ ח' | 11 ומביא | ר ומוציא:
(כא) 13 קנאה | מ ח' | וקנא את אשתו | דשם ח' | למה וכו' וקנא | ל ח' | 14 וקנא | ט ח' | און | ר ח', למ יכול | כשם | ט קנה | און | רל ח', טמ ר"ה כך אף | 15 לה | מ ח' | חובה וכו' | אשתו | ר ב' וקנא | 17 מ האשה ונקתה אמ, ד והעמיד הכהן את האשה לפני ה' ופרע את ראש האשה ונתן על כפיה את מנת הזכרון מנת קנאות הוא אמ וכו', טר ה' (ר וגו') ונקתה אמ | וניקה, ל בשאר נוסח' ניקה | 18 לה | טלמר ח' | 19 ד יאמר לה | אוי לי שהרגתי וכו' ישראל | מ ח' | מ שנוולתי אותה | 20 ד נקה, ר ונקתה האיש מעון | מ והאשה ההיא תשא את עונה העון והוא שמעון בן שטח אומר וכו', רבה פ"ט סכ"ז והאשה ההיא תשא את עונה שמעון וכו' | ל ר' שמעון | 21 מ והואיל והביאה לדברים הללו אף היא לא יצא מן הפורענות | טר רבה סכ"ז את עצמה | ל לדברים |

לדברים |

פורענות לכך נאמר ונקה האיש מעון >והאשה ההיא תשא את עונה< ר' עקיבא אומר
 בא הכתוב ללמדך שסוף זו למות וצבתה בטנה ונפלה ירכה למה נאמר ונקה האיש
 מעון כשהאיש מנוקה מעון האשה ההיא תשא את עונה ולא כענין שנאמר לא אפקד
 על בנותיכם כי תונינה ועל כלותיכם כי תנאפנה כי הם עם הזונות יפרדו ועם
 הקדשות יובחו ועם לא יבין ילבט (הושע ד יד) אמר להם הואיל ואתם רודפים
 אחר הזנות אף המים לא יבדקו את נשיכם לכך נאמר ונקה האיש מעון את עון ההוא

(סליק פיסקא)

(כב) וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם
 איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה', למה נאמרה פרשה זו לפי
 שהוא אומר איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור אסר על נפשו (במדבר
 ל ג) שאם נדר יום אחד אסור יום אחד שנים אסור שנים מאותו המין שנדר מאותו
 המין אסור שומעני אף בניורות כן תל דבר אל בני ישראל שאם נזר יום אחד או שעה
 אחת אסור שלשים יום ואסור לשתות יין וליטמא למתים ואסור בתגלחת לכך נאמרה
 פרשה זו.

איש או אשה, לעשות נשים כאנשים שהיה כדן מה אם במקום שעשה קטנים
 כגדולים לא עשה נשים כאנשים כאן שלא עשה קטנים כגדולים אינו דין שלא נעשה
 נשים כאנשים תל איש או אשה לעשות נשים כאנשים.

איש או אשה, להוציא את הקטנים שהיה כדן ומה אם במקום שלא עשה נשים
 כאנשים עשה קטנים כגדולים כאן שעשה נשים כאנשים אינו דין שנעשה קטנים כגדולים
 תל איש או אשה להוציא את הקטנים אם כן למה נאמר כי יפליא להביא את מי שיודע
 להפלות מיכן אמרו >בן שתיים עשרה שנה ויום אחד נדריו נבדקין<.

כי יפליא, לרצונו ולא אנוס או אפילו אנוס הרי אתה דן נאמר כאן הפלאה
 ונאמר להלן הפלאה מה הפלאה האמורה להלן בנדר ובנדבה אף הפלאה האמורה
 כאן בנדר ובנדבה מכאן אמרו >מרצונו ולא אנוס<.

1 ל הפורענות | המוסגר ח' דלמ | ד רבי | מ שסופה
 למות כשהאיש מנוקה מעון וצבתה בטנה ומנין שהאשה ההיא
 תשא עונה לא כענין וכי' | 2 ירכה | ד ג' ותינתה האשה
 לאלה בקרב עמה | האיש מעון | ר ח' | 3 מעון | ט ח' | ל ג'
 והאשה ההיא תשא את עונה | עונה | ר ג' והוא | לר
 לא | 5 אמר | מ ג' הנביא | ר רדיפין על הזונות | 6 רטל
 זנות | את | ל ידי | האיש מעון | מנח' | | את העין ההוא
 טמ ח' | ל האיש מעון מעון ההוא את עונה האיש ההוא
 את עונה האשה ההיא:

(כב) 10 מאותו המין שנדר | ט ח' | ל אסור מאותו
 המין | 11 מ הנזירות | כן | ד ח' | ד נדר | 12 ואסור
 למ ח' ט' אסור | ואסור בפעם הב' | ר אסור | 13 מ
 הפרשה | זן | ר ח' | 14 שהיה וכי' | מ ח' | 15 ר דין
 הוא | 16 תל וכי' שנעשה קטנים כגדולים | ט ח' | 17 איש

וכי' כן הוא גם פ"ו אבל דל איש ולא קטן | שהיה וכי' הקטנים שורה יט | מ ח' | 18 כגדולים | ד ג' תל איש ולא קטן
 כאן שעשה נשים כאנשים אינו דין שנעשה קטנים גדולים | 19 מין | ר ח' | 20 מיכן אמרו וכי' כ"ה מ אבל דטלר כן
 שלש עשרה שנה ויום אחד נדרין קיימין, רבה מופלא הסמך לאיש נדריו קיימין | 21 יפליא | ל ג' לנדור | אן מ יכול |
 הרי אתה דן | ל ח' | 22 טר האמור וכן בסמך | ר"ה נדר גרבה | ט נדבה | 23 מכאן אמרו וכי' כ"ה ט אבל דלמר

1 עונה. ס"ז שם וירושלמי יט ע"א ותוספתא פ"ב ה"ג
 ומלשון שהביא את עצמה לידי ספק הוה משמע' שיש שם
 איזה חסרון: 2' שסוף זו וכי'. אם תלתה לה זכות ועיין
 לעיל פ' ח' (והגרי"א הגיה רבי' במקום ריע) וס"ז שם: —
 למה וכי'. צ"ל ד"א למה וכי': 3' ולא וכי'. במ"ע הגיה ולא
 כשאין האיש מנוקה מעון כענין שג' וכי': 6' את עון
 ההוא. עיין גרסת כ"ל ואולי צ"ל ונקה האיש מעון מעון
 ההוא והאשה ההיא תשא את עונה את העון ההוא ועיין
 סוטה פ"ט מ"ט ירושלמי כג ע"א ובבלי כ"ח. וש"ג:
 (כב) 14 שעשה קטנים וכי'. בטומאת מת לכהן ר"ה: 20
 מיכן אמרו וכי'. נראה דצ"ל בן שתיים עשרה וכי' נבדקין בן
 וכי' י"ג קיימין גדה פ"ה מ"ו ותוספתא שם פ"ה ה"טו וט"ז
 בבלי מ"ו. וירושלמי תרומות מ ע"ג ויבמות י"ג ע"ד וס"ז
 וספרי לקמן פ' קנ"ג וס"ז שם. ל' ד' ות"כ בחוקותי פרשה ג'
 ה"ג ורבה פ"י ס"ז: 21 להלן הפלאה. ויקרא כ"א כ"ב:

כי יפליא לנדור נדר, או אפי' נדר בקרבן יהיה נזיר תל נזיר עד שידור
 בנדרו של נזיר: להזיר, יכול אפילו יזיר את אחרים תל נזיר את עצמו הוא מזיר
 ואין מזיר את אחר ם אם כן למה נאמר נדר נזיר להזיר לעשות כינוי נזירות אף
 בנדרים כיוצא בהם >מה בנדרים עובר על כל יחל ועל כל תאחר אף בנזירות כיוצא
 5 בהם < מה בנדרים האב מפר נדרי כתי והאיש מיפר נדרי אשתו אף בנזירות כיוצא

בהם ר' יהושע בן קרחה אומר להזיר אף את אחרים.
 להזיר לה, המצוה להנזיר לשם אמר שמטון הצדיק לא אכלתי אשם נזירות
 משולם אלא אחד כשבא אחד מן הדרום יפה עינים וטוב רואי וקווצוהיו תלתלים נמתי
 לו מה ראת להשחית שער נאה ונס לי רועה הייתי בעידי והלכתי למלאות מים מן
 10 המעין ונסתכלתי בכיאה שלי פחו לבי עלי בקש להעבירני מן הטולם נמתי לו רשע
 הרי אתה מתנאה וכו' שאינו שלך של עפר ושל רמה ושל תולעת הוא הרני מנלחך לשמים
 מיד <מכתי> את ראשי ונשקתיו על ראשו נמתי לו כמוחך ירכו בישראל עושים רצון
 המקום ועליך נתקיים איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה' (סליק פיסקא)
 (כג) מיין ושכר יזיר חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה וגו', לעשות יין
 15 מצוה כיון רשות שהיה כדן הואיל ואונן אסור בשתיית יין ונזיר אסור בשתיית יין אם
 למדתי לאונן שלא עשה בו יין מצוה כיון רשות אף נזיר לא נעשה בו יין מצוה כיון

1 נדר בקרבן. אם אמר הרי עלי קרבן נזיר המפרשים
 וא"כ ה"פ פשוט דממעט אם אסר עצמו במיני נזיר בלשון
 קרבן כגון שאמר קונם או קרבן יין שאני טועם וקרבן הוא
 כינוי לנדור איסור בניגוד לנזיר ושבועה עיין ריש נדרים
 כנדרי רשעים נדר בנזיר בקרבן ובשבועה וכו' שמואל שם
 ומבואר בירושלמי אבל בבבלי סתום עיין דף ט ע"א וע"ב וכן
 ת"כ חובה ריש פרשה ט' יכול הנזיר בנזיר ובקרבן וכו'
 הכוונה ג"כ על נדרי איסור ועיין עוד נדרים פ"א מ"ה
 ונזיר פ"ב מ"ג ובירוש' שם נב ע"א: 2 להזיר. הוספתי ע"פ
 המ"ח ורבה וג' הדפוס אפשר לקיים אי גרסינן לעיל ת"ל
 נזיר להזיר ומהר"ס החזיק בגרסת הילקוט ופ' או עד שידור
 בנדרו של נזיר היינו עד שיאמר הריני נזיר והרי עלי
 קרבן נזיר וא"כ והיה אפשר לפרש גם כן עד שידור בעיקר
 הנזיר של נזיר ולא בכינוי ועל פי זה צריך להגיה לקמן
 איכ למה נאמר נדר נזיר לעשות נזירות כנדרים מה בנזירות
 עשה כינוי נזירות וכו' וכ"ז לפרש הגרסא אבל באמת
 גרסת הילקוט משובשת דאין אפשר לומר דשואל או עד
 שידור וכו' ועדיין לא פירש היאך צריך לידור בנזירות:
 4 כיוצא בהם. חסרון הניכר בכאן ואולי צ"ל לעשות כינוי
 נזירות כנזירות ולהקיש נדרים לנזירות מה בנזירות עשה
 כינוי נזירות כנזירות אף בנדרים וכו' והגרי"א מגיה על פי
 הגמרא דנדרים ג'. וגורס לעיל איכ למה נאמר נזיר להזיר
 לעשות וכו' נזירות אין לי אלא בנזירות בנדרים מנין ת"ל
 נדר נזיר להקיש נדרים לנזירות ונזירות לנדרים מה נזירות
 וכו' ותמצית הדבר דמן להזיר ילפינן כינוי נזירות ומן נדר
 הקישא דנדרים לנזירות ועיין לשון הרבה והפיו בכאן: —
 כיוצא בהם. בכל תאחר קרבנותיו כדפ' מר זוטרא נדרים ד'
 או אם קבל עליו לנהוג נזירות ולא קבע זמן: 5 כיוצא
 בהם. עיין כ"ז בבלי ג'. וירושלמי ריש נדרים: 6 אף את
 אחרים. דהאב מדר את בנו נזיר, נזיר פ"ד מיו ותוספתא
 שם פ"ג הי"ז וירושלמי גג ע"ג ובבלי כ"ח: 12 מכתי יותר
 נראה גרסת התוספתא הימכתי: 13 להזיר לה'. עיין תוספתא
 וירושלמי נדרים לוי ע"ד ובבלי ט':

מכאן אמרו בן שלש עשרה שנה (ר"ל ח') ויום אחד נדריו
 קיימין | 1 ל איש כי יפליא | נדר | ל'ח' | ת"ל נזיר | ד ת"ל
 לנדור ל ת"ל נדר נזיר | עד וכו' | ט"ל | או (ל ח') עד שידור
 בנדרו של נזיר ת"ל להזיר או עד שזיר את אחרים וכו' |
 2 להזיר | כ"ה מ רבה וכו' | ד | מ יכול עד שידור, רבה יכול
 שזיר את אחרים ת"ל | הוא | ד ח' | 3 ל ואינו | ט ואם כן |
 להזיר | ט ח' | כינוי | מ ח' | ל כינוי נזירות כנזירות וידות
 נזירות כנזירות | ד בנזירות | 4 המוסגר ח' | ד | ל מה נדרים
 עובר על כל משום לא יחל | מ עובר בבבל | יחל | ובל תאחר |
 5 מה בנדרים האב וכו' בהם | מ ח' | 6 בן | קרחה | מ ח' | אף
 מר ח' | 7 מ המצוה לזיר להזיר לשם | ט לנזיר | ד ל ר'
 שמעון | לא וכו' | ל מ מימי לא אכלתי אשם נזירות אלא
 אשם (ל ח') אחד | 8 מעולם | ר מימי, ט מימי ויותר אינו
 מעתיק | ל מ שבא | מ וקוצותיו סדורות לו נמתי, ר מסודרות
 לו תלתלים, ל כתלתלים סודין | נמתי | ל אמרתי | 9 ר
 להשחית לו | ל ר שער זה נאה, מ רבה את שערך (רבה השער)
 הגאה הזה | ר למלות מן הנעיב | 10 ל | בבבואה | ל ופחו |
 מ ונתנאה דעתי עלי | ל מ ובקש | 11 ר בשל עפר, מ אלא
 של עפר רמה ותולעה | ל ר תוליעה | הוא | מר ח' | ר
 מגלחו | 12 מיד וכו' ראשין | מ ח', ר"ה | מיד | עמדתי | וחבקותי
 ונשקתיו | מכתי | ר וכן בתוספתא נזיר פ"ד מ' הימכתי, רבה
 והרכנתי וכן ירוש' והרכנתיו אבל דל פ"ז גלחתי | מ אז
 נשקתיו וכו' ונמתי | ר"ה | לר ירבו עושי (ר עושין) רצון
 המקום בישראל:
 (כג) 14 חומץ יין... וגו' | ט"ל מר ח' | לעשות | ר לאסור
 לו לעשות | 15 שהיה וכו' | יזיר עמ' | כז | שר' | יא | מ ח' | ד
 שהרי | 16 ר לאונן שלא התיר. בו עשה יין מצוה וכו' |

בחול כמו דאיתא ריש פ' מי שמתו בבלי וירושלמי ומותר
 בשבת ולא ק"ז גמור הוא דלא מצינו דאונן אסור מן התורה בין ב"א ד"ר ור"ף ולפי פ' זה נראה דצ"ל א"כ ומה אונן
 שעשה בו אכילת מצוה היינו אכילת קדשים ומ"ש כיון רשות (במקום כיון מצוה) נזיר וכו' אכילת מצוה כיון רשות פ"א
 הביאו מהר"ס בשם הראב"ד אונן אסור בשתיית יין היינו יין של מ"ש ואם למדתי שלשה יין מצוה לזיר רשות

רשות ק"ז ומה אם אונן שעשה בו אכילת מצוה כיון מצוה לא עשה בו יין מצוה כיון
 רשות נזיר שלא עשה בו אכילת מצוה כיון מצוה אינו דין שלא נעשה בו יין מצוה כיון
 רשות הרי העובד יוכיח שלא עשה בו אכילת מצוה כיון מצוה ועשה בו יין מצוה כיון
 רשות והוא יוכיח לנזיר שאף על פי שלא עשה בו אכילת מצוה כיון מצוה נעשה בו
 יין מצוה כיון רשות ועוד ק"ז מה אם עובד שלא עשה בו פסולת האוכל כאיכל אכילה
 כשתייה ואכילת ענבים כשתיית יין עשה בו יין מצוה כיון רשות נזיר שעשה בו פסולת
 האוכל באוכל אכילה כשתייה ואכילת ענבים כשתיית יין אינו דין שנעשה בו יין מצוה
 כיון רשות לא אם אמרת בעובד שענש בו מיתה לפיכך עשה בו יין מצוה כיון רשות
 תאמר כנזיר שלא ענש בו מיתה <הואיל ולא ענש בו מיתה> לפיכך לא נעשה בו יין
 מצוה כיון רשות ת"ל מיין ושכר יזיר לעשות יין מצוה כיון רשות רבי יוסי הגלילי אומר
 מיין ושכר יזיר למה נאמר לפי שהוא אומר ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר
 לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך (דברים יד. כג) אף הנזיר במשמע ומה אני
 מקיים <מיין ושכר יזיר> בשאר כל היינן חוץ מיין מצוה או אף כיון מצוה ומה אני
 מקיים ואכלת לפני ה' אלהיך בשאר כל אדם חוץ מן הנזיר או אף כנזיר ת"ל מיין ושכר
 יזיר לעשות יין מצוה כיון רשות אבא חנין אומר משום רבי אליעזר למה נאמר מיין
 ושכר יזיר שהיה בדין הואיל ואסור בטומאה ואסור כיון אם למדתי לטומאה שלא עשה
 בה מת מצוה כמת רשות אף היין לא נעשה בו יין מצוה כיון רשות <ת"ל מיין ושכר
 יזיר לעשות יין מצוה כיון רשות>

מיין ושכר יזיר, והרי יין הוא שכר ושכר הוא יין אלא שדברה תורה שתי
 לשונות כיוצא בו אתה אומר שחיטה היא וביחה היא שחיטה היא שחיטה היא הרמה
 הרמה היא קמיצה עמוקה היא שפלה היא שפלה היא עמוקה אות הוא מופת מופת הוא אות
 אלא שדברה תורה שתי לשונות אף כאן אתה אומר מיין ושכר יזיר והרי יין הוא שכר ושכר
 הוא יין אלא שתי לשונות דברה תורה ר' אלעזר הקפר אומר יין זה מזוג שכר זה חי אתה
 אומר יין זה מזוג שכר זה חי או אינו אלא יין זה חי ושכר זה מזוג ת"ל ונסכו רביעית ההין
 לכבש האחד בקודש הסך נסך שכר לה' (במדבר כח ו) חי אתה מנסך ואי אתה מנסך
 מזוג הא אין עליך לומר כלשון האחרון אלא כ"שון הראשון יין זה מזוג שכר זה חי.

1 ט וק"ו | ל ק"ז ביין אם | ר אונן שאסר לו שעשה בו
 בכור מעשר אכילת מצוה | 3 ר יוכיח שלא אסר בו (לו?)
 עשה בו אכילת וכו' | אכילת וכו' | ל יין אכילת מצוה כיון
 ועשה בו | ד ועושה | 4 והוא יוכיח וכו' כיון רשות שורה ה'
 ל ח' | 5 אכילה כשתייה ט ח' | 6 עשה בו יין וכו' כשתיית יין
 שורה ז' | ל ח' | 7 ר שלא נעשה | 8 ד' שנענש | 9 המוסגר
 ט | לפיכך | ר | ד שלא נעשה, ט לא עשה | 11 מ כי למה |
 12 מעשר וכו' ויצהרך | ר רבה | ר יכול אף | ד הנזירות |
 13 ד מקיים ואכלת לפני ה' אלהיך | טמר היינות, רבה ס"ח
 המינים | 14 או אף כנזיר | ט ח' | מ או יכול אף | 15 אבא
 וכו' | מ ח' | 16 דר אסור ביין | לטומאה | ר בטומאה | 17
 המוסגר ד ח' | 19 ט' למר והלא | ט אלא שריבה | 20 מ
 כיוצא בדבר אתה אומר | 21 למ והרמה | מ ושפלה | דל
 ומופת | מ הוא אות וכן יין ושכר אלא שדברה תורה שתי
 לשונות ר' אלעזר וכו' | 22 ט שריבה התורה | אף כאן וכו' תורה | לר ח' | 23 ט שריבה תורה שתי לשונות | ר' אליעזר |
 הקפר | ט ח' | ל זה יין מזוג | 24 ט או יין | אלא | ד ח' | ונסכו | דט רבה ג' יין | רבה ההין ואומר הסך | 26 טל אחרון | ל

דיין מצוה מותר ויין רשות אסור, כמו כן נאמר להפך כנזיר
 דיין מצוה מותר ויין רשות אסור ולפי זה הק"ו שאחר כך
 לא יתיישב כלל ובשני הפירושים אין הדעת נוחה. ודרך
 הס"ז בכאן, הפך מדרך הספרי דאדרבה מאונן רוצה ללמוד
 היסור, לייין מצוה כנזיר, אבל קשה להגיה הספרי ע"פ הס"ז
 ולגרוס הואיל ואונן מותר בשתיית יין וכו' אם למדתי לאונן
 שלא עשה בו יין מצוה כיון רשות (דיין של מ"ש חמור מיין
 רשות) לא נעשה כנזיר, יין מצוה כיון רשות (שלא יהא יין
 מצוה לכל הפחות חמור כמו יין רשות) מה לאונן, שעשה בו
 אכילת מצוה וכו' אבל כ"ז דוחק דאם בק"ו בא ללמוד לא
 היה לו להאריך כ"כ והיה לו לומר בפשיטות ומה אונן שמוטר
 ביין רשות אסור, ביין מצוה וכו' וצ"ע: 6 כשתיה. בילקוט
 חסר כאן אכילה כשתייה ונראה דמאי דקאמר אכילת
 ענבים כשתיית יין אינו רק פירוש להא' דאכילה כשתייה:
 18 כיון רשות. נזיר פ"ו מ"ז וירושלמי שם ותוספתא פ"ד
 מ"ז ובבלי ג' | 21 הוא מופת. רמב"ן דברים י"ג ב' | 26
 מזוג. לקמן פ' קמ"ג תוספתא מנחות פ"ט ה"ט ובי"ב צ"ז:
 לשונות ר' אלעזר וכו' | 22 ט שריבה התורה | אף כאן וכו' תורה | לר ח' | 23 ט שריבה תורה שתי לשונות | ר' אליעזר |
 הקפר | ט ח' | ל זה יין מזוג | 24 ט או יין | אלא | ד ח' | ונסכו | דט רבה ג' יין | רבה ההין ואומר הסך | 26 טל אחרון | ל

יזיר, אין נזירה בכל מקום אלא פרישה וכן הוא אומר וינורו מכדשי בני ישראל
 (ויקרא כב ב) ואומר את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצור (שם
 כה ה) ואומר המה באו בעל פעור וינורו לבושת (הושע ט י) ואומר האבכה בחודש
 החמישי הגור (זכריה ז ג) הא אין נזירה בכל מקום אלא פרישה: יזיר, שומע אני
 מסחורתו ומרפואתו <תיל לא ישתה> מותר הוא בסחורתו וברפואתו.

חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה, מגיד שעשה בו חומץ כיון שהיה בדין הואיל
 ועובד אסור בשתיית יין ונזיר אסור בשתיית יין אם לא ידתי לעובד שלא עשה בו חומץ כיון
 אף נזיר לא נעשה בו חומץ כיון ועוד ק"ו ומה אם עובד שענש בו מיתה לא עשה בו
 חומץ כיון נזיר שלא ענש בו מיתה אינו דין שלא נעשה בו חומץ כיון תיל חומץ יין
 וחומץ שכר לא ישתה מגיד שעשה בו חומץ כיון וכשם שעשה בו יין מצוה כיון רשות
 כד נעשה בו חומץ מצוה כחומץ רשות.

וכל משרת ענבים לא ישתה, וכי מה הניח הכתוב שלא אמרו והרי כבר
 נאמר מיין ושכר יזיר חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה ומה תיל וכל משרת ענבים לא
 ישתה מגיד שאם שרה ענבים במים שהם בנותן טעם ומיכן אתה דן לכל איסורים
 שבתורה ומה אם היוצא מן הגפן שאין איסורו איסור עולם ואין איסורו איסור הנאה
 ויש לו היתר לאחר איסור עשה בו טעם כעיקר שאר איסורים שבתורה שאיסורם איסור
 עולם ואיסורם איסור הנאה ואין להם היתר אחר איסורם אינו דין שנעשה בו טעם כעיקר.
 וענבים, למה נאמר יש לי בדין עד שלא יאמר אם חייב על היוצא מן הפרי לא
 נחייב על פרי עצמו אלא אם אמרת כן ענשת מן הדיון תיל וענבים ללמדך שאין עונשין
 מן הדיון.

לחים, להביא את הבוסר אתה אומר לחים להביא את הבוסר או לחים להוציא
 את היבשים כשהוא אוכל ויבשים הרי יבשים אמורים הא מה תיל לחים להביא את
 הבוסר שהיה בדין הואיל וחייב כיון וחייב בענבים מה יין פרי נמור אף ענבים פרי נמור
 תיל לחים להביא את הבוסר איסי בן עקביא אומר אלו נאמר יבשים הרי כל יבשים
 במשמע כשהוא אומר לחים ויבשים במה ענין מדבר ביוצא מן הגפן (סליק פיסקא)

1] מקדשי ביי ת"כ מצורע פ"ט ה"ו ואומר פרשה ד' ה"א
 5] וברפואתו ביראים עמוד שי"ח גרס כגרסת הדפוס ת"ל
 מיין ושכר יזיר ופי' דהואיל וכתוב שכר אינו אסור אלא
 בדבר המביא לידי שכרון וכ"ו דוחק ופשוט דצ"ל כברנה:
 11 חומץ מצוה חומץ של מ"ש ר"ה: 17 כעיקר ירושלמי
 נזיר נה ע"א ובבלי ל"ז: 24 הבוסרי ירושלמי שם וערלה
 פ"א מ"ז ובבלי ברכות ל"ז: 25 במשמע שאר פירות ד"ר
 וצריך עיון:

ראשון | ר המזוג | 1 נזירה | ט נזירות, ל יזיר | ל רבה
 פרישות | דר ואת ספיח | 3 המה | ד והמה | ל לבעל | 4 ר
 הנזיר וגו' | טל נזירות | ל פרישות | פרישה | ד ג' של יין |
 5 ט מסחורתיו ומרפואותיו | ת"ל וכו' | כ"ה רבה אבל דט
 מר ת"ל מיין ושכר יזיר (מ ח') | לא ישתה וכו' | וברפואתו
 ל ח' | מ ומותר בסחורתו | רבה בשתייה היא אסור
 ומותר בסחורתו | 6 לא ישתה | ר | בן | ט ח' | ד יין
 חומץ | שהיה וכו' כיון שורה ין מ ח' | ד שהרי | 7
 בשתיית יין | ל בין וכן בסמוך | 8 ד עשה | ד שנענש | ט ענש | ט שלא | 9 ד נענש | ד עשה | ט חומץ | 10 ר
 וכשם שאסר לו יין | מ מצוה כרשות | 11 ד עשה | בן | מ ח' | 12 מ אמר | טלמר והלא | כבר נאמר | ר כתיב | 13
 טמר מה | 14 מגיד | ל ח' | ענבים | ל יין | במים | ר"ה ביי | שהן | ט ח', ר ג' אסורין | מ והן בנותן טעם | אסור |
 טלמ מכאן, ר מיכן | 15 ט ואין האיסור | 16 לן | ר"ה ג' בו | ל מ ויש היתר (ל היתר) לאיסורו | ר היתר איסורו | 17
 להם | מ ח' | ד היתר להם | טר לאחר | בן | מ בהם | 18 טלמר ענבים | מר הא (ר ח') | עד שלא יאמר יש לי בדין | לא | ר
 ג' אינו | 19 מ נתחייב | טמ הפרי | אלא | מ לא | טמר ענבים | 21 מ אומר להביא | מ או אינו אלא להוציא | 22 לר אומר
 יבשים | ד הרי כל יבשים ולשון פ"ז לחים להביא את הבוסר ויבשים להביא כל יבשים | ל מ אמור | 23 שהיה וכו' הבוסר
 ל מ ח' | 24 ט הרי כל יבש במשמע, ל הרי אילו יבש במשמע, מ הרי יבשים אמורים במשמע | 25 מ וכשהוא אומר וענבים
 לחים וכו' | ר אומר ענבים לחים יבשים לא | ט הענין:

10 ר | 13 | 17 | 22 | 25

(כד) כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין, בא הכתוב ללמדך שאם אכל כזית מכולם שהוא לוקה את הארבעים ומיכן אתה דן לכל איסורים שבתורה ומה אם היוצא מן הגפן שאין איסוריו איסור עולם ואין איסוריו איסור הנאה ויש היתר לאחר איסורו הרי הם מצטרפין זה עם זה בכזית שאר איסורים שבתורה שאיסורם איסור עולם ואיסורם איסור הנאה ואין להם היתר לאחר איסורם דין הוא שיצטרפו זה עם זה בכזית.

מכל אשר יעשה מגפן היין, שומעני מן העלים והלולבים במשמע ת"ל מחרצנים ועד זג מה הפרט מפורש פרי ופסולת פרי אף אין לי אלא פרי ופסולת פרי ולהוציא את העלין ואת הלולבין שאינן פרי ופסולת פרי ר' אליעזר אומר כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין אף העלים והלולבים במשמע.

מחרצנים ועד זג לא יאכל, מיעוט חרצנים שנים וזג אחד דברי ר' אלעזר בן עזריה אלו הם החרצנים ואלו הם הזנין החרצנים אלו החיצונים והזנים אלו הפנימים דברי ר' יהודה, ר' יוסי אומר שלא תטעה בזנים של כהמה החיצון זג והפנימי עינבל. מחרצנים ועד זג לא יאכל, מגיד שלא פטר בו אכילת צער שהיה בדין ומה אם יום הכפורים חמור פטר בו אכילת צער נזיר הקל אינו דין שיפטור בו אכילת צער ת"ל מחרצנים ועד זג לא יאכל מגיד שלא פטר בו אכילת צער.

מחרצנים ועד זג, למה נאמר לפי שהוא אומר מכל אשר יעשה מגפן היין כלל מין ושכר יזיר חומץ יין וחומץ שכר פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט מה הפרט מפורש פרי ופסולת פרי אף אין לי אלא פרי ופסולת פרי להביא את החרצנים

(כד) 1 מגפן היין מ' ח' ל' ג' מחרצנים ועד זג לא |
 3 ל' ביוצא | מ שאינו איסור עולם | איסוריו | לר איסורו,
 ד איסורם | לומר ואין איסורו ד ואין איסורם | ויש
 טר רבה פ"י ס"ט ג' לו | לאחר איסורו | לאיסורו |
 מר אחר | 4 ט איסור | זה עם זה בכזית | מ' ח' | לר
 כזית וכן בסמוך | 5 מ ואין היתר לאיסורו | מ אינו דין |
 ד שיצטרף | 6 בכזית | מ' ח' | 7 מן | טלמר רבה אף |
 8 מה הפרט וכו' | ט ח' | ופסולת פרי | ופסולת | אף
 וכו' ופסולת פרי | מ' ח' | ופסולת פרי | ופסולת | 9
 ולהוציא | כן הוא גם ר"ה, רבה פ"י ס"ט ר' להוציא, דל
 להביא | מ את הלולבין ואת העלין | ד שאינו | ופסולת
 פרי | מ' ג' אף הכלל כן | מ ור' אליעזר | כל וכו' היין |
 מ' ח' | 11 מחרצנים וכו' | כאן מתחיל דבור חדש אבל ד
 א"כ למה נאמר מחרצנים וכו' ושייך לעיל לדברי ר' אליעזר |
 לא יאכל וכו' הוגין שורה יב | מ' ח' | ד רבי אליעזר |
 12 ר' זוגין | 13 ר' יוסי | רבה ור' יוסי אבל דלמר
 ר' יוחנן | מ עד שלא תטעה | כזי שלא תטעה | טמ
 בוגג, לר רבה כווג | ד החיצונים מ חיצון | 14 לא
 יאכל | ל מ' ח' | בן ד' ח' | ט בה | ר"ה בו הכתוב |
 15 יום הכפורים | ד כפורים | ר שהוא חמור | הקל

(כד) 6 בכזית. נזיר פ"ו מ"א ותוספתא פ"ד ה"א
 וירושלמי שם נד ע"ג ברם הכא לצורך נכללו ולמה לצירופין
 ותוספתא מעילה פ"א הכ"ט והר"ף פ' ע"פ המאמר דר'
 יוחנן בשם ר"מ (ירושלמי ערלה סב ע"ד) כל האיסורין
 מצטרפין ללקות עליהן בכזית וא"צ דכאן מיירי ממינן
 שהם משם אחד: 10 במשמע. בדפוס גרס א"כ למה נאמר
 מחרצנים וכו' מיעוט וכו' וטעות דמוכח הוא דהא מסיים
 דברי ר' אלעזר בן עזריה ואם באנו לקיים ג' הדפוס היה
 אפשר לומר דברייתא דלקמן לענין אכילת צער שייכה לכאן
 וצ"ל א"כ למה נאמר מחרצנים ועד זג מגיד שלא פטר
 וכו' אבל א"צ לכל זה דבכל הספרים ליתא א"כ למה נאמר.
 ועיין ירושל' נזיר נה ע"א ובבבלי ל"ד: 11 ר"א בן עזריה.
 נזיר פ"ו מ"ב. 13 עינבל. דע כי הפרש גדול בין הגרסא
 בוגג בכ"ת והגרסא כווג בכ"ף. וראיתי להעיר על ענין
 מתמה שמצאתי במפתח לר"ג שבת ג"ח דהוא ג' במשנתנו
 שלא תטעה בוגג (בבי"ת) ומפרש שלא תחליף זוג האמור
 בנזיר עם זוג הבהמה לומר כי שווין הם ולפ"ו ר' יוסי לא
 פליג אדר' יהודה רק אדרבה נתן סימן לדבריו וגרסא זו
 בעצמה עם הפ' הזה מצאתי ג"כ בספר השרשים לר' יונה
 ע' פעם ומבבלי וירושלמי במקומו יוצא להדיא דר' יוסי
 פליג אר' יהודה ועיין ת"א: 14 אכילת צער. אכילה גסה
 ר"ה: 18 שבפרט. כלומר אלו היינו דנין פרט וכלל כמו
 כלל ופרט לא אתרבו מן הכלל רק חרצנים וזנים וא"כ קרא

מ' ח' | אינו דין | ט לא כ"ש | ל שיפטר | בן | ל' ח' | 16 מגיד וכו' | דל מ' ח' | 17 מחרצנים ועד זג | ד' ל' ח' | מ' לא
 יאכל | מ אומר מין ושכר יזיר חומץ יין וחומץ שכר פרט מכל אשר יעשה הגפן כלל פרט וכלל אין בכלל, ר"ה אומר מין
 ושכר יזיר מכל אשר יעשה מגפן היין כלל ופרט וכלל עשה כלל מוסף על הפרט מה הפרט מפורש וכו' | 18 חומץ וכו' שכר
 ל' ח' | 19 מ מפורש פרי ופסולת פרי להביא את החרצנים ואת הזנים שהם פרי ופסולת פרי אף הכלל כן (ויותר אינו
 מעתי ק) ט אף כלל |

ואת הזנים שהם פרי ופסולת פרי או מה הפרט מפורש פרי נמור אף אין לי אלא פרי נמור אמרת וכי איזהו פרי נמור שלא אמרו הא אין עליך לדון כלשון האחרון אלא כלשון הראשון מה הפרט מפורש פרי ופסולת פרי אף אין לי אלא פרי ופסולת פרי להביא את החרצנים ואת הזנים שהם פרי ופסולת פרי אם זכיתי מן הדין מה תל מחרצנים ועד וג לא יאכל אלא ללמדך כלל שאתה מוסיף על הפרט אי אתה יכול לדונו כעין הפרט להוציאו מן הכלל עד שיפרוט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנויר. כל ימי נורו, לעשות ימים שלאחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת קרבן שיכול לא יהיה חייב <אלא> עד שישלים את נזירותו תל ואחר ישתה הנזיר יין אחר כל המעשים דברי ר' אליעזר (סליק פיסקא)

(כה) כל ימי נדר נורו, הרי הכתוב משיאו מכלל היין ובא לו ללמד על התגלחת: כל ימי נדר נורו, נדרו תלוי בנזירותו ולא נזירותו תלויה בנדרו: תער לא יעבור על ראשו, לעשות המנלח כמתנלח: תער לא יעבור על ראשו, אין לי אלא תער תלש סיפסף וסיפר מנין שהוא לוקה את הארבעים תל קדוש יהיה מכל מקום דברי ר' יאשיהו ר' יונתן אימר בתער הכתוב מדבר הא אם תלש וסיפסף וסיפר אינו לוקה את הארבעים.

עד מלאות הימים אשר יזיר לה, מנין אתה אומר שאם אמר הריני נזיר סתם מנלח יום שלשים ואחד ואם גילח יום שלשים יצא תל עד מלאות הימים אשר יזיר לה וכבר מלאו ימי נזירותו או אפילו אמר הריני נזיר מאה ימים אם גילח ביום

דחרצנים וזנים מיותר וע"כ דפרט וכלל מרבה הכל ואיצטרך קרא למעט ועיין בנוסחאות וגרסת הדפוס נראה יותר מן גרסת המ"ח אע"ג דבהשקפה ראשונה משמע להפך: 2 פרי גמורי ולא פסולת דהוה אמרינן פרטא דיין דוקא וא"כ ע"כ הוצרך לכתוב מחרצנים וזנים: 6 בנויר. והכלל אינו מרבה כלום ולא בא אלא ללמד דאטורי נזיר מצטרפין ובבלי ל"ד: הברייתא בשנויים ועיין ברייתא דר' ישמעאל ומכילתא משפטים פט"ו וירושלמי נזיר, נה ע"א רבי אליעזר כרבי ישמעאל דר"י אומר כלל ופרט (וצ"ל פרט וכלל) הכל בכלל ורובה מן דר' ישמעאל אפילו כלל ופרט הכל בכלל (וצ"ל ורובה מן דר"י דו אמר אפילו פרט וכלל ופרט הכל בכלל) עיין ק"ע שם ועיין ירושלמי תרומות מז ע"ד וגם שם הגרסא צריכה תקן ועיין בבלי ל"ה: 9 ר' אליעזר. נזיר פ"ו מ"ט וברייתא בבלי שם מ"ו. וירושלמי נג ע"ג ולשון עד הבאת קרבן ברישא לאו דוקא א"נ אחר דברי ר"א צריך להשלים וחכ"א אחר מעשה יחידי וקרא דואחר ישתה מפרש לקרא דהכא ובקרא דואחר ישתה לחודיה לא סגי דלולי קרא דהכא לא הוה קם אלא בעשה ובאמת כן דעת ר' יוחנן בירושלמי שם דלאחר שהשלים נזירותו ניתק מלא תעשה לעשה והיינו טעמא דריב"ח בבבלי י"ד: אך צריך טעם מאי שנא טומאה דלוקה ועיין א"י שנגע קצת בזה: (כה) 11 בנדרו. שאם מויר עצמו לדבר אחד הוה נזיר לכל, נזיר פ"ב מ"ד ותוספתא פ"ב ה"ב: 12 כמתגלח. נזיר מ"ד: 15 את הארבעים. ואינו עובר אלא בעשה בבלי ל"ט, ועיין ס"ז וש"ג: 18 ימי נזירותו. בנ"א מחוק בילק' מלת ואחד וגרס אר' אפילו אמר הריני נזיר שלשים יום אם

1 טל אי | ט אף כלל | 2 אמרו | ר אמרת | ל בלשון | טל אחרון | 3 ל ראשון | ופסולת פרי | ל ופסולת | ט אף כלל | 4 ט שהם פסולת פרי | 5 ר"ח שכל כלל שמוסיף, טלר כלל שמוסף | 6 שיפרוט | כ"ה גם ר"ה ל שיפרט, ד שיפרוש | ר"ה וכדרך | ד שיפרוש, ל שפרט לך הכתוב | 7 כל וכו' | במ דרשה זו אחר הדרשה נדרו תלוי בנזירותו | מ ימי נדר נורו | 8 מ הקרבן | שיכול | לר ח', מ"יכול, ט ר"ה או | לא יהיה | ל אינו | אלא | רק מ, ר אלא חייב | דמר שישלם | את | טלמר ר"ה ח' | ל נזירות | 9 ט ר' אלעזר | ר' אלעזר | מ ג' כאן כל ימי נדר נורו לעשות ימים של אחר נזירות כימים שבתוך הנזירות עד הבאת הקרבן יכול לא יהא חייב אלא עד שישלים נזירותו תל ואחר ישתה הנזיר יין וכי הנזיר שותה יין אלא מופנה להקיש ולדון גזירה שוה נאמר כאן נזיר ונאמר להלן נזיר מה נזיר האמור להלן עשה בו ימים שלאחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת הקרבן אף נזיר האמור כאן נעשה בו ימים שלאחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת הקרבן: (כה) 10 נדר | טל ח' | נורו | ד נדרו וכן בסמוך | ט הכותב | משיאו | דט מוציאו | לו | ט ח' | 11 ט תגלחת, למ התגלחו | ר ואין | תלויה | מרל תלוי | 12 ראשון | ר ג' חייב | תער וכו' הארבעים שורה טו | ט ח' | תער וכו' ראשון | מ ח' | 13 מ | שמשף | לוקה | למ, סופג | 14 אומר | ד ח' | 15 ל סופג | הארבעים | ל ג' תל קדוש מכל מקום | 16 ר יכול אם | 17 ד יצאת, מ לא יצא, | אשר יזיר לה | ט ח' | 18 וכבר וכו' | טלמר עדיין (טמ ועדיין) לא מלאו ימי, ולשון הרבה סתם וכו' שלשים לא יצא תל יזיר לה ועדיין לא מלאו ימי נזירותו | או אפילו וכו' | טלר או אפילו אמר הריני נזיר שלשים (ל יום שלשים) ואחד ואם (ל ח') גלח ביום (ל יום) שלשים יצא תל (ר"ח) עד מלאות הימים עדיין

שליש ואחד יצא תיל עד מלאות הימים ועדיין לא מלאו ימי נזירותו אין לי אלא מי שיש לו הפסק לנזירותו נזיר עולם מנין תיל כל ימי נורו קדוש הוא להביא את נזיר עולם. קדוש יהיה, זו קדושת שער אתה אומר זו קדושת שער או אינו אלא קדושת הגוף כשהוא אומר קדוש הוא לה' הרי קדושת הגוף אמור הא מה תיל קדוש יהיה זו קדושת שער.

5

קדוש יהיה, למה נאמר לפי שהוא אומר וגלח הנזיר פתח אהל מועד אין לי אלא המגלח כמצוותו ששערו אסור ואוסר גלחוהו ליוסמים מנין תיל קדוש יהיה מכל מקום. קדוש יהיה, למה נאמר לפי שהוא אומר גדל פרע שער ראשו אין לי אלא מי שיש לו שער שתנהוג בו קדושת שער מי שאין לו שער מנין תיל קדוש יהיה מ'מ דברי ר' יאשיהו ר' יונתן אומר אינו צריך שהרי כבר נאמר כי נזר אלהיו על ראשו בין שיש לו שער בין שאין לו שער הא מה תיל קדוש יהיה לענין שאמרנו.

10

גדל פרע שער ראשו, למה נאמר לפי שהוא אומר והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו (ויקרא יד ט) אף הנזיר במשמע ומה אני מקיים גדל פרע שער ראשו בשאר כל הנזירים חוץ מן המנוגע או אעיפ מנוגע ומה אני מקיים יגלח את כל שערו בשאר כל המנוגעים חוץ מן הנזיר או אף הנזיר תיל יגלח אעיפ נזיר.

15

גדל פרע שער ראשו, למה נאמר לפי שהוא אומר והצרוע אשר בו הנגע בנדויו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע (ויקרא יג מה) פרוע יגדל פרע אתה אומר פרוע יגדל פרע או אינו אלא פרוע כמשמעו הרי אתה דן נאמר כאן פרוע ונאמר להלן פרוע מה פרוע האמור להלן גידול שער אף פרוע האמור כאן גידול שער.

20

כל ימי נזרו, לעשות ימים שלאחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת קרבן או לא יהיה חייב אלא עד שישלים נזירותו הרי אתה דן הואיל ואסור ביין ובשכר

(לר הימים אשר יזיר לה' עדיין) לא מלאו ימי נזירותו או אפילו (ל ח' או אפילו) אמר הריני נזיר מאה יום וכו' | מ מאה יום | ביום] טמ יום | 1 ר הימים אשר יזיר, ל הימים וגו', מ הימים אשר יזיר לה' קדוש יהיה ועדין | ד מלאה | כ מה | 2 לו] טל ח' | ט פסק, לר ר"ה ספק | קדוש הוא] מ ח', לר נ' לה', ולשון פ"ז כל ימי הזיר לה' להביא את נזיר עולם | 4 אמור] דר ח' | 6 פתח אהל מועד] ר ח' | 7 ט גלוחו | יהיה] מ ח' | 8 מ אלא ודאי שיש | 9 ר שיש בו | שתנהוג וכו' | שער] מ ח' | שתנהוג | ל, ש"ג שינהוג | ר קדושת השם, ט קדושה | מי] מ ח', ט את | 10 מ הרי | ד בין שאין לו שער ובין שיש לו שער | 11 שאמרנו] דל נ' סתם נזירות שלשים שג' קדוש יהיה, יהיה בגימטריא שלשים יום (ל ח'), ר ג' גדל פרע שער ראשו למה נאמר לפי שהוא אומר סתם כו' בגימטריא שלשים יום הוו | 12 ראשון] מ ח' | 13 את כל שערו וכו' עיניו] מ ח', את ראשו וכו' עיניו] דט ח' | אף] ר יכול | טמ הא מה | 14 ט אפילו | כ המנוגע | 15 למר ר"ה וגלח | ל בשאר מנוגעין | 16 יגלח] מ, ש"ג וגלח, ר"ה נראה דג' ת"ל את כל שערו יגלח | ט אפילו | נזיר] ל שנזר | 18 בנדויו וכו' יהיה פרוע] מ ח' | יהיה] ד יהיו | מר אומר יגדל | 19 למ אלא פרע | כאן פרוע וכו' | ל בבוקר פרע במקום פרוע | 21 כל ימי וכו' | מ ח' | 22 ט קרבנותיו | אלא] טלר ח' | טר שישלם |

גלח יום שלשים יצא תיל עד מלאות הימים וכו' ועדיין לא מלאו וכן הגיה הגר"א ולולא דמסתפינא הייתי אומר דטעות בלשון הספרי ויילף לנזיר סתם דאם גלח ביום שלשים יצא מן ביום מלאות ימי נזרו וכבר מלאו ולמפרש דלא יצא מן עד מלאות וכו' ועיין ס"ו פ' י"ג ונזיר פ"ג מ"א ותוספתא פ"ב ה"י בבלי ז' וט"ז וירושלמי נא ע"ג ונב ע"ג ולשון הפ"ו עד מלאות הימים אשר יזיר לה' שאם אמר הריני נזיר וגלח בתוך שלשים יכול יצא תיל עד מלאות ועדיין לא מלאו: 2 נזיר עולם. נזיר פ"א מ"ג: 4 קדושת הגוף. שלא יטמא למתים: 7 מכל מקום. רבה פ"י ס"י: 9 קדושת שער. אשגרת לשון הוא והגר"א מוחק הד' מלות האחרונות וכן במ"ח אינן ועיין גרסת הילקוט: 11 שאמרנו. דאם תלש וספסף עובר בעשה ועיין תוספתא פ"א ה"ה וירושלמי ג"ה ע"ד ובבלי מ"ו. ומאי דאיתא בקצת נוסחאות סתם נזירות וכו' נראה דאינו מעיקר הספרי רק הוספה ועיין לקמן הערה לשורה כא: 12 גדל. ברייתא זו והסמוכה לה עקן בפרשה תוריע ומצורע והועתקו משם לכאן ע"כ אין הלשון מדויק ועיין ת"כ מצורע פרק ב' ה"ד ונזיר מ"א. וש"ג: 20 גידול שער. כדעת ר"א בת"כ תוריע פרק ב' ה"ו: 21 נזיר. צ"ל נזיר וברייתא זו נשמטה ממקומה ומפרידה בין הדרשות על גדל פרע וראויה להיות לעיל בתחלת הפיסקא קודם הדרשה דלעשות המגלח כמתגלח ואם מאיזה טעם בכיין

ואסור בתגלחת אם למדתי על היין שעשה ימים שלאחר נזירות כימים שבתוך נזירות
עד הבאת קרבן אף תגלחת נעשה בה ימים שלאחר נזירות כימים שבתוך נזירותו עד
הבאת קרבן ועוד קיז מה היין שאינו סותר עשה בו ימים שלאחר נזירות כימים שבתוך
נזירות עד הבאת קרבן תגלחת שהיא סותרת אינו דין שנעשה בה ימים שלאחר נזירות
5 כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן לא אם אמרת בין שלא הותר מכללו לפיכך
עשה בו ימים שלאחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן תאמר בתגלחת
שהותרה מכללה לפיכך לא נעשה בה ימים שלאחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד
הבאת קרבן הרי טומאה תוכיח שהותרה מכללה ועשה בה ימים שלאחר נזירות כימים
שבתוך נזירות עד הבאת קרבן והיא תוכיח לתגלחת שאעפ"י שהותרה מכללה נעשה
10 בה ימים שלאחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן לא אם אמרת בטומאה
שהיא סותרת את הכל לפיכך עשה בה ימים שלאחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד
הבאת קרבן תאמר בתגלחת שאינה סותרת את הכל לפיכך לא נעשה בה ימים של
אחר הנזירות כימים שבתוך הנזירות עד הבאת קרבן לא זכיתי מן הדין ת"ל ואחר ישתה
הנזיר יין וכי הנזיר שותה יין אלא מופנה לדין להקיש נזירה שוה נאמר כאן נזיר ונאמר
15 להלן נזיר מה נזיר האמור להלן עשה בו ימים שלאחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד
הבאת קרבן אף נזיר האמור כאן נעשה בו ימים שלאחר נזירות כימים שבתוך נזירות
עד הבאת קרבן.

גדל פרע שער ראשו, למה נאמר לפי שהוא אומר עד מלאות הימים שאם
אמר הריני נזיר סתם קורא אני עליו עד מלאות הימים שומע אני מיעוט ימים שנים
20 ת"ל גדל פרע שער ראשו כמה הוא גדול פרע אין פחות משלשים יום אבל מחודש
ולמעלה או חודש ויום אחד או חודש ושני ימים (סליק פיסקא)
(כו) כל ימי הזירו לה' על נפש מת לא יבוא, הרי הכתוב משיאו מכלל
תגלחת ובא לו ללמד על הטומאה.

על נפש מת לא יבוא, שומע אני נפשות בהמה במשמע ת"ל לאביו ולאמו כמה
25 ענין מדבר בנפשות אדם ר' ישמעאל אומר אינו צריך שכבר נאמר לא יבא בנפשות
המטמאות בביאה הכי מדבר אלו הם אלו נפשות אדם ומה ת"ל לאביו ולאמו לא יטמא
לאביו ולאמו אינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה הא עד שלא יאמר יש לי בדין

סדרה המסדר לבסוף הברייתא שלאחריה לענין סתם נזירות
עכ"פ שייכה לעיל ואולי נסדרה מתחלה אחר הברייתא דמי
שאינו לו שער מנין וזכר לדבר במאי דאיתוסף שם בקצת
נוסחאות סתם נזירות וכו': 14 כאן נזיר. דרש נזרו כמו נזיר
כתבא דבי ר"י דזו היא שיבה וזו היא ביאה: 17 קרבן.
לעיל צד ל' פ' כ"ד: 20 משלשים יום. נזיר פ"א מ"ג
ובבלי וירושלמי שם וס"ז פ' י"ב ורבה ופ"ז: — אבל
וכי. טעות הוא בספרים ר"ה ובאמת הוא מיותר ועיין
תוספתא ערכין פ"א ה"ב ומשנה הב"ל:
(כו) 24 במשמע. עיין מכילתא בא פ"ט: — ולאמו.
בגמרא נזיר מ"ח גרס ת"ל על נפש מת לא יבא:

1 טר למדתי ליין | ד שעל היין | נזירות] בקצת נוס'
נזירותו וכן בכלן | 2 ט קרבנו | בה] ט ח/ ל בו | 3
סותר] דטל מותר אבל ר"ה ור' כלפנינו | בול] ל ח' | 4
שהיא סותרת] דטל שמוותרת | בה] ל ח/ טר בו | 5
ל שהותר מכלל | 10 ט ימים שלאחר מלאות כימים שבתוך
מלאות עד הבאת קרבן | 11 ד מתרת | ט ימים שלאחר
מלאות כימים שבתוך מלאות עד הבאת | 14 ל רבה מופנה
להקיש לדון הימנו, ר' ולהקיש | 15 שבתוך] ד שלפני וכן
בסמוך | 16 כאן] ד להלן | נעשה בול] ל עשה בו, ד עשה |
20 מ גדול שער | 21 ד אי... אי:

(כו) 22 כל וכו'] ט ח' | 24 על נפש וכו'] ט נמשך בכאן כנראה אחר לשון הגמ' בנזיר | שומע] מ יכול | ל על נפש
בהמה | במשמע] ר"ה ג' כענין שנ' מכה נפש בהמה ישלמנה, וכ"ה בגמ' ורבה | ר ולאמו לא יטמא | 25 מ הענין | ל
מר שהרי כבר] 26 ד המטמא | בביאה] ד ח' | ד נפש | לא יטמא] ל ח' | 27 ל ולאמו הוא דלא יטמא | מ ולאמו
לא יטמא | הא וכו' מצוה עמוד לג שורה יח] מ ולאחותו לכרתגיא ר"ע אומר נפש אלו רחוקים מת אלו קרובים לאביו ולאמו
אם היה כ"ג לאביו ולאמו אין מיטמא אבל מיטמא למ"מ ולאחותו אם היה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ולאחותו אין

הואיל וכ"ג כל יטמא לקרובים ונויר כל יטמא לקרובים אם למדת לכו"ג שמיטמא למת מצוה אף נזיר מיטמא למת מצוה ועוד ק"ו ומה כהן גדול שקדושתו קדושת עולם הרי הוא מיטמא למת מצוה נזיר שקדושתו קדושת שעה אינו דין שיטמא למת מצוה לא אם אמרת בכ"ג שאינו מביא קרבן על טומאתו לפיכך מיטמא למת מצוה תאמר בנויר שמביא קרבן על טומאתו לפיכך לא יטמא למת מצוה ת"ל לאביו ולאמו לא יטמא לאביו ולאמו לא יטמא אבל מיטמא הוא למת מצוה או לאביו ולאמו לא יטמא אבל מיטמא הוא לשאר מתים אמרת ק"ו ומה כהן הדיוט שמיטמא הוא לקרובים אין מיטמא לשאר מתים נזיר שאין מיטמא לקרובים אינו דין שלא יטמא לשאר מתים הא מה ת"ל לאביו ולאמו לא יטמא לאביו ולאמו אינו מיטמא אבל מיטמא הוא למת מצוה הא עד שלא יאמר יש לי בדין נאמר כלל בכ"ג ונאמר כלל בנויר מה כלל האמור בכ"ג כל יטמא לקרובים אף כלל האמור בנויר כל יטמא לקרובים אתה דן מכ"ג ואני אדון מכהן הדיוט נאמר כלל בכהן הדיוט ונאמר כלל בנויר מה כלל האמור בכהן הדיוט הרי הוא מיטמא לקרובים אף כלל האמור בנויר הרי הוא מיטמא לקרובים אתה דן מכהן גדול ואני אדון מכהן הדיוט ת"ל לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא להם במותם <ר' עקיבה אומר אינו צריך שהרי כבר נאמר לאביו ולאמו ולאחותו לא וגו' > אם היה כ"ג לאביו ולאמו אין מיטמא אבל מיטמא הוא למת מצוה <אם היה נזיר לאביו ולאמו אין מיטמא אבל מיטמא למת מצוה > אם הלך לשחוט את פסחו לאחיו אין מיטמא אבל מיטמא הוא למת מצוה אם היה כהן הדיוט ולאחותו אין מיטמא אבל מיטמא הוא למת מצוה אבל לבנו ולבתו לא נאמר <שאף > הקטנים נזוירים.

לא יטמא להם במותם, במותם אינו מיטמא אבל מיטמא הוא בנינעם ובויתכם אין לי אלא בנויר בכ"ג מנין ת"ל לאמו בכ"ג שלא הייתי צריך שכבר ק"ו הוא ומה אם במקום שכהן הדיוט מיטמא לאחיו מאביו אין כ"ג מיטמא לאביו מקום שאין כהן הדיוט מיטמא לאחיו מאמו דין הוא שלא יהא כ"ג מיטמא לאמו אם זכיתי מן הדין מה ת"ל לאמו

מיטמא אבל מיטמא למ"מ | 1 ל בלא | ר בקרוביו, דל לקרוביו | ר ונויר כל יטמא למתים בקרוביו | למדות | ד ג' לקרובים | 4 ד לכ"ג | ל שאין מקריב קרבן על טומאה | ר יטמא | 5 ל טומאה | לפיכך לא | ד שלא | לא יטמא בפעם הב' | ל ח' | 6 לאביו וכו' יטמא | ר ח' | ר אינו מיטמא | הוא | ל ח' | ולאמו | ל ח' | 7 הוא בפעם הב' | ל ח' | 9 לאביו וכו' אינו מיטמא | ר ח' | 10 ל נאמר ועל כל נפשות מת כלל | ל כלל בנוירות | 11 לקרובים | ר"ה ג' אבל מיטמא למ"מ וכן בסמוך | 13 ד מכהן הדיוט ואני אדון מכ"ג, בכי"ר כבר נמחק | 14 לאחיו לאחותו | ר ח' | ל לאביו ולאמו | 15 המוסגר ד ח' | לאחיו ולאחותו לא וגו' | ל ח' | 16 אם היה כ"ג | ל ח' | המוסגר ד ח' | 17 לר אם היה הולך | פסחון | ל ג' ולמול את בנו | 18 דר לאחותו | 19 ר לבניו ולבנותיו | שאף | מ, אבל ש"ג שאין | ל נזירים | 20 לא וכו' | ל ח' | מ אין מיטמאין | ט לנגען ולויבן | 21 שלא וכו'

1 יש לי בדין. הלשון מגומגם דלעיל היה לו לומר מה ת"ל לאביו ולאמו עד שלא יאמר וכו': 15 לא וגו'. וצריך להגיה ע"פ הגמרא דנויר מה: שהרי כבר נאמר על נפש מת לא יבא נפש אלו הרחוקים מת אלו הקרובים (בזבחים ק' הגרסא להפך, נפש אלו הקרובים מת אלו הרחוקים) ומה ת"ל לאביו ולאמו וכו' וכן לקמן צריך להגיה ע"פ הגמרא דזבחים (וכן גורס רש"י מגילה ג' בספרי) לאביו לאביו אינו מיטמא אבל מיטמא למ"מ ולאמו שאם היה כהן ונויר וכו' לאחיו שאם היה כהן גדול ונויר וכו' ולאחותו אם היה הולך לשחוט ולפי גרסא זו לא נדע איך דורש ר' ישמעאל הכתוב ומצד הסברא אפשר לומר דלדידיה לאביו ולאמו אינו מיותר ומן לאחיו יליף דמיטמא למ"מ ואידי דכתב לאחיו כתב נמי ולאחותו א"ג ולאחותו אתיה גם אליביה לענין פסח כמו אליבא דר"ג כ"ז לפי גרסת כ"ל וכי"ר אבל לפי גרסת הדפוס כולה דר"י וכבר הקשו בגמרא שם דלר"י איצטרך לאביו דאינו מיטמא לקרובים והעולה מן תירוץ הגמרא ש דר"י יליף מן לאחיו דנויר מיטמא למ"מ ומן ולאחותו מי שהולך לשחוט את פסחו ולישב הברייתא לפי גרסת הדפוס אפשר לומר דלאמו מלמד על נזיר ולאחיו על נזיר וכ"ג ולאחותו על מי שהולך לשחוט את פסחו ודוחק לקיים הג' אם היה כ"ג וכו' אם היה נזיר ולפרש דברי שא יליף דכ"ג מיטמא למ"מ מן לאביו ולאמו דכתיב בכ"ג והורר יליף מן לאמו דכתיב הכא דנויר מיטמא למ"מ ומסברא נדע דה"ה לכ"ג ונויר דקשה לומר דקאי בנויר ומבוא קרא דכ"ג עוד דהעיקר אם היה כ"ג ונויר חסר ועיין במהר"ס ורד"ף והגר"א, וצ"ע: 19 שאף. כ"ל כאשר הוא במ"ח וכן הגיה הו"ר מדעת עצמו:

בכ"ג מופנה להקיש ולדון ג"ש נאמר כאן אמו ונאמר להלן אמו מה אמו האמור להלן מטמא בנינעם וכזיבתם אף אמו האמור כאן מטמא בנינעם וכזיבתם: לא יטמא להם במותם, במותם אין מטמא אבל עומד הוא בהספד ובשורה: כי נור אלהיו על ראשו, בין שיש לו שער ובין שאין לו שער דברי רבי נתן (סליק פיסקא)

5 (כו) כל ימי נורו קדוש הוא לה' למה נאמר לפי שהוא אומר עד מלאות הימים אשר יזיר לה' אין לי אלא מי שיש לו פסק לנזירותו נזיר עולם מנין ת"ל כל ימי נורו להביא נזיר עולם.

קדוש הוא לה', זו קדושת הגוף אתה אומר זו קדושת הגוף או אינו אלא קדושת שער כשהוא אומר קדוש יהיה הרי קדושת שער אמור הא מה ת"ל קדוש הוא לה' זו קדושת הגוף (סליק פיסקא)

10 (כח) וכי ימות מת עליו, להוציא את הספק שהיה בדין ומה אם במקום שלא עשה אונס כרצון עשה ספק כוודאי כאן שעשה אונס כרצון אינו דין שנעשה ספק כוודאי ת"ל וכי ימות מת עליו להוציא את הספק.

בפתע, להביא את האונס שהיה בדין ומה אם במקום שעשה ספק כוודאי לא עשה אונס כרצון כאן שלא עשה ספק כוודאי אינו דין שלא נעשה אונס כרצון ת"ל בפתע להביא את האונס, פתאום להביא את השונג והדין נותן ומה אם במקום שלא

15 חייב את המזיד חייב את השונג כאן שחייב את המזיד אינו דין שנחייב את השונג ומנין שחייב את המזיד אמרת ק"ו ומה שבועת הפקדון שלא חייב את השונג חייב את המזיד כאן שחייב את השונג אינו דין שנחייב את המזיד לא אם אמרת בשבועת הפקדון שאינו

20 לוקה תאמר כאן שלוקה הואיל ולוקה לא יביא קרבן ת"ל וכפר עליו מאשר חטא על הנפש דברי ר' יאשיהו ר' יונתן אומר בפתע זה שונג פתאום זה אונס, וטמא ראש נזרו, כמי שהיה טהור ונטמא הכתוב מדבר הרי זה חייב בהעברת

שער ובהבאת קרבן ולפטור את שנוזר בכית הקברות שהיה בדין מי שהיה טהור ונטמא הרי זה חייב בהעברת שער ובהבאת קרבן מי שהיה טמא מתחילתו אינו דין שיהיה

2 ובזיבתם. נזיר מת, רבה פ"י ס"א, פ"ו: 3 ובשורה. רבה שם, פ"ו וקמ"ל דאינו ככ"ג, מ"ע: 4 דברי רבי נתן לעיל פ' כה, פ"ו:

(כו) 7 נזיר עולם. נזיר פרק א משנה ב, רבה פ"י סימן יב, פ"ו, ס"ו פ' יג: 10 קדושת הגוף. לעיל פ' כה, רבה שם פרק ז:

(כח) 12 ספק כוודאי. בסוטה: 13 הספק. דאינו סותר אם נטמא בטומאת התהום ונודע לו לאחר גילוח לר"א או לאחר הבאת קרבנותיו לרבנן נזיר פ"ט מ"ב ומיירי אפילו נטמא כוודאי וכיצד דקתני במתני' מילתא באפי נפשה היא (עיין דוגמתו ריש פ"ג דטהרות) ור"ל כמו דמחלקינן בנזיר בין טומאה גלויה לטומאת התהום כמו כן לענין ספק דאע"ג דספק טומאה ברי"ה טמא אבל בספק האחיל על טומאת התהום טהור אם לא נזקק לטומאה אבל לענין סתירה אפילו נטמא ודאי אינו סותר ופ' המפרשים לא הבינותי ועיין תוספתא פ"ו ה"ג, פסחים פ"ו ה"ה, זבים פ"ב ה"ח, משנה פסחים פ"ו מ"ז, בבלי נזיר טג, ירושל' שם נו ע"ד, פ"ו, רבה פ"י ס"ג: 17 את המזיד. בדבר שזודנו כרת, ר"ה: 18 הפקדון. עיין בחלופי' גרסאות ובשבועות לו' ובתוספות שם ד"ה מאי: 21 זה אונס. כריתות ט', ירושלמי נזיר נו ע"א, רבה פ"י ס"ג:

בכ"ג שורה א] מ ח' | 1 מ מופנה הוא לדון | ר לדון לג"ש | מ כאן בכ"ג אמו ונאמר להלן בנזיר אמו | 2 מ מיטמא וכן בסמוך | 3 ר הוא בהם בהספד | בהספד] מ במעמד | 4 מ ר' יונתן:

(כו) 6 אשר יזיר לה' ד ח' | מין דר ח' | לין] מ ח' | ר"ה מ הפסק, ר ספק | 7 למ את נזיר | 8 לה' מ ח', ט ג' יהיה | 9 ד תמורה | ל ומה:

(כח) 11 עליון ד ג' בפתע פתאום | שהיה וכו' מ ח' | 12 שנעשה] ר ג' בו | ל שעשה | 13 ל כי | 14 בפתע] דמ"ל ג' פתאום | שהיה וכו' האונס שורה טז] מ ח' | 15 נעשה] ר ג' בו | 16 מ השונג ומנין שחייב במזיד ת"ל וכפר וכו' | 18 את המזיד] ט ח' | הפקדון] ר"ה ט"ל העדות וכן בסמוך, ר העדות ונמחק ורשום למעלה הפקדון וכן בסמוך | 19 ד שנתחייב | 20 ט קרבן על המזיד | על הנפש] ט ח' | 22 וטמא וכו' ט ח' | ל ומטמא | למ הרי הוא חייב | ד בעברת | 23 מ לפטור את שמנוזר | ר שניזור | ר"ה רבה מר בקבר | שהיה וכו' מ ח' | 24 ל הרי הוא חייב |

חייב בהעברת שער ובהבאת קרבן ת"ל וטמא ראש נורו כמי שהיה טהור ונטמא
הכתוב מדבר הרי זה חייב בהעברת שער ובהבאת קרבן ולפטור את שניזור בקבר.
וגלח ראשו, ראשו הוא מגלח ואין מגלח כל שערו שהיה בדין הואיל ומצורע
מגלח ומביא קרבן ונזיר מגלח ומביא קרבן אם למדתי למצורע שמגלח כל שערו אף
נזיר יגלח כל שערו לא אם אמרת במצורע שמגלח תגלחת שנייה לפיכך יגלח כל
שערו תאמר כנזיר שאין מגלח תגלחת שנייה לפיכך לא יגלח כל שערו הרי ליום יוכיחו
שאין מגלחין תגלחת שנייה ומגלחים כל שערן והם יוכיחו לנזיר שאע"פ שאין מגלח
תגלחת שנייה יגלח את כל שערו ת"ל וגלח ראשו ראשו הוא מגלח ואין מגלח כל שערו.
ביום טהרתו, ביום הוייתו בשביעי אתה אומר ביום הוייתו בשביעי או בשמיני
ת"ל בשביעי אי בשביעי ואע"פ שלא הוזה ת"ל ביום טהרתו ביום הוייתו.
השביעי, אין לי אלא שביעי שמיני תשיעי ועשירי מנין ת"ל יגלחנו.
יגלחנו, אין לי אלא ביום בלילה מנין ת"ל יגלחנו אין לי אלא תגלחת טומאה
תגלחת טהרה מנין ת"ל יגלחנו מיכן אמרו תגלחת טומאה כיצד מגלח ואח"כ מביא
ואם הביא ואח"כ גלח לא יצא (פליק פיסקא)

15 (כט) וביום השמיני, להוציא את השביעי אתה אומר להוציא את השביעי או
אינו אלא להוציא את התשיעי אמרת ק"ו הוא אם הסמוך לאסור מותר הסמוך למותר
אינו דין שיהיה מותר והרי זמן אכילת פסח יוכיח שהסמוך לאסור מותר והסמוך למותר
אסור אף אתה אל תתמה על זה שאף על פי שהסמוך לאסור מותר והסמוך למותר
יהיה אסור לא זכיתי אדוננו מן הקריבים קבע זמן לקריבים וקבע זמן למקריבים מה זמן
שנאמר בקריבים הכשיר בו שמיני ומשמיני והלאה (ויקרא כב כו) אף זמן שנאמר
במקריבים נכשיר בו שמיני ומשמיני והלאה ועוד ק"ו ומה זמן שנאמר בקריבים שריבה
הכתוב את הפסולים הכשיר בו שמיני ומשמיני והלאה זמן שנאמר במקריבים שמיעט
הכתוב את הפסולין אינו דין שנכשיר בו שמיני ומשמיני והלאה לא אם אמרת בזמן
שנאמר בקריבים שנוהג בכל הקריבין לפיכך הכשיר בו שמיני ומשמיני והלאה תאמר
בזמן שנאמר במקריבים שאין נוהג בכל המקריבין לפיכך לא נכשיר בו שמיני ומשמיני
והלאה לא זכיתי מן הדין ת"ל שמיני נאמר כאן שמיני ונאמר להלן שמיני מה שמיני
האמור להלן הכשיר בו שמיני ומשמיני והלאה אף שמיני האמור כאן נכשיר בו שמיני
ומשמיני והלאה.

1 ד בעברת וכן בסמוך | טהור | ר ג' מתחלתו | 2 לר
הרי הוא | ט שגור | 3 וגלח ראש נזירו | ל אבל אינו |
שערין | פ"ו בשרו | שהיה וכו' | מ ח' | 5 ל בנזיר | לפיכך
וכו' שערין | טר ח', ל לפיכך מגלח את כל | 6 תאמר
בנזיר | ט אבל בנזיר | לפיכך | ט ח' | ל לפיכך מגלח
ל. |
את כל | הרין | ד ח' | 7 ר ומגלח | דר שערו | ד אע"פ | 8 כל | ט ח' | לר וגלח את ראשו | 9 ביום טהרתו | ל.
ח' | בשביעי וכו' יגלחנו שורה יב | מ ח' | לר או אינו אלא | 10 ל ואי, טר או | ל אע"פ | ד הוה, ל היוה | 11
ד בשביעי, רבה ביום השביעי | 12 יגלחנו | טר רבה פ"י ס"ג ח' | 13 יגלחנו | ל ח', מ ג' מכל מקום:
(כט) 15 מ או להוציא | 16 אמרת וכו' הדין שורה כו | מ ח' | אם | ר את | 17 אינו וכו' | טלר, ר"ה לא יהא מותר |
18 והסמוך | ט הסמוך | 19 יהיה | ל ח' | ד זכינו | זכיתין | ר"ה ג' מן הדין | 20 בקריבים | ל, ש"ג לקריבים | שג' ל
ח' | 21 טר למקריבים | דט הכשיר | ר ק"ו הוא | 23 ד בו משמיני והלאה | ל בזמן שג' במקריבין שנוהג בכל
המקריבין לפיכך | 24 ד בכל הקרבנות | ד תאמר במקריבים | 25 בזמן וכו' והלאה | ל ח' | ר"ה בזמן של מקריבים |
המקריבין | ד הקרבנות | ד הכשיר | 26 ר ת"ל שמיני מיד נאמר | 27 נכשיר | דט הכשיר |

שתי תורים או שני בני יונה, מיכן אמרו אין מביאים תורים כנגד בני יונה ולא בני יונה כנגד תורים.

אל הכהן אל פתח אהל מועד, מלמד שהוא חייב כטיפול הבאתם עד שיביאם אל פתח אהל מועד (סליק פיסקא)

5 (ל) ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה, שיפרישם הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה אין לי אלא הפרשה בכהן הפרשה בכעלים מנין אמרת ק"ו הוא אם מי שאינו רשאי בהקדשתו רשאי בהפרשתו מי שרשאי בהקדשתו אינו דין שיהא רשאי בהפרשתו וכן הוא אומר ביולדת ולקחה שתי תורים או שני בני יונה (ויקרא יב ח) נמצינו למדים הפרשה בכהן והפרשה בכעלים נמצינו למדים קן סתומה וקן מפורשה. וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, <ר' אלעזר הקפר אומר> וכי על איזו נפש חטא זה שצריך כפרה על שציער נפשו מן היין והלא דברים ק"ו ומה אם המצער נפשו מן היין צריך כפרה ק"ו למצער נפשו על כל דבר ר' ישמעאל אומר בנויר טמא הכתוב מדבר שנאמר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש שנמא למתים. וקדש את ראשו ביום ההוא והויר לה' את ימי נורו, נמצינו למדים שמתחיל למנות מיום שגילח (סליק פיסקא) 15

(לא) והויר לה' את ימי נורו, כל אשמות שכתורה מעכבים את הכפרה חוץ מזה ר' ישמעאל אומר אף זה מעכב שנאמר והויר לה' אימתי והויר בזמן שהביא כבש בן שנתו לאשם.

והימים הראשונים יפלו, מי שיש לו אחרונים סותר מניין אם אמר הריני נזיר מאה ימים נטמא יום מאה חסר אחד סותר את הכל ת"ל והימים הראשונים יפלו מי שיש לו אחרונים סותר או אפילו נטמא ביום מאה סותר את הכל ת"ל והימים הראשונים יפלו מי שיש לו אחרונים סותר או אפילו נטמא בתחילת מאה סותר, את הכל ת"ל והימים הראשונים יפלו מי שיש לו ראשונים סותר.

כי טמא נזרו, הטומאה סותרת את הכל ואין תגלחת סותרת את הכל שהיה

2 תורים- עיין ס"ו פסוק י, וש"נ: 4 אהל מועד- ת"כ נדבה פרשה ג' הי"ג, תוריע פרק ג' ה"ד, חובה פי"ח ה"ה: (ל) 9 וקן מפורשה- ת"כ חובה פרק יח ה"ד, זבים פרק ה"ט"ו ופרק ט ה"ה עירובין לה' יומא מא- נזיר כ"ו כריתות כח: 11 כפרה- והלא באונס נטמא, מ"א: 13 למתים- תוספתא נזיר פ"ד ה"ז, ירושלמי נדרים לו ע"ד, נזיר נא ע"ג, בבלי נדרים י, ורבה פ"י סט"ו: 14 מיום שגילח- נראה דצ"ל כגרת הרבה פ"י סט"ו דמשלים דברי ר' יוסי בר יהודה רבי אומר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וקדש את ראשו ביום ההוא ביום הבאת קרבנותיו וכן הגיה הגר"א על פי הגמרא- עיין נזיר יח, ירושלמי נה ע"ב, ס"ו פסוק יא: (לא) 18 לאשם- תוספתא נזיר פ"ד ה"ח, בבלי יח: 23 סותר- נזיר פ"ג מ"ד ומ"ה, תוספתא פ"ב הי"ג, בבלי יט.

1 ט ושתי | 2 ל שתי תורים | 3 מ אל פתח אהל מועד אל הכהן | שהוא כ"ה גם פ"ו ורבה אבל ד שיהא | מ הבאתו, ט הבאה בר | מ שיביאום: (ל) 5 ואחד לעולה ד ח' | מ מלמד שמפרישם שיפרישם וכי לעולה ט"ל ח' | 6 ל והפרשה בכעלים מנין ר' ג' אתה אומ' | הוא טמ ח' | ט ומה אם 7 ר רשיי וכן בסמוך | מ בהקדשתן רשאי בהפרשתן בעלים שהם רשאים בהקדשתן וכי | ד מי שרשאי בקדושתו ר"ה בהקדשו | מ שיהו רשאין בהפרשתן | 9 ט"ל מ הפרשה וקן מפורשה | ט מפורשת | 10 וכפר וכי דבר ט ח' | המוסגר ד ח' | מר ר' אליעזר | ל וכי באיזה | 11 זה מ ח', ד בה | על וכי מ זה שציער, ר אלא שציער | נפשו ל למצ' עצמו | מ נפשו בכל | 13 ל עליו הכהן | דר שמטמא | 14 והויר וכי- נזרו ל ח' | ד נזרו | 15 שגילח רבה פ"י סט"ו ג' דברי ר' יוסי בר יהודה רבי אומר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וקדש את ראשו ביום ההוא ביום הבאת קרבנותיו: (לא) 16 והויר וכי ט ח' | את ל כל | את ד ח' | 17 לר ורבה משום ר' ישמעאל אמ' | ל מעכב את הכפרה מר לה' את ימי נזרו | רבה סט"ו למר אימתי והביא (מ יביא) כבש, פ"ו שני והביא כבש בן שנתו לאשם אימתי והויר בזמן וכי | 19 ר"ה מ שאם | 20 ימים למ יום | למ מטמא | למ מאה יום | ת"ל לר ח' | 21 ל הימים | 24 ד הטמא ר טומאה | ד סותר | ר"ה לר התגלחת | פ"ז דט סותר | שהיה וכי מ ח' |

בדין הואיל ואסור בטומאה ואסור בתגלחת אם למדתי לטומאה שסותרת את הכל אף התגלחת תסתור את הכל ועוד ק"ו אם טומאה שלא עשה בה מטמא כמיטמא הרי היא סותרת את הכל תגלחת שעשה בה המגלח כמתגלח אינו דין שתסתור את הכל ת"ל כי טמא נורו הטומאה סותרת את הכל ואין התגלחת סותרת את הכל אין לי אלא ימי טומאתו שאין עולים לו מן המנין ימי חלוטה מנין ודין הוא הואיל וימי טומאתו טעון 5 תגלחת ומביא קרבן וימי חלוטו טעון תגלחת ומביא קרבן את למדתי לימי טומאתו שאין עולים לו מן המנין אף ימי חלוטו לא יעלו לו מן המנין לא אם אמרת בימי טומאתו שמבטל בהם את הקודמים לפיכך אין עולים לו מן המנין תאמר בימי חלוטו שאין מבטל בהם את הקודמים לפיכך יעלו לו מן המנין אמרת ק"ו הוא אם מי שנוור בקבר ושערו ראוי לתגלחת נזירות אין עולים לו מן המנין ימי חלוטו שאין שערו ראוי לתגלחת 10 נזירות אינו דין שלא יעלו לו מן המנין הוא הדין לימי ספרו או כשם שאין ימי חלוטו עולים לו מן המנין כך ימי הסגירו לא יעלו לו מן המנין והדין נותן הואיל וימי חלוטו מטמא משכב ומושב וימי הסגירו מטמא משכב ומושב אם למדתי לימי חלוטו שאין עולים לו מן המנין אף ימי הסגירו לא יעלו לו מן המנין לא אם אמרת בימי חלוטו שטעון הוא תגלחת ומביא קרבן לפיכך אין עולים לו מן המנין תאמר בימי הסגירו שאין טעון 15 תגלחת ומביא קרבן לפיכך יעלו לו מן המנין מכאן אמרו ימי חלוטו של מצורע וימי ספרו כיוצא בהם אבל ימי הזב והזבה וימי הסגירו של מצורע הרי אלו עולים לו מן המנין.

והזיר לה' את ימי נזרו, לעשות ימים שלאחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן או שלא יהא חייב עד שישלים את נזירותו הרי אתה הן הואיל ואסור 20 בין ואסור בטומאה אם למדתי לזין שעשה בו ימים שלאחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת קרבן אף טומאה נעשה בו ימים שלאחר נזירותו כימים שבתוך נזירותו עד הבאת קרבן ועוד ק"ו ומה היין שאינו סותר עשה בו ימים שלאחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן טומאה שסותרת את הכל דין הוא שנעשה בו ימים של אחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן לא אם אמרת בין שלא 25 הותר מכללו לפיכך עשה בו ימים שלאחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת

2 ד מה אם | ט הטומאה | בה ט ח' | ל את הטמא | ד כמטמא | 3 דר הוא סותר | בה ט ח' | ד כמגלח | 4 את ד ח' | ד סותר | 5 ימי טומאתו | ט מטמאתו, לר ימי טומאה | ל חלוטה, טר חלוטו | 6 ל טומאה | 7 ל אמרתי | ט טומאה במבטל בהן את הקרבנות לפיכך | 8 ר שמבטלין | 9 אמרת | ר ח' | הוא | ט ח' | אם | ד אר, לר את | ל שניור, ר שניור | 10 לתגלחת | ד ג' ימי | 11 לו | ד ט ח' | ל ספירו | ל כשם שימי חלוטו אין | חלוטו | ד ג' אין | 12 המנין בפעם הא' | ר ג' הוא | 15 הוא | טלר ח' | 17 מצורע | ד ג' ימי ספרו כיוצא בהם | לו | רק ל | 19 נזירות | בקצת נוסחאות נזירותו וכן בכלן | מ שבתוך הנזירות | 20 מ הקרבן שלא יהא רשאי ליטמא ויותר אינו מעתיק | או | לר ח' | או וכו' | ר"ה או לא יהא חייב בטומאה, ד ומנין שיהיה חייב על הטומאה | ר בן ד ח', ל בה | 22 בן ט ח' | 25 ל שכן לא | 26

ירושלמי נב ע"ג, ס"ז פ' יב: 4 את הכל. נזיר פ"ו מ"ג, תוספתא פ"ד ה"ד, בבלי מדי, ירושל' נה ע"א: 13 ומושב. ת"כ תזריע פ' נגעים פ"ב ה"י וכסס בגדיו מלטמא משכב ומושב ומלטמא בביאה (ונראה דמכאן יצא לו להרמב"ם פ"ו ה"א מהלכ' ט"ז דבגדים עושים מו"מ ומטמאים בביאה וצ"ע דהפ' הפשוט הוא דשוב אינו עושה מו"מ ואינו מטמא בביאה) ומצורע פרשה ב ה"ו ות"כ זבים פרק ב כט (מובא בנדה נדז) הוב ולא אבן המנוגעת משמע ג"כ דמצורע עושה מו"מ ונדה פ"ו מ"ד הוב וכו' והמצורע שמתו מטמאין במשא ומפרש שם באבן מסמא. ועיין פסחים סז: זב חמור שמטמא מו"מ, והאריכו המפרשים לישב הסתירה בין סתמא דגמרא שם ומקומות אחרים, עיין רש"י שם ויזמא ה, בתוספות שם ד"ה שמטמא, בפ' הראב"ד לת"כ מצורע פ"ב ה"ו, ס' יראים עמ' שכה, תוספות ר"ד מגילה ח: 18 מן המנין. נזיר פ"ז מ"ג, בבלי שם גי. ונו, ירושלמי גו ע"ג: 20 עד שישלים. צ"ל אלא עד שישלים:

שישלם | את | לר ח' | את נזירותו | ט ח' | 21 ד לטומאה | בן ד ח', ל בה | 22 בן ט ח' | 25 ל שכן לא | 26

קרבן תאמר בטומאה שהותרה מכללה לפיכך לא נעשה בו ימים שלאחר נזירות כימים
 שבתוך נזירות עד הבאת קרבן הרי תגלחת תוכיח שהותרה מכללה ועשה בה ימים
 שלאחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן היא תוכיח לטומאה שאעפ"י
 שהותרה מכללה נעשה בה ימים שלאחר נזירות עד הבאת קרבן נזירות עד הבאת קרבן
 ועוד ק"ו ומה תגלחת שאינה סותרת את הכל עשה בה ימים של אחר נזירות כימים
 שבתוך נזירות עד הבאת קרבן טומאה שסותרת את הכל דין הוא שנעשה בה ימים
 שלאחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן לא אם אמרת בתגלחת שעשה
 בה המגלה כמתגלה לפיכך עשה בה ימים שלאחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד
 הבאת קרבן תאמר בטומאה שלא עשה בה המטמא כמיטמא לפיכך לא עשה בה ימים
 שלאחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן והרי היין יוכיח שלא עשה בו
 את המשקה כשותה ועשה בו ימים שלאחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת
 קרבן והוא יוכיח לטומאה שאעפ"י שלא עשה בה המטמא כמיטמא נעשה בה ימים
 שלאחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן ועוד ק"ו ומה היין שאינו סותר
 עשה בו ימים שלאחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן טומאה שסותרת
 אינו דין שנעשה בה ימים שלאחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן לא אם
 אמרת ביין שלא הותר מכללו לפיכך עשה בו ימים שלאחר נזירות כימים שבתוך
 נזירות עד הבאת קרבן תאמר בטומאה שהותרה מכללה לפיכך לא נעשה בה ימים
 שלאחר נזירות כימים שבתוך נזירות עד הבאת קרבן הואיל וחור הדין חלילה ת"ל
 ואחר ישתה הנזיר יין וכי נזיר שותה יין אלא מופנה להקיש ולדון נזירה שוה נאמר כאן
 נזיר ונאמר להלן נזיר מה נזיר האמור להלן עשה בו ימים שלאחר נזירות כימים שבתוך
 נזירות עד הבאת קרבן אף נזיר האמור כאן נעשה בו ימים שלאחר נזירות כימים
 שבתוך נזירות עד הבאת קרבן (סליק פיסקא)

(לב) זאת תורת הנזיר, אחד נזיר ימים ואחד נזיר עולם: זאת, לקרבן טהרה
 או אף לקרבן טומאה ת"ל כיום מלאות ימי נזרו לא אמרתי אלא במי שיש פסק לנזרו.
 יביא אותו, וכי אחרים מביאים אותו והלא הוא מביא את עצמו זו אחת משלש
 אתים שהיה ר' ישמעאל דורש בתורה כיוצא בו אתה אומר והשיאו אותם עון אשמה

22 קרבן. לעיל פיסקא כה ורבה:
 (לב) 23 טהרה וכו'. עיין מהר"ס ואין הלשון טובל
 פירושו ורד"ף פ' דנזיר עולם אינו סותר ימים הראשונים
 וגי' דוחק (ובעיא הוא בירוש' נזיר נא ע"ב) ונראה דמלתא
 באפי נפשה היא וממעט דנזיר טמא אינו מביא קרבנות טהרה
 ביום שמיני לטהרתו. וכן צריך לפרש לפי הרבה פ"י ס"ז
 שחשמיט דרשה דאחד נזיר ימים ואחד נזיר עולם, וכעין
 זה פ' הו"ר. הגר"א מגיה וגרס בתחלה זאת לקרבן טהרה
 וכו' פסק לנזרו זאת תורת הנזיר אחד נזיר ימים וכו' ועיין
 בגרסת המ"ח דגרס להפך לקרבן טומאה או יכול אף לקרבן
 טהרה ואע"ג דפשט הכתוב בנזיר טהור מיירי הרי גם בס"ז
 דורש וזאת תורת הנאמר כאן כאלו נסמך אנזיר טמא שלפניו.
 ועיין נזיר פ"א מ"ב, רבה פ"י ס"ז, פ"ו וס"ז פ"ט יג:

1 ד שהותר מכללו | לא | ל' ח' | ל עשה | 3 ר והיא |
 ר אע"פ | 5 בה | ל בן | 6 בה | ל ח' | ר בו | 8 ר
 את המגלה | 9 טר את המטמא | ד כמטמא | 10 ר
 יין | ל תוכיח | בן | ט ח' | ל בה | 11 את | ד ח' |
 בן | ט בה | 12 קרבן | ד ג' ועוד ק"ו | דט והיא תוכיח |
 בה | דר ח' | בה | ל ח' | דר בו | 13 ל ק"ו ליין ומה | 15
 בה | דר בו | שבתוך | ט שלפני | 17 ט שהותר מכללו | לא |
 דלר ח' | 18 ת"ל | ר"ה לבק באמר | 19 ר וכי הנזיר |
 ט לדון, ר לדין | 21 דר עשה:
 (לב) 23 במקרא וזאת | זאת | מר פ"ו ח', רבה זאת
 תורת | מ לקרבן טומאה או יכול אף לקרבן טהרה ת"ל
 וכו' | 24 אף | ר ח' | לר שיש לו | מ הפסק, לר ספק | ט
 למר לנזירותו, מ ג' יצא נזיר עולם שאין הפסק לנזירותו |
 25 (וני דר ח' | הוא | ט ח' | ד זה, מ זהו | טמ אחד | ד משלשה | 26 מ אתים בתורה | פ"ו ר' עקיבה | בתורה | למ ח')

25 (וני דר ח' | הוא | ט ח' | ד זה, מ זהו | טמ אחד | ד משלשה | 26 מ אתים בתורה | פ"ו ר' עקיבה | בתורה | למ ח')

וויקרא כב טו) וכי אחרים משיאים אותם והלא הם משיאים את עצמם כיוצא בו אתה אומר ויקבור אותו בניא (דברים לד ו) וכי אחרים קברו אותו והלא הוא קבר את עצמו אף כאן אתה אומר יביא אותו הוא יביא את עצמו ואין אחרים מביאים אותו (סליק פיסקא)

5 (לג) והקריב את קרבנו לה' כבש בן שנתו תמים, להוציא את בעל מום: וכבשה אחת בת שנתה תמימה, להוציא את בעלת מום: ואיל אחד תמים לשלמים, לימד בנויר שימען בשלש בהמות (סליק פיסקא)

10 (לד) וסל מצות, כלל סולת חלות בלולות בשמן ורקיקי מצות פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט שהיה בדין הואיל ותורה מעונה לחם ואיל נויר מעון לחם אם למדתי לתורה שמעונה ארבעת מינים אף איל נויר יטען ארבעת מינים ת"ל וסל מצות כלל סולת חלות בלולות בשמן פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט. ומנחתם ונסכיהם, לעולה ולשלמים או אף לחטאת ולאשם והדין נתן הואיל ומצורע מגלח ומביא קרבן >ונזיר מגלח ומביא קרבן אם למדתי למצורע שחטאתו ואשמו טעונים נסכים< אף הנזיר יהיה חטאתו ואשמו טעונים נסכים ת"ל ואת האיל יעשה זבח שלמים לה' על סל המצות >ועשה הכהן את מנחתו ואת נסכו< איל היה בכלל יצא מוצא מן הכלל ולימד על הכלל מה איל מיוחד שהוא בא בנדר ונדבה 15 טעון נסכים כך כל הבא בנדר ונדבה טעון נסכים יצאו חטאת ואשם שאינם באים בנדר ונדבה שלא יטענו נסכים. >ועשה הכהן את מנחתו ואת נסכו< מפני שהיה בכלל יצא לדון בלחם החזירו הכתוב לכללו (סליק פיסקא)

20 (לה) ונלח הנזיר פתח אהל מועד, בשלמים הכתוב מדבר שנאמר ושחטו פתח אוהל מועד (ויקרא ג ז) אתה אומר בשלמים הכתוב מדבר או פתח אוהל מועד כמשמעו אם אמרת כן הרי זו דרך ביוון הא מה ת"ל ונלח הנזיר פתח אוהל מועד בשלמים הכתוב מדבר אתה אומר בשלמים הכתוב מדבר או פתח אהל מועד כמשמעו אמרת אמרה תורה לא תעלה במעלות על מזבחי (שמות כ כו) ק"ו שלא ינלח הא

1 אחרים ד ג' אומרי' | מ אותו | 2 ר קוברין | את דר ח' | 3 מ הוא מביא:
(לג) 4 מ והביא את ל המום | 5 את דר ח' | 6 לשלמים ל ח' | ר לעולה | טר שיטעון | פ"ז טמר שלש:
(לד) 7 כלל ר ח' | בלולות וכו' מצות ר"ה אבל שאר נוס' בקצור | כלל ופרט ר"ה ח', ר וכלל ופרט, ל וכלל, מ פרט וכלל | 8 שהיה וכו' מ ח' | 9 אילן ל | נויר ל ח' | לר יטעון | 10 ר מצות חלי בלולות בשמן כלל סלת חלות פרט כלל ופרט | 11 ל ומנחתו ונסכו, ר ומנחתו סלת ונסכו | והדין וכו' נסכים שורה יג | מ ח' | 12 המוסגר ד ח' | ונזיר וכו' קרבן ר ח' | ל שחטאת ואשם | 13 ט יהו | 14 ד מצות | המוסגר ברבה פ"י ס"ט, מ המצות . . . את מנחתו ואת נסכו | 15 ט יצא | מן ד על | ט על הכלל כולו | 16 נסכים | מ ג' יצא חטאת ואשם שאינן באין בנדר ובנדבה וטעונין נסכין | כן למ אף | מ יצא | שאינם ד שהם | 17 ט לא | המוסגר ט | ר"ה ומפני | 18 פ"ו טל יוצא | פ"ו מ והחזירו, ל החזירן | דלר לכללן:
(לה) 19 וגלח וכו' ט ח' | מועד ל ג' את ראשו וגו' | 21 זן ל ח' | הא ט ח' | 23 אמרת מ ח' | אמרה תורה ל אם כן אומרת תורה, מר אם כך אמרה תורה | מ יגלח הנזיר | ל יגלה | הא מ ח', ד הוא |

2 את עצמו. שנכנס במערה, ר"ה: 3 אותי. עיין רבה וספר הרקמה לר' יונה עמ' קפה:
(לד) 10 שבפרט. מנחות עה: 13 נסכים. שם צא: 17 נסכו. הוספתי ע"פ הילק' וצ"ל ד"א כאשר הגיה הגר"א וראג"ח הביאו הרד"ף וקצת מפרשים (מהר"ס רד"ף וד"א) נתייגעו לעשות פשרה בין דרשה זו ודרשה דלעיל ופ' כי הדרשה מפני שהיה בכלל קאי על מנחתם ונסכיהם ונסתייעו בזה מלשון רש"י ונכנסו בדחוקים, והעיקר כי אין להשוות בין שתי הדרשות כי לפי הברייתא דלעיל יצא איל ללמד על הכלל ולפי הדרש שלפנינו יצא ללמד על עצמו:
(לה) 22 אתה אומרי. צריך להגיה ע"פ הגמרא דנויר מה, ר' יאשיה אומר בשלמים הכתוב מדבר אתה וכו'. ועיין

מה ת"ל וגלח הנזיר פתח אהל מועד בשלמים הכתוב מדבר רבי יצחק אומר בשלמים הכתוב מדבר אתה אומר בשלמים הכתוב מדבר או אינו אלא פתח אהל מועד כמשמעו ת"ל ולקח את שער ראש נורו מקום שהיה מבשל שם היה מגלח אבא חנין אומר משום ר' אליעזר וגלח הנזיר פתח אהל מועד הא אם אין שם פתח פתוח לא היה מגלח. ולקח את שער ראש נורו ונתן על האש אשר תחת זבחה השלמים, אין לי אלא תחת זבחה השלמים תחת חטאת תחת אשם מנין ת"ל תחת זבחה מכל מקום אין לי אלא במקדש בנבולים מנין ת"ל ונתן על האש מכל מקום (סליק פיסקא)

(לו) ולקח הכהן את הזרוע בשלה, אין בשלה אלא שלימה ר' שמעון בן יוחי אומר אין בשלה אלא שנתבשלה עם האיל: וחלת מצה אחת מן הסל, שאם נפרסה או חסרה פסולה: ורקיק מצה אחת, שאם נפרס או חסר פסול: ונתן על כפי הנזיר אחר התגלחו את נורו, אלו אחר התגלחו את נורו ואין הבאת קרבנותיו אחר התגלחו את נורו (סליק פיסקא)

(לז) והניף אותם הכהן תנופה לפני ה', מוליך ומביא מעלה ומוריד מנין שנאמר אשר הונף ואשר הורם (שמות כט כז) מקיש הרמה לתנופה מה תנופה מוליך ומביא אף הרמה מוליך ומביא אף תנופה מעלה ומוריד אף תנופה מעלה ומוריד מנין מיכן אמרו מצות תנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד זו היא מצות תנופה: לפני ה', במזרח שבכל מקום שנאמר לפני ה' הוא אומר במזרח עד שיפרוט לך הכתוב. קודש הוא לכהן על הזה התנופה ועל שוק התרומה למה נאמר לפי

בפירוש הרא"ש שם: 4 מגלח. גמרא שם: 7 מכל מקום. נזיר פ"ו מ"ח ואם גלח במדינה היה משלח תחת הדור ובי"א לא היה משלח וכו', ועיין ס"ו וש"נ: (לו) 8 אלא שלימה. כלומר לא היה מבשל לה אלא שלמה כדכתיב מן האיל וכ"ה להדיא בירושל' נזיר נה ע"ג אבל אין ר"ל דבשלה עצמה שלמה משמע (שמעתי). ועיין חולין דף צח, ס"ו, רבה, ת"י: 10 פסול. ת"כ צו ריש פרשה ז': 11 אלו. אף על גב דהגרסא אלו נראה יותר נכונה יש לקיים גם הגרסא אין לי אלא זה דאולי לשון שאינו רגיל הוא ועיין לקמן פיס' סא והגר"א הגיה זה אחר וכו': 12 נזיר. משמע דמגלח אחר הבאת כל קרבנותיו אע"ג דמן המשנה פ"ו מ"ו משמע דבין לר"י ובין לר"א היה מגלח על זבחה אחת ולא פליגי אלא דלר"י היה שוחט את השלמים בתחלה ומגלח עליהם ולר"א החטאת קדמה והיה מגלח עליה דלפ' השני בתר"י דלר"י היה שוחט את השלמים ומגלח על כל הקרבנות קשה מאי קאמר ר"א שהחטאת קודמת הרי בזה לא נחלק ר"י וגם נדחה פ' זה מן הס"ו דשם איתא להדיא דלר"י היה שוחט את השלמים בתחלה וגם לפ' המאירי דפ' להפך דלר"א היה מגלח אחר שחיתת כל הקרבנות הלשון לא היה מגלח אלא על החטאת קשה וכן משמע מן הירושלמי דלר"י היה שוחט את השלמים בתחלה ומגלח עליהם. ועיין גם כן מ"א שם מי שנורק עליו אחד מן הדמים ונטמא ר' אליעזר אומר סותר את הכל והיה אפשר לומר דטעמא דר"א משום דאינו ראו לתגלחת קודם שהביא כל קרבנותיו, עיין בתוספתא שם. אבל אחר העיין נראה דאינו כן רק טעמא דר"א משום דלא גלח והא דנקט אחד מן הדמים לרבותא דחכמים נקט אבל לר"א אפילו אחר כל קרבנותיו כ"ו שלא גלח סותר וכן נראה מן הירושמי נה ע"ד. אלא שהלשון פשיטא דא בלא נטמא כשר לא ברא כשר ואח"כ נטמא דא גלח ואח"כ נטמא כשר) ואח"כ נטמא וכו' וא"כ הכל תלוי בגלוח: (לז) 16 תנופה. לעיל פיס' יו וש"נ: 17 לך הכתוב. שם:

1 ר' יצחק וכו' מדבר בפעם הב' ר' ח' | 2 מ או פתח | 3 ל שם שם מגלח | 4 הא | ל ח' | אס | ד ח' | 5 ט ולקח וכו' השלמים | ט ח' | ונתן וכו' השלמים | ל ח' | אשר | ד ח' | השלמים | ד ג' מכל מקום | 6 השלמים | מ ח' | מ תחת אשם תחת חטאת | 7 מ במדינה | מ ונתן, הכהן על | מכל מקום | מ ח': (לו) 9 ל חלת, ט וחלה | אחת | ל ח' | מן הסל רק מ פ"ו ורבה | ד אס | 10 ט נפרט, רבה נפרצה | ד נחסרה | מ מצה | מ ח' | אחת | לר ח', מ אחד וכן הוא במקרא ותרוממים | שאם | דלמר מן הסל | ד ג' היה, ר ג' היה מצה אחד, מ ג' מצה אחת | שאם | מ נפרטה או חסרה פסולה | 11 נזיר וכו' נזיר | ל ח' | אלו כ"ה גם פ"ו ורבה, אבל ד אין לי אלא, ובדפוסים מאוחרים אין לי אלא זה | ד קרבנות, רבה טל קרבנו: (לז) 13 הכהן | ד ח' | טמ הכהן איתם | לפני ה' | מ ח' | מנין | דל ח' | 15 לר אף הרמה מעלה ומוריד מיכן וכו', מ אף הרמה מוליך ומביא מעלה ומוריד מיכן | 16 מצות | מ ח' | מ וו | 17 מ שבמקום | הוי אומר | ל מ ח', ט הרי הוא | 18 ר"ה נאמר והלא כבר נאמר |

שהוא אומר כי את חוה התנופה ואת שוק התרומה לקחתי (ויקרא ו' לד) אף שלמי נזיר במשמע הרי הכתוב מוציאם מכללם <שיטענו> הפרשת זרוע אין לי אלא הפרשת הזרוע הפרשת חוה ושוק מנין ודין הוא ומה אם שלמי יחיד שאין טענין הפרשת הזרוע טענין הפרשת חוה ושוק שלמי נזיר שטעונים הפרשת הזרוע אינו דין שיטענו הפרשת חוה ושוק אם זכותי מן הדין מה ת"ל קודש הוא לכהן על חוה התנופה אלא כל דבר שהיה בכלל יוצא לידון בדבר החדש אי אתה יכול להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו דברי ר' אליעזר (סליק פיסקא)

5 (לח) זאת תורת, אין לי אלא לשעה לדורות מנין ת"ל זאת תורת דברי רבי יאשיה ר' יונתן אומר כחותם הדברים.

10 קרבנו לה' על נזרו, ולא נזרו על קרבנו: קרבנו לה' על נזרו, ולא קרבן אחרים על נזרו.

מלבד אשר תשיג ידו, מנין אתה אומר שאם אמר הריני נזיר על מנת לגלח על מאה עולות ועל מאה שלמים קורא אני עליו כפי נדרו אשר ידור ת"ל כן יעשה על תורת נזרו או אפילו אמר הריני נזיר על מנת לגלח על מאה חטאות ועל מאה אשמות קורא אני עליו כפי נדרו אשר ידור ת"ל מלבד אשר תשיג ידו לא אמרתי אלא קדשים הבאים בנדר ובנדבה או אפילו אמר הריני נזיר על מנת שאהיה שותה יין ומטמא למתים קורא אני עליו כפי נדרו אשר ידור ת"ל כן יעשה על תורת נזרו או אפילו אמר הריני נזיר חמש נזירות על מנת שאגלח תגלחת אחת ותעלה לכולם קורא אני עליו כפי נדרו ת"ל כן יעשה על תורת נזרו. שאלו ר' אליעזר בן שמוע ור' יוחנן הסנדלר את ר' שמעון בן יוחי הרי שהיה נזיר ומצורע מהו שיגלח תגלחת אחת ותעלה לו לנזירותו ולצרתו אמר להם וכי היאך אפשר אלו זה מגלח לגדל שער וזה מגלח לגדל שער יפה אתם אומרים אלא שהמצורע מגלח לגדל שער ונזיר מגלח להעביר שער היאך אפשר לו לגלח תגלחת אחת ותעלה לו לנזירותו ולצרתו <אמרו לו אף אנו אומרים לא עולה לו בימי

7 דברי ר' אליעזר. עיין ברבה פ"י סכ"ג, וכאן אנו רואים דלפעמים מדת הק"ו והמדה דדבר שהיה בכלל מתנגדות זו לזו, ועיין ירושלמי פאה טז ע"ג ותוספתא יומא מ" ד"ה מה במקום:

(לח) 9 כחותם הדברים. לעיל פ' כ"ו ורבה וצ"ע בג' המ"ח ועיין ס"ז פ' כ"א: 10 על קרבנו. אם הפריש קרבנותיו ונדר אח"כ בנזיר תוספתא פ"ב ה"ו ירושלמי נב ע"ב ורבה: 11 על נזרי. נזיר פ"ד מ"ז ותוספתא פ"ג ה"ח בבלי ל'. וירושלמי נג ע"ב ת"כ חובה פרשה ו' ה"ג ורבה: 15 תשיג ידו. אולי צ"ל קורא אני עליו כן יעשה על תורת נזרו (או מלבד אשר תשיג ידו) ת"ל כפי נדרו אשר ידור (או לפי גרסת הרבה ת"ל אשר ידור) לא אמרתי: 17 תורת נזרי. נזיר פ"ב מ"ד: 19 תורת נזרי. מדיליף ליה מן כן יעשה על תורת נזרו משמע דרוצה לפטור עצמו מן כולן בקרבן אחד ופלוגתא דר' יוחנן ורבנן דתמן בירושלמי נזיר נב ע"ב (תמן אמרין מגלח תגלחת אחת על שתיקן ר' יוחנן אמר מגלח וחזור ומגלח) באופן אחר וע"ז קאי ג"כ מאמרו של ר' חסדא בבלי י"ד: הכל מודים שאם קדש שער בדם אין

1 לקחתי] ט ב' וגו', ר"ה מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם |
 2 שיטענו] ד שמענו, ט שומע אני, ל ושיטענו | ל הזרוע | 4 הפרשת] ד"ל ר' ח' | ד שטעונה | ד שיהיה טעון | הפרשת] ל ח' | 5 ט"ל למה נאמר | טמ התנופה ועל שוק התרומה | 6 דר יצא | ר בחדש | אי וכו' | מ צריך להחזירו לכללו | ט שיחזירוהו:

(לח) 8 ל וזאת וכן בסמוך | מ תורת הנזיר | מ לדורות בשילה ובית עולמים מנין | מ ת"ל תורת יכול אף בבמה ת"ל זאת תורת דברי | 10 ולא נזרו] ט ח' | 11 אחרים] כ"ה גם ר"ה ופ"ז אבל ד אחד, ל אחר | מ ולא נזרו על קרבן אחרים | 12 ע"מ לגלח] ר ח' | 13 לשון הרבה שלמים שצריך להביא את כולם ת"ל כפי נדרו או אפילו אמר וכו' | ת"ל ד ח' | 14 ט נדרו | על מנת לגלח] ל ח' | מ הריני מגלח על | ט חטאת ועל אשם | רבה אשמות שיהא חייב להביאן ת"ל אשר ידור לא אמרתי וכו' | 15 אשר ידור] ט ר"ה ח' | ידור] ל ב' כן, ר"ה ב' כפי נדרו | 16 אי אפילו וכו' | רבה כן יעשה על תורת נזרו או אפילו וכו' | אפילו] ד ח' | מ הריני מגלח ע"מ | לר נזיר לגלח | לר ואיטמא | 17 אשר ידור] טר ר"ה רבה ח' | 18 דר נזירות | על מנת] רק למ | ד וכפי | נדרו] ל ג' אשר ידור | 19 שאלו וכו' | מ ח' | ד ר' אליעזר | 21 היאך] ד ח' | 22 לגדל... להעביר, לר להעביר שער... לגדל שער | 23 המוסגר ד ח' | ט אמר לו | אף] ל אם | טל אני אומר

גמרו עולה לו בימי ספרו אמר להם וכי היאך אפשר אלו זה מגלה לפני זריקת דמים
 וזה מגלה לפני זריקת דמים יפה אתם אימרים אלא שמצורע מגלה לפני זריקת דמים
 ונוזר מגלה לאחר זריקת דמים היאך אפשר לו ליגלה תגלחת אחת ותעלה לו לנוירתו
 ולצדעתו > אמרו לו אף אנו אומרים לא עולה לו בטהור עולה לו בטמא אמר להם וכי
 היאך אפשר אלו זה מגלה לפני ביאת מים וזה מגלה לפני ביאת מים יפה אתם אימרים
 אלא שמצורע מגלה לפני ביאת מים ונוזר מגלה לאחר ביאת מים היאך אפשר שיגלה
 תגלחת אחת ותעלה לו לנוירתו ולצדעתו אמרו לו הקן הדבר לא עולה בימי גמרו
 עולה בימי ספרו לא עולה בטהור לא עולה בטמא (סליק פיסקא)

(לט) וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה
 תברכו לפי שכל מעשה הפרשה באהרן ובניו הביא את אהרן והביא את בניו לכלל
 דיבור שזה כלל שכל זמן שדיבר לכהנים מעשה בכדנים דיבר לישראל כולו נעשה
 בישראל דיבר לישראל ומעשה בכל אדם צריך להביא מן הגרים.
 כה תברכו את בני ישראל, בלשון הקודש שכל מקום שנאמר ענייה ואמירה
 כה ככה בלשון הקודש.

כה תברכו את בני ישראל, בעמידה אתה אומר בעמידה או אינו אלא
 בעמידה ושלא בעמידה ת"ל ואלה יעמדו לברך את העם (דברים כו מב) נאמר כאן
 ברכה ונאמר להלן ברכה מה ברכה האמורה להלן בעמידה אף ברכה האמורה כאן
 בעמידה ר' נתן אומר אינו צריך שכבר נאמר ונשאו הכהנים בני לוי כי בס כחר ה'
 לשרתו ולברך בשם ה' (דברים כא ה) מקיש ברכה לשירות מה שירות בעמידה אף
 ברכה בעמידה.

כה תברכו את בני ישראל, כנשיאות כפים אתה אומר כנשיאות כפים או אינו
 אלא כנשיאות כפים ושלא כנשיאות כפים ת"ל וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם
 (ויקרא ט כב) מה אהרן כנשיאות כפים אף בניו כנשיאות כפים ר' יונתן אומר אי מה

לו תקנה ור"ל אם אמר הריני נוזר כשהיה לי בן ונוזר
 והשלים נוירתו ונוזק עליו היום ולא הספיק לגלה עד
 שנולד הבן: 8 עולה בימי ספרו צ"ל לא עולה בימי
 ספרו וכי תוספתא פ"ה ה"ב וירושלמי בב ע"ד בבלי ס"ב.
 פ"ז ורבה:
 (לט) 11 שזה כלל. עיין לקמן פ' ג"ט קט"ז קי"ז וס"ז
 כאן: 12 הגרים. לענין הגרסא עיין לעיל צד א' הערה
 ש' טו וצד כט ש' ז ועיין מכילתא בא פ"י ספרי לקמן פ'
 ק"ט וקיא ותוספ' טובה כ"ח: ד"ה לרבות וסתר"ה ויקרא
 חובה פרשה א': 14 בלה"ק. מכילתא יתרו פ"ט ופ"ב וספרי
 דברים פ' ר"י רצ"א וש"א ומדרש תנאים דף קכ"ה וסוטה
 דף ל"ב. ל"ג: ל"ה. וירושלמי בא ע"ג וכג ע"ב: 20 ברכה
 בעמידה. סוטה ל"ה. ושם מביא הפסוק דפ' עקב לשרתו
 ולברך בשמו וכ"ה בס' והזהיר פ' נשא ות"כ שמיני פרש' א'
 כ"ט אבל ספרי דברים פ' ר"ח יליף מן הפסוק דשופטים
 ובירוש' תענית סז ע"ג מרכיב ב' המקראות כי בס בחר ה'
 אלהיך לשרתו ולברך בשמו: 23 כנשיאות כפים. סוטה ל"ה:

1 היאך ט ח' | אלו וכי אפשר ל ח' | זריקת המים כ"ה
 ר"ה אבל טר ג' בבבא זו לפני ביאת מים ולאחר ביאת
 מים | 3 ט שיגלה | 4 דט אמר לו | אף אנו אומרים
 ד א"כ, ט אף אני אומר | ל בטהרה | ר"ה תעלה לו
 בטמא | היאך ר ח' | 5 לפני ביאת מים כ"ה ר"ה
 אבל שאר נוס' ג' לפני זריקת דמים ולאחר זריקת דמים |
 8 ל עולה לו בימי ספרו וכן ר"ה יהא עולה לו בימי ספרו |
 לא עולה בטמא ד אבל שאר נוסח' וכן ר"ה פ"ז עולה בטמא:
 (לט) 9 לאמר בפעם הא' ד ח' | כה תברכו טמ ח',
 ר ג' את בני ישראל | 10 ר פרשה | ובניו פ"ז, ש"ג ח' |
 מ בכלל | 11 ר רבה כל | טר שדיבור | לכהנים פ"ז
 בכהנים | מעשה וכי לישראל ל ח' | בכהנים כן הוא
 מ ר"ה ופ"ז אבל דטר לכהנים | לישראל ר, ש"ג
 בישראל | כולן טלמר פ"ז ח' | 12 בישראל ר לישראל |
 לישראל ומעשה ט ח', למ פ"ז בישראל מעשה פ"ז

ומעשה, דר לישראל מעשה | מ ובכל | מן דמ, ש"ג את | 13 את בני ישראל מ ח' | ר שבכל | ענייה וכי דר
 ענייה ואמירה וככה, רבה ענייה ואמירה וכה, פ"ז ענייה בכה ואמירה בכה, מ אמירה וענייה בכה ככה | 14 ל אינו אלא
 לשון הקדש | 15 את בני ישראל מ רבה ח' וכן בסמוך | 16 במקרא אלה | את העם מ ח', דל את ישראל | 17 מ אף
 כאן | 18 ר"ה מ שהרי כבר נאמר, ל פ"ז הרי הוא אומר | במקרא בחר ה' אלהיך | כי וכי בשם ה' ט ח' | דר לוי וגו'
 (ר ח') ולברך (ר ח') בשם ה' אבל ר"ה פ"ז ורבה מביאין המקרא (דברים י ח) לשרתו ולברך בשמו | 21 אינו אלא רק ל |
 מ אינו בין כנשיאות כפים בין שלא וכי | 22 אל העם ויברכם דמ ח' | 23 אן דר ח' |

להלן ראש חודש וקרבתן גדול אף כאן ראש חודש וקרבתן גדול וכהן גדול ת"ל כי בו בחר ה' אלהיך מכל שבטך וגו' (דברים יח ה) מקיש בניו לו מה הוא בנשיאות כפים אף בניו בנשיאות כפים.

- כה תברכו את בני ישראל, בשם המפורש אתה אומר בשם המפורש או אינו אלא בכינוי ת"ל ושמו את שמי על בני ישראל במקדש בשם המפורש ובמדינה בכינוי דברי ר' יאשיהו ר' יונתן אומר הרי הוא אומר בכל המקום אשר אזכיר את שמי (שמות כ ב) זה מקרא מסורס בכל מקום שאני נגלה עליך שם תהא מזכיר את שמי והיכן אני נגלה עליך בבית הבחירה אף אתה לא תהא מזכיר את שמי אלא בבית הבחירה מיכן אמרו שם המפורש אסור לאומרו בנכולים.
- כה תברכו את בני ישראל, אין לי אלא ברכה לישראל ברכה לגרים ולנשים ולעבדים מנין ת"ל ואני אברכם ברכה לכהנים מנין ת"ל ואני אברכם.
- כה תברכו את בני ישראל, פנים כנגד פנים אומר פנים כנגד פנים או מול כנגד פנים ת"ל אמור להם פנים כנגד פנים.
- כה תברכו את בני ישראל, שיהא כל הקהל שומע או בינן לבין עצמן ת"ל אמור להם שיהא כל הקהל כולו שומע ומנין שחזן צריך לומר להם אמורו ת"ל אמור להם (סליק פיסקא)

(מ) יברכך ה', בברכה המפורשת בתורה וכן הוא אומר ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה וגו' ברוך שניאך ומשאריתך ברוך אתה בכואך וברוך אתה בצאתך

1 ד וקרבתן | אף וכו' גדול | ר ח' | 2 | בן | ל בס | אלהיך | ר ח' | מכל וכו' וגו' | דמר ח' | 4 | את בני ישראל | מ ח' | 5 | במקדש | ד ח' | 6 | דברי וכו' | אומר | מר ר' יאשיהו | אומר | הרי הוא | אומר | ר ח' | מר מקום | 7 | מ הרי זה | ל והמקרא | בכל מקום | ד, ש"ג שבכ"מ | 8 | ד אכין | ר בבית הבירה וכן בסמוך | ד לא תזכיר | ד כי אם | 9 | ד לומר, ר ליאמר | 10 | ד לגרים מנין ולעבדים ולנשים מנין | לנשים | מ ח' | 11 | ברכה וכו' כנגד פנים שורה יג | מ ח' | ברכה וכו' שומע שורה טו | מ ח' | ת"ל | ד ח' | 12 | את בני ישראל | מר ח', ל ג' אמור להם | 14 | את בני ישראל | מ ח' | ל הקהל הזה | ל או אינו אלא | ר ובין | דל בינו לבין עצמו | 15 | כולן | מ ח' | מ שחזון | מ שיאמר | ט"ל | אמרו: | (מ) 17 | ל מ' ה' וישמרך | בתורה | רק ט רבה | 18 | דטמ ברוך | וברוך וכו' בצאתך | ר ח' |

1 וקרבתן צבור. ר"ל כל ישראל והמפרשים נדחקו עיני בתו סוטה שם ד"ה והכתוב וברד"ף: 3 בנשיאות כפים ומסיים בגמ' שם וכתוב כל הימים ואיתקש ברכה לשירות ופרש"י שם ולא תקשי לך תו שכן כ"ג דאין משיבין על ההקש ועוד שם וכתוב כל הימים ולא תקשי לך תו ראש חודש ועבודת צבור וכן מהר"ס בשם הראב"ד. ואפשר דהלמוד מיוסד אדרשה דספרי במקומו שם כל הימים בין בארץ בין בחו"ל דמיירי לענין ברכת כהנים דעבודה אחרת בחו"ל ליכא ועיין ת"כ שמיני פ"א ו' על הכתוב וישא אהרן וכו' באותה שעה זכה במתנת כהונה וזכה בנשיאות כפים לו ולדורותיו ופירש הראב"ד שם דכתוב כי בו בחר וכו' לשרת בשם ה' וכו' אי זהו שירות שהוא בשם ה' הוי אומר זו ברכת כהנים וא"כ דמיירי לענין ברכת כהנים אף בחו"ל תו ליכא לאקשו אי מה להלן כהן גדול ועבודת צבור ואולי גם בגמרא הוסיפו וכתוב כל הימים לכוונה זו והא דאתקש ברכה לשירות ניתוסף אח"כ, ועיין תוספתא תענית פ"ד א': 5 בשם המפורש. צריך להגיה ע"פ הגמרא שם יכול אף בגבולין כן נאמר כאן וכו' במקדש בשם המפורש וט"ס בגמרא שם וצ"ל ונאמר להלן לשום את שמו במקום לשום את שמי: 6 בכינוי. בתוספ' שם ד"ה או אינו דהו פ' ר"ה שפ' דכינוי דהכא היינו אל או אלהים וכו': 9 בגבולים. עיין מכילתא יתרו בחדש פ"א ובמשנה סוטה פ"ו מ"ו ובגמרא שם ל"ה. וישמרת האומרים נשנו שם בהפך וגראה כגרסת הגמרא דדרכו של ר' יאשיהו לסרס את המקרא עיין פ' ס"ח ופ' קל"ח ועיין בספרי דברים פ' ס"ב דשם דורש הקרא דבכל המקום אשר אזכיר את שמי וכו' ובמכילתא דרשב"י שם דף קט"ו הנוסחא משובשת דזה לשונה: מכלל שנאמר לשום את שמו שם ואומר ושמו את שמי וכו' יכול לא יהא ברכת כהנים נוהגת אלא במקדש בגבולין מנין ת"ל בכל המקום אשר אזכיר את שמי או יכול מזכיר את השם בגבולין ת"ל אבא אליך וברכתך סרס את המקרא זה והפכיתו בכל המקום אשר אבא אליך שם תזכיר את שמי בברכתך מכאן אמרו במקדש מזכיר וכו' ובמדינה בכינוי. ושתי אלו הדרשות סותרות זו את זו דאם מסרס המקרא היאך יכול ללמוד ממנו דב"כ בגבולין ע"כ נראה דצ"ל כמו שהוא בספרי דברים או יכול מזכיר את השם בגבולין ת"ל לשום את שמו שם מכאן אמרו במקדש מזכיר וכו' ובמדינה בכינוי ותנא אחר (ונשמט שם הדורש) דרש סרס את וכו' וצ"ע ועיין תוספות סוטה שם ד"ה הרי הוא אומר וברש"י ת"י לשמות שם ובמורה נבוכי הזמן ובדרכה של תורה לפיגליש דף צ"ד ובפ' מדות סופרים למכילתא הנ"ל ועיין ג"כ במדרש שמואל לאבות פ"ג מ"ו שהביא בשם ריטב"א דאשר אזכיר נדרש בא"ת ב"ש כמו אשר תזכיר: 11 אברכם. בגמרא שם הגרסא ולעבדים משוחררין ומסיים שם ת"ל אמור להם לכולהו ועיין ס"ז: — ת"ל ואני אברכם. סוטה שם וחולין מ"ט: 18 כנגד פנים. סוטה שם: 16 ת"ל אמור להם. וכן ת"א כד תימרין להון אבל ת"י בהרין לישן יימרין להון:

וכאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך אימתי כי תשמע בקול ה' אלהיך (דברים כח
 5: ו) יברכך ה', בנכסים וישמרך בנכסים ר' נתן אומר יברכך בנכסים וישמרך בנוף
 ר' יצחק אומר וישמרך מיצר הרע וכן הוא אומר כי ה' יהיה בכסלך ושמר רגליך
 מלכד (משלי ג כו) דבר אחר וישמרך שלא ישלטו אחרים עליך וכן הוא אומר יומם
 השמש לא יכבה וירח בלילה ואומר הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל ואמר ה'
 5 שומרך ה' צילך על יד ימינך ואומר ה' ישמרך מכל רע ואומר ה' ישמור צאתך וכוואך
 (תהלים קכא) ד"א וישמרך מן המזיקים וכן הוא אומר כי מלאכיו יצוה לך לשמרך
 בכל דרכיך (שם צא יא) ד"א וישמרך ישמור לך ברית אבותיך וכן הוא אומר ושמר
 ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך (דברים ל יב) ד"א וישמרך
 ישמר לך את הקץ וכן הוא אומר משא דומה אלי קורא משעיר שומר מה מלילה שומר
 10 מה מליל אמר שומר אתא בוקר וגם לילה (ישעיה כא יא) ד"א וישמרך ישמר את
 נפשך בשעת המיתה וכן הוא אומר והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים (שמואל
 א' כה כט) שומע אני בין הצדיקים בין הרשעים ת"ל ואת נפש אויביך יקלענה בתוך
 כף הקלע (שם) ד"א וישמרך ישמור רגלך מניהינם וכן הוא אומר רגלי חסידיו ישמור
 15 ורשעים בחשך ידמו (שם ב ט) דבר אחר וישמרך ישמרך בעולם הבא וכן הוא אומר
 וקווי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים (ישעיה מ לא) (סליק פיסקא)

(מא) יאר ה' פניו אליך, יתן לך מאור פנים ר' נתן אומר זה מאור השכינה
 שנא' קומי אורי כי בא אורך וגו' כי הנה החושך יכסה ארץ וערפל לאומים (ישעיה ס
 א-ב) אלהים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה (תהלים סו ב) ואומר אל ה' ויאר לנו
 20 (שם קיח כו) ד"א יאר זה מאור תורה שנאמר כי נר מצוה ותורה אור (משלי ו כג).
 ויחונך, יחונך במשאלותיך וכן הוא אומר וחנותי את אשר אחון ורחמתי את
 אשר ארחם (שמות לג יט) ד"א יתן חנך בעיני הבריות וכן הוא אומר ויהי ה' את יוסף
 ויט אליו חסד ויתן חנו בעיני שר בית הסוהר (בראשית לט כא) ואומר ותהי אסתר
 נושאת חן בעיני כל רואיה (אסתר ב טו) ואומר ויתן האלהים את דניאל לחן ולחסד
 25 ולרחמים (דניאל א ט) ואומר ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם (משלי ג ד) ד"א
 ויחונך בדעת ובכינה ובהשכל ובמוסר ובחכמה ד"א ויחונך יחנך בתלמוד תורה וכן
 הוא אומר תתן לראשך לוית חן (משלי ד ט) ואומר כי לוית חן הם לראשך וענקים

(מ) 1 אימתי וכי הכתובים באו שלא כסדר: 4 מלכד.
 מאמר ר' יצחק ברבה בשינוי: 6 ובואך. הכתובים באו
 שלא כסדר: 8 דרכיך. עיין תרגום יונתן: 14 כף הקלע.
 עיין לקמן פ' קל"ט ואבדר"ג נ"א פ"ב שבת קנ"ב: וקאלת
 רבה פ"ג: 15 בעולם הבא. כ"ה גם ברמב"ן שער הגמול
 ונראה דעיקר הגרסא יברכך ה' בעוה"ז וישמרך בעוה"ב:
 16 אבר כנשרים. בתחומא מובא בילקוט המכירי ישעיה
 במקומו שם דרש הכתוב לענין עוה"ב ועיין סנהדרין צ"ב:
 (מא) 24 לחן. במקרא ליתא:

1 ה' מ' ח' | 2 ל' בנכסיך... בנכסיך | 4 מר' ישליט, ל'
 ישלוט | 5 ואומר] למר ח', ט ועוד כתיב | ישראל] מ'
 ח', ט ג' ה' ישמרך מכל רע ישמור את נפשך | ואומר]
 טלמר ח' | 6 ואומר... ואומר] טלמר ח' | 8 ד' פ"ז
 וישמור | ר' פ"ז אבות | וכן הוא אומר] ד' שג' | 11 ד"א]
 ר' ח' | וישמרך] ט ח' | ישמר את נפשך] ר' ח' | 13 מ'
 בין צדיק בין רשע, ט בין הרשעים בין הצדיקים | ת"ל
 ד שנאמר | בתוך כף הקלע] ר' ח', ל' וגו', ד בכף הקלע |
 14 וישמרך] ל' ח' | 15 ורשעים בחשך ידמו] רק ט |

וישמרך] טל ח' | ד בעולם הזה | וכן הוא אומר] ל' שג' | 16 וקווי וכי] מ יאר ה' פניו אליך:
 (מא) 17 ט ד"א יאר | מ אליך ויחונך | פנים] כ"ה גם בילקוט המכירי ישעיה ס' אבל דל' פ"ז ורבה עינים | ט ר'
 יונתן, ל' ר' יונתן | זה] ל' ח' | 18 וגו'] ד ח', מ ואומר | 19 ואומר] טלר ח' | 20 ד"א] מ רבי אומר | יאר] למר
 ח', ט ג' ה' | יחונך] ד ח' | 22 ד"א] מ רבי אומר | ר בריותי | 24 לחן] טלמר ח' | וכן ליתא במקרא | 25
 ואומר וכי ואדם] מ ח' | ומצא וכי תורה] ל' ח' | 26 ובכינה... ובחכמה] ד, ש"ג ובחכמה... ובכינה | 27 ואומר טמר ח' |

לגנרותך (שם א ט) דיא ויחונך יחנך במתנת חנם וכן הוא אומר הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם וכעיני שפחה אל יד גבירתה כן עינינו אל ה' אלהינו עד שיחונינו (תהלים קכג ב) ואומר חנונו ה' חננו כי רב שבענו בזה (שם ג) ואומר ה' חנינו לך קוינו (ישעיה לג ב) (סליק פיסקא)

- (מב) ישא ה' פניו אליך, כשעה שאתה עומד ומתפלל שנאמר ויאמר אליו 5
הנה נשאתי פניך (בראשית יט כא) והרי דברים ק"ו ומה אם ללוט נשאתי פנים בשביל אברהם אוהבי לך לא אשא פנים מפניך ומפני אבותיך > וזה הוא שאמר הכתוב ישא ה' פניו אליך < כתוב אחד אומר ישא ה' פניו אליך וכתוב אחד אומר אשר לא ישא פנים (דברים י יז) כיצד יתקיימו שני כתובים הללו כשישראל עושים רצונו של מקום ישא ה' פניו אליך וכשאינן ישראל עושים רצונו של מקום אשר לא ישא פנים ד"א עד 10
שלא נחתם גור דין ישא ה' פניו אליך ומשנתתם גור דין אשר לא ישא פנים כתוב אחד אומר שומע תפילה עדיך כל בשר יביאו (תהלים סה ג) וכתוב אחד אומר סכותה בענן לך מעבור תפלה (איכה ג מט) כיצד יתקיימו שני מקראות הללו עד שלא נחתם גור דין שומע תפלה משנתתם גור דין סכותה בענן לך. כתוב אחד אומר קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת (תהלים קמה יח) וכתוב אחד אומר למה ה' תעמוד 15
ברחוק (שם י א) כיצד יתקיימו שני כתובים הללו עד שלא נחתם גור דין קרוב ה' לכל קוראיו משנתתם גור דין למה ה' תעמוד ברחוק. כתוב אחד אומר מפי עליון לא תצא הרעת והטוב (איכה ג לח) וכתוב אחד אומר וישקוד ה' על הרעה (דניאל ט יד) כתוב אחד אומר כבסי מרעה לבך ירושלם למען תושעי (ירמיה ד יד) וכתוב א' אומר 20
כי אם תכבסי בנתר ותרכי לך בורית נחתם עונך לפני (שם ב כב) כתוב אחד אומר שובו בנים שובכים (שם ג כב) וכתוב אחד אומר אם ישוב ולא ישוב (שם ח ד) כיצד יתקיימו שני מקראות הללו עד שלא נחתם גור דין שובו בנים שובכים משנתתם גור דין אם ישוב ולא ישוב. כתוב אחד אומר דרשו ה' בהמצאו (ישעיה נה ו) וכתוב אחד אומר חי אני אם אדרש לכם (יחזקאל כ ב) כיצד יתקיימו שני כתובים הללו עד שלא נחתם גור דין דרשו ה' בהמצאו משנתתם גור דין חי אני אם אדרש לכם. כתוב אחד 25
אומר כי לא אחפץ במות המת (שם יח לב) וכתוב אחד אומר כי חפץ ה' להמיתם (שמואל א' ב כה) כתוב אחד אומר ישא ה' פניו אליך וכתוב אחד אומר אשר

3 לך קוינו. רבה פי"א ס"ו:

(מב) 8 אליך. וזה הוא שאמר וכו' מיותר ובאמת בכמה נוסחאות ליתא אבל איתא גם ברבה פי"א סימן ז': 10 פנים נדה ע': (תוספ' שם ד"ה כתיב) ברכות כ': ראש השנה י"ז: ותחומא א' כאן ופ' צו והאינו ותחומא ב' כאן ופ' צו וכבר כתבו בתוספ' ר"י החסיד ברכות כ': בשם הרשב"ם דלפי הפשט לא קשה מירי ועיין מאור עינים דף ר"ה: 20 לפני ר"ה י"ח תחומא האינו: 13 ולא ישוב. וכתוב בתרייה מדוע שובבה העם הזה ירושלים משובה נצחת: 26 להמיתם. נדה ע'.

1 יחנך רק ל | 3 ואומר] למ ח' | ה' | ד ח' | ד כי לך:

(מב) 5 אליך] ד ב' וישם לך שלום | 6 ר את פניך | ר נשא, ל נשא | בשבילך, ד, ושי"ג מפני | 7 ל אברהם אוהבו, ד אוהבו אברהם | לך] מ ח' | פנים] מ פניך | המוסגר ח' ט"מ ובאמת הוא מיותר | לר זהו | שאמר הכתוב] לר שני | 8 וכתוב וכו' | מ וכאן הוא אומר | ל אחר | 9 מ יתקיימו שניהם | 10 ישראל] ד מ ח' | מ רבי אומר | 11 טר נתחתם | ר משנתחתם, ט כשנתחתם, ל נתחתם | 12 למ אחר וכן בסמוך | 16 כיצד וכו' | מ

כאן קודם גז"ד כאן אחר גז"ד וכן בכלן | טר נתחתם... משנתחתם | 17 ד דין הוא ברחוק | 18 טר הרעה כיצד וכו' כתובים הללו (ר ח') עד שלא נתחתם גז"ד מפי וכו' והטוב (ר ג') משנתחתם וכו' הרעה) | ל הרעה ויביאה וגו' עד שלא נתחתם וכו' וכן בסמוך | 20 כי] ד ח' | עונך לפניך] ד ח' | 21 ט"ל לא | 23 כתוב וכו' [לכם] מ ח' | 24 ד חי ה', טר חי אני נאם ה' | 25 חי אני] ט ח' | ד חי ה' | ט וכתוב | 26 כי] ל אם | ל וכת' כי חפץ | ל להמיתך | 27 למ רבה ד"א כתוב (מ כתי') | ט כתוב וכו' אשר לא ישא פנים וכתוב אחד אומר ישא וכו' וכתוב אשר |

לא ישא פנים כיצד יתקיימו שני מקראית הללו ישא ה' פניו אליך בעוה"ז אשר לא ישא פנים לעולם הבא ד"א ישא ה' פניו יעביר כעסו ממך.

וישם לך שלום, בכניסתך שלום וביציאתך שלום עם כל אדם ר"ח חנניה
 סגן הכהנים אומר וישם לך שלום בכיתך ר' נתן אומר זה שלום מלכות בית דוד שני
 למרכבה המשרה ולשלום אין קץ (ישעיה טו ו) ד"א זה שלום תורה שנאמר ה' עוז לעמו
 יתן ה' יברך את עמו בשלום (תהלים כט יא) גדול השלום ששינה מעשה שרה שנאמר
 ואני זקנתי (בראשית יח יג) גדול השלום ששינה קדוש מפני שלום גדול השלום ששינה
 מלאך מפני שלום גדול השלום ששם שנכתב בקדושה נמחה על המים מפני שלום
 בשביל להטיל שלום בין איש לאשתו ר' אלעזר אומר גדול השלום שלא נטעו הנביאים
 בפיו כל הבריות אלא שלום ר' שמעון בן חלפתא אומר גדול השלום שאין כלי מקבל
 ברכה אלא שלום שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום (תהלים שם) ר'
 אלעזר הקפר אומר גדול השלום שאין חותם כל הברכות אלא שלום שנאמר יברכך
 ה' וישמרך יאר ה' פניו אליך ויחונך ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום ר' אלעזר בנו
 של ר' אלעזר הקפר אומר גדול השלום שאפילו ישראל עובדין עבודה זרה ושלום
 ביניהם כביכול אמר המקום אין השטן נוגע בהם שנאמר חבור עצבים אפרים הנח לו
 (הושע ד יז) אבל משנחלקו מה נאמר בהם חלק לבם עתה יאשמו (שם) הא גדול
 השלום ושנאה מחלוקת גדול השלום שאפילו בשעת מלחמה צריכים שלום שנאמר
 כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום (דברים כ י) ואשלה מלאכים
 ממדבר קדמות אל סיחון מלך חשבון דברי שלום ואמת (שם ב כו) וישלח יפתח
 מלאכים אל מלך בני עמון לאמור מה לי ולך כי באת אלי להלחם בארצי ויאמר מלך
 בני עמון אל מלאכי יפתח וגו' מהו אומר ועתה השיבה אתהן בשלום (שופטים יא יב)

תנחומא א' וב' צו: 2 לעולם הבא. נראה דמן כתוב אחד
 אומר שומע תפלה וכו' עד כאן נעתק מקובץ אחר והעתיק
 כל הענין בלי שינוי דאל"כ היה לו להסמיך דרשה זו
 לדרשות אחרות לעיל ועיין ברבה פ"א סימן ד' ומדרש
 שמואל פ"ז: — ממך. ג"ז ברבה שם: 7 ואני זקנתי.
 יבמות ס"ה: בשם תנא דברי ר"י, ירושלמי פאה זו ע"א
 בראשית רבה פמ"ח ויקרא רבה פ"ט תנחומא תולדות פ"א:
 — קדוש. גרסת ר"ה כפי מה שהביא המ"ע משמו
 מלאך אבל בכ"י שלפני הגרסא הקב"ה ופ' דאמעשה שמואל
 קאי וכן ראב"ד מובא במהר"ס ועיין ב"א שכתב דהא
 עדיפא מדרשה שצוה הקב"ה לשנות, וברבה ובמ"ח ליתא
 לבבא זו כלל ועיין יבמות שם: 8 ששינה מלאך וכו'. מ"ע:
 ור"ה גרס שליה וגו' לא מצאתי בכ"י שלפני רק פ' דאחתי
 יוסף קאי ועיין ירושלמי פאה שם בראשית רבה פ"ק ויקרא
 רבה פ"ט וברבה פ' דאמעשה מנחה קאי ועיין ויקרא רבה
 שם: 9 איש לאשתו. לעיל פ' ט"ז חולין קמ"א וש"ג: 10
 שלום. שהנביאים מזהירים את הבריות לחזור בתשובה כדי
 שיהא להם שלום ב"א. ר"ה לענין שאלת שלום ברכות נ"ד.
 וצ"ע: 11 בשלום. סוף עוקצין תנחומא א' וב' צו בשם
 ר' לוי: 17 מחלוקת. בראשית רבה פל"ח וילקוט שם רמז
 ס"ב תנחומא א' וב' צו ותנחומא שפטים: 17 שלום. עיין
 ספרי דברים פ' קצ"ט ופ' השלום: 19 שלום. ספרי שם:

1 כיצד וכו' הללן טלמר ח' | ישא וכו' מ כאן בעוה"ז
 כאן בעוה"ב | 2 ד"א | מר רבי אומר, ל ורבי אומר | מ
 למר ויעביר | כעסו ממך | ל כעס וחמה | 3 בכניסתך
 וכו' | מ בכניסתך ושלום ביציאתך מה כניסתך בעולם בלא
 חטא אף יציאתך בעולם בלא חטא ושלום ועם וכו', רבה
 שלום בכניסתך שלום ביציאתך שלום וכו' | שלום בפעם
 הד"ן רבה | מ חנינא, ל חנינא | 4 מ ישם לך בביתך
 שלום | מ ר' יונתן | 5 ד"א | טר רבה רבי אומר, ל
 אומר | 6 השלום | בקצת ניס' שלום וכן בכילין | ששינה
 מ ב' הכתוב | 7 גדול וכו' קדוש מפני שלום | מ רבה ח' |
 קדוש | לר קדוש, ט ר"ה הקב"ה | 8 מ ששמו הנכתב, ר'
 שאמר המקום שמי שנכתב, ל ששמו נכתב | בקדושה | ל
 ח' | נמחה | ר ימחה, מ צוה לימחות, טל אמר המקום
 (ל ח') ימחה | מפני שלום | למר ח', ט בשביל שלום | 9
 בשביל | טמ ח', ל כדי | ל ור' | נטען | כ"ה גם ר"ה
 פ"ז רבה אבל ד טענו | 10 מ מחזיק | 11 ה' יברך וכו'
 בשלום | ד ח' | מ בן הקפר | מ בכל | 13 מ ר' אלעזר
 אומר, ט ר' אלעזר הקפר אומר | 14 הקפר | ל ח', ר קפר |
 ל אמר | ל שאפילו חס ושלום | ישראל | ד ח' | דמ

עובדי | 15 אמר המקום | דל ח', מ המקום אומר, ט אמר הב"ה | 16 מ מה כתיב | בהם | דמ ח' | 17 ד ושגוי | מ
 המחלוקת | גדול וכו' ובמשרפות אבותיך | מ ח' | 18 עליה | ד' לתפשה ואשגרת לשון הוא מפסוק אחר | 19 ואמת | כ"ה
 ד, ט ח', ש"ג אינן מביאין המקרא במלואו ובמקרא ליתא | 20 אל מלך וכו' וגו' | דר ח', ל וגו' | 21 מהו אומר | ט ח' |

גדול השלום שאפילו מתים צריכים שלום שנא' ואתה תבוא אל אבותיך בשלום (בראשית טו טו) ואומר בשלום תמות ובמשרפות אבותיך (ירמיה לד ה) גדול השלום שניתן לעושי תשובה שנא' בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב (ישעיה נו יט) גדול השלום שניתן בחלקם של צדיקים שנא' יבא שלום ינחו על משכבותם (שם ב) גדול השלום שלא ניתן בחלקם של רשעים שני' אין שלום אמר ה' לרשעים (שם כא) גדול השלום שניתן לאוהבי התורה שנא' שלום רב לאוהבי תורתך (תהלים קיט קסה) גדול השלום שניתן ללומדי תורה שנא' וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך (ישעיה נד יג) גדול השלום שניתן לענוים שנא' וענוים ירשו ארץ והתענו על רוב שלום (תהלים לו יא) גדול השלום שניתן לעושי צדקה שני' והיה מעשה הצדקה שלום (ישעיה לב יז) גדול השלום ששמו של הקב"ה קרוי שלום שנא' ויקרא לו ה' שלום (שופטים ו כד) ר' חנניה סגן הכהנים אומר גדול השלום ששכול כנגד כל מעשה בראשית שנא' וצר אור ובורא חשך עושה שלום (ישעיה מה ז) גדול השלום <שדרי> עליונים צריכים שלום שנא' המשל ופחד עמו עושה שלום במרומו (איוב כה ב) והרי דברים ק"ו ומה אם במקום שאין איבה ותחרות ושנאה ובעלי דבבא צריכים שלום ק"ו למקום שיש בו כל המדות הללו כתוב אחד אימר עושה שלום במרומו וכתוב אחד אימר היש מספר לגודויו (שם ג) וכתוב אחד אימר אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבבן קדמוהי (דניאל ז י) כיצד יתקיימו הפסוקים הללו עד שלא נלו מארצם היש מספר לגודויו משנלו מארצם אלף אלפין ישמשוניה כביכול נתמעטה פמליא של מעלה. רבי אומר משום אבא יוסי בן דוסתאי כתוב אחד אימר היש מספר לגודויו וכתוב אחד אימר אלף אלפין ישמשוניה כיצד יתקיימו שני כתובים הללו אלף אלפין ישמשוניה זה נדוד אחד וכמה הן נדודיו היש מספר לגודויו כתוב אחד אימר מונה מספר לכוכבים לכלם שמות (תהלים קמו ד) וכתוב אחד אימר שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא (ישעיה מ כו) כשהקב"ה קורא הבל עונים מה שאי אפשר לו לבשר ודם לקרוא שתי שמות כאחת וכן הוא אימר וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר (שמות כ יא) ואומר אחת דבר אלהים שתיים זו שמעתי (תהלים סב יב) ואומר הלא כה דברי כאש

5 רשעים. בתשובות חכמי צרפת ולותר סכ"ג הג' ולא ניתן בחלקן וכו': 10 שלום. שבת י': 11 עושה שלום. עיין ת"כ בחוקתי סוף פ"א מגיד שהשלום שקול כנגד הכל וכן הוא אומר עושה שלום ובורא רע אבל בילקוט ובפירש"י שם ג' עושה שלום ובורא את הכל וכן ג' הגר"א כאן אבל פסוק זה לא נמצא בתנ"ך: 12 שלום. עיין ספרי שם והג' שם שדרי רום ובמ"ח נשתבש שם שהרי במקום שדרי: 10 הללו. ספרי דברים פמ"ז ועיין כ"ז פ' השלום ומדרש גדול וגדולה פ"כ: — כ"א אומרי. מכאן עד שהם כוריים ביבש הוספה מאחרת ונדפס באותיות קטנות והראיה כי סוף הפ' וכן הוא אומר בושי צידון וכו' שייך כאן אחר שיש בו כל מדות הללו ונשאר זכר לדבר בגרסת כ"ל דמוסיף כאן וכן הוא אומר בושי צידון וכו' ואולי גם הסיום וכן הוא אומר בושי צידון וכו' לא היה כתוב בקצת כ"י ומי שהוסיף מתחלה כל אלה הדרשות הציגן בסוף הפיסקא: 15 כ"א אומרי. אלו השלשה מלות צריכין לימחק, א"א: 19 לגודויו. חגיגה י"ג: וברבה פסיקתא רבתי פכ"א ויקרא רבה סל"א:

2 בשלום] ט' נ' תקבר בשיבה טובה | 3 ל לעושה | מ לבעלי תשובה | 19 מ שניתן לצדיקים | ינחון | ד ינחו | 4 מ ניתן לרשעים | 6 גדול וכו' | ד בבא זו קודם בבא דלומדי תורה | 8 והתענוגן | דטל ויתענוגו | גדול וכו' | שלום] ט' ח' | 9 ל לעושה, ד אל עושי, מ לבעלי | 10 הקב"ה | ר ורבה מקום | מ נקרא | מ חנינא, ל חנינה | 11 שנאמר וכו' | ד שני' כי הגה יוצר הרים ובורא רוח עושה שלום ובורא רע | 12 עושה שלום] ל' נ' וגו' | שדרי | ד ר שהרי, מ שאפילו דרי מעלה | ר העליונים | צריכים שלום | ד צריכים לו | 13 המשל ופחד עמו | ר לט' ח' | 14 ותחרות] טרמ ח' | ל ושנאה ותחרות | ל ובעל, דר ובעיל | טל דבבה, מר דבבות | הללו] ל' נ' וכן הוא אומר בושי צידון | 15 כתוב אחד וכו' עד סוף הפיסקא | ליתא לא ט' ולא מ | אימר בפעם הא' | רבה פ"א ח' | 16 גלון | ד נ' ישראל | 17 משגלון | ר רבה נ' ישראל | רבי אומר וכו' | ר ד"א משום וכו' דוסאי אומר | 18 ל' ר' אבא יוסי בן דוסאי, ד אבא בן יוסי | ר אחר | 19 ר"ה כתיב מונה מספר לכוכבים לכולם שמות יקרא וכתוב שאו מרום עיניכם (ומסיים לכולם בשם יקרא) | 20 לכולם שמות] רבה, דר ח', ל לכולם בשם יקרא | שאו וכו' יקרא] ד שאו וכו' צבאם, ר שאו וכו' וראו וגו', ל המוציא במספר כל צבאם וגו' | 21 ר את הכל | רבה קורא אותם הוא קורא שמות כולם כאחת והם עונים מה | 22 לו | ד ח' | ר רבה שני | ד כאחד | אלהים] ר ח' | 23 שמעתי] ד שמענו | ר אלהים וגו' ואומר |

נאום ה' וכפטיש יפוצץ סלע (ירמיה כג כט). רבי אומר משום אבא יוסי בן דוסתאי כתוב אחד אומר המוציא במספר צבאם וכתוב אחד אומר מונה מספר לכוכבים כיצד יתקיימו שני כתובים הללו מניד שאין שם שם שני לא השם שנקרא עכשיו נקרא הוא לאחר זמן וכן הוא אומר ויאמר אליו מלאך ה' למה זה תשאל לשמי והוא פליא (שופטים יג יח) איני יודע לאיזה שם אני מתחלף כתוב אחד אומר ויקן דוד את חלקה הגורן בכסף שקלים חמשים (שמואל ב' כד כד) וכתוב אחד אומר ויהן דוד לארנן במקום שקלי זהב משקל שש מאות (ד"ה א' כא כה) כיצד יתקיימו שני מקראות הללו מקום הגורן בשש מאות ומקום המובח בחמשים. רבי אומר משום אבא יוסף בן דוסתאי כתוב אחד אומר ויקן דוד את הגורן וכתוב אחד אומר ויתן דוד לארנן במקום שקלי זהב משקל שש מאות יתקיימו שני כתובים הללו הן שנים עשר שבטים היו ולקח מכל אחד ונטל חמשים שקל מכל שרט ושבת נמצא שש מאות שקלים מכל השבטים ר' אלעזר בן שמוע אומר ויקן דוד את הגרן ואת הבקר כמפורש בענין ומהו מפורש בענין ויתן דוד לארנן אבל הבקר לעולה והמוריגים וכלי הבקר לעצים בחמשים שקלים. כתוב אחד אומר והיה לשלמה ארבעים אלף אורוות סוסים (מלכים א' ה ו) וכתוב אחד אומר ארבעת אלפים אורוות סוסים (ד"ה ב' ט כה) כיצד יתקיימו שני כתובים הללו ארבעת אלפים סטבלאות של ארבעים אלף סוסים כתוב אחד אומר מחזיק בתים שלשת אלפים יכיל (שם ד ה) וכתוב אחד אומר אלפים בת יכיל (מלכים א' ז כו) כיצד יתקיימו שני כתובים הללו אלפים בלח שהן שלשת אלפים ביבש מיכן אמרו חכמים ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש. וכן הוא אומר בושי צידון כי אמר ים מעוז הים לאמר לא חלתי ולא ילדתי ולא גדלתי בחורים רוממתי בתולות (ישעיה כג ד) אמר הים ומה אני שאיני מתיירא שמא אוחיל ושמא אוליד בנים ובנות ושמא אקבור חתנים וכלות מה אמור כי האותי לא תיראו נאום ה' אם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים חוק עולם לא יעברנהו (ירמיה ה כג) אמר הים ומה אני שאין בי אחת מן כל המדות הללו הריני עושה רצון קוני על אחת כמה וכמה בושי צידון (סליק פיסקא)

(מג) ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם, למה נאמר לפי שהוא אומר כה תברכו את בני ישראל בשם המפורש אתה אומר בשם המפורש או אינו אלא בכינוי ת"ל ושמו את שמי במקדש בשם המפורש במדינה בכינוי.

1 סלע. מכילתא מס' דשירה פ"ח ומס' דבחודש פ"ז ולקמן פיסקא ק"א תנחומא א' וב' פרשת ויקהל ילקוט ישעיה רמז תמ"ו: 4 אני מתחלף. בילקוט המכירי ישעיה מ' גרס שניו בלי יו"ד אחר השי"ן ולפ"ז היה אפשר לגרוס שאין שם שם שניו פ' שאינו נשנה פעמים ומהר"ס הביאו הרד"ף מגיה שאין שם שם שאין בו שינוי ובבראשית רבה פרק ע"ח גרס מלמד שיש שם שינוי וכן מגיה הא"א ובמ"ח פרשה וישלח גרס מלמד שאין שם שינוי בכוכבים אבל במלאכים לא כשם שהוא נקרא עכשיו נקרא לאחר זמן וכ"ג, ועיין ילקוט שם ושם הגרסא רבי מאיר אומר משום ר' דוסתאי ופ"ז וישלח ושכל טוב בראשית דף קע"ה: 11 בחמשים שקלים. ספרי דברים פ' ס"ב וש"ג ושנ"ב ובחיים קט"ז: מדרש שמואל ל"ב: 13 סוסי. עיין סנהדרין כ"א. ורבה: 16 ביבש. ערובין י"ד: כלים פט"ו מ"א: — בושי צידון. ספרי דברים פ' ל"ו, ילקוט ישעיה רמז תכ"ג: (מג) 24 בכינוי. לעיל פ' ל"ט:

1 וכפטיש יפוצץ סלע] דר' ה' | רבי אומר] ר' ד"א | ר' דוסאי | ר' אומר מונה מספר לכוכבים וכתוב אחד אומר המוציא במספר צבאם | 3 שאין שם שם] ל' אבל ד' רבה שאין שם, ר"ה שאין שום, ד' שאין אדם שם | ל' ולא | הוא] ד' ח' | אליו] במקרא לו | 4 ר' פלי | לר' ואיני | אני] ר' ח' | את חלקת וכו' דוד] ל' ח' | 5 חלקת] ר' ח' ובמקרא את הגרן ואת הבקר | ד' לארונה היבוטי | 7 רבי אומר] ר' ד"א | ר' וכתוב אחר | 8 ד' לארונה היבוטי | הן] ר' ל' רבה ח' | 9 הוין] ל' ח' | ולקח מכל אחד] ר' ל' רבה ח' | ר' ונמצאו, רבה נמצאו | ר' מכל ישראל | 10 בן שמוע] ד' ח' | 11 ר' ל' בכסף שקל חמשים | 12 ר' ורבה ארבעת אלפים | לר' וכתוב אחר | ר' ורבה ארבעים אלף | 13 רבה אסטבלאות, ד' טסטבלאות, ל' מטבלאות | ל' של ארבעים אלף אורות סוסים | אלף] ר' ח' | סוסים] ד' ח' | 14 אומר] ד' ח' וכן בסמוך | יכיל] ל' ח' | 15 אלפים וכו'] ר' בלח אלפים ביבש ג' אלפים | 16 ר"ה שני כוריים בלח שהם שלשה כוריים ביבש | שהם] ר' ח' | 19 ב"ר בו, ד' כי | 20 לא] במקרא ולא | אומר] ר' ד"א אומר | אחת] דר' ח' | מן כל] ד' כל, ל' מכל: (מג) 22 על וכו' אברכם] ד"ט ח' | ואני אברכם] מ' ח' | נאמר] ר' ג' ושמו | 23 בשם וכו' שמי] ט' ח' | אתה וכו'

ואני אברכם, למה נאמר לפי שהוא אומר כה תברכו את בני ישראל אין לי
 אלא ברכה לישראל ברכה לגרים לנשים ולעבדים מנין ת"ל ואני אברכם ברכה
 לכהנים מנין ת"ל ואני אברכם: ואני אברכם, שלא יהיו ישראל אומרים ברכותיני
 תלויות בכהנים ת"ל ואני אברכם, שלא יהיו הכהנים אומרים אנו נברך את ישראל ת"ל
 ואני אברכם אני אברך את עמי ישראל וכן הוא אומר כי ה' אלהיך ברכך בכל מעשה
 5 ידיך (דברים ב ז) <כי ה' אלהיך ברכך> כאשר דבר לך (שם טו ו) ואומר ברוך
 תהיה מכל העמים (שם ז יד) ואומר יפתח ה' לך את אוצרו הטוב מן השמים (שם
 כח יב) ואומר במרעה טוב ארעה אותם (יחזקאל לד יד) ואומר אני ארעה צאני (שם
 כח טו) (סליק פיסקא) מן רישא ועד כאן ציה ברייתא

(מד) ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן, מגיד הכתוב שכל
 10 שבעת ימי המילואים היה משה מעמיד את המשכן ובכל בוקר ובוקר מושחו ומפרקו
 ואותו היום העמידו משחו ולא פרקו רבי יוסי בר' יהודה אף בשמיני העמידו ופרקו
 שנאמר ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן (שמות מ יז)
 נמצינו למדים שבעשרים ושלשה באדר התחילו אהרן ובניו המשכן וכל הכלים
 לימשה בראש חודש הוקם המשכן בשני נשרפה פרה בשלישי הוה ממני תחת הואה
 15 שנייה נילחו הלויים בו ביום שרת שכינה בבית שנאמר ולא יכול משה לבא אל אהל
 מועד וגו' (שם מ לד) בו ביום הקריבו נשיאים את קרבנם שנאמר ויהי המקריב ביום
 הראשון שאין ת"ל ראשון אלא ראשון לכל ימות השנה בו ביום ירדה אש מן השמים
 ואכלה את הקרבנות שנאמר ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העולה ואת
 השלמים (ויקרא ט כד) בו ביום הקריבו בני אהרן אש זרה שנאמר ויקחו בני אהרן
 20 נדב ואביהו וגו' (שם י א) וימותו לפני ה' מיתתם לפני ה' ונפילתן בחוץ כיצד יצאו היה
 רבי יוסי אומר המלאך מדרן מתים עד שיצאו ונפלו להן בעזרה שנאמר ויאמר אליהם
 קרבו שאו את אחיכם מאת פני הקדש (שם י ד) מאת פני ה' לא נאמר אלא מאת

וכו' המפורש] ג ח' | 1 את בני ישראל ד ח' | 2
 ברכה בפעם הב' טמל ח' | לגרים] ר ח' | ברכה לכהנים
 וכו' אברכם] ד מ ח' | 3 ואני אברכם] טמ ח' | ר ליש' | ד
 ברכותם | למ ברכתינו תלויה | 4 ד בכונהיהם | אברכם]
 ר ג' אני אברך | שלא וכו' אברכם] ל ח' | מ אומרים
 ברכתן של ישראל תלויה בנו לכך נאמר | 5 ישראל] למר
 ח' | וכן הוא אומר] ד שני' | בכל מעשה ידיך] טלר ח'
 6 המוסגר רק מ, ד נתערבו שני פסוקים שונים | 7 ואומר
 יפתח וכו' השמים] ל ח' | את אוצרו וכו' השמים] ר ח' |

2 אברכם. לעיל שם: 3 אברכם. חולין מ"ט. ורבה: 5 עמי
 ישראל. ס"ז פ' כ"ז:
 (מד) 12 ופרקי. נראה דצ"ל העמידו משחו ופרקי: 13
 המשכן. פ' דכתיב אחריו ויקם ר"ה והגר"א מגיה ואומר
 במקום שני' וטעמו אינו יודע ועיין ת"כ מכילתא דמלואים
 פ' צו ל"ו סדר ע"ר פ"ז פ' רבתי (הוצאת פריעדמאן) פ"ה
 רפ' דר"כ פ"א: וירושלמי יומא לח ע"ג וברבה וס"ז: 16
 הלויים גיטין ס': — אהל מועד. מכילתא דמלואים פרשת
 שמיני י"ד:

10 להקים את המשכן] דט ח' | 11 מ בכל | מושחו] מ ח' | 12 טמר אותו | ל מעמידו | מר ומשחו | בר' יהודה
 ט ח' | בשמיני] למ בשביעי | העמידו] ד משחו, ט העמיד | 14 מ ובניו למשחו את המשכן | המשכן] ל ח', טר משכן | 15
 לימשה] מ ח' | מ ובר"ה ניסן | מ הפרה | תחת] מ ח', ר אחת | 16 הלויים] דלר ח' | שרת] ק"ב שרתה | 17 מ הנשיאים | את
 קרבנם] רק ד | 18 מר אין | ראשון] לר ג' ומה ת"ל ראשון | אלא] ר ח' | ראשון] ל ראש | מ של כל | בו ביום] ל
 ח' | 19 מ את כל הקרבים | מלפני ה'] ל מן השמים | ותאכל] ד ג' אותם | את וכו' השלמים] טר ח', ל וגו', מ
 ח' ואת השלמים, במקרא ואת החלבים | 20 ויקחו] דמר ג' שני' | 21 מ מיתתן בפנים ונפילתן | 22 מ ר' יוסי הגלילי | לתן
 ד ח' | 23 מ פני ח' אין כתיב כאן |

פני הקדש רבי ישמעאל אומר דבר למד מענינו שנאמר וימותי לפני ה' מיתתם לפנים ונפילתם לפנים כיצד יצאו גררום בחכי ברזל.

וימשח אותו ויקדש אותו ואת כל כליו שומע אני ראשון ראשון שנמשח היה קדוש ת"ל וימשחם ויקדש אותם מגיד שלא קידש אחד מהם עד שנמשחו כולם וימשחם, משיחה מבפנים ומבחוץ ר' יאשיה אומ' מדות הלח נמשחו מבפנים ונמשחו מבחוץ ומדות היבש נמשחו מבפנים ולא נמשחו מבחוץ ר' יונתן אומ' מדות הלח נמשחו מבפנים ולא נמשחו מבחוץ ומדות היבש לא נמשחו לא מבפנים ולא מבחוץ תדע לך שאין מקדשות שנאמר ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים שני עשרונים (ויקרא כג יז) הא אימתי הן לה' לאחר שנאפו. רבי אומר וימשחם ויקדש אותם למה נאמר והלא כבר נאמר וימשח אותו ויקדש אותו ומה ת"ל וימשחם ויקדש אותם מגיד שבמשיחתן של אלו הוקדשו כל הכלים לעתיד לבוא (סליק פיסקא)

5 (מה) ויקריבו נשיאי ישראל, שומע אני שהיו הדיוטות ונתמנו ת"ל ראשי בית אבותם ולא ראשי בית אבותם בלבד אלא אף נשיאי שבטים נשיאים בני נשיאים: הם נשיאי המטות, הן הן שהיו ממונים עליהם כמצרים שנאמר ויכו שוטרי בני ישראל (שמות ה יד).

15 שש עגלות צב, אין צב אלא מטוקסין שלא היו מחוסרים כלום רבי אומ' אין צב אלא מחופים וכמנסקי פסקאות היו מחופים ואעפ"י שאין ראיה לדבר וכו' לדבר והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' בסוסים ברכב ובצבים ובפרדים ובכרכרות (ישעיה סו כ): שש עגלות צב, שומע אני עגלה על כל אחד ואחד ת"ל עגלה על שני הנשיאים שומע אני שור על שני הנשיאים ת"ל ושור לאחד. באו ועמדו

2 בחכי ברזל. מכילתא דמלואים שם ל"ה: 4 כולם. רבה פ"ב סט"ו: 9 שנאפו. מנחות נ"ז: ורבה שם וראוי לשם לב לגרסת כ"ל דגרס שהונפו דנראה דלגרסא זו יש לה איזה יסוד דלסתמא דמתני' מנחות פ"א מ"ב אין אפית שתי הלהם דוחה שבת ואי תנור מקדשן היה להן ליפסל בלינה ובפיר' אמרו כן שם דף ע"ב: והא' בהא תליא דלרבי דאמר דאפית שתי הלהם דוחה שבת (ת"כ אמור פ"ג י"ז) היינו משום דס"ל דתנור מקדש ועיין מעילה פ"ב מ"ו ובתלפי נוסחאות שם: 11 לעתיד לבא. שבעות ט"ו. סנהדרין י"ד: ס"ז פסיקתא דר"כ פ"א רבה שם:

(מה) 13 בני נשיאים. לשון הפ"ו שמא תאמר לא היו ראשי שבטים ת"ל הם נשיאי המטות הם שהיו ממונים וכו' וכן ברבה פ"ב סט"ו נשיאי שבט הה"ד הם נשיאי המטות נשיאים בני וכו' והגר"א מגיה אף נשיאי שבטים שנאמר נשיאי המטות ומה ת"ל ראשי בית אבותם נשיאים בני וכו' והמ"ע מגיה הם נשיאי המטות נשיאים בני נשיאים הם העומדים על הפקודים שהיו ממונים וכן פ' הרד"ף לקמן דמן הם העומדים על הפקודים דייק שהיו ממונים וכו' וצ"ע ונראה יותר דלקמן רק מלת הם דרש: 15 ישראל. דאל"כ הם למה לי (א"י ועיין ברא"ם) ועיין בפ' דר"כ פ"א ובת"י דמתמנן במצרים אמרכלן על מניניא: 16 כלום. עיין פסיקתא שם: 17 מחופים. בריטב"א ערובין פ"ח. מביא לו הס"ז בספרי אבל אח"כ ראיתי דאינו דגם הרבה נראה דג' קמורות וכן מביא הספרי בזה"ל הרמב"ם בפ' המשנה לכלים פ"א מ"א ופ"ח מ"ב ועיין פ' הג"ל ובהערת המ"ל שם: — פסקאות. במקום וכמנסקי פסקאות צ"ל וכמין סקיפסטאות כאשר העיר ר"ש בובער בהערה הג"ל ועיין ת"א ות"י שהרכיב ב' הפרושים ובס"ז, וש"ג: 19 אחד ואחד. ולא התנדבו רק שש נשיאים, ז"ר: 20 הנשיאים. דלקחו שור

1 ט' ר' שמעון | דבר | מ' ח' | ט' הלמד | מ נפילתן ומיתתן בפנים היה, ט מיתתן לפני ה' ונפילתן בחוץ | 2 ל מר' הא כיצד | יצאן | ל' ח' | ר וגררום | ט בקני | 3 ואת כל כליו | ר ח' | מ נמשח | 4 קידש | טלמ קדש | 5 משיחה | ד ח' | ל משחם מבחוץ ומבפנים, ר משיחתן מבחוץ ומבפנים | ר' יאשיה וכו' שנאפו | מ ח' | מדות | כן הוא גם ר"ה, דט מדת וכן לקמן | 6 היבש וכו' ומדות | ל ח' | 7 לן | ל ח' | 8 ל מקדשין, דט מקדשות | 9 שנאפו | ל שהונפו | למה וכו' מגיד | מ ח' | 10 ל והרי כבר נאמר וימשח אותם מגיד | ויקדש אותן | ט ח' | ומה וכו' אותם | ר ח' | ויקדש אותם | ט ח' | 11 ר"ה שמיחה, ר שמיחתן, ט שמיחה:

(מה) 12 מ' שיהיו | ט שנתמנו | 13 אבותם בפעם הב' | ר רבה אבות | מר השבטים | 14 הם | ל ח' | המטות | ט ג' הם העומדים על הפקודים | הן הן | דט הם | שג' | טלר ח' | 15 ישראל | מ ג' אשר שמו עליהם וגו' | 16 שש עגלות צב | ט ח' | אין וכו' אומר | ל ח' | אין וכו' כלום | מ ח' | ט מטוקסי, רבה מטוקסות | ט רבה מחוסרות | 17 מחופים | רבה קמורות, ט מחופה, ל מחפין | וכמנסקי | מ ובמטקסי, ל ובמכסי, ט וכמין | ט סקיסאות, מ מן פקיסאות | 18 מ שג' והביאו | ברכב | ט ח', במקרא וברכב, לר מביאין המקרא בקצור | דט בצבים | 19 ט לכל | ד אחת ואחת | 20 מ נשיאים | ר על כל שני | רבה שני שורים לנשיא אחד | מ נשיאים | ט שור |

לפני המשכן ולא קיבל משה מהן עד שנאמר לו מפי הקדש קח מאתם הא הסכימה דעתן לדעת העליונה ר' נתן אומר וכי מה ראו נשיאים להתנדב לכתחילה כאן ובמלאכת המשכן לא נתנדבו בתחילה אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו ציבור מה שמתנדבים ומה שמחסרים הן אנו משלימים כיון שראו נשיאים שהשלימו ציבור את הכל שנאמר והמלאכה היתה דים (שמות לו ד) אמרו הנשיאים מה עלינו לעשות והנשיאים הביאו את אבני השוהם לכך התנדבו כאן תחילה (סליק פיסקא)

(מו) ויקח משה את העגלות ואת הבקרה הרי משה נוטלם ומחלקן לפי דעתו: את שתי העגלות ואת ארבעת הבקרה נתן לבני גרשם ואת ארבע העגלות ואת שמונת הבקרה נתן לבני מררי, לפי שהם עשר לאלעזר ושמונה לאיתמר שנאמר וימצאו בני אלעזר רבים לראשי הגברים מבני איתמר ויחלקום מבני אלעזר ראשים לבית אבות ששה עשר ולבני איתמר לבית אבותם שמונה ויחלקום בנורלות אלה עם אלה ויכתבם שמעיה בן נתנאל הסופר מן הלוי לפני המלך והשרים וצדוק הכהן ואחזמלך בן אכיתר (דה"א א' כד ו).

ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו, רבי נתן אומר מיכן שנתעלם מעיני דוד שלא נשאו ליום את הארון אלא בעגלה שנאמר וירכיבו את ארון האלהים אל עגלה חדשה וגו' (שמואל ב' ו ג) ויחר אף ה' בעזוא ויכהו שם האלהים על השל וימת שם עם ארון האלהים (שם ו ז) ויחר לדוד על אשר פרץ ה' פרץ בעזוא (שם ו ח) אמר לו אחזיפל לדוד לא היה לך ללמוד ממשה רבך שלא נשאו הלויים את הארון אלא בכתף שנאמר ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו הרי דוד משלחו ומעלו בכתף שנאמר ויקרא דוד לצדוק ולאכיתר הכהנים וללויים לאוריאל עשיה ויואל שמעיה ואליאל ואבינדב ויאמר להם אתם ראשי האבות לכהנים וללויים התקדשו אתם ואחזיכם והעליתם את ארון אלהי ישראל כי למבראשונה לא אותם פרץ ה' ויתקדשו הכהנים והלויים ויעלו את ארון אלהי ישראל אשר צוה משה

אחד בשותפות וחזרו ולקחו שור אחד בשותפות ז"ר, ועיין גרסת הרבה והחזיק בה הרד"ק: — לאחזי-פס' הר"כ פ"א ורבה פ"ב ט"ז: 2 העליונה רבה שם וס"ז: 6 תחלה רבה שם ט"ז ורש"י: — בר"ה הפיסקא קודם את שתי העגלות וכו'.

(מו) 13 בן איתמר ר"ל דמצינו דוגמא לדבר בחלוקת המשמרות והגר"א מגיה במקום לפי שהם ששה וכו', וגרס וכן מצינו בדוד שמחלקן לכהנים ראשי משמרות שני וכו'.

1 ט"מ פ"ז מפי הגבורה | מאתם | מ' נ' והיו לעבד | הא | ל"מ ח' | 2 ד דעתו | ד עליונה, מ העליונים, ר המקום | לכתחלה | ט ח', מ תחלה | כאן | רק מ ופ"ז | מ ולמלאכת | 3 בתחלה | ט תחלה, ל כתחלה, ר מתחלה | מ הנשיאים | צבור | ד ישראל | מ שהן מתנדבין | 4 ל שמחוסרין | הן | רק מ | מ הנשיאים | 5 לעשות | ט ב' שני | 6 מ לפיכך | כאן | ד בו:

(מו) 7 העגלות | ד' נ' צב | מ נטלם | 8 ד דעתם | את וכו' | מ ח' | גרשם | במקרא נ' כפי עבודתם | ארבע | ד טל ארבעת | 9 מררי | ל' נ' כפי עבודתם | עשר | ל' ח' | 10 ר רבים בני אלעזר | ד הגבורים | במקרא מן בני איתמר, ל מבית איתמר, ר לבני איתמר | 11 ויחלקום וכו' שמונה | ט ח' | ר לבני אלעזר, וכ"ה במקרא | ר אבותם | ולבני | ד ומבני | לבית | ר ראשים לבית | 12 ל בגורל | אלה | טר גוסף שהיו קדש ושרי האלהים מבני אלעזר ומבני איתמר, במקרא כי היו וכו' ובבני איתמר | ד הסופר בן נתנאל | ד הלויים | 13 ל ואחזימעץ | אכיתר | ט נ' וראשי האבות לכהנים וללויים בית אב אחד אחזו לאלעזר והאחד אחזו לאיתמר, ובמקרא בשינוי | 14 ולבני וכו' עד סה"ד | ט ח' | כי וכו' ישאו | ר ח', דל וגו' | 15 דל נתעלם | לר הלויים | בעגלה | ל' נ' חדשה | 16 את | מ ח' | מ על | דלר העגלה | ר החדשה וישאו מבית וכו' חדשה | ה' | מ ח' | 17 האלהים | ד ח' | ויחר | ד' נ' אף | 18 לן | למר ח' | 20 ל משלה | מ ומעלה | ל הכהן | 21 ד והלויים | לאוריאל וכו' ואבינדב | מ ח', ר לאוריאל וגו' | ל לאוריה ולשעשהאל | ד אליאל | במקרא ועמינדב | לר ויאמר להם (ל ח') וגו' עד כמשפטם ביד וכו' | מ אלהם | 22 לכהנים וכו' והלויים | מ ח' | לכהנים וללויים | במקרא ללויים | אלהי וכו' | במקרא בשנויים | 23 מ ישראל בכתף במוטות עליהם כמשפטם וכו' |

עבד ה' בכתף ובמוטות עליהם (דה"א ט"א וכו') וארה פקודתם לעבודתם לבוא לבית ה' כמשפטם כיד אהרן אביהם כאשר צוהו ה' אלהי ישראל (שם כד יט) והיכן צוהו ולבני קהת לא נתן הא לא חידשו הלויים כלום אלא הכל מפי משה ומשה מפי הגבורה (סליק פיסקא)

5 (מו) ויקריבו הנשיאים את חנוכת המזבח, מגיד הכתוב שכשם שנתנדבו הנשיאים למלאכת המשכן כך נתנדבו לחנוכת המזבח: ויקריבו הנשיאים את קרבנם לפני המזבח, באו ועמדו לפני המזבח ולא קיבל משה מהם עד שנאמר לו מפי הקדש יקריבו את קרבים לחנוכת המזבח ועדין לא היה יודע משה כיצד יקריבו אם למסעות אם לתולדות עד שנאמר לו מפי הקביה יקריבו למסעות > שנאמר ויהי אין ויהי אלא שנאמר לו מפי הקדש יקריבו למסעות > ועדין לא היה יודע משה כיצד יקריבו נשיאים אם כולן כאחד, או כל אחד ואחד יומו עד שנאמר לו מפי הקדש יקריבו כל אחד ואחד יומו שנאמר נשיא אחד ליום > נשיאים מתנדבים ואין הדיוטות מתנדבין ומה ת"ל נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום > לפי שהיה נחשון מלך והוא הקריב תחילה לא יאמר הואיל והקרבתי תחילה אקריב עם כל אחד ואחד יומו לכך נאמר נשיא אחד ליום (סליק פיסקא)

15 (מח) ויהי המקריב ביום הראשון, שאין ת"ל ראשון אלא ראשון רכל ימות השנה: נחשון בן עמינדב למטה יהודה, יחסו הכתוב על שם שבטו או שנבה משבטו והביא ת"ל זה קרבן נחשון בן עמינדב משלו הוא הביא ולא שנבה משבטו והביא הא כה ת"ל נחשון בן עמינדב למטה יהודה יחסו הכתוב על שם שבטו (סליק פיסקא)

20 (מט) וקרבנו קערת כסף אחת, מגיד שלא נעשו מתחילה אלא על שם קרבנות: מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש, אין לי אלא מזרק שנתפרש בו בשקל הקדש קערה מנין ת"ל שניהם מלאים מה זה בשקל הקדש אף זה בשקל הקדש ר' חנניה בן אחי ר' יהושע אומר אין צריך שהרי כבר נאמר כל כסף

ועיין במ"ע: 3 מפי הגבורה. עיין סה"מ שרש ג', רבה פרק י"ב סימן כ"י:
 6 לחנוכת המזבח. רבה פי"ב סכ"א: 9 למסעות. אע"ג דסדר מסעות לא היה עד אחד באייר אבל מתחלה נאמר לו, רא"ם: 15 ליום. רבה שם:
 17 ימות השנה. לעיל פמ"ד: 19 שבטו. תרגום יונתן דקריב מנכסיו, עיין רבה פי"ג סימן ז':
 21 קרבנות. דקרבנו מיותר או מדכתיב וקרבנו

1 במקרא אלה | 2 ל אהרן הכהן אביכם | מ כאשר צוה | ר היכן | 3 ד לויים | הכל | מ ח' | 4 הגבורה | לר הקדש:

(מו) 5 המזבח | ר ג' ביום המשח אותו | מ המזבח כשם | 6 ויקריבו וכו' ועמדו לפני המזבח | ט ח' | את וכו' המזבח | דלר ח' | 7 מהם | למ ח' | ט שנאמרה | 8 ל הקדוש, מ הגבורה | יקריבו וכו' | מ מתחיל כאן דבור חדש וג' נשיא אחד ליום יקריבו את קרבנם עדין |

ר קרבנות | טלר משה יודע וכן בסמוך | 9 ט שנאמרה | ר רבה יקריבו אותם | שני וכו' למסעות | ד ח', מ שני ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו נחשון | 10 כיצד וכו' כאחד | מ אם יקריבו כלם כאחת | 11 נשיאים | לר ח' | נשיאים וכו' | או ט ח' | או | לר רבה אם | מר מפי הגבורה (ר הקדש) נשיא וכו' | 12 ליום בפעם הא' | ד ח' | נשיא אחד ליום | טר רבה ח' | המוטגר ח' | ד | רבה והלא נשיאים היו מתנדבין ולא הדיוטות | 13 טלר רבה מה ת"ל | ליום | ר ח' וכן בסמוך | נשיא אחד ליום בפעם הב' | טל רבה ח' | 14 ואחד | מ ח' | 15 מ רבה ביומו:

(מח) 16 ויהי וכו' השנה | טמ ח' | הראשון | ל ג' את קרבנו | לר אין | ל ת"ל ראשון מה ת"ל ראשון | 17 שבטו | ר ג' אתה אומר יחסו הכתוב על שם שבטו | מ או אינו אלא | 18 הוא | דטר ח' | מ מביא | ר לא | טר גבה: (מט) 21 טמר קרבנו | דמ תחלה | 22 ט קרבן, ל קרבנו | אין וכו' הקודש | ט ח' | 23 ט קערת, ל קערות | מלאים | ד ח', ל ג' סולת | 24 ר' חנניה וכו' מלאים בעמוד הסמוך שורה ג' | מ ח' | ר' חנניה בן | ר ח', טלר ר' חנניא |

- הכלים אלפים וארבע מאות בשקל הקדש ומה תיל שניהם מלאים לפי שהוא אומר שלשים ומאה משקלה שומע אני הואיל ולא שוה לו במשקל לא תשוה לו במדה תיל שניהם מלאים ומה הפרש בין קערה למזרק קערה נילדה עבה מזרק נילדו דק. שניהם מלאים סולת זו מן הנדבה: כף אחת ששושה מה שבתוכה אחת: עשרה זהב הוא של זהב ומשקלה של כסף או היא של כסף ומשקלה של זהב תיל כל זהב הכפות עשרים ומאה הא אין עליך לומר כלשון האחרון אלא כלשון הראשון היא של זהב ומשקלה של כסף: מלאה קטורת, זו קטורת נדבה (סליק פיסקא)
- (ג) פר אחד בן בקר, שלא היה בעדרו כמוהו: איל אחד, שלא היה בעדרו כמוהו: כבש אחד בן שנתו לעולה, מגיד שכולם כשרו לעולה או כבש שנתפרש בו כשר לעולה ושאר כולם לא הוכשרו לעולה תיל פר אחד איל אחד כבש אחד מגיד שכולם כשרו לעולה (סליק פיסקא)
- (גא) שעיר עזים אחד לחטאת, לכפר על קבר התהום: ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה מגיד שכולם כשרו לזבח השלמים או בקר שנתפרש בו כשר לזבח השלמים ושאר כולם לא הוכשרו לזבח השלמים תיל ולזבח השלמים מגיד שכולן כשרו לזבח השלמים.
- זה קרבן נחשון בן עמינדב, משלו הביא ולא שגבה משכמו והביא: זה קרבן, זה מביא קטורת נדבה ואין היחיד מביא קטורת נדבה: זה קרבן נחשון, זה מביא חטאת שלא על חטא ואין היחיד מביא חטאת שלא על חטא. זה קרבן נחשון, זה דוחה את השבת ואת הטומאה ואין קרבן יחיד דוחה את השבת ואת הטומאה (סליק פיסקא)
- (גב) ביום השני הקריב נתנאל בן צוער נשיא יששכר הקריב את קרבנו מה תיל לפי שבא ראובן ועירער אמר דיי שקדמני יהודה למסעות אקריב אני לתולדות

1 ר אומר קרבנו קערי כסף אחת שלשים וכרי 2 לא טל ר ח' ט שוה תיל שניהם מלאים ט וכן ר"ה תיל שניהם אבל דלר ח' 3 דק לר רך 4 שניהם וכרי סולת פ"ז רבה סולת בלולה בשמן למנחה (רבה ח') | זון רט ח' | מן פ"ז ח' | מ פ"ז נדבה | ל הנדבה סליק פסוק | כף וכרי שבתוכה אחת ט ח' | כף וכרי כסף שורה ז' | מ ח' | אחת ר ג' עשרה זהב | 5 ר זו היא | כסף | לר ג' אתה אומר היא של ז' ומש' של כ' או | ט או אינו אלא | 6 ט בלשון ... בלשון:

(ג) 8 בקר] מ ג' מיוחד | מ יהא | ל' כמותו, וכן בסמוך | איל וכרי כמותו] מ ח' | 9 ר כשירים, ט הוכשרו | מ הכבש | 10 לעולה בפעם הב' | ד ח' | דל ואיל | איל אחד] מ ח' | כבש אחד] רק ט רבה | 11 דל כשירים:

(גא) 12 דט ושעיר | לחטאת] ד ח' | ל טומאת קבר | ט השלמים וגרי מגיד | מ השלמים כבשים | 13 אילים וכרי שנה חמשה] רק ל | 14 טמ שלמים | או וכרי עד סה"ד] ט ח' | מ הבקר | ושאר כולן] ר רבה וכולן | 15 ולזבח] דר לזבח | ל כשרו לשלמים | 16 בן עמינדב] ד ח' | ר לא | משבטו] ד משלו מן שבטו | זה קרבן וכרי עד הטומאה שורה כ] ט קודם ולזבח השלמים לעיל | 17 קטורת בפעם הא' | ד ח', ט פ"ז קרבן | ואין היחיד וכרי על חטא] ט ח' | קטורת בפעם הב' | ד קרבן | זה קרבן נחשון] מ ח' | נחשון] ד ח' | 18 מ חטאת נדבה ... חטאת נדבה | דלר של חטא וכן בסמוך, רבה שלא חטא וכן בסמוך | חטאת] ט קרבן | 19 זה קרבן נחשון] דטמ ח' | ואת הטומאה] רבה ח' וכן בסמוך | ד ואין היחיד:

(גב) 21 נשיא יששכר] רק ט | את] מ ח' | 22 אמר] ר ח', ל ואמר | טמ די, ל די לי | ט מקריב |

קודם, רבה פ"ג ס"ג: 3 גילדו דק. רבה שם: 4 מן הנדבה. ולא מנחת נסכים (רא"ם) רבה שם: — אחת. וצ"ע אמאי לא דרש כן מפסוק מזרק אחד, ועיין רד"ף וס"ז: 5 זהב. ת"א היא דדבה: 7 קטורת נדבה. רבה מנחת ג': (ג) 10 לעולה. מדכתיב לעולה ולא לעולות: — כבש אחד. צ"ל תיל כל הבקר לעולה הגר"א עיין לקמן פ' ג"ו 11 כשרו לעולה. שלא אירע בהן פסול רד"ף אבל הלשון. הן הן שהתנדבו וכרי לקמן פ' ג"ו משמע שתי דרשות נינהו: (גא) 12 קבר התהום. רבה: 15 השלמים. נראה דגם כאן צריך להגיה תיל וכל בקר זבח השלמים, עיין לקמן פ' ג"ז: — והביא. לעיל פ' מ"ח: 17 קטורת נדבה. לעיל פ' מ"ט: 18 חטא. כ"ה גם בחזקוני: 20 ואת הטומאה. מועד קטן דף ט"ו:

נוף בו משה ואמר לו מפי הקודש נאמר לי להקריב למסעות שנאמר הקריב אין
הקריב אלא שנאמ' לו מפי הקודש הקרב למסעות: נשיא יששכר לפי שזכה נתנאל
בעצת נשיאים העלה עליו הכתוב כאלו הוא הקריב תחילה אבא חנין אומר משום רבי
אליעזר לפי שזכה נתנאל בעצה זכה שניתן בינה בשבטו שנאמר ומבני יששכר יודעי
5 בינה לעתים (ד"ה א' יב לג) ואומר ושרי ביששכר עם דבורה ויששכר כן ברק
בעמק (שופטים ה טו) וכן הכתוב משבחו בבתי דינים במצרים שנאמר לישוב משפחת
הישובי (במדבר כו כד) ואין ישוב אלא בתי דינין שנאמר ויבואו אליך כמבוא עם
וישבו לפניך עמי (יחזקאל לג לא) ואומר ויעקב איש תם יושב אהלים (בראשית כה כז)
ואומר ולזבולון אמר שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך (דברים לג יח) (סליק פיסקא)
10 (נג) זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו, ביום שנמשח בו ביום הקריב
אתה אומר ביום שנמשח בו ביום הקריב <או לא בא ללמד אלא שביום נמשח>
כשהוא אומ' אשר צוה ה' לתת להם ביום משחו אותם (ויקרא ז לו) הא למדנו <שביום
נמשח> הא מה ת"ל ביום המשח אותו ביום שנמשח בו ביום הקריב: מאת נשיאי
ישראל, מגיד הכתוב שכשם ששוו כולם בעצה אחת כך שוו כולם בזכות: קערות
15 כסף שתיים עשרה, הן הן שנתנדבו ולא אירע בהם פסול (סליק פיסקא)

1 מ אמר | לו | מל | ח' | ל הקדוש, מ הגבורה | מ נאמר
לי לפיכך נאמר הקריב בוא והקרב | להקריב | ל הקריב
ר אקריב, ט יקריבו | 2 אלא | ל ח' | ט הקדושה | ד
הקריב, ל להקריב | נשיא עד סה"ט | מ ח' | ט נתנאל
בן צוער | 3 בעצת נשיאים | כן הוא ברה"ה ורבה אבל לר
בעצת נסיכים, ט בעצה, ד בנינה | הוא | ד ח' | 4 בעצה
ר בעצה טובה, ל בנינה | זכה | כ"ה ט ורבה אבל דלר
מעלה (ל העלה) עליו הכתוב (ל ח') כאלו הוא (ל ח')
הקריב תחלה וזכה (לר זכה) | בשבטו | ר משבטו, ד
בחלקו | 5 ד שרי | ויששכר וכו' בעמק | מלר ח' | 6 שג'
ט ח' | 7 ט היושבי | ד בית דין | ד כמביא, ט במבוא |
8 ד וישבו | ר לפני | 9 ואומר | דטר ח':
10 ביום המשח אותו | דטר ח', מ בקצור ביום
המשח אותו מה ת"ל ביום המשח אותו שיכול אחרי המשח
אותו אחר זמן ת"ל ביום המשח ביום שנמשח בו ביום
הקריב | ל שנמשח אותו | הקריב וכו' | לשון ר"ה הקריבו
דהיינו ברה"ה ניסן אלא ללמד האי דכתיב ביום המשח ביום
שנמשח בו ביום הקריבו או אלו מושחין ואלו מקריבין ת"ל
אחרי המשח אותו או אחר המשח אותו לאחר זמן ת"ל ביום
המשח אותו בו ביום שנמשח בו ביום הקריב | 11 או לא
וכו' כשהוא אומר וכו' שביום נמשח | כ"ה מ, ר או לא בא
ללמד ביום שמשח כשהוא אומר וכו' שביום שנמשח, אבל
דל או אינו אלא אחרי המשח אותו, לאחר זמן היה הצווי כשהוא אומר וכו' למדנו (ל למדת) שביום שנמשח היה הצווי
וע"פ גרסא זו הם דברי הרבה ועיין ג"כ ברש"י | 12 אשר | דל כאשר | 13 הא מה וכו' | ר הא מה ת"ל וכו' אותו לאחר
זמן ת"ל ביום המשח אותו בו ביום הקריב, ל הא מה ת"ל ביום שנמשח אותו בו ביום הקריב או לא בא אלא ללמד שביום
שנמשח כשהוא אומר כאשר צוה וכו' אותם הא למדנו שביום שנמשח מה ת"ל ביום המשח אותו בו ביום הקריב | ביום
שנמשח | כ"ה ברבה וחי' דט | הקריב | רבה ג' אי ביום המשח אותו יכול קודם שנמשח הקריב נחשון ת"ל זאת חנוכת המזבח
אחרי המשח אותו אי אחרי המשח אותו יכול לאחר זמן ת"ל ביום המשח אותו הא למדנו שביום שנמשח הקריבו נשיאים ולאחר
שנמשח | 14 הכתוב | דט ח' | כולם | מ ח' | אחת | דמ ח' | ד השו | דל בברכות | 15 הן הן | מ ג' שוות | ד
שנתערבו, ל שמתנדבו:

(נב) 1 למסעות. רבה ורש"י: 9 באהליך. ס"ז, וש"נ:
(נג) 13 בו ביום הקריב. רבו הנוסחאות בכאן, וג' רש"י
נכונה מכולן. וז"ל ביום המשח אותו בו ביום שנמשח הקריב
ומה אני מקיים אחרי המשח שנמשח תחלה ואח"כ הקריב
או אחרי המשח לאחר זמן ולא בא ללמד ביום המשח אלא
לומר שנמשח ביום כשהוא אומר ביום משחו אותם למדנו
שנמשח ביום ומה ת"ל ביום המשח אותו ביום שנמשח
הקריב אבל אין להכריע מדבריו אם מעתיק לשון הספרי
ממש או רק לפי הענין וגרסת הילקוט נראה יותר מגרסת
הדפוס אבל גם היא צריכה תקון דחסר הדרש על הפסוק
דאחרי המשח אותו ויש להשלים החסרון בתחלה ע"פ גרסת
רש"י או לבסוף עיין גרסת הרבה פי"ד ס"ג וכו' (ביום
שנמשח בו ביום הקריב יכול קודם שנמשח הקריב ת"ל
אחרי המשח וכו') ואפשר להגיה ג"כ בסוף ע"פ לשון כ"ה
(או אלו מושחין ואלו מקריבין ת"ל אחרי המשח) וכי"ל
מרכיב גרסת הדפוס עם גרסת הילקוט וברד"ף טרח לישב
גרסת הדפוס ולשון הרבה אתה אומר ביום שנמשח בו ביום
הקריבו או לא בא ללמדך אלא ביום שנמשח בו זכו הכהנים
לקבל מתנות כשהוא אומר וכו' משחו אותם וא"ר שמעון
מניין שמפרישין היו ישראל מתנות כהונה ולא זכו אהרן
ובניו בהן עד שנמשחו בשמן המשחה ת"ל אשר צוה וכו'
אותם הא למדנו שביום שנמשח בו ביום זכו הכהנים לקבל
מתנות הא מה ת"ל ביום המשח אותו וכו', ועיין בהגר"א:
14 בזכות רבה פי"ד ס"ג: 15 פסול. רבה שם:

(נד) שלשים ומאה הקערה האחת כסף למה נאמר לפי שהוא אומר קרבנו קערת כסף אחת וגו' אין לי אלא מזרק שנתפרש בו בשקל הקודש קערה מנין ת"ל כל כסף הכלים אלפים וארבע מאות בשקל הקודש ללמדך שלא ככלי הדיוט כלי בית עולמים כלי הדיוט שקלן אחד אחד וחזר ושקלם כאחד או ריבה או מיעט אבל כלי בית העולמים שקלן אחד אחד וחזר ושקלן כאחד לא ריבה ולא מיעט ר' נתן אומ' כלי בית עולמים שקלם כלים חזר ועשאן סימון חזר ועשאן כלים לא ריבה ולא מיעט (סליק פיסקא)

(נה) כפות זהב שתים עשרה למה נאמר לפי שהוא אומר כף אחת עשרה זהב היא של זהב ומשקלה של כסף אתה אומר היא של זהב ומשקלה של כסף או היא של כסף ומשקלה של זהב ת"ל כל זהב הכפות עשרים ומאה הא אין עליך לומר כלשון אחרון אלא כלשון ראשון היא של זהב ומשקלה של כסף מעלים על כל אחד ואחד שהקריב י"ב כפות זהב הן הן שנתנדבו ולא אירע בהן פסול (סליק פיסקא)

(נו) כל הבקר לעולה שנים עשר פרים למה נאמר לפי שהוא אומר פר אחד בן בקר מלמד שכולם כשרו לעולה או כבש שנתפרש בו כשר לעולה ושאר כולם לא כשרו לעולה ת"ל כל הבקר לעולה מניד שכולם כשרו לעולה מעלים על כל אחד ואחד שהקריב שנים עשר פרים אילים שנים עשר כבשים בני שנה שנים עשר הם הם שנתנדבו ולא אירע בהם פסול (סליק פיסקא)

(נז) וכל בקר זבח השלמים עשרים וארבעה פרים למה נאמר לפי שהוא אומר ולזבח השלמים בקר שנים מלמד שכולם כשרו לזבח השלמים או בקר שנתפרש בו כשר לזבח השלמים ושאר כולן לא הוכשרו לזבח השלמים ת"ל וכל בקר זבח השלמים מניד שכולם כשרו לזבח השלמים מעלין על כל אחד אחד שהקריב עשרים וארבעה פרים אילים ששים הן הן שהתנדבו ולא אירע בהם פסול: זאת חנוכת המזבח אחרי המשח אותו לענין שאמרנו (סליק פיסקא)

(נח) וכבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו למה נאמר לפי שהוא אומר

(נד) 3 בשקל הקודש רבה פי"ד ורש"י ולעיל פ' מ"ט: 6 ולא מיעט רבה שם ורש"י ורמב"ן על התורה: (נה) 10 כסף רבה פי"ד ורש"י ולעיל פ' מ"ט: 11 זהב רבה שם: 12 פסול רבה שם ורש"י: (נו) 17 פסול לעיל פ' ג' ורבה פי"ד ורש"י: (נז) 22 פסול רבה שם פי"ז: 23 לענין שאמרנו לעיל פיסקא ג"ג:

(נד) 1 שלשים וכו' פסול שורה יב' מ' ח' | כסף ד' ח' | ד לפי שג' | 2 וגו' דר"ל ח' | מזרק ד' ג' אחת | בון טר שמו | ל קערות | 3 ר מלמד | ד שלא ככלי בית עולמים כלי הדיוט שקלן, ל שלא כלי הדיוט ככלי בית עולמים שקלן | 4 ר אם שקלן | ד אחד ואחד... אחד אחד, ט כאחד... אחד אחד, ל אחד... אחד | או בפעם הא' ט ח' | אבל וכו' לא דל אבל אלו לא, ר אבל כלי הקדש שקלן וכו' לא | אבל ט ח' | 5 ר נתן וכו' עד סה"ד | 6 כלים בפעם הא' כ"ה ברי"ה אבל דר כולם וכן ברמב"ן על התורה | חזר בפעם הא' ר ח', ר"ה וחזר וכן בסמוך | (נה) 11 ט בלשון | ר' האחרון | טר הראשון | על ל עם | 12 ואחד ד ח' | י"ב רק ברבה | רבה והן הן | ד שהתברכו: (נו) 14 ר כבשים, ל כבש בן שנתו | ד נתפרש | ושאר כולן | ר ושאר, דט"ל וכולן | 15 כשרון ד, ש"ג הוכשרו | כל הבקר לעולה כ"ה ברבה אבל דט"ל פר אחד (לר ג' בן בקר) | לעולה ד למעלה | מ רבה ומעלים | על ל עם | 16 אילים שנים עשר | ט"ל ח' | כבשים וכו' עשר ד ח', טר ושנים עשר כבשים, ל שנים עשר כבשים כבשי בן שנה שנים עשר | 17 מ רבה והן הן | מ ר שהתנדבו | פסול ד ג' זאת חנוכת המזבח אחרי המשח אותו לענין שאמרנו: (נז) 18 עשרים וכו' פרים דל ח' | 19 השלמים בפעם הב' דר שלמים | 20 כולן דר ח' | מ כשרו | ת"ל וכו' כ"ה ברבה אבל דט"ל ולזבח השלמים | 21 ר הוכשרו | ד שמעלין, ר או מעלין, מ ומעלין | על ל עם | ד אחת | יאחת | 22 אילים ששים ד ח', ל ג' עתודים ששים, מ ששים אילים | מ והן הן | ט"ל שנתנדבו | 23 אחרין טר ביום: (נח) 24 וכבוא וכו' מכולם בעמוד הסמוך שורה יג' ט ח' | לדבר אתו דמ ח' | למה נאמר ר ח' |

וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א א) שומע אני מאהל מועד ממש תלמוד
 לומר ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת (שמות כה כב) אי אפשר לומר
 מאהל מועד שכבר נאמר מעל הכפורת ואי אפשר לומר מעל הכפורת שכבר נאמר
 מאהל מועד כיצד יתקיימו שני כתובים הללו זו מדה בתורה שני כתובים זה כנגד זה
 והרי הם סותרים זה על ידי זה יתקיימו במקומם עד שיבא כתוב אחר ויכריע ביניהם
 5 מה ת"ל ובבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו מניד הכתוב שהיה משה נכנס ועומד
 באהל מועד והקול יורד משמי שמים לבין שני הכרובים והוא שומע את הקול מדבר
 אליו מבפנים ר' יהודה בן בתירה אומר הרי שלשה עשר מיעוטים מיעט אהרן מכל
 דברות שבתורה ואלו הן ובבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול
 מדבר אליו, וידבר אליו ונועדתי לך שם ודברתי אתך (שמות כה כב) אשר אועד
 10 <לך> שמה (שם ל ו) לדבר אליך שם (שם כט מב) כיום צוותו (ויקרא ו לח) את
 אשר יצוה (שמות לד לד) את כל אשר אצוה אותך (שם כה כב) ואחת במצרים ואחת
 בסניי ואחת באהל מועד הרי שלשה עשר מיעוטים מיעט אהרן מכולם.
 וישמע את הקול, שומע אני קול נמוך ת"ל את הדברים האלה דבר ה' אל כל
 15 קהלכם וגו' (דברים ה יט) כתוב אחד אומר ויהי כיום השלישי בהיות הבוקר ויהי
 קולות וברקים (שמות יט טז) וכתוב אחד אומר קול דממה דקה (מלכים א' יט יב)
 כיצד יתקיימו שני כתובים הללו כשהקב"ה מדבר הכל שותקים שנאמר דומו יושבי
 אי סוחר ציון עובר ים מלאוך (ישעיה כג ב) ואומר וידום אהרן (ויקרא י ג) דברי רבי
 יאשיהו ר' יונתן אומר כתוב אחד אומר קול גדול ולא יסף (דברים ה יט) וכתוב אחד
 20 אומר ואחר האש קול דממה דקה (מלכים א' יט יב) כיצד יתקיימו שני כתובים הללו
 כשהקב"ה מדבר בקול גדול מלאכי השרת מדברים בקול נמוך שנאמר על הומותיך
 הפקדתי שומרים כל הזום וכל הלילה תמיד לא יחשו המזכירים את ה' אל דומי לכם
 ואל תתנו דומי לו עד יבונן ועד ישים את ירושלם תהלה בארץ (ישעיה סב ו-ז)

(סליק פיסקא)

(נח) 8 מבפנים ת"כ נדבה פרק ב' י"ב וס"ו כאן רבה
 פ"ד סכ"ב: 13 מכולם ת"כ שם ריש פרק ב' מכילתא
 ריש פ' בא ורבה סכ"א וגם בת"כ שם לפנינו הגרסא אשר
 אועד לכם שמה לדבר אליך שם, אבל במ"ח גם שם הג'
 לך במקום לכם:

1 ח' מ' ח' | 4 רטל נתקיימו | כיצד וכו' ע"י זה | מ' ח' |
 הללן רק ל' | 5 ד' על זה | ל' הכתוב | דר' אחד | 6 ד'
 ומה | לדבר אתן | דטר' ח' | 7 טר' וקול | 8 אליו | ט'
 ח' | מבפנים | ר"ה מן הכפורת | ר' יהודה וכו' | ברבה משלים
 לדבר אתו ר' יהודה וכו' | בן בתירה | מ' ח' | לר' את
 אהרן | 9 ואלו הן | ד' ח' | אל וכו' אתן | מ' ח' | 11 לך
 ד' לכם | שמה לדבר אליך | ר' ח' | מ' שם | אליך | ל' אותך | 12 אותך | ל' ח' | ר' אתך, ד' אליך | 13 ל' שמיעט | ר'
 את אהרן | 14 הקול | ל' ג' מדבר אליו | 15 וגו' | רק ט' | ויהי וכו' הבוקר | ד' ח' | 16 ל' כתי' אחר | 17 הללן דר' ח' | 18
 ואומר | ר' ח' | מ' ונאמר | 19 אחד | טל ח' | אחד | ל' אחר | 21 ל' קול גדול | מלאכי | מ', ש"ג ומלאכי | ר' שרת | מדברים | ד'
 טר' ח' | דטלר' שנאמר (ר' ב' לא יחשו) המזכירים | במקרא הומותיך ירושלם | 23 ואל | ר' אל, מ' וכתוב אל, ד' ואומר אל:

בהעלתך

(נט) וידבר ה' אל משה דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלתך את הנרות למה נאמרה פרשה זו לפי שהוא אומר והעלה את נרותיה והאיר על עבר פניה (שמות כה לו) שומע אני יהיו כל הנרות דולקים על פני כל המנורה ת"ל אל מול פני המנורה יאירו שיהיו נרות מקבילים את המנורה ומנורה את הנרות הא כיצד שלשה כלפי מזרח ושלשה כלפי מערב ואחד באמצע נמצאו כולם מקבילים את את האמצעי מיכן היה ר' נתן אומר האמצעי מכובד: דבר אל אהרן, לפי שכל מעשה הפרשה באהרן הביא את אהרן לכלל דבור: ואמרת אליו, הרי זו אזהרה לאהרן: בהעלתך את הנרות, עשה לה מעלות: אל מול פני המנורה, עשה לה מול ופנים: יאירו שבעת הנרות, שומע אני שיהיו דולקים לעולם ת"ל מערב עד בוקר (ויקרא כד ג) אי מערב עד בוקר > יכול יכבס ת"ל לפני ה' תמיד הא כיצד יאירו שבעת הנרות מערב עד בוקר < לפני ה' תמיד שיהיה נר מערבי תדיר שממנו כדליק את המנורה בין הערבים (סליק פיסקא)

(ס) ויעש כן אהרן, להודיע שבחו של אהרן שכשם שאמר לו משה כן עשה: אל מול פני המנורה, עשה לה מול ופנים: העלה נרותיה, עשה לה מעלות מיכן אמרו אבן היתה לפני המנורה ובה שלש מעלות שעליה הבהן עומד ומטיב את הנרות הניח את הכוז על מעלה שניה ויצא.

(נט) 1 וידבר וכו' למה] ד למה, ט בהעלתך למה | מ בהעלתך את הנרות אל וכו' המנורה למה | במקרא אל משה לאמר | 2 למה וכו' | טמ למה נאמר לפי | ז] ר ח' | לפי שהוא אומר] ר"ה והלא כבר נאמר | 3 ט שיהיו נרות | המנורה] ר ח', ט ר"ה הרוחות, למ ר"ה הנרות | 4 ט כל הנרות | את המנורה] ל פני המנורה | 5 ואחד] ט, ש"ג ואחת | 6 מכובד] ט משובח | אהרן] ד ג' ואמרת אליו בהעלתך את הנרות אל מול פני המנורה וגו' | 7 הפרשה] ר דיבור, ט פרשה | מ הדבור | ז] דט ח' | 8 לה] לר פ"ז לך | לה בפעם הב' | ל לך | 9 ד פנים | ר דליקין | ד ועד וכן לקמן | 10 ל או | המוסגר ח' | ד | יכול] ט ח' | מר יכבה | ת"ל וכו' תמיד] כ"ה גרסת הרמב"ן שבת כ"ב וכן ג' השואל בתשובת הרשב"א ס' ע"ט אבל כולמר וכן ג' הרשב"א שם ור"ה ורמב"ן פ' תצוה ת"ל יאירו שבעת הנרות | הא כיצד וכו' הנרות] ר ח' | הא וכו' בקר] ט ח' | 11 מערב וכו' המנורה] ט ח' כאן ואיתא בפ' תצוה | ר דולק תדיר, רמב"ן דולק תמיד | 12 רמב"ן מדליקין (ס) 13 ט כשם | עשה] ד ג' את המנורה | 14 אל וכו' המנורה] ד ח' | ד פנים | ד את נרותיה | דל מעלה | 15 ד שעליהן | ט כ"ג | ל כהן מטיב | 16 ל יצא |

(נט) 3 כל המנורה, כל אחד לצד שכנגדו. 5 מערב. בתוספ' ר"ד יומא דף ל"ט מגיה שלשה כלפי צפון ושלשה כלפי דרום, דבגמרא מנחות צ"ה: משמע דלא היו מצדדים רק לראב"ש דס"ל דצפון ודרום היו מונחים אבל למ"ד מזרח ומערב היו מונחים כולם היו נוטים לצד מערב וכן הגיה הגר"א וכ"ג, אבל ראוי להעיר כי גם בברייתא דמלאכת המשכן פ"י איתא מערבים ומזרחים היו דולקים כנגד נר האמצעי, עיין מנחות שם ושבת כ"ב: ומגילה כ"א: וס"ז: ד לכלל דבור. עיין לעיל פ' ל"ט: 8 מעלות. נראה דהג' הנכונה עשה לך מעלות כבכ"ר ופ"ז: 9 ומול פנים. האמצעי קרוי פנים והנרות מזה ומזה מול ז"ר וריב"ש ס' ת"י. ולי נראה דר"ל דהנר האמצעי לא היה זקוף כלפי מעלה אלא לצד אחד (למ"ד מזרח ומערב כנגד השולחן ולמ"ד בצפון ודרום כנגד מערב) והצד שכנגדו לאחוריו הוא מול, עיין לעיל פ' ל"ט או מול כנגד פנים: 10 לפני ה' תמיד. שתי הנוסחאות אינן מתפרשות אלא בדוחק דלהגרסא יאירו וכו' קשה היאך דורש מן יאירו שבעת הנרות דלא היה מכבסם ולג' ת"ל לפני ה' תמיד היה לו לומר יכול יכבה כולם (וכן פ' השואל בתשובת הרשב"א שם) וא"כ העיקר חסר והגר"א מגיה יכול כולם מערב עד בקר ת"ל לפני ה' תמיד, ועיין תמיד פ"ג מ"ט ופ"ו מ"א מנחות פ"ט. ות"כ אמר פרשה י"ג ה"ז וחגיגה כ"ו: והרשב"א האריך לישב הסתירה שבין המשניות והיותר נכון לפ"ד פ' התוספ' ר"ד יומא אלא שהוא משבש כל הנוסחאות וג' שתי נרות מערביות: (ס) 16 ויצא. תמיד שם:

כאשר צוה ה' את משה, הצי לוג לכל נר ונר אין לי אלא מנורה שעשה בה את הבנים כאב הקטורת מנין הרי אתה דין נאמרה עבודה באהל מועד במנורה ונאמרה עבודה באהל מועד בקטורת אם למדתי למנורה שעשה בה את הבנים כאב אף הקטורת נעשה בה את הבנים כאב הרי עבודת יום הכיפורים תוכיח שאע"פ שנאמר בה עבודה באהל מועד לא עשה בה את הבנים כאב היא תוכיח לקטורת שאע"פ שנא' בה עבודה באהל מועד לא נעשה בה הבנים כאב לא אם אמרת בעבודת יוהכ"פ שלא נאמר בה בגדי זהב באהרן נילף דבר שנאמר בו עבודה באהרן ובגדי זהב מדבר שנאמר בו עבודה באהרן ובגדי זהב אם למדתי למנורה שעשה בה את הבנים כאב אף הקטורת נעשה בה את הבנים כאב והרי פר העלם דבר של משיח יוכיח שנאמר בו עבודה באהרן ובגדי זהב ולא עשה בה את הבנים כאב היא תוכיח לקטורת שאף על פי שנאמר בה עבודה באהרן ובגדי זהב לא נעשה בה את הבנים כאב אמרת הפרש אדון שלשה לשונות כאחת נאמרה עבודה באהל במנורה ובגדי זהב ונאמר בה תמיד ונאמרה עבודה באהל מועד בקטורת ובגדי זהב ונאמר בה תמיד ואל תבא עבודת יום הכיפורים ותוכיח שנא' בה עבודה באהל מועד אבל אינה בגדי זהב ולא עבודת פר העלם דבר של משיח שאע"פ שנא' בה עבודה באהל מועד ובגדי זהב אבל לא נאמר בה תמיד אלמוד דבר מדבר ואדון דבר מדבר אלמוד דבר ששונה בשלשה דרכים מדבר ששונה בשלשה דרכים ואל אלמוד דבר ששונה בשלשה דרכים מדבר שאינו שונה בשלשה דרכים אלא בדרך אחד או בשנים אם למדתי למנורה שעשה בה את הבנים כאב אף הקטורת נעשה בה את הבנים כאב (סליק פיסקא)

(סא) וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרחה מקשה היא כמראה וגו', רבי עקיבא אומר זה אחד משלשה דברים שהקשה בהם משה והראה

1 נר ונר. ת"כ אמור פרש"י ג' הי"א מערב עד בקר תן להן מדתן שיהו דולקין מערב עד בקר, ומנחות פ"ט: — אין לי חסרון בכאן והגר"א הגיה אין לי אלא אהרן בניו מנין ת"ל יערוך אותו אהרן ובניו אין לי אלא מנורה וכו': 2 באהל מועד. ר"ל עבודת פנים: 10 הבנים כאב. סותר למה דאיתא בת"כ חובה פ"ג ה"ז דכשר בכהן הדיוט ועיין יומא ע"ג. דברים שבין כהן גדול לכהן הדיוט פר כהן משיח ופר הבא על כל המצוות ורש"י מוחק שם פר כהן משיח משום דהיינו פר הבא על כל המצוות דמשיח שחטא מביא פר והדיוט כשבה או שעירה ולפי שיטת הספרי יש לקיים הגרסא ולפרש דפר הבא על כל המצוות היינו דאינו כשרה הקרבנו אלא בכהן גדול, ועיין ריטב"א שם ומגילה ט': בתוספ' ד"ה אין בין ובתוספתא הוריות פ"ב ה"א גרס כגרסת רש"י:

1 ל צוה אל משה | 2 למ לקטורת | מ הריני דן | ט נאמרה עבודה בפנים | דמ נאמר... ונאמר | באהל מועד] כ"ה דל אבל טמר ר"ה באהרן וכן בכולן ואולי צ"ל באהרן באהל מועד | במנורה] ר"ה, ש"ג ובמנורה | 3 באהל מועד] מ ח' | בקטורת] מ ר"ה, ש"ג ובקטורת | למנורה] ל ח', מ במנורה | כאב] ט ג' היא תוכיח לקטורת | 4 הרי וכו' עד טה"ד] מ ח' | ר יוכיח | שאע"פ] טר ח' | 5 טמר ולא | לר והיא | 6 לא וכו' זהב שורה ח] ד ח' | לא וכו'] ט ר"ה אמרת הפרש נאמרה (ר"ה נאמר) עבודה באהרן ובמנורה (ר"ה במנורה) ובגדי זהב ונאמרה עבודה באהרן ובקטורת (ר"ה עבודה בקטורת) ובגדי זהב אם למדתי | לא וכו'] ל מה לעבודת יוהכ"פ | 7 בה] דמ בו | ל עבודה בגדי זהב אדון דבר | באהרן] אולי צ"ל באהל מועד או באהרן באהל מועד וכן בסמוך | 8 ובגדי זהב] ד ח' | ל אלא אם | למנורה] ל ג' שג' בה ואולי צ"ל שג' בה עבודה באהרן (באהל מועד) ובגדי זהב | 9 ל אף קטורת שג' בה עבודה באהרן ובגדי זהב געשה | ט"ל הרי | פר] דל ג' עבודת | 10 בן] דר בה | ל ובגדי וכן בסמוך | ולא וכו' זהב] ר ח' | ל והיא יוכיח | 11 דל עשה | 12 ט שלש | דל כאחד | נאמרה] ל, ש"ג נאמר | במנורה] ר"ה, ש"ג ובמנורה | 13 ונאמרה וכו' מועד] ט ח' | באהל מועד] ל באהרן | בקטורת] ר"ה, ש"ג ובקטורת | ד ונאמרה | ר ולא נאמר בה | 14 ט אע"פ שג' | 15 עבודת] ד ח' | ר שאף לפי שג' | דל בו וכן בסמוך | 16 דר דבר מדבר ששונה | 18 טר שלא | בשלשה דרכים] ט ח' | ר או בדרך | ד את המנורה:

(סא) 20 מקשה וכו' וגו'] טלמר ח' | 21 מ אמר ר"ע | לר שקישה, ט שנתקשה | והראה לו הקב"ה] ר והראה

לו הקב"ה כאילו באצבע כיוצא בו אתה. אומר החודש הזה לכם ראש חדשים (שמות יב ב) כיוצא בו אתה אומר וזה לכם הטמא (ויקרא יא כט): מקשה, אין מקשה אלא מין קשה מעשה אומן מעשה קורנס: עד ירכה עד פרחת, אין לי אלא ירכה ופרחה גביעיה כפתוריה ופרחיה מנין ת"ל ועשית מנורת זהב מהור וגו' (שמות כה לא) או יעשה איברים איברים ת"ל ממנה יהיו (שם): מקשה היא עוד למה נאמר והלא כבר נאמר מקשה זהב ומה ת"ל מקשה היא לפי שמצינו בכלי בית עולמים שאם אין להם מין קשה עושים מין גרוטי שומע אני אף במנורה כן ת"ל מקשה היא שנה עליו הכתוב לפסול מיכן אמרו אין של זהב עושים של כסף ושל ברזל ושל נחושת ושל בדיל ושל עופרת דברי רבי ר"י ברי יהודה אומר אף של עץ ושל חרס אבל אין להם מין קשה אל יעשו מין גרוטי מה שאין כן בחצוצרות שבחצוצרות אין של כסף לא יעשו של זהב אבל אין להם מין קשה עושים מין גרוטי נמצא כשר במנורה פסול בחצוצרות כשר בחצוצרות פסול במנורה, אין במנורה נרות גביעים כפתורים ופרחים אלא בזמן שהיא מן הבכר מין זהב מין קשה: כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה, להודיע שבחו של משה שכשם שאמר לו המקום כן עשה. ר' נתן אומר אין צריך שהרי כבר נאמר וראה ועשה (שמות כה מ) מניד הכתוב שהראהו הקב"ה למשה כלים עשויים ומנורה עשויה ונעשית כמה שנאמר כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה (סליק פיסקא)

(סב) זאת אשר ללוים מבן חמש ועשרים שנה ומעלה, שנים פוסלים בלוים ואין המום פוסל בלוים שהיה בדין מה אם במקום שלא פסלו שנים פסלו מומין כאן שפסלו שנים אינו דין שיפסלו מומים ת"ל זאת אשר ללוים שנים פוסלים

מקום, ט והראהו הקב"ה, מ והראהו | 1 כאילו דמ ח' | כיוצא וכו' חדשים] לר ח' | מ כיוצא דבר וכן בסמוך | 2 ר הטמא בשרץ | 3 מין] למ מן | דטר ועד פרחת, ל על ירכה על פרחת | 4 כפתוריה] ט פ' תרומה ח' | זהב טהור וגו'] דל ח' | 5 מקשה] ל ח' | 6 שאם אין] ט, שג שאין וכן ט פ' תרומה | 7 מר ועושים כמין גרוטי | ל מן גרוטי | במנורה] ט מנורת, וילק' דפ' ווינציאה במנורת משה אבל ט פ' תרומה במנורה | ד שינה | מ עליה | 8 ל לפסולו | מ אמרו עושין של זהב של כסף | ושל נחשת ושל בדיל] ד ח' | ושל בדיל] טמ ח' | 9 רבי] ל ח' | ושל חרס] ט ח', מ ולא של חרש | 10 ל אין עושין | ט יעשה | מ כמין גרוטי | שבחצוצרות] ד ח', ט שכן שבחצוצרות | 11 טר אל | ט אם אין | טמר עושה, ל יעשו | 12 ד אין לי אלא מנורה נרות גביעיה כפתוריה ופרחיה מנין | ט גביעיה כפתוריה פרחיה | 13 מ שהן | ד מין הככר | טר מן זהב | ל של זהב | ר מן קשה, למ ומין קשה | את משה] ר למשה | כן עשה] רק ט | 14 ר של אהרן | ט הקב"ה, מ הקב"ה למשה | 15 מ הרי | מ ועשה בתבניתם | ר המקום, ל הב"ה | 16 ונעשית] ט ח' ואיתא לעיל פ' תרומה | כמה] טר ח', מ כמה | ר למשה | 17 מ עשה בצלאל את המנורה: (סג) 18 זאת וכו' לעבודה בעמוד הסמוך שורה ד] ט ח' | מבין וכו' ומעלה] ד ח' | ר פוסל] 19 מה אם] ד ומה | 20 ד במומין... במומין | זאת] ד ח' | ר פוסל |

(סא) 2 הטמא. עיין מכילתא בא פ"א ושם הג' והראהו המקום את כולן באצבע וצ"ל כאילו באצבע ומנחות כ"ט. פדר"כ פ"ה פס"ר פט"ו שמ"ר פט"ו ובמד"ר פט"ו ס"ד ותנח" א' ובי' כאן ושמיני: 3 קורנס. הגר"א מגיה מן קשה אבל גם בת"י איתא מיבא קשיא וגראה דלפי הספרי מקשה כולל ג' הוראות מין קשה ומה שקשה לעשות וצריך אומן בעשייתו ומה שנעשה ע"י שמקיש בקורנס מגזרת נקש ועיין רד"ף ת"א ופ"א: 4 ופרחיה. דפרחה לא משמע ליה אלא פרחת העליון, ועיין רד"ף: 5 ממנה יהיו. ר"ל בפסוק ל"ו: 6 בכלי בית עולמים. הגר"א הגיה שמצינו בחצוצרות ובאמת קשה דהיכן מצינו בשאר כלים דצריכין לכתחלה מקשה ולפי ג' הב' בילק' מחלק בין מנורה של בית עולמים ומנורת משה אבל הלשון לא משמע כן: 12 במנורה. תוספתא חולקין פ"א הי"ח וס"ז ומנחות כ"ח: 13 מין קשה. נראה דגרסא העקרתית היתה אין לי במנורה נרות וכו' ופרחים אלא בזמן (עיין לשון דומה לזה לעיל פ' ל"ו) ועל ידי כך נשתבשה הגרסא וברייתא זו סותרת לברייתא דלעיל דמין קשה אפילו בדיעבד מעכב ויותר מפורש בברייתא דמלאכת המשכן כשהוא בא זהב טעונה מקשה כשאינה באה זהב אינה טעונה מין קשה ובמנחות כ"ח. מביא ברייתא זו ובאותו הדף בעצמו ברייתא דלעיל ולא מקשה אהרדי והרמב"ם פ"ג מהלכות בית הבחירה ה"ד נראה דהרגיש בזה ובא לישב הסתירה וז"ל שם וכן מנורה הבאה זהב תהיה כולה ככר עם גרותיה כולה מקשה מן העשותות ושל שאר מיני מתכות אין מקפידין על משקלה ואם היתה חלולה כשרה ומיד אח"כ כתב ואין עושין אותה לעולם מן הגרוטאות בין שהיתה של זהב בין שהיתה של שאר מיני מתכות וא"כ מחלק בלשון מקשה אם בא למעט חלול או גרוטאות וצ"ע: 14 כן עשה. בצווי ע"י בצלאל, ועיין ת"י ורש"י ורמב"ן: — אין צריך. כלומר הכתוב מיותר שהרי כבר

בלוים ואין מומים פוסלים בהם: ומבן חמשים שנה, ר' נתן אומר כתוב אחד אומר מבן חמש ועשרים שנה ומעלה וכתוב אחד אומר מבן שלשים שנה (במדבר ד כג) כיצד יתקיימו שני כתובים הללו מבן חמש ועשרים שנה לתלמוד ומבן שלשים לעבודה (סליק פיסקא)

5 (סג) ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה, שומע אני מכל עבודה במשמע ת"ל ולא יעבוד עוד ושרת את אחיו באהל מועד מלמד שחזור לנעילת שערים ולעבודת בני גרשום ר' יהודה אימר הואיל ואמרה תורה יעבוד ואמרה לא יעבוד עוד אני למדתי שהעובד בשלשים אינו עובד בעשרים וחמשה כך הכהן לא יעבוד בעשרים וחמשה ת"ל ולא יעביד עוד.

10 ושרת את אחיו באהל מועד ועבודה לא יעבוד ככה תעשה ללוים שנים פוסלים בלוים ואין פוסלים בכהנים שהיה בדין ומה אם במקום שלא פסל מומים פסל שנים כאן שפסל מומים אינו דין שיפסול שנים ת"ל ושרת את אחיו שנים פוסלים בלוים ואין פוסלים בכהונה שעד שלא נכנסו לארץ היו הלוים כשרים מבן שלשים שנה ועד בן חמשים שנה והכהנים משיביאו שתי שערות עד עולם אבל משנכנסו לארץ אין הלוים נפסלים אלא בקול (סליק פיסקא)

15 (סד) וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ

1 ל מ המומים | ר המום פוסל | בהם מ בלוים ונ' וי"א ת"ל ושרת את אחיו | בהם | ר' ג' סליק פיסקא וצ"ל לקמן | ר מן חמש שני' | שנה | מ ג' ישוב | ר' נתן אומר | דל ח' | 2 ד ומבן | לר אחר | 3 הללן דר ח' | ל מבן עשרים וחמש: (ג) 5 מצבא העבודה | ד מ ח' | מכל | ד, ש"ג כל | 6 מ משמע | מ ת"ל עד ושרת | מלמד | ד, ש"ג מגיד | 7 מ הגרשוני | ר"י עד סה"ד | מ ח' | ר"י | ד, ש"ג רבי | יעבוד | ד ח' | מ עבוד | ואמרה | ל ג' תורה | 8 עוד | מלך ר"ה ח' | אני וכו' | דל (רק גרסת ל אם למדתי), ט אם למדתי שהוא עובד בשלשים אינו עובד בכ"ה יכול יעבוד כולו לכ"ה ת"ל וכו', ר את למדתי שהעובד בעשרים כך לא יבא בעשרים וחמש ת"ל וכו' | 9 ל לא | עוד | ט ג' ושרת ועבודה לא יעבוד | 10 ושרת עד סה"ד | ט ח' | ושרת וכו' יעבוד | מ ח' | ככה וכו' ללוים | רק מ | 11 שהיה וכו' שנים שורה יב | מ ח' | פסל ... פסל | ל פסלו ... פסלו | 12 ל שנפסלו ... שנפסלו | ר"ה שיפסלו בשנים | ת"ל וכו' | מ שני אשר ללוים ולא אשר לכהנים שעד שלא וכו' | 13 ר פוסל וכן בסמוך | בכהונה | ד, ש"ג בכהנים | ר"ה עד | נכנסו | דל ג' לויים, ר ג' ישראל | 14 ר משהביא: (סד) 16 בשנה וכו' לאמר | מלך ח' | לצאתם וכו' טיני' מ ח' |

נאמר וע"כ דבא לומר דלא פעם אחת בלבד הראה הקב"ה למשה את המגורה ויותר מבואר בס"ז ע"ש, ולשון הפ"ו רבי נתן אומר הראה לו הב"ה למשה כלים עשויין ומגורה עשויה וכן עשה בצלאל את המגורה לרבות משמשי מגורה ועיין מ"ע וא"ג והא"א מוחק ת' ונעשית וא"ג: (סג) 1 פוסלים בהם. חולין פ"א מ"ו תוספתא שם פ"א ה"ט"ו ובגמרא שם כ"ד. ת"י פ"ו: — ומבן צ"ל ומבן חמש ועשרים שנה: 4 לעבודה. חולין שם תוספתא שקלים פ"ג הכ"ו פ"ו ורמב"ן: (ג) 7 שערים. כלומר לשמירה דהא לא היו שם שערים ר"ד"ף: — בני גרשום. נראה דה"ה בני מררי עיין רא"ם ורד"ף וא"י ועיין לקמן פ' קט"ו וצריך לומר דקודם ג' היו אסורין לסייע וא"ו אבל לאח"כ מיכן שנפסלו רשאין לסייע וצ"ע למה נפקדו גם בני גרשום ומררי מבן שלשים ועד חמשים מאחר דכשרים לעבודתם גם לאחר חמשים וצ"ל דעד חמשים עיקר החיוב מוטל עליהם ולאחר מיכן רק הם מסייעים לעת הצורך ואי אמרינן דלשיר פסולין אתי שפיר ועיין רש"י וסה"מ מ"ע ל"ד וברמב"ן שם ועיין חולין כ"ד. ומסוף הספרי כאן אבל משנכנסו לארץ וכו' משמע דבמדבר גם לשיר נפסלין בשנים: 9 יעבוד עוד. אינו מובן, וכתב ר"ה הכי ג"ל למתני אם למדתי שהעובד מבן חמש ועשרים לא יעבוד בעשרים וחמש (משום דכתב מבן חמש ועשרים שנה ומעלה) כך לא יעבוד בחמשים ת"ל ומבן חמשים שנה וגו' ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות דבאמשים נמי עובד וכן מהר"ס בשם הראב"ד, ומביא שם עוד גרסא אחרת אם למדתי שהעובד בחמשים (ט"ס במקום בעשרים כדמוכח מדבריו אח"כ) כך לא יעבוד בעשרים אבל יעבוד מכאן ולהלן ת"ל עוד. והוא כעין גרסת כ"ר ופירש שם דס"ד כשם שעובד עשרים דהיינו מן שלשים עד חמשים כך לא יעבוד עשרים ולסוף שבעים יחזור לעבודתו וכן פ' בברית אברהם והגר"א מגיה הואיל ואמרה תורה עבוד בכ"ה ולא יעבוד בחמשים אם למדתי שעובד בחמש ועשרים כל עבודות ת"ל לא יעבוד עוד ושרת את אחיו: 12 את אחיו. נראה דצ"ל ת"ל ככה תעשה ללוים ועיין גרסת הגמרא חולין שם וגרסת המ"ח כאן: 15 אלא בקול. עיין חולין שם ותוספתא שם פ"א ה"ט"ו ודברי הספרי כאן סותרין למה שאמרו בירושלמי ברכות ז ע"ב והלא אין עולמו של לוי אלא המשים שנה וכבר העיר ע"ז באהבת ציון וירושלים שם ובספר תורה תמימה כאן:

מצרים בחודש הראשון לאמר, בנגות ישראל הכתוב מדבר שהיה להם אחד עשר חודש שהיו חונים לפני הר סיני וללמדך שאין מוקדם ומאוחר בתורה שבתחלת הספר הוא אומר וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני ובאן הוא אומר בחודש הראשון ללמדך שאין מוקדם ומאוחר בתורה רבי אומר אין צריך שהרי כבר נאמר ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת ועדיין לא אכלו אלא ללמדך שאין מוקדם ומאוחר בתורה וללמדך שהיו מונים עם יציאתם ממצרים שנאמר בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים באו לארץ התחילו מונים לביאתם שנאמר כי תבואו אל הארץ (ויקרא כג י) נבנה הבית התחילו מונים לבניינו שנאמר ויהי מקצה עשרים שנה אשר בנה שלמה את שני הבתים (מלכים א' ט ז) חרב הבית התחילו מונים לחורבנו שנאמר אחרי אשר הוכתה העיר (יחזקאל מ א) תקף עליהם שול השיעבוד התחילו מונים לשיעבודם שנאמר בשנת שתים לדריוש המלך (חגי א א) ואומר ובשנת שתים למלכות נבוכדנצר (דניאל ב א) וכשם שהיו מונין לשנים כך היו מונים לחדשים > שנאמר < בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים > (סליק פיסקא)

15 (סה) ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו למה נאמר לפי שהוא אומר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל (שמות יב ו) שומע אני בין בחול בין בשבת ומה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר כל המלאכות חוץ משחיטת דפסח או אף בשחיטת הפסח מה אני מקיים ושחטו אותו בשאר כל הימים חוץ מן השבת או אף בשבת ת"ל ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו דברי רבי ואשיה. גם לו ר' יונתן ממשמע הוה עדיין לא שמענו. גם לו רבי יאשיה לפי שהוא אומר צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי (במדבר כח א) אם ללמד על התמיד שדוחה את השבת אינו צריך שהרי כבר נאמר וביום השבת שני כבשים בני שנה (שם ט) ומה תלמוד לומר במועדו אלא מופנה להקיש לדון ממנו גזירה שוה נאמר כאן במועדו ונאמר להלן במועדו מה מועדו האמור להלן דוחה את השבת אף מועדו האמור כאן דוחה את השבת.

25

1 בנגות ל נכות | שהיה ד, ש"ג שהרי 2 טר חדשים | וללמדך מ, ש"ג ללמדך | 3 באהל וכי השני ט ח' | ר בחדש השני וגו' | באחד וכי השני דל ח' | 6 אלא דמ ח' | בתורה ט בפסוק, ל ג' ללמדך שאין מונין זמן בתורה | דל ללמדך 7 עם יציאתם ט מיציאתן | שג' עד סה"ד ט ח' | מ כשבאו | 8 מונים | ל למנות | שג' ל ח' | הארץ מ ג' אשר אני נוהן לכם וספרת לך שבע שבתות שנים | מ כשבנה | התחילו מ ח' וכן ככולן | 9 מ ארבעים שנה | את שני הבתים | דר ח', ל את הבית וגו' | 10 מ כשחרב | ל למנות בחורבנו | ר אחר | אשר הוכתה | ל הכות' | 11 ל למנות | 12 ואומר רק מ | ובשנת ר בשנת | מ בשנת שנים | מ נבוכדנצר חלם | ד שמונים | 13 המוסגר ח' ד :

(סה) 15 במועדו | טלמר ח' | 16 ד עדת בני ישראל | 17 כלל מ ח' | טמר מלאכות | מ או יכול אף | 18 ר לפסח | מ חוץ משבת ת"ל | 19 בני וכי במועדו | דלר ח' | במועדו מ ח' | גם ד אמר | 20 ממשמע וכי שמענו | ל עדין לא שמענו ממשמע הוה | לפי דל מפני | 21 ט להם | ואמרת אליהם מ ח' | 22 את דמ ח' | מ שבת | ל שכבר | 23 אלא מ ח' | טלמ ולדון | ממנו מר ח', ל הימנו | 24 להלן... כאן דל כאן... להלן | מועדו | ר במועדו | מועדו | ט במועדו |

(טו) 1 הכתוב מדבר. שלא חשו ליכנס לארץ ר"ה ובמ"ע פ' שלא היו ראויין למלחמת כנען והגר"א מגיה בשבח ועיין גרסת כ"ל וספרי דברים פ"ב: — אחד עשר חודש אינו מכוון ונראה דנאמר מתחלה על הפסוק שמביא אח"כ באחד לחדש השני: 8 אל הארץ. עיין בגרסת המ"ח ולפ"ז הפ' דהתחילו למנות שמיטין ויובלות ועיין תוספתא מנחות פ"ו ה"כ והא"א הגיה ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנים ועיין מכילתא בחדש פ"א ומכילתא דרשב"י דף צ"ג וירוש' ר"ה נו ע"א:

(סה) 16 עדת ישראל. כ"ה במקרא וכגרסת הדפוס עדת בני ישראל איתא גם במכילתא דרשב"י דף ח' עיין בהערות המו"ל שם: 25 דוחה את השבת. מכילתא בא פ"א ספרי פ' קמ"ב תוספתא פסחים פ"ד ה"ב ירושלמי לג ע"א בבלי

בארבעה עשר יום בחדש הזה בין הערבים תעשו אותו במועדו למה
 נאמר והלא כבר נאמר ויעשו מה ת"ל במועדו אלא בא הכתוב ולימד על פסח ראשון
 שכשם שדוחה את השבת כך דוחה את הטומאה הא עד שלא יאמר יש לי בדין ומה
 פרה שאינה דוחה את השבת דוחה את הטומאה פסח ראשון שדוחה את השבת אינו
 5 דין שידחה את הטומאה הרי פסח שני יוכיח שדוחה את השבת ואינו דוחה את הטומאה
 והוא יוכיח לפסח ראשון שאף על פי שדוחה את השבת לא ידחה את הטומאה תלמוד
 לומר במועדו בא הכתוב ולימד על פסח ראשון שכשם שדוחה את השבת כך דוחה
 את הטומאה: ככל חקותיו, אלו מצוות שבגופו שה תמים וזכר בן שנה: וככל
 משפטיו, אלו מצוות שעל גופו לשבעה למצה ולביעור חמץ (סליק פיסקא)
 10 (סו) וידבר משה אל בני ישראל לעשות הפסח למה נאמר לפי שהוא
 אימר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל (ויקרא כג מד) ומה ת"ל וידבר משה
 אל בני ישראל לעשות הפסח אמר להם שמרו את הפסח בזמנו נמצאו מועדות
 בזמנם ד"א מלמד ששמע פרשת מועדות מסיני ואמרה לישראל וחזר ושנאה להם
 בשעת מעשה ד"א אמר להם הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות החג
 15 בחג מיכן אמרו משה תקן להם לישראל להיות שואלים בענין ודורשים בענין

(סליק פיסקא)

(סו) ויעשו את הפסח בראשון בארבעה עשר יום לחודש, בגנות ישראל
 הכתוב מדבר שלא עשו אלא פסח זה בלבד וכן הוא אומר הובחים ומנחה הגשתם לי
 במדבר וגו' (עמוס ה כה) ר' שמעון בן יוחי אומר ישראל לא היו מקריבים ומי היה
 מקריב שבטו של לוי שנאמר ישימו קטורה באפך וכליל על מזבחך (דברים לג י)
 20 ואומר ויעמד משה בשער המחנה ויאמר מי לה' אלי (שמות לב כו) ישראל עבדו
 עבודה זרה ושבטו של לוי לא עבדו עבודה זרה שנאמר כי שמרו אמרתך (דברים
 לג ט) ואומר כי מולים היו כל העם היוצאים ממצרים וגו' (יהושע ה ה) ישראל לא
 היו מולים ומי היה מל שבטו של לוי שנאמר ובריתך ינצורו (דברים לג ט).

ס"ו ת"כ אמור פרק י"ז י"ג: 4 דוחה הטומאה. דהרי פרה
 ראשונה נעשית בטמאים: 5 את הטומאה. לקמן פיסקא ע'
 8 את הטומאה. פסחים פ"ז מ"ד ירושלמי פסחים לד ע"ב
 בבלי עז. יומא נ: 9 ולביעור חמץ. עיין ברש"י וברמב"ן
 שכתב דט"ס וצ"ל מצות שבגופו שה וכו' שעל גופו צלי אש
 ראשו על כרעיו ועל קרבו שחזר לגופו מצה וביעור חמץ
 וראיתו מפ"ש שנאמר בו חקותיו ומשפטיו ומצה וחמץ עמו
 בבית תמוה דבפ"ש לא כתיב ומשפטיו ועיין לקמן פ' ס"ט:
 (סו) 10 שהוא אומר. גרסת רש"י והלא נאמר: 13 בזמנם.
 בספרי דברים קכ"ז דרש כן על הפסוק דשמור את חודש
 האביב: 14 ד"א. לפי הגרסא בספרי לקמן משמע דצריך
 למחוק מלת ד"א אבל במדרש תנאים גרס גם שם ד"א
 ולפ"ז אפשר דצ"ל אמר להם הווי שונין הלכות וכו' ועיין
 ת"כ אמור פרק י"ז י"ב (וצ"ע קצת עיין רד"ף) ותוספתא
 מגילה פ"ד וירוש' פסחים כו ע"ב (ושם בבית ועד שואלין
 קודם לשלשים יום) ובבלי שם ר':
 (סו) 18 בלבד. עיין ברמב"ן ובפירושו ולפ"ז צריך
 להשלים בין הערבים במדבר סיני ועיין בס"ז: 24 ובריתך
 ינצורו. עיין בס"ז ובגמטן שם:

1 יום ט ח' | בחדש | דט"ל לחודש | בין הערבים וכו'
 במועדו | דל"ר ח' | ט הזה במועדו | 2 ויעשו | מ ג' בני
 ישראל | ט מה ת"ל ויעשו מה ת"ל במועדו | 3 כן | ט
 ח' | הא עד וכו' עד סה"ד | מ ח' | 5 הרי' ל ח' | 8
 שבגופו | ר ח' | ל וכל | 9 שעל גופו | ר"ה שבגופו | ד
 לר ולמצה, ר"ה גרא דג' למצה ולמרור | מ לביעור, ט
 ולשיעור:
 (סו) 11 אל בני ישראל | דל ח', ט אל בני ישראל את
 מועדי ה' | ומה ת"ל וכו' לעשות הפסח | מ ח' | 12 מ
 שמרו הפסח בזמנו ויבא בזמנו ד"א וכו' | ר"ה ונמצאו,
 ד נמצאת | ד מועדים | 13 בזמנם | ט בתיקונן | פרשת
 מועדות | ט פרשה זו | ואמרה | ל וחזר ואמרה | לישראל
 ט להם, ר"ה להם לישראל | 14 ט המעשה | ד"א אמר
 להם | מ ח' | 15 תקן להם לישראל | ר הקנה את ישראל |
 להם | מ ח' | בענין בפעם הא' | ד מ ח' | ל כענין...כענין:
 (סו) 17 ויעשו | ט ג' בני ישראל | 19 וגו' | דטמר
 ח' | ט ור' שמעון | טר מי | 20 וכליל על מזבחך | רק
 ר | 22 ושבטו של לוי | דל ולוים | שנאמר | דל ח' | אמרתך | ד ג' ובריתך ינצורו | 23 ואומר | ד ח' | ישראל לא
 היו מולים | ר ח' | 24 ט מלין | מ ומי היו מולים | מל | ד ח' |

ככל אשר צוה ה' את משה בן עשו בני ישראל, להודיע שבחן של ישראל שכשם שאמר להם משה בן עשו (סליק פיסקא)

(סח) ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם, מי היו נושאי ארונו של יוסף היו דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר מישאל ואלצפן היו שנממאו לנדב ואביהוא ר' יצחק אומר אין צריך אם נושאי ארונו של יוסף היו יכולים ליטהר ואם מישאל ואלצפן 5 היו יכולים ליטהר <ומי> היו למת מצוה נטמאו שנאמר ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא לא היו יכולים לעשות בו ביום אבל היו יכולים לעשות ביום שלאחריו נמצינו למדים שחל שביעי שלהם להיות ערב פסח.

ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא, אם משה לא היה יודע אהרן היה יודע אלא סרס המקרא ודרשהו דברי ר' יאשיה אבא חנן אומר משום ר' אליעזר 10 בבית המדרש היו יושבין ובאו ועמדו לפניהם.

ויאמרו האנשים ההמה אליו, מגיד שהיו בני אדם כשרים וצדיקים וחרדים על המצוות רבי אומר אין צריך הריו הוא אומר ויאמרו האנשים ההמה אליו שאין תיל ההמה אלא מגיד שאין נשאלים אלא לבעל המעשה.

למה נגרע, אמר להם אין קדשים קרבים בטומאה אמרו לו אם לא יזרק הדם 15 על הטמאים והבשר יאכל לטהורים והדין נותן ומה חטאת שהיא קדשי קדשים דמה נזרק על הטמאים ובשרה נאכל לטהורים הפסח שהוא קדשים קלים דין הוא שיזרק הדם על הטמאים והבשר יאכל לטהורים אמר להם אין קדשים קרבים בטומאה אמרו לו אם קדשים שיש להם אחריות יהו קרבים קדשים שאין להם אחריות לא יהו קרבים 20 אמר להם לא שמעת.

עמדו ואשמעה, כאדם שאומר אשמע דבר מפי רבי אשרי ילוד אשה שכך היה מוכטח שכ"ז שהיה רוצה היה מדבר עמו אמר ר' חידקא שמעון השקמוני היה לי חבר מתלמידי ר"ע ואמר יודע היה משה שאין טמא אוכל את הפסח על מה נחלקו אם יזרק 25 הדם עליהם אם לא ראויה היתה פרשת טמאים שתאמר על ידי משה אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהם לכך שמנלגלים זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב (סליק פיסקא)

(סח) 8 ערב פסח. סוכה כ"ה. פסחים צ"ו ותי"י: 11 לפנייהם. לקמן פיסקא קל"ג: 13 לבעל המעשה. כשיכול ללכת בעצמו. מהר"ס בשם הראב"ד ועיין ס"ז: 20 שמעתי. פסחים ס"ב. ותי"י: 25 חייב. לקמן פ' ק"ט וקל"ג ומסכת שמחות פ"ח:

1 בן עשו בני ישראל דל ח': (סח) 3 ויהי עד סה"ד ט ח': ל מי שהיו | 4 ואלצפן ל ג' בני עזריאל | הוין ל ח': | מ בנדב | 5 מ שאם | 6 ומין ד למי | 7 ביום ההוא וכו' | מר ביום ההוא ביום ההוא לא היו יכולין לעשות (מ ח') יכולין הם לעשות ביום וכו' (מ ביום שלאחריו יכולין) | לעשות בפעם הב' | ל ח': 8 למ בערב | מ הפסח | 9 ביום ההוא | טמר ח' | אם משה ד שאלו את משה | אבא וכו' | ד ד"א ר' אבא אומר משום ר"א | ל משום ר"א אומר | 11 היו יושבין ובאו | דל באו, מ היו, ר היו ובאו | ט ובאין | 12 ל מגיד שבני אדם צדיקים וכשרים וחרדין בכל המצות היו | מ שהיו אנשים כשרים למקום וצדיקים וחרדים במצות | וצדיקים | ד ח' | 13 אליו | טר ר"ה ח' | שאין ת"ל ר"ה מה ת"ל | ל שאין ת"ל ההמה ומה ת"ל ההמה | 14 אלא | מר ח' | מר ר"ה נשאל | למ מעשה | 15 נגרע | ט ג' לבלתי הקריב וגו' | להם | ט ליה | אמרו לו | ר ח' | אם לאו | דל א"כ | 16 הטמאים | דל הטומאה | ט יזרק הדם עלינו | יאכל | מ, ש"ג נאכל | ל קודש קדשים | 17 הטמאים | דל הטומאה | 18 ל הטומאה | יאכל | מ, ש"ג נאכל | אמר להם | ט אמר ליה וכן בכולן | 21 ואשמעה | ר ג' וגו', ט ג' מה יצוה ה' לכם | דבר | מ ח' | הית | מ הוא | 22 טמ מ שהוא | שמעון השקמוני | מ ח' | שמעון | ד ח' | 23 טמא אוכל ד, ש"ג טמאין אוכלין | ט גורק | 24 מ או לאו | מ וראויה וכו' טמאים שתאמר על ידו לפיכך מגלגלין וכו' | שתאמר על ידי משה וכו' אלן דל ח' | אלא וכו' ידיהם | ר ח' | 25 שתאמר על ידיהם | ל שני על ידם | לכך | ט ח' | ט זכאין | ט חייבין:

(טט) וידבר ה' אל משה דבר אל בני ישראל לאמר איש איש כי יהיה
טמא לנפש זה דבר ששאל או בדרך רחוקה זה דבר שלא שאל:
כי יהיה טמא לנפש, אין לי אלא טמא מת שאר טמאים מנין ת"ל או בדרך
רחוקה הרי אתה דן בנין אב מבין שניהם לא ראי טמא מת כראי דרך רחוקה ולא
ראי דרך רחוקה כראי טמא מת הצד השווה שבהם שלא עשה את הראשון יעשה את
השני כך כל שלא עשה את הראשון יעשה את השני.
בדרך רחוקה, איני יודע איזו היא דרך רחוקה שיערו חכמים כל שהיה בשעת
שחיטת הפסח מן המודיעים ולחון וכן לכל מדתה רבי עקיבא אומר נאמר טמא מת
ונאמר דרך רחוקה מה טמא מת רצה לעשות ואין יכול אף דרך רחוקה רצה לעשות
ואין יכול ר' אליעזר אומר נאמר ריחוק מקום במעשר ונאמר ריחוק מקום בפסח
מה ריחוק מקום האמור במעשר חוץ למקום אכילתו אף ריחוק מקום האמור בפסח
חוץ למקום אכילתו איזהו מקום אכילתו מפתח ירושלים ולפנים ר' יהודה אומר משמו
נאמר ריחוק מקום במעשר ונאמר ריחוק מקום בפסח מה ריחוק מקום האמור במעשר
חוץ למקום הכשירו אף ריחוק מקום האמור בפסח חוץ למקום הכשירו ואיזה מקום
הכשירו מפתח העזרה ולפנים.
או בדרך רחוקה, נקוד על הה"א שאפילו בדרך קרובה והוא טמא לא היה
עושה עמהם את הפסח כיוצא בו ישפוט ה' ביני ובינך (בראשית טו ה) נקוד עליו שלא
אמרה לו אלא על הגר בלבד ויש אומרים על המטילים מריבה בינו לבניה כיוצא בו
ויאמרו אליו איה שרה אשתך (שם יח ט) נקוד עליו שהיו יודעים היכן היא כיוצא בו
ולא ידע בשכבה ובקומה (שם יט לג) נקוד על בשכבה לומר בשכבה לא ידע ובקומה

(טט) 6 יעשה את השני. פסחים פ"ט מ"א ותוספתא
פ"ח א' ירוש' לו ע"ג ובבלי צ"ג: 15 ולפנים. פסחים פ"ט
מ"ב ותוספתא שם פ"ב ה"ב וה"ג ועיין ס"ו פ' י"ג דדורש
ר"א לענין כרת דאינו חייב כרת אם לא היה בעזרה בשעת
שחיטה וכן אפשר לפרש המשנה, עיין ירושלמי שם
לג ע"ב ולו ע"ד ר' זעורה בשם ר"י וכו' וכן מוכרח לפרש
הספרי כאן דאם לא היה בעזרה בשעת שחיטה הוא בכלל
דרך רחוקה לפוטרו מכרת ודוחק לפרש דה"ק דאם לא
היה יכול ליכנס לעזרה מפני הטומאה כדמרגם יונתן
דמרחק באורח עלמא בקריות ליליא וכדמפרש ג"כ לקמן
נקוד על הה"א ובבלי צ"ג: דלפי הפשט משמע דדרשה
דלקמן מילתא באפי נפשח היא וכן הוא ברבא פ"ג ס"ג,
ועיין מ"ע וג"כ Geiger Urschrift, S. 186 : 17 את הפסח.
איצטריך לשאר טמאים חוץ טמא מת ר"ה ונראה דאטומאת
קרי קאי כדמרגם יונתן מ"ע ובמדבר רבה פ"ג ס"ג איתא
נקוד על החי"ת וא"נ ועיין מסכת סופרים פ"ו ה"ג ובאבות
דל"ג נ"א פל"ד ונ"ב פל"ז ומדרש משלי פ' כ"ו: — נקוד
עליו. יר"ד השני של וביניך: 18 בלבד. אולי בא להוציא מן
הפ' דביני וביניך היינו דברים שבינו לבניה כלומר דהמקום
יכריע דהמניעה מאברהם אם אינה יולדת, עיין תוספתא
סוטה פ"ה ה"ב ובמנחת בכורים שם. ונראה דלפי הנקוד
כאלו כתיב ביני ובינה ולסברת ה"א מגופיה דקרא נפק
דביני וביניך היינו העומדים ביני וביניך אי נמי יש לומר
דל"א כוונה שרה גם על הבן העתידי החולד לאברהם מן
הגר: 19 נקוד עליו. על איו שבאליו ובמס' סופרים הגרסא
איה והגיה בנ"י שם איו: — היכן היא. בבא מציעא פ"ו.
וע"ש פ' רש"י ותוספות ובר' פמ"ח סט"ו ופ"ז בראשית
שם: 20 ובקומה ידע. גזיר כ"ג. ובראשית רבה פנ"א ס"ח
ובמדבר רבה פ"ג ס"ג מפורש דוא"ו שבאמצע ובקומה נקוד

(טט) 1 במקרא אל משה לאמר | וידבר וכו' לנפש | ר
דבר אל בני ישראל איש כי וכו' לנפש | וידבר וכו' לאמר |
טמ ח' | אל משה | ל ח' | איש איש | ט איש | 2 זה וכו'
שלא שאל | ל ח' | זה בפעם הא' | ד וזה | דבר בפעם
הב' | ט הדבר | מ לא | 3 מ איש איש כי יהיה אין
לי | אין לי אלא טמא מת | ר זה טמא מת | טמאים | ר
הטמאין, ל טמא | 4 הרי וכו' עד סה"ד | מ ח' | 5
יעשה | ד ועשה | 6 כך וכו' השני | ל ח' | כל | ד ח' |
יעשה | ד ועשה | 7 בדרך | מ דרך | היא | דל ח' | ד
ושיערו | מ כל שלא היה בשעת וכו' המודיעים ולפנים |
8 ר ר"ה המודיעית | ולחון | דר ולפנים ור"ה היתה
לפניו הג' ולפנים וכתב דצ"ל ולחון | וכן לכל מדתה | ט
ח' | 9 ל"מ אינו... אינו | 11 האמור | מ שני | וכן לקמן |
12 משמו | ד ח' | 13 במעשר... בפסח | דל בפסח... במעשר |
האמור | מ שני | וכן לקמן | 15 ולפנים | דלר ולחון | 16 ל
נקוד עליו | שאפילו | ד אפילו | קרובה | ט רחוקה | והוא
טמא | מ ואינו יכול ליכנס בשעת שחיטה והוא טהור | 17
נקוד עליו | ד ח' | מ הנקוד עליו וכן לקמן | 18 מ המטיל |
מריבה | דל, אבל ש"ג איבה | מ כיוצא בו אתה אומר
וכן לקמן | 19 נקוד עליו | רטל ח' | היכן | ל איה | 20
נקוד על בשכבה | ל ח' | נקוד וכו' לומר | רמ נקוד | מ
שם: 20 ובקומה ידע. גזיר כ"ג. ובראשית רבה פנ"א ס"ח
ובמדבר רבה פ"ג ס"ג מפורש דוא"ו שבאמצע ובקומה נקוד

בחדש השני בארבעה עשר יום, הוסיף בו הכתוב שתי מצות חוץ ממצוה האמורה בנופו ואיוו זו זו ועצם לא ישברו בו: ככל חקת הפסח, במצות שכנופו הכתוב מדבר אתה אומר במצוות שכנופו הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא במצות שעל גופו כשהוא אומר ככל חקותיו וככל משפטיו יעשו אותו הרי מצות שעל גופו אמורות הא מה תל ככל חקת הפסח יעשו אתו במצות שכנופו הכתוב מדבר או אף לשבעה ולמצה ולביטור חמץ תל ועצם לא ישברו בו עצם היה בכלל יצא מוצא מן הכלל ללמד על הכלל מה עצם מצוה שכנופו הכתוב מדבר אף כשהוא אומר ככל חקת הפסח יעשו אותו במצות שכנופו הכתוב מדבר איסי בן עקיבא אומר חוקה האמורה בפסח אינה אלא בנופו (סליק פיסקא)

10 (ט) והאיש אשר הוא טהור, שומע אני אחד יחיד ואחד צבור עושה פסח שני תל ויהי אנשים היחיד עושה פסח שני ואין הצבור עושה פסח שני ר' נתן אומר אין צריך שהרי כבר נאמר והאיש היחיד עושה פסח שני ואין הצבור עושים פסח שני: וחדל, אין וחדל אלא כל שיכול לעשות ולא עשה שיערו חכמים כל שהיה בשעת שחיטת הפסח מן המודיעים ולפנים וכן לכל מדתה: ונכרתה, אין ונכרתה אלא הפסקה: הנפש ההיא, מוידה דברי ר"ע: מעמיה, ועמה שלום.

15 כי קרבן ה' לא הקריב במעדו, על פסח ראשון הכתוב ענש כרת אתה אומר על פסח ראשון > או לא ענש אלא על פסח שני אמרת איוהו מועדו זה ראשון ד"א כי

1 שתי מצוות. מצות ומרורים ר"ה, אבל ז"ר לא ישיארו ועצם לא ישברו בו ור"א נחום מפרש מצות ומרורים דחשיב להו כחדא ולא ישיארו והגר"א מגיה כל המאמר ומן המכילתא בא פ"ו נראה כר"ה דשם איתא כלשון שלפנינו על הפסוק דצלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו ונראה קצת דכל הלשון נעתק לשם מכאן ועיין בא"י ולשון הפ"ו על מצות ומרורים יאכלוהו אלו מצות שעל גופו לא ישיארו ממנו עד בקר זו מצות שבגופו: 5 אמורות. ומאחר דמשפטיו מצות שעל גופו כאן דלא נאמר כמשפטיו במצות שבגופו מדבר: 6 או אף. הוא כמו ד"א והיה ראוי להיות, ד"א במצות שבגופו הכתוב מדבר או אף לו: — ולמצה. צ"ל למצה ז"ר: 8 מדברי ירושלמי פסחים לו ע"ד והלמוד אליבא דר' ישמעאל שם (ת"ל על מצות ומרורים וכו') משובש ועיין בבלי צ"ה: 9 בגופו. בבלי שם יעשו אותו במצות שבגופו הכתוב מדבר ועפ"ז הגיה הגר"א וכן לשון ר"ה הכי תנינן איסי בן עקיבא אומר ככל חקת הפסח יעשו אותו במצות שבגופו הכתוב מדבר אבל יש לפקפק בהגהה זו דכלשון שלפנינו איתא ג"כ מכילתא בא פט"ו ושם א"א להגיה כן ונראה דהפ' שם פשוט וה"ק דזאת חקת הפסח בפ' בא לא נוכרו רק מצות שבגופו ואולי ס"ל כר' יאשיהו שם דזאת חקת הפסח אפסח מצרים ואפסח דורות קאי והוצרך לחזור ולהזהיר בפ' בהעלתך ככל חקותיו וככל משפטיו משום דחוקה לא משמע אלא דברים שבגופו והמאמר נעתק משם לכאן לענין פסח שני מאחר דחוקה לא משמע אלא דברים שבגופו ממילא נתמעטו דברים שחזן לגופו ועיין סהתו"ה שם שפירש כעין זה ועיין מכילתא דרשב"י צד יא וכו': (ע) 10 טהורי. ר"ה נראה דגרס יעשו אותו שומע וכו' וכן הגיה הגר"א: 11 אנשים. והא דכתיב יעשו אותו קאי אנשים דלעיל ז"ר ודוחק ועיין ס"ז פסוק ז': 12 והאיש. הגר"א מגיה איש ועיין תוספתא פ"ח ה"ד וה"ה ירושלמי לו ע"ג בבלי ס"ה פ"ז: 14 לכל מדתה. לעיל פ' סט ופ"ז: 15 הפסקה. מכילתא בא פ"ח ופ' כי תשא ולקמן פ' קי"ב: — דברי ר"ע. עיין במקומות המצוינים לעיל ובת"כ צו סוף פרק יד וסוף פרק טו ואחרי פרק ט' ה"ב ופ"ו: — שלום. עיין לעיל עמוד יט שורה טו פ"ז: 17 זה ראשון. תוספתא פסחים

1 ט בארבע | בן ט כאן | ד שני | ר"ה חוץ ממצות האמורות | 2 בגופו | ד לגופו, ט בו | ד ואיוה זה זה, ל ואיוה | ל מ עצם | ישברו | כ"ה ר ובמקרא, אבל דטלמ תשברו | ככל וכו' הפסח | דלמר ח' | 3 הכתוב מדבר וכו' הכתוב מדבר | ל ח' | אתה וכו' מדבר | ט ח' | מ שבגופו או אינו אלא וכו' | טל אינו אלא | 4 כשהוא וכו' שעל גופו | ל ח' | יעשו אותו | מ ח' | הרי טר הא | 5 ד אמור | הא | ד הא | הא וכו' מדבר | מ ח' | מה ת"ל וכו' | דלר מה ת"ל ככל (ד בכל) חקותיו (ר ג') וככל משפטיו יעשו אותו | 6 דל תשברו | ל ויצא | 7 מוצא | מ ח' | ר במצוה | כשהוא אומר וכו' | דל כשהוא אומר בכל (ל ככל) חקותיו, מר ככל חקותיו וככל משפטיו (ר ג') יעשו אותו | 8 במצות | דטמ במצוה | ט בן יהודה, ל בן עקיבא: (ע) 10 אחד . . . ואחד | מ בין . . . בין | 11 אנשים | ט ג' אשר היו טמאים לנפש אדם | ט הצבור אין | ר' נתן וכו' ואין הצבור עושים פ"ש | ל ח' | 12 והאיש | מ ג' אשר הוא טהור | ט הצבור אין | 13 וחדל | דל ג' מעשות | ר ג' הפסח | כל | טל ח' | ר ואין עושה | מ ושיערו | 14 ר המודיעית | ט מדות | מ אין הכרתה אלא לשון הפסקה | 15 והיא | ל ח' | טמ בשלום | 16 הכתוב | ד ח' | מ ענש הכתוב | כרת וכו' זה ראשון שורה יז | מ ח' | אתה אומר וכו' ראשון | טר ח' | 17 המוסגר ד ח' | ל אמרת איוה יום מועדו זה יום ראשון | כי וכו' במועדו | ר ח' | מ כי קרבן ה' וגר' לא בא הכתוב וכו' |

קרבת ה' לא הקריב במועדו בא הכתוב ולימד על פסח שני < שדוחה את השבת או ידחה את הטומאה אמרת כל עצמו אינו בא אלא מפני הטומאה.

חטאו ישא האיש ההוא, אין לי אלא איש אשה מנין ת"ל ונכרתה הנפש ההוא להביא את האשה < רשב"י אומר חטאו ישא האיש ההוא להוציא את האשה >

(סליק פיסקא)

5

(עא) וכי יגור אתך גר ועשה פסח, שומע אני כיון שנתנייר יעשה פסח מיד ת"ל כאורח מה אורח בארבעה עשר אף הגר בארבעה עשר ר' שמעון בן אלעזר אומר הרי שנתנייר בין שני פסחים שומע אני יעשה פסח שני ת"ל כאורח מה אורח שלא עשה את הראשון יעשה את השני כך כל שלא עשה את הראשון יעשה את השני.

10 כחוקת הפסח וכמשפטו כן יעשה, אין לי אלא הפסח שהשוה את הגר לאורח בכל מצות שבתורה מנין ת"ל חוקה אחת יהיה לכם ולגר בא הכתוב והשוה את הגר לאורח בכל מצות שבתורה (סליק פיסקא)

(עב) וידבר ה' אל משה לאמר עשה לך שתי חצוצרות כסף, למה נאמרה פרשה זו לפי שהוא אומר על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו (במדבר ט כג) שומע אני הואיל ונוסעים על פי הדיבר וחונים על פי הדיבר לא יהיו צריכים חצוצרות ת"ל עשה לך שתי חצוצרות כסף מגיד הכתוב שאף על פי שנוסעים על פי ה' וחונים על פי ה' צריכים היו חצוצרות.

עשה לך, משלך ויקחו אליך משל צבור דברי ר' יאשיהו ר' יונתן אומר אחד זה ואחד זה משל צבור הכתוב מדבר ומה ת"ל קח לך עשה לך < ויקחו אליך בזמן שישראל עושין רצון המקום ויקחו אליך וכשאינן ישראל עושין רצונו של מקום קח לך עשה לך > בשלך אני רוצה יותר מבהם. אבא חנין אומר משום ר' אליעזר למה נאמרה פרשה זו

1 או] ד ח' | 2 ידחה ל דוחה | הטומאה ד נ' או לא אמר אלא על פסח שני | עצמן מ ג' של פסח שני | בא ל ח' | הטומאה מ ג' מפני הטומאה דחיתו יחזור ויעשו בטומאה | 3 ההוא ר ח' | ההוא כ"ה ל ובמקרא אבל ש"ג הויא | 4 המוסגר ח' ד | ההוא ר ח':

(עא) 6 ועשה פסח] רק ט | יעשה ל ועשה | 7 כאורח] ט לאורח | דל גר | בארבעה בפעם הב' ט בארבע | 8 הרי גר | שני בפ' ב] מ ח' | ט ת"ל ולאורח | 9 יעשה את השני] ר ח' | כלל מ הגר | 10 וכמשפטו כן יעשה דלר ח' | ד שוה הגר | מ אין לי אלא שהשוה את הגר לאורח אלא לזו לכל | 11 בכלל טר ח' | ולגר] דל ח', מ לגר | 12 מ לכל:

(עב) 14 זון] ר ח' | ל שומעין אנו | 15 מ והם נוסעים | הדיבר] ט הדבור | וחונים וכו' הדיבר] ל ח' | לא] ד יכול לא | מ היו | 16 שתי חצוצרות כסף] דמ ר ח' | מגיד וכו' יותר מבהם, שורה כא] ט ח' | מגיד הכתוב] מ ח' | שאע"פ וכו' וחונים על פי ה' מר שאע"פ שנוסעין (ר) נוסעין וחונין] על פי הדיבר | וחונים על פי ה' ל ח' | 17 הוין] ד ח', מ הם | מר לחצוצרות |

18 משלך] לר משל עצמן | אחד זה וכו'] מ אין זה ואין זה אלא משל צבור ומה ת"ל | 19 דל עשה לך קח לך | המוסגר ח' ד | בזמן מ בשעה | 20 מקום] ר מקום | ל רצונו של מקום | ויקחו] מ ח' | 21 בשלך וכו'] מ משלך איני רוצה משלך | ל כביכול בשלך אם רוצה משל מקום | יותר] ר ח' | אבא חנין וכו' עד סה"ד] מ ח' | זון ר ח' |

פ"ח ה"ז, ירושלמי לו ע"ד, בבלי צ"ג: 2 הטומאה- פסחים פ"ט מ"ד, תוספתא פ"ח ה"ז, ירושלמי לו ע"ד, בבלי צ"ה, יומא נ"א, ובתוספתא שם ד"ה דוחה פ"ז ולעיל פ' ס"ה: 4 את האשה- תוספתא פ"ח ה"ז ירושלמי לה ע"ד פסחים צ"א: פ"ז:

(עא) 6 וכי יגור וכו'. במקרא אתכם אבל בפ' בא אתך וכל המאמר נעתק משם, עיין הערה הסמוכה: 7 כאורח- לפנינו רק ולאורח אבל בפ' בא שני פסוקים והיה כאורח הארץ ועוד תורה אחת יהיה לאורח ולגר והלמוד הוא מן הפסוק והיה כאורח הארץ ונסתלקה קושית הא"י אבל גרסת רש"י כאן חקה אחת וגר' ולשון הפ"ז ת"ל כחוקת הפסח וכמשפטו כן יעשה בזמן שישראל עושין וכו' וכן בדברי רשב"י גרס ת"ל חקה אחת יהיה לכם ולגר מה אתם לא עשה וכו' ובילקוט גרס בשתי הפעמים ולאורח והגרסא שבפנים עיקר: — בארבעה עשרי מכילתא בא פט"ו פ"ז: 9 את השני- מכילתא שם, תוספתא פ"ח ה"ד, בבלי צ"ג, ס"ז כאן פ"ז: 12 מצות שבתורה- מכילתא שם (וקצר כאן בלשון) לקמן פ' ק"ט זלעיל פ' ל"ט, פ"ז ועיין תוספ' ב"מ ק"א: ד"ה מגרך:

(עב) 21 מבהם- יומא ג': מנחות כ"ח: ובת"י ותנחומא סתמו כדעת ר' יאשיהו: — פרשה זו בור' מוחק ה' מלות האחרונות וא"צ כי לשון המורגל הוא אבא חנין בשם

לפי שהוא אומר בעת ההיא אמר ה' אלי פסל לך לא היו אלא משל צבור הא מה
 ת"ל קח לך עשה לך בשל צבור הכתוב מדבר.
 חצוצרות, מיעוט חצוצרות שתיים או אם רצה להוסיף מוסיף ת"ל שתי
 חצוצרות שלא להוסיף ושלא לגרוע: שתי חצוצרות, שיהו שוות במראה ובקומה
 5 ובנוי: מקשה, אין מקשה אלא מין קשה מעשה אומן ומעשה קורנס: והיו לך
 למקרא העדה, שתהא מומן בהן את העדה ומסיע בהן את המחנות (סליק פיסקא)
 (עג) ותקעו בהן ונועדו אליך כל העדה ואם באחת תקעו, אבל לא
 שמענו להיכן הרי אני דן נאמרה תקיעה בעדה ונאמרה תקיעה בנשיאים מה תקיעה
 האמורה בעדה בפתח אהל מועד אף תקיעה האמורה בנשיאים בפתח אהל מועד יכול
 כל הקודם במקרא קודם במעשה ת"ל וידבר משה אל ראשי המטות (במדבר ל ב)
 הואיל ונאמרו דברות בתורה סתם ופרט באחת מהם שהנשיאים קודמים אף פורטני
 בכל דברות שבתורה שיהיו הנשיאים קודמים ר' יונתן אומר אין צריך שהרי כבר
 נאמר ויקרא אליהם משה וישבו אליו אהרן וכל הנשיאים בעדה וידבר משה אליהם
 ואחרי כן נגשו כל בני ישראל (שמות לד לא) הואיל ונאמרו דברות בתורה סתם ופרט
 באחת מהם שהנשיאים קודמים אף פורטני בכל דברות שבתורה שיהיו הנשיאים
 15 קודמים אלא מה ת"ל וידבר משה אל ראשי המטות בא הכתוב ללמדך שאין התרת
 נדרים אלא מפי מומחים.

ותקעתם תרועה, תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה אתה אומר תקיעה
 בפני עצמה ותרועה בפני עצמה או תקיעה ותרועה כאחת כשהוא אומר ובהקהיל את
 הקהל תתקעו ולא תריעו הרי תקיעה אמורה הא מה ת"ל ותקעתם תרועה תקיעה בפני
 20 עצמה ותרועה בפני עצמה או אין לי אלא תקיעה לפני תרועה תקיעה לאחר תרועה
 מנין ת"ל תרועה יתקעו למסעיהם נאמרה כאן תרועה ונאמרה להלן תרועה מה תרועה
 האמורה להלן תקיעה לאחר תרועה אף תרועה האמורה כאן תקיעה לאחר תרועה

ר"א ועיין פ' ק"ח המ"ע שער לומר כי דברי ר"א שייכים
 לעיל קודם הפלוגתא דר' יאשיה ור' יונתן ועוד נוטה לומר
 כי כל הפלוגתא באה מן הגליון לפנים הספר וא"צ לכל זה:
 2 הכתוב מדבר. ביומא שם מובאים דברי ר"א בסגנון אחר
 אבל קרוב לומר כי גם לפי גרסתנו הראיה הוא מטוף הפ'
 ועשית לך ארון עץ דאל"כ היה לו להביא הפסוק דשמות
 ל"ד א' ועיין בא"י ולקמן פ' קכ"ג: 5 ובנוי מדכתיב שתי
 ולא כתיב שתיים ד"ר ועיין יומא פ"ו מ"א ונגעים פ"ד
 מ"ה ות"כ אחרי פרשה ב' ה"א ומצורע פרשה א' ה"א
 וירושלמי ובבלי יומא שם ובילקוט לא גרס ובקומה ואולי
 רק אשגרה הוא מלשון המשנה שם ולשון הפ"ו ובאורך:
 — קורנס. לעיל פיסקא ס"א ותרגום יונתן כאן: 6 המחנות.
 עיין פ"ו:
 (עג) 9 אהל מועד. עיין פ"ז: 17 מפי מומחים. לקמן
 פ' קנ"ג וברש"י ריש מטות וס"ו שם: 19 כאחת. שאינה
 אלא אחת מהר"ס ר"ל היינו תקיעה היינו תרועה ועיין
 ירושלמי ר"ה גז ע"ד אין תומר היא תקיעה היא תרועה
 ועיין בבלי שם ל"ד. ובפ' רש"י: 20 תקיעה אמורה. ר"ה
 מוסיף בפני עצמה ואולי כך היתה גרסתו ועל כל פנים
 הכונה דמכאן למדנו דהקפידה התורה לחלק בין תקיעה
 לתרועה: 22 תרועה. כאן בתקיעת מורח ומערב להלן ברוח
 צפון ודרום, ר"ה:

1 ט לפי שנאמר | ר"ה יהיו | 2 טל ועשה | 3 מ עשה
 לך חצוצרות | מוסיף | טמר יוסיף | 4 ט שלא למנוע ותו
 לא | להוסיף | ד ג' עליהם, ל עליו | ד ולא לגרוע מהם |
 ל שהיו | ובקומה | ט ח', פ"ו ובאורך | 5 דל אלא מעשה
 אומן ומין קשה | 6 בהן את | ד ח' | בהן דל ח':
 (עג) 7 מ אבל איני יודע | 8 מ לאיכן תוקעין | 9 יכול |
 למ או | 11 מ ונאמרו בתורה דברות סתם | ל ופרט לך
 הכתוב | ל לפי שהנשיאים | מ מורט אני לכל | 13 ט משה
 אליהם | וידבר משה אליהם | ד ט ח' | 14 כל בני ישראל | ד
 בני אהרן | טר נגשו וגו' | בני מ ח' | ופרט | מ וסתם |
 15 מ אף אני פורט לכל | 16 אלא מה | למר ח', ט מה |
 שאין וכו' | מר שלא הותרו | 17 ט במומחין | 18 ותקעתם
 עד סה"ד | ט ח' | תקיעה וכו' | דר תרועה בפני עצמה
 ותקיעה בפני עצמה | אתה וכו' תרועה בפני עצמה | ר ח',
 מ אתה אומר כן | 19 או | ל מה | כאחת | ר ג' הכתוב
 מדבר | 20 אמורה | ר"ה ג' בפני עצמה | תקיעה...ותרועה
 מ תרועה...ותקיעה | 21 לפנין | ר"ה ר בפני | תקיעה
 לאחר | ד ותקיעה לאחר | 23 למ אף תקיעה | תקיעה
 לאחר תרועה | ד תרועה לאחר תקיעה |

- ומה כאן תקיעה לפני תרועה אף להלן תקיעה לפני תרועה הא למדנו שתוקע ומריע ותוקע ר' יוחנן בן ברוקה אומר הרי הוא אומר ותקעתם תרועה שאין ת"ל שנית אלא זה בנה אב לתקיעה שתהא שנייה לתרועה הא למדנו שתוקע ומריע ותוקע אין לי אלא במדבר בראש השנה מנין נאמרה כאן תרועה ונאמרה להלן תרועה מה תרועה האמורה
- 5 כאן תוקע ומריע ותוקע אף תרועה האמורה להלן תוקע ומריע ותוקע. שלש תרועות נאמרו בראש השנה שבתון וזכרון תרועה (ויקרא כג כד) והעברת שופר תרועה (שם כה ט) יום תרועה יהיה לכם (במדבר כט א) שתי תקיעות לכל אחת ואחת נמצינו למדים לראש השנה שלש תרועות ושש תקיעות שתיים מדברי תורה ואחת מדברי סופרים שבתון וזכרון תרועה והעברת שופר תרועה מן התורה יום תרועה יהיה לכם לתלמודו הוא בא ר' שמואל בר נחמני אומר אחת מדברי תורה ושתיים מדברי סופרים
- 10 שבתון וזכרון תרועה מן התורה והעברת שופר תרועה ויום תרועה יהיה לכם לתלמודו הוא בא: ותקעתם תרועה ונסעו המחנות החונים קדמה ותקעתם תרועה שנית ונסעו המחנות החונים תימנה או כשם שתוקע למזרח ולדרום כך תוקע לצפון ולמערב ת"ל תרועה יתקעו למסעיהם תקיעה אחת לשתייהם וי"א שלש לכל רוח ורוח (סליק פיסקא)
- 15 (עד) ובהקהיל את הקהל למה נאמר לפי שהוא אומר והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות מה מקרא העדה בשתיים אף מסע המחנות בשתיים או מה מסע המחנות תוקע ומריע תוקע אף הקהל את העדה תוקע ומריע ותוקע ת"ל ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו (סליק פיסקא)
- 20 (עה) ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות למה נאמר לפי שהוא אומר ואם באחת יתקעו שומעני אף ישראל במשמע ת"ל ובני אהרן הכהנים.

1 להלן ד' כאן | לפניך ד' לאחר | 2 הרי הוא אומר ד' ל' ח' | לך ר"ה אין ת"ל שנית, ר"ה ג' מה ת"ל שנית | שנית ד' ח' | 3 ר' שתוקעין ומריעין ותוקעין | 4 מנין ר' ג' ת"ל תרועה נאמרה וכו' להלן תרועה ר' ח' | 5 דמר להלן... כאן | ל' תקיעות | 6 נאמרין ר' ח' | 7 דל אחד ואחד | 8 ג' תרועות וכו' | מר שש תקיעות (מ ח') ושש תרועות | 9 זכרון תרועה ר' ג' מן התורה | מ זכרון תרועה יום תרועה יהיה לכם מן התורה והעברת שופר תרועה לתלמודו הוא בא | 10 ר' שמואל עד סה"ד | מ ח' | ר' ר' ח' | 11 ד יום | לכם וכו' | ד לכם מדברי סופרים ולתלמודו וכו' | 13 שנית דל ח' | 14 טמ למערב ולצפון | 15 ורוח ד ח' :

(עד) 16 ובהקהיל ל' ג' תתקעו ולא | דט ובהקהיל | למה נאמר | מ ח' | לפי שהוא וכו' | כ"ה מ ורש"י וכו' | זה גרסת כ"ל דגרס לפי שהוא אומר ותקעו בהן ונועדו מה הקהל העדה בשתיים אף נסיעת העדה בשתיים או מה נסיעת העדה תוקע ומריע, ותוקע אף הקהל תוקע ומריע

העדה בשתיים אף הקהל את הקהל את העדה תוקע ומריע ותוקע אף הקהל את (ש הקהלת) הקהל וגרסא זו היתה לפני מ כי בסוף הדבור אחר ולא תריעו מוסיף ותקעו בהן ונועדו אליך מה הקהל העדה בשתיים אף הקהל הקהל כו' אי מה הקהל העדה וכו' כג' דט | 17 אין מ יכול | 18 מה העדה כן ת"ל | דט ובהקהיל :

(עה) 21 דל מ אס | הכהנים | טל ג' יתקעו (ל ג' בחצוצרות) |

2 שנית. נראה דצ"ל כנגמ' ר"ה ל"ד. תרועה שנית שאין ת"ל שנית: 6 שופר תרועה. א"ע דביובל כתיב מידרש נמי לענין ר"ה מדכתיב בחדש השביעי ת"כ אמור פרשה י"א ה"ו ובהר פרשה ב' ה"ג, ועיין מורה נה"ו שער י"ג: 10 הוא בא. דאין תוקעין בלילה, מהר"ס: 11 לתלמודו הוא בא. יום תרועה כדאמרן והעברת שופר תרועה לגופו דתוקעין ביובל, ועיין ראש השנה ל"ד. וסוכה ג"ג. ושם הגרסא והעברת מן התורה יום תרועה ושבתון זכרון תרועה מדברי סופרים ועוד שנויים אחרים. ועיין ג"כ ירושלמי שם: 15 לכל רוח ורוח. ר"ה גרס ג' תרועות שהן תשע לכל רוח ורוח עם התקיעות ואינו נראה דמוה לא מיירי הספרי כאן ועיין ירושלמי ראש השנה ג"ח ע"ד תני ר' ישמעאל וכו' נראה משם דטובר דהיו שלשה תרועות לכל מחנה וכן הוא להדיא בס"ז אבל הספרי כאן לא נחית לזה ועיין לשון הפ"ו שלש לכל רוח ורוח כדרך שהיה עושה למזרח ולדרום: (עד) 19 תריעו. ר"ה והראב"ד פ' לפי ג' הדפ' ובהקהיל את הקהל היינו בחנייתן מן הנסיעה ודוחק, ואולי היה ג"כ ספק אם בהזמנת הנשיאים היתה תרועה כמו במסע המחנות או לא וע"ז קאי ג' הדפ' המשובשת:

הכהנים, בין תמימים בין בעלי מומים דברי ר' טרפון, ר' עקיבא אומ' תמימים ולא בעלי מומים נאמר כאן כהנים ונאמר להלן כהנים מה כהנים האמורים להלן תמימים ולא בעלי מומין אף כהנים האמורים כאן תמימים ולא בעלי מומין א"ל רבי טרפון עד מתי מגבב ומביא עלינו עקיבא איני יכול לסבול אקפח את בניי אם לא ראיתי שמעון אחי אימא שהיה חגר ברגלו אחת שהיה עומד ומריע בחצוצרות אמר לו הן רבי שמא בהקהל ראית שבעלי מומין כשרין בהקהל וביום הכיפורים וביובל א"ל העבודה שלא בידיתה אשריך אברהם איניו שיצא מחלצ'ך עקיבא טרפון ראה ושכח עקיבא דורש מעצמו ומסכים להלכה הא כל הפורש ממך כפורש מחיוו.

והיו לכם לחוקת עולם למה נאמר לפי שהוא אומר עשה לך שתי חצוצרות כסף שומע אני הואיל ועשה אותם יהיו ירושה לבניו ת"ל והיו לכם: לחקת עולם לדרתיכם <לחקה ניתנו לדורות ולא מתנה לדורות> מיכן אמרו כל הכלים שעשה משה במדבר כשרים היו לדורות חוץ מן החצוצרות (סליק פיסקא)

(עו) וכי תבאו מלחמה בארצכם כמשמע בין שאתם יוצאים עליהם ובין שהם באים עליכם.

על הצר הצרר במלחמת גוג ומגוג הכתוב מדבר אתה אומר במלחמת גוג ומגוג הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בכל המלחמות שנתורה ת"ל ונושעתם מאויביכם אמרת צא וראה איזו היא מלחמה שישראל נושעים ממנה ואין אחריה שעבוד אין אתה מוצא אלא מלחמת גוג ומגוג וכן הוא אומר ויצא ה' ונלחם בגוים ההם (זכריה יד ג) מהו אומר והיה ה' למלך על כל הארץ ר' עקיבא אומר אין לי אלא מלחמה שדפון וירקון ואשה מקשה לילד וספינה המטרפת בים מנין ת"ל על הצר הצרר אתכם על

(עו) 2 כהנים. וזרקו בני אהרן הכהנים ר"ה והיה לו להביא והקריבו בני אהרן הכהנים המוקדם בכתוב (ויקרא א ה) ובב"א פ' דהכונה אל הכתוב אלה שמות בני אהרן הכהנים המשחים (במדבר ג ג) ועיין זבחים י"ג. ונוספתא שם פ"א ח': 6 ביום הכפורים וביובל. צ"ל ביובל כגרת ר"ה וגרסת הראב"ד מביאו מהר"ס שביובל ופ' דהא דקתני וביום הכפורים ביובל לא קאי אחצוצרות דאין תוקעין אלא בשופר אלא אהא דבעלי מומין כשרין ועיין תוספתא סוטה פ"ז ה"ט וט"ז וירושלמי יומא לח ע"ד ור"ש ת"כ ריש מצורע ועיין דה"מ לר"ף עמוד ק"א: 11 מתנה לדורות. נראה דכל זה דרשה אחת וכן הוא במ"ח ולפי לשון הפ"ז אבל ק"ק דאינו מסיים במאי דפתח ויש לתרץ בדוחק עין מהר"ס והגר"א הגיה לדורות במקום לבניו אבל קשה להגיה כן דנקט טעמא הואיל ועשה אותם והמ"ע עשה מן לחקת עולם וכי' מאמר בפני עצמו וכי' בפנים ועיין רד"ף: 12 החצוצרות. מנחות כ"ח. רבה פט"ו סט"ו וקהלת רבה פ"ח ותנחומא א' וב' כ"א ופ' יוחי וילקוט יהושע רמז ט"ו: (עו) 16 שבתורה. בילק' ח' ונראה דאינו אלא אשגרה:

1 הכהנים] דל"מ ח' | 2 להלן כהנים] ל ג' מה כאן כהנים אף להלן כהנים | האמורים] דל האמור | 3 דל אף כאן | מ אמר לו עקיבא עד | 4 מגבב] ר"ה נ"א מרדד | ל ומביאין | עלינו] טמר ח' | עקיבא] מ ח' | איני] ד אינו | מ יקפח את בניו | 5 אימא] ר אבא, ט דומה, מ ופ"ז אמה | שהיה] טמר ח' | מ מרגלו | אחת] ד ל ח' | ט שהוא | מ וחצוצרתו בירו | 6 הין וכר] כן הוא גרסת הראב"ד ופ"ז ור"ה טמר, אבל ד הין שמא בר"ה וביום הכפורים וביובל, וכן ל הין רבי שמא בתקיעת ר"ה שבעלי מומין כשרין בתקיעת שופר בר"ה וביוכה"פ וביובל | הין] מ ח' | ראית] רק מ | וביום] ט ביום, מ יום | וביובל] ר"ה ביובל, ראב"ד וביום הכפורים שביובל | 7 שלא] ל מ לא | טמ בריתה | 8 להלכת] מ לשמועה | ל"מ מחיים | 9 עולם] לר ח' | 10 ועשה אותם] דל, ש"ג ועשאן | והיו] ד ח' | 11 לדרתיכם] רק מ | לחקה וכר] ט, רק ג' חקה במקום לחקה אבל דל"מ לחקה ניתנו ולא לדורות, וג' פ"ז והיו לכם לחקת עולם לדורותיכם (עו) 13 בארצכם] ר ח' | במשמע] ד ח', מר ר"ה משמע | עליהם וכר] באים] ל ח' | 14 באים] ד יוצאים | 15 על הצר הצרר] ט, ש"ג ח' | ומגוג] לר ח' וכן לקמן | 16 או אינו מדבר אלא] דל א, מ או אינו אלא | בכלל] טר מכל | המלחמות] ט"ל מלחמות, מ מלחמה | שבתורה] ט ח' | 17 ממנה] ל ח', ד בה | 18 ההם] ט ג' כיום הלחמו ביום קרב | 19 אומר] ד ח', מ ג' אחריי | ד אין לי אלא מלחמת גוג ומגוג מלחמת שדפון וכר' | מלחמת] ל ח' | 20 מ המקשה | וספינה וכר' בים] מ ח' | ר המיטרפת |

כל צרה וצרה שלא תבוא על הצבור: והרעותם בחצוצרות ונו', ר' עקיבא אימר וכי חצוצרות מזכירות <והלא דמים מזכירים> אלא שאם יכולים להריע ולא הריעו מעלה אני עליהם כאלו לא הזכרו לפני המקום: ונוזרתם ונושעתם, הא כל זמן שנוכרים ישראל אין נזכרים אלא לתשועות (פליק פיסקא)

5 (עו) וביום שמחתכם אלו שבתות ר' נתן אומר אלו תמידים: ובמועדיכם אלו שלש רגלים: ובראשי חדשיכם כמשמעו.

ותקעתם בחצוצרות בשל צביון הכתוב מדבר אתה אומר בשל צבור הכתוב מדבר או אחד ליחיד ואחד לצבור אמרת כמה ענין מדבר בשל צבור שמעון בן עזאי בשל צבור הכתוב מדבר אי אחד ליחיד ואחד לצבור ת"ל על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם מה עולות קדשי אף שלמים קדשי קדשים <או יכול עולות אחד של יחיד ואחד של צבור> ת"ל על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם מה שלמים משל צבור אף עולות משל צבור.

והיו לכם לזכרון לפני ה' אלהיכם למה נאמר לפי שהוא אומר ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם שומע אני קרבנות שתקעו עליהם יהיו כשרים ושלא תקעו עליהם לא יהיו כשרים ת"ל והיו לכם לזכרון לזכרון נתנו ולא נתנו להכשיר קרבן. 15 אני ה' אלהיכם למה נאמר לפי שהוא אומר דבר אל בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון וזרון תרועה (ויקרא כג כד) אבל מלכות לא שמענו ת"ל ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו (במדבר כג כא) זה שופר ומלכות ר' נתן אומר אינו צריך שהרי כבר נאמר ותקעתם בחצוצרות הרי שופר והיו לכם לזכרון זה וזרון אני ה' אלהיכם זה מלכות אם כן מה ראו חכמים לומר מלכיות תחילה 20 ואחר כך וזרונות ושופרות אלא המליכהו עליך תחילה ואחר כך בקש מלפניו רחמים

1 צרה ר פ"ו הצרה | וצרה טמר ח' | שלא תבא ל פ"ו שתבא | 2 המוסגר ח' ד | שאם ד שאין | יכולים מ באו | 3 אין דל ח' | הזכרון מ הזכרון | ונושעתם למר ח' | הא לר ח' | מ כל זמן שישראל מזכירין | 4 טמר לתשועה: (עו) 5 שמחתכם ד ג' ובמועדיכם | 7 בשל בפעם הא' | ל משל | 8 ט או אינו אלא | דל אחד לצבור ואחד ליחיד, מ אחד של יחיד ואחד של צבור, וכן ר"ה או אחד של יחיד | טמ ר"ה הענין | ל הכת' מדבר בשל צבור הכתוב מדבר | דל ר' שמעון | 9 מר או אינו אלא | אחד וכו' | מ של צבור ושל יחיד | ל לצבור... ליחיד, ד צבור... יחיד | 10 ט עולותיכם | או יכול וכו' | דטלר אי (טר או) מה עולות (ט עולה) אחד של צבור ואחד של יחיד (טר אחד של יחיד ואחד של צבור) אף שלמים אחד של צבור ואחד של יחיד (טר אחד של יחיד ואחד של צבור) | 11 דטלר מה עולות (ט עולה) ... אף שלמים | 13 לפני ה' אלהיכם טמר ר"ה ח', ל לפני וגו' | מ מה תלמוד לומר | 14 על עולותיכם רק ר"ה | דל קרבן | 15 דל להכשר | 16 לאמר דל ואמרת אליהם | 17 באחד וכו' תרועה דלר ח', מ וגו' | אבל מ ח' | טמ מלכיות | 18 ד זה שופרות ומלכיות, ט אלו שופרות ומלכיות | 19 בחצוצרות | ל ג נוסף על עולותיכם | הרין ל זה | שופר דל שופרות | 20 זה ל הרי | זכרון דל זכרונות | אני ה' אלהיכם מ לפני אלהיכם, פ"ו לפני ה' אני אלהיכם | זה מלכות דט זה (ט זה) מלכיות | מלכיות דלר מלכות | 21 עליך למ ח' | רחמים טמר ח' |

1 על הצבור. אולי הגרסא חקקית הצרה כגרסת כ"ר ופ"ו ועיין תענית פ"ג מ"ה ו' ותוספתא שם פ"ב ה"ב ובבלי כ"ב: 2 מזכירים. דם ישראל השפך כדכתיב כי דורש דמים ר"ה פ"א דם הקרבן וג"א מביאה מהר"ס והלא דברים מזכירים ופ' תפלה: (עו) 5 אלו תמידים. צ"ע, איך דורש תמידים מן וביום שמחתכם ובפ"ו גרס דברי ר' נתן לבסוף (ובראשי חדשיכם כמשמעו ר' נתן וכו') ואולי דברי ר' נתן נשמטו ממקומן וצ"ל ובמועדיכם וכו' רגלים ר' נתן אומר אלו תמידים והגר"א מגיה וביום אלו שבתות ר' נתן אומר אלו תמידים שמחתכם אלו שלש רגלים ובמועדיכם אלו ר"ה ויוהכ"פ ובראשי חדשיכם כמשמעו, ועיין ס"ז: 12 משל צבור. תפסתי בגרסת המ"ח עיין ערכין י"א: זבחים ב"ה. ס"ז פ"ז: 20 זה מלכות. נראה דהעיקר כגרסת הפ"ו והגר"א מחליף שיטת הדורשים וגורס בחדש השביעי וגו' זכרון אלו זכרונות

כדי שתזכר לו ובמה בשופר של חירות ואין שופר אלא של חירות שנאמי' והיה ביום
 ההוא יתקע בשופר גדול (ישעיה כו יג) אבל איני יודע מי תוקעו ת"ל וה' אלהים בשופר
 יתקע (זכריה ט יד) ועדין אין אנו יודעים מהיכן התקיעה יוצאה זה שנאמר קול שאון
 מעיר וקול מהיכל קול ה' משלם גמול לאויביו (ישעיה סו ו) (סליק פיסקא)

5 (עח) ויאמר משה לחובב בן רעואל, חובב היה שמו רעואל היה שמו
 שנאמר ותבואנה אל רעואל אביהן (שמות ב יח) כשהוא אומר וחבר הקיני נפרד מקן
 מבני חובב חותן משה (שופטים ד יא) חובב היה שמו ולא רעואל היה שמו ומה ת"ל
 ותבואנה אל רעואל אביהן מלמד שהתינוקות קורים לאבי אביהם אבא ר"ש בן מנסיא
 אומר רעואל היה שמו ריע של אל שנא' ויבוא אהרן וכל קני ישראל לאכול לחם עם
 10 חותן משה לפני האלקים ר' דוסתאי אומר קיני היה שמו ולמה נקרא שמו קיני
 שפירש ממעשה קיני דבר שמקנאים בו למקום שני' הם קנאוני בלא אל (דברים לב כא)
 ואומר אשר שם מושב סמל הקנאה המקנה (יחזקאל ח ה) ר' יוסי אומר קיני היה שמו
 ולמה נקרא שמו קיני שקנה את השמים ואת הארץ ואת התורה ר' ישמעאל בר' יוסי
 אומר רעואל היה שמו ולמה נקרא שמו רעואל שריעה לאל שנאמר ריעך וריע אביך
 15 אל תעזוב (משלי כו י) ר' שמעון בן יוחי אומר שני שמות היו לו חובב ויתרו יתרו
 על שם שיתר פרשה אחת בתורה שנאמי' ואתה תחזה מכל העם (שמות יח כא) והלא
 אף בידי משה היו מסיני שנאמר אם את הדבר הזה תעשה וצוך אלהים (שם) ולמה
 נתעלם מעיני משה לתלות זכות בזכאי' כדי שיתלה הדבר ביתרו חובב על שם שחיבב
 את התורה שלא מצינו בכל הגרים שחיבבו את התורה כיתרו וכשם שחיבב יתרו את

תרועה אלו שופרות אבל מלכות לא שמענו ת"ל ותקעתם
 בחצוצרות זה שופרות זכרון זה זכרונות אני ה' אלהיכם זה
 מלכות כ"מ שזכרון ושופרות יהיה מלכות עמהם ר' נתן
 אומר א"צ ה"א ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו זה שופרות
 ומלכות ואולי יש לקיים הנוסחא שלפנינו ולומר דהדרשה
 נשנית מתחלה על הפסוק בפ' אמור ונתקף משם לכאן
 ועיין ת"כ אמור פרשה י"א ה"א ובי' ור' יוסי בר יהודה שם
 בשיטת ר"ן דדורש מלכות מן אני ה' אלהיכם, ועיין בבלי
 ר"ה ל"ב: 4 גמול לאויביו. ר"ה ט"ז. ל"ב:
 (עח) 5 רעואל היה שמו. צ"ל או רעואל היה שמו כג'
 הרא"ם ויש להגיה ג"כ וכי חובב היה שמו ואפשר לפרש ג"כ
 ע"פ ג' המ"ח (ורעואל) בתמיהא: 11 ממעשה קיני. עיין
 בח"ג והכוונה לכל הנוסחאות ממעשה צורף פ' מסכה (מ"ח)
 כדמתרגם ישעיה מ יט וירמיה י ד: 13 התורה. במכילתא
 יתרו פ"א שקנא לשמים וקנה לו תורה ובמכילתא
 דרשב"י יתרו צד פ"ו שקנה העולם הבא ובפ"ז יתרו גרס
 שקנא לשמים וקנה לו תורה: 19 כיתרו. ועיין עוד רבה
 שמות פ"א סל"ב פכ"ז ס"ח תנחומא א' יתרו ותנחומא ב'

1 שתזכר לו ל שתזכר לך, טמר שזכור לך | ואין זכר
 חרות מ ח' | 2 גדול מר וגו' | תוקעו טמר תוקע |
 בשופר ט ח' | 3 יתקע למר ג' ה' צבאות יג עלינו (ל
 עליכם, מ עליהם ועלינו) | ועדין למר אבל | אין אנו
 יודעין מהיכן ד, אבל ש"ג אינו יודע מאין | התקיעה
 יוצאה ט היא תקיעה יוצאה, למר היא התקיעה (לר'
 תקיעה) | זה שני' למר שני, ט ת"ל | 4 וקול במקרא
 קול | וקול מהיכל וכו' לאויביו למר ח', ט וגו':
 (עח) 5 בן רעואל רק מ | רעואל היה שמון רד"ף
 ג"א או רעואל וכו', מ ורעואל וכו' | 7 דל וכי חובב
 וכו' והלא רעואל היה שמו | ולא ר לא | ולא רעואל
 היה שמון ר"ה מ ח' | 8 ל אלא מלמד | ט רמו קס"ט
 מ שהיו תינוקות (ט התינוקות) | אבא מ ח', ר אבה |
 מ שמעון | 9 ריע של אל מ שנעשה ריע לה' | לאכול
 וכו' האלקים רק מ | 10 ולמה זכר קיני ט ח' | 11 ממעשה
 ד מעשה | קיני דל קניי, ר קיני, ט קינא, מ קין |
 דבר ט ח', מ ד"א | ר המקנין, ר"ה שהמקום מתקנא
 בו | למקום דל ח' | 12 מושב ט ח' | המקנה ט
 ח', ל והמקנא | 13 ולמה זכר קיני ט ח' | שמון ד ח' | ר שקינה | את השמים זכר התורה ר"ה, ד שמים וארץ | ואת
 הארץ טלמר וילק המכירי משלי כ"ז ח' | ר' ישמעאל זכר תעזוב מ ח' | יוסי ט ח' | 14 ולמה זכר רעואל ט ח',
 לך ולמה (ר ולא) ממי שריע אל שני' | 15 ר' שמעון ט ר' ישמעאל | בן יוחי מ ח' | 16 ל שיתר | אחת טל
 ח' | שנאמר טלמ ח' | והלא זכר אלהים מ ח' | ט והרי אף למשה ה' מסיני שני' זכר | 17 אם דל ואם | וצוך
 אלהים ד ח' | 18 ט נתעלמו עיני | ל אלא לתלות | מ הזכות | על שם לר ח', ד על | 19 יתרו טר ח', מ הוא |

התורה כך חיבכו בניו את התורה שנאמר הלוך אל בית הרכבים ודבר אליהם דברי ה' (ירמיה לה ב) הואיל ובית זה עתיד ליחרב רואים אותו כאלו הוא חרב עכשיו ובית לא תבנו וזרע לא תורעו וגו' ונשמע בקול יונדב וגו' ונשב באהלים ונשמע ונעש ככל אשר צונו יונדב אבינו ועל ששמעו למצות יונדב אביהם העמיד מהם המקום סופרים שנאמר ומשפחת סופרים יושבי יעבץ תרעתים שמעתים סוכתים (דברי הימים א' ב נה) 5 תרעתים על שם ששמעו תרועה מהר סיני, תרעתים על שם שהיו מתריעים ומתענים, תרעתים על שם שלא היו מגלחים, תרעתים על שם שהיו יושבים בפתח שערי ירושלים, שמעתים על שם ששמעו מצות אביהם, סוכתים על שם שלא סכו את השמן, סוכתים על שם שהיו יושבים בסוכות, יושבי יעבץ שהניחו את יריחו והלכו להם אצל יעבץ לעדר ללמוד הימנו תורה שנאמר ויקרא יעבץ לאלהי ישראל וגו' ויבא אלהים את 10 אשר שאל (שם ד יא) הם חסרים ממי ילמדו והוא חסר למי ילמד באו חסרים ללמוד אצל חסר למי ילמד שנאמר ובני קיני חותן משה עלו מציר התמרים וגו' (שופטים א טו) ומנין שבניו של יונדב בן רכב הן הן בניו של יתרו שנאמר המה הקינים הבאים מחמת אבי בית רכב מה שבר נטלו על כך ולבית הרכבים אמר ירמיה כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל יען אשר שמעתם אל מצות יהונדב אביכם לא יכרת איש ליונדב 15 בן רכב עומד לפני כל הימים ר' יהושע אומר וכי גרים נכנסים להיכל והלא כל ישראל לא נכנסו להיכל אלא שהיו יושבים בסנהדרין ומורים בדברי תורה וי"א מבנותיהם נשואות לכהנים והיו מבני בניהם מקריבים על גבי מזבח והרי דברים ק"ו ומה אלו שקירבו את עצמם כך קירבם המקום ישראל שעושים את התורה עאכ"ו וכן אתה מוצא ברחב הוונה מהו אומר ומשפחות בית עבודת הבוץ לבית אשבע (דה"א ד כא) 20

1 ודבר וכו' מזבח שורה יח ט ח' | ודבר וכו' ה' ר ח' | מ הרכבים ודברת אותם בית ה' וכו' אותם יין ויאמרו לא נשתה יין וכו' לא תשתו יין הואיל ל הרכבים והבאת אותם בית ה' אמרו הואיל | 2 עתיד מ ראו | מר היו (מ והיו) רואין | כאלו וכו' למר מעכשיו (ל עכשיו) כאלו חרב | 3 מ ולא תורעו | וגו' דל ח' מ וכרם לא תטעו כי באהלים תשבו כל ימיכם | בקול דמ לקול | יונדב | במקרא יהונדב | יונדב וכו' צונן מ ח' | וגו' דל בן רכב (ל ג' אבינו) | ונעש | ד ונעשה | 4 ועל דלר על | ל להם | 5 מ וממשפחות | סוכתים | במקרא סוכתים מ ג' המה הקינים מחמת אבי רכב | 6 שם רק ר | ר"ה מתריעין ונענין וכן הוא במכילתא וילקוט שופטים | 7 שלא היו מגלחין מר שהיו נזירין ומגלחין בתער | למ יושבין בשערי | 8 ל סוכתים על שהיו יושבין בסוכות עד שלא סכו את השמן | מ שלא היו סכין בשמן | 9 ר בסוכה | ל על שהניחו | יריחו דל ג' המה הקינים הבאים היו (ר שהיו) בארץ ישראל | מ והלכו ללמוד תורה. אצל יעבץ לערד | 10 מ דל לערוד | וגו' ד ח' מ לאמר אם ברך תברכני ה', ר וגו' הם חסרין וכו' | ויבא דמ ג' לו | מ את כל אשר | 11 מ הם היו | דל חסידים | מ ממי שילמדו | מ היה חסר | דל חסיד | למי ל ממי | חסידים | ד חסידים, ל חסידים | ללמוד | ר ג' תלמודן | מ ולמדו אצל מי שהוא חסר | ל ללמוד ילמדו אצל | 12 דל חסיד | ל ולמי | למי ילמד | ד ח', מ למי ילמדו | ד משה ומנין וכו' | עלון מ ח' | וגו' מ ח', ל אל בני יהודה, במקרא כתיב את בני יהודה | 13 המה וכו' | מ המה היוצרים יושבי נטעים | 14 אבי בית רכב | ד ח' | בית ל ח' | מ שנאמר ולבית | 15 ר צבאות לכן לא יכרת וכו' | אלהי ישראל דל ח' | במקרא שמעתם על, דל שמרתם (ל ג' את) | יהונדב דל ח' | איש מ ח' | 16 מ ר' יהודה ובילקוט שופטים רמז ל"ח וירמיה רמז שכ"ב ר' יונתן | וכי ד ח' | כל ר ח', טמ אף | 17 מ אין נכנסין, ל לא נכנסין | מ שיהיו, ל שהוא | ד כסנהדרין | ד דברי | טמר בנותיהן | 18 דל לגבי מזבח | 19 מ ישראל שהן בני שלשה אבות והן מקיימין את התורה | וכן אתה וכו' עד סה"ד טמ ח' | 20 ד ומשפחת, ר משפחת | ד אשבע |

שמות פ"ז כאן ופי' יתרו ילק' שופטים רמז ל"ח: 2 רואים אותו. לפי כ"ד צריך לומר היו רואים אותו או לפי כ"ל אמרו הואיל ובית זה עתיד ליחרב אנו רואים אותו כאלו וכו' אבל בילקוט שופטים גרס כ"ו לקמן שורה ט בסוכות אמרו הואיל וכו' רואים אנו אותו וכו', וגרסא זו נראה עיקר: 6 מהר סיני. במכילתא יתרו מס' דעמלק פ"ב דורש כן מן שומעתיים ובמ"ע שיער לומר דצ"ל תרעתים שומעתיים ששמעו וכו' ועיין סוטה י"א ובתוספ' שאנ"ץ שם מביאים דברי הספרי: — ומתענים. עיין בח"ג: 7 שלא היו מגלחים. עיין בח"ג: 12 מעיר התמרים. עיין מכילתא יתרו שם וילקוט שופטים ותמורה טו. וסנהדרין קי. ואדר"ג נ"א פרק

עבודת הבוץ שהטמינה את המרגלים בבזך לבית אשבע שנשבעו לה המרגלים ר' אריעזר
 אומר זו רחב הוונה שהיתה עסוקה באכסנאי שמונה כהנים ושמונה נביאים עמדו
 מרחב הוונה ואלו הם ירמיהו חלקיהו ושריה ומחסיה וברוך ונריה וחנמאל ושולם רבי
 יהודה אומר אף חולדה הנביאה היתה מבני בניה של רחב הוונה שנאמי וילך חלקיהו
 הכהן ואחיקם ועכבור ושפן ועשיה אל חלדה הנביאה אשת שלם בן תקוה (מלכים ב'
 5 ככ יד) ואומר הנה אנחנו באים בארץ את תקות חוט השני הזה תקשרי (יהושע
 ב יח) והרי דברים קיז ומה מי שהיתה מעם שני בו לא תחיה כל נשמה (דברים כ טז)
 על שקרבה עצמה כך קרבה המקום ישראל שעושים את התורה עאכ"ז וכן אתה
 מוצא בנבעונים מהו אומר ויוקים ואנשי כויבא (דה"א ד ככ) ויוקים שקיים להם
 יהושע ברית כויבא שכיבו ליהושע ואמרו מארץ רחוקה מאד באו עבדיך ולא באו
 10 אלא מארץ ישראל והרי הדברים קיז ומה אלו שהיו מעם שחייב כלייה על שקרבו
 עצמם קרבתם המקום ישראל שעושים את התורה עאכ"ז וכן אתה מוצא ברות המואביה
 מה אמרה לחמותה עמך עמי ואלהיך אלהי כאשר תמותי אמות (רות א טז—יז) אמר
 לה המקום לא הפסדת כלום הרי המלכות שלך בעולם הזה הרי המלכות שלך בעולם
 הבא ויואש ושרף אשר בעלו למואב יואש ושרף זה מחלון וכליון יואש שנתיאשו מן
 15 הגאולה, יואש שנתיאשו מדברי תורה, שרף ששרפו בניהם לעבודה זרה אשר בעלו
 למואב שנשאו נשים מואביות אשר בעלו למואב שהניחו ארץ ישראל ונהפכו בשדה מואב
 והדברים עתיקים כל אחד ואחד מפורש במקומו. ויושבי נטעים זה שלמה שהיה דומה
 לנטעה במלכותו. וגדרה זו סנהדרין שהיתה יושבת וגודרת בדברי תורה עם המלך
 20 במלאכתו ישבו שם מנין אתה אומר שלא מתה רות המיאביה עד שראתה שלמה בן
 בנה שהיה יושב ודן דינן של זונות שנא עם המלך במלאכתו ישבו שם והרי דברים
 קיז ומה אם מי שהיתה מן העם שני בו לא תבואו בהם והם לא יבואו בכסם (מלכים א'
 יא ב) על שקרבה את עצמה כך קרבה המקום, ישראל שעושים את התורה עאכ"ז.
 ואם תאמר כישראל לא היה כן והרי כבר נאמר ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות
 וגו' (שמות א טז) שפרה זו יוכבד פועה זו נרים, שפרה שפ"ה ורבה, שפרה שמשפרת
 25 את הוולד, שפרה שפרו ורבו ישראל כימיה, פועה שהיתה פועה ובוכה על אחיה

ל"ה: 1 המרגלים. ילקוט יהושע רמז ט' וד"ה תתרע"ד:
 2 באכסנאי. מהר"ס נ"א דכסין ועיין ס"ז: — ושמונה
 נביאים. כ"ה גם בילקוט יהושע אבל בילקוט דה"י עשרה
 ומונה יחזקאל וברוי עמון, ועיין בספרי וטא ומגילה י"ד:
 4 רחב הוונה. ילקוט דה"י שם רמז תתרע"ו: 7 כל נשמה.
 תוספ' סיטה ל"ה: ד"ה לרבנות: 12 עאכ"ז. בבא בתרא צ"א:
 ילקוט דה"י רמז תתרע"ז: 18 מפורש במקומו. אדר"ג נ"א
 פרק א': 23 עאכ"ז. בבא בתרא שם וילק' שם וילק' רות

1 בבזך] דל ח'. ילק' דה"י בפשתי העץ | לבית אשבע] ד
 עבודת הבוץ. לר בעבודת (ר עבודת) הבוץ לבית אשבע |
 2 ר באכסנין, ל באכסנאין | ושמונה] ר ח'. 4 של רחב
 וכו' חלקיהו] ל ח'. 5 ואחיקם] ל ואחיהו | ועכבור] ר
 ח'. ד בן עכבור | אל חלדה וכו' תקוה] כ"ה בילקוט יהושע
 רמז ט'. ד ח'. לר וגו' | 6 ואומר] ר ח'. 7 ר אם מי | 9
 מוצא] ד אומר | ד ויהויקים, ל ויוקים (וכן בסמוך) |
 במקרא כובה, ר כובא | 10 ברית] ד ח'. | כויבא] ר
 ואנשי כויבא | ר ואמרו לו | מאד] ל ח'. | ולא וכו'
 ישראל] ר ח'. | 11 אלא] ד ח'. | ד שהם מעם שחייבים | ר כלאה | 12 ל את עצמן | 13 אמות] לר ב' וגו', | 14 לה] ד
 ח'. | ל הקב"ה | המלכות וכו'] ד המלוכה שלך היא בעה"ז ובעה"ב | 15 אשר וכו' ושרף] לר ח'. | יואש וכו' הגאולה]
 ל ח'. | 16 מד"ת] ל מן התורה | ר ושרף | אשר וכו' מואביות] ל ח'. | 17 בשדה] ר בארץ | 18 שלמה] ר ב' המלך |
 19 ר במלאכתו | שהיתה] ל שהיא | 20 מנין אתה אומר] ד נמצאת אומר | ר את שלמה | 21 שהיה] ד ח'. | ד דינו |
 עם המלך] ד ח'. | 22 ר מעם | 23 כן] דל ח'. | את התורה] ד רצונו של מקום | 24 בישראל] ל ח'. | היה] ד היתה | 25 וגו'
 ד ח'. | ר שפרת ורבת | ר שהיתה משפרת |

ל"ה: 1 המרגלים. ילקוט יהושע רמז ט' וד"ה תתרע"ד:
 2 באכסנאי. מהר"ס נ"א דכסין ועיין ס"ז: — ושמונה
 נביאים. כ"ה גם בילקוט יהושע אבל בילקוט דה"י עשרה
 ומונה יחזקאל וברוי עמון, ועיין בספרי וטא ומגילה י"ד:
 4 רחב הוונה. ילקוט דה"י שם רמז תתרע"ו: 7 כל נשמה.
 תוספ' סיטה ל"ה: ד"ה לרבנות: 12 עאכ"ז. בבא בתרא צ"א:
 ילקוט דה"י רמז תתרע"ז: 18 מפורש במקומו. אדר"ג נ"א
 פרק א': 23 עאכ"ז. בבא בתרא שם וילק' שם וילק' רות

שני ותתצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו (שם כ ד) ויאמר בילדכן את העבריות והראן המילדות את האלהים וגו'. בתים אלו איני יודע מה הם כשהוא אומר מקצה עשרים שנה אשר בנה שלמה את שני הבתים (מלכים א' ט"ו) את בית ה' זו כהונה ואת בית המלך זו המלכות, זכתה יוכבד לכהונה ומרים למלכות שני וקוץ הוליד את ענוב ואת הצבכה ומשפחות אחרחל בן הרם (דה"א ד ח) אחרחל זו מרים שנאמר 5 ותצאן כל הנשים אחריה (שמות טו כ) בן הרום זו יוכבד שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה (במדבר יח יד) נשאת מרים לכלב שנאמר ותמת עזובה ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור (דה"א א' ב יט) ואלה היו בני כלב בן הור (שם) ואומר ורוד בן איש אפרתי הוה מבית לחם יהודה (שמואל א' יז יב) נמצא דוד מבני בניה של מרים הא כל המקרב עצמו מן השמים מקרבין אותו: חותן משה, זו יפה לו יותר מכולם 10 שנקרא חותנו של מלך:

נוסעים אנחנו, נוסעים אנחנו מיד לארץ ישראל לא כשם שבראשונה נוסעים וחונים אלא מיד לארץ ישראל וחכמים אומרים מפני מה שיתף משה עצמו עמהם נתעלם מעיני משה וכסבור שנכנס עמהם לארץ ישראל ר' שמעון בן יוחאי אומר אינו צריך שהרי כבר נאמר כי אנכי מת בארץ הזאת (דברים ד כב) שאין תלמוד לומר 15 אינני עובר את הירדן (שם) אלא שאף עצמותיו אינן עוברות את הירדן אלא מפני מה שיתף משה עצמו עמהם אמר עכשיו ישראל אומרים אם מי שהוציאנו ממצרים ועשה לנו נסים וגבורות אינו נכנס אף אנו אין נכנסים ד"א מפני מה שיתף משה עצמו עמהן מפני יתרו שלא יאמר משה אינו נכנס אף אני איני נכנס.

אל המקום אשר אמר ה' אותו אתן לכם ואין לגרים בו חלק ומה אני מקיים 20 והיה השבט אשר גר הגר אתו שם תתנו נחלתו (יחזקאל מז כג) אלא אם אינו ענין לירושה תניהו ענין לכפרה שאם היה בשבט יהודה מתכפר לו בשבט יהודה בשבט בנימין מתכפר לו בשבט בנימין ד"א אם אינו ענין לירושה תניהו ענין לקבורה ניתן לגרים קבורה בארץ ישראל.

2 לך ותיראן המילדות וייטב אלהים למילדות (ר ח) ויהי כי יראו המילדות את האלהים ויעש להם בתים | אלה ל ח' | כשהוא אומר ר' כשאומ' ד שני' | 3 ל שלמה המלך | שני' ד ח' | זון ל ג' בית | 4 ר מלכות | 5 ר ענוב וגר' אחרחל זו מרים | הצבכה ד הובכה | בן וכו' אחרחל' ד ח' | אחרחל זו מרים ל ח' | 6 ר חרום | 8 ואלה] במקרא אלה | ואומר] דר ח' | 9 הזה דל היה | 10 ר הא למדתי | ד מקריבים | לז ר ח', מ ג' ליתרו | יותר מכולם] מר ח' | 12 ל נוסעים מיד אנחנו מיד לארץ | נוסעים אנחנו] טמר ח' | מ לא כבראשונה שנוסעים | לא וכו' לא"י] ל ח' | 13 מיד] מ עכשיו מיד, מ עכשיו אנו נכנסים | וחכמים] טר אחרים | וחכמ' וכו' מפנין מ ומפני | 14 מ אלא שנתעלם מעיניו | טר וסבור | 15 שאין ת"ל וכו' | מ ומה ת"ל אינני עובר שאף וכו' | 16 הירדן] ר ג' מה ת"ל אינני עובר הירדן | אלא] טמר ח' | אלא מפנין מ ומפני | 17 משה] מ ח' | אמר וכו' אומרים] ט שלא יהו ישראל אומרים, מ אלא כך אמר משה אם איני משתף עצמי עמהם עכשיו יאמרו ישראל ומה אם וכו' | 18 וגבורות] מ ונפלאות | מפני וכו' עמהן] רק ד | 19 מפני וכו' יאמר] ד שלא יאמר יתרו | נכנס בפעם הב' דט בא | 20 למ אין | מ לגוים | ל לגרים חלק ונחלה בו | 21 ר הגר אלא וכו' | שם וכו' נחלתו] רק ט | אלא] ט ח' | 22 בשבט יהודה בפעם הב' מ ח' | 23 בשבט בנימין] מ ח' | מ שניתן לגוים |

רמו ת"ר ורות רבה ריש פ"ב: 9 של מרים. עיין כ"ז סוטה י"א: ילקוט שמות רמז קס"ד שמות רבה פ"א ס"ג וס"ז ופדר"א פמ"ה: 11 של מלך. מדלא כתיב חותנו, ז"ר: 13 וחכ"א. צ"ל אחרים אומרים כגרסת הילקוט או חכמים אומרים בלא וא"ו: 16 את הירדן. לא אתברר לי דהא עדיין לא נגזרה גזרה ועוד מה שייך כאן הא דאף עצמותיו אינן עוברות וקשה לומר דכל הענין רק אשגרה ודצ"ל ר"ש אומ' אינו צריך יודע היה משה שאינו עובר את הירדן אלא מפני מה וכו', ופירוש יודע דלבו אמר לו כמו ברוח נבואה כמו שדרשו על תביאמו ותטעמו. ועיין ברש"י ופ"ו ובמפרש' והגתה הגר"א וא"א להגיה כן בס"ז, ומכילתא בשלח מסכ' דעמלק פ"ב ולקמן פ' קל"ה וספרי דברים פ' שמ"א ושנ"ז ומדרש תנאים עמוד ר"ט: 21 השבט. במקרא בשבט: 23 בנימין. לענין טעות צבור בהוראה ז"ר ועיין ס"ז לקמן ס"ז כ"ו:

לכה אתנו והטבנו לך, וכי יש בן ביתו של בשר ודם שאין מטיבים לו והרי
 דברים קל וחומר אם לבן ביתו של בשר ודם מטיבים לו קל וחומר לבן ביתו של מי
 שאמר והיה העולם.
 כי ה' דבר טוב על ישראל, וכי עד עכשיו אין ה' דבר טוב על ישראל והרי
 מעולם ה' דיבר טוב על ישראל אלא פיקד המקום לישראל להיטיב לגרים ולנהוג
 בהם ענוה (סליק פיסקא)
 (עט) ויאמר אליו לא אלק, אמר לו אם מפני נכסים או מפני ארץ איני בא
 יש לך אדם שיש לו ארץ ואין לו נכסים יש לו נכסים ואין לו משפחה אבל אני יש לי
 ארץ ויש לי נכסים ויש לי משפחה ודיין הייתי בעירי אב איני הולך מפני ארצי אלק
 מפני נכסי ואם איני הולך מפני נכסי אלק מפני מולדתי (סליק פיסקא)
 (פ) ויאמר אל נא תעזוב אותנו, אין נא אלא לשון בקשה אמר לו אם אין
 אתה מקבל עליך בקשה גזור אני עליך גזירה עכשיו ישראל אומרים לא נתגייר יתרו
 מחיבה כסבור היה יתרו שיש לגרים חלק בארץ ישראל עכשיו שראה שאין להם חלק
 הניחם והלך לו >ד"א אם אין אתה מקבל עליך דושנה של יריחו גזורני עליך גזירה
 עכשיו יהו ישראל אומרים לא נתגייר יתרו מחבה כסבור היה יתרו שמתנתו מרובה
 עכשיו שראה שמתנתו מועטת הניחן והלך לו <ד"א כסבור אתה שאתה מרבה כבוד
 המקום אין אתה אלא ממעט כמה גרים ועבדים אתה עתיד להכניס תחת כנפי השכינה.
 והיית לנו לעינים, שלא תנעול דלת בפני הגרים הבאים לומר אם יתרו חותנו של
 מלך לא קיבל עליו קיו לשאר בני אדם.
 כי על כן ידעת חנותינו במדבר, אמר לו אלו אחר שלא ראה נסים וגבורות
 במדבר והניח והלך לו כד"י הוא הדבר אתה שראית תניח ותלך לך אל נא תשוב
 אותנו, ר' יהודה אימר אמר לו אתה הוא שראית הן שניתן לאבותינו במצרים שנאמר

6 ענוה- עיין תרגום יונתן:
 (פ) 17 כבוד המקום- לגייר גרים בארץ ר"ה ועיין
 מכילתא יתרו מסכתא דעמלק פ"ב ומכילתא דרשב"י עמוד
 ז"א: 21 תעזוב אותנו- עיין תרגום אונקלוס:

1 לכה אתנו למ ח' | לך] מ ג' למה אמ' | מ בן בית
 שאין מטיבין | ד של אדם | 2 אם] מ מה | ד של
 אדם | מ לבני | 4 אין] מ לא | ה] דמ ח' | ט הקב"ה |
 והרי וכו' ישראל] מר ח' | 5 ה] ל ח' | ט המקום | ישראל]
 ל ג'... והטבנו לך מה ת"ל כי ה' דבר טוב על יש' | אלא]
 ד ח' | מ שהפקיד | לישראל] ט ח' | מ לעשות טובה
 עם הגרים | 6 ענוה] ט ג' כאן והטבנו לך זה דושנה של יריחו שהיו אוכלין אותו בניו של יתרו כשחלק יהושע ארץ
 ישראל לשבטים הניח דושנה וכו' כלקמן פיסקא פ"א:

(עט) 7 לו] דר להם | טמר אם מפני ארץ ונכסים אני בא (מ איני צריך, ר איני בא) יש לך | 8 ד יש לי משפחה
 וכו' ארץ... נכסים | 9 מ נכסים ומשפחה | ד ודינא | הייתי] מ ח' | בעירין] ד בארצי | טמר ואם | 10 מ ואם לא
 אלק | ואם וכו' נכסין] ל ח' | מולדת] ט ג' אמר לו למחר כשתחלק ארץ ישראל לשבטים איזה שבט מכס שיתן לי כרם
 אחד בתוך שלו אלא הריני הולך לארצי ואוכל פירות מארצי ושותה יין מكرמי:
 (פ) 11 א"ל] ר ח' | מ אם אינך מקבל | 12 בקשה] ד ח' | מ ברצון | גזור אני] מ איני גזור | ד גזירה עליך |
 עכשיו וכו'] מ שמא יאמרו ישראל | ד אומרים ישראל | ל שלא | 13 כסבור וכו' נתגייר יתרו] מ ח' | דל חלק לגרים |
 14 ר הניח | ד"א וכו' והלך לו] ד ח' | 15 כסבור וכו'] מ אלא סבור היה שיקבל מתנה מרובה בארץ ישראל עכשיו וכו' |
 טר שמתנה מרובה עכשיו שמתנה | 16 הניחן] טמר הניח | 17 המקום] ד ח' | מ בכבודו של מקום | לר ואין, ט ואי |
 ועבדים] מ ח' | אתה עתיד וכו'] ד עתידים להיכנס | 18 הבאים וכו'] מ העתידים לבוא ולומ' | דל חתנו | 19 מלך] מ
 משה | מ לשאר כל אדם | 20 מ אלו היה אחר | ר אחד | מ וגבורות שעשה לנו המקום והיה מניח אותנו והולך כדאי |
 21 לו] ד ח' | הדבר] ט ח' | ר דבר | מ אבל אתה | ל אתה הוא שראית | לך] דלמ ח' | 22 ט אמר ר' יהודה | אמר
 לו] רק ט | אתה הוא] ר ח' | הוא] ט למ ח' | ל ראיתה | שג' ר ח' |

וה' נתן את חן העם בעיני מצרים (שמות יב לו) תניח אותנו ותלך לך אל נא תשוב
 אותנו <ד"א והיית לנו לעינים אפילו אין דייך אלא שתהא יושב עמנו בסנהדרין ותהא
 מורה בדברי תורה> ד"א והיית לנו לעינים אפילו אין דיינו אלא שכל דבר ודבר
 שנתעלם מעינינו תהיה מאיר עינינו בו כענין שנאמ' ואתה תחזה מכל העם (שם יח כא)
 והלא אף ביד משה היה מסיני שנאמר וצוך אלהים ויכלת עמוד (שם כג) ולמה
 5 נתעלם ממשה לתלות זכות בזכאי כדי שיתלה הדבר ביהרו. ד"א והיית לנו לעינים
 שתהא חביב עלינו כגלגל עינים שנאמר ואהבתם את הגר (דברים י יט) וגר לא תלחץ
 (שמות כג ט) וגר לא תונה ולא תלחצנו (שם כב כ) (סליק פיסקא)

(פא) והיה כי תלך עמנו והיה הטוב ההוא, וכי מה טובה הטיבו לו אמרו
 כשהיו ישראל מחלקים את הארץ הניחו דושנה של יריחו חמש מאות אמה על חמש
 10 מאות אמה אמרו כל מי שיבנה בית הבחירה בחלקו יטול דושנה של יריחו נתנהו ליונדב
 בן רכב חלק בראש והיו אוכלים אותו ארבע מאות שנה וארבעים שנה שנאמר ויהי
 בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים (מלכים א' ו א) צא
 מהם ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר נמצאו אוכלים אותו ארבע מאות וארבעים שנה
 וכיון ששרת שכינה של בחלקו של בנימין באו בני בנימין ליטול חלקם עמדו ופינו אותו
 15 מפניהם שנא' ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים (שופטים א טז) (סליק פיסקא)
 (פב) ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים אין צריך לומר שהרי כבר נאמר
 אחד עשר יום מחורב (דברים א ב) ומה ת"ל ויסעו מהר ה' מלמד שהילכה שכינה בו
 ביום שלשים וששה מיל כדי שיכנסו לארץ משלו משל למה הדבר דומה לבני אדם

1 תניח וכו' [לך] ט | אותנו רק מ | לך] כ"ה ר | אל וכו'
 אותנו דל ח' | 2 המוסגר ח' ד | ד"א מ ח' | מ אפילו
 אין לך אלא וכו' תורה דייך | אלא ר ח' | עמנו ר עמם,
 ל עמנו | 3 ד דיינים | שכל טמ כל | 4 תהיה וכו' מ אתה
 מאיר את עינינו בו | בו ט כן | כענין טלמר ח' | 5 למ
 ר בידי | היה ר היו | שני' מ ח' | 6 מ ע"י זכאי |
 והיית לנו לעינים] כ"ה ל | 7 עינים] טמר עינינו:
 (פא) 9. והיה הטוב ההוא ד ח', ל ב' וגו' | לר מה
 היתה (ל היה) טובה שהטיבו | לר אמרו לו | 11 אמרו
 דר א"ל | מר בית המקדש | טמ ונתנהו, ל נתנו |
 טר לבני יונדב, ל בפני יונדב | 12 למר מראש | וארבעים
 שנה] ט ושמונים שנה | שני' וכו' מצרים] ט ח' | 13
 מארץ מצרים] ד ממצרים | 14 שהיו ד שהלכו | ישראל
 דמ ח' | ד ארבעים שנה וארבע מאות שנה | שנה
 כאן נוסף ט שני' והי' בשמונים שנה וארבע מאות שנה |
 15 באו וכו' חלקם] ט ח' | עמדו דל באו, ר ח' | 16 עלו
 מעיר התמרים] ד ח', ט ב' וגו':
 (פב) 17 ויסעו וכו' | הילקוט מעתיק כאן בתחלה הספרי
 דברים ומסיים ד"א מה ת"ל ויסעו מהר | 19 מר מילין |
 טל שיכנסו לארץ | משלו] מ ח', טל מושלו.

6 הדבר ביתרו. עיין לעיל פיסקא ע"ח: 8 ולא תלחצנו.
 עיין תרגום יונתן:
 (פא) 16 מעיר התמרים. עיין לעיל פ' ע"ח וספרי
 דברים פ' ס"ב ופ' שני' ב' וילקוט שופטים רמז ל"ח ואדר"ב
 ג"א פל"ה:
 (פב) 17 שהרי הלשון מגומגם ובמ"ע הגיה אפשר לומר
 כן והרי כבר ולשון הס"ו וכי מהלך שלשת וכו'. והיה סבור
 לומר דהכתוב בכאן פ' למה שאמר בפסוק י"ב ויסעו בני
 ישראל למסעיהם ממדבר סיני וישכון הענן במדבר פארן:
 20 שיכנסו לארץ. עיין ספרי דברים פ' ב' ומביאו הילקוט
 כאן אחר שהביא הכתוב ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים
 וז"ל דבר אחר (בהשקפה ראשונה נראה כטעות המעתיק
 שהיה רגיל לעשות לעצמו סימן כזה במקום שהרכיב שתי
 דרשות ובאמת בספרי שם ליתא) אחד עשר יום מחורב וכי
 מהלך י"א יום וכו' והלא אינו אלא ג' ימים שני' ויסעו מהר
 ה' דרך שלשת ימים, ר' יהודה אומר וכי לשלשה ימים היו
 ישראל מהלכין י"א מסעות והלא אינו אלא מהלך מ' יום
 כענין שנאמר באליהו ויקם וכו' ארבעים יום אחר שאמרתי
 (כספרי שם שאמר ובמדרש תנאים שם שלמדתה) אי אפשר
 חזור לך לענין הראשון דבר אחר (במדרש תנאים שם חסר
 ד"א ובספרי הגרסא ד"א י"א יום מחורב) אלו זכו ישראל
 ל"א יום היו נכנסין לארץ אלא מתוך שקלקלו מעשיהם
 גלגל המקום עליהם מ' שנה שני' במספר הימים וכו' רבי
 יהודה אומר אלו זכו ישראל לג' ימים היו נכנסים לארץ
 שני' וארון ברית ה' נוסע וכו' לתור להם מנוחה ואין מנוחה
 אלא א"י וכו' עד אל תירא ואל תחת (ע"כ לשון הספרי
 דברים). ד"א מה ת"ל ויסעו מהר ה' מלמד שהלכה שכינה
 וכו' (לשון הספרי שלפנינו) ומה מאד נתיגעו המפרשים
 בפ' הספרי דברים ואינו צריך אלא תקון קל ועל ידי הלשון שבילקוט כאן נשאר לנו זכר לגרסא האמתית כי במקום ד"א
 בפעם הראשונה והשניה צ"ל ר' אליעזר אומר ומעתה הפ' פשוט כי ר"א ור"י שניהם הקשו איך אפשר לפרש הכתוב דאחד
 עשר יום היינו מרחק הדרך ואחר שלמדתה דאי אפשר לפרש כן ר"א מפרש לטעמיה ור' יהודה לטעמיה וכשתמצני לומר

שיוצאים למלחמה בשעה שהם יוצאים הם שמחים וכל זמן שהם מתיינעים ידיהם מתרשלות אבל ישראל אינו כן אלא כל זמן שהם מתיינעים הם שמחים ואומרים נלך ונירש את ארץ ישראל ד"א אמרו אבותינו חטאו נזורה עליהם גזרה במדבר הזה יפלו פניכם (במדבר יד כט) אבל אנו לא נחטא ונמות במדבר אלא נלך ונירש את ארץ ישראל. וארון ברית ה' נוסע לפניהם ארון זה שיצא עמהם במחנה היו בו שברי לוחות שנאמר וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה (שם מד) ר' שמעון בן יוחי אומר ארון ברית ה' נוסע לפניהם לא נאמר אלא וארון ברית ה' משל לאנטיקוסר שהיה מקדים לפני חיילותיו מתקן להם מקום שישרו כך היתה השכינה מקדמת לישראל ומתקנת להם מקום שישרו.

לתור להם מנוחה מה ת"ל לפי שנא' וישמע הכנעני מלך ערד וגו' (שם כא א) כיון ששמעו כנענים שמתו מרגלים אמרו מתו מרגלים שלהם נלך ונלחם בס ר"ש בן יוחי אומר כי בא ישראל דרך האתרים <דרך התרים לא נאמר אלא דרך האתרים>

ג' שטות בענין והצד השהו שבר"א ור"י דאחד עשר יום לא היינו מרחק הדרך מה שאין כן לפי שטת הספרי שלפנינו דהכתוב דאחד עשר יום מדבר מרחק הדרך והכתוב דויסעו בא ללמדנו דהלכו ביום אחד מהלך שלשה ימים וכן מפורש בס"ז אבל מלשון הספרי משמע קצת דלא קאי רק אשכינה על כן הגיה הגר"א שהלכו בו דרך שלשה ימים והשכינה מקדמת לפניהם ועיין ס"ז לקמן י"א וכת"י ובמ"א וברש"י כאן ודברים ורשב"ם שם ובראב"ע כאן ועיין עוד בסד"ר פ"ג ומירוש' תענית סח ע"ד ובבלי שם כ"ט: 1 שהם מתיגעים. הג' מגיעין נראה עקרית אבל אין הכרע, ולפי הג' מגיעין צריך להשלים למלחמה כמו שהוא בס"ז או אולי הוא ג"כ מלשון יגיעה, עיין לקמן: 3 ד"א אמרי תפסתי בג' המ"ח וג' הדפוס משובשת כי המאמר דאבותינו חטאו נמשך אל המשל ולא אל המקרא כי הך מעשה קודם למרגלים הוה וסדר הדברים כך הוא דמתחלה דרש דהלכו בזריות ואח"כ אמר דלא בנסיעה הראשונה אחרי חגייתן בהר סיני בלבד אלא אף אחרי כן כל כמה שהיו יותר קרובים אל הארץ יותר היו מזדוירים שלא כדרך בני אדם היוצאים למלחמה וע"ז אמר ד"א ואפשר דצ"ל מקדם כמו שהוא בס"ז אלו אנו נכנסים לארץ ומתים מיד וכו' ואז הלשון ד"א עוד יותר נכון. והגר"א הגיה וכן הוא אומר וימהרו העם ויעברו (יהושע ד י) אמרו אבותינו וכו' אבל לפי הגרסא לא נחטא ונמות במדבר (בדפ' ח' ת' במדבר) אי אפשר להגיה כן ועיין ס"ז: 6 מקרב המתנה. לכאורה נראה דמביא הכתוב לראיה דארון אחד דרכו היה לצאת לפניהם למלחמה ולפי שהלכו שלא ברצון לא מש הארון ממקומו וארון אחר היה מהלך עמהם בתוך המתנה כדמשמע מפשטא דקראי לעיל דהארון היה נוסע אחר שני דגלים אבל מכמה מקומות מוכח דהראיה היא להפך ומפרש הכתוב דשלח ארון שהיה בתוך המתנות (ולפ"ז חסרון בכאן וצ"ל וארון אחד שהיה עמהן בתוך המתנה שג' וארון ברית וכו') עיין תוספתא סוטה פ"ז יח וירושלמי שקלים מט ע"ג וסוטה כב ע"א וברייתא דמלאכת המשכן פ"ו ספר והזוהר תצוה ופ"ז ויקהל וס"ז כאן וצריך לומר לפ"ז דדייק מדלא כתיב וארון ברית וכו' לא נסעו לפניהם משמע דאפילו אם היתה הליכתם ברצון לא היה הארון מהלך רק בקרב המחנה ועכשיו לא מש ממקומו ודוחק ועיין עוד תרומים אחרים במפרשים אבל קשה לשבש כל המקומות כדי לקיים הפ' הראשון ובגוף הענין נראה דנסתייע ר' יהודה בן לקיש בעל השטה דשני ארונות מן הכתובים בפרשת עקב הנראים כסותרים לכתובים שבפ' תרומה עיין ברש"י דברים וכאן וברמב"ן שם ותוספ' עירובין ס"ג. ד"ה כ"ו ובתוספ' ר' יהודה החסיד ברכות ח': שמביא הספרי בזה"ל נוסע לפניהם זהו הארון שהיו בו שברי לוחות ובראב"ע פ' עקב ובפ' תרומה ובפ' האברבנל כאן ובפ' המ"ע לברייתא דמלאכת המשכן וראיתי להעיר דלפי רוב הנוסחאות הארון שהיה יוצא עמהן למלחמה היו בו שברי לוחות וכן נקט בפשיטות הספרי דברים פ' ל"ח והארון האחר היה בו ס"ת ולפי נ"א הוא להפך וצריך ביאור ג"כ דבכל המקומות אינו מוזכר לוחות האחרונות ועיין עוד סוטה פ"ח מ"א ובגמ' שם ובספרי פ' קנ"ז ותוספתא סוטה פ"ח א' והיא שלא כשיטת היו בו ס"ת ולוחות האחרונות ועיין עוד סוטה פ"ח מ"א ובגמ' שם ובספרי פ' קנ"ז ותוספתא סוטה פ"ח א' והיא שלא כשיטת ר"י בן לקיש ובמדבר רבה פ"ד סכ"ט דחולק על הירושלמי: 9 שישרו. עיין ס"ז: 11 נלך ונלחם בס. כל הפיסקא הזאת עד זו שני' וישמע וכו' וצ"ע איך דורש מן האתרים שמתו המרגלים ואולי דורש כאן כמו לקמן דרך התרים לא נאמר וכו' ופ' האתרים כמו האתרים לשון אי כבוד (שמואל א' ד כא) היינו אין תרים ועיין מ"ע הערה י':

ר מושלך | 1 ל היוצאין | ר במלחמה | ר ובשעה | טמר שיוצאין | הם ר ח' | ט כל | ט שמגיעין. למר שהיו מגיעין | ל מתיגעין | 2 אינו | מר אינו | ד מייגעים | טמר שהיו מגיעין היו שמחין. ל שהיו מתיגעין היו שמחין | טלמ אמרו. ר אומרים | 3 ד נירש. מר ונדרוש | ד"א אמרו | ד וארון ברית ה' נוסע לפניהם אמרו. טר ד"א. ל אמ' | טמ נגור. ל ונגורה | גזירה | ט מר ח' | במדבר וכו' פגריכם | ל למות במדבר הזה | 4 אבל | ל ח'. מ אף | למ ולא נמות | במדבר | ד ח' | אלא נלך | ד ונלך | מר ונדרוש | 5 ארון | רק | ד | ט מר שיוצא | ט במתנות. מ במלחמה | ט היה. מל והיו | בו | מ שם | 6 שג' | מ ח' | 7 ארון | דלר וארון | לא נאמר | ד למה נאמר | לא | ח' | אלא | לר ח' | וארון וכו' | ר וארון ברית אלא משל | ט משל למה הדבר דומה | ד לאנטיקוסר | 8 לפני | ד ח' | ר ומתקין | כך וכו' שישרו | טל ח' | מ מוקדמת | מר לפני | ט בני ישראל | 10 וגו' | דר ח' | 11 כיון וכו' | מ כששמעו הכנענים | מ המרגלים | מ ר"ה מתו התרים | ר"ה התיירים | 12 המוסגר דטל ח' | התרים | מ האתרים |

5
10

כיון שמת אהרן מת כהן גדול שלהם הלך התייר הגדול שלהם ועמוד הענן שהיה עושה להם מלחמה הרי שעה שנלך ונלחם בם. רבי שמעון בן יוחי אומר גנות גדולה היתה בידן של ישראל בשעה שאמרו נשלחה אנשים לפנינו (דברים א כב) אמר להם המקום אם כשהייתם בארץ ערבה ושוחה וזנתי ופרנסתי אתכם כשאתם נכנסים בארץ טובה ורחבה בארץ זבת חלב ודבש עאכ"ז שאזון ואפרנס אתכם (סליק פיסקא) 5 (פג) וענן ה' עליהם יומם מיכן אמרו שבעה עננים הם וענן ה' עליהם יומם ועננך עומד עליהם (במדבר יד יד) ובעמוד ענן אתה הולך לפניהם יומם (שם) ובהאריך הענן (שם ט יט) ובהעלות הענן (שמות מ לו) ואם לא יעלה הענן (שם) כי ענן ה' על המשכן (שם) הרי שבעה עננים היו, ארבעה מארבע רוחותם ואחד מלמעלה ואחד מלמטה ואחד מלפניהם הנבוה מנמיכו והגמוך מגביהו ומכה את הנחשים ואת העקרבים ומכבד ומרבץ לפניהם ור' יהודה אומר שלשה עשר היו שנים מכל רוח ורוח ושנים מלמעלה ושנים מלמטה ואחד מלפניהם ר' יאשיה אומר ארבעה רבי אומר שנים. וענן ה' עליהם יומם על החיגרים ועל הסומים ועל הזבים ועל המצורעים: וענן ה' עליהם יומם מנין אתה אומר שאם היה אחד מישראל נמשך מתחת כנפי הענן <עמוד הענן היה> נמשך עמו לאחוריו עד שעה שחזור ת"ל וענן ה' עליהם <או כשם שמנין על ישראל כך מנין על אימות העולם ת"ל עליהם על ישראל הוא מנין ואין מנין על אומות העולם> או כשם שמנין עליהם ביום כך מנין עליהם בלילה ת"ל יומם וכמה הוא מנין ואין מנין בלילה אמור מעתה עמוד ענן לא היה מנין עליהם בלילה <אבל עמוד האש היה מאיר להם בלילה או יכול שהיה מאיר להם ביום ת"ל> ואש תהיה לילה בו (שמות מ לח) בלילה הוא מאיר ואין מאיר ביום או כשם שמאיר לישראל 20

ר דרך האתרים לא נאמר דרך האתרים אלא כיון | 1 מת | ט ח' | טר אהרן כהן גדול (ט הכהן הגדול שבהם) | מ אמרו מת התייר וכו' | הלך וכו' | ל נלך ונלחם בם מי התייר הגדול שבהן ועמוד וכו' | 2 להם | ר ח' | דל עמהם | מלחמה | מ ג' | נסע | שנלך | מ נלך | ר' שמעון עד סה"ד | מ ח' | 3 ד בידו | 4 אתכם | ר לכס | ר עכשיו שאתם | 5 טר לארץ | בארץ וכו' ודבש | ט ח' | לר ארץ: (פג) 6 וענן עד סה"ד | ט ח' | עליהם בפעם ב' | ד להם | 7 ועננך עומד עליהם | ל ח' | יומם | למר ג' ובעמוד אש לילה | 8 ובהעלות הענן | ל ח' | על המשכן | ר ח' | ל ג' יומם | 9 הרי | ד ח' | היו | ל ח' | מ הם | למ ארבע | מארבע | ד מארבעה | מ רוחותיו | ואחד | דל ואחת, וכן בכלן | ד למעלה | 10 מלמטה | ד למטה | ר מלפניו | מ ומכה | ד ומכבד, ל ומכבה | 11 ור' יהודה וכו' מלפניהם | מ ח' | לר ר' יהודה | ר שנים שנים מכל | 12 ל מלמעלן ... מלמטן | ארבעה | ד ארבע, מ ארבע עשרה | מר ורבי | 13 וענן וכו' יומם | ט ח' | עליהם יומם | מ ח' | 15 עמוד הענן | ד ח' | היה | רק מ | עמו | ל ח' | טמ לאחוריו | ט שחזור לאחוריים | ת"ל | ל שני | עליהם | טר ג' יומם | המוטגר ח' | ד | מ או יכול כשם | 18 הוא | ד ח' | ט, ואין מגין עליהם | אמור וכו' בלילה | ט ח' | אמור מעתה | רמ אמרת, ל אמרו | אבל וכו' ת"ל | ר אבל עמוד האש היה מאיר להן ביום ת"ל, ל אלא מגין עליהם עמוד האש או עמוד האש יכול יהא מאיר עליהם ביום ת"ל, דט יכול עמוד האש יהא (ד יהיה) מאיר עליהם (ט להם) ביום ת"ל | 20 ט להן לישראל ... להן לאומות |

2 שנלך ונלחם בם. תוספתא סוטה פרק י"א א' וירושלמי יומא לח ע"ב וסוטה יז ע"ג ובבלי ראש השנה ג' ותענית ט', וסעי' פ"ט ורבה פ"ט ס"כ ותנחומא א' וב' פ' חקת ותרגום יונתן שם ואולי יותר נכון לגרוס והלך וכו' שלהם עמוד הענן וכו' דהתייר הגדול הוא הענן וקרא דלחור עליו קאי וכן משמע לפי הרבה ועיין ג"כ מדרש תנאים דברים עמוד י"א אבל בירושלמי קרא לאהרן התייר הגדול: 5 ואפרנס אתכם. הגר"א מגיה תרתי לפניכם כשאתם וכו' וכמה שאתייר לפניכם ועיין ספרי דברים פ' כ' ומדרש תנאים ובאו כאן שני מאמרים של ר"ש בזה אחר זה ונראה דהראשון עקריו בפ' חקת והשני נמצא כאן ונמשך למאמר דר"ש לעיל כך היתה השכינה מקדמת וכו': (פג) 12 שנים. מכילתא בשלח פ"א ומכילתא דרשב"י דף מ' ותנחומא ובספר והזוהר שם ופ"ז כאן ופ' בשלח ורוקח ס' רכ"א ועיין עוד תוספתא סוטה פ"ד ב' וברייתא דמלאכת המשכן פ"ד (ובשתייהן מונה ענן שכינה שביניהם במקום הענן דלמטה) ומ"א ושוחר טוב ק"ה (ושם רבי מאיר שני עננים היו שני' כי ענן ה' על המשכן יומם) וצ"ע למה בחר דוקא באלה השבעה עיני ר"א"ם פ' בשלח ובמפרשי הספרי ולשון ר"ה בס"ז: 13 המצורעים. שנתאחרו ושהיו חוצן למחנה ד"ר וזבים אשגרת לשון וס"ל כמ"ד מנחות צ"ה. דאף בשעת סלוק מחנות זבים ומצורעים משתלחים א"י ודר"ף (ואינו מוכרח) והלמוד הוא מן בנסעם מן המחנה

כך מאיר לאומות העולם ת"ל לעיני כל בית ישראל (שם) על ישראל הוא מאיר ואינו
מאיר לאומות העולם ר' שמעון בן אלעזר אומר מנין אתה אומר כל אותם ארבעים
שנה שהיו ישראל במדבר לא נצרכו לנר אלא אפילו נכנס אדם חדר לפניו מן החדר
כמו פנס נכנס עמו עד שעה שחזור ת"ל לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם (שם) הא
5 אפילו אדם נכנס חדר לפניו מן החדר עמוד האש מאיר לפניו (פליק פסקא)
(פר) ויהי בנסוע הארון נקוד עליו מלמעלה ומלמטה מפני שלא היה זה
מקומו רבי אומר מפני שהוא ספר בעצמו מיכן אמרו ספר שנמחק ונשתייר בו שמונים
וחמש אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון מטמא את הידים ר' שמעון אומר נקוד עליו
מלמעלה ומלמטה מפני שלא היה זה מקומו ומה היה ראוי ליכתב תחתיו ויהי העם
10 כמתאוננים משל למה הדבר דומה לבני אדם שאמרו למלך הנראה שתגיע עמנו אצל
מושל עכו הגיע לעכו הלך לו לצור הגיע לצור הלך לו לצידון הגיע לצידון >הלך
לו לבירי הגיע לבירי <הלך לו לאנטוכיה הגיע לאנטוכיה התחילו בני אדם מתרעמים
על המלך שנתלבטו על דרך זו והמלך צריך להתרעם עליהם שבשבילם נתלבט על
דרך זו כך הלכה שכינה בו ביום שלשים וששה מיל כדי שיכנסו ישראל לארץ התחילו
15 ישראל מתרעמים לפני המקום שנתלבטו על דרך זו והמקום צריך להתרעם עליהם
שבשבילם הילכה שכינה בו ביום שלשים וששה מילין כדי שיכנסו ישראל לארץ.
ויאמר משה קומה ה' וכתוב אחד אומר על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו (במדבר
ט כג) כיצד יתקיימו שני כתובים הללו משל למלך בשר ודם שאמר לעבדו הנראה
שתעמדיני בשביל שאני הילך ליתן ירושה לבני ד"א למה הדבר דומה למלך בשר ודם
20 שהיה מהלך בדרך ונהג אוהבו עמו כשהוא נוסע אומר איני נוסע עד שיבא אוהבי
וכשהוא חונה אומר איני חונה עד שיבא אוהבי נמצאת מקיים על פי משה יחנו ונמצאת
מקיים על פי ה' יחנו ועל פי משה יסעו ועל פי ה' יסעו.

פ' אלו שמהוץ למחנה הגר"א וא"י ולשון הפ"ז ד"א וענן
ה' עליהם על הזבים ועל המצורעים שחוצה למחנה מיכן אמרו
אחד מישראל וכו': 5 לפניו ת"כ אמור פרשה י"ג ט'
שבת כ"ב: ברייתא דמלאכת המשכן פ"ד:
(פר) 8 מטמא את הידים. שבת קט"ה וקט"ז. ידים פ"ג
מ"ה תוספתא שם פ"ב י' אדר"ג נ"א פל"ד ומסכת סופרים
פ"ו מדרש משלי פ' כ"ו וס"ז כאן ב"ר פס"ד ס"ח וי"ר
פ"א ס"ג מ"א כאן: 10 שתגיע עמנו. נראה דהוא במובן
יגיעה כמו תתיגע ובעין זה בתוספתא טהרות פ"ו הי"ד
ומשהגיע (בר"ש שם פ"ה מ"ט משהגיעותו) והוא ג"כ במובן
יגיעה כדמוכח מת"כ חובה פרק ז' ה': 11 הלך לו לצור.
הגיע המלך הלך לו המושל ר"ה. ולא נתברר לי הדמיון
בין המשל להגמשל אבל לפי הס"ז משמע דבני המדינה
מעצמן אמרו כשהגיעו לעכו גלך לצור וכן כאן הטריחו את

1 דל ת"ל ואש וכו' בו לעיני | בית | ד ח' | עלן | ל
בלילה על | 2 אותם | טלמר ח' | 3 מר צרכו | לגר |
מ למו אור, ט לאור הנר | אפילו | טמ ח' | טמר אדם
נכנס | 4 כמון | טר כמין, מ וכמין | ר פניס | בית |
ד ח' | מ לכל מסעיהם, לר בכל מסעיהם לכל מסעיהם |
5 מ היה מאיר | לפניו | טלמר לו:
(פר) 6 מלמעלה ומלמטה | ר ח', מ מלמעלה | ויהי
וכו' כמתאוננים שורה | ט ח' | ר מפני שאינו מקומו |
מ שלא זהו | 7 מ ר' מאיר | למר בפני עצמו | ל
ספר תורה | מ ונשתיירו בו | 8 מ וחמשה | מר רבי
ישמעאל | מ הנקוד | 9 מ מפני שאינו מקומו | ומה
היה עד סח"ד | מ ח' | תחתיו | דל ח' | 10 טר לו
למלך | 11 ט הגיעו לעכו | הלך לו לצור הגיע
לצור | ט ח' | המוסגר דל ח' | ר לבורי | 12 הגיע לאנטוכיה | טר ח' | ל ג' הלך לבירה | 13 ל שנתבטלו | ט על
הדרך | ד המלך | ל נתבטל | 14 זין | ט ח' | ר הילכה וכן לקמן | ר מילין | כדן | טר בשביל | ישראל | טלר ח' |
15 ל שנתבטלו | 16 בו ביום | ד ח' | ט מיל | טל בשביל | 17 וכתוב וכו' | ט וכתוב אחר אומ' על פי ה' יסעו, מר
כתוב אחד אומר על פי ה' יחנו וכתוב אחד אומר ויסעו בראשונה על פי ה' ביד משה, וכן ל קומה ה' ויפוצו אויביך כתוב וכו'
יחנו (ונמצאת אלו הנכנסין ויגושו משנאיך מפניך אלו הרודפין) וכתוב אחר אומר ע"פ משה יסעו | 18 מ הכתובים | הללן | ר
ח' | למלך וכו' דומה שורה יט | למ ח' | 19 ר לבניו | 20 ט ונהג, ל והל' | מ ואהבו נוהג עמו, ל והלך אוהבו עמו |
מ אוהבו וכן לקמן | ט אוהבי עמי | 21 נמצאת וכו' | כ"ה טר | ר ח' | ר ע"פ משה יסעו וע"פ ה' יסעו) ד נמצית מקיים

קומה ה' ויפוצו אויביך, אלו המכונסים: וינוסו משנאיך, אלו הרודפים: מפניך, מפניך הם נסים ואין אנו כלום לפניהם אלא כשפניך אתנו אנו כלום לפניהם וכשאין פניך אתנו אין אנו כלום לפניהם וכן הוא אומר ויאמר אליו אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה (שמות לג טו) וכמה יודע אפוא ואומר ויהי בנוסם מפני ישראל הם במורד בית חורון וה' השליך עליהם אבנים גדולות (יהושע י יא) ואומר אלהי שיתימו 5 כנלגל כקש לפני רוח כאש תבער יער וכלהבה תלהט הרים (תהלים פג יד-טו).

וינוסו משנאיך, וכי יש שונאים לפני מי שאמר והיה העולם אלא מגיד הכתוב שכל מי ששונא את ישראל כאלו שונא את מי שאמר והיה העולם כיוצא בו אתה אומר וברוב גאונך תהרום קמך (שמות טו ז) וכי יש קמים לפני מי שאמר והיה העולם אלא מגיד הכתוב שכל מי שקם על ישראל כאלו קם על המקום וכן הוא אומר 10 אל תשכח קול צורריך שאון קמך עולה תמיד (תהלים עד כג) <כי הנה אויביך ה' (שם צב י) כי הנה רחיקך יאבדו (שם עג כו)> כי הנה אויביך יהמיון ומשנאיך נשאו ראש (שם פג ג) מפני מה על עמך יערימו סוד (שם ד) הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממך אתקוטט תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי (שם קלט כא-כב) וכן הוא אומר כי הנוגע בכם כנוגע בכבת עינו (זכריה ב יב) ר' יהודה אומר בבת עין לא 15 נאמר אלא בבת עינו כביכול כלפי מעלה הכתוב מדבר אלא שכינה הכתוב כיוצא בו למה שמתני למפגע לך ואהיה עלי למשא (איוב ז כ) אלא שכינה הכתוב כיוצא בו והנם שולחים את הזמורה אל אפס (יחזקאל ח יז) אלא שכינה הכתוב כיוצא בו הלא אתה מקדם ה' אלהי קדושי ולא נמות (חבקוק א יב) אלא שכינה הכתוב כיוצא בו

השכינה והלכה עמם ממסע למסע: 22 ע"פ וכו'. עיין בח"ג ולשון הפ"ו כתוב אחד אומר על פי ה' יסעו וכתוב אחד ע"פ ה' ביד משה אלא מלמד שהיה משת אומר קומה ה' ומיד הענן מתנשא משמע דג' כג' המ"ח וכי"ר: 11 עולה תמיד. מחקתי מלות מפני מה שבדפ' וכי"ל כאן וכבר מחקם הא"א והגרא"א וכן לתנייהו במכילתא בשלח מס' דשירה פ"ו: 12 יאבדו. המוסגר חסר בדפ' והכתוב כי הנה רחיקך יאבדו ג' לקמן אחר הכתוב דעל עמך יערימו סוד וכן במכילתא שם ליתא לא הכתוב הראשון ולא השני ובאמת הכתוב דכי הנה אויביך וכי הנה רחיקך נראים כמיוותרים לגמרי ובכל זאת אין לפקפק באמתת הגרסא שהצגתי בפנים וראיתי מן המכילתא דרשב"י עמוד ס"ג וד"ל הרסת קמך אין כתיב כאן אלא תהרום קמך לעתיד לבא וכן הוא אומר אל תשכח קול צורריך וכו' כי הנה אויביך יאבדו כי הנה רחיקך יאבדו אמור מעתה כי כל זה חסר במכילתא שלנו ולא נמצא ממנו רק הכתוב הראשון ובספרי כאן גם שני הכתובים האחרונים והראיה מן הכתוב הראשון מדכתיב שאין קמך עולה תמיד א"כ עדין הם קיימים ומן הכתובים האחרים מדכתיב יאבדו בלשון עתיד ועוד שם במכילתא דרשב"י ד"א הרסת קמך אין כתיב וכו' והך ד"א גם במכילתא שלנו בסוף המאמר ועיין ג"כ בפ"ז בשלח שמביא המכילתא בקיצור ומוכח דהיה לפני המחבר במכילתא הפסוק דכי הנה רחיקך יאבדו: 14 אתקוטט. צריך להשלים מפני מה כדאיתא

ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו, מ נמצאת מקיים השני כתובים ל נמצאת מקיים ע"פ משה יחנו נמצאת והשאר ח' | 1 קומה ה' ויפוצו | ל ח' | ל הנכנסין | פ"ו הרודפנין | 2 מפניך בפעם הב' רק ט | כלום | דל כלים | ל מפניהם | כשפניך וכו' | מ כשפניך אתנו אנו כלום לפניהם והם אינם כלום לפנינו ותו לא, דלך כשפניך אתנו אין אנו נסים לפניהם (ר' אתנו הם כלים לפנינו) וכשאין פניך אתנו אנו כלים לפניהם (ל' אתנו אין כלים מלפניהם) | 3 וכן הוא עד סה"ד | מ ח' | ויאמר אליו | דל ח' | דר הולכים ואומר (ר' ח') ובמה וכו' | 4 ואומר | לר ח' | ד בני ישראל | הם וכו' חורון | טר ח', ד והם וכו' | 5 ואומר | דל ח' | 7 מ לפני המקום | 8 ל לישראל | כאלו | דל כמי | ד ששונא את המקום | טמ כיוצא בדבר | אתה אומר | ר ח' | 9 וכי יש וכו' מדבר, בעמ' הס' שורה | ט ח' | דמ לפני המקום | 10 ל שקם לפני מי שאמר והיה העולם | וכן הוא וכו' היו לי שורה יד | מ ח' | וכן הוא אומר | ר כיוצא בו | 11 שאון קמך עולה תמיד | ר ח' | תמיד | דל ג' מפני מה | המוסגר ח' | ד | 13 סוד | ג' כי הנה רחיקך יאבדו | 15 כין | מ, אבל דלך וילקוט המכירי חבקוק דף י' כל | בכס | דר וכן מכילתא בשלח והמכירי בהם | כנוגע במקרא נוגע | ר' יהודה אומר | דמ ח' | ר"י אומר | ר ג' אין צריך | 16 ד עינו של מקום | דר למעלה אלא | כיוצא בו וכו' הכתוב מדבר, בעמוד הסמוך שורה | ט ח' | 17 ואהיה עלי למשא | ר ח' | 19 ולא | במקרא לא | נמות | ד אמות | כיוצא בו וכו' הכתוב, בעמוד הסמוך שורה | ד ח' |

וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב (תהלים קו כ) אלא שכינה הכתוב כיוצא
בו ואם ככה את עושה לי הרגני נא הרגו אם מצאתי חן בעיניך ואל אראה ברעתי
(במדבר יא טו) אלא שכינה הכתוב <כיוצא בו ועמי המיר כבודו (ירמיה ב יא) אלא
שכינה הכתוב> כיוצא בו אל נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו
5 (במדבר יב יב) אלא שכינה הכתוב <אף כאן אתה אומר בבת עינו ר' יהודה אומר
בבת העין לא נאמר אלא בבת עינו כביכול כלפי מעלה הכתוב מדבר> וכל מי
שעזר את ישראל כאלו עוזר את מי שאמר והיה העולם שנאמי' אורו מרוז אמר מלאך
ה' אורו ארור וישיבה כי לא באו לעזרת ה' לעזרת ה' כנבורים (שופטים ה כג) רבי
שמעון בן אלעזר אומר אין לך חביב בכל הגוף כעין ומשל בה את ישראל משל אדם
10 לוקה על ראשו אינו אומץ אלא עיניו הא אין לך חביב בכל הגוף כעין ומשל בה את
ישראל וכן הוא אומר מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי (משלי לא ב) ואומר כי
בן הייתי לאבי רך ויחיד לפני אמי (שם ד ג) ר' יוסי בן אלעזר אומר כאדם שמושיט
אצבעו לתוך עינו ומחטטה פרעה שננע בכס מה עשיתי לו מרכבות פרעה וחילו ירה
ביום (שמות טו ד) סיסרא שננע בכס מה עשיתי לו מן שמים נלחמו הכוכבים
15 ממסילותם נלחמו עם סיסרא (שופטים ה כ) סנחריב שננע בכס מה עשיתי לו
ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור (מלכים ב' יט לה) נבוכדנצר שננע בכס מה
עשיתי לו ועשבא כתורין יאכל (דניאל ד לו) המן שננע בכס מה עשיתי לו ואותו תלו
על העץ (אסתר ח ז) וכן אתה מוצא כל זמן שישראל משועבדים כביכול שכינה
משתעבדת עמהם שנאמר ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר
20 (שמות כד י) וכדיא בכל צרתם לו צר (ישעיה סג ט) אין לי אלא צרת צביר צרת יחיד
מנין תיל יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה (תהלים צא טו) וכן הוא אומר ויקח אדני יוסף
אותו וגו' ויהי ה' את יוסף (בראשית לט כ-כא) וכן הוא אומר מפני עמך אשר פדית
לך ממצרים גוי ואלהיו (שמואל ב' ז כג). ר' אליעזר אימר עבודה זרה עברה בים עם
ישראל ואיזה זה זה פסלו של מיכה ר' עקיבא אימר אלמלא מקרא שכתוב אי אפשר

במכילתא: 8 בגבורים. מכילתא בשלח פ"ו ותנחומא שם
ולקמן פ' ק"ה אדר"ג נ"ב פמ"ד ובילקוט שמות רמז רמ"ז
ושמואל רמז צ"ט ומאור עינים פ"ט: 12 לפני אמי. פ'
הכתוב אקב"ה וכנסת ישראל וכעין זה ברכות ל"ה: ועיין
וי"ר פ"ב ס"ה ורבנן אמרין ודאי אמו מוכיחתו וכו' משמע
מנה דיש לפרש דאמו לאו אמו ממש אבל אין ראייה משם
דיש לומר דששת רבנן היא כנגד הפ' דאמו זו תורה במדבר
רבה פ"י ס"ד: 23 גוי ואלהיו. במקרא כתוב גוים ואלהיו:
24 מיכה. מכילתא מס' דויסע פ"א:

3 המוסגר ח' ד | 4 אל נא תהי כמת] רק ל | ויאכל
חצי בשרו] ר ח' | 5 המוסגר ח' ד | ר אף כאן אתה
אומר בבת עינו והשאר ליתא | 6 ד וכל העוזר ליש'
כאלו עוזר למקום | וכל] לר כל | 7 את מי וכו'] טר
לפני מי וכו', ל למי שאמר וכו' | שג] ל ח' | 8 אורו
וכו' ומחטטה שורה יג] מ ח' | 9 לך] ד לי | ט בו |
משל אדם] ד ומה שאדם, ט אדם | 10 ראשו] ר ג' או על
גופו | ט אין עומץ את עיניו | 11 ברי] ד בטני | ומה
בפעם הא' ט מה | ואומר] ר ח' | 12 ד לבני אמי, ל
לאמי | ר ברי' אליעזר | 13 בכס] ד ח' וכן בכלל, טל בהן וכן בכללן | לו] מ בו | 14 סיסרא וכו' סיסרא] מ ח' | ד
שג' מן | טל השמים | 17 טמר עשבא | ר ייכול, מ יטעמוניה | מ המן תלו אותו ואת בניו על העץ | 18 ר שכל | ל
שהיו ישראל | מ שישראל בצרה | כביכול] ד ח' | 19 ד עמהם משועבדת | משתעבדת] מ ח', ל משועבדת | כמעשה]
ל כמראה | 20 טמר ואומר | 21 עמו וכו' פרעה, בעמוד הסמוך שורה ב] מ ח' | וכן הוא אומר] ר ח', טל ואומר |
ויקח וכו'] ט ויקח יוסף וגו' אימר מפני עמך | 22 וגו'] דר ח' | ויהי וכו' יוסף] לר ח' | לר ואומר | ט פדית גוי |
ל פדית בגדלך גוי | 23 לך] ר ח' | ר' אליעזר וכו' מיכה] ט ח' | ר עברה עם ישראל בים | 24 מקרא] ר ח' | ל כתי, ר
כת', ט אלמלא לא כתוב |

לאומרו אמרו ישראל לפני המקום פדית את עצמך וכן את מוצא שכל מקום שגלו שכינה עמהם שני הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים בבית פרעה (שמואל א' ב כו) גלו לבבל שכינה עמהם שני למענכם שולחתי בבלה (ישעיה מג יד) >גלו לעילם שכינה עמהם שני ושמתי כסאי בעילם (ירמיה מט לח) < גלו לאדום שכינה עמהם שני מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מכצרה (ישעיה סג א) וכשהם חוזרים שכינה חוזרת עמהם 5 שנאמר ושב ה' אלהיך את שבותך (דברים ל ג) והשיב לא נאמר אלא ושב ה' ואומר אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי (שה"ש ד ח). רבי אומר כאן אתה אומר קומה ה' וכאן אתה אומר שובה ה' כיצד יתקיימו שני כתובים הללו מגיד הכתוב כשהיו ישראל נוסעים היה עמוד הענן מקופל >ועומד ולא היה מהלך עד שמשוה אמר לו קומה ה' וכשהם חונין היה עמוד ענן מקופל ועומד < ולא היה פורס עד שהיה אומר 10 שובה ה' נמצית מקיים קומה ה' ונמצית מקיים שובה ה'.

ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל, מגיד הכתוב כשהיו ישראל נוסעים אלפים וחונים רבבות כביכול אמר משה לפני המקום איני מניח את השכינה <לשרות> עד שתעשה לישראל אלפים ורבבות שמתשובה שאמר אתה יודע מה אמר להם ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים (דברים א יא) אמרו לו 15 משה רבינו הרי אני מוכטחים בברכות הרבה >שכך הכטיחנו ככוכבי השמים וכחול הים וכצמחי אדמה < ואתה נותן קצבה לברכותינו אמר להם אני בשר ודם יש קצבה לברכותי זו משלי אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם כחול ימים וכצמחי אדמה וכדני הים וככוכבי השמים לרוב: ובנחה יאמר, מגיד הכתוב שאין שכינה שורה למעלה אלא באלפים ורבבות שנא' רכב אלהים רבותים אלפי שנאן (תהלים סח יח) 20

1 ר כביכול אמרו | ט המקום כביכול | טר עצמך פדיתה | וכן | דל ח' | טלר שבכל | 2 עמהם | ט גלות מצרים שכינה עמהן | בבית | במקרא לבית, טלר ח' סוף הפסוק | 3 שני וכי עמהם | ר ח' | מ שלחתי וכי במקרא | המוסגר ח' ד | 6 אלהיך | ט ח' | ה' טלמר ח' | ואומר וכי תבואין מ ח' | 7 ט א"ר | למר כתוב אחד אמר וכי וכתוב אחד אמר | ל קומה ה' ויפוצו | 8 ה בפעם הב' | ד ח' | 9 עמוד | מ ח' וכן בסמוך | טלמר ענן | המוסגר ח' ד | ל עד שהיה משה אומר | לן למר ח' | 10 וכשהם וכי שובה ה' | ל ח' | מ היה מהלך ופירש | טמר עד שמשוה אמר לו (מר ח') | 11 שובה | ד קומה | ט מקיים שובה... מקיים קומה | ל ונמצאת | 12 שובה וכי ישראל | רק מ | ר שכשהיו | ישראל וכי | מ נוסעים יש' אלפים וכשהיו חונים רבבות | 13 ט אלפים אמה? | כביכול | רק ר ור"ה | לפני המקום | ד ח' | 14 לשרות | ד ח', ר לשאת | לישראל | ט ח' | דל רבבות ואלפים | מ שמן התשובה | 15 ה' מ ח' | ל ה' אלהיכם | דל יוסיף | 16 הרין | מ ח' | דטמר לברכות | המוסגר רק מ | 17 ל לברכותינו | 18 ט לברכתי | מ וזה | ט ויברך | ט כצמח האדמה | 19 ד וכוכבי | השמים | ד ג' אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם | מר השכינה | 20 למעלה

3 שולחתי. לפנינו נקוד שלחתי וצ"ע: 7 תבואי. מכילתא בא פ"ד ושם הג' שני וירא' את אלהי ישראל וכי וכשנגאלו מהו או וכעצם השמים לטוהר ועיין ירוש' סוכה גר ע"ג וי"ר פכ"ג ס"ח שחש"ר פ"ד ס"ח וג' אחרת בירוש' להפך הביאה המ"כ וי"ר שם וכן הוא תנחומא ב' בשלח ומכילתא דרשב"י ריש שמות וס"ז כאן וספרי לקמן פ' קט"א מגילה כ"ט. ושה"ש מדרש זוטא (הוצאת בובער) דף ל"א שמות רבה פט"ז סט"ז ופכ"ג ס"ה תענית ט"ו. ושוה"ט צ"א: 8 ב' כתובים הללו. כלומר בתר דנסע ובתר דנח האיך אמר משה וכי מהר"ס בשם הראב"ד וכן ר"ה ולישנא דכיצד יתקיימו אין ענינה כמו בעלמא דר"ל שהכתובים מכחישים זה את זה רד"ף אבל הגר"א מגיה כתוב אחד אמר ע"פ ה' יתנו וע"פ ה' יסעו וכאן אתה אומר קומה ה' שובה ה' וכי נמצא מקיים ע"פ ה' יסעו וע"פ ה' יתנו ומקיים קומה ה' שובה ה' וכה"א ע"פ ביד משה ועיין רש"י ט' ל"ח ומ"א, Schwarz, Die hermeneutische Antinomie S. 128 שובה ה' ברייתא דמלאכת המשכן פי"ג ותי"א ומ"א ורש"י ט' י"ח: 13 רבבות. ג' המ"ח כאן יותר מיושרה אבל גם גרסת הדפוס מתפרשת בדוחק קצת: 14 ורבבות. הרד"ף מגיה אלפים לרבבות וא"צ עיין בס"ז ולפי הגרסא רבבות ואלפים יתכן לפרש שהתפלל שיעשה כל רבוא מישראל לאלף רבוא והיינו כמו שאמר יוסף ה' עליכם ככם אלף פעמים אבל לפ"ז צ"ל דהוא ד"א ולא כמו שמפרש בתחלה שיסעו אלף ובחגייתן יהיו רבבה ולא משמע כן בס"ז: 15 אמר וכי. אתה יודע מה ברכן אמר להם וכי (מהר"ס) וצ"ע מה ראייה משם הא התם קודם לזה אמר יוסף ה' עליכם ככם אלף פעמים ועיין

וכשם שאין שכינה שורה למעלה אלא באלפים וברבבות כך אין שכינה שורה למטה
 אלא באלפים ורבבות <לכך נאמר וכנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל>
 (סליק פיסקא)

5 (פה) ויהי העם כמתאוננים, אין ויהי אלא שהיה להם דבר מתחלה מלמד
 שהיו מקולקלים וחורו לקלקולם הראשון.

ויהי העם, אין העם אלא הרשעים שנאמ' מה אעשה לעם הזה (שמות יז ד) עד
 אנה ינאצוני העם הזה (במדבר יד יא) העם הזה הרע המאנים לשמוע את דברי (ירמיה
 יג י) <כה אמר ה' לעם הזה כן אהבו לנוע (שם יד י)> וכשהוא קוראן עמי אין עמי
 אלא כשרים שנאמר שלח עמי ויעבדני (שמות ז טז) עמי מה עשיתי לך ומה הלא תיך
 10 ענה בי (מיכה ו ג) עמי זכר נא מה יעץ (שם ה).

כמתאוננים, אין מתאוננים אלא מתרעמים נבקשים עלילה היאך לפרוש
 מאחרי המקום שכן הוא אומר ביורם בן אחאב כי אך דעו נא וראו כי מתאנה הוא לי
 (מלכים ב' ה ז) וכן הוא אומר בשמשון כי תואנה הוא מכקש מפלשתים (שופטים
 יד ד) ר' אליעזר אומר אין כמתאוננים אלא כמתלהמים וכן הוא אומר דברי נרגן
 כמתלהמים (משלי כו כב) וכן הוא אומר ותרגנו באהליכם (דברים א כו) והם היו
 15 כמתלהמים אבל סכין ירדה מן השמים ובקעה את כריסם שנאמ' והם ירדו חרדי בטן
 (משלי כו כב) ר' יהודה אומר אין כמתאוננים אלא כמדוים את עצמם שנאמר לא
 אכלתי באוני ממנו (דברים כו יד). רבי אומר כמתאוננים רע אין רע אלא עבודה זרה
 שנאמר כי תעשו את הרע בעיני ה' להכעיסו במעשה ידיכם (שם לא כט).

ספרי דברים פ"א ובמדרש תנאים שם וברבה שם פ"א
 ס"ג: 2 אלפי ישראל. הוא כמו ד"א ר"ף ועיין ס"ז שני
 אלפים ושני רבבות כדמוכה ממכילתא דיתרו מס' דבחדש
 פ"ג ויבמות ס"ד. ב"ק פ"ג. ועיין פסיקתא דר"כ פ"ב ופס"ד
 פכ"א ושוח"ט ס"ח ומדרש זוטא (בובער) עמוד י"ב ושמ"ד
 פכ"ט ס"ב וש"ג ועיין פ"ז ולשון המ"א שאין השכינה
 שורה פחות מששים רבוא מישראל:
 (פה) 5 הראשון. עיין בח"ג וצ"ל אין ויהי אלא דבר שלא
 היה להם תחלה פ' בפעם ראשונה וכ"ה בס"ז וראה מכרעת
 מלשון הספרי דברים פ' של"ג ולא זו תחלה להם אלא
 שכבר רגזו מקדם ועיין תנחומא (הוצאת בובער) נשא סכ"ד
 פלוגתא דרבי ורשב"י בלשון ויהי וכן תנחומא א' שם
 ופס"ד פ' ויהי ביום כלות משה ובמדיבר רבה פ"ב ס"ו:
 14 כמתלהמים. וצ"ב איך מפרש לשון מתלהמים והר"ף
 מפרש דאון לשון חווק וכן מתלהמים כמו מתחזקים דגורת
 להם כמו הלם וצ"ע: 18 ממנו. ספרי דברים פ' כ"ד ומדרש
 תנאים שם ות"א (כפ' הראשון) ות"י (כרעת ר"י) וס"ז וצ"ע
 בפ' רש"י משלי על הפ' דברי נרגן וכו': 19 במעשה
 ידיכם. פ' מתאוננים מלשון מחשבות אונן מ"ע:

מ ח' | 1 מ וכשם שאינה שורה | ר השכינה | למעלה
 ר ח' | מ ורבאות | אין שכינה | ר ח' | מ אינה | 2
 אלא | ר ח' | מ ורבאות | המוסגר ח' דט"ל | ובנחה
 יאמר | מ ח':

(פה) 4 כמתאוננים וכו' | מ כמתאוננים משל לבני אדם
 שאמרו למלך הנראה שתגיע עמנו וכו' הגיעו לעכו הלך לצור
 וכו' הלך לצידון והלך לאנטוכיא והיו בני אדם מתרעמין וכו'
 שנבלטו בדרך זו והמלך וכו' כי בשבילם נתלבט על הדרך
 הזה וכו' שלשים וששה מילין בשביל שיכנסו לארץ התחילו
 מתרעמין לפני וכו' בשביל שיכנסו לארץ... ויהי אין ויהי |
 העם כמתאוננים | ט"ל ר ח' | ל"מ אלא שלא היה להם.
 ט אלא אם לא היה להם | דבר | ר"ה כבר | 5 מ ר"ה
 שהיו מלומדין והיו (ר"ה היו) מקולקלין | 6 ויהי מר ח' |
 מר רשעים | שג' ר ח' | 7 העם הזה הרע וכו' דברי ר'
 העם הזה המאנים לשמוע, ר העם המאנים | מ העם הרע
 הממאנים | 8 המוסגר ח' דט"מ | כן אהבו לנוע | ר ח' |
 מר כשהוא קורא אותן | מ עמו אינם אלא | 10 דט"מ
 זכור | מה יעץ ד ח' | 11 אין וכו' אלא | מ ח' | ר

אין: כמתאוננים | ר כמתרעמין | מ שמבקשין | היאך. | דל ח' | 12 ר מאחורי מקום שכן | ל וכן | כי אין | רק ט |
 וראו | מ ח' | 13 וכן וכו' מפלשתים | ר ח' | בשמשון | ט"מ ח' | 14 וכן הוא וכו' באהליכם | ר ח' | וכן וכו' כמתלהמים |
 ט ח' | מ שני דברי | 15 וכן וכו' באהליכם | מ ח' | והם היו וכו' | ד מהו כמתלהמים סכין וכו', ר והן או' כמתלהמים אבל
 סכין וכו', ל והן אומ' כמתלהמים אלא סכין וכו' | 16 מ מתלהמים | שג' ר ח' | ט שני דברי נרגן כמתלהמים והם וכו' |
 17 ר' יהודה אומר | ל ח' | ר אינן אלא כמדוים | כמתאוננים | דל"מ כמתלהמים | ט על עצמם | 18 כמתאוננים | ר ח' |
 מ אומר אין כמתאוננים רע אלא ע"ז | אין רע | ל אין | 19 את | ד ח' | להכעיסו וכו' ידיכם | ד ח' |

באזני ה' מלמד שהיו ישראל מתכוונים להשמיע את המקום היה ר' שמעון אומר משל למה הדבר דומה לאחד שהיה מקלל את המלך היה המלך עובר אמרו לו שתוק שלא ישמע המלך אמר להם מי יאמר לכם שלא היתה כוונתי כי אם להשמיעו אף ישראל מתכוונים להשמיע למקום.

- 5 וישמע ה' ויחר אפו, שמע המקום ונתמלא עליהם חימה: ותבער בם אש ה'; ירדה אש מן השמים והיתה קופלת בהם מתחתיה עד שלא עמדו לא בין החיים למתים ולא בין המתים לחיים >להלן הוא אומר ויעמוד בין המתים ובין החיים אבל כאן לא עמדו לא על בין המתים לחיים ולא על בין החיים למתים> אבל אי אתה יודע כמי ננעה האש תחלה הרי הוא אומר ותאכל בקצה המחנה יש אומרים אלו הנגרים הנתונים בקצה המחנה. ר' שמעון בן מנסיא אומר ותאכל בקצה המחנה כמוקצים שבהם בנדולים שבהם וכה"א וישימו העם אותו עליהם לראש ולקצין (שופטים יא יא) (סליק פיסקא)

(פו) ויצעק העם אל משה, וכי מה היה משה מועילם והלא אין ראוי לומר אלא ויצעק העם אל ה' ומה תלמוד לומר ויצעק העם אל משה היה ר' שמעון אומר משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שכעס על בנו והלך לו הבן ההוא אצל אוהבו של מלך אמר לו צא ובקש לי מאבא כך הלכו ישראל אל משה אמרו לו בקש עלינו מלפני המקום יכול שיעכב משה בידו ת"ל ויצעק משה אל ה' יכול שיעכב בידו המקום ת"ל ותשקע האש ששקעה האש במקומה אלו חזרה לה לשמים סופן היו חוזרים לקלקולם ואלו חזרה לה לאחת מכל הרוחות היתה קופלת את כל הרוח והולכת אלא ותשקע האש ששקעה האש במקומה.

ויקרא שם המקום ההוא תבערה, אין תבערה אלא כאדם שהוא אומר תבער אש פלוני במקומו כך אמר להם משה לישראל עשיתם תשובה ותשקע האש ואם לאו עדין היא במקומה.

4 למקום- עיין ת"י: 6 מתחתיה- צ"ל מאחת יד פ' מרוח אחת כמו פאה פ"ג מ"ג עיין ס"ז: 11 לראש ולקצין- ס"ז תנחומא א' וב' ורבה פט"ז ס"ד ורש"י ולשון מ"א בקוצים שבמחנה וי"א בקצינים שבמחנה ופ"ז ועיין ירושלמי גיטין מג ע"ד ועודה זרה לט ע"א ובבלי קדושין ע"ה: וב"ר פצ"ט ס"ד:
 (פו) 17 ויצעק וכו'- במקרא כתוב ויתפלל משה אל ה': 20 במקומה- ת"י:
 1 ישראל מ' ח' | מ ר' ישמעאל | 2 מ משל לאדם | ר מקלל למלך | 3 שלא מר שמא | אמר וכו' | מ אומר להם ואני לא נתכוונתי אלא להשמיעו | טלר אלא להשמיעו | 4 אף וכו' | טלמר כך היו ישראל | ד להשמיעו | למר את המקום, ט המקום | 5 ויחר אפו | ד ח' | המקום | מ ח' | ל אש ה' ותאכל | 6 מ השמים ואכלה בהם | והיתה וכו' למתים שורה ח | מ ח' | בהם | טל ח' | מתחתיה | ל ג' והולכת, ר מחתה והולכת, ט ומחתה בהם והולכת, ר"ה ג' מתחת יד | טל לא בין (ט על בין) המתים לחיים ולא בין (ט על בין) החיים למתים | 7 המוסגר ד ח' | ל ולהלן | להלן וכו' | ר שני ויעמד | אבל כאן וכו' למתים | ל ח' | 8 ר לא עמדו אלא בין מתים | ר ולא בין חיים | 9 נגעתי ט נבער | ד והרי | ר המחנה כמוקצין שבהן בגדולין שבהן כן הוא א"י וישימו העם אתו לראש ולקצין וי"א | ל וי"א | מ גרים | 10 טמ שנתונים, ר שהן נתונים | ר' שמעון וכו' | ר ח' | ט בקצינים | 11 ל אתו העם | עליהם | למ ח':
 (פו) 14 ויצעק העם | מ ח' וכן בסמוך | היה | מ ח' | מ ר' ישמעאל | 15 מ משל למלך שכעס | לן טמר ח' | 16 טלמר של אביו | מ ובקש את אבי | טלמר אצל משה | ר צא בקש לנו | מ עלינו רחמים | 17 ר מידן, טל בידן | בידו המקום | ר מקום ביד משה, ט הקב"ה בידו, למ ביד המקום | 18 טר שקעה | למ ואלו | סופן | ר ח', ט ספק | 19 ל לקלקולן הראשון | לה | דל ח' | 20 האש בפעם הב' | דמ ח' | 21 טלר שאומר (ל ג' לחברו), מ האומר | תבער אש | ר תבאש, מ תבא אש | 22 ל פלונית | טמר למקומו, ל במקומו | טר תשקע |

כי בערה בם אש ה' על מה שאירע נקרא ולא כך היה שמו מקודם כיוצא בו ויקרא שם המקום מסה ומריבה (שמות יז ז) יכול כך היה שמו מקודם ת"ל על ריב בני ישראל (שם) על מה שאירע נקרא שמו כיוצא בו ויקרא שם המקום ההוא קברות התאוה (כמדבר יא לד) יכול כך היה שמו מקודם ת"ל כי שם קברו את העם המתאווים (שם) על מה שאירע נקרא <ולא כן היה שמו מקודם> אבל עדיין אי אתה יודע מי היו אותם המרגילים את ישראל לדבר עבירה הרי הוא אומר והאספסוף אשר בקרבנו התאוו תאוה אלו הגרים המאוספין מכל מקום רבי שמעון בן מנסיא אומר אלו הוקנים שנאמר אספה לי שבועים איש מוקני ישראל (שם מזו) אם כך היו הוקנים עושין ק"ו לשאר בני אדם כיוצא בו ויראו בני האלהים את בנות האדם (בראשית ו ב) מה היו בני הדיינים עושים היו אוחזים נשים מן השוק ומענים אותם אם כך היו בני הדיינים עושים ק"ו לשאר הטרטין.

התאוו תאוה, יכול שהיו מתרעמים על דבר שלא טעמו אותו מימיהם ת"ל התאוו תאוה היו מתרעמין על המן שהיה יורד להם בכל יום ולא היו מתרעמים על דבר שלא טעמו אותו מימיהם.

וישובו ויבכו גם בני ישראל, מלמד שאף הראשונים היו בני ישראל: ויאמרו מי יאכילנו בשר, וכי מפני שלא היה להם בשר היו מתרעמים והלא כבר נאמר וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד (שמות יב לח) יכול שאכלום במדבר והלא בכניסתן לארץ הוא אומו ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד (כמדבר לב א) אלא שמבקשים עלילה היאך לפרוש מאחרי המקום (סליק פיסקא) (פו) זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם, וכי יש בענין שהיו המצריים נותנים להם דגים בחנם והלא כבר נאמר ועתה לכו עבדו ותבן לא יתן לכם (שמות ה יח) אם תבן לא היו נותנים להם בחנם ודגים היו נותנים להם בחנם ומה אני אומר חנם, חנם מן המצוות.

את הקשואים, רבי שמעון אומר מפני מה המן משתנה להם לכל דבר שהיו

7 המאוספין. ת"י: 11 הטרטין. מוצא המלה עדיין לא נתברר ועיין ב"ר פכ"ו ס"ה: 14 מימיהם. לא נתברר לי עיין רד"ף וז"ר והגר"א: 15 בני ישראל. מהר"ס מביא נ"א מלמד שהראשונים לא היו בני ישראל, עיין בס"ז ופ"ז: 19 המקום. לעיל פ' פ"ה: (פו) 20 בענין. גראה דצ"ל בעיניך כאשר הוא בס"ז: 23 המצות. ת"י יומא ע"ה. ולשון מ"א חנם מן העריות

1 מ שאירע בם | ט ולא היה כן שמו, מ ולא היה שמו כך | 2 המקום | ד נ' ההוא | יכול דמר ולא | ת"ל | מ אלא | 3 ל על שם שאירע | במקרא את שם | ההוא | ל' ח' | 4 את וכו' המתאווים | רק ד | 5 המוטגר ח' דר | ל ולא היה כך שמו | מ נקרא שמו כן ולא היה שמו מקודם | עזין | רק ד | מ אין אותה | טלמר מי היו (ל ח') אלו | 6 מ שהיו מרגילין | טלמ לירי עברה | מ שני והאספסוף | 7 התאוו תאוה | רק ל | דל המוספים, ר

המוספין | מ המוספין על ישראל ר' שמעון | ל' בכל | טמר זקנים (מ הזקנים) שבהן | 8 עושין | ד ח' | 9 בני טמר כל | מה וכו' | מ מה אם בני הדיינים היו אוחזין נשים מן השוקים ומענין אותם ק"ו | 10 טר שהיו | 11 טמ לשאר כל אדם | לשאר | ר ח' | ל' הטרטון, ר"ה הטרטנין | 12 אותן | ד ח' | 13 היו וכו' | טמר על המן שהיה וכו' יום היו מתרעמין ולא וכו' | להם | ד ח' | מ אלא על דבר | 14 מימיהם | ד נ' שנאמר | 15 מלמד | מ ח' | היו בני ישראל | מ היו בכלל | 16 הין | ד ח' | 17 ל גם | עלה וכו' מאד | ט ח' | דל צאן | ד אכלום | 18 והלא וכו' | טלמר ת"ל בכניסתן לארץ ישראל (למ ח') ומקנה (ל מקנה) | לבני וכו' גד | ר ח', מ וגו', ד לבני גד ולבני ראובן | 19 ט' מבקשים | ר מאחורי | ד מן המקום:

(פו) 20 אשר וכו' חנם | רק ט | 21 טמר חנם | וכן בסמוך | ועתה | מ ח', דל ואתם | 22 ודגים | ד, ש"ג דגים | מ האיד היו | ומה וכו' | מ אלא חנם מן המצוות | ל ומה אני מקיים | 24 ד ואת | מ מפני שהיה המן | מפני מה | ר ח' | טר היה המן | להם | מ ח', ט נ' לישראל | טר שהן |

רוצים חוץ מחמשת המינים הללו משל למלך בשר ודם שמסר בנו לפידגונו והיה יושב ומפקדו ואומר לו הנראה שלא יאכל מאכל רע ולא ישתה משקה רע ובכל כך היה הבן ההוא מתרעם על אביו לומר לא מפני שאוהבני אלא מפני שאי אפשר לו שאוכל וחכמים אומרים מן היה משתנה להם לישראל לכל דבר שרוצים אלא שלא היו רואים בעיניהם אלא מן שנאמר נפשינו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו, אמרו אין לנו אלא מן בשחר ומן בערב (סליק פיסקא)

5 (פח) ועתה נפשינו יבשה אין כל, אמרו עתיד המן ליתפח בתוך כריסנו להרגנו יש לך ילוד אשה שאין מוצא מה שאוכל אמרו לו לרבי שמעון ומה אתה מקיים ויתר תהיה לך על אונך (דברים כג יד) אמר להם מה שתגרי אומות העולם מוכרים להם יוצא מהם אבל המן אין יוצא מהם לעולם שנאמר לחם אכירים אבל איש (תהלים עח כה) לחם המובלע באיברים.

אין כל בלתי אל המן עינינו, את סבור מי שאמר זה אמר זה לא מי שאמר זה אמר זה ישראל אומרים בלתי אל המן עינינו והמקום מפיים את כל באי העולם ואומר להם כואו וראו על מה אלו מתרעמים עלי והמן כורע גד הוא ועינו כעין הכדולח כענין שנאמר וזהב הארץ ההוא טוב שם הכדולח (בראשית כ יב) כיוצא בו אתה אומר ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני (שם לח כו) והמקום <הכתיב> על ידו ולא יסף עוד לדעתה (שם) כיון שידע שכלתו היא לא יסף עוד לדעתה כיוצא בו אתה אומר ואתה עיף ויגע (דברים כה יח) על ישראל הוא אומר ואתה עיף ויגע ועל עמלק הוא אומר ולא ירא אלהים (שם) כיוצא בו מדוע בושש רכבו לבוא (שופטים ה כח) אמרה אמו של סיסרא חכמות שרותיה תענינה אף היא תשיב אמריה לה (שם כט) אמרה אשתו הלא ימצאו יחלקן שלל (שם ל) נתגלו דברים שאברהם אמו של סיסרא לדבורה ברוח הקודש אמרה לה אל תצפי לבנך סיסרא מעתה כן יאבדו כל אויביך ה' (שם לו) כיוצא בו אוי לנו מי יצילנו מיד האלהים האדירים האלה

1 הללון רק ד | טר משל למה"ד | 2 ואומר לו ר ח' | הנראה וכו' | מ השמר שלא תאכל . . . תשתה | טלמר וכל | 3 ההוא | טמ ח' | ר לאביו | מ אומר | ד שלא | טמר שהוא אוהבני | מפני דל ח' | מ שאין רצונו שאוכל | 4 מ המן | מר שהיו רוצין | 5 אלא מן ד מ ח' | נפשנו יבשה | דטלר ח' | אמרו רק מ | 6 מ בשחר ובערב | לר בשחר אין (ל ואין) לנו אלא מן בערב | ומן ט מן:

1 המינים הללו. לשון רש"י חוץ מאלו שהן קשים למניקות אומרים לאשה אל תאכלי שום ובצל מפני התינוק משל למלך ועיין לשון רש"י יומא ע"ה. ד"ה הללו לא טעמו ומ"א ולקמן פ' פ"ט: 6 ומן בערב. לקמן פ' פ"ט מכילתא בשלח פ"ה יומא ע"ה: (פח) 8 להרגנו. מלת יבשה דייק מהרא"ן הביאו רד"ף ועיין שו"ט ע"ח וילק' המכירי שם וג' ר"ה מובאה במ"ע: 11 באיברים. מכילתא בשלח מס' ויסע פ"ג מכילתא דרשב"י דף ע"ו יומא ע"ה: ובתנחומא ב' בשלח: 19 ולא ירא אלהים. תנחומא פ' כי תצא:

(פח) 7 אין כל | טמר ח', ל' בלתי אל המן עינינו | מ אמרו סומיני להיתפח בתוך מעינו ולהרוג אותנו וכי יש וכו' | המן רק ט | 8 מ אשה שמכניס ואינו מוציא את שהוא אוכל | טר את מה שהוא אוכל | אמרו לו לר' שמעון מ ח' | ומה אתה | מ א"כ מה אתה | אתה | ל אני | 9 דטל אונך | אמר להם | טמ ח' | טמר גרים | 10 טלמר לא היה (ר ח') יוצא | 11 לחם המובלע | ד במובלע | 12 מ עינינו והמקום מכריו ואומר בואו | מי | דלר כל (ל שכל) מה | אמר זה | ל ח' | לא וכו' | דר אלא מה (ר אלא על מה) שלא אמר זה לא (ר ח') אמר זה, ל אל זה על מה שאמר זה אומ' זה | 13 ישראל ד יש, ל ויש | ל לכל באי | 14 עלי | טלמר לפני | הוא וכו' ה' שורה כג | מ ח' | 15 טלר ההיא | 16 בן ט בדבר | הכתיב | ד הסכים | 17 ט על ידיו | כיון וכו' לדעתה | ל ח' | 18 אתה | ל הוא | 20 אף וכו' לה | טר ח' | 22 טר אף הוא אמרה לה | ד אמר | טר לסיסרא בנך | 23 מ האלה עד כאן דברי הרשעים אבל הצדיקים אמרו אלה המה האלקים |

(שמואל א' ד ח) ער כאן אמרו צדיקים אבל רשעים אמרו אלה הם האלהים המכים את מצרים בכל מכה במדבר (שם) אמרו עשר מכות היו לו והביאם על המצריים שוב אין לו מכה מעתה אמר להם המקום אתם אומרים שאין לי מכה מעתה מכה אביא עליכם שלא נתייתה מעולם והיה אחד מהם יושב בטחור ועכבר יוצא מן התהום ושומט את בני מעיו וחוזר לתהום וכן הוא אומר ותכבד יד ה' על האשדודים (שם ה ו) כיוצא בו ויאמרו השרים וכל העם אל הבהנים ואל הנביאים אין לאיש הזה משפט מות כי בשם ה' אלהינו דבר אלינו מהו אומר ויקומו אנשים מוקני הארץ ויאמרו אל כל קהל העם לאמר מיכה המורשתי היה ניבא כימי חזקיה ההמת המיתוהו חזקיה מלך יהודה (ירמיה כו טז יז) עד כאן אמרו צדיקים אבל רשעים מהם אומרים גם איש היה מתנבא בשם ה' אוריהו בן שמעיה וגו' וישמע המלך יהויקים וכל גבוריו וכל השרים את דבריו ויבקש המלך להרוג וישלח המלך יהויקים אנשים על מצרים ויוציאו את אוריהו ממצרים ויביאוהו אל המלך יהויקים ויכהו אמרו כשם שאוריה נהרג כך ירמיהו חייב ליהרג אך יד אחיקם בן שפן היתה את ירמיה לבלתי תת אותו ביד העם להמיתו (שם כ-כג) כיוצא בו חי ה' שכבי עד הבוקר (רות ג יג) לפי שהיה יצר הרע יושב ומצעריו כל הלילה ואומר לו אתה פנוי ומבקש אשה והיא פנויה ומבקשת איש ואתה למד שהאשה נקנית בכעילה עמוד ובוא אליה ותהי לך לאשה נשבע ליצרו הרע ואמר לו חי ה' אם אנענה ולאשה אמר שכבי עד הבוקר אף כאן אתה אומר אין כל בלתי אל המן ענינו את סבור מי שאמר זה אמר זה לא מי שאמר זה אמר זה ישראל אומרים בלתי אל המן ענינו והמקום מפיים את כל באי העולם ואומר להם בואו וראו על מה אלו מתרעמים לפני והמן כורע גד הוא ועינו כעין הבדלח כענין שנאמר וזהב הארץ ההיא טוב שם הבדולח (סליק פיסקא)

(פט) שטו העם ולקטו, יכול מפני שמצטערים עליו בשעת לקיטתו היו מתרעמים ת"ל שטו העם לפתח ביתו היה יוצא ומלקט פרנסתו ופרנסת ביתו ואחר

4 יושב בטחור- כן גרסת הילקוט וכן הוא בס"ז ובמדרש שמואל פ"י וגי' הר"ק שמואל א' ד ח יוצא בטחור ועיין שו"ט ע"ח: 5 האשדודים- עיין מדרש שמואל הערה י"ד בהוצאת בובער: 21 שם הבדולח- תוספתא סוטה פ"ט ב' מדרש שמואל פ"י ילקוט שופטים רמז ג"ח שמואל רמז ק"ג רות תר"ז וס"ז כאן:

1 האלהים] ר ח' | המכים וכו' האשדודים] מ ח' | ר המכים עשר וכו' | 2 ד המצרים | אמרו] ר ח', דל ג לו | 3 טר אין | מעתה] ד ח' | טלר אני אביא (ר מביא) עליכם מכה | 4 ט שלא נראתה | טלר בעולם | בטחור] רק ט, ש"ג בטבור | 5 על] וכן במדרש שמואל ובתרגום, אבל במקרא אל | ט על פלשתים ושימים ויך אותם בטחורים | 6 השרים] דטל כל השרים | ר והעם אין | ואל הנביאים] דל ח', ט ואל הנביא | 7 כי וכו' אלינו] דר ח', ל וגו' | מ אלקיו | מהו אומר] דל ח' | מהו כו' יהודה] מ ח' | ט מוקני העם | 8 ויאמרו וכו' לאמר] ר ח' | לאמר] ד ח' | ר מיכיהו | ד היה נביא וכן במדרש שמואל | בימי חזקיה] רק ט | ד המיתו | 9 מ הרשעים | מהם] טמר ח' | טמ אמרו | גם] במקרא וגם | 10 היה] דמ ח' | וגו'] דר ח', מ מקרית יערים וינבא | מ וישמע המלך ויוציאוהו את אוריהו וכו' | ר יהויקים וישלח המלך אנשיו וגו' אמרו | ד יהויקים ויבקש המלך וכו' | 11 ל השרים וישלח | להרוג] במקרא המיתו, ט וגו' | יהויקים] ט ח' | על] במקרא ליתא, טל אל | 12 דל אוריהו אמרו, ט אוריהו וגו' כשם | 13 ט אחזקם | 14 טמר וכן הוא אומר] ל בו הוא אומר חי | טר יצרו | מ יצרו של בועז | 15 לו] ד ח' | ד ומבקשת | 16 ואתה למד שהאשה] מ והאשה, ד לר מלמד שהאשה | טר ובעלה, מ ובעלה | מ נשבע בועז | 17 ואמר לו] דל ח' | טלמר שלא אנע בה | טלר ואל האשה | אף כאן עד סה"ד] מ ח' | ל ועתה נפשנו יבשה אין | 18 דלר סבור שעל (- על, ל שכל) מה שאמר זה לא (לר ח') אמר זה ועל (ל לא על, ר לא כל) שאמר זה לא (לר ח') אמר זה | 19 את וכו' העולם] ד ח' | ואומר להם] ר ח' | 20 על וכו'] ד כולם כדכתיב לעיל עד שם הבדולח ואבן השוהם: (פט) 22 מפני] ל ג' מה | 23 מ ת"ל איש לפתח אהלו לפתח | יוצא] דל יושב | למ אנשי ביתו |

4 יושב בטחור- כן גרסת הילקוט וכן הוא בס"ז ובמדרש שמואל פ"י וגי' הר"ק שמואל א' ד ח יוצא בטחור ועיין שו"ט ע"ח: 5 האשדודים- עיין מדרש שמואל הערה י"ד בהוצאת בובער: 21 שם הבדולח- תוספתא סוטה פ"ט ב' מדרש שמואל פ"י ילקוט שופטים רמז ג"ח שמואל רמז ק"ג רות תר"ז וס"ז כאן:

כך וחם השמש ונמס: וטחנו בריחים, והלא לא ירד לריחים לעולם אלא מלמד שנשתנה להם לכל הנטחנים שבריחים.

או דכו במדוכה, והלא לא ירד למדוכה לעולם אלא מלמד שנשתנה להם לכל הנידוכין במדוכה יכול לא היה משתנה להם אלא לאלו בלבד מנין אתה אומר כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא צרכה אשה למיני בשמים אלא מן המן היתה מתקשטת ת"ל דכו או דכו ואומר זה ארבעים שנה ה' אלהיך עמך לא חסרת דבר (דברים ב ז) <מלמד שלא היו חסרין דבר> ובשלו בפרור, והלא לא ירד לקדירה לעולם אלא מלמד שנשתנה להם לכל המתבשלים בקדירה.

ועשו אותן עוגות, והלא לא ירד לתנור לעולם אלא מלמד שנשתנה להם לכל המתאפים בתנור יכול לא היה משתנה אלא לאלו בלבד מנין לשאר הנלקטין שבשדה ת"ל לקטו ולקטו משל לאדם שאמר רוצה אני שאוכל ענבים רוצה אני שאוכל תאנים: והיה טעמו כטעם לשד השמן, והו לשון טורקוס ד"א משמש שלש לשונות הלייש והשמן והדבש כלייש זה שערוך בשמן ומקוטף בדבש כך היתה ברייתו של מן וכך היו ישראל כשרים אוכלים אותו ד"א והיה טעמו כטעם לשד השמן מה הדרד הזה עיקר לתינוק והכל טפילה לו כך היה המן עיקר לישראל והכל טפילה לו ד"א מה הדרד הזה אפילו תינוק יונק הימנו כל היום כולו אינו מויוקן כך המן אפילו ישראל אוכלים ממנו כל היום כולו אינו מויוקן ד"א מה הדרד הזה שהוא מין אחד ומשתנה למינים הרבה כך היה המן משתנה להם לישראל לכל דבר שהם רוצים משל אומר לאשה אל תאכלי שום ובצל מפני התינוק ד"א מה הדרד הזה תינוק מצטער בשעה שפורש ממנו כך היו ישראל מצטערים בשעה שפירשו מן המן שנאמר וישבות המן ממחרת

(פט) 1 וחם השמש ונמס. במכילתא בשלח מס' דויסע פ"ב ובמכילתא דרשב"י דף ע"ה דורש מן ויצא העם ולקטו להפך שהיו יוצאין למדברות ועיין יומא ע"ה: וע"פ הגמרא שם מגיה כאן הגר"א ת"ל ויצא העם ולקטו וא"צ: 7 דבר-יומא ע"ה: 12 תאנים. מכילתא בשלח מס' דויסע פ"ה ויתרו מס' דעמלק פ"א ומכילתא דרשב"י דף ע"ח יומא שם: 13 לשון טורקוס. נראה דצ"ל נוטריקון כמו שהוא בילקוט ואעפ"כ חושש אני להגיה משום דגם לקמן פיסקא קס"א נמצאת הנוסחא טורקוס כמו כאן במקום נוטריקון וד"א כאן הוא דבר אחד: 15 אוכלים. מכילתא בשלח שם פ"ה ומכילתא דרשב"י דף ע"ט: 19 רוצים. מהר"ס מגיה חוץ מן הכרתי והבצלים והשומין וכעין זה מגיה במ"ע חוץ מחמשה מינים האלו לפי שהן קשים ועיין גרסת המ"ח ולעיל פיסקא פ"ז בהערה, אבל מלשון הס"ז משמע שהמשל לא בא אלא לבאר איך הדרד משתנה לכמה מינים לפי מה שהאשה

1 ל בעולם | 2 ט שמשתנה וכן בסמוך | טלמר בריחים | 3 ד לא דכו | דטל במדוכה | ר מעולם | 4 ד הדוכים | מ ומנין | מ שכל | 5 מ אלא המן מקטט אותו | טר היו מתקשטות | 6 טמ ת"ל או דכו (מ ג במדוכה) | ואומר וכו' עמך | מ ח' | 7 המוסגר ח' ד | דבר | ט ל ח' | 8 והלא | ד והוא | ט מר מעולם | מ שהיה משתנה וכן בסמוך | 10 והלא | ד והוא | טלמר מעולם | 11 ט המתאפה | מ יהא | מנין | ל ולא | לשאר | מ לכל | הגלקטין | כ"ה גם בר"ה אבל ד המלקטים, ל המתלקטין | ל בשדה, טמר מן השדה | 12 ר ת"ל לקטו לחם משנה | לקטו | ט ח' | מ שאומר | לר לאכול תאנים (ר ג' וענבים) והיה טעמו וכו' | ט לאכול תאנים ונתנין לו רוצה אני לאכול ענבים ונתנין לו, מ לאכול ענבים והיה אוהבו מאכילו ענבים תאנים והיה אוהבו מאכילו תאנים | 13 למר ר"ה זה אמר (ר"ה אומר) לשון | טמ נוטריקון | ד"א | מ שהוא | ד לשלשה | מ הלש | 14 מ כלוש | טמר הזה | שערוך וכו' בדבש | מ ח' | דמ היה | מ בריאתו | וכך וכו' ישראל | ר ח' | ט כך | 15 ישראל | טלמ ח' | אותו | מ ג' שהיה ערוך כאלו נילוש בשמן ומקוטף בדבש | והיה וכו' השמן | מ ח' | ד לתינוק עיקר | 16 עיקר | מ ג' להם | ל אף כאן המן עיקר | לן כ"ה פ"ה, ש"ג להם | 17 מ אפילו כל היום יונק תינוק אין | ט גיווק | ל אף | טר היה מן אפילו | מ המן לישראל אפילו אוכלין | 18 ממנו | ד מהם, ט אותו | מר לא היה מויוקן | ל ומשתנה לכמה מינין | 19 הית | טמר ח' | מ לישראל למינין הרבה ולכל מין שירצה חוץ מן הכרישין והבצלים והשומים שהם רעים לחלב משל | טלר שהיו | מ משל לאשה שאומרין לה | 20 ט תאכלי בצל | 21 ד ישבות העם |

וגו' (יהושע ה יב) משל אומרים לאדם מפני מה אתה אוכל פת שעורים אמר להם
 מפני שאין לי פת חטים מפני מה אתה אוכל הרובים אמר להם מפני שאין לי דבילה
 כך אלו היתה בידן של ישראל מאותה קמיצה שקמצו ביום שמת בו משה שאכלו
 ממנו כל ארבעים יום לא רצו לאכול מתבואת ארץ כנען.
 5 וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו, מלמד שהיה יורד על
 האיסקופים ועל המזוזות <או לפי שהיה יורד על האיסקופין ועל המזוזות> יכול יהיו
 אוכלים אותו מטונף ומלוכלך ת"ל והנה על פני המדבר דק מחוספס (שמות טו יד)
 כגלד היה יורד תחילה ונעשה לארץ כמין אסקוטלא והמן יורד עליו ומשם היו ישראל
 מלקטים ואוכלים הרי למטה אבל למעלה יכול יהיו השקצים והזכובים שוכבים עליו
 10 ת"ל ותעל שכבת הטל (שם) מלמד שהיה מונח כאלו מונח בתוך דלוסקמא והם קורים
 קריאת שמע ומתפללים ואדם יוצא לפתח ביתו ומלקט פרנסתו ופרנסת ביתו ואח"כ
 וחם השמש ונמס כיוצא בדבר ר' שמעון אומר מפני מה לא היה יורד מן לישראל פעם
 אחת בשנה כדי שיהפכו את לבן לאביהם שבשמים משל למה הדבר דומה למלך
 שגור על בנו להיות מפרנסו פעם אחת בשנה ולא היה מקביל פני אביו אלא בשעת
 פרנסתו פעם אחת חזר וגור עליו להיות מפרנסו בכל יום אמר הבן אפילו איני מקבל
 15 פני אביו אלא בשעת פרנסתי דיי לי כך ישראל היו בביתו של אדם חמש זכרים או
 חמש נקבות היה יושב ומצפה ואומר אוי לי שמא לא ירד המן למחר ונמצינו מתים
 ברעב יהי רצון מלפניך שירד ונמצאו הופכים את לבם לשמים כיוצא בדבר ר' דוסתאי
 בר' יוסי אומר מפני מה לא ברא המקום חמים בירושלים כחמי טבריה כדי שלא
 20 יאמר אדם לחבירו נלך ונעלה לירושלם. הא אם אין אנו עולים אלא בשביל רחיצה
 אחת דיינו ונמצית עלייה שלא לשמה (סליק פיסקא)

אוכלת: 4 ארץ כנען. גרסתי יום כפי מה שהוא בכי"ר
 ועיין מכילתא בשלח פ"ה ותוספתא סוטה פ"א ב' קדושין
 ל"ה. ר"ה יג. תוס' ד"ה דאקריבו: 12 ונמס. מכילתא בשלח
 מס' דויסע פ"ג מכילתא דרשב"י דף ע"ז ויומא ע"ה: —
 כיוצא בדברי. ליתא בילקוט ואינו מתפרש אלא בדוחק עיין
 מ"ע הערה י"ח: 13 לאביהם שבשמים. עיין בח"ג וכן
 מהר"ם ג"א כדי שלא יהפכו לבן מאביהם: 16 אביו. צ"ל
 אבי: — דיי לי. במ"ע מוחק חזר וכו' בכל יום לעיל וגרס
 אלו המלות כאן וא"נ עיין מכילתא דרשב"י ובס"ז ויומא
 ע"ו: 21 שלא לשמה. פסחים ח':

1 וגו' דלמר ה' | ט אומר, מ אומרים לו | אמר להם
 ד ח' וכן בסמוך | ל אומר וכן בסמוך | 2 ר שאין לי
 לאכול | מר ומפני (בפעם הב') | טר לאכול דבילה | 3
 כן | ר כל | היתה | ר היו, לר היה | מ היתה להם לישראל
 מאותה | ט בידם כלום מאותה | דל אותה | ר בו ביום |
 4 כל | טמ ח' | יום | כ"ה ר אבל דט"ל שנה | ר ולא
 רצו מתבואת, מ לא היו רוצים | 5 ל ד"א וברדת | על
 וכו' עלין | ד ח' | 6 מ האסקופין | המוטגר ח' | ד | טר
 היו | 7 אותן | ד ח' | טמר מלוכלך ומטונף | 8 מ הגלד |
 לארץ | מ ח' | ר ר"ה סקוטלא, מ סקוטלא, ד ל סק

בקותלא | ט היה יורד עליו והיו ישראל | ומשם | מר וממנו | 9 ט מר מלמעלה | יכול וכו' | מ תאמר שקצים וחבובים
 שוכנים עליו | ט שקצים וחבובין, ר שקצים ורמסים וחבובין, ל חבובין והשקצים | 10 ד מונח כמין דלוסקמא כאלו וכו' | ר
 כאלו בתוך | מ דלוסיקיא | והם וכו' | מ וקורא קריאת שמע ומתפלל ויוצא | 11 ט אדם | ר שיוצא | ר"ה מפתח,
 ל בפתח | למ אנשי ביתו | 12 כיוצא בדבר | ט ח' | היה | ר ח', ד יהיה | למ לא ירד | מן לישראל | ד ח' | ד
 בפעם אחד | 13 בשנה וכו' לשמים שורה | ט ח' | למר שלא יהפכו לבם מאביהם | מר למלך כ"ו | 14 דל מפרנסתו |
 ולא וכו' שירד | ל ח' | מר היה הבן | 15 פעם אחת | מר ח' | ד מפרנסתו | ר יום ויום | ר הבן הוא אפילו מקביל
 פני אבה אלא בשביל פרנסתו דיי כך, מ אפילו איני אלא שאני מקביל פני אבי בכל יום די כך | 16 ישראל וכו' | מר יש
 בביתו | חמש וכו' | מ ארבעה או חמשה בנים יושב | 17 אוי לי | ד ח' | מ ונמצאו בנים מתים | מ מלפניך ה' אלהי | 18
 מ שירד המן | ונמצאו וכו' | ל כדי שלא יהפכו את לבן מאביהם שבשמים | מר לאביהן שבשמים | ט אמר ר' דוסתאי |
 ברבי יוסי | מ ח', לר בר' יניי, ט בר רבי ינאי | 19 כו' | טמר ח' | לחברו | מ ח' | 20 מ בירושלים ונרחק בחמין | ר
 הא אין עולין | מ הא אין עולין לה אלא בשביל רחיצה ואומרים אלו לא עלינו אלא בשביל רחיצה דיינו | 21 טר עלייתן:

ווישמע משה את העם בוכה למשפחותיו, היה רבי נהוראי אומר מלמד שהיו ישראל מצטערים בשעה שאמר להם משה לפרוש מן העריות ומלמד שהיה אדם נושא את אהותו ואחות אביו ואחות אמו ובשעה שאמר להם משה לפרוש מן העריות היו מצטערים.

בוכה למשפחותיו, לפי שגכה לכם בחט נדווגו משפחות משפחות והיו אומרים את הדבר ברכים. מלמד שהיו ממתנינים למשה עד שיוצא מפתח בית המדרש והם יושבים ומתרעמים.

ויחר אף ה' מאד ובעיני משה רע, כאן הקביה ממיך ומשה מגביה אבל במעשה העגל הקביה מגביה ומשה ממיך (סליק פיסקא) ויאמר משה אל ה' למה הרעות לעבדך האנכי הריתי את כל העם הזה ואם אנכי ילדתיהו, והיכן דבר לו כן בשעה שאמר לו ועתה לך נחה את העם אל אשר דברתי לך (שמות לב לד) עדין דבר תלי בדלא תלי וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל (שם ו יג) אמר להם היו יודעים שסרבנין וטרחנין הם אלא על מנת שתקבלו עליכם שיהו מקללים אתכם וסוקלים אתכם באבנים: מאין לי בשר, וכי אחד הוא או שנים לסובלם.

לא אוכל אנכי לבדי וגו' ואם ככה את עושה לי הרגני נא הרוג, לפי שהראה הקביה למשה סדר פורענות העתידה לבוא עליהם היה ר' שמעון אומר משל למה הדבר דומה לאחד שיצא ליהרג הוא ובניו אמר לספקלטור הרגני עד שלא תהרוג את בניי לא כשם שני בצדקיהו וישחט מלך בכל את בני צדקיהו לעינו ואחר כך ואת עיני צדקיהו עור (ירמיה נב יא) כך אמר משה לפני המקום אם ככה את

(צ) 2 מלמד דל מנין | ישראל | ט ח' | ומלמד וכו' העריות | ט ח' | דל מלמד | 3 ובשעה וכו' | מ ח' | ר- בשעה | 5 לפי | מ מלמד | למר ונדווגו | ד והוא אומ' | 7 טמר שיצא | ל מבית המדרש | 8 טלמר והיו | 9 ויחר וכו' | ט ויאמר משה אל ה' למה הרעות לעבדך כאן | כאן | ר כן, ל וכן | טלמ המקום, ר מקום | טמר ממאיך וכן בסמוך: (צא) 11 ויאמר וכו' לעבדך | ט ח' | ד ה' אל משה | מ ה' וגו' האנכי הריתי היכן | ר הרע' האנכי הריתי וגו' היכן | ל לעבדך וגו' האנכי וכו' הזה וגו' היכן | ט את העם הזה וגו' היכן | 12 במקרא אם | ועתה | ר עתה | מר נחה וגו' (מ את העם) לפניך | 13 עדיין כו' | ל לפיכך דבר תלוי בך וכן הוא אומר וידבר, ד לפיכך הדבר תלי בך או לא תלי בך ת"ל וידבר, ט עדין דבר תלוי בך וכן הוא אומר וידבר | 14 ישראל | ל ג, ועל פרעה מלך מצרים | ל ר שטורבנין | ט בני סרבנים הם, מ שבני סרבנים וטרחנים הם | 15 ל וטרחנין | ל ר אלא ע"מ כן | אלא ע"מ | מ וע"מ | ר היו מקבלין עליהן, ל תקבלו עליכם, ט תהיו מקבלין, מ שתהיו מקבלין | מ ושיהיו | 16 באבנים | מ ח' | מאין וכו' לבדי וגו' | מ ח' | וכן ר יכול | ל לסובלם | ר ח', ל לסובלו | 17 אנכי | ר ח' | וגו' | ל ר ח', ד שאת אתכם | ואם | רטר אם | הרוג | ל ג' אם מצאתי חן בעיניך | 18 ט למר שהראו | ט פורעניות העתידין | עליהם | מ אמר משה רבונו של עולם אם אדבר נגדם הורגין אותי ואם כנגדך הרוג אני בבקשה ממך הרגני נא הרוג כלומר הרוג נא את ההרוג מכאן ומכאן הרוג אני ר' שמעון וכו' | 19 טמר שיצא הוא ובניו (מ ובני) ליהרג | ט להריגה | מ אמר להם הרגוני עד שלא תהרגו | ל אמר לו לאיספקלטור | ט אומר לסקלפטור | 20 לא וכו' עור | מ ח' | לא | ל ח' | מלך בבל | ד ח' | ואחר כך | טר ח' | 21 ר מקום | המקום | טר ג' רבוני | ל הקביה רבונו של עולם |

(צ) 4 היו מצטערים. בס"ז לא גרס מלמד פעם שנייה ועיין ת"כ אחרי פרק י"ג ה"ד ירושלמי תענית סח ע"א בבלי שבת ק"ל ויומא ע"ה ח"י תנחומא א' וב' רבה פט"ו ס"ד ופ"ו בשם ר' יהודה: 6 ברבים. פליג אדר' נהוראי א"י ומ"ע ועיין פ"ו ורש"י: 10 ומשה ממיך. עיין גרסת הילקוט ומכילתא בשלח מס' דויסע פ"ו ומכילתא דרשב"י דף פ"א: (צא) 13 בדלא תלי. הדבר תלוי במה שאין ראוי לתלות שאף שם אין הענין מפורש מהר"ס: 16 באבנים. ילק' שמות רמו קע"ז:

עושה לי הרגני נא הרוג הא יפה לי להרגני תחילה ואל אראה בפורענות העתידה
לכוא עליהם (סליק פיסקא)

(צב) ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש למה נאמר לפי שהוא
אומר לא אוכל אנכי לבדי אמר לו המקום מה שבקשת נתתי לך.

5 אספה לי שתהא סנהדרין לשמי שבכל מקום שנאמר לי הרי זה קיים לעולם
ולעולמי עולמים בכהנים הוא אומר וכהנו לי (שמות כח מא) בלויים הוא אומר והיו לי
הלויים (כמדבר ח יד) כישראל הוא אומר כי לי בני ישראל עבדים (ויקרא כה נה)
<בארץ הוא אומר כי לי הארץ (שם כג)> בכבודות הוא אומר כי לי כל בכור בבני
ישראל (כמדבר ח יז) במקדש הוא אומר ועשו לי מקדש (שמות כה ח) במזבח הוא
10 אומר מזבח אדמה תעשה לי (שם כ כד) בשמן המשחה הוא אומר שמן משחת קודש
יהיה זה לי (שם ל לא) במלכות הוא אומר כי ראיתי בבניו לי מלך (שמואל א' טז א)
בקרבתות הוא אומר להקריב לי במועדו (כמדבר כח ב) הא בכל מקום שנאמר לי
הרי זה קיים לעלם ולעולמי עולמים.

15 שבעים איש, שתהא סנהדרים של שבעים: שבעים איש, שיהו בעלי חכמה
בעלי גבורה וותיקים ופסיפים.

מזקני ישראל, לא במקום אחד ולא בשנים המקום חולק כבוד לזקנים ובכל מקום
שאתה מוצא זקנים המקום חולק כבוד לזקנים כיוצא בו אתה אומר לך ואספת את זקני
ישראל (שמות ג טז) וילך משה ואהרן ויאספו את כל זקני בני ישראל (שם ד כט) ואל
משה אמר עלה אל ה' אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל (שם כד א) ואל
הזקנים אמר שבו לנו בזה עד אשר נשוב אליכם (שם יד) ויהי ביום השמיני קרא משה
20 לאהרן ולבניו ולזקני ישראל (ויקרא ט א) הא בכל מקום שאתה מוצא זקנים המקום
חולק כבוד לזקנים רבי שמעון בן יוחי אומר מנין שאף לעתיד לבא כן המקום חולק

(צב) 5 לשמי- שיהיו דגין דין תורה ז"ר: - שבכל
מקום- ג' הילק' בכל מקום וג' הפ"ז בכל מקום שנאמר לי
מקודש לשם: 10 שמן משחת וגוי- כריתות ז': 13 עולמים-
מכילתא דמלואים פרשה א' ט', מכילתא דרשב"י דף קט"ו
ויר' פ"ב ס"ב, רבה כאן פט"ו ס"ז, תנחומא א' וב' כאן
ותצוה ותרומה, מדרש שמואל פי"ט: 14 של שבעים- ריש
סנהדרין: 15 ופסיפים- בס"ז הגרסא ובעל גבורה חתיכה
ופסיפס וכן הוא לקמן בס"ז פ' פינחס כ"ז ט"ו ועיין ספרי
דברים פי"ג ומדרש תנאים שם דף ז' ואולי חתיכה ופסיפס
הוא כמו אבן פסיפס אבות דר"ג פכ"ח ויקרא כן מי ששנה
מדרש והלכות ואגדות וכו', ועיין ס"ז:

1 הא ד הוא | טלמר שתהא הורגני | מ ולא אראה | אראה
ר ג' ברעתי | טמר שעתידיה | 2 עליהם | ט ג' כאן בשם
הספרי ואל אראה ברעתם היה לו לומר אלא שכינה הכתוב
וכן הוא אומר כל הנוגע בכם וכו' (עיין לעיל פיסקא כ"ד)
בבבת עין לא נאמר וכו' כיוצא בדבר אתה אומר למה
שמתני למפגע וכו' כיוצא בו אתה אומר והגם וכו' כיוצא
בו אתה אומר הלא אתה מקדם קדוש אלהי ולא נמות וכו'
כבודם אלא שכינה הכתוב כיוצא בו אשר בצאתו מרחם
אמו אף כאן ואל אראה ברעתם אלא שכינה הכתוב:

(צב) 3 למה נאמר] מ ח' | מ לפי שאמר משה לא |

4 אנכי] ט ח' | ר מקום | 5 מ שתהא ממנה סנהדרין |

ט בכל | הרי זה] ד ח' | 6 בכהנים עד סה"ד] ט ח' | ל בכהונה הוא אומר | 8 המוסגר ח' ד | מ בארץ ישראל נאמר,
ל ג' הבבא דארץ קודם מקדש | 10 ר כי שמן | 11 יהיה] ר תה' | מ במלכות בית דוד כתיב | 12 ל תשמרו להקריב | מ
ר כל | 13 הרי זה] ד ח' | זה] ל ח' | ולעולמי עולמים] מ ח' | 14 איש] טלר ח' | של] מר ח' | שבעים איש שיהיו] מ
ח' | איש] ל ח' | 15 ל ובעלי גמרה | וותיקים וכו' | מ וותיקים ויפס, טל ובעלי כשפים, ר ותיקין בפסיפוס (או כפסיפוס) |
16 לא] ל ולא | ט בשמים | מ הקב"ה | ובכל עד סה"ד] ט ח' | ובכל וכו' לזקנים] ל ח' | ר בכל מקום | מ אלא
בכל מקום אתה מוצא שחולק כבוד וכן ילקוט שמות רמז ק"ע בכל מקום אתה מוצא שהב"ה חולק כבוד לזקנים | 17 זקנים]
ר ח' | כיוצא בו אתה אומר] מ שני | 18 וילך וכו' ישראל] ד ח' | ר ואהרן וזקני ישראל | ואל וכו' ישראל] מ ח' | 21 לאהרן
ולבניו] ר ח' | ר לזקני | ל הא אתה מוצא שבכל מקום חילק הקב"ה כבוד לזקנים, מ הא למדת שבכל מקום אתה מוצא
שחלק כבוד לזקנים | זקנים] ר ח' |

כבוד לוקנים שני וחפרה הלכנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלם ונגד זקניו כבוד (ישעיה כד כג) >נגד מלאכיו נגד נביאיו לא נאמר אלא ונגד זקניו כבוד> והרי דברים ק"ו ומה אם מי שאמר והיה העולם עתיד לחלוק כבוד לוקנים ק"ו בשר ודם <שחייב> לחלוק כבוד לוקנים וכן אתה מוצא שהמקום מצטער על זקן אחד כנגד כל ישראל שנאמר קצפתי על עמי חללתי נחלתי כביכול מחוללים על הכל אבל על זקן הכבוד עולך מאד (ישעיה מז ו).

אשר ידעת כי הם זקני העם, אתה צריך לידע אם ברורים הם לפני: כי הם זקני העם, מלמד שאין אדם יושב בישיבה של מטה אלא איכ יושב בישיבה של מעלה עד שהבריות מרננות עליו ואומרות איש פלוני כשר וחסיד ונאה להיות חכם.

10 ושוטרו, כמה שנאמר ויראו שוטרי בני ישראל אותם ברע לאמר אמר המקום הואיל וראו עמהן בצער ההוא של מצרים יבואו ויראו בריוח עמהן.

ולקחת אותם אל אהל מועד, אמר לו קחם בדברים תחילה אמור להם דברי שבח אשריכם שנתמניתם וחוזר ואמור להם דברי פגם היו יודעים שטורחנים וסורבנים הם על מנת כן תהו מקבלים עליכם שיהו מקללים אתכם וסוקלים אתכם באבנים מה שהתנתי עמך התנה עמהם.

15

והתיצבו שם עמך, הכניסם עמך אל אהל מועד ויהיו כל ישראל נוהגים בהם אימה ויראה וכבוד כמו שנוהגים בכך ויהיו אומרים חביבים אלו שנכנסו עם משה לשמוע דבור מפי הקב"ה (סליק פיסקא)

1 שני' ר ת"ל | למ שני' נגד (ל ונגד) | 2 המוסגר ח' ד | ל מלאכיו ונביאיו | ונגד | למ נגד | 3 כבוד | למ ח' | מ העולם חולק | לוקנים כו' | ר לוקנים ולצדיקים על אחת כמה וכמה כ"ו צריך לחלוק כבוד לצד' | 4 שחייב | ד | עתיד | וכן עד סה"ד מ ח' | ל וכן אתה אומר | 5 כל | ל ח' | לר ישראל כולן (ר כולה) | כביכול וכו' | ל יכול מחוללין על הכל ת"ל על וכן ילקי ישעיה רמו תס"ה ושמות קצ"ה | 7 כי וכו' העם | מ פ"ו ח' | ל ג' וגו' | זקני העם | ר ח' | מ צריך אתה | ר הם ברורים | ברורים | מ כשרים | לפני | ט ג' העם | ל בפני | כי הם | טר ח' | 8 העם | דל ג' ושוטרו | אדם | ל ח' | ט למטה | טמר למעלה | 9 מ ועד | ר שבריות מרננין אחריו, מ שהבריות מרננין אחריו ואומריין עליו | עליו | ט אחריו | ואומרות | ל, ש"ג ואומרים | איש וכו' | טלר כשר איש פלוני | מ שהוא כשר ונאה וכו' | 10 ד ושוטר | טר כמו | מ ישראל הם שהיו במצרים אמר הקב"ה הואיל | אותם וכו' המקום | ר ח' | אותם וכו' לאמר | ל ח' | אמר המקום | ר ח' | ד ואמרת, ל אמרת | 11 וראו | ל ח' | עמהן וכו' | טל ועמדו בצער

6 מאד. עיין בח"ג ובילקוט המכירי ישעיה מ"ז הג' כיוצא בו יכול מחוללין אבל על זקן וכו' ומהר"ס גרס כביכול להם מחול על הכל ומביא ב"א יכול מחוללין על הכל ת"ל על זקן ורוצה להגיה יכול מחוללין הכל ת"ל על זקן וכו' וצ"ל כמו שהוא בס"ו כביכול מחול לך על הכל (בס"ו על כל מה שעשית) ועיין מכילתא דרשב"י בא דף פ' ספרי דברים פ' מ"ז, וי"ר פי"א ס"ח, שמ"ר פ"ג ס"ח פ"ה ס"ב פט"ו ס"ד פט"ו ס"א, תנחומא שמות, ילקוט ישעיה רמו רצ"ב רצ"ג ושכ"ז: 9 להיות חכם. במ"ע מגיה לעיל ע"ם הילקוט ברורים הם לפני העם אבל מלשון הס"ו משמע דשני פירושים בכאן והפ' הראשון הוא דאת צריך לידע אם הם ברורים אבל גלויין הם לפני (ואולי א"צ רק למחוק מלת אם בספרי) והפ' השני הוא דאלו אשר תדע דהם מרוצים לעם גם רוח המקום נוחה מהם ועיין ספרי דברים פ' י"ג ומדרש תנאים שם: 11 עמהן. לעיל פ' מ"ה ורבה פט"ו ס"כ תנחומא א' וב' כאן ות"י: 12 אהל מועד. לפי ג' המ"ח (שכן כתוב ולקחת) ופ"ו הוא דיבור אחד עם הך דלעיל: 13 שנתמניתם. ספרי דברים פט"ו: 15 התנה עמהם. צ"ע דברי פגם היאך רמזו בכאן ורש"י פירש כן על הקרא דונשאו אתך ועיין לעיל פיסקא צ"א:

הוא של מצרים | עמהם | רל עצמם | בצער וכו' | מ בצרה במצרים | ר ויראו עמהן בריוח שכאן, מ ויראו עמהן בשמחה, ט ויראו כאן בריוח | 12 מ שכן כתוב ולקחת, פ"ו שנאמר ולקחת | אמר לו | מ ח', ט אמר להם | טמר בתחלה | אמור להם | ט אמר לו | 13 מ שנתמניתם על ראשי עם קודש | ד וחוזר | דר ואומר | טל הו' | טמ שסרבנים וטרחנים, ל רם | שסורבנין וטורחנין | 14 כן | מ ח' | טמ שתהיו | מ עליכם שאפילו סוקלין | 15 מה | מ כמו | מ כן תתנה | 16 מר שתכניסם | ל בהם כבוד | 17 ויראו | מר ח' | ר כשנוהגין, מ כדרך שנוהגין | 18 מ הדיבור, ר דיבר | טל הקדוש, מ הגבורה:

צג) וירדתי, זו אחת מעשר ירידות שכתובות בתורה: ודברתי עמך ולא עמהם: ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם, למה משה דומה באותה שעה לנר שמונח על נבי מנורה ודלקו ממנו נרות הרבה ולא חסר אורו כלום כך לא היתה חכמתו של משה חסרה כלום: ונשאו אתך במשא העם למה נאמר לפי שהוא אומר איכה אשא לבדי מרחכם ומשאכם ורכבכם (דברים א יב) לכך נאמר ונשאו אתך במשא העם (סליק פיסקא)

צד) ואל העם תאמר התקדשו למחר, אין התקדשו אלא התקינו עצמכם לפורענות כשם שהוא אומר התיקם כצאן למבחה והקדישם ליום הריגה (ירמיה יב ג) ואומר קדשו צום קראו עצרה (יואל ב טו) ואומר וקדשתי עליך משחיתים איש וכליו (ירמיה כב ו).

כז) כי בכיתם באוני ה' לאמר מי יאכילנו בשר לא יום אחד תאכלו עד חודש ימים, בכשרים הוא אומר עד חודש ימים כשמתמצים ומתמטים על ממותיהם ואח"כ היתה נשמתם יוצאה ברשעים הוא אומר הבשר עודנו בין שניהם כיון שהיה נותנו לתוך פיו לא היה מניע לפוסקו עד שנשמתו יוצאה: והיה לכם לזרא שתהו מרחיקים אותו יותר ממה שהייתם מקרבים אותו.

צח) יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם, אמר להם המקום לישראל מי גרם לכם שתיכנסו לדברים הללו שנתתי שכינתי ביניכם שאלו סלקתי שכינתי מביניכם לא נכנסתם לתוך דברים הללו לכך נאמר יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם (סליק פיסקא)

צח) ויאמר משה שש מאות אלף רגלי, רשב"י אומר ר' עקיבא היה

צג) 1 בתורה-מכילתא יתרו מס' דבחדש פ"ג אבות: דר"ג נ"א פל"ד ונ"ב פל"ו ופד"א פ"ד וב"ר פמ"ט סל"ח וילקוט בראשית רמז כ"ז: 4 חסרה כלום-תנחומא א' וב' ורבה פט"ו ס"ט:

צד) 14 יוצאה-בילקוט ג' להפך וכן לפי המכילתא בשלח מס' דויסע פ"ג ויומא ע"ה: הוא להפך ועיין ברש"י 18 בקרבכם-רש"י אם לא שנטעתי שכינתי ביניהם לא גבה לבבכם ליכנס לכל הדברים הללו וכן מוכרח לפרש לפי ג' הדפ' אבל מלשון הס"ז משמע דה"ק מפני שכינתי שביניכם ע"כ אני נפרע מכם שלא יאמרו הבריות שאני מרוצה במעשיכם:

צג) 1 ז מר ח' | ל הכתובות | ודברתי ד | וירדתי 2 דל הרוח למה וכו' | מר עליך למה וכו' | 3 לנר ט לכד | מ הרבה ואורו לא חסר כלום, מר הרבה ולא היה אורו חסר כלום | מ כן חכמתו של משה לא חסרה, ל כך משה לא היתה חכמתו חסרה | 4 במשא העם כ"ה ט | למה נאמר] מ ח' | 5 טרחכם וכו' וריבכם] ט למר ח' | לכך נאמר] טלמר אמר לו המקום (ר מקום, מ הקב"ה) | 6 במשא העם] טלמר ח':

צד) 7 למחר] ט ח' | מ הזמינו | ל עצמן | 8 ד כשהוא אומר, למר וכן (ר כן) הוא אומר | התיקם וכו' דטמ הקדישם וכו', ל התיקם וכו' ואומר הקדישם וכו' | 9 ואומר בפעם הב' | ר ח' | מ עליהם | איש וכליו] דלר ח' | 11 כי וכו' ימים וגו'] ט ח' | מי וכו' בשר] ד ח' | תאכלון כ"ה דל ש"ג המקרא בקצור, במקרא תאכלון | 12 מ זהו בכשרים שמתמצין | ט ברשעים | ר משמתמצין, ט שמתמצין, [ר"ה כשמתמצים, ל כשמתמצין | ומתמטים] ט ח', מ ומתמטין | 13 ט בכשרין מהו אומר | מ אבל ברשעים הבשר | שיניהם] ט ג' טרם הכרת | 14 מ שנותנו | פין ד שיניו | לא היה וכו'] דל היתה נשמתו יוצאה | מגיע] טמ מתחיל | מ עד שתצא נשמתו | ט לורה | 15 ר מרחקים | טר מקריבין | 16 ל את דבר ה' | ה' ד ג' שאלו סלקתי שכינתי מביניכם לא נכנסתם | אשר בקרבכם] דמ ח', ר וגו' | ט אמר לו הב"ה | לישראל] דלמ ח' | 17 דל לכם | ל ג' שנכנסתם] לומה דברים הללו | ר לתוך הדברים | שנתתי שכינתי ביניכם] ט ר"ה שכינתי שביניכם, מר היה ר' שמעון אומר משל למר הדבר דומה למלך שהיו בניו (מ משל למי שבניו) ועבדיו גונבין ומביאין אצלו והיה מקבל מידן והיו הכל אומרים אלו לא היה שפוי במעשהו (מ במעשהו שלחן) לא היה מקבל מידן (מ מהן) כך אמר להם מקום (מ המקום לישראל) מי גרם לכם שתיכנסו לתוך הדברים (מ דברים) הללו שכינתי שביניכם | מ שאילולי | 18 מ לדברים | ר הדברים | לכך וכו' בקרבכם] ט ח' | כן ל ח' | אשר בקרבכם] דלמר ח':

צח) 20 ל רגלי וגו' | ר אומר |

דורש בו דבר אחד ואני דורש בו שני דברים ודבריו נראים משל רבו הרי הוא אומר
הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אפילו אתה מכניס להם כל צאן ובקר ספיקין הן
להן ואני אומר וכי מפני שאין להם בשר לאכול הם מתרעמים והלא כבר נאמר
ביציאתם ממצרים וגם ערב רב עלה אהם וצאן ובקר (שמות יב לח) יכול שאכלום
במדבר תיל ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד (במדבר לב א) אלא שמבקשים
5 עלילה היאך לפרוש מאחרי המקום אם את כל בני הים יאסף להם אפילו אתה מכניס
להם דגים לאכול היו מתרעמים והלא הלכה עמהם באר במדבר והיתה מעלת להם
דגים שמנים יותר מצרכם אלא שמבקשים עלילה היאך לפרוש מאחרי המקום ד"א
לפי שהראהו המקום למשה סדר פורענות העתידה לבוא עליהן אמר משה לפני המקום
אדוני כלום הגון להם שחתן להם ותהרגם אומרים לחמור טול כור של שעורים
10 ונחתוך ראשך אומרים לאדם טול ככר <והב> ורד לשאול אמר לו אם לאו מה אתה
אומר אמר לו הריני הולך ומפייסם אמר לו עד שאתה כאן אני אומר לך שאין שומעים
לך כיון שהלך משה אצלם אמר להם הרי ה' תקצר הן הכה צור ויוזבו מים ונחלים
ישטופו הגם לחם יוכל תת אם יכין שאר לעמו (תהלים עח כ) אמרו פשרה היא זו אין
15 בו כח לתת אלינו שאלתינו.

ויצא משה וידבר אל העם וירד ה' בענן וישארו שני אנשים במחנה יש
אומרים בקלפי נשתירו לפי שאמר לו הקב"ה למשה לבור לו שבעים זקנים אמר משה
מה אני עושה הרי הם נופלים ששה וששה לכל שבט ושבת וחמשה חמשה לשני שבטים
איוה שבט מקבל עליו לבור ממנו חמשה עשה משה תקנה נטל שבעים פיתקים וכתב
עליהם זקן ונטל שני פיתקים חלקים ובללן והטילם לתוך קלפי אמר להם באו וטלו פיתקיכם
20 כל מי שנטל פיתק וכתוב עליו זקן היה אומר לו משה כבר קידשך המקום וכל מי
שהיה נטל פיתק שלא היה כתוב כתובו זקן היה משה אומר לו מן השמים הוא מה

1 ד שנים | שני דברים | מר ח' ט דבר אחד | מ ונראין
דברי | מ מדברי ר' ט מדבריו | רבין ד רבן | 2 ד
אין ספיקין | 3 מ שלא היה להם | לאכול | ד ט ח' |
הם | ל מ ר היו | 4 ט ביציאת מצרים | 5 ת"ל ר ח'
ט והלא כבר נאמר | ל והלא נאמר לטוף ארבעים שנה
בכניסתן לארץ | היה וכו' גד | מר ח' | דל לבני גד ולבני
ראובן | אלא וכו' המקום | ט ח' | ר כמבקשים | 6 ר
נפרוש מאחורי | אם | ד ח' | יאסף להם | רק ד | אפילו
וכר' | ט וכי מפני שאין להם דגים לאכול הם מתרעמים
והלא | 7 הלכה | טלמר באר היתה | למ ג' עמם | במדבר
(ט ח') | טל והיה | מעלת | טמ מעלה | להם | מ עליהם | ד בהן | 8 טל מכדי צרכם | ר כמבקשים | ר מאחורי | ל
הקב"ה | מ ה' | ד"א | ר ר"א | 9 סדר | מ ח' | 10 אדוני | טלמר רבש"ע כלום | טמר ח' | להם | ל לך | ר חטים | 11
אומרים | מ ג' לו | | והב | דל ח' | מ זה | מר וירד | אם לאו | מ ח' | ט ואם לאו | 12 אמר לו עד וכו' | מ עד שאתה כאן
אמר לו אין שומעין | ט שאתה אומר כן | כאן | ר כן | 13 ל הנה | מ צור אמרו לו פשרה | ר מים וגו' פשרה | ט מים אמרו
וכר' | מים | ד מימיו | ל מימיו מים | 15 אלינו | ט ח' | למר לנו | 16 ויצא עד סה"ד | ט ח' | מ העם וישארו שני אנשים
ר"א | בענן | דל בעמוד ענן | ל ג' ויעמד פתח האהל | 17 לבור וכו' | מ אספה לי שבעים איש | 18 מ עושה הריני נוטלן
ששה ששה | נופלים | ל ח' | מ לשנים | 19 מ יקבל | לבור ממנו | מ ח' | עשה וכו' | מ יש קנאה וקפדה בדבר הזה נעשה
על פי הגורל מה עשה משה נטל | ל משה רבנו | ר דבר תקנה | שבעים | רק מ | 20 ונטל וכו' | מ ושנים חלקין | שנין | לר
ח' | מ לתוך הקלפי ואמר להם | ר פיתוקיכם | 21 מ וכל מי שנטל פתק | ר והיה כתוב | היה וכו' | מ ואמר לו
משה | ר היה משה אומר לו | המקום | ר מקום | מ שמים | ר וכל מי שנטל פיתק חלק היה משה | מ ומי שנטל פתק חלק | 22
ל כתוב בו | היה וכו' | למ אמר לו משה מן | מ הוא לך ומה | 1 | ר' (מילא) ג' | י | מ (ל' יום) והיה כ' (כ)

(צה) 1 שני דברים - גרסת הילקוט דבר אחד וכן בס"ז
ד"א ולפי הג' שני דברים צ"ל הא דאיתא לקמן בלשון ד"א
הוא ג"כ מר"ש ועיין בתוספתא טוטה פ"ז ו' וספרי דברים
פ' ל"א: 7 להם - צ"ל להם כל דגי הים ספיקין הן להן
ואני אומר וכי מפני שאין להם דגים לאכול וכו': 11 כבר
זהב - הוספתי אע"ג דבכמה נוסחאות ובתוספתא ליתא ובפ"ז
הגרסא כבר זה בו תרד וצ"ל כבר זהב ותרד: 13 הן וגו'
נראה דצ"ל אמרו לו הן וכו' עיין ס"ז ובפ"ז בקצת שנויים:
17 נשתירו - פ"ז בין הכתובים זקן ועלה בידם גייר חלק

אני יכול לעשות לך כיוצא בו אתה אומר ואת פדויי השלשה והשבעים והמאתים
 (במדבר ג מו) אמר משה מה אני אעשה עכשיו כל אחד ואחד אומר כבר פדאני לוי
 עשה משה תקנה נטל פיתקים וכתב עליה לוי ונטל פיתקים וכתב עליהם כסף חמשת
 שקלים ובללם והטילם בקלפי אמ' להם באו וטלו פיתקיכם כל מי שנטל פיתקו וכתוב
 היה עליו בן לוי אומר לו כבר אתה פדוי ומי שנטל פיתקו וכתוב עליו כסף חמשת
 שקלים היה משה אומר לו צא ותן פדיונך ר' שמעון אימר במחנה נשתיירו לפי שראו את
 משה שמברר לו הוקנים אמרו אין אנו כדוי לגדולה זו הלכו והטמינו את עצמם אמר
 להם המקום אתם מעטתם את עצמכם אני אנדל אתכם יותר מכולם בשבעים וקנים
 אומר ויתנבאו ולא יספו נתנבאו לפי שעה <ופסקו> באלדד ומידד הוא אומר ויתנבאו
 במחנה שהיו מתנבאים עד יום מותן ומה היו אומרים משה מת ויהושע מכניס את
 ישראל לארץ (סליק פיסקא)

(צו) וירץ הנער ויגד למשה, יש אומרים זה יהושע כענין שנאמר ומשרתו
 יהושע בן נון נער (שמות לג יא) ר' שמעון אימר הרי הוא אומר ויען יהושע בן נון
 משרת משה מבחוריו ויאמר אדני משה כלאם הא לא היה ראשון יהושע.
 אדני משה כלאם, אמר לו רבוני משה כלם מן העולם לבני אדם שבשרוני
 בשורה רעה זו ד"א אוסרם בויקים ובקולרות כמה שנאמר ונתתם אותו אל בית הכלא
 (ירמיה לו יח).

ויאמר לו משה המקנא אתה לי, אמר לו יהושע כך אני מקנא לואי אתה
 כיוצא בי ולואי כל ישראל כיוצא כך ומי יתן כל עם ה' נביאים.
 ויאסף משה אל המחנה, מלמד שלא הביא עליהם המקום הפורענות עד
 שנכנסו כל הצדיקים במחנה (סליק פיסקא)
 (צו) ורוח נסע מאת ה' ויגו שלוים, מלמד שהיתה פורחת כנזוים האלו

ועיין ברא"ם ורד"ף וא"י: 11 לארץ. יהושע סנהדרין יט ע"ג
 בבלי י"ז. רבה פט"ו סכ"ה ותנחומא ות"י:
 (צו) 14 יהושע. רבה פט"ו ס"ט תנחומא א' וב' ורש"י:
 19 נביאים. תפסתי בג' הילקוט והג' אצלי בספק ולשון
 הפ"ז יהושע אין אני מקנא במ הלואי בני כיוצא כך והלואי
 כל ישראל כיוצא כך ועיין ג"כ ס"ז ונראה יותר הג' הלואי
 בני כיוצא כך במקום הלואי אתה כיוצא בי:

1 לך מ' ח' ר את | והשבעים והמאתים דלר' ח' | 2 ל
 מר עושה | ואחד | ל' ח' | ד אמר | מ אומר לי | כבר |
 ד' ח' | למ בן לוי | ל ג' במדבר | 3 עשה וכו' | מ מה
 עשה משה עשה להן תקנה שלא תהיה קנאה נטל | ר משה
 להן | לר דבר תקנה | כסף | מ' ח' | 4 מ בללן | והטילן |
 ל' ח' | מר לתוך קלפי | מ הקלפי | מ להם משה | ר
 פיתוקתיכם | מ וכל מי שנטל וכתוב עליו לוי אומר לו
 משה כבר | ל שהיה נוטל | לר פיתק | 5 היה | לר ח' |
 בן לוי וכו' עליו | ל' ח' | ר והיה משה אומר | אתה פדוי | מר פדאך בן | ר ח' | לוי | ר וכל מי | מ שנטל | ר פיתק |
 כסף | מ' ח' | 6 היה וכו' | מ אמר לו משה צא והבא פדיונך | 7 מ מברר, ל שהיה מברר | לון מ' ח' | מ אמרו לו |
 אנו | ר לנו | 8 בשבעים וכו' | מ לפי שבשבעים וקנים כתיב ויתנבאו | 9 ר הוא אומר | ל שנתנבאו | ופסקו | ד ח' |
 מ לפי שעה נתנבאו ופסקו | מ ובאלדד ומידד כתיב מתנבאים | 10 שהיו | מ ח':

(צו) 12 למשה | למ ג' ויאמר וגו', ר ג' אלדד ומידד | מ שני' ויהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל | 13 יהושע | ל
 ח' | נער | ר מש' | ל ר' שמעון בן יוחי | 14 ד משרת משה הא וכו' | 25 אמר לון מ' ח' | לון ד ח' | משה | דטלמ
 ח' | דמ כלאם | דל בני | דל שמבשרים | 16 ד זו רעה | מ רעה כזאת | ד"א | ל ח', ד רבי אומר | מ כלאם
 אסרם בויקים ובקולריות | טמ כמו | ונתתם אותו במקרא כי נתתם אותי | אלן ד ח' | ל הכלוא | 18 יהושע בן, וכו' | מ
 ולואי שהייתי מוצא כיוצא בך מי וכו' | בן | ר ר"ה כן | טל ולואי | אתה כיוצא בי וכו' | ד ר"ה בני | ר ח' | אתה כיוצא
 בו ולואי וכו', ר אני כיוצא בך ולואי וכו' כיוצא בי, ל אתה וכו' ולואי אתה כיוצא בך | 19 דט מי | דט את כל | 20
 טמ ויאסף | המקום | דל ח' | 21 טמר למחנה:
 (צו) 22 ורוח וכו' ח' ט ח' | ויגו שלוים | רק ט

של צמר: ויגו שלוים מן הים, י"א הרגה בירידתה יותר ממה שהרגה באכילתה: ויטוש על המחנה כדרך יום כה, כלפי צפון וכדרך יום כה כלפי דרום ר' שמעון אומר כדרך יום כה מלמעלן וכדרך יום כה מלמטן.

וכאמתים על פני הארץ, מלמד שהיתה פורחת ועולה על רום מן הארץ שתי אמות כדי שלא יהיו מצטערים עליה בשעת לקיטתה (פליק פיסקא) 5 (צח) ויקם העם כל היום ההוא וכל הלילה וכל יום המחרת ויאספו את השלו הממעיט, אל תהי קורא הממעיט אלא הממעט העצלים הקטעין והחגירים שבהם כנסו להם מאה כור.

וישטחו להם שטוח, רבי יהודה אומר אל תהי קורא וישטחו אלא וישטחו מלמד שטעונים שחיטה רבי אומר אין צריך שהרי כבר נאמר וימטר עליהם כעפר שאר וכחול ימים עוף כנף (תהלים עח כו) מלמד שטעונים שחיטה ומה ת"ל וישטחו להם שטוח מלמד שהיתה עשויה משטיחים משטיחים סביבות המחנה. יכול כדרך שכנסו הימנו הרבה כך אכלו ממנו הרבה ת"ל הבשר עודנו בין שיניהם כיון שהיה נותנו לתוך פיו לא היה מתחיל לפוסקו עד שנשמתו יוצאה כענין שנאמר לא זהו מתאותם עוד אכלם בפיהם ואף אלהים עלה בהם ויהרוג במשמניהם (שם לא).

15 ואף ה' חרה בעם וגו', מלמד ששלח עליהם המקום מכה קשה שלא היה כיוצא בו מיום שיצאו ממצרים.

ויקרא שם המקום ההוא קברות התאווה, יכול שהיה שמו מקודם תלמוד לומר כי שם קברו את העם המתאווים על מה שאירע נקרא ולא היה שמו מקודם.

20 מקברות התאווה נסעו העם הצירות, הרי זו היתה בשעה שנצטרעה מרים (פליק פיסקא)

(צט) ותדבר מרים ואהרן במשה, אין דיבר בכל מקום אלא לשון קשה וכן הוא אומר דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות (בראשית מב ל) וידבר העם באלהים ובמשה (במדבר כא ה) הא אין דיבר בכל מקום אלא לשון קשה ואין אמירה בכל מקום אלא תחנונים וכן הוא אומר ויאמר אל נא אחי תרעו (בראשית יט ז) ויאמר 25

1 ר שהרגה, מ הרגה בהם | מ יותר מבאכילתה | 2 ר' שמעון וכו' לקיטתה שורה ה' מ' ח' | 4 דל פני כל הארץ | 5 ד עליהם:

(צח) 6 מ ויקם כל העם וכו' | וכל וכו' הממעט ד' ח', ט וגו' | מר הלילה הממעט וכו' | 7 אל וכו' | ר אין הממעט אלו העצלין | ל אל תקרי | הממעט | מ' ח' | אלא | ד' ח' | אלא הממעט | ט אלא הממעט, ל אלא הממעט | העצלין | ט הסומין, מר העצלנין | הקטעין | דל' ח' | 8 מ הכניסו, ט נכנסו | 9 וישטחו וכו' המחנה | ט

(צז) 1 של צמר. עיין פ"ו: — באכילתה. שהיו גוזזים ראשם ז"ר והגרי"א מגיה ויטוש על המחנה י"א וכו' ועיין תרגום יונתן:

(צח) 7 הממעט. גרסת הילקוט נראה יותר אבל לפ"ז צריך לגרוס ג"כ הסומין במקום העצלין ועיין ת"י: 8 מאה כור. בפ"ז איתא מאה איפות וכן כתב ר"ה דמאה איפות היה לו לומר דחומר ר' איפות: 12 סביבות המחנה. יומא ע"ה: 19 מקודם. לעיל פ' פ"ו: 20 שנצטרעה מרים. עיין לקמן פ' ק"ו:

ח' | מ' ר' שמעון בן קרח | ר אל תהי אר' כן אלא וישטחו להם שחוט מלמד | 10 ר שהיו טעונין | 11 וכחול וכו' כנף | דל' ח', ר וגו' | ר"ה ים | ר שהיו טעונין | 12 ר משטוחין סביבות | טמ' יכול כשם | 13 דר שנכנסו, ט שכינסו, מ שהכניסו | ר שיניהם וגו' | 14 מתחיל | ל מפסיק (צ"ל מספיק) | 16 וגו' | רק מ' | ט ל' מ' מלמד שלא הביא עליהם המקום (מ הקב"ה) מכה קשה (ט קשה מכה) כיוצא בזו (מ כוו, ט כיוצא בה) | 18 במקרא את שם | טל יכול כך היה | מ שמו כן | 19 ל נקרא שמו | מ נקרא כן ולא היה שמו כן | לר ולא כך (ר כן) | ר שמו נקרא | 20 מקברות וכו' מרים | מ' ח' | ט היית:

(צט) 22 טלמר דיבור | 24 הא וכו' קשה | טמר ח' | למר אין | 25 ר לשון תחנונים, ט לשון תחינה | וכן הוא אומר | ר שני |

שמעו נא דברי (במדבר יב ו): ותדבר מרים ואהרן במשה, מלמד ששניהם דברו בו אלא שמרים פתחה בדבר שלא היתה מרים רגילה לדבר בפני אהרן אלא מפני צורך השעה כיוצא בו אתה אומר ובאת אתה וקראת במגילה אשר כתבת מפי (ירמיה לו ב) ולא שהיה ברוך רגיל לדבר בפני ירמיה אלא מפני צורך השעה.

5 ותדבר מרים ואהרן במשה, מנין היתה מרים יודעת שפירש משה מפריה ורביה אלא שראת את צפורה שאינה מתקשמת בתכשיטי נשים אמרה לה מה לך שאין את מתקשמת בתכשיטי נשים אמרה לה אין אחיך מקפיד בדבר לכך ידעה מרים ואמרה לאחיה ושניהם דברו בו <ר' נתן אומר מרים היתה בצד צפורה בשעה שנא' וירץ הנער כיון ששמעה צפורה אמרה אוי לנשותיהם של אלו בכך ידעה מרים ואמרה לאחיה ושניהם דברו בו> והרי דברים קיז ומה מרים שלא נתכוונה לדבר באחיה 10 לגניי אלא לשבח ולא למעט מפריה ורביה אלא לרבות ובינה לבין עצמה כך נענשה המתכוון לדבר בחבירו לגניי ולא לשבח ולמעט מפריה ורביה ולא לרבות ובינו לבין אחרים ולא בינו לבין עצמו עאכ"ו והרי דברים קיז ומה עוויה המלך שלא נתכוון ליטול לו גדולה בשביל כבוד עצמו אלא בשביל קונו כך נענש המתכוון ליטול לו גדולה 15 בשביל כבוד עצמו ולא בשביל קונו עאכ"ו.

על אודות האשה הכושית, מניד הכתוב שכל מי שהיה רואה אותה היה מודה בנוייה וכן הוא אומ' אבי מלכה ואבי יסכה (כראשית יא כט) <שאין ת"ל יסכה> אלא שהכל סכין ביופיה שנא' וייראו אותה שרי פרעה ויהללו אותה אל פרעה (שם יב טו). ר' אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר צפורה צפו וראו מה נאה: האשה הכושית, וכי כושית היתה והלא מדיינית היתה שנאמר ולכהן מדין שבע בנות 20 (שמות ב טז) ומה ת"ל כושית אלא מה כושי משונה בעורו כך צפורה משונה בנויה

(צט) 1 שמעו נא דברי. מכילתא יתרו מס' דבחדש פ"ב: 15 עאכ"ו. לקמן פיסקא ק' ודברים פ"א ופ' רע"ה אורי"ג ג"א פ"ט ילק' תשל"ו ילק' המכירי עמוס דף ר' תנחומא א' צו ותנחומא א' וב' פרשת מצורע, תוספ' יבמות ס"ב. ד"ה דכתיב: 17 בנויה. דורש כושית כמו שוכית רד"ף ולשון הפ"ז כאלו סמך על הדרשה צפו וראו ונראה דדורש כושית כמו לקמן והא דלקמן הוא ד"א ואין חלוק ביניהם רק בסגנון הלשון: — ואבי יסכה. הגר"א מגיה יסכה זו שרה ולמה נקרא שמה יסכה אלא ובמ"ע מגיה והלא שרה שמה. מגילה י"ד. סנהדרין ס"ט: 19 האשה וכו'. לשון הפ"ז ד"א

2 ד בדובר | מ בדבר תחלה | רגילה | ד יכולה | 3 במגילה | ר וכו' במקרא אבל דמ את המגילה. ט"ל המגילה. | ד כתבת אתה | מפי' מ ח' | דל ג' ירמיה וליתא כן במקרא | 4 ולא | טר לא | מ ולא היה רגיל ברוך | השעה | ד ח'. ל ג' כיוצא בו | 5 ותדבר וכו' במשה | מ ח'. ט על אודות האשה | מר וכי מגין | מ משה מן האשה | 6 מ לה מרים מה זה שאין את מתקשטת כקדמתך | ל לך | 7 בתכשיטי נשים | ט ח' | בתכשיטי | ר בקישוטי, ל בתכשיטי | מ בדבר הזה | מ לכן, טר בכך וכן בסמוך | 8 לאחיה | מ לאהרן | המוסגר ח' | ד | מרים וכו' | מ בצד צפורה היתה יושבת בשעה, ר בצד צפורה מרים בשעה | 9 ל הנער אל משה ויאמר כיון | כיון וכו' | מ אמרה מרים אשרי בניהם ואשרי נשיהם של אלו שוכו לנבואה אמרה לה ציפורה אשרי בניהן ואוי להם לנשותיהן של אלו מעתה בכך ידעה | ל ווי | מ מרים הדבר | מ ר ואמרה לו (מ ח') לאהרן | 10 לדבר באחיה | מ ח' | 11 ולא | ט ח' | טלמר פריה | מ להרבות | ובינה | דל בינה, מ ובאחיה ובינה, ט באחיה החן (צ"ל הקטן) ממנה ובינה | עצמה | ט ג' שני' וישמע ה' | 12 ולמעט וכו' ולרבות | מ ח' | ט לרבות במי שגדול ממנו ולפני אחרים וכו' עאכ"ו | ובינו | ד בינה, ר בינו | 13 ולא וכו' עצמו | מ ח' | והרי וכו' קיו' מ ח', ד ודברים קיז, טל ועוד קיז | ומה | ד ח' | מ מלך יהודה | מ ליטול הגדולה לעצמו אלא בשביל קונו כך | 14 גדולה | ד ג' ולא | טר כבוד קונו | נענש | מ ח' | מ המתכוון לכבוד עצמו עאכ"ו | 15 ולא בשביל קונו | ט ח' | ר כבוד קונו | 16 ד שהוא | מ שרואה | 17 טר פ"ז לניה, מ ליופיה | ט בת חרן אבי | המוסגר ח' דט"ל | ר אין ת"ל | 18 אלא | ט ח' | סכין | כ"ה גם פ"ז אבל דל סוכים | ביפיה | טל"מ בה | 19 מ ראו | מה | ל כמה | 20 טלמר אשה (ל אשת) כושית | והלא | ד אלא | 21 ומה ת"ל כושית | ט ח' | אלא | דל"מ ח' | ל מה כושית | מר כושי זה | כן | ל אף | ר היתה משונה | מ ביופיה |

ל אף | ר היתה משונה | מ ביופיה |

יותר מכל הנשים כיוצא בו אתה אומר שגזון לדוד אשר שר לה על דברי כוש בן ימיני (תהלים ז א) וכי כושי היה אלא מה כושי משונה בעורו אף שאול משונה במראיו שנאמר משכמו ומעלה גבוה מכל העם (שמואל א ט ב) כיוצא בו אתה אומר הלא כבני כושיים אתם לי בני ישראל (עמוס ט ז) וכי כושים היו אלא מה כושי משונה בעורו אף ישראל משונים במצוות יותר מכל אומות העולם כיוצא בו אתה אומר 5 וישמע עבד מלך הכושי איש סרים (ירמיה לח ז) וכי כושי היה אלא מה כושי משונה בעורו כך היה ברוך בן נריה משונה במעשיו יותר מכל בני פלטין של מלך.
 כי אשה כושית לקח עוד למה נאמר <והלא כבר נאמר> על אודות האשה הכושית אלא מה תיל כי אשה כושית לקח יש לך אשה נאה ביופיה ולא במעשיה במעשיה ולא ביופיה כמה שנאמר נום זהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם (משלי יא כב) זאת נאה בנויה ונאה במעשיה לכך נאמר כי אשה כושית לקח (פליק פיסקא)
 (ק) ויאמרו הרק אך במשה, והלא אף עם האכות דבר הקב"ה ולא פירשו מפריה ורביה: הלא גם בנו דבר ולא פירשנו מפריה ורביה: וישמע ה' מלמד שלא היתה שם בריה אלא בינן לבין עצמן דברו בו שנא' וישמע ה' ר' נתן אומר אף בפניו של משה דברו בו שנאמר וישמע ה' והאיש משה עניו מאד אלא שכבש משה 15 על הדבר (פליק פיסקא)
 (קא) והאיש משה עניו מאד, עניו בדעתו אתה אומר עניו בדעתו או עניו בנופו ת"ל ועשית לו כאשר עשית לסיחון מלך האמורי (במדבר כא לד) ירד על סיחון והרגו ירד על עוג והרגו ד"א עניו מאד עניו בדעתו אתה אומר עניו בדעתו או עניו בממונו <ת"ל גם האיש משה גדול מאד וגו' (שמות יא ג) וכן> מצינו שהספיר של 20

1 יוטר] מ ח' | 12 מר כושי זה | אף למר כך | מ ר היה שאול | 3 מ במראהו, ל במראה | 4 בנין למר בית | מה] ד ח' | ר כושי זה | 5 מר כך ישראל | משונין] ר מצויינין, מ משונין ומצויינין | יוטר] ר תורה | מ מכל האומות, ט מכל אומה ולשון | 6 ל מלך עבד | היה] מ ג' והלא ברוך בן נריה היה | מר כושי זה | 7 יוטר] ט ח' | מלך] טמר צדקיה | 8 עוד] דמ ח' | והלא כבר נאמר] ד לפי שהוא אומר | האשה] דל מ ח' | 9 הכושית] ל ח' | אלא] טלמר ח' | למ ומה ת"ל | ד ל ת"ל אשה (ד ח') כושית | אשה] דלר ח' | נאה] ד נוחה, ר נוה | 10 במעשיה ולא] מ ויש במעשיה ולא | כמה וכי טעם] מ ח' | 11 זאת] מר אבל זאת, ט זו | ד נאה נוחה בנויה ונוחה במעשיה | ר נאת . . . ונאת | ל ר ביפיה | כי] ד ח':

הכושית וכי וכי' ואולי הוסיף ד"א מעצמו או כך ג' בספרי: ד מלך. מ"ק ט"ו: שוח"ט ו' ס"ד וילק' המכירי שם ס"א וס"ו וילק' המכירי עמוס דף ע"ז, ס"ז (וי"א על צדקיהו) ילק' שמואל קנ"ז וירמיה שע"ג, אדר"ג ג"ב פמ"ג: 11 נאה- בגרסת הדפוס נתערבו ב' נוסחאות: — לקח. שוח"ט שם ס"ח וילק' המכירי שם ס"ט: (ק) 15 והאיש משה. אין ר"ל דהאיש משה נמשך למעלה (רד"ף) אלא פשוטו של מקרא דורש דמפני ענותנותו שמע ושתק:
 (קא) 20 גם וכי'. לעיל מניה כתיב ויתן ה' את חן העם עיני במצרים דהעשירו מביות מצרים משמע דאיהו נמי עשיר היה ועיין מכילתא דרשב"י דף כ"ה. ולשון הפ"ו והרגו שמה תאמר ענו בחכמה שלא היה חכם ת"ל גם האיש משה גדל מאד ע"כ וצ"ע: — שהספיר. הלשון מגומגם דהיה לו לומר מצינו שהלוחות של משה ושל ספיר היו וג'

(ק) 12 במשה] ר ג' דבר, ל ג' דבר ה' הלא גם בנו דבר | מ אמרו והלא | אף טלמר ח' | למר אבות, ד אבותינו | 13 מפריה ורביה] מ ח' | הלא] מ ח', ר והלא | ל בנו הקב"ה | דבר] ר ג' עמנו דבר הקודש | מפריה ורביה] מ ח', ט מפריה | 14 טלמר היה | ד בינו לבין עצמו | שני] דמ ח' | וישמע וכו'] מ וישמע ה' אף בפניו של משה שני | ר' נתן וכו'] ה' | ל ח' | 15 עניו מאד] רק מר | אלא] ר מלמד | אלא וכו'] מ וכבש משה הדבר | 16 ד הדיבר, ר בדבר, ר"ה את הדבר: (קא) 17 עניו בדעתו] מ ח', ט בדעתו | ר או אינו אלא | 18 האמורי] ד ג' ולעוג מלך הבשן | 19 ירד] דמ ח' | ד"א וכו'] לר ד"א משה עניו מאד מה ת"ל והאיש משה עניו עניו | ט בדעתו | ד"א וכו'] מ הא מה ת"ל והאיש משה עניו מאד עניו בדעתו וכן ט ת"ל משה עניו מה ת"ל והאיש משה עניו מאד עניו בדעתו | וכו' בדעתו] טמר ח' | מ או אינו אלא | 20 ד ת"ל והאיש משה עניו מאד | ל וגם | מ והאיש | וגר] רק ט | וכן] כ"ה ט ור"ה | מ שהספיר שנשאר מן הלוחות | שהספיר וכו'] ל שפסולת לוחות של לוחות של משה |

לוחות של משה היה שנאמר בעת ההיא אמר ה' אלי פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים (דברים י א) >ובמקום אחר הוא אומר והלוחות מעשה אלהים המה (שמות לב טז) ואומר > ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר (שם כד י) מקיש מעשה למעשה מה מעשה האמור להלן של ספיר אף מעשה האמור כאן של ספיר: מכל האדם אשר על פני האדמה ולא מאבות ר' יוסי אומר אף מאבות >איכ מה ת"ל < מכל האדם ולא ממלאכי השרת (סליק פיסקא)

(קב) ויאמר ה' פתאם אל משה ואל אהרן ואל מרים, ר' שמעון בן מנסיא אומר פתאום נתירא משה בפתאום נדבר עמו.

צאו שלשתכם אל אהל מועד, מלמד ששלשתם נקראו בדבור אחד מה שאין הפה יכולה לדבר ומה שאי אפשר לאוזן לשמוע וכן הוא אומר וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר (שמות כ א) אחת דבר אלהים שתיים זו שמעתי (תהלים סב יב) ואומר הלא כה דברי כאש נאום ה' וכפטיש יפוצץ סלע (ירמיה כג כט).

וירד ה' בעמוד ענן ויעמוד פתח האהל, שלא כמדת בשר ודם >מדת הקב"ה < מדת בשר ודם כשהוא יוצא למלחמה יוצא בכני אדם מרובים נכשהוא יוצא לשלום אינו יוצא אלא בכני אדם מועטים אבל מי שאמר והיה העולם אינו כן אלא כשהוא יוצא למלחמה אינו יוצא אלא יחידי שנאמר ה' איש מלחמה ה' שמו (שמות טו ג) וכשהוא בא בשלום באלפים ורכבות הוא בא שנאמר רכב אלהים רבותיים אלפי שנאן (תהלים סח יח).

ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם, מפני מה לא יצא משה עמהם שלא יהיו ישראל אומרים אף משה היה עמהם בכלל הכעס ד"א בא הכתוב ללמדך דרך ארץ שכל זמן שאדם רוצה לדבר עם חבירו לא יאמר לו קרב אליך אלא מושכו במה שרוצה ומדבר עמו ד"א שלא ישמע גנותו של אהרן ד"א שאין אומרים שכתו של אדם

הכ"ל שפסולת יותר מיושרה ואעפ"כ לא שלחתי יד בני הדם יען כי הדרשה לך משלך יותר היא לפי דרך הספרי (עיין לעיל פ' ע"ב) ועיין ירושלמי שקלים מט ע"א ובבלי נדרים ל"ח, פדר"א פ' מ"ו, שמ"ר פמ"ו ס"ב, ויר"ד פל"ב ס"ב, קה"ר פ"ט וסוף פ"י, תנחומא כי תשא ועקב, ילקוט שמות סצ"ב ודברים תתנ"ד: 6 האדם. נראה דצ"ל האדם אשר על פני האדמה, ועיין מ"א וחולין פ"ט: — השרת. עיין ס"ז:

(קב) 8 משה. כשאמר לו אנכי אלהי וכתיב כי ירא מהביט ובפתאם נדבר עמו כאן מהר"ס ואפשר דצ"ל מפתאם נתירא משה בפתאם נדבר עמו, ועיין ד"ר ורד"ף והגר"א וס"ז ופ"ז: 9 מה וכו'. לעיל פיסקא מב וס"ז כאן: 14 למלחמה וכו'. ס"ז לעיל נשא ר' כ"ז: 21 לדברי הלשון מגומגם ונראה דצ"ל לדבר עם אדם אל יאמר לחברו קרב אליך אלא מושכו למי שרוצה לדבר עמו ועיין הגר"א ולשון הפ"ז מושכו למה שהוא רוצה לדבר עמו ולא שיאמר לקרב

1 שני וכו' כראשונים ל' ח' | אבנים] מ' ג' הפסולת שלך | 2 כראשונים] כ"ה גם ברי"ה אבל דמ' ח' | ובמקום וכו' | ד והלא מעשה אלהים היה שנאמר ויראו וכו' | ר"ה ט"ל במקום | טר אחד | 4 כאן] מ' שם | 5 ספיר] מ' ג' ומשם נתעשר משה | ד"ל אדם | מ' ולא מן האבות | מ' אפילו מאבות | 6 המוסגר רק מ' | מכל האדם] ט' ח', ל' ומכל האדם:

(קב) 7 אל וכו' מרים] רק ל' | 8 פתאום] מ' ח', ל' ג' א"ל | ט' שנתירא | נדבר] כ"ה גם ברי"ה אבל מ' שנדבר, ד וידבר | 9 ר' מגיד שלשתם | ט"למר מה שאי (ר' אי) איפשר לפה לומר (ר' ח', ט' ולדבר) | 10 ומה שאי אפשר] ל' ומה שאיפשר, טמר ואי אפשר לה (טמ ח') | לאוזן] ד אוזן | 11 כל] ל' ח' | מ' ושתיים | שמעתי כ"ה ט' ובמקרא אבל ד"ל מ' שמענו, ר' שמע' | 12 ואומר] רק מ' | הלא

וכו' | ט' ח' | וכפטיש וכו' | ד"ל ח' | 13 מ' בענן | ויעמוד פתח האהל] רק ל' מ' | ט' שלא כמדת הב"ה מדת ב"ו ב"ו כשיוצא | מדת הקב"ה] ד"ל ח' | ר' מדת המקום ב"ו | 14 מדת ב"ו] ל' ח' | יוצא . . . יוצא] מ' יורד . . . יורד | 15 ט"מ ר' אינו בא אלא | מ' עם בני אדם | ט' מעוטיין | ד"ל אבל הקב"ה כשהוא, מ' אבל הקב"ה אינו כן כשהוא | 16 ה' שמו] רק טר | 17 מ' וכשהוא נכנס | מר ר"ה לשלום | ט"למר בא באלפים ורכבות (מ' ורכבאות) | ר"ה בא באלפים | 19 ד יצאו | שניהם] מ' ח' | 20 ר' במשה | היה עמהם] מ' ח' | ט"למר כעס | 21 ד"ל לחברו | ט' אל | מ' יאמר לו אלא איכ מושכו | לון] ל' ח' | ט"ל קרב אלי | ר"ה מושכו למשה | ל' כמה | 22 ט' לדבר | מ' אין |

כפניו ר' אלעזר בן עזריה אומר מצינו שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו שכן מצינו בנח שנא' כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה (בראשית ז א) ושלא בפניו הוא אומר אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (שם ו ט) ר' אלעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר מצינו שאומרים מקצת שבחו של מי שאמר והיה העולם ש:אמר אמרו לאלהים מה נורא מעשיך (תהלים סו ג) אם אומרים מקצת שבחו של מי שאמר והיה העולם קל וחומר לבשר ודם (סליק פיסקא)

(קג) ויאמר שמעו נא דברי, אין נא אלא לשון בקשה והרי דברים קל וחומר ומה אם מי שאמר והיה העולם דבר בתחנונים ק"ו לבשר ודם ר' שמעון בן יוחי אומר מה ת"ל שמעו נא דברי אלא שבקשו ליכנס לתוך דברי המקום אמר להם המקום המתינו לי עד שאחריש ק"ו שלא יהיה אדם נכנס לתוך דברי חבירו. 10 אם יהיה נביאכם ה' כמראה אליו אתודע או כשם שאני >מדבר עם הנביאים< בחלום ובחזיון כך <אני> מדבר עם משה ת"ל לא כן עבדי משה. בכל ביתי נאמן הוא חוץ ממלאכי השרת ר' יוסי אומר אף ממלאכי השרת: פה אל פה אדבר בו, פה אל פה אמרתי לו לפרוש מן האשה.

במראה, זה מראה דיבור אתה אומר זה מראה דיבור או אינו אלא מראה שכינה 15 ת"ל ויאמר לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי (שמות לג כ) ר' עקיבא אומר האדם כשמועו וחי אלו מלאכי השרת אמר ר' שמעון התימני איני כמבטל דברי ר' עקיבא אלא כמוסיף על דבריו אדם כשמועו וחי אלו חיות הקודש ומלאכי השרת ר' אלעזר ברבי יוסי אומר לא שאינן רואים אלא אף שאינן >יודעין את מקומו שנאמר ברוך כבוד ה' ממקומו (יחזקאל ג יב) >ומה ת"ל כי לא יראני האדם וחי כשהוא חי 20 אינו רואה אבל רואה הוא בשעת מיתה וכן הוא אומר לפניו יכרעו כל יורדי עפר

1 ר' אלעזר וכו' בפניו למ ח' | מצינו ר מנין | בפניו ט ג' וכולו שלא בפניו | 2 מ בנח שאמר השם בפניו כי | שנ' דל ח' | טר שלא | ט מהו אומר | 3 ל ר' אלעזר, ד ר"א | 4 מקצת מר ח' וכן בסמוך | 5 שני וכו' העולם ט ח' | מ כי טוב מה | מ ואם | אומרים | ד אומר, לר אומ' | מ של הקב"ה ק"ו ב"ו שאומרים אותו: (קג) 7 ויאמר וכו' השרת שורה יג ט ח' | ויאמר ר ח' | ל מ ר והלא | 8 דבר | ר אמר דבריו | בן יוחי מ ח' | 9 למר אין ת"ל | דברין מ ח' | ל בתוך | ר מקום | מ ואמר להם המתינו עד | 10 שאחריש | כ"ה פ"ז, ש"ג שאדרוש | 11 ה' וכו' אתודע | למר ח' | אן מ אס | המוסגר ח' ד | ל מדבר בחלום ובחזיון עם הנביא | 12 מר בחלומות ובחזיונות | אני ד היה | 13 בכל וכו' הוא | למר ח' | 14 פה וכו' בן ל ח' | ד אדבר בו במראה ולא בחידות אמרתי לו וכו' | ל ר' יוסי אומר פה וכו' | האשה | מ ג' שני ואתה פה עמוד עמדי | 15 ד מ זו | אתה וכו' דבור | טמ"ח | זה ד ח' | שכינה | טמ פנים | 16 ת"ל | ר ח', ט הרי כבר נאמר | את דל ח' | כי וכו' וחי | טל ר ח' | 17 טלמ ר"ה כמשמעו | אר' שמעון עד סה"ד | ט ח' | ר אמר שמעון | מ מבטל | 18 ר"ע | מר רבי | אדם וכו' | מ האדם אלו חיות הקדש | שני ודמות פניהם פני אדם וחי אלו מלאכי השרת | ל כמשמעו | ד מלאכי | 19 אף מ ר"ה ח' | ד שאינן שומעין שנאמר ותשאני רוח ואשמע אחרי קול, לר שאינן יודעין שני' (ל ח') ותשאני רוח וגו' (ל רוח ואשמע אחרי) וכן ר"ה ג' יודעין וז"ל שם רוח ומסיים ברוך כבוד ה' ממקומו | 20 כשהוא | ל כשארם |

אליך: 6 לכו' ב"ר פליב ס"ג אבל ג' המ"ח מקצת שבחו של מי שאמר והיה העולם שנא' אמרו וכו' מעשיך ואומר חודו ובז"ר פ' דשלא בפניו אומר האל הגדול הגבור והנורא ועיין ערובין דף י"ח: (קג) 10 שאחריש כ"ה פ"ז וכן הגיה הגר"א שאחריש - ק"ו בפ"ז מיכן וכצ"ל ועיין אבות פ"ה מ"ו ואדר"ג נ"א פל"ז וג"ב פ"מ: 13 השרת- עיין ס"ז: 14 לפרוש וכו'. שבת פ"ז, יבמות ס"ב, אדר"ג נ"א וב' פ"ב שמ"ר פמ"ו ס"ג ס"ז: 15 דברי שהיה רואה הדבור בפ' ולא כעין משל, ר"ה ורש"י: 17 מלאכי השרת- בת"כ נדבה פרק ב' י"ב דורש ר"ע חי אחיות הקדש ור"ש מוסיף דבכלל חי גם המלאכים שחיים חי עולם ועיין גרסא המ"ח ובודאי יש לה איוה יסוד אבל מאחר דאמר ר"ש התימני דלא בא אלא להוסיף אדברי ר"ע אינו נראה למחוק הא דהאדם כשמועו לגמרי אבל אפשר דצ"ל אדם כשמועו האדם אלו חיות וכו' כבמ"ח ועיין ירושלמי יומא מב' ע"ג: 19 שני' וכו' כן הוא ג' המ"ח ונראה דהג' העקרת היתה שני' ותשאני רוח וכו' ממקומו והסופרים קטעו סוף הפסוק שהוא העקר ועיין לשון ר"ה ומהר"ס וחגיגה י"ג:

ונפשו לא חיה (תהלים כב ל): ולא בחירות למה נאמר לפי שהוא אומר בן אדם חוד חידה ומשול משל (יחזקאל יו ב) או כשם שאני מדבר עם הנביאים בחירות ובמשלים כך אני מדבר עם משה <ת"ל ולא בחירות>

ותמונת ה' יביט, זה מראה אחוריים אתה אומר זה מראה אחוריים או אינו אלא זה מראה פנים ת"ל והסירותי את כפי וראית את אחורי (שמות לג כג) > זה מראה אחוריים לפני לא יראו (שם) אילו מראה פנים ואומר <ויפרוש אותה לפני והיא כתובה פנים ואחור (יחזקאל ב י) והלא אף קלי הדעת וההדיוטות עושים כן ומה ת"ל פנים ואחור פנים בעוה"ז ואחור לעוה"ב פנים שלוותם של רשעים ויסורים של צדיקים בעוה"ז ואחור מתן שכרן של צדיקים ופורענותם של רשעים לעוה"ב וכתוב אליה קינים והנה והי (שם) קינים של רשעים שנאמר קינה היא וקננה בנות וגו' (שם לב טז) והנה של צדיקים שנאמר עלי עשור ועלי נבל עלי הגיון בכינור (תהלים צב טז) והי של רשעים שנאמר הוה על הוה תבוא (יחזקאל ז כו).

ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי, אין ת"ל בעבדי במשה אלא שתחת שדברתם כי דברתם בעבדי משה משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שהיה לו אפוטרופוס במדינה והיו בני המדינה מדברים בפניו אמר להם המלך לא בעבדי דברתם אלא כי דברתם ואם תאמרו איני מכיר במעשיו זו קשה מן הראשונה

(סליק פיסקא)

(קד) ויחר אף ה' בם וילך, מאחר שהודיעם סרחונם אחר כך גור עליהם נדוי והרי דברים ק"ו ומה אם מי שאמר והיה העולם לא כעם על בשר ודם עד שהודיעו סרחונו ק"ו לבשר ודם שלא יכעוס על חבירו עד שיוודיעו סרחונו. רבי נתן אומר מפני מה הודיעם סרחונם ואח"כ גור עליהם נדוי שלא יאמרו כדרך שאמר איוב הודיעני על מה תריבני (איוב י ב) (סליק פיסקא)

1 לא חיה. שוח"ט תהלים כב ורש"י שם וילק' המכירי שם ואדר"ב נ"א פ' כ"ה, פדר"א פל"ב פ"ז שמות לג (ונראה דהפסוק שם בטעות) ערובין כ"א. וספרי סוף וזאת הברכה: 12 תבוא. ערובין כ"א. ושם הגרסא קינים זה פורענותן של צדיקים בעוה"ז ולפי הגרסא בספרי קינים מתן שכרן של רשעים בעוה"ז ונ"א בערובין שם פורענותן של רשעים בעוה"ז וכ"ה באדר"ב שם והא ודאי ליתא דאי ארשעים קאי כוונתו למתן שכרן ומנוסחת כו"ר משמע דדורש ג"כ סיפא דקרא (בגט הגויס) וא"כ נראה יותר כגרסת הספרי, ועיין ספרי דברים שם ושמ"ר פמ"ה ס"ו וילקוט שמות שצ"ג: 14 שדברתם וכו'. היה ראוי להיות תחת שדברתם בעבדי משה דברתם בי, ועיין ג' המ"ח ולשון הפ"ז לא דברתם בעבדי משה אלא בי, ועיין הגהת הגר"א ור"ה מפרש שרצו לדבר בחקב"ה ודברו במשה: 16 הראשונה. עיין ס"ו וג' המ"ח, רש"י ותנחומא צו:

1 ונפשו וכו' מר ח' | למה נאמר מ ח' | 2 ומשול משל דל ח' | 3 ובמשלות | ת"ל ולא בחירות דל בחירות ת"ל | מ ת"ל ומראה ולא | 4 אחוריים מ ג' שני וראית את אחורי | 5 מ ת"ל ויפרוש וכו' | ת"ל ט הרי כבר נאמר | ר כפי וגו' ואומר וכו' | המוסגר ח' ד | 7 והלא ל והא | אף מ ח' | עושים כן ט"ל כותבין כן, ד עושים כן כותבים | 8 ואחור וכו' בעוה"ז ל ח' | ר בעוה"ב | פנים מ פ"ו אדר"ב ד"א פנים | ד ל בשלוותם, ט שלוות | של רשעים ד ח' | 9 ואחור ט ג' לעולם הבא | צדיקים ל ג' בעולם הבא | ט ופורענות לעוה"ב טמ ח' | וכתוב עד סה"ד מ ח' | ל עליה | 10 של רשעים ר לרשעים | קינה ד קינים | בגט וגו' רק ר | 12 תבוא ט ח', ד באה | 13 לדבר בעבדי דלר ח' ט וגו' | במשה טמר ח' | שתחת ד ח', ט תחת | שתחת וכו' מ מאחר שדברתם בעבדי כאלו דברתם בי משל | 14 ט שדברתם בעבדי משל, ל שדברתם כן בעבדי במשה דברתם משל | במשה ר ח' | 15 אפוטרופוס ט עבד, ר אפוטרופוס | בפניו טמ עליו | 16 אלא ט ח' | דברתם מ ח' | דלר תאמר | ר"ה וכי תאמרו | איני כ"ה ברש"י אבל ש"ג אין | ט מעשיו, ר במעשי | ד זה | הראשונה מ ג' ד"א בעבדי במשה בעבדי ואם אינו משה במשה ואם אינו עבדי:

(קד) 18 ל שהודיע | מ הסרוגם | ר סרחן | אח"כ מר ח', ל ואח"כ | 19 עד ט קודם | ל שהודיע, דמ שהודיעם | 20 דלמ סרחונם, ר סרחונו | ד על בשר | מ ק"ו אדם עם חבירו שלא יכעוס | טר ק"ו שלא יכעוס אדם על וכו' | טלמ שיוודיעו | 21 מפני מה דל ח' | ל סרחון וגור:

(קה) והענן סר מעל האהל, משל למלך בשר ודם שאמר לפדנוג רדה את בני אבל משאלך לי רדהו מפני שרחמי האב על הבן והרי דברים ק"ו אם חס המקום על הצדיקים בשעת כעס ק"ו בשעת רצון שנאמר כה אמר ה' בעת רצון עניתך (ישעיה מט ח): והנה מרים מצורעת כשלג, מלמד שנצטרעה בעוה ללמדך שנקית בשר היתה וכן הוא אומר ויאמר ה' לו עוד הבא נא ירך בחיקך וגו' (שמות ד ט) ללמדך שנקי בשר היו: ויפן אהרן, שנפנה מצרעתו רבי יהודה בן בתירה אומר עתיד ליתן את החשבון כל מי שאומר נתנע אהרן אם מי שאמר והיה העולם כסה עליו ואתה מגלה עליו ועתיד ליתן את החשבון כל מי שאומר צלפחד מקושש היה אם מי שאמר והיה העולם כסה עליו ואתה מגלה עליו ועתיד ליתן את הדין כל מי שאומר עקביה בן מהללאל נתגדה: ויפן אהרן אל מרים והנה מצורעת, מגיד הכתוב שכל זמן שהיה רואה אותה היתה פורחת בה, ויאמר אהרן אל משה בי אדני אל נא תשת עלינו חטאת, אמר לו אם שוננים היינו מחול לנו כמוזידים.

אל נא תהי כמת, מה המת מטמא באוהל אף מצורע מטמא בביאה אמר אהרן נמציתי מפסיד לאחותי שאיני יכול לא לסוגרה ולא לטמאה ולא לטהרה לפי דרכנו למדנו שהיה אהרן דורש אין אדם רואה בננעי קרוביו: אשר בצאתו מרחם אמו, מרחם אמנו אלא שכינה הכתוב בדבר: ויאכל חצי בשרו, חצי בשרנו היה צריך לומר כענין שנאמר כי אחינו בשרנו הוא (בראשית לו כו).

ויצעק משה אל ה' לאמר אל נא רפא נא לה, בא הכתוב ללמדך דרך ארץ שכל זמן שאדם רוצה לבקש שאלותיו צריך שיאמר שנים שלשה דברי תחנונים ואחר כך יבקש שאלותיו.

(קה) 1 ר משל למה הדבר דומה | מ לפדנוג שלו | 2 מ בני משאלך אבל לא בפני מפני | אבל ט אבל לא בפני ומשאלך לי | ר משאלך אני רדה אותו מפני | מ ק"ו ומה אם המקום אומר על הצדיקים כך בשעת | 3 מ הכעס, ל כעסו | 4 והנה וכו' כשלג | ה והענן סר מעל האהל | בעוה | ד כעוה | ט וללמדך | 5 שנקית וכו' | ט, ש"ג שנקי בשר היו | ט כן, ל כאן | וכן הוא אומר | ר ח' | מ וכן אתה אומר במשה עוד הבא | ט ה' אל משה | עוד | טר ח' | נא | ר ח' | ר אל חיקך | וגו' | דלר ח', מ ויוצא ידו מצורעת כשלג | 6 ללמדך וכו' | ה' | אהרן | ט ג' אל מרים | 7 מ אומר כל מי שאומר שנתנע אהרן עתיד ליתן את הדין מי שאמר וכו' | ט הדין | כל | ד על | ד שאמר | 8 עליו | מ אותו | טל אתה מגלה, ר את המגלה | עליו | למ אותו | עתיד וכו' | מ וכל מי שיאמר צלפחד מקושש היה עתיד ליתן את הדין הקב"ה כסחו ואתה מגלה | ר עתיד | ט הדין | כל | ד על | 9 ט ל אתה, ר את המגלה | עליו | ל אותו | ועתיד וכו' | מ ח' | לר החשבון | כל | ד ח' | ר כל האומר | 10 ד שאמר | ט שעקביה | והנה מצורעת | דטמ ח' | 11 ל היה | 12 אל משה | ל ח' | אל וכו' חטאת | רק | ל | 13 היינו | מ ר"ה אנו | ר לנו מחול | 14 אף | ר כך, ט אף כן | מ אף היא מטמאה בביאה | אמר אהרן | מ ח' | 15 ל לאחותך | לא | מ ח' | ל לא לטהרה ולא לסוגרה ולא לטמאה | טמר ר"ה להסגירה | ולא לטהרה | מ ח' | 16 מ שאין | ט ננעי | מ קרובו | מרחם אמו | ט ח' | 17 אמנו | טלמ ג' יצאתה, ר ג' היית, פ"ו ג' היה צריך לומר | בדבר | ט ל מ ר ח' | טר ויאכל חצי בשרו (ר בשרינו) זו (ר ח') היא כענין | מ בשרנו אלא שכנה הכתוב | 18 הוא | פ"ו ג' אלא שכנה הכתוב | 19 ה' | ד ג' כענין שנאמר | לאמר | ד ח' | לאמר וכו' | טמר לא (ט לאמר) בא | מ אלא דרך ארץ | 20 ט לר ושלשה | מ דברים של תחנונים | 21 כן | ד ח' | שאלותיו | ד ג' שני אל נא רפה נא לה בא

(קה) 3 שני וכו', אינו מוכן ועיין ז"ר ואפשר דכל ראיתו אינו אלא דיש עת לטובה עיין סנהדרין ק"ב. והגרסא שם משובשת, עיין ד"ס וילקוט המכירי ישעיה מט ח ולקמן פ' קל"ז: 6 שנקי וכו', ולכך לקו בעוה דאלי"כ היתה למטה מן המראות, רד"ף ועיין במ"ע: 10 נתגדה. שבת צ"ו, עידות פ"ה מ"ה, ופ' ק"ג וקל"ג וס"ז: 13 כמוזידים. לשון הפ"ו אם שוגגין היינו אל נא תשת עלינו חטאת כמוזידים שלא נתכונו אלא מפני פריה ורביה ולפ"ו אולי צ"ל מחול לנו אל נא תשת עלינו חטאת כמוזידים: 14 בביאה. כלים פ"א מ"ד ות"כ תזריע פ"ב י"ד: 16 קרוביו. ובהים ק"ב. תוספ' ד"ה אני, ננעים פ"ב מ"ה, ספרי דברים פ' ר"ח: 18 הוא. צריך להשלים אלא שכנה הכתוב כבפ"ו ועיין לעיל פ' פ"ד: 19 בא. לשון הפ"ו מהו לאמר לימד לדורות שכ"ו

אל ה' לאמר, ומה ת"ל לאמר אלא שאמר לו השיבני אם מרפא אתה אותה
 אם לאו עד שהשיבו הקב"ה ויאמר ה' אל משה ואביה ירוק ירק בפניה רבי אלעזר
 בן עזריה אומר בארבעה מקומות ביקש משה מלפני הקב"ה והשיבו על שאלותיו
 כיוצא בו אתה אומר וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי (שמית
 5 ו יב) אין ת"ל לאמר אלא שאמר לו השיבני אם אתה גואלם אם לאו עד שהשיבו
 הקב"ה עתה תראה את אשר אעשה לפרעה (שם א) כיוצא בו אתה: אומר וידבר משה
 אל ה' לאמר יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר (כמדובר בו טו) שאין ת"ל לאמר אלא
 שאמר לו השיבני אם אתה ממנה פרנסים עליהן אם לאו עד שהשיבו המקום שנאמר
 ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון (שם) כיוצא בו אתה אומר ואתחנן אל
 10 ה' בעת ההיא לאמר (דברים ג כה) אין ת"ל לאמר אלא שאמר לו השיבני אם אכנס
 לארץ אם לאו עד שהשיבו המקום רב לך (שם כו) אף כאן אתה אומר אין ת"ל
 לאמר אלא אמר לו השיבני אם מרפא אתה אותה אם לאו עד שאמר לו הקב"ה ואביה
 ירוק ירק בפניה.

אל נא רפא נא לה, מפני מה לא האריך משה בתפלה שלא יהיו ישראל אומרים
 15 <מפני שהיא אחותו הוא עומד ומרבה בתפלה ד"א שלא יהו ישראל אומרים> אחותו
 נתונה בצרה והוא עומד ומרבה בתפלה ד"א לא זהו משה שמתפלל והמקום שומע
 תפילתו כמה שנאמר ותגור אומר ויקם לך (איוב כב כח) ואומר אז תקרא וה' יענה
 (ישעיה נח ט) שאלו תלמידיו את ר' אליעזר עד כמה יאריך אדם בתפלה א"ל אל
 יאריך יותר ממשה שנאמר ואתנפל לפני ה' כראשונה את ארבעים היום ואת ארבעים
 20 הלילה (דברים ט יח) ועד כמה יקצר בתפלה א"ל אל יקצר יותר ממשה שנאמר אל
 נא רפא נא לה יש שעה לקצר ויש שעה להאריך (סליק פיסקא)

(קו) ויאמר ה' אל משה ואביה ירוק ירק בפניה הלא תכלם שבעת

וכי עיין לעיל צד ה' הערה ג' ולקמן פיס' קל"ד, ע"ז ד'
 6 עתה וכו'. אולי ס"ל דמוקדם וצ"ל אחר כך עיין לקמן
 פ' קל"א והגרא הגיה והוצאתי את צבאותי את עמי ישראל:
 13 בפניה: לקמן פ' קל"ח ודברים פ' כ"ז ושם בדברים חושב
 ג"כ שמות יו"ד (וכ"ה בס"ז כו טו) וכבר נתקשה הרא"ם בזה
 בסוף וזאת הברכה ועיין בא"י כאן ורד"ף דברים שם: 16
 ד"א נראה דצ"ל ד"א שלא יהו ישראל אומרים לא וכו'
 עיין ג' המ"ח: 21 להאריך. מכילתא מס' דויהי בשלח פ"ג
 ומס' דויסע פ"א ומכילתא דרשב"י עמוד מ"ז וע"ב:

הכתוב ללמדך דרך ארץ | 1 אל וכו' לאמר | ד ח' | אל
 ה' | מר ח' | אל ה' וכו' | ל אל נא מה אל נא אלא שאמר
 לו | ט מה ת"ל | ומה ת"ל וכו' | מר שאין (ר אין) ת"ל
 לאמר (ר ח') אלא השיבני | אלא | ט ח' | אותה | דלר
 ח' | 2 מ שהשיבו המקום ואביה | ר אלעזר וכו' | ט
 אינו מעתיק כאן רק שמות קצ"ו | ר"א בן עזריה אומר | ר
 ח' | 3 והשיבו | ד ג' לו | 4 כיוצא וכו' ט שג' וידבר | אומר
 מ מוצא | ל ויאמר משה | 5 ט שאין ת"ל, מ שאין ת"ל
 לאמר מה ת"ל לאמר אלא אמר | 6 ר הקדש, טמ המקום

מ ג' ואמר לו | עתה | ט ויאמר ה' אל משה עתה | את | ל ח' | וידבר וכו' | ט הפסוק דמרים קודם הפסוק דוידבר | וידבר
 וכו' לאמר | ר ח' | דל ויאמר | 7 אל ה' | ד ל מ לפני ה' | לר אין ת"ל | 8 שאמר לו | ר ח' | מ אמר | לו | מ ח' |
 ל ממנה אתה | מ פרנס | עליהן | ד ח' | טר שהשיבו (ר ג' הקדש) קח | ל הקב"ה ויאמר, מ המקום ואמר לו קח |
 9 את | מ ח' | בן נון | ר ח', מ ג' איש אשר רוח בו | 10 ט מ שאין ת"ל, ל מה ת"ל | שאמר לו | ר ח', ט אמר לו |
 טמ אני נכנס, לר נכנס אני | 11 מ או לאו | מ שהשיבו ואמר לו רב | לך | ט ג' וגו' יהושע בן נון העומד לפניך
 הוא יבא שמה, למ ג' אל תוסף דבר (ל ג' יהושע וכו' הוא וגו') | אתה אומר | מ ח', ד אני אומר | 12 אלא | ד ח' |
 אמר לו | ר ח' | אותה | דלר ח' | ל עד שהשיבו הקב"ה ואביה | 15 המוטגר ח' דל | הוא | מר ח' | ד"א וכו' בתפלה
 ר ח' | 16 ד היא נתונה | מ ד"א שלא יהו ישראל אומרים זהו משה המתפלל | לר זה הוא (ל ג' אומ') | דלר
 שמשה מתפלל | 17 כמה | מ ח' | ואומר | ר וגו' | 18 שאלו עד סה"ד | ט ח' | ל של ר"א | מר בתפלתו | מר לא
 19 מ יאריך אדם | מר ואתפלל לפני ח' את (מ ח') ארבעים יום ועד כמה וכו', ל ואתנפל לפני ה' ארבעים יום ועד כמה
 וכו' | את וכו' | במקרא כתוב ארבעים יום וארבעים לילה | 20 בתפלה | מ ח', לר אדם בתפלתו (ל בתפלה) | ר לא יקצר
 פחות | מ לא יפחות ממשה:
 (קו) 22 ט ויאמר ה' לה ואביה | הלא וכו' ימים | רק ט |

ימים, ר' אחי בר' יאשיה אומר שתי נזופות נזפה אלו אביה בזי נזפה עד שתהא מוכלמת שבעה או מה אביה בזי שבעה מי שאמר והיה העולם ארבעה עשר דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה אביה בזי שבעה אף מי שאמר והיה העולם שבעה.

תסגר, הקב"ה הסגירה והקב"ה טימאה והקב"ה טיהרה: שבעת ימים והעם

לא נסע, ללמדך שבמדה שאדם מודד בה מודדים לו מרים המתינה למשה שעה 5 אחת שנאמר ותחצב אחותו מרחוק (שמות ב ד) לפיכך עיכב לה המקום שכינה וארון כהנים ולוים וישראל ושבעה ענני כבוד שנאמר והעם לא נסע עד האסף מרים יוסף זכה בעצמות אביו ואין באחיו גדול הימנו שנאמר ויעל יוסף לקבור את אביו ויעל עמו גם רכב גם פרשים (בראשית נ ז-ט) מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה עצמו >משה זכה בעצמות יוסף ואין בישראל גדול ממנו שנא' ויקח משה את עצמות יוסף וגו'< מי לנו גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא הקב"ה שנאמר ויקבור אותו בניא בארץ נבו (דברים לד ו), ר' יהודה אומר אלמלא מקרא שכתוב אי אפשר לאמרו הרי היא אומר עלה אל הר העברים הוזה הר נבו (שם לב מט) זה נחלת בני ראובן שנאמ' ובני ראובן בנו את חשבון ואת אלעלה ואת קריתים ואת נבו (במדבר לב לו) ולא נקבר אלא בתוך נחלתו של נד שנא' ולגד אמר ברוך מרחיב נד וגו' וירא ראשית לו 15 כי שם חלקת מחוקק ספון (דברים לג כא) אלא מלמד שהיה משה נתון על ידו של הקב"ה ארבעת מילין מחלקו של ראובן לחלקו של נד ומלאכי השרת מקלסים אותו ואומ' צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל (שם) ולא משה בלבד אלא כל הצדיקים הקב"ה אוספם שנאמר והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאסף (ישעיה נח ח).

ואחר נסעו העם מחצרות, וכי שתי חצרות היו שנסעו מזו וחזו בזו אלא כיון 20 שנסעו ישראל לא הספיקו להלוך עד ששמעו שנצטרעה מרים וחזרו וחזו לאחוריהם לכך נאמר ואחר נסעו העם מחצרות (סליק פיסקא)

(ק) 2 דיו- ברייתא דר' ישמעאל פ"ג, ב"ק כ"ה ושי"ג, ואדר"ג ג"א פ"ט, ונ"ב פכ"ד: 19 יאסף. מכילתא ויהי בשלח פ"א סוטה פ"א מט ותוספתא שם פ"ד ז-ח וירושל' שם ז' ע"ג ובבלי יג: וספרי דברים פ' שני"ה ואדר"ג ג"ב פכ"ה ותנחומא בשלח: 22 מחצרות- לעיל פ' צח ומכילתא בשלח מט' דויסע פ"ג והקושי מבואר ועיין במפרשים והגרא"א ופ"ו ורשב"ם וחוקני, והפ' היותר קרוב דקשיא להו מדכתיב נסעו העם חצרות ויהיו בחצרות ולא כתיב ויסעו מקברות התאוה ויתנו בחצרות משמע דנסעו מחצרות לחצרות וע"ז מתרץ דלא היו בדעתם להתעכב שם וכבר נסעו קצתם ושוב לאחוריהם מפני מרים, ובכ"ר ג' כאן חצרות במקום מחצרות וכן גם בכ"ל ומ"ח אח"כ ולפ"ו הקושיא פשוטה אבל בודאי אין כאן אלא טעות המעתיק ורחוק לומר כי היתה המסורה שלהם בכאן משונה משלנו וגם הלשון וכי שתי חצרות וכי אינו כפי נוסחא זו:

1 ד אמר | מ נזף בה | ד ב"ו נזף, טמר ב"ו נזף בה | עד וכו' | מ כדי היתה שתכלם שבעת ימים | עד | ט צריכה | 2 טר נכלמת | או מה וכו' | ר"ה ל' אם | ל' או אם | אביה שבעה ק"ו למי | ל' מי | שאמר והיה העולם ארבעה עשר | ל' שבעה | מ אף מי | מי שאמר וכו' | ט ק"ו הבי"ה ארבעה עשר | מ אלא דיו | דיו וכו' | ל' ח' | 3 שבעה | ד יד' | 4 תסגר וכו' | טהרה | ט ח' | תסגר | מ ג' מרים שבעת ימים | שבעת ימים | ט ח', מר תסגר שבעת ימים | והעם לא נסע | רק ט | 5 ל' מלמד | 6 המקום | ד ח', ט הבי"ה | טרמ, ארון ושכינה, ר וארון ושכינה | 7 וישראל מ ג' וזקנים | מר וענני כבוד | 8 מ זכה לקבור את אבי מי באחיו גדול | ויעל עמו וכו' פרשים | טמ ח', ר וגו' | 9 מי וכו' וגו' | ל' ח' | מ ומי | מיוסף | ר כיוסף, מ ממשה | מ שלא טרח בו אלא משה | 10 עצמו | טמר ח' |

המוסגר ח' | משה זכה וכו' ממנו | מ ח' | 11 מ ומי גדול לנו ממשה | 12 בארץ נבו | טלמר ח', לפנינו כתוב בארץ מואב | ר"י אומר | מר ח' | ר אלמלא כתוב דבר אי אפשר וכו' | ל' קרא | טמ כתיב, ל' כתי' | לאומרו וכו' אומר | ד ח' | הרי הוא אומר | ל' ח' | 13 מ זאת, ר זו | שני וכו' נבו | ט ח' | 14 מ בנו את נבו ואת בעל מעון ולא וכו' | ר בנו ולא וכו' | במקרא אלעלא | ד קירית | ל' לא | 15 ל' בנחלתו של גד, מ בנחלת בני גד, ר בשדה נחלתו | ט אלא שדה נחלתו | וגו' | ד ח', מ ואומר | 16 אלא | רק ד | 17 מ הקב"ה מחלקו וכו' גד ארבעת מילין | ד מיל | אותן | טמר לפניו | 18 ואומ' | ט ואומר, מ ח' | 19 הקב"ה | דר ח' | במקרא כבוד | 20 מחצרות | ר חצרות | מ מזה | טמ בזה | 21 ל' וחזרו יתנו | 22 מ לכך נסעו חצרות | מחצרות | לר חצרות, ט וגו':

ש ל ח

(קז) דבר אל בני ישראל כי תבאו אל ארץ מושבותיכם, ר' ישמעאל אומר בא הכתוב ללמדך שלא נתחייבו ישראל בנסכים אלא מביאתן לארץ ואילך אחר ירושה וישיבה הכתוב מדבר אתה אומר אחר ירושה וישיבה הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בכניסתם לארץ מיד ת"ל כי תבואו אל הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך וירשתה וישכתה בה (דברים יז יד) הואיל ונאמרו ביאות בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחת מהם שאינו אלא לאחר ירושה וישיבה > אף פורט אני לכל ביאות שבתורה שלא יהו אלא לאחר ירושה וישיבה < ללמדך שבכל מקום שנא' מושבותיכם בארץ הכתוב מדבר. א"ל ר"ע לפי שהוא אומר שבת הוא לה' בכל מושבותיכם (ויקרא כג ג) שומע אני בין בארץ בין בח"ל א"ל ר' ישמעאל אין צריך מה אם מצות קלות נוהגות בח"ל ובארץ שבת חמורה אינו דין שתהא נוהגת בארץ ובח"ל אמר אחד מתלמידי ר' ישמעאל בא הכתוב ללמדך שלא נתחייב היחיד בנסכים אלא מביאתן לארץ ר"ש בן יוחי אומר בא הכתוב ללמדך על הנסכים שיהו קרבים בכמה אבא חנין אומר משום ר"א למה נאמר לפי שהיה בדין הואיל ומצינו שריבה כלי בית עולמים מכלי אהל מועד כך נרבה נסכי בית עולמים מנסכי אהל מועד ת"ל ועשיתם אשה לה' עולה או זבח מגיד הכתוב שאעפ"י שריבה כלי בית עולמים מכלי אהל מועד לא ריבה בנסכים. ועשיתם אשה לה', שומע אני שכל הקרב לאישים יטעון נסכים ת"ל עולה אין

(קז) 7 ללמדך. במ"ע מגיה וללמדך ורד"ף ד"א ללמדך ולי בראה דצ"ל אשר אני נותן לכם ללמדך: 9 בין בח"ל. ואלמוד משם דמושב בכ"מ משמע מ"ע וא"ג דא"א לפרש שומע אני בניחותא והגר"א מגיה ע"פ הגמרא דקדושין וע"ש, ואפשר דצ"ל שומע אני וכו' בח"ל [ת"ל אשר אני נותן לכם בארץ ולא בח"ל] א"ל ר"י א"צ [שבת ק"ו] מה אם מצות וכו' פ' לר"ע מושבות בכ"מ משמע כמו בשבת ואיצטריך גבי נסכים אשר אני נותן לכם למעט בח"ל ולר"י משבת לא ילפינן ואדרבה מנסכים ילפינן דכ"מ שני מושבות בכ"מ משמע ואפשר לומר דנ"מ בנסכים גופיהו דלר"י מושבות בארץ משמע וא"כ אשר אני נותן לכם בא למעט במת יחיד ומושבות מרבה במת צבור ור"ע ס"ל דמושבות אף ח"ל משמע וא"כ אשר אני נותן לכם בא למעט במת ח"ל אבל במת יחיד בארץ חייב ועיין ס"ז כאן ולעיל ט' ד' ובתוספתא זבחים פ"ג ה"ג ובקדושין ל"ה: ובזבחים ק"א. ומורה נה"ז שער י"ג (דפ' לעמבערג דף קע"ב): 11 היחיד. פליג את"ק אליבא דר"י דס"ל דלא נתחייבו כלל בנסכים קודם ביאתן לארץ: 13 שריבה וכו'. עשרה שולחנות, ר"ה:

(קז) 1 דבר וכו' ובח"ל שורה ין ט ח' | דבר וכו' | לך וידבר (ל ג' ה') דבר וכו', מ כי תבואו וכו' | במקרא ואמרת אליהם כי | ר' ישמעאל אומר | ד ח' | ל ר' שמואל | 2 אלא וכו' | מ עד ביאתן לארץ ואחר וכו' | 3 וישיבת | ד ח' | 4 מדבר | ל מ' ח' | במקרא תבא | ד ל הארץ אשר אני נותן לכם וירשתם אותה וישבתם בה | מ הארץ וירשתה וכו' | 5 מ והואיל | לך הכתוב | ד ח' | 6 ר באחד | ל מ שאינן | אף וכו' וישיבת | ד ח' | לכל | ר בכל | 7 מר מושבות | ל בכל מושבות אינו מדבר אלא בחוצה לארץ | 8 א"ל ר"ע וכו' ובח"ל שורה ין מ ח' | לך היא | בכל מושבותיכם | דל ח' | 9 ר בין בח"ל ובין בארץ | אם | דל ח' | ל בח"ל כבארץ | 10 לך דין הוא | ל בחוצה לארץ כבארץ | אמר וכו' ישמעאל | מ ר' ישמעאל אומר | 11 ר ללמדך על הנסכים שלא נתחייב יחיד בהן אלא מביאתן לארץ | 12 ר ללמד | דל נסכים | ט שהם | אבא עד סה"ד | מ ח' | 13 כך נרבה | ד כך ריבה | 15 כל | ד ח' | מ לא ריבה הכתוב בנסכי בית עולמים מנסכי אהל מועד | 16 ועשיתם וכו' קרבנו שורה יח בעמוד הסמוך | ט ח' | לה | ר ח' | מ כל | מ יטען, לר יטענו | נסכים | מ ג' ואפילו מנחה |

לי אלא עולה מנין לרבות את השלמים ת"ל זבח <תורה מנין ת"ל או זבח> משמע מביא
 אלו ומביא חטאת ואשם ת"ל לפלא נדר או כנדבה לא אמרתי אלא קדשים הבאים
 בנדר ובנדבה משמע מוציא אני את אלו ומוציא את עולת חובה הבאה ברגלים כשהוא
 אומר במועדיכם להביא את עולת חובה הבאה ברגלים משמע מביא את עולת חובה
 הבאה ברגלים ומביא את חטאת חובה הבאה ברגלים ת"ל וכי תעשה בן בקר עולה
 5 או זבח בן בקר היה בכלל ויצא מוצא מן הכלל ללמד על הכלל מה בן בקר שהוא
 בא בנדר ובנדבה וטעון נסכים כך כל הבא בנדר ובנדבה יטעון נסכים יצאו חטאת
 ואשם שאין באין בנדר ובנדבה שלא יטענו נסכים.

לעשות ריח ניחוח לה' מן הבקר או מן הצאן למה נאמר לפי שהוא אומר
 ועשיתם אשה לה' עולה או זבח שומע אני אף עולת העוף תטען נסכים ת"ל מן הבקר
 10 או מן הצאן יצאת עולת העוף שלא תטען נסכים דברי ר' יאשיהו ר' יונתן אומר אין
 צריך שהרי כבר נאמר או זבח מה זבח מין בהמה אף עולה מין בהמה ומה ת"ל
 לעשות ריח ניחוח לה' מן הבקר או מן הצאן לפי שהוא אומר ועשיתם אשה לה' עולה
 או זבח שאם אמר הרי עלי עולה ושלמים שומע אני יביא משניהם כאחת ת"ל מן הבקר
 15 או מן הצאן מניד שמביא מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו <ומכאן אתה למד לפסח
 לפי שהוא אומר שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו
 (שמות יב ה) מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו> אתה אומר מזה בפני עצמו ומזה בפני
 עצמו או יביא משניהם כאחת ת"ל ואם מן הצאן קרבנו מן הכבשים או מן העזים
 (ויקרא א י) והרי דברים קיז ומה עולה חמורה כשרה לבא מין אחד פסח הקל דין הוא
 שיכשר לבא מין אחד הא מה ת"ל מן הכבשים ומן העזים תקחו מזה בפני עצמו ומזה
 20 בפני עצמו איסי בן עקביא אומר לעשות ריח ניחוח לה' מן הבקר ומן הצאן מזה בפני
 עצמו ומזה בפני עצמו אתה אומר מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו או יביא משניהם
 כאחד אמרת קיז ומה כבשי עצרת שהם וקוקים לבא שנים כשרו לבא מין אחד עולה

1 את ד ח' | ת"ל זבח | ל ת"ל או זבח | המוסגר רק בריה
 מ | מביא וכו' | ר מביא את אלו ומוציא את אלו חטאת
 ואשם, ל מוציא את אלו ומוציא חטאת ואשם | 2 ומביא וכו'
 מ ומביא גם בכור ומעשר ופסח וחטאת ואשם | בנדבה
 ד נדבה, ל לנדבה | ל בקדשים | 3 ובנדבה | מ או
 בנדבה | אני למר ח' | ומוציא | מ ג' גם, ר ומביא |
 ד הבאים | כשהוא אומר וכו' | מ ת"ל או במועדיכם | 4
 להביא וכו' ברגלים | מ ח' | ד הבאים | משמע | ד ח', ל
 ומשמע | משמע וכו' ברגלים | ר ח', ר"ה משמע מביא את
 אלו | 5 ומביא | מ וגם מביא | ד כי | 6 בן בקר | דמ
 ר בקר, ל והלא בן בקר | מ בכלל היה | מר יצא |
 מוצא | מ ח' | ל הבקר | 7 ל טעון | ר בנסכים | ר יטען, מ טעון, ל טעון | ל חטאות ואשמות שאינן | 8 ר לא |
 9 לעשות | דל ג' אשה | מן וכו' הצאן | מ ח' | ל או מן הבקר | לפי וכו' הצאן שורה יג | מ ח' | 10 אשה | ד ג' עולה |
 ד יטעון, ל טעון | 11 דל טעון | 12 ר זבח בבהמה אף עולה מן בהמה מה ת"ל | 13 לעשות | ל ג' אשה | מן הבקר
 וכו' הצאן | ר ח' | 14 שאם אמר | מ הרי שאמר | שומע אני | מר ח' | ר שניהם | מ כאחד | 15 ר"ה מזה בעצמו ומזה
 בעצמו | המוסגר רק בריה | 17 אתה וכו' עצמו | דמ ח' | ומזה בפני עצמו | ר ח' | 18 מ כאחד | מ אם | מן הכבשים וכו'
 העזים | דל ח' | או מן העזים | ר ח' | 19 הפסח | מ אין דין | 20 מ שכשר | מ או מן העזים מזה וכו' | 21 איסי עד סה"ד
 מ ח' | לעשות וכו' הצאן | לר ח' | לעשות | ד ג' אשה | מן הבקר ומן הצאן | ד ח' | 22 ל שניהם | 23 ט נוקקין |

5 ת"ל וכו' אולי ס"ל דמן הבקר או מן הצאן קאי ג"כ או
 במועדיכם דטמיר ליה וא"כ הא דהדר כתיב לפלא נדר גבי בן
 בקר להשמיענו דצאן דומיא דבן הבקר דמה מוספין דבן בקר
 עולה דמינת באה בנדר ונדבה אף מן הצאן דוקא עולות ולא
 חטאות: 7 חטאת וכו' ואימעוט בכלל זה ג"כ חטאות
 הבאות ברגלים ועיין לקמן וס"ו ומנחות צ: 13 ועשיתם וכו'.
 בגמ' שם לפי שני אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה
 מן הבקר ומן הצאן וכו' ואע"ג דכתיב התם אם עולה
 קרבנו מן הבקר וכו' ואם מן הצאן ה"א דוקא במפרש אבל
 בסתם מביא משניהם גמ' סם: 21 בפ"ע. מכילתא בא פ"ד:
 — לעשות וכו'. נראה דצ"ל איסי בן עקביא אומר מן הבקר

שאינה זקוקה לבא שנים אינו דין שתכשר לבא מין אחד > לא אם אמרת בשני ככשי
 עצרת שמעט הכתוב על הבאתן לפיכך כשרו לבא מין אחד > תאמר בעולה שריבה
 הכתוב על הבאתה לפיכך לא תכשר לבא אלא מין שנים והרי שעירי יוהכ"פ ושעירי
 ר"ח יוכיחו > שריבה הכתוב על הבאתם וכשרו לבא מין אחד והן יוכיחו לעולה שאע"פ >
 5 שריבה הכתוב על הבאתה תכשר לבא מין אחד לא אם אמרת בשעירי יוהכ"פ שאע"פ
 שריבה הכתוב על הבאתן אינן באים בכל ימות השנה כולה לפיכך כשרו לבא מין אחד
 תאמר בעולה שריבה הכתוב על הבאתה ובאה בכל ימות השנה כולה > לפיכך לא
 תכשר לבא אלא מין שנים הרי חטאת תוכיח שריבה הכתוב על הבאתה וכשרה לבא
 בכל ימות השנה > וכשרה לבא מין אחד והיא תיכיח לעולה שאע"פ שריבה הכתוב
 על הבאתה ובאה בכל ימות השנה שתכשר לבא מין אחד לא אם אמרת בחטאת שמיעט
 10 הכתוב על הבאתה שאינה באה בנדר ובנדבה לפיכך כשרה לבא מין אחד תאמר בעולה
 שריבה הכתוב על הבאתה ובאה בנדר ובנדבה לפיכך לא תכשר לבא אלא מין שנים
 הא מה ת"ל מן הבקר או מן הצאן מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו.
 והקריב, אין לי אלא איש אשה מנין ת"ל המקריב מכל מקום: והקריב
 15 המקריב, ר' נתן אומר זה בנה אב לכל המתנדב במנחה שלא יפחות מעשרון ולוג
 שמן: והקריב המקריב קרבנו לה' ויין לנסך רביעית ההין, שמן לבילה
 ויין לנסך.

תעשה על העולה או לזבח למה נאמר לפי שהוא אומר ועשיתם אשה לה'
 עולה או זבח שאם אמר הרי עלי עולה הרי עלי שלמים שומע אני יביא נסך אחד
 לשניהם ת"ל תעשה על העולה או לזבח מגיד שמביא לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו
 20 אבא חנין אומר משום ר"א למה נאמר לפי שהיה בדין ומה אם במקום ששזה מעשה

ומן הצאן וקאי על הפסוק דויקרא: 1 שנים. דבמפרש ודאי
 סגיא באחד ז"ר. ואפשר לפרש ג"כ דר"ל דממין אחד ודאי
 אינו צריך להביא שנים והספק אינו רק אם צריך להביא
 משני מינים: 2 הבאתן. דאין לנו שלמי צבור כיצא בהן:
 4 על הבאתם. דחטאות נינהו ולפי"ז צריך להשלים ושעירי
 הרגלים וכן לקמן צ"ל לא אם אמרת בשעירי יוה"כ ושעירי
 רגלים ור"ח ובכ"ל לא גרס כאן ולקמן רק שעירי ר"ח.
 ולפי גרסא זו יש לומר דדוקא נקט שעירי ר"ח מפני שבאין
 כמה פעמים בשנה וכנגד זה אמר דכשי עצרת מיעט הבאתן
 משום דאינן באים רק פעם אחת בשנה: 11 ובנדבה. גראה
 דצ"ל אע"פ שריבה הכתוב על הבאתה אינה באה וכו': 13
 ת"ל וכו'. עיין בח"ג והרד"ף האריך להוכיח דהגרסא מה
 ת"ל ואם מן הצאן וכו' עקרית וא"ג ומאן דג' הכי סבר
 דהספק הוא אם צריך להביא מן הכבשים ומן העזים ולא
 כמו שפ' הרד"ף בעצמו: 14 אשה מנין. דאימא בני ישראל
 ולא בנות ישראל, ר"ה: 15 שלא יפחות וכו'. סוף הפסוק
 דורש ר"ה ועיין מנחות פ"ג מ"א וס"ז ונראה כג' הפ"ז
 דלא ג' ולוג שמן ולפי הג' שלפנינו צ"ל דאגב גררא תני

1 המוסגר ד' ח' | 2 על ר' ח', ט את | 3 על טר את,
 וכן בכולן | אלא מין שנים | ר מין אחד, ל אלא מין אחד |
 והרין ר' ח', ט"ל הרי | שעירי יום הכפורים ושעירי ר"ח |
 כ"ה גרסת ר"ה אבל ד"ט שעירי י"ה, ר בשעירי י"ה, ל
 שעירי ר"ח | 4 המוסגר ד' ח' | ל והוכשרו | 5 ר תכשיר |
 ל בשעירי ר"ח | שאע"פ וכו' | ד שומע אני שמיעט הכתוב
 בהבאתה ואין, טר שמיעט הכתוב את הבאתן ואינן | 6
 ימות | דלר' ח' | כולה | ד' ח' | 7 הבאתה | ד' ג' וכשרה
 לבא בכל השנה | כולה | דלר' ח' | המוסגר ד' ח' | 8 ר
 יוכיח | מלר' הבאתה ובאה בכל וכו' | 11 דלר' ואינה |
 כשרה וכו' | ד לא תכשר לבוא מין אחד | 13 ד מה ת"ל
 לעשות אשה ריח ניתוח לה', לר מה ת"ל מן הכבשים ומן
 העזים תקחו, ר"ה מה ת"ל ואם מן הצאן קרבנו מן הכבשים
 או מן העזים לעולה זכר תמים | ומזה בפ"ע | ל ג' מן הבקר
 או מן הצאן | 14 והקריב | דלר' ג' המקריב, מ ג' המקריב
 קרבנו לה' | ת"ל וכו' | רמר ת"ל והקריב המקריב | 15 זה

מ' ח' | ט בנין | ט במנחות, ר שבמנחה, ר"ה פ"ז מ מנחה | ר תפחות | מ מעשרון סלת | ולוג שמן | פ"ז ח' |
 16 והקריב וכו' לה' | ט"ז ח', ר והקריב המקריב וגו' | קרבנו | ד קרבן | רביעית ההין | מ ח' | 19 מ ואם | הרי עלי
 עולה | ד' ג' הרי עלי מנחה, ל ג' מנחה, ר גרס הרי עלי מנחה ואינו ג' הרי עלי עולה | 20 לשניהם | מ ח', ד לשנים | ד
 ל יעשה | מגיד שמביא | מ ח', ל מגיד | ל למזה... רלמזה | 21 אבא וכו' בנסכים, בעמוד הסמך שורה | מ ח' | ר
 אמר | נאמר | ט ג' תעשה על העולה או לזבח | לפי מלר' ח' |

שור עולה למעשה כבש עולה לא שוה לו בנסכים מקום שלא שוה מעשה כבש עולה למעשה כבש שלמים אינו דין שלא ישוה לו בנסכים ת"ל תעשה על העולה או לזבח מגיד הכתוב שאעפ"י שלא שוה מעשה כבש עולה למעשה כבש שלמים שישוה לו בנסכים. ר' נתן אומר תעשה על העולה זו עולת מצורע לזבח זו חטאתו או לזבח זו אשמו ר' יונתן אומר לכבש האחד להביא עולת יולדת שתטעון נסכים שלא שמענו 5 לה בכל התורה כולה או אינו מדבר אלא באיל כשהוא אומר או לאיל תעשה מנחה הרי איל אמור הא מה ת"ל לכבש האחד להביא את עולת יולדת שתטעון נסכים שלא שמענו לה בכל התורה כולה ד"א לכבש האחד להביא את אחד עשר שבמעשר. או לאיל תעשה מנחה, בא הכתוב לחלוק בין נסכי כבש לנסכי איל שהיה בדין בן בקר טעון נסכים וכן הצאן טעון נסכים אם למדתי לבן בקר שלא חלקה תורה 10 בין נסכי עגל לנסכי שור כך לא תחלוק בין נסכי כבש לנסכי איל ת"ל או לאיל תעשה מנחה בא הכתוב לחלוק בין נסכי כבש לנסכי איל. אבא חנין אומר משום ר' אליעזר למה נאמר לפי שהיה בדין ומה אם במקום שריבה בנסכים לא ריבה בין עגל לשור מקום שמיצט בנסכים אינו דין שלא נרבה בין כבש לאיל ת"ל או לאיל תעשה מנחה מגיד הכתוב שאע"פ שמיצט בנסכים ריבה בין כבש לאיל ד"א או לאיל תעשה 15 להביא איל עולה כו'.

תעשה מנחה סולת שני עשרונים למה נאמר לפי שהיה בדין הואיל וכבש העומר טעון שני עשרונות ואיל העולה טעון שני עשרונות אם למדתי לכבש העומר שאף על פי שכפל עשרונותיו לא כפל נסכיו >אף איל העולה אף על פי שכפל עשרונותיו לא יכפיל נסכיו < ת"ל או לאיל תעשה מנחה >ויין לנסך שלישית ההין מגיד הכתוב שכשם שכפל עשרונותיו כך כפל נסכיו:< ויין לנסך שלישית ההין, שמן לבילה ויין לניסוך: תקריב ריח ניחוח לה, נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני: וכי תעשה בן בקר, בן בקר היה בכלל יצא מוצא מן הכלל ללמד על הכלל מה בן בקר שהוא בא בנדר ובנדבה וטעון נסכים כך כל הבא בנדר ובנדבה יטעון נסכים יצאו חטאת ואשם שאינן באים בנדר ובנדבה שלא יטענו נסכים. 25 עולה או זבח למה נאמר לפי שהוא אומר ועשיתם אשה לה' שאם אמר הרי

נמי דינא וממ"א הוא למד עיין מנחות פ"ט: 6 אלא באיל וכו'. שהוא יותר מן שנה כיון דכתיב סתמא לאפוקי יולדת דדוקא בן שנה, מ"ע: 8 התורה כולה מנחות צ"א: 16 איל עולה כו' במ"ע הגיה איל עולת כהן ומראה מקום למנחות צ"א: והר"ף בשם מהר"ס מגיה ד"א או לאיל תעשה מנחה וכו' להביא איל עולה שהיה בדין וכו' כדלקמן בדבור הסמוך: 21 כפל נסכיו. מנחות פ"ט מ"ד, ת"כ אמור פרשה י' ה"ג, מנחות פ"ט: 25 שלא יטענו נסכים. עיין ד"א וכו' עולה כו' טל"ר ח' | 17 תעשה מ ח' | לפי טר ח', ד להביא | 18 ל שתי עשרונות וכן בסמוך, טמר שני עשרונים וכן בסמוך | מ ואם | ר לכבש העולה אע"פ שכפל עשרונותיו לא יכפיל נסכיו ת"ל וכו' | 19 עשרונותיו ט עשרונות | מ עשרונים נסכים... וכן בסמוך | לא וכו' עשרונותיו | ל ח' | אף וכו' נסכיו | ד ח' | מ כך האיל אע"פ | 20 מ יכפול | און ד ח' | ויין וכו' נסכיו | ד ח' | ויין לנסך שלישית ההין | רק ט | 21 ויין לנסך | כ"ה מ ובמקרא, ש"ג ויין תקריב לנסך | 22 לפני וכו' רצוני | מ לפני מי שאמר והיה העולם | 23 מוצא | ד מ ח' | 24 וטעון | טל טעון | כן טל אף | יטעון טלמר טעון | 25 מ חטאת ואשמות | ד יטענו | 26 לה | ד ג' עולה או זבח | מ ואם |

עלי עולה הרי עלי שלמים שומע אני יביא נסך אחד לשניהם ת"ל עולה או זבח מגיד
 הכתוב שמביא לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו או אפילו אמר הרי עלי חמשה שוורים
 לעולה חמשה שוורים לשלמים שומע אני יביא נסך אחד לכולם ת"ל עולה או זבח
 מגיד שמביא לכל אחד ואחד בפני עצמו אבא חנין אומר משום ר' אליעזר למה נאמר
 שהיה בדיון ומה אם במקום ששוה מעשה כבש עולה למעשה שור עולה לא שוה לו
 5 בנסכים מקום שלא שוה מעשה שור עולה למעשה שור שלמים אינו דין שלא ישוה
 לו בנסכים ת"ל עולה או זבח מגיד הכתוב שאעפ"י שלא שוה מעשה שור עולה למעשה
 שור שלמים שוה לו בנסכים.

וכי תעשה בן בקר והקריב על בן הבקר ויין תקריב לנסך שמן לבילה
 10 ויין לניסוך: אשה ריח ניחוח לה, על גבי ספלים אתה אומר על גבי ספלים או אינו
 אלא על גבי האשים אם אמרת כן נמצאת מכבה את המדורה והתורה אמרה אש תמיד
 תוקד על המזבח לא תכבה (ויקרא ו' ו) הא מה ת"ל אשה ריח ניחוח לה? >על גבי
 ספלים: אשה ריח ניחוח לה? > נחת רוח לפני שאמרת ונעשה רצוני.

ככה יעשה לשור האחד, מגיד הכתוב שלא חלקה תורה בין נסכי עגל לנסכי
 15 שור שהיה בדיון בן הצאן טעון נסכים ובן הבקר טעון נסכים אם למדתי שחלקה תורה
 בין נסכי כבש לנסכי איל כך תחלוק בין נסכי עגל לנסכי שור ת"ל ככה יעשה לשור
 האחד מגיד שלא חלקה תורה בין נסכי עגל לנסכי שור אבא חנין אומר משום רבי
 אליעזר למה נאמר שהיה בדיון ומה אם במקום שמיעט בנסכים ריבה בין כבש לאיל
 מקום שריבה בנסכים אינו דין שירבה בין עגל לשור ת"ל ככה יעשה לשור האחד
 20 מגיד הכתוב שאע"פ שריבה בנסכים לא ריבה בין עגל לשור.

או לאיל האחד למה נאמר שהיה בדיון הואיל ומצינו שחלקה תורה בין נסכי
 בני שנה לנסכי בני שתים כך תחלוק לנסכי בני שתים לנסכי בני שלש ת"ל או לאיל
 >האחד? > מגיד הכתוב שאע"פ שחלקה תורה בין נסכי בני שנה לנסכי בני שתים לא
 תחלוק בין נסכי בני שתים לנסכי בני שלש: או לשה בכבשים למה נאמר שהיה
 25 בדיון הואיל ומצינו שחלקה תורה בין נסכי כבש לנסכי איל כך תחלוק בין נסכי כבשה

לעיל עמוד ק"ז: 12 גבי ספלים. זבחים צ"ג: סוכה פ"ד מ"ט
 ותוספתא שם פ"ג ה"ד ס"ז רש"י ותגר"א: 20 בין עגל
 לשור. לעיל עמוד ק"ט, מנחות צ"א: 24 בני שלש. מנחות

2 חמשה שוורים לעולה דל ח' | 3 ר' חמשה, מ או
 חמשה | חמשה שוורים לשלמים ר"ה ולשלמים | 4 אבא
 וכי עד סה"ד מ ח' | 5 ר' ששוי | 6 מקום שלא שוה ד
 ק"ו שלא ישוה, ל ק"ו שלא שוה | דר אינו דין שישוה (ר

רשום למעלה שלא) | 7 ד שאעפ"כ | 9 וכי וכי בקר מ ח' | וכי וכי בקר ט ח' | לר בן הבקר מנחה סולת (ל ג'
 שני עשרונים) | למ לנסך חצי ההין | 10 לר לנסך | ל תקריב אשה וכי | אשה וכי לה' מ ויין לנסך וכן ג' בסוף
 הא מה ת"ל ויין לנסך לספלים | ט אשה ריח רע לגבי ספלים | אתה וכי ספלים מר ח' | ט ספלים | 11 ל אישים |
 אם וכי ספלים ט ת"ל ריח ניחוח על גבי ספלים וכי (ויותר אינו מעתיק) | אם וכי ר' ת"ל אשה ריח ניחוח לה'
 ועל גבי ספלים אם אמרת וכי | המדורה כ"ה כ"מ מעה"ק פ"ב אבל דלר ור"ה המגורה, מ המערכה | 12 על המזבח לא
 תכבה רק מ | אשה ד ג' לה' | ריח ניחוח ל ח' | לה' ר ח' | על גבי ספלים כ"ה גם פ"ו אבל ד ח', ר על גבי
 האשים | 13 אשה וכי לה' ד ח' | לה' טמ ח' | מר ועשו | 14 האחד מ ח' | מ התורה | 15 שהיה עד סה"ד מ ח' |
 18 ריבה ר"ה חלק | 19 שירבה טר, ש"ג שריבה | 20 שירבה דל ג' הכתוב בנסכים דר ח' | 21 או לאיל וכי לוגין
 בעמוד הסמוך שורה ג ט ח' | שהיה וכי שחלקה ל ומה שחלקה | ומצינו ד ג' ומה במקום שמיעט בנסכים | ל תורה
 לנסכי בן שנה לנסכי בני שתים | 22 בני ר בן וכן בסמוך, מ ח' וכן בסמוך | אין מ ח' | 23 האחד ד תעשה מנחה |
 24 בכבשים ד ג' או בעזים | 25 בין נסכי כבשה ל לנסכי כבשה |

לנסכי רחל ת"ל או לשה בכבשים: או בעוים למה נאמר שהיה בדין הואיל ומצינו שחלקה תורה בין נסכי כבש לנסכי איל כך החלוק בין נסכי גדי לנסכי תיש ת"ל או בעוים מקיש גדול שבעוים לקטן שבכשבים מה זה שלשה לוגין אף זה שלשה לוגין.

כמספר אשר תעשו, אין לי אלא אלו תמורותיהם מנין ת"ל כמספר אשר תעשו: כמספר אשר תעשו, שלא ימעיט או אם רצה לרבות ירבה ת"ל ככה תעשו 5 לאחד כמספרם דברי ר' יאשיהו ר' יונתן אומר אינו צריך שהרי כבר נאמר כל האורח יעשה ככה את אלה שלא ימעיט או אם רצה לרבות ירבה ת"ל כמספר אשר תעשו או אם רצה לכפול יכפול ת"ל ככה תעשו לאחד כמספרם מיכן אמרו מערבים נסכי פרים בנסכי פרים נסכי אילים בנסכי אילים נסכי כבשים בנסכי כבשים של יחיד בשל צבור של יום בשל אמש אבל אין מערבין נסכי כבשים בנסכי פרים ואילים 10 מיכן אמרו האומר הרי עלי יין לוג לא יביא שנים לא יביא שלשה יביא ארבעה יביא חמשה לא יביא ששה יביא מיכן ואילך יביא כשם שהצבור מביא חובה כך יחיד מתנדב נדבה ד"א ככה תעשו לאחד כמספרם להביא את אחד עשר שבמעשר.

כל האורח יעשה ככה את אלה למה נאמר לפי שהוא אומר ומעוך וכתות ונתוק וכרות וגוי ומיד בן נכר לא תקריבו וגוי (ויקרא כב כה) אלה אי אתה מקבל 15 מהם אבל אתה מקבל מהם תמימים אחר שלמדנו שהגוי מביא עולה וזכתי לדון כבתחלה ישראל מביא עולה והגוי מביא עולה אי מה ישראל מביא נסכים אף הגוי מביא נסכים ת"ל כל האורח יעשה ככה את אלה ישראל מביא נסכים ואין הגוי מביא נסכים <יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים ת"ל ככה> מיכן אמרו גוי ששלח עולתו ממדינת הים ולא שילח עמה נסכים יקרבו נסכים משל צבור (סליק פיסקא) 20

שם: 1 בכבשים. שם: 3 שלשת לוגין. שם: 4 תמורותיהם. מנחות צ"א: 6 ר' יונתן וכו'. וג' הפ"ז ר' נתן אומר כל האורח יעשה ככה שלא ימעט ושלא ירבה: 8 מיכן וכו'. מנחות פ"ט מ"ד תוספתא פ"י מאחר דילפינן שלא ירבה בנסכים נלמוד דאין מערבין נסכין שבלילתן עבה עם נסכים שבלילתן רכה וז"א וא"ג רק מלתא באפי נפשה היא ות' כמספרם דרש כדמשמע מן הס"ז ועיין בהגר"א ואפשר ג"כ להגיה ג"פ בג"פ ג"א בג"א ג"פ בג"א נסכי כבשים וכו': 12 מיכן וכו'. שם פ"ב מ"ד ובגמרא שם ק"ד. ותוספתא שם פ"ב ה"י ועיין בג' המ"ח שהיו לפניו כאן כנראה שתי נוסחאות: 13 נדבה. עיין בס"ז: — שבמעשר. עיין לעיל דף ק"ט: 19 ת"ל ככה. הוספתי ע"פ המ"ח ועיין מנחות ק"ד. ופ"ז ובדבריו סתירא מרישא סיפא ועיין שקלים פ"ז מ"ו

1 ת"ל] דר' ח' | בכבשים] ל ג' מצינו הכתוב שאע"פ שחלקה תורה בין נסכי כבש לנסכי איל כך החלוק לנסכי כבשה לנסכי רחל | ל או לשה בעוים | 2 ל בין נסכי איל לנסכי כבש | ד כבשים | ר"ה נחלוק | בין וכו'] ד לנסכי גדי או לנסכי תיש | ת"ל או בעוים] ר' ר' | אין מ ח' | 3 מ לקטן שבעוים | 4 ט במספר וכן בסמוך | אלון] ל הן | מ תמורותיהן | ת"ל] ד שג' | 5 כמספר אשר תעשו] רק ר' | טמ ימעט | מ ירצה להרבות | מר תעשה | 6 ט במספרם וכן בסמוך | 7 את אלה] ט ח' | שלא] ט אין לי אלא שלא | טמ ימעט | או אם רצה לרבות וכו' או אם] ד ולא ירבה ומה ת"ל כמספר אשר תעשו יכול אם | ט במספר | 8 ט יכפיל | ד תעשה | 9 ל נסכי יחיד בנסכי צבור, ר ביחיד של צבור | 10 ד כבש | ט בשל פר ואיל | ל ואיל | 11 האומר הרי עלי יין] ד ור"ה | לוג וכו'] ד דמשמע לוג אחד יביאו שנים שנים יביא שלשה שלשה יביא ארבעה ארבע יביא חמשה חמשה יביא ששה מיכן וכו', ל לוג לא יביא שנים שלשה יביא ארבעה ארבעה יביא חמשה יביא ששה מיכן וכו', וג' ר"ה לוג א' יביא ארבעה לוגין יביא חמשה לא יביא | 12 ששה יביא] מ ג' אורח מלמד שמתנדבין יין וכמה שלשת לוגין מנין שאם רצה להוסיף יוסיף ת"ל יהיה יכול יפחות ת"ל ככה מכאן אמרו לוג יביא חמשה לא יביא ששה יביא | ט מכאן ואילך כשם | ל מביאין | מ חובתו | 13 מתנדב נדבה] דל מתנדב חובה, ר"ה מביא חובה | ד"א וכו' שבמעשר] מ ח' | ר תעשה | כמספרם] ט ח' | 14 את אלה] רק טל | 15 וגוי וכו' וגוי] רק ט | אלה] טל אלא, מ אלא את אלו | 16 מהם] ד ח' | אבל] ט ח' | טר מקבל אתה | תמימים] כ"ה מ אבל דר תמידים, טל עולה | ט שלמדנו | דל לדין | 17 אין טלר או | 18 את אלה] ר אתה או | טר אין | 19 המוסגר רק מ | ד עולתיו | 20 לר נסכיה | ט יקריב | נסכים] ד ח', ל נסכיה, ר נסכי, מ נסכיו:

(קח) וכי יגור אין לי אלא המתגייר שנתגייר מנין ת"ל או אשר בתוככם לדורותיכם: ועשה אשה מין דמים אתה אומר מין דמים או אינו אלא מין מנחה ת"ל ככם מה אתם מין דמים אף הגרים מין דמים אי מה ישראל בדם בהמה אף הגרים בדם בהמה ת"ל לכם לכם הקדשתים בדם בהמה ולא הקדשתים לגרים בדם בהמה רבי אומר מה ישראל שלא באו לברית אלא בשלשה דברים במילה ובטבילה ובהרציית קרבן אף הגרים כיוצא בהם אי מה ישראל בדם עולה ובזבחי שלמים אף הגרים בדם עולה ובזבחי שלמים ת"ל ועשה אשה ריח ניחוח לה אמרת צא וראה איזה הוא מין דמים שכולו עולה לאשים ואין לך הימנו היתר אי אתה מוצא אלא בעולת העוף אמר להביא פרידה אחת אינו יכול שלא מצינו פרידה אחת קריבה בכל התורה כולה מיכן אמרו כל הקנין שבתורה חציון עולה חציון לחטאת חוץ משל גר מפני שכולו כליל לאשים: כאשר תעשו כן יעשה למה נאמר לפי שהיה בדין הואיל ומצינו שחלקה תורה את קרבנותיו כך תחלוק את נסכיו ת"ל כאשר תעשו כן יעשה מה אתם ששה לפר וארבעה לאיל ושלושה לכבש אף הגרים כיוצא בהם (סליק פיסקא) (קט) הקהל אין לי אלא אנשים נשים מנין ת"ל הקהל חקה אחת לכם: ולגר הגר לפי שמעשה בישראל צריך להביא את הגרים >שבכל מקום שמעשה בישראל צריך להביא את הגרים:< חקת עולם לדורותיכם שינהוג הדבר לדורות: ככם כגר יהיה לפני ה' למה נאמר לפי שנאמר והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני

ות"כ אמור פרשה ד' ב', ותוספתא שקלים פ"א ו', ובחיים מ"ה, מנחות נ"א: וע"ג: ותוספ' ד"ה א', ובתוספתא זבחים פ"ה ג' איתא להדיא שאין עושין תמורה אבל טעונין נסכים- ועיין ירושל' שקלים מ"ו ע"ב ותדב"א פ"ו וי"ר פ"ב ס"ט וס"ז ט"ו ב', והרמב"ם מעה"ק פ"ג ה"ה ושקלים פ"ד ה"ג נראה דסותר את עצמו:

(קח) 1 אין לי וכי. דיגור לעתיד משמע מגיין דדין זה נהג אפילו במי שנתגייר כבר, ור"ה פ' דאתי לרבנות אפילו גר שנתגייר במצרים קודם הדבור, וז"ר פ' מגיין דאפילו נתגייר כבר ולא הביא קרבנו שצריך לחזור ולהביא וכן פ' ברכ"ף: — או אשר וכי. משמע שהוא כבר בתוכם ז"ר ועיין בס"ז: 2 ת"ל ככם. בגמרא כריתות ט': ת"ל כאשר תעשו כן יעשה: 4 ת"ל לכם וכי. עיין בח"ג וג' הגמרא שם, ולפי שתי הג' לא הבינותי אופן הדרש ואולי הוא כמו רבוי אחר רבוי למעט. ועיין כריתות פ"ב מ"א ותוספתא פ"א י"ב ושקלים פ"ג כ"א וירושל' שקלים נ"א ע"ב ובבלי ראש השנה ל"א: ומס' גרים פ"ב ה"ה: 9 אמר. צ"ל אמרת: 11 לאשים. ומשמעות דורשין בין הת"ק ורבי ואפשר לומר ג"כ דפלגי עיין כריתות ח': כל הקנין וכי' כאן שתייהן עולות הביא חובתו (ג"א חובתו אחת) מן הבהמה יצא עולה ושלמים יצא מנחה ושלמים לא יצא לא אמרו קן אלא להקל עליו ולפי פ' רש"י שם אם הביא עולה אחת יצא והא דקתני עולה ושלמים משום דבעי למתני מנחה ושלמים לא יצא אבל מן התוספתא לא משמע כן דאיתא התם רצה להביא חובתו מן (בשקלים הג' מין) בהמה יביא הביא עולות בהמה לכפורים (בשקלים עולת בהמה לכפורים) יצא ונראה דהביא חובתו ר"ל עולה ושלמים והביא עולות בהמה היינו שתייהן עולות דאל"כ מאי קמ"ל ולפ"ז אפשר לומר דלרבי לא יצא בבהמה אחת אלא בעולה ושלמים או שתייהן עולות כמו קן דהוא שנים:

(קט) 15 שבכל מקום וכי. עיין לעיל פיסקא ל"ט: 16 לדורות. לעיל עמוד סה הערה י ועוד מכילתא כי תשא פ"א ומכילתא דרשב"י דף ט"ו וי"ח וק"ס ות"כ צו פרק ג' ה'

(קח) 1 יגור] ל' ג' אתך, מר ג' אתכם גר | מ שמתגייר | ד גר המתגייר גר שנתגייר | מ נתגייר | 2 לדורותיכם] ר ח' | ד ועשייתם, מ יעשה | מין] ט, ש"ג מן וכן בסמוך | דל הדמים וכן בסמוך | דלמר הנמחה | 3 ככם] מ ג' אי | למר מן וכן בסמוך | ישראל] ל אתם | בדם בהמה] ט מין בהמה וכן בסמוך | 4 ת"ל לכם] ד ת"ל, ר"ה ת"ל ככם כגר יהיה | לכם הקדשתים וכי' בהמה] כ"ה מ וכן ר' ד לכם הקדשתים לא הקדשתים (ד ולא הגרים הקדשתים) בדם בהמה, ל לכם הקדשתם ולא הקדשתם בדם בהמה, אבל ט לכם הקשתים ולא הקשתים לדם בהמה וכן ר"ה לכם הקשתיו לא הקשתיו | 5 מה] מ ח' | טמ לא | 6 אי] מ ח' | עולה] ד מילה וכן בסמוך | מ ודם שלמים | 7 ת"ל ועשייתם | ריח ניתח] מר ח' | 8 לר מן | מ לעולה | טכר עולת | 9 אמר] ל אמר, טמר ח' | אינו יכול] ר ח', מ אי אתה יכול | ל שהרי לא מצינו | 10 ל לעולה, מר עולות | חציון לחטאת] ט ר ח' | מ חטאות, ולשון הרמב"ם בהקדמה לס' קדשים חצייה עולות חוץ משל גר | ד חוץ מן הגר | מפני] מ ורמב"ם ח' | 11 טל שכולן | כליל] ד ח', ט כלין | כאשר תעשו] ל ככה תעשו | 12 ט את קרבנו, ר"ה בקרבנות | ר"ה הנסכים | ל ככה תעשו כן יעשה:

(קט) 14 הקהל בפעם הב' דלר ח' | דל יהיה לכם | 15 לפי וכי' הגרים] ד להביא שבמעשה כישראל צריך וכי' | מר להביא (מ ג' כל דבר) שמעשה וכי', ל להביא את הגרים שמעשה בישראל להביא גרים | המוסגר רק לר | 16 ככם] רק ל | 17 ד מצח אהרן | תמיד] ט ח' | להם] ד ח' |

ה' (שמות כח לח) אין לי אלא הציץ מרצה לישראל לגרים מנין ת"ל ככם כגד יהיה לפני ה': תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגד הגד אתכם, בא הכתוב והשוה את הגד לאורח בכל מצות שבתורה (פליק פיסקא)

(קי) וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כבאכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה, ר' ישמעאל אומר שינה הכתוב ביאה זו מכל ביאות שבתורה שבכל ביאות שבתורה הוא אומר והיה כי תבאו אל הארץ והיה כי יביאך ה' אלהיך וכאן הוא אומר כבואכם ללמדך שכיון שנכנסו ישראל לארץ מיד נתחייבו בחלה: אשר אני מביא אתכם שמה, מיכן אתה אומר פירות ח"ל שנכנסו בארץ חייבים בחלה יצאו מיכן לשם ר' אליעזר מחייב ור' עקיבא פוטר. ר' יהודה אומר פירות ח"ל שנכנסו לארץ ר' אליעזר פוטר שנא' והיה כאכלכם מלחם הארץ >להוציא את של ח"ל ור"ע מחייב שני שמה בין של ארץ בין של ח"ל יצאו מיכן לשם ר"א מחייב שני והיה כאכלכם מלחם הארץ בין בארץ ובין בח"ל ור"ע פוטר שני שמה שם אתה חייב חוץ לשם אתה פוטר <

והיה כאכלכם מלחם הארץ למה נאמר לפי שהוא אומ' ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה שומע אני אף שאר פירות במשמע הרי אתה דן נאמר כאן לחם ונאמר להלן לחם מה לחם האמור להלן חמשת המינין אף לחם האמור כאן חמשת המינין ואלו הן חיטים ושעורים וכוסמין ושכולת שועל ושיפון יצאו אורו ורוחן והפרגים והשימשמים שאינן באים לידי מצה וחמץ אלא לידי סרחון.

תרימו תרומה לה', בתרומה גדולה הכתוב מדבר או אינו אלא בתרומת חלה כשהוא אומר חלה תרימו תרומה הרי תרומת חלה אמורה הא מה אני מקיים תרימו תרומה לה' בתרומה גדולה הכתוב מדבר דברי ר' יאשיהו ר' יונתן אומר לפי שהוא אומר >ראשית דגןך תירשך ויצהרך (דברים יח ד) חובה אתה אומר חובה או אינו אלא רשות ת"ל תרימו תרומה לה' חובה ולא רשות.

2 תורה וכו' לכם מ' | יהיה וכו' אתכם ד' ח' | 3
למ לכל:
(קי) 4 לאמר וכו' אליהם ד' ח' | 5 ר' ישמעאל מ
ח' | 6 טר שכל | לר תבא | 7 אלהיך ד' ח' | בכוואכם
ט' ג' אל הארץ | ישראל ד' ח' | 8 מיד מ' ח' וכן אר"ז
הלכ' חלה סרי"ג | ל נתחייבו ישראל | ט מכאן אמרו |
9 מ של ח"ל | טר לארץ | בחלה ד' ג' ובמער |
10 אומר ד' ג' אפילו, ל' ג' אף | מ מח"ל | שנכנסו לארץ |
ט"ל אר"ז שם ח' | 11 המוסגר ד' ח' | ר להוציא את
שבחוצה לארץ | שני שמה וכו' | ר שני' והיה כאכלכם מלחם
הארץ בין בארץ בין בחוצה לארץ ור"א פוטר שני שמה
שמה אתה חייב חוץ לשם אתה פוטר יצאו מכאן וכו' |
שני' וכו' פוטר ט ח' | ל אר"ז שם שני' שמה שם אתה
חייב חוץ לשם אתה פוטר | 12 מ שני' מלחם הארץ ואפילו
בח"ל | 14 והיה וכו' הארץ ד' ח' | 15 חלה תרימו תרומת
רק ט | ד כאן לחם עוני | 16 אף ט ג' כאן | 18 ט
לידי חמוץ אלא | 19 לה' ד' ח' | או אינו וכו' מדבר
שורה כאן ל' ח' | אינו מ' ג' מדבר | 20 תרומת ד' ל
ח' | טמ מה ת"ל | 21 ד תרומת ה', ר תרומת לה' | ר'
יונתן אומר מר ח' | 22 המוסגר ד' ח' | ראשית ל מעשר

ופרק י"ח ב' ולקמן פ' ק"י ופ' קל"ד וס"ז בהעלתך ט' ר':
1 אין לי וכו', עיין ס"ז: 3 שבתורה. עיין לעיל פ' ע"א:
(קי) 8 נתחייבו בחלה. לעיל פ' ק"ז וירושל' חלה נח
ע"ב ועלה ס ע"ד ובבבלי כתובות כ"ה. גדה מ"ז. ותוספתא
מנחות פ"ו ה"כ: 9 בחלה. עיין מלאכת שלמה חלה פ"ד
וזה כג' הדפוס המשובשת כאן, ועיין רמב"ם פ"א מהלכות
תרומות פ"א הכ"ד ובהשגות שם: 13 פטור. עיין במשנה
שם ובירושלמי: 18 סרחון. חלה פ"א מ"א ומנחות פ"י
מ"ז מכלתא בא פ"ז וירושלמי ריש חלה ופסחים ל"ה.
ות"י ועיין פ' רגמ"ה מנחות ע': שפ' סרחון שמתגדלין אבל
אין מחמיצין: 21 בתרומה גדולה וכו', דצריך להפריש חלה
מת"ג אם עשה עיטה מן הטבל רד"ף לפי הירושל' נו ע"ד
וא"נ רק כפשוטו דתרומה דהבא היינו ת"ג אע"ג דהדרש
בהשקפה ראשונה רחוק מפשוטו של מקרא: — לפי שהוא
אומר ראשית וכו'. כ"ה בכל הנוס' חוץ מג' הדפ' וכ"ה גם
בהשגות הרמב"ן לסה"מ שרש י"ב ובג' זו אחזו המפרשים
ולפ"ז יש לומר דדברי ר' יונתן לקמן פ' קכ"א אשגיה
מכאן או שכל מתנות כהונה נשנו שם ד"ר אבל מצד הסברא
נראה לי יותר לקיים ג' הדפ' ולפרש דהא דאמר לקמן הרי שלא
הפריש חלה מן העיסה וכו' מקומו לעיל קודם מכאן אמרו
וכו' ושייך לדברי ר' יונתן וע"י הראיה מן המשנה נפסק
המשך הדבור וה"ק דאי מן הכתוב והיה כאכלכם וכו' לא
הוה ידעינן מתי יכול להפריש חלה ואצטריך קרא דראשית
עריסותיכם ואי מן הכתוב דראשית עריסותיכם לא הוה

ראשית עריסתכם למה נאמר לפי שהוא אומר < והיה באכלכם מלחם הארץ
 שומע אני אף הקמחים במשמע ת"ל ראשית עריסתכם משתתערם מיכן אמרו אוכלים
 עראי מן העיסה עד שתתגלגל בחיטים ותיטמטם בשעורים גלגלה בחטים ומטממה
 בשעורים האוכל ממנה חייב מיתה כיון שנותנת מים מגבהת חלתה ובלבד שיהא שם
 חמשת רבעים קמח ועוד כדי שיהא בהן כשיעור שאין מפרישים חלה מן הקמח איוו
 5 היא גמר מלאכתה קרימתה בתנור דברי ר' עקיבא ר' יוחנן בן נורי אומר משתגלגל
 בחיטים ותטמטם בשעורים הרי שלא הפריש חלה מן העיסה שומע אני שלא יפריש
 חלה מן הלחם ת"ל והיה באכלכם מלחם הארץ > מכל מקום או יפריש מן העיסה
 אחת ומן הלחם אחת ויפריש שתי חלות ת"ל < כתרומת גורן כן תרימו אותה מה
 תרומת גורן אחת אף תרומת חלה אחת מה תרומת גורן עולה באחד מאה אף חלה
 10 כיוצא בה ומה תרומת גורן אם נפלה לתוך מאה מדמעת וחייבת בחומש אף תרומת
 חלה כיוצא בה דברי ר' יאשיה נם לו ר' יונתן אתה מקישו לתרומת גורן סתומה אני
 אקישנו לתרומת מעשר המפורשת א"ל ותינטל אחד מעשרה א"ל תינטל א"ל הרי הוא
 אומר כתרומת גורן כן תרימו אותה לתרומת גורן הקשתיה ולא הקשתיה לתרומת
 15 מעשר: מראשית עריסותיכם למה נאמר לפי שהוא אומר ראשית עריסותיכם
 שומע אני את הראשונה שבעיסות ת"ל מראשית עריסותיכם מקצתה ולא כולה.
 מראשית עריסותיכם, להביא לקט שכחה ופאה שחייבים בחלה שהיה בדין
 ומה שאר הפירות שחייבים במעשר פטורים מן החלה לקט שכחה ופאה שפטורים
 מן המעשר אינו דין שיהו פטורים מן החלה ת"ל מראשית עריסותיכם להביא לקט
 20 שכחה ופאה שחייבים בחלה.

ידעינן דיכול להפריש מן הלחם ואיצטרין קרא דוהיה
 באכלכם ולג' הספרים קשה דא"כ הדרשה דלקמן על והיה
 באכלכם אתיא ולא כר' יאשיה ודלא כר' יונתן ועיין גרסת
 המ"ח לקמן וצ"ע: 2 הקמחים. דקמח נקרא ג"כ לחם רד"ף
 אבל לא הביא שום ראיה לדבריו ולכאורה היה אפשר לומר
 דה"ק דבקרא דוהיה באכלכם אינו מפורש מתי יפריש חלה
 וס"ד דיכול להפריש על הלחם בעודו קמח (ולפ"ז מכאן
 אמרו קאי אסיפא) אבל מאחר שלמדנו מראשית עריסותיכם
 דאינו יכול להפריש מן הקמח ע"כ דהכתוב והיה באכלכם
 בא ללמד דיכול להפריש אף מן האפיו וג"ו דוחק ועוד
 דלפי פ' זה יותר היה לו לומר לפי שב' כתרומת גורן תרימו
 אותה שומע אני אף החטים והקמחים במשמע והגר"א מסרס
 ומגיה כל המאמר: — מיכן אמרו. חלה פ"ג מ"א ובמשנה
 שם ג"א ובלבד שלא יהא שם חמשת וכו' ועיין בירוש' שם:
 5 איוו היא וכו'. חלה שם מ"ו: 8 מכל מקום וכו'. הגרסא
 שבפנים לא מצאתי רק במ"ח ולכאורה נפלאה היא עד מאד
 דרק לפ"ז מדויק הלשון מה תרומת גורן אחת וכו' אבל
 לתרומת גורן סתומה וכו' וכי מאי ג"מ בין סתומה
 למפורשת הא ר' יאשיה לא מיירי כלל בשעור חלה ואם
 באנו לקיים ג' המ"ח צ"ל דאיזה חסרון בכאן ואולי אחר
 הדרשה דאף חלה צ"ל דבור חדש. כתרומת גורן כן תרימו
 אותה מה תרומת גורן אין לה שעור אף חלה אין לה שעור
 (עיין ברש"י) מה תרומת גורן עולה וכו' וצ"ע: 10 עולה
 וכו'. חלה פ"א מ"ט: 14 לתרומת מעשר. עיין תוספ' יומא
 כ"ד. ד"ה מתרומת מעשר: 16 הראשונה שבעיסות. כשבא
 לארץ וקשה דהא כתיב לדורותיכם ועיין רד"ף ואולי יש
 ליישב לפי הג' אף הראשונה וכו' ובסהתרה פ' דס"ד

2 במשמע] מ' ח' | ד ל מ ר מראשית | ד משיתערס |
 לר מכאן אתה אומר | 3 ר עריי | גלגלה | ד בלבלה,
 ל גלגל | 4 כיון | ד כאן | ר שהיא נותנת | דל שתהא |
 5 ועוד | מר ח' | כדי | טמר ח' | שיהא | מר שיש |
 בהן | ד ח' | ד קמח מן החלה | 6 ל מלאכה | ד ד עד
 שיתגלגל, ל עד שתיגלגל, ט שתתגלגל | 7 ד ומטמטם
 ל וטימטמה | 8 חלה | טמר ח' | ט ת"ל מלחם הארץ
 תרימו תרומה | ת"ל וכו' ת"ל | ר ח | והיה וכו' ת"ל |
 ל ח' וכן יראים עמוד קפ"ו וסמ"ג עשין קמ"א וא"ו סי'
 רכ"ו | המוסגר רק מ' | 9 כן תרימו אותה | ר ח' |
 10 תרומת בפעם הא' | ט תרימו | תרומת | דל ח' | למ
 ומה | ד גורן נדמעת עולה | מ במאה ואחד | אף חלה
 וכו' גורן | טמר ח', ד אף זו | 11 אס | ט ואם, מ
 שאם | מ מדומעת | ד וחייבים | 12 ד ר' יונתן אומר |
 מ ואני אקישו, ל ואני מקישו, ט אני אקיש בו | 13 ט
 מ מפורשת | א"ל | ט ח' | ותינטל | למ תינטל, ר א"כ
 תינטל | מ אחת | 14 מ הקשתי אותו | דל הקשתה.
 הקשתה | הקשתיה בפעם הב' | מר ח' | 16 את | ט ח',
 למ אף | הראשונה | מ ראשית | מ שבעריסות | עריסותיכם
 מ ח' | מקצתה וכו' עריסותיכם | ר ח' | 17 מראשית | ט
 ח' וכן סמ"ג שם | 18 ט"ל פירות, מ מינין | ר במעשרות
 19 מ המעשרות |

מראשית עריסותיכם, להוציא שאר פירות שפטורים מן החלה שהיה בדין
ומה לקט שכחה ופאה שפטורים מן המעשר חייבים בחלה שאר פירות שחייבים
במעשר אינו דין שיהו חייבים בחלה ת"ל לחם <נאמר כאן לחם ונאמר להלן לחם>
מה לחם האמור להלן מחמשת המינים אף לחם האמור כאן מחמשת המינים.
5 מראשית עריסותיכם, שומע אני אף עיסת תרומה ועיסת מעשר שני במשמע
ת"ל חלה תרימו תרומה את שהמורם קודש והשאר חולין ולא שזה וזה קודש אבל
אמרו עיסת מעשר שני בירושלם חייבת בחלה.
תתנו לה' תרומה למה נאמר לפי שהוא אומר חלה תרימו תרומה אבל לא
שמענו שיעור חלה ת"ל תתנו לה' תרומה עד שיהא בה כדי מתנה לכהן מיכן אתה
אומר שיעור חלה של בעל הבית אחד מעשרים וארבעה ושל נחתום אחד מארבעים
10 ושמונה <אמר ר' יהודה מפני מה אמרו חלה של בעל הבית אחד מכ"ד ושל נחתום
אחד מארבעים ושמונה> לפי שהאיש עינו יפה והאשה עינה רעה וכשתפחות לא
תפחות מארבעים ושמונה לכך נאמר תתנו לה' תרומה עד שיהא בוה כדי מתנה לכהן
ובוה כדי מתנה לכהן מיכן אמרו בעל הבית שעושה משתה לבנו אחד מעשרים וארבעה
והאשה שהיא עושה ומוכרת בשוק אחד מארבעים ושמונה נטמאת עיסתה שונגת או
15 אנוסה אחד מארבעים ושמונה נטמאת מזידה נוטלת אחד מעשרים וארבעה כדי שלא
יהיה חוטא נשכר ר' שמעון בן יוחי אומר אפילו לא עלה בידו אלא אחד מששים יצא
ובלבד שלא יתכוין.
לדורותיכם, להביא את עיסת שביעית שהיא חייבת בחלה שהיה בדין מה
שאר פירות שחייבים במעשר פטורים מן החלה עיסת שביעית שפטורה מן המעשר
20 אינו דין שתהא פטורה מן החלה והרי לקט שכחה ופאה יוכיחו שפטורים מן המעשר
וחייבים בחלה והן יוכיחו לעיסת שביעית שאע"פ שפטורה מן המעשר שתהיה חייבת
בחלה לא אם אמרת בלקט שכחה ופאה שמינם חייבים במעשרות לפיכך חייבים
בחלה תאמר בעיסת שביעית שמינה פטור מן המעשרות לפיכך תהיה פטורה מן החלה

1 מראשית ג' ר"ה אבל דטלמר ראשית | להוציא ט
ר"ה אבל דלמר להביא | ר את שאר הפירות | ט
הפירות | 2 חייבים ד חייבים | ר הפירות | 3 המוסגר
ד ח' | 6 שהמורם ל, ש"ג שמורם | ט חול | ט זה וזה |
7 ט חייבין | 9 ת"ל דל ח' | מתנה ט תרומה | ט
לר מכאן אמרו | 10 מר ושל נחתומים, טר ונחתום |
אחד מ ח' | מ ארבעים | 11 המוסגר ד ח' | חלה ר
ח' | חלה של מ ח' | מ ושל נחתומים, טר ונחתום |
12 אחד למ ח' | מ ארבעים | טר מפני | מ ואשה |
טר ושל אשה | וכשתפחות ט ובבית תפחות | 13 לכך
נאמר מ ח', טר נאמר, ל שנאמר | תרומה מ ח' | ט
סיהו | ד בה כדי תרומה | 14 ל מאיכן אתה אומר |
ל שעשה | דל לבניו | 15 מ ואשה היא | טל שעושה |
בשוק ט ח' | 16 ט אונסת | נטמאת למ ח' | מזידה ד מן ידה | אחד ר ח' | כדי טלר ח' | 17 טלר עלת, מ
עלתה | בידון דל ח' | 19 את למ ח' | עיסת ט פירות | ט מר שתהא | ל שחייבת | שהיה בדין וכו' בחלה בעמ'
הסמוך שורה א מ ח' | 20 ד ופטורים | 21 ל שפטורה | מן החלה ד בחלה | טלר הרי | ל שפטורה מן המעשר
וחייבת | 22 ט שפטורים | 23 שמינם ט שאינם | חייבים ד חייבת, ר"ה חייב | ר ר"ה במעשר | 24 שמינה ד שמינ',
ט שאינה | פטור ד פטורים, ט פטור' | טלר המעשר:

דאם לש כמה עיסת דיתן הראשונה והשאר פטורות וצ"ע
ועיין ברש"י ורא"ם: — ולא כולה חלה פ"א מ"ט: 17
מראשית וכו', כל הכתוב מיותר והגר"א מגיה ראשית:
20 שחייבים בחלה חלה פ"א מ"ג: 1 מראשית וכו', הגר"א
מוחק כל זה וג' או יהיו שאר פירות חייבין בחלה ומה
לקט וכו': 5 ועיסת מ"ש שלש חוץ לירושלים ועיין תוספתא
חלה פ"א ה' וסנהדרין קי"ב: 12 לפי שהאיש וכו', עיין
חלה פ"ב מ"ז ובתוספתא פ"א ד' ושם הג' משובשת וצריך
להגיה ע"פ הירושלמי נח ע"ד: 13 לכך נאמר וכו', נראה
דצריך להשלים ע"פ התוספתא שם וחכמים אומרים לא מן
השם הוא זה אלא ב"ה עיסתו מעוטה נחתום עיסתו מרובה
לכך נאמר וכו' ועיין במ"ע: 17 נשכר חלה שם: — יצא.
עיין תוספתא פ"א ח': 19 לדורותיכם וכו', כמו כן דורש

ת"ל לדורותיכם להביא את עיסת שביעית שתהא חייבת בחלה מיכן אמרו האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה חייב מיתה (סליק פיסקא)
 (קיא) וכי תשגו ולא תעשו ע"ז היתה בכלל כל המצוות שהצבור מביא עליה פר והרי הכתוב מוציאה מכללה להחמיר עליה ולידון בקבועה שיהא צבור מביא עליה <פר ושעיר> פר לעולה ושעיר לחטאת לכך נאמרה פרשה זו: וכי תשגו ולא תעשו, בע"ז הכתוב מדבר אתה אומר בע"ז הכתוב מדבר או אינו אלא באחת מכל מצות האמורות בתורה ת"ל והיה אם מעני העדה נעשתה לשגגה יחד הכתוב מצוה זו אמורה בפני עצמה ואיזו זו ע"ז אתה אומר זו ע"ז או אינו אלא אחת מכל מצות האמורות בתורה ת"ל וכי תשגו ולא תעשו כאו כל המצות ללמד על מצוה אחת מה העובר על כל המצות פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים בתורה אף העובר על מצוה אחת פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים בתורה <ואיזו זו ע"ז> שני לעבור בריתו (דברים יז ב) ואין ברית אלא תורה שני אלה דברי הכרית (שם כח סט). רבי אומר נאמר כאן כל ונאמר להלן כל מה כל האמור להלן בעבודה זרה הכתוב מדבר אף כל האמור כאן בעבודה זרה הכתוב מדבר: אשר דבר ה' אל משה, מנין אתה אומר שכל המורה בע"ז כופר בעשרת הדברות ת"ל אשר דבר ה' אל משה ולהלן הוא אומר וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר (שמות כא) אחת דבר אלהים וגו' (תהלים סב יב) הלא כה דברי כאש נאם ה' (ירמיה כג כט). מנין אף כמה שנצטוו משה ת"ל את כל אשר צוה ה' אלהים ביד משה מנין אף כמה שנצטוו נביאים ת"ל מן היום אשר צוה ה' ומנין אף כמה שנצטוו אבות ת"ל והלאה לדורותיכם ומדיכּן התחיל הקב"ה לצוות את <האבות> שני ויצו ה' אלהים על האדם (בראשית ב טו) מנין הכתוב שכל המורה בע"ז כופר בעשרת הדברות וכמה שנצטוו משה וכמה שנצטוו הנביאים וכמה שנצטוו אבות וכל הכופר בע"ז מודה בכל התורה כולה.

לדורותיכם בעומר לענין שביעית מנחות פ"ד ועיין לעיל פ' ק"ט: 1 מיכן אמרו וכי. שביעית פ"ט מ"ט בכורות י"ב: (קיא) 4 ולידון בקבועה. הגר"א מוחק ב' תיבות אלו ואולי צ"ל להחמיר עליה שיהא צבור וכי לחטאת ולידון בקבועה ועיין לקמן פ' קי"ב ופ' בקבועה דמביא שעירה ת"כ חובה פרק י"ב תוספתא הוריות פ"א י' ובבלי שם ט"ז: 6 או אינו אלא וכי. צ"ל אלא בכל מצות האמורות וכי ד"א והגר"א ועיין מכילתא בא פ"ה וס"ז והוריות ח'. ודרשת תנא דבי ר"י איזו היא מצוה שנאמרה בתחלה יש לפרש דר"ל מצוה שנאמרה לאדם הראשון ועיין לקמן: 8 אלא אחת וכי. כלומר מצוה אחרת המורה: 10 ומפר ברית. שכתר הקב"ה עם ישראל: — ומגלה פנים בתורה. שמחציה פניו כנגד התורה, ר"ה ועיין לקמן פיסקא קי"ב: 12 דברי הברית. עיין מדרש תנאים דברים שופטים שם: 13 כלי. כל תמונה, ר"ה: 17 נאם ה'. עיין לעיל פ' מ"ב: 18 נביאים. נראה דצ"ל אבות ולקמן נביאים ד"ר והגר"א או דג' בתחלה ת"ל והלאה לדורותיכם ולקמן ת"ל מן היום אשר צוה ה', עיין ג' ר"ה: 20 האדם. הוריות ח', סנהדרין נ"ו, ב"ר פט"ז ס"ו: 21 המורה בע"ז. ירושלמי גדרים לח ע"ב

(קיא) 3 מ בכלל כל המצות היתה וכל מצוה שהצבור דל מביאים | 4 מ והכתוב | מ הצבור | ל שהצבור מביאין | 5 פר ושעיר | ד ח' | ל נאמר | זון ר ח' | וכי וכי תעשון מר ח' | וכי וכי הברית שורה יב | ט ח' | 6 אתה וכי מדבר | למ ח' | הכתוב מדבר | ד ח' | 7 ל המצות | האמורות בתורה | ר שבתורה | והיה | ל ח' | לשגגה | מ ח', לר ר"ה בשגגה | 8 אמורה | רק ר"ה | זו ע"ז בפעם הב' | ל זה ע"ז, ד ע"ז, מ בע"ז | מר באחת | 9 ר מצות שבתורה | מצות | ל ח' | 10 מה | ל מן | על כל | מ מכל | בתורה | ד ג' ואיזו זו ע"ז שפורק עול ומפר ברית | אף וכי בתורה | לר ח' | 11 בתורה | מ ח' | ואיזו ע"ז | רק ל | 13 ל כאן...להלן | הכתוב מדבר | מר ח' | וכן בסמוך | הכתוב | ד ח' | וכן בסמוך | 14 דבר | מ אבל ש"ג צוה | לר את משה | ט צוה ה' אליכם | 15 ר בעשר דברות | 16 כל | ל ח' | האלה לאמר | ר ח' | לאמר | טמ ח' | וגו' | רק ט | 17 מ ומנין אף בכל מה שנצטווה | ד שני וכן בסמוך | 18 את וכי אלהים | מ ח' | אלהים | ל אליהם, ר אלהם, במקרא אליכם | מ ומנין גם כמה | מ הנביאים | מ למן | ר"ה ת"ל והלאה לדורותיכם | 19 ל ג' והלאה | במה | לר ח' | ר"ה ת"ל אשר צוה ה' והלאה | ל רשום בסימני המחיקה | ל והיכן | ד שהתחיל | 20 את האבות | ט ל ח', ד את האדם | אלהים | מ ח' | 21 מ כופר | ר בעשר דברות | מ האבות | מ הכופר בה כאלו מורה | כולה | מר ח' |

מ ח' | אלהים | ל אליהם, ר אלהם, במקרא אליכם | מ ומנין גם כמה | מ הנביאים | מ למן | ר"ה ת"ל והלאה לדורותיכם | 19 ל ג' והלאה | במה | לר ח' | ר"ה ת"ל אשר צוה ה' והלאה | ל רשום בסימני המחיקה | ל והיכן | ד שהתחיל | 20 את האבות | ט ל ח', ד את האדם | אלהים | מ ח' | 21 מ כופר | ר בעשר דברות | מ האבות | מ הכופר בה כאלו מורה | כולה | מר ח' |

- והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה, יחד הכתוב מצוה זו אמורה בפני עצמה ואיוו זו עיו: ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה למה נאמר שהיה בדין ומה אם במקום שאין הצבור מביא פר לעולה מביא פר לחטאת כאן שהצבור מביא פר לעולה אינו דין שיביא פר לחטאת ת"ל ועשו כל העדה פר וגו': ומנחתו ונסכו, לעולה או אף לחטאת ת"ל כמשפט כסדר האמור: ושעיר עזים אחד 5 לחטאת למה נאמר שהיה בדין ומה אם במקום שאין הצבור מביא פר לעולה מביא שני שעירים לחטאת כאן שהצבור מביא פר לעולה אינו דין שיביא שני שעירים לחטאת ת"ל ושעיר עזים אחד לחטאת.
- וכפר הכהן על כל עדת בני ישראל, מנין אתה אומר שאם עיכב אחד מן השבטים ולא הביא שהוא מעכב את הכפרה ת"ל וכפר הכהן על כל עדת בני ישראל 10 ונסלח להם שומע אני בין שונגין בין מוידין ת"ל כי שגגה היא. ר' אליעזר אומר בא הכתוב לעשות ודון הצבור כשגגה <שאפילו הן מוידין יהו לפניו כשגגה> לכך נאמר כי שגגה היא. רבי אומר מנין אתה אומר שאם היו מקצת צבור שונגים ומקצתן מוידים שיהיו לפניו כשגגה ת"ל כי שגגה היא.
- והם הביאו את קרבנם אשה לה', ר' יאשיה אומר שבט שעשה 15 על הוראת בית דינו ועשו שאר שבטים מנין שיהו מביאים על ידיו ת"ל והם הביאו את קרבנם אשה לה'. ר' יונתן אומר אין לי אלא אותו שבט שעשה על הוראת בית דינו שהוא מביא עשה על הוראת בית דין הגדול מנין ששאר שבטים מביאים על ידיו ת"ל והם הביאו את קרבנם אשה לה'. ר' יהודה אומר שבט שעשה על הוריית בית דינו אותו שבט חייב ושאר כל השבטים פטורים עשה על הוריית בית דין הגדול 20 אותו שבט מביא פר ושאר כל השבטים מביאים על ידיו ומה הן מביאים על ידיו שנים עשר פרים. ר' שמעון בן יוחי אומר <שלשה עשר שר' שמעון בן יוחי אומר> פר אחד לביד בדיא בשאר מצות אבל בעיו מתחייב פר ומתחייב שעיר פר לעולה ושעיר

1 והיה וכו' לחטאת שורה ח' מ' ח' | נעשתה לשגגה ר' ח' | ט"ל בשגגה | אמורה ט"ר ח' | 2 אחד לעולה| כן הוא בריה, דר' ח' | אחד ט' ח' | לעולה ל' ח' | 3 ל מביאין וכן בסמוך | 4 ד שמביא, ל שמביאין | וגו' רק ר' | 5 אין ל ומנין | 6 לחטאת ד ח' | לר מביאין | ל מביאין וכן בסמוך | 7 ל שיביאו | 8 ט שעיר | 9 בני ישראל| מר' ח' | שאם ט ח' | 10 ד שהיה | 11 ונסלח להם| מ' ח' | ד שונג ... מויד | 12 המוסגר ד ח' | ל יהא | למר לפני | 13 היא ל ח' | מ הצבור | טר מוידין... שונגין | ד ומקצת | 14 דלמר לפני | ר שני | 15 את ר ח' | 16 דינו| דל דין | רמב"ן יום | 17 אותן רק מ | טמ בהוראת | ד דין | דינו ל ג' אותו שבט חייב וכן ד | 18 מ שהוא חייב ומביא | עשה וכו' הגדול| מ ח' | עשה ט ח' | ר"ה ע"פ הוראת | מ מנין שאר שבטים שמביאין | ד ידו | 19 ד שני | אשה לה| מר ח' | 20 חייב ט מביא | למ שאר | כל טמר ח' | טר שבטים | 21 טמר ושאר שבטים | על ידיו בפעם הב' | מ ח' | דר ידו | 22 המוסגר דר ח' | ל עשרה | מ עשר פרים | 23 אחד מ ח' | ט ע"ז | פר בפעם הב' ד ח' |

3 שאין הצבור וכו'. בשאר כל המצוות: 7 לחטאת. ביי"ב: 12 ודון הצבור וכו'. הוריות פ"א מ"ד וצ"ע, ואולי יש ליישב לפי הירושלמי דמשמע דלאו בכל ענין במזידים פטורים מדפריך וכו' יש שונג למויד (נראה דצ"ל ומויד) ליחיד אצל הוראת ב"ד: 13 מקצת צבור שונגין. ס"ל דבמקצתן שונגין כאלו רובן שונגין ועיין רד"ה: 17 אין לי וכו'. אינו מבואר ובמ"ע פ' דר' יונתן ור' יהודה פליגי אדר' יאשיה וס"ל דבהוראת בית דינו של שבט לעולם רק אותו השבט חייב ובהוראת בית דין הגדול ר' יונתן אית ליה דשבטים שעשו מעצמן מביאין ע"י השבט שעשה ע"פ ב"ד הגדול ורבי יהודה אית ליה דאפילו לא חטאו כלל מביאין ע"י השבט שעשה ע"פ ב"ד אבל הלשון אין לי וכו' משמע דר' יונתן להוסיף אדר' יאשיה באי. ונראה דהעיקר כג' המ"ח דלא גורס עשה על הוראת ב"ד הגדול ולפ"ו הפ' פשוט דרבי יונתן אית ליה גרירה אפי' בהוראת ב"ד של שבט כר' יוסי בר יהודה בתוספתא הוריות פ"א ח', ור' יהודה לית ליה גרירה אלא דוקא בהוראת ב"ד הגדול: 21 ומה הן מביאין. מלשון המשנה הוריות פ"א מ"ה משמע דשאר שבטים שלא חטאו אינם מביאים רק פר אחד וכן משמע מת"כ פרשה י"ד אבל לשון הגמרא שם ושאר שבטים וכו' מביאים ע"י פר פרי. ועוד שינוי אחר שם דממתניתין משמע דר"ש לית ליה גרירה וכן משמע מן הת"כ, וכן איתא להדיא בירושל' ואולי מה הן מביאין מלתא באפי' נפשה היא וצריך למחוק מלת ע"י והשתא אתי שפיר סוף הברייתא רוב השבט וכו' רוב הצבור וכו' וה"ק אימתי מביאים י"ב פרים אם כל

לחטאת לכך נאמרה פרשה זו, רוב השבט ככל השבט רוב הצבור ככל הצבור: והם הביאו את קרבנם אשה לה' זו עולה, וחטאתם זו חטאת, על שנגתם זה <פר העלם דבר של צבור על שנגתם שיהא> חטאתן כשנגתן מה שנגתן ככל המעשים אף חטאתם ככל המעשים.

ונסלח, אין לי אלא אנשים נשים מנין ת"ל ונסלח לכל עדת בני ישראל: ולגר הגר בתוכם, לפי שמעשה בישראל צריך להביא את הגרים <שבכל מקום שמעשה בישראל צריך להביא את הגרים> כי לכל העם בשגגה, להוציא את המשיח שהיה בדין הואיל וצבור מביא קרבן על כל המצות ומביא קרבן על ע"ז ומשיח מביא קרבן על כל המצות ומביא קרבן על ע"ז אם למדתי לצבור כשם שמביא קרבן על כל המצות <כך מביא קרבן על ע"ז> אף משיח הואיל ומביא קרבן על כל המצות יביא קרבן על ע"ז ועוד ק"ז ומה אם במקום שאין הצבור מביא פר משיח מביא פר כאן שהצבור מביא פר אינו דין שמשיח מביא פר, ת"ל כי לכל העם בשגגה להוציא את המשיח (סליק פיסקא)

(קיב) ואם נפש אחת תחטא בשגגה, ע"ז היתה בכלל כל המצות שהיחיד מביא עליהם כשבה או שעירה נשיא מביא שעיר משיח ובית דין מביאים פר הרי הכתוב מוציאה מכללה להחמיר עליה ולידון בקבועה שיהו יחיד ונשיא ומשיח מביאים עליה עז בת שנתה לחטאת לכך נאמרה פרשה זו. בע"ז הכתוב מדבר אתה אומר בעבודה וזה הכתוב מדבר או אינו אלא באחת מכל מצות האמורות בתורה אמרת כמה הענין מדבר בע"ז. ר' יצחק אומר בע"ז הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא באחת מכל מצות האמורות בתורה הרי אתה דן צבור היה בכלל והוציאו הכתוב מכללו ושינה את קרבנותיו ויחיד היה בכלל והוציאו הכתוב מכללו ושינה את קרבנותיו מה להלן

השבטים או עכ"פ רוב הצבור חטאו אבל לפי הג' שלפנינו קשה למאי צריך רוב הצבור אם גם שבט אחד או רובו מביאים י"ב לר"י וי"ג לר"ש: 3 כשנגתן. ובהים מ"א. ת"כ חובה ריש פ"ד וס"ו: 7 הגרים. עיין לעיל פ' ל"ט: 8 והצבור וכו'. צ"ל והצבור מביא קרבן על כל המצות ומשיח מביא קרבן על כל המצות אם וכו' רד"ף, והגרא מגיה והצבור מביא פר על כל המצות ומשיח מביא פר: 11 שאין הצבור וכו'. ק"ל ביר"כ, נ"א הביאה הרד"ף בשם מהר"ס שאין הצבור מביא פר ושעיר היינו בשאר כל המצות וא"נ: 12 ת"ל כי לכל העם בשגגה. דמשמע שגגת צב"א ולא שגגת יחיד, וא"ת הא לקמן יליף לה מן תורה אחת תירץ בז"ר דהתם יליף דאינו מביא פר כמו בשאר מצוות וכאן דאינו מביא פר ושעיר כצבור, ועיין ג' הילקוט כאן שצבור מביא פר ושעיר ואפשר ג"כ להלשון בתהלה נשתבש מלקמן והספק הוא אם חטא עם הצבור אם מתכפר לו עם הצבור דסד"א הואיל ויצא מכלל עם בשאר מצוות לדון בפר כצבורי. ועוד דמצאנו ג"כ ביר"כ דכל העם מתכפרים בשעיר המשתלח והוא מתכפר בוודוי הפר (לדעת ר"ש) יהיה צריך כפרה לעצמו ועיין בס"ז וצ"ע: (קיב) 16 להחמיר עליה. עיין לעיל פ' קיא' ואולי צ"ל להחמיר עליה שיהא צבור מביא פר ושעיר ולדון וכו':

1 [זו] טמר ח' | 2 לה' ר ח' | וחטאתם | ר וחטאת | מ זה חטאת | זו חטאת | מ זו שעיר | זה וכו' חטאתן | פ"ז ח', דט"ל ר זו חטאתן | 3 ד ומה | דר ככל... ככל (ר בכל) פ"ז לכל ...לכל | 4 המעשים בפעם הב' | מ ג' ביותרת ושתי כליות | 5 ונסלח | מ ג' לכל עדת | ישראל | ד ג' בשגגה | 6 בתוכם, ר אתכם | שבכל וכו' הגרים | דל"ר ח' | שבכל וכו' ט ובכל מקום שמביא את ישראל וכו' | 7 מ המשיח שהציבור מביא קרבן על כל המצות ומביא קרבן על ע"ז ומשיח מביא קרבן על כל המצות ואינו מביא קרבן על ע"ז והשאר בשמט | 8 הואיל וציבור | טר ציבור | דט מביאים | 9 כל בפעם הא' | ד ח' | 10 המוסגר ד ח' | אף | ל כך | הואיל ומביא ... יביא | ד, ש"ג כשם שמביא ... כך (ר ח') מביא (ט מביאין) | 12 פ"ן ט ג' ושעיר | פ"ן בפעם הב' | ל ח' | ל להוציא כהן משיח:

(קיב) 14 מ ע"ז בכלל היתה בכל המצות | 15 עליהם טל"מ עליה | מביא | דל"ר ח' | 16 ד מוציאם מכללם | ר"ה שיהיה, ל שיהא | ר"ה היחיד | מ נשיא יחיד ומשיח | 17 [זו] מר ח' | אתה וכו' מדבר | רק ד | 18 ר או באחת | אלא | ד ח' | 19 דל"ר ענין | מדבר בפעם הב' | ר ג' אתה אומר בע"ז הכתוב מדבר | מדבר בפעם הג' | ל מ ח' | באחת מכל | מ בכל | 20 בתורה | ר ח' | ד בכלל היתה | 21 ר"ה קרבנם | ר"ה קרבנו |

בע"ז הכתוב מדבר אף כאן בע"ז הכתוב מדבר: ואם נפש אחת תחטא בשגגה, להוציא את המזידה: והקריבה עז בת שנתה לחטאת, זה בנה אב כל מקום שנאמר עז צריך שתהא בת שנתה: וכפר הכהן על הנפש השוגגת, חטאים שבידו הם נרמו לו שיבוא לבית החטאת: בחטאה בשגגה, להוציא את דקדוקי ע"ז שהיה בדין ומה אם מצות קלות הרי הוא חייב על דקדוקיהם ע"ז חמורה אינו דין שהיא חייב על דקדוקיה ת"ל בחטאה בשגגה להוציא את דקדוקי ע"ז: וכפר עליו, להוציא את הספק שהיה בדין ומה אם מצות קלות הרי הוא חייב על ספיקן ע"ז חמורה אינו דין שהיא חייב על ספיקה ת"ל וכפר עליו להוציא את הספק: ונסלח לו, סליחה נמורה ככל הסליחות שבתורה.

10 האזרח בכני ישראל למה נאמר לפי שהוא אומר כל האזרח בישראל ישבו בסוכות (ויקרא כג מב) שומע אני אף הנשים במשמע ת"ל כל האזרח בכני ישראל זה בנה אב ככל מקום שנאמר אורח בזכרים הכתוב מדבר. ד"א האזרח בכני ישראל למה נאמר שהיה בדין ישראל נצטוו על ע"ז והגוים נצטוו על ע"ז אם למדתי לישראל שמביאין על שגגת ע"ז אף הגוים מביאים על שגגת ע"ז ת"ל האזרח בכני ישראל ישראל מביאין על שגגת ע"ז ואין הגוים מביאים על שגגת ע"ז: תורה אחת יהיה לכם ליחיד ולנשיא ולמשיח שהיה בדין הואיל וצבור מביא קרבן על כל המצות ומביא קרבן על ע"ז >ומשיח מביא קרבן על כל המצות ומביא קרבן על ע"ז< אם למדתי לצבור שכשם שמביא קרבן על כל המצות כך מביא קרבן על ע"ז ועוד ק"ו ומה אם במקום שאין הצבור מביא פר >משיח מביא פר כאן שהצבור מביא פר< אינו

1 בע"ז בפעם הב"ז ט ע"ז | 2 לחטאת ד ח' | זה מר ח' | ל שבכל, טמר בכל | 3 עז | ט ג' לחטאת, ר ג' בת שנתה | צריך טלר ח', מ עד | ט תהא | וכפר וכר החטאת מ ח' | 4 לז ט ח' | לבית ד לידו | ט החטא | 5 הרי הוא ל ח' | 6 על דקדוקיה ד בדקדוקיה ל על דקדוקיה | דט וחטאה | וכפר במקרא לכפר | 8 ד ספיקם, ר הספק | וכפר עליו ד לכפר | לז ד ג' צבור ומשיח אין מביאין אשם תלוי | גמורה ד חמורה | 9 דל בכל | דל סליחות | 10 בישראל ל בבני ישראל | 11 מ נשים בכלל | כל האזרח ד ח' | כל טלר ח' | 12 זה מר ח' | טמ כל מקום | ד זכרים | 13 מ שנצטוו דל והגרים | 14 ד שמביא | דל הגרים | 15 דט מביא | דל הגרים | 16 שהיה עד סה"ד מ ח' | הואיל וצבור מר צבור | ט מביאין | כל ד ח' | 17 המוסגר דט ח' | אם | ט ח' | 18 כן דמר ח' | ר ומביא | קרבן דמר ח' | ע"ז ר ג' ומשיח שכשם שמביא קרבן על כל מצות מביא קרבן על ע"ז | 19 פר ל ג' אשם | המוסגר ד ח' | כאן וכר פר בעמ' חסמ' שורה א | ל ח' | ט אינו דין שהמשיח, ר אינו דין שיבוא משיח |

2 המזידה בלא התראה, ועיין ת"כ חובה פרשה א—ב א"י: 3 חטאים שבידו. דשוגגת משמע דהרבה פעמים שגג ר"ה ולשון הפ"ז השוגגת בחטאה בשגגה לפני ה' חטאים וכו' ולפ"ז משמע דהשוגגת בחטאה בשגגה דורש ששגגה מפני שכבר חטאה בדברים אחרים ועיין ס"ו והגר"א וא"כ הדרשה להוציא דקדוקי ע"ז הוא כמו ד"א: 6 דקדוקי ע"ז. כגון גפוף ונשוק ודקדוקי שאר מצות כגון המערה בעריות ר"ה ז"א: 8 הספקי כבר נשאל הירשב"א (ס' תקנ"ג) על שיטת הספרי כאן דהא לא מצינו בתלמוד שום חלוק לענין אשם תלוי בין ע"ז ובין שאר מצות ועוד קשה איך יש למצוא דין אשם תלוי בע"ז שהיא ענין תלוי בלב ותירץ דאין הדברים אמורין אלא לענין משיח (ופ' זה המקור להג' צבור ומשיח וכו') ולענין קושיא השניה תירץ דמשכחת לה דין אשם תלוי בע"ז כגון שהיו לפניו ב' גלים אחד של מרקוליס ואחד של אבנים דעלמא וזרק ואינו יודע לאיזה זרק (והיה אפשר לתרץ ג"כ דמשכחת לה אליבא דר"א בהוריות פ"א מ"ב אבל כ"ז דוחק) ועיין במפרשים וצ"ע: — גמורה. כמו ת"כ חובה פרק ט' ה' ונסלח לו אין משיירין ליום הכפורים: 12 בזכרים וכו'. כלומר דמשתמש במלת אורח ומפרש בבני ישראל אבל אין ר"ל דבענין הפרשה לא נכללו נשים דהא ואם נפש כתיב ואף נשים בכלל ואפשר דהדרשה נעתקה מפ' אמור לכאן ונשנית שם בזה"ל שומע אני אף הגשים במשמע ת"ל האזרח וכי' ומאן דדרש הכי סבר דעיקר הכתוב למעט גוים אתי כמו דמפרש הכא בלשון השני אבל מדכתיב האזרח ומפרש בבני ישראל נלמד דאזרח לשון זכר הוא ובא"י פ' דאזרח ובני ישראל הוי מעוט אחר מעוט ואינו אלא לרבות ואזרח לחודיה הוי מעוט וכעין זה ירוש' ריש פ' מצות חליצה והגר"א מגיה כל המאמר ועיין ת"כ אמור פרק י"ז ט' ושם נ"א לרבות את הנשים ונ"ב להוציא כבגמ' סוכה כ"ח-ו ותקשו שם ממאי דמצינו ביר"כ דהאזרח לרבות וצ"ע. ועיין אגרות יש"ר אגרת ח', וגם Schwarz, Die hermeneutische Induktion, S. 205: 15 הגוים וכו'. ת"כ חובה פרשה א' א', שקלים פ"א מ"ה וס"ז: 17 ע"ז. צריך להשלים אף משיח הואיל ומביא קרבן על כל המצות יביא קרבן על ע"ז, ועיין התגה לעיל פ' קי"א:

אמור פרק י"ז ט' ושם נ"א לרבות את הנשים ונ"ב להוציא כבגמ' סוכה כ"ח-ו ותקשו שם ממאי דמצינו ביר"כ דהאזרח לרבות וצ"ע. ועיין אגרות יש"ר אגרת ח', וגם Schwarz, Die hermeneutische Induktion, S. 205: 15 הגוים וכו'. ת"כ חובה פרשה א' א', שקלים פ"א מ"ה וס"ז: 17 ע"ז. צריך להשלים אף משיח הואיל ומביא קרבן על כל המצות יביא קרבן על ע"ז, ועיין התגה לעיל פ' קי"א:

דין שיהא המשיח מביא פר ת"ל תורה אחת יהיה לכם ליחיד ולנשיא ולמשיח: לעושה בשגגה, ר' יהודה בן בתירה אומר הרי כל העושה מעשה בשגגה כע"ז מה ע"ז מיוחדת מעשה שחייבים על דוונה כרת ועל שגגתה חטאת אף כל העושה מעשה בשגגה מעשה שחייבים על דוונה כרת ועל שגגתה חטאת.

5 והנפש אשר תעשה ביד רמה, זה המגלה פנים בתורה כמנשה בן חוקיה את ה' הוא מגדף שהיה יושב ודורש בהגדה של דופי לפני המקום אמר לא היה לו לכתוב בתורה אלא וילך ראובן כימי קציר חטים (בראשית ל יד) ולא היה לו לכתוב בתורה אלא ואחות לוטן תמנע (שם לו כב) עליו מפורש בקבלה תשב באחיך תדבר בכך אמך תתן דופי אלה עשית והחרשתי דמית היות אחיה כמוך (תהלים נ כא) כסבור אתה שמא כדרכי בשר ודם דרכי המקום אוכיחך ואצרכה לעיניך (שם). בא ישעיה ופירש בקבלה הוי מושכי העון כחבלי השוא וכעבותות העגלה חטאה (ישעיה ה יח). תחילתו של חטא הוא דומה לחוט של כוכיא אבל סופו היות כעבות העגלה חטאה. רבי אימר העושה מצוה אחת לשמה אל ישמח לאותה מצוה לסוף שגוררת מצות הרבה והעובר עבירה אחת אל ידאג לאותה עבירה לסוף שגוררת עבירות הרבה שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה: את ה' הוא מגדף, ר' אלעזר בן עזריה אומר 15 כאדם שאומר לחבירו גדפת את הקערה וחיסרתה. איסי בן עקביא אומר כאדם שאומר לחבירו גדפת את כל הקערה כולה ולא שיירתה ממנה כלום: ונכרתה, אין הכרתה אלא הפסקה: הנפש ההיא, מזידה דברי ר' עקיבא: מעמיה, ועמה שלום.

2 מה ע"ז. ת"כ חובה פרשה א' ז', הוריות ח"י, וירושלמי שם מ"ו ע"ג: 6 את ה' וכו'. בכ"ל ליתא וכן משמע ולא גרס לה ר"ה וכן ליתא סנהדרין צ"ט, אבל במ"ח דפי' ובכ"ר איתא, ובמ"ח מתחיל כאן דבור חדש ומדקאמר לפני המקום ראה לגרסת הספרים דאת ה' הוא מגדף דרש בלשון גוטריקון שהיה דורש באגדות של דופי לפני המקום, ועיין באכער Die exeget. Terminologie I, S. 149: 8 תשב וכו'. וכתוב לעיל מניה ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי: 12 תחילתו וכו'. עיין מדרש תנאים דברים דף קל"א ובר' פכ"ב ס"ו, סנהדרין שם, סיכה ג"ב: 15 עבירה. לשון הפ"ז העושה מצוה אחת ישמח שסופו גורר וכו' עבירה אחת ידאג שסופו גורר וכו', וכן ילקוט המכירי ישעיה ה מצוה אחת ישמח לאותה מצוה לסוף שגוררת וכו' עבירה אחת ידאג שסופה להיות גוררת וכו' ופשוט דלפי הגרסא אל ישמח ואל ידאג דר"ל לאותה מצוה ולאותה עבירה בלבד כגרסת המ"ח אבות פ"ב מ"ד אדר"ג ג"א פכ"ה ונ"ב פל"ג, דברים רבה פ"ו ס"ד, תנחומא א' וב' כי תצא: 16 וחסרתה. ירושלמי סנהדרין כה ע"ב ובבלי כריתות ז': ופרש"י שם וחסרתה גם את העץ אבל מלבד דעיקר הפירוש קשה אי אפשר לפרש כן בלשון הספרי ונראה דחסרת כאן היינו שנטלת מקצת ואיסי בן עקביא אמר שלא שייך כלום וכעין זה יש לפרש לשון הברייתא בבבלי שם אלא דהתם נחית חד דרגא לראב"ע ולא יסי ולשון מ"א מן דדרש זה הכופר בעיקר כאדם האומר גדפת את הקערה ולא שיירת ממנה כלום ומן דאמר עבודה זרה כאדם האומר גדפת את הקערה ושיירת ממנה חצייה, ועיין ס"ז ותשובות הגאונים הוצאת הרבבי ס"י: 18 שלום. לעיל פיסקא ע':

1 ד ולעושה | 2 מעשה רק מ | ר שגגה | כע"ז וכו' | דל בע"ז כעושה בודון מה וכו' | מיוחדת | ט אמרת | 3 מעשה | מ ח' | ד ודונו... שגגתו | מ כך | אף וכו' | חטאת | ל ח' | מעשה | ד, ש"ג ח' | 4 מ ודונו... שגגתו | 5 והנפש וכו' חטאה שורה יב | ט ח' | ר זו מגלה | 6 את ה' הוא מגדף | ל ח' וכן ר"ה נראה דלא ג' לה | שהיה | למר ח' | מ באגדות | של ר"ה כ על | מ לפי | מ ואמר, ר או' | 7 אלא | דל ח' | 8 בתורה | דמ ח' | אלא | דל ח' | מ ועליו | ל מפרש | 9 ל אלא עשיתי | ד דמיתי היה אחיה | 10 שמא | מ ח' | 11 כחבלי וכו' חטאה | ר וגר' | השוא | ל ח' | וכעבותות וכו' חטאה | למ ח' | במקרא וכעבות | 12 תחלתו | ר כסבור | ר חט הזה דומה לכוכיא | מ חטא דומה | ל חטא למה הוא דומה | מ כחוט | למ כוכיא | מ וטופו עתיד להיות | ר עבות, דל כעבותות | 13 לשמה | טל מר ח' | דל על אותה מצוה | מצוה | מ ג' בלבד | לסוף שגוררת | ד ר שלסוף גוררת, מ כי לבסוף גוררת | 14 לאותה עבירה | לר ח', ד עליה | עבירה | מ ג' בלבד | לסוף שגוררת | דר שלסוף גוררת, מ כי לבסוף גוררת | ר לעבירות | שמצוה וכו' עבירה | ר ח' | 15 עבירה | ד עבירות | את וכו' כלום | ט ח' | ר"א וכו' אומר | ל ח' | 16 מ לאדם | מ חבירו | גדפת | מ, אבל ר"ה גירפתה, דלר גררתה (ר גרבתה) מן הקערה | מ ולא חסרת | ל עקיבא | 17 גדפת | מ אבל דל גררתה, ר גרבתה | את וכו' כולה | מ ח' | כולה | לר ח' | ולא וכו' | מ וחסרת | ל אין ונכרתה | 18 ד והנפש | במקרא מקרב עמה, ל מעמח | טמ בשלום |

כי דבר ה' בזה זה צדוקי ואת מצותו הפר זה אפיקורוס. ד"א כי דבר ה' בזה זה המגלה פנים בתורה ואת מצותו הפר זה המפר ברית בשר. מיכן אמר רבי אלעזר המודעי המחלל את הקדשים והמבזה את המועדות והמפר בריתו של אברהם אבינו אע"פ שיש בידו מצות הרבה כד"י הוא לדחותו מן העולם אמר כל התורה כולה אני מקבל עלי חוץ מדבר זה והו' כי דבר ה' בזה אמר כל התורה אמר מפי הקודש 5 ודבר זה משה מפי עצמו אמרו <זהו כי דבר ה' בזה>. ד"א כי דבר ה' בזה ר' מאיר אומר זה הלמד ואינו שונה לאחרים ר' נתן אומר זה היכול ללמוד ואינו לומד ר' נהוראי אמר זה שלא השגיח על ד"ת כל עיקר. ר' ישמעאל אומר בע"ז הכתוב מדבר שנאמר כי דבר ה' בזה שביזה על דבור הראשון שנאמר למשה מפי הגבורה אנכי ה' אלהיך לא יהיה לך אלהים אחרים על פני (שמות כ ב-): הכרת תכרת הנפש ההיא, 10 <ונכרתה הנפש ההיא שומע אני שלש כריתות בשלשה עולמות מה ת"ל> הכרת תכרת הנפש ההיא דברה תורה כלשון בני אדם: עונה בה, כל המתים במיתה מתכפרים אבל זו עונה בה כענין שנאמר ותהי עונותם על עצמותם (יחזקאל לב כו) או אפילו עשה תשובה ת"ל עונה בה ולא כל זמן שעשה תשובה וכן הוא אומר שחת לו לא בניו 15 מומם (דברים לב ה) כשמומם במ אינם בניו וכשאין מומם במ בניו הם ר' ישמעאל אומר עונה בה למה נאמר לפי שהוא אומר פוקד עון אבות על בנים (שמות כ ה) יכול אף ע"ז תהא נפקדת על בנים על שלשים ועל רבעים ת"ל עונה בה. בה עון תלוי ואין נפקדת לא על בנים ולא על שלשים ולא על רבעים. ר' נתן אומר סימן טוב הוא לאדם

1 ד כי את דבר וכן בסמוך | כי וכו' אפיקורוס ט ח' |
 זה צדוקי וכו' בזה שורה ב' ל ח' | 2 מר בבשר | 3
 המודעין ר ח' | 4 אבינו ר ג' והמגלה פנים בתורה |
 הוא ט ח' | ר"ה לידחות | אמר וכו' בני אדם שורה יג'
 ט ח' | אמר ל ח' | כולה לומר ח' | 5 עלן דל ח' |
 זהו דבר ח' | ר"ה מדבר זה עליו הכתוב אומר כי וכו' |
 אמר וכו' בזה שורה ו' ל ח' | אמר ר ח' | מ והאמר
 כל התורה משה אמרה מפי הגבורה | ר התורה כולה | ר
 הקב"ה | 6 ודבר וכו' מ חוץ מדבר זה ומפי עצמו וכו' |
 משה ר ח' | ותו ר ח' | המוסגר ד ח' | ד"א וכו' בזה
 לומר ח' | ר' מאיר ל רבי | 7 למ הלומד | לר למד |
 8 ל ר' שמעון | 9 ד את דבר | למ ראשון | ל שנאמר
 כי דבר ה' בזה לו למשה מסיני מפי הקב"ה | ר הקב"ה
 שנא' אנכי | 10 הנפש ההיא דר ח' | 12 המוסגר ד ח' |
 ונכרתה ר תכרת | ר"ה ר בשלש | מר בשלש עולמות |
 מה מ ח' | ר"ה ל ומה | ר"ה תכרת אלא ונכרתה בעוה"ז
 הכרת תכרת דברה | 13 הנפש ההיא רק ד | מ דבר הכת' |
 ר לשון | מ הם מתכפרין | טל מתכפרין להם, ר מתכפר
 להם | 14 אבל זון טלר ח' | מ אבל כאן אין מתכפרין
 שג' עונה וכו' | כענין ל ח' | ל עונותיו חקוקים על
 עצמותיו | 15 מ עשו, ל עושה | ת"ל מ ח' | ולא
 וכו' תשובה ט ח' | מ ולא בומן שעשו | 16 ד אינו,
 ר אין | טמר כשאין | ד הם בניו | ל ר' שמעון |

1 צדוקי. שופר בתורה שבע"פ: 3 המחלל וכו'. המפרשים
 נתייגעו מאד למצוא טעם לאלה השנים ר"ל המחלל את
 הקדשים והמבזה את המועדות ועיין במדרש שמואל לאבות
 פ"ג מ"א שמביא כמה פירושים וכולם אינם נכוחים ומספיקים
 ונ"ל דהדבר פשוט והטעם לשניהם אחד משום דנטמכו בכתוב
 אצל ע"ז דבמועדות כתוב אלהי מטכה לא תעשה לך וסמך
 ליה את חג המצות תשמור (שמות לד יז) ובפ' אמרו על זה
 במכילתא דרשב"י דף קס"ג מכאן אמרו כל המבזה את
 המועדות כאלו נטפל לע"ז וזה הטעם בעצמו שייך ג"כ
 במחלל את הקדשים שכן כתיב בפ' קדושים ואלהי מטכה
 לא תעשו לכם וסמך ליה וכו' תזבחו וכו' כי את קדש ה'
 חלל וכו' ונראה לי ברור כי דברי ר"א נוסדו על דרשת
 הכתוב ומטעם זה כלל אותן ביחד והדמיון שביניהם והצד
 השוה שבהם לדעת ר"א כי שניהן נוהגין מנהג חול בדברים
 שהם קדש לה' וע"כ גדול עונם מנשוא: 4 מן העולם.
 ונספאת סנהדרין פ"ב ט' ירושלמי שם כו ע"ג ופאה טו
 ע"ב, בבלי סנהדרין צ"ט, שבעות י"ג, אבות פ"ג מ"א,
 אדר"ג נ"א פכ"ו ונ"ב פל"ה, ת"י ועיין בית התלמוד ח"א
 עמוד ש"ל והלאה ובאכער במקום הנ"ל: 10 פני עיין כ"ז
 בבלי סנהדרין שם והוריות ח': 13 אדם. סנהדרין צ"ג,
 ת"י פ"ז: 15 תשובה. משמע דשאר עברות במיתה מתכפרים
 בלא תשובה. ועיין יומא פ"ח מ"ח וירוש' שם מה ע"ב, ובבלי
 שם פ"ה: וסנהדרין שם שבעות יג' ורמב"ן סוף אחרי מות:
 16 בניו הם. ספרי דברים פ' צ"ו וש"ח: 17 יכול וכו'. וקשה
 דהא קרא דפוקד בע"ז כתיב ותירץ בו"ר פ' יתרו דפ' הכתוב
 הכי כי אנכי אל קנא בע"ז אבל בשאר עברות פוקד וכו'
 ובמ"ע מוחק תיבת אף ומפרש דע"ז אין נפקדת על בנים
 לחודיהו, ועיין בא"י וצ"ע: 19 ר' נתן וכו'. דכיון דכתיב

18 תהא דל ח' | מ ואינה | ט אין נפקד | 19 לא בפעם הא' ד ח' | מ בנים ועל בני בנים | הוא רק ל

שנפרעים ממנו לאחר מיתתו מת לא נספד ולא נקבר אכלתו היה או שירדו עליו
 גשמים הרי זה סימן טוב שנפרעים ממנו לאחר מיתתו ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר
 לדבר שנא' בעת ההיא נאם ה' ויצאו את עצמות מלכי יהודה ואת עצמות שריו
 ושטחום לשמש ולירח (ירמיה ח א). אמר ר' שמעון בן אלעזר מיכן ויפתי ספרי כותיים
 שהיו אומרים אין מתים חיים אמרתי להם הרי הוא אומר הכרת תכרת הנפש הוא
 עונה בה שאין ת"ל עונה בה אלא שעתידה ליתן את החשבון ליום הדין (סליק פיסקא)
 (קיג) ויהיו בני ישראל במדבר, כגנות ישראל הכתוב מדבר שלא שמרו
 אלא שבת ראשונה ושניה חללו: וימצאו איש מקושש עצים, תולש מן הקרקע
 אתה אומר תולש מן הקרקע או אינו אלא איש ושמו מקושש ת"ל ויקריבו אותו המוצאים
 אותו מקושש עצים הא מה ת"ל וימצאו איש מקושש עצים תולש מן הקרקע ומי היה
 זה צלפחד דברי ר' עקיבא נאמר כאן מדבר ונאמר להלן מדבר מה מדבר האמור
 להלן צלפחד אף מדבר האמור כאן צלפחד. ר' יהודה בן בתירה אומר עתיד ליתן
 את הדין כל האומר צלפחד מקושש היה אם מי שאמר והיה העולם כיסה עליו ואתה
 מגלה עליו אלא מאין היה מן המעפילים היה שנאמר ויעפילו לעלות אל ראש ההר
 (במדבר יד מד): וימצאו איש מקושש עצים, מגיד שמינה משה שומרים ומצאו
 אותו מקושש: ויקריבו אותו המוצאים אותו מקושש עצים עוד למה נאמר
 והלא כבר נאמר וימצאו איש ומה ת"ל ויקריבו אותו המוצאים אותו מגיד שהתרו בו
 מעין מלאכתו מיכן לכל אבות מלאכות שבתורה שמתרים בהם מעין מלאכתן ר' יצחק
 אומר אינו צריך מה עזו חמורה אינו חייב עד שיתרו בו ק"ז לכל מצות שבתורה ומה
 ת"ל ויקריבו אותו מלמד שהתרו בו ואחר כך הביאוהו אצל משה: אל משה ואל

5
 10
 15
 20

עונה בה אף לאחר מיתה א"כ סימן טוב שנפרעין ממנו, ז"ר
 ור"ף, סנהדרין מזי, וילקוט ירמיה רמו ר"ע: 6 ליום
 הדין. סנהדרין צ:
 (קיג) 8 ושניה חללו. דמדכתיב במדבר משמע מיד
 שבאו אל המדבר ונצטוו על השבת והיינו שבת שניה ושבת
 ראשונה שמרו היינו מאי דכתיב וישבתו העם ביום השביעי
 ובר"ש ת"כ אמר פרשה יד ד מביא בשם ר"ה דטעות הוא
 בספרי וצ"ל שלא שמרו את השבת אלא שנה ראשונה
 ושניה חללו וא"נ ועיין שבת קי"ח: וס"ו בהעלתך ט' ה'
 וכאן: — תולש. ירושלמי סנהדרין כב ע"ד, בבלי שבת
 צ"ה וכן ת"י אבל ת"א מגבב והיינו מעמר: 9 מקושש-
 ומוליך עצים ביום השבת, ב"א ור"ף: 11 להלן. פינתס
 כו ג: 12 עתיד וכו'. שבת שם, לעיל פ' ק"ה, ת"י, מ"א,
 ס"ז: 14 המעפילים. דכתיב כי בחטאו מת אבל לא הרשיע
 כ"כ כחלול שבת, רש"י בשבת שם: 15 שמינה וכו'. ס"ז:
 18 ר' יצחק וכו'. המפרשים נתייגעו מאד בפ' הספרי ונראה
 כהגהת הגר"א דצ"ל להפך בדברי ת"ק מגיד שהתרו בו
 ובדברי ר' יצחק מגיד שהתרו בו מעין מלאכתו מכאן לכל
 אבות מלאכות וכו' ועיין ס"ז ולשון הפ"ו (ויקריבו אותו וכו')
 עצים מלמד שהתרו בו ולא רצה לקבל התראה עליו מיכן
 לכל חייבי מיתות שצריכין לקבל התראה אינו מובן: 19 ע"ז
 חמורה. מדכתיב ע"פ שנים עדים או שלשה עדים וכו'
 (דברים יז ו) דמיירי בע"ז ולמדו ממנו התראה א"י ועיין
 מכילתא משפטים פ"ד, מכות פ"א מ"ט, תוספתא סנהדרין
 פ"א א', ירושל' שם כב ע"ג: 20 משה. עיין ס"ז, בבלי

1 למ מיתה | מת וכו' מיתתו טמ ח' | 2 הרי זה וכו' | ר'
 סימן טוב לו שנפרע, ל סימן טוב הוא לאדם שנפרע | מ
 אע"פ | 3 שני' טל ח' | במקרא הכתיב ויוציאו | מר
 מלך יהודה והשאר ח' | 4 אמר עד סה"ד ט ח' | מר מכאן
 סלקתי המינים | ר את ספרי מינין | 5 אין | ר ח' | מ
 המתים | הרי הוא אומר | ל ח' | 6 ד שעתיד | מ
 דין וחשבון:
 (קיג) 7 שמרון מ ב' ישראל | 8 מ ראשונה בלבד |
 ושניה חללו | מ ח' | ר תלש... תלש | 9 תולש | ל ב'
 עצים | אינו אלא | דר ח' | דל איש עצמו שמו (ר'
 ושמו), ר איש ששמו | 10 הא וכו' עצים | למ ח' | הא
 מה | ט ומה | ר בתולש | ומי וכו' ההר | ט ח' | ומי
 היה | ר ח' | 11 זה | דל ח' | ונאמר | ד נאמר | 12 מ
 אומר כל האומר צלפחד מקושש היה עתיד ליתן את הדין
 לפני מי שאמר והיה העולם הוא כסה וכו' | עתיד | ל ב'
 אתה | 13 הדין | לר החשבון | היה | ר והיה | אם | ל
 את | לר אתה | 14 עליו | למ אותו | מאין היה | מ ח',
 ר מי היה | שני' | ל ח' | 15 מקושש עצים | מר ח' |
 מ מגיד הכתוב | ל מלמד | טלר ומצאו את המקושש |
 16 עצים | דמ ח' | עזר | טמ ר"ה ח' | 17 איש | ר אותו, ל
 ב' מקושש עצים | המוצאים אותו | רק ט | מגיד | ט ח',
 מ מלמד, ל מגיד הכתוב | ר שמתרין בו מעין מלאכתן | 18
 טר מגיד | ט שהתירו | אצל משה | ד ח', למ אל משה |

מתרין | 19 ל שהתרו | 20 אותו דלר ח' | מלמד | מ ח',

אהרן ואל כל העדה, אם משה לא היה יודע אהרן היאך היה יודע אלא סרס את המקרא ודרשהו דברי ר' יאשיהו. אבא חנין אומר משום ר' אליעזר בכית המדרש היו יושבין ובאו ועמדו לפניהם (סליק פיסקא)

(קיד) ויניחו אותו במשמר, מגיד שכל חייבי מיתות נחבשים: כי לא פורש מה יעשה לו, והלא כתוב מחלליה מות יומת (שמות לא יד) ומה תיל כי לא פורש אלא לא היה יודע באיו מיתה ימות עד שנאמר לו מפי הקודש: ויאמר ה' אל משה מות יומת האיש לדורות: רגום אותו באבנים לשעה: כל העדה במעמד כל העדה אתה אומר במעמד כל העדה או כל העדה כשמועו תלמוד לומר יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו הא מה תיל כל העדה במעמד כל העדה: ויוציאו אותו כל העדה, מלמד שכל חייבי מיתות נהרגים חוץ לבית דין: וירגמו אותו באבנים, כתוב אחד אומ' באבנים וכתוב אחד אומ' וירגמו אותו אבן (ויקרא כד כג) כיצד יתקיימו שני כתובים הללו בית הסקילה היה גבוה שתי קומות אחד מן העדים דוחפו על מתניו נהפך על לבו הופכו על מתניו אם מת בה יצא ואם לאו העד השני נוטל את האבן ונותנה על לבו אם מת בה יצא ואם לאו רגימתו בכל ישראל שנאמר יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה (דברים יז ז) נמצית מקיים רגום אותו באבנים ונמצית מקיים וירגמו אותו אבן: כאשר צוה ה' את משה, אמר להם סקלוהו וסקלו תלוהו ותלו אבל לא שמענו שיתלו עד שני וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על עץ (שם כא כב) דברי ר' אליעזר. אמר ר' חידקא שמעון השקמוני היה לי חבר מתלמידי ר' עקיבא ואמר יודע היה משה שמקושש במיתה אבל לא היה יודע באיו מיתה יומת ראויה היתה פרשת מקושש שתכתב <על ידי משה> אלא שנתחייב מקושש שתיכתב על ידיו לכך מגלגלים זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב (סליק פיסקא)

1 ד ד כל עדת בני ישראל | האין דלר ח' | 2 ד ד ר' חנין אומר | 3 יושבין דל ח' | ובאן טר ח' | ל לפני כולן:
(קיד) 4 מיתות מ מיתה, ד כריתות | 5 מה יעשה וכו' אל[א] ט ח' | מר והלא (ר והרי) כבר נאמר | 6 מ עד ששנאה מפי הקדש | ל הקדוש, ר הקב"ה | עד וכו' הקדש ט ח' | 7 האיש מ ח' | לדורות ר ח' | 8 מ או אינו אלא | ר כשומעו, למ כשמעו, ר"ה כשמעו | 9 העדים ט כל העדה | 10 כל העדה ד ח' | טלמר מגיד | ל שחייבי | 11 באבנים ט ח' | כתוב וכו' באבנים טלמ ח' | כתוב וכו' | ר כאן אתה אומר וירגמו אותו באבנים וכאן אתה אומר וירגמו אותו אבן | וירגמו אותן ד ח' | 12 הללו דר ח' | היה ד ח' | ט ואחד | 13 מר ונהפך | ר והופכו, מ והופך האבן על | מתגין ל ח', ד ג' ואם מת יצא העד נוטל את האבן ונותנה על לבו | אם ד ואם | בה למר ח' | 14 בה דל ח' | ד רוגמים אותו כל, מ רגום אותו כל | 15 יד וכו' להמיתן ר ח' | 16 ונמצית מקיים מ ח' | כאשר וכו' משה מ ח' | 17 מ אומר להם | תלוהו דטר תלו | עד דלר ח' | מ אבל לא שמענו שיתלה ממשמע שנא' וכו' | וכן דטלר כי | 18 מ מות ותלית אותו שמענו שתולין אותו דברי | 19 אמר עד סה"ד ט ח' | מ שמעון התימני | 20 מר ימות | מ וראויה | 21 ע"י משה דר ח' | שתיכתב ד שתיאמר ל ונכתבה, ר ונכתב | על ידיו ד, ש"ג על ידו | לכך וכו' | מ לפי שמגלגלין, ל שמגלגלין:

סנהדרין מא-ותי: 3 ועמדו לפניהם- לעיל פיסקא סו: (קיד) 4 נחבשים- צ"ע היאך למד מאן הא טעמו בצדו ועיין סנהדרין ע"ח: 6 באיו מיתה- ת"כ אמר פי"ד ה' ירושלמי סנהדרין כב ע"ד, ובבלי ב"ב ק"ט, וסנהדרין ע"ח: פ"ג ס"ז ות"י ולקמן: 7 לדורות וכו' לאפוקי מדעת רשב"א בס"ז ועיין לקמן פ' קל"ד: 9 במעמד וכו' ספרי דברים ר"כ ור"מ, ות"כ אמר פרק י"ט ג' וס"ז: 10 חוץ לב"ד- עיין ס"ז, וס"ז: 12 בית הסקילה- סנהדרין פ"ו מ"ד וירושלמי ובבלי שם, ותוספתא שם פ"ט ו', וספרי דברים צ' קמ"ט ר"כ ר"מ רמ"ג, ת"כ קדושים פרשה י ד, ואמור פי"כ, ומדרש תנאים דף סו וס"ה: 17 שמענו- לשון הפ"ז כאשר צוה ה' את משה צוה מצות תלייה והיכן צוה וכו' יהיה באיש חטא וכו', ועיין מדרש תנאים דברים דף קלא: 18 ר' אליעזר- סנהדרין פ"ו מ"ד ספרי דברים רכ"א ובבלי שם מה: וירוש' כג ע"ג: 20 יומת- עיין הערה ו' ולעיל פ' סו: 22 חייב- תוספתא יומא פ"ה י"ב, ירוש' סנהדרין כח ע"ב, בבלי שבת ל"ב, סנהדרין ח', במד"ר פי"ג ס"ח:

(קטו) ויאמר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית, אף הנשים במשמע. רבי שמעון פוטר את הנשים מן הציצית מפני שמצות עשה שהומן גרמה נשים פטורות שזה הכלל אמר ר' שמעון כל מצות עשה שהומן גרמה נוהגת באנשים ואינה נוהגת בנשים בכשרים ולא בפסולים. ר' יהודה בן בבא אומר בייחוד בטלו חכמים את הרדיד של אשה מן הציצית ולא חייבו במלית אלא מפני שפעמים שבעלה מתכסה בה: ועשו להם ציצית, אין ציצית אלא דבר היוצא ודבר כל שהוא וכבר נכנסו וקני בית שמאי וקני בית הלל לעליית יונתן בן בתירה ואמרו ציצית אין לה שיעור כיוצא בו אמרו לולב אין לו שיעור: ועשו להם ציצית, שומע אני יעשה חוט אחד בפני עצמו ת"ל גדילים (דברים כב יב) מכמה נדילים אתה עושה אין פחות משלשה דברי בית הלל, בית שמאי אומרים שלשה של צמר ורביעית של תכלת והלכה כבית שמאי. כמה דברים אמורים בתחלתה אבל שיריה וגרדומיה כל שהוא: ועשו להם ציצית, >שומע אני יעשה כולה ציצית ת"ל גדילים< שומע אני יעשה כולה גדילים ת"ל ציצית. הא כיצד שתהא גדילה יוצאה מן הכנף וציצית מן הגדילה: על כנפי בגדיהם, שומע אני אף בעלי שלש ובעלי חמש ובעלי שש ובעלי שבע ובעלי שמנה במשמע ת"ל על ארבע כנפות כסותך (שם) יצאו

(קטו) 2 במשמע. יתורא דואמרת אליהם דורש רד"ף וא"י אבל אין כן סגנון הספרי, ומן התוספתא קדושין מ"ב י' ירושלמי שם ס"א ע"ג נראה דטעמא דרבנן משום דאית להו דציצית לא הוי מ"ע שהומן גרמה, ובבבלי שם ל"ג: חשיב ציצית בין מ"ע שהומן גרמה. אבל בתוספ' ר"י החסיד ברכות י"ד. כתבו דיש ספרים דלא ג' ציצית ברישא ועיין מנחות מ"ג. ותוספות מנחות מ"ז ד"ה משום ומסכת ציצית ולשון הפ"ז דבר אל בני ישראל פרט לנשים ואמרת אליהם להיות נוהגין לדורות ואינו מובן דהא בפ' כתיב לדורות: 5 בטלו. כ"ה גם בתוספ' מנחות מ"ז ד"ה תכלת ומנוסחא זו נשתבש גוטלים ונטלו: 7 היוצא. מנחות מ"ב. וס"ז: 8 שעור. מנחות מ"א: 10 ב"ה וכו'. ספרי דברים פ' רל"ד, ומדרש תנאים דף קל"ט וס"ז כאן, מנחות מ"א, בכורות ל"ט, ובתוספ' מנחות ד"ה ב"ש ובכורות ד"ה כמה מביאים ה' דספרי דברים בש"א ד' של תכלת דר' של צמר ונסתפק שם בכונת דברי ב"ש ובי"ה. אבל מלשון הברייתא בגמרא שם וכו"ה ברבה פ"ז ס"ה ותנחומא ס"ז ומס' ציצית משמע דלבי"ש בין הכל לא הוי אלא ד' חוטיין ולבי"ה ג' ולפ"ז אפשר לומר דבהא פליגי דלבי"ה גדילים משמע ג' ותכלת בכלל ולבי"ש גדילים לא הוי אלא לבן כמו דאיתא בספרי דברים שם גדילים תעשה לך זה לבן (ועיין מדרש תנאים שם דף קל"ט ולשון המחזור ויטרי בס"ז כאן) ועם חוט של תכלת הוי ד', ובמח"ז ח"ב דף תרל"ג מביא הספרי בזה"ל ולפי (צ"ל לפי) שג' ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם שומע אני יעשה חוט בפני עצמו ויכרוך עליו אחד ת"ל גדילים וכמה גדילים נעשית אין גדילים פחות משנים דברי ב"ה ב"ש אומרים מד' חוטיין גדיל שנים גדילים ארבע. ואפשר דידי המגיה חלו בנוסחא זו ואינה עקרית, ולפי ג' זו אפשר לומר להפך דלבי"ה גדילים שנים חוץ מחוט אחד של תכלת ולבי"ש גדילים ארבע ותכלת בכלל ואולי על ג' זו רמזו התוספ' במנחות בסוף הדבור ועיין עוד תוספ' מנחות

(קטו) 1 לאמר] ל' ח' | לאמר וכו' אליהם] ד' ח' | ואמרת אליהם] ל' ח' | 2 ועשו להם ציצית] ט' ח' | 3 מפני] מ' מ' | 4 גרמה] ד' ג' | נשים פטורות] נשים פטורות] ל' ח' | 5 בנטלו] ד' פטון נוהג | ד' ולא בנשים | ר' ואינו נוהג | 5 בנטלו] ד' פטון וטלים, ר"ה ל' נטלו, מ' פטור | ד' הדרדור, ל' הדרור | ט' לא | חייבן] כ"ה גם ב"ה אבל ד' ל' חייבן | ר' אלא בטלית | 6 מפני] מ' ח' | שפעמים] ט' ח' | למ בעלה | ר' מתכסה בה בעלה | ד' בו | אין ציצית] ט' ח' | 7 ודבר] ל' ג' | היוצא | ט' ב"ש ובי"ה | ל' ר' יונתן, מ' יוחנן | 8 ר' אמר, ט' אמרו | ט' להן | כיוצא וכו' שעור] מ' ח' | בו] ט' בתן | 9 אחד] ד' ח' | עצמו] ל' ח', ט' עצמה | גדילים] ט' ג' תעשה | מכמה וכו'] ר' שומע אני כמה גדילים אחת נעשה | 10 אתה עושה] מ' נעשית | ד' ב"ש ובי"ה שלשה] ר' ח' | 11 ורביעית] ט' ר' וארבעה, מ' אחד | ט' למ כדברי ב"ש, ר' כדברי ב"ה | בתחלתה] ל' ח', ד' בתחלתה, ט' בתחלה | 12 מ' כלם וכן בסמוך | המוסגר ד' ח' | 13 ד' ט' יוצא | 14 וציצית מן הגדילה] ל' ומן הגדילים | ד' מן הגדילים | ר' ועשו להם ציצית על כנפי וכו' | שומע אני] ט' ח', מ' יכול ולא ג' לבסוף במשמע | בעלי] מ' בעל וכן בכולן | ט' בעלת שלש | ובעלי חמש] ט' ח' | 15 ט' ובעלת שש | ד' ובעלי שבע ובעלי שש | במשמע וכו' שמנה] ל' ח' | מ' ת"ל על ארבע יצאו אלו מן המשמע |

ל"ה. ד"ה התכלת: 11 תכלת וכו'. צריך להשלים של ארבע ארבע אצבעות ובה"א של ג' והלכה וכו' א"י, עיין בציונים לעיל ובלשון משולשת בגמ' נחלקו המפרשים אי הוי ענף או גדיל ומלשון הספרי דברים וכן מן הרבה ותנחומא ותנח"ב ס"ל ומס' ציצית משמע דכל החוט לא הוי אלא ד' לב"ש וג' לב"ה כפ' הרא"ש ועיין ירוש' סנהדרין ל' ע"ב: 12 שיריה וכו'. ובתוספ' מנחות ל"ה: ד"ה כדי מביאים בשם הספרי דברים אבל בשיריים גרדומין כל שהוא ובסמ"ג עשין כ"ו שירי גרדומין כל שהוא ועיין פ' הגמ' מנחות ל"ט. ובפרי"א מ"ט ושם אי אפשר לפרש כן, עיין בר"ש שם ובתוס' מנחות ד"ה דאיגרדום וצ"ע ולשון הפ"ז ב"ה בתלתיה אבל שיריה וגרדומיה כל שהוא: 14 מן הגדילה. מנחות ל"ט: תוספ' ד"ה או גדיל מנחות מ"ב. ס"ז: 15 יצאו וכו'. ספרי דברים פ' רל"ד ומנחות] מ"ג: ל"ז: וחבים י"ה: וברא"ש ה' ציצית ומגמ' דובחים משמע דשתי

בעלי שלש ובעלי חמש ובעלי שש ובעלי שבע ובעלי שמנה מן המשמע משמע מוציא את אלו ומביא כרים וכסתות ת"ל אשר תכסה בה (שם) >פרט לכרים וכסתות או אשר תכסה בה< שומע אני אף כסות לילה במשמע ת"ל וראיתם אותו ביום ולא כלילה ואם היתה מיוחדת ליום ולילה תהא חייבת בציצית משמע מוציא את כסות לילה ומוציא את כסות סומא ת"ל והיה לכם לציצית מכל מקום.

5 ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת >למה נאמר לפי שהוא אומר ועשו להם ציצית שומע אני יעשה צמר כמות שהוא ת"ל ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת< טווי ושזור אין לי אלא תכלת טווי ושזור לכן מנין הרי אתה דן הואיל ואמרה תורה תן תכלת ותן לכן כה תכלת טווי ושזור אף לכן טווי ושזור: ונתנו, על מקום האריג ולא על מקום הפתיל נתנה על מקום הפתיל כשרה. ר' יהודה פוסל על קרן כשרה ר' אליעזר בן יעקב פוסל לפי שאמרה תורה על ארבע כנפות כסותך ולא על שמנה: ונתנו על ציצית הכנף למה נאמר לפי שהוא אומר ועשו להם ציצית שומע אני יארגנה עמה תלמוד לומר ונתנו הא כיצד תופרה עמה. ארבעה ציציות מעכבות זו את זו שארבעתן מצוה אחת הן, ר' ישמעאל אומר ארבעתן ארבע מצות הם ר' שמעון בן אלעזר אומר למה נקרא שמה תכלת על שם שנתכלו המצריים בבכוריהם שני ויהי כחצי הלילה וה' הכה כל בכור (שמות יב כט) ד"א על שם שכלו המצריים בים ד"א למה נקרא שמה ציצית על שם שהציץ המקום על בתי אבותינו כמצרים שני קול דודי הגה זה בא ואו' דומה דודי לצבי ואו' הנה זה עומד אחר כתלינו משניה מן החלונות מציץ מן החרכים (שה"ש ב ח-ט). ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר כל המקיים מצות ציצית מהו אומר בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי (זכריה ח כג) וכל המבטל מצות כנף מהו אומר לאחוז בכנפות הארץ וינערו

1 ד ושבע ושמונה | משמע וכו' | מ אשר תכסה בה להוציא כרים וכסתות | 2 ומביא | ד ר ומוציא, ל ח' | המוסגר דל ח' | פרט וכו' | מ אשר תכסה בה שומע וכו' | 3 אף | ד ח' | 4 טר אמ' | טלמ ביום ובלילה, ר ליום ובלילה | ל במשמע | את כסות לילה | דל את אלו | 6 למה וכו' תכלת | הוספתי ע"פ מ ור"ה | 7 צמר | ר"ה ח' | מ כמו | ונתנו וכו' הכנף | ר"ה ח' | 9 מ תן | אף וכו' | ל ח' | ונתנו וכו' שמנה | מ ח' | ל הארוג, ט האריגה | 10 נתנה וכו' הפתיל | ר ח', ט ואם הטיל | ר' יהודה | ט ור' נתן, לר ור' יהודה | קרן כשרה | כ"ה ט"ל | וגם ר"ה נראה דלא גרס על הגדיל וכן בפ"ו ליתא אבל ד על הקרן ועל הגדיל | 11 ראב"ן | ט ר' אבין | ראב"ן | דל ג' אומר | ר"ה ראב"ן פוסל בשתייהם | לפין רק ל | כסות | ט לר ח' | 12 הכנף | מ ר ח' | 13 ת"ל ונתנו | דלר ת"ל ועשו | הא | מ ח' | ארבעה ציציות | ר"ה ט, דלמר לפי (דלר ח') שארבע ציציות | 14 ט שהר' | ל ר' שמעון | ר' ישמעאל וכו' | הא | ט | ארבעתן | ד ח', ר ארבע | ד ר"א בר"ש | 15 ט ולמה | ר"ה שנתכלו, ל שנתכלו | ד המצרים בבכורות | 16 פ"ו שנתכלו | טר על הים | ד"א | ט- רבי אומר | 17 למה נקרא שמה | מ ח' | ד שהנין | 18 ואומר | רק דל | ר בא וגו' הגה | ואומר | רק דל | 19 ט חנניה | טר אנטיגנוס | 2 בימים וכו' | מ כה אמר ח' צבאות בימים ההם יחזיקו בכנף | טל ההם | אשר וכו' הגוים | ל ח' | ההמה | ד ג' נאמר | 21 יהודין | ל ג' עשרה אנשים מכל לש' הגוים | מצות כנף | מ מצות ציצית, ט מצות ציצית מצות כנף |

הברייתות פליגי אהדדי: 5 מכל מקום מנחות מ"ג: 9 ותן לכן נראה דמפרש ונתנו על ציצית כמו עם הציצית וא"כ ונתנו קאי ג"כ אלכן ועיין לקמן: — ושזור. עיין רמב"ם הל' ציצית פ"א ה"י ובהשגות הראב"ד שם ובקובץ תשובות הרמב"ם ס' כ"ח: 10 הפתיל מנחות מ"ב ושני פירושים ברש"י שם: — קרן כשרה. גרסתו ע"פ הילק' וכי"ל וכי"ר וכן הגרסא במחזור ויטרי ח"ב דף תרל"ד על הקרן כשרה ור' אליעזר פוסל אבל בדפוס הגרסא על הקרן ועל הגדיל ראב"ן וכו' וכ"ה בגמרא שם על הקרן או על הגדיל אבל שם ליתא הרישא שלפנינו בספרי ולא על מקום הפתיל וכו', ועיין מס' ציצית: 13 עמה וכו'. מהר"ס הביאו הרד"ף מגיה עמה ת"ל ונתנו אי ונתנו שומע אני יקשרנה עם הכנף ת"ל ועשו הא כיצד תופרה עמה פירוש שמכניס בתוך הכנף והוא כעין תפירה: — ארבעה ציציות. במחזור ויטרי שם ג' וארבע, מנחות פ"ג מ"ו ובגמ' שם ל"ה: ומס' ציצית: 19 ר' חנינא וכו'. שבת ל"ב:

רשעים ממנה (איוב לח יג). ר' מאיר אומר וראיתם אותם לא נאמר כאן אלא וראיתם אותו מניד הכתוב שכל המקיים מצות ציצית מעלים עליו כאלו הקביל פני שכינה שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע והרקיע דומה לכסא הכבוד כענין שנא' וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא (יחזקאל א כו).

5 וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם, זו פרשת שמע אתה אומר זו פרשת שמע או אינו אלא פרשת והיה אם שמוע אמרת צא וראה איזוהי פרשה שיש בה קיבול מלכות שמים ומיעט בה ע"ז אין אתה מוצא אלא פרשת שמע. <תקדם פרשת שמע לפרשת והיה אם שמוע או> תקדם פרשת והיה אם שמוע לפרשת שמע אמרת תקדום פרשה שיש בה קיבול מלכות שמים ומיעט בה ע"ז לפרשת והיה אם שמוע שאינה אלא ללמד תקדום פרשת ציצית לפרשת והיה אם שמוע אמרת תקדום פרשה שהיא נוהגת ביום ובלילה לפרשת ציצית שאינה נוהגת אלא ביום או יהא קורא שלש בערב כדרך שקורא שלש בשחר ת"ל וראיתם אותו ביום ולא בלילה. רשב"י אומר תקדום פרשת שמע שהיא ללמוד לפרשת והיה אם שמוע שאינה אלא ללמד ותקדום <פרשת והיה אם שמוע שהיא> ללמד לפרשת ציצית שאינה אלא לעשות שעל כך ניתנה תורה ללמוד ולשמור ולעשות: וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם, מניד הכתוב שכל המקיים מצות ציצית מעלים עליו כאלו קיים כל המצות כולן והרי דברים ק"ו ומה אם המקיים מצות ציצית מעלים עליו כאלו קיים כל המצות ק"ו לכל מצות שבתורה.

20 ולא תתורו אחרי לבבכם, זו מינות כענין שנאמר ומוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים וחרמים לבה אסורים ידיה (קהלת ו כו) ואומר והמלך ישמח באלהים וגו' (תהלים סג יב): ואחרי עיניכם, זו ונות כענין שנאמר ויאמר שמשון אותה קח לי כי היא ישרה בעיני (שופטים יד ג): אשר אתם וזנים אחריהם, זו ע"ז כענין שנאמר ויזנו אחרי הבעלים (שם ח לג). ר' נתן אומר שלא יהא שותה בכוסו

1 ר' מאיר וכו'. ירושלמי ברכות ג ע"א ובבלי מנחות מג: וש"נ שוח"ט כ"ד רבה פי"ז ס"ה ופ"ד ס"ג ותנחומא סט"ו: 5 פרשת שמע. ר"ה רוצה להגיה פרשת שמע והיה אם שמוע או אינו אלא משאר פרשיות שבתורה אמרת וכו' הוי אומר שמע והיה אם שמוע תקדום וכו' דאי כגרסתנו קשה דאכתי לא עיילא לפרשת והיה אם שמוע שתהא נאמרת והיכי קאמר ותקדום, ועיין הגר"א וד"ר ומנחות מג: 10 אלא ללמד. ב"א מגיה שאינה אלא מיעוט ע"ז וכן רד"ף: 12 ולא בלילה. ברכות פ"ב מ"ב והא דתנן פ"א מ"ה מוכיחין יציאת מצרים בלילות אמת ואמונה קאי ולא אפרשת ויאמר (שמעתי), ועיין ירושלמי ברכות ג' ע"ד וד' ע"ב ובבלי ברכות יד: 15 ולשמור ולעשות. בבלי ברכות יד: 18 שבתורה. מנחות מג: 20 ידיה. קה"ר שם: — והמלך וכו'. פ' דכתיב בסיפא דקרא יסכר פי דוברי שקר והגר"א מוחק וג' טוב לפני האלהים ימלט ממנה וא"צ דמירושלמי ברכות ט ע"ג מוכח דדרשו הפסוק דיסכר על המינים: 23 הבעלים. ברכות יב:

1 מ אין כתיב | כאן דטרר ח' | 2 ט מעלה עליו הכתוב | במקבל | 3 דומה בפעם הג' ט | הכבוד | ר ח' | כענין | דל ח' | 4 ד ראשיהם | כמראה וכו' כסא | דלר ח' | 5 ט וזכרתם וגו' זו | 6 ז' ד ח' | 7 קבול | דל ח' | מ ע"ז זו פרשת שמע | ל אי אתה | ל בפרשת | 8 המוסגר רק מ | תקדום | ד ותקדום, ט תקדים וכן בבולק, לר תקדום | 10 שאינה וכו' שמוע | ט ח' | מ ותקדום | לפרשת וכו' | מ ליהיה אם שמוע | 12 ד שלשה | ת"ל | ל ח' | בן יוחי | ט ח' | 13 תקדום | ר אם תקדום | ללמוד | ט ג' וללמד | 14 ותקדום, ד, ש"ג תקדום | פרשת וכו' שהיא | ד ח' | אם שמוע | ר ח' | שהיא ללמד | טר ח' | ללמד | ד ללמוד וללמד לשמור ולעשות | 15 מ התורה | את וכו' אותם | ד ח' | ר"ה ט וראיתם ועשיתם, מ וראיתם אותו ועשיתם אותם | 16 הכתוב | דל ח' | מגיד הכתוב | מ ללמוד | ט מעלה עליו הכתוב | מעלין עליו | מ ח' | 17 ל מקיים | כולן | דלר ח' | א | א | דלמ ח' | ד מקיים | מצות ציצית | מ מצוה אחת | ט מעלה | 18 קיים | דל מקיים | מ לכל המקיים כל מצוות האמורות בתורה | 19 מינות | מ זנות | כענין שנאמר | ל וכן הוא אומר | שנאמר | ט ג' אמר נבל בלבו | ט מוצא | 20 ואומר | דל ח' | והמלך וכו' שנאמר שורה כא | מ ח' | 21 וגו' | דטרר ח' | כענין | דר ח' | ל וכן הוא אומר | ויאמר שמשון | דל ח', במקרא ג' אל אביו | 22 היא | ט ח' | 23 טלר הבעל | ט יהא אדם | ל שלא ישתה |

כולן | דלר ח' | א | א | דלמ ח' | ד מקיים | מצות ציצית | מ מצוה אחת | ט מעלה | 18 קיים | דל מקיים | מ לכל המקיים כל מצוות האמורות בתורה | 19 מינות | מ זנות | כענין שנאמר | ל וכן הוא אומר | שנאמר | ט ג' אמר נבל בלבו | ט מוצא | 20 ואומר | דל ח' | והמלך וכו' שנאמר שורה כא | מ ח' | 21 וגו' | דטרר ח' | כענין | דר ח' | ל וכן הוא אומר | ויאמר שמשון | דל ח', במקרא ג' אל אביו | 22 היא | ט ח' | 23 טלר הבעל | ט יהא אדם | ל שלא ישתה |

ומשתמש בכוסו של חבירו ד"א ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם מגיד שהענינים
הולכות אחר הלב או הלב אחר העינים. אמרת והלא יש סומא שעושה כל תועבות
שבעולם הא מה ת"ל ולא תתורו אחרי לבבכם מגיד שהענינים הולכות אחר הלב.
ר' ישמעאל אומר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם למה נאמר לפי שהוא
אומר שמח בחור בילדותך והלך בדרכי לבך (קהלת יא ט) בדרך ישרה או בדרך 5
שתרצה ת"ל ולא תתורו אחרי לבבכם.

למען תזכרו ועשיתם, לעשות זכרון כמעשה: והייתם קדושים לאלהיכם
זו קדושת כל המצות אתה אומר זו קדושת כל המצות או אינו אלא קדושת ציצית
אמרת במה ענין מדבר בקדושת כל המצות. רבי אומר זו קדושת ציצית אתה אומר
זו קדושת ציצית או אינו אלא קדושת כל המצות כשהוא אומר קדושים יהיו (ויקרא 10
יט ב) הרי קדושת כל המצות אמורה הא מה ת"ל והייתם קדושים לאלהיכם זו קדושת
ציצית מגיד שהציצית מוספת קדושה לישראל: אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי
אתכם מארץ מצרים, וכי מה ענין יציאת מצרים לכאן אלא שלא יאמר הרי אני
נותן צבעונים וקלא אילן והם דומים לתבלת ומי מודיע עלי בגלוי אני ה' אלהיכם דעו
מה עשיתי להם למצריים שהיו מעשיהם בסתר ופרסמתים בגלוי והרי דברים ק"ו ומה 15
אם מדת פורענות ממוענת העושה בסתר המקום מפרסמו בגלוי ק"ו למדת הטוב
מרובה. ד"א למה מזכירים יציאת מצרים על כל מצוה ומצוה משל למה הדבר דומה
למלך שנשבה בן אוהבו וכשפדאו לא פדאו לשום בן חורין אלא לשום עבד שאם יגזור
ולא יהיה מקבל עליו יאמר לו עבדי אתה כיון שנכנס למדינה אמר לו נעול לי סנדליי
וטול לפני כלים להוליך לבית המרחץ התחיל הבן ההוא מעתק הוציא עליו שטר ואמר 20
לו עבדי אתה כך כשפדה הקב"ה את זרע אברהם אוהבו לא פדאם לשום בנים אלא
לשום עבדים כשיגזור ולא יהיו מקבלים עליהם יאמר להם עבדיי אתם כיון שיצאו

1 חבירו. הגר"א מגיה ששונה בכוס זה ונותן עינו בכוס
חבירו ולשון הפ"ז וחושב בכוס של חבירו, ועיין גדרים כ:
3 הלב. רבה פ"ז ס"ו ותנחומא: 6 לבבכם. קה"ר שם ופ"א
ס"ג ו"ד ריש פכ"ח מדרש משלי פכ"ה פס' דר"כ פ"ח:
7 כמעשה. ר"ל הלמוד במצוות שאינו יכול לקיימם במעשה
כמו שאמרו מנחות ק"י כל העוסק בתורת חטאת וכו' רד"ף:
9 כל המצוות. דכתיב ועשיתם את כל מצוותי, ואעפ"כ הלשון
קשה דהא אדרבה הענין מדבר בציצית ועיין רבה פ"ז ס"ו
ותנחומא א' סט"ו ותנחומא ב' סל"א: 12 מוספת וכו'. עיין
מכילתא משפטים ריש פ"ב: 14 אני וכו'. לשון הפ"ז אומר
לו הקב"ה אני ה' וכו': 15 בגלוי. מכילתא בא פ"ג וכולן
בכורים מרוקים ועיין ב"מ סא: 17 מרובה. עיין מכילתא
שם וכמו שאמרו מ"ק טז: כל העוסק בתורה מבטנים וכו',
רד"ף:

1 מ וישתמש, ד ומשמש | מ בכוס אחר, ט בכוס
חברו | ואחרי עיניכם | ד ל ח' | 2 ד הולכים | ר או
הלב הולך | והלא יש | ל שיש, ד וכי יש, ר והרי יש |
ל שעשה | ר תועבה | 3 הא | ר ח' | מ מלמד | ד
ט ר שענינים | ד הולכים | 4 ואחרי עיניכם | דלמ ח' |
למה נאמר | מ ר ח' | 5 והלך בדרכי לבך | דלמ ח' | ר
וגו' | ד ישר | טלמר בכל זרך | 6 ל מ שירצה |
אחרי לבבכם | מ ח', ר וגו' | 7 ועשיתם | מ ח', ר ב' את
כל מצוותי | 8 כל בפעם הב' | ד ח' | ציצית | ל כל
המצוות | 9 אמרת וכו' המצוות בשורה הסמוכה | ל ח' |
אמרת | ט ח' | ט הענין, מ הכתוב | זן | מ ח' | 10 זן
מר ח' | ט אלא בקדושת | כל המצות | דל הגוף | 11
הרי וכו' אמורה | ר ח' | קדושת | ד ח' | ד אמורות, ט
ל אמור | הא מה ת"ל | ר כשהוא אומר | 12 ל מוסיפות | אשר וכו' מצרים | דלמר ח' | 13 ענין | ט ח' | דל
בכאן | אלא | טמר ח' | ל יאמר אדם | 14 מ שהם | טלר מי | בגלוי | מ ח' | 15 להם | דל ח', מ לכס | למצריים |
מ ח' | 16 ד מ מועט | העושה | ל ח' | ל מפרסמה | ל למדה טובה, מ מדה טובה, ט מדת הטובה | 17 ד"א | מ ר'
אומר | טל מזכיר | משל | ד ח' | 18 מ למלך בר"ד | ד ומשפדאו | מ ופדאו וכשפדאו | לשום... לשום | ד, ש"ג
לשם... לשם | לשום בן חורין | ל ח' | חורין | דר ח' | ט שכשיגזור, מר כשיגזור (מ ג' לו) | יגורין | ל ג' עליו |
19 ר מקבלו | ד א"ל | ל סנדלך | 20 טר והולך, מ והולכים | לר למרחץ | מ זה הבן להיות מסרב | ר מנתיק |
ואמר לו | ט לומר | ר אמר | 21 ד כשפדאו | ר המקום | אברהם | דל ח' | אוהבו | ט ח' | טמר פדאו | ט בני
חורין | 22 מ לכשיגזור, ל שכשיגזור | ד אמר, טר אומ' |

למדבר לנוור עליהם מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות כגון שבת ועריות ציצית ותפילין התחילו ישראל להיות מנתקים אמר להם עבדיי אתם על מנת כן פדיתי אתכם על מנת שאהיה נוור ואתם מקיימים: אני ה' אלהיכם עוד למה נאמר והלא כבר נאמר אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים ומה תל' אני ה' אלהיכם עוד כדי שלא יהו ישראל אומרים מפני מה צונו המקום לא שנעשה וניטול שכר לא עושים ולא נוטלים שכר כענין שאמרו ישראל ליחזקאל שנאמר יצאו אלי אנשים מוקני ישראל וישבו לפני (יחזקאל כ א) אמרו לו יחזקאל עבד־שמכרו רבו לא יצא מרשותו אמר להם הין אמרו לו הואיל ומכרנו המקום לאומות העולם יצאנו מרשותו אמר להם הרי עבד שמכרו רבו על מנת לחזור שמא יצא־חוץ לרשותו. והעולה על רוחכם היה לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים אשר סביבותינו וכמשפחות האדמה לשרת עין ואבן חי אני נאם ה' אם לא ביד חוקה ובורוע נטויה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם (שם לב-לג), ביד חוקה זו הדבר כמה שנא' הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה (שמות ט ג), ובורוע נטויה זו החרב כמה שנא' וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלים (דהי א' כא טז), ובחימה שפוכה זו רעב אחר שאני מביא עליכם שלש פורעניות הללו זו אחר זו ואחר כך אמלוך עליכם על כרחכם <לכך נאמר עוד אני ה' אלהיכם>. ר' נתן אומר אין לך כל מצוה ומצוה שכתורה שאין מתן שכרה בצדה צא ולמד ממצות ציצית, מעשה באדם אחד שהיה זהיר במצות ציצית שמע שיש זונה בכרכי הים והיתה נוטלת ארבע מאות זהובים בשכרה שיגר לה ארבע מאות זהובים וקבעה לו זמן כיון שהגיע זמנו בא וישב לו על פתח ביתה נכנסה שפחתה ואמרה לה אותו האיש שקבעתה לו זמן הרי הוא יושב על פתח הבית אמרה לה יכנס כיון שנכנס הציעה לו שבע מטות של כסף ואחת של זהב והיא היתה בעליונה ובין כל אחת ואחת ספסליון של כסף ועליון של זהב כיון שהגיעו לאותו מעשה

3 מקיימים- ת"כ קדושים פרק ח' י' אמור פרק ט' ו' ובהר פרשה ה' ג': 6 לא עושים- צ"ל אנתנו לא עושים, הגר"א: 15 על כרחכם- ילקוט יחזקאל רמז שני"ט ורש"י כאן וס"ו: 17 ציצית- מנחות מד: ושם כמו שהוא במ"ח שאין מתן שכרה בעוה"ז ולעוה"ב איני יודע כמה צא וכר' וגרסא זו נראה יותר דהא רק בשתיים ושלש מצוות נאמר מתן שכרן בצדן, ועיין תוספתא חולין פ"י ט"ז ובבלי שם קמב- וקדושין לט: 21 של כסף- במנחות שם שש של כסף:

1 מ למדבר גזר עליהם מצות קלות וחמורות | מצוות בפעם הב' ד' ח' | 2 מ, תפילין וציצית | ד התחיל | להיות מ' ח', ל והיו, ר היו | ר על תניי כך | 3 על מנת] טז ח', ר על תניי, ד על מנת תניי | עוד] מ ח' | 4 ומה וכר' עוד] מ ח' | 5 כדן] טלר ח', מ מפני | ציונו המקום] מ אמר הכתוב, טלר אמר הקב"ה (לר המקום) | לא] ר שלא | 6 ט ולא ניטול | שכר] ר ח' | מר כענין שהיו ישראל שואלין (ר שואלין ישראל) את יחזקאל (מ ג' הנביא) | שני' וכר' יחזקאל] ר ח' | טלמ יבואו (מ ויבא אליו) אנשים מוקני ישראל וישבו (ט ג' לפני, מ ג' לפניו), במקרא בשגוין | 7 יחזקאל] ד ח', מ ליחזקאל | 8 ד שמכרנו | ד המקום יצאנו מרשותו לאומות העולם | העולם] מ ג' שני' ומכרתי את העיר | 9 טז יצא מרשותו | 10 טמר והעולה (ג העולה) על רוחכם אני ידעתיא חי אנ וכר' | לא תהיה וכר'] ל ולא תהיה אשר תאמרו נהיה כגוים כמשפחות אדמה לשרת, במקרא בשגוי | 11 ובורוע נטויה מ ח' | ובורוע וכר' עליכם] ר ח', ט וגר' | 12 ד דבר | כמה] רק ל | 13 במקנך וכר'] רק ל | ד בורוע | טר זה | דט חרב | כמה] כ"ה ל, מ כמו | 14 ט זה | ל שאחר | 15 מ מרבה ומביא עליהם | ד שלשה | 16 לכך וכר' אלהיכם] דטל ח' | אלהיכם] ר ג' על כרחכם | ר' נתן עד סה"ד] ט ח' | לך] דמ ח' | שבתורה] דל ח' | 17 בצדה] מ בעולם הזה ובעולם הבא איני יודע כמה | צא וכר' ציצית] מ ח' | 18 שמע וכר'] מ פעם אחת שמע זונה אחת שהיתה נוטלת בשכרה ארבע וכר' | לר ונטלת | 19 ולקח עמה זמן | לו] לר לה | מ שהגיע לאותו זמן | 20 אות] מ ח' | ד שקבעתי | מ שקבע לך זמן הרי הוא עומד על הפתח | 21 לה] ל לו | מ מטות של זהב ובין כל אחת ספסל של כסף וקיתון של זהב כיון, ר מטות של כסף ועליון של זהב כיון | מטות] ד ג' ואחת | והיא היתה] ל ח' | 22 ל העליונה | ל ספסל | עליון] ל ואחת | ד שהגיע | מ המעשה מכוער |

- באו ארבע ציציותיו ונדמו לו כארבעה עדים וטפחו לו על פניו מיד נשמט וישב לו על גבי קרקע אף היא נשמטה וישבה על גבי קרקע אמרה לו נפה של רומי איני מניחתך עד שתאמר מה מום ראית בי אמר לה העבודה לא ראיתי כך מום שאין כיפוך בכל העולם אלא מצוה קלה ציונו ה' אלהינו וכתב בה אני ה' אלהיכם אני ה' אלהיכם שתי פעמים. אני ה' אלהיכם אני עתיד לשלם שכר, אני ה' אלהיכם עתיד ליפרע. 5 אמרה לו העבודה איני מניחתך עד שתכתוב לי שמך ושם עירך ושם מדרשך שאתה למד בו תורה וכתב לה שמו ושם עירו ושם רבו ושם מדרשו שלמד בו תורה עמדה ובוכזה את כל ממונה שלישי למלכות שלישי לעניים ושלישי נטלה עמה ובאתה ועמדה בבית מדרשו של ר' חייא. אמרה לו רבי גיירני אמר לה שמא עיניך נתת באחד מן התלמידים הוציאה לו כתב שבידה אמר לו עמוד זכה במקחך אותן המצעות שהציעה 10 לך באיסור הציע לך בהיתר זה מתן שכרה בעולם הזה ובעולם הבא איני יודע כמה

(סליק פיסקא)

- 2 גפה של רומי. פתרון המלה עדיין לא נתברר ועיין גרסת המ"ח וצ"ע: 5 ליפרע. צ"ל אני עתיד ליפרע, ועיין ת"כ אחרי פרשה ט' א' פרק י"ג ה': 6 עירך. במ"ע משלים ושם רבך: 9 ר' חייא. בתוספות מנחות שם ד"ה לבית, רוצין להוכיח דצ"ל של ר' מאיר ובמרדכי ה"ל ציצית ג' של רבי:
- 1 ונדמו וכו'] ד וטפחו לו על פניו נדמו לו כארבעה אנשים | לן ר' ח' | 2 אף וכו' קרקע] מ' ח' | מ ספינדא דרומי | מ מניחך, ד מניחתך, לר מניחתך | 3 ר שתאמר לי | מום] ד מ' ח' | ר שראיתה | ר שלא | מ שום דופי | ר אלא שאין | 4 ר העולם כולו | ר שציונו | אלהינו] ר ח' | אני ה' אלהיכם בפעם הב' | ל מ' ח' | 5 ד מ' שני | מ פעמים שעתיד לשלם שכר ועתיד ליפרע | אני וכו' שכר] ל ח' | אלהיכם] ר ח' | ל עתיד אני דיון ליפרע, ר אני דיון ליפרע | 6 מ מניחך, לר מניחתך | מ עד שתאמר | 7 ר לומד | וכתב וכו' תורה] מ ח' | ושם עירך] ל ח' | ושם רבך] ר ח' | ר שהוא לומד | עמדה] מ מה עשתה עמדה | 8 מ נכסיה | ל לעניים... למלכות | לענים] מ לעמלים בתורה | עמה] מ בידה, ר בידו | מר ועמדה ובאת (מ ובאתה) | 9 ר לבית | מ למדרשו | ל ר' מאיר | ר] ל ח' | 10 לן] מ ח', ל לה | אמר לן] ד אמרה לו, מ אמרו לו, ר א' לו | עמוד] ד מ' ח' | דמר זכי | למר מצעות | 11 לך] ר לו | הציע לך] ר היציעה לו | מ שכרך] ר ולעולם הבא | מ ולעולם הבא על אחת כמה וכמה:

קרח

(קטז) ויאמר ה' אל אהרן אתה ובניך ובית אביך אתך תשאו את עון המקדש ואתה ובניך אתך תשאו את עון כהונתכם > ר' ישמעאל אומר למי הרבר מסור לאותו שמוהירים. ר' יאשיה אומר מנין אתה אומר שאם זרק את הדם כראוי ואינו ידוע לשם מי זרקן והקטיר את החלב כראוי ואינו יודע לשם מי הקטירו שהכהנים נושאים עון על כך ת"ל ואתה ובניך ובית אביך אתך תשאו את עון המקדש. ר' יונתן אומר מנין אתה אומר שאם זכה בכשר קודם וריקת דמים בחזה ושוק קודם הקטר חלבים שהכהנים נושאים עון על כך ת"ל ואתה ובניך אתך תשאו את עון כהונתכם וכן מצינו שלא נתחתם גור דינן של בני עלי אלא על שנהגו בויון בקדשים וכן הוא אומר גם בטרם יקטירון את החלב ויאמר אליו האיש קטר יקטירון כיום החלב ותהי חטאת הנערים גדולה מאד (שמואל א' ב טו-יז). וכן מצינו שרא נתחתם גור דינן של אנשי ירושלם אלא על שנהגו מנהג בויון בקדשים שנאמר קדשי ביות (יחזקאל כב ח): ואתה ובניך אתך תשאו את עון כהונתכם זה עון דבר המסור לכהונה אתה אומר זה עון דבר המסור לכהונה או זה עון דבר המסור לבית דין כשהוא אומר ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח הרי עון דבר המסור לבית דין

5

10

(קטז) 3 שמוהירים. נ"א הביאה מה"ס שמוהירים, לפי ג' הילק' אפשר דצ"ל למי הדבר מסור לאהרן לאותו מזהיר עיין הגר"א ולשון הפ"ז למי שהדבר תלוי בו מזהירין עליו ונראה דר"ל דהדבור היה ג"כ לישראל והא דקאמר לאהרן משום דבו הדבר תלוי ודלא כסברת הסתרה שפ' דרוצה לומר דהדבור היה לאהרן עצמו ולא באמצעות משה ועיין רש"י ולעיל פ' ל"ט וס"ז שם וכאן: 4 ידוע. צ"ל בשתייהן ואינו ידוע או ואינו יודע: — הקטירו צ"ע הא לא נזכר בשום מקום דהקטרת החלבים צריכה להיות לשם הבעלים וכן יוצא להדיא מן הירושלמי פסחים לא ע"ד. ואפשר דר"ל אם ערב חלבים בחלבים, ת"כ נדבה פרשה י"ד י' או אולי צ"ל קומץ במקום חלב: 5 המקדש. אולי מפרש עון המקדש כמו עון הקדשים ועיין ת"י: 7 כהונתכם. בפ"ז גרס גם כאן עון המקדש ולפי הסברא גם דרשה דר' יאשיה מכוונת יותר על הפסוק דכהונתכם דהא בעון המקדש אתה ובית אביך כתיב וגם ליום במשמע ואין להם עסק בעבודת הקרבנות (ועיין רד"ף וסנהדרין) אבל מהא דדורש לקמן כהונתכם עון דבר המסור לכהונה משמע דעד כאן בעון מקדש מיירי ובגוף הענין. עיין ת"כ צו פרק ט"ז ד' ופרק ג' ב' וה', פסחים נט', ועוד בת"כ שם פרק ט"ז ד' וח', ובבב"ס קב', תוספ' ביצה כא: ד"ה מאי, רמב"ם מעה"ק פ"ט הי"א ופי"א ה"ד, ופסולי המוקדשין פי"ח ה"ז וס"ז י"ח ט': 11 בויון בקדשים. יומא ט', מדרש שמואל פ"ו, ילקוט שמואל ר' פ"ו 13 לב"ד. לשמור יחוסם:

(קטז) 1 ט אהרן למי זכר | ר אתך ר' ישמעאל זכר | 2 המוסגר רק מ | 3 מסור | ל מסור לא הן מזהירין, ר"ה מסור לו הן מזהירין, ט מסור לאהרן לאותן מזהיר, מ מסור למזהירין | ר' יאשיה אומר | מ הוא היה אומר | 4 ידוע | ט"ל יודע | זרקו זכר לשם מין מ ח' | הקטירין | טמר הקטיר | 5 ר"ה טמר ת"ל אתה ובניך אתך (ט ח') תשאו, ל ת"ל ואתה ובית אביך אתך תשמרו את עון זכר | את עון המקדש | מ ח' | ט ור' | מ ר' נתן | 7 חלבים | מ אמורים | פ"ז ת"ל תשאו את עון המקדש | טמ ת"ל אתה | ובניך | ל ובית אביך | את | ד ח' | 8 ט ל מ ר נחתם | טמ גור דין על בני | ד גור דינו של עלי | טר קדשים וכן בסמוך | 9 מ יקטירון החלב תנה בשר וכתוב ותהי חטאת זכר | אליו | ט ח' | 10 ט גדולה ער מאד | טלמ נחתם | טמ גור דין על אנשי (מ יושבי) ירושלם | 11 ד דינו | מנהג טלמר ח' | 12 ט אתה | תשאו זכר כהונתכם | מ ח', טר וגר' | כהונתכם | ד ג' את עון המקדש | לכהונה | ד לכהנים וכן בסמוך | אתה זכר לכהונה | ט מ ח' | 13 למ או אינו אלא עון | זה | ט ר ח' | דבר | מ ח' | ואתה | דט אתה | 14 דלר אתך (ל ח') תשאו את עון כהונתכם זכר | עון | ל ח' | דבר | ד

אמור הא מה ת"ל תשאו את עון כהונתכם זה עון דבר המסור לכהונה. אמרת ישראל לא ישאו עון כהנים אבל לויים ישאו עון כהנים ת"ל ועבר הלוי הוא את עבדת אהל מועד והם ישאו עונם (במדבר יח כג).

וגם את אחיך, שומע אני אף ישראל במשמע ת"ל מטה לוי שומע אני אף הנשים במשמע ת"ל >שבת אביך וזה עמרם שיקרא שבת על שמו. רבי אומר מטה לוי שומע אני אף הנשים במשמע ת"ל < את אחיך להוציא את הנשים: הקרב אתך רבי עקיבא אומר נאמר כאן אתך ונאמר להלן אתך מה אתך האמור להלן בלויים הכתוב מדבר אף אתך האמור כאן בלויים הכתוב מדבר להזהיר את הלויים בשיר על דוכנם: וילוו עליך וישרתוך, בעבודתם ומנה מהם נזכרים ואמרכלים אתה אומר ישרתוך בעבודתם ומנה מהם נזכרים ואמרכלים או ישרתוך בעבודתך ת"ל ושמרו משמרתך ומשמרת כל האהל. עדיין אני אומר ישרתוך בעבודתך ישרתוך בעבודתם ת"ל ואני הנה לקחתי את אחיכם הלויים מתוך בני ישראל לכם מתנה נתונים לה' לשם הם מסורים ולא לכהנים הא אין עליך לומר כלשון אחרון אלא כלשון ראשון ישרתוך בעבודתם ומנה מהם נזכרים ואמרכלים: ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות, הכהנים מבפנים והלויים מבחוץ אתה אומר הכהנים מבפנים והלויים מבחוץ או אלו ואלו מבפנים ת"ל ונלוו עליך ושמרו את משמרת אהל מועד הא מה ת"ל ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות הכהנים מבפנים והלויים מבחוץ.

ושמרו משמרתך ומשמרת כל האהל, זו היא שאמרנו ישרתוך בעבודתם ומנה מהם נזכרים ואמרכלים: אך אל כלי הקדש, זה הארון וכה"א ולא יבאו

טמ ח' | 1 מ הא מה אני מקיים תשאו | דבר ט ח' |
 2 מ את עון וכן בסמוך | טמ כהונה וכן בסמוך | ועבר וכי
 מועד] רק מ | 3 עונם] כ"ה ר ובמקרא אבל דטלמ את עונם |
 4 אף] ג גם | 5 לר במשמע ת"ל (ר ח') לוי שבת וכי |
 המוסגר ד ח' | וזה וכי אחיך] מ ח' | 6 ל ואת אחיך |
 7 להלן בפעם הב' | ד ח' | ר"ה כאן... להלן | 8 | להזהיר
 וכי דוכנם] מ ח' | 9 ד בעבודתך, ט בעבודתה | ומנה |
 ט פ"ז מנה, ר ומני, ל ומנו, ד ימנו | מהם] מ להם,
 פ"ז עליהם | אתה וכי ואמרכלים] טמר ח' | 10 בעבודתך |
 ל ח' | ומנה] רא"ם, אבל ד ימנו, ל ומנו | מ או יכול |
 בעבודתך] דל בעבודתך | ד את משמרתך | 11 מ וישרתוך
 בעבודתך | ישר' בעבודתך] ל ח' | ישרתוך בעבודתם |
 מ ח' | 12 הנה] ד ח' | ט לקחתי את הלויים נתונים נתונים
 ח' | ולא וכי] מר ואין מסורין לכהנים, ט והשם מסרן
 לכהנים | 13 לומר] מ ח', ל לדון | טר האחרון... הראשון |
 ישרתוך בעבודתם] ד ח' | 14 ר ומני, מ מנה, ל ומנו |
 מ אתה | העדות] דלר' מועד | 15 אתה עד סה"ד] מ ח' |
 ד כהנים... ולויים | ר ואתה | 16 ר"ה ושמרו את משמרתך
 ואת משמרת אהל מועד | טר' ת"ל אתה | 17 ר-לאהל |
 העדות] ל מועד | ד ולויים | 18 ושמרו וכי ואמרכלים |
 מ ח' | ט זהו, ר זה הוא | ד פ"ז בעבודתך | 19 ל
 פ"ז ומנו, ר ומני | פ"ז בקן | הקדש] טל ג' ואל המזבח
 לא יקרבו | טמ לא |

1 אמור עיין לקמן: 3 עונם- לקמן פ' ק"ט: 4 ישראל-
 שישמרו המקדש: 7 מה אתך וכי- ג' ר"ה להפך מה אתך
 האמור כאן וכי' להלן וכן הגיהו המפרשים ופ' להלן אתה
 ובית אביך אתך שלא תאמר דרק בני קהת בכלל ר"ה פ"א
 דקאי אפסוק ולקמן אתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם
 דר' ויש לפקפק בשני הפירושים ועוד צ"ע במאי דסיים
 להזהיר וכי' דאין לו ענין להלמוד דאתך ולקמן טרם למצוא
 רמו לדוכן ע"כ נראה קצת דכל המאמר לא נשנה כלל כאן
 ונתקם ממ"א- ולשון הפ"ז הקרב אתך להזהיר את הלויים
 על דוכנם: 9 בעבודתם- שיהיו שוערים ומשוררים: 10
 בעבודתך- לחטוב עצים ולשאוב מים דר', ולפי פ' זה קשה
 מאי ראה מיימי מדכתיב ושמרו משמרתך וכי- הא אדרבה
 יותר יש לפרש משמרתך להפך שישרתו הכהנים ור"ה פירש
 בעבודתך בעבודת כהונה ולפ"ז היה אפשר לומר דעיקר
 הראיה מסוף הפסוק אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו
 וכי' אבל לפ"ז אי אפשר לפרש הלשון לקמן עדיין אני
 אומר ישרתוך בעבודתך וכי' אלא בדוחק והכוונה בעבודתך
 שם בעבודת הדיוט ועיין לשון הרבה פ"ד ס"ג והעמדת
 אותו וכי' ושרתו אותו ישרתוהו בעבודתו (צ"ל בעבודתם
 כמו שמעתיק הילקוט המכירי תהלים סה סט בשם הרבה)
 וימנה מהן גזברין וכי' יכול ישרתו בעבודתו שיעשו לו
 מלאכתו ת"ל ואני הנה לקחתי לשם הם מסורים וכי' ובתמיד
 בו- נשנית הברייתא בסגנון אחר והג' שם מסכמת יותר עם
 ג' הדפ' והפ"ז, ועיין רש"י פסוק ר' ואם באנו לקיים ג'
 לה' צריך לומר דבעבודתך היינו מלאכת הקדש ובגנוד
 לזה קרא למלאכת הדיוט בעבודתם היינו עבודה סתם וצ"ע:
 14 ואמרכלים- עיין Buehler: Die Priester und der
 K itu. Wie 18:6, S. 94
 17 מבחוץ- עיין תמיד ריש
 פ"א ומדות פ"א מ"א ומ"ט ו' הרע"ב שם ובן לוי יושב
 לו מבחוץ במקום (שן) וס"ו: 19 ואמרכלים- ומסיים בפ"ז

לראות ככלע את הקודש (במדבר ד כ). ר' נתן אומר מיכן רמו לשיר מן התורה
 אלא שנתפרש ע"י עזרא. ר' חנניה בן אחי ר' יהושע אומר אין צריך שהרי כבר נאמר
 משה ידבר והאלהים יעננו בקול (שמות יט ט) מיכן רמו לשיר מן התורה: אך אל
 כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו אוהרה, ולא ימותו עונש. אין לי אלא לויים
 5 שענושים ומוזהרים על עבודת כהנים. כהנים על עבודת לויים מנין ת"ל גם הם גם
 אתם. מעבודה לחברתה מנין ת"ל גם אתם. וכבר בקש ר' יהושע בן חנניה לסייע את
 ר' יוחנן בן גודגדה אמר לו חזור לאחורריך שכבר אתה מתחייב בנפשך שאני מן
 השוערים ואתה מן המשוררים. רבי אומר אין צריך שהרי כבר נאמר אל תכריתו
 את שבט משפחת הקהתי מתוך הלויים וזאת עשו להם וחיו (במדבר ד יח-ט) אין
 10 לי אלא בני קהת בני גרשון ובני מררי מנין ת"ל >את אהרן ואת בניו ושמרו את
 כהונתם והור הקרב יומת (שם ג י) ושמרו את כהונתם אין לי אלא < לויים שענושים
 ומוזהרים על עבודת כהנים. כהנים על עבודת לויים מנין ת"ל > ובנסוע המשכן יורידו
 אותו הלויים ובחנות המשכן יקימו אותו הלויים (שם א נא). מעבודה לחברתה מנין ת"ל
 והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מורחה משה ואהרן ובניו שומרים משמרת
 15 המקדש למשמרת בני ישראל והור הקרב יומת (שם ג לח) ומה ת"ל גם הם גם אתם
 לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן הזהיר עליו הכתוב את כל הענין.

ונלוו עליך, זה שאמרנו הכהנים מבפנים והלויים מבחוץ: וזר לא יקרב
 אליכם למה נאמר לפי שהוא אומר והור הקרב יומת עונש שמענו אוהרה מנין ת"ל
 וזר לא יקרב אליכם.

20 ושמרתם את משמרת הקודש ואת משמרת המזבח הרי זו אוהרה לב"ד
 של ישראל להזהיר את הכהנים שתהא העבודה נעשית כתקנה שכשעבודה נעשית

ומשמרת כל האהל ולא משמרת אהרן: — הארון. לקמן פ'
 קנ"ז: 1 מיכן וכי. מדכתיב גם הם גם אתם מה אתם
 בעבודת מזבח אף הם בעבודת מזבח ערכין יא, ושם בשם
 ר' יונתן והגרי"א ג' מאמר זה לקמן אחרי דברי רבי בזה"ל
 ד"א גם הם גם אתם מה אתם וכי ר' נתן אומר וכי חנניא:
 2 עזרא. דכתיב ויעמידו הכהנים מלובשים בחצוצרות והלויים
 וכי (עזרא ג י) ועיין ג' הילקוט ובמ"ע ור"ה רוצה להגיה
 אלא שנתפרש ע"י דוד: 3 בקלי. ערכין שם במד"ר פ"ד
 ס"י: 6 ת"ל גם אתם. עיין בח"ג ובכ"מ פ"ג מהל' כלל
 המקדש, הי"א הגיה ת"ל גם אתם מעבודה לחברתה מנין
 ת"ל גם הם, ועיין בס"ז: 8 המשוררים. ערכין יא: 15
 יומת. ערכין שם, ועיין ס"ז: 19 אליכם. זבחים טז: 21
 ישראל. עיין לקמן פ' ק"ט ועיין בגרסת הילקוט ותוספתא
 סנהדרין פ"ז א' ואע"ג דיש ליטב גרסת הילקוט ולומר
 דב"ד של לשכת הגזית הוא הב"ד השלישי אע"כ נראה
 דגרסת הילקוט אינה אלא ס"ט, ועיין Buehler: Das Syn-
 hedrion in Jerusalem, S. 21

1 ר' נתן וכו' ל מיכאן אמרו רמו לשירה אלא | 2 עזרא |
 ט ג' גם בכהנים | למ ר' חנינא | בן אחי ר' יהושע | מ ח' |
 למ שכבר | 3 משה ידבר | ל ח' | 5 ל שמוהירין ועונשין |
 מנין | לר ח' | מר סה"מ ל"ת ע"ב וחנך ת"ל גם הם
 מעבודה וכי ת"ל גם אתם וכבר, טל גם הם גם אתם וכבר |
 6 ר"ה גם הם גם אתם, ולשון הפ"ז גם הם גם אתם לימד
 על לויים שנענשים על עבודת כהנים והכהנים על עבודת
 הלויים גם הם להביא המשנה מעבודה לעבודה | 7 ט"ל
 גודגדה, ר גודגדה | גודגדה | מ ג' בנעילת השערים, ט ג'
 בהגפת דלתות | מ ואמר | 8 מ שכבר | מר תכריתו
 וזאת, ט תכריתו וגו' וזאת | 9 משפחת | ד ח' | מתוך
 הלויים | ד ח' | דל זאת | וחיו | ט"ל מר ח' | 10 ת"ל
 וכי | ט ת"ל אהרן ובניו יבואו וגו' אין לי וכי, דלר ת"ל
 צו (ר ח') את אהרן ואת בניו (ל ג' לאמר מצינו) לויים
 שענושים | את | במקרא ואת ונ' תפקוד אהרן בניו | 12 ד
 מוזהרים | כהנים בפעם הב' | ד וכהנים | המשכן | ד הארון | 13 ובחנות וכי הלויים | רק מ | ל או מעבודה | 14 טר
 קדמה לפני (ר ח') וגו' מה ת"ל, דל קדמה לפני (ל ח') אהל מועד מורחה (ל ח') מה (ד ומה) ת"ל | 17 ונלוו וכי
 מבחוץ | ט ח' | ד וילוו | מ זהו | ר בפנים | 18 למה נאמר | מ ח' | ר"ה מה ת"ל והלא כבר נאמר והור הקרב יומת
 ומהור לפי שהוא אומר הרי אוהרה לב"ד (פ) | ד לפי שנאמר | מנין | טל לא שמענו | 20 ושמרתם | כ"ה במ"ח ובמקרא
 אבל ד"לר ושמרו | הרי | ל ח' | זו | מ ח', ט זה | ט לב"ד שלישית להזהיר | 21 מ נעשית כתיבין | ט כתקנה
 נעשית | מ שכשעבודה כתקנה היא מכלה |

כתיקנה הם כלים את הפורענות מלבא לעולם: ולא יהיה עוד קצף על בני ישראל שאין ת"ל עוד אלא שכבר קצף כיוצא בו אתה אומר ולא יהיה עוד מכול (בראשית ט יא) שאין ת"ל עוד ומה ת"ל עוד אלא שכבר היה. כיוצא בו אתה אומר ולא זבחו עוד את זבחהם לשעירים (ויקרא יז ז) שאין ת"ל עוד ומה ת"ל עוד אלא שכבר זבחו. כיוצא בו אתה אומר ולא יקרבו עוד בני ישראל אל אהל מועד (במדבר יא כב) שאין ת"ל עוד אלא שכבר קרבו אף כאן אתה אומר ולא יהיה עוד קצף שאין ת"ל עוד אלא שכבר קצף שנאמר כי יצא הקצף (שם יז יא): ואני הנה לקחתי את אחיכם הלויים מתוך בני ישראל לכם מתנה נתונים להם לשם הם מסורים ואין מסורים לכהנים.

10 ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח מיכן היה ר' אלעזר הקפר ברבי אומר כל דבר המזבח אל יהיה אלא כך ובכבוד: ולמבית לפרוכת, מיכן אמרו מקום היה אחורי בית לפרוכת ששם כודקים יחסי כהונה: ועבדתם, שומע אני מעורבבים ת"ל עבודת מתנה אתן את כהונתכם מה מתנה בפיים אף עבודה בפיים: עבודת מתנה אתן את כהונתכם לעשות אכילת קדשים בנכולים כעבודת מקדש במקדש מה עבודת מקדש במקדש ידיו ואחר כך עובר אף 15 אכילת קדשים בנכולים מקדש ידיו ואחר כך איכל. וכבר נשתהא ר' טרפון מלבא לבית המדרש אמר לו רבן גמליאל מה ראית להשתהות אמר לו שהייתי עובר אמר לו הלא כל דבריך תימה וכי יש עבודה עכשוו אמר לו הרי הוא אומר עבודת מתנה אתן את כהונתכם לעשות אכילת קדשים בנכולים כעבודת מקדש במקדש. ר' אומר לעשות אכילת קדשים בנכולים כעבודת מקדש במקדש מה עבודת מקדש במקדש 20 מקדש ידיו ואח"כ עובר כך אכילת קדשים בנכולים מקדש ידיו ואח"כ איכל אי מה להלן ידיו ורגליו אף כאן ידיו ורגליו אמרת מקום שצריך ידיו ורגליו מקדש ידיו ורגליו מקום שאין צריך אלא ידיו אינו מקדש אלא ידיו נמציעו למדים נטילת ידים מן

1 ט לעולם שנאמר ולא יהיה וכו' | עידן | ד ח' וכן בסמוך | על בני ישראל | ד ח' | מ לבני ישראל | 2 טר אין ת"ל, ל שאין ת"ל שאין ת"ל עוד | עידן | ד ח' | מ כיוצא בדבר וכן בסמוך | מ לא וכו' מבול לשחת, טלר ולא יהיה עוד המים (ט מים) למבול (ל מבול) | 3 טל אין | ומה ת"ל עוד | טלמר ח' וכן בסמוך | אתה אומר | דל ח' | 4 טלר אין | זבחן | ד היה | 5 אתה אומר | טל ח' | אל אהל מועד | רק מ | דר אין | שאין ת"ל וכו' שאין ת"ל | ט וגו' שאין ת"ל | 6 אף כאן וכו' הקצף | מ ח' | ל אף כאן ולא יהיה וכו' | טלר אין | 7 שני | ל ואומר | ר ואני ואני וכו' מתנה | מ ח' | ד ואני נתתי את וכו', ל ואני הנה את וכו' | ט את הלויים נתונים המה לי | 8 ר הלויים נתונים וכו' | ד נתתם לה' | מ לשם הם נתונים | 10 מ תשאו... לכל דבר | 11 ברבי | מ ח' | טר בר, ל ביר | ט של מזבח, מר שבמזבח | טלמר לא | ולמבית | כ"ה מ ובמקרא אבל ד אל מבית, טלר מבית | 12 מ הפרוכת, טר הכמורת | 13 אתן את כהונתכם | רק מ | פ"ז מה מתנות כהונה בפיים | 15 מקדש | מ קדש | עבודת | ל ח' | מקדש | מ קדש | מ את ידיו וכן בסמוך | 16 קדשים | ד קודש | וכבר וכו' במקדש שורה יט | ט ח' | ד לבוא | 17 מ לשהות | 18 הלא מ ח', ר והלא | מ אינם אלא תימה | הרי הוא אומר | ר ח' | 19 לר ורבי | רבי וכו' במקדש | מ ח' | 20 כעבודת | ר כענין | במקדש בפעם הא' | ד ח' | 21 ידיו | דל ופ"ז ג' ורגליו | כן | ד, ש"ג אף | ידיו | דל ג' ורגליו | אוכל | ד עובר | אי וכו' ידיו בשורה הסמוכה | ט ח' | 22 אף וכו' ורגליו | ד ח' | מ במקום | 23 טמ ומציעו | טלר | לנטילת |

1 יהיה לפי ג' הילי דג' שני ולא יהיה וכו' הוא דבור אחד עם הדבור הקודם וגרסא נכונה היא אבל אין הכרח להניח: 9 לכהנים. עיין לעיל: 11 כל דבר המזבח. אפילו תרומת הדשן, יומא כד, ירושלמי שם ז ע"ב: 13 מתנה בפיים. שחולקין קדשים בפיים ז"ר ומלשון הפ"ז מה מתנת כהונה בפיים אינו מבואר אי כוונתו אקדשי מקדש או אקדשי גבול כמו שפירש ברד"ף דבמתנה לא שייך ערבוביא דאו הוי עויבה או הפקר ובא"י מראה מקום לשבת פכ"ג מ"ב ומטילין חלשין על קדשים ועיין בתוספ' שם קמט: ד"ה מטילין שהקשו מהא דתניא דאין חולקין מנה כנגד מנה בקדשים וצ"ע ועיין ת"י: 16 אוכלי הנר"א מוחק מן מה עבודת וכו' ע"כ ואפשר דהוה כעין סתם ואח"כ מחלוקת

התורה: והזר הקרב יומת לעבודה אתה אומר לעבודה או לעבודה ושלא לעבודה אמרת ומה בעל מום שלא ענש בו מיתה לא ענש בו אלא לעבודה ור שענש בו מיתה אינו דין שלא יענש בו אלא לעבודה הא מה ת"ל והזר הקרב יומת לעבודה: והזר הקרב יומת אפילו עובד בטהרה <או אינו אלא כשעבד בטומאה> אמרת אם הנכנס בטומאה שלא לעבודה חייב קל וחומר לעבודה הא מה ת"ל והזר הקרב יומת אפילו עובד בטהרה: יומת, ר' ישמעאל אומר נאמר כאן יומת ונאמר להלן יומת מה יומת האמור להלן סקילה אף יומת האמור כאן סקילה. ר' יוחנן בן נורי אומר נאמר כאן יומת ונאמר להלן יומת מה יומת האמור להלן בחנק אף יומת האמור כאן בחנק: והזר הקרב יומת, עונש שמענו אזהרה לא שמענו ת"ל וזר לא יקרב אליכם

(פליק פיסקא)

10 (קיו) וידבר ה' אל אהרן, שומע אני שהיה הדבור לאהרן ת"ל זכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר וגו' (במדבר יז ה) הא למדנו שהדיבור למשה שיאמר לאהרן: ואני ברצון הנה בשמחה דברי ר' ישמעאל אמרו לו תלמידיו רבינו לפי שהוא אומר ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ (בראשית ו יז) שומע אני שיש שמחה לפני המקום אמר להם יש שמחה לפני המקום כשיאבדו מכעיסו מן העולם וכה"א בטוב צדיקים תעלוץ קריה וכאבוד רשעים רנה (משלי יא י) ואומר שני רשעים שכרת ואומר לה' הישועה על עמך ברכתך סלה (תהלים ג ט) ואומר ה' מלך עולם ועד אבדו נזים מארצו (שם י טז) ואומר יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה (שם קד לה). ר' נתן אומר ואני מוסיף על עבודתם הנה בשמחה וכן הוא אומר וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו (שמות ד יד): לכל קדשי בני ישראל, כרת הכתוב ברית עם אהרן על כל קדשי הקדשים לגזור דין ולכרות להם ברית לפי שבא קרח כנגד אהרן וערער על הכהונה משל למה

במשנה עיין לעיל ס' פ"ד ולקמן פ' קמ"ח: 1 התורה- פסחים ע"ב, ס"ז, ת"י, חגיגה פ"ב מ"ה: 2 שלא וכי- ח"כ אמור פרשה ג' י"א: 3 לעבודה- סנהדרין פ"ג, ס"ז: 7 להלן- בנביא שהדיח, דברים יג ו, כ"ה לפי הגמ' סנהדרין פ"ד, אבל בסמ"ג לאוין ש"ט פ' ד"ק יליף ממקלל אביו ואמו ור"י בן נורי מנאף ונאפת: 8 בחנק- סנהדרין שם ואולי לשון הספרי קטוע ועיין משנה שם פ"ט מ"א וירוש' שם כז ע"ב והלשון שם משובש וס"ז ובת"א ות"י תרגמו יתקטל כמ"ד מיתתו בידי אדם:

(קיו) 13 לאהרן- עיין פ"ז, ורש"י מביא דרשה זו בתחלת הפרשה ועיין ס"ז פ"י י"ג וש"ג: — בשמחה- לקמן פ' קי"ט דברים פ' ש"א ס"ז ת"י: 14 המבול- ב"ר פלי"א סי"ב ובר"ל שם: 19 הללויה- עיין שוח"ט שם ומזמור ק"ו, במד"ר פ"ד ס"ד, מכילתא מס' דשירה פ"א, תנחומא בשלח ס"י, שמ"ר פכ"ג סימן ז', איכ"ר פ"ה כ"ד סנהדרין לט, ירושלמי שם כב ע"ג: — ואני וכי- עיין גרסת הרבה וס"ז והגר"א:

1 מ או אינו אלא לעבודה | 2 מ שלא ענש מיתה, ט שלא ענשנו מיתה | מ שענש מיתה | 3 ד דין הוא שיענש בה לעבודה ושלא לעבודה | ב"מ ח' | הא מה ת"ל | מ האמורה ת"ל | לעבודה וכי יומת שורה ז' | ל ח' | 4 טמר עבד | בטהרה | ל ב' אתה אומר אפילו בטהרה | דט"ל או אפילו עובד (טר עבד) בטומאה | 5 ט לעבד וכן בסמוך | הא מה | דמ ומה, טר מה | 6 טמר עבד | טל ר' שמעון, וכן גרס הסמ"ג לאוין ש"ט | ט להלן מות יומת, מ להלן בחולם חלום יומת | 7 מ בטקילה וכן בסמוך | ד אמר | 8 מ להלן במכה אביו ואמו | מ חנק וכן בסמוך | 9 ל מ אזהרה מנין | זר וכי אליכם | ט ח' | 11 ל וישכם אברהם וידבר וכי | ט ר"ה שהדיבור | מ שיהא | ד הדבר, ר דיבר | ל עם אהרן | מ לאהרן בלבד | 12 איש זר וגו' דר ח' | וגו' | מ ח' | מ הא למדת | ל"ד שהדיבר | 13 מ ואני הנה נתתי לך ואני ברצון | ל אני | הנה | ד הנני, ל והנה | רבה פ"ג ס"ד ואני בשמחה הנה ברצון | 14 ר הנה | על הארץ | דל ח' | 15 טמר יש | מ למקום | אמר וכי המקום | טל ח' | מ להם שמחה היא לפני | מ שיאבדו, ט כשיאבד | 16 טמר תעלוז, ל יעלוז | 17 שברת | ט ב' וגו' | ואומר | מ מה כתיב אחריו | ואומר בפעם הב' | ר ח' | 18 ד לעולם | ואומר | ר ח' | ל חטאים וגו' ר' נתן | ורשעים וכי הללויה | ר ח', ט וגו' | 19 את וכי הללויה | מ ח' | ואני | ל הריני, ד אני | ר"ה ואני הנני מוסיף | ר מוסף, רבה מוסיף אני | עבודתם | רבה שם חבתן | 20 וגם | דל ח' | הוא | למ ח' | 21 | לכל | ט ח' | מ הקביה כרת | כל | כ"ה מ | 22 ט לגזון | דל לכרות | מ קרח וערער כנגד הכהונה על אהרן |

מ להם שמחה היא לפני | מ שיאבדו, ט כשיאבד | 16 טמר תעלוז, ל יעלוז | 17 שברת | ט ב' וגו' | ואומר | מ מה כתיב אחריו | ואומר בפעם הב' | ר ח' | 18 ד לעולם | ואומר | ר ח' | ל חטאים וגו' ר' נתן | ורשעים וכי הללויה | ר ח', ט וגו' | 19 את וכי הללויה | מ ח' | ואני | ל הריני, ד אני | ר"ה ואני הנני מוסיף | ר מוסף, רבה מוסיף אני | עבודתם | רבה שם חבתן | 20 וגם | דל ח' | הוא | למ ח' | 21 | לכל | ט ח' | מ הקביה כרת | כל | כ"ה מ | 22 ט לגזון | דל לכרות | מ קרח וערער כנגד הכהונה על אהרן |

הדבר דומה למלך בשר ודם שהיה לו בן בית ונתן לו שדה אחת במתנה ולא כתב ולא חתם ולא העלה לו בערכיים בא אחד וערער כנגדו על השדה אמר לו המלך כל מי שירצה יבוא וערער כנגדך על השדה בוא ואני כותב ואני חותם ואני מעלה לך בערכיים כך בא קרח וערער על הכהונה כנגדו אמר לו המקום כל מי שירצה יבוא וערער כנגדך על הכהונה בוא ואני כותב ואני חותם ואני מעלה לך בערכיים לכך נאמרה 5 פרשה זו סמוך לקרח. זכרון לבני ישראל הא למדנו עהיה קרח מן הבלועים ומן השרופים: לך נתתם בזכותך: למשחה. אין משחה אלא גדולה שנא' ואת משחת אהרן ומשחת בניו (ויקרא ז לה). ר' יצחק אומר אין משחה אלא שמן המשחה שנאמר כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן וזן אהרן (תהלים קלג ב): ולבניך, בזכות בניך: לחק עולם, שינהוג הדבר לדורות.

10 זה יהיה לך מקדש הקדשים מזו האש, אמרת צא וראה איזהו מקודש הקדשים שכולו עולה לאישים ויש לך הימינו היתר אין אתה מוצא אלא עולת בהמה: כל קרבנם אלו שתי הלחם ולחם הפנים. לכל מ:חתם זו מנחת חוטא ומנחת נדבה. ולכל חטאתם זו חטאת יחיד וחטאת צבור וחטאת העוף וחטאת בהמה. ולכל אשם זה אשם ודאי ואשם תלוי ואשם נזיר ואשם מצורע. אשר ישיבו לי זה גול הנגר. קדש קדשים זה לוג שמן של מצורע. לך הוא ולבניך בזכותך ובזכות בניך: בקדש הקדשים תאכלנו, כרת הכתוב ברית עם אהרן על קדשי הקדשים שלא יהיו נאכלים אלא במקום קדוש. ר' יהודה בן בתירה אומר הרי הגוים שהקיפו את העזרה מנין לקדשי הקדשים שנאכלים אפילו בהיכל ת"ל בקדש הקדשים תאכלנו: כל זכר יאכל אותה, כרת הכתוב ברית עם אהרן על קדשי הקדשים שלא יהיו נאכלין אלא לזכרי כהונה: קודש יהיה לך, מה ת"ל שיכול אין לי אלא דבר הראוי

4 בערכיים. לקמן פ' ק"ט: 6 זכרון. אולי צ"ל וכה"א זכרון, ומביא ראיה דמחלוקת קרח גרמה לפרשה זו שתאמר אבל הלמוד דקרח מן הבלועין ומן הנשרפין אשגרת לשון ממ"א ולמד דקרח היה מן הנשרפין מדכתיב גבי מחתות ולא יהיה קרח. ועיין סנהדרין ק', תנחומא כאן ס"ט, תנחומא ב' סכ"ט, והגר"א מוחק מן זכרון עד שה"ד, ועיין במפרשים וצ"ע: 7 בזכותך. יתורא דלך דורש, רד"ף: — גדולה. ירושלמי תרומות מג ע"ג, בכורים סד ע"ד, בבלי סוטה טו, זבחים כח. צא, חולין קלב, ס"ז, ת"א ות"י לרבו: 8 שנא' וכו' אינו מובן, והגר"א הגיה אין גדולה אלא שמן המשחה שג' וכו': 11 אמרת. הגר"א מגיה איני יודע מה הוא אמרת וכו': 12 עולת בהמה. דעורה לכהנים, עיין ס"ז ובת"י מאי דאשתירי מעלתא דענא וצ"ע אמאי דוקא מן הצאן וכבר נתקשה בזה בא"י: 16 מצורע. זבחים מד, מנחות עג, ס"ז: 19 תאכלנו. זבחים סג, מנחות ה, ס"ז רש"י ורמב"ן: 21 לזכרי וכו'. ס"ז:

1 אחת ד אחזה | 2 ט בערכאים, מ בערכים, ד בערבים, ל בעדים | לן ל ח' | 3 מ מי שיבא | טל כנגדו | מ על שדה זו | על השדה בערכיים | ל ח' | בוא ואני | ט כאן אני | לך ד ט ח' | 4 ד בערבים | כך דמר ח' | על וכו' ד, ש"ג כנגדו על הכהונה | מ כל מי שיערער | ד שרוצה יערער, ל שירצה יערער | 5 כנגדך ט כנגדו | בוא ד ח' | בוא ואני ט כאן אני | לך ד ח' | בערכיים | ל עדים | מ לכך נאמר סמוך לקרח | 6 זן טר ח' | לר סמך, ט סמוכה | ישראל מ ג' למען אשר לא יקרב איש זר, ר ג' לפני ח' | 7 ד אין משיחה, ט אין למשחה וכן בסמוך | ל אין משחה | מ אלא משוח בשמן | ל בשמן | 9 הטוב ד ג' היורד | יורד וכו' אהרן ר ח' | יורד ט שיוור, ל היורד | ד ולבניו בזכות בניו | 10 ד ל עד שינהוג | 11 זה ד מה, ט זה | מקודש הקדשים ט מורם, ר מין דם, מ מן הקדשים | 12 ל שכולן | עולה ט ח' | ט אי, ר ואי | בהמה | מ ג' ויש לו היתר בעורה | 13 כל כ"ה מ ור"ה אבל דט"ל ופ"ז לכל | אלו דל ח', מ ג' מותר העומר | ל וכל | 14 ולכל טר לכל, ל וכל | ל היחיד | ט הצבור | ל הבהמה | 15 ט"ל לכל | ד זו | מ זה אשם נזיר ואשם ודאי ואשם מצורע ואשם תלוי, ר ודיי ואשם נזיר ואשם מצורע ואשם תלוי | 16 הוא מ ח' | 17 הכתוב מ הקב"ה, ט הב"ה | ברית מ ח' | על וכו' דל בקדש הקדשים | טמ קדשים | 18 מ אומר מנין שאם הקיפו גוים העזרה שיהו קדשי קדשים נאכלין אפילו וכו' | ט גוים | 19 ט שיהו נאכלין | ל יאכלנו | 20 זכר ל ג' בבני אהרן | הכתוב מ הקב"ה, ט הב"ה | ברית מ ח' | ט על קדש קדשים, ל על קדשים שלא יחא, פ"ז על קדשים קלים | מ קדשים | 21 מ קדוש וכן בסמוך | טלמ-טראוי |

לאכילה שיתנהג בקדושה שאין ראוי לאכילה מניין ת"ל קודש יהיה לך מכל מקום. וזה לך תרומת מתנם וגו' מגיד הכתוב שכשם שכלל הכתוב את קדשי קדשים לגזר דין ולכרות להם ברית כך כלל את קדשים קלים לגזר דין ולכרות להם ברית: לכל תנופות בני ישראל, להביא את הדבר הטעון תנופה: לך נתתם ולבניך ולבנותיך אתך לחק עולם, שינהג הדבר לדורות: כל טהור בביתך יאכל אותו, כרת הכתוב ברית עם אהרן על קדשים קלים שלא יהיו נאכלים אלא לטהורים: כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן, מגיד הכתוב שכשם שכלל הכתוב את קדשי מקדש לגזר דין ולכרות להם ברית כך כלל הכתוב את קדשי הנבול לגזר דין ולכרות להם ברית: כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן זו תרומה ותרומת מעשר, ראשיתם זו ראשית הגז, אשר יתנו זה הורוע והלחיים והקיבה, לה' זו חלה.

ביכורי כל אשר בארצם, בא הכתוב ולימד על הביכורים שתהא קדושה חלה עליהם במחובר לקרקע שהיה בדין הואיל וקדושה חלה על התרומה וקדושה חלה על הביכורים אם למדתי על התרומה שאין קדושה חלה עליה במחובר לקרקע אף הביכורים לא תהא קדושה חלה עליהם במחובר לקרקע ת"ל ביכורי כל אשר בארצם בא הכתוב ולימד על הביכורים שתהא קדושה חלה עליהם במחובר לקרקע: אשר יביאו לה' לך יהיה, בא הכתוב ולימד על הביכורים שיהו נתונים לכהן: כל טהור בביתך יאכלנו למה נאמר והלא כבר נאמר כל טהור בביתך יאכל אותו ומה ת"ל כל טהור בביתך יאכלנו להביא את בת ישראל המאורסת לכהן שתהא אוכלת בתרומה או אינו מדבר אלא בנשואה כשהוא אומר כל טהור בביתך יאכל אותו הרי נשואה אמורה הא מה ת"ל כל טהור בביתך יאכלנו להביא את בת ישראל המאורסת לכהן שתהא אוכלת בתרומה משמע מביא את הארוסה ומביא את תושב ושכיר ומה אני מקיים מקרא תושב ושכיר לא יאכל בו (שמות יב מה) תושב <ושכיר>

1 שאין ראוי לאכילה כגון גזר שלא יאכלנו לכלבים מהר"ט אבל בפ"ז מפרש כגון עצמות והגידין וצ"ע בתרומות פי"א מ"ה וירושלמי שם ועיין פסחים פ"ז מ"י ובגמ' שם פג', זבחים פו', ובתוספ' שם ד"ה ופליגא: 4 תנופה כגון חזה ושוק, עיין ס"ז: 11 חלה אבל בס"ז יליף תרומת מעשר וחלה מן תרומת מתנם: 16 לקרקע בכורים פ"ג מ"א וירושלמי שם ותוספתא פ"ב ח': 17 לכהן עיין לעיל פיסקא ה':

1 מר שינהג | ט שינהג בקדש | מ דבר שאינו | 2 ר זה | מתנם | ד ח', טל מתנה | וגר' | כ"ה ל | הכתוב בפעם הא' | מ ח' | שכשם וכו' קדשים | ל ח' | 3 מ הקדשים | ר"ה לגזר דין, ט לגזרין וכן בסמוך | ל כלל הקב"ה | לגזר וכו' ברית | מ ח' | 4 להביא את שטעון | הטעון | ר"ה דט' שטעון, מר שטעון, רא"ם כל דבר שטעון | פ"ז כל דבר שטעון תנופה שיהא טעון תנופה | 5 ר לבניך | ר ולבניך אחריך לחק וכו' | ד עד שינהג |

מ שינהג חק לדורות | 6 כרת הכתוב | ט כרת הבי"ה, ד הקב"ה כרת | 7 וכל | ד ל כל | 8 הכתוב | מ ח' | ט לגזרין וכן בסמוך | 9 ד גבול | ר"ה לגזר דין | ל לכרות | כל וכו' יצהר | מ ח' | וכל וכו' | ל כל חלב זו | ודגן | ר ג' ראשיתם | זו | מר ח' | ד זו תרומת מעשר | 10 ראשיתם | ל ראשית | מ זה | יתנו | מ פ"ז ג' לה' | 11 לה' | לר ג' ברוך הוא | 12 בכורי וכו' בארצם | ט ח' | ד בארצם | 13 ד הביכורים... התרומה | 14 מר למדתי לתרומה | ד עליו | 15 ט אף כן | דל ביכורים | ל לא תחול קדושה במחובר ת"ל | 16 בא וכו' לקרקע | טלמר ח' | 17 אשר וכו' יהיה | הוספתי ע"פ ט ופ"ז | לך | פ"ז ח' | יהיה | ט נתתם | בא וכו' הבכורים | ד ח' | ל שהיו | טמר ניתנין, ל ניתנין | ט לכהונה, למ ר לכהניכ | 18 יאכלנו | ד יאכל | יאכלנו וכו' בביתך | ר ח' | 19 ומה ת"ל וכו' יאכלנו | ט ח' | כל וכו' יאכלנו | מ ח' | ל 20 בתרומה | ד ג' משמע מביא את הארוסה | 21 אותן | מ ח' | טר אמור | מ מה אני מקיים | 22 משמע וכו' ברשותך שורה ד בעמוד הסמוך | מ ח' | טר ארוסה, ל המאורסה | ומביא | ט למביא | ל ומביא שכיר ותושב | 23 מקרא | טלר ח' | ט לא יאכל קודש | תושב ושכיר וכו' | כ"ה מ, אבל ש"ג תושב שאינו ברשותך אבל שכיר שהוא וכו' |

שאינו ברשותך אבל <תושב ו> שכיר שהוא ברשותך יאכל בו <או משמע מוציא את תושב ושכיר ומביא את ארוסה> ומה אני מקיים כל טהור בביתך יאכל אותו חוץ מתושב ושכיר או אף תושב ושכיר ת"ל עוד במקום אחר תושב כהן ושכיר לא יאכל קודש (ויקרא כב יב) בין ברשותך בין שאינו ברשותך וכבר שלח יוחנן בן בנ בנ אצל ר' יהודה בנצבים אמר לו שמעתי עליך שהייתה אומר על בת ישראל המאורסת לכהן שהיא אוכלת בתרומה שלח לו ואתה <אין אתה אומר כך> מוחזקני כך שאתה בקי בחדרי תורה ולידון בק"ו אי אתה יודע ומה שפחה כנענית שאין ביאתה קונה אותה לאכול בתרומה כסף קונה אותה לאכול בתרומה בת ישראל שביאתה קונה אותה לאכול בתרומה אינו דין שיהא כסף קונה אותה לאכול בתרומה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים אין ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה עד שתיכנס לחופה נכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה אוכלת בתרומה ואם מתה בעלה יורשה:

כל חרם בישראל לך יהיה, אין לי אלא חרמי ישראל חרמי גרים נשים ועבדים מנין ת"ל כל חרם בישראל, ר' יוסי הגלילי אומר סתם חרמים לכהנים שנאמר כשדה החרם לכהן תהיה אחותו (ויקרא כו כב) או אפילו פירש לבדק הבית ת"ל אך כל חרם (שם כח) אך חלק, ר' יהודה בן בתירה אומר סתם חרמים לבדק הבית שנא' כל חרם קדשים הוא לה' (שם כט) או אפילו פירש לכהן ת"ל כשדה החרם לכהן (שם ככ). ר' יהודה בן בכא אומר סתם חרמים לכהנים שנאמר כשדה החרם לכהן תהיה אחותו (שם) או אפילו פירש לשם ת"ל כל חרם קודש קדשים הוא לה' (שם). ר"ש אומר סתם חרמים לשמים שנא' כל חרם קודש קדשים הוא לה' (שם) או אפילו פירש לכהן ת"ל כל חרם בישראל לך יהיה (סליק פיסקא)

1 ט אוכל | המוסגר רק ט אבל דמר ח' ל או אלא אפילו שהוא ברשותך יאכל בו | 2 אותן ט בו | חוץ ט אסון | 3 עוד טל ח' | ט אחד | 4 ד שאין, ט שלא | יוחנן מ ח' | דל ר' יוחנן | 5 טמר לנציבין | עליך מ ח' | מ שאתה אומר | 6 שלח וכו' כ"ה פ"ז, ד שלח לו ואתה מוחזקני, טלר ש' לו ואמר (ט ח' | ל ואומר) מוחזק אני, מ ש' ואמר לו מוחזק אני | 7 ל ולדרוש | ר"ה טלמ ק"ו | טמר מה | ביאתה ד ח' | 8 לאכול בתרומה ט ח' | לאכול וכו' | ל ותאכל בתרומה אבל מה אעשה שאמרו (שורה י) | כסף וכו' | ד כספה מאכילה בתרומה | 9 לאכול בתרומה בפעם הא' ט ח' | לאכול | ד שתהא אוכלת | 10 ארוסה] רק ד | 12 לך יהיה] ר ח' | מ אלא חרם בישראל | גרים] מ פ"ז, דמר גוים, ל הגוים | 13 בישראל] למ ח', טר ג' לך יהיה | הגלילי] פ"ז ט ח' | 14 לכהן] מ ח', ד ג' לו | לבדק הבית] למר ח', ר"ה ט לשם | 15 אך חלק] מ ח' | טלמ בתירא | 16 לה' מ לכס, ר ג' ר' שמעון אומר סתם חרמים לשמים | ד לכהנים | 17 לכהן] ר ח' | מ לכהן | 18 מ קדש הוא לה' | 19 ל ר' שמעון יכול אפילו פירש ת"ל וכו' | פ"ז ר' ישמעאל | כל חרם] דמ ח' | 20 לכהן ר ח':

4 ברשותך. המפרשים נדחקו מאד לפי שפ' דתושב ושכיר היינו ישראל ותושב הוא נרצע ושכיר קנין קנין שנים ע"ע הנמכר לשש וע"י כך הוכרחו לומר דלפ"ד הספרי גם קרא דפסח מיירי לענין ישראל ואם אינו ענין לפסח הנהו ענין לתרומה ז"ר רד"ף ומת"ס ופ' זה נדחה מעצמו דאין יעלה על הדעת דהספרי יוציא הכתוב בפסח מפשוטו לגמרי בלי הכרה. והגר"א הגיה כל המאמר ולפי דעתי תושב ושכיר דכאן היינו נכרי שהוא משועבד לכהן וכן תושב ושכיר דקרא בכ"מ לפי שיטת הספרי אינו ישראל וכן איתא להדיא במכילתא בא פט"ו תושב זה גר תושב ושכיר זה הגוי ומזה יש לדון דבבית מדרשו של ר' ישמעאל גם תושב ושכיר דתרומה ב"א אמור פ' כן גר תושב או נכרי משועבד לכהן ולא זו בלבד אלא לפי הפ' המקובל בבית מדרש של ר"ע דתושב זה קנין קנין עולם ושכיר זה קנין קנין שנים, (עיי' מכילתא דרשב"י דף כ"ט ות"כ אמור פ"ד ד' ז') אין הכוונה על ישראל הנמכר לשש ונרצע רק על נכרי הנמכר לשעה או לעולם אבל לא מל וטבל לשם עבדות והראיה דבמ"כ בעצמו שם פרשה ב' ממעט ע"ע מתרומה מלשון כסף וע"כ דפ' הכתוב דתושב ושכיר שם בנכרי ובמ"א הארכנו אבל כאן די במה שכתבנו לבאר דברי הספרי: 11 יורשה. תוספתא כתובות פ"ה א', ירושלמי שם כט ע"ד, ומסיים שם וסמכו להם מקרא כמה שג' כל טהור בביתך יאכלנו, בבלי קדושין י', ועוד כתובות פ"ה מ"ג ותוספתא פ"ד ד' ובבלי מ"ה: וס"ז: 12 גרים. ס"ז: 15 ת"ל אך וכו'. הגר"א מגיה כל חרם קדש קדשים הוא לה': 16 ת"ל כשדה וכו'. הגר"א מגיה ת"ל אך וכו': 17 שג' כשדה וכו'. הגר"א מגיה כל חרם בישראל וכו': 20 יהיה. ערכין פ"ח מ"ו ושם שנויה דעת ר' יהודה בן בתירה כבכאן אבל בת"כ בחוקותי פרק י"ב ד' ובתוספתא ערכין פ"ד ל"ב להפך ועיין

(קיה) כל פטר רחם לכל בשר, שומע אני אף היה במשמע ת"ל אשר יקריבו לה' להוציא את החיה משמע מוציא את ההיה ומוציא את בעל מום ת"ל באדם ובבהמה להביא את בעל מום.

באדם ובבהמה, את שיש לך בו באדם יש לך בו בבהמה יצאו ליום שאין לך בהם באדם לא יהיה לך בהם בבהמה <באדם ובבהמה> מקיש בכור אדם לבכור בהמה מה בכור בהמה נפלים פוטרים מן הבכורה אף בכור אדם נפלים פוטרים מן הבכורה מה בכור אדם רשאי נתנו לכהן בכל מקום שירצה אף בכור בהמה רשאי נתנו לכהן בכל מקום שירצה לפי שהוא אומר והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם וגו' ובכורות בקרבם (דברים יב ו) שומע אני אף ברחוק מקום יהיה חובה עליו ליטפל בו ולהביאו לבית הכהונה ת"ל באדם ובכרמה מה בכור אדם רשאי נתנו לכהן בכל מקום שירצה אף בכור בהמה רשאי נתנו לכהן בכל מקום שירצה ומה בכור אדם מיטפל בו שלשים יום אף בכור בהמה מיטפל בו שלשים יום.

אך פדה תפדה, זו היא שאלה שנשאלה לפני חכמים בכרם ביבנה בכור שמת מהן בעלים לפדותו ולהאכילו לכלבים. דרש ר' טרפון אך פדה תפדה פודה אתה את החיה ואי אתה פודה את המתה פודה אתה את הטמאה ואי אתה פודה את הטהורה. אך פדה תפדה, שומע אני אף שאר בהמה טמאה במשמע ת"ל ופטר חמור תפדה בשה (שמות יג) פטר חמור אתה פודה ואי אתה בכור כל שאר בהמה טמאה או פטר חמור תפדה בשה ושאר כל בהמה טמאה בכסות וכלים ת"ל עוד

(קיה) 3 בעל מום - דמקיש בהמה לאדם, ר"ה: 4 הלויים וכו'. בכורות פ"א מ"ב ופ"ב מ"א ותוספתא פ"א ב' מכילתא בא פט"ז ומכ' דרשב"י דף לא וס"ז: 5 באדם - כג' הפ"ז גם במכילתא שם: 6 לבכור בהמה - צריך להשלים ובכור בהמה לבכור אדם כבמכילתא שם פט"ז ומכילתא משפטים פ"ט: — מה בכור וכו'. דכתיב כל פטר שגור וילפינן כל שהבהמה שוגרת, מכילתא בא פ"ה. ועיין גרסת הפ"ז ולפי גרסא זו ילפינן דנפלים פטורים מן הבכורה בבהמה מן אדם דנפל פטור מדרכתיב ופדויו מבן חדש וס"ל דפחות משלשים מטעם נפל פטור: 12 שלשים יום - עיין כ"ז במקומות הנרשמים לעיל ומכילתא דרשב"י דף קג, בכורות פ"ד מ"א, תוספתא פ"ג מ"א ובגמ' שם כו: 15 הטהורה - אינו מבואר אי אפשר חמור שאלו או אבכור בהמה טהורה או סתם שאלו - והגר"א מגיה פודה אתה את הטמאה ואי אתה פודה את הטהורה לא היה ולא מתה, ואף לפי הגרסא שלפנינו יש לפרש כן דבא למעט טהורה אפילו מתה - ועיין ביצה פ"ג מ"ה בהמה שמתה וכו' מעשה ושאלו את ר' טרפון עליה וכו' ופירש בירושלמי שם דבבכור היה המעשה ועיין ובחים קד', וכן לענין פטר חמור שמת מכילתא דרשב"י דף ל"ו ופלוגתא דר"א וחכמים בבכורות פ"א מ"ו דמשמע דאם עדין לא הפריש טלה כ"ע לא פליגי דאינו יכול לפדותו עכשיו - עיין בהערות המ"ל במכילתא דרשב"י שם ותוספתא פ"א חמור שמת ועוד תוספתא תמורה פ"ד י"א ופסחים כט'. וש"ג בירושלמי שם כו ע"ב: 16 ופטר - צ"ל וכל פטר:

(קיה) 2 ט יקריב | ר משמע להוציא | מ ומוציא גם ב"מ | ל ומוציא אני | באדם וכו' מוס' ט ח' | 3 ובבהמה | מ ג' יהיה לך | 4 באדם ובבהמה | מ ח' | את | מ ואת | בו בפעם הא' | מ ח' | ט לו בהן... לו כהן | 5 לך בפעם הא' | ט ח' | המוסגר ד ח' | פ"ז ד"א באדם וכו' | 6 ד-ר נפל פטור | פ"ז מה אדם פוטרינן את הנפלים וכו' אף בהמה כך | ל פטורין | ד בכורי | ד מ נפל פטור, ל נפלים פטורין וכן ר ומוגה נפל פטור | 7 רשאי | ד ח' | ט ליתנו | ד בכורי בהמה | 8 רשאי | ד ח' | ט ל ליתנו | מ שמה וגו' שומע | 9 וגו' וכו' בקרבם | ד לר ח' | ל עליו חובה, ט חייב עליו | 10 ד בבית | לר הבירה | ל מה בכור בהמה | 11 ד טר ליתנו | אף וכו' | ל כך בכור אדם | ד ט ל ליתנו | לכהן | ד ח' | 12 ל בה עד שלשים יום | 13 אך וכו' הבית בעמוד הסמוך שורה | ג ח' | מ זו היא אשר נשאלה, ד זהו שנשאלה, ל זהו שנשאל | ד בכרם ביבנה לפני חכמים | 14 מהן וכו' | מר (ג מהו בעליו), ש"ג מהו שיהיו הבעלים חייבים לפדותו וכו' | 14 פודה וכו' | פודה אתה ואי אתה פודה פודה אתה את החיה וכו', דל אותה (- אותו אותו) אתה פודה ואי (- אי) אתה פודה את החיה ואת המתה, ולשון הפ"ז דרש ר' טרפון אך פדה תפדה יכול אתה פודה את החיה ואין פודה את המתה ת"ל פדה תפדה | 16 פדה תפדה | ר

רשום למעלה ואת בכור הבהמה הטמאה | טמאה | ד ח' | מ חמור וגו' פטר חמור וכו' | 17 פטר | ד טל ח' | בכור כל | מ ח' | כל | ר ח' | כל שאר | ל ח' | 18 או פטר | דל ופטר | מ או אינו אלא פטר חמור וכו' | מ שאר | כל | מר ח' | ת"ל עוד וכו' | ל א"כ מה ת"ל אך פדה במקום אחר ופטר וכו' |

במקום אחר ופטר חמור תפדה כשה כשה אתה פודה ואי אתה פודה בכסות וכלים
א"כ מה ת"ל אך פדה תפדה אם אינו ענין שפודים בהמה טמאה תניהו ענין שמקדישים
בהמה טמאה לבדק הבית וחוזרים ופודים אותה מהקדש בדק הבית.

תפדה מיד אתה אומר תפדה מיד או אינו אלא לאחר זמן ת"ל ופדויו מבן
חדש תפדה בערכך המשת שקלים הנפדה בחמש סלעים נפדה לאחר זמן הא מה
ת"ל תפדה תפדה מיד.

ופדויו מבן חדש תפדה, כלל בערכך כסף חמשת שקלים פרט כלל ופרט
אין בכלל אלא מה שבפרט וכל בכור אדם בבניך תפדה (שם יג) חזר וכלל או
כלל בכלל ראשון אמרת לאו אלא כלל ופרט וכלל אין אתה דן אלא כעין הפרט
לומר לך מה הפרט מפורש נכסין המטלטלים שאין להם אחריות אף הכלל אין לי
אלא נכסים המטלטלין שאין להם אחריות מיכן אמרו בכל פודים בכור אדם חוץ
מעבדים ומשטרות ומקרקעות. רבי אומר אף בכל פודים בכור אדם >חוץ מן
השטרות<

עשרים גרה הוא למה נאמר לפי שהוא אומר ופדויו מבן חדש תפדה בערכך
כסף אין לי אלא כסף שוה כסף מנין ת"ל עשרים גרה הוא: אך בכור שור, שור
שור גמור, או בכור כשב כשב גמור, או בכור עז עז גמור להוציא את הכלאים.
לא תפדה, יכול אם פדאו יהיה פדוי ת"ל קודש הם. ר"י אשיה אומר קודש הם
למה נאמר להביא את המעשר ואת הפסח שיטעון שפיכה אחת שלא שמענו להם
בכל התורה כולה. ר"י צחק אומר אינו צריך שהרי כבר נאמר ודם זבחך ישפך על מזבח
ה' אלהיך (דברים יב כז) להביא את המעשר ואת הפסח שיטענו שפיכה אחת ומה
ת"ל קודש הם להביא את המעשר שיטעון הקטר חלבים שלא שמענו בכל התורה

1 ד אבל אי אתה וכו' | 2 מ לענין וכן בסמוך | 4 תפדה
עד סה"ד מ ח' | טר תפדה תפדה | אתה וכו' מיד | ט
ח' | ר אלא תפדה | ת"ל וכו' לאחר זמן | ט ח' | 5 חדש
וכו' | דלר' חדש וגו' (ר"ל תפדה) הקודש נפדה בחמש וכו' |
בחמש סלעים | ר"ה בחמשת שקלים | נפדה | ד וגמרה |
7 ופדויו עד סה"ד ט ח' | תפדה מ ח' | בערכך | דל
ח' | 8 ר ת"ל וכל | וכל וכו' לומר לך | מ ח' | 9
כלל | ר ג' אחרון | 12 למ ושטרות וקרקעות | אף | ד
ח' | המוטגר דל ח' | 14 מבן וכו' כסף | דלמ ח', ר
וגו' | 15 הוא | מ ח' | אך עד סה"ד ט ח' | בכור שור |
ר ג' וגו' | שור בפעם הב' | למ ח' | 16 או בכור | רק
מ וכן בסמוך | 18 מ להביא מעשר ופסח שלא יטענו |
טר שיטענו | 19 כולה | רק ט | על וכו' אלהיך | דלמ ח' |
21 ר"ה ט את המעשר והפסח, ר המעשר ורשום מלמעלה
והפסח | ר"ה שיטענו חלבים לגבי מזבח | שמענו | מ ג' לה |

1 כשה אתה פודה. עיין מכילתא בא פ"ה ושם ג' במ"ח
פטר חמור אי אתה פודה ואי אתה פודה בכור שאר בהמה
טמאה, וגרסא זו עדיפא ועיין בכורות ה: תוספתא פ"א ג':
6 תפדה מיד. שאין צריך ליטפל בו, ר"ה ועיין בכורות יב:
תוספתא פ"א י"ד: 8 וכל בכור. בכורות גא. הגרסא
תפדה חזר וכלל אבל במכילתא בא פ"ה הגרסא כלפנינו:
13 השטרות. ועיין בכורות פ"ה מ"ח ובתוספתא פ"ו י"ג
ובגמרא שם ובת"י בא על הפסוק וכל בכור אדם בבניך
וכו' ודבריו תמוהין וכבר העיר ע"ז במ"ע למכילתא שם
ולשון הפ"ו ופדויו וכו' כלל כסף חמשת אלפים (ט"ס במקום
שקלים) בשקל הקדש פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה
שבפרט, מה הפרט מפורש מטלטלין שאין להם אחריות אף
אין לי אלא כיוצא בהן. מיכן אמר רבי בכל פודין בכור
אדם חוץ מעבדים ושטרות והקרקעות: 15 מנין וכו'. כלומר
מנין דאף שוה כסף צריך להיות עשרים גרה, ועיין תוספתא
בכורות פ"ו י"ג קדושין ח', ולשון הפ"ו עשרים גרה להביא
שוה כסף עשרים גרה: 16 הכלאים. בכורות פ"א מ"ב
ופ"ב מ"ה, ותוספתא פ"א ה', וגמרא שם ה', ולשון הפ"ו
אך בכור שור שור גמור להוציא את הכלאים או בכור כשב
להביא את הגדבה (צ"ל להוציא את הגדמה) או בכור עז עז
גמור שיהא הוא ואביו עז: 17 פדוי וכו'. תמורה ה: 18
להביא וכו'. דהרי מצד קדושתן אמרה תורה תזרוק את דמן
אחת דהא בקרא מסיים ואת דמם תזרוק, ועיין זבחים פ"ה מ"ח ותוספתא שם פ"ו ט"ו וספרי דברים פ' ע"ה ומדרש תנאים
שם דף ס' (והלשון שם משובש) וס"ז כאן זבחים לוי. גה פסחים סד: ירושלמי שם לב ע"ג: 21 המעשר. גראה כג' הספרים
דג' את הפסח והמעשר וא"ת הא בפסח הקטר חלבים בגופיה כתיב י"ל דס"ל לר' יצחק דקרא ולא ילין חלב חגי משפטים
כ"ג י"ח מיירי בחגיגה וקרא דלא ילין לבקר זבח חג הפסח, כי תשא ל"ד כ"ה מיירי בבשר. ועיין בסמוך ומכילתא ורשב"י
דף קכ"ט וקס"ד ופסחים נט: וס"ג: וירושלמי לג ע"ב ועיין הגהות מצפה איתן לזבחים לוי ויפה עינים שם ומ"ל ה' קרבן פסח

כולה. אבא חנין אימר משום ר"א למה נאמר לפי שהיה כדון ומה שאר קדשים שלא שוו מתן דמם שוו הקטר חלבם מעשר ופסח ששוו מתן דמן אינו דין שישוו הקטר חלבם הא מה ת"ל קודש הם לענין שאמרנו.

את דמם תזרוק על המזבח, מתנה אחת אתה אומר מתנה אחת או שתי

מתנות של ארבע אמרת ק"ו ומה אם במקום שרבה בחלבים מיעט בדמים כאן

שמיעט בחלבים אינו דין שנמעט בדמים או חלוף ומה אם במקום שמיעט בחלבים

ריבה בדמים כאן שרבה בחלבים אינו דין שנרבה בדמים ת"ל וזרקו בני אהרן

הכהנים (ויקרא א יא) שתי מתנות שהן ארבע >דנתי וחלפתי בטל או חילוף וזכותי

לדון כבתחילה ומה אם במקום שריבה בחלבים מיעט בדמים כאן שמיעט בחלבים

אינו דין שמיעט בדמים ומה ת"ל את דמם תזרוק על המזבח מתנה אחת.<

ואת חלבם תקטיר, בחלב תותב קרום ונקלף הכתוב מדבר >אתה אומר

בחלב תותב וקרום נקלף הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בשומן שבו אמרת ק"ו

ומה אם במקום שריבה בדמים מיעט בחלבים כאן שמיעט בדמים אינו דין שנמעט

בחלבים ת"ל ואת חלבם תקטיר בחלב תותב קרום ונקלף הכתיב מדבר<

אשה, אע"פ שאתה נותן לאשים אינו נרצה עד שישרף באש: ריח ניתוח לה;

נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני.

ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין לך יהיה, בא הכתוב והקיש

פ"א ה"ז ועוד ת"כ נדבה פרק כ' ה' דשם יליף ר' ישמעאל חלבן של מעשר ופסח מן כל חלב לה': 1 למה נאמר וכו'. הגר"א מגיה א"צ שהרי בדין וכו', ועיין לעיל צד ס"ז שורה כ"א: - שאר קדשים וכו'. כמו חטאת ואשם דאשם שתי מתנות וחטאת ד' שוו להקטר חלבים מעשר ופסח ששוו לבכור במתן דמים מדם ובחין ישפך כ"ש ששוו בהקטר חלבים רד"ף ולפ"ז ראוי לגרוס גם לעיל בדברי ר' יצחק מעשר ופסח אבל אפשר לפרש ג"כ דה"ק מעשר ופסח ששוו מתן דמן להרדי וט"ל הקטר חלבים בפסח בגופיה כתיב ויליף מעשר מפסח (ונראה בדמיון ששוו בפנים יותר נכון להיות ששוו וכן שישוו במקום שישוו): 3 שאמרנו. דאם פדאו אינו פדוי: 5 שריבה בחלבים. עולה דכולה כליל, ולפי מה שמבואר לקמן אפשר לומר דקאי אשלמים וקאמר דבשלמים ריבה בחלבים משום דבכור אינו טעון כליות ויותרת ואליה בכבש: 6 אינו דין וכו'. וצ"ע, אי מק"ו אתיא עדין גימא דצריך ב' מתנות שהן ד' כמו עולה ופ' בא"י וסהת"ה דה"ק דאת דמם תזרוק ע"כ ר"ל מתנה אחת ולאפוקי מעלה דצריכה שתי מתנות דאי ב' שהן ד' קאמר ולאפוקי מחטאת פשיטא מק"ו מעולה ויש להקשות ע"ז הפירוש דמנא ליה דאת דמם תזרוק מעוטא הא איצטריך לגופיה ועל צד הדוחק יש לומר דאילי צ"ל או ד' מתנות ומספקא ליה הכי משום דקרא סתמא כתיב ואינו מפורש אי מתנה אחת או ד' מתנות אבל לא מספקא ליה דיהא טעון ב' מתנות שהן ד' משום דלא כתיב גביה בכור סביב כמו בעולה ושלמים ואשם דהוו שלשה כתובים, ועיין זבחים נח: וצ"ע: 7 כאן נראה דצ"ל מקום: 8 הכהנים לפי הפ' דקאי אעולה ק"ק דאינו מביא הכתוב וזרקו את הדם (ויקרא א ה) דכתיב ברישא אבל לפי הפ' דקאי אשלמים והכוונה אל הכתוב דכתיב גבי שלמים (ויקרא ג ב) א"ש: 11 תותב וכו'. עיין ת"כ נדבה פרשה י"ד ו' חולין מט. וממעט חלב הדפנות והראב"ד צדד לומר דמעט אף אליה וכליות ויותרת והקשה מהא דתניא בת"כ אם כבש לרבות פסח לאליה וכן נקט בפשיטות בפסחים ה: דאליה לגובה סלקא וכן לענין כוליא פסחים סד; ובאמת דמן הלשון שבספרי כאן אין ראייה אבל בגוף הדבר יש לומר דס"ל להספרי כן וממעט כליות ויותרת ואליה משום דבכל מקום פרט אותם הכתוב בפני עצמן וא"כ אינן בכלל חלב סתם לענין הקטרה ולפי סברא זו מתיישב יותר לשון הספרי לעיל ואפשר ג"כ לחלק בין בכור למעשר ופסח דלדעת רבי ישמעאל דיליף הקטר חלבים בפסח ומעשר מן כל חלב דכתיב גבי שלמים יש לומר דפסח ומעשר דינן כשלמים משא"כ בבכור דיש לו מקרא בפני עצמו, וצ"ע: 15 באש. דכיון דכתיב תקטיר מה ת"ל אשה אלא לאשמעינן דלא הורצו עד שנעשו כאש וצריך להחזיר אברים הפוקעין מע"ג מזבח ועיין לקמן פ' קמ"ג וזבחים פ"ט מ"ו וגמ' שם פו': 16 רצוני לקמן פ' קמ"ג:

1 מ משום ר"א אומר | לפי | למר ח' | 2 ל שוה מתן דמן שוה הקטר חלבים | מעשר וכו' חלבם | ל ח' | דמן | ד דמים | ר"ה להקטיר | שישוו וכו' | ר"ה שהשוו להקטר חלבים, טר שישווה הקטר חלבין | 3 ר"ה הא מה אני מקים | 4 דטל ואת | טמ או אינו אלא | 5 של | ד, ש"ג שהן | ר הא מה אם | 6 שנמעט | ר שנמעט, דל שמיעט, ט שמיעט | או חלוף עד סה"ד | מ ח' | אם | ד ח' | 7 שרבה | ל שמיעט | שנרבה | ד ל שרבה | בני אהרן | ד ח' | 8 המוסגר ד ח' | ט בטל החילוף | 9 ל כתחילה, טר בתחילה | 10 ל שמיעט, ר שנמעט | ומה | ל ח' | ל ואת דמו | 11 ד חלב | מ וקרום | ל וקרום נקלף | המוסגר דמ ח' | אתה וכו' מדבר | טר ח' | 13 ר דין הא שנמעט | 14 ל וקרום נקלף | 15 אשה וכו' | מ אשה לריח ניתוח לה' נחת רוח וכו' | נותן לאשים וכו' | לר נותן לאשים לאבד | ל ח' | ריח ניתוח לה' נחת רוח | ט אינו נכר אם גרס כאשי או באשי | 16 לפני | ד ג' המקום | 17 ובשרם וכו' כולה שור' כג בעמ' הס' | ט ח' | לר יהיה לך בא וכו' | ד התנופה בא וכו' |

את הבכור לחוה ושוק של שלמים מה חוה ושוק של שלמים נאכלים לשני ימים
 ולילה אחד אף הבכור יהיה נאכל לשני ימים ולילה אחד > וזו שאלה נשאלה לחכמים
 בכרם ביבנה בכור לכמה נאכל דרש ר' טרפון לשני ימים ולילה אחד < אמרו לו
 תלמידיו רבינו למדנו אמר להם בכור קדשים קלים ושלמים קדשים קלים מה שלמים
 נאכלים לשני ימים ולילה אחד אף הבכור יהא נאכל לשני ימים ולילה אחד. היה
 ר' יוסי הגלילי שם כשבא תחילה לשמש את חכמים אמר לו רבי חמאת מתנה לכהן
 ובכור מתנה לכהן מה חמאת נאכלת ליום ולילה אף בכור יהא נאכל ליום ולילה
 אמר לו בני אלמוד דבר מדבר ואדון דבר מדבר אלמוד דבר שהוא קדשים קלים
 מדבר שהוא קדשים קלים ואל אלמוד דבר שהוא קדשים קלים מדבר שהוא קדשי
 קדשים. אמר לו רבי אלמוד דבר מדבר ואדון דבר מדבר אלמוד דבר שמתנה
 לכהן מדבר שמתנה לכהן ואל אלמוד דבר שמתנה לכהן מדבר שמתנה לכל אדם.
 נסתלק ר' טרפון וקפץ ר' עקיבא אמר לו בני כך אני דורש. ובשרם יהיה לך כחוה
 ההנופה בא הכתוב והקיש בכור לחוה ושוק של שלמים מה חוה ושוק של שלמים
 נאכלים לשני ימים ולילה אחד אף בכור יהא נאכל לשני ימים ולילה אחד אמר
 לו רבי אהה מקישו לחוה ושוק של שלמים ואני מקישו לחוה ושוק של תודה
 מה חוה ושוק של תודה נאכל ליום ולילה כך דבכור יהא נאכל ליום ולילה אמר
 לו בני כך אני דורש ובשרם יהיה לך כחוה התנופה אין ת"ל לך יהיה אלא ריבה
 בו הכתוב הוייה אחת שיהא נאכל לשני ימים ולילה אחד. ר' ישמעאל אומר וכי תודה
 מאין למידה לא משלמים ודבר הלמד ממקום אחר אתה בא ללמד הימנו למד מן
 הלמד הא אין עליך לומר כלשון אחרון אלא כלשון ראשון ובשרם יהיה לך בא הכתוב
 והקיש את הבכור לחוה ושוק של שלמים מה חוה ושוק של שלמים נאכלים לשני
 ימים ולילה אחד אף הבכור יהא נאכל לשני ימים ולילה אחד. ד"א אין ת"ל לך יהיה
 אלא להביא את הבכור בעל מום שמתנה לכהן שלא שמענו לו בכל התורה כולה.
 ר' אלעזר אומר לשני ימים ולילה אחד אתה אומר לשני ימים ולילה אחד אי אינו אלא

11 לכל אדם. עיין בח"ג וזבחים נו: 22 ד"א. בגמרא שם
 ליתא וכן ר"ה ור' ישמעאל הוא דמסיים למלתיה אבל בשאר
 נוסחי וכן פ"ו איתא ומסתברא כגרסת ר"ה וז"ל הפ"ו מקיש
 בכור לחוה ושוק של שלמים מה אלו נאכלין לשני ימים ולילה
 אחת אף אלו כיצא בהן לכן נאמר לך יהיה כלומר יהיה
 לך ליום ראשון לך יהיה ליום שני ולילה בנתיים ד"א לך
 יהיה אין לי אלא להביא בכור בעל מום וכו':

1 ד מה שוק שלמים וחוה נאכלים | 2 המוסגר דל ח' | ר'
 ונשאל דבר זה לפני ר' טרפון בכרם ודרש כך אמרו | מ
 וזאת השאלה | מ לפני חכמים | 3 מ לכמה הבכור | מ
 נענה ר' טרפון ואמר לשני וכו' | 5 יהא | ד ח' | מ
 היה שם ר"י הגלילי | 6 ספ | דל אומר | למר שבא |
 מ בתולה | מ החכמים | 7 ר וללילו, ל ולילו וכן
 בסמוך | לר הבכור | יהא | דל ח' | 9 קלים בפעם הא'
 ד ח' | קדשי | מ קדש | 10 ר הקדשים | רבי | ל ח'
 אלמוד וכו' | מ אדון דבר מדבר ואלמוד דבר מדבר | מ שהוא מתנה וכן ככולן | ר"ה דבר שמתנה לכהן ואינו בא בגדר
 ונדבה מדבר שמתנה לכהן ואינו בא בגדר ונדבה ואל וכו' | 11 לכהן בפעם הב' | ד ג' ואל אלמוד דבר שמתנה לכהן מדבר
 שאין מתנה לכהן | ר"ה ואל אלמוד דבר שמתנה לכהן וכו' (צ"ל ואינו בא) בגדר ונדבה מדבר שאינו מתנה לכהן וכו' בגדר
 ונדבה | ד מדבר שאין מתנה לכהן שמתנה לכל אדם | 12 נסתלק | ד שחק | 13 לר את הבכור | 14 לר הבכור | יהא |
 דמ ח' | ל יהא נאכלין | 15 רבי | ד ח' | מר אקישנו | 16 מה וכו' נאכל | ד כשם שאלו נאכלין | ר וללילו וכן בסמוך |
 למר אף | ל יהא רמ ח' | ל יהו נאכלין | מ אמר לו ר' עקיבא כן | 17 ל לך | אין ת"ל | ד אין צריך לומר, ל שאין
 ת"ל | לך יהיה | כ"ה גרסת ר"ה, דמ יהיה | 18 ל שיהא נאכלין | ד אחת | ד אר"ש | ר אמר לו ר' ישמעאל שגית וכי | 19
 למד | מ למדים | ד אחד | ל אתה למד | מ הלמד | למד וכו' | ל הלמד או על הלמד הא וכו' | 20 אלא | ל או |
 22 יהא | דל ח' | ד"א | ר"ה ח', ר' ר' אומר | מ שאין ת"ל | לך יהיה | ר, ר"ה מ יהיה לך, דל יהיה | 23 לן | למ ח', ד בו |

ליום ולילה תל לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה (דברים טו כ) מלמד שנאכל לשני ימים ולילה אחד.

כל תרומת הקדשים אשר ירימו בני ישראל, יש פרשיות שכולל בתחלה ופורט בסוף פורט בתחלה וכולל בסוף וזו כוללה בתחלה וכוללה בסוף ופורט באמצעו: נתתי לך ולבניך ולבנותיך אתך לחק עולם שינהוג הדבר לדורות: ברית מלח עולם היא לפני ה', כרת הכתוב כרית עם אהרן בדבר הכריא ולא עוד אלא שמכריא את אחרים (סליק פיסקא)

(קיש) ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל וחלק לא יהיה לך בתוכם אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל למה נאמר לפי שהוא אומר לאלה תחלק הארץ (במדבר כו נג) הכל במשמע כדנים ליום וישראלים וגרים ונשים ועבדים ושומטום ואנדרונינוס במשמע. ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל יצאו כהנים. ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה יצאו ליום. לשמות מטות אבותם ינחלו (שם נה) יצאו גרים ועבדים. איש לפי פקודיו (שם נד) יצאו נשים שומטום ואנדרונינוס.

ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל בשעת חילוק הארץ וחלק לא יהיה לך בתוכם בכיזה. אני חלקך ונחלתך על שולחני אתה אוכל ועל שילחני אתה שותה משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שנתן לבניו מתנות ולבנו אחד לא נתן שום מתנה אמר לו בני אפי' שלא נתתי לך מתנה על שולחני אתה אוכל ועל שולחני אתה שותה וכן הוא אומר חלקם נתתי אותה מאשי (ויקרא ו י) אשי ה' ונחלתו יאכלון (דברים יח א).

אני חלקך ונחלתך, עשרים וארבע מתנות כהונה נתנו להם לכהנים שתיים עשרה במקדש ושתיים עשרה בנבולים. ומה אלו שתיים עשרה במקדש חטאת ואשם וזבחי שלמי צבור ועור העולה ומותר לוג שמן של מצורע ומותר העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ושירי מנחות ותרומת תודה ותרומת חזה ושוק וזרוע איל נזיר ומה אלו שתיים עשרה שבנבולים תרומה ותרומת מעשר וחלה וביכורים וראשית הגז והמתנות בכור אדם ובכור בהמה טהורה ופטר חמור והחרמים ושדה אחוזה וגול הגר כל אלו

2 אחד. עיין ספרי דברים ק"ה, זבחים שם, בכורות כז תמורה כא: 5 באמצעי. מכילתא בא פט"ו וספרי לקמן פ' ק"ג תנחומא בא ס"י וגרסתו אינה נכונה: (קיש) 13 ואנדרונינוס. לקמן פ' ק"ב: 15 בביזה. ספרי דברים פ' קס"ג, וס"ו כאן, ורמב"ם פ"ג מהלכ' שמיטה ה"א, והשגות הראב"ד שם ורמב"ן פ' מטות: 25 וגול הגר. תוספתא בכורים פ"ב ה"א, ירושלמי חלה ס' ע"ב, בבלי ב"ק ק"ז, חולין קל"ג, והכא חטאת העוף והטאת בהמה בחד מני להו וכן אשם ודאי ותלוי אבל תרומת תודה ותזו ושוק וזרוע איל נזיר בשלשה, ושם הוא להפך דמונה תרומת

1 דל שנאכלים | 3 אשר וכר ישראל] טל ח', ר וגר, מ ג' נתתי לך ולבניך ולבנותיך אתך | ל פרשה | ר תחלה, ל בתחילתה וכן בכולן | 4 ל ופורט | וכולל] ד ופורט | וזו וכר באמצעו] ט ח' | לר זו | ופורט באמצעו] למר ח' | 5 ולבנותיך] ל ח' | אתך] ד ח' | ד עד שינהג | 6 עולם וכר ח' | טלמ ח', ר וגר | הכתוב] ט חב"ה | ברית] ר ח' | אהרן] דל ג' לך ולזרעך אתך] ד ג' אהרן] הבריאה] דל הברית | ולא וכר אלא] ט ועוד | 7 שמבריא] דל שמביא | ר"ה ולא עוד שאינו מסריח אלא שמבריא.

(קיש) 8 ר"ה למר תנחל למה וכר, ט תנחל וגר למה | 11 מ ואנדרונינוס וכן בסמוך, ר ואנדרונינוס | מ הכתנים... הלויים | 12 ר אבותיו | 13 גרים] ל ג' ונשים | נשים] דק ר ור"ה | 17 נתן] ט ג' לו | שום] טמר ח' | ל לא נתן מתנות | ר מתנה לו | ל שלא נתן מתנות | 18 אותה] ד לך | מ מאשי וגר | אשין] טל אשה | 19 יאכלון] מ ח', ד טל יאכלו | 20 כהונה] לר ח' | נתנו] ט נתתי | להם] למר ח' | 21 במקדש] ל במדבר | ל ושתיים עשרה שנה בגבולים | טמר מה | ל חטאות ואשמות | 22 ומותר וכר מצורע] טמר ח' | 23 מ המנחות | ט לחמי תודה | דלר ואיל | נזיר] טלמר ג' ולוג שמן של מצורע | טר מה | 24 ט בגבולין | ט תרומה גדולה | טר ראשית | ל ומתנות | 25 ופטר חמור] ר ח' | ר הגר פטר חמור |

עשרים וארבע מתנות כהונה נתנו לכהנים חוץ מדבר שיש לו זיקת תרומה שמחה גדולה היתה לו לאהרן כיום שנכרתה לו ברית במתנות. ר' ישמעאל אומר משל הדיוט אומר לטובתי נשברה רגל פרתי לטובתו של אהרן בא קרח וערער על הכהונה כנגדו משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שהיה לו בן בית ונתן לו שדה אחת במתנה ולא כתב ולא חתם ולא העלה בערכים כתיבה לעיל לכך נאמרה פרשה זו סמוך לקרח 5 וזרון לבני ישראל הא למדנו שהיה קרח מן הבלועים ומן השרופים. ר' אלעזר הקפר אומר מנין אתה אומר שהראה הקב"ה ליעקב אבינו בית המקדש בנוי וקרבתו מוקרבים וכהנים משרתים ושכינה מסתלקת שנאמר ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו (בראשית כח יב) אין חלום אלא שיש לו פתרון. ויחלום והנה סולם מוצב ארצה זה בית המקדש וראשו מגיע השמימה אלו הקרבנות קריבים שריחם עולה לשמים ונהנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו אלו כהנים המשרתים שעולים ויורדים בכבש והנה ה' נצב עליו ראיתי את ה' נצב על המזבח (עמוס ט א). חביבים ישראל כשהוא מכנן אין מכנן אלא ככהנים שנאמר ואתם כהני ה' תקראו משרתי אלהינו יאמר לכם חיל גוים תאכלו וכבכבודם תתימרו (ישעיה סא ו). <חביבין כהנים> כשהוא מכנן אין מכנן אלא במלאכי השרת 15 שנא' כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא (מלאכי ב ז) בזמן שהתורה יוצאה מפיו הרי הוא כמלאכי השרת ואם לאו הרי הוא כחיה וכבהמה שאינה מכרת את קונה. חביבה תורה שכששאל דוד מלך ישראל לא שאל אלא תורה שנא' טוב אתה ומטיב למדני חקיך (תהלים קיט סח) טובך עדיף עלי ועל כל באי העולם יעדיף טובך עלי ולמדני חקיך ואומר סעדני ואושעה ואשעה בחקיך 20 תמיד (שם קיז) שלא אהא לומד תורה ושוכח שלא אהא לומד ויצר הרע אינו מניח לי לשנות או שמא אטמא את הטהור ואטהר את הטמא ונמצאתי בוש לעולם הבא או שמא ישאלוני מגויי הארץ וממשפחות האדמה ואיני יודע להשיבם ונמצאתי בוש

תודה וחזה ושוק ואיל גויר באחד ותטאת בהמה ועוף ואשם ודאי ותלוי בארבעה והא דחשיב בכורים ובכור בהמה טהורה בהדי הנך דבגבולין משום דבכורים ובכור ב"מ אין מהם למזבח, ז"ר: 1 תרומה. מדומע שמוכר לכהנים בזול ר"ה ויותר נראה לפרש סאה שמרים מן המדומע בק"א: 6 השרופים. לעיל פ' קיז: 13 המזבח. שוח"ט ע"ח, ב"ר פס"ח ס"ב (ושם תני בר קפרא). ילקוט שם ר' קיט ושם דורש סולם זה כבש: 18 קונה פ"ז, ילקוט המכירי ישעיה ס"א: 19 עדיף וכו'. הגר"א מגיה עודף על כל וכו' וכן בכ"ל וכו' ופ"ז ריש פ' חקת ליתא תיבת עלי:

1 ד וארבעה | כהונה | טמר ח' | נתנו | ל מתנות | לז טמ ר עליו | ר"ה התרומה | 3 אומר | טמר ח' | מר לטובתו... פרתו | מ יעורר | כנגדו | ה, ל ח', ש"ג ג' כנגדו אחר תיבת קרח | 4 משל וכו' לעיל | מ ח' | 5 ולא כתב וכו' | ר משל שבערתיים כולי כדכתיב לעיל, ל וכו' כדכתיב לעיל | ט בערבאים וכו' כדלעיל | לעיל | ד ח' | ד כך פרשה זו נאמרה, ר לכך פרשה סמך לקרח | 6 ט ישראל וגו' | הא וכו' השרופים | טמ ח' | ר ר' אליעזר | 7 ר שהראו, טל שהראו | בית המקדש | מ מקדש | 8 ט מקריבין, מ קריבין | ושכינה וכו' המזבח שורה יג | ט ח' | 9 ב"ר פס"ח ס"ב

חלום שאין לו פתרון | לז ר בו | 11 למר, קרבנות | קריבים | מ ח', שוח"ט ע"ח שקריבין | עולים ויורדים בו | רק ל | 12 ל מר משרתים | והנה ה' | ל"מ ח' | מ שנאמר ראיתי, ר ויאמר ראיתי | 13 ר המזבח וגו' | כשהוא | ד כשהם, מ כשהכתוב | מ בשם כהנים | ל אינו מכנן אלא כמלאכי השרת וכו' | 15 ר וילקוט המכירי תהלים קי"ט חביבין ישראל | חביבין כהנים כשהוא | ד וכשהוא | מ | בשם מלאכי | 17 טמר יוצא | ל הריהו כמלאך ואם לאו וכו' | הוא | ד הם | 18 דל כששאל | 19 שני | לר וילקוט המכירי וכן הוא אומר | טובך וכו' חקיך | טמ ח' | ר עדיף על כל וכו', ל עדיף לכל וכו' | 20 ל ועדיף, ר יעדיף | ואשעה וכו' תמיד | דל ח', מר וגו' | 21 ט למד | תורת | מ ח' | ל שלא אהא ללמד תורה ואהא שח | מ ושוכח ואין יצר וכו' | מלך למד | ר למד תורה | מר ואין יצר וכו' | 22 אטמא וכו' | ג אטהר את הטמא ואטמא את הטהור | ואטהר את הטמא ילקוט המכירי לר ח' | ט ומטמא את הטהור | 23 מ או שמא נשאלתי ממשפחות הארץ ואיני | האדמה | ד הארץ, ר הארצות |

לעיניהם וכן הוא אומר ואדברה בעדותך נגד מלכים ולא אבוש (שם מו) ואומר זמירות היו לי חקך (שם נד) שומע אני <נפשי שליוה> ת"ל בבית מגורי (שם) במערות ובמצודות וכן הוא אומר בברחו מפני שאול במערה (שם נו א) וכן הוא אומר נפשי בכפי תמיד ותורתך לא שכחתי (שם קיט קיט) אבל משלמד דוד תורה ונתרגל בה מהו אומר טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף (שם עב) שוהב וכסף מוציאים את האדם מן העולם הוה ומן העולם הבא אבל תורה מביאה את האדם לחיי העולם הזה ולחיי העולם הבא וכה"א ולי מה יקרו רעיק אל מה עצמו ראשיהם (שם קלט יז) ואומר זאת תורת האדם ה' אלהים (שמואל ב' ז יט). נמצאת אומר שלשה כתרים הם כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות. כתר כהונה וכה בו אהרן ונטלו כתר מלכות וכה בו דוד ונטלו הרי כתר תורה מונח כדי שלא ליתן פתחון פה לבאי העולם לומר אלו היה כתר כהונה וכתר מלכות מונחים הייתי וזכה בהן ונטלן הרי כתר תורה <תיכחה> לכל באי העולם שכל מי שזוכה בו מעלה אני עליו כאלו שלשתם מונחים וזכה בכלם וכל מי שאין זוכה בו מעלה אני עליו כאלו שלשתם מונחים ולא זכה באחד מהם ואם תאמר מי גדול משניהם היה ר' שמעון בן אפור או <מי> גדול הממליך או המולך הוי אומר הממליך העושה שרים או העושה שררה הוי אומר העושה שרים כל עצמן של שני כתרים הללו אין באים אלא מכחה של תורה וכה"א בי מלכים ימלוכו וגו' בי שרים ישורו וגו' (משלי ח טו-טז) גדולה ברית שנכרתה לו לאהרן מברית שנכרתה לו לדוד. אהרן זיכה לבנים צדיקים ורשעים ודוד זיכה לצדיקים ולא לרשעים וכן הוא אומר אם ישמרו בניך בריתי ועדותי זו אלמדם גם בניך עדי עד

5

10

15

2 בבית מגורי. עיין בח"ג ולשון הפ"ו שם ואומר זמירות וכו' בבית מגורי שמה תאמר בשלוח ת"ל נפשי וכו' ל"א שכחתי נתנו רשעים פח וכו' לא נשיתי בזמן שהיה בורח במערות ובמצודות בברחו מפני שאול: 4 ונתרגל. הגר"א מגיה ונתגדל וכן הוא בילקוט המכירי: 8 שלשה כתרים. אבות פ"ד מ"ג, אורי"ג נ"א פמ"א נ"ב פמ"ח, יומא ע"ב, מדרש שמואל פכ"ג (ושם הג' כ"ת מונח לתיכחה), במד"ר פ"ד ס"ג, קה"ר פ"ז ס"ב, תנחומא ויקהל ס"ח, ילקוט קהלת התקע"ג, ורמב"ם ד"ר פ"ג ה"א: 14 משניהם. הגר"א מגיה משלשתם ואינו מוכרח דאפשר דבדיוק נקט משניהם דמאתר דבין כולן לא הוי אג"א שלשה ע"כ אין נכון לומר אלא משניהם פ' מי מהם גדול משנים האחרים או מי גדול בשלשתם בבי"ת. עיין ירוש' תרומות מב ע"ד (השוקל משובח משלשתן וכו') תפטר בשלשתן ואע"ג דיש לחלק קצת נראה כמו שכתבתי ור"ה מפרש משניהם כ"ת או כ"מ משום דפשיטא ליה דכ"מ גדול מכ"כ: 16 מלכים וכו'. ובשרים נכללו כהנים א"י, אבל בפ"ז ריש חקת גרס לעיל שכל מי שזוכה בו כאלו זכה בשלשתם שני בי מלכים ומלוכו ואומר כהני ה' תקראו ויש לומר דהראיה מפסוק זה שייך לכאן וה"ק מצינו דהכתוב קורא לישראל כהנים וע"כ הטעם משום דעוסקים בתורה וא"כ כתר כהונה בא מכחה של תורה: 17 גדולה וכו'. מכילתא דיתרו מס' דעמלק פ"ב ושוח"ט קל"ב:

1 מ בעיניהן | ואומר וכו' אבל שורה ד' מ ח' | ואומר |
 ל וכן הוא אומר | 2 חוקך | ד ל ר ג' בבית מגורי, אבל
 ט ר"ה וילקוט המכירי ח' | נפשי שליוה | ילקוט המכירי,
 ד שליוה, פ"ז ריש חקת ט"ל בשלוח, ד בשלום | בבית
 מגורי | ילקוט המכירי דר ח' | ל ובמצודות, ט במצודות | 3
 וכן הוא אומר | כ"ה ברה"ח | ד ל ר וילקוט הטב, אבל ט
 שני | ד ונפשי | 4 ל לא אשכח | ילקוט המכירי ונתגדל |
 בה | רק מ ופ"ז | 5 מהו אומר | מ אמר | ר"ה שהכסף
 והזהב | 6 ל והעולם הבא | דט האדם לחיי העולם הבא |
 7 ר"ה הבא כו' בהתהלכך תנחה אותך בעה"ז והקיצת היא
 תשיחך לעולם הבא | וכן וכו' האדם | מ ח' | ל ומה | 8
 ואומר | ד ל ח' | במקרא ותאת | ד; אלהים | ד ל ח' |
 מ נמצאת אלו שלשה | 9 מר כתר כהונה וכתר מלכות
 וכתר תורה | זכה וכו' | מ בא אהרן ונטלו | בן ד ל ח' | ט
 אהרן ברה | ונטלו | ילקוט המכירי ח' וכן בסמוך | 10
 בן ד ל מ ח' | הרין | מ ח', ל כ"ת הריהו | דט יתן | ל
 ד לכל באי | ל מ עולם | ילקוט המכירי פה לבעל הרין |
 11 ד כתר מלכות וכתר כהונה | הרי כתר וכו' | ל אלא
 תורה תוכיח לכל | 12 תוכחה | דט מונח | מין ד ח' | ט
 שיוכה | בן ל ח', מ בה | 13 בן | ל מ בה | מ מונחים

לפניו | ל ואינו זוכה | 14 דט באחת | טר, אם תאמר | משניתן | מ משלשתן | מין ד ח' | 15 המולך | ד המלך | הוי
 אומר | ילקוט המכירי דמר ח' | הוי אומר הממליך | ט ח' וכן חסר לקמן | הוי אומר העושה שרים | הוי אומר | ילקוט
 המכירי מר ח' | שרים | ד שררה | 16 ד עצמו | הללן ד ח' | מ אינן | 17 וגו' | דט ח', ר ואומ' | ד ובי | בי וכו'
 וגו' | ל ח' | וגו' | בפעם הב' | דט ח' | 18 מ לדוד המלך | לבנים וכו' | ד וילקוט המכירי, ש"ג לבניו לצדיקים ולרשעים |
 זיכה | למר ג' לבניו | 19 ט בניך ארר דרכם ואמר | מ בריתי וכו' | לך | מ וגו' | דל ארר בריתי | ועדותי וכו' | לך |

ישבו לכסא לך (תהלים קלבי) ואומר סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם (קהלת יב ג): ברית מלח עולם היא לפני ה' לך ולורעך אתך ולבני לוי הנה נתתי את כל מעשר בישראל, מגיד הכתוב שכשם שהברית כרותה לכהונה כך ברית כרותה ללויה. כל מצות כהונה נאמרה בשמחה מהר סיני וזו בתחלה נאמרה דברי ר' יאשיה. ר' יונתן אומר אף זו בשמחה 5 נאמרה שנאמר ולבני לוי הנה נתתי אין הנה אלא שמחה שנאמר וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמה בלבו (שמות ד יד). כל מצות כהונה קנאן השם ונתנן לכהונה וזו חלף עבודתם דברי ר' יאשיה. ר' יונתן אומר אף זו קנאה השם ונתנה ללוים שנאמר וכל מעשר הארץ וגו' לה' הוא (ויקרא כו ל) ואומר ולבני לוי הנה נתתי את כל מעשר בישראל לנחלה מה נחלה אין משתנה ממקומה אף מעשר ראשון אין משתנה 10 ממקומו: חלף עבודתם אשר הם עובדים, אם עבד יטול ואם לא עבד לא יטול: ולא יקרבו עוד בני ישראל, אזהרה לשאת חטאת למות עונש.

ועבד הלוי הוא למה נאמר לפי שהוא אומר חלף עבודתם אשר הם עובדים שומע אני רצה יעבוד לא רצה לא יעבוד ת"ל ועבד הלוי הוא בעל כורחו. ועבד הלוי למה נאמר לפי שהוא אומר ולבני לוי הנה נתתי וגו' אין לי אלא שנים שהמעשרות 15 נוהגין בהם שמיטק ויובלות מנין ת"ל ועבד הלוי הוא ר' נתן אומר הרי שלא היה שם לוי שומע אני יעבוד בהן והדין נותן ומה אם במקום שלא כשרו לויים כשרו כהנים

דר' וגו' | בנין | במקרא בניהם | 1 ואומר וכו' האדם מ' ח' | 2 ברית וכו' | ר' רשום למעלה מן השטה ובאהרן נאמר | היא | טמר ח' | לפני וכו' אתך | רק ר' | 3 הנה וכו' בישראל | דטר ח' | מ וגו' | את | במקרא ליתא | 4 ר"ה מר לכהנים | ר' הברית | ללויה | ל | אבל ר"ה ד' טמר ללוים | ר' מצות | ר' נאמר | 5 ל | כתחלה | נאמרה | ד נאמר לו | ר' יאשיה | ד ר' נחמיה | 6 ל | נתתי את כל מעשר בישראל לנחלה ואין | מ בשמחה | ל' לשון שמחה | שני' | ל וכה"א | יוצא | מ הולך | 7 כל | פ"ז הנה נתתי וכו' לנחלה כל | קנאן | כ"ה גם ג' ר"ה, אבל דט קנאו | ד לשם | דט ונתנו, ל ונתנים | טלמר לכהנים | 8 וזן ד ח' | מ זו | ל ונתנה לכהנים וללוים | 9 שנאמר וכו' | מ שני' וכל מעשר בקר וצאן וגו' ואומר, ר' שני' וכל מעשר הארץ וגו' ולמעלה מן השטה כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללוים | וגו' לה' הוא | ד ח' | נתתי | ל' ג' וגו' | כל | ד ח' | 10 למ אינה... אינו | 11 אשר הם | ד שהם | ואם | ל אמ | 12 ולא יקרבו וכו' | ר' למעלה מן השטה ולא יקרבו עוד יכול אם ירצו יש' לומר היא המעשר שלנו ואנו עובדין עבודה יכול שומעין להם ת"ל ולא יקרבו עוד והשאר נחמק ואולי היה כתוב מאי דסמיך ליה בס"ז | ל לא | דל יקרבו | 13 אשר הם עובדים | רק ל | 14 מ אמ רצה | לא רצה | טל רצה | הלוי הוא | מ ח' | ועבד הלוי למה | דט ועוד למה, ל למה, ר' ועבד למה, פ"ז ד"א ועבד הלוי הוא אין לי אלא וכו' | 15 וגו' | דר ח' | 16 דטמ נוהגות | 17 ר"ה מ הלויים | מ הכהנים |

1 ואומר סוף דבר וכו'. כלומר מדכתיב ב"ת סוף דבר משמע דהם עקר כל דבר מכ"כ וכ"מ, ר"ה ובמ"ע פ' דה"ק דמסופן של דברים הכל נשמע דכ"כ וכ"מ כבר בטילין וכתר תורה עדיין קיימת והגרי"א מגיה דצ"ל לעיל אחר ובי שרים ישורו וכוונתו להדרשה בברכות ה' שדרשו מאן דכל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין ובפ"ז ליתא היראה מכתוב זה אלא מטיים ובד"ת כתיב יראת ה' טהורח עומרת לעד ועיין לקמן וצ"ע: 3 אתך. נראה דטעות הוא בספרים ומן ברית מלח ע"כ שייך לעיל להא דאמר גדולה ברית שנכתבה לאהרן וצ"ל אבל באהרן הוא אומר ברית וכו', ועיין ג' כ"ד ולשון הפ"ז בכאן משובש דבתחלה ג' ברית וכו' לפני ה' מגיד וכו' כרותה ללוים ומטיים בכאן הפיסקא וחזור וג' ולבני לוי הנה נתתי מוסיף על ענין ראשון ברית ללוים כברית לכהנים: 5 בתחלה נאמרה. לפי הענין ששמע דר"ל דמצות כהונה נאמרה מסיני וע"כ אני הנה האומר גבי אהרן לעיל מורה על שמחה אבל הנה האומר כאן מורה על דבר שנחדש עכשיו דעכשיו נאמרה ור' יונתן ס"ל דאף הנה לחודיה הוא לשון שמחה, אבל הלשון מגומגם ועיין סהתרי"ה, מ"ע ופ"ז: 9 שני' וכו'. צ"ע דהא קרא במ"ש כתיב כדמוכח מדכתיב בתריה ואם גאול יגאל וכו' וכן נקט בפשיטות בקדושין גג, ב"ק סטו, ועוד קשה אמאי שביק קרא המפורש כאן כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה. ועיין בא"י שמראה מקום לטה"מ עשין קכ"ז והשגות הרמב"ן שרש ר"ב ונראה דצריך להגיה כי את מעשר וכו' במקום וכל מעשר ואם באנו לקיים הג' צריך לומר דחסרון לקמן אחר מלת ואומר וצ"ל ואומר כי את מעשר וכו' להאי תנא דהכתוב וכל מעשר מיירי בשני מעשרות וקרא דאם גאול יגאל קאי על מעשר לחודיה: — ואומר. הגרי"א מוחק מלת ואומר ועיין לעיל ועכ"פ הדרשה על ולבני וכו' לנחלה מלתא באפי נפשה היא: 11 ממקומו. ספרי ראה קט, ס"ז, ר"ה יב: — לא יטול. לקמן פ' קב תוס' דמאי פ"ב ז', בכורות ל', ועוד ת"כ צו פרק ט"ז ט', חולין קלב, מנחת יח, ובפ"ז מטיים וכן הוא אומר ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת הכהנים והלוים: 14 ועבד. צ"ל ד"א ועבד הלוי הוא למה וכו', עיין ג' הפ"ז: 16 ת"ל וכו'.

לשון הפ"ז ת"ל הוא מ"מ הוא מה ת"ל ר"ב אומר וכו':

כאן שכשרו לויים אינו דין שיכשרו כהנים ת"ל ועבד הלוי הוא: והם ישאו את עונם אמרת ישראל לא ישאו עון לויים אבל כהנים ישאו עון לויים ת"ל והם ישאו עונם. חקת עולם לדורותיכם, שינהוג הדבר לדורות: ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה למה נאמר לפי שהוא אומר לאלה תחלק הארץ שומע אני אף הלויים במשמע ת"ל ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה.

5 כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה, קראו הכתוב תרומה עד שיוציא ממנו תרומת מעשר ד"א בא הכתוב ללמדך שאם רצה לעשותו תרומה על מקום אחר רשאי מיכן אתה דן לתרומה מה אם מעשר הקל הרי הוא נוהג בכל תרומה חמורה דין הוא שתהא נוהגת בכל. ד"א ומה אם מעשר שאינו נוהג בראשית 10 הגו הרי הוא נוהג בכל תרומה חמורה דין הוא שתהא נוהגת בכל. איסי בן מנחם אומר אם מעשר שאינו בא אלא מכח תלמוד ומכח יראה הרי הוא נוהג בכל תרומה חמורה דין הוא שתהא נוהגת בכל: נתתי ללויים לנחלה למה נאמר לפי שהוא אומר ולבני לוי הנה נתתי וגו' אין לי אלא בפני הבית שלא בפני הבית מנין ת"ל לנחלה מה נחלה נוהגת בפני הבית ושלא בפני הבית אף מעשר ראשון נוהג בפני הבית ושלא בפני הבית: על כן אמרתי להם בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה למה נאמר והלא 15 כבר נאמר ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה מה ת"ל על כן אמרתי להם שיכול אין לי אלא בשעת חלוק הארץ אבל משיחלקו שומע אני יקצה לו כל שבט ושבט בפני עצמו ת"ל על כן אמרתי להם. ד"א על כן אמרתי למה נאמר לפי שנאמר ונשל גוים רבים מפניך וגו' (דברים ו א) אבל קיני וקניזי וקדמוני לא שמענו ת"ל על כן להזהיר 20 ב"ד על כך (פליק פיסקא)

(קכ) ואל הלויים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם למה נאמר לפי שהוא אומר ולבני לוי הנה נתתי את כל מעשר, בפירות הארץ הכתוב מדבר אתה אומר בפירות הכתוב מדבר או אינו אלא

1 ת"ל וכו'. לשון הפ"ו ת"ל הוא, כהנים בעבודתם: 2 עונם. לעיל פיסקא קטו ולשון הפ"ו והם ישאו עונם הם ישאו ולא הכהנים: 5 נחלה. עיין עמ' קמב: 7 עד שיוציא ואסור הטבול למ"ד והגר"א מוחק מלת ד"א*: — תרומה. ר"ל תרומה גדולה, ועיין ס"ז: 8 מיכן וכו'. כתב ר"ה דאין מקומו כאן אלא לקמן וכן מגיה הגר"א ואולי יש לקיים הגרסא וה"ק מדקורא הכתוב למעשר תרומה שמעינן דכמו דמעשר נוהג בכל אף תרומה כן, ועיין לעיל פ' ה' ולקמן פ' קכ"א: 14 ושלא וכו'. עיין ס"ז: 17 יקצה וכו'. והא דחייב הכתוב לכל שבט ליתן מנחלתו ערים ללויים אינו סותר לזה דרק ערים לשבת נתנו להם וערים גופיהו לצורך ישראל היו כדפ' רשב"ם ב"ב קכב, עיין א"י: 19 וקדמוני וכו'. ר"ל דאף לעתיד לא ינחלו נחלה ועיין ס"ז וב"ב קכב. ורשב"ם שם ד"ה שבתחלה ותוספ' ד"ה ואידך שכתבו דלעתיד לויים יטלו חלק אחד בארץ ובשטה מקובצת שם דחה פ' הרשב"ם ורמב"ן פ' וזאת הברכה ועיין א"י: — ת"ל וכו'. צ"ל ת"ל על כן אמרתי וכו' ד"א על כן אמרתי וכו' להזהיר וכו' ועיין הגר"א ולשון הפ"ו: (קכ) 23 או אינו וכו'. מדכתיב לנחלה וס"ד דקרא ה"ק דחלף עבודתם ינחלו יותר מהראוי להם דהוא אחד מי"ב

1 מ הלויים | הוא | דמ' ח', ר וגו' | והם וכו' עונם | ד למר ח' | את | במקרא ליתא | 2 דטל את עונם | 6 כי את | ד מאת | ט את כל | דר תרומה לה' | הכתוב | ד המקום | 7 דמר שיוצא, ל שיצא | למ תרומה ומעשר | ט תרומת ה' מעשר | תרומה | ל תרומת מעשר | 8 על מקום אחר | ל ממקום | ד והרי | 9 מ אינו דין | מ שתנהוג | ד"א וכו' תרומה וכו' בכל | ל ח' | מ מעשר הקל | 10 מ שתנהוג | 11 ל מעשר הקל | 12 מ שתנהוג | 13 הנה וכו' וגו' | ר ח' | וגו' | ד ח' | ר ללויים לנחלה | 15 בתוך וכו' נחלה | רק מ | והלא וכו' | ד לפי שהוא אומר | 16 מה וכו' להם | מ ח' | להם | ד ח' | 17 ל משעת | ר"ה יקנה | ר"ה נראה דג' מקום בפני עצמו | 18 להם | דט ח', מ וגו' | מ ד"א על כן להזהיר ולמה נאמר וכו' | אמרתי | טלר ח' | 19 וגו' | ד ח' | ר מפניכם החתי והג' והאמ' והכנעני החוי והיבוי | מר הקיני והקניזי והקדמוני | ט בקיני ובקניזי: (קכ) 21 ר וידבר וגו' ואל הלויים וכו' | ט וידבר ח' בפירות הכתוב וכו' | 23 הארץ | רק ר"ה | אתה וכו' מדבר | טמ ח' | הכתוב מדבר | ד ח' | ר או אינו מדבר אלא |

באחד מעשרה בארץ ת"ל ואל הלויים תדבר ואמרת אליהם מניד שבפירות הארץ
 הכתוב מדבר לפי שלא ניתן להם חלק בארץ ניתן להם אחד מעשרה בפירות.
 והרמותם ממנו ממין על מינו ולא ממין על שאינו מינו: והרמותם ממנו מופנה
 להקיש ולדון ממנו גזירה שוה: והרמותם ממנו שלא יתרום מן המחובר על התלוש
 ולא מן התלוש על המחובר ולא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש: והרמותם
 ממנו שלא יתרום מפירות הארץ על פירות ח"ל ולא מפירות ח"ל על פירות הארץ
 <וימנין שלא יתרום מפירות הארץ על פירות ח"ל ולא מפירות ח"ל על פירות הארץ>
 ת"ל וכל מעשר הארץ מורע הארץ (ויקרא כו ל) שלא יתרום מפירות הארץ על פירות
 ח"ל ולא מפירות ח"ל על פירות הארץ: והרמותם ממנו תרומת ה' וכי מה למדנו
 לתרומת מעשר מעתה אלא הרי זה בא ללמד ונמצא למד מה תרומת מעשר חובה
 אף מעשר ראשון חובה (סליק פיסקא)

(קכא) ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגרן וכמלאה מן היקב, רבי
 ישמעאל אומר אימתי נחשבת לכם תרומה כשהפרשתם אותה כראוי לא הפרשתם
 אותה כראוי לא נחשב לכם תרומה. אבא אלעזר בן גמליאל אומר בא הכתוב ללמדך
 שכשם שהתרומה עולה במדה כך עולה באומד ובמחשבה: כדגן מן הגרן וכמלאה
 מן היקב למה נאמר לפי שהוא אומר והרמותם ממנו תרומת ה' שומע אני יתרום

1 ר לארץ | ר מדבר בפירות | הארץ | רק ל | 2 ד
 מעשר | 3 והרמותם וכו' על החדש שורה ה | ט ח' | ל
 ממין במינו | והרמותם וכו' גזרה שות | ל ח' | 4 ממנן
 מר ח' | ממנן מ ח' | 5 ר לא מן החדש | 6 ממנן
 מ ח' | ל פירות שבארץ | ולא מפירות ח"ל וכו' הארץ
 מ ח' | ל ולא פירות | 7 המוסגר ד ח' | מפירות וכו' |
 טלמ מפירות ח"ל על פירות הארץ ולא מפירות הארץ על
 פירות ח"ל (מ ולא מפירות ח"ל על פירות הארץ) | 8 מורע
 הארץ | רק ט | שלא וכו' | מ שלא יתרום מזה לוח |
 9 מפירות ח"ל | ד מח"ל | וכן מ ח' | 10 אלא | ט ח' |
 תרומת | ד תרומה, ר תרומת מעשר ורשום מלמעלה הארץ:
 (קכא) 12 כדגן וכו' היקב | טמר ח' | ל ח' וכמלאה
 וכו' | 13 מ ונחשב | טמ תרומתכם | 14 למר אין נחשבת |
 אבא וכו' במחשבה | ט ח' | מר אליעזר | ל גומל | 15
 מ כשם | ל מ שתרומה | 16 תרומת ה' | רק ל |

ת"ל ואל הלויים וכו' וכאן ע"כ בפירות מדבר מדכתיב כדגן
 מן הגרן ומדקאמר אפר נתתי לפרושא אתא דהיינו מעשר
 דלעיל, ועיין ז"ר ור"ף: 3 מינו. תרומות פ"ב מ"ד ותוס'
 שם פ"ב ד', ירושלמי שם מא ע"ג, בכורות נג, תמורה ה'
 וס"ו: 4 גזרה שוה. ללחמי תודה, ת"כ פרשה ז' א' וגרסת
 המ"ח שם נאמר כאן תרומת ה' ונאמר בתרומת מעשר ממנו
 תרומת ה' מה תרומת ה' האמור להלן אחד מעשרה וכו'
 ועיין מנחות עז: תנא דבי ישמעאל וכו' וירושלמי פאה כ
 ע"ג והגר"א מוחק הך בבא כאן וג' לה לקמן שורה ט אחר
 תיבת הארץ בה"ל ד"א ממנו מופנה לדון ממנו גזירה
 נאמר כאן ממנו ונאמר בפסח ממנו מה ממנו האמור כאן
 אונן אסור בו אף ממנו האמור בפסח אונן אסור בו: — מן
 המחובר. כלומר מן המחובר אל המחובר פשיטא דלא מהני
 דלא שייך הרמה במחובר וה"ה במחובר על התלוש ולא בא
 אלא להשמיענו כל הני גוונא דאין התרומה תרומה משום
 דאין התרומה והחולין שווין ואסמכיהו אקרא דממנו כגון
 מן החדש על הישן ולהפך ואגב גררא דתלוש על המחובר
 נקט נמי מן המחובר על התלוש, ועיין תוספות קדושין סב.
 ד"ה אין וס"ו: 5 על החדש. תרומות פ"א מ"ה, תוספתא
 שם פ"ב ה—ט, ספרי דברים פ' קה, מדרש תנאים שם דף
 עו, ת"כ בחוקתי פרק יב יג, תוספתא בכורות פ"ז א',
 ר"ה יב, בכורות נג: 7 ומנין וכו'. כלומר רמז לעקר הדבר
 לעיל הבבא דוהרמותם ממנו לענין פירות א"י וח"ל וכו"ג מן מדרש תנאים שם: 8 הארץ וכו'. ואע"ג דקרא במ"ש כתיב נלמד
 ממנו גם מ"ר, ועיין לעיל עמ' קמה: 9 וכי מה וכו'. כלומר מהא דקורא הכתוב לתרומת מעשר מעשר דכתיב מעשר מן
 המעשר והגר"א מוחק המאמר כאן וגרס לקמן קודם אבא אלעזר ד"א ונחשב לכם תרומתכם וכי מה למדנו מתרומה לתרומת
 מעשר ה"ו בא ללמד וכו' מה ת"מ חובה אף תרומה חובה:

(קכא) 13 תרומה- הגר"א מגיה תרומתכם כדגן מן הגרן וכן בסמוך: — כראוי. במדידה ופליג אבא אלעזר רד"ף וד"א,
 אבל מסתימת הלשון משמע ודלתא באפי נפשה היא וכראוי היינו כמצותה לכל הדינין הנלמדין מן הכתוב: 15 באומד. לפי
 הלשון שלפנינו ע"כ צריך לפרש דנטלת ג"כ מאומד אבל לא דמצותה מאומד. אבל לפי לשון הברייתא בגמרא ביצה יג,
 גיטין ל, מנחות נד, בכורות נח: אפשר לפרש דמצותה מאומד ועיין בתוספ' מנחות שם ד"ה נטלת וע"פ הגמרא שם מגיה
 הגר"א והו"א כאן כשם שהתרומה עולה באומד ובמחשבה כך ת"מ עולה באומד ובמחשבה. ועיין תרומות פ"א מ"ו ופ"ד מ"ו,
 ירושלמי שם מ ע"ד ומב ע"ד, והגר"א מגיה שם בירושל' מ ע"ד אחר ריב"ל ר"א כאן וכאן בת"מ הא ר"א והא רבנן ולפי
 הגהה זו צ"ל דלר"א תרומת מעשר מצותה מאומד: — ובמחשבה. נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר או אומר ב' לוגין
 שאני עתיד להפריש, עיין רש"י ותוספ' בכורות שם אבל מהא דבלשון הברייתא בירושלמי לא נקט רק מלת מחשבה משמע
 דמחשבה היינו מאומד וא"כ באומד ובמחשבה אינו אלא כפל הענין במלות שונות כלומר שמחשב, ומשער בודעתו לפי ראות העין.

שבלים של חטים וענבים מן היין וותים מן השמן ת"ל כדגן מן הגורן מן הגמור מיכן אמרו התבואה משתמרה והיין משיקפה והשמן משירד לעוקה.

כן תרימו גם אתם תרומת ה' למה נאמר לפי שהוא אומר ואל הלויים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל, ישראל נותנים מעשר ללויים אבל כהנים אין נותנים מעשר ללויים הואיל ואין נותנים מעשר ללויים שומע אני יהיו אוכלים אותו בטיבולו ת"ל כן תרימו גם אתם תרומת ה'. ר' שמעון אומר אין צריך מה חלה שאינה נוהגת בכל הפירות נוהגת בפירות כהנים מעשר ראשון שנוהג בכל הפירות אינו דין שינהוג בפירות כהנים ומה ת"ל כן תרימו גם אתם > אין לי אלא מעשר של ישראל מעשר של עצמן מניין ת"ל כן תרימו גם אתם תרומת ה' <

מכל מעשרותיכם בא הכתוב ולימד על תרומת מעשר שהוא נוהג בכל. איסי בן עקביא אומר אם מעשר הקל הרי הוא נוהג בכל תרומה המורה דין הוא שתהא נוהגת בכל ד"א אם מעשר שאינו נוהג בראשית הגז הרי הוא נוהג בכל תרומה המורה אינו דין שתהא נוהגת בכל. איסי בן מנחם אומר אם מעשר שאינו בא אלא מכח יראה ומכח תלמוד הרי הוא נוהג בכל תרומה המורה דין הוא שתהא נוהגת בכל: ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן, מה אהרן חבר אף בניו חברים מיכן אמרו אין נותנים מתנות אלא לחבר.

מכל מתנותיכם תרימו את כל תרומת ה' מכל חלבו את מקדשו ממנו בתרומה גדולה הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בתרומת מעשר כשהוא אומר מכל מעשרותיכם הרי תרומת מעשר אמור הא מה ת"ל מכל מתנותיכם תרימו את כל תרומת ה' בתרומה גדולה הכתוב מדבר דברי ר' יאשיהו. ר' יונתן

1 של חטים. כלומר שלא יתרום חטין בעודם בשבליים וכן ענבים על ענבים ועתיד להורכן והיינו תרום מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ואתי שפיר הראיה ממתניתין דאיהו גרנן למעשרות מעשרות פ"א מ"ו אבל לא מיירי בתורם מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו כגון ענבים על היין (תרומות פ"א מ"ד). ואף לפי הגרסא השניה שבליים על חטים וכו' יש לומר דהכוונה כמו שכתבנו: 2 משיירד לעוקה מעשרות שם, תרומות פ"א מ"י, תוספתא שם פ"ג י"א וכו', ירושלמי שם מא ע"א: 4 כהנים וכו'. ועיין תוספתא פאה פ"ב י"ג, חולין קלא, והא דקתני מלוי ללוי לאו דוקא אלא אפילו מכהן ללוי, ועיין ס"ו ורמב"ם מעשרות פ"א ה"ד: 7 בפ' כהנים. דוהיה באכלכם מלחם הארץ סתמא כתיב: 9 עצמן. ועיין ס"ו וגרסת כ"ר בראה דאינה אלא ט"ס: 10 תרומת מעשר. עיין בח"ג וגרסת הגר"א ולימד על מעשר שהוא נוהג בכל מכאן אתה דן לתרומה ומה מעשר הקל וכו' ועיין לעיל פיסקא קיט: 11 תרומה. פירש תרומת מעשר: 16 אלא לחברי. סנהדרין צג, חלה פ"ד מ"י, ירושלמי ס ע"ב: 18 בתרומה גדולה. כגון שהקדימו ישראל בכרי ברכות מז' וש"ג, ירושלמי חלה נו ע"ג, ועיין ברש"י כאן ואפשר לפרש ג"כ דבפירות של עצמן קאמר: 20 ר' יונתן. אולי רק אשגרה מלעיל פ' ק"י והגר"א מוחק המלות דברי ר"י ר' יוני אומר וגרס לבסוף דברי ר' יאשיהו וצ"ע:

1 טלמר שבולין על חטין (ל החטין) וענבים על היין ויתים על השמן (ט שמן) וכן גרסת הרמב"ם תרומות פ"א מ"ד | 2 ד משתקפה | לעוקה ט לבור | 3 תרומת ה' מ ח', ר"ה תרומה לה', לר את תרומת ה', ט תקומה | 4 ואמרת וכו' בני ישראל מ ח', ל וגר | כי וכו' בני ישראל | דר ח' | מעשר | ד תרומה | אבל מ ח' | אבל וכו' | ל ואין כהנים | 5 מ והואיל שאין | טמר בטבלו | ל יהו נאכלים בטבלו | 6 ר את תרומת | ד ר' ישמעאל | 7 בפירות | ר בפירות ורשום למעלה בעיטת | ראשון | ד ח' | ד שנוהגת | 8 ד בכל פירות | כהנים | ל מ ר ג' ת"ל כן תרימו (ל ג' גם אתם, ר ג' גם אתם את תרומת ח') | כן תרימו מ ח' | אתם | ל ג' תרומת ח' | המוסגר ד ח' | 9 ר של עצמן | ל את תרומת | ת"ח | טר ח' | 10 תרומת מעשר | כ"ה ברי"ה אבל ד ט לר מעשר, מ המעשר | ל שיהא | 11 ל עקבא | ל ומה אם | הרי הוא מ ח' | ל אינו דין | הוא | ד ח' | מ שתנהוג | 12 ל מה אם | ד נוהגת | 13 טמר דין הוא | מ שתנהוג | ל מה אם | 14 מר שתנהוג | ונתתם וכו' אלא לחבר | ט ח' | ונתתם | ל והרמותם | 15 את | דלר ח' | בניו | ד כהנים | 16 מ מתנה | ל לכהן חבר | 17 תרימו וכו' ממנו | מ ח' | כל | דטל ח' | מכל חלבו את מקדשו ממנו | רק ד | 18 הכת' מדבר | ר ג' אתה אומר בתרומה גדולה הכתוב מדבר | 19 ט מעשרות | מ אמרה | מכל מתנותיכם | ד טלמ ח' | 20 כל | דל ח' | ר' יונתן עד סה"ד | מ ח' |

אומר לפי שהוא אומר ראשית דגנך תירושך ויצהריך (דברים יח ד) חובה אתה אומר חובה או אינו אלא רשות ת"ל תרימו את כל תרומת ה' חובה ולא רשות. מכל חלבו את מקדשו ממנו. שאם נפל לתוכו הרי הוא מקדשו מיכן אמרו תרומה עולה באחד ומאה אין לי אלא תרומה טהורה תרומה שמאה מנין אמרת ק"ו הוא אם יעלה איסור מן האיסור להיתר ק"ו לאיסור מן המותר להיתר. רבי אומר אין צריך ק"ו הוא אם יעלה איסור מן המותר להיתר ק"ו למותר מן המותר להיתר אין לי אלא תרומה שהיא עולה וכלאי הכרם מנין נאמר כאן מלאה ונאמר להלן מלאה מה מלאה האמורה להלן שהיא עולה אף מלאה האמורה כאן שהיא עולה אי מה להלן במאה ואחד אף כאן במאה ואחד אמרת מקום שכפל את האיסור כפל את העלאה מקום שלא כפל את האיסור לא כפל העלאה מיכן אמרו תרומה עולה באחד ומאה ערלה וכלאי הכרם באחד ומאתים (סליק פיסקא)

(קכב) ואמרת ליהם בהרימכם את חלבו ממנו ונחשב ללוים כתבואת גורן וכתבואת יקב הרי זו אוהרה לב"ד של לויים שלא יהו תורמים אותו אלא מן המוכחר: ונחשב ללוים ונו' למה נאמר לפי שהוא אומר והרמותם ממנו תרומת ה' שומע אני הואיל וקראו הכתוב תרומה יהא בקדושתו עולמית ת"ל ונחשב ללוים ונו' מה תרומת גורן מפריש תרומה והשאר חולין אף מעשר ראשון מפריש תרומה והשאר חולין.

ואכלתם אותו בכל מקום אפילו בקבר שהיה בדין הואיל ותרומה קרויה תרומה ומעשר ראשון קרוי תרומה אם למדתי לתרומה שאינה נאכלת אלא במקום

1 דל לפי שהוא מכל מעשרותיכם חובה, ד לפי שהוא אומר דגן חובה | 2 כל | טל ח' | ר"ה ת"ל את כל תבואת ורעך תרומה לה | להכי שנה עליה לאשמעינן דחובה ולא רשות | 3 ל בתוכו | הרי הוא | ט ח' | מיכן וכו' | מ ממנו מה שאתה מרים ממנו מכאן וכו' | 4 ר במאה ואחד | תרומה טמאה | ד טמאה | 5 הוא | טלמ ח' | ד אם יעלה היתר את האיסור ק"ו את האיסור להיתר | ט אם יעלה היתר את האיסור להיתר ק"ו לאיסור מן המותר להיתר אמר רבן וכו' | להיתר בפעם הא' | ר"ה לר' להתיר וכן בסמוך | רבי וכו' ק"ו למותר וכו' להיתר | ר ח' | 6 הוא | ל ח' | ד אם עלה | ט אם יעלה איסור מן האיסור להיתר ק"ו לאיסור מן המותר להיתר | ד ק"ו מן המותר למותר להתיר | 8 מה להלן אף כאן להלן... כאן | ר רשום למעלה כאן... להלן | וכן בסמוך | שהיא | ט ח' | וכן בסמוך | שהיא בפ' הב' | ל ח' | ר שהיא | 9 ל באחד ומאה וכן בסמוך | ד האיסור וכן בסמוך | מ כפל את ההיתר כאן שלא כפל את האיסור כפל את ההיתר מכאן | 10 ט העלייה, ל המלאה | מקום שלא וכו' העלאה | ט ח' | ר שאין כפל | ר אין כפל | ר את העלייה, ל את הערלה | 11 ר הכרם עולין באחד:

4 ומאה תרומות פ"ד מ"ז: — טמאה תרומות פ"ה מ"ב: 5 מן האיסור. פ' בשעה שמפריש תרומה מן הטבל וקורא לתרומה איסור משום דאסורה לזרים: 6 איסור מן המותר. צ"ל היתר מן האיסור הגר"א, וקרא לתרומה דמפריש מן הטבל היתר דמותרת לכהנים וק"ו למותר מן המותר היינו תרומה טהורה שנפלה לחולין ורבי ארישא קמהדר ועיין בגרסת הילקוט ולפי ג' זו רבי אתרומה טמאה קאי והחלוק שבין ת"ק לרבי הוא דלת"ק תרומה שמפריש מן הטבל הוא היתר מן האיסור ולרבי איסור מן האיסור הואיל ותרומה אסורה לזרים, ועיין ירושלמי ערלה סא ע"ד ור"ש תרומות פ"ה מ"א: 7 כאן. טמות ככ כח: 8 להלן. דברים כב ט: 11 באחד ומאתים. ערלה פ"ב מ"א וירושלמי שם טב ע"א תוספתא תרומות פ"ה ט: (קכב) 13 לויים. עיין Hoffmann, Der Oberste Gerichtshof, S. 40 Anm. 1; Büchler, Die Priester und der Kultus, S. 99 Anm. 2: — מן המוכחר. עיין בח"ג והגרסא מן המחובר יש לפרש דהיינו מן המוקף אף דקיימא לן דת"מ אינה צריכה מוקף ועיין ס"ז ותרומות פ"ב מ"ו: 14 לפי וכו'. עיין גרסת רש"י ור"ה וכצ"ל והגר"א מגיה לפי שהוא אומר ונחשב לכם, ועיין ס"ו רמב"ם הל' מעשר

(קכב) 12 ונחשב וכו' יקב | רק ד | 13 דטל זה | של לויים | ד ח' | 14 דל המחובר, ר המחובר ורשום מלמעלה המוכחר | וגו' כ"ה ר | והרמותם וכו' | ר"ה נראה דג' כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה וכן נראה גרסת רש"י | 15 ד תהא בקדושתה, ל תהא בקדושתו | 16 וגו' | דמ ח', ל כתרומת גורן וכתבואת יקב | תרומת | בכ"י בן ד"א תבואת | והשאר | מ, ש"ג ושאר, ר ושאר ומוגה והשאר וכן בסמוך | אף | מ ג' תרומת | 19 אם למדת | ד למדתי | דר שאין | במקום | ד ג' אחד |

טהור אף מעשר ראשון לא יהיה נאכל אלא במקום טהור ת"ל ואכלתם אותו בכל מקום אפילו בקבר: אתם וביתכם, להביא את בת ישראל המאורסת ללוי שתהא נותנת רשות >או תאכל במעשר אמרת אם אוכלת בתרומה לא תאכל במעשר ת"ל אתם וביתכם להביא את בת ישראל המאורסת ללוי שתהא נותנת רשות: < כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם, אם עבד יטול אם לא עבד לא יטול מיכן אמרו בן לוי שקבל עליו כל עבודת לוייה חוץ מדבר אחד אין לו חלק בלוייה.

ולא תשאוי עליו חטא, מנין אתה אומר שאם הפרשתם אותו שלא מן המוכחר שאתם בנשיאות עון ת"ל ולא תשאוי עליו חטא וגו', אין לי אלא בן לוי ישראל שנטל רשות מלוי מנין ת"ל ולא תשאוי עליו חטא: בהרימכם את חלבו ממנו למה נאמר לפי שהוא אומר והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר אין לי אלא תרומה טהורה תרומה טמאה מנין ת"ל בהרימכם את חלבו ממנו הרי זו אוהרה לכהנים וללויים דברי ר' יונתן ר' יאשיה אומר ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו

(סליק פיסקא)

סליק ספר ודבר שו"ה ברייתות

פ"א ה"ב: 2 בקברי. עיין ס"ז ירושלמי מ"ש נו ע"ב, בבלי יבמות פ"ו, מדרש חנאים דברים דף ע"ו: 4 רשות יבמות פ"ט מ"ד, בבלי שם פ"ז, ירושלמי שם י ע"א: 6 בלוייה. עיין לעיל פ' קיט: 8 חטא יבמות פט: 11 מנין, שצריך להפריש מן המוכחר ר"ה ורמב"ן סה"מ במצות ל"ר ששכח הרמב"ם סי' ז' ולפ"ז הא דקאמר לפי שהוא אומר והרמותם וכו' אע"ג דמפסוק זה לא שמעינן מן המוכחר צריך לפרש דה"ק לפי שהוא אומר בתחלת הפרשה תרומת ה' ס"ד דאוהרת מן המוכחר שאח"כ לא קאי אלא אתרומה טהורה, עיין רד"ף ודחוק לומר דאעקר ההפרשה קאי הואיל וכתוב תרומת ה' דא"צ להפריש תרומה טמאה כלל. ולשון הפ"ז ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו להביא תרומה טמאה מתרומה טהורה הרי זו אוהרה וכו' ר"ל שלא להפריש מן הטמא על הטהור. והגר"א מגיה בהרימכם את חלבו ממנו אין לי אלא ת"מ ת"ג מנין ר"ל ואת קדשי וכו' ולא תמותו הרי זו אוהרה ללויים וישראל: — הרי צ"ל ואת קדשי בני ישראל לא תחללו

הרי: 12 תמותי צריך להשלים ה"ו אוהרה לישראל פ' דאף ישראל חייבים על חלול קדשים כגון שאמר לכהן או ללוי הילך סאה וחלל על גרני שבשכר סאה אחת יוציא תרומות ומעשרות משלו על של ישראל ויעכבם לעצמו ולומד כן מוכתיב בני ישראל (ואולי הוא לדעתו מקרא מטורס וכאלו כתוב בני ישראל קודם את קדשי) והמפרשים נדחקו לל"צ ועיין בס"ז וש"ג:

2 ד אף | אתם וכו' רשות שו' ד | ט ח' | דר ובתיכם | ד שנותנת | 3 מ רשות לתרום | המוטגר ד ח' | אוכלת | ד תאכל | 4 ר ובתיכם | 5 חלף עבודתכם | דל ח', ר וגו' | מר ואם לא | 6 כל | טל ח' | ל מעבודת | לוייה | ט לויים, מ הלויים | 7 מ שאם לא | ד הפרשת | אותן | מ ממנו | שלא | מ ח' | דלר המוכחר | 8 וגו' | רק ט | אין וכו' חטא | ל ח' | 9 בהרימכם וכו' ממנו | ר ח', ל ולא תשאוי עליו חטא | ממנו | דט ח' | 10 מ את תרומת | 11 הרי זו | ט ח' | מ זה | 12 ר' יונתן | פ"ז ר' ישמעאל ויותר אינו מעתיק, ט ר' יאשיה ר' יונתן | למר ר' יאשיה ר' עקיבא, ור"ה נראה דג' ג"כ ר"ע ודברי ר' יאשיה לא ג' כלל | ואת | ר ח', ד טל את | 14 ר בריאתא, ל ברייתא:

ח ק ת

(קכג) וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול ישפרשיות שכולל בתחלה ופורט בסוף פורט בתחלה וכולל בסוף וזו כללה בתחלה וכללה בסוף. ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (שמות יט ו) פרט אלה הדברים אשר תדבר אל בניי (שם) כלל זאת חקת הפסח (שם יב מג). כלל כל בן נכר לא יאכל בו (שם) פרט זאת חקת התורה כלל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט.

זאת חקת התורה, רבי אליעזר אומר נאמר כאן חקה ונאמר להלן חקה מה חקה האמורה להלן בכגדי לבן הכתוב מדבר אף חקה האמורה כאן בכגדי לבן הכתוב מדבר. שאלו תלמידיו את רבן יוחנן בן זכאי באילו כלים פרה נעשית אמר להם בכגדי זהב אמרו לו והלא למדתנו רבינו בכגדי לבן אמר להם אם מה שראו עיני ומה ששרתו ידי שכחתי ק"ו למה שלמדתי וכל כך למה כדי לחזק את התלמידים. ויש אומרים הלל הזקן היה אלא שלא היה יכול לומר מה ששרתו ידי.

ויקחו, מתרומת הלשכה. אליך, שתהא גיזבר לדבר וכשם שהיה משה גיזבר לדבר כך היה אהרן גיזבר לדבר כיוצא בו אתה אומר בשמן המשחה.

(קכג) 1 לאמר] דר' ח' | 3 פורט] ר' ופורט, ד' ופסור | 4 וזו וכי' בסוף] ל' ח', ר"ה וזו כללה בתחלה ופרטה וכללה בסוף (וכתב דלא מתרצתא היא) | וגוי וכי' בניי שורה ה] ל' ח' | וגוי קדוש] מ' ח' | ד' וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל פרט אלה הדברים כלל | 5 אשר וכי' בניי] מ' ח' | זאת וכי' פרט] ט' ח' | 6 כלל בפעם האז' ל' ח' | פרט] ר' ח' | 8 התורה] טמר ח' | ר' ר' אלעזר | ר' נאמרה... ונאמרה, ל' נאמ... ונאמ | 10 ט שאלו רבן | דט באיוו | למ נעשית פרה | 11 אם] ט ח' | ר' משראו | 12 ט ושרתו | שכחתי] ד' ג' כך | מר שלימדתי | כדן] טמר ר"ה ח' | לחזק] כ"ה גם כן בר"ה אבל דמ' לחדד | 13 מה] ל' ח' | 14 ויקחו] טלמר ג' אליך | אליך] לר' ח' | ט כסם | 15 למר כיוצא בו

(קכג) 4 וכללה בסוף. סותר. למה שאמר בסמוך, ר"ה ובכ"י בן ד"א גרס ופורטה בסוף ואולי זאת התורה פסוק י"ד הוא הכלל האחרון, ועיין לעיל סוף פיסקא ק"ח: — וגוי קדוש. נראה דר"ל מן אתם ראיתם אשר עשיתי וכי' עד גוי קדוש וכולל בסוף אלה הדברים והגר"א מגיה וגורס ופורט בתחלה וכולל בסוף כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל פרט אלה הדברים כלל וכי', ועיין במ"ע: 8 להלן. בי"ב: 13 שלא וכי'. לאו משום שלא היה כהן דהא ריב"ז נמי לאו כהן היה אלא לפי שלא שרפו פרה בימי תוספ' מנחות כא: ד"ה שהכהנים משא"כ בריב"ז כדאיתא בתוספתא פרה פ"ג ח' אבל לפ"ו נראה דצ"ל שלא היה יכול לומר מה שראו עיני ושרתו ידי, ועיין ס"ז: 14 הלשכה. שלא תאמר דאליך משלך קמ"ל דאליך שתהא גיזבר לדבר ועיין ספרי לעיל פ' עב וס"ז כאן ות"י ושקלים פ"ד מ"ב וצ"ע, בתוספתא פרה פ"ב ד' אם מתרומת הלשכה היתה באה משמע דלפעמים היתה באה משל יחידים עיין ראש השנה ז' ויומא לה: ובתוספות שם ד"ה ניהוש ובת"י שם ור"ש פרה פ"ב מ"ג: 15 המשחה. בא"י רוצה להגיה בשמן המאורי משום דגביה כתיב ויקחו אליך אבל גבי שמן המשחה כתיב ואתה קח לך וגדרש לעיל פיסקא עב באופן אחר ואינו מוכרח דבמכילתא דרשב"י דף ו' דרשו כן בשתייהם וכן על קטורת הסמים דכתיב ביה ג"כ ואתה קח לך, ועיין בהערת

פרה, ר' אליעזר אומר ענלה בת שנתה ופרה בת שתיים וחכמים אומרים ענלה בת שתיים ופרה בת שלש ובת ארבע ר' מאיר אף בת חמש כשרה זקנה כשרה אלא שאין ממתנינים לה שמא תשחור שלא תיפסל.

פרה, שומע אני שחורה או לבנה ת"ל תמימה תמימה לאדמימות או תמימה למומים כשהוא אומר אשר אין בה מום הרי מומים אמורים הא מה ת"ל תמימה תמימה לאדמימות.

אשר אין בה מום למה נאמר הא עד שלא יאמר יש לי בדין מה מוקדשים שאין מלאכה פוסלת בהם מום פוסל בהם פרה שמלאכה פוסלת בה אינו דין שיהא מום פוסל בה. לא אם אמרת במוקדשים שעשייתן כטהרה לפיכך מום פוסל בהם תאמר כפרה שעשייתה בטומאה לפיכך לא יהיה מום פוסל בה הרי פסח יוכיח שעשייתו בטומאה ומום פוסל בו והוא יוכיח לפרה שאע"פ שעשייתה בטומאה שיהא מום פוסל בה. לא אם אמרת בפסח שיש לו זמן קבוע לפיכך מום פוסל בו תאמר כפרה שאין לה זמן קבוע לפיכך לא יהיה מום פוסל בה ת"ל אשר אין בה מום. איסי בן עקביא אומר אשר אין בה מום למה נאמר הא עד שלא יאמר יש לי בדין ומה מוקדשים שאין נפסלים בשחור ולכן מום פוסל בהם פרה שנפסלת בשחור ובלבן אינו דין שיהיה מום פוסל בה אם זכיתי מן הדין מה ת"ל אשר אין בה מום שהיה בדין לענלה ערופה שתפסל במומים ומה מוקדשים שאין מלאכה פוסלת בהם מום פוסל בהם ענלה שמלאכה פוסלת בה אינו דין שיהיה מום פוסל בה ת"ל אשר אין בה מום בה אין מום הא אם יש מום בענלה הרי זו כשרה. ור' יהודה בן בתירה אומר ומה חטאת העוף שמקריביה טהורים אין מום פוסל בה פרה שמקריביה טמאים אינו דין שלא יהא מום פוסל בה ת"ל אשר אין בה מום בה אין מום הא אם יש בעבודה הרי זו כשרה. אמר רבי יאשיה נמתי לפני ר' יהודה בן בתירה כיצד המום בעבודה והראני בין שתי אצבעותיו יוצא לו שני זנבות.

המ"ל שם ואולי חסרון בכאן ונשמט שמן המאור וקטורת הסמים. ועיין ס"ז כאן ות"כ אמור פרשה יג א: 3 תיפסל ספרי דברים פיסק רז, פרה פ"א מ"א, ותוספתא שם פ"א ופ"ב ר', ת"כ חובה פרק ג' א', סוטה מו', ר"ה י, ות"י כאן: 4 ת"ל תמימה. צ"ל ת"ל אדומה תמימה וכו', א"י: 10 בטומאה. בטבול יום: 19 כשרה. פרה פ"ב מ"ג, תוספתא שם פ"ב ר', סוטה שם ובירושלמי שם כג ע"ד: 21 ת"ל וכו'. ריב"ב אדלעיל קמהדר וקאמר דאי מן הדין הייתי אומר דאין המום פוסל בפרה מק"ו דחטאת העוף, ר"ה: — בעבודה. נראה דצ"ל בעבודה וצריך להשלים אשר אין בה מום בה אין מום הא וכו' פ' בדבר היוצא מגופה ופ' ריב"ב דהיינו כמין ב' זנבות יוצא (שמעתי), ועיין במפרשים:

אמרו | ל שמן | 1 ד ט פרה אדומה | 2 מ בת חמש וכשרה הוקנה אלא וכו' | טר וקנה | כשרה | לר ח' | 3 שאין וכו' | למ שממתינין | ד שלא ממתנינים | ל ותיפסל | 4 או לבנה | ה. | ל לבנה, ש"ג ולבנה | ת"ל וכו' | ר"ה נראה דג' ת"ל אדומה תמימה, מ ג' ת"ל אדומה שומע אני שחור ולכן כשרה ת"ל תמימה לאדמימות | תמימה בפעם הב' | רק ד | דלר לאדמות | 5 ד במומין | מום | דל ג' אשר לא עלה עליה עול | תמימה | דר ג' שתהא | 6 תמימה | מ ח' | לאדמימות | ד לאדמות, לר למומין | 7 אשר וכו' ת"ל בעי' הסי' שו' ו' מ ח' | מום | ל ג' אשר לא עלה עליה עול | הא עד | ל והלא עד | יאמר | ד

באמר | 8 ר"ה המלאכה | ט מומין פוסלין, ל שאר מומין פוסלין | 10 ט הפסח | 11 טר הוא | ד אע"פ | ד שעשייתו | ר שהמום | ל המום | 13 ט בן יעקב, ל בן עקיבא | 14 ר למה נאמר אשר אין בה מום | 15 ר ובלבן | ט שנפסלה | 16 ט בעגלה | 18 בה אין מום | ט ח', ר אין בה מום | 19 מום בפעם הב' | ט ח' | ד בעגל | ור' יהודה | ר"ה מלר ר' יהודה | 20 שלא יתא | דר שיהיה | 21 ר אין בה מום הא | דל בעובדיה, ר בעובדיה וכן בסמוך | 22 ל גומיית | ל המום פוסל | מלר הראני | 23 לן | ל, ש"ג ולו | מלר שתי |

אשר לא עלה עליה עול, בעול שלא לעבודה הכתוב מדבר ואם תאמר בעול של עבודה אמרת קל וחומר הוא ומה ענלה שאין המום פוסל בה עול פוסל בה פרה שדמום פוסל בה אינו דין שיהא העול פוסל בה. הרי מוקדשים יזכחו שהמום פוסל בהם ואין עול פוסל בהם והן יזכחו לפרה שאע"פ שהמום פוסל בה לא יהיה עול פוסל בה לא אם אמרת במוקדשים שאין נפסלים בשחור ובלבן לפיכך אין העול פוסל בהם תאמר בפרה שנפסלת בשחור ובלבן לפיכך יהי עול פוסל בה ת"ל אשר לא עלה עליה עול בעול שאינו של עבודה הכתוב מדבר ומנן לעשית שאר מלאכה בעול אמרת קל וחומר הוא ומה ענלה שאין המום פוסל בה עשה בה שאר מלאכה בעול אמרת קל וחומר הוא ומה ענלה שאין המום פוסל בה לא עשה בה שאר מלאכה בעול או חילוף הן הדברים ומה פרה שהמום פוסל בה לא עשה בה שאר מלאכה בעול ענלה שאין המום פוסל בה אינו דין שלא נעשה בה שאר מלאכה בעול ת"ל אשר לא עובר בה (דברים כא ג) דנתי וחלפתי בטל או חילוף זכיתי לדון ככתחלה ומה ענלה שאין המום פוסל בה עשה בה שאר מלאכה בעול פרה שהמום פוסל בה דין הוא שנעשה בה שאר מלאכה בעול.

15 ונתתם אותה אל אלעזר הכהן, בא הכתוב ולימד על הפרה שתהא נעשית בסגן תדע שכן הוא שהרי אהרן קיים ואלעזר שורף את הפרה. ונתתם אותה אל אלעזר הכהן זו נעשית באלעזר ושאר כל הפרות בכהן גדול דברי ר' מאיר ר' יוסי ברי' יהודה ור' שמעון ור' אליעזר בן יעקב אומר זו נעשית באלעזר ושאר כל הפרות בין בכהן גדול ובין בכהן הדיוט.

20 והוציא אותה, שלא יוציא אחרת עמה מיכן אמרו שאם לא היתה פרה רוצה לצאת אין מוציאין עמה שחורה שלא יאמרו שחורה שחמו ולא אדומה שלא יאמרו שתים שחמו רבי אומר לא מן השם הוא זה אלא משום שנאמר והוציא אותה לבדה. אל מחוץ למחנה, להר המשחה.

ושחט אותה, בא הכתוב ולימד על הפרה שתהא מלאכה פוסלת בשחיטתה. ושחט אותה מניד שאם נתנבלה בשחיטתה פסולה. ושחט אותה מיכן אמרו אין עושים שתי פרות כאחת: ושחט אותה לפניו, שיהיה אחר שוחט ואלעזר רואה.

1 שלא לעבודה. תוספתא פרה פ"ב ד', סוטה מו', ירושלמי שם כג ע"ד: 9 כעול. ספרי דברים פ' רז, פרה פ"ב מ"ג, ותוספתא שם פ"ב ג' וס"ז: 19 בכהן הדיוט. פרה פ"ד מ"א, תוספתא פ"ד ר', יומא מב', ת"י, וס"ז, ומפרה פ"ג מ"ח יוצא דע"פ הרוב הפרה נעשית בכ"ג: 22 לבדה. פרה פ"ג מ"ז, יומא מב', חולין לב', ת"י: 23 להר המשחה. יומא סח', ובחים קה: 24 מלאכה וכו'. עיין לקמן פ' קד: 25 נתנבלה וכו'. דס"ד כיון דלא לאכילה ולא להקרבה קיימא כשרה אפי' נתנבלה ז"ר, ועיין תרגום יונתן: 26 כאחת. פרה פ"ד מ"ב, תוספתא פ"ד ח', ס"ז ה' יט: — רואה 10 הן הדברים] טר ח', ל ח' הן | בה בפעם הב' ד ח' | ל מלאכות | 11 בה בפעם הג' ר' ב' וגו' | 12 ט בטל החילוף | לדון ד ח' | 13 ל מלאכות | 14 ל מלאכות | 15 ונתתם וכו' הפרה שורה טו] ט ח' | ד שנעשית | ל שהי' | 16 הואן ל ח' | מ שהרי אלעזר שורף את הפרה ואהרן עדיין קיים | תדע וכו' אותה ר ח' | פ"ז ד"א ונתתם | אל וכו' הכהן דל ח' | 17 הכהן מ ח' | כל ד ח' | ד הפרות נעשות | 18 ברי' יהודה ט ח' | וראב"ז ט ור' אבין | ט אומרים | כל ד ח' | 19 מ כ"ג... כ"ה | 20 והוציא וכו' לבדה ט ח' | ד ולא שיוציא | שאם מר ח' | 21 שלא מר שמא וכן בסמוך | שלא בפעם הב' ד ושלא | 22 רבי וכו' לבדה ט ח' | משום שנאמר ד משנאמר, ל שנאמר | 23 ו הוציא אותה אל | 24 ד הפוסלת | 25 שאם ד שלא, ל שני שאם | 26 לפניו ל ג' מגיד | אחר ל ח', ד אחד |

ולקח אלעזר הכהן עוד למה נאמר והלא כבר נאמר ונתתם אותה אל אלעזר הכהן ומה ת"ל הכהן בכיהונו.

מדמה באצבעו מצותה מצות יד ולא מצות כלי שהיה כדן הואיל ולוג שמן מכשיר ודם פרה מכשיר אם למדתי ללוג שמן שאין כשר אלא ביד אף דם פרה לא יהיה כשר אלא ביד אף דם פרה לא יהא כשר ואני אדון מדם האשם אמרת הפרש לוג שמן כשר ומוכשר להכשיר <ודם פרה כשר ומוכשר להכשיר> אם למדתי ללוג שמן שאין כשר אלא ביד אף דם פרה לא יהא כשר אלא ביד וממקום שבאת אי מה להלן מכלי ליד אף כאן מכלי ליד ת"ל מדמה באצבעו מצותה מצות יד ולא מצות כלי. אצבעו, ימנית שבידו ימנית אתה אומר אצבעו שבידו ימנית או כל אצבעות במשמע ת"ל וטבל הכהן את אצבעו הימנית (ויקרא יד טז) הואיל ונאמרו אצבעות בתורה סתם ופרט לך הכתוב כאחת מהם שאינה אלא ביד הימנית אף פורשני בכל אצבעות שבתורה שלא יהו אלא ביד הימנית הימנית המיומנת שבימין הרגילה שבאצבעות.

והזה אל נכח פני אהל מועד שיהא מתכוון ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הדם: והזה אל נכח פני אהל מועד שאם לא הוקם המשכן או אם קיפלה הרוח את היריעה לא היתה פרה נעשית חטאת: והזה אל נכח פני אהל מועד מדמה עוד למה נאמר והלא כבר נאמר מדמה באצבעו ומה ת"ל מדמה לפי שהוא אומר שבע פעמים שומע אני שבע הויות וטבילה אחת ת"ל מדמה שבע פעמים מניד שחזור לדם שבע פעמים.

שבע פעמים שיהו מעכבות זו את זו שהיה כדן הואיל ונאמרו הויות בפנים ונאמרו הויות בחוץ אם למדתי לפנימיות שהם מעכבות זו את זו אף החיצונות יהיו

ס"ז, יומא מב, ת"י: 2 בכיהונו. פרה פ"ד מ"א, תוספתא פ"ד ו', ת"י, ס"ז פסוק ג, יומא מג, ועיין עוד ת"כ חובה פרק ה' ג': 4 ומוכשר להכשיר. נראה דר"ל דשאני דם האשם דנזרק ממנו גם למזבח להחירי בשר באכילה ואמורים למזבח. והגר"א מגיה אמרת הפרש לוג שמן טעון ד' הזאות ופרה טעונה ד' הזאות אם למדתי וכו' ודרך הספרי הפך מדרך הס"ז דבס"ז אדרבה מדם האשם רוצה ללמוד דמצותה מצות יד. ועיין ת"כ מצורע פרק ג' ג' נגעים פ"ד מ"ח תוספתא שם פ"ט ב' זבחים פ"א י', זבחים מז, יומא סא, ואולי ס"ל להספרי דגם הדם שהיה נותן על המצורע היה מקבל בכלי, ועיין ד"ר ורד"ף: 8 מצות כלי. עיין פרה פ"ג מ"ט, תוספתא שם פ"ג י', זבחים פ"א ט', ת"י, זבחים צ"ג, מנחות ז': מקנה אצבעו בשפת מזרק משמע דבכלי היה מקבל ופליג על הספרי ת"י ריש יומא ועוד תרצו דהספרי ר"ל דההואה היתה ביד וא"נ דהא פשיטא והראב"ד פרה פ"ג ה"ב דהא ראייה זו דא"א בלא מזרק משום דצריך לשרוף הכל ולא לזרוק וראשית דבריו לא הבנתי: 9 אצבעו. צ"ל באצבעו אצבעו וכו': 13 שבאצבעות. עיין ס"ז ופרה פ"ג מ"ט תוספתא פ"ג י' ות"י ופ"ז ועוד ת"כ חובה פרשה ג' ח' מצורע פ"ג ח' אחרי פרק ג' י"ב זבחים גג': 15 הדם. מדות פ"ב מ"ד, פרה פ"ד מ"ב, תוספתא פ"ד ב', זבחים פ"א ט', ומנחות כו: 19 שבע פעמים. עיין במקומות הנרשמים לעיל ופרה פ"ג מ"ט, וס"ז, ובת"ר בטיבולא חזא שבע וימנין:

1 הכהן] ט ג' מדמה | עוד] מ ח' | הכהן וכו' הכהן בפעם הב' שו' ב] ל ח' | 2 ומה ת"ל ולקח אותה אלעזר הכהן | 3 מצוותה] מ ח' | ט ולא מצוותה מצות | שהיה עי' סה"ד] מ ח' | 4 ל שאינו | 5 אתה וכו' אף וכו' ביד שורה ז] ל ח' | ואני אדון וכו' | ר ואני אדינגו מלוג השמן אתה דן מלוג השמן ואני אדון מדם האשם אמרת וכו' | אדון] ד ג' מלוג האשם | 6 המוסגר דט ח' | 7 טר ממקום | אי] ד, ש"ג או | 8 ט ולא מצוותה מצות | 9 אצבעו וכו' הימנית שורה י] ט ח' | ימנית בפעם הב' ד ח' | אתה וכו' ימנית] מ ח' | ד אתה אומר ימנית אי | מ או אינו אלא כל אצבע | 10 במשמע] דל ח' | מ אצבעו בדם | 11 מ באחד מהם שאינו, ר באחד מהן שאינה | ביד הימנית] דמר ימנית | ד כל | 12 ביד] דמר ח' | דטר ימנית | הימנית המיומנת] טל, ש"ג רק המיומנת | 13 ר באצבעות, ל שבאצבעותיה | 14 והזה וכו' הדם] ל ח' | ר על פתחו | 15 טמר הויות | ט דם | 16 פרה וכו' ד פ"ז, ש"ג פרת חטאת נעשית | והזה וכו' מועד] למ ח' | 17 מדמה] עוד] ד ח' | ר והרי | מדמה] ל ח' | טלמר מה | 18 שבע פעמים בפעם הב' ל ח' | 20 מ שהיו | שהיה עד סה"ד] מ ח' | ל בפנים והויות בחוץ | 21 ל למדנו | יהיו מעכבות] טר יעכבו | יהיו] ל ח' |

מעכבות זו את זו לא אם אמרת בפנימיות שהם מכפרות לפיכך מעכבות זו את זו
תאמר בחיצונות שאין מכפרות לפיכך לא יעכבו זו את זו ת"ל שבע פעמים שיהו
מעכבות זו את זו (פליק פיסקא)

(קכד) ושרף את הפרה לעיניו את עורה ואת בשרה ואת דמה על
פרשה ישרף, בא הכתוב ולימד על הפרה שתהא מלאכה פוסלת בשריפתה הא עד
שלא יאמר יש לי בדין אם פוסלת בשחיטתה לא תפסול בשריפתה אם זכיתי מן הדין
מה ת"ל ושרף את הפרה לעיניו אלא בא הכתוב ולימד על הפרה שתהא מלאכה
פוסלת בה משעת שחיטתה עד שתיעשה אפר.

ושרף את הפרה לעיניו, לא פרים הנשרפים שהיה בדין ומה אם פרה שאין
נעשית בפנים מלאכה פוסלת בשריפתה פרים הנשרפים שנעשים בפנים אינו דין שתהא
10 מלאכה פוסלת בשריפתם לא אם אמרת בפרה שהמלאכה פוסלת בשחיטתה לפיכך
פוסלת בשריפתה תאמר בפרים הנשרפים שאין מלאכה פוסלת בשחיטתן לפיכך לא
תפסול בשריפתם ותפסול בשחיטתן והדין נתן ומה פרה שאין נעשית בפנים מלאכה
פוסלת בשחיטתה פרים הנשרפים שנעשים בפנים אינו דין שתהא מלאכה פוסלת
15 בשחיטתם ת"ל ושחט את הפרה ושרף את הפרה ולא פרים הנשרפים.
ושרף את הפרה לעיניו שיהא אחר שורף ואלעזר רואה: את עורה ואת
בשרה ואת דמה על פרשה מה פרשה במקומו אף כולם במקומו מיכן אמרו הדם
כל שהוא יחזיר ואם לא החזיר לא פסל ור' נתן אומר מקנה ידיו בנופה של פרה.
ושרף את הפרה להביא את הפקיעין מיכן אמרו הבשר כל שהוא יחזיר ואם
20 לא החזיר פסל עצם כל שהוא יחזיר ואם לא החזיר לא פסל בכזית יחזיר ואם לא
החזיר פסל.

ישרוף, רבוי אחר רבוי ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט דברי ר' ישמעאל ר'

1 טר אמרתי | 2 שאין ד שהין, ל שאין | ד פעמים
לפני ה':
(קכד) 4 לעיניו מ ח' | את עורה וכו' ישרוף רק ד |
5 מ פוסלת בה משעת שחיטתה עד שתיעשה אפר | הא עד
סה"ד מ ח' | 6 טל בשרפה | ט זכית | 8 משעת כ"ה מ
ר"ה אבל ד כשעת, טר בשעת | משעת שחיטתה ל ח' |
ט שחיטה | 9 לעיניו רק ד | טלמר ולא | מ הנשרפים
שנעשים בפנים | שהיה עד סה"ד מ ח' | אם דטל ח' |
10 הנשרפים ד ח' | ד הנעשים | 11 דטר בשחיטתה |
ד פוסל | 12 לפיכך וכו' בשחיטתם שורה טו ל ח' | 13
בשחיטתן ד בשחיטתה, ט בשחיטה | 15 ד בשחיטתה |
ושחט וכו' הנשרפים ט ח', ד ושרף את הפרה ושחט
את הפרה, ל ושחט אותה ושרף את הפרה | 16 אחר
דטר אחד | ט עורה וגו' מה, דר עורה ואת פרשה מה,
ל עורה על פרשה מה | 17 במקומן מ במקומה, ל במקומן |
במקומן ד במקומן | 18 ד כל שהוא לא יחזיר ואם החזיר פסל, ר כל שהוא יחזיר ואם יחזיר פסל | החזיר ל מ יחזיר |
טלמ ר' נתן, ר ר' יהודה | ר מקנה | דל ידו | 19 את הפרה ר"ה למר ח' | הפרה ט ח' | ט ור"ה הפוקעין, ל
פיקעין, ר הפקעין | ואם ל ח' | ר ואם החזיר פסל | 20 עצם וכו' פסל ט ח' | ואם בפעם הא' דל ח' | ר ואם לא
יחזיר | לא פסל מ פסל | בכזית יחזיר וכו' כ"ה ט, דלמ בכזית (מ וכזית, ל כזית) כל שהוא יחזיר וכו', ר בכזית כל
שהוא יחזיר ואם החזיר פסל | 22 ישרוף כ"ה ט ור"ה אבל דלמר ושרף (ד ג את הפרה) | ישרוף ט ג הוי | ואין רבוי
וכו' אלא למר ח' |

2 ת"ל וכו' הגר"א מגיה ת"ל ד פעמים ולהלן הוא אומר ד'
פעמים לפני ה' מה להלן מעכבין זא"ז אף כאן מעכבין
זא"ז וכן הגיה הרד"ף אבל קשה מאי אולמיה דפר כהן
משיח מפרה ובגמ' מנחות כו. אמרו בפרה חוקה כתיב ועיין
מנחות פ"ג מ"ו תוספתא שם פ"ו י"א ופרה פ"ד ב':
(קכד) 8 אפר. עיין ס"ו פרה פ"ד מ"ד תוספתא פ"ד
מ"א רמב"ם פרה פ"ד ה"ז: 15 ושחט את ר"ל ושחט
אותה לפניו: 16 רואה. עיין לעיל פ' קכג, יומא מב, ת"י
ור"ש פ"ג דפרה מ"ט ושם הגרסא אחד שוחט וכהן רואה:
18 כל שהוא. כ"ה גם גרסת הר"ש שם והגר"א מחזיק בג'
הדפ' וגורס לא יחזיר ואם החזיר פסול כיצד עושה מקנה
ידו וכו': 19 ושרף וכו'. נראה דצ"ל ישרף להביא כגרסת
הר"ש שם וכן הוא בס"ו ולשון הפ"ו את הפרה לרבות את
הפקיעין משמע דס"ל דמאת מרבה: 20 בכזית וכו'. הראב"ד
מביאו מהר"ש פ' לפי הג' בכזית כל שהוא דאם פקע כזית
בתחלה והחזירו אפילו נשתייר ממנו כל שהוא יחזיר ודוחק

עקיבא אומר משיצת האור ברובה ור' יהודה אומר ושרף ישראל שלא ימעיט לה עצים מרבה הוא לה חבילי אווב וחבילי אווב יון בשביל לרבות את העפר.

ולקח הכהן, נאמרה כאן לקיחה ונאמרה להלן לקיחה מה לקיחה האמורה להלן שלשה אף לקיחה האמורה כאן שלשה.

עין, שומע אני כל עץ במשמע תלמוד לומר ארו אי ארו שומע אני אפילו ענף תלמוד לומר עץ הא כיצד זו בקעת של ארו.

אזוב ולא אווב יון ולא אווב כוחלית ולא אווב מדברית ולא אווב רומית ולא כל אווב שיש לו שם לווי: ושני תולעת, ששינתו תולעת ולא ששינתו דבר אחר.

והשלך אל תוך שריפת, שומע אני משתיעשה אפר ת"ל הפרה >אי הפרה שומע אני אף על פי שלא נשרפה ת"ל והשלך אל תוך שריפת הפרה הא כיצד

משיצת האור ברובה דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר והשלך אל תוך שרפת שומע אני משתיעשה אפר ת"ל הפרה <אי הפרה יכול יקרענה ויתנם לתוכה ת"ל

והשלך אל תוך שריפת הפרה הא כיצד משתיבקע. וכבם בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים, בא הכתיב ולימד על המשליך את

האזוב שמטמא בגדים: ואחר יבוא אל המחנה, מה כאן אסור לבוא אל המחנה אף להלן אסור לבוא אל המחנה: וטמא הכהן עד הערב, מה כאן עד הערב אף להלן עד הערב.

והשורף אותה יכבם בגדיו, בא הכתיב ולימד על השורף את הפרה שמטמא בגדים הא עד שלא יאמר יש לי ברין אם המשליך את האזוב מטמא בגדים

ועיין ס"ז ותוספתא פרה פ"ג ה"י: 1 ור' יהודה. עיין לקמן ברי"ה והשלך והגר"א מגיה ואין רבוי וכי' אלא למעט עד שיצית האור ברובו דברי ר' ישמעאל ומהר"ס פירש דהכא לענין עצים מיירי ולפ"ז יש לפרש דר' ישמעאל סובר שאין מרבה לה עצים יותר מן השעור הצריך לשרפתה ור"ע סבר דממעט לה עצים משיצת (או כפי הרד"ף דקודם צריך למעט ואח"כ יכול לרבות) ור' יהודה סבר דלעולם מרבה לה עצים וצ"ע ולשון הפ"ז ישרף רבוי אחר רבוי שלא ימעט לה עצים דברי ר' יהודה ר"ע אומר להביא משיצת האור ברובה: 2 העפר. עיין ס"ז פרה פ"ד מ"ג ומ"ד ותוספתא פ"ז ה"י: 3 להלן. שמות יב כב, ומה התם שלשה קלחים דאין אגדה פחות משלשה אף כאן ועיין לקמן פ' קכט ומכילתא בא פ"א ומכילתא דרשב"י דף ק' ופ' הראב"ד הביא מהר"ס שההוא צריכה עץ ארו ואזוב ושני תולעת הוא לפי הגרסא מה כאן וכי' אף להלן ולשון הפ"ז ונאמר להלן לקיחה ולקח אזוב וטבל במים מה כאן שלשה ארו ואזוב ושני תולעת אף לכולם שלשה בשעת הזויה וכבר כתב מהר"ס דפירוש הראב"ד תמיהה גדולה: 6 בקעת. עיין ס"ז ות"כ מצורע פרישה א' י"ב: 8 לווי. עיין לקמן פ' קכח וס"ז ות"כ שם פרישה א' ט"ז ומכילתא בא פ"א ומכילתא דרשב"י דף ק' סוכה יג, וזכאים כב: — ששינתו ד"א. עיין ס"ז ות"י: 13 משתיבקע. פרה פ"ג מ"י ותוספתא פ"ג י"ב: 15 בגדים. פרה פ"ד מ"ד: 16 להלן. גבי שורף ואוסף, ועיין בהערה הסמוכה: 17 להלן. גבי שורף פר ושעיר של יו"כ (רי"ה) ועיין ס"ז. ואפשר ג"כ דקאי אקרא דואחר תבואו אל המחנה דכתיב גבי טמא מת (מטות לא כד) עיין ספרי שם ולשון הפ"ז כאן (א"י) ולשני הפרושים קרוב לומר דצריך למחוק מלות וטמא עד הערב ולפ"ז הכל דבור אחד ודורש דמה מצינו דאסור לבא אל המחנה כאן וכן בשורף פר ושעיר של יו"כ (או בטמא מת לפ' הב') ע"כ שוין ג"כ לענין זה דכמו דאסורו כאן עד הערב אף להלן עד הערב. ובז"ר פ' לפי הג' מה להלן ור"ל דאסור לבא עד הערב אע"ג דוטמא עד הערב נכתב אח"כ ודוחק:

1 ר"ה משתיצת, ט משיצאת, ד עד שיצת | ד ברובו | למ ר' יהודה | ושרף ישראל | כ"ה גרסת הרמב"ם פרה פ"ג מ"י, דטר ישראל, למ ושרף | טמ ימעט | לה עצים | ד את העצים | 2 מרבה עד סה"ד | מ ח' | וחבילין. טל חבילי | לר אוובין | רמב"ם ור"ה האפר | 3 הכהן | ט לר ח' | טמ נאמר ... ונאמר, לר נאמ' ... ונאמ' | ר האמור ... האמור | 4 טמר כאן ... להלן | 5 מ ואפילו | 6 ל עץ ארו כיצד | ט בקעת | 7 ולא | ר לא וכן בסמוך | ר אוובין | 8 כל | ד ח' | ד ותולעת שני | ר"ה ששני תולעת ולא ששני של דבר אחר | מר לדבר | 9 שריפת | כ"ה רמב"ם פרה פ"ג מ"ט, ש"ג ג' הפרה | ל עפר | המוסגר ד ח' | 10 רמב"ם ת"ל שרפת הא | והשלך | מ ר ח' | הפרה | למ ח' | 11 ט משיצאת, ר"ש פרה פ"ג מ"י משיצת | ר ברובן | ט ר' יהושע, ר ר' שמעון | שרפת | מר ג' הפרה | 12 ויתנם | כ"ה מ אבל דט"ל ויתננה | טמ בתוכה | ל ת"ל שריפת הא | 14 ורחץ וכי' במים | למ ח' | ד את בשרו | 15 מ שיהא מטמא | ל ואחר כך יבא | ד יבואו | 16 וטמא עד סה"ד | מ ח' | כאן ... להלן | כ"ה ברי"ה אבל דט"ל להלן ... כאן | 18 בא הכתיב וכי' בגדיו בעמ' הסי' שו' ב | מ ח' | 19 בגדים

השורף את הפרה לא יטמא בנדים אם זכיתי מן הדין מה ת"ל והשורף אותה יכבס בנדיו בא הכתוב ולימד על העוסקין בפרה מתחילה ועד סוף שיהיו טעונים תכבוסת בנדים ורחיצת הגוף והערב שמש.

והשורף אותה יכבס בנדיו ולא השורף בנדים המנוגעים שהיה בדין ומה פרה שאינה מטמאה כמגע השורפה מטמא בנדים בנדים המנוגעים שמטמאים במגע 5 אינו דין שהשורפן מטמא בנדים ת"ל והשורף אותה יכבס בנדיו ולא השורף בנדים המנוגעים: יכבס בנדיו במים ולא בשרו במים במים שני פעמים מה ת"ל שהיה בדין הואיל ואדם טעון טבילה וכלים טעונים טבילה מה אדם טובל בראוי לו אף כלים טובלים בראוי להם ת"ל במים במים שני פעמים מקום שאדם טובל שם ידים 10 וכלים טובלין <בד"א במקוה אבל כמעין אדם טובל בראוי לו וכלים טובלין> בראוי להן.

ואסף איש טהור, לפי שמצינו שכל מעשה פרה ככהן שומע אני אף אסיפת האפר תהיה ככהן ת"ל ואסף איש טהור מניד שאסיפת האפר כשרה בכל אדם: ואסף איש להוציא את הקטן, משמע מוציא את הקטן ומוציא את האשה ת"ל טהור להביא את האשה דברי ר' ישמעאל, ר' עקיבא אומר ואסף איש להוציא את האשה 15 <משמע מוציא את האשה> ומביא את הקטן ת"ל והניח מחוץ למחנה לא אמרת אלא במי שיש בו דעת להניח טהור שר' ישמעאל אומר טהור למה נאמר הא עד שלא יאמר יש לי בדין אם המזה טהור האוסף לא יהא טהור הא מה ת"ל טהור טהור מכל טומאה ואי זה זה טהור וזה טהור יום. ר' נתן אומר נאמר כאן טהור ונאמר להלן טהור מה

בפעם הב' ד את בגדיו | 1 ד את בגדיו | יכבס בגדיו | ד ח' | 2 ר לא בא | העוסקין | דל, ש"ג העוסקין | 3 ד גוף | 4 ל וכבס | מ ולא בגדיו | השורף | רק ט | שהיה עד שה' מ' ח' | 5 ט השורף אותה | 6 שהשורפן | ל, ש"ג ששורפן | השורף | רק ט | בגדים | ד ח' | 7 | יכבס | מ ח', דר וכבס | במים וכו' | טל במים ורחץ | בשרו במים במים שני (ל שתי) פעמים מה ת"ל | 8 בראוי | כ"ה מר ור"ה אבל דטל כראוי וכן בסמוך | 9 ר"ה ר טבולין | מ ת"ל במים מקום | שני פעמים | טל ח' | ידים | ט בגדים | 10 ד מטבילים | המוסגר דר ור"ה ח' | בד"א וכו' בראוי להן | טל ח' | 11 בראוי להן | ד כראוי להן, ר"ה ולא בראוי להן | 12 טהור | טל ר' את אפר הפרה | שמצינו | מ ח' | פרה | מ הפרשה, ר פרשה | 13 האפר | מ אפר, ר אפר הפרה, ל אפרה | תהיה | ל ח' | ר טהור את אפר הפרה | ל אפרה | כשרה | ט ח' | 14 ואסף | ל ר ח' | איש | ד מ' ב' טהור | משמע וכו' | ל ומשמע מוציא את האשה ת"ל | 15 להביא | ל להוציא | איש | ד מ' ב' טהור | 16 המוסגר ד ח' | מ להוציא | מחוץ למחנה | רק ד | 17 בן | ל לו | שר' ישמעאל | מר ר"ה ר' ישמעאל | הא | ד ח' | 18 המזה | ל' ב' יהיה | הא מה | מ ח' | טהור טהור מכל | ר טהור מכל | מכל | ט מכלום | 19 ד ואיזהו זה, טלמ ואיזהו זה | ט שר' נתן |

3 והערב שמש. פרה פ"ד מ"ד וחולין כט: פסדר"כ פ"ד שוח"ט ז' וילקוט המכירי שם במדר' פי"ט ס"ב ותנחומא חקת ס"ג ותנחומא ב' ס"ד: 7 המנוגעים. ס"ז: 10 בד"א וכו'. עיין ס"ז ות"כ שמיני פרשה א' א': 13 בכל אדם. ס"ז פרה פ"ד מ"ד תוספתא פ"ד מ"א כל מעשיה בכתבים חוץ וכו' ונ"א באגשים בר"ש שם פ"ד מ"ד יומא מג. יבמות עב אבל ת"י ויבנוש גבר כהן: 17 להניח. ולפי' לר"ע בין אשה בין קטן פטולים אבל בס"ז מכשיר בקטן כאן וכן פרה פ"ב מ"י מכשיר קטן להזאה ופטול באשה וכן דעת הס"ז לקמן בהזאה וא"כ משנתנו לא כר"י ולא כר"ע דלכאורה משמע דשטתן של ר"י ור"ע בהזאה כשטתן לענין אסיפה עיין לקמן פ' קיט ועוד קשה דנקט כאן בפשיטות דקטן אין בו דעת ובמשנה שם מחלק בין קטן שיש בו דעת לאין בו דעת. ועיין ירושלמי תרומות מ ע"א ומכח אלו הקושיות אפשר לומר דצ"ל בדברי ר"ע משמע מוציא את האשה ומוציא את הקטן ת"ל טהור להביא את הקטן יכול שאני מביא את הקטן שאין בו דעת ת"ל והביא וכו': — טהור שר' ישמעאל. צ"ל שר"ע אומר טהור מ"ע ורד"ף ובא"י מחוץ שר"י אומר טהור לגמרי וג' טהור למה נאמר והכל מדברי ר"ע והגר"א מגיה טהור טהור למעשר וטמא לתרומה ולחלן הוא אומר וטבל במים איש טהור אומר ר"ע למה נאמר וכו' אם האוסף טהור המזה לא יהיה טהור: 18 מכל. צ"ל מכלל הגר"א וא"י עיין יומא מג: (ולפי השערותנו לעיל היה אפשר לומר דצ"ל שר"י אומר טהור וכו' הא מה ת"ל טהור להביא את האשה ר"ע אומר טהור למה נאמר וכו' מכל טומאה ואי זה זה קטן פ' שלא היה טמא מעולם וזה אי אפשר אלא בקטן שלא ראה קרי מימיו עיין בכורות כז. מובן מעצמו כי כל זה אינו רק השערה בעלמא): 19 להלן. פסוק יט וחטאו ביום וכו' ורחץ במים וטהר ר"ה ויותר נראה דקאי אקרא דכתיב גבי מצורע ורחץ את בשרו במים וטהר (ויקרא יד ט) רש"י יבמות עג. או אקרא דשמיני יא לב רד"ף א"י ועיין פ' קכט:

פסוק יט וחטאו ביום וכו' ורחץ במים וטהר ר"ה ויותר נראה דקאי אקרא דכתיב גבי מצורע ורחץ את בשרו במים וטהר (ויקרא יד ט) רש"י יבמות עג. או אקרא דשמיני יא לב רד"ף א"י ועיין פ' קכט:

טהור האמור להלן טמא לתרומה וטהור לחטאת אף טהור האמור כאן טמא לתרומה וטהור לחטאת.

את אפר הפרה ולא את האודים מיכן אמרו חולקים אותו לשלשה חלקים אחד נותן בחיל ואחד נותן בהר המשחה ואחד מתחלק לכל המשמרות: אל מחוץ למחנה, להר המשחה. 5

אל מקום טהור שיהא מקומו טהור מיכן היה ר' אלעזר הקפר ברבי אומר קלל של חטאת שמוקף צמיד פתיל ונתון באהל המת טמא שנאמר אל מקום טהור ואין זה מקום טהור.

והיתה לעדת בני ישראל רמשמרת למי נדה למה נאמר שיכול אין לי אלא שמלאכה פוסלת בפרה כמים מנין ת"ל והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה או אפילו קידשו ת"ל למי נדה <כבר הם למי נדה>. 10

והיתה לעדת בני ישראל מיכן אמרו פרה ששתה מי חטאת כשרה טמא מעת לעת. ר' יהודה אימר בטלו במעיה שנאמר והיתה לעדת בני ישראל וגו' וכבר הלכה זו נשאלה לפני שלשים ושמונה זקנים בכרם ביבנה וטיהרו את בשרה. והיתה לעדת בני ישראל זה אחד מן הדברים שהיה רבי יוסי בן הגלילי דן לפני רבי עקיבא וסילקו רבי עקיבא ואחר כך מצא לו תשובה אמר לו מה אני לחזור אמר לו לא לכל אדם אלא לך שאתה יוסי הגלילי. אמר לו הרי הוא אומר והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה כשהם שמורים הרי הם מי נדה. אמר רבי טרפון ראיתי את האיל מנגח ימה וצפונה וננכה וכל חיות לא יעמדו לפניו ואין מציל מידו ועשה כרצונו והגדיל (דניאל ח ד) זה עקיבא, ואני הייתי מבין והנה צפיר העוים בא מן המערב על 20.

3 האודים. פרה פ"ג מ"א תוספתא פ"ג ה"ג: — מיכן וכו'. עיין בח"ג והגר"א מגיה מכאן אמרו שחור שיש וכו' אל מחוץ למחנה בהר המשחה מכאן אמרו חולקין וכו': 4 לכל המשמרות. עיין משנה שם ותוספתא שם ה"ד וס"ו ות"י: 7 קלל וכו'. פרה פ"י מ"ג ופ"א מ"א ור"ש שם ורמב"ם (ושם במקום טהור) ותוספתא פ"ט ה' וס"ז: 11 כבר וכו'. פרה פ"ג מ"ד ובר"ש ורמב"ם שם: 12 והיתה וכו'. הרמב"ם פרה פ"ט מ"ה גורס חטאת היא מכאן וכו' וגרסא נכונה היא והפ' דמלשון היא דרש דבקדושתן קיימו אע"פ שנשתנו בגוף ולפ"ו דורש כאן חטאת כמו מי חטאת ולקמן דורש חטאת כמו פרת חטאת: 13 וכבר וכו'. בתוספתא מקואות פ"ו י"א איתא זו היה מעשה ונמנו ל"ב זקנים בלוד:

1 לחטאת] ל למעשר וכן בסמוך | 3 ט האוד | מניכן] ט והניח מכאן | ר"ה מכאן אמרו נשרפה חובטין אותה וחולקין אותה | אותן מאותה | 4 מר ניתן ... ניתן | דלמר אל מחוץ | 5 ד חוץ להר | ט בהר | 6 ט במקום וכ"ה במקרא | ד שהיה | מ מקומן | ר ר' אליעזר הקפר | הקפר ד ח' | ברבין דמ ח' | קלל] דל דלי של מי חטאת | 7 ל ונתנו | 8 טר אין | 9 למשמרת] טר ח' | למי נדה | ד ח' | נדה | ר נ' נדה | ט אין מלאכה פוסלת אלא בפרה, מר אין לי (מ נ' אלא) מלאכה פוסלת אלא בפרה, ל אין וכו' פוסלת אלא בעפרה | 10 מ ת"ל למי נדה, ל ת"ל למשמרת למי נדה | למשמרת] ט ח' | 11 ר"ה קדש, ל מ קדשו | המוסגר ד ח' | ל וכבר | 12 ל טמיאה | 13

טר ור' | שנאמר] הוספתי ע"פ ר"ה אבל ליתא גם בר"ש פרה פ"ט מ"ג | והיתה וכו' וגו'] טמ ח' | וגו'] ד ח' | וכבר וכו' זה שורה טו] ל ח' | 14 ט שלשים ושנים | בכרם] מר ח' | ר ביבני | והיתה עד טה"ד] מ ח' | והיתה וכו' ישראל] ט ח' | ר והיתה לעדת וגו' זה וכו' | 15 ר"ה זו אחד מחמשה דברים | הגלילי] ל ח' | 16 וסילקו וכו'] ד וחילקו לפני ר"ע | ד ואחרים מצאו לו תשובה, ר"ה ואח"כ מצאו לו לר' יוסי הגלילי תשובה | אמר לו בפעם הב' ט ח' | ד אמר לו לכל אדם אחזור ולא לך | לא] ל ח' | 17 אדם] ר"ה נ' ראוי לחזור | 18 את] דר ח' | 19 ט המנגח | ל צפונה זה עקיבא | ט וצפונה וכל החיות לא יעמדו מפניו זה עקיבא וכו' | 20 והגדיל] ר והציל | ד ר"ע | ל העוים וגו' עד ולא היה מציל איש מידו זה יוסי הגלילי | ט המערב ויך את האיל בעל הקרנים וגו' עד וירמסהו ולא היה מציל לאיל מיד זה יוסי הגלילי |

פני כל הארץ ואין נוגע בארץ והצפיר קרן חוות בין עיניו ויבא עד האיל בעל הקרנים אשר ראיתי עומד לפני האובל וירץ אליו בחמת כחו וראיתיו מניע אצל האיל ויתמרמר אליו ויך את האיל וישבר את שתי קרניו ולא היה כח באיל לעמוד לפניו וישליכהו ארצה וירמסוהו ולא היה מציל מידו זה יוסי הגלילי.

- 5 חטאת היא מגיד שמועלים בה <היא בה מועלין באפרה אין מועלין> חטאת היא מגיד שאם שינה באחד מכל מעשיה פסולה: חטאת היא מגיד שאם נשחטה שלא לשמה פסולה: חטאת היא מגיד שנשרפת בלילה ככזום אי חטאת היא יכול תהא נפסלת בלינה ת"ל והיתה לעדת בני ישראל למשמרת <מגיד שמשמרת> ימים על ימים ושנים על שנים.
- 10 וכבס האוסף את אפר הפרה בא הכתוב ולימד על האוסף את אפר הפרה שמטמא בנדים הא עד שלא יאמר יש לי בדין אם המשליך את האווב מטמא בנדים האוסף את אפר הפרה לא יטמא בנדים אלא אם אמרת כן ענשת מן הדין לכך נאמר וכבס האוסף את אפר הפרה ללמדך שאין עונשים מן הדין ד"א בא הכתוב ולימד על האוסף את האפר שמטמא בהיסט.
- 15 והיתה לבני ישראל ולגר הגר בתוכם, לפי שמעשה בישראל צריך להביא את הגרים <שכל מקום שמעשה בישראל צריך להביא את הגרים> לחקת עולם שינהוג הדבר לדורות (סליק פיסקא)

(קבה) הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שכעת ימים, בא הכתוב ולימד

על המת שמטמא במגע הא עד שלא יאמר יש לי בדין אם מטמא באהל לא יטמא

- 20 במגע אלא אם אמרת כן ענשת מן הדין לכך נאמר הנוגע במת ללמדך שאין עונשים מן הדין.

1 תוספתא עיניו זה יוסי הגלילי ותשובתו | 2 ראיתן ר הייתי, ד ג' הייתי | ד וראיתי | 3 את בפעם הב' כ"ה ר ומקרא אבל ד ח' | ר קרנותיו | תוספתא קרניו זה עקיבא ויהושע בן ננס | באילן דר לאיל | 4 בתוספתא וירמסוהו זה יוסי הגלילי ולא היה מציל לאיל מידו אלו שלשים ושנים וקנים שנמנו בלוד וטהרוהו | ד ר' יוסי | 5 היא בה מועלין באפרה אין מועלין רק ט | 6 באחר ד אחד | מ פסלה וכן בסמוך | 7 חטאת היא ל ח' | מגיד מ ח' | ט מגיד שאין נשרפת בלילה אי חטאת וכי, ל מגיד שאם נשחטה שאינה נשרפת בלילה אלא ביום | מ שנשרפה | ר כיום | 8 ד שתהא, ל היא | ל ת"ל למשמרת | המוסגר ד ח' | 10 בא וכי' | ל מגיד שהאוסף | ר כת' וכן בסמוך | 12 אפר הפרה ט אפרה, ר האפר, ל הפרה | אלא ל אבל | ר אם כן | 15 לר לעדת בניי | בתוכם ד ח', ר בתוכם | טל שמעשיה, ד שמצות מעשה | 16 המוסגר רק מ:

(קבה) 18 לכל וכי ימים] רק ד | 19 ל שיטמא |

20 אלא ל הא | ל נענשת | ל נענשין |

4 יוסי הגלילי. פרה פ"ט מ"ה, תוספתא מקואות שם, ס"ז, פסחים י"ז 5 היא בה וכי' כן ג' הילקוט וכ"ה במנחות נא: ואפשר דרק תוספתא היא ע"פ הגמ' והר"ש פ"ד מ"ד ג' בגמ' שם חטאת מלמד וכי' (בלי מלת היא) וכן הגיה הגר"א כאן ובס"ז דורש מן היא להפך ומלשון המשנה פרה שם אין להכריע אי עד שתעשה אפר הנאמר לבסוף קאי גם אלעולם מועלין בה או אדרבה לעולם היינו אפילו לאחר שנעשית אפר בנגוד לשאר דברים המנויים שם והרמב"ם שם פ' לעולם בין קודם שרפתה בין לאחר כ עד שתעשה אפר ועיין שקלים פ"ז מ"ו וירושלמי שם: 7 שלא לשמה. פרה פ"ד מ"א ור"ש שם: — שנשרפת בלילה. כהקטרת אימורין של חטאת ר"ש פרה פ"ד מ"ד אבל מתוספתא פ"ד י"א משמע דשרפתה ביום וכן הוא להדיא יומא מנ: והגר"א מגיה כגרסת הילקוט: 8 בלינה. אם נשהטה היום ושרפה למחר מהר"ס ועיין תוספתא פ"ד א' ור"ש פרה פ"ד מ"ב אבל הלשון שמשמרת ימים וכי' קשה דזה בודאי שייך יותר אאפר ולא אפרה גופה וצ"ע: 11 אם המשליך. הגר"א מגיה אם השורף: 12 אלא וכי' כ"ז מוחק הגאון וג' אלא בא הכתוב וכי' וא"צ והר"ד"ף רוצה לומר דהאמור לעיל גבי שורף צ"ל כאן (אלא בא הכתוב ולימד על העוסקים וכי') ולעיל צ"ל אלא אם אמרת כן וכי': 14 בהיסט. ס"ז: 16 את הגרים. לעיל פ' לט: 17 לדורות. לעיל עמוד קב הערה טו:

לכל נפש אדם להביא את בן שמונה משמע מביא את בן שמונה ומביא את דמו ת"ל בנפש האדם להוציא את דמו דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר לכל נפש אדם להביא את דמו.

וטמא שבעת ימים, בא הכתוב ולימד על המת שמטמא טומאת שבעה: הוא יתחטא בו אין ת"ל בו אלא בו באפר שנעשה כתיקנו.

ביום השלישי וביום השביעי, בא הכתוב ולימד על המטמא כמת שטעון הוייה שלישי ושביעי אתה אומר לכך הוא בא או לא בא אלא אם הוזה בשלישי יטהר ביום השביעי ואם לא הוזה בשלישי לא יטהר בשביעי ת"ל ואם לא יתחטא וגו' ועדיין אני אומר מפני מה לא טהר בשביעי מפני שלא הוזה בשלישי אבל אם הוזה בשלישי יטהר בשביעי ת"ל וחטאו ביום השביעי שנה עליו הכתוב לפסול.

ואם לא יתחטא ביום השלישי למה נאמר לפי שהוא אומר ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה על טומאת מקדש וקדשיו הכתוב ענש כרת או לא ענש כרת אלא על הוייה ת"ל ואם לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר עונשו לא יטהר ואין עונשו כרת.

כל הנוגע במת בנפש האדם זהו שאמרנו להביא את בן שמונה: אשר ימות מגיד הכתוב שאין מטמא עד שעה שימות מיכן אתה דן לשרץ מה מת חמור אינו מטמא עד שעה שימות שרץ הקל אינו דין שלא יטמא עד שעה שימות או חלוק מה שרץ הקל הרי הוא מטמא כשהוא מפרפר מת החמור אינו דין שיטמא אפילו מפרפר ת"ל כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות שאין ת"ל אשר ימות ומה ה"ל אשר ימות מגיד שאין מטמא עד שעה שימות דנתי וחילפתי בטל או חלוק וכיתי לדין כבתחילה מה מת חמור אין מטמא עד שעה שימות שרץ הקל אינו דין שלא יטמא עד שעה שימות.

ולא יתחטא, רבי אומר לא יתחטא בדמים אתה אומר לא יתחטא בדמים או

(קבה) 2 דמו. דם קטן אע"פ שאין בו רביעית: — ת"ל וכו'. דאין רבוי אחר רבוי אלא למעט ר"ה ועיין ס"ז ואהלות פ"ב מ"ב תוספתא פ"ג ב' וירושלמי נוזר גז ע"ג (מן דמר דמן מטמא ברביעית [צ"ל בפחות מרביעית] יש להן רקב ומן דמר אין דמן מטמא ברביעית [צ"ל אלא ברביעית] אין להן רקב דברקב פחות ממלא תרוד מירי) ות"י: 10 לפסול. לקמן פ' קכ"ט וס"ז: 15 להביא. הגר"א מגיה להוציא: 6 שימות. אהלות פ"א מ"י:

1 אדם ל ח' | ל שמונת וכן בסמוך | שמונה ד ג' ימים, מ ג' חדשים | ומביא ט או מביא | 2 ר"ה ת"ל למטה כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות להוציא | ד אדם | לכל נפש אדם מ ח' | לכל כ"ה ט ור"ה, דלר ח' | 3 ר"ה האדם | ל להוציא | ר את הדם | 4 טל יטמא | 5 בו בפעם האי' למר ח' | בו בפעם הגי' מ ח' | ד שנעשית | ל כתיקוני, ט כתיקוני | 6 ל ולימד על טומאת מת | מ המיטמא טמא מת, ר המטמא מת | שטעון ל שצריך | 7 טלמ הזאה | הוא רק ד | או לא וכו' | טלמר או אינו אלא וכו' | אם ט ח' | ט ביום שלישי | 8 טלמר בשביעי | ואם טלר אם, ד או אם | לא יטהר | ט יטהר | דל ת"ל אם | וגו' רק מ | ר עדן | 9 טהר מ טהר, ל יטהר | ט הוזה... הוזה | אם מ ח' | 10 בשביעי ל ג' אם לא הוזה בשלישי לא יטהר ברביעי ת"ל אם לא יתחטא ועדיין אני אומר מפני מה לא יטהר בשביעי מפני שלא הוזה בשלישי אבל אם הוזה בשלישי יטהר בשביעי ת"ל וכו' | מ ת"ל למטה וחטאו | ד מ שינה | הכת' ל ג' שנענש | 11 ביום השלישי רק ד | 12 ונכרתה ד ח', ר ג' הנפש היא | וקדשיו רק ד | כרת ר ג' אתה אומר על טומאת המקדש הכת' ענש כרת | או עד סה"ד ל ח' | 13 וביום ד ביום | 15 האדם דט ח' | ל בנפשו זהו | מ שאמרו | שמונה ל שמונה, ד ג' ימים | 16 הכתוב למר ח' | ל ומיכן | מה ד מת | ט החמור | 17 ל אף שרץ | שעה בפעם הב' ד ח' | או חלוק עד סה"ד מ ח' | 18 כשהוא טר ואפילו | ר"ה טלר המת חמור | אפילו ל ח', ר ואפילו | 19 ט לר בנפש (טר ג' האדם) שאין | 20 דט בטל החלוק | ט לודן בתחלה | 21 ל אינו | ל הקל אינו מטמא עד שימות | 23 ל אומר לא נתחטא במים אתה אומר לא נתחטא במים כשהוא וכו' | מ או אינו לא יתחטא אלא במים |

טלמר או אינו אלא וכו' | אם ט ח' | ט ביום שלישי | 8 טלמר בשביעי | ואם טלר אם, ד או אם | לא יטהר | ט יטהר | דל ת"ל אם | וגו' רק מ | ר עדן | 9 טהר מ טהר, ל יטהר | ט הוזה... הוזה | אם מ ח' | 10 בשביעי ל ג' אם לא הוזה בשלישי לא יטהר ברביעי ת"ל אם לא יתחטא ועדיין אני אומר מפני מה לא יטהר בשביעי מפני שלא הוזה בשלישי אבל אם הוזה בשלישי יטהר בשביעי ת"ל וכו' | מ ת"ל למטה וחטאו | ד מ שינה | הכת' ל ג' שנענש | 11 ביום השלישי רק ד | 12 ונכרתה ד ח', ר ג' הנפש היא | וקדשיו רק ד | כרת ר ג' אתה אומר על טומאת המקדש הכת' ענש כרת | או עד סה"ד ל ח' | 13 וביום ד ביום | 15 האדם דט ח' | ל בנפשו זהו | מ שאמרו | שמונה ל שמונה, ד ג' ימים | 16 הכתוב למר ח' | ל ומיכן | מה ד מת | ט החמור | 17 ל אף שרץ | שעה בפעם הב' ד ח' | או חלוק עד סה"ד מ ח' | 18 כשהוא טר ואפילו | ר"ה טלר המת חמור | אפילו ל ח', ר ואפילו | 19 ט לר בנפש (טר ג' האדם) שאין | 20 דט בטל החלוק | ט לודן בתחלה | 21 ל אינו | ל הקל אינו מטמא עד שימות | 23 ל אומר לא נתחטא במים אתה אומר לא נתחטא במים כשהוא וכו' | מ או אינו לא יתחטא אלא במים |

לא יתחטא במים כשהוא אומר מי נדה לא זורק עליו הרי מים אמורים הא מה ת"ל ולא יתחטא לא יתחטא בדמים להביא את מחוסר כפרה.

את משכן ה' טמא למה נאמר לפי שהוא אומר את מקדש ה' טמא אין לי אלא מקדש משכן מנין ת"ל את משכן ה' טמא: ונכרתה, מפני מה ענש להלן מיתה ובאן כרת ללמדך שמיתה היא כרת וכרת היא מיתה.

5

טמא יהיה <אין לי אלא טמא מת שאר טמאים מנין ת"ל טמא יהיה> לרבות שאר טמאים דברי רבי יאשיהו. רבי יונתן אומר אינו צריך שהרי כבר נאמר והורתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו בטומאתם בטמאם את משכני אשר בתוכם (ויקרא טו לא) טמא מת היה בכלל והוציאו הכתוב מכללו וענש עליו מיתה וחייב עליו קרבן אין לי אלא טמא מת שאר טמאים מנין אמרת אם טמא מת היה בכלל והוציאו הכתוב מכללו וענש עליו מיתה וחייב עליו קרבן אף שאר הטמאים דין הוא שנענש עליהם מיתה ונחייב עליהם קרבן מה ת"ל טמא לפי שהוא אומר כי מי נדה לא זורק עליו אין לי אלא שלא הוזה כל עיקר הוזה ולא שנה מנין ת"ל טמא יהיה הוזה ושנה ולא טבל מנין ת"ל טומאתו בו הוזה ושנה וטבל ולא העריב שמשו מנין ת"ל עוד טומאתו בו (סליק פיסקא)

15

(קבו) זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים, בא הכתוב ולימד על המת טומאה חדשה שמטמא באהל <אין לי אלא באהל> חוץ לאהל מנין ת"ל זאת התורה אדם כי ימות באהל דברי איסי בן עקיבא ר' ישמעאל אומר אינו צריך אם עד שלא נוקק לטומאה הרי הוא מטמא משנוקק לטומאה דין הוא שיטמא מנין לעשות כל המאהילים כאהל היה רבי יצחק אומר מה מצורע הקל עשו בו כל המאהילים כאהל מת חמור אינו דין שנעשה בו כל המאהילים כאהל.

20

כל הבא אל האהל זה הבא מקצתו וכל אשר באהל זה הבא כולו הא עד שלא יאמר יש לי ברין אם הבא מקצתו טמא הבא כולו לא יהיה טמא אלא אם אמרת

1 יתחטא ד ג' אלא | ל אמור | 2 ל לא נתחטא | 4
ונכרתה] רק ד | 5 דל ללמוד | טלמר שכרת הוא (ר'
היא) מיתה ומיתה הוא (ר' היא) כרת | 6 המוסגר ד ח' |
ל ת"ל יהיה לרבות | 7 ט הטמאים דברי ר' יהודה ר'
שמעון אומר | ט והוזהרתם | 8 טלמר מטומאתם טמא מת
וכו' | 9 למר הוציאו | ט ויצא מכללו | מיתה] ט ח' |
ל חייב קרבן | 10 ט הטמאים | מת בפעם הב' ד ח' | 11 ר
הוציא, מ הוציאו | 12 ד שנענש, מ שיעניש, ט שיענש |
טל עליו קרבן | כין ד ח' | 13 ט לא | ד שינה וכן
בסמוך | 14 ת"ל וכו' מנין] ט ח' | ושנה] ד מ ח' :
(קבו) 16 כל וכו' ימים] רק ד | 17 שמטמא] ד, ש"ג
שיטמא | 18 המוסגר ד ח' | ל ת"ל כי ימות | באהל]
דלמ ח' | 19 איסי] ל ח' | ר עקביה, ל עקביא | הרי
הוא] ל ח' | ר מיטמא | 20 ל נוקק | 21 ל את כל | טמר
המת | אינו דין] ד, ש"ג דין הוא | ל שתעשה | 22
כאהל] ט באהל המת | 23 כל] ל ח' | תבא] ד ש"ג שבא
וכן בסמוך | ר"ה מקצת, ט מקצת] 24 למר בא מקצתו |
אמרת] דל ח' |

2 מחוסר כפרה. עיין ס"ז: 4 טמא. עיין ס"ז: — להלן.
מצורע ט"ז ל"א ולא ימותו: 5 שמיתה. כלומר מיתה דהכא
ז"ר, ועיין רמב"ן שער הגמול וירושלמי בכורים סד ע"ג,
בבלי מ"ק כה, שבת כה, ובתוספ' שם ד"ה כרת, פסחים
לב, חולין לא, כריתות כג, 7 טמאים. לעיל עמוד ב: 12
ונחייב. אנב גררא נקט כן דקרבן בהדיא כתיב (ויקרא ב)
א"ג מרבה טמאים שלא נזכרו שם: 15 בו. עיין ס"ז ומפתח
לר"ן (הוצאת גאלדענטהאל) דף י"א:
(קבו) 18 חוץ וכו'. פ' מת חוץ לאהל והכניסוהו, ר"ה:
20 דין וכו'. צ"ע הא אין עונשין מן הדין ואולי צ"ל רבי
במקום ר' ישמעאל ובלא"ה יש לפקפק בג' שלפנינו דמביא
דברי ר"י אחר איסי בן עקיבא: 21 הקל. דאינו מטמא אלא
טומאת ערב ר"ה ועיין לעיל ע' ב: 22 כל וכו'. עיין ס"ז:
23 מקצתו וכו'. דאל"כ תרי קראי למה לי (ומש"ה במצורע
דלא כתיב אלא והבא אל הגיית לא מרבינן מקצתו, ת"כ
מצורע פרק ה' ד') ואע"ג דלא נפקא לן מקצתו אלא משום
דכתיב ג"כ אשר באהל מקשה דעד שלא יאמר יש לי בדין
משום דלא מסתבר ליה לומר דאשר באהל לא אצטרין
לגופיה רק לגלוי אקרא דכל הבא אל האהל, וכעין זה צד
ב' ט' ועיין בא"י: 24 אלא אם וכו'. הגר"א מוחק גם כאן
התירוץ דאין עונשין מן הדין ובדברי ר"א ג' אומרה בלשון
אחרת אם הבא אל האהל טמא אשר באהל לא יטמא ומה

כן ענשת מן הדין לכך נאמר כל הבא אל האהל <וכל אשר באהל> ללמדך שאין עונשים מן הדין ר' אחי ברבי יאשיה אומר כל הבא אל האהל למה נאמר לפי שהוא אומר וכל אשר באהל הא עד שלא יאמר יש לי בדין אם הבא לאהל טמא אשר באהל לא יהיה טמא מה ת"ל כל הבא אל האהל לעשות קרקעו של בית עד התהום כמוהו.

5

כל הבא אל האהל דרך פתחו הוא מטמא ואין מטמא מכל צדדיו כשהוא פתוח מיכן אתה דן לקבר מה אהל שהוא מקבל טומאה אין מטמא מכל צדדיו כשהוא פתוח קבר שאין מקבל טומאה אינו דין שלא יטמא מכל צדדיו כשהוא פתוח או חילוף מה קבר שאינו מקבל טומאה <הרי הוא מטמא מכל צדדיו כשהוא פתוח אהל שהוא מקבל טומאה> אינו דין שיטמא מכל צדדיו כשהוא פתוח ת"ל כל הבא אל האהל דרך פתחו הוא מטמא ואין מטמא מכל צדדיו כשהוא פתוח דנתי וחילפתי בטל או חילוף זכיתי לדון כבתחילה מה אהל שהוא מקבל טומאה אין מטמא מכל צדדיו כשהוא פתוח קבר שאין מקבל טומאה דין הוא שלא יטמא מכל צדדיו כשהוא פתוח או לא יטמא טומאת ערב אמרת ק"ו הוא אם שלישי במת טמא השני דין הוא שיהא טמא.

10

15

וכל אשר באהל שומע אני אף הקש והחריות והעצים והאבנים והאדמה במשמע ת"ל ולקח אוזב וטבל במים איש טהור והזה על האהל ועל כל הכלים ועל הנפשות וגו' ועדיין כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה ונפשות בהמה במשמע ת"ל וכל בנגד וכל כלי עור וכל מעשה עוים וכל כלי עץ <כמדבר לא כ> הא למדנו לארבעה כלים לכלי מתכות מנין ת"ל אך את הזהב ואת הכסף את הנחשת את הברזל את הכדיל ואת העפרת <שם כב> הא למדנו לארבעה כלים ולכלי מתכות לכלי חרס מנין ת"ל וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו וגו' הא למדנו לארבעה כלים

20

ת"ל וכל אשר באהל לעשות וכו'. 2 לפי וכו'. גראה דצ"ל לפי שהוא אומר וכל אשר באהל אין לי אלא שהיה שם בשעת מיתה לא היה שם בשעת מיתה מנין ת"ל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל הא עד וכו' לא יהיה טמא ת"ל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל <וברמב"ם פ"ג דאהלות מ"ז הג' ת"ל כל אשר באהל לעשות וכו', ועיין מהר"ס: 5 כמוהו. אהלות פט"ו מ"ה ות"י: 6 פתחו. היינו כשמאהיל עליו ואינו מטמא מצדדיו ע"י נגיעה: 7 לקבר וכו'. עיין לקמן פ' קבו וס"ז אהלות פ"ז מ"א תוספתא פט"ז י"ד ת"י ב"ב יב. וק: ובתוספ' שם ד"ה ורומן ברכות יט: תוספ' ד"ה מדלגין רמב"ם טומאת מת פ"ז ה"א וד' פ"ב ה"ז ותשובות רשב"א ס' קלו: 14 ערב. אהלות פ"ז מ"ב ושלישי במת כאן היינו כלים בכלים וג' בין אדם בין כלים <אהלות פ"א מ"ב>

1 ט לכך נאמר כל אשר באהל וכל הבא אל האהל | אל וכו' באהל] מ ח' | המוסגר דר ח' | ללמדך ל לומר | 2 ד אמר | ט מה ת"ל כל הבא אל האהל לעשות קרקע וכו' | 3 מ באהל יטמא | ל אם בא באהל | מ כל אשר | אשר באהל] ר הבאהל (ז) | 4 ר"ה גראה דג' אל האהל כל אשר באהל | 5 כמוהו] מ ח' | טלר כמוהו (ט) כמותו) עד התהום | 6 ד הוא טמא | ר אין | ד בכל וכן בכלן | ט צדין, ל צדין | 7 ל ומיכן | מקבל] ל ח' | טל צדין וכן בסמוך, | 8 קבר וכו' פתוח] ל ח', | 9 או חילוף עד סה"ד] מ ח' | המוסגר ד ח' | ר"ה ר הרי הוא מקבל טומאה | 10 אהל וכו' צדדין] ט ח' | דט ת"ל כל כלי פתוח (ט ג' וגו') | 12 ט בטל החילוף, ד בכלל או

חילוף | לר, לדין | ט בתחלה | 13 הוא] ד ח' | 14 פתוח] ד ג' ת"ל וכל כלי פתוח דרך פתחו הוא מטמא ואין מטמא בכל צדדיו כשהוא פתוח דנתי וחילפתי בכלל או חילוף זכיתי לדון כבתחלה מה אהל שהוא מקבל טומאה אין מטמא בכל צדדיו כשהוא פתוח קבר שאינו מקבל טומאה דין הוא שלא יטמא מכל צדדיו כשהוא פתוח | הוא] דט ח' | ר אם השני במת טמא שלישי במת דין הוא שיהא טמא וכן גראה ג' ר"ה וכתב דלא מסתברא | 15 ד שהוא | 16 והחריות] ר וחדין | 17 טל וטבל במים (ל ח') וגו' ועדין, דר טהור ועדין | 18 ועדין] ד ג' כלי אבנים | טלמ ת"ל כל | 19 דטל וכל עור | עץ] מ ג' תתחטאו | 20 למ ולכלי מתכות | אך] ט אף | ל אך הזהב | את הנחשת וכו' העפרת] רק מ | 21 הא] ל ח' | דר לכלי מתכות | לכלי חרס וכו' מתכות] ל ח' | לכלי חרס] ד לכלי אדמה, מ לכלי אחר, ר לכל אחד | 22 אשר וכו' וגו' דמ ח' |

ולכלי מתכות ולכלי חרס לאדם מנין ת"ל ואתם חנו מחוץ למחנה (שם יש) או אלו לכלל חטוי ואלו לכלל טומאה ת"ל הוא יתחטא בו את שבא לכלל חטוי בא לכלל טומאה לא בא לכלל חטוי לא בא לכלל טומאה.

וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו בכלי חרס הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בכל הכלים הרי אתה דן נאמרו ארבעה כלים בשרץ והוציא כלי אחד להקל ולהחמיר עליו ונאמרו ארבעה כלים במת והוציא כלי אחד להקל ולהחמיר עליו מה להלן בכלי חרס הכתיב מדבר אף כאן בכלי חרס הכתוב מדבר <דברי ר' יאשיהו ר' יונתן אומר בכלי חרס הכתוב מדבר> או אינו מדבר אלא בכל הכלים ת"ל וכל כלי פתוח וגו' כלי שאם נטמא אין לו טהרה מטומאתו ואיזה זה זה כלי חרס מה ת"ל פתוח ואפילו כל שהוא רכיז אליעזר אומר בכלי חרס הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בכל הכלים ת"ל וכל כלי פתוח כלי שמקבל טומאה דרך פתחו ואיזה זה זה כלי חרס מה ת"ל טמא טמא לעולם. אבא חנן אומר משום רבי אליעזר כל כלי פתוח שומע אני אפילו כולו ת"ל פתוח על פתחו אמרתי ולא על כולו.

וכל כלי פתוח וגו' פתיל זה העורף צמיד זה הדופק ואע"פ שאין ראייה לדבר וזכר לדבר שנא' ויצמד ישראל לבעל פעור (במדבר כה ג).
וכל כלי פתוח וגו' טמא היא, מיכן אמרו כלים מצילים צמיד פתיל באהל המת אוהלים בכסוי.
וכל כלי פתוח, מיכן אמרו חבית שכפאה על פיה מירחה בטיט מן הצדדים טמאה שנא' צמיד פתיל עליו ולא צמיד פתיל על גביו.

1 ולכלי חרס] מר ולכלי אחד | ד ולאדם | למחנה] טר ג' שבעת ימים וגו' (ר ח') | מ או אינו אלא לכלל חטוי | 2 ל מר ת"ל הוא יטמא והוא (מ הוא) יתחטא | בן מר ח' | 3 טומאה בפ' האין ל' ג' לא בא לכלל טומאה | 4 ד טלמ' כל | הכתוב מדבר] ג' אתה אומר בכלי חרס הכתוב מדבר | 5 ט ארבע | 6 דט ונאמר | 7 המוסגר ד ח' | 8 מדבר] ר ג' אתה אומר בכלי חרס הכתוב מדבר | ר אינו אלא | 9 ל ת"ל טמא הוא כלי וכו' | ד כל | וגו' דמ ח' | שאם וכו' לו] ד שנטמא אין לי | ל מטומאתה | 10 מדבר] ר ג' אתה אומר בכלי חרס הכתוב מדבר | 11 מדבר] ר ח' וכל] ד כל | פתוח] ר ג' אשר אין צמיד פתיל | ד פתוחו | ד ואיזה זה | 13 פתוח] ל ח' ט ג' וגו' | אשילין] פ"ו ח' | ט כולן | ד על פתוחו | ל על פתח שאמרתי | 14 וכל וכו' וגו' | ל ח' | וגו' דמר ח' | פתיל] ט פתוח | 15 שנאמר] מר ח' | 16 מ כל | פתוח וגו' ד ח' | וגו' טמא הוא] מ ח' | ל אמרו חכמים | ט כלים המצילין צמיד פתיל באהל המת מצילין בכסוי בבית המנוגע | 18 פתוח] ט ג' עליו ולא מצודין] ד ממרחה, ר מרחה | 19 שנ'] ל ת"ל

ועיין מהר"ם: 1 לאדם וכו'. כלומר מגין דבכלל גפשות דוקא אדם ולא בהמה ומתרחץ משום דגבי מדין ואתם חנו כתיב ובהמה לא קחשיב והגר"א מוחק הא דלאדם עד מתוך למחנה: 3 טומאה. נזיר סא: ות"י וכלי חרס שאני דרבתה התורה בפירוש: 6 להקל. דאינו מקבל טומאה מגבו ולהחמיר דמיטמא מאוירו מהר"ם פ"א להחמיר דאין לו טהרה עולמית: להקל דניצל בצ"פ ולהחמיר דאין לו טהרה רד"ף ומהר"ם פ' דטומאה נכנסת דרך פתחו דכתיב פתוח ואינו מובן דלענין טומאת מת גם שאר כלים מיטמאין מאוירן בלא נגיעה: 9 אין לו וכו'. מדכתיב טמא הוא משמע דעומד בטומאתו וא"כ ליכא למימר דמיירי בכל הכלים דהא כתיב לעיל שבעת ימים וע"כ דמיירי בכ"ח המפורש בו במקום אחר ואותו תשבורו: 10 מה ת"ל פתוח. משום דשמעיה לר"א דדרש פתוח קאמר דפתוח לאו להכי אתי וא"כ הסדר אינו כראוי והגר"א מגיה בדברי ר' יונתן או אינו וכו' ת"ל פתוח כלי שמקבלת טומאה לפתחו ר"א בכלי חרס וכו' ת"ל טמא הוא טמא לעולם שאין וכו' ומה ת"ל פתוח אפילו כ"ש: — כ"ש. עיין פ"ו מי שהיה טח בתגור וכו': 13 אפילו כולו. הגר"א מגיה שומעני על כולו וכן דר ע"פ כולו: — על כולו. דאם נפחת רובו והקיסתו בצ"פ אינו מציל משום דבטל מתורת כלי מהר"ם כר"ת בתוספות שבת צה: ד"ה ולענין ואין הלשון משמע כן אלא נראה דה"פ דאם צ"פ עליו אע"פ דנקב מן הצד מציל כסוף פ"ט דכלים ולשון הפ"ו ת"ל פתוח פתוח אמרתי ולא כולו: 14 העורף. טיט המחבר ודופק כיסוי ר"ה. אבל מכלים פ"י מ"ב משמע דצמיד הוא הכסוי ופתיל החבור רד"ף ואולי צ"ל צמיד זה הפקק ועיין רש"י כאן וחולין כהי ובת"א ות"י: 17 בכסוי. אהלית פ"ה מ"י, רמב"ם שם מ"ג. ועיין גרסת הילקוט ונגעים פ"ג מ"ב ותוספתא פ"ו י"ג: 19 על גביו. כלים פ"י מ"א ורמב"ם שם, תוספתא שם פ"ו ו', וס"ו:

וכל כלי פתוח, אין לי אלא כלי חרס כלי גללים כלי אבנים וכלי אדמה מנין ודין הוא ומה כלי חרש שהם עלולים לקבל טומאה הרי הם מצילים צמיד פתיל באהל המת כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה שאין עלולים לקבל טומאה אינו דין שיצילו צמיד פתיל באהל המת ת"ל וכל כלי פתוח:

5 טמא הוא <אין ת"ל טמא הוא> מה ת"ל טמא הוא אלא הוא שיציל על עצמו צמיד פתיל באהל המת יציל על עצמו צמיד פתיל באהל השרץ (סליק פסקא)

(קבו) וכל אשר יגע על פני השדה, להוציא את העובר שבמעו אשה דברי ר' ישמעאל, ר' עקיבא אומר להביא את גולל ודופק.

10 בחלל חרב, בא הכתוב ולימד על החרב שטמאה טומאת שבעה והנוגע בה טמא טומאת שבעה הא למדנו לכלים ואדם כלים ואדם וכלים מנין ת"ל וכבסתם כגדיכם ביום השביעי וטהרתם (כמדבר לא כד) הא למדנו לכלים ואדם וכלים.

בחלל חרב או במת, אף המת בכלל חלל והרי הכתוב מוציא מכללו לעשות את הפורש הימנו כמוהו דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר אין המת בכלל חלל לפי שמצינו שלימד על המת בפני עצמו ועל החלל בפני עצמו מנין לעשות אף את הפורש ממנו כמוהו אמרת ק"ו הוא ומה נבילה קלה עשה בה את הפורש ממנה כמוה המת חמור

15 דין הוא שנעשה בו את הפורש ממנו כמוהו לא אם אמרת בנבילה שמטמא טומאת ערב מרובה תאמר במת שמטמא טומאת שבעה מועטת אמרת וכי היכן ריבה והלא במת ריבה שהמת טמא טומאת שבעה ונבילה מטמא טומאת ערב מנין שמטמא בהיסט אמרת ק"ו הוא מה נבילה קלה הרי היא מטמאה בהיסט המת חמור דין הוא

20 שיטמא בהיסט אי מה להלן טומאת ערב אף כאן טומאת ערב אמרת מקום שמגעו טומאת שבעה היסטו טומאת שבעה מקום שמגעו טומאת ערב היסטו טומאת ערב ר' מאיר אומר בהרגו בדבר שמקבל טומאה הכתוב מדבר שמטמא בהיסט או אפילו

4 ת"ל וכו' פתוח ברמב"ם כלים פ"א מ"א ליתא וכן הגר"א מוחק אלו המלות ואינו מוכרח עיין ס"ז: 5 אין ת"ל צ"ל אין ת"ל הוא מה ת"ל הוא עיין ח"ג והגר"א: 6 השרץ ת"כ שמיני פרק ט' י"ב, כלים פ"ח מ"ו, רמב"ם פרק י' דכלים מ"א:

(קבו) 8 ודופק חולין ע"ב ת"י ס"ו: 9 על החרב שבת קאו וש"נ: 11 וכלים לקמן פ' קל, אהלות ריש פ"א ורמב"ם פ"ב: 13 הפורש ירוש' נזיר נו ע"ג בבלי שם נג: אהלות פ"ב מ"א ס"ז ת"י: — בכלל חלל דמת מיתתו ביד שמים ר"ה: 15 קלה שאינה אלא אב הטומאה משא"כ במת ועיין ת"כ שמיני פרשה י"ז ירושלמי נזיר נו ע"ב ולא מן הנבלה למדו וכו' ס"ז: 16 שמטמא צ"ל שמטמאה: 17 ערב מרובה ת"כ שמיני פרק ח' ה': 18 ריבה וכו' אינו מובן דמאי מקשה ומאי מתרץ ואפשר דצ"ל והלא במת ריבה שמטמא באהל ונבלה אינה מטמאה באהל פ' דליכא למימר הואיל וטומאת מת משונה דרוב טומאות אינן אלא ט' ערב ע"כ מיעטה התורה במת במגע ולא במשא דהא חזינן דרבתה התורה בטומאת מת שמטמא באהל משא"כ בשאר מטמאים: 21 ערב עיין ס"ז: 22 רמ"א הגר"א מגיה

1 ד גללים וכלי אבנים מנין וכלי אדמה | 3 ל כלי אבנים וכלי גללים וכלי אדמה | 4 ר פתוח וגו' | 5 ט ר טמא אין ת"ל הוא (ט טמא הוא) אלא, דמ טמא הוא מה ת"ל טמא (מ ח') הוא אלא ובמפתח לר"ן הוצאת גאל-דענטהאל דף יז אין ת"ל הוא אלא הוא וכו' | אלא הוא | ל ח' | ל שמציל | על | ד ר את | 6 על | ר את | צמיד פתיל | ד ח' | טר בצמיד פתיל | באהל | דל במגע:

(קבו) 7 וכל עדי סה"ד | ט ח' | להוציא | ד להביא | ד במעי | אשה | מ אמו | 8 את | ל מ ר ח' | 9 לר שמטמא | טר הנוגע | 10 ל יטמא | ואדם | כ"ה גם רמב"ם אהלות פ"א מ"ג אבל דטר ולאדם | כלים | ל ח' | כלים ואדם | מ ח' | וכלים | ט כלים | 11 ביום וכו' וכלים | מ ח' | 13 ד שפירש | ט כמותו | 14 ד מנין אף הפורש ממנו לעשות כמוהו | אף את | מ ח' | אף | טלר ח' | 15 הוא | רק ר | בה | טלמר ח' | ל כמותה | ל מת | 16 דין הוא וכו' | ד אינו דין שתעשה הפורש ממנו לעשות כמוהו | בן | טלמ ח' | מ ממנה | מ כמוה, ל כמותו |

לא אם וכו' ערב שורה כאן | מ ח' | שמטמא | ד שנטמאה, ט שיטמ' | 17 ל בטומאת מת | ד שמטמאה | מועטת וכו' שבעה בשורה הסמוכה | ל ח' | 18 ד שמטמאה | 19 הוא | רק ר | היא | ד ח', ר הוא | המת | ר ומת | 20 ד שמטמא, ט שבמגעו | 22 ל רבי אומר | ל בהרגל דבר שמקבל טומאת ערב הכתוב וכו' | מר בהרוגי | ד שמטמאה | אן | ט אומר |

ורק בו החץ והרגו ת"ל כל הורג נפש וכל נוגע בחלל תתחטאו (במדבר לא יט) מקיש הורג לנוגע מה נוגע על ידי חיבורו אף הורג על ידי חיבורו.

או בעצם אדם זה אבר מן החי או אינו אלא עצם כשעורה כשהוא אומר וכל הנוגע בעצם הרי עצם כשעורה אמור הא מה ת"ל או בעצם אדם זה אבר מן החי ושני עצמות נאמרו בענין או בעצם אדם זה אבר מן החי וכל הנוגע בעצם זה עצם כשעורה ד"א מה המת כברייתו כשר וגידיים ועצמות אף אבר מן החי כברייתו כשר וגידיים ועצמות.

או בקבר, זה קבר סתום אתה אומר זה קבר סתום או אינו אלא קבר פתוח אמרת קל וחומר הוא ומה אהל שהוא מקבל טומאה אין מטמא מכל צדדיו כשהוא פתוח קבר שאין מקבל טומאה אינו דין שלא יטמא מכל צדדיו כשהוא פתוח אי מה להלן טמא טומאת ערב אף כאן טמא טומאת ערב אמרת וכי אהל מהיכן למדנו לא מן הדין ודבר הלמד ממקום אחר אתה בא ללמד הימנו הלמד מן הלמד (סליק פיסקא)

(קבה) ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת, וכי עפר הוא והלא אפר הוא מפני מה שינה הכתיב במשמעו מפני שמקישו לדבר אחר נאמר כאן עפר ונאמר להלן עפר מה עפר האמור להלן עפר על פני המים אף עפר האמור כאן עפר על פני המים ומה להלן אם הקדים עפר למים יצא אף כאן אם הקדים עפר למים יצא דבר אחר שאם נשתנו מראיו כשר.

ונתן עליו מים חיים אל כלי, במי מעיין הכתוב מדבר אתה אומר במי מעיין הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא במים שהם חיים לעולם אעפ"י שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנא' ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים (בראשית כו יט) הא מה תלמוד לומר ונתן עליו מים חיים <במי מעיין הכתוב מדבר>

אל כלי, מגיד שעשה בה כל הכלים ככלי חרש שהיה בדין הואיל ומים ועפר מקדשים בסוטה ומים ועפר מקדשים בפרה אם למדתי לסוטה שלא עשה בה כל

רמ"א הרי הוא אומר וכל הורג נפש בהורגו וכו' - שמקבל וכו'. צ"ל שאינו מקבל רדף והגר"א: 2 חיבורו. עיין רש"י ורמב"ן מטות: 3 וכל. עיין תוי"ט פ"א דכלים מ"ה: 6 ד"א. בז"א מותק מלת ד"א ולפי הג' שלפנינו יש לומר דמתחלה דרש מלת אדם וכאן יליף מהקישא דכתיב או במת או בעצם והגר"א מגיה או במת או בעצם: - כברייתו. עיין פ' קבט ולעיל צד קסד יג וש"נ: 8 סתום. עיין לעיל פ' קבו ונזיר נג: ור"ש אהלות פ"ז מ"א: 12 הלמד. בכאן הוא סלוק הפיסקא לפי סדר הכתובים מ"ע:

1 ט את החץ | תתחטאו | ד ח' | 3 אדם | מ ח' | החי | ר ג' אתה אומר זה אבר מן החי | וכל | ל ח' | טמר ועל | 4 הרי עצם | ד ח' | אין | ר ח' | אדם | מ ח' | 5 ושני וכו' כשעורה | ט ח' | ר שני | בענין | ד ח' | אין | ר ח' | אדם | מ ח' | וכל | טל ועל | 6 מ מת | כברייתו בפעם הא' | רק ל | כברייתו | ל ח' | דט החי כשר ועצמות וגידיים (ט גידיים ועצמות) כברייתו | 9 הוא | דמר ח' | ל שמקבל | למ אינו | ד בכל | ר צדדין | כשהוא פתוח | ט כשהוא אר' פתוח | 10 למ שאינו | טמר דין הוא | שלא יטמא | מ שמטמא | ד בכל | ל צדדין | 11 טומאת בפ' הא' | ד בטומאת | מהיכן | ד, ש"ג מאין | טר למד | 12 ט לדבר | ודבר וכו' | ל ודבר אחר למד ממקום | טמ ללמוד | ד מן המלמד | סליק פיסקא | ד ח':

(קבה) 13 שריפת החטאת | טלמ ח' | ט עפר הוא אלא מלמד שאם נשתנו מראיו כשר (ויותר אינו מעתיק) |

14 ל ומפני | מ שינה במשמעו הכתוב, דל כמשמעו | לד"א | דלר ג' ד"א אבל מ ח' וגם ר"ה נראה דלא גרס לה | 15 עפר בפעם הג' | דל ח' | ד אף כאן | עפר בפעם הה' | דל ח' | 16 אס | מ ח' וכן בסמוך | ד"א | מ ר' אומי | 17 כשר | ד ג' סליק פיסקא | 18 אל כלי | רק ד | 19 הכתוב מדבר | ד ח' | אע"פ כ"ה מ ור"ה אבל דטלר ואע"פ | 20 שני' כ"ה מ | מ יצחק וימצאו מים חיים | 21 המוסגר ד ח' | 23 לסוטה | ט בסוטה |

הכלים ככלי חרס אף פרה לא נעשה בה כל הכלים ככלי חרס תלמוד לומר אל כלי מגיד שעשה בה כל הכלים ככלי חרס (פליק פיסקא)

(קבט) ולקח, נאמרה כאן לקיחה ונאמרה להלן לקיחה מה לקיחה האמורה להלן שלשה אף לקיחה האמורה כאן שלשה.

5 אוזב ולא אוזב יין אוזב ולא אוזב כוחלית אוזב ולא אוזב רומית אוזב ולא אוזב מדברית ולא כל אוזב שיש לו שם לווי: וטבל במים, שיהא במים כדי טבילה.

איש להוציא את הקטן משמע מוציא את הקטן ומוציא את האשה ת"ל טהור להביא את האשה דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר טהור למה נאמר הא עד שלא יאמר יש לי בדין אם האוסף טהור המזה לא יהא טהור הא מה ת"ל טהור מכל טומאה ואיזה זה זה טבול יום. רבי אומר נאמר כאן טהור ונאמר להלן טהור מה טהור האמור להלן טמא לתרומה וטהור לחטאת אף טהור האמור כאן טמא לתרומה וטהור לחטאת.

10 והזה על האהל, בא הכתוב ולימד על האהל שהוא מקבל טומאה: והזה על האהל ועל כל הכלים בשעת קיבול טומאה.

15 ועל הנוגע בעצם, זו עצם כשעורה אתה אומר זו עצם כשעורה או אינו אלא אבר מן החי כשהוא אומר או בעצם אדם הרי אבר מן החי אמור הא מה ת"ל ועל הנוגע בעצם זו עצם כשעורה: ועל הנוגע בעצם, מגיד הכתוב שכשם שהביא כולן לענין טומאה כך הביא כולן לענין הזאה

והזה הטהור על הטמא, טהור על הטמא טהור טהור על הטהור טמא דברי ר' עקיבא. 20

פרק א' ד' ות"א ות"י: 2 חרס. פרה פ"ה מ"ה אבל ת"י מאן דפחר: (קבט) 3 להלן. ולקחתם אגודת אוזב (בא יב כב) ועיין פרה פ"א מ"ט, ס"ז, ת"י, ולעיל פ' קבד: 6 לווי. פרה פ"א מ"ז, ולעיל פ' קבד, וגם כאן חלוק הפ' בדפ' אינו לפי סדר הכתוב וראוי להיות לעיל קודם ולקח: — טבילה. פרה פ"ב מ"ב ומ"ד תוספתא פ"ב י"ג ס"ז יומא יד. ועיין ת"כ חובה פרשה ג' ח': 8 ר"ע וכו'. חסרון בכאן ועוד קשה דהק"ו בכאן הוא הפך מהק"ו ולעיל פ' קבד וא"כ רק חד טהור מיותר דכתיב גבי מזה או גבי אוסף וצריך להגיה כאן אי לעיל ואפשר דר' עקיבא ור' ישמעאל סברתן הפוכה גם לענין זה: 10 רבי. נראה דצ"ל כלעיל ר' נתן: 14 בשעת. צ"ל ועל הנפשות אשר היו שם בשעת וכו' לאמוקי אם הכניס בו כלים אחר שפינו המת ר"ה ועיין ס"ו פ' יד: 17 כשעורה. עיין לעיל פ' קבו ות"י: — ועל וכו'. ה"ה ג' כאן ד"א וא"צ: 20 ר"ע. יומא יד, ומסיים שם וחכ"א אין הדברים הללו אמורין אלא בדבר המקבל טומאה ומפרש שם טמא ולחכמים טהור ומתניתין דיומא דכ"ג עביד עבודה כל שבעה כחכמים אבל לפי מאי דמתרין אביי שם וכן בירוש' דעביד עבודה כל היום ומזין עליו לפנות ערב יש לומר דלר"ע טהור שנפלה עליו הזאה טמא ור' עוחכמים במזה פליגי, דר"ע דורש על הטמא לומר דמזה על הטמא טהור ומאי מזה דקרא דכתיב יבסס בגדיו היינו נושא וחכמים פליגי והלשון אין הדברים וכו' סתום ואולי ר"ל דהא דכתיב על הטמא להוציא קש וחריות ונפשות בהמה אע"ג דכתיב וכל אשר באהל וצ"ע. ואיך שיהיה הפ' חכמים פליגי אדרשת ר"ע בהא דסובר דמזה טהור ומוציא הכתוב ומזה מי הגדה מפשוטו לגמרי. ולפ"ו נאמר דההלכה דמזה טהור רק אליבא דר"ע והנה מן הספרי לקמן משמע דאינם מחלקים בין מזה לנושא שלא לצורך רק בין מים למים וגם במשנה לא נמצא דין זה

1 אל כלין דר' ג' חרס וכן מ' ג' כ' חרש | 2 ל שנעשה: (קבט) 3 ולקח] ט ג' אוזב, מ אוזב וטבל במים | טמ נאמר ... ונאמר, לר נא' ... ונא' | ר"ה להלן ולקח עין ארו | ר האמור ... האמור | 5 ט אוזבין, ר אוזבין | אוזב ולא אוזב כוחלית וכו' דטלמ ולא אוזב כוחלית ולא וכו' רומית ולא אוזב מדברית | 6 כל] דט ח' | לווי] ד ג' סליק פיסקא | במים] ד ג' איש טהור | 7 משמע וכו' הקטן] ל ח' | ל ת"ל טהור טהור להביא | 9 ט מכלום טומאה | 10 ר טומאת | רבי] ד רבי עקיבא | 11 ד כאן ... להלן | לחטאת] ט למעשר וכו' | 13 והזה וכו' מקבל טומאה] ר ח' | האהל] ל ג' ועל כל הכלים | ל שמקבל | והזה וכו'] ד ד"א בא הכתוב ולמד בשעת קבול טומאה והזה על האהל ועל כל הכלים | 14 ועל כל הכלים] למ ח' | 15 זון] ד, ש"ג זה וכן בסמוך | אתה אומר וכו' כשעורה שורה יז] מ ח' | 16 אדם] ר ח' | ל הרי להביא אבר מן החי הא וכו' | 17 ר על וכן בסמוך | ר"ה ד"א ועל וכו' | ועל וכו' בעצם] ט ח' | 19 והזה וכו' ר"ע] ט ח' | טהור על הטמא וכו'] ל ור"ה טהור על הטמא ועל הטהור (ר"ה טהור) טמא וכתב ר"ה דצ"ל על טמא טהור ועל טהור טמא, מ על הטהור טמא ועל הטמא טהור, ר על הטמא טהור על הטהור טמא |

ביום השלישי וביום השביעי, בא הכתוב ולימד על טמא מת שטעון הוייה שלישי ושביעי אתה אומר לכך בא או אם הוה בשלישי יטהר בשביעי ואם לא הוה בשלישי לא יטהר בשביעי ת"ל וחטאו ביום השביעי שנה עליו לפסול אין לי אלא שביעי שמיני תשיעי עשירי מנין ת"ל <וחטאו מכל מקום: וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב מה ת"ל מפני שהייתי אומר אם קדמה טבילה להואה יצא ת"ל > וחטאו ביום השביעי ואח"כ וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב.

ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה על טומאת מקדש הכתוב ענש כרת או לא ענש כרת אלא על ההויה ת"ל ואם לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר עונשו לא יטהר ואין עונשו כרת: והיתה לכם לחקת עולם שינהוג הדבר לדורות: ומזה מי הנדה יכבס בגדיו והנוגע במי הנדה יטמא בין מים למים הכתוב חולק בין מים שיש בהם כדי הוייה ובין מים שאין בהם כדי הוייה שהמים שיש בהם כדי הוייה מטמא אדם לטמא כגדים ומים שאין בהם כדי הוייה מטמא אדם לטמא אוכלים ומשקים אתה אומר לכך בא או לא בא אלא לחלוק בין מזה לנוגע שהמזה שלא נגע מטמא כגדים והמזה נוגע אין מטמא כגדים והרי דברים קל וחומר ומה אם המזה שאין נוגע מטמא כגדים המזה נוגע דין הוא שיטמא כגדים אין לי אלא טהורים טמאים מנין אמרת קל וחומר הוא אם טהורים מטמאים קל וחומר לטמאים אין לי אלא כשרים פסולים מנין אמרת קל וחומר הוא אם כשרים מטמאים קל וחומר לפסולים הא אין עליך לומר כלשון האחרון אלא כלשון הראשון בין מים למים הכתוב חולק

1 טמא ד טומאת | 2 ר ואתה | אן ר ח' | ד או הוה, ט או אינו אלא הוה | בשביעי ר ח' | ואם ט ח', לר אם | 3 דכ"ג שינה, ר שגאו | 4 ר ועשירי | המוסגר ד ח' | ר"ה ת"ל תתחטאו מכל מקום | וכבס וכו' | ל ביום השביעי וכבס וכו' | 5 במים וטהר בערב | מ ח' | מה ת"ל וכו' אומר | לפי אומר | 6 ל ר יכבס | וטהר בערב | מר ח' | 7 ונכרתה | דלמ ח' | על טומאת וכו' יתחטא | ל ח' | ד מקדש וקדשיו הכתוב מדבר וענש כרת | מ המקדש | ענש כרת | 8 אתה אומר על טומאת מקדש הכת' ענש כרת | 8 כרת | טמר ח' | ד מ הויה | 9 מר אין | דט שינהג | 10 יכבס בגדיו | מ ח' | והנוגע וכו' יטמא | דכמר ח' | בין מים למים | ט ח' | ד למים הכתוב מדבר וחילק הכתוב בין מים וכו' | 11 ר מים למים שיש | ט ובין שאין | מ שמים | 13 אתה עד טה"ד | מ ח' | ט לחלק | ט בין נוגע למזה שהמזה | 14 נגע | טר נוגע | ר"ה ומזה הנוגע | אין מטמא כגדים | דר דין הוא שיטמא כגדים, ל יטמא נוגע יטמא כגדים אם המזה ק"ו אם המזה שלא נגע מטמא כגדים והמזה נוגע דין הוא שיטמא כגדים והרי דברים ק"ו וכו' | והרי וכו' | טר אמרת ק"ו (ר ג' הוא) אם המזה שלא נוגע וכו' | 15 ל שלא נגע | המזה | לר והמזה | ל שנוגע | נוגע | ט בו גמר | כגדים | ר ג' מק"ו אם המזה שלא נוגע מטמא כגד' והמזה נוגע דין הוא שיטמא כגדים | אין לי אלא | ל אלא אין לי אלא | 16 ט ואין | 17 הוא | טל ח' | 18 הא עד

דמזה טהור מפורש בעצמו. ובתחלה חשבתי להביא ראיה להפך מן המשנה דבכורות פ"ד מ"י הנוטל שכר וכו' להוות ולקדש וכו' ואם היה כהן וטמאהו אבל באמת אינו כן דהגרסא הנכונה היא בתוספתא מטמאתו ולפ"ז הפ' מאחר דמימי פסולין נמצא נושא שלא לצורך ע"כ מטמאתו משא"כ אם נושא מי חטאת כשרים (שמעת'י). ובהדיא נקטו ההלכה כר"ע בתוספתא פרה פ"ח ר' טהור שהוה על הטמא טהור המזה וטהור הטמא וכן פ"ב ר"ב אומרים למזה פרוש לאחריך וכו' וצ"ע בתוספתא אהילות פ"ד ר"ב וחגיגה פ"ב טבל להוות ולא הוה אוכל בתרומות לערב משמע דוקא לא הוה ונראה קצת דצ"ל ולא הוה [אוכל בתרומה מיד הוה] אוכל בתרומה לערב אבל מאחר דהלשון עכ"פ משובש אין ראיה מוכרעת משם: 1 בא וכו'. חסר וצריך להיות למה נאמר לפי שחוא אומר ביום השלישי וביום השביעי יטהר וכו' עיין לעיל פ' קהה, ובחנם נתקשו הרא"ם וא"י: 3 ת"ל וכו'. צ"ל כדלעיל ת"ל אם לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר ועדיין אני אומר וכו' ת"ל והוה הטהור על הטמא בינם השלישי וביום השביעי וחטאו וכו': 5 ת"ל וחטאו. תרתי ש"מ או הוא כמו ד"א ומשמע דר"ל דלא קפדה התורה אלא שלא ימעט מארבעה ימים בין הזאה ראשונה לשנייה ודרש וחטאו ביום השביעי שלא יהיה פחות משבעה ימים אבל אפשר ג"כ לפרש דאם הוה בשמיני היינו אם הזאה הראשונה היתה בד' ולפ"ז קפדה התורה שלא יהא בין הכל אלא שבעה ימים היינו דהזאה ראשונה לא תהיה פחות מג' ימים ובין הזאה ראשונה לשניה לא פחות ולא יותר מארבעה, ועיין ס"ז: 6 בערב. עיין פרה פ"ב מ"א ורמב"ן ור"ש שם ותוספ' מגלה כ. ד"ה ולא, ורמב"ם פרה פ"א ה"ב וראב"ד וס"ז לקמן ל"א כ"ג: 9 כרת. לעיל פ' קהה: 10 לדורות. לעיל דף קיב טז: 15 המזה וכו'. מכל הענין משמע דס"ל דמזה אף נושא אבל אינו מוציא המקרא ממשוטו דדוקא נושא ולא מזה והא דמקשה מזה נוגע

דין הוא משום דס"ל דא"א לנגיעה בלא היסט, ועיין ס"ז: — אין לי וכו'. הגר"א מגיה או בא הכתוב לחלק בין טהורים לטמאים אמרת וכו' וכן לקמן או בא הכתוב לחלוק בין כשרים לפסולים אמרת וכו': 16 לטמאים. עיין ס"ז: 17 לפסולים. עיין ס"ז:

בין מים שיש בהם כדי הווייה ובין מים שאין בהם כדי הווייה שהמים שיש בהם כדי הווייה מטמא אדם לטמא בנדים ומים שאין בהם כדי הווייה מטמא אדם לטמא אוכלים ומשקים (סליק פיסקא)

(קל) וכל אשר יגע בו הטמא יטמא למה נאמר לפי שהוא אומר בחלל חרב

5 בא הכתוב ולימד על החרב שהיא טמאה טומאת שבעה והנוגע בה טמא טומאת שבעה הא למדנו לכלים ואדם. כלים ואדם וכלים מנין ת"ל וכבסתם בגדיכם (במדבר לא כד) הא למדנו לכלים ואדם וכלים וכלים מנין אמרת ק"ו הוא ומה כלים הנוגעים באדם הנוגע בכלים הנוגעים במת הרי הן טמאים כלים הנוגעים בכלים הנוגעים במת דין הוא שיהיו טמאים. כלים באדם מנין אמרת ק"ו הוא ומה אם כלים הנוגעים באדם הנוגע בכלים הנוגעים במת הרי הן טמאים כלים הנוגעים באדם הנוגע במת דין הוא שיהיו טמאים או יהיה אדם מקבל טומאה מן המת לטמא את חבירו טומאת שבעה אמרת ק"ו הוא ומה כלים שאין מטמאין על גבי משכב ומושב הרי הם מקבלים טומאה מן המת לטמא אדם טומאת שבעה אדם שמתמא על גבי משכב ומושב אינו דין שיהא מקבל טומאה מן המת לטמא את חבירו טומאת שבעה ת"ל והנפש הנוגעת טמא עד הערב טומאת ערב הוא מטמא ואין מקבל טומאה מן המת לטמא את חבירו טומאת שבעה. או שמטמא בהיסט אמרת ק"ו הוא ומה נכילה קלה הרי היא מטמאה בהיסט טמא מת חמור אינו דין שיטמא בהיסט ת"ל וכל אשר יגע בו הטמא יטמא במגע הוא מטמא ואין מטמא בהיסט (סליק פיסקא)

(קל) 4 יטמא. נראה דצ"ל כג' ר"ה וכל הכתוב מיותר ודורש מן והנפש הנוגעת דאדם באדם טומאת ערב ורישא דקרא וכל אשר יגע דטמא מת אינו מטמא בהיסט ולפ"ו צ"ל דכל אשר יגע כולל הכל ואח"כ מפרש דאדם אינו טמא אלא טומאת ערב דאם נאמר דלא מיירי אלא בכלים בנגוד לאדם כמו שנראה בהשקפה ראשונה א"א למעט היסט דהא בכלים לא שייך לומר שיהא הטהור מסיט את הטומאה וכל טומאות המסיטות טהורות חוץ מן הזב: 6 הא למדנו. עיין לעיל פ' קכו ור"ש פ"א דאהלות מ"ב ורמב"ם שם: 17 טמא מת. כצ"ל והג' המשובשת מת היתה גם לפני האר"ו הלכות אבלות ס' תכ"ה וכן הוא בתשובת מהר"ם בר' ברוך הוצאת מק"ב דף קלו:

סה"ד ט ח | ל בלשון אחרון | ד חילק | 1 ד שמים: (קל) 4 בן ד בהם | יטמא מ ח, ר"ה נ' והנפש הנוגעת טמא עד הערב | מ שאומר | 5 והנוגע דט הנוגע | 6 הא למדנו וכו' בגדיכם מ ח' | כלים ואדם וכלים מנין | ל וכלים מנין | ר בגדיכם וגר, ל בגדיכם ביום השביעי | 7 ואדם וכלים | ל ואדם אדם | כלים וכלים | 8 טמ כלים בכלים, ר אדם וכלים, ל וכלים כלים | 8 הנוגע | ד הנוגעים | כלים מ ח' | בכלים הנוגעים בפעם הב' ט ח' | בכלים | ד נ' וכלים | 9 לר ומה (ל אם) כלים הנוגעים (ר נ' באדם) הנוגע (ר והנוגע) במת דין הוא וכו' ד ומה אם כלים הנוגעים בכלים טמאים כלים הנוגעים

באדם הנוגע במת דין שיהו וכו' | 11 אדם | ט לאדם | מקבל ל לקבל | 12 אמרת ק"ו הוא | ט וק"ו הוא | שאין מטמאין | ד שהם טמאים | ר ועל גבי מושב | 13 על גבין ד ח' | מר ועל גבי מושב | ט שיקבל, ד שיהו מקבלים | 14 את חברין | ל אדם | 15 ערב | ל ח' | הוא | רק ר | מ ואינו | לטמא | ד מלטמא | 16 למר שיטמא | הוא | ד ח' | ל מטמא | 17 טמא מת | כ"ה בר"ה אבל בשאר נוסחאות מת | ד שמתמא | יגע | ר ח' | בו הטהא יטמא | ד ח'.

ב ל ק

(קלא) וישב ישראל בשמים ויחל העם לזנות, אין ישיבה בכל מקום כי אם קלקלה שנאמר וישב העם לאכל ושתו ויקומו לצחק (שמות לב ו) ואומר וישבו לאכל לחם וגו' (בראשית לו כה). ר' עקיבא אומר כל פרשה שהיא סמוכה לחברתה למידה הימנה. רבי אומר הרבה פרשיות סמוכות זו לזו ורחוקות זו מזו כרחוק מזרח ממערב. כיוצא בו אתה אומר הן בני ישראל לא שמעו אלי (שמות ו יב) אמר לו המקום ושמעו לקולך (שם ג יח). כיוצא בו אתה אומר וכת איש כהן כי תחל לזנות וגו' (ויקרא כא ט) והכהן הגדול מאחיו וגו' (שם י) וכי מה ענין זה לזה אף הוא נשרף משל למה הדבר דומה לקיטרון שהשלים שניו ולא שימש פלומפילון שלו אלא ברח והלך לו שלח המלך והביאו וחייבו לקטוע את ראשו עד שלא יצא ליהרג אמר המלך מלאו לו מדה של דיגרי זהב והוציאו לפניו ואמרו לו אלו עשית כדרך שעשו חבירך 5 10, היית נוטל מדה של דיגרי זהב ונפשך שלך עכשיו אבדת את נפשך ואבדת את ממונך כן בת כהן שזינתה יוצא כהן גדול לפניו ואומר לה אלו עשית כדרך שעשו אמותיך זכית שיוצא ממך כהן גדול כיוצא בזה ועכשיו אבדת את עצמך ואבדת את כבודך לכך נאמר וכת איש כהן וגו' והכהן הגדול מאחיו וגו' כיוצא בו אתה אומר כי אתם לא

(קלא) 1 ט ישראל אין, למר בשמים אין | כי אם ד, ש"ג ור"ה אלא | 2 ושתו מ ח, דטל ושתה | ויקומו לצחק דטמ ח, ר וגו' | ואומר לר ח' | 3 וגו' דטמ ח' | ל כל מקום שפרשה סמוכה, ר וילק, רמו תרלי"א שסמוכה, מ הסמוכה | 4 ר"ה למוד | רבי אומר טר ר' מאיר אומר, אבל ילק רמו קע"ז ר' ט פרשיות הרבה | מ יש פרשיות סמוכות | 5 ט כיוצא בדבר אתה אומר | אלי מ ג' ואיך ישמעני פרעה | ר ואמר לו מקום | 6 אתה אומר מ ח' | 7 וגו' רק טל | וגו' רק לר | וכי וכי לזה ר ח' | הוא ל ח' | נשרף מ אפשר כן ור"ה נראה דג' מה זה נשרף אף זה נשרף | 8 ר"ה לקטרון | שנין ר שמו | ר פלומפילון, ר"ה בפלומפילון, מ פילו מופילון, ט פילי מרכוס | 9 ל להביאו | לקטוע ל ח' | 10 לין למר ח', ט לי | של ט ח' | ר דיגרים | ט והוציאוהו | ר אמרו | 12 ל יוצאה כהן לפניו | ר שעושות | 13 מ שיצא, ל יוצא | בזה ט ח', ל בתן | עצמך ל נפשך, ר זכותך | כבודך ל ממונך, ר ממונך | אתה אומר ל ח' | כי ד ח' |

(קלא) 2 קלקלה- סנהדרין קי, תנחומא א' וישב ס"א, תנחומא ב' כי תשא ס"ג, שמ"ר פמ"א ס"ז (ב"ר פלי"ח ס"ו פפ"ד ס"ג) פדר"א פמ"ז ס"ו מ"א: 4 הימנה- וכן כאן דבלעם נתן עצה על הזנות כמפורש במ"א הן הנה היו לבני יש' וכי: 5 ממערב- נראה דחסרון בכאן, וה"ק יש פרשיות שסמוכות ואין להן ענין זו לזו ולהפך יש שרחוקות והם סמוכות בענין- ע"ז מביא ראייה מן הכתוב הן בני יש' וכי (ולשון כיוצא בו אינו מדויק ואולי הוא רק אשגרה מלקמן או אפשר דהביא קודם לזה ראייה אחרת ונשמטה) וס"ל דאין מוקדם ומאוחר בתורה, עיין לעיל פיסקא סד ומכילתא מס' דשירתא פ"ז ומכילתא דרשב"י שם דף סד ול"ב מדות דר"א בנו של ר"י הגלילי מדה ל"ב וקה"ר פ"א פסוק יא ובא"י ומ"ע פ' דרבי מוסיף אדר"ע וקמ"ל דיש שהן סמוכות אע"פ שהן רחוקות וא"נ דא"כ איפכא הוה ליה למימר הרבה פרשיות רחוקות וכי וסמוכות זו לזו ועוד דהלשון ורחוקות כרחוק מזרח ומערב משמע דקאי על ענין הפרשיות ולא על סודרן בכתוב: 6 כיוצא בו- חזור לדברי ר"ע ועיין מהר"ם ונראה דט"ס בדבריו וצ"ל כאשר הוא ברד"ף: 8 פלומפילון, שר צבא, עיין: Perles, Etymologische Studien, S. 11 12 ואומר- נראה דצ"ל ואומרים:

ואת כבודך | 14 וגו' רק ל | והכהן ד ח' | וגו' רק ל |

עמי (הושע א ט) ואומר והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר
 והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם (שם ב א) וכי מה ענין זה לזה משל למלך
 שכעס על אשתו שלח אחר סופר לבוא ולכתוב לה גט עד שלא בא הסופר נתרצה
 המלך לאשתו אמר המלך אפשר שיצא סופר זה מיכן חלוק אלא אומר לו בוא כתוב
 שאני כופל לה כתובתה לכך נאמ' כי אתם לא עמי ואו' והיה מספר בני ישראל כחול
 הים. כיוצא בו אתה אומר תאשם שומרון כי מרתה באלהיה (שם יד א) ואומר שובה
 ישראל עד ה' אלהיך (שם ב) וכי מה ענין זה לזה משל למה הדבר דומה למדינה
 שמרדה על המלך שלח המלך פולימרכוס אחד להחריבה היה אותו פולימרכוס
 בקי ומיושב אמר להם טלו לכם ימים ואם לאו הריני עושה לכם כדרך שעשיתי
 למדינה פלונית ולחברותיה ולהפרכיא פלונית ולחברותיה לכך נאמר תאשם שומרון
 כי מרתה באלהיה ואומר שובה ישראל. דבר אחר וישב ישראל בשמים במקום
 השמות לפי שהיו ישראל במדבר ארבעים שנה לא מקום זרע ותאנה ונפן ורמון באו
 ועשו מלחמה עם סיחון ועוג ונפלו בידן ונטלו כל מה שלהם. מלכות זו מתגאה
 ומשתחצת אין לה אלא ארבע מדינות שראויות למלכות ואלו הם אביא ואלכסנדריא
 וקרטיני ואנטוכיא ואלו היו להם ששים עיר וכולם ראויות למלכות שנאמר ששים
 עיר כל חבל ארגוב ממלכת עוג בבשן (דברים ג ד) >ובאו ישראל ועשו מלחמה
 עמהם ונפלו בידם ונטלו כל מה שלהם אבל< משנתמלאו ישראל בכזה התחילו
 מבזבזין את הכזה מקרעים כסות ומשליכים >מעקרין< בהמה ומשליכים לפי שלא היו
 מבקשים אלא כלי כסף וכלי זהב שנאמר וכל הבהמה ושלל הערים בווננו לנו (שם ז)
 באו וישבו להם בשימים במקום השמות באותה שעה עמדו עמונים ומואכים ובנו להם
 קילין מבית הישימות ועד הר השלג והושיבו שם נשים מוכרות כל מיני כסנין והיו
 ישראל אוכלים ושותים באותה שעה אדם יוצא לטייל בשוק ומבקש ליקח לו חפץ
 מן הוקנה והיתה מוכרת לו בשווי וקטנה קוראה לו ואומרה לו מבפנים בוא וקח לך
 בפחות והיה הוא לוקח הימנה ביום הראשון וביום השני. וביום השלישי אמרה לו

10 לכך וכי. עיין ילקוט הושע רמז תקי"ז: 12 השמות.
 סנהדרין קי, רבה פ"כ סכ"ב, תנחומא א' סט"ז, תנחומא ב'
 סכ"ה, פ"ז: 20 באותה וכי. בבלי סנהדרין שם וירושלמי
 שם כח ע"ד, רבה סכ"ג, תנח' א' ס"ח, תנח' ב' סכ"ז,
 פדר"א פמ"ז מ"א, פ"ז, ת"י: 21 כסנין. כ"ה גם בירוש'
 ות"י אבל בבלי כלי פשתן וכ"ה רבה ותנחומא א' וב':

2 ר"ה אלא משל | 3 ד שלח סופר אחד לכתוב | לבוא
 ולכתוב | מ לכתוב | מר גיטה, ל את גיטה | ד ועד |
 4 ל על אשתו | ל אמר לו | טר שיוצא | מ מאכן
 סופר זה | מ חלק | אלא | מ ח' | ד אמור, מ אמר |
 לון | ל ח' | טמ וכתוב, ל הכת' | 5 ט כתובה, מ על
 כתובה | ואומר | רק ד | בני ישראל וכי שובה ישראל
 שורה |א| מ ח' | 6 ל כיוצא בדבר | 7 ט אצל זה | ר משל למדינה | 8 ר פולימרגוס | אחד | ר ח', דל ואמר לו
 (ר ח') | ר פולימרגוס, ל פולימרכוס | 9 טלון | ל סגלו | ד מיס | ואם לאו | ל ואמ' לא, ט אם לאו | לכס | ר לך |
 10 ולחברותיה בפעם הא' | ר ולחברתה | ולהפרכיא וכי ולחברותיה | ט ח' | 11 ואומר | טלר | ח' | ל ישראל עד ה' אלהים
 וגו' | 12 ר הסוטות, ר"ה השיטות | ארבעים שנה | דל ח' | מ שנה יושבין לא | באו | ד בא | 13 ד בידו | זון | ל
 ח', ט זה | 14 ואלו הם | ט ח' | אביא | מ עכו | ט ואכסרדיא | 15 ר וקרטיני, מ וקרטיבני, ל וקרטיגנין | ט אלו,
 מר ולאלי | מ עיר כל חבל ארגוב וכולם | וכולם | ט ח' | 16 המוסגר טמ ליתא | לר באו ועשו מלחמה עם סיחון ועם עוג |
 17 ט ומשנתמלאו | ד מן הבזה | בבזה וכי מבזבזין | ל ח' | 18 דמ מבנים | את הבזה | ט ח' | מעקרין | כ"ה מ אבל ד
 ומקריעין, טלר מקריעין | היין | ל ח' | 19 וכל | טמר כל | 20 מ שטות, ר הסוטות | באותה שעה וכי כאהבם, שורה ט
 בעמוד הסמוך | ט מעתיק מגמ' חלק | 21 קילין | כ"ה בר"ה, מר קולין, דל מקולין | לר הושיבו | ל זונות נשים | ד
 ומוכרים | כסנין | ד בשמים, ר"ה סיגין | 22 בשוק | רק ר | מ חפץ והיתה זקנה מוכרת לו חפץ בשווי | 23 ר בשווי | לון | דר
 ח' | ל קוראה לו מבפנים ואומרת לו בוא | מר ואומרת | 24 הוא | מר ח' | מר ראשון וביום (מ ויום) שני | למר ובשלישי |
 מ אומרת |

היכנס לפנים וברור לך לעצמך אי אתה בן בית והוא נכנס אצלה והצרצור מלא יין
אצלה מיין העמוני ועדיין לא נאסר יינן של גוים לישראל אמרה לו רצונך שתשתה יין
והוא היה שותה והיה היין בוער בו ואומר לה השמיעי לי והיא מוציאה דפוס של פעור
מתחת פסיקיא שלה ואומרת לו רבי רצונך שאשמע לך השתחוה לזה והוא אומר לה
וכי לעבודה וזה אני משתחוה אמרה לו וכי מה איכפת לך אינו אלא שתגלה עצמך
5 לו והוא מתגלה לו מיכן אמרו המפעיר עצמו לבעל פעור זו היא עבודתו >והוורק אבן
למרקולים זו היא עבודתו< והיה היין בוער בו ואומר לה השמיעי לי ואומרת לו רצונך
שאשמע לך הנזר מתורתו של משה והוא ניזור שנאמר והמה באו בעל פעור וינזרו
לבושת ויהיו שקוצים כאהבם (הושע ט י) באחרונה חזרו לעשות להם מרויחים
והיו קוראות להם ואוכלים שנאמר ותקראן לעם לזבחי אלהיהם. רבי אלעזר בן
10 שמוע אומר כשם שאי אפשר לו למסמר לפרוש מן הדלת בלא עץ כך אי אפשר
להם לישראל לפרוש מן הפעור בלא נפשות. מעשה במנחם בן גובתא דאריח שהיה
מעגיל בחביות ובא עליו שרו של פעור שמט עליו את השפוד וברח והלך לו ובא
עליו בלילה שני אמר לו מנחם אף אתה מקללני נתיירא ממנו ואמר לו שוב איני
מקללך מעתה. שוב מעשה בסבטיא מאולם שהשכיר את חמורו לאשה גויה כיון
15 שיצתה לפתחה של מדינה אמרה לו המתן עד שתכנס לבית עבודה וזה שלה לאחר
שיצתה אמר לה המתני לי עד שאכנס ואעשה גם אני כדרך שעשיתה אמרה לו אפשר
אי אתה יהודי אמר לה ומה איכפת לך נכנס וקינח עצמו בחוטמו של פעור והיו כל
הגוים משחקים לו ואומרים מעולם לא עשה אדם אחד כיוצא בזה. שוב מעשה בשלמון
20 אחד שבא ממדינת הים להשתחוות לפעור אמר להם לעבדיו של פעור הביאו לי פר
אחד שאנו מקריבים לו או איל אחד שאנו מקריבים לו אמרו לו אין לנו נוקקים לו
כך אלא שתגלה עצמך לו גירה בהם סנגורדים והיו מפצעים את ראשיהם אמר להם

7 עבודתו סנהדרין פ"ז מ"ו: 9 מרויחים. עיין רש"י
עמוס ו: ז: 15 בסבטיא. סנהדרין ס"ד: 22 סנגורדים. העקר
כ"ג חילק. עיין: Kraus, Griechische und lateinische
Lehnwörter II, S. 309

1 [לך] מ' ח' | מ' אי אתה אלא בן בית | ד' והיה | אצלה |
דר' ח' | יין | ל' ח' | 2 מ' עמוני | דל' שעדיין | לישראל |
ל' ח' | 3 | היה | למר' ח' | מ' והיין | מ' אומר, לר' אמר |
דר' השמעני | מ' טפוס, ר' טופוס | 4 ד' פסיקין | לר'
אמרה | רבין | למר' ח' | והוא אומר | ד' ואומר, ל' | אומר
לה | ל' ח' | 5 מ' והיא אומרת | ר' ומה עכבת, ל' ומה אכפת | אינו | ל' איני מבקשת | והוא מתגלה לו | רק מ' | ד'
המפעיר, ר"ה מ' הפוער | עצמו | מ' ח' | דל' ח"ז עבודה (ל' עבודתו) | מ' עבודה שלו וכן בסמוך | המוסגר ד' ח' | 7 ר'
במרקולים | ל' הרי זה עבודתו | לר' היה | מ' אומר, ר' אמר, ל' והיה אומר | ר' השמעני | ר' א' לו, מ' והיא אומרת |
8 ל' מתורת משה רבך | והוא ניזור | ר' ח' | והמה וכי פעור | רק ר' | 9 ל' שקוצים באהליהם | ל' מוריחין | 10 ד'
קוראים | מר אליעזר | ט' א"ר אלעזר | 11 לו | דל"מ ח' | ל' כשם שאיפשר . . . איפשר | בלא עץ | ר' מן העץ |
12 להם | דל' ח' | ט' להו | דט' בפינתם | בן גובתא | ר' מגובתא, מ' בר גובתא | ט' גבתא | טמ דאריא | 13 טלמ מעגל |
ט' לבא | ד' ושטט | לו | ט' ח' | מ' בא | 14 מ' בליל | ר"ה השנית, ל' השני | לו | ל' ח' | מנחם | רק מ' | נתיירא
ממנו ואמר | כ"ה מ' אבל ש"ג אמר | 15 פ"ז בסרבטא, ירושלמי בסובתה מאולם, בבלי סנהדרין ס"ד. סבטא בן אלם | מר'
חמורו לגויה אחת | לאשה | ט' ג' אחת | 16 טמ' שאכנס | לבית ע"ז | טל' לע"ז | שלה | ט' ח' | לאחר שיצתה | ט'
ומשיצתה | 17 המתני לי | ט' המתנינו, מר' המתן | גם אני | רק מ' | מ' כאשר עשית | 18 אין | ד' ח' | א"ל וכי לך | רק
ט' | עצמו | טל' ח' | והיו וכי לו | ט' ח' | 19 לו | מר' עליו | ל' ואמרו לו, ט' אמרו לו | מעולם | רק ר' | אחד | טל'
מ' ח' | ר' אדם עבודה כיוצא בה | בזה | ט' ג' והיו משחקין עליו | 20 לעבדיו של פעור | רק מ' | לו | רק ט' | ר' פר
או איל שאנו | 21 טמ' שאנו מקריב (מ' מקריבו) לו | או איל וכי לו | מר' ח' | שאנו מקריבים לו | ט' ח' | לו בפעם
הד' | טמ' לך | 22 ר' לכך | אלא | מ' ג' עד | ר' אלא לשתגלה | מ' גער בהם וגירה, לר' והיה גירא | בהם | ל' להן |
ר' סנגורדין, למ' סנגורדין שלו (ל' ח') | ט' הסגלרין, ירושלמי סניגורים | מ' מפצעות |

או לכם ולטעותכם באותה שעה ויחר אף ה' בישראל: ויאמר ה' אל משה קח את כל ראשי העם והוקע אותם לה' נגד השמש <אמר לו הושב ראשי העם> דינינם ויהיו צולכים את החטאים נגד השמש.

5 ויאמר משה אל שופטי ישראל הרגו איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור בא לו שבטו של שמעון אצל זמרי אמר לו הרי אתה יושב שלווה ואנו נדונים בהריגה עמד ובינם עשרים וארבעה אלף משבטו וכא לו אצל כובי אמר לה השמיעי לי אמרה לו איני נשמעת אלא לגדול שבכם שהוא כיוצא במשה רבך אמר לה אף אני רב השבט ולא עוד אלא ששבטי גדול משבטו שאני לשני והוא לשלישי. אחזה בידו והעבירה באמצע כל ישראל שנאמר והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל והמה בוכים פתח אהל מועד נענה פנחס באותה שעה ואמר אין אדם כאן שיהרוג ויהרג היכן הם אריות גור אריה יהודה (בראשית מט ט) הן גור אריה (דברים לג כב) התחיל צווח כיון שראה שהיו הכל שותקים עמד מתוך סנהדרין שלו ושמש את הרומח והניחה בפונדתי והיה מסתמך במקלו והולך אמרו לו פינחס להיכן אתה הולך אמר להם אין לוי גדול משמעון בכל מקום <מצינו שמעון גדול מלוי> אמרו הניחו לו ויכנס התירו פרושים את הדבר כיון שנכנס עשה לו המקום ששה נסים. גם ראשון שדרבן לפרוש זה מזה ודבקן המלאך זה בזה. גם שני שסתם המלאך את פיהם ולא היו יכולים לדבר. גם שלישי שכיון הרומח לתוך זכרות שלו ולתוך נקבות שלה והיו הכל רואים את זכרות שלו בקיבה שלה בשביל הנוקרנין שלא יהו אומרים <לא היתה שם טומאה> אף הוא נכנס לעשות צרכיו. גם רביעי שלא נשמטו מן הרומח אלא עמדו במקומם. גם חמישי שהגביה המלאך פתח שקוף כדי שיראו על כתיפו. גם ששי שהיה המלאך מחבל לפניו ויוצא כיון שיצא וראה פנחס את המלאך שהיה מחבל בעם יותר מדאי השליכן לארץ ועמד ופלל שנה ויעמוד פנחס ויפלל ותעצר המגפה ותחשב לו לצדקה (תילים קו ל).

3 דינינם - ירושלמי שם, בבלי סנהדרין לה, רבה סכ"ג, תנחומא א' ס"ט, תנחומא ב' סכ"ה, פ"ז ות"י: 6 ובא לו וכי. עיין כל הענין במקומות הנרשמים לעיל ובבלי סנהדרין פב: 17 לדברי ר"ל לצווח ועיין לשון הירושלמי והרבה ומ"א ות"י ובבלי:

1 מ חבל לכם | ד ולטעותכם ונ' ויצמד ישראל | טלך חרה | מ שלט חרון אף | ויאמר וכי שנאמר שורה ט | ט ח' | אל משה | מ ח' | קח | ר ג' | לך | 2 כל | מ ח' | והוקע וכי השמש | ד ר ח' | מ וגו' | המוסגר רק מ | 3 דל והיו | דלר חטאים | בגו | ל ח' | דמ כנגד | 4 איש | ל ח' | 5 אמר לו | ד ח' | ל אמרו לו | דל בשלוח.

מ שלוי | 6 לר בא | דר השמע | 7 לגדול שבכם | למר לאדם גדול | שהוא | דל ח' | מ שהוא כמשה | במשה | ד כמשה | ר רוב, מ ראש | 8 השבט | ד ג' כמו כן ונשמעה לו, ל ג' ונשמעה לו | ששבטין ד שאני | ל תפסה בידו, ר"ה תפסה בבגדויתה והביאה אצל משה | 9 והעבירה | ר והחזירה, ד והעמידה | אל | ל את | 11 באותה שעה | ר ח' | ל אין בן אדם כן שיהרוג | טמר כאן אדם | ט שיהרוג זמרי היכן | ל היכיהו אריות | 12 ט לצווח, מר וצווח | טל מר שהכל שותקין | 13 ט סנהדרין, למר סנהדרין | ושמש וכי הדבר שורה טו | ט ח' | ד והניחו | 14 פינחס | מ ח' | ל גדול משבט שמעון | 15 המוסגר דל ח' | מ שמעון | דר אמרו לו הניחו לי (ר ח') ויכנס | ר והתירו | 16 ט הקב"ה | ד נסים ששה | ל עשרה נסים | לר ובא מלאך ודבקן | 17 ר פיהם המלאך | 18 טמר בתוך | ר הזכרות | מ ובתוך, טר בתוך | נקבות | למר קיבה | את זכרות וכי שלה | ט ח' | לר הזכרות | 19 הנוקרנין | כ"ה גם בר"ה, ט הנקריבין, ל הנוקרנין, ט התיקרנין | המוסגר רק ד ופ"ז | 20 גם רביעי וכי | ר גם חמישי קודם גם רביעי, ט כאן סדר אחר לגמרי גם ד' שנארך חנית של רומח עד שנכנס בשני גילמים ויצא למעלה. ה' שנתחזק ורועו של פינחס. ו' שלא נשבר הרומח. ז' שלא ירד דמו על ידו של וכי (לשון ט בעצמו). ח' שלא מתו והן בידו שלא יטמא. ט' שדרך העליין להיות תחתון ברומח ונעשה גם ונהפך זמרי וכי | 21 ר שיגביה | מ המשקוף | כדן | ר כיוון | 22 מר כיוון שראה | מ פינחס מלאך | בעם | רק | ל | מ מיד השליכן | ל והשליכן | 23 ל צדקה | לצדקה | ר ג' כאן בא לו שבטו של שמעון וכי אמר לו וכי וכי

ועוד ששה נסים אחרים נעשו לו, גם שביעי שנארך חנית של רומח עד שנכנס בשני גולמים ויצא למעלה. גם שמיני שנתחזק ורועו של פינחס. גם תשיעי שלא נשבר הרומח. גם עשירי שלא ירד מדמם על פנחס שלא יטמא. גם אחד עשר >שלא מתו והן בידו שלא יטמא. גם שנים עשר< שדרך העליון להיות תחתון על הרומח ונעשה גם ונהפך ומרי על כובי כשעת מעשה וראום כל ישראל וחייבום מיתה בא לו שבטו של שמעון אצל שבטו של לוי אמר לו וכי בן בתו של פוטי הזה מבקש לעקור שבט אחד מישראל וכי אין אנו יודעים בן מי הוא כיון שראה המקום שהכל מזוללים בו התחיל מייחסו לשבח שנא' פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל כהן בן כהן קנאי בן קנאי משיב חימה בן משיב חימה השיב את חמתי מעל בני ישראל. לכן אמור הנני נותן לו את כריתו שלום, מלמד שעמדו ממנו בכנין ראשון שמונה עשר כהנים גדולים >אבל בכנין אחרון עמדו ממנו שמונים כהנים< ובשכיל שהיו שוכרין אותה בדמים התחילו שנותיהם מתקצרות. מעשה באחד ששלח ביד בנו שתי מדות של כסף מלאות כסף ומחוקיהם כסף שוב מעשה באחד ששילח ביד בנו שתי מדות של זהב מלאות זהב ומחוקיהם זהב אמרו כפה סייה את המנורה. והיתה לו ולורעו אחריו ברית כהונת עולם, אלו עשרים וארבע מתנות כהונה שניתנו להם לכהנים: תחת אשר קנא לאלהיו, תחת אשר הערה למות נפשו (ישעיה נ"ב): ויכפר על בני ישראל, לכפר לא נאמר כאן אלא ויכפר על בני ישראל שעד עכשיו לא זו אלא עומד ומכפר עד שיחיו המתים (סליק פיסקא)

מישראל כיון שראה מקום שהיו מזוללין וכי לשבח פינחס וכי אהבה נס ד' וכי' 1. מ שנתארך | ל לשני | 2 נס | ר ח' | מר נתחזק | מ הורע של פינחס | נס בפעם הב' רק מ וכן בסמוך | 3 המוסגר ד ליתא | והן בידו | ל ח' | 4 להיות | דל להמית | ד התחתון | על הרומח | מ ח' | לר ברומח | 5 דלר בשעת | וראום כל ישראל | ד ח' | ט ורואין. מ נראו | טמ שחייבין | בא וכי ישראל שורה | ח' | בא עד שה' | ט ח' | בא לו | דל באו | 6 מ אצל לוי | אמר לו | ד ח' | הוה | דל היה | 7 ל מישראל אמר לו כי אין וכי' | למ אלא כיון | למ שהיו מזוללים | בן | ל אותו | ל התחילו | 8 דל בשבח | שנא' | ל ח' | אלעזר | מ מסיים כאן פ' בלק ומתחיל פ' פינחס | השיב וכי' ישראל | ל ח' | 9 ר פינחס כהן וכי' | 11 שמונה עשר | ל שמנה | כהנים גדולים | טל מר כהנים נביאים | המוסגר ד ח' | ט ובכנין שני שמונים | ר עמדו יותר ממ' כהנים | לר כהנים נביאים | 12 שוכרין כ"ה מ אבל דמר מוכרין, ל מוכרין, בויקיר משכירין | ד אותו | מתקצרות | מ ג' לכך שנינו שמונה עשר בבית ראשון ושמונים בבית שני ופנחס ואלעזר הרי מאה ועיין מהר"ם | מעשה וכי' המנורה | טמ ח' | 13 מדות וכי' | ל מנורות של זהב וחוקיהם זהב אמרו כפה וכי' | ר וחוקיהן וכן בסמוך | ד ומחוקיהן זהב | 14 מלאות זהב | ד ח' | ל שיח | 16 כהונה | ר ח' | כהונה וכי' לכהנים | ט ח' | להם | דל ח' | לאלהיו | ד ג' ויכפר על בני ישראל | 17 ויכפר עד שה' | מ ח' | ויכפר וכי' | כ"ה בפ"ו אבל דטלר לכפר (ט וכפר) על בני ישראל לא נאשר וכי' | כאן | ט ופ"ו ח' | 18 פיסקא | ר ג' ח' ברייתות:

6 וכי וכי' במ"ע מגיה וגורס לקמן אחר מעל בני ישראל וכי אין אנו יודעים בן מי הוא אלא כיון שראה המקום שהכל מזוללים בו התחיל מיה' כהן וכי' וכי' 9 בן קנאי בן לוי שקנא בעבור דינה ר"ה. אבל בפ"ו פ' משבטו של לוי שקנא על מעשה עגל: 11 כהנים עיין ירושלמי יומא לח ע"ג ובבלי שם ט. ויקר פכ"א ס"ט ופסדר"כ פכ"ז דף קעו. ובתוספ' יומא שם ד"ה ולא, ותוספ' ישנים שם, ותוספ' זבחים קא: ד"ה ואידך, ובס' הישר לר"ת ס' רע"ו, ובפ' המיזח לרש"י ד"ה א' ח' ל"ו ורשב"ץ ח"ג ס' קל"ה ועיין ח"ג ולפי רוב הנוסח' המספר י"ח וכן הוא בספר קדמוניות היהודים ליוסף הכהן ובסדר עולם זוטא עיין בספ' אהבת ציון ירושלים יומא דף ה: 13 שוב מעשה באחזי צ"ל ועמד אחר הגר"א, וכ"ה בפסדר"כ שם, ובויקיר ועמד אחד, ובירושלמי שם ובא אחר, ואולי התחיל בשוב מעשה הספור דמנורה וסיח ונשמט באשמת המעתיקים: 14 כפה עיין פסדר"כ פ"ד דף קכב שם מסופר המעשה מאשה אחת שכיבדה לדיין מנורה והלך בעל דין שלה ושלח לדיין סיח, ועיין שבת קטז: ובציונים לעיל: 16 נפשו. נראה דדרשו כל הענין על פינחס והברייתא קטיעא, מ"ע: 18 המתים פיר"א פמ"ז:

פ נ ח ס

(קלב) וידבר ה' אל משה לאמר לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות, הכל במשמע כהנים לויים וישראלים גרים נשים ועבדים מומטום ואנדרוניטום במשמע. כשאמר ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל (במדבר יח כ) יצאו כהנים. בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה (שם כד) יצאו לויים. לשמות מטות אבותם ינחלו יצאו גרים ועבדים. איש לפי פקודיו יותן נחלתו יצאו נשים מומטום ואנדרוניטום. רבי יאשיה אומר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ שנאמר לשמות מטות אבותם ינחלו הא מה ת"ל לאלה תחלק הארץ מפני נשים מפני קטנים. רבי יונתן אומר לכאי הארץ נתחלקה הארץ שנאמר <אלה פקודי בני ישראל שש מאות אלף ואלף וכתוב> לאלה תחלק הארץ ומה תלמוד לומר לשמות מטות אבותם ינחלו שינה הכתוב נחלה זו מכל נחלות שבתורה שבכל נחלות שבתורה חיים יורשים את המתים וכאן מתים יורשים את החיים. רבי אומר משל למה הדבר דומה לשני אחים כהנים שהיו בעיר לזה בן אחד ולזה שלשה בנים יצאו לגורן זה נטל סאה ואלו נטלו שלשה סאים והוליכו אצל אבותיהם וחזרו וחלקו בשוה <כיוצא בו אתה אומר בכאי הארץ זה נטל בית סאה ואלו נטלו ג' בית סאין וחורישו את אבותיהם> וירשו מתים את החיים וחזרו וחלקו בשוה. רבי שמעון בן אלעזר אומר זה נטל חלקו וחלק אביו וזה נטל חלקו וחלק אביו נמצאת מקיים לאלה תחלק הארץ בנחלה ונמצאת מקיים לשמות מטות אבותם ינחלו.

(קלב) 1 ד פנחס בן אלעזר | וידבר וכו' לאמר. דר' ח' | לאמר] מ ח' | 2 כהנים וכו' | ד ישראל כהנים ולויים גרים וכו' | וישראלים] ל ח', מ וישראל | גרים] ר ח', מ וגרים | ד וטומטום | 3 טל במשמע, ר כמשמעו | כשאמר] רק ט | 4 דטל ובתוך | ד אבותם תנחלו | 5 יותן נחלתו] דלמר ח' | נשים] ט ג ועבדים | ר' יאשיה עד סה"ד] ט ח' כאן ואיתא יהושע רמז כ"ז | 6 ינחלו] מ ח', ד תנחלו | הא] רק מ | 7 מר ומפני | טל וקטנים | קטנים] מ עבדים | 8 המוסגר ד ח' | וכתוב] טלר ח' | לאלה וכו' הארץ] ל ח' | 9 ינחלו] ד ח' | הכתוב] ד המקום | 10 למ נחלות שבעולם | מ שבכל הנחלות חייך | טלר שכל | ר כאן יורשין מתים את החיים | ל כאן המתים | 12 ולזון] ל ולשני | ט נוטל... נוטלין וכן בסמוך | 13 והוליכו וכו' | דר וחורישו את אבותיהם | המוסגר דר ח', מ ח' מן כיוצא בו עד בשוה וכאשר הוא בפנים כן הוא ל וברשב"ם ב"ב ק"ו | 14 בית] ח' ברשב"ם וכן בסמוך | 17 ינחלו] ד ג' פ', מ ח', ד תנחלו |

יונתן ועיין בלשון התוספתא לפי שלא נתנה וכו' ובמנחת בכורים רוצה להגיה דנשמת קודם לזה שם התנא ומאמר דפליג את"ק ור"א ולדעת א"צ: 17 ינחלו. חסרון הניכר בכאן ויש להשלים בקל ע"פ המקומות המובאים לעיל וס"ל לרשב"א דלא לו ולא לו נתחלקה:

(קלב) 1 וידבר. נמשכתי בחלוק הפרשיות אחר רוב הג' אבל מתוספות יומא ט ד"ה לעיל משמע דהפרשה מתחלת לעיל קודם לכן אמור, ועיין מ"ע: 2 ואנדרוניטום. לעיל פ' ק"ט: 7 נשים. כדו נסבה דכבר אימעוט לעיל א"י וג' רשב"ם ב"ב ק"ו. מפני כשרים וקדושים כלומר להוציא רשעים כמו מרגלים ומתלוננים: 15 בשוה. תוספתא ב"ב פ"ו ח' וט', וירושלמי שם טז ע"א, ובבלי ק"ו, ותוספ' שם ד"ה ומחזירין, וברש"י על התורה כאן, ונראה לפרש דרבי יאשיה ורבי יונתן תרווייהו ס"ל דליוצאי מצרים נתנה הארץ ולא פליגי אלא באיזה אופן נתחלקה ותרווייהו ס"ל דלשבטים נתחלק לענין שיטול כל שבט חלקו בט"א אבל לא היו החלקים שוים ואע"ג דחלקו בגורל כי הגורל לא בא אלא לברר המחזו (כדעת הראב"ד הביאו בש"מ ב"ב ק"ו). ור"י ור"י בהא פליגי דלר' יאשיה לפי מנין היוצאים נתחלקה הארץ ושבט שהיה מרובה ביציאתו ממצרים נטל חלק גדול משבט המועט ולר' יונתן לפי מנין הבאין נתחלקה אבל לא שיהא כל אחד מבאי הארץ וזכה בחלקו רק אחר שהוברר כמה מגיע לשבט לפי מנין הבאים חזרו וחלקו נחלת השבט לפי מנין היוצאים וכל אחד מן היוצאים חוריש חלקו ליוצאי חלציו ולפ"ו המשנה דבגט צלפחד נטלו שלשה חלקים חלק צלפחד שהיה מיוצאי מצרים אפשר לפרש אליבא דכ"ע משום דגם ר' יונתן מודה דבאי ארץ לא זכו אלא מיוצאי מצרים וצ"ע אמאי נקטו בפשיטות בגמרא דתנן סתמא דלא כרבי

לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעיט נחלתו, הרי שיצאו עמו עשרה בנים ממצרים ובכניסתן לארץ נמצאו חמשה קורא אני עליו לרב תרבה נחלתו הרי שיצאו עמו חמשה בנים ממצרים ובכניסתם לארץ נמצאו עשרה קורא אני עליו ולמעט תמעיט נחלתו: איש, יצאו נשים טומטום ואנדרונינום: לפי פקודיו, מלמד שלא נתחלקה ארץ ישראל אלא לכל שבט ושבט לפי מה שהוא וכן הוא אומר וידברו בני יוסף את יהושע וגו' אני עם רב עד אשר כה ברכני ה' מהו אומר ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה ובראת לך שם בארץ הפרזיו והרפאים כי אין לך הר אפרים (יהושע יז יד-טו).

10 יותן נחלתו, שומע אני מעורבכים ת"ל אך בגורל אי בגורל שומע אני בינו לבין עצמו ת"ל על פי הגורל תחלק נחלתו שומע אני בינו לבין עצמם ת"ל על פי ה' (שם יט ג) מניד שלא נתחלקה ארץ ישראל אלא ברוח הקודש ועל פי המקום.

15 אך בגורל, יצאו כלב ויהושע וכן הוא אומר ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה (שופטים א כ) ואומר ויתנו בני ישראל נחלה ליהושע בן נון בתוכם על פי ה' נתנו לו את העיר אשר שאל את תמנת סרה (יהושע יט מט-ס): לשמות מטות אבותם, יצאו גרים ועבדים:

על פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט, מניד שלא נתחלקה ארץ ישראל אלא בשמיון בית כור כנגד בית סאה ובית סאה כנגד בית כור (סליק פיסקא)

1 ד תרבו, ועיין בתרגומים | נחלתו וכו' נחלתו | מ
 ח' | ולמעט וכו' נחלתו | ר ח' | דל הרי שהיו (ל שהיה)
 לו בשעת יציאת מצרים חמשה בנים ובכניסתו לארץ
 עשרה | 2 עליון | ד ל ח' | ד ט ל למעט תמעיט
 נחלתו | נחלתו | מ ג' ולמעט תמעיט נחלתו | ל הרי
 שהיו לו בשעת יציאתן ממצרים | 3 עמו מ ח' | ד
 ל עשרה ... חמשה | ד ט ל עליו (ר עליהם) לרב תרבה
 (ד תרבו) נחלתו | 4 נחלתו מר ג' לרב תרבה נחלתו וכבפנים
 כ"ה ברמב"ן ורשב"ם ב"ב קיח. ותוספ' שם ורמב"ן עה"ת |
 ד יצאו עבדים ונשים וטומטום | לפי פקודיו | ר ח' | מ
 איש לפי | מר נתחלקה | ט הארץ אלא | 5 ושבת | מ
 ח' | מ יהושע לאמר וגו' | 6 וגו' | ד ואומר, ל וגו' ואומר |
 אני וכו' ה' | טמר ח' | ל אנכי, במקרא ואני | אשר | ל
 ח' | מהו אומר | טמ ח', ד ואומר, ל וכן הוא אומר | ט
 יהושע להם זה עם, ר ויאמר יהושע לא אם וכו' | אליהם | ד
 ל להם | אתה | ד אתם | 9 מ בערבוביא, פ"ז מעורבים |
 אך | רק מ ור"ה | ד יכול שומע | ר"ה בינם לבין עצמם |
 10 ת"ל וכו' | ר ת"ל על פי נחלתו הגורל תחלק נחל מגיד, מ
 ת"ל על פי הגורל: נחלתו אי נחלתו שומע אני בינו לבין
 עצמן ת"ל הגורל מלמד, ד ת"ל על פי נחלתו וכו' | שומע
 וכו' ה' | טל ח' | 11 ועל פי המקום | רק ט | 12 אך | ל
 ח' | בגורל | רק מ | ר"ה טמר יהושע וכלב | 13 ד
 נחלתם | בתוכם | טמ ח' | 16 בין רב למעט | רק ר"ה |
 מגיד | ר ח', מ מלמד | 17 בשמיון | מ בשומא, ט שמין,
 ר בשימון, ל בשמות | סאה | ר מאה וכן בסמוך |

4 נחלתו. מדמ"פ לקמן הכתוב דאיש לפי פקודיו לענין השבטים
 משמע דכאן מיידי לענין סדר החלוקה בין אנשי השבט
 בעצמן ואע"ג דלכאורה איפכא מסתברא ועיין בת"י ועפ"ז
 תתבאר היטב קושיה הגמרא שם ק"ו: שנדחקו בה המפרשים
 דבשלמא לר' יאשיה אע"ג דכבר שמעינן מן לשמות מטות
 אבותם והארץ נתחלקה בין השבטים לפי מנין היוצאין
 אצטריך לאשמעינן דסדר הזה נהג ג"כ לענין בני השבט
 דבית אב שנתרבה או נתמעט לא יטול כפי מנין הנכנסין
 רק כפי מנין היוצאין אבל לר' יונתן הרי כבר שמעינן סדר
 הירושה לשבטים לפי מנין הנכנסין מן לאלה תחלק הארץ
 הארץ וסדר החלוקה בין אנשי השבט לפי מנין היוצאין מן
 לשמות מטות אבותם דהרי זהו בעצמו ענין החזרה וא"כ
 קרא למה לי: — ואנדרונינום. עיין לעיל: 7 אפרים:
 ב"ב קיח. וקכא: ורש"י ורמב"ן עה"ת ורא"ם: 9 מעורבבים.
 דשקל כל שבט מאי דבעי, ר"ה וראיה לפי זה לעיל פיסקא
 קטו: 11 המקום. הו"ר נראה דג' בילקוט כג' הדפ' ופי' לבין
 עצמו שהשבטים לא היו שם בשעת הגורל רק הכתן ע"כ
 למד מן נחלתו דהשבט יהיה שם ופי' בינו לבין עצמן
 דהשבטים יהיו שם ולא הכתן והגרא"א מגיה שומע אני ע"פ
 עצמן ת"ל על פי מגיד שנתחלקה א"י ברוח"ק שומע אני
 בינו לבין עצמן ת"ל תחלק נחלתו ור"ה נראה ג"כ דג' בתחלה
 בינו לבין עצמן ולא ג' שומע אני וכו' ע"פ ה' לבסוף וכן
 ליחא בילקוט וכו"ל ואולי נשתרבב כאן מלמטה וראוי להיות
 לקמן שורה יג ויתנו וכו' בתוכם שומע אני בינו לבין עצמן
 ת"ל ע"פ ה' נתנו לו וכו' פ' אף דלא היה בגורל אבל היה
 ברוח"ק, ועיין ב"ב קכב: 12 יצאו. מכאן משמע דלא בלבד
 השבטים אלא אף אנשי השבט נטלו חלקם בגורל, עיין בבא
 בתרא שם קכא: וקכב: 15 ועבדים. לעיל דף קעד: 17
 כור. בבא בתרא שם קכב:

(קלג) ותקרבנה בנות צלפחד, כיון ששמעו בנות צלפחד שהארץ מתחלקת לשבטים לזכרים ולא לנקבות נתקבצו כולן זו על זו ליטול עצה אמרו לא כרחמי בשר ודם רחמי המקום בשר ודם רחמי על הזכרים יותר מן הנקבות אבל מי שאמר והיה העולם אינו כן אלא רחמי על הזכרים ועל הנקבות רחמי על הכל שנאמר <נותן לחם לכל בשר וגו' (תהלים קלו כה) נותן לבהמה לחמה וגו' (שם קמו ט) ואומר > טוב ה' לכל ורחמי על כל מעשיו (שם קמה ט).

בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה, מגיד הכתוב שכשם שהיה צלפחד בכור כך היו כולן בכורות וללמדך שהיו כולן זכאות בנות זכאי שכל מי שמעשיו סתומים ומעשה אבותיו סתומים והכתוב מייחסו לשבח הרי זה צדיק בן צדיק וכל מי שמעשיו סתומים ומעשה אבותיו סתומים והכתוב מייחסו לגנאי הרי זה רשע בן רשע. ר' נתן אומר בא הכתוב ללמדך שכל צדיק שגדל בחיק רשע ולא עשה כמעשיו להודיעך כמה צדקו גדול שגדל בחיק רשע ולא עשה כמעשיו. וכל רשע שגדל בחיק צדיק ולא עשה כמעשיו להודיעך כמה רשעו גדול שגדל בחיק צדיק ולא עשה כמעשיו. עשו גדל בין שני צדיקים בין יצחק ובין רבקה ולא עשה כמעשיהם עובדיה גדל בין שני רשעים בין אחאב לאיזבל ולא עשה כמעשיהם ונתנבא על עשו הרשע שגדל בין שני צדיקים בין יצחק לרבקה ולא עשה כמעשיהם שנאמר חזון עובדיה כה אמר ה' אלהים לאדום (עובדיה א א).

למשפחות מנשה בן יוסף, כשם שחיבב יוסף את ארץ ישראל כך יוצאי חלציו חיבבו את ארץ ישראל.

ואלה שמות בנותיו מחלה נועה וחגלה ומלכה ותרצה, או כל הקודם במקרא קודם כמעשה ת"ל ותהינה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונועה בנות צלפחד (במדבר לו יא) מלמד שכולם שקולות זו בזו.

ותעמודנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן, מגיד הכתוב שלא עמדו אלא בשנת הארבעים בשנה שמת בה אהרן שנאמר ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וימת שם בשנת הארבעים (שם לג לח).

(קלג) 6 מעשיו. תנחומא א' נצבים ט"ב ותנחומא ב' שם ט"ה. עיין ת"י: 8 בכורות. מן הכתובים בעצמן פרשה כו כט וכי' משמע כן חוץ מחפר דנראה דהיה שלישי לגלעד, עיין רד"ף: 9 סתומים. מגילה טו. וס"ז ונראה דס"ל דצלפחד אינו מקושש: 11 שכל. נראה דצ"ל כל. ור"ן פליג וס"ל דלפעמים הכתוב מייחס צדיק בן רשע להודיע גדול צדקו: 17 לאדום. סנהדרין לט: 18 יוסף. דאמר והעליתם וכי', ועיין רש"י: 22 שקולות. עיין ב"ב קכו. כריעות כה. תוספתא שם פ"ד ט"ו, ריש מכילתא, ס"ז ופ"ז כאן:

(קלג) 2 לשבטים לזכרים] כ"ה מ, אבל דמר לשבטים, פ"ז ל לזכרים | טמר אבל לא | ר זו לזו, מ זו אצל זו | 3 המקום] לר ב' רחמי | 4 אלא וכי' הנקבות] ר ח' | רחמי בפעם הא' | רק ל | ל הנקבות ועל הכל | 5 המוסגר ד ליתא, ולשון הפ"ז שני טוב ה' לקיוו לנפש תדרשנו ואומר טוב ה' וגו' | נותן לחם לכל בשר וגו' | מ ח' | 6 ורחמי וכי' מעשיו] טמר ח' | 7 טמר שצלפחד היה | 8 מר כלם היו | טר ללמדך | כלן בפעם הב' | רק מ | ט ד בני | שכל ד, ש"ג וכל | 9 ד מעשה | 10 ד הכתוב | 11 בא] ד ח' | ד כת' ולימדך | ד צדיק וצדיק | ד להודיע וכן בסמוך | 12 כמה וכי' להודיעך שורה יג] ל ח' | צדקן] ד צדיק | וכל וכי' להודיעך וכי' כמעשיו שורה יג] ט ח' | 13 ד להודיע | רשעו] ד רשע | 14 עשו וכי' כמעשיהם] ר להודיעך כמה רשעו גדול שגדל בחיק צדיק ולא עשה כמעשיו | מ עשו שגדל | מ צדיקים ולא למד ממעשיהם | 15 ד ואיזבל | הרשע] ד' ח' | שגדל וכי' כמעשיהם] ט ח' | 18 ט לר שכסם | ר כך יצאו מחלציו שחיבבו | ד'ל כך חיבבו את בנות צלפחד (ל' ג' שהיו יוצאי חלציו חבבו את א"י) | 20 ד ואלה בנות צלפחד מחלה | לר ונועה | ד'ל חגלה | אן טמ יכול | כל] ט ח' | 21 מ למקרא הוא קודם למעשה | ל ותהיין | מ מחלה ונועה וגו' מלמד | ותגלה] ד חגלה | 23 ולפני וכי' הכהן] רק מ | 24 בשנה] ט שנה, ל בשנת | ד על

לפני משה ולפני אלעזר הכהן, אם משה לא היה יודע אלעזר היה יודע
אלא סרס את המקרא ודרשהו דברי ר' יאשיה אבא חנין אומר משום ר'א בבית
המדרש היו יושבין ובאו ועמדו לפניהם.

אבינו מת במדבר, ר' עקיבא אומר נאמר כאן מדבר ונאמר להלן מדבר
מה מדבר האמור כאן צלפחד אף מדבר האמור להלן צלפחד.

והוא לא היה בתוך העדה זו עדת מלנינים, הנועדים על ה' זו עדת מרגלים.
בעדת קרח זו עדה של קרח, כי בחטאו מת שלא החטיא אחרים עמו, ובנים לא
היו לו שאלו היה לו בן לא היינו תובעות.

למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו, ר' יהודה אומר נאמר כאן שם ונאמר
להלן שם מה שם האמור להלן נחלה אף שם האמור כאן נחלה, ומה שם האמור
להלן זרע אף שם האמור כאן זרע.

כי אין לו בן למה נאמר והלא כבר נאמר ובנים לא היו לו מה ת"ל כי אין
לו בן מגיד שהיו חכמות ודורשות הא אם היה לו בת בן לא היינו תובעות.

תנה לנו אחווה בתוך אחי אבינו, ר' נתן אומר יפה כח נשים מכה אנשים
אנשים אומרים נתנה ראש ונשובה מצרימה (כמדבר יד ד) ונשים אומרות תנה לנו
אחווה בתוך אחי אבינו.

ויקרב משה את משפטן לפני ה', אמר ר' חדקא שמעון השקמוני היה לי
חבר מתלמידי ר' עקיבא ואמר יודע היה משה שהבנות נחלות על מה נחלקו אם
יירשו בראוי כבמוחזק ואם לאו ראויה היתה פרשת נחלות שתאמר על ידי משה
אלא שזכו בנות צלפחד שנאמרה על ידיהן לכך מגלגלים זכות על ידי זכאי וחובה על
ידי חייב (סליק פיסקא)

(קלד) ויאמר ה' אל משה לאמר כן בנות צלפחד דוברות, יפה תבע
בנות צלפחד שכך כתובה פרשה לפני במרום אשרי אדם שהמקום מודה לדבריו

1 הכהן ל ג' ולפני הנשיאים | אם זכר קרח שורה ז' מ
אינו מעתיק רק מציון כדלעיל | אם מ אי | ז אלעזר
היאך היה | 2 אבא ל אמ' | אומר ל אמ' ר א' | מ
חנן משום ר' אליעזר אומר | 3 יושבין | רק ר | 5 לר להלן
... כאן | להלן ד כאן | 7 עדה | טר עיתו | ל עדת קרח | ד
את אחרים | 8 ט דאלו, דל שאם | היה לו בן | כ"ה מ
אבל ד היתה לו בן, ט"ל היתה (ט"ל היה) לו בת בן (ל
ובן) | מ היו | 9 מתוך משפחתו מ ח' | פ"ו ונאמר להלן
יקום על שם אחיו המת מה להלן בנחלה אף כאן בנחלה |
10 ל מה זכר להלן זרע אף זכר זרע ומה שם זכר להלן
נחלה זכר כאן נחלה | ד כאן זרע (וזה לא) | 11 להלן זרע
זכר | מ כאן זרע זכר להלן זרע | 12 מה ת"ל ר למה
נאמר | 13 מגיד ד ח' | ודורשות ד, ש"ג דורשות |
בת | פ"ו למר ח' | 14 בתוך אחי אבינו | רק ד | ר הנשים |
15 ט נשובה | מ מצרים | 16 בתוך אחי אבינו | רק ד |
18 מ ואומר | נחלות | ט יורשות | ל ועל | 19 יירשו |
למ יורשות | ד כראוי | מ בראוי לבא | מ או לאו |

3 לפניהם- לעיל פיסקא סח וק"ג, ב"ב קיט, תנחומא א' וב'
כאן, מ"א, ת"י וס"ז: 5 צלפחד- עיין ס"ז: 6 זו זכר-
בבבא בתרא קי"ח: הג' בתוך העדה זה עדת מרגלים הנועדים
על ה' אלו מתלוננין, ולכאורה משמע דמתלוננים היינו אלו
שכתב בתן לאחר חזרת המרגלים וילוני על משה זכר (במדבר
יד ב) אבל בגמרא שם פ' מתלוננים שבעדת קרח ולשון
הפ"ו בתוך העדה אלו מרגלים הנועדים על ה' זו עדתו של
קרח ובתוספ' ב"ב פ"ו ח' וט' איתא נ"א מתלוננים במקום
מתלוננים: 11 זרע- בספרי דברים פ' רפט דורש כן על הפסוק
מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל ובד"ר וא"י והגר"א
הגיהו כאן מה שם האמור כאן זכר להלן כאן זכר להלן
והדרשה לענין נחלה נאותה יותר על הפסוק יקום על שם
אחיו המת והדרשה לענין זרע לא נתררה לי כלל ואפשר
דה"ק מה לענין ירושה מתקיים שם המת אף בבת דאם אין
בן הבת יורשת אף לענין יבום גם הבת פוטרת מן היבום
במקום שאין בן, ועיין יבמות כד': 13 תובעות- ב"ב קיט,
רבה פכ"א ס"א ותנחומא: 14 יפה זכר- ס"ז פ' כז א, רבה
שם ס"י, תנח' סימן ד: 18 על זכר- בפ"ו ג' אלא לא היה
יודע, וכן הוא ב"ב קיט- ואולי הוא אשגרת לשון מלעיל פ'
סח: 21 חייב- עיין בבסמן לעיל ופ' קיד ות"י ותנח' ורש"י:

ראויה ד, ש"ג וראויה | 20 למ שתאמר | ד ידן | לכך | פ"ו לפי שמגלגלין:
(קלד) 22 לאמר | ל, ש"ג ח' | 23 ד פרשה כתובה | טמ שהקב"ה, לר שהקודש |

כיוצא בו אתה אומר כן מטה בני יוסף דוכרים (שם לו ה) כיוצא בו אתה אומר ויאמר ה' סלחתי כדברריך (שם יד כ) עתידות אימות העולם לומר אשרי אדם שהמקום מודה לדבריו.

נתון תתן להם אחוות נחלה זו נחלת אביהם. בתוך אחי אביהם זו נחלת אחי אביהם. והעברת את נחלת אביהן להן מגיד שבנות צלפחד נטלו שלשה חלקים בנחלה חלק אביהם וחלק אבי אביהם וחלק אביהם שהיה בכור ר"א בן יעקב אומר אף חלק אחי אביהם נטלו.

ואל בני ישראל תדבר לאמר איש אין לי אלא לשעה לדורות מנין תלמוד לומר ואל בני ישראל תדבר לאמר. בכולם היא אומר ונתתם וכאן הוא אומר והעברתם רבי אומר אין לך מעביר בנחלה אלא בת מפני שבנה ובעלה יורשים אותה. מנין שהאב קודם את האחין בנחלה היה ר' ישמעאל בר' יוסי אומר הרי הוא אומר והעברתם את נחלתו לבתו מפני הבת מעביר אתה את האב ואי אתה מעביר מפני האחיים ומנין שהאב יורש אמרת קל וחומר הוא ומה אחיים שאינן בני אלא מכח האב הרי הם יורשים האב שאין האחיים באים אלא מכחו דין הוא שיירש ומנין לעשות את בת הבן כבן אמרת קל וחומר הוא ומה בנות צלפחד שלא היו אלא לשעה עשה את בת הבן כבן קל וחומר לדורות. מנין לעשות נקבות כוכרים הרי אתה דן הואיל והבנים יורשים והאחין ואחי האב יורשים מה בני אב עשה נקבות כוכרים אף ככל

(קלר) 3 לדבריו. מכילתא בחדש פ"ט, מדרש תנאים דף ק"א, אדר"ג נ"א פל"ו, ונ"ב פ"מ ות"י: 5 אחי צ"ל אבי כדמוכח לקמן: 7 נטלו. ב"ב פ"ח מ"ג, תוספתא פ"ו ח', ירושלמי שם טו ע"א, בבלי קיח, ס"ו, רבה פכ"א ס"ב, תנחומא ס"ט מ"א דף קנז, ושם במקום ר' חלקיה אומר נטלו צ"ל ד' חלקים נטלו ולא כאשר הגיה המג"ל ג' חלקים: 8 לדורות. לשון הפ"ו ואל בני וכו' לאמר איש כי ימות וכו' לבתו לאמר שינהוג הדבר לדורות. וכן פ' ברד"ף דלאמר דרש וא"ג רק עקר הכתוב דורש וכן ודך המדרש לפרש הכתוב בכל פרשה שנאמרה ע"י מעשה שאירע דבא להשמיענו דינהוג הדבר לדורות עיין לעיל פ' ק"ו. לענין מקושש מות יומת האיש לדורות רגום אותו באבנים לשעה וכן ת"כ אמור פרק י"ט ג' לענין מקלל יכול הורייית שעה היתה ת"ל ואל בני ישראל תדבר לאמר יהי מנהג לדורות וגם שם אין הכוונה על מלת לאמר ועיין פ"ו כאן. ובהו תסתלק קושית המפרשים דא"כ בכל המצוות נימא הכא עיין ז"ר ורד"ף ובלא"ה יש לתרץ לפי הת"כ אמור פרשה ד' ג' דבדרך כלל אמרו שם לפי שיש באבות מה שאין בבנים ויש בבנים מה שאין באבות באבות הוא אומר וכל בת יורשת נחלה וכו' הא לפי שיש באבות וכו' צ"ל באבות וצריך לומר בבנים א"כ כאן בלא"ה לא קשה למה הוצרך לומר דנהוג לדורות מאחר דידעינן דלענין אחד משונה דין אבות מבנים ולא נשאר אלא לבאר למה כמה פעמים כתבה התורה דנהוג לדורות וברוב המקומות שתקה מזה, ועיין ב"ב קכ. וברשב"ם שם ובסתת"ה אמור בפרשה הג"ל האריך לתת טעם לזה ועיין לעיל פ' קט: 11 אותה. ב"ב קט: 13 האחיים. שם קט: — יורשי כל עקר, ר"ה: — אחיים. ר"ל אחי המת

1 כיוצא עד סה"ד מ' ח' | אתה אומר | ל' ח' וכן בסמוך | מטה | ד' ח' | דוכרים | ל' ג' שכך כח' (8) | ט' כיוצא בדבר אתה וכו' | 2 טר עתידין, ד' או עתידות | 3 ל' ר' שהקודש | ל' שמורה, ד' הורה | 4 נתן עד סה"ד מ' ח' | אחוות נחלה | מ' ח' | זו נחלת אחי אביהן | ל' ח' | 5 ר"ה נראה דג' להן זו חלק בכורה מגיד | 6 ד' עקיבא | בן יעקב | ל' ח' | 7 אחי | מ' אבי | נטלו | ל' מ' ר' ח' | 8 לאמר | מ' ח' | איש | רק ד' | 9 תדבר לאמר | מ' ח' | לאמר | ר' ג' איש וגו' | בכולם וכו' יורשים אותה שורה יא | ט' ח' | מ' רבי אומר בכולם | 10 רבי אומר | מ' ח' | ר"ה מעביר נחלה משבט | מ' הואיל ובנה | 11 אותה | ד' אותם | ר"ה לכל האחין, ד' לאחיו | ל' ר' אלעזר בר' יוסי, ר' ר' בר' יוסי | 12 למר אתה מעביר | מ' מעביר, ל' מעביר את האב | ר"ה מעביר נחלה מן האב במקום אחין | 13 הוא | דט' ח' | אחים | ד' ג' מן האב | 14 ד' אב | יורשים וכו' | ד' יורשים את האב שאין אחים באים אלא מכח האב ודין הוא | ר"ה יורשין של אב שאין | שאין האחיים | ל' האחיים שאינן | ט' אינו דין הוא | שיירש | דטר שורש, ל' שיורשין | 15 הוא | מ' ח' | 16 למ' ומנין | מ' הנקבות | 17 והאחין | ד' ח', מ' האחיים, טר ואחין | מ'

וכן משמע מן הירושלמי טו ע"א וא"ת נילף באותו ק"ו עצמו דקודם לאחיים י"ל דאי מק"ו לא ידעינן דקודם לאחיים אלא דירש עמהם אבל ראה גמורה מן הירושל' אינה ד"ל דלפי הירושל' באמת מן הק"ו דאחיים ילפינן ג"כ דקודם להם דבירוש' שם אינו מביא הדרשה דר"י בר' יוסי אבל הספרי אפשר דמאחי האב יליף דאב יורש ומאחר דידעינן דאב בכלל ירושה אף על גב דלא נזכר בכתוב שוב ילפינן מן ההעברת דקודם לאחי המת: 16 כבן. שירשו בנכסי חסר זקנם עם אחי אביהן, ר"ה: — ק"ו. פ' דהיה לשעה וא"כ י"ל שלא זכה בה אבי אביהן מעולם, ז"ר. פ"א אע"ג דהוה בירושת הארץ והתורה קפדה שלא תתחלק אלא לזכרים, ועיין רד"ף: 17 כוכרים. דאף אחיות יורשות במקום שאין אחים ואחיות האב במקום שאין אחי האב ד"א ור"ה ומחר"ס פ' דבנות אחים קודמים לאחי האב וא"ב:

היורשים נעשה נקבות כוכרים ומה בנים הקדים וכרים לנקבות אף בכל היורשים נקדים וכרים לנקבות ומה בנואלים עשה בנים כאבותם אף בכל היורשים נעשה בנים כאבותם. ומנין שהבת יורשת הרי הוא אומר וכל בת יורשת נחלה ממות בני ישראל אין לי אלא בת הבן מנין אמרת קל וחומר הוא ומה הבת שהורע כחה במקום הבן הרי היא יורשת בן שיפה כחו במקום הבת דין היא שיירש. ומנין שהאיש יורש את אשתו תלמוד לומר ממשפחתו וירש אותה דברי ר' עקיבא. ר' ישמעאל אומר אינו צריך שהרי כבר נאמר וכל בת יורשת נחלה ממות בני ישראל (שם לו ח) ואומר ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה <אל מטה (שם ו) ואומר ולא תסב נחלה ממטה> למטה אחר (שם ט) ואומר ואלעזר בן אהרן מת וגוי (יהושע כד לג) וכי מנין היה לפנחס כהר אפרים מה שלא היה לאלעזר אלא מלמד שנשא אשה מבנות אפרים ומתה וירשה. כיוצא בו ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלוש ערים בארץ הגלעד (דה"א ב כב) <וכי מנין היה ליהודה בארץ הגלעד אלא> שנשא אשה מבנות מנשה ומתה וירשה.

15 ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו ממשפחתו ממשפחת אביו או אינו אלא ממשפחת אמו תלמוד לומר למשפחותם לבית אבותם (כמדבר א ב) מנין שהמשפחות הולכות אחרי אבות: וירש אותה, לענין שאמרנו: והיתה לבני ישראל לחקת משפט, נתנה תורה דעת לחכמים לדרוש ולומר כל הקרוב בשאר בשר הוא קודם בנחלה.

20 ויאמר ה' אל משה עלה אל הר העברים הזה הר נבו, זו נחלת בני ראובן ובני גד בשעה שנכנס משה לנחלת בני ראובן ובני גד שמח ואמר דומה אני שהתיר לי נדרי התחיל שופך תחנונים לפני המקום, משל למה הרבר דומה למלך בשר ודם

כל | 1 נעשה | ד עשה | הקדים | ר עשה | 2 ד הקדים | ט כל | 4 הבן | ר וכן נראה ג' ר"ה, ש"ג בת הבן | הוא | ד ח' | ד טל בת | ט שהוריע | 5 מ במקום בן | בן | ל בת הבן | בן שיפה וכו' שיירש | ד בת הבן בן שיפה | כחו במקום הבן דין הוא שתיירש | ר שיפה | ר"ה אינו | דין | ומנין עד סה"ד ט ח' | 7 מ וכל בת ואומר | ר יורשת ואומר | 8 ד לר לא | מ נחלה ואומר ואלעזר | ל ר נחלה ממטה למטה (ר למטה אחר') ואומר ואלעזר | 9 וגוי' דל ח' | 10 הית' ר ח' | מה וכו' לאלעזר | רק מ ור"ה | מלמד | רק מ | מבנות | ד מבני, ל מהר | 11 ל עיירות | 12 המוסגר ד ח' | ל וכי מה היה לו ליהודה | מ היה לו ליאיר | ד מבני | 13 וירשה | ר ג' פ' | 14 ונתתם וכו' אליו דר ח' / מ וגוי' | ממשפחתו | ל ג' וירש אותה | 15 ר זו משפחת אביו, למ משפחת אביו | למר אלא משפחת | 16 שהמשפחות | מ, ש"ג שמשפחות | וירש וכו' שאמרנו | ט ח' | 17 לחקת משפט | מ ח', ל ג' כאשר צוה ה' את משה | מ נתונה רשות לחכמים | ר בחכמים לחכמים | ל ג' לחקור | 18 בשר | לר ח', ד כשר | הוא | ר ח' | ל התוא | קודם | ד ח', ט הקרב | מ לנחלה

2 לנקבות. דאחים קודמים לאחיות, כ"ב קיג: — בגואלים. דכתיב או דודו או בן דודו ויותר נראה פ' הו"ר דבמקדיש שדה אחוזה אם גאלה בנו אינה יוצאה לכהנים ביובל: 3 כאבותם. דיוצאי ירך הבן קודמין לאחין ויוצאי ירך האח קודמין לאחי האב וכו', בבא בתרא פ"ב מ"ח ובגמ' שם: — שהבת יורשת. בנכסי האם, ר"ה: 5 שיירש. תוספתא כ"ב פ"ו י' וירושלמי שם טו ע"א, בבלי קי"א, ס"ז, מדרש תנאים דברים דף קו: 6 ר"ע. בבלי קי"א, וירושלמי טו ע"ב, ס"ז: 11 ושגוב וכו'. ירושלמי שם שנשא יאיר וכן בבלי קי"א: אבל קי"ג שנשא שגוב אשה ומתה בחיי מורישה וכו' וירשה יאיר אבל מדרש תנאים דף קי שנשא חצרן מבנות מכיר וכן משמע מפשט הכתוב ויליף משם דשגוב ירש אבי אמו: 16 אחרי אבות. בבלי כ"ב קט: קי, יבמות גז, ירושלמי יבמות ד ע"א, קודשין סד ע"ד, בר פ"ז ס"ב, במד"ר פ"ט ס"ג, קה"ר פ"ז פסוק כג, תנחומא א' חקת ס"ו ותנחומא ב' שם ס"ט, פסד"ר פ"ד פס"ר פ"ד: 21 הר נבו. לפנינו ליתא אבל איתא דברים לב מט וע"כ א"צ למחוק ואע"ג דנבו בנחלת ראובן היה כדכתיב בפ' מטות (לב לו) ובני ראובן בנו וכו' ואת נבו, ועיין לעיל סוף בהעלתך אפשר משום דהיה בין ראובן ובין גד קרי ליה גמי נחלת בני גד. עיין

בנחלת | ר ג' י"ב ברייתא | 19 פ"ז העברים זו וכו' | הר נבו | ט ח' | ר"ה זה הר נבו | ד נחלה, ט בנחלת | 20 למ שבשעת, ר שבשעת | ל בנחלת | מ לנחלת בני גד ובני ראובן | אני | ט ח' | ד שהותר | 21 ל לו נדרו | ר והתחיל | ל ושפך | ד תנחומים | המקום | ד המלך

שגור על בנו שלא יכנס לפתח פלטרין שלו נכנס לשער והוא אחריו לחצר והוא אחריו לטריקלין והוא אחריו כיון שבא ליכנס לקיטון אמר לו בני מיכן ואילך אתה אסור כך בשעה שנכנס משה לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר דומה אני שהתיר לי נדרי התחיל שופך תחנונים לפני המקום והלא דברים קל וחומר ומה אם משה חכם חכמים גדול גדולים אבי הנביאים אע"פ שידע שנגזרה עליו גזירה לא מנע עצמו מן הרחמים קל וחומר לשאר בני אדם שנאמר ואתחנן אל ה' (דברים ג כג) במיני תחנונים. בעת ההיא לאמר שאין תלמוד לומר לאמר אלא אמר לו הודיעני אם אני נכנס לארץ ואם איני נכנס אדוני ארון אתה לכל באי העולם. אלהים בדין בראת את העולם. אתה החילות אתה החילות לפחות פתח לעבדך בשעה שהכנסתני לנחלת בני ראובן ובני גד. ד"א אתה החלות אתה התחלת להראות לעבדך נסין וגבורות שנאמר ויאמר משה אסורה נא ואראה (שמות ג ג) ד"א אתה החלות אתה החלתה את השבועה כתבת בתורה וזכח לאלהים יחרם וגו' (שם כב יט) ובניך עבדו עבודה זרה ובקשתי עליהן רחמים וסלחת אתה החלת את השבועה. את גדלך זו מדת טובך שנאמר ועתה יגדל נא כח ה' (במדבר יד יז). ואת ירך זו ימינך שפשוטה לכל באי העולם שנאמר ימינך ה' נאדרתי בכח (שמות טו ו) ואומר כי ימינך וזרועך ואור פניך (תהלים מד ד) ואומר כי נשבעתי יצא מפי צדקה דבר ולא ישוב (ישעיה מה כג). החוקה שאתה כובש ברחמים את מדת הדין שנאמר מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע ואומר ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו חתן אמת ליעקב (מיכה ו יח-כ) אשר מי אל בשמים ובארץ שלא כמדת בשר ודם מדת המקום מדת בשר ודם הגדול מחבירו מבטל גזירת חבירו אבל אתה מי יכול למחות על ירך וכן הוא אומר והוא באחד ומי ישיבו וגו' (איוב כג יג). רבי יהודה בן בבא אומר משל לאדם שנתן בקונטרסים של מלכות אפילו נותן ממון הרבה אי אפשר ליעקר אבל אתה אומר עשו תשובה ואני מקבל שנאמר מחיתי כעב פשעיך וכענן הטאתיך (ישעיה מד כב) ד"א אשר מי אל בשמים

5
10
15
20

רד"ף וא"י: 4 ק"ו וכו'. ברכות י, ספרי דברים פיסקא כט תנחומא א' וב' ואתחנן ס"ד, דברים רבה פ"ב ס"ו: 7 תחנונים. ספרי דברים פ' כו, תנחומא א' וב' ואתחנן ס"ג, דברים רבה פ"ב ס"א וס"ד: — הודיעני לעיל עמוד קד הערה יג: 8 בדין. ספרי דברים פ' כו, מדרש תנאים שם דף טו, ילקוט ואתחנן רמז תתט"ו: 11 השבועה. ספרי דברים שם, ברכות לב, שמ"ר פמ"ג ס"ד: 14 ואת ירך. צ"ל כאשר הוא במ"ח ואתחנן ואת ירך אלו עשר מכות שהביא הקב"ה על המצריים במצרים שג' בהם נטה את ירך ד"א נטה את ירך זו ימינך וכו': — ימינך. מכילתא בשלח פ"ה, ומכילתא דרשב"י דף סב, ומכילתא בא פי"ו, וספרי דברים פל"ה, מנחות לו: 16 צדקה. אפשר דסיפא דקרא כי לי תכרע כל ברך דורש, עיין שו"ט ק' וילקוט המכירי שם: 19 מבטל וכו'. ספרי דברים פ' כו: 23 הטאתיך. עיין ילק' המכירי ישעיה מד:

1 מ שבע על בנו וגור עליו שלא | לר לבית השער | לחצר והוא אחריו דט ח' | 2 ד לטריקלים, טל לטריקלין | והוא ד הוא | שבא | ר שנכנס | ליכנס | ל ח' | ט לקיטון | 3 כשנכנס משה עם בני | למר ראובן ובני גד | אני | ר ח' | ד שהותר | 4 לי | ל ח' | ל נדרו | התחיל | ל ח' | ל לשפוך | לר והרי | 5 ד חכם גדול אב החכמים ואב הנביאים | מ אב | ד שידע | 6 ר לשאר כל אדם | שג' וכו' המשפטים דף קפג שו"י | טמ ח' | שנאמר | כ"ה ברה"ה | בניני תחנונים | ר ח' | 7 במקרא הוא | לאמר בפעם הא' | ר ח' | לאמר בפעם הב' | ר ח' | 8 ואם איני נכנס | ר ג' פ' | ר ואם לאו | אתה | ד ל ח' | 9 החילות | ל ג' להראות את עבדך | לר התחלתה | ד שנכנסתי, ל שכנסתי | 10 ד"א וכו' | ד הסדר מוהפך: ד"א אתה החלות את השבועה וכו' יחרם ובניך וכו' ובקשתי

רחמים ממך וסלחת וכו' החילות את השבועה להראות את עבדך נסים וכו' ואראה | ד"א וכו' נסין | ל אתה החילות להראות נסין | 11 התחלת | ל החילת | 13 ל רחמים ממך | 14 ח' | ר"ה ג' כאשר דברת לאמר | ל שהיא פשוטה | 15 כ"ן ד ח' | 16 ואומר | ר ח' | יצא וכו' ישוב | ד ח' | 17 ועובר וכו' ואומר | ל ח', ר יג' | 19 ד שלא כמדת הקב"ה מדת ב"ו | 20 אתה | לר ח' | 21 וגו' | דל ח' | ר בן אבא וכן ילקוט המכירי ישעיה מד | ד באדם | לר נתן | ר בקונטרסין, ל בקונטרסין, ר"ה בקונטרסין, המכירי שם בקונטרסין | 22 לר אמרת | ל אקבל אתכם | 23 ד ומחיתי | ד"א | ר ח', ד רבי אומר |

ובארין >הא חוץ מכאן יש ת"ל< וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים
 אין עוד (דברים ד לט) אף לא באויר העולם. אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך
 כמעשיך במצרים וכגבורותיך על הים. ד"א כמעשיך וכגבורותיך על נחלי ארנון.
 אעברה נא ואראה אין נא אלא לשון בקשה. ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר
 הירדן וזו היא שרבי יהודה אומר ארץ כנען היא טובה ולא נחלת בני ראובן ובני גד.
 5 ההר הטוב זו ירושלם. והלבנון זה בית המקדש וכן הוא אומר פתח לבנון דלתך
 (זכריה יא א) ואומר והלבנון באדיר יפול (ישעיה י לה) ויש אומרים לבנון מינה
 עליהם את מלכיהם (סליק פיסקא)

(קלה) ויתעבר ה' בי, כאדם שאומר נתעבר בי פלוני ונתמלא עלי חימה
 למענכם שאתם גרמתם וכן הוא אומר ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם
 10 (תהלים קו לב) ולא שמע אלי ולא קיבל תפילתי. ר' נתן אומר הרי הוא אומר הן
 אל כביר ולא ימאס תם (איוב לו ה) אין הקב"ה מואס תפלתם של רבים אבל כאן
 ולא שמע אלי ולא קיבל תפילתי. ויאמר ה' אלי רב לך אמר לו משה בדבר הוזה
 רב לך שאין מניחים את הצדיקים לבוא לידי עבירה חמורה. מיכן היה ר' ישמעאל
 אומר משל הדיוט אומר לפום גמלא שיחנא. ד"א אם משה חכם חכמים גדול גדולים
 15 אבי נביאים לא נשא לו פנים קל וחומר לשאר כל אדם המענים את הדין והמעותין
 את הדין עאכ"ו. רב לך, אמר לו הרבה שמור לך הרבה צפון לך שנאמר מה רב
 טובך אשר צפנת ליראיך (תהלים לא כ) ואומר ומעולם לא שמעו ולא האזינו עין לא
 ראתה אלהים וולתך יעשה למחכה לו (ישעיה סד ג). ד"א רב לך אמר לו הרבה
 20 יצתה הרבה עמלת צא-משה ונח שנאמר לך לקץ ותנוח וגו' (דניאל יב ג) אמר לו אם

1 הא וכו' ת"ל מ ואתחנן הא חוץ יש ובילקי שם שמה
 תאמר חוץ מכאן יש וכן כתב ר"ה אית דג' חוץ מכאן יש
 אבל ל' חוץ מבין ישראל וידעת וכן מביא הגי' חוץ מבין
 ישראל ר"ה שם וג' הדפ' חוץ מיכן ישראל אומר וידעת |
 כי וכו' האלהים ד ח' | הוא האלהים ד וגו' | 2 אין וכו' |
 ל ואין עוד אין עוד אלא אף באחר | אף לא וכו' | ט
 ואתחנן אלא אף באויר, ד אלא אף באימות העולם |
 העולם] למר ה' | יעשה וכו' | ר יעשה כמעשיך וכגבור'
 על הים ד"א כמעשיך במצרים וכגבורותיך על נחלי ארנון,
 ל יעשה כמעשיך וכגבורותיך כמעשיך במצרים וכגבורותיך
 על נחלי ארנון, מ פרשת ואתחנן הגירסא יעשה כמעשיך
 וכגבורותיך על הים ד"א כמעשיך במצרים וכגבורותיך על
 הים ד"א כמעשיך במצרים וכגבורותיך על נחלי ארנון |
 4 ד בקשה הארץ וכו', ר בקשה הירדן הזה זו וכו' | 5
 ל זה | ולא וכו' גד' ל ח' | 6 ל זו | 8 ר את המלכות,

1 יש- נראה דהג' העקרית היתה יש אל ת"ל וכו'; 3 ארנון-
 עיין בח"ג וספרי שם ומכילתא בשלח ויבא עמלק פ"ב,
 ברכות נד'; 5 ולא נחלת- בכורים פ"א מ"ו, ספרי דברים
 פ' רצ"ט וש"א, ירושלמי בכורים סד ע"ב; 6 והלבנון-
 ספרי דברים פ' ר' וכו', ומכילתא בשלח ויבא עמלק פ"ב,
 יומא לט; גיטין נו, ב"ר פט"ו ט"א, שמ"ר פל"ב ס"א,
 ויק"ר פ"א ס"ב, שהש"ר פ"ז פסוק ה, שח"ט קד ס"ג,
 וילקוט המכירי שם; 7 מינה- צ"ל מנה כהגהת המ"ע או
 כג' הילקוט כלומר אעבור שאראה כשתמנה עליהם מלכים
 ר"ה, ועיין ספרי דברים פ"ו;
 (קלה) 11 תפילתי- ספרי דברים פ' כט, מדרש תנאים שם
 דף יט, מכילתא בשלח שם- 12 רבים- ג' הילקוט (צדיקים)
 לפי הענין יותר נכונה אבל גם ברכות י'. איתא רבים ועוד
 קשה דאין נרמו צדיקים בקרא ולפי' הג' רבים פ' הרד"ף
 דמשה רבינו הוא כמו כלל ישראל וצ"ע: 15 שיחנא- כתובות
 קדו': 17 הדין- ספרי דברים פ' כט מדרש תנאים שם דף יח:
 - רב- צ"ל ד"א רב וכו':

ובילקוט ואתחנן רמו תת"ו ג' זה מגוי המלך | מלכיהם] ג"א ברד"ף בשם מהר"ם המלכים | סליק פיסקא ל ח':
 (קלה) 9 בין ל' ב' למענכם | ר נתמלא וכן ילקוט ואתחנן ר' תת"ו | 10 לר אתם | ט גרמתם לי | 11 ולא קיבל
 ר קיבל | ולא קיבל תפילתי ט ח' | 12 ולא ל, ש"ג לא | תם טלר ח', וכן ליתא במקרא | ר אין המקום מואס תפלת
 הרבים | רבים ט צדיקים | ד כאן לא קבל וכו' | 13 ר לא | שמע ל ג' ה' | אלי בפעם הב' ל לו רב לך ד ח' |
 ד למשה | 14 שאין וכו' תמורה ל ח' | 15 משל הדיוט אומר ר ח' | ד להדיוט | אומר ד ח' | ד"א וכו' עאכ"ו ט
 ח' | גדול ד ח' | 16 פנים ר בדין | כל ל ח' | ר המעותין | והמעותין את הדין ל ח' | 17 אמר לון ל ח' | 18
 ר טובך וגו' ואומר | ליראיך ל ג' פעלת לחוטים | טלר מעולם | ולא במקרא לא | עין וכו' לון ל ח', ר וגו', ד ולא
 ראתה וכו' | 19 אמר לון ל ח' | לון טר ב' משה | 20 לר עמלת... יצתה | משה טלר ח' | טר נח | ר ועתה
 לך. ל ואת לך, ט ואתה לך | לקץ ד ג' הימין, ובמקרא ליתא | וגו' ד ח' |

לאו אכנס כהדיוט אמר לו אין המלך נכנס כהדיוט אמר לו אם לאו אעשה תלמיד ליהושע אמר לו רב לך אין הרב נעשה תלמיד לתלמידו אמר לו אם לאו אכנס דרך אויר או דרך הלל אמר לו ושמה לא תבוא (דברים לב נב) אמר לו אם לאו עצמותי יעברו את הירדן אמר לו כי לא תעבור את הירדן הזה (שם ג כז) וכי המת יכול לעבור אלא אמר לו משה אף עצמותיך לא יעברו את הירדן. אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה אמר לו משה בדבר הזה אל תבקש ממני אבל בדבר אחר גזור עלי ואני אעשה. משל למה הדבר דומה למלך שגור על בנו גורה קשה והיה הבן ההוא מבקש מאביו אמר לו בדבר הזה אל תבקש ממני אבל בדבר אחר גזור עלי ואני אעשה > כך אמר לו הקב"ה למשה משה בדבר זה אל תבקש ממני אבל בדבר אחר גזור עלי ואני אעשה < ותגור אומר ויקם לך אמר לו אם לאו הראני נא אמר לו בדבר הזה אני עושה. עלה ראש הפסגה, מניד הכתוב שהראהו המקום למשה את הרחוק בקרוב את שאין גלוי כגלוי את כל הקרוי ארץ ישראל שנאמר ויראהו ה' את כל הארץ וגו' ואת כל נפתלי וגו' ואת הנגב ואת הככר וגו' (שם לד א-ג) (סליק פיסקא קלו) ויאמר ה' אליו ואת הארץ וגו' (שם לד ד). ר' עקיבא אומר מניד הכתוב שהראהו המקום למשה את כל חדרי ארץ ישראל כשלחן ערוך שנאמר ויראהו ה' את כל הארץ. ר' אליעזר אומר נתן כח בעיניו של משה וראה מסוף העולם ועד סופו. וכן אתה מוצא בצדיקים שרואים מסוף העולם ועד סופו שנאמר מלך ביופיו תחוינה עיניך נמצאת אתה אומר שתי ראיות הם אחת ראייה של נחת ואחת ראייה של צער. באברהם הוא אומר שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם (בראשית יג יד) זו היא ראייה של נחת. במשה הוא אומר עלה אל הר העברים (דברים לב מט) עלה ראש הפסגה (שם ג כז) זו היא ראייה של צער נמצאת אתה אומר שתי קריבות הם אחת קריבה שהיא לשום שמים ואחת קריבה שאינה לשום שמים. ותקרבון ותעמדון תחת ההר (שם ד יא) זו קריבה לשום שמים ותקרבון אלי כלכם (שם א כב) זו קריבה שאינה לשום שמים. וצו את יהושע וחזקהו ואמצהו צוהו על דברי תלמוד ר' יהודה אומר צוהו על הנבעונים ד"א צוהו על המשאות ועל הטרחות ועל

4 וכי המת וכו' צריך להגיה ע"פ המכילתא בשלח ר"ש בן יוחאי אומר א"צ והלא כבר נאמר כי אנכי מת בארץ הזאת אינני עובר את הירדן וכי המת וכו'. ועיין מדרש תנאים דברים דף יז ולעיל דף עה הערה טו: 12 בקרוב. עיין ס"ז: (קלו) 18 עיני. סיפא דקרא תראה ארץ מרחקים, דרש: 21 צערי עיין מכילתא בשלח שם וס"ז: — נמצית. צ"ל כיוצא בו נמצית וכו' או דומה לזה, עיין הגר"א ומ"ע: 25 תלמוד. תורה שבע"פ ר"ה וכו"ה פ"ז ואתחנן צוהו על דברי קבלה פ"א כמה שני לא ימוש ספר התורה הזה (יהושע א ח) מ"ע עיין ס"ז כז יט: — הגבעונים. לקבלם ר"ה ועיין תנחומא א' נצבים ס"ב ותנחומא ב' שם ס"ה ורש"י שם: — המשאות. עיין גרסת ר"ה ופ' מסות שמנסך את הקב"ה ודברות כמה שני וידבר העם באלהים ובמשה וג' שבפנים

1 אכנס וכו' לאו שורה בן ל' ח' | לון ר' ב' רב | אין ד' ח' | 2 אכנס ל' ב' או | 3 טר שמה | 6 משה ד' ח' | אבל ל' אלא | לר בדברים אחרים | 7 מלה"ד וכו' אעשה ר' ח' | 8 הווא ל' ח' | 9 המוסגר דל' ח' | 10 נא ד' ח' | 11 דר זה | אני עושה ל' וכן ילק' ואתחנן ח', ר' אני שומע לך | ר' וילק' ואתחנן תתכ"ג הפסגה וראה בעיניך, ל' הפסגה ושם עיניך ימה וצפונה תימנה ומזרחה וראה בעיניך וגו' | המקום ט' ח' | למשה טל' ח' | 12 בקרוב כ"ה למ' פ' ואתחנן אבל דטר כקרוב | ל' שאינו טמ שם ואת כל שקרוי (ט קירו) | ר' וירא את כל קרוי א"י | 13 כל ד' ח' | וגו' דמל' ח' | כל ד' ח' | וגו' דל' ח' | סליק פיסקא ר' ח':

(קלו) 14 אליו טר אל משה | וגו' ד' ח' | 15 טר שהראה (ט ב' לו) | למשה ל' ח' | 16 כל ד' ח' | לר ניתן | 17 וכן וכו' סופו טל' ח' | 18 אתה טל' ח' | 20 עלה וכו' עברים לר' ח' | 21 נמצאת וכו' שמים שו' כב ט' ח' | 22 שאינה ד' ואתה שאינה | 24 לר צוהו וכן ככולן | 25 ר' יהודה טל' ר' נתן וכן הוא בפ"ז ואתחנן | ד"א כ"ה בילק' ובפ"ז שם, ד' ח' | המשאות לר המסות, ג' ר"ה ועל המסות והטרחות ועל הדברות, פ"ז שם ח' על המשאות |

הריבות. כי הוא יעבור לפני העם הזה <מניד שאין ממנין שני פרנסין לדור> והוא ינחיל אותם מניד שאין יהושע נפטר מן העולם עד שינחיל לישראל את הארץ. את הארץ אשר תראה מניד שראה משה בעיניו מה שלא הלך יהושע ברנליו. ונשב בניא מול בית פעור אמר להם ראו איזו עבירה עברתי וכמה בקשות ביקשתי ולא נסלח לי וראו כמה עבירות עברתם ואמר לכם המקום עשו תשובה ואני אקבל. רבי יהודה בן בבא אומר משלשה מקומות שבאו ישראל לידי עבירה חמורה ואמר להם המקום עשו תשובה ואני מקבל. כיוצא בו אתה אומר ויקרא שם המקום מסה ומריבה על ריב בני ישראל (שמות יו ז) מהו אומר ואמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה (שם טו כו). כיוצא בו ובתבערה ובמסה ובקברות התאווה (דברים ט כב) <מהו אומר> ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך (שם י יב) אף כאן אתה אומר ונשב בניא מול בית פעור ועתה ישראל שמע אל החקים ואל המשפטים: וראיתה אותה ונאספת אל עמיך גם אתה מניד שנתאוה משה למיתתו של אהרן שנאמר כאשר נאסף אהרן אחיך (סליק פיסקא)

(קלו) על אשר מריתם פי במדבר מריבה במדבר סין, ר' שמעון בן אלעזר אומר אף משה ואהרן בהיכרת מתו שנא' על אשר לא קדשתם אותי (דברים לב נא) הא אם קדשתם אותי עדיין לא הגיע זמנכם ליפטר שני פרנסים עמדו לישראל אחד אמר אל יכתב סורחני ואחד אומר יכתב סורחני שנאמר לדוד משכיל אשרי נשוי פשע כסוי חטאה (תהלים לב א). משה אמר יכתב סורחני שנאמר על אשר מריתם פי במדבר סין במריבת העדה להקדישני. משל למה הדבר דומה לשתי נשים שהיו לוקות בבית דין אחת לוקה על שקלקלה ואחת לוקה על שגנבה פני שביעית זו שגנבה פני שביעית אומרת בבקשה מכם הודיעו

1 כי וכו' מגיד בשורה הסמוכה ל ח' | המוסגר רק ר | 2 ד שהנחיל לישראל ר ח, ט את ישראל | 3 את הארץ לר ח' | ל הילך | 4 מול בית פעור ט ח' | ד עבירה עברתם ואמר לכם המקום עשו תשובה ואני מקבל ואני כמה בקשות ביקשתי ולא נסלח לי | 5 וראו ט ח' | ל ראו עברות שעברתם אמר להם עשו וכו' | 6 ל אקבל אתכם | ט ר' יהושע בר אבא, פ"ז לר ר' יהודה בר ל (בן) אבא | ד משלש | ל בשני מקומות | טלר באו | ישראל ל ג' שם | 7 ל אמר | אתה אומר ל ח' | 8 ד המקום ההוא | ט מה אמר | 9 דל בקול | כיוצא בו דט ח' | 10 ובקברות התאוה ר ק ד | מהו אומר ד ט ח', ל ומהו אומר | 11 ל מעמך וגו' | אף כאן אתה אומר כ"ה גם ברה"א אבל ד וכאן הוא אומר | 12 המשפטים ר ג' פ' | וראיתה ל, ש"ג וראית | אותה ר ח' | גם אתה מ ח', ר וגו' :

נראה עיקר: 1 לדור. הוספתי ע"פ כ"ר וכן ג' הרמב"ן וחזקתו ואמצהו מניד שאין שני פרנסין לדור ונראה דחסרון בלשון הרמב"ן ולשון הפ"ו ואתחנן כי הוא יעבור מניד שאין מעמידין פרנסין לדור אלא נותנין עצמן עליהן ונראה דמשוּבש: 9 תעשה. מביא ראיה דתלונתם על המים במסה ומריבה נחשבה להם לעבירה חמורה כדכתיב על ריב וכו' היש ה' בקרבנו וא"כ גם תלונתם במרה ואעפ"כ כתיב ועתה אם וכו', א"י. ובמ"ע פ' דס"ל דמקום הפרשה בפ' מסה ומריבה כדעת רבי לעיל פ' קלא והגר"א מגיה וילוני העם על משה לאמר מה נשתה מהו אומר וכו', וצ"ע: 13 שנתאוה. ס"ז ואדר"ב ג"א פ"ב ולשון הפ"ז גם אתה כאשר נאסף אהרן אחיך מלמד וכו': (קלו) 16 ליפטרי. שבת נוה, יומא פו, מ"ק כה, ירוש' בכורים סד ע"ג: 18 שני וכו'. כלומר מדמוכיר כ"פ סרחוני בוודאי ניחא ליה בכך: 21 שגנבה. נראה דצ"ל שאכלה בכ"ר'ל וכאשר הגיה הגר"א:

(קלו) 14 על וכו' אף שורה טו ר ח' | על אשר במקרא כאשר, ועיין בת"י | מ את פי | במדבר מריבה במדבר סין | למ ח', ט במדבר צין, במקרא במדבר צין במריבת העדה וכן פ"ז רק ג' סין במק' צין | 15 איתן ר ק ד | 16 ר האם | איתן מ ח' | ל לא הגיע עדין | מ זמנם | טלמר למות | לישראל ר ק מ | 17 מר אחד אמר יכתב סרחוני ואחד אמר לא יכתב סרחוני | ל אומר | ט לא | ואחד וכו' משכיל ל ח' | טמר לא | 18 ל יוכתב | 19 טלמ סרחני | שנאמר דל ח' | טמ כאשר מריתם | במדבר וכו' להקדישנין טלמר ח' | 20 מ שלוקות | ל לקה וכן בסמוך | על ר ג' מה, ל ג' אשר | 21 שגנבה ל שאכלה וכן בסמוך | מ אמר | מכס ר ח' | ל ממך הודיעני |

סודתני שלא יהיו העומדים סבורים לומר כשם שזו קלקלה אף זו קלקלה. תלו לה הפנים בצוארה והיה הכרוז מכריז לפניו על הפנים זו לוקה. ר' אלעזר המודעי אימר בוא וראה כמה צדיקים חביבים לפני הקב"ה שבכל מקום שמוזכר מיתתם שם מוזכר סודתונם וכל כך למה כדי שלא יהיה להם פתחון פה לבאי עולם לומר מעשים מקולקלים היו בהם בסתר לפיכך מתו. כך בארבעה מקומות מוזכר מיתתן של בני אהרן ובכל מקום שהוא מוזכר מיתתן שם מוזכר סודתונם להודיעך שלא היתה בהם אלא זו בלבד. והרי דברים קל וחומר ומה אם כך חס המקום על הצדיקים בשעת הכעס קל וחומר בשעת רצון שנאמר כה אמר ה' בעת רצון עניתך וכיום ישועה עזרתך (ישעיה מט ח) (סליק פיסקא)

5

(קלח) וידבר משה אל ה' לאמר, להודיע שבחן של צדיקים שכשהם נפטרים מן העולם מניחים צורך עצמן ועוסקין בצורך צבור. לאמר אין תלמוד לומר לאמר מה תלמוד לומר לאמר אלא אמר לו הודיעני נא אם אתה ממנה עליהם פרנסים אם לאו עד שהשיבו הקדוש ברוך הוא ואמר לו קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח אלהים בו וסמכת את ירך עליו. ר' אלעזר בן עזריה אומר בארבעה מקומות בקש משה לפני הקדוש ברוך הוא והשיבו על שאלותיו. כיוצא בו אתה אומר וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים (שמות ו יב) שאין תלמוד לומר לאמר מה תלמוד לומר לאמר אלא אמר לפניו הודיעני נא אם אתה גואלם ואם לאו עד שהשיבו המקום על שאלותיו שנאמר ויאמר ה' אל משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו (שם א). כיוצא בו אתה אומר ויצעק משה אל ה' לאמר אל נא רפא נא לה (במדבר יב יג) שאין תלמוד לומר לאמר ומה תלמוד לומר לאמר אלא אמר לפניו הודיעני נא אם אתה רופא אותה אם לאו עד שהשיבו הקדוש ברוך הוא על שאלתו שנאמר ויאמר ה' אל משה ואביה ירוק ירוק בפניה הלא תכלם שבעת ימים (שם יד). כיוצא בו אתה אומר ואתחנן אל ה' בעת הדין לאמר (דברים ג כג)

10

15

20

2 לוקה ספרי ואתחנן פ"ט כו, ס"ז כאן, יומא פ"י, סנהדרין קז, ילק' המכ' תהלים לב: 7 בלבד. במד"ר פ"ב סכ"ד: 9 עזרתך. לעיל פ' קה:

1 מ סרחוני | לומר] מ ח' | ד לאמר | אף] ט ח', למר כך | מר תלו את הפגין | לה] ל ח' | 2 ד והיו מכריזין | מר כרוז | למ היא | דמ ר' אליעזר | 3 למר חביבין צדיקים (מ הצדיקים) | למר לפני מי שאמר והיה העולם | שם] טלמ ח', ר כך | 4 וכל כך וכי' סרחונם שורה | ל ח' | וכל כך למח] מ ח' | כדן] ד לפי | מר שלא ליתן | מ מעשיהן | 5 ר היה להם | בסתר] ר ח' | טמר לכך מתו | דט בארבע | 6 טמר שמוכר | שם] ד ח' | דט להודיע | דלמ היה | 7 כן] מ ח' | ט ריחם הקב"ה | על הצדיקים] דל ח' | 8 לר כעס | 9 ס"ז עזרתך וגו' הם מי מריבת קדש מדבר צין לא היה בהם שום דבר אחר:

(קלח) 10 וידבר וכי' מ יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה להודיע | לר משה לפני ה' להודיע (ל להודיעך) | פ"ז טמר שכשנפטרין, ל כשנפטרין | 11 מן העולם] ד ח' | צורך] ד ח' | מ ומתעסקין, ר ועסקין | בצורך] ד, ש"ג בצרכי | ל שאין | 12 לאמר] טמ ח' | אלא] מ ח' | לן] ל ח' | נא] טלמר ח' | טלמ ממנה אתה | מ פרנס עליהם | עליהם] ל ח' | 13 הקב"ה] מ ח', ר הק', ל המקום | ואמר | לן] טלמר ח' | 14 איש וכי' עליון רק ד | אלהים] במקרא ליתא | ד בארבע | 15 בקש וכי' מכאן ואילך ילקוט שמות ר' קע"ז | לר מלפני | על] ד את | 16 ל ריאמר משה | לאמר] ד ח' | 17 שאין ת"ל לאמר] מ ח' | לר אין ת"ל | 18 מ אלא כך אמר | אמר] ל אומ', ט שאמר | לפניו] טלמר לו | ט השיבני | נא] טלמר ח' | ט גואלן אתה | אתה] ל ח' | טלמר אם | מר שהשיבו (מ הקב"ה) עתה תראה, טל שהשיבו (ט המקום) ויאמר ח' | 21 לר אין ת"ל וכי' | 22 אלא] מ ח' | ט שאמר | טל מר לו | ט השיבני | נא] טלמר ח' | ט מרפא אתה אם, ר רופאה את אם | אותה] מ ח' | טלמר שהשיבו המקום (מ ח') ואביה (ל ויאמר ה' אל משה ואביה) |

אין תלמוד לומר לאמר אלא אמר לו הודיעני אם אכנס לארץ אם לאו עד שהשיבו המקום ויאמר ה' אליו רב לך (שם כו) אף כאן אין תלמוד לומר לאמר אלא אמר לו הודיעני נא אם ממנה אתה עליהם פרנסים ואם לאו עד שהשיבו המקום קח לך את יהושע בן נון (סליק פיסקא)

- 5 (קלט) יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר מגיד הכתוב שכל הרוחות אין יוצאות אלא מלפניו. ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר סימן זה יהיה בידך שכל זמן שאדם נתון בחיים נפשו פקודה ביד קונה שנאמר אשר בידו נפש כל חי >רוח כל בשר איש (איוב יב י) ואומר בידך אפקיד רוחי (תהלים לא ו) > מת נתונה באוצר שנאמר והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים (שמואל א' כה כט) שומע אני בין צדיקים בין רשעים תלמוד לומר ואת נפש אויביך יקלענה ככף הקלע (שם):
- 10 איש על העדה זה יהושע שנאמר לחם אכירים אכל איש (תהלים עח כה) ולמה >לא< פירשו הכתוב שלא להטיל מחלוקת בין בניו ובין >בני< אחיו. אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם, אשר יצא לפניהם כמלחמה ואשר יבא לפניהם כמלחמה. לא כדרך שאחרים עושים שהם משלחים חיילות והם באים לבסוף אלא כשם שעשה משה שנאמר ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו (במדבר כא לד) וכשם שעשה יהושע שנאמר וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו (יהושע ה יג) וכשם שעשה פנחס שנאמר וישלח אותם משה אלף למטה לצבא >אותם ואת פנחס< (במדבר לא ו). אשר יצא לפניהם בראש ואשר יבוא לפניהם בראש שנא' ויעל בראשנה יואב בן צרויה ויהי לראש (דה"י א' יא ו). אשר יצא לפניהם בגדוד ואשר יבוא לפניהם בגדוד. אשר יצא לפניהם בכרך ואשר יבא לפניהם בכרך.
- 20 ואשר יוציאם בזכותיו ואשר יביאם בזכותיו אשר יוציאם במנין ואשר יביאם במנין שנאמר ויאמרו אל משה עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה אשר בידנו ולא נפקד ממנו איש (במדבר לא מט) ולמה הוצרכו כפרה לפי שזנו עיניהם מן הערוה.

1 ט שאין וכו' | אין ת"ל לאמר | מ מה ת"ל לאמר | אלא מ ח' | לון ל ח' | הודיעני וכו' לו שורה ג | ל ח' | ט השיבני | מ נכנס אני, ט אני נכנס | טמר שהשיבו (ר מקום) רב לך | 2 מ כאן אומר לאמר אמר לו, ר כאן ת"ל אין ת"ל וכו' | 3 נא | למר ח' | טמר אתה ממנה | ד עליה פרנסה, ל פרנסים עליהם, מ פרנס עליהם | המקום טמ ח', ר מקום | לך מ ח':

(קלט) 5 טמר הרוחות מגיד | הכתוב רק ד | 6 ל ר' אלעזר | מ ר' זה סימן | זה ל ח' | יהיה ל ח', מ ב' נתן | 7 טמר קונה, ל קוניו | המוסגר דט ח' | 10 בכף הקלע | טר ח', ל וגו', במקרא בתוך כף הקלע | 11 על העדה | טמר ח' | ולמה | ל ח' | 12 לא | פ"ז ר"ה דר ח' | פירשן ד פירש, פ"ז ר"ה טלר פרטו | בנין כ"ה גם בפ"ז, ור"ה ג' דבני אחיו אבל ד"ר ח' | 13 אשר יצא לפניהם | טמר ח' | ואשר יבא לפניהם | רק ל | אשר וכו' במלחמה שורה ד | ד אשר יוציאם ואשר יביאם | 14 ל מ שמשלחין | 15 טלמר בסוף | אל משה | ד אליו, טר אלי | אותן ר ג' וגו' | 16 ר כשם | ל יהושע ביריחו שג' ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לבגדו וחרבו שלופה בידו וילך וכו', ר שג' ויאמר אליו יהושע הלנו, ד שג' וירץ יהושע ויאמר | ל לצרינו וגו' | 17 פנחס | ל משה | שג' ט ח' | אלף וכו' | אותם | ר ח' | 18 המוסגר דל ליתא | מ יבא... יצא | 19 בראשונה | מ ח' | ל יואב בן צרויה בראשונה | אשר וכו' יבוא וכו' בגדוד | ט ח' | 20 ואשר וכו' בגדוד | ל ח' | בכרך | ט בכרך וכן בסמוך | ואשר וכו' בכרך | ל ח' | 21 דמר אשר | 22 ט במנין כענין שג' | ד וידבר | ד ראש וגו' ולמה | 23 ר"ה העברה |

(קלח) 1 הודיעני לעיל עמוד קפ: 4 נון. לעיל עמוד קר הערה יג וס"ז כאן: (קלט) 10 הקלע. ספרי דברים פ' שג, מדרש תנאים דף רכו, ס"ז ר כו, כ"ז י"ב, מכילתא בשלח פ"ט, ספרי לעיל דף מד הערה יד: 11 שנאמר. בפ"ז שג' קח לך את יהושע בן נון איש וגו', ועיין יומא עה: 12 אחיו. שאין יורשין גדולתו א"נ שלא יקבאו בניו בבני אהרן שאלו יורשין גדולת אביהם והם אינם יורשים, עיין לקמן פ' קמא: 20 בכרך. עיין גרסת הילק' וצ"ע: 23 הערוה. שבת סד, יבמות סא:

ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה ועליו מפורש בקבלה הגידה
 לי שאהבה נפשי וגי' כענין, ט תרעה וגו' כענין, מ
 כענין שנאמר ועטה את ארץ מצרים כאשר יעטה הרועה את בנדו (ירמיה מנ יב).
 שלמה אהיה כעוטיה על עדרי חבריך על עדרי אברהם יצחק ויעקב, צא וראה מה
 הקב"ה השיבו אם לא תדעי לך היפה בנשים, מעולה שבנביאים צאי לך בעקבי הצאן
 בעקבים אני עושה עמהם, ורעי את גדיותיך וכו' אומר שהראהו המקום למשה
 כל הפרנסים העתידים לשמש את ישראל מיום שיצאו מן המדבר עד שיחזו המתים
 שנאמר צאי לך בעקבי הצאן (סליק פיסקא)

(קמ) ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון קח לך את שבלכך קח לך
 מה שבדוק לך ועליו מפורש נוצר תאנה יאכל פריה <ושומר אדניו יכבד (משלי כז יח)>
 איש אשר רוח בו שיכול להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד: וסמכת את ידך
 עליו אמר לו משה תן לו תורגמן ליהושע להיות שואל ודורש ומורה הוראות בחיך
 כשתפטר מן העולם לא יהו ישראל אומרים בחיי רבו לא הורה ועכשיו הוא מורה
 מיד העמידו מן הארץ והושיבו אצלו על הספסל, רבי נתן אומר כיון שהיה יהושע
 נכנס היה משה משתיק את התורגמן עד שנכנס וישב במקומו: ונתת מהודך עליו
 <מהודך> ולא כל הודך נמצינו למדים פני משה כפני חמה ופני ירושע כפני לבנה
 (סליק פיסקא)

(קמא) ולפני אלעזר הכהן יעמוד, שהיה יהושע צריך לאלעזר ואלעזר
 צריך ליהושע: ושאל לו, שומע אני בינו לבין עצמו תלמוד לומר במשפט האורים

4 שלמה אהיה כעוטיה, מיותר, ועיין מ"ע: 5 שבנביאים.
 מדרש שמואל פכ"ז ס"ב ושה"ט זמור א' ס"ב: 6 בעקבים.
 פ' בסופו, ר"ה: 8 הצאן, ספרי דברים פ' ש"ה, אדר"ב
 נ"א פ"ז, שיר השירים רבה פ"א במקומו ומדרש זוטא
 (בובער) דף יד:
 (קמ) 10 יכבד, רבה פ"ב ס"ט ופכ"א ס"ד וסט"ו,
 תנחומא פינתס ס"א, אדר"ג ג"ב פ"ח, ילקוט המכירי
 משלי כז ס"ח: 11 ואחד, ס"ז, תנחומא א' כאן ס"י, רבה
 פכ"א סט"ו: 15 שנכנס וכו', ג' הדפ' ויצא יש ליישב בדוחק
 דאמשה קאי מ"ע וצ"ע בגי' כי"ר לקמן דג' שג' ונתת מהודך
 וכו', ועיין ספרי דברים פ' ש"ה: 16 כפני לבנה, ס"ז, בבא
 בתרא עה:
 (קמא) 18 ואלעזר צריך, שאין נשאלין אלא למלך
 או לבי"ד א"נ מדסיים קרא על פיו יצא רד"ף ומ"ע אבל
 לפי הפשט על פיו אלעזר קאי (ת"י ורש"י וא"ע) ועיין
 ערובין סג': 19 עצמו, פ' בלא אמצעות אורים ותומים
 מדכתיב לו משמע דישראל לאלעזר עצמו ת"ל במשפט האורים

1 כצאן וכו' רועה ר' ח' | לך מפרש, מ נאמר | 2 ד
 נפשי כענין, ר נפשי וגו' כענין, ט תרעה וגו' כענין, מ
 תרעה וגו' על עדרי וכו' | 3 ל עטה | בגדו ר' ג' וגו',
 ל עדרו | 4 על עדרי חבריך וכו' אברהם] דר על עדרי
 אברהם, ט על עדרי חבריך מי הן אברהם, ל מי הן אברהם |
 צא וראה] מ ח', ל בוא וראה | ר"ה מה רה"ק השיבו
 למשה | ר מה הקדש | מ מה השיבה השם | 5 טל משיבו |
 מ המעולה | שבנביאים] מ ג' המעולה שבאנשים, ר ג'
 מעולה שבאנשים | 6 בעקבים] ר"ה טלמר בעקב (ר בעקב)|
 ט שאני | ל עמכם | ל שהראה | ר מקום, מ הקב"ה |
 7 לר פרנסין | טר שעתידין | טמר מיום שנברא העולם
 עד | 8 הצאן] ט ג' ורעי את גדיותיך וגו', ר"ה ג' אלו
 תלמידיו חכמים שהן עקבו של עולם ואין להכריע אם ג' כן
 או הוא מן הפירוש:
 (קמ) 9 אל משה] ט ח' | קח לך בפעם הב' ד ח' |

את שבלכך] ילקי המכ' משלי כז טר מה שבלכך, מ מה שגלוי לך, פ"ז מי שבלכך | 10 שבדוק] מ שברור, המכירי ופ"ז
 מי שבדוק | שבדוק לך] ט ג' את יהושע בן נון | ד ועליך | מר מפורש בקבלה | המוסגר רק מ ופ"ז | 11 ד ואיש | ד
 רוחות | ל אדם ואדם | 12 משה] דט ח' | לון ד ח' | ל תן לו, רשות ליהושע להיות מתרגם ושואל ודורש | 13 טמ
 שכשתפטר | ל שלא יהו אומרין ישראל | אומרים] ט ג' וכו' | בחיי וכו'] פ"ז טמר בחיי (מר אם בחיי) רבך לא היית מדבר
 ועכשיו אתה מדבר (פ"ז עכשיו בא לדבר) | 14 מיד וכו'] למר ר' נתן אומר העמידו (ל ר' יונתן מיד העמידו) מן הארץ
 והושיבו על הספסל ד"א כיון וכן פ"ז ג' במקום ר"ג ד"א והא דמיד העמידו וכו' אינו מעתיק וג' ט כג' ד | מיד] ט ח' |
 אצלו | ט ח' | 15 נכנס] ר ג' לארץ | משה] רק מ ופ"ז | פ"ז טלמ משתק | שנכנס] ד ג' ויצא וליתא גם בפ"ז | מ
 ויושב | במקומו] פ"ז ג' ד"א וסמכת את ידך עליו תמנה אותו מחיך | ר במקומו שנאמר ונתת וכו' | 16 המוסגר דט ח'
 16 ל מצינו | כפני חמה] ר חמה | כפני לבנה] טלמר כלבנה:
 (קמא) 18 הכהן] ל ח' | 19 צריך] ד ח' |

שומע אני בקול גדול תלמוד לומר ושאל לו הא כיצד עומד ומדבר בשפתותיו וכהן גדול משיבו על שאלותיו.

ויעש משה כאשר צוה ה' אותו, הלך ועשה בשמחה ולא הורע בעיניו בין בניו לבין בני אחיו: ויקח את יהושע, לקחו בדברים והודיעו מתן שכר פרנס ישראל לעולם הבא.

ויסמוך את ידיו עליו ככלי מלא וגדוש וכן הוא אומר ומשרתו יהושע בן נון נער <לא ימוש מתוך האהל (שמות לג יא)> כיוצא בו אתה אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפיד (יהושע א ח) והלא דברים קל וחומר מה יהושע בן נון שנאמר בו ויהישע בן נון מלא רוח חכמה (דברים לד ט) נאמר בו לא ימוש שאר בני אדם עאכ"ו: ויצוהו כאשר צוה ה' את משה, מה צוה הקב"ה את משה בשמחה כך צוה משה 10 ליהושע בשמחה שומע אני שחסר משה ת"ל ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא כהתה עינו (שם ז) בין טמא לטהור בין איסור להיתר ולא נס ליחה בעומלו בתורה (סליק פיסקא)

(קמב) וידבר ה' אל משה לאמר צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו למה נאמר 15 לפי שהוא אומר אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם. משל למה הדכר דומה למלך שהיתה אשתו נפטרת מן העולם היתה מפקדתו על בניה אמרה לו בבקשה ממך הזהר לי בכניי אמר לה עד שאת מפקדתי על בני פקדי את בניי עלי שלא ימרדו בי ושלא ינהגו בי מנהג ביוון. כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה עד שאתה מפקדתי

1 לן מ' נ' במשפט האורים | טמ בשפתו | 3 פ"ז דט הירע, ר אירע, מ הרע וכן רא"ם | בעיניו ט בינו, מ עיניו וכן רא"ם עינו | 4 בניו לבין בני | רא"ם דלר בנו לבין בן (רא"ם ח'), מ בנו בין לבן, ופ"ז ג' בשביל בניו ובשביל בני אחיו | 5 מ לעתיד לבא, פ"ז ג' בעוה"ז ובעוה"ב | 6 עליו | מ נ' ויצוהו | ר בכלי | טמר כן | ל אומר ויהושע | 7 המוסגר רק ט | 8 הוה | ל ח' | מפיד | ד ח' | בן נון דל ח' | שנאמר וכו' חכמה | ד שנאמר לו ומלא אותו רוח חכמה, מר שהוא מלא רוח חכמה | בו | ט כן | 9 ויהושע בן נון | רק ל | ל ולא | מ ימוש ספר התורה הזה מפיד | בני | ט ח' | 10 כאשר צוה ה' את משה | למר ח', במקרא כאשר דבר ה' ביד משה ועיין בת"י | מה וכו' | וכן ט"ל מה צוה ה' (ל ציווהו הקודש) למשה בשמחה וכו' אבל מר מה ציווי הקב"ה למשה בשמחה (ר הקודש בשמחה) אף (ר כך) ציווי משה וכו' וכן פ"ז מה צווי הקב"ה בשמחה אף צווי משה וכו' בשמחה שני כאשר דבר ה' ביד משה | 11 מ שחקר למשה | ת"ל וכו' | ד ת"ל בן מאה ועשרים שנה אנכי היום שנאמר לא כהתה עינו בין טמא וכו' | במותו | ר וגו' | לא כהתה עיניו | מ ח' | 12 מ מורה בין טמא וכו' | ולא נס וכו' | מ לא כהתה עיניו ולא נס וכו' | ר בעולמו, ר"ה מ בעמלו של תורה:

וא"כ לו לא בא אלא ללמד שלא ישאל בקול גדול ובמ"ע פ' דבינו לבין עצמו היינו שישאל בכל דבריו את אלעזר וא"ג וגם פירוש מהר"ס בשם הראב"ד מביא הרד"ף דילפינן מדכתיב במשפט האורים מה משפט לא הוי בינו לבין עצמו אף שאלת אורים ותומים כן לא הבינתי ועיין ס"ז ויזמא ע"ג: 4 אחיו. פ' בשביל בניו ובשביל בני אחיו כג' הפ"ז ואפשר לפרש ג"כ לפי מה דאיתא בספרי דברים פ' ש"ה בשם ר' נתן משה היה מתעצב ואמר לו המקום והלא בני אהרן אחיך כאלו הן בניך ואף מי שאני מעמיד על ישראל ילך ויעמוד על פתחו של אלעזר. ומצאתי אח"כ בז"א שהביא הפ' הזה בשם ס' גבול בנימין, ועיין ס"ז: — לקחו. לעיל עמוד צג שורה יב, מכילתא דמלואים צו פ"א ב': 6 ככלי. הגר"א מגיה עשאו ככלי וכן נראה ג' רש"י: — וכן וכו'. צ"ע, ואולי צ"ל וכן הוא אומר ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו מהו אומר לא ימוש וכו', א"י. והגר"א מגיה ועליו נאמר נוצר תאנה יאכל פריה שכה"א ומשרתו וכו': 11 שחסר וכו'. עיין ס"ז: 12 בתורה. כדכתיב נאו לחייך בתורים ר"ה, ועיין שהש"ר שם: (קמב) 15 למה נאמרי. במ"ע מגיה למה נסמכה, וכ"ה

(קמב) 14 לאמר | מ ח' | ואמרת אליהם | דל ח' | 15 לאשי וכו' במועדו | ד ח' | מ למה נאמרה פרשה זו | 16 מ משלו משל | מ למלך ב"ו | 17 ר שהיתה בתה נפטרת | ל שהיה לו בת בתו נפטרת | מ והיתה | לן | ל ח' | 18 לין מ ח' | ל מבני | ען | ד על | דט"ל שאתה | טל מפקדני | פקדי וכו' בני בעמוד הסמוך שורה א | ט ח' | למר כוי שלא | ר ימרדו בני עלי ושל | 19 מנהג | מ ח' | ל דרך | לן | מ ח' | ר הקדש | למשה | ד ח' | ען | ר על |

על בני פקוד את בני עלי שלא ימרדו בו ושלא ימירו את כבודי באלהי הנכר מהו
 אומר כי אביאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבותם זבת חלב ודבש ואכל ושבע
 ורשן (שם לא כ) עד שאתה מפקדני על בני פקוד את בני עלי לכך נאמר צו את
 בני ישראל.

5 צו, צווי מיד בשעת מעשה ולדורות כדאיתא בריש וידבר: קרבני, זה הדם.
 לחמי אלו אימורים. אתה אומר קרבני זה הדם לחמי אלו אימורים או אינו אלא קרבני
 <אלו אימורים> לחמי זה הדם תלמוד לומר והקטירם הכהן המזבח לחם אשה
 לריח ניחוח כל חלב לה' (ויקרא ג טז). הא אין עליך לומר כלשון אחרון אלא כלשון
 ראשון קרבני זה הדם לחמי אלו אימורים: לאשי אלו קמצים ולבונה: ריח ניחוחי
 10 אלו בויכי לחם הפנים: תשמרו <שלא יביא אלא מן השמורה. תשמרו> שלא יביא
 אלא מתרומת הלשכה. תשמרו שיהו כהנים ולוים וישראלים עומדים על גביו.
 תשמרו נאמרה כאן שמירה ונאמרה להלן שמירה מה שמירה האמורה להלן מבקרו
 ארבעה ימים קודם שחיטתו אף שמירה האמורה כאן מבקרו ארבעה ימים קודם
 שחיטתו: תשמרו להקריב לי במועדו למה נאמר לפי שהוא אומר ושחטו אותו
 15 כל קהל עדת ישראל (שמות יב ו) שומע אני בין בחול בין בשבת ומה אני מקיים
 מחלליה מות יומת (שם לא יד) בשאר מלאכות חוץ משחיטת הפסח או אף בשחיטת
 הפסח ומה אני מקיים ושחטו אותו בשאר כל הימים חוץ מן השבת או אף בשבת
 תלמוד לומר ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו (במדבר ט ב) במועדו ואפילו
 בשבת דברי ר' יאשיה. גם לו ר' יונתן ממשמע הזה עדיין לא שמענו. גם לו ר' יאשיה
 20 לפי שהוא אומר צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי
 תשמרו להקריב לי במועדו למה נאמר אם ללמד על התמיד שהוא דוחה את השבת
 אין צריך שהרי כבר נאמר וכיום השבת שני כבשים בני שנה תמימים (שם כח ט)

ובפ"ו ומ"א וא"צ: 1 מהו אומר. עיין גרסת המ"ח והגר"א
 4 ישראל. שהש"ר פ"א פס' י' ס"ג תנח"א' כאן ס"א תנח"א
 ב' ס"ב פ"ו מ"א, ילקי ישעיה רמו תס"ב, ילקי המכיל ישעיה
 מה: 5 צווי. עיין לעיל דף א: 9 אימורים. ת"כ נדבה פרק
 יט ה' ואמור פרש' ג' ו' עיין ס"ז: 10 לחם הפנים הגר"א
 מגיה אלו נסכים, ובאמת דכ"ה בס"ז ובמגילת תענית פ"א
 ואעפ"כ קשה להגיה כך: — השמורה. שלא יצא וירעה בעור.
 עיין מ"ת שם ומכילתא דרשב"י דף י' והמפרש' (עיין רד"ף
 שמביא בשם מהר"ם דהיינו מן המבוקר פ' אחר דהיינו מן הלשכה
 ופ' שלישי לאפוקי מן המופקר וקאי אעומר ושתי הלחם
 בשביעית, ע"ש שהאריך) נדחקו: 11 הלשכה. עיין ס"ז.
 מנחות סה, מגילת תענית שם: — על גביו. ר"ל כהנים
 בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם, תענית פ"ד מ"ב
 סוטה ח': 12 להלן. בא י"ב ר': 14 שחיטתו. עיין מכילתא
 בא פ"ה, מכילתא דרשב"י שם דף י', ת"כ נדבה פרשה ג'
 י"ב, מגילת תענית פ"א, ערכין פ"ב מ"ה, גמרא שם יג'.

1 ל"מ פקד | עלי | ר' ח' | ד שלא ינהגו בו מנהג ביוון
 ושלא | ב' | ל' ח' | מהו אומר | מ וכן הוא אומר | 2 ר'
 אומר וחרה אפי בו ביום ההוא וגו' עד וכו' | ד אביאם |
 במקרא לאבותיו | דט האדמה עד וכו', מ ודבש וגו' לכך
 נאמר | 3 על בני | ל' ח' | לר' פקד | 5 ט צו מיד
 מעשה ולדורות | צו וכו' | מ מעתיק כל הברייתא כלשונו
 לעיל פיסקא א ואין חלוף בין נוסחאותיו כאן ולעיל אלא
 דכאן ג' גם בדברי ר' ישמעאל ולדורות | ל' זה קרבני
 זה | 6 מ אמורין | אתה אומר וכו' הדם שורה ז' | ל' ח'
 אתה וכו' אימורים | מ ח' | אימורים | ט איברים | אינו
 אלא | דר' ח' | רא"ם מ קרבני ולחמי זה (מ ח') הדם | 7
 המוסגר דל' ח' | דל' והקטיר, ט והקטיר אותם | 8 כל
 חלב לה' | רק מ | מ לומר אלא קרבני | ט בלשון ...
 כלשון | טר האחרון ... הראשון | 9 אלו | ד זו | ד
 קמצים | 10 ר' פנים | המוסגר רק מר ור"ה וכו'
 ברמב"ן | ד יביא אליו אלא מתרומת | 11 ד עומדים עליהם | 12 תשמרו עד סה"ד | ט ח' | מ נאמר...ונאמר, לר' נא'
 ...ונא' | ל' האמור... האמור | 13 מ שחיטה... שחיטה | 14 דל' אותו שומע וכו', ר קהל וגו' שומע | 15 שומע אני | מ
 ח' | 16 ר' בשאר כל מלאכות | מ חוץ מן הפסח או אינו אלא אף | 17 מ הא מה, ר מה | מ חוץ משבת ת"ל, ר חוץ
 מן השחיטה או אף בשחיטה ת"ל | 18 במועדו בפעם הב' | למר' ח' | מר אפילו | 19 ר' במשמע הזה, ד כמשמע זה, ר"ה
 במשמע זה | 20 ואמרת וכו' במועדו | ד ח' | 21 למה נאמר | למר' ח' | על | מ את | 22 ר' שכבר | תמימים | ד ח' |

ומה תלמוד לומר במועדו מופנה להקיש לדון הימנו גזירה שוה נאמר כאן במועדו ונאמר להלן במועדו מה במועדו האמור להלן דוחה את השבת אף במועדו האמור כאן דוחה את השבת.

ואמרת אליהם הרי זו אזהרה לבית דין: זה האשה אשר תקריבו לה' שנים ליום כנגד יום. שמעון בן עזאי אומר שנים ליום כנגד יום אתה אומר שנים ליום כנגד יום או שנים ליום כמשמעו ת"ל את הכבש אחד תעשה בבקר ומה ת"ל שנים ליום כנגד יום מיכן אמרו של שחר היה נשחט על קרן צפונית מזרחית ונתון על טבעת שנייה ושל בין הערבים היה נשחט על קרן מערבית דרומית ונתון על טבעת שנייה שאמרה הורה שנים ליום כנגד יום.

את הכבש אחד למה נאמר לפי שהוא אומר ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו לה' וזה אשר תעשה על המזבח (שמות כט לח) שומע אני יקריב ארבעה תלמוד לומר את הכבש אחד שלא להוסיף ושלא לגרוע.

ועשירית האיפה, אחד מעשרה באיפה: סולת מן החיטים אתה אומר סולת מן החיטים או אינו אלא מן השעורים וכוסמים ושבולת שועל ושיפון תלמוד לומר סולת חטים תעשה אותם (שם ב) הואיל ונאמרו סלתות בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחת מהן שאינה אלא מן החיטים אף פורטני בכל סלתות שבתורה שלא יהו אלא מן החיטים: למנחה כלולה בשמן <כתית> להוציא את השלוק אין לי אלא למנחות למנורה מנין תלמוד לומר צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית כתית למאור (ויקרא כד ב) להוציא את השלוק (סליק פיסקא)

עולת תמיד העשויה בהר סיני, מקיש עולת תמיד לעולת הר סיני >מה עולת הר סיני לגבי מזבח אף עולת תמיד בהר סיני ישמעאל ר"ע אומר מקיש עולת תמיד לעולת הר סיני <מה עולת הר סיני טעונה נסכים אף עולת

פסחים צ"י, מנחות מט: 2 האמור להלן וכו' כאן. ראוי להיות להפך כאן... להלן אבל כל הפסקא מקומה לעיל פ"ס ונעתקה משם לכאן בלי שינוי. ועיין בציונים שם דעוד ירושלמי פסחים לד ע"ב, ובבלי שם ע"ג, ותוספ' סו"י, דה מה מועדו: 4 לב"ד. עיין לעיל פ' קכב ומכילתא דעריות פרק יג ה': 5 כנגד יום. בילקוט ליתא וכן מתקן ב"א ואולי צ"ל כבס"ז שיהא הקדישן לשם היום, ועיין עוד דרשות שונות בירושלמי ברכות ז ע"ב ופס"ר דף פד ע"א (הוצאות פריעומאן) ופד"כ דף סא ע"ב (הוצאות בובער): 9 כנגד יום. בתמיד פ"ד מ"א וירושלמי ה"ל ובבלי יומא סב: הגרסא להפך, של שחר על קרן צפונית מערבית ושל בין הערבים על קרן מזרחית צפונית ובענין טבעת שנייה מירושלים שונים במשנה: 12 לגרוע. לענין הג' למנוע עיין לעיל עמוד סח שורה ד ומדרש תנאים דברים עמ' צ ש' ה: 13 באיפה לעיל דף יד: 17 החיטים. עיין ת"כ בדבה פ"א א' ות"י: 19 השלוקי. לשון הפ"ז כתית רביעית ההין כתית לג"ש למנחות ולמנורה ואינו נכון דהא כמה שמנים כשרים למנחות ופסולים למנורה, ועיין ס"ז וש"נ:

1 מר מה | לדון הימנו | מ' ח' | הימנו | ר' ח' | ל ממנו | 2 מה במועדו...אף במועדו | דל מה מועדו...אף מועדו | 4 דר להם | מ אליהם זה האשה אשר תקריבו לה' הרי זו | ט ח' | למ הרי זה | זה וכו' לה' | מ ח' | 5 כנגד יום | ט ח' | שמעון וכו' אתה אומר וכו' כנגד יום | ל ח' | מ אומר אתה אומר שנים וכו', ט אומר כנגד היום אתה אומר כנגד היום או וכו' | 6 ר או אינו אלא שני כשומעו, ל או שנים כמשמעו, ד או כשומעו שנים ליום, ר"ה או אינו אלא חובת היום כשהוא אומר את הכבש | ד ואת | דר האחד | בבקר | ט ג' וגר' | טר מה, מ הא מה, ר"ה הא מה אני מקיים שנים ליום כנגד היום | 7 ט תמיד של | ר"ה בקרן | טלמר מזרחית צפונית, ר"ה צפונית מערבית | טלמר נתון | 8 ושל וכו' שנייה | ל ח' | ר"ה בקרן מזרחית דרומית, רא"ם מערבית צפונית | טמר נתון | 9 טר לטבעת | 10 אחוץ | ר ח', דט האחד, מ ג' תעשה בבקר | טר האשה וגר' וזה, דל האשה וזה | 12 דטר האחד | 14 מ מן הכוסמין ושעורין ושבולת | 15 אותם | ר ח', דל אותו | 16 דט באחד מהם | טר שאינו | ד כל | 17 למנחה עד סה"ד | מ ח' | טר ומנחה | בשמן | ד ג' כלולה בשמן | כתית | פ"ז דר ח', ל ג' כלולה בשמן | 18 ט למנחה | כתית למאור | דל ח' | 19 למאור | ר ח' | קמג | 20 ט מקיש עולת הר סיני לעולת התמיד | 21 המוסגר רק מ ופ"ז וכן גורס ר"ה מה עולת הר סיני לגבי מזבח | 22 ט מה עולת תמיד... עולת הר סיני טעונה וכו' | מ טעון |

התמיד תטעון נסכים. רבי יוסי הגלילי אומר לריח ניחוח. לריח ניחוח הקשתיה ולא הקשתיה לנסכים: ונסכו רביעית ההין לכבש האחד, חי אתה מנסך ואי אתה מנסך את המזוג: בקדש הסך נסך שכר לה, שיתנסכו בקודש ובקודש יבלעו. ר' נתן אומר הסך נסך שכר למה נאמר להביא נסוך המים.

5 ואת הכבש השני תעשה בין הערבים למה נאמר לפי שהוא אומר את הכבש אחד תעשה בבקר הרי שלא הקריב של שחר שומע אני לא יקריב בין הערבים ת"ל ואת הכבש השני תעשה בין הערבים מגיד שאם לא הקריב בתמיד של שחר מקריב בתמיד של בין הערבים. ר' שמעון אומר אימתי בזמן שבת דין שוננים או אנוסים אבל אם היו מוידים לא הקריבו כבש בבקר לא יקריבו בין הערבים לא הקטירו קטורת בבקר יקטירו בין הערבים וכן בחנוכת הבית לא יביא שאין מחנכים את מזבח הזהב אלא בקטורת הסמים ולא את מזבח העולה אלא בתמיד של שחר ולא את השלחן אלא בלחם הפנים בשבת ולא את המנורה אלא בשבעה נרותיה בין הערבים. אמר רבי שמעון אף על פי שנמרו כלים שלא בזמנם אין מחנכים אותם אלא בזמנם <ובמלאכתן מה הוא אומר> וירא משה את כל

1 מר תמיד | מר תטעון | ד יטעון | הגלילין | מ
 ח' | לריח ניחוח בפעם הבין | ל ח' | ל הקשתה ולא
 הקשתה למזבח | ולא וכו' לנסכים | ט ח' | מ ולא לנסכים |
 2 חין ד אי | ואי אתה מנסך | ט ולא | 3 את המזוג
 פ"ו ד מזוג | מ הסך שיתנסכו וכו' | הסך וכו' לה' | ל
 ח' | לה' טר ח, ד נ' שכר | ל שנתנסכו, ר ר"ה
 שינסכו | 4 ר' נתן ער סה"ד ט ח' | מר אומר בקדש הסך
 נסך | שכן ר ח, מ ג' לה' | פ"ו לר' להביא את המים |
 מ נסך | 5 תעשה בין הערבים | טמ ח' | 6 דטר
 האחד | תעשה בבקר | ד ח' | ר את של שחרית | ל
 בשל | ל שלא | 7 ת"ל וכו' אנוסים שורה ט | ט ח' |
 ואת הכבש | ד ח' | מ ת"ל את וכו' | תעשה בין הערבים |
 ר ח' | מ תעשה ואח"כ מתחיל דבור חדש כמנחת הבקר
 וכנסכו מגיד | מר הקריב של שחר יקריב (ר מקריב) בין
 הערבים | 8 למר אומר ר' שמעון | למר אנוסין או
 שוגגין | 9 אס | ל ח' | מוידין וכו' | ט מקצר מוידין וכן
 בחנוכת לא יביא וכו' | מ ולא הקריבו | 10 הערבים |
 מ ור"ה נ' אומר ר' שמעון וכולה היתה (מ אתה) קריבה
 הערבים | 11 את | ד ח' | דל סמים | את בפעם הבין
 דט ח' | 12 השלחן | ד של חג, ר שלחן | מ פנים | 13
 בין הערבים | מ מתחיל כאן ד"ה וג' בין הערבים אומר ר'
 שמעון | למ אע"פ שלא נגמרו | 14 ר אבל אין | ט
 מחבבין | ובמלאכתן וכו' | ד וילק' המכ' תהלים צ' וכן הוא

(קמג) 1 נסכים. עיין מדרש תנאים דברים דף נו ויקח משה ויזרק על העם על המזבח בשם העם או על העם כשמועו ת"ל עולת תמיד לדורותיכם וז' עולת תמיד העשויה בהר סיני הקיש עולת הר סיני לעולת דורות מה עולת דורות טעונה נסכים אף עולת הר סיני טעונה נסכים. ר' עקיבא אומר הקיש עולת הר סיני לעולת דורות מה עולת הר סיני על גבי המזבח אף עולת דורות על גבי המזבח ונראה לעין דצריך להגיה שם בתחלה מה עולת דורות ע"ג מזבח אף עולת הר סיני ע"ג מזבח רע"א וכו' מה עולת דורות טעונה וכו' וע"פ הלשון דסם צריך להגיה גם כאן בדברי ר"י ור"ע ועיין חגיגה ה' 3 המזוג. לשון מהר"ם (ונראה שהוא מפ' ר"ה) אע"ג דלא כתיב הכא יין בפ' נסכים כתיב ויין לנסך וכו' ואינו מובן דהא אדרבה לעיל פ' כג קאמר דין משמע גם מזוג ועיין ב"א. וגם על פ' הרמב"ן שכתב דמתמעט משכר וכו' ברשב"ם ב"ב צו: יש להקשות דהרי הא גופא מספקא ליה לעיל אי שכר נקרא מזוג או לא וא"כ איך מיייתי ראייה מלשון שכר וע"כ צ"ל דפשיטא ליה ממ"א דמזוג פסול ואולי העיקר כפ' הו"ר דנפקא ליה מדכתיב ונסכו רביעית ההין משמע שיהיה רביעית בלי תערובת מים ומדקאמר ונסכו משמע נסך שלו כמות שהוא, וצ"ע: — יבלעו שנבלעין בשית כדאייתא בתוספתא סוכה פ"ג ט"ו, ועיין ס"ז ובת"י שמתרגם בקדש במאני בית קודשא: 4 המים. תענית ג. ולקמן פ' קנ: 5 נאמר פ' ר"ה לכתוב והשני בין הערבים. וא"ג ויותר משמע דקשיא ליה דכוליה קרא יתירא: 6 הרי וכו'. עיין מנחות פ"ד מ"ה ומ"ו וגמ' שם ותוספתא פ"ז ד' ה': — שומע אני וכו'. לשון ר"ה שומע אני שלא יביא (ונראה דחסר אחד) בין הערבים אלא יקריב שנים בין הערבים. וצ"ע איך ג' לקמן: 8 הערבים. במ"ע מביא בשם ר"ה דג' כאן בד"א שלא נתחנך המזבח כדגרסינן בגמ' מנחות נ, ובכ"י שלפני לא מצאתי כן: — שבת דין ברד"ף רוצה להגיה שבת אב וא"צ: 10 וכן בחנוכת וכו'. נראה דמדברי ר"ש הוא, וכן משמע בתוספתא והלשון לא יביא אינו מדויק והוא נתינת טעם למה שאמר אבל מוידין לא יקריבו שכן מצינו בחנוכת המזבח שלא היה אלא בתמיד של שחר משא"כ בקטורת דנתחנך מזבח הזהב בקטורת של בין הערבים לפי ציון הגמ' מנחות נ, אבל במשנה ברוב נוסחאות ליתא תיבת בין הערבים ובתוספתא הג' בדברי ר"ש לא יקטירו בין הערבים ואפשר דת"י לא ס"ס ולפי הג' שלפנינו צ"ל הא דאייתא אח"כ אומר ר"ש כולה היתה קרבה בין הערבים חזר לתחלת הענין אדברי ת"ק ומיירי בשוגג וכן מן הג' שלפנינו בספרי מוכח דר"ש מודה בקטורת אבל לפי ג' ר"ה דמוסיף אר"ש כולה היתה וכו' אין ראייה דאפשר לומר דהא דלא הקטירו וכו' הוא מדברי הת"ק ור"ש דמוסיף דכולה קרבה מיירי בשוגג והגר"א מגיה כל הפיסקא לפי הברייתא בגמרא שם דף נ: 14 משה. חסרון גדול בכאן דהראיה שלפנינו אין לה חבור כלל עם מה שקדם וצריך להשלים ע"פ התוספתא מנחות פ"ו מ' דשם מביא ראייה לכל הכלים דנמשחו בזמנן מדכתיב בכלן כאשר צוה ה' ולפ"ו צ"ל גם כאן היכן צוהו ועשו לי מקדש וכו' ויתן את השלחן וכו' ויערוך עליו לחם וכו' כאשר צוה ה' היכן צוהו וכו' וישם את המנורה וכו' ויעל עליו את העולה ואת המנחה כאשר צוהו ה' היכן צוהו על המנורה וכו' עד וישם את מסך וכו' ואת מזבח העולה וכו' ויעל עליו את העולה ואת המנחה כאשר צוהו ה' היכן צוהו את הכבש אחד תעשה בבקר וגו' והספרי קיצר ונקט ראשית הדברים והניח טופן שהוא העיקר:

המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אותם משה (שמות לט ז)
 מה ברכה ברכם אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם והם אומרים
 ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו (תהלים צ יז).
 ואע"פ שאין כתיב בתורה מפורש בכתובים שנאמר יראה אל עבדיך פעליך והדרך
 על בניהם (שם טו): ואת הכבש השני למה נאמר לפי שהוא אומר ושחטו אותו
 כל קהל עדת ישראל בין הערבים (שמות יב ו). איני יודע אי זה יקדים אם תמיד אם
 פסחים ת"ל שני, שני לתמיד ולא שני לפסחים. מיכן אמרו אין מוקדם לתמיד של
 שחר אלא קטורת ואין מאוחר אחר תמיד של בין הערבים אלא קטורת ופסח בערבי
 פסחים ומחוסרי כפרה בשביל להביא כפרתם.
 כמנחת הבקר וכנסכו תעשה למה נאמר לפי שהוא אומר ואת הכבש השני
 שומע אני יקריב תמידים ואח"כ יקריב נסכיהם ת"ל כמנחת הבקר וכנסכו תעשה מגיד
 כשהזבח קרב נסכים קרבים עמו: אשה, אע"פ שאתה נותן לאישים לא ירצה עד שיהו
 כאישים: אשה ריח ניחוח לה, נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני. שמעון בן עזאי
 אומר בוא וראה בכל הקרבנות שבתורה לא נאמר בהם לא אלהים ולא אלהיך
 ולא שדי ולא צבאות אלא יו"ד ה"י שם המיוחד שלא ליתן פתחון פה למינים לרדות
 ללמדך שאחד מרכה ואחד ממעיט לפני הקב"ה <שכשם> שנא' ריח ניחוח בשור כך
 נאמר בבן הצאן וכך נאמר בבן העוף ללמדך שאין לפניו אכילה ושתיה אלא שאמר
 ונעשה רצוני. וכה"א אם ארעב לא אומר לך כי לי תכל ומלאה (תהלים נ יב) ידעתי
 כל עוף הרים וזו שדי עמדי (שם יא) שומע אני <שיש> לפניו אכילה ושתיה ת"ל
 האוכל בשר אבירים ודם עתודים אשתה (שם יג) אלא מפני מה אמרתי לך זבח לי

אומר | 1 ל אותה ויברך וכו' | 2 ט ומה | מ מה היה
 הברכה שברך | אמר להם ל ח' | טמר להם תשרה |
 טמר על מעשה | 3 ד מעשה | 4 טלר אע"פ | ר מפורש
 הוא | 5 ר"ה את | ל השני תעשה למה, ר השני וגו'
 למה, מ השני תעשה בין הערבים למה | 6 ד עדת בני
 ישראל | ר יקדום | 7 למר פסח | ולא | ר"ה טמר
 ואין, ל אין | ר"ה טלמר לפסח | 8 ר"ה מאוחר לתמיד |
 קטורת | ר"ה נ' וגרות | ופסח | ר"ה מ ח, ר הפסח, ל
 הפסח | מ ובערבי פסחים מחוסרי כפרה, ר"ה ובערבי
 פסח מחוסרי זמן | 9 ר מחוסרי | 10 תעשה | מר ח' |
 לפני ל לפני | ל את | 11 יקריב | ל ח' | יקריב בפעם
 הב' דלר ח' | תעשה | מר ח' | תעשה | ל ג' אשה
 ריח ניחוח לה למה נאמר לפי שהוא אומר את הכבש השני
 שומע אני יקריב תמידין ואח"כ נסכיהם ת"ל כמנחת הבקר
 וכנסכו תעשה | 12 ר"ה ר שכשהזבח, מ שכשזבח | מ
 מקריב נסכים עמו | מ אע"פ שנתן לאשים לאשי ריח ניחוח נחת וכו' | ר שאע"פ | לר לאשים לאבד (ל ג' נסכים)
 ריח ניחוח - ג' לה' נחת וכו', וכן ר"ה ג' לאשים לאבוד | 13 אשה | ט וכן ילק' המכ' תהלים ג ח' | 14 טלמר וילק'
 המכ' צא וראה | 15 ולא צבאות | ד וצבאות | ד וה"י | דל מיוחד | מ זו היא שם | פתחון פה | ט והמכירי ח, ר
 מקום | 16 ט הב"ה, ר מקום, למ המקום | שכשם | כ"ה ר ור"ה אבל רטלמ והמכירי וכשם | בשור | מ ג' הגם | 17
 מ צאן | מ עוף | מ לא אכילה ולא שתיה | ר שאין אכילה ושתיה לפניו | ל אלא ללמדך שאמר | מר והמכ' שיאמר
 ויעשה | 18 ר רצוני | ר כה"א וגו' ידעתי כל עוף הרים הא יש לפני אכילה וכו' | מ ומלאה וגו' שומע, ל ומלאה האוכל
 בשר אבירים ואומר ידעתי כל עוף שמים ודין שדי עמדי שומע | 19 כל | ד כי | שיש | מ יש, דל שאין | ת"ל | ד שני |
 20 ר אבירים וגו' אלא, ילק' המכ' אבירים וגו' זבח לאלהים תודה אלא | לך | ל ח' |

2 מה ברכה וכו'. עיין תוספתא שם ומכילתא דמלואים
 שמיני טו, סדע"ר פ"א, במד"ר פ"ב ס"ט, תנחומא פקודי
 ס"א ומ"א ופ"ו ורש"י שם: 4 פעליך. והו משכן כדכתיב
 מכוון לשבתך פעלת ה' וכעין זה דורש בתנחומא פקודי
 ס"א על הפסוק דשמחתני ה' בפעלך: 6 עדת ישראל. עיין
 לעיל עמוד סא הערה טו: 7 אין מוקדם. כתב ר"ה הכי
 מיבעי ליה למתני אלא דשון מובח הפנימי והטבת חמש
 גרות. וא"ג וכלפנינו כ"ה גם בתוספתא פסחים פ"ג ב' ובבלי
 שם גט, ועיין ברש"י שם ד"ה אין לך שפ' כל דבר הקרב
 באישים וכן תוספות ד"ה אין לך ועיין ירושלמי לא ע"ד
 וס"ו כאן: 8 קטורת. עיין ג' ר"ה ותוספ' הג"ל: 9 כפרתם.
 יש לפרש בע"פ או אפילו בשאר ימים כר' ישמעאל בנו
 של ריב"ב ועיין ה"ג: 13 כאישים. עיין לעיל פ' קיח: -
 רצוני. שם ופ' קז: 15 לרדות. דמי שצוה על הקרבנות לא
 הוא זה השולט בעליונים ועיין מנחות קי, ת"כ נדבה פרשה
 ב' ה' (ושם בשם ר' יוסי), מכילתא דרשב"י דף כא,
 וספרי דברים פ' קכח: 16 ללמדך. בא"א מגיד וללמדך:
 19 עמדי. במקרא הסדר להפך:

בשביל לעשות רצונך וכן הוא אומר וכי תובחו זבח תודה לה' לרצונכם תובחו (ויקרא כב כט) (סליק פיסקא)

(קמד) וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים למה נאמר לפי שהוא אומר את הכבש אחד תעשה בכוקר <אף שבת היתה בו> ככלל שנאמר את הכבש האחד והרי הכתוב מוציאה מכללה להחמיר <עליה> ולדון בקבועה. <דבר אחר> 5 וביום השבת שני כבשים למה נאמר לפי שהוא אומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו (שם כו ב) שתהא עבודת מקדש דוחה את השבת אתה אומר שתהא עבודת מקדש דוחה את השבת או שתהא שבת דוחה את העבודה ת"ל וביום השבת שני כבשים הא מה ת"ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו שתהא עבודת מקדש דוחה 10 דוחה את השבת או אחת של יחיד ואחת של צבור אמרת במה ענין מדבר בשל צבור: עולת שבת בשבתו ולא <עולת ערב שבת בשבת> עולת שבת בשבתו ולא עולת שבת זו <בשבת> אחרת הרי שלא הקריב לשבת זו שומע אני יקריב לשבת הבאה ת"ל עולת שבת בשבתו מניד שאם עבר היום בטל קרבנו: על עולת התמיד ונסכה מניד שאין מקריבים מוספים אלא בינתיים (סליק פיסקא)

(קמה) ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לה' למה נאמר לפי שהוא אומר <את הכבש אחד תעשה> ואת הכבש השני שומע אני אף ראשי חדשים היו בכלל שנאמר את הכבש אחד תעשה בבקר והרי הכתוב מוציאן מכללם להחמיר עליהם 15 ולידון במוספים וילמדו משבת והדין נותן או מה שבת שני כבשים אף בראשי חדשים שני כבשים ת"ל ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לה' במנין אחר הכתוב

1 תובחו עיני מנחות שם, ותוספתא מנחות פ"ו ט', ס"ו כאן, פסדר"כ פ"ו, פס"ר פט"ו, רבה פכ"א סט"ו, ותנחומא כאן ס"ב, תנחומא ב' ס"א:
(קמד) 5 בקבועה. נראה דרק אשגרה הוא מלעיל פ' קיא והכוונה במוסף והמפרשים האריכו ל"צ: 8 העבודה. מדשני בלשונה משמע דעבודת מקדש לאו היינו עבודה ולפ"ו אפשר דצ"ל לפי שהוא אומר וכו' שתהא שבת דוחה עבודת מקדש (היינו בנין המקדש) אתה אומר שתהא שבת דוחה עבודת המקדש או שתהא שבת דוחה עבודה ת"ל וכו' שתהא שבת דוחה עבודת מקדש, ועיין ת"כ פרק ד' ד' שבאמת דרשו כן מן הפסוק דאת שבתותי דאין בנין מקדש דוחה שבת ומיושב בזה גם כן הקושיא שהקשו לפ' הג' שלפנינו דלמה לי קרא דעבודה דוחה שבת הא בהדיא כתיב וביום השבת וכו': 10 או וכו'. כלומר מאחר דגלתה התורה כאן דעבודה דוחה שבת נימא דה"ה לקרבן יחיד: 11 ע"ש בשבת. שבת כד', ועיין בירוש' יומא מא ע"ד ובבבלי שם מו', ובתוספ' ד"ה אבל, וצ"ע. וע"ע שבת קיד: 13 בטל וכו'. עיין ת"כ אמור פרשה יב ט', תמורה יד: 14 בינתיים. מנחות פ"י מ"א ובגמרא שם דף פט. ובתוספות ד"ה כל:
(קמה) 18 נותן. נראה דאיהו חסרון בכאן ובקל אפשר להשלים לפי הענין דאם בשבת דחמורה קרבו מוספין ר"ח לא כל שכן: 19 במנין. עיין בהגהה מבן ז"א שמביא ב' פירושים בשם מהר"ס, הפ' הראשון דהקשה למה נאמר תקריבו עולה והיה לו לכתוב ובר"ח פרים וכו' ומתוך שהיה עולה על דעתינו דמוסף דר"ח נוסף על של שבת והדין נותן מה וכו' (ולא ג' או מה) ת"ל וכו' וגרסינן לבסוף במנין אחד. ולפי פ' השני ג' והדין נותן אי מה שבת וכו' ומקשה הכי דילמדו ר"ח משבת מק"ו ומתוך דאי מק"ו הייתי אומר דמוספי ר"ח כמוספי שבת לכך נאמר ובר"ח וכו' וגרסינן בענין אחר היינו קרבנות אחרים. ולדעתי העקר כהג' במנין אחר וכפ' השני ודקאמר בתחלה למה נאמר וכו' אין לו ענין כלל להק"ו שא"כ ומלתא באפי נפשה היא ר"ל מה זה בא הכתוב ללמדנו:

1 רצונך ד רצוני, ר לך רצונך, מ רצונך לך | ל זבח שלמים לה' | טל תזבחוהו:
(קמד) 4 ד האחד | אף ט' ח' | אף וכו' | ד והיתה בו שבת בכלל | היתה ל' היא | בו למר ח' | שנאמר וכו' | מ לפי שני אחד והרי, ר ת"ל וביום השבת וגו' והרי | את | ל ואת | 5 עליה | ד ח' | מ לידון | ד"א רק בר"ה | 7 אתה וכו' השבת | ט ח' | 8 מ ת"ל וביום השבת שתהא, לר ת"ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו הא מה ת"ל וביום השבת שתהא | 10 ר"ה ט"ל אחד ויחד | טמ הענין | 11 ד ולא עולת שבת בע"ש | 12 בשבת | לר לשבת, ד בעולת שבת | לשבת זו | מל בשבת זו | 14 התמיד | ט ג' יעשה | ונסכה | לכו, ש"ג ונסכו | טמר שאין מוספין קרבין (ר מקריבין) אלא, ל שאין מוספין מקריבין אלא, ר"ה שאין מוספין קרבן אלא:
(קמה) 16 המוסגר ד ח' | [טר האחד | תעשה] ר ח', ט וגו' | ואת וכו' אני | רק ד | היו בכלל | מ, ש"ג בכלל היו | 17 שנאמר וכו' בבקר | ט ח' | ד ואת הכבש האחד הרי, ל הכבש והרי, ר האחד והרי | ד מוציאו | ל מכללו | 18 טמ לידון | ט הדין | טמ אי | לר בשבת | אף וכו' כבשים | ט ח' | לר אף בראש חדש | 19 שני כבשים | ל ח' | תקריבו וכו' לה' | ר ח' | במנין ר"ח כמוספי שבת לכך נאמר ובר"ח וכו' וגרסינן בענין אחר היינו קרבנות אחרים. ולדעתי העקר כהג' במנין אחר וכפ' השני ודקאמר בתחלה למה נאמר וכו' אין לו ענין כלל להק"ו שא"כ ומלתא באפי נפשה היא ר"ל מה זה בא הכתוב ללמדנו:

מדבר: ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר, ר' אלעזר ברבי צדוק אומר הין היה במקדש וכמין שנתות היו בו עד כאן לפר ועד כאן לאיל ועד כאן לכבש. ר' ישמעאל אומר לא היה שם הין אלא מדה יתירה של לוג ומחצה היה שם שבו היה חולק מנחת כהן גדול לוג ומחצה בכוקר ולוג ומחצה בין הערבים.

5 ואת עולת חודש בחדשו ולא עולת חודש זה בחודש אחר הרי שלא הקריב בחודש זה שומעני יקריב בחודש אחר ת"ל ואת עולת חודש בחדשו מניד שאם עבר היום בטל קרבני: לחדשי השנה למה נאמר לפי שהוא אומר ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לה' שומעני מיעוט חדשים שנים ת"ל לחדשי השנה: ושעיר עזים אחד לחטאת לה' לכפר על קבר התהום: על עולת התמיד יעשה ונסכו מניד שאין מוספים קרבים אלא בינתיים (סליק פיסקא)

10 (קמו) ובחדש הראשון בארבעה עשר יום <אין לי אלא לשעה לדורות מנין ת"ל פסח לה'. ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג> קבעו הכתוב חובה: שבעת ימים מצות יאכל למה נאמר לפי שהוא אומר שבעת ימים מצות תאכלו (שם כג ו) שומעני כל מצה במשמע ת"ל לא תאכל עליו חמץ <שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני> (דברים טו ג) לא אמרתי אלא <בדבר> הבא לידי מצה וחמץ 15 <אי זה הוא דבר הבא לידי מצה וחמץ הוא אימור> אילו חמשת המינים ואילו הם החיטים והשעורים והכוסמים ושכולת שועל ושיפון יצאו אורז ודוחן והשומשמים והפרגים שאין באים לידי מצה וחמץ אלא לידי סרחון (סליק פיסקא)

לר' ח' ר"ה ט"ז בענין | ד' ל' אחד | 1 ונסכיהם וכו' לפר' ט' ח' | לפר' ד' ח' | מ' ר' אליעזר | ל' הין אלא היה | 2 ט' כמין | ד' שבתות | ר' עד לכן לפר עד וכו' | ועד ... ועד] ט"ל מ' עד ... עד | ר"ה ר' שמעון אומר לא היה שם הין וכי מה היה ההין משמש אלא | 3 ט' ומחצה בבקר וכו' | שם] ד' ח' | מ' שם והיה וכו' | 4 ד' בערב ... בבקר | ולוג] ל' ר' לוג | ל' של בין הערבים | 5 הרי וכו' | בחדש] ל' ח' | 7 ל' יומו | 9 אחד] ט' ח' | לחטאת לה' מ' ח' | למ' תהום | 10 ל' מוסיפין קריבין, מ' מוסף קרב:

(קמו) 11 המוסגר רק מ' | דט"ל' עשר יום (ל' ג') לחדש, ר' ג' לחדש הזה) קבעו וכו' וכן ג' ר"ה פסח לה' הכתוב קבעו חובה | 13 ימים] ל' מ' ח' | למה וכו' תאכלין ר"ה ח' | 14 עליו] ר' על | המוסגר דל' ר' ח' | ט' ת"ל לא תאכל עליו חמץ לחם עוני וגו' לא וכו' | 15 לחם עוני ר"ה ח' | בדבר] ד' ח' | ל' חמץ ומצה | 16 איזה וכו' אומר] דט' ח', מ' ואי זהו הוי אומר | ל' דבר שהוא בא | ל' חמץ ומצה | ואלו הם] מ' ח', ר' ג' ח' מינין | 17 ט' ר' חטים ושעורין וכוסמין | ל' והשיפון | ד' יצא | ל' מר האורז והדוחן | 18 ט"ל'מר והפרגין והשומשמים (מ' ושומשמים | מ' אלא לבית הסירחון:

4 בבקרי מנחות פ"ט מ"ב, תוספתא שם פ"ד ד' ח' ובגמרא שם: 7 קרבני. לעיל פ' קמו: 8 שנים. וה"א ניסן ואייר או ניסן ותשרי: 9 התהום. על טומאה שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שבועות פ"א מ"ד, ירוש' שם לג ע"א ובבלי ט':

(קמו) 11 לדורות וכו', לא נתררר לי ואעפ"כ תפסתי בג' המ"ח הכונה עכ"פ יותר מג' הספרים לקמן לענין חובה ונראה דהורשה קאי על איזה כתוב (מן פרישת בא או במדבר ט) שהיה עולה ממנו בתחלת המחשבה דאין פסח אלא לשעה וראוי להיות לפי שהוא אומר וכו' ונשמט ציין הכתוב, וצ"ע: 12 חג וכו', כצ"ל דאחגיגה קאי, וכן פ' בא"י ורד"ף אף שהיתה לפנייהם ג' הדפ' המשובשת. וקמ"ל דחגיגה בראשון חובה ובשאר ימים רשות וה"ה לסוכות כמו שדורש לקמן וכן איתא להדיא במדרש תנאים דברים דף צד שבעת ימים תחוג לה' אלהיך לעשות ראשון חובה ושאר הימים רשות ושאר השבעה כולן תשלומים לראשון מוכן אמרו מי שלא חג וכו' ואילי נשמטה בתחלה הראיה דרק ביום ראשון חובה (וצריך להתבונן כי אין ענין חובה ורשות כאן כמו בעלמא). וכן הלשון בספרי שם פ' קמב שבעת ימים וכו' ולהלן הוא אומר שבעת ימים לה' מה ת"ל שבעת ימים לה' מלמד שכל הרגל תשלומים וכו' צריך תקון דאינו מובן מאי מקשה ונראה דצ"ל ולהלן הוא אומר וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים דלשון זה משמע דחגיגה אינה אלא יום אחד. עיין ת"כ אמור פרק יז א' ומכילתא דרשב"י דף יד וגם שם חסרון קודם מנין לא חג כל ששה וכו' והא כבר הביא ראיה דראשון חובה ושאר ימים תשלומין ועוד דקאי בפסח ומביא ראיה מקרא דסוכות ומכילתא דר"י שם מסכתא דפסחא פ"ז משמע דלחד מ"ד באמת חגיגה כל שבעה, ועיין תוספתא חגיגה פ"א ד, בבלי שם ו, ס"ז ט' ב' 13 יאכל דאית דלא ג' למה וכו' מגיה הגר"א: 18 לידי סרחון.

(קמו) ביום הראשון מקרא קודש, אירעו במאכל ובמשתה ובכסות נקיה: כל מלאכת עבודה לא תעשו, מניד שאסור בעשיית מלאכה ומנין להתיר בו אוכל נפש נאמר כאן מקרא קודש ונאמר להלן מקרא קודש מה מקרא קודש האמור להלן להתיר בו אוכל נפש אף מקרא קודש האמור כאן להתיר בו אוכל נפש: והקרבתם אשה עולה לה' פרים בני בקר שנים וגו', הרי שמצא פרים ולא מצא אילים 5 אילים ולא מצא כבשים שומע אני לא יקריב עד שימצא כולם ת"ל שבעת ימים תקריבו אשה (ויקרא כג לו) אפילו אחד מהם או אפילו כולם מצויים ת"ל פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים יהיו לכם מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה: כאלה תעשו ליום שבעת ימים למה נאמר שהיה בדין הואיל וחג טעון חגיגה והפסח טעון חגיגה מה החג פוחת והולך אף פסח פוחת והולך ת"ל כאלה תעשו ליום שבעת ימים לחם אשה שלא להוסיף ושלא לגרוע: על עולת התמיד יעשה ונסכו מניד שאין מוספים קרבים אלא בינתיים (פליק פיסקא)

(קמח) וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' למה נאמר לפי שהוא אומר עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום (שם טו) >מנה חמשים והקריב מנחה בחמשים אתה אומר מנה חמשים והקריב מנחה בחמשים או < מנה חמשים והקריב מנחה בחמשים ואחד ת"ל וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' ועדיין אני אומר עשה יום טוב בחמשים ואחד והקריב מנחה בחמשים תלמוד לומר בשבועותיכם מקרא קודש הא אין עליך לומר כלשון אחרון אלא כלשון ראשון מנה חמשים והקריב מנחה בחמשים: מנחה חדשה לה' שתהא חדשה לכל

(קמו) 1 ביום מ, ש"ג וביום | קדש ד ג' יהיה לכם ואינו במקרא | אירעו | מ ח, ט ארעו | 3 דט נפשות | מ והדין נתן נאמר | ד מה קדש | מקרא קודש | מ ח, וכן בסמוך | 4 ט נפשות ... נפשות | 5 למר לה' הרי וכו' | שנים וגו' | ד ח' | 6 מ מצא אילים | ד עד שיקריב, ל עד שיביא | כולם וכו' | ל כולן או אפילו יקה אחד מהן או אפילו כולן מצוין ת"ל פרים וכו' | 7 אשה | מ ח, ר ג' לה, ר"ה ג' ריח ניחוח לה' | מ ת"ל שנים וכו' | 8 כבשים וכו' אלה | ט וגו', ד מלבד עולת הבקר | שבעה וכו' לכם | ר ח, ב במקרא כתיב ושבעה כבשים בני שנה | 9 אשר וכו' אלה | ר ח' | תעשו את אלה | מ ח' | שבעת ימים | ר"ה ח' | שבעת וכו' ליום שורה יא | ל ח' | 10 מ לפי שהיה | מ מה חג | טר הפסח יהא פוחת | 11 ליום | ט ח' | ר ליום לה' שלא | שבעת וכו' אשה | רק מ | ט ולא לגרוע, ל שלא לגרוע ושלא להוסיף | 12 ל מוסיפין (קמח) 13 בהקריבכם וכו' לה' | ט ח' | מ לה' בשבועותיכם | 14 ט השביעי | תספרו וכו' יום | מ ח' | המוסגר ט"ל ח, ד יכול | ר מנה והקריב מנחה בני ת"ל וביום הבכורים ועדיין וכו' | 15 ר"ה אתה אומר מנה והקריב מנחה חדשה בחמשים משמע דג' כמ"ח | 16 מנחה | מ ח' | ל ת"ל והקרבנתם מנחה בחמשים מנחה חדשה לה' | בהקריבכם וכו' לה' | ט ח' | 17 ט עדין | ראב"ד ר"ה ר מנחה בחמשים ואחד ת"ל | 18 מ קדש יהיה לכם הא | מר האחרון ... הראשון | 19 לה' | מ ח'

(קמו) 1 אירעו וכן תרגמו אונקלוס ויונתן כל מקרא קדש שבכתוב ע"י מארע קדיש ולפי"ו תרגמו מקרא כמו מקרה בה"א (עיין רד"ף שכתב דאומיות א"ח ע"ה מתחלפות ורמב"ן פ' אמור כג ב') אבל הוראת מארע כאן אינו כמו בעלמא שענינו מה שיארע רק לפעמים ובלי סדר וחק קבוע דכאן אדרבה הכוונה להפך שיהא חק אלה הימים משונה מחק שאר ימים ולעמ"ת זה מצינו שדרשו חז"ל לקמן פ' קנט והקרייתם אין הקריה אלא הזמנה שם פירשו להפך מלת והקרייתם כאלו היא משרש קרא באל"ף (שמעתי): 3 להלן בפסח בפ' בא יב טז וכתב ר"ה סבירא לן דהכי איבעי ליה למתני מנין להתיר אוכל נפש ת"ל אך אשר יאכל וכו' ומהר"ס כתב דהברייתא אין מקומה כאן אלא להלן בשאר י"ט ועיין רמב"ן אמור כג ז': 5 אילים אגב גררא דאינך נקט לשון זה ור"ל איל: 6 ת"ל וכו', צ"ל והקרבנתם אשה לה' שבעת ימים והכוונה על הפסוק דאמור כג ח', עיין ו"א ובהנהגת בן ז"א בשם מהר"ס וכ"ה בת"כ אמור פרק יא ה' ועיין לעיל פ' קמט וקנא ותוספת פ"י י"ד ומנחות פ"ד מ"ב ובגמ' שם דף מ"ד ובתוספ' ד"ה אלא והעולה מן הספרי והמשנה והתוספתא שם דפרים אינם מעכבים את הכבשים ואת האילים אבל פרים בפני עצמן מעכבין זא"ו וכן אילים וכו' ובפרי החג אית ליה לר"י דמפני שמתמעטין אינן מעכבין זא"ו: 12 בינתיים. לעיל פ' קמד: (קמח) 16 ת"ל וכו', ואע"ג דבפ' אמור גופה כתיב וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש דמשמע דביום שמקריבים המנחה הוא יו"ט מ"מ בקרא דהתם לא סגי דה"א דיום הבכורים והיו"ט שניהם יהיו ביום נ"א ועיין ברד"ף וא"י והגר"א מגיה וג' כאן ת"ל וביום וכו' לה' בשבועותיכם הא אין עליך וכו' מנחה בני ועדיין אני אומר הקריב מנחה בני ועשה יו"ט בני"א ת"ל בשבועותיכם מקרא קדש: 19 מנחה וכו'. עיין ת"כ אמור פרק יב ח'.

המנחות שלא תקדמנה מנחה אחרת מיכן אמרו אין מביאין מנחות וביכורים ומנחת
 בהמה קודם לעומר ואם הביא פסול קודם לשתי הלחם לא יביא ואם הביא כשר מה
 הפרש בין עומר לשתי הלחם הקודם לעומר אסור לגבוה ואסור להדיוט לפיכך אם
 קרבו לא יעלו. הקודם לשתי הלחם אסור לגבוה ומותר להדיוט לפיכך אם קרבו
 יעלו. ר' טרפון אומר הואיל ועומר מתיר ושתי הלחם מתירות אם למדתי למנחות
 הבאות קודם לעומר שהם פסולות אף מנחות הבאות קודם לשתי הלחם יהיו פסולות.
 אמר לו ר' יהודה בן נחמן לא אם אמרת במנחות הבאות קודם לעומר שלא כשרו
 לא לגבוה ולא להדיוט תאמר במנחות הבאות קודם לשתי הלחם שהם פסולות שאף
 על פי שלא הוכשרו לגבוה הוכשרו להדיוט. נסתכל בו ר' עקיבא וצהבון פניו אמר
 לו יהודה בן נחמן צהבו פניך שהשבת את הזקן תמיה אני עליך אם תאריך ימים
 בעולם. אמר ר' יהודה בר' אלעאי בפסח היה הדבר וכשבאתי לעצרת אמרתי היכן
 יהודה בן נחמן אמרו לי הלך לו (סליק פיסקא)

(קמט) והקרבתם עולה לריח ניחוח לה' אלו אתה מקריב חוץ מן האמור
 בתורת כהנים אתה אומר אלו אתה מקריב חוץ מן האמור בתורת כהנים > או הן הן
 האמורים בתורת כהנים > וכי שוים הן הא אין עליך לומר כלשון אחרון אלא כלשון
 ראשון אלו אתה מקריב חוץ מן האמור בתורת כהנים: פרים בני בקר שנים ואיל
 אחד. הרי שמצא פרים ולא מצא אילים אילים ולא מצא כבשים שומע אני לא יקריב
 עד שימצא כולן ת"ל שבעת ימים תקריבו אשה לה' (שם לו) אפילו אחד מהם או
 אפילו כולם מצויים ת"ל פרים בני בקר שנים ואיל אחד שבעה כבשים בני שנה:
 מלבד עולת התמיד ומנחתו תעשו תמימים יהיו לכם ונסכיהם. מקיש נסכים
 לבהמה מה בהמה נפסלת במומים בחסר וביתר אף נסכים נפסלים במומים בחסר וביתר
 (סליק פיסקא)

2 מה וכו'. הגר"א מוחק מן מה הפרש עד יעלו שורה ה'
 ועיין לעיל דף קלג שורה טו: 12 לוי מנחות פ"י מ"ו,
 תוספתא שם פ"י כ"ז, ת"כ אמור פרק יב ט, ונדבה פרשה
 יב ד, בבלי שם דף סח: פ"ד:
 (קמט) 16 בת"כ. ת"כ אמור פרק יג ו', מנחות מ"ה:
 18 ת"ל שבעת וכו'. מהר"ס הגיה והקרבתם עולה וכן הגיה
 הגר"א ויש לפקפק בהגהה זו ויותר נראה לומר דלמדו
 עצרת מפסח וסוכות, עיין לעיל פ' קמו ולקמן פ' קנ: 21
 בחסר ויתר. רק אגב שיטפא דרישא נקט כן בנסכים א"ב
 אשיעורן קאי מהרא"ן הביאו הרד"ף ורד"ף השיג עליו
 ופ' דחסר ויתר בבהמה היינו מחוסר זמן ועבר זמן וכן
 בנסכים יין מגתו ויין מיושן ביותר וא"נ רק העקר כפ'
 מהרא"ן, ועיין רש"י ומנחות פ"ח מ"ז ומ"ב ותוספתא שם
 פ"ט ד' וגמ' שם פה: ופ"ו:
 ר"ן ט ח' | ט בר ר' אילעי | ד מדבר, מ דבר | ר אמרתי לו | 12 ר א' לי | ל ואמרו לך | לין מ לו:
 (קמט) 13 ל והקריב | לה' ט וגו' | למר האמורין | 14 אתה וכו' כהנים] מ ח', ט אתה אומר כן, ל כן הוא אומר
 חוץ מן האמורים בתורת כהנים אתה אומר וכו' | ל האמורים, ר האמ' | המוסגר דל ליתא, מ אי אינו אלא הם האמורים
 וכו' | 15 הא ד ח', מ אלא | כלשון וכו' ראשון] מ ח' | ט בלשון... בלשון | טר האחרון | אלא ד כי אם | 16
 ט הראשון | למר האמורין | ט בקר וגו' הרי | ואיל] במקרא כתיב איל, ועיין בתרגומים | 17 הרי וכו' שנה שורה יט]
 ל ח' | מ מצא אילים | 18 מ את כולם | ר אחת מהן | 19 ואיל וכו' שנה] טר ח', ד עשר אילים שנים | 20
 התמיד] ל הובקר | ומנחתו וכו' ונסכיהם] מ ח' | ד ומנחתו ונסכו תמיד יהיה לכם וכו' | ט ומנחתם | תעשו ט ח', ר
 תעשה | 21 ר"ה ובחסר וביתר | דל ויתר | ד וחסר ויתר:

(קנ) ובחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו וחגותם חג לה' שבעת ימים, קבעו הכתוב חובה: והקרבתם עולה אשה ריח ניחוח לה'; הרי שמצא פרים ולא מצא אילים אילים ולא מצא כבשים שומע אני <לא> יקריב עד שימצא את כולם ת"ל שבעת ימים תקריבו אשה לה' (שם לו) אפילו אחד מהם או אפילו כולם מצוים ת"ל פרים בני 5
במר שלשה עשר אילים שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימים יהיו. מנין לנסוך המים בחג היה ר' עקיבא אומר נאמר הביאו עומר בפסח שתתברך לכם תבואה שבשדות ונאמר הביאו ביכורים בעצרת כדי שיתברכו לכם פירות האילן אף נסוך המים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה. ר' יהודה בן בתירה אומר נאמר בשני 10
ונסכיהם ונאמר בששי ונסכיה ונאמר בשביעי כמשפטם מ"ם וי"ד מ"ם הרי מים נמצאו למדים לנסוך המים מן התורה. ר' נתן אומר בקודש הסך נסך שבר לה' למה נאמר להביא את המים (סליק פיסקא)

(קנא) ביום השמיני עצרת תהיה לכם, עצרו הכתוב מלצאת הרי שהביא קדשיו מבית פני לירושלם שומע אני יאכלם בירושלם וילך וילך בכית פאני ת"ל 15
ביום השמיני עצרת תהיה לכם עצרו הכתוב מלצאת אין עצירה אלא כניסה שנאמר אני עצור לא אוכל לבוא בית ה' (ירמיה לו מ). ויהי דבר ה' אל ירמיהו שנית וחוא עורנו עצור בחצר המטרה (שם לג א) אין לי אלא יום טוב האחרון <שעצור> מלצאת יום טוב הראשון מנין דין הוא הואיל וזה קרוי מקרא קודש וזה קרוי מקרא קודש מה 20
זה עצור מלצאת אף זה עצור מלצאת: והקרבתם עולה אשה ריח ניחוח לה' פר אחד איל אחד, הרי שמצא פרים ולא מצא אילים אילים ולא מצא כבשים שומע אני שלא יקריב עד שימצא את כולם ת"ל שבעת ימים תקריבו אשה לה' (ויקרא כג לו) אפילו אחד מהן או אפילו כולם מצוים ת"ל פר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימים (סליק פיסקא)

(קנ) 2 חובה. עיין לעיל פ' קמ"ו: 6 יהיו לעיל פ' קמ"ו: 12 המים. לעיל פ' קמ"ג, תוספתא סוכה פ"ג יח, ר"ה פ"א מ"ב, בבלי תענית ב: וגי, זבחים ק"י, ירוש' שביעית לג ע"ב ר"ה גז ע"ב, סוכה נד ע"ג, פדר"כ פ"ל ביום השמיני, ת"י פסוק לא:

(קנא) 19 מלצאת. עיין ספרי דברים פ' קלד, מדרש תנאים דף צב, תוספתא סוכה פ"ד יח, פסחים צה, יומא ג, תוספ' שם ד"ה פדר, סוכה מז, תוספ' ד"ה לינה, ר"ה ה, תוספ' ד"ה מה, הגיגה יז, תוספ' ד"ה דכתיב: 21 ת"ל וכו'. נראה דצ"ל והקרבתם אשה לה' בפ' אמור ועיין לעיל:

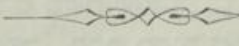
(קנ) 1 השביעי] לר' ח' | הוה] אינו במקרא | 2 כל וכו' ימים] דט"ל ח' | ר וחגותם את חג | 3 והקרבתם וכו' יהיו שורה ו] ט ח' | ד והקרבתם אשה עולה לריח | ר והקריב | לה' ד ח' | 4 לא] ד ח' | מ יקרב | ל שנמצא | 5 לה' מ ח' | לר ואפילו | 6 ל בקר שנים עשר אילים כבשים וכו' | כבשים וכו' יהיו] ד ח' | יהיו] ר ח' | מ למנין | 7 מ שבחג | היה] ד ח' | נאמר] מר ח' | לכם] ט ח' | ד את התבואה | 8 שבשדות] רק מ | ונאמר] מ ח' | ונאמר הביאו] ד והביאו | כדי] רק דל | ר שיתברך | למר עליכם | לר אילן] אף] ל הביאו | דר לנסוך | 9 כדי וכו'] טלמר שיתברכו עליכם (מ לכם) גשמים | 10 ונאמר עד סה"ד] ט ח' | ונאמר] מ ר ח' וכן בסמוך | מ"ם וכו'] מ הרי כאן מים | הרין] לר ח' | 11 מ רמז לנסוך | מ הסך להביא וכו' | שכר לה'] ר ח' | לה' ר"ה ח':

(קנא) 14 מבית פני לירושלם] ל ח' | וילך] ד ח' | ר וילך וילך | ט וילך בית, ל וילך מבית | טלמר פגי | ל ת"ל וביום | 15 תהיה לכם] ר"ה מ ח' | ר ואין | 16 דל ואני | שנית] למר ח' | 17 בחצר המטרה] דלר ח', ט וגו' | האחרון] ט ח' | שעצור] ד שאטור | 18 ר"ה יום ראשון | ד מנא לן | דין מ, ש"ג ודין | 19 ד עולה הרי, לר לה' הרי, מ ניחוח הרי | 20 מ פר...איל...כבש | שומע אני] למר ח' | 21 טלמר לא | מ ת"ל והקרבתם אשה שבעת וכו' | 22 ל ואפילו | ד ואיל | כבשים וכו' תמימים] ד ח', ט וגו':

(קנב) אלה תעשו לה' במועדיכם, אלו נדרים ונדבות שנודר ברנל שיביאם
 ברנל אתה אומר אלו נדרים ונדבות שנודר ברנל שיביאם ברנל > או אינו אלא נדרים
 ונדבות שנודר קודם הרנל שיביאם ברנל > כשהוא אומר כי תדור נדר לה' אלהיך
 וגו' (דברים כג כב) הרי נדרים ונדבות שנודרו קודם לרנל אמורין הא מה ת"ל אלה
 תעשו לה' במועדיכם אלו נדרים ונדבות שנודר ברנל שמביאם ברנל: לבד מנדריכם 5
 אלו קני זבים וזבות שנתנה תורה רשות שיביאם ברנל: לבד מנדריכם > ונדבותיכם
 לעולותיכם ולמנחותיכם ולנסכיכם ולשלמיכם > ויאמר משה אל בני
 ישראל להפסיק הענין דברי ר' ישמעאל שאם קורא אני לבד מנדריכם > ונדבותיכם
 וידבר משה אל ראשי המטות > אני יודע במה ענין הכתוב מדבר כשהוא אומר לבד
 מנדריכם הפסיק הענין דברי ר' ישמעאל (סליק סידרא) 10

(קנב) 1 טמר שנדר | מ יביאם | 2 אתה וכו'
 שיביאם ברנל] טמ ח' | ר שנדר | ל ויביאם | או
 אינו וכו' | ד או לאחר הרנל כשהיא וכו', ט או וכו' ונדבות
 של כל השנה כולה כשהוא | או אינו אלא | ר או אלו | 3
 ונדבות] מר ח' | מר שנדר | ר קודם לרנל | שיביאם
 ברנל] ל ח' | אלהיך וגו' | ד ח' | 4 וגו' | למ ח' | ט
 מ שנדר | ל מקודם | טלמ הרנל | אמורין | דלר ח',
 ט אמור | ד אילו | 5 מר שיביאם | לבד וכו' ברנל] מ
 ח' | מנדריכם] ל ג' ונדבותיכם ועולותיכם, ט ג' עולותיכם |
 6 ר"ה לעולותיכם אלו | טלר וקני זבות | לבד וכו'
 ולשלמיכם] טר ח' | ד מנדריכם ויאמר, ל מנדריכם וגו'
 ויאמר | 8 ל את הענין | שאם עד סה"ד] טר ח' | המוסגר
 ד ח' | ל מלבד מנדריכם ויאמר משה אל בני ישראל |
 9 מ באיזה ענין | הכתוב] ד ח' | ל מדבר הכתוב | כשהוא אומר] ד ת"ל | לבד מנדריכם] מ וידבר משה אל בני ישראל |
 10 מ להפסיק | הפסיק הענין] ד ח' | ר' ישמעאל] ר ג' ס"פ טז ברייתא.

(קנב) 1 במועדיכם. צריך להשלים לבד מנדריכם ולשון
 הפ"ז לבד מנדריכם אלו נדרים ונדבות וכו' שמביאם ברנל
 ולשלמיכם להביא שנדר קודם לרגל: 3 כשהוא וכו'. הגר"א
 מביא כשהוא אומר ובאתם שמה והבאתם שמה וטעמו מבוואר
 ויש לקיים הג' שלפנינו לר"מ דאמר ברנל אחד עובר בבל
 תאחרי. ועיין ספרי דברים פ' סג, מדרש תנאים שם דף מט
 וקנא, ת"כ אמור פרשה יב י', ירושל' ראש השנה נו ע"ב,
 בבלי שם ד: ות"י: 6 אלו. צ"ל כג' ר"ה לעולותיכם אלו
 וכו', ועיין תמורה יד: 9 במה ענין. אי קאי אדלעיל או
 אפשרת נדרים ועיין רש"י ורמב"ן ולקמן פ' קנז וס"ז כאן.
 ולשון הפ"ז ויאמר משה אל בני ישראל בא הכתוב להפסיק
 בין נדבה לנדריהם ר"ל בין נדרי הקדש לנדרי איסור: 10
 מנדריכם. צריך להשלים ויאמר משה אל בני ישראל, עיין
 גרסת המ"ח.

משות

(קנג) וידבר משה אל ראשי המשות למה נאמר לפי שהוא אומר ותקעו בהם ונועדו אליך כל העדה אל פתח אהל מועד ואם באחת יתקעו ונועדו אליך הנשיאים (במדכר י ב-ג) אבל לא שמענו להיכן הריני זן נאמר כאן תקיעה בעדה ונאמרה תקיעה בנשיאים מה תקיעה האמורה בעדה פתח אהל מועד אף תקיעה האמורה בנשיאים פתח אהל מועד או כל הקודם במקרא קודם במעשה ת"ל אל ראשי המשות הואיל ונאמרו דברות בתורה סתם ופרט באחד מהם שהנשיאים קודמים לעדה אף פורטני בכל הדברות שיהיו הנשיאים קודמים לעדה <ר' יונתן אומר אין צריך שהרי כבר נאמר ויקרא אליהם משה וישבו אליו אהרן וכל הנשיאים בעדה וידבר משה אליהם ואחרי כן ננשו כל בני ישראל (שמות לד לא-לב) הואיל ונאמרו דברות בתורה סתם ופרט באחת מהם שהנשיאים קודמים אף פורטני בכל דברות שכתורה שיהיו הנשיאים קודמים > ומה ת"ל אל ראשי המשות מגיד שאין היתר נדרים אלא מפי מומחים.

זה הדבר, מגיד שכשם שנתנבא משה בכה אמר (שם יא ד) כך נתנבאו הנביאים בכה אמר ומוסיף עליהם משה שנאמר בו זה הדבר. ד"א זה הדבר אשר צוה ה' הבעל מפר ואין חכם מפר. חכם מתיר ואין בעל מתיר והרי דברים ק"ו ומה אם מי שאינו מפר מתיר מי שהוא מפר אינו דין שיהא מתיר והרי דברים ק"ו אם

(קנג) 3 כאן מיותר, א"א: 7 ר' יונתן וכו'. המוסגר נוסף ע"פ הספרי לעיל פ' עג, פ"ו ד"א אל ראשי המשות הטר נדרים ע"פ מומחין: 12 מפי מומחים. עיין לעיל פ' עג ירושלמי חגיגה ע"ג, נדרים לו ע"ד מב ע"ב, בבלי שם עח, בבא בתרא קכו, ורש"י וס"ו כאן: 13 משה הגר"א מגיה כשם שנתנבאו נביאים בכה אמר כן נתנבא משה בכה אמר: 14 הדברי גראה דר"ל דמדרגת משה היתה למעלה ממדרגת שאר נביאים שלשון זה מורה יותר על עצם הדבור מלשון כה, עיין רש"י הוצאת ברלינר ומה שהביא המ"ל בשם מעשה אפד כי מה שיגיד משה מדבור השם הוא הדבור שאמרו השם בעצמו מוולת שנוי במלות ולא היה מספיק לו בשמירת הענין והכוונה כמו שאר נביאים ועוד פ"א שם. ועיין לעיל פ"סקא קג ופ"ו ורא"ם וסהתרה"ה כאן ומכילתא דרשב"י דף צ"ד וקיד"ו ודף ו' וספרי דברים פ' פג ומדרש

(קנג) 1 וידבר וכו' מומחים שורה יב ט ח' מ המשות בא הכתוב ללמדך שלא הותרו נדרים אלא מפי מומחים (והשאר ליתא) | 2 אל וכו' מועד ד ח' | אלן ר ח' | 3 אבלן ד ח', ל ולא | ר דן כל בעשה יעשה לך שתי הצוצרות כסף מפי מומחין, ל דן ועשה לך שתי הצוצרות על פי מומחין | 7 המוסגר ד ליתא | 13 ט מ ר הדבר אשר צוה ה' | אמר--אמר] ט ח' | 14 ד נביאים | למ מוסף, טר מוסיף | משה שני בן ד ח' | משה וכו' זה הדבר] לר ח' | שני בן מ ח' | ד"א עד סה"ד] ט ח' | ד"א] למר ח' | 15 בעלן ר הבעל | ומה] למר ח' | 16 ל שאינו מתיר אינו דין שיפר ת"ל וכו' | מר מי שיפר אינו דין שיתיר | והרי וכו' שיפר] מ ח' |

מי שאין מתיר מפר מי שהוא מתיר אינו דין שיפר ת"ל זה הדבר אשר צוה ה' הבעל מפר ואין חכם מפר חכם מתיר ואין הבעל מתיר.

איש, להוציא את הקטן משמע מוציא את הקטן ואת בן שלש עשרה שנה ויום אחד הרי אתה דן נאמר כאן ונאמר להלן נדר מה נדר האמור להלן נדר ונדבה אף נדר האמור כאן נדר ונדבה. מיכן אמרו בן שלש עשרה שנה ויום אחד דבריו קיימים: כי ידור נדר לה, את שהסמיך נדרו לדבר שאיפשר לו הרי זה נדר ואם לאו אינו נדר. אתה אומר את שהסמיך את נדרו לדבר שאיפשר לו הרי זה נדר ואם לאו אינו נדר. אין עליך לומר כלשון אחרון אלא כלשון ראשון את שהסמיך את נדרו לדבר שאיפשר לו הרי זה נדר ואם לאו אינו נדר או כשם שבנדריים את שהסמיך נדרו לדבר שאיפשר לו הרי זה נדר ואם לאו אינו נדר. כך אף בשבועות ת"ל לאסור אסר מכל מקום מה הפרש בין נדרים לשבועות בנדריים כגודר בחיי המלך בשבועות כנשבע במלך עצמו אנפי שאין ראיה לדבר וכו' לדבר חי ה' וחי נפשך אם אעזבך (מלכים ב' ד ל): לאסור אסר על נפשו, על נפשו הוא אסר ואינו אסר על אחרים שהיה בדין ומה אם במקום שאין מפר נדרי עצמו משגודר הרי הוא מפר נדרי עצמו עד שלא ידור מקום שמפר נדרי אשתו משגודרה אינו דין שיפר נדרי אשתו עד שלא תדור ת"ל לאסור אסר על נפשו על נפשו הוא אסר ואינו אסר על אחרים. ד"א לאסור אסר

תנאים שם דף סג וצ"ע בת"כ אחרי פרשה ו' ב': 2 מתיר ירושלמי נדרים מב ע"א ובבלי שם עז, ב"ב קכו: 3 שלש וכו'. מהר"ס ושאר מפרשים הגיהו בן י"ב ובמ"ע מקיים הג' ומפרש דאבן י"ג שלא הביא שתי שערות קאי: 4 מה הו"א מגיה ע"פ גרסת הילקוט מה נדר האמור להלן הפלגה וכו'. ועיין מהר"ס שמביא נ"א ונאמר להלן נדר נזיר מה נדר האמור להלן מופלא הסמוך לאיש וכו'. ובא"א וא"י מרכיב ב' הנוסחאות וגורס לקמן אף נדר וכו' ונדבה ומה נדר האמור להלן הפלגה סמוך לאיש וכו' והלמוד היא מן ויקרא כב עיין לעיל צד כה, ות"כ בחקוטי פרשה ג' ג', וג' הילקוט שם וס"ז כאן ולעיל ו' ב' ות"י: 6 קיימים. מהר"ס מגיה בן י"ב שנה ויום א' נדריו נבדקין בן י"ג וכו' ועיין הגר"א: — לדבר וכו'. הגר"א מגיה לדבר הגדור, ועיין לשון הרמב"ם הלכ' נדרים פ"א ד' משמע דכבר היתה לפניו הג' כמו שהיא בפנים ואולי צ"ל לדבר שהפריש לה' (שמעתי). ועיין נדרים ריש פ"ב וירוש' שם לו ע"ב ובבלי יד. וס"ז: 8 ת"ל לאסור וכו'. אינו מובן דהא לקמן דרש לה אשבעה והגר"א מגיה ת"ל לנדור נדר מ"מ ואולי הכוונה בהא דקאמר לעיל או אינו אלא עד שיוכיר לשם דדילמא הכתוב לא מיירי כלל מנדרי אסור רק מנדרי הקדש עיין בח"ג כאן והלשון לקמן או עד שתדור לשם ועל זה מתרץ שפיר דמן לאסור איסור שמעינן דקא מדבר בנדרי איסור ואע"ג דלאסור אסר אשבעה קאי גלוי מלתא בעלמא הוא דכל הפרשה מיירי בנדרי איסור אבל לפ"ז צריך למחוק לקמן ת' מ"מ ועיין ג' הדפ' כשם שהנדריים שוים ואולי כל הלשון שלפנינו משובש וצ"ע: 12 בחיי. שאוסר עצמו בדבר המקודש לשם ומביא ראיה דכעין זה מצינו דמחלק הכתוב דחי ה' בפתח החיית הוא נשבע במלך עצמו מפני שהיי ה' ועצמו אחד כסברת הרמב"ם הידועה משא"כ חי נפשך בצרי הוא נשבע בחיי המלך, רד"ף ועיין רמב"ן: 15 במקום וכו'. צריך להגיה ע"פ הס"ז ו' ב' במקום שאין מפר נדרי עצמו הרי הוא אסר עליו נדרים מקום שהוא מפר נדרי אשתו אינו דין שיאסור עליה נדרים ת"ל, ועיין ירושלמי נדרים

3 איש וכו' קיימים] מ ח' | שנה] ד ח' | 4 ר"ה להלן לפלא נדר או נדבה | ט מה נדר האמור להלן הפלגה סמוך לאיש אף וכו' כאן הפלגה סמוך לאיש מכאן וכו' | ונדבה] ד ב' עמו וכן בסמוך | 5 ר"ה ונדבה מה נדר האמור להלן בידוע להפלות אף נדר האמור כאן בידוע להפלות | ל מבן | שנה] דל ח' | ט נדרי | 6 ט הסמוך | למר את נדרו | ר"ה שאיפשר לעשות | פ"ז לו להגדר | 7 אינו טלמ אין זה, ר אין | אתה וכו' אינו נדר] דל ח', ט אתה אומר כן | 8 אינו ר אין | או אינו אלא ל ח', מר או, ד או אינו | שיוכיר] למר שיאמר, ט שאמר | מ להשם | על נפשו] טלר ח' | הא וכו' אינו נדר] ט ח' | 9 מ לומר אלא את שהסמיך לו את וכו' | ר האחרון--הראשון | ר הסמוך | את בפי הבין] לר ח' | 10 הרי זה נדר] מ ח' | ר אין | ל אין זה נדר ת"ל לאסור אסר על נפשו על נפשו הוא אסר על אחרים שהיה בדין ומה אם במקום שאין מפר נדרי עצמו משגודר הרי הוא ואם לאו אין נדר כך כשם נדרים שהסמוך וכו' | אין] מ יכול | שבנדריים] ד שהנדריים שוים | למ את נדרו] לדבר שאיפשר לו] ר ח' | 11 לו] ל ח' | טל אין זה, ר אין | כך וכו' | ט יכול אף בשבועות כן | אף] ר אין | כך אף] ל ח' | ד בשבועה | פ"ז ת"ל או השבע שבועה לאסור | ת"ל וכו' | ל ת"ל לאסור אסר על נפשו על נפשו הוא אסר וכו' | לאסור] מ ח' | ר ומה הפריש | 12 ד לשבועה | מ נודר--נשבע | ד בשבועה | 13 מ ואע"פ | ט שני ח' | 14 טמר ואין | 15 נדרי] ד דברי, ל נדר וכן בסמוך | טמר משגודר | 16 ט מקום שמקיים נדרי | שיפר] ט, שיקיים | 17 ר ואין | ד"א וכו' נפשו] ל ח' |

על נפשו למה נאמר לפי שהוא אומר ככל היוצא מפיו יעשה אין לי אלא שהוציא בפיו קיבל עליו בנדר ובשבועה מנין ת"ל לאסור אסר על נפשו. יכול אפילו נשבע לאכול נבלות וטרפות ושקצים ורמשים קורא אני עליו ככל היוצא מפיו יעשה ת"ל לאסור אסר על נפשו לאסור את המותר ולא להתיר את האסור: לא יחל דברו, שלא יעשה דברו חולין הרי שהיה חכם לא יפר לו לעצמו והדין נוהן אם מיפר לאחרים לא יפר לעצמו ת"ל לא יחל דברו שלא יעשה דבריו חולין: לא יחל דברו, מניד שעובר על כל יחל ועל כל תאחר מנין ת"ל כי תדור נדר לה: אלהיך לא תאחר לשלמו (דברים כג כב) מניד שעובר על כל יחל ועל כל תאחר: לא יחל דברו, ר' אליעזר אומר לעשות הבטאה כשבועה ר' עקיבא אומר ככל היוצא מפיו יעשה >לעשות הבטאה כשבועה<

ואשה, מוקיש אשה לאיש מה איש עובר על כל יחל ועל כל תאחר אף אשה עוברת על כל יחל ועל כל תאחר: ואשה, שומע אני משתכנור ת"ל בנעוריה אי בנעוריה שומע אני אפילו קטנה ת"ל ואשה הא כיצד יצתה מכלל קטנה ולכלל בנרות לא באת מיכן אמרו חכמים בת שנים עשרה שנה ויום אחד נדרה קיימים: כי תדר נדר לה: את שתסמוך את נדריה לדבר שאיפשר לה להינדר הרי זה נדר ואם לאו אינו נדר אתה אומר את שתסמוך נדריה לדבר שאיפשר לה להינדר הרי זה נדר ואם לאו אין זה נדר או עד שתדור לשם ת"ל ואסרה אסר מכל מקום הא אין עליך לומר

1 מ לפי שאומר | 2 בנדר | ר"ה בנדרה, טמ בנדרים | טלמר ובשבועות | לאכול ט ח' | 3 מר טרפות | ט למר שקצים | 4 על נפשו ד ח' | שלא דטל לא | 5 טלמר דבריו | לא | טלמר ח' | ר יתיר | לו ט למר ח' | מ אינו מיפר | 6 לא יחל וכו' חולין ל ח' | ד ולא | שלא ד ולא | ט ד"א לא | 7 מ יחל דברו | ועל ט ר"ה על | ד ת"ל כי ידור נדר לה' וגו' מגיד | אלהיך וכו' לשלמו ל ח' | 8 ד בל תאחר ועל כל יחל | לא יחל דברו ר"ה ח' | ט ככל היוצא מפיו יעשה, ורמב"ן בהשגות לשה"מ עשין צ"ד נראה דלא ג' כלל לא יחל וכו' ר"א לעש' הבטאה כשבועה | לא ד ולא | ל ר' אלעזר | 9 למ ור"ע | ר כל | המוסגר רק מ | 11 ואשה פ"ז ג' כי תדר נדר לה' | ל ואשה מנין מוקיש | לאיש ר לאשה | טמר האיש | ל עובר על כל יחל ועל כל יחל | 12 ד בל תאחר ועל כל יחל | ל יאחר | תאחר ר ג' פ' | מ משתכנר | בנעוריה דל ג' בית אביה | אי בנעוריה ט ח' | לר או בנעוריה | 13 ר ואפילו | ואשה דל אשה | טלמר יצאת | ולכלל ר ומכלל | 14 מ באה | ר מכלל מיכן אמרו | חכמים טמ ח' | שנה מ ח' | מ נבדקין ונמחק ונכתב במקומו קיימין | כי וכו' לה' ד ח' | 15 את מ ח' | את נדריה מ נדרה, דל דבריה | לה ר פ"ז ח' | להינדר טג ח' | ל שאיפשר לה נדר | 16 טלר אין זה | אתה אומר וכו' אין זה נדר | למ ח' | ט אתה אומר כן | ר נדרה | לה להינדר ר ח' | ואם וכו' נדר ד ח' | 17 ט או אינו אלא עד,

ריש פ"ב: 1 אין לי וכו'. הגר"א מוחק כ"ז כאן עד נפשו שורה ב' וגו' שורה ד' אחר ת' האסור ד"א לאסור אסר על נפשו ל"ג לפי שהוא אומר ככל וכו' יעשה אין לי וכו': 2 נפשו ת"כ חובה פרשה ט' ב', מדרש תנאים דף קנב, ס"ז לעיל ר' ב', ירושלמי תרומות מב ע"ב, גזיר נג ע"ה, בבלי חגיגה י', שבועות כו: 4 האסור. עיין רש"י ורמב"ן ת"כ חובה פרשה ט' ר', גזרים פ"ב מ"ב, ירושלמי שם לו ע"ב, בבלי שם טז, שבועות פ"ג מ"ו, ירושלמי שם לד ע"ג, בבלי שם כו: 6 חולין. תוספתא נדרים פ"ג ו', נגעים פ"ב מ"ה, חגיגה י': 8 תאחר. עיין לעיל עמוד כו, מדרש תנאים דף קנא, וסה"מ מ"ע צ"ד, והשגות הרמב"ן שם, ול"ת קנ, וריב"ש ט' תמ"ה: 9 הבטאה. מה שמוציא בפיו שלא בלשון שבועה והא דלא קאמר לעשות כל מה שמוציא בפיו בנדר משום דנדר מיתסר חפצא אגברא וא"א מבלי שיזכיר לשון קרבן או לשון אחר שיוורה על זה אבל שבועה מיתסר גברא אחפצא ואפשר שיקבל עליו לעשות דבר מה כגון אתן לפלוני לשון שבועה, ועיין ס"ז ר' חנניה אומר וכו' ולכאורה היה אפשר לפרש ג"כ דהבטאה היינו כנוי או יד לשבועה ומשום דכבר גמר לעיל עמ' בו כנויי נדרים מנזירות יליף כאן כנויי שבועה, עיין ירושלמי נדרים ריש פ"א ובבלי ג: אבל אחר העיין א"ג דכי סני ליה למימר כנויי שבועה או ידות ועוד כמו דיליף לעיל כנויי נזירות מן נזיר להזיר כן היה יכול ללמוד כנויי שבועה מן השבע שבועה. ור"ה פ' לפי הנוסחא המשובשת שנודמנה לו דר"א אקרא כי תדור נדר קאי ועיין לקמן עמ' רב: — ר"ע וכו'. לפי ג' הילק' ר"ע אדלקמן קאי אהקישא דאשה לאיש וכן הוא לפי ג' הרמב"ן בסה"מ מ"ע צ"ד: 12 תאחר. דס"ד דאשה שאני הואיל ואביה ובעלה מפירין נדריה וברמב"ן בסה"מ שם פ' דס"ד דלא תעבור על ב"ת משום דאינה עולה לרגל. ועיין שאלת ר"ו, ר"ה ו', רד"ף: 14 קיימים. עיין לעיל דף קצט ורש"י ות"י, כתובות מז:

מ א יכול עד | אסר ל ח' | מ"מ וכו' אינו נדר | מ ח' | הא וכו' אינו נדר | ט ח' |

כלשון אחרון אלא כלשון ראשון את שתסמוך נדריה לדבר שאיפשר לה הרי זה נדר
 ואם לאו אינו נדר: ואסרה אסר, אין אסר אלא שבועה וכן הוא אומר או אסרה אסר
 על נפשה בשבועה: בבית אביה, ברשות אביה אתה אומר בית אביה ברשות אביה
 או בית אביה כמשמעו ת"ל בנעוריה בית אביה נעוריה בבית אביה אמרתי ולא
 נעוריה בבית הבעל להביא את שנתארמלה או נתגרשה מן האירוסין אתה אומר מן
 האירוסין או אינו אלא מן הנשואין ת"ל בנעוריה בית אביה שכל נעוריה בבית אביה
 יצאתה שנתארמלה או שנתגרשה מן הנשואין שאין כל נעוריה בבית אביה.
 ושמע אביה להוציא את החרש: ושמע אביה אין לי אלא ששמע אביה השמיעוהו
 אחרים מנין ת"ל וקמו כל נדריה: והחריש לה אביה עד שיהא מתכוין לה שאם
 נדרה בתו ואמר סבור הייתי שאשתי הרי זה יחזור ויפר שנאמר והחריש לה עד שיהא
 מתכוין לה: וקמו כל נדריה וכל אסר אשר אסרה על נפשה יקום שאם נדרה
 וקיים וחור והפר שומע אני יהיה מופר ומה אני מקיים וקמו כל נדריה עד שלא יפר
 או אף משיפר ומה אני מקיים ואם הניא אביה אותה עד שלא קיים או אף משקיים
 ת"ל יקום מגיד הכתוב שכל נדר אם קיים שעה אחת אין רשאי להפר.
 ואם הניא אביה אותה, איני יודע הנאה זו מה היא כשהוא אומר ואם ביום

1 ר האחרון... הראשון | ר את נדרה, ל דבריה |
 לה | ל ח, ר להינדר | 2 לר אין זה | או אסרה | דט
 ל ואסרה, ר ואם אסרה | אסר | ר ח' | 3 בבית | ט
 וכ"ה במקרא, ש"ג בית | אתה וכו' ברשות אביה | טמ ח'
 4 או | מ יכול | בית | ל ח' | ר כשומעו | מ ממש
 כמשמעו | נעוריה | ד שכל נעוריה | למר נעורים--ולא
 נעורים | אביה | טל האב, מר אב | 5 להביא | כ"ה גם
 ברה אבל ד להוציא, ל יכול להביא, ולשון הפ"ז בבית
 אביה בנעוריה נעורים שבבית אביה ולא נעורים שבבית
 בעלה להוציא את שנתאלמנה וכו' הארוסין | ר את שנתארסה
 ונתגרשה מן הארוסין | ט ונתגרשה, ל שנתגרשה | מ הארוסין
 נתרוקנה רשות לאב יצאתה שנתאלמנה או נתגרשה מן
 הנשואין שאין נעוריה בבית אביה | אתה וכו' | ל או מן
 הנשואין שאיפשר כל נעוריה בבית אביה וכו' | 6 ר או אף
 מן הנשואין | אלא | ט ח' | ד שכלו | ט בית | 7 ט
 יצא, ר יצאת | ט ר ונתגרשה | אביה | ר ג' פ' | 8 טלמר
 ששמע הוא | 9 וקמו וכו' | ט והחריש לה אביה | נדריה |
 מ ג' וכל אסר אשר אסרה | לה אביה | דלר ח' | אביה |
 ט ח' | עד שיהא | כ"ה גם ברה, ד שהוא, ל שיהא |
 לה | להשמיעה | שאם | מ וקמו כל נדריה וכל אסר
 שאם | 10 ל בתו וסבור שאשתי היא | טמ הייתי שהיתה
 אשתי | ל יחזור | שג' וכו' לה | מ ח' | עד | דל ח'
 11 ר"ה והחריש לה וקמו | ל נדריה עד שלא עד שיפר או
 אף משיפר ומה אני מקיים וקמו כל נדריה עד שלא קיים
 או אף משיקיים ת"ל יקום וכו' | אסר | ט ג' למה נאמר
 לפי שהוא אומר והפר את נדרה שומע אני | אשר אסרה
 על נפשה יקום | רק ר"ה | 12 שומע אני | ט ח' | ר מה |
 13 מ או שומע אני אף משהפר | ר מה | ואם וכו'
 אותה | ד וקמו כל נדריה, טמר והפר (מר ח') את נדרה |
 14 ר"ה נדריה, ל שנדר | אס | ר שאם | אם קיים | ט
 מ ר"ה שקיים | ט אין יכול | ל רשאי יכול | להפר |
 ר ג' פ' | 15 לר אותה ביום שומעו |

2 נדר- לעיל צד קצט: — אין וכו'. כלומר אסר דקרא היינו
 שאמרה שבועה ועיין ירוש' נדרים לו ע"ג ובבלי שבועות כ':
 4 כמשמעו- דאינו יכול להפר אלא אם נדרה בבית אביה ממש
 וגוה"כ הוא ור"ה פ' ממש אע"ג שהשיאה אביה ואולי אין
 ר"ל נשואה עכשיו כמו שהבין הרד"ף רק שהיתה נשואה והיינו
 מאי דמפרש התנא אה"כ או אינו אלא אלמנה מן הנשואין ועל
 דרך הזה הגיה הגר"א דג' ברשות אביה להביא את שנתארמלה
 וכו' מן הארוסין או בבית אביה כמשמעו אף מן הנשואין
 ת"ל בנעוריה בית אביה שכל וכו' ולפ"ז היה אפשר לפרש
 ג"כ בבית אביה ממש ואפילו בוגרת כ"ז שהוא אצל אביה
 ת"ל כסיפא דקרא גופיה בנעוריה אבל נראה דהעקר כפ'
 הראשון דס"ד דגוה"כ דבעי שתדור בבית אביה ממש: —
 ת"ל בסוף הפרשה בית וכו' ומיותר וע"כ ללמד דכ"ז
 שהיא נערה היא ברשות אביה וא"כ בבית בקרא קמא ג"כ
 ברשותו קאמר ר"א-ם. וכו' ורד"ף פ' משום דכתיב ביה
 ובלשון זה אין לטעות כמו הכא דכתיב בבית ודוחק ויותר
 נראה דהראיה היא משום דהתם לא הוזכר בכתוב לא לשון נדר
 ולא לשון אסור ולא בא אלא ללמדנו זכות האב בהפרת
 נדרי בתו משא"כ הכא דס"ד דבבית אביה קאי אאסרה אסר:
 — נעוריה וכו'. נראה דרק אשגרה הוא מלקמן פיסקא קנו
 ואין לו ענין כלל לכאן: 5 להביא- כלומר השתא דמפרשינן
 דבבית אביה ברשות ע"כ דבא לרבות אלמנה מן הארוסין
 דאל"כ מיותר לגמרי וקרא דלקמן למעוטי אלמנה מן הנשואין
 ואפשר דהדרשה נשנית כאן ולקמן בשינוי קצת כפי ענין
 הכתוב ונתבלבלו שתי הלשונות על כן הלשון מגומגם: 8
 החרש- נדרים עג': 9 ת"ל וכו'. אינו מובן וגם לגרסת
 הילקוט קשה דאדרבה והחריש לה משמע להפך ועיין ס"ז
 ונראה דיקום בסוף הפסוק דורש ועיין לקמן בד"ה ושמע
 והגר"א מגיה ת"ל ביום שמעו: 10 יחזור וכו'. אף על פי
 שכבר קיים א"ג אם הפר צריך לחזור ולהפר- נדרים פ"א
 מ"ה, תוספתא פ"ז ד', וס"ז: 11 אסר וכו'. עיין ג' הילק'
 וכן גורס לקמן אבל בשאר ספרים ליתא לא כאן ולא לקמן
 ובמ"ע מגיה למה נאמר לפי שהוא אומר ואם הניא אביה
 אותה שומע אני שאם ומוחק מלות שומע אני לקמן: 15 מה
 היא- דהנאה מניעה והסרה משמע עיין רש"י וס"ז, דהיינו
 שכופה לעבור על נדרה או שאמר לה טלי ואכולי- ונראה
 קצת דהלכה זו היתה רפויה בידם דהרי באמת אמרו דבשבת
 לא יאמר לה מופר אלא טלי ואכולי עיין ס"ז וש"ג משמע
 דבאמת בגלוי דעת שאינה חפץ בנדרה סגי- ועיין רמב"ם
 פ"ג מהלכ' נדרים ה"ז והשגת הראב"ד שם:

שמוע אישה יניא אותה <הפר> כבעל הוי אומר הנאה זו הפרה לימד כבעל שהנאה
 היא הפרה ולימד <כאב> שעשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר <להפר> להקם מנין
 הרי אתה דן הואיל ורשאי להקם ורשאי להפר אם למדתי לענין הפרה שעשה הנאה
 כהפרה וחרישה ושמיעה כיום נדר אף להקם נעשה הנאה כהפרה וחרישה ושמיעה
 כיום נדר לא אם אמרת בהפר שחלק מכללו לפיכך עשה בו חרישה ושמיעה כיום
 נדר תאמר בהקם שלא חלק מכללו לפיכך לא נעשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר. לא
 זכיתי אדוננו מן הבעל הואיל ורבעל מיפר והאב מיפר מה הבעל עשה בו חרישה ושמיעה
 כיום נדר להקם אף האב נעשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר להקם ועוד ק"ו הוא ומה
 הבעל שאין הרשות מתרוקנת לו עשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר האב שהרשות
 מתרוקנת לו אינו דין שנעשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר. לא אם אמרת כבעל שמפר
 בכנר לפיכך עשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר <תאמר כאב שאין מפר בכנר
 לפיכך לא נעשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר.> לא זכיתי מן הדין ת"ל אלה החקים
 אשר צוה ה' את משה וגו' על כורחך אתה מקיש את האב לבעל מה בעל עשה בו חרישה
 ושמיעה כיום נדר <להקם> אף האב נעשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר <להקם>
 וה' יסלח לה, הרי שנדרה ובטלו בלבו והלכה ועשתה מזידה מנין שצריכה סליחה
 ת"ל וה' יסלח לה והרי דברים ק"ו ומה אם נדרים המופרים צריכין סליחה ק"ו לנדרים
 שאין מופרין. משל למה הדבר דומה למתכוין לאכול בשר חזיר ואכל בשר טלה
 והרי דברים ק"ו ומה אם המתכוין לאכול בשר חזיר ואכל בשר טלה צריך סליחה
 ק"ו למתכוין לאכול ואכל >והרי דברים ק"ו אם נדרים המופרין צריכין סליחה ק"ו
 לנדרים שאין מופרין:< כי הניא אביה אותה, ואם הפר האב מופר ואם לאו אין

1 והפר] רק ט | כבעל] למר ח' | הוי אומר וכו' הפרה] ר ק ד | לימד] מ אתה למד | כבעל] טל ח' | 2 ל זו
 היא | באב] ר, שיג כבעל | בן] רק ל | מ ושמיעה
 כיום נדר ומה הבעל עשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר אף
 האב נעשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר (ויותר אינו מעתיק) |
 טר ביום וכן בטול ביום במקום כיום | הפר] רק ר גר"ה |
 ר ולקיים | ט באב מנין | 3 לר לענין הפר | 4 ד
 חרישה, ר וחרישה | ט ושמיעה כחרישה כיום נדר | ר
 כהפרה בחרישה ושמיעה | 5 בן] ד בה, ל לו | 6 ט לא
 עשה | 7 זכיתי] ט ב מן הדין | 8 להקם] רק ט וכן
 בסמוך | 9 שהרשות] ד שאין הרשות | 10 ר שתעשה |
 11 ר בבגרות וכן בסמוך | המוסגר ד ח' | 12 בן] לר ח' |
 13 וגו' דלר | לבעל] דל כבעל | מ מה הבעל | 14
 להקם] רק ט וכן בסמוך | 15 וה' יסלח וכו' מופרין ש' כן
 ט ח' | ובטלו בלבן] מ, שיג ובטלה בלבה, פ"ז ובטלה
 מלבו | והלכה וכו' | ל ועשתה ובטלה והלכה מזידה מנין |
 16 מ הנדרים | 17 לר שאין | משל וכו' | ד והרי דברים
 ק"ו למה הדבר וכו' | מ משלו משל | 18 והרי דברים
 ק"ו ד ח' | ד מתכוין | ר לוכל | 19 ר לוכל | למ
 לאכול בשר חזיר ואכל | המוסגר ד ח' | 20 ואם] טמ
 ר אם |

2 באב-כצ"ל כאשר הוא בכ"ר ורק ע"פ ג' יבואו דברי הספרי
 על הסדר הנכון: — כיום נדר. כלומר שעשתה התורה יום
 חרישה ושמיעה כיום נדר לענין הפרה דבאב גופיה כתיב
 ואם הניא אביה אותה ביום שמעו משמע דאם שמע כמה
 ימים לאחר הנדר יכול להפר כל יום השמיעה כאלו שמע
 ביום הנדר אבל לענין הקמה א"ע דהקים בפה (או בלב) עדיין
 נדר וס"ד דביום שמיעה א"ע דהקים בפה (או בלב) עדיין
 יכול לחזור כל היום ולהפר א"ע דביום הנדר כיון שהקים
 שוב אינו יכול להפר אבל כבעל שמעינן דיום שמיעה כיום
 נדר בין לענין הקמה בין לענין הפרה דבהפרה כתיב ואם
 כיום שמוע אישה יניא אותה ולענין הקמה כתיב ושמוע אישה
 ביום שמעו וחריש וכן כתיב קרא יתירא כי חריש לה
 ביום שמעו פ"ט והגר"א מגיה חרישה ביום שמיעה במקום
 חרישה ושמיעה אבל קשה לשבש כל המקומות וגם לפי
 גרסתנו הכוונה כך ועיין רד"ף: 3 הנאה כהפרה. מיותר
 וכן בסמוך ר"ה: 5 מכללו. דהפרה בלב לא הויא הפרה
 ר"ה, אבל צ"ע היאך שייך ע"ז לומר דחלק מכללו דאם
 הפרה בלב לא שמה הפרה א"כ אינה חלק מן הכלל. ואולי
 צ"ל להפך שאם אמרת בהפר שלא חלק מכללו תאמר בהקם
 שחלק מכללו משום דדין הפרה אחד אבל בהקמה אם הקים
 בפירוש הוה הקמה מיד ואם שתק סתם לא הוה הקמה עד
 שיעבור היום ומאחר דחזינן דחלקתה התורה בהקמה גופה
 נחלוך נמי בין יום שמיעה ליום נדר ונאמר דדוקא ביום
 נדר אם הקים בפירוש הויא הקמה מיד אבל ביום שמיעה
 הקמה בפירוש תהא כהקמה ע"י שתיקה ועד שיעבור היום
 יהיה רשאי להפר: 10 מתרוקנת לו. אם מת הארוס, נדרים
 פ"י מ"ב, תוספתא שם פ"ו ב', ירושלמי שם מא ע"ד,
 בבלי ע': 15 ובטלו בלבו. במ"ע מביא בשם ר"ה ובטל לה
 וכן הגיה מהר"ם והגר"א מגיה ובטל לה בלבו ולא ירדתי
 לא מהני (תוספתא פ"ו ח', בבלי עט) או כוונה אחרת עמו:
 וכן הגיה מהר"ם והגר"א קדושין פא, רש"י וס"ז:

לסוף דעתו אם רצה לומר דהספרי פליג על הכלל דבטול בלב לא מהני (תוספתא פ"ו ח', בבלי עט) או כוונה אחרת עמו: 19 ואכל. בזיר פ"ד מ"ג, תוספתא שם פ"ג י"ד, ירושלמי גג ע"ב, בבלי שם כג, קדושין פא, רש"י וס"ז:

מופר. אמרה יודעת אני שכל נדרים שהיה אבא שומע היה מיפר שומע אני יהיה מופר
 ת"ל כי הניא אביה אותה ואם הפר האב מופר ואם לאו אין מופר. אמר לאפטרופוס
 כל נדרים שתהא בתי נודרת מיכן ועד שאביא ממקום פלוני הפר לה והפר לה שומע
 אני יהיה מופר ת"ל ואם הניא אביה אותה ואם היפר אביה מופר ואם לאו אינו מופר
 דברי ר' יאשיה. ר' יונתן אומר מצינו בכל מקום שלוחו של אדם כמותו. 5
 ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה וזו ארוסה אתה אומר זו ארוסה או אינו
 מדבר אלא בנשואה כשהוא אומר ואם בית אישה נדרה הרי נשואה אמורה הא מה
 ת"ל ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה וזו ארוסה דברי ר' יאשיה. ר' יונתן אומר אחת
 זו ואחת זו לא בא הכתוב לחלוק אלא רשותו שכל זמן שהיא בבית אביה אחת
 ובעלה מפירין נדריה ניסת אין האב מיפר את נדריה: ונדריה עליה, נדריה שבאו
 עמה מבית אביה לבית בעלה. אתה אומר נדריה שבאו עמה מבית אביה לבית בעלה
 או אינו אלא נדריה שנדרה ברשותו אמרת ק"ו היא אם נדר שנדרה שלא ברשותו
 הרי הוא מיפר ק"ו לנדר שנדרה ברשותו. ד"א ונדריה עליה נדרים שלא הוקמו ושלא
 הופרו או אינו אלא נדרים שהוקמו ושהופרו הרי אתה דן הואיל והבעל מיפר והאב
 מיפר מה האב אין מיפר אלא נדרים שלא הוקמו ושלא הופרו כך הבעל ועוד ק"ו ומה
 האב שהרשות מתרוקנת לו אין מיפר אלא נדרים שלא הוקמו ושלא הופרו הבעל
 שאין הרשות מתרוקנת לו אינו דין שלא יפר אלא נדרים שלא הוקמו ושלא הופרו לא
 אם אמרת כאב שאין מיפר אלא בבגד לפיכך אין מיפר אלא נדרים שלא הוקמו
 ושלא הופרו תאמר בבעל שמיפר בבגד לפיכך יפר כל נדר לא זכיתי מן הדין ת"ל
 אלה החקים אשר צוה ה' את משה בין איש לאשתו בין אב לבתו על כורחך אתה
 20 מקיש את הבעל לאב מה האב אינו מיפר אלא נדרים שלא הוקמו ושלא הופרו אף

1 מ יודע | ר אבי | 2 ואם | טמר אם | האב | ר
 אביה | מ אינו | ר לאפטרופוס | 3 ד בתו | ר והפיר
 לה | 4 יהיה מופר | מ שהוא מופר, ט יהו מופרין | ט
 ת"ל כי הניא | אותה | דמ ח' | ואם | טמ אם | טלמר
 האב | ד אביה אביה (כפול) | מופר | ד מיפר | לר
 אין | 5 ר' יונתן | ל ר' יוסי | כמותו | ר ג' פ' | 6 ד
 מ ואם היה תהיה | ונדריה עליה | רק ד | טלמר או
 אינו אלא (ל ג' זו) | נשואה | 7 ט אמור | הא מה וכו'
 ארוסה | ט ח' | למ הא מה אני מקיים ואם (ל אם) הרי |
 8 ונדריה עליה | רק ד | דברי ר' יאשיה | ט דב"ר |
 מר ר' נתן | טלמר אחד זה ואחד זה | 9 מ לחלק |
 רשותו | ט ג' של אב | 10 מפירין וכו' | מ מפירין הפר
 האב ולא הפר הבעל הפר הבעל ולא הפר האב אינו
 מופר עד שיפרו שניהם ואין צריך לומר קיים אחד מהם
 אינו קיים נשאת וכו' | לר נשאת אביה מיפר נדריה |
 טמ אביה | את נדריה | מ ח' | את | ט ח' | נדריה | טלמר נדרים, וכן בכל מקום נדריה | 12 מ ברשותו של בעל |
 הוא | מ ח' | נדר | למר נדרים | 13 למר לנדרים, ט לנדריה | ד לנדר שלא נדרה ברשותו | ד"א | רק ד | ושלא
 הופרו | ר ג' אתה אומר נדרים שלא הוקמו ושלא הופרו | 14 ר נדרים שהופרו ושהוקמו | הרי וכו' הדין שורה יט | מ ח' |
 הרי וכו' | ל ומה הבעל שאין הרשות מתרוקנת לו אין מיפר אלא נדרים שלא הוקמו ושלא הופרו כך הבעל ועוד ק"ו ומה האב שמיפר בשותפות כי הבעל שאין הרשות מתרוקנת לו
 אין דין שמיפר אלא נדרים שלא הוקמו ושלא הופרו ועוד ק"ו ומה האב שמיפר בשותפות כי הבעל שאין הרשות מתרוקנת לו
 אינו דין שיפר אלא נדרים שלא הוקמו ושלא הופרו לא אם אמרת וכו' | ט"ר הואיל והאב מיפר והבעל מיפר | 15 כך הבעל | ר
 אף הבעל לא יפר אלא | 18 בבגד | ר ח' | 19 שמיפר | ד שאין מיפר | ר לפיכך מיפר | 21 טלמר אף הבעל (מ בעל) לא יפר |

4 ת"ל. וג' חלק ת"ל כי הניא וכו' ואולי צ"ל כי הניא
 אביה אותה ואם הניא אביה אותה ונשאר קצת זכר לג' זו גם
 בריש הדבור במלת ואם במקום אם וראוי להיות כי הניא
 אביה ואם [הניא אביה אותה] הפר האב ונמצא סגנון כזה
 לעיל עמ' קנ"ו ש"א: 5 כמותו. לקמן עמ' ר"ו: 8 אחת וכו'.
 הנסחא משובשת ואולי צ"ל זו ארוסה לא בא הכתוב אלא
 לחלוק רשותו שכל זמן וכו' ניסת אין וכו' נדריה דברי ר'
 יאשיה (עין רש"י), ר' יונתן אחת זו ואחת זו בנשואה
 הכתוב מדבר ונדריה עליה נדרים שבאו וכו' או אינו אלא
 נדרים שנדרה ברשותו כשהוא אומר ואם בית אישה נדרה
 הרי נדרים שנדרה ברשותו אמורים הא מה ת"ל ונדריה עליה
 נדרים שבאו עמה מבית אביה אמרת ק"ו הוא וכו' פ' דר'
 יונתן ס"ל דתרווייהו בנשואה והכתוב הראשון לנדרים שנדרה
 בבית אביה וס"ל דבעל מפר בקודמין והשני לנדרים שנדרה
 בביתו ומקשה דא"כ ק"ו הוא ולא צריך קרא ותסר התירון
 ועיין נדרים ורשב"ם ורמב"ן (שמעתי):

הבעל אין מיפר אלא נדרים שלא הוקמו ושלא הופרו: או מבטא שפתיה, אין ביטוי אלא שבועה כענין שנאמר או נפש כי תשבע לבטא בשפתים (ויקרא ה ד).
 ושמע אישה, להוציא את החרש: ושמע אישה, אין לי אלא ששמע הוא השמיעוהו אחרים מנין ת"ל וקמו כל נדריה > וכל אשר אשר אסרה על נפשה יקומו מ"מ: > והחריש לה, עד שיהיה מתכוין לה שאם נדרה אשתו ואמר סבור הייתי שהיא בתי הרי זה יחזור ויפר שנאמר והחריש לה עד שיהא מתכוין לה: וקמו כל נדריה > למה נאמר לפי שהוא אומר והפר את נדרה > שאם נדרה וקיים וחזר והפר שומע אני יהיה מופר ומה אני מקיים וקמו כל נדריה עד שלא יפר או אף משיפר ומה אני מקיים והפר את נדרה עד שלא קיים או אף משקיים ת"ל יקומו מגיד הכתוב שכל נדר שקיים שעה אחת אין יכול להפר:

ואם ביום שמוע אישה יניא אותה, לימד בבעל שהנאה היא הפרה ולימד בבעל שעשה חרישה ושמיעה כיום נדר: והפר את נדרה > אשר עליה > נדריה שעליה מיפר ולא נדרים שאין עליה שר' אליעזר אומר יפר והדין נותן ומה אם במקום שאין מיפר נדרי עצמו משנדר הרי הוא מיפר נדרי עצמו עד שלא ידור מקום שמיפר נדרי אשתו משנדרה אינו דין שיפר נדרי אשתו עד שלא תדור. אמרו לו לא אמרה תורה אלא והפר את נדרה אשר עליה נדרים שעליה מיפר ולא נדרים שאין עליה. ד"א אישה יקימנו ואשה יפירנו את שבא לכלל הקם בא לכלל הפר לא בא לכלל הקם לא בא לכלל הפר: והי' יסלח לה, הרי שנדרה ובטלו בלבו והלכה ועשתה מודה מנין שצריכה סליחה ת"ל והי' יסלח לה. והרי דברים ק"ו מה נדרים המופרין צריכין סליחה ק"ו לנדרים שאין מופרין. משלו משל למה הדבר למתכוין לאכול בשר חזיר ואכל בשר טלה והרי דברים ק"ו אם המתכוין לאכול בשר חזיר ואכל בשר טלה צריך כפרה וסליחה ק"ו למתכוין לאכול ואכל. והרי דברים ק"ו אם נדרים המופרין צריכין סליחה ק"ו לנדרים שאין מופרים (סליק פיסקא)

(קנד) ונדר אלמנה וגרושה מן הנישואין אתה אומר מן הנישואין או אינו אלא מן האירוסין הרי אתה דן הואיל ובעולה אין אביה מיפר נדריה ואלמנה וגרושה אין אביה מיפר נדריה. מה בעולה שיצאת מרשות אביה אף אלמנה וגרושה שיצאת

1 אין וכי. פירוש בטוי דקרא היינו שאמרה שבועה, עיין שבועות כ. וכפ' ר"ח שם וירושלמי ריש נדרים: 3 החרש. לעיל צד רא: 6 לה. שם: 10 להפר. שם: 11 ולימד בבעל. לפי האמור לעיל יותר נכון למחוק מלת בבעל או צריך להשלים לבסוף בין להקם בין להפר, ועיין בח"ג: 18 הפרי עיין נדרים פ"י מ"ו, ירושלמי ובבלי שם, תוספתא פ"ו ה"ו וס"ו: 23 מופרים. לעיל צד רב: (קנד) 25 ובעולה. כלומר נשואה אבל יש לגמגם באופן הלמוד ונראה כג' הגר"א דמגיה בוגרת ועדין צ"ע דהא כבר מיעט אלמנה מן הנישואין וריבה אלמנה מן הארוסין.

1 הבעל ד האב | נדרים ד ח' | מ שפתיה אשר אסרה על נפשה | 2 כענין טמ ח' | בשפתים ט ח', מ נ' להרע או להיטיב | 4 כל | במקרא ליתא | המוסגר רק מ | וכל אסר | במקרא ואסרה | 6 בתין ד בתו | דר הרי זו | שני' ל ת"ל | 7 נדריה | מ ג' ואסריה אשר אסרה בשבועה על נפשה יקומו | המוסגר רק ט | 8 ל אני יהא מפר לה ומה | וקמו כל נדריה | ל והפר את נדרה | או וכי משקיים | מ ח' | 9 ד נדריה | ל משקיים | 10 למ אינו | 11 מ אתה למד | מ ולמד | 12 בבעל | ל ח'. ר באב | ט שמיעה וחרישה | ט ביום | אשר עליה | ד ח' | מ נדרים | 13 מ שאינן, ט שאינו | 14 הוא | ד זה | ידור | ל נדר | 15 אמרו לן | ר אמרת | 16 תורה | ל ח' | ט נדריה שעליה | נדרים | ט נדרי' | ט שאינו, מ שאינן | 17 ד"א | מ ח' | 18 ט לה וגר' הרי | ט ובטל, דלר ובטלה | בלבו עד סה"ד | רק מ: (קנד) 25 נדריה | ט נדרים | וגרושה | ד ח' | 26 ט שיצתה, ר שיצת, מ שיצאתה | ל וגרושה אין אביה מיפר נדריה או וכי | אף וכי | מ ח' |

עליה | ד ח' | מ נדרים | 13 מ שאינן, ט שאינו | 14 הוא | ד זה | ידור | ל נדר | 15 אמרו לן | ר אמרת | 16 תורה | ל ח' | ט נדריה שעליה | נדרים | ט נדרי' | ט שאינו, מ שאינן | 17 ד"א | מ ח' | 18 ט לה וגר' הרי | ט ובטל, דלר ובטלה | בלבו עד סה"ד | רק מ: (קנד) 25 נדריה | ט נדרים | וגרושה | ד ח' | 26 ט שיצתה, ר שיצת, מ שיצאתה | ל וגרושה אין אביה מיפר נדריה או וכי | אף וכי | מ ח' |

מרשות אביה או אפילו נתארמלה מזה וניסת לזה נתגרשה מזה וניסת לזה קורא אני עליה ונדר אלמנה וגרושה לפי שמצינו באלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ת"ל ואם בית אשה נדרה מכל מקום.

ואם בית אישה נדרה זו נשואה או אינו אלא ארוסה כשהוא אומר ואם היו תהיה לאיש הרי ארוסה אמורה ומה ת"ל ואם בית אשה נדרה זו נשואה דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר זו יתומה בחיי האב.

ושמע אישה, להוציא את החרש: ושמע אישה אין לי אלא ששמע הוא השמיעוהו אחרים מנין ת"ל וקמו כל נדריה: והחריש לה זו חרישה לקיים. אתה אומר זו חרישה לקיים או אינו אלא חרישה למקט כשהוא אומר ואם החרש יחריש לה אישה הרי חרישה למקט אמורה ומה ת"ל והחריש לה זו חרישה לקיים: 10 וקמו כל נדריה, שאם נדרה וקיים וחזר והפר שומע אני יהיה מופר ומה אני מקיים וקמו כל נדריה עד שלא יפר או אף משיפר ומה אני מקיים והפר את נדרה עד שלא קיים או אינו אלא אף משקיים ת"ל יקום מגיד הכתוב >שכל נדר שקיים שעה אחת אין רשאי להפר.

ואם הפר יפר אתם אישה כיום שמעו מניד < שנתנה תורה רשות להפר כל היום: כל מוצא שפתיה לנדריה ולא יסר נפשה לא יקום אישה הפרם להוציא את אפוטרופוס אישה הפרם אם הפר הבעל מופר ואם לאו אינו מופר אמרה יודעת אני שכל נדרים שהיה בעלי שומע היה מפר שומע אני יהיה מופר ת"ל אישה הפרם אם הפר הבעל מופר ואם לאו אינו מופר. אמר לאפוטרופוס כל נדרים שתהא אשתי נודרת מיכן עד שאבוא ממקום פלוני הפר לה והפר לה שומע אני יהיה מופר 20 ת"ל אישה הפרם אם הפר הבעל מופר ואם לאו אינו מופר דברי ר' יאשיה, ר' יונתן

1 ט נתאלמנה | ד נתארמלה או נתגרשה וניסת לזה קורא | לר ונתגרשה | נתגרשה וכו' לזה ט ח' | 2 לפי שמצינו | ד ח' מ מתחיל כאן ד"ח כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה לפי שמצינו | ר אלמנה | וחלוצה | ר"ה ח' | 4 נשואה | ר ג' אתה אומר זו נשואה | ט אינה | ל הרי כשהוא אומר | 5 מ אם | טמ היה | הרי' ד הא | מ הא מה ת"ל אם | 6 מ ר' יהושע | האב | ר ג' פ' | 8 פ"ז נדריה וכל איסר | לה | ט ח' | 9 ר אינו חרישה אלא למקט | ואם | ל ח' דמר אם | טר החריש | ט יחרש, מ החריש | 10 טל אמור | 11 מר נדריה וכל אסר | יהיה | ט ח' | 12 ט או אף מקיים ת"ל לא יקום מגיד | ד נדריה | 13 מ יקומו | המוסגר ד ח' | 14 ל אינו יכול | 15 מ מלמד | 16 ל בכל יום | כל וכו' יקום | ר ט ח' | אישה הפרם | רק ט | 17 ל להוציא אפוטרופא | ר אפיטרופוס, ט האפוטרופוס, מ האפוטרופוס | הפרם | ד ג' וה' יסלח לה | ד אם הבעל מיפר מיפר | הבעל | מ ח' | 18 ט גרדי וכו' גם בר"ה, מ הנדרים | שומע אני | ר יכול | מ שיהא | 19 דל אם יפר הבעל, מ אם הבעל מיפר | אמר וכו' מופר שורה כא | מ ח' | טר לאפיטרופוס | ד שהיא נודרת אשתי | 20 ט מקום | 21 ל אם יפר |

לעיל צד ר"א וצ"ל דרשות חלוקות הן: 1 וניסת וכו'. דס"ד הואיל ויצאה פעם אחת לרשות עצמה טוב אינו יכול להפר אפילו הבעל, ועיין ס"ו: 2 לכו שמצינו. שנקראת אלמנה וגרושה לאחר נשואין ר"ה ובדר' פ' לפי שמצינו שהורע כח אלמנה שאסורה לכ"ג וכ"ז א"נ והגר"א מגיה קורא וכו' וגרושה ת"ל ואם בית אישה נדרה אין לי אלא ישראל אלמנה לכ"ג וכו' הדיוט מנין ת"ל ואם בית אישה מ"מ ובדרך זו דרכו גם הרד"ף וא"י ולי נראה שהוא נתינת טעם למה שאמר לעיל או אינו אלא מן הארוסין לפי שמצינו באלמנה לכ"ג דגם אלמנה מן הארוסין נקראה אלמנה (ועיין יבמות נט.) וגליון הוא ונשתרבו לפנים שלא במקום הראוי לו: 5 דברי ר' ישמעאל. עיין לקמן סוף פי"ט קנו ואולי צ"ל דברי ר' יאשיה והגר"א מוחק אלו המלות לגמרי: 6 יתומה. משום דהכתוב ואם בית אישה וכו' נמשך אל הכתוב ונדר אלמנה כמו שפרש כבר לעיל ועיין מ"א אבל מ"מ דברי ר"ע יותר ראויים להיות לעיל והגר"א באמת מגיה וג' דברי ר"ע לעיל שורה א' קודם או אפילו וכו' ועיין יונתן שתרגם הכתוב כאלו לא בא אלא להשמיענו דכל שנשאת אע"פ שלא בגרה אם מת הבעל שוב אין האב יכול להפר ונדריה קיימים ואפשר דהיינו דעת ר"ע אע"ג דהפ' רחוק מאד מפשט הכתוב מ"ע ומהר"ס פ' דלר"ע הכתוב משמיענו דיתומה בחיי האב שנתארסה ארוס לחודיה מיפר וזה כעין שיטת ר"א בארוסה בוגרת ירושלמי ריש פי"א דנדרים אבל קשה דא"כ היה לו לדרוש כן על הפסוק ואם היו תהיה לאיש ודוחק לומר דדברי ר"ע נשמטו ממקומן וכו' הברייתות לעיל וכאן קטועות וצריך עיון: 7 החרש. לעיל ר"א: 8 נדריה. שם: 9 למיקט. עיין לקמן צד רח ונדרים עט. ור"ח פליג וכו' דעת יונתן פסוק ו' וט"ו: 14 להפר. לעיל צד ר"א:

אימר מצינו בכל מקום ששלוחו של אדם כמותו: וה' יסלח לה, הרי שנדרה ובטלה בלבה והלכה ועשתה מוידה מנין שצריכה סליחה ת"ל וה' יסלח לה והרי דברים ק"ו אם הנדרים המופרים צריכין סליחה ק"ו לנדרים שאין מופרין. משלו משל למה הדבר למתכוין לאכול בשר חזיר ואכל בשר מלה צריך סליחה ק"ו למתכוין לאכול ואכל. והרי דברים ק"ו אם נדרין המופרין צריכין סליחה ק"ו לנדרים שאין מופרין

(סליק פיסקא)

(קנה) כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש למה נאמר לפי שהוא אימר והפר את נדרה אשר עליה. שומע אני בין נדרים שיש בהן ענוי נפש בין נדרים שאין בהם ענוי נפש ת"ל כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש אישה יקימנו ואישה יפירנו. לא אמרתי אלא נדרים שיש בהם ענוי נפש אין לי אלא נדרים שיש בהן ענוי נפש נדרים שהם בינו לבניה מנין ת"ל אלה החקים אשר צוה ה' את משה בין איש לאשתו בין אב לבתו. שומע אני בין שיש בהן ענוי נפש ובין שאין בהן ענוי נפש ת"ל כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש. ומה זה נדר שאינו מתחלל אלא על פי אחרים הוא מפר כך כל נדר שאינו מתחלל אלא על פי אחרים הוא מפר דברי ר' יונתן אומר מצינו נדר שאינו מתחלל על ידי אחרים אלא בו הרי הוא מפר באיזה צד אמרה קונם פירות העולם עלי הרי זה יפר. קונם פירות מדינה זו עלי יביא לה מן מדינה אחרת. פירות חנוני זה עלי אין יכול להפר אלא מה זה נדר שאין מתחלל ע"י אחרים אלא בו הוא מפר. אין לי אלא בעל שאינו מפר אלא נדרים שיש בינו לבניה ונדרים

1 הרי עד סה"ד רק מ, ש"ג רק ברמז לעיל:

(קנה) 7 ד וכל | לענות נפש | ר"ה ח' | מ לפי
 שאמר 8 א"י ר' ג' נדרים | נדרים ... נדרים | דר ח',
 ל דברים ... דברים | 9 מ ת"ל לענות וכו' | כל | ד
 טר וכל | ת"ל וכו' נפש בפעם הב' שורה י' ט ח' | אישה
 וכו' יפרנו | רק ד | 10 ל דברים | אין לי וכו' נפש | ד
 ל ח' | 11 נדרים שהם וכו' | ל נדרים שיש בהן ענוי
 נפש ובין שאין בהן ענוי נפש ת"ל כל נדר וכו' | מ שבינו,
 טר שיש בינו | ט החקים וגו' שומע | אשר וכו' לאשתו
 ר ח' | 12 בין אב לבתו | מ ח' | ט ת"ל וכל נדר וגו'
 נפש | 13 נפש | מ ג' אישה יקימנו ואישה יפרנו | ומה וכו'
 הוא מפר שורה יח | מ ח' | ט מה זה נדר שאין מתחלל
 אלא ע"י אחרים יפר דברי ר' יאשיה, ר מה זה נדר שאין
 מתחיל ע"י אחרים הרי הוא מופר כל נדר שאין מתחלל
 אלא ע"י אחרים יפר דברי ר' יאשיה, ל מה זה נדר שאין
 מתחלל אלא ע"י אחרים הריהו מופר כך כל נדר שאין
 מתחלל אלא ע"י אחרים יפר דברי ר' יאשיה | 15 ל אלא
 ע"י אחרים אלא | ר"ה אחרים לענות נפש כיצד | הרי הוא
 ל ח' | הרי' ט ח', ר והרי | ל מופר | לר אלא כיצד |
 ד אמר | 16 ל קונם הפירות עלי | קונם בפעם הב' | טר
 ח' | ז' ל ג' הרי זה יפר | לה | ל ח' | טלר ממדינה |
 17 ט חנוני זה נדר שאין מתחלל אלא ע"י אחרים אלא בו
 יפר אין לי וכו' | עלין ר ח' | 18 לר בו יפר | ר אף
 אין | טלר שאין | ד נדר ... נדר | טלמר שבינו |

1 כמותו. לעיל צד רג, נדרים עכו, וש"ג, וס"ז: 5 מופרין.
 לעיל צד רב:

(קנה) 12 שומע אני וכו'. מכאן עד לענות נפש מיותר,
 ד"ר וכו': 14 מיפרי. אינו מובן, ועיין מרכיבי גיטין פ"ד
 ומדבריו יוצא דגם לראשונים היו דברי הספרי כספר החתום
 שמביא שם בשם הר"י דלמדו מדברי ר' יאשיה דנדרים
 שבינו לבניה אם לא הפר הבעל אין החכם יכול להחיר
 ומלבד דוה דין חדש שלא שמענו מעולם לא נדע איך נפרש
 ע"פ זה מחלוקת דר' יאשיה ור' יונתן והנר"א מגיה ומה
 נדר זה שאינו מתחלל לאחרים אף נדר זה שאינו מתחלל
 לאחרים דברי ר' יאשיה ר' יאשיה ר' יונתן אומר מצינו נדרים
 שמתחלל לאחרים והרי הוא מפר כיצד וכו' חנוני זה
 עלי אין יכול להפר ואם לא היתה פרנסתו אלא ממנו הרי
 זה יפרי. ולחומר הענין נראה לי דאפשר דצריך להגיה רבי
 יונתן אומר או מה זה נדר שאינו וכו' מיפר כך כל נדר
 שאינו מתחלל ע"י אחרים אלא בו הרי הוא מיפר אלא כיצד
 וכו' יכול להפר ובדברי ר' יאשיה נגרוס כג' המרדכי מה זה
 נדר שאינו מתחלל ע"י אחרים וכו' אף וכו' פ' ר' יאשיה ס"ל
 דכל הנדרים הבעל מתיר לאשתו חוץ מן הנאתי על פלוני
 כשמואל משמיה דלוי נדרים פב. משום דמקיש נדרי ענוי
 נפש לנדרים שבינו לבניה דמה בדברים שבינו לבניה אין
 העבירה על הנדר תלויה באחרים דהא דברים שבינו לבניה הן
 (ואפשר לפרש ג"כ שאין מתחלל ע"י אחרים שאין הנדר
 גיתר בשביל אחרים לטובתן) אף כך נדרי ענוי נפש ואימעות
 הנאתי על פלוני משום דאין זה ענוי נפש שלה אבל הנאת
 פלוני עלי יכול להפר וע"ז מהדר ר' יונתן דאם באתה
 להקיש נדרי ענוי נפש לנדרים שבינו לבניה מפני מה אין
 מקישן לגמרי לא לבר על צד השלילה אלא גם על צד החיוב
 ואימא הכי מה זה וכו' אלא בו אף זה וכו' אלא בו וכו'
 וא"כ אין חלוק בין נדרי ענוי נפש לנדרים שבינו לבניה
 אלא נקוט כלל זה בידך דאסור חפץ כגון פירות העולם
 הרי ענוי נפש ואיסור גברא כגון פ' פלוני לא יפרי. ועיין נדרים פ"א מ"א, ירושלמי ובבלי שם, תוספתא פ"ז, ס"ז ל"א ט"ז:

שיש בהם ענוי נפש. האב מנן הרי אתה דן הואיל והבעל מפר והאב מפר מה הבעל
 אין מפר אלא נדרים שבינו לבניה ונדרים שיש בהם ענוי נפש אף האב לא יפר אלא
 נדרים שבינו לבניה ונדרים שיש בהם ענוי נפש. או חלוף הואיל והאב מפר והבעל
 מפר מה האב מפר כל נדר אף הבעל מפר כל נדר. הא מה אני מקיים כל נדר וכל
 שבועת איסר לענות נפש בימי הכנר אבל בימי הנעורים יפר כל נדריה ת"ל בנעוריה
 5 בית אביה. נעורים בבית אביה אמרתי ולא נעורים בבית הבעל דנתי וחלפתי בשל
 החילוף וזכיתי לדין כבתחילה הואיל והבעל מפר והאב מפר. מה הבעל אין מפר אלא
 נדרים שבינו לבניה ונדרים שיש בהם ענוי נפש אף האב לא יפר אלא נדרים שבינו
 לבניה ונדרים שיש בהם ענוי נפש. ועוד ק"ו מה הבעל שמפר בכנר אין מפר אלא
 נדרים שבינו לבניה ונדרים שיש בהם ענוי נפש שאין מפר בכנר אינו דין >שלא
 10 יפר אלא נדרים שבינו לבניה ונדרים שיש בהם ענוי נפש< לא אם אמרת בבעל
 שאין הרשות מתרוקנת לו לפיכך אין מפר אלא נדרים שבינו לבניה ונדרים שיש
 בהם ענוי נפש. תאמר באב שהרשות מתרוקנת לו לפיכך יפר כל נדר לא זכיתי לדין
 ת"ל אלה החקים אשר צוה ה' את משה בין איש לאשתו בין אבלבתו על כורחך אתה
 מקיש את האבל בעל מה הבעל אין מפר אלא נדרים >שבינו לבניה ונדרים< שיש בהם
 15 ענוי נפש אף האב אין מפר אלא נדרים שבינו לבניה ונדרים שיש בהם ענוי נפש.

אישה יקימנו ואישה יפרנו. נדרה מן התאנים ומן הענבים קיים בתאנים
 כולו קיים. הופר לתאנים אין מופר עד שיפר אף לענבים דברי ר' ישמעאל. ר' עקיבא
 אומר קיים לתאנים ולא קיים לענבים >או קיים לענבים ולא קיים לתאנים הפר
 לענבים ולא הפר לתאנים או הפר לתאנים ולא הפר לענבים יכול כולו מופר< ת"ל
 20 אישה יקימנו במינו ואישה יפרנו במינו. נדרה מן התאנים ומן הענבים ונשאלה לחכם
 והתיר לה לתאנים ולא לענבים, לענבים ולא לתאנים כולו מותר. אסר לה לתאנים

1 הרי וכו' לדין שורה יג מ ח' | ד והאב ... והבעל | ל
 בעל | 2 ל דברים שיש | 3 ל דברים ... ודברים | ל
 הואיל והבעל מיפר והאב מיפר | 4 הא מה] טל ומה. ר
 מה | 5 ר הבגרות | טלר נעוריה | נדריה] טר נדר.
 ל נדרים | 6 ט נעוריה ... נעוריה | ל בנעורים בית
 אביה אמרתי | אביה] ר האב | ל בית | 7 החילוף] ד
 ח' | ט זכיתי | ר מן הדין | ל כתחלה | אין] ל ח'.
 ט אינו | 8 ל דברים | אף וכו' נפש] ר ח' | ל אלא
 ל אינו | 10 ט בנדרים ... ובנדרים | ל דברים שיש
 בינו | שאין מיפר] ל שמיפר | המוסגר ד ליתא | 11
 ט בנדרים | ל אמרתי | 12 לפיכך וכו' מתרוקנת לו] ל
 ח' | 13 יפר] ל לא יפר | ט נדרים | ט לדין | 14
 ל שיש בינו לבניה | למ דברים | 16 אף האב עד שה"ד] מ ח' | אין עד שה"ד] ל ח'. ד יכול (ט"ס במקום וכו') |
 17 אישה וכו' במינו שורה כא] ט ח' | מ נדרה שלא לאכול מן | ר"ה ר קיים לתאנים, מ קיים אישה לתאנים | 18 ל
 בתאנים | עד] ל אלא | 19 ולא] ל ור"ה לא | ל בענבים | המוסגר רק מ | 20 ת"ל] מ, ש"ג שני | 21 אישה]
 ר ח' | ל אישה יקימנו ואישה יפרנו במינו ואי יפר במינו ... במינו] ד ח' | מ נדרה שלא לאכול מן | דטר
 ונשאל | 22 לתאנים] ל התאנים | כולו וכו'] מ כולו מופר אימתי וכו' | כולו וכו' לתאנים בע' הסי' ש' א בפ' הא] ל ח' |
 ר ואמר |

6 הבעל. לקמן דף רח: 16 נפש. ירוש' ריש פ' ואלו נדרים,
 ועיין רמב"ן ורמב"ם הלכות נדרים פ"ב ה"א וכו"מ שם
 ור"ה פירש דהספרי מייירי באב דמיפר בשותפות עם ארוס
 וסמ"ג הלכ' נדרים רמ"ב מביא בשם ר' יחיאל דהספרי מייירי
 בארוסה שמת בעלה ונתרוקנה רשות לאב: 19 ולא קיים
 לתאנים. גראה דצריך להשלים יכול כולו קיים: 21 במינו.
 תפשתי בג' המ"ח ולפי ג' זו צ"ל דסיפא נדרה מן התנאים
 דלא כר"ע והוא דעה שלישית וכן צ"ל לפי ג' ר"ה וכי"ל
 דג' לא קיים לענבים (במקום ולא). ולפי ג' הדפ' הגיה
 הגר"א ור"א ולא קיים לענבים כולו קיים הפר לתאנים ולא
 הפר לענבים כולו מופר. ועיין נדרים פ"א מ"ו, תוספתא
 פ"ו ד', ס"ו, ירושלמי מב ע"ד, בבלי פו: 22 אסר וכו'.
 לא תני אלא אגב גררא ור"ל בנשאלה על התאנים ולא
 מצא לה היתר כל הנדר בתוספתא וכן אם נשאלה על הענבים

ד החקים ע"כ וכו' | החקים] ל ג' והמשפטים | מ לבתו מקיש האב וכו' | 15 מ אלא דברים] דר נדר | המוסגר ד ח' |
 ל שיש בינו לבניה | למ דברים | 16 אף האב עד שה"ד] מ ח' | אין עד שה"ד] ל ח'. ד יכול (ט"ס במקום וכו') |
 17 אישה וכו' במינו שורה כא] ט ח' | מ נדרה שלא לאכול מן | ר"ה ר קיים לתאנים, מ קיים אישה לתאנים | 18 ל
 בתאנים | עד] ל אלא | 19 ולא] ל ור"ה לא | ל בענבים | המוסגר רק מ | 20 ת"ל] מ, ש"ג שני | 21 אישה]
 ר ח' | ל אישה יקימנו ואישה יפרנו במינו ואי יפר במינו ... במינו] ד ח' | מ נדרה שלא לאכול מן | דטר
 ונשאל | 22 לתאנים] ל התאנים | כולו וכו'] מ כולו מופר אימתי וכו' | כולו וכו' לתאנים בע' הסי' ש' א בפ' הא] ל ח' |
 ר ואמר |

ולא לענבים, לענבים ולא לתאנים כולו אסור. הפר לה בעלה לתאנים ולא לענבים לענבים ולא לתאנים כולו מופר. קיים לה לתאנים ולא לענבים, לענבים ולא לתאנים כולו קיים. אימתי בזמן שהוא נדר אחד אבל אם אמרה תאנים שאני טועמת ועוד ענבים שאני טועמת ונשאלה לחכם והתיר לה לתאנים ולא לענבים, לענבים ולא לתאנים. הפר לה בעלה לתאנים ולא לענבים, לענבים ולא לתאנים קיים לה לתאנים ולא לענבים, לענבים ולא לתאנים הקיום בקיומו וההפר בהיפרו (סליק פיסקא)

(קנו) ואם החרש יחריש לה אישה מיום אל יום, זו חרישה למקט אתה אומר זו חרישה למקט או אינו אלא חרישה לקיום כשהוא אומר והחריש לה הרי חרישה לקיום אמור ומה ת"ל ואם החרש יחריש לה זו חרישה למקט: מיום אל יום, שומע אני מעת לעת ת"ל כל אסריה אשר עליה הקים אותם כי החריש לה ביום שומעו. ר' שמעון בן יוחי אומר מעת לעת שהרי אמרה תורה מיום אל יום: ואם הפר יפר אותם אחרי שמעו, אחרי קיום הנדר. אתה אומר אחרי קיום הנדר או אחרי שמעו כמשמעו כשהוא אומר כי החריש לה ביום שומעו הרי שומעו אמור ומה ת"ל ואם הפר יפר אותם אישה אחרי שמעו אחרי קיום הנדר: ונשא את עונה מגיד הכתוב שהוא מוכנס תחתיה לעון והרי דברים ק"ו ומה אם מדת פורענות מועמת הגורם תקלה לחבירו הרי הוא מוכנס תחתיו ק"ו למדת הטובה שהיא מרובה: אלה החקים אשר צוה ה' את משה בין איש לאשתו בין אב לבתו, על כורחך אתה מקיש את האב לבעל ואת הבעל לאב בכל מדות שאמרנו: בנעוריה בית אביה נעוריה בבית אביה אמרתי ולא נעוריה בבית הבעל, ר' ישמעאל אומר בנעוריה בבית אביה בנערה המאורסה הכתוב מדבר שיהיו אביה ובעלה מפירים נדריה

(סליק פיסקא)

ואין כאן שום חדוש, ועיין מהר"ם ורד"ף פ' בדרך רחוק: 6 בהיפרי עיין בגמ' לעיל: (קנו) 9 למקט עיין לעיל דף רה: 11 יום נדרים פ"י מ"ו, תוספתא פ"ו א, ס"ז ל יו, ירוש' מב ע"א, בבלי עו: 15 מוכנס עיין רמב"ן וס"ז: 18 שאמרנו עיין לעיל פיסקא קנה: 19 הבעל דבעל מיפר בבגד, דלענין זה לא אתקש הבעל לאב: - ר' ישמעאל ירושלמי מא ע"ד, בבלי סה:

1 כולו ד' ח' | ל כולו אסורין | בעלה ל' ח' | ט בעל | לתאנים ולא לענבים | ל' ח' | 2 מופר | ל מותר | קיים | ל' ג' מופר | לענבים וכו' | לתאנים ולא לענבים כולו | 3 אחד | ד אחר | ד אמר | תאנים | ד ח' | למ תאנה | שאני | מ שאיני, | ל שהיא | ד טועם ... טועם | 4 מ ענב | שאני | מ שאיני, | ל שאיני | ד טר ונשאל | לה | ד לו | 5 לתאנים | ר' ג' לתאנים ולא לענבים לענבים ולא לתאנים | הפר וכו' לתאנים שורה הסמוכה | ט ח' | מ או

שהפר | ל בעלה לענבים ולא לתאנים לתאנים ולא לענבים | הפר וכו' ולא לתאנים | ר כפול | קיים וכו' לתאנים שורה הסמוכה | ל ח' | ר וקיים | מ וקיים לה ג"כ לתאנים | 6 ר בקיום | ר בהפרה:

(קנו) 7 ואם וכו' אל יום שורה יא | ט ח' | ל החריש יחריש | ר לה זו, למ אישה זו | ד זה | אתה וכו' למקט | מ ח' | 8 זו | ד ח' | אלא | ל ח' | ר לקיים | 9 מ אמורה | מ הא מה ת"ל | דל החריש | ל יחריש לה אישה | ד זה | 10 ל ת"ל הקים אותם ר' שמעון, ר ת"ל אשר עליה הקים אותה וגו' ר' שמעון | ד ת"ל אשר הקים אותה כי החריש וכו' | 11 שהרי | ר ח' | ד הרי | ל ליום | 12 ר אותה | ל אישה אחרי | אתה וכו' הנדר | טלמ ח' | טמ או אינו אלא | 13 אחרי | ט ח' | כמשמעו | ר כשומעו | ל אומר והחריש | ד הרי שומע | ט מה | למר הא מה ת"ל, ר"ה הא מה אני מקיים | 14 ואם וכו' אישה | טלמר ר"ה ח' | אישה | במקרא ליתא | ד אחר | את | ד ח' | 15 הכתוב | רק ד | ר"ה בעון תחתיה | למר שעון (מ' ג' הוא) מוכנס (ל מוכנס) תחתיה | לעון | ט ח' | ומה | ר"ה טמר ח' | מדת | ר למדת | 16 ל הרי זה מוכנס | ד תחתיה | מ למדה טובה מרובה | טלר הטוב מרובה (ל' ג' הרי הוא מוכנס תחתיו) | 17 את משת | ט ח' | 18 מדות | ר מה, מ המדות | 19 נעוריה | טלמ נעורים | טל האב, מ אב | טלמ נעורים | טמר ור' ישמעאל | ר"ה ר"ש | בנעוריה בבית אביה | טלר ח' | בבית אביה | מ ח' | במקרא בית | 20 נדריה | ר ג' ס"פ כ' ברייתא:

(קנו) וידבר ה' אל משה נקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים, להודיע שבחן של צדיקים שאין נפטרים מן העולם עד שהם מנקמים נקמת ישראל שהיא נקמת מי שאמר והיה העולם: מאת המדיינים, והרי מואבים הם היו תחילה לדבר שנאמר וילכו זקני מואב וזקני מדין (במדבר כב ז) מימיהם לא עשו שלום זה עם זה וכשבאו להלחם עם ישראל עשו שלום זה עם זה ונלחמו עם ישראל. משל למה הדבר דומה לשני כלבים שהיו בעדר והיו צהובין זה עם זה בא זאב לטול טלה מן העדר והיה אחד מהם מתגרה כנגדו אמר חבירו אם איני הולך ומסייעו עכשיו הורגו ועוקף עלי והורגני עשו שלום זה עם זה ונלחמו עם הזאב כך מואב ומדין מימיהם לא עשו שלום זה עם זה שנאמר המכה את מדין בשדה מואב (בראשית לו לה) וכשבאו להלחם עם ישראל עשו שלום זה עם זה ונלחמו עם ישראל: מאת המדיינים, שהיו מדיינים עם ישראל. אחר תאסף אל עמך, מגיד שמיתתו של משה מעכבת למלחמת מדין ואף על פי כן הלך משה ועשה בשמחה שנאמר וידבר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם אין החלצו אלא איודריוו שנאמר חלוצים תעברו לפני אחיכם בני ישראל כל בני חיל (דברים ג יח).

15 ויהיו על מדין וגו' אמר להם לא נקמת בשר ודם אתם נוקמים אלא נקמת מי שאמר והיה העולם שנאמר אל קנא ונוקם ה' (נחום א ב): אלף למטה אלף למטה לכל מטות ישראל תשלחו לצבא, ארבעה ועשרים אלף דברי ר' ישמעאל. ר' עקיבא אומר אלף למטה אלף למטה שנים עשר אלף מה ת"ל לכל מטות ישראל תשלחו לצבא להביא את שבטו של לוי: וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה,

15 (קנו) 1 ד נקמת להודיע, ט נקמת וגו' להודיע | 2 צדיקים ד ישראל | ל שנקמין, ר שנקומ, ר"ה מ שנקמין, ט שהן נוקמין | ר"ה ט נקמתן של ישראל | ישראל ד ר' | ט שהוא | 3 למ והלא המואבים | הם ד ח' | ל לדבר תחלה | 5 זה עם וכו' ישראל ל ח' | ר ונלחמם | מ משלו משל | 6 צהובין כ"ה גם בר"ה, ר צהובין, ד צוחים | ט זה בזה | 7 מתגרה ר"ה ר מתריס (ובמ"ע מביא בשם ר"ה מצנה ונראה דטעות הוא), מ מתרין | הורגין מ ח' | ועוקף כ"ה גם בר"ה ומביא ג"כ גרסת ועוקף, מ עוקף, דל ותוקף | 8 ט כך מדין ומואב | 9 המכה וכו' דלך אשר הכה את מדין (לך ג' בשדה מואב) | את] מ ח' | מ ובאו, ל וכשהוא באו | 10 ונלחמו עם ישראל ל ג' כאן לכך נאמר מאת המדיינים שהיו ממטירין על ישראל (ותו לא) | מדיינים ר מכומן ? | 11 עם] ט ר על | טמ מיעצין, ר מיועצין | המוסגר ד ח' | ט נטרין, ר מטירין | 12 דט ואחר | טלמר עמך (ל ג' איעמך ? | ט מתעכבת | ר"ה ממלחמת, | 13 כן ל ח' | משה ד יושב | לאמר] טמ ח' | 14 מאתכם רק מר | ט הודרו, מר איודרו, ל הורו | ל תעבורו | לפני וכו' חיל דטל ח', ר וגו' | 16 ויהיו וכו' למטה בפעם הב' בשורה הסמוך] ט ח' | וגו' רק ר | 17 ל ח' ונוקם | ח' מ ג' נוקם ובעל חמה, ר ג' נוקם ה' לצריו | 18 טלמ עשרים וארבעה | 19 אלף למטה במ' הב' ט ח' | ט ומה ת"ל, ר אלא מה ת"ל | מ למה נאמר לכל | 20 ט וימסרו מגיד, ר וימסרו וגו' מגיד | ד מאלפי בני ישראל |

(קנו) 2 צדיקים- תנחומא מטות ס"ד, תנחומא ב' ס"ו, במד"ר ס"ה, ילקוט רמז תשפ"ה בשם הילמדנו: 3 העולם דכתיב לתת נקמת ה' במדין- ר"ה ועיין מ"א, תנחומא ס"ג תנחומא ב' ס"ג, במד"ר פכ"ב ס"ב, ילקוט שם: 4 וילכו הגר"א מגיה שני ויאמר מואב אל זקני מדין ואומר וילכו וכו': - מימיהם- ומתדר מימיהן וכו' כי המדיינים עשו שלום ר"ה ואכתי קשה מה מתרין והגר"א מגיה בסוף הדבור א"כ למה נאמר מאת המדיינים שהיו וכו' ועיין גרסת כ"ל ובדרך זה הלכו המפרשים דפירשו דמדיינים דכאן באמת הם המואבים והביאו סיוע לדבריהם מן הגרסא שהיתה לפנייהם בילקוט והלא מואבים הם אלא לפי שהם היו תחלה לדבר וכו' אבל לפנינו בילקוט דפוס ראשון כאשר הוא בפנים ועיין ילקוט בשם הילמדנו אבל עכשיו שנשתנה דינם וכו' לכך קראן מדיינים ולשון הפ"ו והלא מואבים היו אלא בתחלה היה להם תגר זע"ו וכו' וכשבאו להלחם וכו' עשו שלום זע"ו שני וילכו זקני מואב וזקני מדין מדיינים שהיו מדיינים וכו' וצ"ע: 5 משל, תנחומא בלק ס"ג ותנח' ב' שם ס"ד, מ"א שם, סנהדרין קה: 9 המכה- גראה דפירש דמדון נכנס בגבול מואב ובא מלך אדום לעזור למואב, ועיין רש"י ריש בלק ובפ"ו בראשית במקומו פ' להפך: 11 מטיירין- מנחשין בעופות כנגד ישראל ואפשר דדרש כן מדכתיב (במדבר כב ז) וילכו זקני מואב וזקני מדין וקסמים בידם: 12 מעכבת- מעוכבת בשורק קרי מ"ע ופשוט: 13 בשמחה- תנחומא ס"ג וס"ד, תנחומא ב' ס"ג, במד"ר פכ"ב ס"ב וס"ו, ילקוט המכירי משלי פי"ט: 14 איודריוו- יבמות קב, ות"י: 18 ארבעה וכו', סברתם הפוכה במרגלים ירוש' סוטה כא ע"ד (לפי הגרסא הנכונה שם) ועיין תנחומא ס"ג ותנחומא ב' ס"ד וי"א ג' אלפים מכל שבט ומ"א במ"ר פכ"ב ס"ב ושהש"ר פ"ד ס"ג דיי"ב אלף בנדבה ויי"ב במטירה:

מגיד הכתוב שהיו בני אדם כשרים וצדיקים ומסרו נפשם על הדבר. ר' נתן אומר
 אחרים מסרום איש פלוני כשר יצא למלחמה איש פלוני צדיק יצא למלחמה. ר' אלעזר
 המודעי אומר בוא וראה כמה חיבתן של רועי ישראל <על ישראל> שעד שלא שמעו
 שמיתתו של משה מעכבת למלחמת מדין מה כתיב בהן מה אעשה לעם הזה עוד
 מעט וסקלוני (שמות יז ד) מששמעו שמיתתו של משה מעכבת למלחמת מדין התחילו
 מתחבאים אעפ"כ נמסרו על כורחם שנאמר וימסרו מאלפי ישראל.

וישלח אותם משה אלף למטה לצבא אותם ואת פנחס, מגיד שהם
 שקולים כפנחס ופנחס היה שקול כנגד כולם. מפני מה הלך פנחס ולא הלך אלעזר
 לפי שהלך פנחס לנקום נקמת אבי אמו שנאמר והמדנים מכרו אותו אל מצרים
 (בראשית לו לו): וכלי הקודש, זה ארון שנאמר ולא יבואו לראות כבלע את הקודש
 ומתו (כמדבר ד כ): וחצוצרות התרועה בידו, אין ידו אלא רשותו שנאמר ויקח
 את כל ארצו מידו (שם כא כ) ואומר ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדוניו וילך
 וכל טוב אדוניו בידו (בראשית כד י): ויצבאו על מדין, הקיפוה מארבעה רוחותיה.
 ר' נתן אומר נתן להם רוח רביעית כדי שיברחו.

ואת מלכי מדין <הרגו על חלליהם וגו' חמשת מלכי מדין> למה נאמר
 והלא כבר נאמר את אוי ואת רקם ואת צור ואת חור ואת רבע ומה ת"ל חמשת
 מלכי מדין מגיד הכתוב שכשם ששוו כולם בעצה אחת כך שוו כולם בפורענות: ואת
 בלעם בן בעור הרגו בחרב, נתנו לו ישראל שכרו משלם ולא קפחוהו לפי שבא
 ליתן להם עצה אמר להם לכשהייתם ששים רבוא לא יכלתם להם ועכשיו אתם יכולים

1 הדברי ת"י: 6 על כרחם. תנחומא ס"ג, תנחומא ב' ס"ד,
 במד"ר ס"ב: 8 שקול. עיין ספרי סוף עקב ונשמט בדפוס
 שם הראיה מפנחס אבל איתא במ"ח ומדרש תנאים וילקוט
 שם וילק' יהושע רמז ח' ודבריו לקחים מן הספרי ולא מן
 ה"ב מדות דר"א בנו של ר"י הגלילי כאשר כתב במ"ע
 בהקדמה לת"כ דף טו ועיין ל"ב מדות מדה כ"ד ומכילתא
 ריש יתרו ומכילתא דרשב"י שם דף פז ומכילתא בשלח ריש
 מס' דשירה ומכילתא דרשב"י שם ושוח"ט ד' ס"ג ויקלוט
 המכירי שם ס"ה: 9 אבי אמו. סוטה מג, תנחומא ס"ג,
 תנחומא ב' ס"ה, במד"ר ס"ד: 10 ארון. עיין בציונים לעיל
 ותוספתא סוטה פ"ו י"ז ות"י: 11 רשותו. מכילתא משפטים
 פ"ה ופי"ג, בבא מציעא נה"ג, 13 מארבעה. עיין בח"ג ולשון
 הרמב"ם הלכ' מלכים פ"ו ה"ז כשצריך על עיר אין מקיפין
 אותה מד' רוחותיה וכו' ומגיהין מקום לברית שנא' ויצבאו
 על מדין כאשר צוה ה' את משה מפי השמועה למדו שכך
 צוהו משמע דג' בדברי ת"ק משלש וגמשך אחריו הסמ"ג
 עשין ק"ח וחנוך שופטים וכן ג' הרמב"ן בהשגות לסה"מ
 במ"ע ששכח מצוה ה' אבל במדרש תנאים דברים דף קכא
 הגרסא כפנים: 14 נתן. לפי הג' תן משמע דכל המאמר
 נשנה על הכתוב וצרת עליה בשופטים ובעתק משם לכאן:

אלף למטה רק מ | 1 ר שהיו בני ישראל | ד צדיקים
 וכשרים | ומסרום | ר ג' צדיקים | ר על הרב נפשם |
 נפשם | ל עצמן | 2 למלחמה בפעם הא' | ד ל ח' | איש
 פלוני צדיק וכו' למלחמה | מ ח' | ט ר' אלעזר | 3 על
 ישראל | דמר ח' | טמ עד | מ שמעו ישראל | 4 ל
 מלחמת | מה כתיב וכו' מדין | ל ח' | כתיב ד, ש"ג
 נאמר | מה אעשה וכו' הזה | ד ח' | 5 ט אבל כשממעו,
 ר אלא כיון ששמעו, מ כיון ששמעו | דט מלחמת | 6 מ
 ואעפ"כ | ל בעל כרחן | מר לכך נאמר וימסרו | מאלפי
 ישראל | טמר ח', ל ג' וגו' | 7 ל וישלחו | וישלח
 וכו' לצבא | ט ח' | למטה | ל ג' אלף למטה | פנחס | ל ג'
 בן אלעזר ה"ח: לצבא וגו' | שהם | טמר שהיו, ל שהיה |
 8 היה | ל ח' | מפני וכו' מצרים | ט ח' | 9 שהלך | ל
 שהיה | ד למצרים | 10 ל וכל כלי | וכלי וכו' ומתן
 ט ח' | 11 ומתן מ ח', ד ולא ימותו | מר אין בידו,
 ל אין בידן | 12 את כל | ד ח' | ל מידו ועד ארנון | ד
 ואומר וכל וכו' | ט גמלים וגו' בידו | ר גמלים וכל וכו' |
 13 מארבעה | טלמר ר"ה פ"ו משלש | 14 נתן | ט נתנו,

ר וכן רמב"ן סה"מ תן, ר"ה ליתן | ל שביעית | כדן למר ח' | 15 ר ואת כל מלכי | המנוגר ד ח' | טר חלליהם
 את אוי וכו' | ל חלליהם למה וכו' | 16 ל רקם ומה וכו' | מ רקם וגו' הרי חמשה אלא מגיד | ואת חור | ר ח' | רבע | ר
 ג' חמשת וגו' | טר מה ת"ל | ד ומה ת"ל ואת חמשת, ולשון ר"ה חמשת מלכי מדין למה נאמר והלא כבר נאמר ואת
 מלכי מדין | 18 ט בעור וגו' נתנו | ישראל | ל- ח' | 19 ר בעיצה | ל אמר לכשהייתם | טמר אם כשהייתם | ר"ה
 כשהיו ישראל ששים רבוא לא יוכלתם | ל ולא | להם | דל בהם | ועכשיו | ל ח', טמר עכשיו |

להם לכך נתנו לו שכרו משלם ולא קפחוהו. ר' נתן אומר בבית דין והרגוהו שנאמר ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל (יהושע יג כב).

וישבו בני ישראל את נשי מדין וגו' ואת כל עריהם במושבותם. זה בית עבודה זרה שלהם: ואת כל טירותם, מקום שהיו נוטריין בית עבודה זרה שלהן. ד"א ואת כל טירותם מקום שהיו בטיריין.

5

ויקחו את כל השלל ואת כל המלקוח באדם ובבהמה ויביאו אל משה ואל אלעזר הכהן, מגיד הכתוב שהיו בני אדם כשרים וצדיקים ולא נחשדו על הגול לא כענין שנאמר וימעלו בני ישראל מעל בחרם (שם ז א) אבל כאן ויקחו את כל השלל ויביאו אל משה.

10

ויצאו משה ואלעזר הכהן, אבא חנין אומר משום רבי אליעזר לפי שיצאו נערי ישראל לחטוף מן הכזה: ויקצוף משה על פקודי החיל, מגיד שאין הסרחון תלוי אלא בגדולים: ויאמר אליהם משה החייתם כל נקבה, אמר לו פינחם רבינו כשם שפקדתנו כך עשינו.

הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם, מה היה דבר בלעם אמר להם

15

אפילו אתם מכניסים כל המונות שבעולם אין אתם יכולים להם. שמא מרוכבים אתם מן המצריים שנאמר בהם ויקח שש מאות רכב בחור (שמות יד ז) אלא בואו ואני נותן לכם עצה מה תעשו אלהיהם של אלו שונא זימה הוא העמידו להם נשיכם ובנותיכם לזימה והם שטופים בזימה ואלהיהם שולט בהם שזה כלל שכל זמן שישראל עושים רצונו הוא נלחם להם שנאמר ה' ילחם לכם (שם יד) ובזמן שאין עושים רצונו

20

כביכול הוא נלחם בם שנאמר ויהפך להם לאויב <והוא נלחם בם> (ישעיה סג י) ולא עוד אלא שעושיין את הרחמן אכורי שנא' היה ה' כאויב בלע ישראל (איכה ב ה). ועתה הרגו כל זכר בטף וכל אשה ידעת איש, זו בעולה והראויה ליבעל

2 הקוסם וסבר כר' יוסי סנהדרין נה דאמר כל האמיר בפ' כישוף בן נח מוזהר עליו א"י והגר"א מגיה על פי הגמרא סנהדרין ק"ה בד' מיתות ב"ד הרגוהו שנא' הרגו זכר אל חלליהם: 5 בטיריין. לשון שררה וגדולה, מ"ע בשם ר"ה. ואפשר דהכונה כמו לעיל מטיריין מקום שמנחשין א"י ועיין ת"א ות"י ורש"י: 7 כשרים. תנחומא ס"ג ותנח"ב ס"ד ובמד"ר שם ס"ד ורש"י: 13 שפקדתנו. לתת נקמת ה' במדין והאי נמי אם שפקדתנו היינו עושים ר"ה, ומשה אמר להם הן הנה זכר ומעצמם היה להם לידע ז"ר: 14 מה היה סנהדרין ק"י: 18 שזה זכר. מכילתא בשלח פ"ה:

1 להם ל' ח', ד בהם | 2 דל הרגו בחרב | הרגו בני ישראל | ר וגו' | 3 דר ישראל ואת, ט ישראל וגו' ואת | וגו' | מ ח' | עריהם | ר ג' ואת כל טירותם | ל במושבותם וגו' | זה | דר זו | בית | דמ ח' | 4 ל ואת טירותם מקום שהיו בטיריין (והשאר ליתא). ד טירותם מקום שהיו בטיריין ד"א בטירתם מקום שהיו נוטריין שלהם | מקום | ט ח' | בית | פ"ו ח' | 5 ר בטירוד | 6 ד השלל ויביאו, ט המלקוח ויביאו | מ השלל באדם ובבהמה מגיד | ר מלקוח | 7 ואל אלעזר הכהן | דמ ח', ט ואלעזר הכהן וגו' | מגיד וכו' הכהן שורה | טל ח' | הכתוב | מ ח' | 8 ר ולא כענין | 9 השלל | מ ג' ואת כל המלקוח | ויביאו אל משה | מ ח', ר ג' ואל אלעזר הכהן | 10 ויצאו | ד וילכו | הכהן | מ ח' | ר משום ר' אליעזר אומר | ד ר' אלעזר | 11 ל להוסיף | מן כ"ה גם ב"ה אבל דל את | מגיד | ח' | 12 מ החסרון | אליהם | דל ר להם | 13 מר רבי | שפקדתנו | כ"ה גם ב"ה, אבל ד שפקדתנו, ל שפקדתנו | כך | טלר ח' | 14 מה זכר בלעם | ח' | מ ומה | ר דברי | 15 אפילו זכר | ר"ה אם אתם זכר | כל הזונות שבעולם | דל לא אתם, מ אי אתם | 16 מר יותר מן המצריים | בהם | רק מ | טר בחור וגו' | 17 ט תעשה, ר שתעשו | הוא | ד ח' | דר לכם | ל נשים ובנותיהם | 18 לזימה | מ ח', ד בזימה | ל והיו שוטפין בזימה | שטופים | מר שולטין | שזה כלל | טר ח' | ל הכלל | למ כל זמן | שישראל עושים | טמר שעושיין | 19 רצונן | ל ג' של מקום | לכם | מ ג' ואתם תחרישון | ובזמן זכר | ר וכשאין עושיין | ל שאין ישראל | 20 ר ויהפך ה' להם | והוא נלחם בם | דמ ח' | בס | ר ג' וגו' | במקרא כתוב הוא נלחם זכר | 21 ד שעושה | בלע ישראל | טמ ח' | 22 דמר בטף זר, ל זכר וגו' זר, ר"ה אשה זר | והראויה ליבעל | ר ג' כשהוא או' וכל הטף בנשים. אף על פי שלא נבעלה אתה אומר זו בעולה והראויה ליבעל או

אף על פי שלא נבעלה או שאינה ראויה ליבעל כשהוא אומר וכל הטף בנשים וגו' הרי שאינה ראויה ליבעל אמור הא מה אני מקיים ועתה הרגו כל זכר בטף וכל איש יודעת איש למשכב וזכר זו בעולה והראויה ליבעל אף על פי שלא נבעלה: הרוגו למה נאמר להפסיק את הענין דברי ר' ישמעאל > שאם קורא אני ועתה הרגו כל זכר בטף וכל הטף בנשים אני יודע באיזה ענין הכתוב מדבר לכך נאמר הרוגו להפסיק הענין דברי ר' ישמעאל < ד"א הרוגו למה נאמר שיכול הראויה ליבעל אמרת ליהרג בעולה עאכ"ו אם אמרת כן ענשת מן הדין לכך נאמר הרוגו ללמדך שאין עונשים מן הדין: וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב וזכר החיו לכם, מיכן היה רבי שמעון בן יוחי אומר גיורת עצמה שנתניירה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד כשרה לכהונה. 10

ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים למה נאמר לפי שהוא אומר וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים (כמדבר יט יד) שומעני אף הקש והחריות והעצים והאבנים והאדמה כמשמע ת"ל ולקח אוזב וטבל במים איש טהור והזה על האהל ועל כל הכלים ועל הנפשות אשר היו שם וגו' (שם יח) כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה ונפש בהמה כמשמע ת"ל וכל בנוד וכל כלי עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ הא למדנו לארבעה כלים ולכלי מתכות. לכלי חרס מנין ת"ל וכל כלי פתוח. אדם מנין ת"ל ואתם חנו מחוץ למחנה שבעים ימים או אלו לכלל חטוי ולכלל טומאה ת"ל הוא יטמא והוא יתחטא את שבא לכלל חטוי בא לכלל טומאה שלא בא לכלל חטוי לא בא לכלל טומאה: אתם ושביתכם, מה אתם בני ברית אף שביתכם בני ברית. 15
 וכל בנוד וכל כלי עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ תתחטאו למה נאמר לפי שהוא אומר או עור או שק (ויקרא יא לב) אין לי אלא שק מנין לעשות כל 20

1 שאינה וכו'. והא דכתיב יודעת שטופה לדעת, רד"ף וא"י. ויותר נראה דצ"ל או אפילו שאינה כשהוא אומר הגר"א ע"פ הגמ' דיבמות בראויה ליבעל הכתוב מדבר או אינו אלא בנבעלה ממש כשהוא אומר וכל הטף וכו' הרי בראויה ליבעל הכתוב מדבר: 2 הרי וכו'. דהכא ליכא למימר דלא נבעלו ממש קאמר דלשון וכל הטף משמע דבאינה ראויה ליבעל קאמר א"נ משום דקשיא ליה אי נימא הכי תרי קראי למה לי ועיין לקמן וביבמות שם איתא דאי נבעלה ולא נבעלה קאמר קשו קראי אהדי ולשון הפ"ז וכל אשר יודעת איש זו בעולה למשכב וזכר הראויה ליבעל אע"פ שלא נבעלה: 4 ר' ישמעאל. עיין רש"י ורמב"ן סוף פ' פינחס וברא"ם ומפרשים: 6 שיכול. רד"ף ו"א מחקו אלו המלות ועיין ח"ג וכן ר"ה ומהר"ם נראה דלא ג' להו דפ' דמק"ו מזכר הוה ידעינן דארישא מהדר דמה זכר שלא היה דובר בלעם יהרג כש"כ אשה וא"כ הרוגו מיותר ולא נכתב אלא ללמדנו דאין עונשין מן הדין. ותמהני איך שייך לומר אין עונשין מן חדין היכי דגוף הדבר מפורש במקרא והק"ו אינו אלא גלוי מלתא הקושיא כאן הרוגו למה נאמר ע"כ נראה לי פשוט דכוונת הקושיא היאך פירוש הכתוב אינה כמו בדברי ר' ישמעאל רק אעקר הכתוב פריך דלא נכתוב אלא וכל הטף בנשים וכו' החיו לכם דהיינו שאינה ראויה ליבעל ומובן מעצמו דראויה ליבעל ליהרג ומק"ו נבעלה ממש ומתריך דלא נכתב אלא משום דאין עונשין מן הדין ונראה דהך ד"א שייך יותר לעיל קודם דברי רבי ראויה ליבעל וא"כ ראויה ליבעל ליהרג וקרא דיוודעת בבעולה ממש ולא נכתב אלא משום דאין עונשין מן הדין והגר"א מחוק המאמר דר"א לגמרי: 10 לכהונה. ירושלמי קרושין סו ע"ב, בבלי שם ער, עת, יבמות סו: 19 טומאה. לעיל פיס' קכו ברית. עיין ס"ז:

אע"פ שלא נבעלה או שאינה ראויה ליבעל כשהוא אומר וכו' | 1 ד או אע"פ | מ או אפילו שאינה | כשהוא אומר וכו' ליבעל | ט ח' | ד כל | וגר' | רק ל | 2 טר אמורה | ט ל' ומה ת"ל, מ הא מה ת"ל | ועתה וכו' למשכב זכר | ט וכל אשר יודעת איש | ר זכר בעולה וכו' | ד מ בטף זו וכו' | 3 זו | וכו' | ט בבעולה והראויה וכו', ל נבעלה ליבעל אע"פ | טר ואע"פ | ל' הרגו | 4 את | רק ד | דברי ר' ישמעאל | ר ח' | המוסגר ד ח' | 5 בטף | ט ח' | ל נאמר הרגו | 6 דברי ר' ישמעאל | ט מ ח' | שיכול וכו' עאכ"ו | מר ח' | שיכול וכו' | ד שראויה ליבעל אמר ליהרג | 7 ל קן | ל ח' | ד בו | ל הרגו ללמוד | 8 וכל עד סה"ד | ט ח' | ל' בנשים | ר נ' וגר' | מיכן, מ זכר מכאן | מ ר' ישמעאל | 9 ל פחות | ו"כ הרגו מיותר ולא נאמר | למה וכו' ימים | ל ח' | ט כל | 12 יטמא שבעת ימים | מ ח' | והחריות | מר ח' | והעצים עד סה"ד | מ, ש"ג בקצור ומראים מקום לפ' חקת | 20 וכל עד סה"ד | ט ח' | דלר עור | ר נ' וגו' | למה | 21 לר אומר שק או שק, מ אומר שק, ר"ה אומר או בגד או עור וכו' |

ישמעאל ותנא דלעיל ס"ל דשני הכתובים מלמדים וע"ז ותנא דר"א ס"ל דמגופא דקרא מוכח דוכל הטף בנשים היינו שאינה ראויה ליבעל וא"כ ראויה ליבעל ליהרג וקרא דיוודעת בבעולה ממש ולא נכתב אלא משום דאין עונשין מן הדין והגר"א מחוק המאמר דר"א לגמרי: 10 לכהונה. ירושלמי קרושין סו ע"ב, בבלי שם ער, עת, יבמות סו: 19 טומאה. לעיל פיס' קכו ברית. עיין ס"ז:

מעשה עוים כשק אמרת ק"ו הוא ומה אם המת חמור עשה בו כל מעשה עוים כשק שרץ הקל אינו דין שנעשה בו כל מעשה עוים כשק אמרת כד דנין מן החמור להקל ולהחמיר עליו אלא אין ת"ל בגד במת שכבר ק"ו הוא מה שרץ הקל עשה בו את הבגד כשק המת חמור דין הוא שנעשה בו את הכגד כשק מה ת"ל בגד במת אלא מופנה להקיש ולדון גזירה שוה נאמר כאן בגד ונאמר להלן בגד מה בגד האמור 5 להלן עשה בו כל מעשה עוים כשק אף בגד האמור כאן נעשה בו כל מעשה עוים כשק ומה כאן טווי וארוג אף להלן טווי וארוג להביא את פסיקיא ופונדא וחבק של חמור שהם טווי וארוג יצאו פתילות וחבלים שאינן טווי וארוג.

ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חקת התורה משה רבינו לפי שבא לכלל כעס בא לכלל טעות. ר' אלעזר בן עזריה אומר בשלשה מקומות בא משה לכלל כעס ובא לכלל טעות. כיוצא בו אתה אומר ויקצוף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן הנותרים לאמר מהו אומר מדוע לא אכלתם את החטאת וגו' (שם י יז). כיוצא בו אתה אומר ויאמר להם שמעו נא המורים המן הסלע הוה נוציא לכם מים מהו אומר וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמים (כמדובר ב יא) אף כאן אתה אומר ויקצוף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות 15 הבאים מצבא המלחמה מהו אומר ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה ואת חקת התורה אשר צוה ה' את משה. משה רבינו לפי שבא לכלל כעס בא לכלל טעות ויש אומרים משה נתן לו רשות לאלעזר הכהן לדבר שכשיפטר משה מן העולם לא יהיו אומרים לו בחיי משה רבך לא הייתה מדבר עכשיו מה אתה מדבר. ר' יאשיה אומר שהיה אומר דבר בשם אומרו כענין שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי 20 (אסתר ב כב) (סליק פיסקא)

1 מעשה ל מלאכת | הוא | דל ח' | אם | רק ל | מ
 דין שיעשה | 2 | כך | ד ח' | 3 אלא | מר ח' | אין ת"ל |
 ד מה ת"ל | ר"ה | בגד ועור | במת | דלמ ב' אלא |
 הוא | מ ח' | בן | ר ח' | 4 ר מת | מ אינו דין שנעשה |
 ל ומה ת"ל | אלא | ד ח' | 5 ולדון | ר ח' | מ לדון, ל
 לדון | 6 נעשה | ד עשה | כל | ד ח' | 7 למר מה |
 מ ואריג | אף וכו' וארוג | ל ח' | מ ואריג | להביא
 וכו' שהם טווי וארוג | ל מ ח' | 8 שאינו | מ טווי
 וארוגין | 9 טלר הכהן וגו' | לר ח' | משה וכו' | זאת
 חקת התורה | ד זה הדבר אשר צוה ה' לאמר | 10 משה
 רבינו | מ ר' אומר | רבינו | ר רבי | ד שהיה בכלל כעס | לר ובא | בן עזריה | ד ח' | 11 משה | ד ח' | ט כיוצא
 בדבר | אתה אומר | למ ח' | אתה וכו' אומר שורה | ג ל ח' | 12 ועל איתמר | ר ח' | בני וכו' לאמר | טמר ח' |
 לאמר | ד ב' קודש הוא לכם | את החטאת וגו' | טר ח' | 13 ט כיוצא בדבר | אתה אומר | מר ח' | ט ויאמר משה שמעו |
 להם | ד אליהם | ל המורים וגו' ומהו אומר | המן וכו' מים | טמ ח' | ר המורים משה רבי לפי שבא לכלל כעס משה
 אתה אומר ויקצוף על פקודי החיל מהו אומר ויאמר אלעזר הכהן וכו' | 14 וירם וכו' ידון | רק ד | במטהו פעמים | ט ח' |
 15 מ כאן הוא אומר | ל ויקצוף עליהם פקודי החיל וגו' ויאמר אלעזר | שרי וכו' המלחמה | טמ ח' | 16 ט אלעזר
 לפי שבא לכלל וכו' | הנהן | ד ח' | ר הכהן רבי משה לפי שבא וכו' | 17 זאת וכו' משה | ד ח' | אשר וכו' משה | מ
 ח' | משה רבינו | ל ח' | מ משה רבי | ר ובא לכלל טעות | 18 לן | למ ח' | הנהן | רק ד | ט שכשיפטר, מ לפי
 שכשיפטר, ל שכשיפטר | משה | רק ד | 19 מ ישראל אומרין | לר אם בחיי | משה | רק ד | מה | רק ד | ר' יאשיה וכו' |
 טלר פ"ו ד"א שיהא אומרין | לר שיהא אומר, | דבר וכו', | מ ד"א בשם אמרו | 20 ר משום | כענין | דר
 ח' | למלך | ל ח' | בשם מרדכי | ר וגו' :

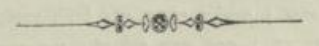
2 דנין. במ"ע כתב דג' ר"ה דנין קל מן החמור וכו': —
 להסל וכו'. כלומר וכו' דנין ק"ו כהאי גוונא מן החמור על
 הקל ולהקל ולהחמיר הוא מושג אחד: 5 האמור להלן. צ"ל
 להפך האמור כאן וכו' אף בגד האמור להלן הגר"א: 7 ומה
 כאן. צ"ל להפך מה להלן... אף כאן הגר"א ועיין ת"כ
 שמיני ריש פרק ח' ושבט סד': 18 טעות. ת"כ שמיני פרק
 ב' י"ב, פסחים סו', שמ"ר פכ"ה ס"ג, ויקר"ר פ"ג ס"א,
 תנח"ב' בשלח סכ"ד, אדר"ג ג"א ונ"ב פ"א, פדר"א פמ"ז:
 19 מדברי לעיל פיס' קמ': 20 אומרו. דלא קאמר אשר צוה
 אותו, ועיין חולין קד', וש"נ:

(קנח) אך את הוהב ואת הכסף <כלים> אתה אומר כלים או אינו אלא גלומים הרי אתה דן הואיל ומתי ישראל מטמאין והרוגי מדין מטמאין מה מתי ישראל כלים ולא גלומים אף הרוגי מדין כלים ולא גלומים. ר' יוסי הגלילי אומר כלים אתה אומר כלים או אינו אלא גלומים ת"ל אך חלק; כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש כגון הלבוסין והסכינים והקדירות והשפודים והאסכלות מפני גזיות גוים: וכל אשר לא יבוא באש תעבירו במים, כגון הכרנבאות והכוסות והקיתונות והקומקמסים והיורות מפני גזיות גוים והרי דברים ק"ו ומה אם מי שאין טעון טבילה טעון הוייה מי שטעון טבילה דין הוא שיטעון הוייה והרי דברים ק"ו ומה אם מי שאין טעון הוייה <טעון טבילה מי שטעון הוייה> דין הוא שיטעון טבילה: וכבסתם בגדיכם ביום השבעי וטהרתם למה נאמר לפי שהוא אומר בחלל חרב (כמדבר יש טו) בא הכתוב ולימד על החרב שהיא טמאה טומאת שבעה והגונע בה טמא טומאת שבעה הא למדנו לכלים ואדם. כלים ואדם וכלים מנין ת"ל וכבסתם בגדיכם הא למדנו לכלים ואדם וכלים: ואחר תבאו אל המחנה, מה כאן אסור לכא אל המחנה אף להלן אסור לכא אל המחנה ומה להלן עד הערב אף כאן עד הערב (סליק פיסקא)

(קנח) 4 חלק. חולין כה, ת"י: 5 כגון וכו'. הלשון צריך תקון, דמ"ג אם כלים שתשמישן בחמין בכלל תעבירו באש (עין רש"י) היה לו למנות כאן גם יורות וקומקמסין (וכרנבאות) דלקמן ולהפך אם נכללו בכתוב דתעבירו במים גם לבוסין וקדירות מקומן לקמן והראב"ד דרך תמים סכ"ד אינו ג' קדרות כאן ועיין הגהת הגר"א ויש לפקפק בהגהתו משום דנראה דהספרי מפרש דתעבירו במים היינו טבילה. ובס"ו מסמיך כל הני דאיגן צריכין לבין אכתוב דתעבירו במים ואויל לשיטתיה דס"ל דתעבירו במים היינו מי שטיפה ועיין עבודה זרה פ"ה מ"ב וירושלמי ובבלי שם ותוספתא פ"ח ב' ות"י: — מפני משום דלא מצינו טהרה מטומאה על ידי אש ועל כן מפרש גם כן תעבירו במים לקמן כן ויליף מכאן טבילה לכלי גוים ועיין בח"ג ומקור המלה גזיות לא מצאתי וג' הרמב"ן נראה דאינה אלא ט"ס ועיין מדרש תנאים כי תצא דף קמה: 7 והרי וכו'. משמע דמפרש דתעבירו במים היינו טבילה וכן דעת רש"י ות"י אבל רמב"ן מפרש מי שטיפה כדעת הס"ו: — שאין טעון. פ' דבר הבא באש שאין מפורש בו טבילה ולא ק"ו גמור הוא אלא עקר טעמו משום דדורש הכתוב באופן קרוב אל המדה מדבר שנאמר בזה וה"ה לחברי. עיין ל"ב מדות מדה י"ט, ותוספ' פסחים כא: ד"ה לכתוב: 13 וכלים. לעיל פיסקא קכו וקל: 14 הערב. לעיל פ' קכד.

(קנח) 1 הכסף ל' ג' ואת הנזשת ואת הברזל ואת הבדיל ואת העופרת | כלים | דט"ל ח' | אתה אומר כלים | מ' ח' | אומר כלים | ר אומר גמולים | ר או אינו אלא גמולין אינו | ד ג' אומר | 2 | גולמין וכן בסמוך | ד הרוגי | ר מה מתי ישראל טמאין כלים | 3 | הרוגי | ד מתי, מ' הרוגי | אתה אומר כלים | ט מ' ח' | 4 | ר אינו | אלא | ל ח' | כל וכו' גוים שורה | ה | ט ח' | תעבירו באש | דר ח', ל וגו' | 5 | ד הלכוסין, ר הלובסין | והסכינים | ל והסמנין | מ והאסכלאות | גזיות | ר גיות, דל געולי, רמב"ן גזיות גיעול | 6 | תעבירו במים | דלר ח' | כגון וכו' הויה בפעם הב' שורה | ח' ח' | הכרנבאות | ל וערוך, ד הכרדוכאות, ר הכרנבאות, ר"ה קרבנאות, מ הברגבאות | מ והקיתונות | 7 | מ והקומקמין | גזיות | ר גיות, דל געולי | ל שאינו | 8 | ד ל מי שטעון הוייה דין הוא (ד אינו דין) שיטעון טבילה | שיטעון ר"ה שטעון, ר שיטעון | והרי וכו' שיטעון טבילה | ל מ' ח' | ומה | דר ח' | אס | רק ר | שאין טעון | ר שטעון | 9 | המוסגר | ד ח' | ר שיטעון | 11 | שהיא | ד שהוא, טל שיהא, ר שיהי | טמאה | מ' ח', רט טמא, ר טמי | טומאת שבעת | ד ח' | טומאת | טל ח' | בה | ט בו | 12 | הא למדנו וכו' בגדיכם | ל ח' | וכלים מנין | ט כליהם מנין | ד ת"ל וכבסו בגדיהם | בגדיכם | ט לכלים | דל תבוא | ט ומה | 14 | להלן | ד כאן | למר מה | מ ערב . . . ערב | הערב | ר ג' ס"פ גי ברייתא.

ל' ח' | וכלים מנין | ט כליהם מנין | ד ת"ל וכבסו בגדיהם | בגדיכם | ט לכלים | דל תבוא | ט ומה | 14 | להלן | ד כאן | למר מה | מ ערב . . . ערב | הערב | ר ג' ס"פ גי ברייתא.

מסעי

- (קנט) וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עוברים את הירדן ארצה כנען, למה נאמרה פרשה זו לפי שהוא אומר או יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש (דברים ד מא) אין לי אלא שהפריש משה בעבר הירדן מנין שצוה משה את יהושע להפריש להם ערי מקלט ת"ל והקרייתם לכם ערים. אחר ירושה וישיבה הכתוב מדבר אתה אומר אחר ירושה 5 וישיבה הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בכניסתן לארץ מיד ת"ל כי יכרית ה' אלהיך את הגוים וגו' (שם יט א) אחר ירושה וישיבה הכתוב מדבר.
- כי אתם עוברים את הירדן ארצה כנען, מיכן היה ר' יהודה אומר אין הירדן מארץ כנען ר' שמעון בן יוחי אומר אשר על ירדן יריחו מה יריחו מארץ כנען אף 10 הירדן מארץ כנען.
- והקרייתם, אין הקרייה אלא הזמנה: ערים, שומע אני אף כרכים ת"ל ערי אי ערי שומע אני אפילו כפרים ת"ל ערים הא כיצד מניד שלא היו שם אלא שווקים ובית המחיה.
- ונם שמה רוצח, שומע אני כל רוצח במשמע ת"ל מכה נפש בשגגה אי מכה נפש שומע אני אף מכה אביו ואמו במשמע ת"ל רוצח מכה נפש לא אמרתי אלא 15 רוצח מכה נפש יצא המכה אביו ואמו שאינו גולה (סליק פיסקא)

(קנט) 1 לאמר ל ח' | ואמרת אליהם] דט ח' | 2 ל
 ארץ | ארצה כנען] ד ח', ר ב' וגו' | ד משה אין לי וכו' |
 4 להם] ט ח' | ערים] ל ב' ערי מקלט תהינה לכם | 5 מ
 או אינו אלא | 6 מדבר] מ ח' | מיד] ד ח' | את הגוים]
 מ ח', ד ב' האלה, ל את כל הגוים | וגו' רק ט | 8 כי
 עד סה"ד] ט ח' | ד ר' יונתן | 9 מארץ כנען] ל ח' | 10
 כי ירדן | 11 מר הקראה | דמ הזמנת ערים. שומע אני
 וכו' | אף] רק ד | ט ת"ל ערים אי ערים, ר ת"ל ערים
 או ערי | אי] ל או | 12 ר ת"ל ערי | אלא] ל ח' |
 14 ד פ"ו הרוצח | דר כל הרוצח | ד ת"ל רוצח מכה |
 ל אף אביו | במשמע] ל ח', ט משמע | ד ת"ל רוצח הוא

(קנט) 3 אין לי וכו'. מדרש תנאים שופטים דף קיג:
 7 וישיבה. ספרי דברים פ' קפ, תוספתא מכות פ"ג א',
 ירושלמי לא ע"ד: 9 אשר וכו'. לא נמצא כן במקרא אלא
 על ירדן יריחו סוף במדבר. ועיין בכורות נה, תוספתא בבא
 קמא פ"ח יט, ירושלמי חלה ס ע"א: 11 הזמנה. עיין לעיל
 צד קצד: — כרכים. ספרי דברים פ' קפ (ועיין פ' קצט ורג),
 תוספתא פ"ג ח', ירושלי שם לא ע"ד, בבלי י, ס"ז ות"י:
 13 המחיה. ס"ז ומדרש תנאים שופטים דף קיג וקיד: 14
 בשגגה. למעט מזיד בלא התראה, עיין מכות ט: ותוספ' שם
 ד"ה פשיטא: 16 גולה. מדרש תנאים שם, ס"ז, מכות ט:

בשגגה] מ ח' | ט"ל או | 15 נפש] ר"ה ב' בשגגה |
 מכה | 16 נפש] מר ב' ומכה נפש הרוצח:

(קס) והיו לכם הערים למקלט מגאל למה נאמר לפני שהוא אומר ורצח גואל הדם את הרוצח אין לו דם שומע אני והרגנו בינו לבין עצמו ת"ל ולא ימות הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפט.

והערים אשר תתנו שש ערי מקלט תהיינה עם הראשונות אתה אומר עם הראשונות או אינו אלא חוץ מן הראשונות כשהוא אומר את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען > הא מה תלמוד לומר והערים אשר תתנו וגו' עם הראשונות.<

את שלש הערים תתנו מעבר לירדן, אילו הם את בצר במדבר בארץ המישור לראובני ואת ראמות בגלעד לגדי ואת גולן בכשן למנשי וכנגדן שלש בארץ כנען שני ויקדישו את קדש בגליל בהר נפתלי ואת שכם בהר אפרים ואת קרית ארבע היא חברון בהר יהודה (יהושע כ ז) נמצינו למדים ששני שבטים ומחצה שבעבר הירדן לתשעת השבטים ומחצה שבארץ כנען לפי דרכנו למדנו שרוב שופכי דמים בארץ גלעד: ערי מקלט תהיינה לכם, אין לי אלא שקולטות בארץ בח"ל מנין תלמוד לומר תהיינה.

לבני ישראל, אין לי אלא לבני ישראל לגרים מנין ת"ל ולגר > לתושב מנין ת"ל < ולתושב בתוכם או כשם שהגר הוא גולה עלידישראל כך ישראל גולה על ידו של גר אמרת אם כשהרגו ישראל פטור ק"ו שלא יגלה אלא אם הרגו ישראל > אינו < הרגו ואם הוא הרג את ישראל נהרג: תהיינה שש הערים האלה למקלט למה נאמר לפי שהוא אומר את שלש הערים תתנו מעבר לירדן שומע אני הראשונה

(קס) 3 למשפט. תוספתא מכות פ"ג ד' ובבלי שם יב', מכילתא משפטים פ"ד: 14 גלעדי. תוספתא מכות פ"ג ב', ירושלמי לא ע"ד, בבלי ט', ורמב"ן: — בח"ל לרוצחים שבח"ל, ר"ה: 17 אינו הרוג. אפשר דצ"ל אינו נהרג וה"ה דבשוגג אינו גולה וג"ת שהרג ישראל במזיד נהרג ובשוגג גולה. והגר"א מגיה לפי סוגית הבבלי מכות ט', או כשם שג"ת גולה ע"י גר תושב כך יהיה גולה ע"י ישראל וישראל יהיה גולה על ידו ת"ל לכם הא כיצד הרגו ישראל פטור ואם הרג ישראל נהרג ואין הכרח. ובמשנה שם פ"ב ג' גרסי מחולפות ובמתניתא דב"מ ובמשנה שבמשניות הגרסא חוץ מעל ידי גר תושב וכ"ה בירושלמי ובציון המשנה בבבלי אבל במשנה שבבבלי הגרסא חוץ מגר תושב וכן גרסת רש"י ורמב"ן ור"ז והראב"ד, עיין ריטב"א שם. ובסוף המשנה הג' ג"ת אינו גולה אלא ע"י ג"ת אבל במשנת ירושל' הג' ג"ת גולה ע"י ג"ת וכ"ה בציון הבבלי ט', ולפ"ז אפשר לומר דלא בא אלא לומר דישאל אינו גולה ע"י ג"ת אבל ג"ת גולה ע"י ג"ת וגם ע"י ישראל. ועיין ספרי דברים פ' קסא, מכילתא משפטים פ"ד, מכילתא דרשב"י דף קתה, ובמ"ע כאן:

(קס) 2 את וכו' דם טלר ח' | את הרוצח ר"ה ח' | ד אני בינו לבין עצמו יהרגנו, ר"ה אני הרגו בינו לבין עצמו לא יהא חייב | ד 3 עמדו הכתן הגדול ולפני | 4 ל תתנו ללוים וגו' עם, ט נתנו עם וכו' | ל אומר או אינו | 5 טר או חוץ | כשהוא עד סה"ד | ל ח' | כשהוא אומר | טמר ת"ל | את | טר ואת | 6 מ הירדן | ואת וכו' כנען | טר ח' | המוסגר ד ח' | 8 את וכו' גלעד שורה יב | ט ח' | את וכו' לירדן | ד מ ח' | למ ואלו | את | ד מ ח' | בארץ המישור וכו' למנשי | ר ח' | 9 ל לראובני וגו' וכנגדן | ואת ואת | מ ח' | ד בגלעדי | ר שלש כנגדן | מ שבארץ | שנאמר ויקדישו | מ ח' | 10 ר קדש נמצינו וכו', כ בגליל נמצינו וכו' | נפתלין כ"ה מ ובמקרא אבל ד ח' | ואת ואת | מ ח' | ארבע כ"ה מ ובמקרא אבל ד הארבע | 11 בהר יהודה | כ"ה מ ובמקרא אבל ד בארץ כנען | מ נמצאו | 12 מ לתשעה, ר לט' | למר שבטים | מ ולפי | מ רוב | 13 בארץ גלעד | מר בעבר הירדן, ל בארץ כנען | תהיינה | מ ח' | לכס | רק ד | אלא | ר ח' | ל שקולטת | מ חוצה לארץ | מ ת"ל תהיינה לבני ישראל | מ ערי מקלט תהיינה לבני ישראל | מר אלא לישראל | המוסגר דל ח' | ר ולתושב | 16 ת"ל | ר ג' ולגר | ד ותושב | בתוכם | מ ח' | או | ט לגר ולתושב או | ד או אינו אלא כשם, מ או כמו שגולה על ישראל, טל ר כ"מ הל' רוצח פ"ה ה"ד כשם שגולה ע"י ישראל | טלמר על ידיו | 17 של גר | טלמר כ"מ ח' | אמרת | ר ח' | ד אם שהרגו, ר אם כשה' כהרגו | ד אלא א"כ הרג ישראל | ישראל | מ ח' | אינו הרוג | כ"ה מ אבל דל הרוג, ט כ"מ הרג, ר הרוג | 18 ואם הוא וכו' נהרג | כ"ה ט אבל למ ואם הרג ישראל יהרג (ל נהרג), ר אם הרגו ישראל נהרג ת"ל ד אם תרוג ישראל נהרג | ד למה הוא אומר לפי | 19 ד ואת | הערים | ג' האלה | ט את הראשונה |

לכס] רק ד | אלא] ר ח' | ל שקולטת | מ חוצה לארץ | מ ת"ל תהיינה לבני ישראל | מ ערי מקלט תהיינה לבני ישראל | מר אלא לישראל | המוסגר דל ח' | ר ולתושב | 16 ת"ל | ר ג' ולגר | ד ותושב | בתוכם | מ ח' | או | ט לגר ולתושב או | ד או אינו אלא כשם, מ או כמו שגולה על ישראל, טל ר כ"מ הל' רוצח פ"ה ה"ד כשם שגולה ע"י ישראל | טלמר על ידיו | 17 של גר | טלמר כ"מ ח' | אמרת | ר ח' | ד אם שהרגו, ר אם כשה' כהרגו | ד אלא א"כ הרג ישראל | ישראל | מ ח' | אינו הרוג | כ"ה מ אבל דל הרוג, ט כ"מ הרג, ר הרוג | 18 ואם הוא וכו' נהרג | כ"ה ט אבל למ ואם הרג ישראל יהרג (ל נהרג), ר אם הרגו ישראל נהרג ת"ל ד אם תרוג ישראל נהרג | ד למה הוא אומר לפי | 19 ד ואת | הערים | ג' האלה | ט את הראשונה |

שמפרישים תהיה קולטת ת"ל תהינה שש הערים האלה למקלט מגיד הכתוב שלא קלטה אחת מהם עד שהופרשו כולם.

ואם בכלי ברזל הכהו וימת רוצח הוא למה נאמר לפי שהוא אומר ואם באבן יד אשר ימות בה הכהו וימות או בכלי עץ יד אשר ימות בו הכהו וימות אין לי אלא שהרגו באלו שיהיה חייב בברזל מנין ת"ל ואם בכלי ברזל הכהו וימת רוצח הוא הא עד שלא יאמר יש לי ברזן אם כשהרגו באבן או בעץ חייב ק"ו בברזל אלא אם אמרת כן ענשת מן הדין לכך נאמר ואם בכלי ברזל הכהו וימת רוצח הוא מות יומת הרוצח ללמדך שאין עונשים מן הדין או מה אבן מלוא יד אף ברזל מלוא יד <אמרת> גלוי היה לפני הקב"ה שהכרזול ממית במשהוא לפיכך לא נאמר בו יד אלא אפילו במחט ואפילו בצנינרא אין לי אלא שהרגו בכלי ברזל שיהא חייב השליך עליו עשתות וגולמים מנין ת"ל רוצח הוא מות יומת הרוצח מכל מקום.

ואם באבן יד אשר ימות בה הכהו וימות רוצח הוא מות יומת הרוצח למה נאמר לפי שהוא אומר וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו (שמות כא יח) שומע אני שאם יכנו בין בדבר שהוא כדי להמיתו ובין בדבר שאינו כדי להמיתו יהא חייב ת"ל ואם באבן יד אשר ימות בה הכהו מגיד הכתוב שאינו חייב עד שיכנו בדבר שהוא כדי להמיתו שומע אני אף על מקום שאינו כדי להמיתו ת"ל וכי יהיה איש שונא לרעהו <וארב לו וקם עליו> (דברים יט יא) מגיד הכתוב שאינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמיתו ועל מקום שהוא כדי להמיתו אין לי אלא שהרגו באבן שיהא חייב לגלג עליו סלעים ועמודים מנין ת"ל רוצח הוא מות יומת הרוצח מ"מ.

או בכלי עץ יד אשר ימות בו הכהו וימות רוצח הוא למה נאמר לפי שהוא אומר וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת תחת ידו נקום ינקם (שמות כא כ) שומע אני בין בדבר שיש בו כדי להמיתו ובין בדבר שאין בו כדי

1 הכתוב] רק ד | 2 מ שהפרישן | 3 ר א | ואם בפ' הב' ד או | 4 ד באבן יד או בכלי עץ אין לי | יד ל | הכהו | ל בו | הכהו] ט ח' | או בכלי וכו' וימות] לר ח' | 5 מ כשהרגו | ל שהרגו לישראל באלו | שיהיה] מ יהא, טר שיהא, ל שהוא | בברזל] ל באילו בברזל | ט ת"ל אם | ת"ל ר | נ' ואם בכלי עץ | 6 הא] ד ח' | טלמר ובעץ | 7 אמרת] ד ח' | דטל אם | הכהו וכו' ברזל] ט ח' | למר ברזל ללמדך וכו' | 8 או] מ ח' | אמרת] ד ח' | 9 טלר לפני מי שאמר והיה העולם (ל ח') | 10 ד מחט | ל בצנינרא אפילו במחט | ט אפילו | ר או בצנינרא | מר שהרגו בברזל, דל שהרגו ישראל בברזל | מר שהוא | ט עשתות וגולמין עליו | 11 למר וגולמין | 12 יד] ל ח' | ל בו | 14 שאם] ר ח' | שאם וכו' | מ כי יכנו בין (ונמחק) בדבר שהוא כדי להמיתו מנין על מקום שהוא כדי להמיתו ת"ל וכי | שהוא] ל ג' בו | ל שאינו בו כדי | יהא חייב] טלר ח' | 15 ד אם | הכתוב] לר ח' | 16 שומע וכו' | ט ר"ה ומנין שעל מקום (ר"ה מנין שבמקום) שהוא כדי להמיתו, ר מנין שבכל מקום יש בו כדי להמיתו, ל שומע אני כל מקום שאינו וכו' | ר ר"ה כי | איש] ט ח' | 17 המוסגר ד ח' | הכתוב] רק ד | 18 שיש בו] טל שהוא | כדן] ד ח' | טר להמית | טר על מקום | ועל וכו' להמיתו] ל ח' | טמר להמית | 19 שיהא] ד, ש"ג שהוא | הרוצח] ט ח' | 20 או] רק ר"ה, ל אם, ש"ג ואם | יד] ל ח' | בו] מ, ש"ג בה | 21 ט כי | 22 שומע אני] מר ג' כי (ח) יכנו, ל ג' אפילו יכנו | בדבר... בדבר] ד ח' | שיש בו] ל שהוא | טלמ להמית | כדן] מ ח' |

2 כולם. מכות פ"ב מ"ד, תוספתא שם פ"ג א, ס"ז פס' י"א וי"ג: 6 אלא וכו'. נקט התירוץ שמשתמש בו בכמה מקומות ולפי המסקנא דדין ברזל משונה בלא"ה לא קשה מידי. ובסנהדרין עז: מביא הא דגלוי לפני וכו' בשם רבי. והגר"א מגיה ק"ו לברזל אלא אם כן הייתי אומר מה אבן מלא היד אף ברזל מלא היד ת"ל בכלי ברזל גלוי הוא לפני וכו'. ועיין בוז"ר וא"י: 11 מכל מקום. עיין כל זה ס"ז ומכילתא מסכתא דגויקין פ"ו פ"ז, מכילתא דרשב"י דף קכח וקכט; סנהדרין פ"ט מ"ב, ירושלמי שם כז ע"א, בבלי עז: ות"י:

להמיתו ת"ל או בכלי עץ יד אשר ימות בו הכהו וימות רוצח הוא מניד הכתוב שאינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמית שומע אני אף על מקום שאינו כדי להמית ת"ל וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו נפש (דברים יא) מניד הכתוב שאינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמית <ועל מקום שהוא כדי להמית> אין לי אלא שהרגו בעץ שהוא חייב השליך עליו קורות וכלונסות מנין ת"ל רוצח הוא מות יומת הרוצח מכל מקום.

גואל הדם הוא ימית את הרוצח למה נאמר לפי שהוא אומר ואם בכלי ברזל הכהו וימת ואם באבן יד אשר ימות בה הכהו וימת או בכלי עץ יד אשר ימות בו הכהו וימת אין לי אלא שהרגו באלו שהוא חייב מנין בשאר כל דבר הרי אתה דן בנין אב מבין שלשתם לא ראי אבן כראי העץ ולא ראי העץ כראי אבן ולא ראי זה וזה כראי כלי ברזל ולא ראי ברזל כראי שניהם הצד השווה שבשלתן שהוא כדי להמית ואם המית מצוה ביד גואל הדם להמיתו אף כל שהוא כדי להמית והמית מצוה ביד גואל הדם להמית לכך נאמר גואל הדם הוא ימית.

ואם בשנאה יהדפנו למה נאמר לפי שהוא אומר ואם בכלי ברזל הכהו או באבן יד או בכלי עץ יד אין לי אלא שהרגו באלו שהוא חייב דחפו מראש הגנ ונפל ומת מנין ת"ל ואם בשנאה יהדפנו מכל מקום או אפילו דחפו לתוך המים או לתוך האור או שיסה בו את הכלב או את הנחש הרי אתה דן בנין אב מבין שלשתם לא ראי אבן כראי עץ ולא ראי עץ כראי אבן ולא ראי זה וזה כראי שניהם הצד השווה שבשלתם שהוא מחמת הממיתים והמית <הרי הוא חייב אף כל שהוא מחמת הממיתין והמית> הרי זה חייב יצא את שדחפו לתוך המים או לתוך האור <ושיסה בו את הכלב> ושיסה בו את הנחש שדינו מסור לשמים: או השליך עליו בצדיה, שצידה לו שמתכוין לו.

13 הוא ימית. עיין בעמוד הקודם שורה יא ושם נסמן: 21 לשמים. סנהדרין פ"ט מ"ב, ס"ז: 22 שמתכוין. בתחלה מפרש לשון צדיה שהוא מלשון צדה ואח"כ מפרש הענין דר"ל שנתכוין לו ולפ"ז צריך לגרוס גם לקמן שלא נתכוון לו בלי וי"ו רד"ף ועיין מכילתא דרשב"י דף קכה (אבל

1 טלמ להמית | און ל ח' | דל בה | ט הכהו עד שיכנו וכו' | 2 ד לדבר | ל שהוא כדי | שומע וכו' | טמ ועל מקום שהוא (מ שיש בו) כדי להמית מנין, ל אין לי אלא שהרגו כדי להמית ת"ל, ר"ה מנין על מקום שהוא כדי להמית | ר להמיתו | מ ת"ל וארב לו | 3 ל

עליו שאינו חייב | הכתוב | רק ד | 4 מ שיכנו במקום שיש בו כדי להמית אין לי וכו' | שיש בן | ל שהוא | ר להמיתו | המוסגר דל ח' | ר להמיתו | 5 למר שיהא חייב | ט ר"ה וכלונסאות, ר וכלינמות | מ ת"ל מות יומת מ"מ | 7 טר הדם למה וכו' | ואם בכלי ברזל וכו' | ד אם באבן יד או בכלי עץ אין לי וכו', טל ואם בכלי ברזל ואם באבן יד | 8 ל ג' אשר ימות בה הכהו | אין לי וכו', מ ואם בכלי ברזל ואם באבן יד או בכלי עץ יד אין לי | 9 מ כשהרגו | ר שיהא, מ יהא | ט חייב בדבר אחר מנין | 10 מר בבנין | מ האבן | ט עץ | מר כראי האבן | וזה | ל ח' | 11 כלין למר ח' | שבשלתן | ד לשלשתם, ל שבהן שלשתן | שהוא | ד, ש"ג שהן | 12 ואם עד סה"ד | מ מתחיל כאן ד"ה הוא ימית מצוה ביד גואל הדם להמית לכך נאמר וכו' | ואם המית | טר והמית, ל המת | טלר להמית | אף כל וכו' להמית | ר ח' | והמית | ל והמת | 13 לכך וכו' | ט ח', ד ת"ל ביד גואל הדם, ל ת"ל גואל הדם | הוא ימית | לר ח' | 14 ואם וכו' ת"ל שו' טז | ט ח' | מ אם | ל אומר אם | 15 מ שיהא | מ דחאו וכן בסמוך | 17 טלמר ושיסה | למר ושיסה בו את הנחש | ר ג' מנין, ט והכיש בו את הנחש | ר בבנין | ט משלשתן | ר לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה לא ראי אבן | 18 מ האבן | למר העץ | מר האבן | וזה | ד ח' | 19 דלר שלשתן | שבשלתם | מ שבהן, ל שבהן | שבשלתן | יראים עמוד רמז ג' שמחמת הממיתו מת וחייב אף כל שמחמת הממיתו מת וחייב | שהוא | ד, ש"ג שהן | המוסגר רק מ | 20 מ שדחאו | דטל האור ... המים | 21 המוסגר ד ח' | ל הכלב ואת הנחש | ט השליך | 22 בצדיה | לר ג' וימ' | ר ושצידא לו, ט שצודה לו, מ שצדה לו | למר ושמתכוין, פ"ז שיהא מתכוין, ט ומתכוין |

או באיבה הכהו בידו וימות למה נאמר לפי שהוא אומר ואם בכלי ברזל
 ואם באבן יד או בכלי עץ יד אין לי אלא שהרגו באלו שהוא חייב דחפו דחקו חנקו
 בעטו דעכו מנין ת"ל בידו מכל מקום: גואל הדם ימית את הרוצח למה נאמר
 והלא כבר נאמר גואל הדם <הוא ימית את הרוצח בפגעו בו> הוא ימיתנו ומה ת"ל
 גואל הדם ימית את הרוצח שיכול אין לי אלא מי שיש לו גואל מי שאין לו גואל
 5 מנין ת"ל גואל הדם מכל מקום: ואם כפתע בלא איבה הדפו, להוציא את השונא:
 או השליך עליו כל כלי בלא צדיה, שלא צודה לו ושלא מתכוין לו.

או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות, להביא את הסומא ואת הוורק
 בלילה, ר' יהודה אומר בלא ראות להוציא את הסומא: והוא לא אויב לו ולא
 מבקש רעתו, איסי בן עקביא אומר נמצא חומר קולו וקולו חומר לחייבו מיתה אי
 10 אתה יכול שמא שונג הרנו לחייבו גלות אי אתה יכול שמא מויד הרנו: והוא לא אויב
 לו ולא מבקש רעתו, לפסול את השונאים מלישב בדין אין לי אלא שונאים קרובים
 מנין ת"ל בין המכה ובין גואל הדם אין לי אלא דיינים שפוסל בהם שונאים וקרובים
 עדים מנין הרי אתה דן הואיל ואמרה תורה הרוג על פי דיינים הרוג על פי עדים מה
 דיינים פוסל בהם שונאים וקרובים אף העדים יפסול בהם שונאים וקרובים ועוד ק"ו
 15 ומה דיינים שאין הדברים נגמרים על פיהם פוסל בהם שונאים וקרובים עדים
 שהדברים נגמרים על פיהם אינו דין שיפסול בהם שונאים וקרובים אין לי אלא רוצח
 שאר חייבי מיתות מנין ת"ל על המשפטים האלה אין לי אלא לישראל לגרים מנין
 ת"ל על המשפטים האלה אין לי אלא דיני נפשות דיני ממונות מנין ת"ל על המשפטים
 20 האלה או כשם שדיני נפשות בעשרים ושלושה כך דיני ממונות בעשרים ושלושה ת"ל
 האלה אלה בעשרים ושלושה ואין דיני ממונות בעשרים ושלושה הרי הוא אומר עד

1 ד ואם באבן הכהו למה | ל אומר בכלי | ר ברזל
 הכהו וימת ואם באבן יד וגוי' או | 2 די... יד ט ח' |
 או] דלמ' ואם | יד בפעם הב' ד ח' | מלך שיהא, מ
 יחא | דחפן] רק ד | דחקו וכו' | טר דחקו (ט דעכו) חנקו
 ובעטו מנין, ל דחקו דפקו בעטו דעכו מנין | 3 דעכו] מ
 מעכו | בידו] ט ח' | ר"ה טר הדם למה נאמר | הדם] ד
 ל ג' הוא | הרוצח] ל ג' בפגעו בו | 4 ר נאמר בו גואל
 הדם וגוי' ימיתנו מה ת"ל | ט הדם ימיתנו וכו' כדלעיל (והו
 לא) | המוסגר רק מ | 5 הדם] דלר ג' הוא | מי] ד
 ח' | ל גואל הדם | ר אם אין לו גואל | 6 מ הדם ימית
 את הרוצח | מ"מ] למ ח' | ואם וכו' הרנו שורה יא] ט
 ח' | השונא] ר"ה, אבל דלמר השונג | 7 כל כלי] ר
 כלי כלי | בלא צדיה] ד, ח' | ל צידה ושלא | מר צידה |
 8 ואת הוורק] ר והיורה | 9 ולא מבקש רעתו] דל ח' |
 10 מ בן יהודה | ל קולו חומר חומר קולו | אי אתה
 יכול] לר ח' וכן בסמוך, מ אי איפשר וכן בסמוך | 12
 ולא מבקש רעתו] רק מ | ר הסונאין וכן בסמוך בסמך |
 13 מגין וכו' וקרובים] מ ח' | ר דיאנין | 14 מ הדינין | סדר אליהו רבה הרוג ע"פ שנים עדים הרוג ע"פ דיינין | ר
 הרוג | 15 דיינים וכו' ומה] ר ח' | סדא"ר ל פסל | יפסול] ל פסל | 16 סדא"ר ט פסל | 17 ל שיפסל | 18 סדא"ר
 טלמ מיתות ב"ד מנין | אין וכו' האלה] ל ח' | 19 ר ואין | ל דייני... דייני | 20 ל שדייני... דייני | ת"ל וכו' בעשרים
 ושלושה] ל ח' | 21 ד על המשפטים האלה | הרי וכו' ושלושה] ט ח' | מ הרי אתה אומר |

מכות ז: דורש באופן אחר) ואשר לא צדה אין אשר לא
 צדה אלא שלא נתכוון לו וכו' ומשמע דבא למעט נתכוון
 להרוג את זה והרג את זה: ועיין סנהדרין פ"ט מ"ב, ירוש'
 שם כו ע"ב, בבלי ע"ט, מכילתא דרשב"י דף קכו, מדרש
 תנאים שופטים דף קיד, וס"ז: 2 דחפני מהר"ס מוחק זה:
 — דחקי שכבשו אל הקרקע או אל הכותל, ז"א: 3 דעכו-
 רד"ף מגיה מעכו: 5 מי וכו', כגון גר צדק ר"ה, ועיין
 מדרש תנאים דברים דף קטו, סנהדרין מה: 6 השונא- ספרי
 דברים פ' קפא, מדרש תנאים שם דף קיג, מכות פ"ב מ"ג,
 תוספתא פ"ב י, בבלי ט: 9 הסומא- מכות פ"ב מ"ג, תוספתא
 פ"ב ט, ירושלמי שם לא ע"ד, בבלי טו, בבא קמא פו,
 גדרים פז: 12 לפסול- צריך להשלים ושפטו העדה לפסול
 וכו' בסדר אליהו רבה פכ"ז דף קמו הוצאת פרידמאן:
 13 גואל הדם- לאפוקי דיינים קרובים דהם עצמן גואלי הדם
 כדמפרש בירוש' סנהדרין כא ע"ג, ועיין ס"ז: 17 וקרובים-
 סנהדרין פ"ג מ"ד ומ"ה, ירושלמי שם כא ע"ג, בבלי כז:
 וכט: 19 ת"ל וכו' הגר"א מגיה ת"ל כגר כאורח יהיה:
 — ת"ל וכו' הגר"א מגיה ת"ל משפט אחד יהיה לכם:
 21 הרי- אולי צ"ל ומנין שדיני ממונות בשלושה הרי וכו':

האלהים יבוא דבר שניהם (שמות כב ח). ומנין שדיני נפשות בעשרים ושלשה ת"ל ושפטו העדה הרי עשרה והצילו העדה הרי עשרה. שלשה מנין הרי אתה דן הואיל ואמרה תורה הרוג על פי עדים הרוג על פי מטי דיינים מה עדים שנים אף דיינים שנים אין בית דין שקול מוסיפים עליהם עוד אחד הרי שלשה. אנשי המשוחות אמרו שלש עדיות הכתובות בפרשה ללמדך שדיני נפשות בשלשים.

5

והצילו העדה את הרצח, מיכן אתה דן הרג נפש בין בשונג בין במזיד הכל מקדימים לערי מקלט בית דין שולחים ומביאים אותו משם. מי שנתחייב מיתה הרגוהו ושלא נתחייב מיתה פטרוהו מי שנתחייב גלות מחזירים אותו למקומו שנאמר והשיבו אותו העדה: <וישב שם עד מות הכהן הגדול> ר' מאיר אומר רוצח מקצר ימיו של אדם וכהן גדול מאריך ימיו של אדם <אין כדן שיהא מי שמקצר ימיו של אדם לפני מי שמאריך ימיו של אדם>. רבי אומר רוצח מטמא את הארץ ומסלק את השכינה וכהן גדול גורם לשכינה שתשרה על האדם בארץ אין כדן שיהא מי שמטמא את הארץ <ומסלק את השכינה> לפני מי שגורם להשרות את השכינה על אדם בארץ.

10

ואם יצוא יצא הרוצח וגו', אמר ר' אלעזר בן עזריה ומה אם מדת פורענות מועטת הפוסע פסיעה אחת הרי הוא מתחייב בנפשו ק"ו למדת הטוב שמרובה: ומצא אותו גואל הדם ורצח אותו, ככל אדם: כי בעיר מקלטו ישב, מיכן אתה אומר הרג באותה העיר גולה משכונה לשכונה וכן לוי גולה מעיר לעיר: ואחרי מות הכהן הגדול ישוב <הרצח אל ארץ אחותו> ולא לסררותו דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר ישוב אף לסררותו (סליק פיסקא)

15

20

1 שניהם. מכילתא משפטים פט"ו, ירוש' סנהדרין יח ע"א, בבלי שם ג' 3 מטי וכו'. שתי נוסחאות נתערבו בכאן וצ"ל ע"פ מטין או ע"פ דיינים: 4 שלשה. סנהדרין פ"א מ"ו, תוספתא שם פ"ג ז, ירוש' יט ע"ג, מכילתא משפטים פ"ב, מכילתא דרשב"י דף קנד: 6 והצילו. עיין גרסת ר"ה ואולי צ"ל והצילו וכו' והשיבו אותו וכו'. ועיין ספרי דברים פ"ט קפו, מדרש תנאים שם דף קטו, מכות פ"ב מ"ו, בבלי י: 12 על וכו', הגר"א מגיח על הארץ וכן ג' לקמן ולשון הפ"ז וכהן גדול, משרה שכינה בארץ ולקמן ג' שכינה על ישראל: 17 אדם. סיפא דקרא אין לו דם דרש, ולשון הפ"ז ומצא אותו גואל הדם וגו' אין לו דמים אפילו בכל אדם. ועיין מכות פ"ב מ"ז, תוספתא פ"ג ז, מכות יב. (והברייתא דמייתי התם וההורגו במזיד נהרג בשונג גולה. בהשקפה ראשונה משמע דמיירי ברוצח בעיר מקלט והורגו דינו כמו הורג אדם אחר דבמזיד נהרג ובשונג גולה, עיין בתוספתא פ"ב ו): 18 לעיר. מכות משנה שם, תוספתא פ"ג ח, בבלי יב, ובחים קי"ו: 20 לסררותי. מכות פ"ב מ"ח, בבלי שם יג, ת"כ בהר פרק ו' ד':

1 מ שני | 2 הרי בפעם הא' | ד ג' הם | סד"ר הרי עשרים עשרים ושלשה מנין ת"ל | 3 מטין | למר סד"ר ח', ט מטין | ד דינים | ט אף מטין שנים | 4 ל ואין | מוסיפים וכו' אחד | מ ח' | סד"ר הרי עשרים ושלשה | אנשי המשוחות | מ ו"א, דט דורשי רשומות, ל אנשי המשקות דורשי רשומות ובר"ה וסד"ר (משוחות) ככפנים | סד"ר היו אומרים ושפטו העדה והצילו העדה והשיבו העדה ללמדך | 5 שלשה עדה כתובים | ט עדות | ד הכתובים | ט בשלשה | בשלשים | ר ג' פ' | 6 העדה | ד ח' | את הרוצח | רק ט | והצילו וכו' | ר"ה והשיבו אותו העדה מכאן | טל מר ר"ה אתה אומר | מר הורג | נפש | ר ג' אחת | ל שונג... מזיד | 7 דר אותם | מ וקראין אותו משם | מי וכו' פטרוהו | ל ח' | ר משנתחייב | מ שחייב | 8 טמ ומי (ט מי) שלא, ר ומשאין | מיתה | ט ח' | מין מ ומי. ל עד | ל ממקומו | 9 המוסגר רק ט | 10 המוסגר ד ח' | מר אינו | מ דין | ר שיהא מקצר | 11 מין ט ח' | רבי אומר | ר ח' | 12 מ כהן גדול | טלמ אדם | אין עד סה"ד | ט ח' | מר אינו | ר דין | 13 ד שמה | המוסגר דל ח' | ר להשרות שכינה | 15 הרוצח וגו' דטל ח' | וגו' | רק ר | ר' אלעזר בן עזריה אומר | בן עזריה | ל ח' | 16 למ למדה (ל למדת) טובה | טלמר מרובה, ל שמדה טובה מרובה | ומצא וכו' ובח"ל בע' הסי' ש' ב | ט ח' | 17 ורצח אותה | רק ר | אדם | ל ג' וגו' | מ ברשות כל אדם | מ ישב עד מות הכהן הגדול | מיכן אתה אומר | מ ח' | 18 ר יגלה | ר לוי גולה מן מקום למקום ומעיר לעיר | 19 ישוב | לר ח' | המוסגר דלר ור"ה ח' | ולא וכו' | ר"ה אל ארץ אחותו הוא שב לרשותו (ונראה דט"ס במקום ולא לרשותו) | ר לסדריתו, מ לשררותו, ל לסררותו | 20 אף רק מ, פ"א אף ישוב:

אדם | אין עד סה"ד | ט ח' | מר אינו | ר דין | 13 ד שמה | המוסגר דל ח' | ר להשרות שכינה | 15 הרוצח וגו' דטל ח' | וגו' | רק ר | ר' אלעזר בן עזריה אומר | בן עזריה | ל ח' | 16 למ למדה (ל למדת) טובה | טלמר מרובה, ל שמדה טובה מרובה | ומצא וכו' ובח"ל בע' הסי' ש' ב | ט ח' | 17 ורצח אותה | רק ר | אדם | ל ג' וגו' | מ ברשות כל אדם | מ ישב עד מות הכהן הגדול | מיכן אתה אומר | מ ח' | 18 ר יגלה | ר לוי גולה מן מקום למקום ומעיר לעיר | 19 ישוב | לר ח' | המוסגר דלר ור"ה ח' | ולא וכו' | ר"ה אל ארץ אחותו הוא שב לרשותו (ונראה דט"ס במקום ולא לרשותו) | ר לסדריתו, מ לשררותו, ל לסררותו | 20 אף רק מ, פ"א אף ישוב:

(קסא) והיו אלה לכם לחקת משפט לדרתיכם, שיהווג הדבר לדורות: ככל מושבותיכם, בארץ וכחוץ לארץ: כל מכה נפש לפי עדים ירצח את הרוצח וגו' למה נאמר לפי שהוא אומר ורצח נואל הדם את הרוצח אין לו דם שומע אני יהרגו בינו לבין עצמו ת"ל כל מכה נפש לפי עדים וגו' מגיד שאין הורגו אלא בעדים דברי ר' יאשיהו. ר' יונתן אומר כל מכה נפש לפי עדים ירצח את הרוצח למה נאמר לפי שהוא אומר ולא ימות הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפט שומע אני יהרגו בכית דין שלא בעדים ת"ל כל מכה נפש לפי עדים ירצח את הרוצח מגיד שאין הורגו אלא בכית דין ובעדים: ועד אחד לא יענה בנפש למות עונה הוא בו לזכות: ועד אחד עונה הוא בו לשבועה: ועד אחד זה בנה אב כל מקום שנאמר עד הרי הוא בכלל שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחד: ולא תקחו כופר לנפש רוצח למה נאמר לפי שהוא אומר אם כופר יושת עליו (שמות כא ל) או כשם שנותנים פדיון למומתים בידי שמים כך יהו נותנים פדיון למומתים בידי אדם ת"ל ולא תקחו כופר לנפש רוצח, ר' יאשיהו אומר הרי שיצא ליהרג וחבל באחרים חייב, חבלו בו אחרים פטורים בנופו ולא בממונו או עד שלא נמנר דינו ת"ל אשר הוא רשע למות עד שלא נמנר דינו חייב משנמנר דינו פטור. ר' יונתן אומר הרי שיצא ליהרג וקדם אחר והרגו פטור או עד שלא נמנר דינו ת"ל אשר הוא רשע למות עד שלא נמנר דינו חייב משנמנר דינו פטור: ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו, הרי שהרג את הנפש במויד שומע אני יתן ממון ויגלה ת"ל ולא תקחו כופר לנוס.

(קסא) 1 לדורות. עיין לעיל פ' קלד: 2 ובח"ל דבתי דינין נוהגין בארץ ובח"ל, עיין ס"ו: 3 ורצח וכו'. נמשכתי אחר רוב הגרסאות אבל בתוספות שני"ץ מכות י: ג' גואל הדם הוא ימית את הרוצח שומע אני וכו' וגרסא זו נראה יותר ולשון הפ"ו כל מכה נפש להביא את הגואל שלא יהרג את הרוצח אלא בפני העדים, ועיין לעיל ריש פ"ט קס: 8 ובעדים. עיין ס"ו, ולשון הפ"ו ר' יונתן אומר כל וכו' עדים לימד על בית דין שלא יהרגו את הרוצח אלא בעדים: 9 לזכות. כר"י בר יהודה בתוספתא סנהדרין פ"ט ד, ועיין ירושלמי שם כב ע"ב, בבלי לג: — לשבועה. ספרי דברים פ' קפח, מדרש תנאים שם דף קטז, תוספתא שבועות פ"ה ד, בבלי שם מ: — כל מקום וכו'. לעיל עמוד יב, מדרש תנאים שופטים קטז, סנהדרין ל: 13 כופר. מכילתא משפטים פ"י, כתובות לו, סנהדרין טו, ס"ו ל"ה כ"ב. ולשון הפ"ו ת"ל ולא תקחו כופר לנפש רוצח מיכאן אמר ר' יאשיהו היוצא וכו' ולשון מיכאן שלא בדיוק ומתפרש רק ברוחק: 14 בגופו וכו'. עיין ג' המ"ח והגר"א ולא אדע מאי קשיא ליה: 15 דינו פטור. תוספתא בבא קמא פ"ט טו, ערכין פ"א מ"ג, תוספתא שם פ"א ג, גמרא שם ו, ת"כ בחוקותי פרק יב ד, כתובות לו, סנהדרין פה: וס"ד: 16 והרגו פטור. ומפרש כופר לשון כפרה שאין צריך להרוג את התורג כי חיכי דתיהוי ליה כפרה, ר"ה: 18 ת"ל. דתרתמי קאמר לא תקחו כופר לנוס ולא תקחו כופר לשוב, והגר"א מגיה שהרג מ' ג' ת"ל ולא תקחו כופר לנפש רוצח רבי אומר הרי שיצא ליהרג וחבל באחרים חייב חבלו בו אחרים פטורים בגופו ולא בממונו או עד שלא נמנר דינו | 15 ר' ומשנמנר | ר' יונתן וכו' פטור שורה יז | ר' ח' | 16 או וכו' | מ' אם עד שנמנר דינו ואם עד שלא נמנר דינו חייב | 17 מלך לא | מ' כופר לנפש רוצח לנוס | 18 את | מ' ר' ח' | ר' נפש | ד' אם יתן | ר"ה ממונו | דלך לא | לנוס | ר' שמה, ר' ג' אל עיר מקלטו |

(קסא) 1 ל והיה | אלה | דל ח' | משפט | ר עולם | לדתיתכם | ד ח' | מ שינהג | 2 למ בין בארץ בין בח"ל | 3 וגו' | טל ח', מ ועד אחד לא יענה בנפש למות | ורצח וכו' | טמ וכו' | ג' ר"ה וראב"ד אבל דלך ולא ימות הרוצח | ל ג' גואל הדם, ד ג' גואל הדם הוא ימיתנו | שומע אני וכו' | את וכו' דם | ט ח' | אין לו דם | ר"ה ח' | 4 כל | ר ח' | וגו' | דט ח', ר' ירצח | מ עדים... ועד אחד לא יענה בנפש מגיד | דל הורגים | 5 בתוספ' שני"ץ מכות: בב"ד ובעדים | כל וכו' עמדו | מ ח' | ד נפש למה וכו' | 6 עד וכו' למשפט | כ"ה ברה"א אבל דלך ח', ט וגו' | 7 ד יהרגו | ד ושלא | ל בעדים מנין ת"ל | ירצח את הרוצח | ד ח' | 8 מגיד | מ ח' | מל בעדים ובב"ד | למות וכו' | מל למות עונה בו לשבועה | ל לשבועה, מ למות עונה בו לזכות ועונה בו לשבועה | 9 בו בפעם הב' | ד ח' | ד בשבועה | אחד | מ ג' לא יענה | זה | ל מ' ח' | למ בכל מקום | 10 שנים | ט ג' עדים | ד עד אחד | אחד | ר ג' פ' | ט לא | 11 רוצח | ר ג' אשר הוא רשע למות, ט הרוצח | מ' ואם | 12 פדיון | ר ח' | פדיון בפעם הב' | רק מ ור"ה | ר לא | 13 לנפש רוצח | רק מ, ט וגו' | מ חייב בחמשה דברים | 14 בן | ר לו | דינו מ' ג' ת"ל ולא תקחו כופר לנפש רוצח רבי אומר הרי שיצא ליהרג וחבל באחרים חייב חבלו בו אחרים פטורים בגופו ולא בממונו או עד שלא נמנר דינו | 15 ר' ומשנמנר | ר' יונתן וכו' פטור שורה יז | ר' ח' | 16 או וכו' | מ' אם עד שנמנר דינו ואם עד שלא נמנר דינו חייב | 17 מלך לא | מ' כופר לנפש רוצח לנוס | 18 את | מ' ר' ח' | ר' נפש | ד' אם יתן | ר"ה ממונו | דלך לא | לנוס | ר' שמה, ר' ג' אל עיר מקלטו |

ולא תחניפו את הארץ, הרי זו אוהרה לחניפים. ד"א ולא תחניפו את הארץ אל תגרמו לארץ שתהא מחנפת לכם: כי הדם הוא יחניף את הארץ, ר' יאשיה היה אומר בו לשון נוטריקון כי הדם הוא יחן אף על הארץ: ולא רץ לא יכופר לדם אשר שפך בה למה נאמר לפי שהוא אומר וערפו שם את העגלה (דברים כא ד) הרי שנתערפה עגלה ואח"כ נמצא ההורג שומע אני יתכפר להם ת"ל ולא רץ לא יכופר.

5

ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה, מגיד הכתוב ששפיכת דמים מטמא הארץ ומסלקת את השכינה ומפני שפיכות דמים חרב בית המקדש. מעשה בשני כהנים שהיו שוין ורצין ועולין בכבש וקדם אחד מהם לחבירו בתוך ארבע אמות נטל סכין ותקעה לו בלבו כא רבי צדוק ועמד על מעלות האולם ואמר שמעוני אחינו בית ישראל הרי הוא אומר כי ימצא חלל באדמה וגו' (שם א) בואו ונמדוד על מי ראוי להביא את העגלה על ההיכל או על העזרות נעו כל ישראל בכביה ואח"כ בא אביו של תינוק <ומצאו מפרפר> אמר להם אחינו הריני כפרתכם עדיין בני מפרפר וסכין לא נטמאת ללמדך שטומאת סכינים חביבה להם יותר משפיכות דמים. וכן הוא אומר וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא את ירושלם פה לפה (מלכים ב' כא טז) מיכן אמרו בעון שפיכת דמים שכינה מסתלקת ומקדש מטמא: אשר אני שוכן בתוכה, חביבים ישראל שאף על פי שהם מטמאים שכינה ביניהם שנא' השוכן אתם בתוך טומאתם <ואומר בטמאם את משכני אשר בתוכם> ואומר ולא יטמאו את מחניהם (כמדבר ה ג) ואומר ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה, ר' נתן אומר חביבים ישראל שבכל מקום שגלו שכינה עמהם גלו למצרים שכינה עמהם שנאמר הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים לבית פרעה

10

15

20

את הנפש בשוגג וכו' יתן ממונו ולא יגלה. ועיין כתובות לו: ורש"י ורמב"ן עה"ת: 1 לחניפים. אוהרה להחניף לרוצחים למעלתם כי אם נחניף להם נחניף את הארץ תחת יושביה, רמב"ן: 3 הארץ. ירוש' תענית סו ע"ג, (קדושין סה ע"ג, סנהדרין כג ע"ד) פדר"א פי"ו, מדרש שמואל פכ"ח, במד"ד פי"ח ס"ד: 6 יכופר. עיין ס"ו, כתובות לו, וכן וכו'. בתחלה הריני. הגר"א מגיה הרי הוא, וא"צ: 15 וכן וכו'. בתחלה הביא ראיה דשפיכות דמים קל להם בבית שני ועכשיו מביא ראיה דגם בבית ראשון קל להם וע"כ חרב, ר"ה. והגר"א מוחק מיכן אמרו וכו' לקמן אבל איתא גם בתוספתא. עיין תוספתא יומא פ"א יב, שבעות פ"א ד, ירושלמי יומא לט ע"ד, בבלי שם כג: 20 בה. לעיל עמוד ד, ת"כ מצורע פרק ט' ז, יומא נו:

1 ט לא | את | ד | ה' | הרי זו | מ' ח' | טל לא | את הארץ | דם | ה' | 2 מ לא | ד תגרמו את הארץ | אל וכו' | ר אתם גרמתם לארץ | לכם | ל אתכם, ר את הדם | את הארץ | ד | ה' | 3 היה | טלמ' ח' | ל אמ' | בן | רק בערוך | ערך חנף | ר בלשון | נוטריקון וכו' | מ טרקיס ... כי הדם הוא יחניף את הארץ אף על הארץ | כי וכו' | ט יחון על הארץ, ר כי הדם הוא יחניף אף על | הוא | ד | ה' | יחון כ"ה ירושלמי תענית ורבה, דל וערוך יחון | דל אף בארץ | 4 לדם וכו' בה | דט' ח' | העגלה | ט ל ר ג' בנחל | 5 מ העגלה | לר הורג | ט אני פוטרין אותו | להם וכו' דמים | ל ח' | מ ת"ל כי אם בדם שופכו | ד לארץ | 7 ט לא | את | ד | ה' | הכתוב

ד | ה' | 8 למר את הארץ | מ ומסלק | ט מפני | 9 ר בשנים | ר שהיו רצין ושווין ועולין | ט קדם | מהם | מ ח' | טמר את חברו | בתוך | ר לתוך, ד ברחוק | 10 למ נטל | ר ותקעו, ד ותקע | ל עמד | ר של אולם | ואמר | ר ח', ל אמר | למ אחי | 11 ט על האדמה | וגו' | דמ ח' | 12 ד העזרה | מ געו בית ישראל, טר געו כולם | 13 ט התינוק | ל תינוק ואומ' אחינו אנו כפרתכם | המוסגר רק מ | טר ואמר להם | אחינו | ר ח' | הריני | ט אני, מ הרי אג, ר אג, | ט כפרתם | 14 ד ולא נטמאת הסכין | מ הסכינין | חביבה | טמ קשה | להם | טלמר ג' לישראל | ר יתיר | 15 מ שני וגם | עד וכו' לפה | ט ח' | אשר | ד כי | את | ל ח' | 16 ר שכינה נעלית | ט מסתלקת מישראל | 17 מ נטמא | טלר בתוכם | שהם טמאים | ר טמאין הן | 18 ד שני כי אני שוכן בתוכה | המוסגר רק מ | 19 ואומר וכו', מחניהם | מ ח' | יטמאו | ד בעוד | ואומר | דל ח' | ולא | ט אם לא | טמא טמאו | את | ד ח' | אשר וכו' בה | דטל ח', ר וגו' | 20 טמר שכל | שגלו | ל ח' | 21 ר ושכינה | מר נגליתי וגו' גלו וכו' | ט לבית אביך |

- (שמואל א' ב כז). גלו לבבל שכינה עמהם שנאמר למענכם שולחתי בכלה (ישעיה
 מג יד). גלו לעילם שכינה עמהם שנאמר ושמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך
 ושרים (ירמיה מט לח). גלו לאדום שכינה עמהם שנאמר מי זה בא מאדום
 חמוץ כגדים מבצרה (ישעיה סג א). וכשהם חוזרים שכינה חוזרת עמהם שנאמר ושב
 ה' אלהיך את שבותך ורחמך (דברים ל ג) והשיב לא נאמר אלא ושב ה' אלהיך
 5 ואומר אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשוב מראש אמנה מראש שניר וחרמון
 ממעונות אריות ומהררי נמרים (שה"ש ד ז). רבי אומר משל למה הדבר דומה למלך
 שאמר לעבדו אם בקשתני הריני אצל בני כל זמן שאתה מבקשני הריני אצל בני וכן
 הוא אומר השוכן אתם בתוך טומאותם (ויקרא טז טז) ואומר בטמאם את משכני
 10 אשר בתוכם (שם טז לא) ואומר ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם
 (במדבר ה ג) וא' ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה
 כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל.

7 נמרים. לעיל צד פג.

1 במקרא שלחתי | 2 לעילם | ד עילם | ר שכן הוא אומר
 ושמתי | ל מעילם | 4 ר וכשהן לעתיד חוזרין שכינה עמהן
 חזר שני | חזרת | דמ ח' | 5 אלהיך | ד ח' | ר והשיב
 ה' אלהיך לא נאמר כן אלא | ל והשיב ה' אלהיך וגו' ואומר אתי | 6 אתי מלבנון וכי נמרים | מר ח'. טל וגו' (תשוב)
 במקרא תשורי | 7 פ"ז ר' נתן | מ משלו משל | 8 בקשתני | כ"ה גם ילקי חמכי ישעיה מג, מר תבקשני, ד תבקשוני, פ"ז
 לעבדיו אם בקשתוני | ל כל מה שאתה | כל וכי בני | ט ח' | מ שני השוכן | 9 ואומר | מ ח' | 10 בתוכם בפי הא'
 ט בתוכם | אשר בתוכם | טמר ח' | 11 ט לא | פ"ז דל תטמאו | את | מ ח' | מ ואומר אשר אני | ל בתוכם.

סליק ספר במדבר סיני

והן קל"ו ברייתות

לר ספר וידבר | והן קל"ו ברייתות | ר ח' | ל ברייתא

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Second block of faint, illegible text in the upper middle section.

Third block of faint, illegible text in the middle section.

Bottom block of faint, illegible text at the end of the page.

ספרי זוטא על ספר במדבר

Sifre zutta zum IV. Buch Moses

1770

Seite zitta zum IV. Buch Moses

1770

ה-ב. לפי שנאמר בכל קדש לא תגע (ויקרא יב ד) יכול אף במעשר ת"ל ואל המקדש
 לא תבא קדש שהוא כמקדש אין באין אלא אחר ביאת שמש אף קדש אין באים
 לו אלא אחר ביאת שמש אף אני ארבה קדשי קדשים ת"ל בכל קדש לא תגע
 שאני אומר מה מקדש אין באין לו אלא לאחר ביאת השמש אף הקדש אין באין לו
 אלא לאחר ביאת השמש או מה מקדש אין מחוסרי כפרה באין לו אף הקדש אין
 5 מחוסרי כפרה באין לו אלו קדשי מקדש אף אני אביא קדשי הגבולין שאין באין אלא
 לאחר ביאת השמש ולמה מעטת המעשר מפני שהוא נאכל בטבול יום. אין במשמע
 בכל קדש לא תגע אלא היולדת כשאמר וידבר ה' אל משה לאמר ריבה אבל אומר אני מה
 היולדת שהיא מטמאה כמגע ובמשא אף אני מרבה כל המטמאים כמגע ובמשא כמזה
 כשאמר צו את בני ישראל לרבות את הטמאין כמגע אבל לא במשא. אין במשמע אלא
 10 במי שנטמא בחוץ אל יכנס לפנים אבל המיטמא בפנים אל יצא לחוץ > אמרת צו את
 בני ישראל וישלחו מן המחנה. וישלחו הרי בעשה ומנין בלא תעשה < אמרת ולא
 יטמאו את מחניהם. ומנין אם יהיו שונגין יהו בהבאת הטאת אמרת או נפש אשר תגע
 בכל דבר טמא וגו' והביא את אשמו לה' על חטאתו וגו' (שם ה ו) יכול אף המטמא
 טומאה קלה בתוך השוק יהא בהבאת חטאת וכי היכן היא עשה ולא תעשה של הבאת
 15 חטאת על מי שנטמא ונכנס למקדש שונג ומנין אם היו מזדיין בהכרת אמרת ואיש
 אשר יטמא וגו' (במדבר יט כ) אין במשמע אלא מי שלא הוזה כל עיקר טמא לרבות

(ה-ב) 1 לפי וכו' יום שורה ז] רק ט | 8 ט שאמר |
 לאמר] ט ח' | 9 ט יולדת | ט הטמאים | 10 כשאמר וכו'
 ט דבר אל בני ישראל | ט ולא | 11 במין נ ח' | המוסגר
 ט ח' | 13 מחניהם] נ ג' מן המחנה זה מחנה שכניה | ומנין
 וכו' ובהכרת שורה ג בע' הס' | רק ט והסיום אין במשמע
 אלא מי שלא הוזה וכו' גם בס"ז פ' חקת |

(ה ב) 7 יום. כל הפיסקא צריכה תקון, ואולי צריך
 להיות יכול אף במעשר ת"ל ואל המקדש לא תבא מה מקדש
 אין באין לו אלא לאחר ביאת השמש אף קדש שאין באין
 לו אלא לאחר ביאת השמש אף אני ארבה קדשי המקדש
 וקדשי הגבולין שאין באין להן אלא לאחר ביאת השמש או
 מה מקדש אין מחוסרי כפרה באין לו אף קדש שאין מחוסרי
 כפרה באין לו אלו קדשי המקדש ת"ל בכל קדש לא תגע
 שאני אומר מה קדש שהוא כמקדש (במקום במקדש) אין
 באין לו אלא לאחר ביאת השמש אף קדש שאינו כמקדש
 שאין באין לו אלא לאחר ביאת השמש אף אני אביא קדשי

הגבולין שאין באין להן אלא לאחר ביאת השמש, ולמה מעטתי המעשר מפני שהוא נאכל בטבול יום. פירש מתחלה מקיש קדש
 למקדש ומאחר דיליף מן תיבת בכל אף קדש שאינו כמקדש לגמרי מקיש קדש לקדש ויליף דלאו כל קדש אתרבי אלא מה
 דמי לקדשי מקדש בצד אחד והיינו תרומה. עיין ספרא במקומו, ירושלמי שבת יד ע"ג, ובאשגרה משם גם שם טו ע"ד, בבלי
 שבויעות ז, מכות יד, יבמות עג, זבחים לג: — אין וכו', כאן מתחיל במה"ג ו"ל וידבר צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה
 לפי שנא' בכל קדש לא תגע אין משמע אלא וכו': 10 כשאמר. עיין בח"ג ולפי המה"ג הלמוד מסוף הפסוק וכל טמא לנפש
 אבל לפי הילקוט הכוונה על הפסוק דויקרא, ובמקום הטמאין צ"ל המטמאין. ועיין ספרי צד קסא, ת"כ חובה פרק ג ג: 12 בלא
 תעשה. עיין סה"מ מצות עשה לא, ולשון מכילתא צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה בעשה מנין בלא תעשה ת"ל ולא
 יטמאו את מחניהם. וכן לא תעשה שם עו, וחנך סימן סג: 15 וכו' וכו'. הלשון אינו מדויק והיה ראוי להיות אמרת וכי היכן
 היא עשה ול"ת על מי שנטמא ונכנס למקדש אף הבאת חטאת על וכו'. ועיין ת"כ חובה פרק יב ה, ירושלמי שבויעות לד ע"א.

שהוזה ולא שנה יהיה לרבות שהוזה ושנה ולא שנה וטבל
 ולא העריב שמשו בו לרבות שהוזה ושנה וטבל והעריב שמשו ולא הביא כפרתו לכולם
 בעשה ולא תעשה בהבאת חטאת ובהכרת. וישלחו טמא ישתלח טמא מת ממקום
 טבול יום <וממקום מחוסרי כפרה וישלחו זב ישתלח זב ממקום טמא מת> וישלחו
 צרוע ישתלח מצורע ממקום הוב יכול כולם ישתלחו חוץ למחנה אחת אמרת צו את
 בני ישראל וישלחו מן המחנה ריבה כאן מחנה אחת אל מחוץ למחנה תשלחום ריבה
 כאן שתי מחנות ולא יטמאו את מחניהם ריבה כאן שלש מחנות יכול כולן ישתלחו
 חוץ לשלש מחנות אפשר שהן נחלקין זה למקום זה וזה למקום זה <וזה למקום זה>
 הא מה הרבר החמור שבכולן חוץ לשלש מחנות זה מצורע <והוב חוץ לשתי מחנות
 וטמא מת חוץ למחנה אחת> מכאן נתנו חכמים מחיצות ואמרו עשר קדושות הן ארץ
 ישראל מקודשת מכל הארצות ומה היא קדושתה שמביאין ממנה העומר ושתי הלחם
 והבכורים מה שאין מביאין כן מכל הארצות ארץ כנען מקודשת מעבר הירדן שארץ כנען
 כשרה לבית השכינה אין עבר הירדן כשר לבית השכינה ערי חומה מקודשת מן הארץ
 שמצורעין הולכין בכל הארץ ואינם הולכין בערי חומה ירושלם מקודשת מערי חומה
 שקדשים קלים ומעשר שני נאכלין בירושלם ואין נאכלין בערי חומה הר הבית מקודש
 מירושלם שזבים וזבות נכנסים בירושלם ואין נכנסים בהר הבית החיל מקודש מהר
 הבית שארמיים וטמאי מת נכנסין בהר הבית ואין נכנסין לחיל <עזרת הנשים מקודשת
 מן החיל שטבול יום נכנס לחיל ואינו נכנס לעזרת הנשים> עזרת ישראל מקודשת
 מעזרת הנשים שמחוסרי כפורים נכנסין לעזרת הנשים ואין נכנסין לעזרת ישראל
 ישראל מעורכי שמש נכנסים לעזרת הכהנים על רוחב אחת עשרה ועל אורך מאה
 ושלשים וחמש אבל לא היו עומדים על הדוכן והלויים היו עומדים על הדוכן אבל לא
 היו נכנסים לפנים מכאן ובעלי מומין כהנים פרועי ראש ושתיי יין היו נכנסים לפנים
 מכאן אבל לא היו נכנסים בין האולם ולמזבח ולא לאולם ולא להיכל ולא לסביבות
 המזבח ארבע אמות ושאר הכהנים נכנסו לאולם ולהיכל ולסביבות המזבח ארבע אמות
 אבל לא היו נכנסין לבית קדש הקדשים וכהן גדול היה נכנס לבית קדש הקדשים
 ארבע פעמים ביום הכפורים. אמר ר' יוסי בחמשה דברים בין האולם ולמזבח שזה

בבלי ו' 2 בו זכר. צ"ל טומאתו בו: 3 ובהכרת. ספרי
 צד קטא, מכות ה', נזיר מה, ירושלמי דף נו ע"ד, רמב"ם
 ביאת המקדש פ"ג ה"ט: 4 כפרה. זו ואין צ"ל זו קתני:
 10 אחת. מה דמוסיף במה"ג נראה דאינו מן הס"ז. עיין
 תוספתא כלים פ"ק מ"ח, ספרי צד ב, רמב"ם ביאת מקדש
 פ"ג ה"ד: 12 והבכורים. כמשנתנו כלים פ"ק מ"ו ועיין
 ירושלמי שקלים עז ע"ד, בבלי מנחות פג: 13 השכינה.
 מעלה זו אינה במשנה ויפה העיר הרד"ל לרבה הערה זו
 דמקרא מפורש הוא יהושע כב אם טמאה ארץ אחוזתכם זכר
 ועיין ריש מכלתא ורשב"ץ ה"ג ס"ב: — מקודשת. צ"ל
 מקודשות: 17 מת. מה דנוסף במה"ג הוא ע"פ הרמב"ם בית
 הבחירה פ"ז ה"ז פסחים סח: 20 ישראל. מכאן עד אבא
 שאול אינו מעתיק במה"ג לשון הס"ז רק לשון המשנה
 ורמב"ם הג"ל: 22 מכאן. במשנתנו חסר איוו מעלה יש ממקום
 ע"כ ולהלן עד בין האולם ולמזבח וכבר תמה על זה הרא"ש
 בפירושו שם ועיין סה"מ ל"ת טט, רמב"ן שם, ביאת המקדש
 פ"א ה"א ופ"ו ה"א: — כהנים. עיין תוספתא סוכה פ"ד כג,
 סוטה פ"ז ה, מנחות פ"א ה"ג, סוכה מז, ובספר חסידים
 הוצאת מק"ג ס' תתרטו נתן רמז להא דאין ב"מ נכנסין לבין
 האולם ולמזבח מן הכתוב בין האולם ולמזבח יבכו הכהנים
 משרתי ה' (יואל ב יז): 26 הכפורים. ע"כ הם המעלות שמנו

4 המוסגר ט ח' | 5 יכול זכר מחנות שורה ז' גם ברבה
 פ"ו ס"ח | צו את בני ישראל ט ח' | 8 המוסגר ט ח' |
 9 המוסגר ט ח' | 10 אחת | נ' אפילו המת עצמו מותר
 להכנס להר הבית ש' ויקח משה את עצמות יוסף עמו עמו
 במחנה לריה הא למדת שכל שטומאתו חמורו חמור שלוחו
 משלחו חברו | מכאן זכר הקטרה בעמוד הסמוך שורה ג'
 גם ברבה | 11 מקודשת | ט קדושה | נ הארץ | היא ט
 ח' | 12 והבכורים | ט ח', רבה: והבכורים ושתי הלחם |
 מביאין רק נ | רבה: בכל | שארץ | רבה: ארץ | 13 נ ורבה
 שכינה | רבה: ואין | רבה: עיר | 14 נ מהלכין וכן בסמוך |
 16 וזבות | נ' ונדות ויולדות | 17 שארמיים | נ על הגליון
 ג"א שגוי, רבה: שנכרים וטמא מת | מת | נ' ובעל גדה |
 נ ורבה להר | המוסגר ט ח' | 18 מן זכר | רבה: הימנו
 שאין ס"י נכנס לשם ואין חייבין עליו חטאת ע"י מקודשת
 הימנה שמוסר כפורים זכר | 19 נ כפרה | 20 רבה:
 מעורבין | רבה: כהנים ברוחב י"א אמה על | 21 זו חמשה |
 22 רבה: מיכן ולפנים | רבה: ופרועי | 23 ט נכנסים לא

להיכל שאין פרוע ראש ושתוי יין ושלא רחוק ידים ורגלים נכנסין לשם וכדרך
 שהן פורשין מן ההיכל בשעת הקטרה כך היו פורשין מבין האולם ולמזבח בשעת
 הקטרה. אבא שאול אומר העלייה היתה מקודשת מכולם שלא היו עולים לשם אלא
 אם כן היה להם צורך. ר' יהודה אומר הגג היה מקודש מן העליה שלא היו עולים לשם
 אלא פעם אחת לשלש שנים לתקן כולה עורב: צרוע, זה מוחלט כל צרוע זה מוסגר
 5 זב זה זב גמור כל זב לרבות זב שראה שתי ראיות וכל זב לרבות זב שראה ראייה
 אחת: כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש, יכול שאין לי שהוא משתלח אלא אדם
 שהוא יכול להשתלח כשאמר טמא לרבות כלים הנוגעים במת <כל טמא לרבות
 כלים הנוגעין בשרץ> וכל טמא לרבות שאר כל המיטמאין שיראו קודם לרגל: דבר
 10 אל בני ישראל, לרבות ערי חומה ובצד השני וישלחו זב שבשעה שהן עושין הפסח
 בטומאה ובין זכות וילדות לא היו איכלין ממנו ואם אכלו הרי אלו פטורין: מזכר, זה
 טבול יום ועד נקבה לרבות מחוסרי כפרה אל מהוין למחנה תשלחם הוין לשלש מחנות:
 ד. ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם, ר' אלעזר ביר' שמעון אומר אין במשמע
 אלא המשלחים לא הוצרכו ומנין אף המשלחים לא הוצרכו ת"ל כאשר דבר
 15 ה' אל משה כן עשו בני ישראל הן מעצמן עשו לא הוצרכו שיעשיאום משה ואהרן:
 ה. וידבר, דבר אל בני ישראל איש או אשה, לפה שנאמר והתורה
 אשר חטא עליה (ויקרא ה ה) יתורה על חטא אשר חטא. עליה על החטאת

לאולם וכי' | 1 ט להיכל כדרך וכי' | 3 ט עלייה | ג
 אלא פעם אחת בשבוע לידע מה היא צריכה | 4 ט גג |
 ט לשם עולים | 5 פעם ט ח' | ט כולי | צרוע וכי'
 כ"ה ג ור"ה, רבה: צרוע זה מוסגר כל צרוע זה מוחלט זב
 וכי', ט זב זה הוב גמור כל זב שראה ראייה אחת צרוע זה
 מוסגר כל צרוע זה מוחלט | 7 כל וכי' זב | ג ח' | לנפש
 ט ח' | ט שאין להיות משתלח | 8 ט שאמר | ג טמא
 לנפש | המוסגר ט ח' | 9 ג הטמאים | שיראו וכי' | רק
 ט | דבר וכי' חומה | ג ח' | 10 ובצד וכי' | ג ד"א כל
 צרוע וכי' לנפש בזמן שטמא מת חייב מצורע זב חייבין
 אין טמא מת חייב אין מצורע זב חייבין מכאן אמרו בשעה
 שהן וכי' וזכות נדות ויולדות לא היו וכי' פטורין ואח"כ
 מעתיק לשון הרמב"ם ביאת המקדש פ"ד הי"ג | 11 מוכר
 וכי' כפרה | גם רבה פ"ז ס"ח | 12 ט מזכר ועד נקבה תשלחו
 אל וכי' | חוץ וכי' | ג זה הוא שאמרנו ריבה כאן שלש
 מחנות מחנה שכינה ומחנה לוייה ומחנה ישראל מחנה שכינה
 מע"י ולפנים מחנה לוייה מפתח הר הבית ולפנים מחנה
 ישראל מפתח ירושלם ולפנים ולא יטמאו את מחניהם אשר
 אני שוכן בתוכם זה מחנה שכינה ללמדן שהן עוברין בל"ת
 אם נכנסו. (ד) 13 ויעשו עד סה"ד | טג ורבה פ"ז ס"ט |
 ויעשו וכי' אותם | רק ג | ט ר' אלעזר בר שמוע | 14 טג
 הצריכו וכן בסמוך | ט המשתלח | טג ת"ל כן (ט וכן)
 עשו וכי' | 15 הן מעצמן עשו | רבה: מעצמן, ט כן עשו
 מעצמן עשו | ט שיעשום, ג שיעשיאן | רבה: את משה
 ואת אהרן. (ה-ו) 16 וידבר וכי' עשה ש' ז בע' הס' | רק
 טג | וידבר וכי' אשה | רק ג | ט לפי | 17 עליה | ט
 ח' | על חטא | ג ח' |

חכמים וכשתשוב תמצא שהם אחד עשר וכן קשה על
 המשנה דפ"ק דכלים המחולפת בכמה דברים ממשנת הס"ז
 אבל גם שם תני עשר ומנה אחד עשר ובביאור הגר"א בש"ס
 דפ' וילגא תרץ דתני עשר משום דלא חשיב הא דמשלחין
 מתוכן מצורע דמעלה זו רק אליבא דר' מנחם בר יוסי
 דקתני בתוספתא ומביא דוגמא לדבר מאבות פ"ב מ"י
 דתני שלשה דברים בשם ר' אלעזר ואחר כך מנהה חמשה
 דברים והיינו משום דהדברים הנמנים באחרונה רק אליבא
 דחד תנא ועל דרך זה מתורץ ג"כ המנין בספרי זוטא. ועיין
 עוד ת"כ מצורע פ"ד ה"ד, תוספות ערכין לב: ד"ה וקדשו:
 1 פרוע. צ"ל ב"מ ופרוע ראש דאל"כ לא הוה רק ארבעה
 דברים: 3 הקטרה. מאי דמוסיף ברבה הוי מה מעלה וכי'
 אינו מן הס"ז רק מן התוספתא דכלים פ"א ו: 4 צורך.
 תוספתא כלים פ"א ז אלא לשנים לידע מה היא צורכה: 9
 לרגל. דכיון דאטורין להכנס למחנה שכינה צריכין לטהר
 עצמן כדי שיהו ראויין להכנס לעזרה, ד"ר. ולשון הרבה
 השייך לכאן העתקתי בספרי צד ג הערה יג. ומה דנוסף
 במה"ג כאן לנפש אין חייב כרת על ביאת המקדש אלא מי
 שנטמא בטומאות שהן עצמו של מת וכי' אינו מן הס"ז:
 10 ישראל. צ"ל צו את בני ישראל ונראה דילף מדכתיב
 בני ישראל משמע שישתלחו מן מחנה ישראל והיינו ערי
 חומה: — וישלחו. נראה דצ"ל וישלחו כל צרוע וכל זב וכל
 טמא לנפש בזמן שטמא מת חייב וכי' כאשר הוא במה"ג.
 ועיין פסחים צה. ירושלמי שם לו ע"ד, תוספתא פ"ח מ"ט,
 ת"כ צו פרק יד ב. ולכאורה היה אפשר לומר דהס"ז כסתמא
 דמתניתין דאינן פטורין רק באכילה אבל אחר העיין ליתא
 דהרי הקרא מיירי בכניסה ואיך יליף מניה אכילה וע"כ
 לומר דפשיטא ליה דפטורין בכניסה כר"א ולא מיבעי קאמר
 לא מיבעי דבכניסה פטורין משום דכללינהו הכתוב כאן
 לענין כניסה אלא אף באכילה פטורין משום דאתקש אכילת
 קדש לביאת מקדש, עיין ירושל' שם: 12 מחנות. סותר למה
 שאמר לעיל דלעיל מרבה מחנה ישראל מן ולא יטמאו את
 מחניהם וצריך להגיה כאן או לעיל ואולי צ"ל ולא יטמאו
 את מחניהם זה הוא שאמרנו ריבה כאן ג' מחנות ומה דנוסף
 במה"ג מחנה שכינה מע"י וכי' נראה דאינו מן הס"ז. (ד) 15
 משה ואהרן. עיין ת"כ שמיני פרשה א' ה"ג, ספרי צד ד,
 מכילתא בא פ"ב. (ה) 16 לפה. פיסקא זו מביא בסה"מ עשה ע"ג
 וחונך סס"ד ועיין מגולל עוז ריש הלכות תשובה:

כשהיא קיימת לא משנשחטה אין במשמע שיתודה היחיד אלא על ביאת המקדש
 >ומנין את מרבה שאר כל המצות אמרת דבר והתודו< ומנין אף מיתות וזכריות
 אמרת חטאת חטאתם. כל חטאת לרבות מצוה בלא תעשה כי יעשו לרבות מצות
 עשה אין במשמע ודוי אלא ליחיד מנין אף לצבור ודוי אמרת דבר והתודו >יכול
 5 בומן שהן מביאין מתודין ומנין אף בומן שאין מביאין אמרת בני ישראל והתודו ומנין
 אף מיתות וזכריות אמרת חטאת חטאתם. כל חטאת לרבות מצוה בלא תעשה
 כי יעשו לרבות מצות עשה< אין במשמע ודוי אלא בארץ ומנין אף בגלות ודוי אמרת
 והתודו את עונם ואת עון אבותם (שם כו מ) וכן דניאל אומר לך ה' הצדקה ולנו בשת
 הפנים (ט ו) מפני מה כי חטאנו לך: דבר אל בני ישראל, ע"י ישראל מתודים
 10 ואין מתודים לא ע"י גוים ולא ע"י תושבים או בני ישראל פרט לגרים אמרת איש
 לרבות הגרים: איש או אשה כי יעשו, שחשבו לעשות ולא עשו: מכל חטאת
 האדם, ממה שבינו לבין חבירו על הנגיבות ועל הגולות ועל לשון הרע: למעול,
 אף על אשמות מתודים יכול בומן שהן מביאין מתודין מנין בומן שאין מביאין ת"ל
 למעול >יכול אשם שהודע שלו טעון חטאת ומנין אף אשם שאין הודע שלו טעון חטאת
 15 ת"ל למעול< מעל לרבות הנשבע בשם לשקר והמקלל, ואשם ואשמה לרבות כל
 חייבי מיתות שיתודו יכול אף הנהרגין על פי זוממין אמרת לא אמרתי אלא ואשמה
 הנפש ההיא:

ו. והשיב את אשמו בראשו, כשהוא בראשו מביאין עליו חומש ואשם אין מביאין
 על תשלומי כפל ועל תשלומי ארבעה וחמשה חומש ואשם ממעט אני בננב
 20 שאינו משלם לאחר שבועה לא אמצט בנוזלן שהוא משלם אחר שבועה ת"ל והשיב
 את אשמו בראשו כשהוא מביאין עליו חומש ואשם אין מביאין על תשלומי
 כפל ועל תשלומי ארבעה וחמשה חומש ואשם: וחמישיתו יוסף עליו, על החומש
 לבר ממנו: ונתן לאשר אשם לו, למי שנגול ממנו:

1 במשמע ט במעשה | 2 המוסגר ט ח' | 3 ט אמר |
 ט כל חטאתם | ט מצות | ט תעשו | 4 ט יחיד |
 ודוי ט ח' | דבר ט ח' | המוסגר ט ח' | 7 אין וכו' |
 טנ ורבה פ"ח ס"ה | ודוי ט ח' | 8 ולנו בשת הפנים |
 ט ורבה וגו' | 9 ט על ישראל | 10 ואין מתודים ג ח' |
 או וכו' הגרים | רבה פ"ח ס"ה ח' | 11 ט לרבות הגוים |
 ג לא שיחשבו | 12 למעול וכו' למעול שורה טו | רבה:
 ח' | 13 אף ט אס | מתודין בפ' הב' ט ח' | 14 המוסגר
 ט ח' | 15 מעל רבה: למעול מעל בה' | ואשם וכו' ההיא |
 רבה ח' | 16 אמרת ט ח' (1) 18 והשיב וכו' | רבה: בראשו
 וחמישיתו יוסף כשהוא וכו' | ט מביא | ט ורבה ואין |
 19 על וכו' כפל ט ח' | ט על | ממעט וכו' ואשם שוי כב |
 רבה ח' | 20 ט ולא ממעט | שהוא משלם ט ח' | 19
 ט התשלומין | 22 על וכו' | ג על החומש חומשו לא בר ממנו
 כדי שיהא הוא חומשו חמשה | 23 ונתן וכו' ממנו | רק ג
 ורבה | רבה: משלי.

1 משנשחטה. ת"כ חובה פרק י א: — המקדש. וה"ה שמיעת
 קול ובטוי שפתים שנכתבו שם וחדא מנייהו נקיס: 2 והתודו.
 כ"ה ג"כ בסה"מ ותנוך שם ור"ל קרבן על שאר כל המצות
 וסגנון הדרש אולי יש להבין ע"פ הת"כ ריש תוריע ו"ל שם
 יכול וילדות הקלה תהא מטמאה אותו מתוכו ושאר כל
 הטמאים בין מתוכו בין מאחוריו ת"ל בני ישראל הרי בני
 ישראל כיוולדות וכו'. ולפי זה אפשר לומר דגם כאן הכוונה
 אמרת דבר אל בני ישראל והתודו דהוקשו בני ישראל למה
 שאמור בענין היינו לנשבע בשקר, אבל אפשר לומר ג"כ
 דרבוי בעלמא דרש דדבר מיותר וכן לקמן דדרש בני
 ישראל ר"ל דבני ישראל מיותר: 3 חטאתם. בתנוך שם
 ומנין שיש במשמע הזה אף מיתות וזכריות שני גבי ודוי
 אהרן באחרי מות לכל חטאתם וא"נ רק קרא דהכא דרש
 אע"ג דק"ק דלפ"ז אינו דורש הכתוב כסדר דבתחלה דורש
 לשון והתודו את חטאתם ואחר כך חזר לתחלת הפרשה אף
 על פי כן אין להוציא הדברים מפשטן: 5 מביאין. נראה
 דר"ל בומן שפטורין מקרבן כגון שהורו ב"ד לעקור כל הגוף
 ונראה דלעיל לענין יחיד דרש גם כן וחסר ע"י טעות
 המעתיקים, עיין לקמן: 14 חטאת. נראה דצ"ל להפך יכול
 אשם שאין הודע שלו טעון חטאת ומנין אף אשם שהודע
 שלו טעון חטאת ור"ל אשם תלוי: 15 מעל. עיין גרסת
 הרבה ונראה דלעיל דורש למעול מעל וכאן מלת בה' והוצרך לרבות
 דאמר לעיל מיתות וזכריות ר"ל מיתה בידי שמים וכאן מיירי בידי אדם או להפך. ועיין ספרי צד ו, וש"נ: — זוממין. עיי
 שקר, ז"ר. (1) 20 בגזלן. ר"ל בטוען טענת גנב, ז"ר. ועיין ת"כ חובה פרק יג ט: 22 ואשם. שבועות פ"ז מ"ה, תוספתא בבא
 קמא ח, מכילתא משפטים פט"ו, מכילתא דרשב"י דף קמ"ה, ירושלמי שבועות לח ע"ד, בבלי בבא קמא סה: — על מיותר או
 צ"ל על הקרן ובמקום לבר צ"ל לבר, ועיין ספרי צד ו' וש"נ: 23 ממנו. נראה דאינו מן הס"ו רק פירוש מן המחבר משום

ח. ואם אין לאיש נואל, לאיש מחזירין ואין מחזירין לקטן. ^ואין לי אלא איש מנין את מרבה אשה ויורשי קטן ת"ל ואם אין לאיש נואל ואיזה הוא האיש שאין לו נואל זה הגר שמת ואין לו יורשין למי הוא גוילו הוי אומר לכהן: להשיב האשם אליו, מיכן אמרו הרי כהן שגול את הגר ומת הגר מנין שמוציאין מידו ונותנין לכהן אחר ת"ל האשם המושב לה' לכהן: האשם, זה הקרן המושב זה החומש לה' לאסרו לזרים או יכול יהא מקודש לשם ת"ל לכהן: — מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו, מכאן אמרו משמרה שזכת בכסף תוכה באיל: אשר יכפר, פרט שיקדים איל לכסף בו פרט לאיל שמת עליו לרבות האיל שמת וכצד השני אתה אומר עליו מכפר הוא אשמו עליו:

ט. וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל, ריבה קדשים אחרים סתומין שאין מפורשין בענין הזה ואת מה אני מרבה החלה והחרמים והעורות והבכורות ופדיון הבן ופדיון פטר חמור. ^וומנין אתה אומר רשאי הוא אדם ליתן את קדשיו לכהן אחר אמי אשר יקריבו לכהן לו יהיה ק"ו אומר רבן גמליאל לפני ר' עקיבא ומה אם דבר שאין לי בו חלק אם תתנהו לי הרי הוא שלי דבר שיש לי בו חלק אם תתנהו לי לא יהיה שלי אמר לו ר' עקיבא לא אם אמרת בדבר שאין לך בו חלק אם אתנהו לך יהיה שלך שכן אין לאחר עמך בו חלק תאמר בדבר שיש לך בו חלק אם אתנהו לך יהיה שלך שכן יש לאחר עמך בו חלק אמר רבן גמליאל ומה אם אשה שאין לי בה חלק אם אקדשנה לי הרי היא שלי וכי בהפר נדריה ואין אחר אוסר על ידי אמר לו ר' עקיבא לא אם אמרת באשה שאין לך בה חלק אם אקדשנה לך תהא שלך

(ח) 1 ואם וכו' לקטן] רק טג | ט א | 2 מחזירין... מחזירין | אין וכו' לכהן] רק ג | 3 להשיב וכו' לכהן שוי' ה] רק ג | 5 האשם וכו' לכהן] רק ג ורבה פ"ח ס"ה | 6 יחא] רבה: ח' | לשם] רבה: ח' | מלבד וכו'] טג ורבה | אשר וכו' עליו] רק ג | 7 רבה: משמרת | תוכה] ט זכת, רבה: זכתה [יכפר] ג' | בו עליו] רבה: צריך שיקדים כסף לאיל | ג שיקדום | 8 רבה: בו פרט לאיל שמת עליו היה ר"ע אומר וכו' ומעתיק דרשת הספרי | ובצד וכו'] רבה: ח' (ט) 10 בני ישראל] ט וגו' | קדשים] ט ח' | 11 והעורות] ט והעילות | 12 ט ופדיון פטר חמור ופדיון הבן | ומנין עד סה"ד] רק ג

דרוצה לסיים ד"א ונתן לאשר אשם לו תניא ר' נתן אומר מנין לנושה בחברו מנה וכו' וכן ברבה מביא אח"כ דרשת ר' נתן בלשון הספרי. (ח) 1 לקטן. ר"ל דקטן אין צריך לחזור עליו אם יש לו נואל משום דקטן אינו מוליד, בבא קמא קטן. ז"ר: 2 ת"ל וכו'. ור"ו דואם דרש, ולפי פ' הג"ל ק"ק דיותר היה לו להביא דרשה זו בתחלה ולומר אין לי אלא איש מנין וכו' א"כ מה ת"ל איש לאיש מחזירין וכו' כמו שהוא בברייתא דבבא קמא וצריך לומר ג"כ דלשון ויורשי קטן אשגרה מלקטן וראוי להיות אשה וקטן. ועל צד הדוחק היה אפשר לפרש דלעיל למד דאינו מקיים מצות השבה בגזול מן הגדול ומחזיר ליושרו שהוא עדיין קטן וכאן מרבה אשה וקטן וצריך לקיים מצות השבה בגזול מן האשה או קטן על ידי דמחזיר הגולה לקרובי הקטן, אבל הברייתא דבבא קמא מסייעא לפירוש הראשון: 3 לכהן. בספק, ומאי דמסיים כאן במה"ג להשיב האשם אליו האשם האמור כאן הוא הגזול או דמי הגולה אף דלשון זה גם

ברבה נראה גם כן דאינו מן הספרי זוטא. עיין רמב"ם הלכות גזילה ואבידה פרק ח' הלכה ו', ואשם האמור כאן הוא הגזלה או דמיה: 5 לכהן. בבא קמא קטן. ושם חסר הלמוד מן הכתוב. עיין תוספות שם ד"ה מנין. ספרי צד ז: 6 לכהן. ברד"ל הערה מ"ה רוצה להגיה יכול מקודש לאוסרו לזרים, וא"צ דאולי באמת טובר דהדמים קודש עד שיבואו ליד כהן כמו בחרמי כהנים. עיין תוספות מנחות עג. ד"ה ואפילו, וספרי כאן: 7 באיל. לכתחלה אבל אם עבר ונתן הכסף ליהויריב ואשם לידעיה יצא. בבא קמא פ"ט מ"ב, רד"ל הערה ג"א. ועיין לקמן: 8 לכסף. ב"ק ק"א: — שמת. דאין לכהנים בו כלום דאין סודין את המתה: — שמת. דצריך להביא אחר דאחריותו עליו כן היה אפשר לפרש בלי הגהה אבל מ"מ הגרסא בספק. והו"ר מגיה בו פרט לאיל שמתו בעליו ופרש דממלת בו ממעטינן אם מתו הבעלים ודוחק גם כן להגיה עליו פרט (במקום לרבות) לאיל שמתו בעליו אע"ג דלפי הענין יותר נראה להגיה כן: 9 אשמו. היינו הקרן אפילו לא הביא החומש, ז"ר. ועיין ב"ק ק"י דכסף מכפר מחצה ולהסביר אופן הלמוד היה אפשר לומר דס"ל דמלבד איל הכפורים הוא כמו מאמר מוסגר ואשר יכפר בו עליו קאי אאשם דלעיל מנה אבל מ"מ קשה אמאי לא קאמר בפירוש מכפר הוא כספו עליו דלשון חכמים לחד ולשון תורה לחד ואולי יש לפרש מכפר הוא אשמו עליו דמכפר עליו לגמרי ואין משיירין לו ליו"כ (עיין ת"כ חובה סוף פרק כ וספרי צד ק"ט) ואצטריך משום דשבעת שקר חמורה, וצ"ע. (ט) 11 הוה. ברבה פ"ח ס"ו מוסיף ומפרש שהם לכהנים ואין בהם לשם כלום כשם שאמור המושב על גזל הגר: — והבכורות. ר"ל בכור ב"מ דהא אינו מונה כאן רק דברים שאין בהם לשם כלום (רד"ל). ולפי זה צריך לגרוס לקמן פסוק י' ובכוריו כאשר הוא במה"ג אבל אפשר גם כן דר"ל בכורים כמו שמצינו כי כמה מן הראשונים השתמשו בלשון בכורות במקום בכורים. עיין אהבת ציון וירושלים לראטנער, יומא יב, ולפ"ז שפיר גרסינן לקמן ובכורו: 17 רבן גמליאל. נראה דצריך להיות כיוצא בו אמר ר"ג, ועיין תוספתא נדרים פ"ו מ"ה, ירושלמי שם מא ע"א. בבלי ע"ד: 18 ידי צריך להשלים אשה שיש לי בה חלק אם אקדשנה לי לא תהא שלי וכאי בהפר נדריה ואין אחר אוסר על ידי:

זכיי בהפר נדריה ואין אחר אוסר על ידיך שכן אין לאחר עמך חלק בה תאמר
בדבר שיש לך בו חלק אם אתננו לך יהיה שלך שכן לאחר עמך בה חלק אמ' איש
אשר יתן לכהן לו יהיה:

י. ואיש את קדשיו לו יהיו, קדשי ישראל לישראל מעשר כספו ומעשר בהמתו
ושלמיו קדשי כהן לכהן חטאתו ואשמו מעשרו ובכורו: ⁵ איש אשר יתן לכהן
לו יהיה, לפה שאמרת משמרה שוכת בכסף תוכה באיל הרי מי שנתן כסף לכהן
לא הספיק להביא את האיל עד שמת האיש יכול יטול הכסף מכהן ויחזיר ליורשי האיש
אמ' איש אשר יתן לכהן לו יהיה. אמר ר' אלעזר ביר' שמעון זו היתה משנת ר' עקיבא עד
שלא בא מופרין משכא מופרין אמר מה לי בין יהויריב נוטל את הכסף בין ידעיה נוטל
את הכסף הרי מי שנתן כסף ליהויריב לא הספיק להביא את האיל עד שנכנסה
ידעיה יכול יטול הכסף מיהויריב ויחזיר לידעיה אמרת איש אשר יתן לכהן לו יהיה: —
איש אשר יתן, מתנת איש מתנה אין מתנת קטן מתנה אין לי אלא מתנת איש ומנין
את מרבה מתנת אשה ויורשי קטן אמרת ואיש אשר יתן לכהן לו יהיה:

יב. דבר אל בני ישראל, על ידי ישראל מקנין אין מקנין לא על ידי גוים ולא על
ידי תושבים או בני ישראל פרט לגרים אמרת איש איש לרבות את הגרים.
ואשת אחיו שסמת מאחיו לאחר מיתת אחיו שיקנא להם בעשה ומנין בלא תעשה
אמרת וידבר ה' אל משה לאמר. ועדיין אין במשמע אלא אשתו הנשואה לו לקניו ומנין

1 בה. גם כאן צריך להגיה לפי הענין תאמר באשה שיש לך
בה חלק אם אקדשנה לך תהא שלך זכאי בהפר נדריה ואין
אחר אוסר על ידיך שכן לאחר עמך בה חלק: 3 יהיה צ"ל
אמרת אשר יקריבו לכהן לו יהיה וחזרו לתחלת הענין ויותר
נראה דנשמט ממקומו וצ"ל לעיל קודם אמר ר"ג ומה אם
אשה זכר. (י) 4 כספוי ר"ל כסף מעשר מריוח כספו וא"כ
אבל בז"ר מפרש דס"ל דצריך ליתן מעשר שני. מתנות כהונה,
כי לא מציינו מי שטובר כן חוץ מן הקראים ועוד דפירוש
זה מופרץ מעצמו דאי ס"ל דצריך ליתן מעשר מכספו א"כ
אינו שלו: 9 אמר זכר. אינו מובן, ורד"ל מגיה דצ"ל בסוף
אחר אמרת איש אשר יתן לכהן לו יהיה מה לי בין זכר
וא"א להגיה כן דשם כל הלשון מיותר ולקשי הענין אפשר
לומר דנתהפכו הבבות וצ"ל לפה שאמרת זכר תוכה באיל
הרי מי שנתן כסף ליהויריב זכר אמרת איש אשר יתן לכהן
לו יהיה אמר ר' אלעזר זכר משכא מופרין אמר מה לי זכר
ובין ידעיה נוטל את הכסף הרי מי שנתן כסף לכהן זכר
וה"ק מאחר שאמרו דמשמרה שוכתה בכסף תוכה באיל ס"ד
דאף בדיעבד מעכב וא"כ אם לא הספיק להביא את האיל
עד שנכנסה משמרת ידעיה יטול הכסף מיהויריב וחזר
ואמר דלזה אין צריך קרא דמה לי בין יהויריב זכר. וקצת

(י) 4 ט יהיה | ט מעשר בהמתו ומעשר כספו | 5 ושלמיו
רבה פ"ח ס"ו ושלמים ונטע רבעי ותודה ופסחו, ט ושלמי |
ט חטאת | ט מעשרי ובכורו, נ ומעשרו ובכוריו | איש
זכר יהיה שוי יא' רק נ ורבה | 6 רבה: לפי שאמרו משמרת
שוכתה | רבה: זכתה | 8 רבה: ת"ל ואיש | רבה: ב"ר
שמעון | 9 רבה: מופרין | נ בן ... ובן | 10 מי' רבה: ח' |
רבה: שנכנס | 11 הכסף | נ ח' | ויחזיר | רבה: ויתן | 12
איש אשר זכר | רבה: אמרת מתנת איש זכר | ט ורבה
ואין | ט מנין | 13 מתנת | ט ח' | ואיש | נ ח' | (יב) 14
רבה פי"ט ס"ח מקנאין | ט ואין מקנין ע"י תושבים |
רבה: ע"כ [ולא] רבה: לא | 15 אמרת | רבה: אמר רב |
איש בפעם הב' | ט חסר | הגרים | נ ב' איש איש למה
נאמר איש איש שני פעמים לומר לך אשה שהיא מועלת
באישה שלמעלה כך היא מורדת באשה שלמטה | 16 ואשת
זכר לאמר | רק ט | 17 ועדין זכר | נ כי תשטה אשתו אין

ראייה להגהה זו מדברי הרמב"ם שאביא לקמן ולפ"ו הספרי והספרי זוטא והתוספתא פ"י זו שטה אחת להם בדאחרונה דרש
ר"ע את הכתוב לענין מת הגולן ובודאי הענין היה עולה יותר יפה אם היה אפשר להגיה משמרה שוכתה באיל תוכה
בכסף אבל לפי הגהה זו נצטרך לומר דליף כן מדכתיב אשר יכפר בו עליו משמע דהכסף ניתן לכהן בעבור הכפרה או לפרש
דלא מיירי כלל ממשפט הקדימה שבין משמר למשמר אלא דה"ק כמו דהמשמר זוכה באיל ואינו יכול לתנו לכל כהן שירצה
אף הכסף כן כדאיתא בב"ק קט: זכ"ו דוחק ועוד קשה לשבש כל המקומות וע"כ אין לנו אלא לפרש לפי הג' משמרה
שוכתה בכסף זכר: 13 ויורשי. רד"ל הערה זו משער דצ"ל אפוטרופסי קטן ח"ר פירש דמיירי שהניח הקטן תבואה ומת
וסד"א כיון שהקטן לא היה מחויב לעשר גם הם פטורים קמ"ל ומדברי הרמב"ם הלכ' גולה פ"ח ה"א למדנו לפרש באופן אחר
דז"ל נתן הגולן לאנשי משמר ומת קודם כפרה זכר ואפילו היה הגולן קטן שאין מתנתו מתנה אין יורשים מוציאים מיד
הכא דה"ה אם היה הגולן קטן אע"ג דבעלמא אין נתינה לקטן ועיין בשטה מקובצת בבא דף קט: שמביא כדברי הרמב"ם
בשם גאון סתם. אבל דברי הרמב"ם תמוהין מאד דאיך מצינו קרבן כפרה לקטן ובפ' אמרו כאן בספרי צד ה מה אם עבודה וזה
המורה פטר בה את הקטן ק"ו לכל מצות שבתורה על כן אין לנו אלא לפרש כרד"ל ואמתנות כהונה דעלמא קאי ויורשי
קטן היינו אפוטרופסי קטן וקמ"ל דתורמין בעבורו. ועיין גיטין נב, ב"מ לט. (יב) 15 תושבים. ר"ל דאין מקנין אבל ישראל
מקנא על ידיהם כדאיתא סוטה כו, ז"ר ורד"ל: — הגרים. עיין ספרי צד יא וש"ג. ומה דנוסף במה"ג נראה דאינו מן הס"ו:
16 ואשת אחיו. קטיעא היא, ואפשר דהמלות שיקנא להם מקומן לעיל כלומר לרבות הגרים שמקנין על ידם והא דאשת אחיו
זכר שייך למטה אחר אישות ומרבה ארוסתו ויבמתו לקניו ויבמתו שטתה בחיי בעלה לאוסרה איבמה כדתנן סוטה פ"א מ"א,
ועיין לקמן פסוק שני: 17 לאמרי. תמורה זו, ירושלמי בזיר נג ע"ד, ספרי צד ה הערה ג:

אתה מרבה ארוסתו ויבמתו וכל שהיא לו משום אשות אמרת לאמר ואמרת אליהם.
 0 לפה שנאמר והביא האיש את אשתו אל הכהן האיש משקה ואין בית דין משקין או האיש
 מקנא ואין בית דין מקנין אמרת ישראל וקנא לרבות בית דין שיקנו מיכן אמרו אלו
 שב"ד מקנין להן מי שנתחרש בעלה או נשתטה או שהיה במדינה אחרת או שהיה חבוש
 בבית האסורין לא להשקותה אמרו אלא לפסלה מכתובתה האיש וקנא לרבות שכינו
 5 שיקנא לו: — איש איש כי תשטה אשתו, אשתו אסורה אין קרובותיה אוסרות אותה
 והלא תאמר וכי דין הוא הואיל והוא אוסר עליה והיא אוסרת עליו מה לימד באיסור
 שהוא אוסר עליה אם בא עליה אחד מכל האסורים לה נאסרה עליו מיד יכול אף
 באיסור שהיא אוסרת עליו אם בא על אחת מכל האסורות לו תאסר אשתו ולא תהא
 מותרת לו ת"ל אשתו אסורה עליו אין קרובותיה אוסרות אותה > ממעט אני
 10 בקרובותיה ולא אמעט באמה ואחותה ת"ל אשתו אסורה עליו אין קרובותיה
 אוסרות אותה: < ומעלה בו, שינת בו אין לי אלא בו מנין אתה מרבה שאר כל בני
 אדם ת"ל ומעלה בו מעל:

יג. ושכב איש, ע"י איש הוא מקנא אותה אינו מקנא אותה ע"י בהמה: 0 אותה, זו
 15 שהתרו בה: ונעלם מעיני אישה, אין לי אלא מאישה מנין אני מרבה כל
 בני אדם ת"ל ונעלם מעיני: ונסתרה והיא נטמאה, איני יודע כמה אמרת שכבת
 זרע כדי שכבת זרע הוי אומר כמה היא סתירה כדי טומאה כמה היא טומאה כדי
 ביאה כמה היא ביאה כדי הערייה כמה היא הערייה כדי חורת דקל דברי ר' ישמעאל.
 ר' אליעזר אומר כדי מוינת כוס. ר' יהושע אומר כדי לשתותו. בן עזאי אומר כדי
 20 לצלות ביצה. ר' עקיבא אומר כדי לגמעה. ר' יהודה בן בתירה אומר כדי לגמות שלש
 ביצים מגולגלות זו אחר זו. ר' אלעזר בן פנחס אומר כדי שיקשור גרדי את הנימה.
 פלוגמו אומר כדי שתושיט ידה ותטול בכר מן הסל אף על פי שאין ראייה לדבר וזכר
 לדבר כי בעד אשה וזנה עד בכר לחם (משלי ו כז): ועד, שהוא כשר להועיד ומנין
 אף עד שאינו כשר להועיד ת"ל עד ועד. מיכן אמרו אמר עד אחד אני ראיתיה שנטמאת

במשמע וכו', רבה: איש איש וגו' אין במשמע וכו' | לו |
 ט ורבה ח' | לקנין | טנ ח' | נ מנין | 1 רבה: ארוסתו
 ושומרת יבם שהוא מקנא לה להשקותן כשינשא ולקנאות
 כל הנשים שיש בהן הויה כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה
 לכ"ה ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין
 כדי לאוסרין אבועל כבעל | אמרת רבה: ח' | לאמר וכו' |
 רבה: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם | 2 לפה וכו'
 ב"ד שיקנו | רק נ ורבה | רבה: לפי | אל הכהן | רבה:
 ח' | 3 רבה: אמר אל בני ישראל | מיכן וכו' שיקנא לו |
 רק נ | 6 איש וכו' מעל שורה יג | רק טנ | איש איש |
 ג ח' | ט אוסרין | 7 והלא דין הוא | 8 מכל האסורים
 לה | ט ח' | 10 עליו | ט ח' | ט ואין | ט אוסרין |
 המוסגר ט ח' | 12 שינת בו | ט שנינו | נ ומנין | 13
 מעל | נ ג' ד"א ומעלה בו מעל כשם שמועלת באישה שלמעלה
 זה הקב"ה כך היא מורדת באישה שלמטה זה בעלה. (יג) 14
 ושכב וכו' בהמה | טנ ורבה פ"ט ס"י | ט ורבה ואינו | אותה |
 טנ ח' | נ לא ע"י קטן ולא ע"י בהמה | אותה וכו' בה |
 רק נ ורבה פ"ט ס"י | 15 ונעלם וכו' לחם שוי כג | רק נ |
 23 ועד וכו' ועד | רק נ ורבה פ"ט ס"י | רבה: להעיד | 24
 מיכן וכו' לתרומה שוי | ג | רק נ

1 אשות ז"ר כגון שומרת יבם ואינו נראה דהיינו יבמתו
 דקתני דומיא דארוסה וברבה פ' כגון אלמנה לכ"ג וכו'
 ולפ"ו צ"ל דכאן מיירי לענין קניי ופלוגתא דרשב"א
 וחכמים לקמן היא לענין השקאה: 3 וקנא. נראה דצ"ל
 אמרת דבר אל בני ישראל וקנא, ועיין ירושלמי סוטה יט
 ע"ד ודרשת הבבלי שם כז. מסכמת עם הספרי צד כד: 5
 מכתובתה. סוטה פ"ד מ"ה: — שכיני. לא נתברר לי דמשמע
 דר"ל דשכיני יכול לקנא בשביל הבעל ואפילו אם נגיה
 שושבינו במקום שכיני הענין מתמיה, וצ"ע: 12 אותה.
 ספרי צד יא וש"נ: — בוי ת"כ חובה ריש פרשה יא,
 מעילה יח, אבל לפי הספרי צד ה ויא לשון שקור: 13
 אדם. שלומדות הנשים למעול בבעליהם, ז"ר. (יג) 14 בהמה.
 סוטה פ"ד מ"ד ובגמרא שם: 15 בה. דבלא קניי בסתירה
 גרידא אינה נאסרת רש"ש שם הערה י"ד. פ"א אבל אם
 קנא לאשתו ונסתרה השנייה לא רד"ל הערה כא: 16 מעיני.
 אפשר דר"ל דאם יש לה עדים במדינת הים אין המים בורקין
 אותה, סוטה ו: — כמה וכו'. נראה דבעל מה"ג חבר כאן
 מאמר דר' יונה בירושלמי סוטה טז ע"ג ליידיא מילה כתיב
 שכבת זרע לשיעורין עם הברייתא הידועה לענין שיעור
 סתירה כאלו ממקור אחד יצאו הדברים: 23 ככר לחם.
 הברייתא נשנית בכמה מקומות בשנים והלשון שלפנינו
 הוא כלשון הברייתא בבבלי ד, רק במקום כדי חורת דקל
 איתא שם כדי הקפת דקל ולפי הגמרא שם אין ענינם שיה
 ועיין ספרי צד יב, וש"נ: — ועד. ירושלמי סוטה כ ע"ד
 וספרי שם:

לא היתה שותה ולא עוד אלא אפילו עבד אפילו שפחה הרי אלו נאמנין לפסלה
מכתובתה ואינה שותה ותאסר על בעלה לעולם: והיא נטמאה, ר' עקיבא אומר
מה ת"ל נטמאה שלשה פעמים אלא טמאה לבעל טמאה לבעל וטמאה לתרומה:

טו. והביא האיש את אשתו אל הכהן, זה הוא שאמרנו האיש משקה ואין בית
דין משקין: — והביא את קרבנה עליה, יכול אף בזמן שחללה שבת ת"ל
קרבנה. כשאמר את קרבנה לרבות קרבן נעשה וזיבתה ומה ראית לרבות את אלו
ולמעט את אלו מרבה אני את שהן באין לטהרה וממעט אני אלו שאין באין אלא
לכפרה: לא יצוק עליו שמן, צק הוא על שיריו: ולא יתן עליו לבונה, מגיד
שהוא בשתי אזהרות משום כל יצוק עליו שמן ומשום כל יתן עליו לבונה: כי מנחת
קנאות הוא, לשם שהוא מנחת קנאות כל העם עוברין בו יכול יהוא עוברין בפיסולו
ת"ל זכרון, נאמר כאן זכרון ונאמר להלן זכרון מה זכרון אמור למטן הושעה והטבה
אף זכרון האמור כאן הושעה והטבה יכול אף על פי שלא חטאה ת"ל מזכרת עון.
ד"א מזכרת עון שכל הרואה אותה מזכיר עונה ועון אבותיה שגידלו אותה:
טז. והקריב אותה הכהן, אינה באה בתוך הרגל: והעמידה לפני ה', יפנה
עליה העזרה:

יז. ולקח הכהן מים קדושים, מקודשין מן הכיור ושיעורן חצי לוג, — אי חרם יכול
בשבר של חרם ת"ל בכלי חרם הא מה הדבר בקערה של חרם: וזמן
העפר אשר יהיה בקרקע המשכן, יהא לו מקום מתוקן שם כיצד נכנס להיכל
ופנה לימינו ומקום היה שם אמה על אמה וטבלה שלשים וטבעת היתה קבועה בה
כשהוא מגביהה נוטל עפר מתחתיה, מניין אתה אומר אם אין שם עפר מתקן שם ת"ל
יקח הכהן, דוסתאי בן יהודה אומר יקח הכהן ולא זר: ונתן על המים, כדי שייראה

2 לעולם. סוטה פ"ו מ"ב, והסוים ותאסר על בעלה לעולם
הוא לשון הרמב"ם הלכות סוטה פ"א ה"ט: 3 לתרומה.
סוטה כה, ונראה כי לקוח משם ועיין ספרי שם. טו) 5
משקין. לעיל צד רל"ג: 8 לכפרה. העתקתי מפ' הר"ש
לנגעים פ"ד מ"ב אבל לשון המה"ג בכאן (כל קרבנות
שהאשה חייבת בעלה מביא על ידה ואם היה עני מביא על
ידיה קרבן עני ואם היה עשיר יביא על ידיה קרבן עשיר)
אינו מן הס"ז רק מן הרמב"ם שגגות פ"י ה"ז והוא לפי
שטת ר' יהודה והס"ז סוטה כדעת החכמים ועיין ספרי צד
יג יז וש"ג: — שיריו. ת"כ חובה פרק יט ה גותן הוא על
שיריה וכן ר' שם או אינו מדבר אלא בשני כהנים וכו'
וצ"ל בשירי הכהנים כגרת המ"ח שם. ומה מאד נתחבט
הראב"ד לפ' הג' המוטעת שלפניו וכן הג' מנחות ס, אבל אפשר דגם שם הג' בשני רק ט"ס כי הברייתא הובאה שם אחר
ציון המשנה נתן שמן על שיריה ולפי הג' בשני צ"ל דקאי אמאי דקתני נתן כלי ע"ג כלי: 9 לבונה. רמב"ם בסה"מ עשה קה
בשם המכילתא מגיד שהן שתי אזהרות וכן בהלכ' סוטה פ"ג ה"ג בשם המכילתא, ועיין ספרי צד יד: 11 ת"ל וכו', לא נתברר
לי ואולי ר"ל דמטעמו של דבר למדנו דהאזהרה אינה על הבעל בלבד ואח"כ מלמדנו דאינו עובר אם נפסלה המנחה כגון
שנטמאה ואח"כ נתן שמן ולבונה ואולי צ"ל ת"ל היא או למד כן ממלת זכרון דמשמע דבר הראוי להזכרה היינו להקטרה והא
דקאמר נאמר וכו' מלתא באפי נפשה היא אבל הלשון כל העם וכו' אינו משמע כפ' הוה, וצ"ע: — להלן. בפ' בהעלתך ט י:
12 חטאה. הואיל והכניסה עצמה לספק הוה המרובה ונראה דפירש דמוכרת עון אם נמצאת טמאה ולהפך נזכרת להושעה והטבה
אם נמצאת טהורה ולפ"ז הדברים מסורסין דבתחלה היה לו לומר יכול אע"פ שלא חטאה ואח"כ נאמר כאן זכרון וכו' וצ"ע. ועיין
ספרי צד יד: 13 ד"א וכו'. נראה דאינו מן הס"ז. 14 הרגל. וקמ"ל דאין צריך להשהותה עד הרגל כשאר חייבי מיתות
לפי דעת הס"ז. עיין לקמן פ' מסעי ל"ה כ"ב אבל ודאי דאי אירע כן משקין אותה אף במועד. עיין ירושלמי מועד קטן פ ע"ב
בבלי תמורה יד: 15 העזרה. שלא יהא דבר מפסיק ז"ר, פ"א שהיא עומדת בפנים והכהן מבחון מ"כ. ומסייעא לפ' זה תוספתא
סוטה פ"א ה היא עומדת בפנים וכהן עומד בחוץ שני' והעמיד הכהן את האשה לפני ה' אשה לפני ה' ואין הכהן לפני ה'. (יז)
16 הכיור. במה"ג וברבה פ"ט סל"ב אבל פ"ט ס"ד מביא לשון הספרי צד טו סוטה פ"ב מ"ב: — לוג. עיין משנה שם: 17
ת"ל וכו'. נראה דצ"ל בכלי [אי בכלי יכול בכל הכלים ת"ל] חרש וכו' חרש אי חרש וכו' ובמה"ג בקצור בכלי חרש הא מה
הדבר בקערה של חרש חדשה ומה שמוסיף עוד נאמר כאן בכלי חרש ונאמר במצורע אל כלי חרש על מים חיים מה מים שלא
נעשה בהן מלאכה וכו' הוא מן הגמרא סוטה, וברבה פ"ט סל"ב בכלי חרש ולא בשאר כלים ולא בשבר של חרש. ועיין
ירוש' סוטה יז ע"ד אית תניי תניי חרש ולא במקודה אית תניי תניי אפילו במקודה. עיין תוספתא ידים פ"א ה"ז, ספרי
צד טו: 20 מתחתיה. סוטה פ"ב מ"ב: 21 הכהן. עיין ספרי שם וש"ג, ויען כי בשאר המקורים דורש באופן אחר נראה כי

עפר שוטה כדי שייראה אפר פרה כדי שייראה רק יכמה כדי שייראה דם צפור מצורע כדי שייראה:

יח. יחגרנה בחבל של מגג, ר' אליעזר אומר שני חגורים היה חוגרה אחד למעלה מדריה ואחד למטה מדריה מה ת"ל והעמיד ונתן ולא קטעת וחוגרת: ונתן על כפיה את מנחת הזכרון, נאמר כאן זכרון ונאמר למעלן זכרון מה זכרון אמור 5 למעלן הושעה והטבה אף זכרון אמור כאן הושעה והטבה: מנחת קנאות הוא שיהו כל מעשיה לשם קנאה יכול אם לא היו כל מעשיה לשם קנאה לא תהא כשרה ת"ל היא: וביד הכהן יהיו מי המרים המארידים, יראה אותה את המים: יט. והשביע אותה הכהן, אין משביעין שתי סוטות כאחת ולא שורפין שתי פרות כאחת ולא עורפין שתי עגלות כאחת ולא הורגין שני אנשים כאחת ולא מסגירין שנים כאחת ולא מחליטין שנים כאחת: ואמר אל האשה בלשונה אל הנגב 10 ואל הנולך בלשונם: °אם לא שכב איש אותך, לרבות המערה אותה מכל צד: — ואם לא שטית טומאה תחת אישך, לרבות אשת אחיו שסטת מאחיו לאחר מיתת אחיו יכול כל אלו שותית ת"ל תחת אישך ארת שהוא תחת אישה שותה אין כל אלו שותות: °טומאה, להוציא דרך איברים: 15 כ. ואת, מוידה היית: כי שטית תחת אישך וכי נטמאת, לרבות בן תשע שנים ויום אחד שיקנו לה וישקו אותה מתחת ידו: °ד"א ויתן איש כך את שכבתו מבלעדי אישך, לא על זו אנו משביעין אותך בלבד אלא על כל מה ששטית מבלעדי אישך: כא. והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה, יכול אף שבועת הדיינין באלה 20 אמרת והשביע הכהן וגו' שבועת האשה באלה אין שבועת הדיינין באלה מה

וניתן זכרון: נ. (יח) 3 יחגרנה זכר וחגרת] רק ט | 4 ונתן זכר והטבה] רק טג | 5 ונאמר למעלן] ט ולמעלה | ט האמור הושעה והטבה זכר האמור כאן הושעה והטבה | 6 מנחת זכר קנאה] טג ורבה פ"ט ס"ז | 7 ט ורבה: יהיו | קנאה] נ ג' עיין עליה הכתוב | יכול זכר היא] רק ט ורבה | 8 וביד זכר המים] טג ורבה פ"ט ס"ג | המארידים] ט ח' (ט) 9 והשביע זכר בלשונם] טג ורבה פ"ט ס"ז | כאחת] נ ח', רבה: כאחד | ולא שורפין שתי פרות כאחת] ט ח' | 10 כאחת בפעם הב'] ט ח' | שני אנשים] נ שנים | ולא מסגירין שנים כאחת] ט ח' | 11 נ כלשונה... כלשונם | 12 אם זכר צד] רק נ ורבה פ"ט ס"ד | 13 ואם עד סה"ד] ט | 15 טומאה עד סה"ד] רק רבה שם. (כ) 16 ואת זכר ידו] טג ורבה שם | ואת] ט ואתה, נ ואם | רבה: היית | כי שטית] ט ח' | וכי נטמאת] ט ח', רבה: וכי נטמאה | בן] ט בת | 17 רבה: שיקנאו | וישקו זכר ידו] רבה: ח' | ד"א עד סה"ד] רק נ ורבה פ"ט ס"ד | נ את שכבתו כך | על כל] רבה ח'. (כא) 19 והשביע עד סה"ד] רק ט |

הדרשה שלפנינו הוא מן הס"ז: — זר. גם ברבה פ"ט ס"ב בלי שם האומר, במה"ג מוסיף עוד ד"א אשר זכר המשכן שלא יחפור בקרדום זכר ואם חפר והוציא כשר והוא לשון הרמב"ם סוטה פ"ד ה"ג: 2 שייראה- בספק, ונמצא בכמה מקומות- עיין ספרי צד טז טז, וש"ג: (יח) 3 מגג- עיין סוטה פ"א מ"ו ושם איתא הכל המצרי ועיין ערובין נח: 4 וחוגרת- עיין סוטה כו, רבה פ"ט ס"ג, רמב"ם סוטה פ"ב ה"ג: 6 והטבה- עיין לעיל צד רל"ד ונראה דקאי גם כן אפסוק דפרשת בהעלתך ולפ"ז צ"ל ולהלן או ולמטן במקום ולמעלן: 7 יכול- פ' יכול בניחותא, ומאי דמוסיף במה"ג עיין עליה הכתוב הוא פ' מן המחבר ועיין מנחות פ א מ"א: 8 המים- רבה מסיים כדי להטיל אימה עליה, רמב"ם פ"ג ה"ד: (יט) 11 שנים כאחת- סוטה ח, במקום אין הורגין בשנה שם אין רוצעין זכר- עיין עוד לענין סוטה ספרי צד טו ותוספתא סוטה פ"א ה"ח, לענין פרות פ"ד מ"ד וספרי צד קג ותוספתא פ"ד ה"ח וחולין לבי, לענין הורגין סנהדרין פ"ו מ"ח: 12 בלשונם- עיין סוטה פ"ו מ"א, ספרי צד יח: — צד. עיין ת"כ קדושים פרק יא ב, ירושלמי שבת ט ע"ג, בבלי יבמות נד, ספרי צד יט, רד"ל הערה קסו מראה מקום לבראשית רבה פרק כ סימן ז: 15 שותות- ונראה דצ"ל לפי שאמרנו לרבות אשת אחיו שסטת מאחיו לאחר מיתת אחיו וארוסתו ויבמתו יכול כל זכר, ולשון הרבה פ"ט ס"ז ואם לא זכר אישך למה נאמר לפי שמצינו שריבה הכתוב ארוסה ושומרת יבם לקניי יכול שיהו שותות ת"ל זכר ואין אלו שותות אבל לשון המה"ג ואם לא זכר אישך את שהיא תחת אישה שותה פרט לשוינת קדם האירוסין ולאחר שגירשה אם גרשה והחזירה ופרט לשומרת יבם שוינתה כשהיא שומרת יבם ונמשך אחר הרמב"ם הלכות סוטה פ"ד ה"ז. עיין ירוש' סוטה יח ע"ב, בבלי יח: ועיין לעיל צד רל"ג: — טומאה זכר- וספק אם הוא מס"ז, עיין סוטה כו: (כ) 16 היית- ואולי צ"ל ואת אם מוידה זכר ומשמע דדורש ואת מדעתך במזיד מ"כ, ורד"ל הערה קסט רוצה להגיה ואת כי שטית תחת אישך מוידה היית וכי נטמאת לרבות זכר וממעט אונסין מתחת אישך כדאמר לעיל מניה מה אישה לרצון זכר וא"נ. עיין ירוש' סוטה יט ע"ד וק"ק אמאי לא מעטעט אונסין בפשיטות מן כי שטית דמשמע לרצון: 17 ידו- נדה פ"ה מ"ד, עיין רמב"ם סוטה פ"א ה"ו ודלא כדעת התוספות סוטה כ: ד"ה אבל- ועיין ספרי צד יא: 18 אישך- בספק.

ת"ל והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה אם השביעה בשבועה יצא אם השביעה באלה לא יצא: ואמר הכהן לאשה, פרט לחרשת: לאלה ולשבועה >יכול עצמה של אשה לאלה ולשבועה אמרת< בתוך עמך, שיהיו כל הנשים נשבעות כך ולטות זו את זו ואומרות אם עשית חפץ זה יהא סופך כסופך של פלונית: בתת ה' את ירכך נופלת ואת בטנך צבה ממקום שהתחילה העבירה משם התחיל הפורענות: הירך התחילה בעבירה תחלה ואחר כך הבטן לפי כך תלקה הירך תחלה ואחר כך הבטן ושאר הגוף לא פלט וכה"א וימח את כל היקום מאדם ועד בהמה (בראשית ז כג) מי שהתחיל בעבירה תחלה ממנו התחילה הפורענות וכה"א ואנשי העיר אנשי סדום נסכו על הבית וכתו ואת האנשים אשר פתח הבית הכו בסנורים (שם יט ד, יא) מי שהתחיל בעבירה תחלה ממנו התחילה הפורענות וכה"א ומת כל בכור ארץ מצרים (שמות יא ה) מי שהתחיל בעבירה תחלה ממנו התחילה הפורענות. שמשון הלך אחר עיניו ולפיכך ניקרו פלשתים את עיניו:

כב. ובאו המים המאררים האלה במעיך, אין לי אלא במעיך ומניין אף בכל אבר ואבר ובכל שערה ושערה ת"ל ובאו ובאו אף בכל אבר ואבר ובכל שערה ושערה: לצבות בטן ולנפל ירך, רבן גמליאל אומר ומניין כדרך שהמים בודקין את האשה כך הן בודקין את האיש ת"ל לצבות בטן ולנפל ירך: אמן אמן, אמן על האלה אמן על השבועה אמן מאיש זה אמן מאיש אחר אמן לשעבר אמן לעתיד לבוא אמן שלא נשמאתי מן הארוסין אמן שלא נשמאתי מן הנשואין: כג. וכתב את האלות, יכול כל האלות שבתורה הוא כותב ת"ל האלה: הכהן שאם כתבה ישראל או כהן קטן פסולה:

כד. והשקה את האשה על כרהה, ר' אליעזר אומר מכין אותה ברחבו של סייף ומערערין אותה ומשקין אותה על כרהה. אמר לו ר' עקיבא לא נדע אם טהורה היא אם אמרה טמאה אני ואם אמרה טהורה אני אימתי משקין אותה על

2 ואמר וכו' לחרשת] טג ורבה פ"ט סי"ח | רבה: אל האשה | לאלה עד סה"ד] טג ורבה שם | המוסגר ט ה' | 3 אמ' וכו'] ג אמ' לאלה ולשבועה בתוך עמך ומה ת"ל לאלה ולשבועה אמ' ר' בתוך עמך לא יהו כל וכו' | רבה: לומר שיהיו | כל הנשים] רבה: הכל | ט כל נשבעות כך ולטות | ג מושבעות | 4 חפץ] ט ח' | ג תהא | בתת וכו' הפורענות] טג | 6 הירך עד סה"ד] גי (כב) 13 ובאו עד סה"ד] טג ורבה פ"ט סי"ח | ובאו וכו' האלה] ט ח' | 14 אף וכו' ושערה] ט ח' | 15 לצבות עד סה"ד] רק ג ורבה שם | 16 רבה את האיש הגואף | אמן עד סה"ד] רק ג ורבה שם | 17 רבה: אמן על השבועה אמן על האלה- (כג) 19 וכתב וכו' פסולה] גי (כד) 21 והשקה וכו' כרהה] טג ורבה פ"ט ס"ג | רבה: האשה למה נאמר לומר לך שאם נמחקה מגילה ואמרה איני שותה היה ר' אליעזר וכו' | ט ורבה כרהה | אומר] ג גי הין (או היו) | ט ברחבה | 22 ט בעל כרהה | אמר עד סה"ד] רק טג | ט ליה | ג נודע | 23 ואם] ט אס |

(כא) 2 לא יצא. פ' מדכתוב בשבועת האלה ה"א דאף שבועת הדיינין באלה קמ"ל דדוקא כהן וא"כ מה ת"ל בשבועת האלה ללמדנו דשבועה בלא אלה יצא אבל לא להפך. עיין ירושלמי סוטה יח ע"א שבועות מעכבין תניין אין מעכבין ובהא דשבועת הדיינין אינה באלה פליג הס"ז על הספרי צד יט: — לחרשת. עיין רמב"ם סוטה פ"ב ה"ג וברבה נוסף יתן ה' אותך או להם לרשעים שעושים מדת רחמים אכזריות בכל מקום שנאמר ביר"ד ה"א מדת רחמים שג' ה' ה' אל רחום וחנן וכאן מדת אכזריות. ולדעת הרב ר"ד האפאמן (בספרי הדברים לקוחים מן הספרי זוטא ולדידי הדבר בספק: 3 עצמה. שיחול בנופה עונש השבועה והאלה: 4 פלונית. לשון המה"ג כאן שבוש ואולי יש לתקן אמ' (לאלה ולשבועה) בתוך עמך ומה ת"ל לאלה ולשבועה (אמ' ר' בתוך עמך) שיהו כל הנשים וכו'. ועיין ספרי צד כג: 6 הפורענות. עיין סוטה פ"א מ"ז וברבה פ"ט ס"י: 11 הפורענות. עיין משנה שם ורבה פ"ט סי"ח ונמשך אחר התוספתא פ"ד י, והמכילתא מס' דפסחא פ"ז מסכמת בכלל עם הספרי צד כב והראיה מן אנשי סדום ליתא במכילתא שלפנינו אבל איתא בקצת נוסחאות. עיין ירושלמי יז ע"א ובבלי ט: 12 עיניו גראה דאינו מן הס"ז רק מן המשנה שם. (כב) 14 ושערה. כפל הכתובים דורש או וי"ו דובאו, עיין סוטה כז), ועיין ספרי צד כ: 18 הנשואין. בספק, עיין רמב"ם סוטה פ"ד הי"ז והוא אליבא דר' מאיר סוטה יח. ועיין ספרי שם. (כג) 19 האלה. בספק, עיין ספרי שם ורבה פ"ט ס"ב: 20 פסולה. לשון הרמב"ם פ"ד ה"ט והרבה שם הכהן פסל הכתוב בישראל, ועיין ספרי צד כ. (כד) 21 כרהה. כ"ה לפי שרש המלה בל"ע, עיין מכילתא דרשב"י דף כה והערת המו"ל שם:

כרחה משהשם נמחק: ובאו בה המים המאררים למרים מה ת"ל אלא יהו עושין בה מיני פורעניות משונות היתה מלובנת עושין אותה שחורה מאודמת עושין אותה ירוקה יתרע פיה יתפח צוארה יהא כשרה נצל תהא ובה מבית השלחים תהא מפהקת תהא מתעטשת תהא מתפרקת איברים איברים:

- 5 כה. ולקח הכהן מיד האשה, נאמר כאן מיד ונאמר להלן הטנא מידך מה מיד שנאמר להלן תנופה אף מיד שנאמר כאן תנופה: את מנחת הקנאות, מגיד שמביאה מנחה אחת לשם שתי קנאות: והניף את המנחה לפני ה' והקריב אותה אל המזבח, מלמד שהיא טעונה תנופה והגשה: וקמץ הכהן מן המנחה מן המנחה המחוברת שלא תהא מונחת בתוך שני כלים וקומץ:
- 10 כו. והקטיר המזבחה, מקטיר הקומץ והשאר נאכל לכהנים: ואחר ישקה את האשה את המים, אחר כל המעשים הללו ומנין אף למעשה יחידי ת"ל ואחר, - ר' שמעון אומר נאמר השקאה קודם למנחה ונאמר השקאה לאחר המנחה ומה ת"ל ואחר אלא אם קדמה מנחה כשרה ואם קדמה השקאה כשרה:
- 15 כז. והשקה את המים, זו היא שאמרנו משנמחקה המגילה משקין אותה על כרחה: והיתה אם נטמאה ותמעול מעל באישה, פרט לשונת:
- כח. ואם לא נטמאה האשה לשעבר וטהורה היא לעתיד לבא ויש אומרים וטהורה היא טהור הוא הולד רבן גמליאל אומר ונקתה ונורעה ורע פרט לזרועה לומר אין עוברת שותה: ונורעה ורע, ר"א אומר כדאי הוא הצער שינתן לה שכרה בנים שאם היתה עקרה נפקדת, ר' יהודה אומר היתה יולדת כעורים תלד נאים, שחורים תלד לבנים, קצרים תלד ארוכים, נקבות תלד זכרים, היתה יולדת
- 20

1 נמחק. לפי הס"ז ר"ע מחלק בין אם אמרה טמאה אני ובין אמרה איני שותה. אבל מלישנא דר"ע בתוספתא פ"ב ה"ג שפיר מקשה שם בבבלי יט: ולטעמין תקשי לך היא גופה. ולענין הסתירה שבין ר"ע בתוספתא דסובר דהכל תלוי בהקטרת הקומץ ודעת ר"ע בספרי צד כא ולמנינו בס"ז דהכל תלוי במחיקת המגילה מתוך שם תרי תנאי ואליבא דר"ע. ויש לומר דהלשון משקרב הקומץ הוא ר"ש אליבא דר"ע, והלשון משנמחקה המגילה הוא אליבא דמ"ד משקה ואח"כ מקריב ולירושלמי יח ע"ד שיטה אחרת בדברי ר"ע. (כח) 6 תנופה. ג' חילוקט עקר ויליף מכאן תנופה לבכורים וצ"ל מה מיד שנאמר כאן (ז"ר), או אפשר דהמאמר נשנה בתחלה בפ' כי תבא והועתק משם לכאן ועיין ספרי דברים פ"ט ש ובבלי סוטה יט: 7 שתי זכר. עיין כריתות טז: 8 והגשה. עיין ספרי צד כב, סוטה פ"ג מ"א, רבה פ"ט סכ"ב: 9 וקומץ. עיין ת"כ צו פרשה ב והרים ממנו מן המחובר ומנחת כב. (כו) 10 לכהנים. עיין רמב"ם סוטה פ"ג ה"א, סוטה פ"ג מ"א, ירושלמי סוטה יח ע"ג, מנחות עב: 12 ואחר. ונראה דצ"ל ת"ל אחר ואחר, ועיין ספרי צד כא שלשה דברים מעכבין בסוטה עד שלא נמחקה המגילה ועד שלא קרב הקומץ ועד שלא קבלה עליה את השבועה. ונראה דלא בא אלא לומר דהקטרת הקומץ אינה מעכבת ומעשה יחידי לאו דוקא ונקט לשון זה כמו לקמן פרשה ו לגבי נזיר, ועיין ספרי ובנסמן שם: 13 ואחר. כלומר ע"כ לאו לעכובא אתי דהא נאמרה השקאה ג"כ קודם למנחה. (כו) 15 על כרחה. עיין לעיל פסוק כד וסותר את עצמו דהא לעיל מפיך ליה מן והשקה את האשה דכתיב בתר מחיקת המגילה וכאן מן והשקה את המים דכתיב אחר הקרבת המנחה ונראה דנמשך כאן אחר סוגית הגמרא סוטה

1 נ נמחה | ובאו זכר' עד סה"ד | מן ורבה פ"ט סכ"א | ובאו בה | רבה: ח' | למרים | ט ח' | רבה: מה ת"ל למרים אלא | רבה: שהיו | 2 בה | ט לה | ט ורבה משונים | 3 רבה: וטרת | ט פה | רבה: ותפת | ט כצלי, רבה: נישול | נ כבית | מבית השלחים | רבה ח' | תהא מפהקת | רבה ח' | 4 מן מעטשת | רבה: מתרפקת | איברים בפעם הב' | רבה ח' | 5 ולקח עד סה"ד | רק מן | האשה | ט | נ להלן ידיו תביאנה | נ יד | 6 שנאמר בפעם הא' | ט האמור | את עד סה"ד | מן ורבה פ"ט סכ"ב | 7 נ שהיא מביאה | ט אשם | והניף זכר' והגשה | רק נ | 8 וקמץ עד סה"ד | רק נ ורבה פ"ט סכ"ג וסל"ט | 9 מן המנחה | ט ח' | (כו) 10 והקטיר זכר' ואחר שורה יב | רק נ | ר' שמעון זכר' | מן ורבה פ"ט סל"ז | 13 ומה ת"ל ואחר | רק נ | אלא | רבה: לומר | אם זכר' | ט אם קדמה השקאה כשרה, רבה: שאם קדמה השקאה כשרה ואם קדמה מנחה כשרה. (כו) 14 והשקה זכר' לשוגגת | רק נ. (כח) 16 ואם זכר' לבא | מן ורבה פ"ט סכ"ה | האשה | ט ח' | היא | ט ח' | לבא | ט ח' | ויא זכר' הולד | ט נ ורבה פ"ט סמ"א | 17 טהור הוא | ט ח' | ר"ג זכר' שותה | רק ט | 18 ונורעה זכר' נפקדת | רק ט ורבה פ"ט סכ"ה | ר"א אומר | ט ח' | 19 רבה: בניים בשכרה | שאם זכר' נפקדת | ט ח' | ר' יהודה זכר' שנים שנים | רק ט |

יט: ואינו מן הס"ז: - לשוגגת. ג"ז נראה דאינו מן הס"ז רק לשון הרמב"ם סוטה פ"ג הכ"ד. (כח) 16 לבא. ספרי צד כג: 17 הולד. עיין סוטה כז: 18 שותה. רק בילק' אבל במה"ג מעתיק במקום מאמרו של ר"ג הורשה ונקתה ונורעה ורע בראוי לילד הכתוב מדבר, וכן ברבה פ"ט סמ"א מעתיק הורשה דספרי צד כד ונקתה ונורעה ורע להוציא את אילונית ושאינה ראויה

לשתי שנים יולדת בכל שנה, יולדת אחד תלד שנים שנים. ר' שמעון אומר אין נותנין לעבירה שכר אלא לפי שהיתה אסורה לזרע לשעבר יכול תהא כן לעתיד ת"ל ונזרעה זרע מותרת היא לזרע מעתה:

כט. ואת תורת הקנאות, המקנא יקנא בשילה ובבית העולמים. יכול אף בכמה ת"ל ואת: אשה תחת אישה מה ת"ל אשה בכל הפרשה לרבות אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממורת ונתנה לישראל בת ישראל לממזר ולנתן ולעמוני ולמואבי מצרי ואדומי פצוע דכא וכרות שפכה לכותי ולחלל לרבות כל הפסולות שישתו. ר' אלעזר ברבי שמעון אומר אין משקן את הפסולות:

ל. או איש אשר תעבור עליו, איש או איש לרבות כהן והסרים שיקנו והיה בדין שלא יקנא כהן והלא אומר וכי דין הוא ומה אם שבויה שאינה אסורה איסור שעה לישראל הרי היא אסורה איסור עולם לכהן הדיוט שוטה שהיא אסורה איסור שעה לישראל אינו דין שתהא אסורה איסור עולם לכהן ת"ל איש או איש לרבות כהן והסרים: והעמיד את האשה לפני ה', לרבות אשת כהן ואשת סרים שהן שותות: ועשה לה הכהן, יכול כל האמור כענין ומניין אע"פ שלא עשה לה אלא השביעה והשקה והקטיר קומץ מנחתה דיו ת"ל ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת:

1 ר"ש עד סה"ד רק ט ורבה שם | 2 רבה: שכר לעבירה | ט יהא- (כט) 4 זאת וכי זאת | טנ ורבה פ"ט סכ"ו | המקנא יקנא | ט המקנא וקנא תנווג, נ תורה זו תנווג | 5 אשה עד סה"ד רק טנ | אשה בפעם הג' | ט ח' | 7 נ ולאדומי ולמצרי לפצוע דכא ולכרות שפכה | 8 ט ולרבות | הפסולות בפעם הא' | ט הפסולין. (ל) 9 או וכי שיקנא | נ ורבה פ"ט סכ"ו | עליון רבה: וגר' | איש או איש | נ ח' | והיה וכי והסרים שו' | ג רבה ח' | 13 והעמיד וכי שותות | רק רבה שם | 14 ועשה וכי הזאת | רק נ.

לילד. עיין סוטה כו, תוספות שם ד"ה מעוברת עצמו: 1 שנים- בילקוט, ולשון הרבה פ"ט סכ"ה ר' יהושע אומר א"כ ילכו כל העקרות ויקלקלו בשביל שיפקדו וזו שיטתה הפסידה מה ת"ל ונקתה ונזרעה זרע שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח נקבות יולדת זכרים שחורים יולדת לבנים קצרים יולדת ארוכים יולדת לשתי שנים יולדת בכל שנה יולדת אחד יולדת שנים ע"כ ומאמר זה בתחלתו דומה ללשון הספרי צד כג (רק במקום ר' ישמעאל איתא ברבה ר' יהושע) וסופו ללשון הס"ו בכאן ואפשר כי הרבה הרכיב כאן לשון הספרי והס"ו ואפשר ג"כ כי כל הלשון מן הספרי והספרי שלפניו קטוע בסופו ויש לומר ג"כ כי צריך להגיה בס"ו ע"פ הרבה וצריך להיות ר' יהודה (או ר' יהושע) אומר א"כ ילכו כל העקרות וכי. והילקוט קצר בהעתקתו או דגשמת באשמת הסופרים וע"כ משמע דפליגי ר"א ור"י המה"ג תנא ר' אירא (וצ"ל ר' יהודה) משום ר' אלעזר בן מתאי הרי הוא אומר ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא וכי אין אנו יודעין שאם לא נטמאה האשה שהיא טהורה מה ת"ל וטהורה היא אלא סוף שהמקום פורע לה תחת ניוולה שאם היתה עקרה נפקדת היתה יולדת בצער תלד בריוח היתה יולדת כעורים יולדת נאים שחורים יולדת לבנים קצרים יולדת ארוכים נקבות יולדת זכרים היתה יולדת אחת לשתי שנים תהא יולדת בכל שנה היתה יולדת אחד תלד שנים אומר לו ר' שמעון א"כ ילכו כל הנשים ויקלקלו בשביל שיפקדו אלא לפי שהיתה אסורה לזרע לשעבר יכול תהא כן לעתיד לבא ת"ל ונקתה ונזרעה זרע מותרת היא לזרע מעתה. ונראה דבעל מה"ג נמשך כאן אחר הירוש' סוטה יח ע"ד עד בשביל שיפקדו ומכאן ולהלן הוא לשון הס"ו ואי אפשר לומר דכך היתה הגרסא לפניו בירושלמי מדפריך שם ולית לר"ש ונקתה ונזרעה זרע ומתריץ אית ליה זרע כשר ולא זרע פסול. והברייתא הג"ל מובאה גם כן ברבה פ"ט סמ"א ועיין בתוספתא פ"ב ג ר' יהודה אמר משום ר' אלעזר בן מתאי מה ת"ל ונקתה ונזרעה זרע שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח וכי ולשון זה מסכים עם הס"ו. ועיין עוד ספרי צד כד ד"א ונזרעה מפני שהיתה בכלל וכי. (כט) 4 המקנא. עיין בת"ג ונראה דב' גוסהאות נזרעה בילקוט: — בית העולמים. גם במה"ג ורבה פ"ט סכ"ו, אבל רבה פ"ט סמ"ב: הקנאות תורת העולמים: 5 זאת. עיין ספרי צד טו: — אשה ועיין ספרי צד כד אין לי אלא לשעה וכי וירוש' יח ע"ב תורת הקנאות תורת העולמים: 5 זאת. עיין ספרי צד טו: — אשה צ"ל מה ת"ל אישה אישה: 8 הפסולות. עיין סוטה פ"ד מ"ב, ירוש' יח ע"ד ויט ע"ג. (ל) 9 שיקנא. עיין סוטה פ"ד מ"ה: 13 והסרים. כאן מבורר הטעם אמאי איצטריך לרבות אשת כהן. ובירושלמי יט ע"ד אמרו דאיצטריך למתני דאשת כהן שותה ומוותרת לבעלה להשמיענו דאין אנו חוששין לומר שמא הזכות תלה לה ולמ"ד הזכות תולה וניכרת איצטריך דלא תימא שמא נאנסה ואנוסה אסורה באשת כהן. ובבבלי שם כו. מרכיב שני הטעמים אף על גב דלטעם השני אין אנו צריכין עוד לטעם הראשון דמאי דתריץ ר' הונא שם במתנוונה מבורר ע"פ מאמר ר' המונא בירוש' יט ע"א המתנוונה מותרת לביתה פ' דמייורי במתנוונה ואיצטריך אפילו למ"ד הזכות תולה וניכרת: 14 שותות. לעיל וליף לענין קניי וכאן לענין שתייה ואע"ג דמן הק"ו מכתובתן ועיין ספרי צד יט: 15 הזאת. ומסיים במה"ג מלמד שאין משקן את השוטה אלא בב"ד הגדול, נאמר כאן את כל התורה הזאת ונאמר להלן על פי התורה אשר יורוך מה להלן בב"ד הגדול אף כאן בב"ד הגדול ע"כ ומלתא באפי נפשה היא ע"פ הגמרא סוטה ז: ולשון הרבה פ"ט סכ"ו להפך ועשה לה את כל התורה הזאת כל האמור בפרשה ללמדך שדבר אחד מעכב ונראה דהמה"ג ס"ל דהזאת מעוטה ומלמד דלא כל הדברים מעכבין ועיין ירושל' סוטה יח ע"א אית תניי תניי בין תניין בין שבעות מעכבין אית תניי תניי שבעות מעכבות תניין אינן מעכבין הוון בעי מימר מן דמר בין תניין וכי אית ליה חזקה

לא. ונקח האיש מעון, מגיד שהוא בנשיאות עון עד שלא תשתה האשה ומנין אף האשה תהא בנשיאות עון אמרת והאשה ההיא תשא את עונה. ^ור' יהודה אומר הרי ששתת ונמצאת טמאה אין בעלה חושש שמא נסתרה פעם אחרת ונשמאה ולא היה יודע בה שנאמר ונקח האיש מעון. — ר' חלפתא אומר הרי אשה ששתת מים והיו בידיה וכיות יתלו לה לשעה ומניין שסופן לבדקה אחר זמן אמרת והאשה ההיא תשא את עונה. ר' שמעון אומר חלול השם היה בדבר שאילו לא היו המים בודקין אותה על אתר כיון שהיתה יורדת מן המקדש היתה אמרת לחברותיה אל תמנעו מלחטוא כבר שתיתי ולא פנעו כי המים דומה שאין בהן צורך כלל לכך נאמר והאשה ההיא תשא את עונה מיד:

א-ו. לפה שנאמר קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו יגדל בקדושה אל יעביר בתער ובמספרים אל יתלוש ואל ימרוט ואל יחוף באדמה ואל יתן סמנין בעשה ומנין בלא תעשה אמרת תער לא יעבור על ראשו אין במשמע בלא תעשה אלא התער כשאמר וידבר ה' אל משה לאמר ריבה הכל. אבל אומר אני מה התער שהוא בהעברת שער וכלי <אף אני ארבה את המספרים שהוא בהעברת שער וכלי> מה בין שער למספרים שהתער מכלה והמספרים משיירות דבר אל בני ישראל ריבה התולש והמורט ואמרת אליהם ריבה המספסף באור הא מה שיירתי במצות עשה החופף באדמה והנותן סמנין:

ב. ^ודבר אל בני ישראל, בני ישראל נודרין נזירות אין הגוים נודרין נזירות וכה"א אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריב לה לעולה (ויק' כב יח) לעולה הן נודרין אין נזירות. — בני ישראל נודרין נזירות אין העבדים נודרין נזירות מפני שרבו כופהו ואומר לו לשתות יין והוא שותה לגלח והוא מגלח ליטמא למתים והוא מיטמא. או בני ישראל פרט לגרים אמרת איש לרבות את הגרים: איש או אשה, ר' יוסי הגלילי אומר יכול כשידירנה בעלה מפני שהיה לי בדין מה אם במקום שאינו מיפר נדרי עצמו הרי הוא אוסר עליו נדרים מקום שהוא מיפר נדרי אשתו אינו דין שיאסור עליה נדרים אמרת ואשה כי תדור נדר (כמדבר ל ד) לא כשידירנה בעלה. ר' עקיבא אומר יכול אף הנזירה לא תהא מיטמאה למתים והלא אומר וכי דין הוא

(לא) 1 ונקח וכו' | טנ ורבה שם | ג מלמד | האשה | רבה ב' אבל לאחר שתשתה ונקח האיש מעון | ומנין וכו' עונה | רק טג | 2 תהא | ט ח' | ט האשה | את | ט ח' | ר' יהודה וכו' מעון | רק ג | 4 ר' חלפתא עד סה"ד | רק טג | ג ר' חלפי | 5 מצוות | ג ותלו | לה | ט ח' | ט לבדקן | אמרת | ט שג' | ט האשה | 6 | הוא הדבר שאלולי היו | 7 ט שהיא | ט המקום | 8 כלל | ט ח' | 9 מיד | ג ח' | (ו-א) 10 לפה עד סה"ד | רק טג | ט לפי | גדל פרע | ט ח' | ג יגדיל | 12 ג במשמע אלא התער בל"ת | 13 ט אמרת | לאמר | ג ח' | הכל | ט ח' | 14 ט לכלי | המוטגר | ט ח' | 15 ט ומספרים | 16 ט המשפסף באדמה | הא מה | ט ח' | ט שיירתי | ט מצות- | (ב) 18 דבר וכו' לנזירות | רק ג | 19 יקריב בפעם הב' | במקרא יקריבו | 20 בני וכו' יבא שר' ג בע' הס' | רק טג | ג לנזירות וכן בסמוך | ג עבדים | 21 ט שרבו אומר | למתים | ג ח' | 22 מיטמא | ג ב' ואם לא כפהו נוהג נזירות | ט אמרת איש איש | אשה | ג ב' מגיד שהנשים נוהגין נזירות | 23 כשידירנה ט כשירצה | ט ומה במקום | 24 ט עליה | 25 ג אשה | נדר | ג ח' | 26 ט והלא דין הוא |

תורה מעכב וכו'. (לא) 1 האשה- ספרי צד כד: 4 מעון- עיין ספרי שם: 6 עונה- שם צד כה: 9 מיד- שם צד טו- (ו-א) 16 המספסף- עיין מה שכתב בזה מר"ר ר' ישראל הלוי גר"ו בספרו על המכילתא דרשב"י דף יט הערה ו: 17 סמנין- ומובא גם בסה"מ מצות עשה צ"ב בשם המכילתא, ועיין ספרי צד ל, נזיר פ"ו מ"ג, ירושלמי נה ע"א, בבלי סוטה טז, אבל בירושלמי קדושין גט ע"ד לא קחשיב תער כאשר העיר על זה רש"י במקומו בסוטה- (ב) 19 לנזירות- עיין נזיר פ"ט מ"א ובגמ' שם דף סא ע"א וע"ב ורבה פ"י ס"ז ות"כ אמור פרשה ו' ב' ובספסף אם מן וכן הוא אומר וכו' הוא מן הס"ז: 21 מיטמא- הנוסף במה"ג הוא לשון הרמב"ם נזירות פ"ב הי"ז ולשון המשנה שם ריש פ"ט נשים ועבדים יש להם נזירות וכן בגמרא שם ואמרת אליהם לרבות את העבדים ומשמע דפליגי אבל אפשר לומר ג"כ דאין חלוק רק בלשון מאחר דנותן טעם לדבר מפני שרבו כופהו תדוק מניה אבל אם רבו מרוצה נוהג נזירות- ועיין Brüll: Graetz-Jubelschrift, S. 186 23 בעלה- עיין ספרי צד ר: 26 יכול- בניחותא:

ומה אם במקום שעשה קטנים כנדולים בכהנים לא עשה בהן נשים כאנשים מקום
 שלא עשה קטנים כנדולים בנדורים אינו דין שלא נעשה בהן נשים כאנשים אמרת או
 אשה ונוי על נפש מת לא יבא: איש כי יפליא, כשיפרש: לנדור, פרט למהרהר
 בלב ומנין אתה, מרבה הגומר בלב ת"ל נדר: נדר, נאמר כאן נדר ונאמר להלן
 נדר מה נדר האמור כאן כי יפליא אף נדר האמור להלן כי יפליא ומה נדר האמור
 להלן אל תאחר לשלמו אף נדר האמור כאן אל תאחר לשלמו: נויר להזיר, נדר
 הוא נזירות בתוך נזירות והיה בדין שלא יזיר הואיל והנעשים גורמים להבאת קרבן
 והנזירות גורמת להבאת קרבן מה מצינו בנעשים שאם נולד לו נגע בתוך נגעו אינו גורם
 לו להביא קרבן שני עד שיצא ידי ראשון וכן הנזירות שאם נולדה לו נזירות בתוך
 נזירות אינה גורמת לו שיביא קרבן שני עד שיצא ידי ראשון ובצד השני אתה
 אומר נויר להזיר מויר הוא בנו הקטן כשירצו הקרובים: לה, מניד שהנזירות
 לשם כשהוא דרך קדושה:

ג. מייין ושכר יזיר, נאסר הנזיר בשלש מצוות מלשותת יין ומלגלח ומליטמא
 למתים והותר בשתיים מהן במקום מצוה לגלח תגלחת מצוה ולהיטמא
 למת מצוה יכול יהא מותר בין מצוה והלא דין הוא ומה אם האונן שהוא מותר בין
 הרשות הרי הוא אסור בין מצוה נזיר שהוא אסור בין הרשות אינו דין שיהא אסור
 בין מצוה. לא אם אמרת באונן שהוא אסור באוכל מצוה תאמר בנויר שהוא
 מותר באוכל מצוה הרי בהן יוכיח שהוא מותר באוכל מצוה ואסור בין מצוה וכן
 אל תתמה על הנזיר שאע"פ שהוא מותר באוכל מצוה הרי הוא אסור בין מצוה.
 לא אם אמרת באונן שהוא במיתה תאמר בנויר שהוא במיתה הואיל ואינו במיתה
 יהא מותר בין מצוה אמרת מייין לרבות יין מצוה: מייין ושכר, ר' אלעזר הקפר
 אומר מייין זה יין מווג שכר זה חי או אינו אלא יין זה חי ושכר זה מווג ת"ל ונסכו
 רביעית ההין (במדבר כח ז). חי אתה מנסך ואי אתה מנסך מווג הא אין עליך
 לומר כלשון האחרון אלא כלשון הראשון יין זה מווג שכר זה חי. יכול שאין לי אלא
 יין מנין אפילו חומץ ת"ל חומץ, אי חומץ יכול אף חומץ של תמד ת"ל חומץ יין התיר
 במעורב שאינו בנותן טעם אין לי אלא חומץ יין מנין אף המטיל מים לתוך ענבים
 והבאישו ת"ל משרת ענבים ומנין אף משרת בוסר ת"ל וכל משרת. יכול לא יתן על

3 לא יבא עיין ספרי צד כה ומאי דנוסף במה"ג נראה דאינו
 מן הס"ז ועיין רמב"ם נזירות פ"ב ה"ג וספרי כאן ורבה פ"י
 סימן ז: 4 בלב. פ' בודר דכשיפרש ממעט נדר על תנאי
 כהא דר"ט דאין אחד מהם נזיר, נזיר לבי: ור"ל הערה מג
 מגיה ברבה כי יפליא לנדור כשיפרש פרט למהרהר אבל
 דוחק למחוק תיבת לנדור המקיימת ע"ג ספרים ע"כ
 נראה דמה שאמר בתחלה כשיפרש הוא לבאר פשוטו של
 מקרא כדמרגס ג"כ אונקלוס ארי יפריש ואח"כ מפרש
 והולך מאי בא למעט דאלו לא הוה כתיב אלא לנדור או
 נדר הייתי ממעט אפילו גומר בלב אבל עכשיו דכתיב לנדור
 נדר ממעטינן מהרהר ומרבינן גומר: — הגומר וכי עיין
 ת"כ חובה פרשה ט ה"ב, ספרי צד ר, ירוש' תרומות מב ע"ב,
 נזיר גג ע"ד, בבלי שבויעות כו, חגיגה י, מדרש תנאים כי
 תצא דף קנב ובהערת המו"ל שם: — להלן דברים כג כב
 כי תדור נדר וכי: 6 לשלמו. עיין ת"כ בחוקותי פרשה ג ג,
 ספרי צד כו וצד ר: 7 בתוך וכי. עיין ירוש' נדרים לו
 ע"ג בשם ר' ישמעאל (ורבה פ"י ס"ז), בבלי ג, נדרים פ"ב

1 ט בכהנה (או בכהנת) | 2 ט בניורים | אן | נ | ח' | 3
 וגר' ט ח' | מת | ט ח' | נ תבוא ונ' איש כי יפליא להביא
 את המופלא הסמוך לאיש אע"פ שעדיין לא הביא שתי
 שערות | איש וכי למהרהר בלב | גם ברבה פ"י ס"ז | איש |
 נ ורבה ח' | יפליא | נ ג' לנדור | רבה: כשיפרש | נ לנדור |
 4 ומנין וכי הקרובים שורה יא | רק טג | ומנין | ט ח' |
 נדר בפעם הב' | ט ח' | 6 נזיר | נ נדר | 7 יזיר | נ ג'
 והלא אומר וכי דין הוא | 9 ט כן בניירות | 10 נ הראשון |
 11 נזיר | ט נדר | מויר | ט ניזור | ט קרובים | לה'
 וכי | רק ג: (ג) 13 מייין וכי חי שו' כד | רק נ | 24 יכול
 וכי יאכל בעי' הס' שו' ד | טג | יכול וכי ת"ל חומץ | ט
 ח' | 25 נ או | נ ת"ל חומץ | 27 ענבים | ט ח' | וכל | ט ח'

מ"ג: 9 ראשון. כריתות פ"ב מ"ג ותוספתא שם פ"א ה"ב: 11 הקרובים. עיין ספרי צד כו ונזיר פ"ד מ"ו: 12 קדושה. עיין
 ספרי שם וש"ג. (ג) 15 ביין מצוה. ביין של מ"ש: 20 באונן. צ"ל בכהן: — בניזיר שהוא. צ"ל בניזיר שאינו: 21 מצוה. עיין
 נזיר פ"ו מ"ז, תוספתא פ"ו ה"ז, ספרי כג וש"ג: 24 חי. רק במה"ג ובספק, עיין ספרי צד כו ומאי דנוסף עוד במה"ג ד"א

מוחו ועל מגפתו ולא ירד בתוך הנת ת"ל לא ישתה משום שתיה הוא עובר אינו עובר משום כל אלה. יכול שאינו עובר אלא בשתיה ומנין אף באכילה ת"ל וענבים לא יאכל. לפי שאמרת גפן יין בעונש אין טרוקטי בעונש ומנין אתה אומר טרוקטי באוהרה ת"ל וענבים לא יאכל. ^ואין לי אלא ענבים מנין אפילו בוסר ת"ל לחים ומנין אף יבשים ת"ל ויבשים. יכול אף החוטין והעלים והלולבין ומי נפנים והסמדר ת"ל ⁵ מחרצנים ועד וג יצאו אלו שאינן פרי ולא פסולת פרי אלא בעץ הן חשובין:
 ד. ^ומחרצנים ועד וג, אלו הן המחרצנים ואלו הן הזנים המחרצנים אלו החיצונים והזנים אלו הן הפנימיים דברי ר' יהודה. ר' יוסי אומר שלא תטעה כזוג של בהמה החיצון זוג והפנימי ענכול נמצא המחרצנים הן הפנימיין שזורעין אותן והזנין הן הקליפה החיצונה: מחרצנים, אמרת מיעוט חרצנים שנים ועד זוג זה וג אחד ר' עקיבה היה מרבה ככולן כזית שנאמר מכל אשר יצא מגפן היין החזירן לכלל שהיו בו:
 ה. ^וכל ימי נדר נזרו, ימי נזרו לא יגלה ימי נזרו לא ישתה יין ימי נזרו לא יטמא למתים. מי שאמר הרני נזיר לשתות יין בשבת זו לגלח בשבת זו ליטמא במתים בשבת זו אין זה אלא כנודר כנזיר. ממעט אני כנודר סתם שאם גלח יום שלשים שיעלה לו יכול אף במפרש כן ת"ל ימי נזרו לא יגלה. מי שאמר הרני נזיר ¹⁵ על מנת שאגלח בין נזירות לנזירות הואיל והרשות בידו לגלח יכול תהא רשות בידו לשתות יין ת"ל ימי נזרו לא ישתה יין עד מלאת הימים וגו' מי שאמר הרני מוסף על נזירותי עוד שלשים יום אמי עד מלאת הימים אשר יזיר לה. — מי שניזור בארץ טמאה ובא לו לארץ טהורה יכול יגלה וישלח פרע שני ת"ל קדוש יהיה גדל פרע גדל פרע הוא. ^ומעשה בהלני המלכה שהלך בנה למלחמה ואמרה אם יבא בני מן המלחמה בשלום הרני נזירה שבע שנים ובא בנה מן המלחמה והיתה נזירה שבע שנים ולסוף שבע שנים עלת לארץ ישראל והורה בית הלל שתהא נזירה עוד שבע שנים אחרות ולסוף שבע שנים נטמאת ונמצאת נזירה אחת ועשרים שנה: קדוש יהיה מיכן אמרו סתם נזירות שלשים יום מנין יהיה: גדל פרע, מצות עשה: גדל פרע אין ²⁵ לי אלא מי שיש לו פרע מי שאין לו פרע מנין ת"ל קדוש יהיה כמה שהוא ואין לי אלא מי שיש לו פרע מי שאין לו שער מנין ת"ל שער ראשו מה שהוא:

1 [לא] ג ח' | ט ואינו | 3 ט לפי שזה גפן | אומר
 ג מרבה | 4 וענבים | ג ח' | אין וכי' לה' שו' יח' רק ג' (ה)
 18 מי וכי' הוא שורה כ' טג | ג שגור | 20 גדל פרע
 הוא | ט ח' | מעשה וכי' עשה שורה כ' רק ג | 24 אין
 עד סה"ד | ג ורבה פ"י ס"י | אין וכי' רבה: גדל פרע לומר
 לך שהוא גדל פרע אין וכי' | 25 ת"ל וכי' מנין | רבה
 ח' | 26 רבה: משה.

מיון ושכר זה האומר כאן הוא שכר של תעובות יין הוא לשון הרמב"ם נזירות פ"ה ה"א: 2 כל אלה. ספרי צד כח ופסחים כגו: 3 טרוקטי. עיין גדה פ"ט מ"א: 6 חשובין. בספק, וסוף הרב לרש"י הרמב"ם נזירות פ"ה ה"ב ועיין ספרי צד כח וממעט עליו ולולבין לאפוקי מדעת ר' אליעזר וסמדר לאפוקי מדעת ר' יוסי. עיין ערלה פ"א מ"ו וירוש' נזיר ג' ע"ג ובבלי לה: (ד) 10 החיצונה. גם כאן סיום הבריים בודאי מן הרמב"ם פ"ה ה"ב ועיין ספרי צד כט ובהערה שם: — אמרת. אולי צ"ל איני יודע כמה אמרת: — אחד. בספק, עיין ספרי שם: 11 יצא. צ"ל יעשה: — בו.

בספק, עיין נזיר פ"ו מ"א וירושלמי שם ג' ע"א ובבלי לה: ורבה פ"י ס"ט. (ה) 13 למתים. נראה דדורש כעין שאמרו בספרי צד ל נדרו תלוי בנזירותו וכי' והיינו דמפרש מי שאמר הרני נזיר וכי' ר"ל דאין אגו הולכין אחר לשונו רק אחר מצות התורה ואפילו אם אינו אוסר עצמו רק במין אחד ושבת אחת אסור בכל המינין וכל שלשים יום: 15 יגלה. עיין נזיר פ"ג מ"א ומשמע קצת דקודם ממעט אני נשמט הדרש מהיכי שמעינן אם גלח יום שלשים יצא ועיין ספרי דף ל' ואולי צ"ל ת"ל ימי נזיר נזרו לא יגלה פ' דאולינן ג"כ בתר לשונו ולפ"ז בנזיר סתם מקיימין ביה כל ימי נזרו דאם גלח ביום שלשים יצא ובמפרש אגו מקיימין כל ימי נזרו לענין דאם גלח ביום שלשים לא יצא: 17 ימי נזרו. אינו מעתיק לשון הכתוב רק הענין ופ' דמי שקבל עליו נזירות הרבה ע"כ מגלה בין נזירות לנזירות דאל"כ לא היה אלא נזירות אחת ואעפ"כ אינו רשאי לשתות יין בנתיים דמדי שגלח תלוי נזירות שנייה: — מי שאמר. אולי צ"ל מניין את מרבה: 18 לה'. נראה דר"ל דאף במי שקבל עליו בתוך נזירותו עוד נזירות אחרת הדין כך דמגלה בין נזירות לנזירות ואולי דורש כן מדכתיב יזיר משמע דעתידי להזיר: 20 מעשה. מעשה לסתור, עיין נזיר פ"ג מ"ו: 24 יהיה. רק מה"ג ובספק, עיין ירושלמי ג' ע"ג ובבלי ה' וספרי צד לב: — מצות עשה. ונראה דאינן מן הס"ו רק לשון הרמב"ם נזירות פ"ה ה"א: 26 פרע. צ"ל שער: — שהוא ונראה דצריך להספך

ו. כל ימי הזירו לה' על נפש מת, יאמר מת מה ת"ל נפש להביא את הדם:
 ז. לאביו לא יטמא, יכול לא יטמא על מת מצוה והלא אומר וכי דין הוא הואיל
 והכהנים בלא תעשה מליטמא למתים אם מיטמא הכהן על מת מצוה אף
 הנוזר יטמא על מת מצוה קל וחומר ומה במקום שעשה קטנים כגדולים בכהנים
 הרי הן מיטמאין על מת מצוה מקום שלא עשה קטנים כגדולים כנוזר אינו דין שלא
 יטמא מיטמא הוא על מת מצוה. — יכול יטמא הוא על מת מצוה כרגל ת"ל לאמו לא
 יטמא אבל מטמא הוא על מת מצוה כרגל. יכול יטמא הוא על מת מצוה ברחוקים
 ת"ל לאחיו לא יטמא מיטמא הוא על מת מצוה ברחוקים. יכול יטמא על מת מצוה
 בקרובים כרגל אבל לא יטמא על מת מצוה ברחוקים כרגל ת"ל ולאחותו לא יטמא
 מיטמא הוא על מת מצוה ברחוקים כרגל: לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא
 יטמא להם, פרט לנוגע בשפוד: במורתם ריבה ד"א שיטמא כמת שלם ואת מה
 אני מרבה השדרה והגולגולת וחצי לוג דם וחצי קב עצמות ואבר מן המת ואבר מן
 החי שיש עליהן בשר כראוי: כי נזר אלהיו על ראשו, מגיד שהנוזרות בראש:
 ח. כל ימי נזרו קדוש הוא לה', מפני שנזר דרך פרישות וטהרה נקרא קדוש ולא
 עוד אלא ששקלו הכתוב כנביא שנאמר ואקים מבניכם לנביאים ומכחורכים
 לנוזרים (עמוס ב יא):

ט. וכי ימות מת עליו, לרבות שנפל עליו הבית ועל המת: בפתע פתאום, לרבות
 שמת עליו בפונדקי: וטמא ראש, יכול שאין לי שהנוזר מגלח אלא
 כשהוא נוגע במת שלם ובשדרה ובגולגולת ובחצי לוג דם ובחצי קב עצמות ואבר מן
 החי ואבר מן המת שיש עליהן בשר כראוי כשאמר טמא ריבה אבר מן המת ואבר
 מן החי שאין עליהן בשר כראוי. טמא וטמא ריבה כוית מן המת וכוית מן הנצל ומלא
 תרוד רקב ורוב בנינו ורוב מנינו. נזרו ריבה עצם כשעורה שיטמא במגע ובמשא:
 ונגלח, יכול יגלח את כל שערו אמ' לא אמרתי אלא ראשו ממעט אני בכל
 שערו ולא אמעט בוקנו שהוא בכלל ראשו אמ' וגלח ראשו פרט לזקנו. ונגלח, יכול
 עד שלא טהר אמ' לא אמרתי אלא ביום טהרתו. יכול בין ביום בין כלילה אמ'
 ביום השביעי ביום ולא כלילה:

(1) כל וכו' הדם] טנ | כל וכו' נפש מת] ט ח' (1) 2
 לאביו וכו' מצוה שו' 1] רק ג | 6 יכול וכו' בראש שו' יג
 טנ | יטמא הוא] נ לא יטמא | 7 אבל נ ח' | על מת]
 ט למת | יטמא הוא] נ לא יטמא | 8 מיטמא הוא] ט
 ומטמא | 9 ג ולא | 10 ט ומטמא | לאביו וכו' להם] נ
 לאחותו אינו מיטמא | 11 ט בשפיר | 12 נ השורה | 13 ט
 עליו. (ח) 14 כל עד שה' ד] רק ג. (ט) 17 וכי וכו' ובמשא
 שו' כב] טנ | עליו בפי האי] ט ח' | 18 נ ראשו | ט
 שאין הנוזר | נ מגליח אלא בזמן שנגע | 19 נ ובשורה |
 20 טמא וכו' טמא] נ ח' | 21 מן בפעם הג'] נ ח' | 22
 תרוד] נ חפנים | ורוב בנינו ורוב מנינו] ט ח' | ובמשא] נ
 ג על כל אלו מגליח ומביא קרבן טומאה וסותר את הקודמין |
 23 וגלח וכו' רק ג.

הדרשות וצ"ל לעיל ת"ל שער ראשו מה שהוא וכאן ת"ל
 קדוש יהיה כמה שהוא, ועיין ספרי צד לא ונוזר מו: (1) 1
 הדם. עיין ספרי צד קס ות"כ ריש אמור וחולין עב. (1) 3
 הכהן. ת"כ ריש אמור: 6 מת מצוה. ונראה דצ"ל אינו דין
 שהוא מיטמא על מת מצוה ת"ל לאביו לא יטמא מיטמא
 הוא על מת מצוה ואפשר דיש איוו פירכא לקי' וע"כ צריך
 קרא: — יכול. בניחותא וכן בסמוך: 10 כרגל. עיין ספרי
 צד לב ונוזר מח: 11 בשפוד. פ' פרט לכלים הנוגעים
 במת ועיין בראב"ד ת"כ חובה פרק יב ה"ח שכתב והכי
 איתא בספרי לפנינו שני להם פ' (צ"ל פרט) לנוגע בשפוד
 נוזר פ"ז מ"ג: 13 כראוי. נוזר פ"ז מ"ב: — בראש. פ'
 נוזר שביום טהרתו א"צ לגלח רק ראשו ולפי הירושלמי
 נוזר גז ע"ג היה אפשר לפרש ג"כ לענין דתגלחת מעכבת
 אבל מאחר דסתמא דס"ז לקמן פ' יט אינו סובר כן אפשר
 דמייירי לענין דתגלחת סותרת אבל ברבה פ"י ס"א כי נזר
 אלהיו על ראשו להגיד מה גרם. (ח) 16 לנוזרים. בספק.
 עיין לשון הרמב"ם סוף נוזרות. (ט) 17 עליו. במה"ג קודם
 לזה דרשה אחרת וז"ל וכי ימות מת עליו נפש לא נאמר
 אלא מת אינו מגלח עד שיטמא בטומאות שהן של מת עצמו מת עליו לרבות שנפל וכו' והדרשה הראשונה אינה מן הס"ז עיין
 רמב"ם נוזרות פ"ז ה"א: 18 בפונדקי. ולא ידע שיש שם חולה, ז"ר: 22 ובמשא. עיין נוזר פ"ז מ"ב והא דקתני אבר וכו'
 שאין עליהן בשר כראוי אחיא כר"ל ירוש' נוזר גז ע"ג ובבלי שם גז 24 לזקנו. עיין ספרי צד לה: 26 ולא וכו'. בספרי שם

י. וביום השביעי יביא שתי תורים, היה רבי שמעון בן נחוניא אומר משום רבי שמעון הואיל ונאמרה הבאת קרבן ביחוד ונאמרה הבאת קרבן בצבור מה למד בצבור אם עבר יומו עבר קרבנו יכול מה הבאת קרבן צבור אם עבר יומו עבר קרבנו כך הבאת קרבן ביחוד אם עבר יומו עבר קרבנו אמרת ביום השמיני וביום השמיני ריבה תשיעי ועשירי: ¹⁰ יביא תורים, יכול הרבה אמ' לא אמרתי אלא שתי תורים. יכול יביא תורים ובני יונה אמ' שתי תורים או שני בני יונה. יכול יביא פרידה אחת מזו ופרידה אחת מזו אמ' שתי תורים או שני בני יונה לא מצא תורים ומניין שיביא בני יונה אמ' שתי תורים או שני בני יונה:

יא. ¹⁰ ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה, חטאת כפרה אין בעולה כפרה. יכול שאין בעולה שיורי כפרה ת"ל עשה ועשה: וכפר עליו מאשר חטא על הנפש משום טומאת המתים. ר' שמעון אומר מאשר חטא על הנפש משום שחטא על נפשו: — וקדש את ראשו יחזור ויגדל בקדושה: ביום ההוא ביום שטהר:

יב. והזיר לה' את ימי נורו, יחזיר וישלים ימי נזירותו שהזיר: והביא כבש לא איל: בן שנתו, בן שנה לעצמו לא בן שנה לשנים: לאשם, הרי

זה קנס: ¹⁵ אמר ר' שמעון לא מצינו אשם שיבא לבטל אלא זה בלבד שכן כתיב אחריו והימים הראשונים יפלו: — והימים הראשונים יפלו, מפיל הוא לאחר בדם רביעית לאחר ברובע עצמות על מגע שפוד ועל ימי חלוטו של מצורע. יכול שהוא סותר בכל אלו ת"ל כי טמא נורו טומאה סותרת אין כל אלו סותרים. אמר רבי עקיבא דנתי לפני רבי אליעזר מה אם עצם כשעורה שאינו מטמא את האדם באהל

הנזיר מגלח על מגעו ועל משאו רביעית דם שהיא מטמאה את האדם באהל אינו דין ²⁰ שיהא הנזיר מגלח על מגעה ועל משאה נוף בי ואמר לי אין דנין כנזיר מקל וחומר וכשבאתי אצל רבי יהושע אמרתי לו את הדבר אמר לי רואה אני להקל ולהחמיר אבל מה אעשה שגזרו חכמים חצי לוג: והימים הראשונים יפלו, ר' אליעזר אומר

(י) 1 וביום עד סה"ד טג | וביום וכו' תורים ט ח' | 2 נחונין | 2 ונאמר | ונאמרה הבאת ט והבאת | מה וכו' קרבנו ט ח' | 3 יכול וכו' | ט יכול אף ביחוד וכו' | 4 אמרת וכו' | ג ת"ל ביום השביעי ביום השמיני | 5 יביא עד סה"ד רק ג ורבה פ"י סו"ד | יביא תורים | רבה: אלו אמר תורים | אמ' וכו' | רבה: ת"ל יביא שתי תורים לא אמרתי אלא שתיים | 6 רבה: ת"ל או שני וכו' | 7 רבה: ת"ל לא וכו' | רק ג. (יא) 9 ועשה וכו' נפשו שוי' יב | רק ג | 12 וקדש וכו' שטהר | טג. (יב) 13 והזיר וכו' שהזיר | ט: | את ימי נזרין | ט ח' | והביא וכו' | קנס | טג ורבה פ"י סט"ז | 14 ט ורבה: ולא | בן שנה בפ' הא' | רבה ח' | ט ורבה: ולא | רבה: לשני עולם | 15 אמר עד סה"ד | רק רבה שם | 16 והימים עד סה"ד | טג | ג לאחד וכן בסמוך | 17 ט מגע ספרו | ג חליטתו | 19 מהן ט ח' | 20 ט נזיר | ט שמטמא | 21 בנזיר | ט ח' | 22 ג רואה אני לק"ו שאמרת | 23 ג וגזרו |

מרבח לילה מן יגלחני. (י) 1 וביום השביעי. צריך להיות וביום השמיני: 5 תשיעי ועשירי. עיין ספרי שם: 6 בני יונה. עיין קנים פ"ב ומאי דמוסיף ברבה מכאן אמרו אין מביאין תורים כנגד בני יונה ולא בני יונה כנגד תורים הוא מן הספרי צד לו: 8 אמ' וכו'. רק במה"ג והגרסא אצלי בספק דאם לא מצא תורים פשיטא שיביא בני יונה ואולי צ"ל לא מצא תורים יביא בני יונה ומנין שאם יש לו תורים שיביא בני יונה אמ', ועיין כריתות פ"ו מ"ט. (יא) 12 על נפשו. לשון הרבה פ"י סט"ו משום טומאת המתים דברי ר' ישמעאל ר"א אומר מאשר חטא על נפשו שציער עצמו מן היין והלא דברים ק"ו וכו' וסגנון זה שוה במקצת ללשון המה"ג והספרי צד לו ע"ש וש"ג: — בקדושה. פ' בז"ר שהשערות הראשונים נטמאו ואולי בא התבא להוציא מן הפ' דצריך לקבל עליו נזירות מחדש ולומר הריני נזיר: — שטהר. כ"י יוסי בר יהודה, ועיין ספרי צד ל"ו וש"ג ודלא כסתמא דמתב' נזיר פ"ו מ"ב. (יב) 13 שהזיר. ולא שלשים יום בלבד, ד"ר: 14 לא איל. כנזיר טהור, ד"ר: — לשנים. ת"כ תוריע פ"ג ה"ג: 15 קנס. דלא בא להתירו בקדשים ולא לכפר דחטאת מכפרת עליו: 16 יפלו. פ' שכן כתיב אחריו וכו' דגם הא דטותר אינו אלא קנס וכן האשם כמו דאמר לעיל ולא בא אלא לבטלה ועיין כריתות כו'. והסיום שכן כתיב אחריו וכו' ליתא שם. ועיין ירושלמי נזיר גג ע"ב הפר לה אשמה קרב שאין לך אשם בא על הבטלה כזה ובבלי יט. האשה שגזרה בנזיר ונטמאת ואח"כ הפר לה בעלה מביא חטאת העוף ואינה מביאה עולת העוף ומאמריו של ר' חסדא שם ר' ישמעאל הוא וכו' מתפרש רק בדוחק על הברייתא דבבלי ואולי עקרו אברייתא דירושלמי וצ"ע: — לאחר. אולי צ"ל לאחרונים וכן בסמוך פ' ימי הטומאה דאינם עולים: 18 סותרים. נזיר פ"ו מ"ג וספרי צד לו: 21 בנזיר. נזיר פ"ו מ"ד, ועיין Graetz: Jubelschrift, S. 186

בזמן שיש לו אחרונים הוא סותר את הראשונים לא בזמן שאין לו אחרונים. ר' עקיבא אומר הימים הראשונים יפלו מה שגזרו הראשונים שלשים יום:

ג. וזאת תורת הנזיר, הורה אחת לכל הנזירים שיביא קרבן זומאה יכול אף בכמה ת"ל וזאת ומניין אתה מרבה הנזיר <נזירות עולם ת"ל תורת יכול שאת מרבה הנזיר> נזירות שמשון ת"ל וזאת: כיום מלאה, כיום יביא אותו, לא כלילה: כיום כלאת ימי נזרו ראוי לגלח תגלחת טהרה כיום אחד ושלשים ומניין שאם גלח כיום שלשים יצא ת"ל כיום מלאה ימי נזרו יביא אותו. - יביא, יביאם בעל כרחו מכאן היו בית שמאי אומרים נודרין לנזירות ובית הלל אומרים אין נודרין שמא ינזר לחייו. אמרו להם בית שמאי מפני מה אתם אומרים שלא ילמוד לאכול משל בריות אם אינו נזיר והוא אומר נזיר אני נמצא מונע עצמו מלשתות יין ומליטמא למתים בשביל לאכול סעודה אחת:

ד. והקריב את קרבנו לה', מגיד שהבהמה מקודשת לשם: כבש אחד לא שנים. אמרת אחד שיהא הקדש לשם אחד: בן שנתו, בן שנה לעצמו לא בן שנה לשנים: לעולה, שיהא הקדשו לשם עולה: וכבשה, יכול שתיים אם אחת לא אמרתי אלא אחת. אמרת אחת אין מגלחין שתי נזירות כאחת: בת שנתה,

1 בזמן וכו'. יש לומר דקאי אנטמא לאחר מלאה וכן משמע בירושלמי בב ע"ד דקורא אין לו מהיכן להפיל אם נטמא לאחר מלאה אבל לפי הספרי צד ל"ו וכן לפי הברייתא דבבלי יש משמע דר"א אנטמא כיום מלאה קאי ועיין תוספתא נזיר פ"ב ה"ג כל שנטמא ביום שראוי להביא קרבן יש לו לסתור (ג"א לספור) סותר שלשים יום כל שנטמא ביום שאין ראוי להביא קרבן ואין לו לסתור לא סותר אלא שבעה חוץ מימי טומאתו. ונראה דצריך להיות כל שנטמא ביום שאין ראוי להביא קרבן ויש לו לספור סותר הכל אין לו לספור סותר שלשים ביום שראוי להביא קרבן לא סתר אלא שבעה חוץ מימי טומאתו: 2 שלשים יום. דאם נטמא לאחר מלאה אינו סותר אלא שלשים אבל לא אתברר לי איזו גזירת שלשים דקאמר, ועיין ירושלמי נזיר נא ע"ג ואית דבעי משמעניגיה (ר"ל דסתם נזירות ל') מן הכא [ילק] קונטרס אחרון מהדא] והימים הראשונים יפלו ימים שהותרו שהתירן [ילקוט ימים שהתירו לך] משה ובית דינו ואין פחות משלשים יום ובילקוט שם אין פחות משלשים יום אף ימים שאת מוסיף על השנה אין פחות משלשים ואולי הא דימים שאת מוסיף וכו' שייך לעיל וצ"ל משה ובית דינו ימים שאת מוסיף על השנה אין פחות משלשים ואף נזיר אין פחות משלשים יום פ' ימים דנתנה התורה רשות לב"ד להוסיף על השנה, ודוחק דיותר נראה דשייך למטה אחר כמה הן ימים מלאים וכו' ובפ"מ מפרש דקאי אהא דכתיב (ויקרא יו) ויאמר משה אל אהרן ולא לעזור וכו' ראשיכם

והימים הראשונים יפלו] ט ח' | ר' אליעזר וכו' | ט לעיל קודם אמר ר"ע דנתי וכו' | 1 ט ולא | 2 שגזו הראשונים | 3 נ' לנזירות. (יג) 3 וזאת וכו' כלילה] טג | ט זאת | נ לכל הנזירות | 4 ט הנזיר | המוסגר ט ח' | יכול וכו' | גם ברבה פ"י ס"ז | 5 כיום מלאה] ט ימי נזרו, ונראה דצ"ל ביום מלאה ימי נזרו | יביא אותן] ט ח' | ביום וכו' אותו ש' | רק נ | 7 יביא עד סה"ד] טג | 8 לחייו] נ להיות אוכל משל בריות | 9 נ להיות אוכל | 11 לאכול] ט ח'. (יד) 12 והקריב עד סה"ד] טג ורבה פ"י ס"ח | והקריב] ט והביא | ט ורבה: שבהמה | לשם] רבה נ' כאן בן שנתו בן שנה לעצמו ולא בן שנה לשנים ולא ג' לה לקמן | כבש] רבה ח' | ט ורבה: ולא | 13 אמרת] רבה ח', ט אמר | לשם אחד | ט ורבה: לשם | ט בן שנה בן שנתו בן שנה וכו' | 14 אם אחת] רבה: ת"ל אחת | אמ' | ט אמר | 15 אחת] נ ח' | לא אמרתי אלא אחת] רבה ח', ט לא אמר אלא אחת | אמרת אחת] נ ח', ט אמר אחת | ט מגלח | רבה: שני | ט כאחד | בת שנתה] ט ח' |

אל תפרעו וכו' והתיר אבלות שהוא שלשים יום. ואולי קאי אהא שהיו מגדירין אחר העגל והותרו. סדר אליהו זוטא פ"ד ועיין מס' שמחות פ"ז, מכילתא בא פ"ב, וצ"ע. (יג) 3 הנזירים. ר"ל אחד נזירות מרובה ואחד נזירות מועטת: - טומאה. נראה דצריך להשלים ותנהוג בשילה ובית עולמים: 4 זאת. עיין זבחים קז: 5 זאת. נזיר פ"א מ"ב: 7 אותו. עיין לעיל: - בעל כרחו. נראה דאותו דרש ופ' כר' אברהם אבן עזרא בצווי בעל כרחו, אבל בספרי צד לח פ' ר' ישמעאל יביא את עצמו, וכן יונתן ימטי ית גרמיה: 8 לנזירות. אם תבירו מפציר בו שיאכל וישתה עמו יאמר הריני נזיר ואעפ"כ אינו נזיר ז"ר. ולפ"ז אינו במשך למה שלפניו וגם מה שאחריו אינו מובן אלא הפירוש הוא דיכול לומר הרי עלי לגלח נזיר ובי"ה טוברין דאין ראוי לעשות כן דאיכא למיחש שידור בנזיר רק בשביל שיביאו אחרים הקרבנות בשבילו ויהנה מן השלמים ובי"ש טוברים דאין אדם מסגף עצמו שלשים יום בשביל סעודה אחת ודרשו כן ב"ש משום דס"ל דיביא אותו משמע דגם אחרים יכולים להביא. ועיין ירושלמי פסחים לה ע"ד ונזיר נב ע"א רבי ירמיה בשם ר' יוחנן אדם קובע על חברו קרבן נזיר שלא מדעתו אבל אינו מפרישו אלא מדעתו. ועיין ערכין כא. (יד) 13 שנים. נראה דצ"ל כלקמן יכול שנים אמרת אחד לא אמרתי אלא אחד: - אחד. אע"ג דבמה"ג ורבה חסר נראה דהעקר כג' הילקוט ופ' בור' דבא ללמד שיקדישו לשם הקב"ה וקשה דכבר למד כן מדכתיב לה'. וגם אין לפרש דר"ל לשם המיוחד כמו דאיתא בספרי צד קצא דכל זה נכלל במלת לה' ויש לפרש דר"ל דאין רשאי להביא קרבן חברו על נזרו א"ג קרבן שהפריש לנזירות זו לנזירות אחרת. ועיין תוספתא נזיר פ"ו ה"ז מ' שנוזר שתי נזירות וכו' מנה שתייהן והביא קרבנות שתיהן ככחתה אין בידו אלא אחת הפריש של זו בעצמה ושל זו בעצמה והלך והקריב של זו בזו ושל זו בזו לא יצא. ועיין בירושלמי נב ע"ג אמר ר' אלעזר השלים נזירותו לראשונה מכיון שהביא קרבן לראשונה עלת לו ראשונה שניה (וצ"ל ומונה שניה) ר' יעקב בר אחא וכו' ע"ש דמפרש תוספתא הנ"ל: 14 לשנים. עיין לעיל: 15 כאחת. עיין לעיל הע' יג

בת שנה לעצמה לא בת שנה לשנים: לחטאת, שיהא הקדשה לשם חטאת: ואיל,
 יכול שנים אמי אחד לא אמרתי אלא אחד, אמרת אחד מגלח הוא על זבח אחד
 בן שנה לעצמו לא בן שנה לשנים: לשלמים, שיהא הקדשו לשם שלמים:
 טו, וסל מצות, יכול מצוה שיביא בסל אין לי אלא בסל מנין את מרבה שאר כל
 הכלים ת"ל סל וסל: סלת חלות בלולות בשמן, יכול יתן לחלות
 משיחה ולרקיקים בלילה ת"ל מצות למצה שוו לא שוו לבלילה ולמשיחה: ורקיקי
 מצות משוחים, יכול כדרך המושחין אמרת בשמן כדי קיום שמן כיצד הוא עושה
 טובל אצבעו ונותן אחת על זו ואחת על זו כמין כי: ומנחתם ונסכיהם, אבל
 אומר אני מה האיל שהוא בא בנדר ונדבה שהוא טעון נסכים אף אני ארבה את העולה
 שהיא בא בנדר ונדבה ולמה מיעטתי את החטאת שאינה באה אלא לכפרה:
 יז, ואת האיל יעשה זבח שלמים לה, שיקדים הקדשו לזבחו וביחת תודה
 מעכבת את לחמה וביחת שני כבשי עצרת מעכבת את לחמן אימתי
 בזמן שהזבח בירושלם והלחם בירושלם ולא בזמן שהזבח בירושלם והלחם בבית
 פני, ר' יהודה אומר יעשה זבח שלמים לה: יעשה של שלמים תחלה:
 יח, וגלח הנזיר פתח אהל מועד, יכול אף במדינה אמרת גלח וגלח אף במדינה
 מה בין מגלח פתח אהל מועד למגלח במדינה המגלח פתח אהל מועד משלח
 שערו תחת הדוד והמגלח במדינה אינו משלח את השער תחת הדוד וחכמים אומרים
 אחר זה ואחר שולחין שער תחת הדוד, ר' יהודה אומר מגלח פתח אהל מועד משלח
 שער תחת הדוד והמגלח במדינה בטומאה קוברו במקומו: וגלח הנזיר, ר' שמעון
 השזורי אומר לא הנזירה, - ר' אלעזר בר' שמעון אומר גלח וגלח אף הנזירה, ר' יוחנן
 הסנדלר אומר נזיר אל פתח אהל מועד אין הנזירה פתח אהל מועד > אמרו לו למה
 אמר להם < שלא להרגיל פרחי כהונה לעבירה: > אמרו לו והלא שוטה תוכיח אמר
 להם לא דומה שוטה לנזירה ששוטה לא נודלת ולא כוחלת ולא פוקסת והנזירה מותרת

וספרי צד מא: 2 זבח אחד. נזיר פ"ו מ"ו, ועיין ספרי צד מ
 הערה יג: 3 לשנים. אשגרה דקרא לא כתיב כאן בן שנה
 וכן ברבה ליתא. (טו) 4 שיביא וכו'. עיין ח"ג ואין להכריע.
 6 ולמשיחה. ת"כ נדבה פרשה י ה"ו ועיין מנחות עד: 8 כ"י.
 כראב"י בת"כ שם: 10 לכפרה. עיין ספרי צד לט. (יז) 12
 את לחמה. ברבה פ"י ס"כ גרס כאן על סל המצות שיקדים
 הלחם לזביחת האיל שאין הלחם קדוש אלא בדם הזבח, עיין
 מנחות מה: 14 פגי. עיין מנחות פ"ז מ"ג ובבלי שם עח:
 וירושלמי יומא מג ע"ד: - תחלה. נזיר פ"ו מ"ז וירושלמי
 שם נה ע"ב בשם ריב"ל דדומה לזה דורש תעשה הקדים בו
 מעשה בירושלמי יומא מ ע"ג, ועיין ספרי צד מ הערה יג.
 (יח) 15 יכול. בניהווא: 17 הדוד. כשיטת חכמים בתוספתא
 ה"ד פ"ו וירושלמי שם נה ע"ג ובבלי מה: 18 הדוד. כדעת
 ר' יהודה שם: 19 במקומו. משמע דצ"ל לעיל מגלח פתח
 אהל מועד בטומאה ולפ"ז הכל משלחין חוץ מן הטמא
 במדינה וזה כדעת ר' מאיר וחלוף בשמות האומרים: 20
 הנזירה. עיין נזיר מה:
 1 בת שנה | ט בת שנה | ט ורבה ולא | 2 אמר | ט
 אמר | אחד | נ ח' | אמר וכו' אלא אחד | רבה: ת"ל אחד |
 אמרת | ט אמר | נ והוא על הזבח | אחד | נ ח' | 3 נ בן
 שנתו בן שנה וכו' | ט ורבה: הקדש. (טו) 4 וסל עד סה"ד |
 טג ורבה פ"י ס"ט | רבה: סל | וסל מצות | ט ח' | יכול
 וכו' בסל | נ שיביאם בסל אחד, רבה: מצוה שיביא בסל |
 אלא בסל | נ ורבה: אלא סל | את | ט שאתה | כל | רבה:
 ח' | 5 סלת וכו' בשמן | חלות בלולות ורקיקים משוחים,
 רבה: חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים למה
 צריך לומר מצות ברקיקים | יתן | ט ח', רבה: ליתן | 6
 למצה | נ למצות | ט ורבה ולא | ט ומשיחה | 7 משוחים |
 ט ורבה ג' בשמן | ט בדרך | נ המשוחים | אמרת |
 רבה: ת"ל | 8 אצבעין | ט ח' | ואחת על זו | ט ח' |
 כמין כי רבה ח' | ומנחתם עד סה"ד | רק נ. (יז) 11 ואת
 וכו' לזבחו | טג | ואת האיל יעשה | ט ח' | נ שיקדום |
 נ לזבחתו | זביחת עד סה"ד | רק ט. (יח) 15 וגלח וכו'
 אמר וכו' במדינה | טג ורבה פ"י סכ"א ומן מה בין עד וחכמים רק ט ורבה | וגלח וכו' אמרת | ט ח' | וגלח וכו' מועד | רבה ח' |
 יכול אף במדינה | רבה: אין לי שמגלח אלא במקדש מנין אף במדינה | נ וגלח יגלח, ט וגלח וגלח | 16 ט מגלח | רבה: היה
 משלח את השער | 17 רבה: לא היה משלחו | וחכמים עד סה"ד | רק ט | 19 וגלח וכו' הנזירה | רק נ | 20 ר' אלעזר
 וכו' | טג | גלח וגלח | ט וגלח וגלח | 21 ט ואין | המוסגר ט ח' | 22 נ תרגיל | אמרו וכו' | ט אינו מעתיק רק מראה
 מקום על הגמ' דנזיר מה. שהביא קודם לזה |

בכל אלו. — פתח אהל מועד את ראש נזרו, יכול בזמן שלא נטמא מנין אף בזמן שנטמא ת"ל שער ראש נזרו: תחת זבח השלמים, נטמאו שלמים מנין שיתן תחת זבח אחר ת"ל זבח, נטמא הזבח מנין ת"ל ונתן על האש מכל צד:

יט. ולקח הכהן את הזרוע בשלה, שתהא שלוקה: מן האיל, לרבות את האיל שישלק כולו: ונתן על כפי הנזיר והניף, יכול בישראל היה מניף ת"ל המקריב המקריב יניף (ויקרא ז כט). אי אפשר לומר המקריב יניף שכבר נאמר לך ולבניך (במדבר יח יא) ואי אפשר לומר לך ולבניך שכבר נאמר המקריב יניף. יכול יהו עושין שמיני כהן ת"ל המקריב יניף יכול יהו עושין כשמיני כהן מושיט לכהן ת"ל המקריב יניף. יכול בישראל היה מניף ת"ל לך ולבניך או לך ולבניך אהרן ובניו היה מניף ת"ל המקריב יניף אי אפשר לומר המקריב יניף שכבר נאמר לך ולבניך ואי אפשר לומר לך ולבניך שכבר נאמר המקריב יניף הא מה הרבר מה שלימד בנזיר ומה לימד בנזיר אמרת ונתן על כפי הנזיר והניף הכהן אף במקום שנאמר המקריב יניף כהן מניח ידו תחת ידי ישראל ומניף:

כ. והניף אותם הכהן תנופה, תנופה אחת ולא שתים: לפני ה', שתהא תנופה לפני מן המניף: על חוה התנופה ועל שוק התרומה, אף איל נזיר היה בכלל שלמים יצא מכלל שלמים לטענו בורוע בשילה. יכול שבא לפטרו בחוה ושוק אמי על חוה התנופה ועל שוק התרומה הא ידעת שלא בא לפטרו מן החוה ושוק ולמה בא לטענו זרוע בשילה: ואחר ישתה הנזיר יין אחר כל המעשים הללו ומנין אף לאחר מעשה יחידי ת"ל אחר ואחר משזרק עליו אחר מן הרמים הותר אע"פ שלא נתן על כפיו ולא הניף ולא גלח:

כא. זאת תורת הנזיר, תורה אחת לכל הנזירות שיביא קרבן טהרה ותנהוג בשילה ובבית עולמים, יכול אף בכמה ת"ל זאת: אשר ידור קרבנו, זה האומר הרי עלי נזירות שיביא שלש בהמות ויקום: קרבנו לה' על נזרו, הרי נזרו בקרבן

1 נזרו. ומאי דמוסיף עוד במה"ג ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים לוקח מן הריטב, של זבח השלמים ונתן על השער ואח"כ משליכו תחת דוד השלמים הוא לשון הרמב"ם נזירות פ"ח ה"ב: 3 ת"ל וכו'. עיין ספרי צד מ: — מכל צד. ונראה דדורש כן מדלא כתיב ונתן תחת זבח השלמים על האש. (יט) 4 שלוקה. אולי דורש כן מדלא כתיב מבושלה מבנין הכבד ושלוקה פחות מבושול, ועיין גזיר פ"ו ה"ט: 5 כולו. פ' דמבשל לה והדר מתחך לה, ועיין ספרי צד מ וש"ג: 9 יכול. נראה דצ"ל כג' המה"ג ר' יעקב היה אומר המקריב יניף וכו' והרישא כולה משבושת דלפי הג' שלפניו מה בין ת"ק לר' יעקב אבל קשה לכוון הלשון ואולי צ"ל ונתן על וכו' והניף יכול ישראל היה מניף ת"ל והניף אותם הכהן יכול כהן היה מניף ת"ל ונתן על כפי הנזיר יכול יהו עושין כשמיני כהן מושיט לכהן ת"ל המקריב יניף אי אפשר לומר ישראל היה מניף שכבר נאמר והניף אותם הכהן ואי אפשר לומר לכהן היה מניף שכבר נאמר המקריב יניף הא כיצד כהן מניח ע"י נזיר ומניף ר' יעקב אומר וכו' ופ' כשמניח כהן מושיט לכהן דס"ד דכהן מניח והניף הכהן כהן מניח ידו תחת ידי נזיר ומניף אף במקום שני המקריב יניף כהן מניח וכו'. (ב) 14 שתים. ומאי דנוסף במה"ג בספק אם הוא מן הס"ז, ועיין לענין תנופה אחת ת"כ צו פרק ט"ו ה"ב ומנחות צג: 15 המניף. ועיין ת"כ שם ה"ג וספרי צד מ: 18 בשילה וכו'. עיין ספרי צד מא: 20 גלח. עיין גזיר מוי, רבה פ"י סכ"ג, רמב"ם נזירות פ"ח ה"ה ולשון רש"י בערכין כא, ואמרינן בספרי דבי רב אחר ישתה הנזיר יין אחר מעשה יחידי ולפנינו לא נמצא כן בספרי ואולי כתב כן מפני שמצא כן בבבליא דגמרא נזיר הנ"ל וסבר שהוא מן הספרי. (כא) 22 זאת. ברבה פ"י סכ"ד בשנינו לשון זאת תורת הנזיר וגו' אין לי אלא לשעה לדורות מנין שיהא הדבר נהוג בשילו ובבית עולמים ת"ל תורת יכול אף בכמה תנהוג קרבן נזירות ת"ל זאת. ועיין ספרי צד מא, זבחים ק"ז, תמורה יד, ירושלמי מגילה עב ע"ג:

1 פתח וכו' נזרו בשורה הסמוכה טנ | ג וגלח פתח | ג ומנין | 2 ט ראשו | גזיר | ט ח | תחת עד סח"ד | רק ט. (יט) 4 ולקח וכו' כולו שו' ה | טנ | שלוקה | ט שלמה | 5 ט שילק | 9 יכול וכו' | ג ח | עד כאן וגו' ר' יעקב היה אומר המקריב יניף יכול ישראל היה וכו' | ט אי | 12 אמרת וכו' הכהן | ט ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל והניף | ט אף שב' כאן המקריב וכו' | 13 ט מניח על ידי נזיר. (כ) והניף וכו' שתים | טג ורבה פ"י סכ"ג | שתים | ג ג' הא כיצד מוליד ומביא מעלה ומוריד | לפני וכו' המניף | טג | 15 המניף | ג ג' היכן היה מניף במולח | על וכו' גלח שורה כ | רק ג. (כא) 21 זאת וכו' זאת | טג | טהרה | ט שהרי | ט תנהוג | 22 אשר וכו' ויקום | טג | 23 קרבנו וכו' בשער | טג ורבה פ"י סכ"ד | קרבנו לה' | ט ח | לה'

לומר כדרך שמועלין בקרבן בן מועלין בשער. ר' אלעזר ב"ר שמעון אומר אין מועלין בשער: — מלבד אשר תשיג ידו כפי נדרו, כפי נדרו שלא יפחות או כפי נדרו שלא יוסיף. אמרת מלבד אשר תשיג ידו כפי נדרו שלא יפחות ולא כפי נדרו שלא יוסיף: בן יעשה על תורת נורו, זה הנודר בנוירות כחול הים שבכל שעה שרוצה להקל מראשו יקל. יכול אף האומר הרי עלי נוירות בן אמרת לא אמרתי 5 אלא בן יעשה על תורת נורו:

בג. דבר אל אהרן, יכול הדבר הזה שנאמר לאהרן ששמעו מפי הקב"ה אמרת אלה החקים והמשפטים וגו' (ויקרא כו מו) היא כל המצות הקלות והחמורות הודונות והשגניות הכללים והפרטים הגופים והרקדוקים נאמרו למשה מסיני ומה ת"ל לאהרן אלא כל דבר שהיה הוגין לאהרן היה נתלה באהרן וכל דבר שהיה הוגין 10 לישראל היה נתלה בישראל. והא לפי שהדבור היה הוגין לאהרן לפיכך נתלה באהרן אעפ"כ כולם שמעו את הדבור: ושמו את שמי על בני ישראל, אין לי אלא ישראל גרים ועבדים משוחררין מעיין ת"ל אמור להם מכל מקום: אמור להם יכול יהא מברכין אותן עד שלא יהיה החון אומר ת"ל אמיר להם החון אומר תחלה 15 והן מברכין אחר בן:

כד. ויברכך ה', זו ברכה האמורה בתורה ברוך תהיה מכל העמים (דברים ז יד) ברוך פרי בטנך וגו' (שם כח י) ברוך אתה בבאריך וברוך אתה בצאתיך (שם ג) ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה הרי הן מבורכין מניין אף שמורין ת"ל וישמרך. ר' יצחק אומר אתה אם מבורכין הן שמורין הן ואם שמורין הן מבורכין הן 20 ומה ת"ל וישמרך אלא וישמרך מיצר רע שלא יוציאך מן העולם. ד"א וישמרך ישמרך מן המזיקין המקיפין אותך שנא' יפול מצדך אלף וגו' (תהלים צא ז) הרי הן מבורכין ושמורין אף שכינה תהא ביניהן ת"ל יאר ה' פניו אף שכינה תהא ביניהן. ד"א יאר ה' פניו יגן עליך ממאור השכינה הרי הן מבורכין ושמורין ושכינה 25 ביניהן ומניין אף חנונים בדעת ובכינה ת"ל ויחנך אף חנונים בדעת ובכינה. דבר אחר

נ ח' | הרי נורו ט הרי | 1 נ ורבה כן | ר' אלעזר וכו' בשער רק נ | 2 מלבד וכו' יוסיף שו' ד | טג | מלבד אשר תשיג ידו | ט ח' | ט כפי נורו | כפי נדרו שלא יפחות או | ט יכול כפי נדרו שלא יפחות ולא | 4 כן וכו' נורו שורה ו | טג | נ זה הניזור כפרדי חול הים | שבכל וכו' | נ שהוא מגלח כל שלשים יום | 5 כן | ח' | אמרת | ט ח' | (כג) 7 דבר וכו' בישראל שו' יא | טג | דבר אל אהרן | ט ח' | יכול וכו' הקב"ה | נ הדבור הזה שנאמר לאהרן יכול ששמעו מפי הקדש | 8 וגו' והתורות אשר נתן ר' ביד משה | 10 ט הוגן וכן בסמוך | 11 היה | נ ח' | הא וכו' כן שו' טו | רק נ | (כד) 16 יברכך וכו' ילוה לך בע' הס' שו' כ | רק נ |

2 בשער. עיין קדושין פ"ב מ"ט, עבודה זרה פ"ה מ"ב, תמורה פ"ז מ"ג, ירושלמי לעבודה זרה שם, בבלי לתמורה וקדושין שם: 4 יוסיף. עיין ספרי צד מא: 6 נורו. לפי ג' הילק' אפשר לפרש דרישא מיירי באומר הריני נזיר כחול הים וס"ל כרבי דבבאי גוונא נוירות אריכתא קבל עליו והוה נזיר עולם ובסיפא צ"ל יכול אף האומר הרי עלי נוירות כן וקמ"ל דבבאי גוונא נוירות מופסקות קבל עליו ומגלח אחת לשלשים וזה כדעת רבי נזיר פ"א מ"ד אבל המה"ג נמשך כנראה אחר פסק הרמב"ם נוירות פ"ג ה"ח דפסק כחכמים דאפילו באומר הריני נזיר כחול הים מגלח אחת לשלשים ולפ"ז קשה לפרש מאי דקאמר יכול אף האומר וכו' ואפשר דפ' באומר הרי עלי נוירות לזמן ארוך וקמ"ל דאינו יכול להקל מראשו כמו ברישא וצ"ע: (כג) 7 הקב"ה. צ"ע הא בקרא גופיה כתיב דבר אל אהרן ואולי איזה חסרון בכאן ושואל על שאר דברות שנאמרו לאהרן ולא כתיב בהן דנאמרו למשה לאומרן לאהרן כמו במדבר יח א וכו'. ועיין ריש מכילתא ות"כ וס"ז לקמן יח א ובחסים קטו: בתוספות

ד"ה וקבל: 12 הדבורי. מאחר דשמענו דאף היכא דכתיב אהרן היה הדבור ע"י משה קס"ד דכל היכי דכתיב אהרן למעט הדבור מישראל בא דאל"כ מה בין הדברות שנאמר בהן לאהרן לשאר דברות קמ"ל דכולן נאמרו ע"י משה וכולן נאמרו תחלה לאהרן ואח"כ לישראל. עיין מכילתא דרשב"י דף ו' ות"כ שמיני פרשה ב' ה"א, אחרי פרשה ר' ה"א, ספרי צד סח, וספרי ווטא לקמן ל' ב'. וא"כ לא כתיב לאהרן אלא לפי שהיה הדבר נוגע באהרן, ועיין ספרי צד מב ונו ורבה פ"ד ס"ב: — ושמו וכו'. ראוי להיות בסוף הפרשה ואולי צ"ל כה תברכו וכו', וכן הוא בספרי צד מג ומט וברבה פ"א ס"ד וס"ח וסוטה לח: 13 מקום. סוטה שם לכולהו וכן רבה ס"ד לכולן ובספרי ורבה ס"ח דורש בן מן ואני אברכם: 14 יכול וכו'. ספרי שם ורבה ס"ד סיטה וירושלמי ברכות ט ע"ד וכל היסקא בספק. (כד) 19 אתה אם. משוישב וברבה ס"ה הגרסא והלא אם:

ויחנך יתן ככם דעת שתהו חוננים זה את זה ומרחמים זה את זה כענין שנאמר
 ונתן לך רחמים ורחמך (דברים יג יח). ד"א יברכך בנכסים וישמרך בנסכים ר' נתן אומר יברכך
 בנסכים וישמרך בנזף. ר' יצחק אומר יברכך בנזף וישמרך מיצר רע וכהיא כי ה' יהיה בכם לך ושומר רגלך
 מלכד (משלי נ כו). ד"א וישמרך שלא ישליט עליך אחרים וכהיא יומם השמש לא יכבה וגו' ה' ישמרך
 5 מכל רע וגו' (תהלים קכא ו-ז). ד"א וישמרך ישמור לך ברית אבותיך שני ושומר ה' אלהיך לך את הברית
 וגו' (דברים ג יב). ד"א וישמרך ישמור לך את הקץ שנא' משא דומה אלי קורא משעיר שומר מה מלילה
 וגו' אמר שומר אחא בוקר (ישעיה כא יא-יב). ד"א וישמרך ישמור את נפשך בשעת המיתה שני והיתה
 נפש אדוני צרורה בצרור החיים (שמואל א' כה כט) שומע אני בין צדיקים בין רשעים שנא' ואת נפש
 אויביך יקלענה בתוך כף הקלע (שם). ד"א וישמרך ישמרך בעולם הזה וכהיא רגלי חסידיו ישמור (שם
 ב ט). ד"א וישמרך ישמרך לעתיד לבא שני וקוי ה' יחליפו כח וגו' (ישעיה מ לא):

כה. יאר ה' פניו אליך. יתן לך מאור פנים ור' נתן אומר זה מאור השכינה שנא' קומי אורי כי בא
 אורך (שם ס א) ואומר כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יורח ה' (שם) ואומר
 אלהים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה (תהלים סו ב). ד"א זה מאור התורה וכהיא כי נר מצוה ותורה
 אור (משלי ו כג): ויחנך. יחנך במשאלות לברך וכהיא וחנותי את אשר אחון (שמות לג יט). ד"א ויחנך
 15 יתן לך חן בעיני בריותיו וכהיא ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד ויתן חנו בעיני שר בית הסדר (בראשית
 לג כג) ואומר ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה (אסתר ב טו) ואומר ויתן ה' את הניאל לחסד וגו'
 (דניאל א ט) ואומר ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם (משלי נ ד). ד"א ויחנך ברעת בחכמה ומוסר
 ובינה והשכל. ד"א ויחנך בתלמוד תורה שנא' תתן לראשך לויית חן כי לויית חן הם לראשך (שם ד ט).
 ד"א ויחנך יחנך במתנות חנם שנא' הנה כעני עבדים אל יד אדוניהם עד שיתנו (תהלים קכג ב) ואומר
 חנינו לך קוינו (ישעיה לג ב). ד"א ויחנך אם יש לך יתן לך ואם אין לך ילוה לך:

כו. ישא ה' פניו. יעביר כעסו ממך ויהפוך פניו כלפי אצלך לא דומה אדם שואל
 שלום חברו בתוך פניו כשואל שלומו מן הצדדין אלא ישא ה' פניו אליך
 יופך פניו אצלך: ^{ד"א} ישא ה' פניו אליך בשעה שאתה עומד ומתפלל וכה"א ויאמר
 אליו הנה נשאתי פניך (בראשית יט כא) והלא דברים קל וחומר אם ללוט נשאתי פנים
 25 מפני אברהם אוהבי לך לא אשא פנים מפניך ומפני אבותיך. ר' יוסי בן דוסתאי אומר
 כא"א ישא ה' פניו אליך וכא"א אשר לא ישא פנים (דברים י יז) וכי היאך אפשר לקיים
 שני כתובים הללו אלא ישא ה' פניו בדברים שבינך לבינו אשר לא ישא פנים בדברים
 שבינך לבין חבריך. ר"ע אומר כא"א ונקא וכא"א לא ינקא (שמות לד ז) וכי היאך
 אפשר לקיים שני כתובים הללו אלא ונקא בדברים שבינך לבינו לא ינקא בדברים
 30 שבינך לבין חבריך מיכן היה בן עזאי אומר ונקא לא ינקא מנקה הוא ואינו מנקה מנקה
 לשבים ואינו מנקה למחויקים. ד"א כתוב אחד אומר ישא ה' פניו אליך וכתוב אחד
 אומר אשר לא ישא פנים היאך יתקיימו שני כתובים הללו כשישראל עושין רצונו ישא
 וכשאין ישראל עושין רצונו לא ישא. — היה ר"ש אומר חביב הוא השלום שאלו ברא
 הקב"ה מדה יפה יתר מן השלום נתנה לצדיקים שבשעה שהן נפטרים מן העולם שלש
 35 כיתות של מלאכי שלום מקדימות אותן הראשונה אומרת יבוא שלום השניה אומרת

2 ורחמך. עיין כ"ז בספרי רובה: — ד"א וכו'. מכאן עד
 ישא ה' גם בספרי בשנויים קלים ועל כן נדפס באותיות
 קטנות. (כו) 21 יעביר. הפירוש דיעביר כעסו ממך סותר
 לדרשה שאחריו דמתחלה מפרש פנים מלשון כעס ובתוך
 כדי דבור מפרש פנים כמשמעו. וכן במה"ג וברבה ליתא
 כאן הדרשה דיעביר כעסו ממך ע"כ נראה כי רק ע"י איוה
 טעות המלקט נתערבה כאן הדרשה הראשונה שהיא מן
 הספרי עם דרשת הספרי זוטא: 25 אבותיך. ספרי רובה
 שם ות"י: 31 חבריך. מן ר"י בן דוסתאי עד כאן גם
 בילקוט בשם ס"ו ואינו מביא רק תוכן הענין וז"ל ישא ה'
 פניו בדברים שבינך לבינו אשר לא ישא פנים בדבר שבינך
 ל' לסדר"כ סוף פכ"ו, מדרש משלי פ"י ורובה: — היה וכו'. מכאן עד תשכבון שורה י בע' הס' גם ברבה פ"א ס"ו בשני לשון

(כו) 21 ישא וכו' | טו ורבה | נ פניו אליך יופך, וכן
 רבה: פניו וגו' יתפך | כלפי אצלך | ט אליך | אדם | ט
 ורבה ח' | 22 נ שלומו של חברי | שלומן | ט ורבה ח' |
 נ מן הצד | אלא וכו' אצלך | ט ח' | 23 ד"א וכו' | נ ורבה |
 25 נ בר דסיי | 27 רבה: בדבר וכן בכלן | 28 נ ר' עקביה |
 30 מיכן היה | רבה: ח' | 33 היה וכו' | ט גדול שלום שנתנה
 לצדיקים וכו' | 35 ט מקדימין אותו |

נוחו על משכבותם והשלישית אומרת הולך נכחו (ישעיה נו ב) ואילו לא דיין לצדיקים
 שמתתן בידי כבוד שני והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך (שם נח ח) ולא עוד אלא
 שהן מקלסים לפניהם ואומרים יבוא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכחו. ד"א אתה
 אומר חביב הוא השלום שאלו ברא הקב"ה מדה יפה יתר מן השלום מנעה מן הרשעים
 שבשעה שהן נפטרין מן העולם שלש כיתות שלמלאכי חבלה מקדימות אותן הראשונה
 5 אומרת אין שלום השנייה אומרת אמר ה' לרשעים (שם נו כא) השלישית אומרת
 למעצבה תשכבון (שם נ יא) ואם לא דיין לרשעים שמתתן בידי מחבלים שני ותקרב
 לשחת נפשו וחיתו לממתים (איוב לג כב) יהדפוהו מאור אל חשך ומתבל ינדוהו (שם
 יח יח) יהיו כמוץ לפני רוח ומלאך ה' דוחה (תהלים לה ה) ולא עוד אלא שהן
 מתקנטרין לפניהם ואומרין אין שלום אמר ה' למעצבה תשכבון. ד"א היה ר' שמעון
 10 אומר גדול השלום שלא כמדת בשר ודם מדתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה מדת
 בשר ודם כשהוא הולך למלחמה הוא הולך באוכלוסין ובליונינין וכשהוא הולך לשלום
 אינו הולך אלא יחידי ומדתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה כשהוא הולך לשלום
 הוא הולך בליונינות ובאוכלוסין שנא' אלף אלפין ישמשוניה (דניאל ז י) ואמר עושה
 15 שלום במרומיו היש מספר לגודויו (איוב כה ז) ואומר רכב אלהים רבותים אלפי
 שנאן אדני כם סיני בקדש (תהלים סח יח) וכשהוא הולך למלחמה אינו הולך אלא
 יחידי שנא' פורה דרכתי לבדי ומעמים אין איש אתי ואדרכם וגו' (ישעיה סג ג). וכן
 את מוצא כשפרע מדור המבול לא פרע ממנו אלא יחידי שנא' ואני הנני מביא את
 המבול מים על הארץ לשחת כל בשר אשר בו רוח חיים מתחת השמים כל אשר
 בארץ ינוע (בראשית ו יז). וכן את מוצא כשפרע מדור הפלגה לא פרע ממנו אלא
 20 יחידי שנא' ומשם הפיצם ה' על פני כל הארץ (שם יא ט). וכן את מוצא כשפרע
 מחמשת כרכי סדום לא פרע מהן אלא יחידי שנא' וה' המטיר על סדום ועל עמורה
 גפרית ואש מאת ה' מן השמים (שם יט כד). וכן את מוצא כשפרע מן המצריים לא
 פרע מהן אלא יחידי שני וה' הכה כל בכור (שמות יב כט). וכן את מוצא כשפרע מדור
 האמורי לא פרע מהן אלא יחידי שני הם כמורד בית חורון וה' השליך עליהם אבנים
 25 גדולות (יהושע י יא). וכן את מוצא כשפרע מסנחריב לא פרע ממנו אלא יחידי שנא'
 ויצא מלאך ה' אל מחנה אשור (ישעיה לו לו). ד"א אתה אומר חביב הוא השלום
 שכל מעשים וזכויות שעשה אברהם אבינו לא נתן לו המקום שברו אלא שלום
 שנא' ואתה תבוא אל אבותיך בשלום (בראשית טו טו). וכן אתה מוצא כיעקב אבינו
 30 שלא בקש מן המקום אלא שלום שנא' ושבתו בשלום אל בית אבי (שם כח כא).
 וכן אתה מוצא באהרן שלא נשתבח לפני המקום אלא בשלום שנא' בריתי היתה אתו
 החיים והשלום (מלאכי ב ה). וכן אתה מוצא בפינחס שלא נתן לו המקום שברו אלא

1 ואילו וכו' רבה: ולא דיין וכו' אלא שמקלסים | 2 ט ביד |
 והלך וכו' צדקך | נ רבה ח' | 3 ט ואומר | ד"א וכו' | ט גדול
 השלום שהוא נמנע מן הרשעים | 5 ט מתים | ט מקדימין |
 7 ואם לאו | ט ולא, רבה: לא דיין וכו' | ט ורבה: ביד | 10 נ
 מקנטרין | ט ואומר | 11 ט מדת מלך | 12 ט שהולך | ט
 וכשהולך | 13 ט אז הולך יחידי | ט מדתו | מלך מלכי
 המלכים | ט ח' | 14 נ ואמר | 17 ומעמים וכו' וגו' | נ ח' |
 וכשפרע וכן בכלן | מ מנן | ט ח' | 22 ט מאנשי סדום |
 ומסנחריב | 27 א' אומר | ט ח' | 28 המקום | ט ורבה ח' |
 30 ט ורבה: שבקש מן הקב"ה (רבה: המקום) שלום | 31 ט
 שלא נתברך אלא | 32 רבה: שנתן שכרו | ט הקב"ה שכו' |

10 תשכבון. כתובות קד', פס"ר פ"ב, שוח"ט פ"ל ופקט"ו,
 ילקוט המכירי ישעיה פנ"ז, דברים רבה פ"ה סט"ו, ילקוט
 המכירי נחום פ"ב: — ד"א. מכאן עד אשור שורה כן גם
 ברבה שם. רעיון ספרי צד ק, שוח"ט פ"ה ס"ו, ילקוט
 המכירי תהלים פס"ח סנ"ד, שמ"ר פכ"ט ס"ח, פס"ר פכ"א,
 ילקוט שמואל רמז קס:

שלוש שנה הנני נותן לו את בריתי שלום (במדבר כה יב). וכן אתה מוצא שלא נמשלה התורה אלא בשלוש שנה וכל נתיבותיה שלום (משלי ג יז). >וכן את מוצא שלא נתן הקב"ה שכר תלמוד תורה אלא שלום שנה רב לאוהבי תורתך (תהלים קיט קסה). וכן את מוצא שלא נתן המקום שכר עושי צדקות אלא שלום שנה והיה מעשה הצדקה שלום (ישעיה לב יז). וכן את מוצא שלא נמשלה ירושלם אלא בשלוש שנה יהי שלום בחילך (תהלים קכב ח). <וכן את מוצא שאין הקב"ה עתיד לנחם את ירושלם אלא בשלוש שנה וישב עמי בנוה שלום (ישעיה לב יח). וכן את מוצא שלא כונן הקב"ה את מלכות בית דוד אלא בשלוש שנה למרבה המשרה ולשלום אין קץ (שם ט ו). וכן את מוצא שלא פרע המקום מן עמונים ומואבים אלא שמנע מהן שלום שנה לא תדרוש שלומם (ד. רים כג ז):

כז. ושמו את שמי, שמי המיוחד לי. מגיד שהן מתברכין בשם המיוחד יכול אף בגבולין יהו מתברכין בשם המיוחד ת"ל ושמו את שמי ולהלן הוא אומר לשום שמו שם (שם יב ה) מה להלן מקדש אף כאן מקדש אלא משרבו הפרוצים חזרו להיות מוסרין אותו לצנועים שבכהונה. אמר ר' טרפון מעשה והייתי עומד עם אחי הכהנים בשורה והטיתי אוני כלפי כהן גדול ושמעתי שאמרו בתוך נעימת אחי הכהנים או במקדש מברכין ואין מברכין בגבולין אמרת בכל המקום אשר אוכיר את שמי אבא אליך וברכתוך (שמות כ כד) אף בגבולין אלא שבגבולין אימר שלש ברכות ובמקדש ברכה אחת במקדש אומר השם ככתבו ובמדינה בכינויו בגבולין נושאין ידיהן כנגד כתפותיהן ובמקדש על גבי ראשיהן: ואני אברכם, יכול אם רצו הכהנים לברך את ישראל הרי הן מבורכין ואם לאו אינן מבורכין ת"ל ואני אברכם בין רוצים בין אינם רוצים אני אברכם מן השמים. והכהנים מברכים את ישראל מי מברך את הכהנים ת"ל ואני אברכם הכהנים מברכים את ישראל ואני אברך את אלו: ואת אלו:

א. ויהי ביום כלות משה וימשח את המשכן, אני יודע אם ביום שהתחיל בו או ביום שגמרו כשהנא אימר ויהי ביום כלות משה אינו ביום שהתחיל בו אלא ביום שגמרו: וימשח אותו ויקדש אותו, משה נתקדש בענין כל שבועה שנאמר וישכון כבוד ה' על הר סיני ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענין (שם כד טז). אהרן ובניו נתקדשו בשמן ובדם שנה ויקח משה משמן המשחה ומן הדם אשר על המזבח ויו על אהרן וגו' (ויקרא ח ל). משיחת אהרן כיצד כל שבועת

6 בחילך. עיין ספרי צד מזו ורבה. (כו) 13 לשום. בדברים יב ה נמצא הכתוב לשום את שמו ובמלכים א' ט ג לשון הכתוב לשום שמי, ועיין הגהות הרש"ש לטוטה לח. והכתוב המובא ברבה לשכן את שמי רק בנחמיה א ט, אבל בדברים יב יא הלשון לשכן שמו. ועיין ספרי צד מג: 16 הכהנים ירוש' יומא מ ע"ד ובבלי קדושין עא: 19 ראשיהן. טוטה פ"ז מ"ו, ספרי צד מג, וש"נ: 23 אליו. שם מט. (ז-א) 24 אינו וכו'. חסרון כאן, ואולי צ"ל לפי שהוא אומר זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו אינו יודע וכו'. עיין לקמן: 26 וימשח. מכאן עד את המשכן שורה יא בעמ' הס' ברבה פ"ב סט"ו, והסיום משיחת המשכן עד ומפרקו שו' יג רק במה"ג, ואין לי שום ראייה שהוא מן הס"ז: — בענין כר"י הגלילי ירושלמי יומא לח ע"ב ובבלי שם ד, אדר"ג ריש פ"א,

1 מוצא] ט אומר | 2 המוסגר רק ג | 6 ורבה: הקב"ה מנחם | 7 וכן וכו' קץ] רבה ח' | 8 כונן] ט בנה | 9 ט ורבה: וכן לא נפרע (רבה פרע). (כו) 11 שמי המיוחד לי] ט ורבה ס"ח ח' | 2 מברכין | 12 טג מברכין | 13 לשום וכו'] ט את שמי שם, רבה: לשכן את שמי, במקרא את שמו | ג מה שמו שני להלן במקדש אף שמי המיוחד כאן במקדש | 14 אות] ט ח', רבה: את השם | ג לצנוע] ט שבכהנים | ג שהייתי | 15 בשורה] ג ח' | ט נעימות | 16 ג או יכול | מברכין | ג ג' ברכת כהנים | טג מקום | 17 ג אומרין אותה בשלש | 18 ובמדינה] רבה: בגבולין | בגבולין וכו' ראשיהן] ג ח' | 19 ואני אברכם] ט ח' | הכהנים] ט ח' | 20 בין וכו' השמים] רבה ח' | 21 אינם] ט לא | הכהנים עד סה"ד] רק ג ורבה | 23 אליו] רבה ג' היו ואני אברכם. (ז-א) 24 ויהי וכו' שגמרו שורה כו] רק ג | 29 וגו'] רבה ג' מעלה נטל אהרן יותר

773

ימי המלואים היה משה מושח את אהרן היה מפשיטו ומרחיצו וסך בין עיניו כמין כי וחזור ומלבישו ושמונה בגדים מעכבין זה את זה. משיחת בנוי כיצד כל שבעת ימי המלואים היה משה מושח את בנוי היה מפשיטן ומרחיצן וסך בין עיניהם כמין כי וחזור ומלבישן ובני אהרן מעכבין זה את זה. הלויים נתקדשו בהוייה ובתגלחת בקרבן ובתנופה, בהוייה מניין הוה עליהן מי חטאת (כמדבר ח ז), בתגלחת מניין והעבירו תער 5 על כל בשרם (שם), בקרבן מניין ולקחו פר בן בקר (שם), בתנופה מניין והניף אהרן את הלויים תנופה לפני ה' (שם), ישראל נתקדשו בפרת חטאת שני דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה (שם יט ב), המשכן נתקדש בעמידה ובפירוק ובשמן המשחה, בעמידה מניין ויהי בחדש הראשון הוקם המשכן (שמות מ יז), בפירוק מניין ולא יבואו לראות כבלע את הקדש (כמדבר ד כ), בשמן המשחה מניין ויקח משה משמן המשחה 10 וימשח את המשכן (ויקרא ח י). משיחת המשכן כיצד כל שבעת ימי המלואים היה משה מושח את המשכן, היה מושחו ומעמידו ומפרקו ובשמיני היה מושחו ומעמידו ולא מפרקו, ר' שמעון או' אף בשמיני היה מושחו ומעמידו ומפרקו. — כשהיה משה מושח את המשכן היה מושחו מכחוק ונכנס כשהיה משה מפרקו היה מפרקו מבפנים ויוצא: ב. ויקריבו נשיאי ישראל, הם נשיאי המטות במצרים הן העומדין על הפקודים 15 הם שהיו עומדין על המניין ועל הדגלים:

ג. שש עגלות צב, אין צב אלא קמורות שני בצבים ובפרדים (ישעיה סו כ) ר' שמעון אומר אין צב אלא צמודות שנא' והביאו בניך בחצן (שם מט כב) ר' ישמעאל אומר אין צב אלא מצויירות ר' נחמיה אומר כצבעו של רקיע: עגלה על שני הנשיאים ושור לאחד, מפני מה לא הביאו חציין שוורים וחציין עגלות היה משה מתירא שמא ימות שורו שלאחד מהן שמא תשבר עגלה שלאחד מהן ונמצא אותו השבט אין לו חלק במשכן מניין אתה אומר שבשרו המקום שאין אחד מן השוורים מת ולא אחת מן העגלות נשברת אמרת והיו לעבוד את עבודת אהל מועד: ד. קח מאתם, היה משה מתירא ואומר דומה שמא עברה ממנו רוח הקדש ושרת על הנשיאים אמר לו המקום אלו אני אמרתי להן להקריב לא לך הייתי אומר שתאמר 25 להן אלא הן התנדבו מעצמן והיה משה מסרב לקחת מידם א"ל המקום קח מאתם:

מבניו לפי שהיה כהן גדול שיצק על ראשו משמן המשחה מה שלא עשה לבניו | 1 רבה: משה מפשיט את אהרן את בגדיו ומרחיצו | כמין וכו' את זה | רבה: ח' | 4 הלויים וכו' | רבה: הבבא דישראל קודם הבבא דהלויים | 5 בהוייה מניין וכו' קרבן | רבה ח' | 6 מניין | רבה ג' שנאמר וכן בסמוך | 7 ג' בפר | 8 ובשמן המשחה | רבה: ובמשיחה | רבה: מנין שני' להקים את המשכן | 10 רבה: שני' וימשה וכו' | במקרא: את שמן | 13 כשהיה וכו' | רק טנן. (ב) 15 ויקריבו וכו' | במקרא: ישראל ראשי בית אבותם. (ג) 17 שש וכו' | רקיע | טנן | במקרא: ובצבים | 19 עגלה וכו' | טנן ורבה פי"ב סי"ז | 20 ט אחד | לאחד | ג' מלמד ששני נשיאים הביאו עגלה אחת וכל שבט ושבט הביא פר | היה וכו' | רבה: מפני שהיו יראים | 21 מתירא | ג' ואומר אוי לי | שמא תשבר וכו' מהן | ג' ח' | 22 מנין עד שה"ד | רק טנן | 23 ט עבודת המשכן | מועד | ג' ויקריבו אותם לפני המשכן מלמד שעשאוהו דמים ומסרום לצבור. 24 קח וכו' | טנן ורבה פי"ב סי"ח | קח מאתם | ט ח' | ואומר דומה | ט ח', רבה: אומר תאמר | ג' שעברת | ט א"ל לאלו אמרתי להקריב, רבה: אמר לו הקב"ה משה אלו להם הייתי אומר | 26 אלא | ט ח' | מעצמן | ג' שני' קח מאתם

וסד"ע פ"ו: 1 כ"י עיין הוריות יב: 2 מעכבין. תוספתא מנחות פ"ו ר': 7 בפרת חטאת. נראה דזו דעת איזה יחיד ולפי המורגל בפי חז"ל נתקדשו במילה וטבילה והרצאת דם ברית כריתות ט, ירושלמי פסחים לו ע"ב, ריש אדר"ג ג"א ונ"ב: 13 ר' שמעון וכו'. במקורים אחרים בעל הדעה הזאת הוא ר' יוסי בר יהודה. ועיין ספרי צד מט וש"ג. (ב) 16 הדגלים. עיין ספרי צד ג, רבה פי"ב סי"ז. (ג) 17 שש וכו'. עד שה"ד במה"ג וילקוט, וברבה פי"ב סי"ז מביא דרשות הספרי וסי"ז בערבוביא: 18 בחצן. ומתרגמינן בצייבייא. 19 כצבעו. דרש צב כמו צבע, עיין מ"כ ורד"ל לרבה ועיין ספרי צד ג, פסדר"כ דף ח, שיר השירים רבה פ"ו ס"י, ירושלמי שבת ב ע"ד ות"י: 20 לאחד. מה דנוסף במה"ג כאן נראה שהוא מן הפסדר"כ דף ט עיין לקמן, ועיין ספרי צד ג ורבה פי"ב סי"ז: — היה וכו'. ג' הרבה נראה יותר אבל לפ"ז צריך להגיה ג"כ לקמן שבשרן במקום שבשרו: 23 אהל מועד. מה דנוסף במה"ג נראה דלקוח מן פסדר"כ לעיל ושם הוא

ז. ^ואת שתי העגלות וגו', ומה היתה עבודתם באהל מועד אמ' ונשאו את יריעות המשכן וגו' (במדבר ד כה) ואת ארבעת העגלות וגו' ומה היתה עבודתם באהל מועד אמ' ופקדת משמרת בני מררי קרשי המשכן וגו' (שם ג לו):

יא. ^וויאמר ה' אל משה, חמשה עשר פעם נדבר עם משה ביום אחד ואיזה זה יום הוקם המשכן, ואלו הן אדם כי יקריב מכם קרבן, צו את אהרן, קח לך עגל, יין ושכר אל תשת, איש איש מבית ישראל אשר ישחט, כמעשה ארץ מצרים, קדושים תהיו, אמור אל הכהנים, וישלחו מן המחנה, כה תכרכו, קח מאתם, נשיא אחד ליום, בהעלותך, קח את הלויים, ויקחו אליך פרה אדומה: — ויאמר ה' אל משה נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום, אמר להם משה לכולכם נאמר לי שתקריבו אבל לא נאמר לי מי מכם יקריב ראשון, נתנו עיניהם בנחשון אמרו זה קדש שמו של הקב"ה על הים והוא ראוי להוריד השכינה והוא מכם יקריב ראשון לכך נאמר המקריב ביום הראשון נחשון בכלם כתיב קרבנו ובו כת' וקרבתו בכלם כת' עתדים חסר ובו כת' עתודים:

יג. קערת כסף, מה ת"ל אחת מורק כסף מה ת"ל אחד אלא מלמד שהן מקדשין את הנופל לתוכן ונפסלין בטומאה ובלינה ובמחוסרי כפרה וכה"א קערתו וקפותיו וקשותיו ומנקותיו אשר יסך בהן (שמות כה כט) וכי בהן היו מנסכין והלא כבר נאמר ואת קשות הנסך (במדבר ד ז) ומה אני מקיים אשר יסך בהן אלא מלמד שהן מקדשין את הנופל לתוכן ונפסלין בטומאה ובלינה ובמחוסרי כפרה:

יד. ^וזה קרבן נחשון, מניין אתה אומר שכולן נתגדבו מעצמן והיה קרבן כולן שווה ת"ל זה קרבן נחשון זה קרבן נתנאל זה קרבן אליאב זה קרבן אליצור. — באותו היום ראתה אלישבע בת עמינדב ארבע שמחות ואכל אהר, ראתה יבמה מלך אחיה נשיא בעלה כהן גדול שני בניה סגני כהונה ואכל אחד על שני בניה, על אותו היום הוא אומר צפון ובואי תימן הפיחי גני יולו בשמיו באתי לגני אחותי כלה (שיר השירים ד טז, ה א):

יח. ^וביום השני הקריב נתנאל בן צוער למה כתיב ביששכר הקריב לפי שהקריב שני למלך מפני שהוא בן תורה והוא שנתן עצה לשבטים שיביאו עגלות וכה"א ישיב ושמרון (דה"א ז א) והלא שמו יוב ושמרון ולמה נקרא שמו

דבור אחד עם המובא לעיל. ועיין רבה פ"ב ס"ח, שהש"ר פ"ו ס"י, תוספתא שקלים פ"ב ז, ירושלמי שם מו ע"ד, בבלי ר"ה ז, יומא לה, ב"מ ק"ח, ספרי צד קנא. (יא) 8 אדומה. בספק, ועיין לקמן פרשה ט א וגטין ס. ח' פרשיות וכו' וקצת מן המניין שם נשנו גם כאן: 11 לכך וכו'. עיין רבה פ"ב סכ"א, ספרי צד נב, מכילתא מס' דויהו בשלה פ"ה פס"ר דף כח, מ"א דף פט: 12 וקרבוני עיין ג' מה"ג ופסדר"כ דף ז: — חסרי עיין רבה פ"ג ס"י ועוד דרשות אחרות במדרש תרשא הוצאת עפשטיין דף כה. (יג) 13 קערת וכו'. כל הפסקא הועתקה בילקוט שלא במקומה אחר רמז תשי"ז והצגתיה כאן לפי סדר הכתובים וע"פ מה"ג: 14 כפרה. עיין ספרי צד נג וחגיגה פ"ג מ"ב וירושלמי ובבלי שם, ת"כ צו פרשה א יא, בבלי פסחים יט, זבחים צח, מעילה ט: 15 מנסכין. פ' וכי היו מניחין הלחם בסניפין והלא היו מניחים אותו בקנים דס"ל מנקיות הן הסניפין וקשות היינו הקנים, ז"ר. וא"כ רק בסוך ממש קאמר עיין תוספתא זבחים פ"א הי"ב. (יז) 19 אליצור. עיין לקמן: 21 בניה. עיין זבחים קב. ושם ה' שמחות וכן שהש"ר פ"ג ס"י וסדע"ר פ"ו וי"א שם ז: 22 כלה. עיין סדע"ר שם שהש"ר פ"ד ס"ל, ב"ר פכ"א ס"ה ופלי"ד ס"ט, ויק"ר פ"ט ס"ו, פס"ר פ"ה, תנח"י כאן ס"ב, ירושלמי מגילה עב ע"ג,

מאתם היה הדבר, רבה ג' הא הסכימה דעתם לדעת העליונה והיה וכו' רבה ח'. (ז) 1 את וכו' אדומה שורה ח' רק ג. (יא) 8 ויאמר וכו' טז ורבה פ"ב סכ"א | ויאמר וכו' משה] ג ח' | 9 ט נשיא אחד ליום] ט ח' | ט אמר הקב"ה שתקריבו | רבה: משה לגשיאים לכולכם א"ל הקב"ה שתקריבו | 10 אמרו] ג ורבה ח' | וה' ג הוא | על הים] ט ח' | 11 מכס] ט ח' | לכך וכו' נחשון] ט ח' | 12 בכלם עד סה"ד] רק טז | וקרבוני] ג ג' כנגד שם מצות האמורות במלך וכן בכולן | חסר] ג ח' | ג עתדים לענין שאמרנו. (יג) 13 קערת עד סה"ד] טז ורבה פ"ד ס"ד | מה וכו' כסף] ט ח' | ט מורק אחד | 14 ובמחוסרי כפרה] רבה ח' וכן בסמוך, ט ובמחוסר כפורים | ט וכה"א מנקותיו וכו' | 15 היו] ט ח' | 16 ט את | ומה וכו' בהן] ט ח' | 17 ונפסלין וכו'] ט ח'. (יז) 18 זה וכו' אליצור] רק ג | 20 באותו וכו' בניה] טז | 21 בניה בפעם הא' | ט בניו | ג שני סגני | על וכו'] טז ורבה פ"ג ס"ב | 22 הפיחי וכו' בשמיו] ט ח'. (יח) 24 ביום עד סה"ד] רק ג.

5
10
15
20
25

ישיב שהשיב עצה לשבטים לעשות ענלות לפי כך נאמר בו הקריב כאלו הוא לבדו שהקריב ואינו טפלה לאחרים:

פד. ואת חנוכת המזבח ביום המשח אותו, אין ידוע אם ביום שנמרו או ביום שהחל להעמידו כשהוא אומר ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן הא כבר כילוי אמר וכשהוא אומר אחרי המשח אותו עדיין הדבר חלוק הא ידעת שאינו 5 אומר כן ואת חנוכת המזבח ביום המשח אותו לא ביום שנמרו אלא ביום שהחל להעמידו: ביום המשח אותו, יכול שהוא נמשח מעתה אמ' ואת עוד אינו נמשח מעתה אדיין אני אומר לא ימשה לימות המשיח אבל ימשה לעתיד לבא אמרת ואת חנוכת המזבח אחרי וגו' עוד אינו נמשח לעתיד לבא וכה"א ואת משחת אהרן ומשחת בניו (ויקרא ז לה) יכול שהן נמשחין מעתה אמרת ואת אינן נמשחין מעתה עדיין אני אומר 10 לא ימשחו לימות המשיח אבל ימשחו לעתיד לבא אמרת ואת אינן נמשחין לעתיד לבא ומה אני מקיים אלה שני בני הוצהר העומדין על ארון כל הארץ (וכריה ד יד) זה אהרן ודוד זה מבקש כהונתו וזה מבקש מלכותו: מאת נשיאי ישראל, מה ת"ל מאת נשיאי ישראל אלא מלמד שנתנדבו מעצמן על ארון כל הארץ (וכריה ד יד) זה אהרן ומשקלן, ר' שמעון אומר מה ת"ל מאת נשיאי ישראל אלא מלמד שנתנדבו מעצמן והיה 15 קרבן כולן שוה ולא הקריב אחד מהן יותר על חברו שאלו הקריב אחד מהן יותר על חברו לא היה קרבן אחד מהן רוחה את השבת. א"ל המקום אתם חלקתם כבוד אחד לחברו ואני חולק לכם כבוד שני ויאמר ה' אל משה נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום: פה. ^ושלשים ומאה הקערה האחת כסף כל כסף הכלים אלפים וארבע מאות וכי אין ידוע שאלפים וארבע מאות בשקל הקדש יכול בזמן שהוא שוקלן 20 כולן כאחת היו יתירים ובזמן שהוא שוקלן אחת אחת היו חסרים אמ' כל כסף הכלים אלפים וארבע מאות בשקל הקדש בין שוקלן כולן כאחת בין שוקלן אחד אחד: — כל כסף הכלים אלפים וארבע מאות בשקל הקדש, אין לי אלא מדת הכלים שיהיו שווין מדת בהמה גסה מניין אם שחורות שחורות אם לבנות לבנות אמרת כל הבקר לעולה שנים עשר פרים אין לי אלא מדת בהמה גסה מדת בהמה דקה מניין 25 ת"ל אילים ששים עתודים ששים ככשים בני שנה ששים:

(פד) 3 ואת וכי להעמידו ש' ז' רק טג | ביום המשח אותו | ט ח' | ט שנמרו | 4 להקים את המשכן | ט ח' | ט הרי כילוי | 5 | ט כשהוא | אחרי | ט ביום | חלוק | ט תלוי | 6 | נ כאן | ביום המשח אותו | ט ח' | ט שנמרו | 7 | ט להעמיד | ביום וכי | טג ורבה פי"ד סי"ג | ביום המשח אותו | ט ח' רבה ואת חנוכת המזבח | ט אמר, רבה: ת"ל | זאת | טג ח' | 8 | אדיין | רבה ח', ט אבל | רבה: אומר אני | רבה: אמר | 9 | זאת וכי וגו' | רק רבה | 10 | יכול | ט ח' | רבה: ת"ל וכן בסמוך | אמרת וכי מעתה | נ ח' | 11 | ט ת"ל | 12 | העומדים וכי הארץ | רק נ | 13 | מאת וכי ישראל | ט ח' | 14 | ט שהתנדבו | 15 | ט ר' ישמעאל | אלא | רבה ח' | והיה קרבן | ט ח' | 17 | קרבן | ט ח' | נ קרבנו דוחה | 18 | שני | ט ח' | שני וכי | רבה: שתקריבו ביום שבת שלי שלא יהא הפסק בקרבנכם | ויאמר וכי משח | נ ח' | נשיא אחד ליום בפעם הב' | ט ח' | (פה) 19 | שלשים וכי אחד שר' כב | רק נ ורבה פי"ד סי"ד | כל וכי מאות | נ וגו' | 20 | רבה: מאות הן למה צריך הכותב לומר משקלן בכלל לומר יכול וכי | 23 | כל וכי | טג | כל וכי הקדש | ט ח' | ט אלא-כסף שהיו שרוץ בקמה וכי | 25 | שנים עשר פרים | ט ח' | 26 | אילים ששים

זבחים קטו- (יח) 2 לאחרים- עיין ספרי צד נד, פסדר"כ (הוצאת בובער) דף ט, תנחומא (הוצאת בובער) דף יח, שהש"ר פ"ו ס"י, ילקוט רמז תשיג, (פד) 6 לא- נראה דצ"ל אלא ביום שגמרו לא ביום שהחל להעמידו וה"ק דמן ביום המשח אותו לא שמענו אי ר"ל ביום שהחל להעמידו או ביום שגמרו ועל ידי הכתוב דאחרי המשח אותו עדיין אין אין הזמן מצומצם דלא נדע אי אחרי היינו מיד בסמוך או אחרי מופלג הא עדי שיאמרו שלשה כתובים ואם לאו לא שמענו, ועיין ספרי צד נד: 8 אמרת וכי, כאן היה אפשר לפרש דדרש זאת בפסוק פד ופח אבל לקמן בפסוק דזאת משחת אהרן וכי משמע דמכתוב אחד דורש תרוייהו: 11 אינן וכי, עיין ספרי צד ג, ת"כ צו פרק יח א, מכילתא דמלואים צו ט, ירושלמי שקלים מט ע"ג והוריות מז ע"ג, בבלי הוריות יא, כריתות ה, ויקרא רבה פ"י ס"ח, אדר"ג נ"א פ"א: 13 מלכותי- אדר"ג נ"א פל"ד, איכה רבה פ"א סב"א: 18 ליום- עיין ספרי צד נג, מועד קטן ט, תנחומא ס"כ- (פה) 23 אחד- עיין ספרי צד נד.

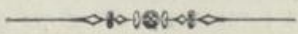
פח. ואת חנוכת המזבח אחרי המשח אותו, זה הוא שאמרנו ביום המשח אותו למעלה:

פט. וכבא משה אל אהל מועד, כתוב אחד אומר וכבא משה אל אהל מועד
 וכתוב אחד אומר ולא יכול משה לבא אל אהל מועד כיצד נתקיימו שני
 כתובים הללו אלא בזמן ששכינה מנעת לארץ מהוא אומר ולא יכול משה מפני שנתנה
 רשות למחבלים לחבל בזמן ששכינה מסתלקת מן הארץ מהוא אומר וכבא משה אל
 אהל מועד לדבר אתו כיון שהיה נכנס היה מדבר עמו. שלש מדות היה בו ביד משה
 מה שלא היה ביד כלעם משה היה מדבר עמו עומד שנאמר ואתה פה עמוד עמדי
 (דברים ה כח) >ועם כלעם לא היה מדבר עמו אלא נופל שנא' נופל וגלוי עינים
 (במדבר כד ד) > משה היה מדבר עמו פה אל פה שנא' פה אל פה אדבר בו (שם
 יב ח) > ובכלעם כתיב נאם שומע אמרי אל (שם כד ד) שלא היה מדבר עמו פה אל
 פה > משה היה מדבר עמו פנים אל פנים שנאמר ודבר ה' אל משה פנים אל פנים
 (שמות לג יא) > ועם כלעם לא היה מדבר כי כמשלים כמד"ת וישא משלו ויאמר וגו'
 (במדבר כד טו). שלש מדות היו ביד כלעם מה שלא היו ביד משה, משה לא היה
 יודע מי מדבר עמו כלעם היה יודע מי מדבר עמו שנא' נאם שומע אמרי אל אשר
 מחזה שדי יחזה (שם טו) משה לא היה יודע אימתי הקב"ה מדבר עמו > וכלעם היה
 יודע מה הקב"ה עתיד לדבר עמו שני ויודע דעת עליון (שם). משלו משל לטבתו של
 מלך שהוא יודע מה המלך מקריב על שולחנו > ויודע כמה הוצאות יוצאות למלך על
 שולחנו > כך היה כלעם יודע מה הקב"ה עתיד לדבר עמו כלעם היה מדבר עמו
 בכל שעה שירצה שנא' נופל וגלוי עינים (שם) > היה משתטח על פניו ומיד היה גלוי
 עינים על מה ששואל ומשה לא היה מדבר עמו בכל שעה שירצה > ר' שמעון אומר
 אף משה היה מדבר עמו בכל שעה שירצה שני וכבא משה אל אהל מועד כיון שהיה
 רוצה היה נכנס והוא מדבר עמו. ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר שומעני כאלו
 לא ירדה שכינה לארץ מעולם שנאמר מן השמים השמיעך את קולו ליסרך (דברים
 ד לד) אתם ראתם כי מן השמים דברתי עמכם (שמות ד כב) ומה אני מקיים וכבא
 משה אל אהל מועד אלא כמין סילון של אש היה יורד מן השמים לבין שני הכרובים
 ומדבר עמו משום שנא' מבין שני הכרובים וידבר אליו:

(פט) 7 עמו. עיין ברייתא דר' ישמעאל פיסקא ח ורבה
 פ"ד ס"ט: — שלש וכו'. מכאן עד ר' אליעזר וכו' מעתיק
 בילקוט שלא במקומו ברמז תשי"ד כאשר כבר העיר על
 זה ב"ר על כן הצגתי כל הפיסקא כאן על מכונה: 23 עמו
 עיין ספרי סוף וזאת הברכה, מדרש תנאים צד רכז, אליהו
 רבה (הוצאת פרידמאן) פכ"ו ואלהו זוטא פ"י: 27 הכרובים.
 מכילתא יתרו מס' דבחדש פ"ד ופ"ט, ברייתא דר' ישמעאל
 פ"ס ז, רבה פ"ד סכ"ב.

ט ח'. (פח) 1 זאת וכו' רק ג. (פט) 3 ובבא וכו' עמו שר' ז'
 טג | ובבא וכו' מועד בפ' הא' ט ח' | אל אהל מועד |
 ט ח' | 4 לבא וכו' מועד ט ח' | ג היאך אפשר לקיים שני |
 5 לארץ | ג לחוץ | מהוא ט ח' וכן בסמוך | ט אמר |
 ט מפני המחבלים שניתנה רשות לחבל | 6 אל וכו' אתו ט
 ח' | 7 שלש וכו' שירצה שורה כא | ג ח' | בן רבה ח' |
 8 עמו ט ח' | 9 המוסגר ט ח' | 11 המוסגר ט ח' | 12
 אל פנים ט ג' בלעם היה מדבר עמו נופל שני נופל וגלוי

עינים | 13 המוסגר ט ח' | 16 ט בלעם | 17 מהן רבה: אימתי | רבה: הקב"ה מדבר | 18 המוסגר ט ח' | 20 ט שני
 מחזה שדי יחזה | המוסגר ט ח' | 22 רבה: מועד לדבר אתו מיד וישמע את הקול מדבר אליו | 23 כאלו ג ח' | 24 שנאמר
 ט ח' | ליסרך אתם ראתם ט ח' | 25 ג משמי השמים | 27 משום ט ח'.

בהעלותך

ח-ב. בהעלותך את הנרות, אין ידוע אם בהעלותך להעלותם או בהעלותך לסדרם כשהוא אומר יאירו שבעת הנרות להעלותם אבל לא לסדרם יכול שהיה מעלה כולה כאחת אמרת להעלות נר תמיד (שמות כו כ) אחד אחד יכול אהרן לא היה מעלה כולה כאחת אבל בניו יהוא מעלים כולה כאחת ת"ל יאירו שבעת הנרות יערוך אותו אהרן ובניו (שם כא) אחד אחד ומנין שיהו חזורין חלילה כמין עטרה ת"ל יאירו שבעת הנרות ומנין שיהיו כל הנרות מוסטרין כנגד נר האמצעי ת"ל אל מול פני המנורה וכה"א והוא יושב ממולי (במדבר כב ה). ⁵ אמר ר' שמעון כשהלכתי לדומי וראיתי שם את המנורה היו כל הנרות מוסטרין כנגד נר האמצעי:

ג. ויעש כן אהרן, עשה מה שנתפקד לא פחת ולא הוסיף:

ד. וזה מעשה המנורה, מנין שהמנורה מן המשוך אמרת מקשה תעשה המנורה (שמות כה לא) אין לי אלא מעשה המנורה מנין לרבות קנים ופרחים ת"ל תעשה. יכול אף הצבתים והמחתות ת"ל היא, אי אפשר לומר היא שכבר נאמר תעשה ואי אפשר לומר תעשה שכבר נאמר היא אחר שריבה הכתוב מיעט הרי הן מוקשים למנורה מה מנורה משמשת ואינה וזה אף אני ארבה את כל הכלים שהן משמשין ואינן זוין יצאו הצבתים והמחתות שהן נכנסין ויוצאין ומנין שהמנורה מן הככר אמרת ככר זהב טהור יעשה אותה (שם לט) מנין לרבות קנים ופרחים תלמוד לומר יעשה אותה. יכול אף הצבתין והמחתות ת"ל אותה אי אפשר לומר אותה שכבר נאמר יעשה ואי אפשר לומר יעשה שכבר נאמר אותה הא כיצד אחר שריבה הכתוב מיעט הרי הן מוקשין

(ח-ב) 3 יכול. עיין ת"כ אמור פרשה ג' י' יכול לא
 היה כהן אחד נכנס בשבעה נרות אבל יהיו שבעה כהנים
 וכו' וראב"ד ור"ש שם מביאים הס"ז דכאן וגרסתם ת"ל
 יערך אותו אהרן ובניו מבלעדי המלות יאירו שבעת הנרות
 הנראים כמיותרים: 5 עטרה. אי אפשר לפרש דששה קנים
 היו מקיפין את הקנה האמצעי מסביב דהא בהדיא כתיב
 שלשה קנים יוצאים מצדה האחד וכו' ע"כ פ' בז"ר דהקנים
 היו עולים באלכסון כנגד גבהה של מנורה והראיה מהכתוב
 לפ"ז דכולן היו בשטח אחד עם נר האמצעי. אבל במאיר עין
 לברייתא דמלאכת המשכן פ"י פירש דאהרן ובניו קאי,
 כלומר שאהרן מדליק אחת ואח"כ אלעזר ואח"כ איתמר

וחזורין חלילה ומדליק אהרן אבל הלשון כמין עטרה אין מתבאר לפי זה אלא בדוחק, וצ"ע: 8 נר האמצעי. רק במה"ג, ועיין
 מעילה יו. (ג) 9 הוסיף. רק במה"ג ועיין ספרי צד נו, ועוד מעתיק כאן במה"ג לשון הספרי דשם: אל מול פני המנורה העלה
 נרותיה שיהו נרות מקבילין את המנורה וכו' האמצעי מכובד וכבר נכלל כל זה במה שאמר דכל הנרות היו מוסטרין כנגד נר
 האמצעי. (ד) 11 קנים. עיין ספרי צד נט וברייתא דמלאכת המשכן פ"ט:

למנורה מה מנורה משמשת ואינה זוה אף אני מרבה את כל הכלים שמשמשין ואינן
 זיין יצאו הצבתים והמחתות שהם נכנסים ויוצאין. רבי יהושע בן קרחה אומר אם לומר
 שהמנורה מן הככר הרי כבר נאמר כבר זהב טהור ומה אני מקיים ואת כל כליה
 אלא מה מנורה זהב טהור אף כליה זהב טהור. < חומר במנורה מבחצוצרות ובחצוצרות
 מבמנורה שהמנורה אינה אלא מן המשוך אם אין לו מן המשוך אל יעשה משאינו משוך
 אם אין לו של זהב עושה הוא מן הכסף או מן הנחושת חומר בחצוצרות מבמנורה
 שהחצוצרות אינן אלא מן המשוך אם אין לו מן המשוך עושה הוא משאינו משוך אם
 אין לו של כסף אל יעשה מן הזהב ומן הנחושת. - כמראה אשר הראה ה',
 מלמד שהראה אותה לו ארבעה פעמים ראה אותה עם שאר כל הכלים ושכחה וחזר
 וראה אותה שנייה מיכאל עומד וממשיח בה וראה אותה ונעשית וחזר וראה אותה עשויה
 לכך נאמר כן עשה את המנורה:

בג. וידבר זאת אשר ללוים, השנים פוסלות בלוים ואין המום פוסל בהן והלא
 אומר וכי דין הוא ומה אם במקום שלא פסלו מומין פסלו שנים כאן שפסלו
 שנים אינו דין שיפסלו מומים ת"ל ואת אשר ללוים השנים פוסלין בלוים אין המומין
 פוסלין בלוים:

כה. ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה, זו עבודת המשוי: ולא יעבוד
 עוד, רבי אומר הואיל ואמרה תורה יעבוד ואמרה תורה שלא יעבוד אם למדת
 שהוא עובד שנת עשרים וחמש יכול יעבוד כל עשרים וחמש ת"ל ולא יעבוד עוד

כו. וישרת את אחיו, אע"פ שנפסל מן המשא חזר להיות שוער שומר ומשורר
 שנא לשמור משמרת: ועבודה לא יעבוד, זה משא שהיה במדבר ומשבא
 לארץ כשיתקלקל קולו נפסל מלומר שירה: ככה תעשה ללוים במשמרותם
 השנים פוסלות בלוים ואינן פוסלות בכהנים והלא אומר וכי דין הוא ומה אם במקום
 שלא פסלו המומין פסלו השנים מקום שפסלו המומין אינו דין שיפסלו שנים ת"ל ככה
 תעשה ללוים השנים פוסלות הלוים אינן פוסלות בכהנים: במשמרותם, מגיד שהן
 עשויין משמרות הרבה והן ארבעה ועשרים משמר משמר לכל שבת וחזורין חלילה:

3 כליה. במנחות פה, וכן בברייתא דמלאכת המשכן פ"ט.
 בקצת נוסחאות הגרסא את כל הכלים ופסוק הוא בשמות
 כה לט, אבל לפי הגרסא שלפנינו הכוונה לפסוק ויקהל לו כד
 ומשמע דקרא דפ' עשייה דרש וה"ק [ככר זהב טהור עשה
 אותה למה נאמר] אם לומר שהמנורה מן הככר הרי כבר
 נאמר בפ' תרומה) כבר זהב טהור יעשה אותה [אלא אותה
 מן הככר ואין גרותיה ומלקחיה ומתנותיה מן הככר] ומה
 אני וכו', ועיין במ"ע לברייתא דמלאכת המשכן שם וש"נ

8 כמראה וכו' | ט וזה מעשה המנורה מלמד | 9 ט שראה
 אותה, ר"ה שהראה הקב"ה למשה את המנורה | ט
 ושכן | ר"ה ושכחה וראה אותה עשויה וכו' ויותר אינו
 מעתיק | וחזר וכו' | ט וראה שנית | 10 נ ממשח | ט
 נעשית | וחזר | ט ח' | 11 לכך וכו' | ט ח'.

4 חומר וכו'. קצת מפיסקא זו מביא ר"ה בשם הס"ו ועיין לקמן פ"י ב' ובספרי צד נט וש"נ: 11 המנורה- נראה דכפל הכתובים;
 דורש כאן בשמות כה ט וג, ועיין ספרי שם ומנחות כט. ורבה פט"ו ס"ד ותנחומא ס"ג ותנחומא ב' ס"ד ובהערת המו"ל וש"נ:
 (כג) 12 וידבר וכו'. במה"ג עוד איזה אגדות קודם לזה אבל אין רגלים לדבר כי הם מן הס"ו ודי להעיר עליהם בקצרה- לפסוק
 ח' ולקחו פר בן בקר, פר יכול זקן וכו' עד ר' יהודה אומר על ע"ו הבאים (כאשר הוא בת"כ חובה פרק ג א-ה ונראה דלקוח
 משם), והקרבת את הלוים והקהלת את כל עדת בני ישראל עשה במעמד כל העדה כדי שיהיו נוהגין כבוד בלויה (כעין זה מכילתא
 דמלואים א ד), והלוים יסמכו את ידיהם על ראש הפרים מפני שהוא קרבנם סמכו עליו (גם דוגמת זה במכילתא שם יג), והיו
 לי הלוים מגיד שקדושתן לעולם שכל מקום שנאמר לי הרי הוא קיים לעולם (עיין ספרי צד צב), ויתחטאו הלוים זו הזאת מי
 חטאת, וכבשו בגדיהם זו טבילה, וינף אהרן אותם כמשמעו, וכפר עליהם אהרן זה הקרבן, כאשר צוה ה' את משה על הלוים
 כן עשו לרבות תגלחת וסמיכת יד, וידבר וכו': 15 בלוים- ספרי צד נט. (כה) 18 עוד. שם ס. (כז) 21 שירה- כל זה
 נראה דאינו אלא תוספת מבעל המה"ג בעצמו, ועיין ספרי שם: 24 בכהנים- ספרי שם ות"כ אמור פרשה ג' א', תוספתא זבחים
 פ"א ו', ועל פיה צריך להגיה בתוספתא הגיגה פ"א ג', וירושלמי סוכה נד ע"א ולשון הברייתא חולין כד ע"א וע"ב: 25
 חלילה. תוספתא תענית פ"ד ב', ירושלמי שם טו ע"ד, בבלי כז, ל"ב מדות דר"א בנו של ריה"ג מדה יז, רמב"ם כלי מקדש
 פ"ג ה"ט.

ט-א. וידבר ה' אל משה במדבר סיני, נאמר כאן במדבר סיני ונאמר בראשו במדבר סיני מה מדבר סיני האמור בראשו באהל מועד אף מדבר סיני האמור כאן באהל מועד. מאהל מועד נאמרו כל המצות מאהל מועד נאמר לו למשוח את המשכן מאהל מועד נאמר לו לשרוף את הפרה מאהל מועד נאמר לו להעמיד את האהל מאהל מועד נאמר לו כל הטמאות והטהרות:

ב. ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו, מה ת"ל בראשון מלמד שלא קדמו אחר. במועדו דוחה את השבת במועדו דוחה את הטומאה יכול שאין לי שאינו דוחה את הטומאה אלא כחול ומנין אף בשבת ת"ל במועדו. — יכול אף השלמים הבאים עמו יהו דוחין את השבת ואת הטומאה ת"ל תעשו אותו אותו דוחה את השבת ואת הטומאה אין השלמים הבאים עמו דוחין לא את השבת ולא את הטומאה אימתי מביאת עמו חגיגה בזמן שהוא בא כחול ובמועט. חגיגה היתה באה מן הבקר ומן הצאן: ויעשו בני ישראל, יכול אין לי שהוא דוחה את השבת אלא בשחיטתו אמרת ויעשו ויעשו ריבה דמו וזריקתו ומיחוי קרביו והקטר חלביו. ר' אליעזר מוסיף ארבעה דברים חתיכת יבלתו ונותן משכון ולוקח הרכיבו מירושלם להר הבית והבאתו מחוץ לתחום שהיה ר' יהושע אומר הבאתו מחוץ לתחום אינה דוחה את השבת. ר' אליעזר אומר דוחה היא מקל וחומר אם התרת שחיטה שהיא משום מלאכה לא נתיר הבאה שהיא משום שבות. אמר לו ר' יהושע הרי שחיטה שהיא במקראי קודש כגבולין תוכיה שהתיר בה משום מלאכה ואסר בה משום שבות. אמר לו ר' אליעזר מה זה יהושע אין דנין רשות מחובה ולא חובה מרשות אלא רשות מרשות לגורה שזה וחובה מחובה לגורה שזה. נסתלק ר' יהושע וקפץ ר' עקיבא אמר לו הרי מי שהוזה הוא ראשונה ואירע יום שביעי שלו כיום שבת בערב פסח אומר אתה לו שיהו בשביל שיאכל את הפסח. אמר לו ר' אליעזר הוא עיקר דיני אם התרתה שחיטה שהיא משום מלאכה לא נתיר הוזה שהיא משום שבות. אמר לו ר' עקיבא כופר בי ואני כופר בכך אם אסרת הוזה שהיא משום שבות לא נאסר שחיטה שהיא משום מלאכה. אמר לו ר' אליעזר עקיבא אין אתה יכול לכפור בי לעולם מפני שאמרה תורה במועדו, במועדו דוחה את השבת במועדו דוחה את הטומאה אמר לו:

(ט-א) 4 המשכן. נראה דס"ל דשני אהלות היו אהל לעבודה ואהל לדברות, עיין לקמן פ"ח ד' ומדרש אספה בילקוט בהעלתך רמז תשל"ז, ורבה פקודי פנ"א ס"ב ור"ל שם הערה ה ובמ"ע לת"כ צד כח ועוד Hoffmann: Die wichtigsten Instanzen gegen die Graf Well-hausen'sche Hypothese I, S. 81 Anm. 1 לא נתברר לי מאי קמ"ל: — הטומאה. ספרי צד סא וקפ, מכילתא בא פ"ה, תוספתא פסחים פ"ד ב', ירושלמי שם לג ע"א ולד ע"ב, בבלי סו. ועו, תוספות שם ד"ה מה: 8 במועדו. ר"ל בפס' ג': 11 מביאת. צ"ל מביא את וכו', ועיין פסחים פ"ו מ"ו, בבלי ירושלמי שם, ירושלמי חגיגה ע"ג, מכילתא דרשב"י צד י. ולענין שיטתו של יהודה בן דורתאי שם דס"ל דחגיגה דוחה שבת אי קאי אחגיגת י"ד או אחגיגת ט"ו, עיין בתוספות שם פסחים ע: ד"ה מאי טעמא. ולענין קשיתם שם אמאי הוצרך יהודה בן דורתאי לפרוש יש לעיין במכילתא פ"א ה"ז דמשמע שם דיש מי שסובר דחגיגה נוהגת כל שבעה ולדעה זו מגופיה דקרא דוחגתם אותו חג לה' שבעת ימים (ויקרא כג מא) נפקא דחגיגה דוחה שבת דא"א לשבעת ימים בלא שבת, ועיין ספרי צד קצג הערה יב: 12 הצאן. פסחים פ"ו מ"ו, בבלי שם ע, ירושלמי לג ע"א, מכילתא בא פ"ד, ספרי דברים פ"סקא קכט, מדרש תנאים צד צ: 13 ויעשו וכו'. צ"ל יעשו ויעשו: 15 לתחום. פסחים פ"ו מ"א, ושם ליתא נותן משכון ולוקח ויענין הסתירה שבין פסחים וערובין פ"י מ"א בחתיכת יבלתו עיין ירושלמי פסחים לג ע"ב ובבלי סו: ולר' יוסי בן חנינא לשון שבות בדברי ר"א בלא"ה לא קאי אחתיכת יבלתו מאחר דלדעת ר"א שבת פ"ו מ"ו ח"י בחיוב חטאת: 21 יום שביעי. כר' יוחנן בירוש' לג ע"ב וע"ג

הבא לי מועד לאלו כמועד לשחיטה. כלל אמר ר' עקיבא כל מלאכה שאפשר לה ליעשות מערב שבת אינה דוחה את השבת ושאי אפשר לה ליעשות מערב שבת דוחה את השבת:

ג. בארבעה עשר יום לחדש הזה בין הערבים יעשו אותו כמועדו, בארבעה מקומות הוא אומר בין הערבים יכול בערבו של ערב ובערבו של שחר ובחצות היום כיון היא שחיטת הפסח ת"ל בין הערבים בא לחלוק בין הערבים שנים או בערב משחשכה אמ' בשלישי בין הערבים או בין הערבים בין השמשות אמ' כרביעי בין הערבים בא לחלוק בין חצות יום ובין לילה לכוין שמונה ומחצה. כל ימות השנה היה התמיד נשחט בשמונה ומחצה וקרב בתשע ומחצה ערב פסחים היה נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה והפסח אחריו בזמן שחל ערב פסחים להיות ערב שבת > היה נשחט בשש ומחצה וקרב בשבע ומחצה בזמן שחל להיות בשבת < ר' ישמעאל אומר כסדרו בערב שבת ר' עקיבא אומר כסדרו בחול: ככל חקותיו וככל משפטיו כחקות כחקתי חקתיו וככל חקתיו כמשפט משפטי משפטיו וככל משפטיו ליתן בפסח דורות מה שלימד בפסח מצרים > ומה לימד בפסח מצרים אמ' > שה תמים זכר בן שנה (שמות יב ה) אף של דורות כן. מה לימד בפסח מצרים אמ' מן הככשים ומן העוים תקחו (שם) אף של דורות כן > כללו של דבר כל שלימד בפסח מצרים לימד בפסח דורות:

ד. וידבר משה לעשות הפסח ויעשו את הפסח בראשון, ר' אליעזר בן יעקב אומר אם לימד שהפסח בראשון כבר לימד הא מה אני מקיים וידבר משה אל בני ישראל לעשות הפסח אלא מלמד שלא עשו ישראל פסח כל ארבעים שנה שהיו במדבר אלא בפסח הראשון בלבד. כיוצא בו ר' אליעזר ביר' שמעון אומר וישבתו העם ביום השביעי (שם א ל) מלמד שלא עשו ישראל שבת כל ארבעים שנה שהיו במדבר אלא שבת הראשונה בלבד:

ה. כלל אשר צוה ה' את משה כן עשו בני ישראל, יכול שלא היו מקריבין אמ' ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו בני ישראל מקריבין היו יכול משל צבור היו מקריבין ודאי אמ' הובחים ומנחה הגשתם לי במדבר ארבעים שנה בית ישראל (עמוס ה כה) מלמד שלא היו מקריבין אין לי אלא לענין הפסחים מניין את מרבה חטאות ואשמות ושאר כל קרבנות צבור אמרת ככל אשר צוה ה' כן עשו מקריבין היו. — אי אפשר לומר שהיו מקריבין שהרי כבר נאמר הובחים ומנחה הגשתם וגו' מלמד שלא היו מקריבין ואי אפשר לומר שלא היו מקריבין שהרי כבר נאמר ויעשו

בפ' הב' ט ח' (ג) 4 במקרא: בחדש | יעשו וכו' במועדו | ט ח' | במקרא: תעשו | 5 הערבים | ג' בין הערבים | 6 ט כאן | 7 ט אמר הכתוב השלישי | 8 ט לחלק | ובין | ג' חצות | לכוין | ט לשון בין | ט תמיד | 10 ט פסח | המוסגר ט ח' | 12 : כסדרו ... כסדרו | ככל וכו' משפטיו | ט ח' | 13 ט חקת בחקתי | וככל | ט בכל | ט משפט במשפט | ט בכל | 14 המוסגר ט ח' | 15 אמ' ט ח' | 16 תקחו | ט ח' | המוסגר ט ח' (ה) 29 אי אפשר | ג אפשר וכן בסמוך | ט היו | ג שכבר | הגשתם | ט ח' | 30 ג שכבר | וכברייאת דבבלי סט. (ג) 4 בארבעה וכו'. אף על גב דאיתא בה' מקומות בשמות יב ו ויקרא כג ה וג' פעמים כאן בפסוק ג' וה' וי"א צ"ל דלא קא חשיב קרא דפסח מצרים או קרא דפ"ס: 6 כיון. משתמש במלת כיון כאן באופן שאינו מצוי רק במקומות מעטים, עיין תמיד פ"ג מ"ו וסוף מסכת כלה וירושלמי מ"ש נו ע"ב ולקמן פרשה י' ט' וכט: — או בערב. נראה דצ"ל או בין הערבים בערב וכו'. עיין מכילתא דרשב"י צד י', ת"כ אמור פרק יא א, ירושלמי פסחים לא ע"ג ועוד מכילתא בא פ"ו, ספרי דברים פ"סקא קלג בבלי פסחים נח: 12 בחול. עיין פסחים פ"ו מ"א ובבלי שם נח. וירושלמי גט ע"ד, ולפי הס"ו סתמא דמתנ' כר"ע: 17 דורות. עיין ספרי צד טב, מכילתא בא פ"ד, מכילתא דרשב"י צד לב. (ד) 19 אם לימד. נראה דצ"ל אם לומר: 21 בלבד. ספרי שם, ותוספ' קדושין לו: ד"ה הואיל, ויבמות עב. (ה) 27 אין לי וכו'. לכאורה נראה דמכאן עד מקריבין היו יותר ראוי להיות לעיל שורה כה קודם יכול משל צבור וכו':

ככל אשר צוה ה' את משה בן עשו הא מה הדבר מלמד שהיה שבטו של לוי מקריב >משלו כל קרבנות צבור ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר וכשרי ישראל סמוכין לו:

ו. ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא שכאותו היום נטמאו. איסי בן יהודה אומר ולא יכלו לעשות מתקנין היו עצמן לעתיד לבא, ר' אלעזר בר"ש אומר יכולים היו לעשותו ביום שלאחריו מפני שהיה שלישי להויתן:
ז. ויאמרו האנשים, בעלי שמות היו: ההמה אליו, הם מעצמן דברו לא הוצרכו לשלוח שליח: אנחנו, יהודים >מיכן אמרו יהודים לפ"ש אין המרובין נדחין:> טמאים לנפש אדם, אין בתוכנו לא זכין ולא מצורעין: למה נגרע, למה אנו נגרעין מישראל: - לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו, את שהוא במועדו בהכרת אין שני בהכרת. ד"א במועדו משעבר ומנו אי אפשר לעשות: בתוך בני ישראל, למה נהיה כמגודים בתוך בני ישראל לא שאנו מבקשים אכילה ושתיה אלא שיורק עלינו הדם:

ח. ויאמר אליהם משה עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם, כדיום אתם שידבר עמכם ד"א כדיום אתם שידבר עמי על ידכם:
י. דבר אל בני ישראל, בני ישראל עושים פ"ש ואין הגרים עושים פ"ש: איש, האיש עושה פ"ש אין הקטן עושה פ"ש. ר' שמעון אומר האיש עושה פ"ש אין הצבור עושין פ"ש: איש, לרבות את כל שלא נורק עריהם את הדם שיהו עושים פ"ש: כי יהיה טמא ועשה פסח, יכול כל הטמאים יהו עושים פסח הרי מי שהוזה הואה אחת וזב שראה ראייה אחת והקטן והחולה וטבול יום ומחוסר כפורים והאונן והמפקח בהגל וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מן בית האסורין ת"ל כי יהיה טמא לנפש טמא מת עושה פ"ש אין כל אלו עושים פ"ש: או בדרך רחוקה לכם, יכול ליוצאי מצרים מנין אף לדורות אמרת לדורותיכם אף לדורות: ועשה פסח לה' את היחידים, ועשה בעשה:

3 לוי עיין ספרי צד קפט, מועד קטן טו, מנחות מה, חגיגה ו, ומפסט הכתוב עולת תמיד העשויה בהר סיני משמע דשוב לא קרבה. עיין בראב"ע ורמב"ן שם וביקרא כג ב, ועוד צריך עיון בהא דקאמר מניין את מרבה חטאות ואשמות משמע דמספקא ליה אף לענין קרבנות יחיד והא עכ"פ הקריבו שלמים למ"ד דבשר תאווה לא הותר ליה במדבר. (י) 5 לבא. דס"ל שחל שביעי שלהם בע"פ והיו מניחין להוות עליהם לאכול הפסח לערב ומשה אסר להם, זית רענן: 6 להויתן. עיין ספרי צד סג. (ז) 8 שליח. שטמא מת מותר במחנה לוי, ד"ר. ועיין ספרי שם: - יחידים. נראה דצ"ל יחידים נדחין לפ"ש אין המרובין נדחין לפ"ש: 11 אין וכו'. מאחר דעדין לא שמענו דטמאים נדחו לפ"ש צריך לומר דעקר הדרש אפסוק דלקמן כי קרבן ה' ל"א הקריב במועדו ולמד מכאן דמועדו היינו פ"ר. ועיין תוספתא פסחים פ"ח ז, ירושלמי לו ע"ד ובבלי צג. (י) 17 אין דקטן. ר"ל גר שנתגייר בין פסח ראשון לשני וקטן שהגדיל, ד"ר. ועיין ספרי צד סז: 18 הצבור. שם טו: כל וכו'. ירוש' פסחים לו ע"ג ובבלי סז: 20 חוב וכו'. כשנעריך השיטות השונות זו לעומת זו יצא לנו דג' דעות בענין. ט"מ בז' שלו ועל טמא שרץ, ולשיטה השנייה צריך שיהיה טהור בשעת זריקה וזו דעת ר' יוסי בפסחים צג: ודעת מי שדורש בספרי צד סז אפילו בדרך קרובה והוא טמא. וכן צריך לומר אליבא דר"ע דס"ל בספרי צד סג דמישאל ואלצפן היו דאפילו על ט"י אין שוחטין וזורקין עיין תוספ' פסחים צ: ד"ה שחל. ותירוצם דחוק וכן אין סברא לחלק בין טמא מת לשאר טמאים כמו שמחלק הרמב"ם בהלכות קרבן פסח פ"ו ה"ב כדי להשוות סתמא דמתניתא פסחים צ. עם דעת ר"ע. ושיטה שלישית מחלקת בין טמא לט"י והוא דעת רב ויש לה סמך בתוספתא פ"ו יד: - והקטן. מאחר דכבר תני קטן לעיל אפשר דצ"ל והוקן כמו בפסחים פ"ח מ"ו ועיין פ"ה מ"ג ותוספתא פ"ג ב: 22 אין וכו'. עיין כ"ז פסחים פ"ח מ"ה ומ"ו ובבלי ירושלמי שם זבחים צט:

ויעשו] נ ח' | 1 את וכו' עשו] ט ח' | 2 המוסגר נ ח'. (ו) 4 ולא עד סה"ד] נ ח'. (ז) 7 הם וכו'] נ שלא שלחו שליח | 8 המוסגר רק נ | 9 ט אנחנו טמאים | אין בתוכנו] נ ח' | למה וכו' מישראל] רק נ | 10 לבלתי וכו' במועדו בפ' הא' ט ח' | 11 אין וכו' לעשות] נ ח' | 12 ט לא שנהיה | ושתייה] נ ח'. (ח) 14 ויאמר וכו' משה] ט ח' | מה וכו' לכם] ט ח' | כדיום וכו' ד"א] נ ח'. (י) 16 ואין וכו' פ"ש] נ אין הנשים עושות פ"ש שהנשים בשני רשות | 17 ט ואין | ט ואין צבור | 18 נ איש וכל איש | את הדם] נ ח' | 19 טמא] נ ב' לנפש | ועשה וכו' וזב] נ יכול זב | 20 ט ומחוסר כפורים וט"י | 21 ט הגל | האסורין] נ ב' יהו עושים פ"ש | 22 ט ואין | או בדרך רחוקה] נ ח' | ועשה וכו' היחידים] נ ח', ובמקום ועשה בעשה מביא

יא. ר' יוסי הגלילי אומר לפי שנאמר בכל מושבותיכם תאכלו מצות (שמות יב כ) מצה הנאכלת בכל מושבות אתה יוצא בה ידי חובתך אי אתה יוצא ידי חובתך בכיכורים ואומר ששת ימים תאכל מצות (דברים טו ה) מצה הנאכלת כל ששה אי אתה יוצא ידי חובתך בחלות תודה וברקיקי נזיר מפני שהן נאכלין ליום אחד תלמוד לומר ר' עקיבא אומר מה אם שומע אני בדבר קצר משניהן לפי שנאמר בפסח קטן על מצות ומרורים יאכלוהו שאינו צריך לאמרו והלא כבר נאמר כחקת הפסח וכמשפטו הלא בכלל חקת הפסח מצה ומרור אלא הקיש מצה למרור מה מרור שאינו בכורים אף מצה שאינה בכורים מה מרור נאכל כל ששה אף מצה נאכלת כל ששה אין אתה יוצא ידי חובתך בחלות תודה וברקיקי נזיר שאין נאכלין אלא ליום אחד:

יב. לא ישאירו ממנו עד בקר, לימד על פ"ש שאף הוא ככל תותירו: ועצם לא ישברו בו, יכול עצם שאין עמו בשר אבל עצם שיש עמו בשר שבור ואכול את הבשר שיש בו ת"ל ועצם לא תשכרו בו: — לא תשכרו בו, פרט לטמא פרט ליוצא ולנותר. ר' יהודה אומר בו למעט שאר כל הפסולין: ככל חקת הפסח יעשו אותו, כל שלימד בגדול לימד בקטן:

יג. והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה, היכן היה בבית המטבחים. ר' אליעזר אומר אז שהיא בבית המטבחים חייב בהכרת ר' עקיבא אומר כל שהוא מן המודעים ולחוץ פטור מן ההכרת: וחדל לעשות הפסח, פרט לשנטמא קודם לשחיטת הפסח יכול שהוא חייב אמרת וחדל לא ממה שחדל זה לרבות שהיה שם ונטמא יצא לשוק ונטמא הלך לו לביתו טהור ונטמא: ונכרתה הנפש לא הצבור, היא כשהיא יהודית: היא, לא אנוסה לא שונגת לא מוטעת: כי קרבן ה' לא הקריב כמועדו חטאו ישא האיש ההוא, לפי שרבינו היה שם ונטמא יצא לשוק ונטמא הלך לו לביתו טהור ונטמא לומר שאינו בכרת יכול שאינו בנשיאות עון אמרת חטאו ישא האיש ההוא:

יד. כחקת הפסח וכמשפטו כן יעשה, כל שלימד באורח לימד בגר: — חקה

ועשה פסח לה' זו מ"ע ואינו תשלומים לראשון. (יא) 1 ר"י וכו'] נ אינו מעתיק רק סוף הברייתא בזה"ל על מצות ומרורים יאכלוהו הקיש מצה וכו' 8| בכורים] נ יצאו הבכורים 9| : שהן נאכלין ליום. (יב) 12| לא תשברו וכו'] נ אינו מעתיק מן הס"ז רק בו פרט לטמא. (יג) 15| והאיש וכו' טהור] ט ח' | נ באינן] 17| המודעית] 18| יכול וכו' אמרת] נ ח' | 19| הלך וכו'] נ וישב לו בתוך ביתו] 20| ההיא וכו' יהודית] נ ח' | מוטעת] נ ג' מעמיה ועמה בשלום] כי וכו' ההוא] ט ח' | 21| לתוך ביתו. (יד) 24| חקה וכו' הארץ] ט האורח והגר]

ר' אליעזר בירושלמי שם כשבא בטהרה ונטמא אבל אם בא בטומאה משעה ראשונה כבא בטהרה (במקום כשבא בטומאה משעה ראשונה וכו'): — שאר וכו'. בא למעט היתה לו שעת הכושר, ז"ר (ועיין תוספתא פסחים פ"ז ט, ירושלמי לה ע"א, בבלי פד). אבל לקמן פרשה י"ח י, אי אפשר לפרש כן: 14| בקטן. פסחים פ"ז מ"ג, תוספתא פ"ח ז, ירושלמי לו ע"ד, בבלי צה, ספרי צד טו. (יג) 17| ההכרת. עיין ספרי צד טו: 18| יכול וכו'. חסרון בכאן ודוחק להגיה נטמא לאחר שחיטת הפסח יכול וכו' דמן הדרשה דלקמן דהוא בנשיאת עון מוכח דמיירי לענין עשייה ולא לענין אכילה ואולי יש למלא החסרון לפי הענין דמתחלה ממעט אין יכול לטהר עצמו מגופיה דקרא מדכתיב והאיש אשר הוא טהור והספק אינו אלא אם יכול לטהר עצמו בו ביום כמו בטומאת שרץ וכדומה וע"ז שואל יכול שהוא חייב ומשיב דנתמעט מדכתיב וחדל משמע מי שאינו מחוסר אלא עשיה פרט לזה שחדל לטבול ועיין פסחים טו: וירושלמי לג ע"ב ומוכח משם דס"ל לר' יוחנן אליבא דר' אליעזר דאם אינו יכול ליכנס לעזרה מפני הטומאה פטור מן הכרת אבל אינו נפטר מן העשה אם יכול לטהר עצמו: 19| הלך. לפי הגרסא הלך משמע דר"ל בשונו לביתו מבית המטבחים, ולפי הג' ישב הכוונה דלא זו מביתו: 20| שוגגת. עיין ספרי צד טו וש"נ. (יד) 24| בגר. רק במה"ג וקודם לזה מעתיק וכו' יגור אתכם גר זה גר שנתגייר בין שני פסחים ועשה פסח לה' אף הגרים יעשו בעשה פ"ש

ותוספתא שם פ"א א. (יא) 4| ת"ל. מיותר, ואולי צ"ל לעיל לפי שני ששת ימים תאכל מצות (או מקרא אחר) יכול יוצא אדם ידי חובתו בככורים ת"ל בכל מושבותיכם וכו', ובפסחים פ"ה מ"ז לא נזכר בכורים. ועיין מכילתא בא פ"ו מכילתא דרשב"י צד יט, ת"כ אמור פרק יא ד, ירושלמי פסחים כט ע"ב, בבלי לה. ולענין הקושיא אמאי לא ממעט חלות תודה ורקיקי נזיר ממושבות, עיין בבלי לה: ירושלמי ומכילתא שם. (יב) 12| ועצם וכו'. רק במה"ג ועיין מכילתא בא פט"ו, פסחים פד: ופה, זבחים צו: — תשברו וכו'. צ"ל ישברו: 13| ולנותר. עיין פסחים פ"ז מ"א, ירוש' לה ע"ב, בבלי פד, מכילתא דרשב"י כט. ונראה דפסח שנטמא קאמר דומיא דיוצא ונותר ולא פסח שבא בטומאה אבל מן המשנה שם אין להכריע איך הפירוש ואעפ"כ נראה דצ"ל בדברי

אחת יהיה לכם ולגר ולאזרח הארץ, מה אזרח לא הוכשר לו לאכול את הפסח עד שיורק עליו דם הברית אף הגר לא הוכשר לו לאכול את הפסח עד שיורק עליו דם הברית מה אזרח אם הזיד ולא עשה את הראשון יעשה את השני אף הגר אם הזיד ולא עשה את הראשון יעשה את השני לכה נאמר תורה אחת יהיה לכם ולגר ולאזרח הארץ:

5 **ב.** וידבר ה' עשה לך שתי חצוצרות כסף, עשה לך משלך. לך לא נעשו ליהושע. חצוצרות כמה אמ' שתים של מה אמ' של כסף: מקשה תעשה אותם, מן הקשה לא מן הרך. — אלעזר בן מתיא אמר לימדתך תורה להוות שולחני לומר כסף מן הקשה והב מן הקשה יפה מן הרך. לפה שנאמר שתי חצוצרות כסף מצוה יכול אם היו של זהב לא יהו כשרות ת"ל כסף בזמן שהן כסף כשרות אם אינן 10 כסף אינן כשרות. לפה שנאמר שתי חצוצרות כסף יכול שאין את עושה לכנוסאמרת תעשה עושה את לכנוס. ר' יהודה אומר מה אם שומע אני מיעוט חצוצרות שתים הא מה אני מקיים שתי שיהו שתיהן שוות: והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות, שתהא מזמן בהן את העדה ומסיע בהן את המחנות:

15 **ג.** ותקעו בהן ונועדו אליך כל העדה, איני יודע לאיכן ת"ל פתח אהל מועד: **ד.** ואם באחת יתקעו, באחת יתקעו ובשתיהן יכלו באחת או באחת יכול באחת מהן אמ' אם באחת יתקעו ובשניהן יכלו באחת או ונועדו אליך הנשיאים ראשי אלפי ישראל נאמר כאן ונועדו אליך ונאמר בעדה ונועדו אליך מה ונועדו שנאמר בעדה אל פתח אהל מועד אף ונועדו אליך שנאמר כאן אל פתח אהל מועד: **ה.** ותקעתם תרועה ונסעו המחנות החונים קדמה, במזרח יסעו תחלה כשאמר 20 ותקעתם ריבה תרועה אחת לכל מחנה ומחנה:

ו. ותקעתם תרועה שנית ונסעו המחנות החונים תימנה, החונים בדרום יסעו שניה, כשאמר ותקעתם ותרועתם ריבה שתי תרועות לכל מחנה ומחנה, ומניין שהן שלש של שלש ת"ל ותקעתם תרועה שנית אם לימד שיהא שנייה שלפניה קדמתה אחרת יודע אני שהיא שנייה לה ומה אני מקיים ותקעתם תרועה שנית אלא 25 וו שלפניה תהא פשוטה אף מאחריה תהא פשוטה:

2 שיורוק וכן בסמוך | ט ברית וכן בסמוך | 4 אס ט
ח | לכה נאמר | ט ח' | נ נאמר לגר וכו' | 5 ולאזרח הארץ
ט ח' | (י-ב) 8 נ אומר | 9 שת | נ ח' | 10 נ ואם | ט אינו |
11 אינן ט ח' | ט יכול את | 12 מה אס | ט ח'.

לשם ואינו מן הס"ז כי סותר למה דאיתא בס"ז לעיל:
4 תורה. צ"ל תקע: 5 הארץ. מכילתא דרשב"י צד ל, כריתות
פ"ב מ"א ועיין ספרי צד קיב וס"ז לקמן פט"ז יד. (י-ב)
6 משלך. מה"ג ורבה פט"ו סט"ג, וספרי צד טו, תנחומא
כאן ס"ג, ותנחומא ב' ס"ח מ"א צד צה: 7 ליהושע. מה"ג
ורבה שם, ותנחומא א' וב' שם, ותנחומא א' פרשה ותי
ס"ב, ובראשית רבה פצ"ו ס"ג, וקה"ר פ"ח פס' ח, מנחות כח:
הגמ' מנחות כח. ת"ל כסף והיו, וא"ג. ועיין לעיל: 11 לכנוס. לא נתברר לי, ובז"ר מביא הג' לכנוס אחרים ולפ"ז צריך
לומר דהראיה מסוף הפסוק והיו לך למקרא העדה (דמשמע לך ולא לאחרים) וגם הלשון אינו מדויק: 13 שוות. עיין ספרי
צד טח וספרי זוטא לקמן פכ"ה ג: 14 המחנות. לשון הספרי שם: (ד) 17 יתקעו. נראה דצ"ל אמ' ואם באחת יתקעו באחת
יתקעו ובשתיהן וכו': — או מיותר או דצ"ל לקמן ישראל איני יודע לאיכן נאמר וכו': 19 מועד. ספרי שם. (ה) 20 במזרח.
צ"ל החונים במזרח: 21 ותקעתם. צ"ל תקעתם ותקעתם: (ו) 23 כשאמר וכו'. צ"ל כשאמר תקעתם ותקעתם: — שתי וכו'.
גרסת ר"ה ריבה שלש תרועות לכל מחנה ומחנה, וכ"ג. דהא מיד אמר שהן שלש שלש שלש אבל הלימוד אינו מוכן ואפשר
דצריך להשלים וכשאמר תרועה יתקעו למסעיהם ריבה שלש תרועות לכל מחנה ומחנה ומנין שהן וכו' ועיין ספרי צד טט וצ"ע
ובתוספתא ראש השנה פ"ג ג ובמסעות שלש שלש שלש שלש שלש שלש (נ"א ליתא) על כל דגל ודגל דברי ר"י והכ"א שלש על כל
מטה ומטה. ולכאורה היה צריך להיות להפך שלש על כל מטה ומטה דברי ר"י (ומט"ה בין הכל תשע) והכ"א שלש על כל דגל
ודגל (ולא הו' אלא שלש) אבל גם בירושלמי סוכה נה ע"ג הג' לר"י על כל דגל ודגל ולחכמים על כל מטה ומטה וצ"ל דגם
לפי הגרסא שלפנינו רישא דקאמר דהו' שלש שלש שלש שלש היא אליבא דחכמים ומפרש בירושלמי שם דתליא בפלוגתא אס
תקיעה תרועה תקיעה אחת היא או לא ובבבוייתא דמלאכת המשכן פ"ג נשנית הפלוגתא להפך תקעו והריעו ותקעו על כל דגל
ר"א שלש תרועות על כל מטה ומטה ולשון זה מסכים לשיטת הבבלי סוכה נה: דלר"י תקיעה תרועה תקיעה אחת היא: 26
פשוטה. ספרי שם.

ז. ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו, מריע אתה בשל נשיאים:
 ח. וובני אהרן, יכול בני חללה ובני גרושה ובני חלוצה ת"ל הכהנים: יתקעו
 בחצוצרות לא בשופרות: והיו לכם לחקת עולם לפני שילה: לדרתיכם,
 לבית העולמים:

ט. ווכי תבאו מלחמה, יכול כיון שתבאו בשעת מלחמה ומניין על שדפון ועל
 ירקון ועל חסיל ועל כל צרת צבור אמ' על הצר הצורך אתכם והרעותם
 מיכן אמרו על אלו מתענין ומתריעין על הצרת שונאי ישראל לישראל ועל החרב
 ועל הדבר ועל היה רעה ועל הארבה ועל החסיל ועל השדפון ועל הירקון ועל המפולת
 ועל החליים ועל המזונות ועל המטר שנאמר על הצר הצורך אתכם כל שיציר לכם:
 על הצר הצורך אתכם, אין כמשמע אלא אם הלכת אצלם הריע ומניין אם כאו עליך
 הריע אמ' על הצר הצורך אתכם והרעותם, או מה לימד בחוצה לארץ מקום המלחמה
 הריע יכול אף בארץ כן ת"ל בארצכם והרעותם: והרעותם בחצוצרות לא בשופרות,
 — ונזכרתם לפני ה' אלהיכם, נאמר כאן זכרון ונאמר למטה זכרון מה זכרון
 האמור כאן הושעה והטבה אף זכרון הנאמר למטן הושעה והטבה:

י. ביום, זה יום טוב וביום זה יום השבת וביום זה יום הכפירים: שמחתכם, אלו
 הרגלים, מועדיכם אלו התמידים כשאמר ומועדיכם רבה כל תמיד ותמיד:
 ובראשי חדשיכם, אלו ראשי חדשים וראשי חדשיכם רבה ר"ה: ותקעתם
 בחצוצרות לא בשופרות: על עולותיכם, אלו עולות חובה ועל זבחיכם זו זבחת
 הפסח על זבח זבחי רבה כל כתובתם: ועל זבחי שלמיכם, רבה שני כבשי עצרת:
 והיו לכם לזכרון, נאמר כאן זכרון ולמעלה זכרון מה זכרון האמור למעלה הושעה
 והטבה אף זכרון האמור למטה הושעה והטבה, והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני
 ה' אלהיכם:

כח. אלה מסעי בני ישראל לצבאותם, כסדר חנייתן כך סדר נסיעתן ומניין
 שבכל המסעות לא היו נוסעין אלא כסדר הזה ת"ל ויסעו:

כט. ווכי חובב היה חותנו של משה והלא רעואל היה חותנו שני ותכאנה אל רעואל
 אביהן (שמות כ יח). אמ' ויאמר משה לחבב בן רעואל המדיני חתן משה חובב
 היה חותנו של משה לא רעואל היה חותנו ומי היה רעואל אבי אביהן של תינוקות.

(ז) 1 נשיאים. עיין רש"י. (ט) 9 לכם. הסיום הוא כלשון
 הרמב"ם תעניות פ"ב ה"א, ועיין ספרי צד ע ותענית פ"ג
 מ"ו: 11 והרעותם. ספרי שם: 12 והרעותם. נראה דר"ל
 דבארץ ישראל מתריעין בכל מקום אף שלא במקום המלחמה.
 ועיין תענית פ"ג מ"ג, תוספתא שם פ"ב ה"י וי"א: —
 בשופרות. עיין ראש השנה פ"ג מ"ג, ובבבלי וירושלמי שם,
 בבבלי סוטה מג, שבת ל"ו, ריטב"א לתענית י"ד: 14 הושעה
 וכו', עיין לעיל. (י) 15 יום טוב וכו'. כלומר פשטא דקרא
 מיירי ביר"ט כדאמר לקמן שמחתכם אלו הרגלים ומרבו
 דבית ווי"ו מרבין שבת ויום כפורים: 16 ותמיד. אפילו
 בשבת, ז"ר. ולכאורה היה אפשר לפרש גם כן דאלו הרגלים
 היינו קרבנות הבאים מתחת הרגל ובמועדיכם אלו תמידים
 הבאים ברגל וריבה כל תמיד ותמיד היינו תמיד חול, אבל
 לקמן אי אפשר לפרש כן: 17 ר"ה. עיין בח"ג ונראה
 דצ"ל בראשי חדשיכם אלו ראשי חדשים ובר"ה ריבה ר"ה
 ועיין סוכה נד. וירושלמי נה ע"א: 18 בשופרות. עיין סוף
 תמיד ותוספת מנחות כח. ד"ה חצוצרות: 19 הפסח. פסחים פ"ה מ"ה וירושלמי במקומו: — כתובתם. אולי מרבה עולות
 הבאות בגלל לחם (ויקרא כג יח) או בגלל עומר (שם יז): 21 לפני וכו'. מה דנוסף במה"ג בספק אם הוא מן הס"ז, ועיין ספרי
 צד ע"א.

(ט) 13 ונאמר למטה | ולמטה | 14 נ אמר | כאן ט
 למטה | ט טובה וכן בסמוך | ט האמור כאן | והטבה | נ
 ב' שני ונזכרתם לפני ה' אלהיכם וגושעתם מאויביכם. (י) 15
 ביום | נ ביום | נ יום... יום | ט זה שבת | 16 ט
 ובמועדיכם | ט שאמר | ט מועדים | 17 וראשי וכו' |
 נ כשאמר ראשי חדשיכם ובר"ה ריבה ראש כל חדש וחדש |
 18 זבחיכם | נ זבחי | 19 נ כתובת | זבחי | נ ח' | 20
 נ ונאמר למעלן | נ שאמר למעלן | 21 ט טובה | נ
 אמר כאן | ט טובה | נ לפני אלהיכם שאין ת"ל אני ה'
 אלהיכם אלא זו מלכות שמים מיכן למדנו בנין אב כ"מ
 שנאמר זכרונות ושופרות יהיו מלכיות עמהם.

כשאמר ר"ה ובר"ה ריבה ראש כל חדש וחדש ור"ה של שבת,
 תמיד ותוספת מנחות כח. ד"ה חצוצרות: 19 הפסח. פסחים פ"ה מ"ה וירושלמי במקומו: — כתובתם. אולי מרבה עולות
 הבאות בגלל לחם (ויקרא כג יח) או בגלל עומר (שם יז): 21 לפני וכו'. מה דנוסף במה"ג בספק אם הוא מן הס"ז, ועיין ספרי
 צד ע"א.

ר' יוסי או' רעואל היה שמו שהיה רעו של אלהים שני ויבא אהרן וכל זקני ישר' לאכל
 לחם עם חתן משה לפני האלהים (שם יח יז). ר' שמעון אומר שלשה שמות נקראו
 לו נקרא שמו יתרו שהותיר דבר אחד בתורה ומה דבר אחד שהותיר בתורה שאמר
 למשה ואתה תחזה מכל העם (שם כא) הא כשם שהותיר דבר אחד בתורה כך
 המקום הותיר אות אחת על שמו שבראשונה נקרא שמו יתר חזר להיות נקרא יתרו.
 5 נקרא שמו קני שקינא למקום בעבודה זרה, נקרא שמו חובב שהיה מחבב את
 התורה. הא כשם שהיה מחבב את התורה כך בניו חיבבו אותה מאחריו שכן המקום
 אומר לירמיה הלוך אל בית הרכבים והשקית אותם יין ויאמרו לאנשתה יין (ירמיה לה ב).
 וכן את מוצא בשעה שעלו מיריחו הרי הן מניחין כל א"י בית פירות מאכל ומשקה
 והלכו להן לערד למדבר אצל יעבץ הא כשם שהיה מחבב את התורה כן בניו חיבבו
 10 אותה מאחריו. וכשם שעשה מאהבה כך המקום נתן לו מאהבה שכן המקום אומר
 לירמיה לא יכרת איש ליונדב בן רכב עומד לפני כל הימים (שם יט) שלא יפסקו
 ממנו יושבי סנהדרין לעולם. הא אם מי שהיה מגויי הארצות וממשפחות האדמה על
 שעשה מאהבה נתן לו המקום מאהבה על אחת כמה וכמה אלו היה מישראל. וכן את
 מוצא ברחב הוונה שהטמינה את מרגלי יהושע שנא' וישלח יהושע בן נון מן השמים
 15 שנים אנשים מרגלים הרש לאמר (יהושע ב א). יש אומרים כלי נגרות היו בידן ויש אומרים
 כלי קדרות היו בידן. ר' שמעון אומר אמר להן עשו עצמכן כהרשין ואתם עומדין על
 רזיחן. וילכו ויבאו בית אשה וזנה, ר' יהודה אומר ארבעה שמות של גנאי היה לה.
 נקרא שמה רחב הוונה כשמה, ד"א רחב הוונה שהיתה מזנה עם בני המדינה מכפנים
 ועם הליסטים מבחוץ שנא' כי ביתה בקיר החומה ובחומה היא יושבת (שם ז טו).
 20 ד"א רחב הוונה שהיתה מארץ כנען ולא היה בארץ כנען בני אדם רעים וקשים מהם.
 ד"א רחב הוונה שהיתה מאנשי יריחו מאותן שכתוב בהן כלייה שני כי החרם תחרימם
 (דברים כ יז) ועליה הוא אומר ומשפחות בית עבירת הבוץ (דה"י א' ד כא) שהיתה
 עסוקה בבוץ ד"א שהטמינה את המרגלים בבוץ. ר' אליעזר בן יעקב אומר שהיתה
 עסוקה כבי סינן לבית אשבע לבית שנשבעו לה המרגלים שנא' ועתה השבעו לי בה'
 25 (יהושע ז יב) ונאמר ותשב בקרב ישראל עד היום הזה (שם ו כה). ר' שמעון אומר
 לפי שהיום הזה רודה ברקיע כך יהא זרעך קיים לפני לעולם שעמדו ממנו שמונה
 נביאים וכולהם כהנים ואלו הן ירמיה וחלקיהו שרייה מחסייה ברוך בן נריה חנמאל
 שלום ויש אומרים אף יחוקאל ובוזי ואף חולדה הנביאה מבני בניה היתה כתיב הכא
 30 אשת שלום בן תקוה (מלכים ב' כב) וכתיב התם את תקות חוט השני תקשרי בחלון
 (יהושע ז יח). ומה אם מי שהיתה מגויי הארץ וממשפחות האדמה על שעשתה מאהבה
 נתן לה המקום מאהבה על אחת כמה וכמה אלו היתה מישראל. וכן את מוצא
 בגבעונים על שקירבו את עצמן קירבן המקום שני ויוקים ואנשי כוזבא (דה"י א' ד כב)
 ויוקים שקיים להם יהושע ברית, כוזבא שכיזבו ביהושע שאמרו לו מארץ רחוקה באו

באכסנאי ושם אפשר לומר דדורש כן מן לבית אשבע אבל
 כאן אי אפשר לפרש כן וג"א בספרי דכסין ומנוסחא זו
 ומגרטא שלפנינו מוכח דצ"ל בכסינא או מלה אחרת שהוראתה
 טיט (עיין ערוך השלם ערך כסן וערך סוין). ור"ל שהיתה
 עסוקה בכלי יוצר: 30 בחלון. ספרי שם:

(כט) 6 שהיה וכו'. עיין ספרי צד עב ומדרש אגדה צד צו:
 14 מישראל. ספרי צד עג, מכילתא מס' דעמלק פ"ב, מכילתא
 דרשב"י צד צא סנהדרין קי. ועוד שם פ"ד מ"ז, הוריות
 פ"א מ"ד, בכורים פ"א מ"ה: 18 רזיחן. רבה פט"ז ס"א,
 רות רבה פ"ב ס"א, תנחומא שלה ס"א ותנחומא ב' שם
 ס"א: 25 בני סינן. ספרי צד עז, ר"א אומר וכו' עסוקה

עבדיך (יהושע ט ט) והלא לא היו אלא מארץ כנען ומה אם מי שהיה מגוי הארץ וממשפחות האדמה על שקירבו את עצמן קירבן המקום על אחת כמה וכמה אלו היה מִישראל, וכן את מוצא ברות המואבייה על שאמרה לחמותה עמך עמי ואלהיך אלהי (רות א ח) ניתן לה שתהא המלכות שלה בעולם הזה ובעולם הבא ועליה הוא אומר ויואש ושרף (דה"י א' ד כב) זו מחלון וכליון יואש שנתיאשו מן החיים ושרף ששרפו את התורה ד"א יואש שנתיאשו מארץ ישראל ושרף ששרפו את בניהם ואת בנותיהן לעבודה זרה אשר בעלו למואב שנשאי להם נשים מואביות. ד"א שהניחו את כל ארץ ישראל והלכו ונסתחפו בשדה מואב ויושבי להם זו נעמי השכה בית לחם והרברים עתיקים כבר כל אחד ואחד מפורש בפני עצמו המה היוצרים זה בועז ורות ויושבי נטעים זה שלמה המלך שהוא דומה לנטע וגדרה זו סנהדרין היושבת עמו וגודרת דברו תורה עם המלך במלאכתו ישבו שם מניין אתה אומר שלא מתה רות עד שראת שלמה בן בנה יושב בדן שלוונות שנא' עם המלך במלאכתו ישבו שם ואומר (מלכים א' ב יט) וישם כסא לאם המלך זו בת שבע ותשב לימינו זו רות המואביה. הא כל כלי שהוא עושה דבר אחד בפני המקום המקום ניתן לו שכרו וכן הוא אומר ויאמר משה לחובב בן רעואל המדיני חתן משה זו היתה לו כנגד הכל שהיה נקרא חותנו של מלך: נוסעים אנחנו, וכי משה היה נוסע עמקן והלא כבר נאמר וראה בעיניך כי לא תעבר את הירדן הזה (דברים ג כו). יש אומרים עדיין לא היה הדבר בידו ר' שמעון אומר כבר היה הדבר בידו שני כי אנכי מת בארץ הזאת וגו' (שם ד כב) ד"א נוסעים אנחנו בשביל לחוק ידו של יתרו. ד"א נוסעים אנחנו לא כמות שהיינו נוסעים בכל שעה שהיינו נוסעים מן המקום הזה וחונים בזה אלא עכשיו אנו נכנסים כיון אל ארץ ישראל מיד: אל המקום אשר אמר ה' אותו אתן לכם, לכם הוא אין לגרים חלק בו שלא תהא סבור שאת בא ונוטל כאחד מן השבטים ועכשיו אתה אומר לי הטעיתני אלא על מנת כן את בא על מנת שאין לגרים נחלה בארץ אעפ"כ לכה אתנו והטבנו לך: כי ה' דבר טוב על ישראל, והלא בכל השעות המקום מדבר טובות על ישראל אלא המקום אמר לנו להיות מטיבים לגרים ולך אנו מטיבים מכל הגרים. ומה היתה הטובה שהטיבו לו כשבאו לארץ ישראל הפרישו דשנה של יריחו חלק בראש ואמרו איזה שבט שיעלה בית המקדש בתהומו יהי נוטל את יריחו ואת תבואתה תחת מקום בית המקדש לקיים בה באחד שבטיך ונתנו אותה ליתרו והיה אוכל פירותיה ארבע מאות וארבעים שנה שני ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל וגו' ויבן הבית לה' (מלכים א' ו א) באותה שעה כשנבנה המקדש לה' הלכו להם שני ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים את בני יהודה (שופטים א טז). וי"א שהיו יושבין שם כל זמן שהיה יהושע קיים שהיו מוצאין ללמוד תורה לאחר מיתתו אמר כל עצמי לא באתי והנחתי כל מה שהיה לי אלא ללמוד תורה ועכשיו אני זורע וקוצר ואימתי אני למד תורה אמרו לו יש אדם למד תורה בעיר וזה המקום צונן הוא מדבר ואין שם חטים כיון ששמע מהם כך הכך שנא' ובני קני חותן משה עלו בעיר התמרים הלכו ומצאו את יעבץ יושב בבית המדרש ומהנים

בכורים פ"א ב, ירושלמי שם סד ע"א, ת"י ועיין עוד קה"ר פ"א פסוק ז: 31 יהודה ספרי צד עו:

16 מלך. שם צד עה: 18 ר"ש וכו'. שם: 23 שאין וכו'. שם, מעשר שני פ"ה מ"ד, בכורים פ"א מ"ד, ספרי דברים פ"ט רצט ושא, מכילתא משפטים פ"ב, ובהפך תוספתא

ולוים ומלכים יושבין עמו וכל ישראל יושבין שם אמרו אנו גרים איך נשב עם אלו
 מה עשו ישבו על שערי בית המדרש והיו שומעין ולומדין שני (דה"י א' ב נה) ומשפחות
 סופרים יושבי יעבץ תרעתים שהיו יושבין על השער שמעתיים שהיו שומעין ולומדין
 סוכתים שהיו ישראל מסכין להם:

ל. ויאמר אליו לא אלך כי אם אל ארצי, אמר לו אם בשביל ארץ אם בשביל
 נכסים אני הולך יש לך אדם שיש לו ארץ ואין לו נכסים יש לו נכסים ואין לו
 משפחה אני איני כן אלא יש לי ארץ ויש לי נכסים ויש לי משפחה ומקום היה בעירי
 אם לא אלך בשביל ארצי אלך בשביל משפחתי אם לא אלך בשביל משפחתי אלך
 בשביל ארצי. ד"א ויאמר אליו לא אלך למה חוזר לארצו אפשר שכמות יתרו מסרב
 על דברי משה אלא כך היה יזרו מחשב ואומר וכי מה הנר הזה בין חמה ללבנה
 משה חמה ואהרן לבנה מה אור יש לי ביניהם אלא הריני הולך לארצי ומגיד את כל
 בני מדינתי ומכניסן תחת כנפי השכינה לפי כך הוא אומר כי אם אל ארצי ואל מולדתי
 אלך יכול הולך ולא עשה ת"ל ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים וישב את העם
 (שופטים א טז) מלמד שהיה עמהן עם רב. ד"א ויאמר אליו לא אלך למה חוזר לארצו
 אלא כך היה יתרו מחשב ואומר כל השנים הללו היו בני אדם מפקדין אצלי פקדונות
 שאני הייתי הנאמן שבעיר ואם אני מניחן והולך לי הן אומרין ברח לו יתרו ולקח כל
 פקדונותיו ונתן לחותנו נמצאתי מוצא שם רע עלי ועליך אלא הריני הולך ומחזיר את
 כולן. ד"א ויאמר אליו לא אלך למה חוזר אלא היה מחשב ואומר השנה הזאת שנת בצורת
 היתה ואני לוייתי ופרנסתי את העניים ואם אין אני הולך ופורע את החובות נמצאתי
 מחלל שם שמים אלא הריני הולך ופורען ומנין ששנת בצורת היתה שנאמר והפשתה
 20 והשעורים נכתה (שמות ט לא) אף על פי שלא לקו החטים אלא השעורים אם אין
 שעורים החטים מתיקרים:

לא. ויאמר אל נא תעזוב אותנו, אין נא אלא לשון בקשה אמר לו אם אין את בוא
 ולך עמנו בבקשה בנוירה אין את מותר להניחנו: וכי על כן ידעת חנותינו
 ב מדבר אמר לו אלו אדם שלא הכיר נסיו של הקב"ה והולך עמנו לא היה לו להניחנו
 25 אפשר אתה שהלכת עמנו והכרת נסיו של הקב"ה על אחת כמה וכמה בנוירה אין את
 מותר להניחנו: והיית לנו לעינים, שלא תהא לנו לעינים לעיני כל באי העולם ויאמרו
 דומה שאין אנו רוצים לקבל את הגרים ועוד דנים את הדברים מקל וחומר ואומרין
 מה אם מי שהיה נקרא חותנו של מלך לא רצו לקבלו על אחת כמה ושאר כל
 הגרים נמצאת מונע את הגרים לבוא עמנו וממעט כבודו של מקום אלא אף את בוא
 30 ולך עמנו ונמצאת מרגיל את הגרים לבוא עמנו ומרבה כבודו של מקום לקיים מה
 שכתוב ברב עם הדרת מלך (משלי יד כח):

לב. והיה כי תלך עמנו והיה הטוב ההוא, הטוב זה בית המקדש שנא' ההר
 הטוב הזה והלבנון (דברים נ כה). ד"א הטוב זו תורה שנא' כי לקח טוב נתתי
 לכם תורתו אל תעזבו (משלי ד ב). ד"א הטוב זה מתן שכרן של צדיקים שני מה רב
 35 טובך אשר צפנת ליראיך (תהלים לא כ) הבטיחו שיש לבנו חלק בכל אלו:

עיון מכילתא מסכת דעמלק פ"ה ומכילתא דרשב"י צד צא.
 17 לחותנו צ"ל לחתנו. (לא) 29 מלך. ספרי שם. (לב)
 34 והלבנון. ספרי צד קצא.

4 להם. שם צד עני. (ל) 7 ומקום. שם צד עו ודין הייתי
 ואולי צ"ל קומים במקום מקום שהוראתו נגיד ושלטון בל"י
 ורומי ועיון ילקוט המכירי תהלים צד יז ע"א: 13 רב.

לג. ויטעו מהר י"י דרך שלשת ימים, וכי דרך שלשת ימים היה והלא כבר נאמר אחד עשר יום מחורב (דברים א ב) מה אני מקיים דרך שלשת ימים אלא מלמד שהילכו באותו היום כדרך שהיו מהלכין בשלשת ימים שבכל יום היו מהלכין שנים עשר מיל ואותו היום הילכו שלשים וששה מיל. היה ר' שמעון אומר בוא וראה חיבתה שלא יי כמה היא חיבתה שכל מי שהוא הולך למלחמה הרי הוא רץ והולך כשהוא מגיע למלחמה הרי רגליו משתברות אבל ישראל אינן כן אלא כשהיו קרובים לא"י היו רגליהם נושאות אותן ואומרים אלו אלו אנו נכנסין לא"י ומתים מיד אין אנו כדאי שאנו נכנסין אל המקום אשר נשבע י"י לאבותינו לתת לנו: וארון ברית י"י נוסע לפניו, ונאמר וארון ברית י"י ומשה לא משו מקרב המחנה (במדבר יד מד) יש אומרים שתי ארונות היו עמהן אחד לפניו מן המחנה ואחד באמצע המחנה זה שהיה לפניו מן המחנה הייתה התורה בתוכו וזה שהיה באמצע המחנה היו שברי הלוחות בתוכו: לתור לכם מג'וה, ר' שמעון אומר מושלו משל למה הדבר דומה לקנטור הזה שהוא מקדים לפני האומות קודם שלשה ימים לתקן להם את הדרך שנא' ובדבר הזה אינכם מאמינים ב"י אלהיכם ההולך לפניכם בדרך לתור לכם מקום לחנותכם (דברים א לב-לג): וענן י"י עליהם יומם וגו' ונא' ויסע מלאך האלהים ההולך לפני מחנה ישראל (שמות יד יט) ונא' כי ענן י"י על המשכן יומם (שם מ לג) ונא' לא ימיש עמוד הענן יומם (שם יג כב) ונא' וי"י הולך לפניו יומם בעמוד ענן (שם כא) מלמד שהיה עמהם שבעה ענני כבוד אחד לפניו ואחד אחריהם ואחד מימינם ואחד משמאלם ואחד על גבי ראשיהם מפני החמה ואחד מתחת רגליהם כדי שלא יהו מהלכין יחפים וענן שכינה היה מקדם לפניו קודם לשלשה ימים משפיל להם את ההרים ומגביה את הגיאיות הנמוך מגביהו והגבוה משפילו ועושה להם דרך ואיסרט להלך: חביב הוא הארון שהמשכן כולו לא נעשה אלא בשביל הארון וכל נסים שהיו נעשין בישראל בארון היו נעשין וכה"א וארון ברית י"י נוסע לפניו שהיה הורג נחשים ועקרבים והיה הורג לפניו שונאיהן של ישראל. ד"א וענן י"י עליהם יומם אפילו יחיד מישר' היה נמשך חוץ למחנה היה עמוד הענן נמשך ומגין עליו במקומו יכול שהיה מגין על אחרים ת"ל עליהם עליהם היה מגין לא היה מגין על אחרים יכול שהיה מגין בלילה לא היה מגין לא היה מגין ביום ועמוד הענן ביום ועמוד האש בלילה בכל מסעיהם אפילו יחיד מישר' היה נכנס חדר לפניו מן החדר היה עמוד האש נכנס ומאיר עליו במקומו יכול שהיה מאיר על אחרים ת"ל לעיני כל בית ישראל לעיני ישראל היה מאיר לא היה מאיר על אחרים.

— כל ספר שיש בו שמונים וחמש טעיות לא יקרא בו עד שיונה. י"ש אומרים

לא נאמרו כל השעורין הללו אלא שאינה מקומה שלפרשה היה צריך לומר וענן י"י עליהם יומם בנסעם מן המחנה ויאמר ויהי העם כמהאוננים אלא מושלן אותו משל למה הדבר דומה לבני מדינה שהלכו אצל מושל שבעכו אמרו לו הינעתה עמנו נלך אצל מושל שבצור הגיעו לצור והלכו לצידון ומצידון הלכו לכידון משנתנו אמרו הוגעתנו וטירפתנו הינעתה שלא נאמרו כל השעורין הללו אלא שאינה מקומה שלפרשה:

לה. ויהי בנסוע הארון ויאמר משה, מלמד שהיו נוסעין על פי משה: כת' ויהי בנסוע הארון ויאמר משה ובנחה יאמר שובה י"י וכת' על פי י"י יחנו ועל פי י"י יסעו (במד' ט כג) וכי היאך אפשר לקיים כל הכתובים הללו הא כיצד — בזמן שהיו נוסעין היה עמוד הענן נעקר ממקומו על פי המקום ולא היה לו רשות להלך עד שיאמר לו משה

(לג) 1 ויטעו וכו'. מכאן עד סוף הפרשה מה שהוא גם בספרי נדפס באותיות קטנות: 2 שבכל וכו'. מובא גם ב"ה בשם הס"ז: 7 יש אומרים. מובא ב"ה בשם הס"ז: 8 לכם. צ"ל להם: 12 מלמד וכו'. מובא ב"ה בשם ס"ז וז"ל הכי תני לה בס"ז וענן ה' עליהם וענן עומד עליהם בעמוד ענן אתה הולך לפניו ויסע מלאך האלהים וכתוב בסופיה ויסע עמוד הענן מפניהם וכו' כי ענן ה' על המשכן יומם לא ימיש עמוד הענן וכו' וה' הולך לפניו יומם וכו' דאי כדכתיב הכא ובהאריך הענן ובהעלות הענן בהוא ענינא ל"א ענן כתיב: 15 חביב וכו'. תנחומא ויקהל סימן ז: 22 שיוגה. בילקוט בשם הס"ז אבל במה"ג מביא במקומו מגמרא דשבת קטו. מיכן אמרו כל ס"ת שיש בו ללקט חמשה ושמונים אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון מטמא את הידים ומצילין אותו מפני הדליקה וקודם לזה מעתיק המאמר דב"ק מן וי"ר פ"א ס"ב ועיין ספרי צד פ: 24 ויאמר. נראה דמיותר: 27 הינעתה. משובש ולשון ר"ה והכי תני ליה בס"ז גבי מושל אמר להם כל צערי וטרופי אינן אלא בשבילכם ואתם אומרים טירפתנו והוגעתנו להכי היה ראוי ליכתב ויהי העם כמהאוננים בתר וארון ברית ה' נוסע ע"כ ועפ"ז אפשר למלאת החסרון כאן וצ"ל אחר וטירפתנו אמר להם כל צערי וכו' והוגעתנו הרי (פ) שלא נאמרו וכו', ועיין ספרי שם. (לה) 30 בזמן וכו'. מכאן עד סה"ד בילקוט בשם הס"ז: 31 משה. עיין בח"ג וצריך להשלים ע"פ המה"ג הגיעו למקום שהיו חוננין היה עמוד הענן מנמנם ע"ג המחנה על פי המקום ולא היה לו רשות להגיע (אולי צ"ל להגיע אי לנוח) עד שיאמר משה נמצאת מקיים וכו' ועיין ספרי שם וצד פג

(לה) 28 ויהי וכו' כיצד] רק נ | 30 נוסעין] נ גוטלין | 31 לו בפ' ה' נ | משה] נ ג' הגיעו למקום שהיו חוננין היה עמוד הענן מנמנם ע"ג המחנה ע"פ ה' יסעו ועל הגליון ע"פ המקום ולא היה לו רשות להגיע עד שיאמר משה |

נמצאת מקיים על פי י"י ועל פי משה משל למה הדבר דומה למלך שאמר לעבדו הרני ישן לי עד שתעירני משנתי כך אמר הקדוש ברוך הוא איני מהלך עד שתאמר לי לך.

קומה י"י ויפוצו אויביו, מלמד שכולן בשעה שהן מתכנסין למלחמה וינסו משנאיך מפניך בשעה שפניך עמו הם נסים וכן הוא אומר אם אין פניך הולכים על תעלנו מזה (שמות לג טו): ויפצו אויביו וינסו משנאיך וכי מה הם כל גויי הארץ וכל ממלכות האדמה שהם קרואים אויבים ושונאים למקום אלא כל שהוא אויב ושונא לישראל כאלו הוא אויב ושונא למקום וכן הוא אויב המקום שנא' ואיבתי את אויבך וצרתי את צרריך (שם כו כז) ונאמר ואברכה מברכך ומקללך אאור (בראשית יב ג) ואומר הלא משנאיך י"י אשנא תכלית שנאה שנאתים (תהלים קלט כא-כב) ואומר בכל צרתם לו צר (ישעיה סג ט) אבל אין אתה יודע אם צר הוא לו ואם אינו צר לו כשהוא אומר עמו אנכי בצרה (תהלים צא טו) הא ידעת שכל זמן שישראל בצרה אף הקדש כאלו עמהן בצרה. וכן את מוצא בשעה שהיו ישראל משועבדים במצרים לא נגלית שכינה על משה אלא מתוך הצער ומתוך הסנה וכן הוא אומר ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר (שמות כד י) זכר ללבנים שהיו בניו עושים במצרים אמר להם אתם הייתם משועבדים במצרים בלבנים שליט ולפני יהו משועבדים בלבנים שלספיר וכן הוא אומר אשר פדית לך ממצרים גוי ואלהיו (שמואל ב' ז כג) ר' אליעזר בן יעקב אומר מלמד שעברה עמהן ע"ז בים אמר לו ר"ע חס ושלום לא עברה עמהם ע"ז בים אלא כך אמר להם כדרך שהייתם משועבדים כביכול השעבוד לפני וכן הוא אומר כי הנוגע בכם נגע בבבת עינו (זכריה ב יב) ר' אלעזר בנו של ר"י הגלילי אומר כאלו הוא מושיט אצבעו בתוך עינו של עצמו ועוקרה אמר לו ר' שמעון אין הדבר כן כלפי הקדש הכת' מדבר וכל מי שעוזר את ישראל כאלו עוזר את מי שאמר והיה העולם שנא' אורו מרוז וגו' כי לא באו לעזרת י"י לעזרת י"י בגבורים (שופטים ה כג):

לו. וּבַנְחָה יֹאמֵר שׁוֹבָה ה', הא כדרך שהיו נוסעין ע"פ משה היו חוננין ע"פ משה: ובנחה בהי כנגד ארבעה דגלים והארון מלמד שאף הארון לא היה נוסע אלא על פי משה: שובה י"י רבבות אלפי ישראל, ר' יהודה אומר אמר משה איני מניח שכינה שתדך בארץ עד שתכרך את עמך ישראל ובמה אני רוצה שתכרכם שיעשו אלפים ורבבות שוב ועשם אלפים ורבבות על כל מסע ומסע שיהו נוסעין יהו אלף נעשה רבוא לקיים מה שנאמר י"י אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים (דברים א יח). ר' שמעון אומר תרד שכינה לארץ ויהי שם אלפים ורבבות שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושתי רבבות כדרך שהיא שורה למעלן שנאמר רכב אלהים רבותים אלפי שנאן (תהלים סח יח) אף בארץ אינה שורה אלא בתוך אלפים ורבבות שנא' שובה ה' רבבות אלפי ישראל:

יא-א. ויהי העם, אין ויהי אלא דבר שלא היה להם תחלה מלמד שהיו למודין להיות מקולקין וחורו לקלקולן הראשון וכן הוא אומר ויהי האיש ההוא גדול (איוב ג). ויהי אין ויהי אלא דבר שקא היה להם תחלה למעשה הטוב וכן הוא אומר (שמואל א' א א) ויהי איש אחד מן הרמתיים >צופים אין ויהי אלא דבר שלא היה היה תחלה אף כאן דבר שלא היה להם תחלה מלמד שהיו למודין להיות מקולקלין וחורו לקלקולן הראשון <

ויהי העם אין העם אלא רשעים שנא' אנא חטא העם הזה חטאה גדולה (שמות לב לא) אבל כשהוא קורא אותם עמי אין עמי אלא כשרים שנא' שלח את עמי ויעבדני (שם ז טז). כמתאוננים אין מתאוננים אלא כמבקשים עלילה היאך לפרוש מאחרי המקום שכן הוא אומר ביורם בן אחאב כי אך דעו נא וראו כי מתאנה הוא לי (מלכים ב' ה ז) וכן הוא אומר בשמשון כי תאנה הוא מבקש מפלשתים (שופטים יד ד). ר' אליעזר בן יעקב אומר אין מתאוננים אלא מתלהמים שנאמר דברי נרגן

1 ע"פ ה' וכו' | 2 ע"פ משה יחננו וע"פ משה יסעו | 3 מושלך אותו משל | 2 | המקום אין אנו הולכין עד שתאמר לנו הלכו. (יא-א) 28 ויהי וכו' | 4 ויהי שחזרו לקלקולן הראשון | 30 ויהי בפ' הא' | 31 המוסגר ט' ח' |

וברייתא דמלאכת המשכן פי"ג ופי"ד: 4 שכולן וכו'. נראה דצ"ל שכלין: 17 בגבורים. ספרי צד פא וספרי דברים פ' שיג ושמ"ר פכ"ג ס"ה תחומא בשלח ט"ז ות"י. (לו) 27 ישראל. ספרי צד פג. (יא-א) 30 להם. מיותר. 33 הראשון ספרי צד פד:

כמתלהמים (משלי כו כב) אבל סכין ירדה משמים ובקעה את כריסן שנא' והם ירדו חררי בטן. ר' שמעון אומר אין כמתאוננים אלא כמאוננים שנא' לא אכלתי באני ממנו (דברים כו יד). כמתאוננים רע אין רע אלא עבודה זרה שנא' כי תעשו את הרע בעיני יי' להקעיסו במעשה ידכם (שם לא כט): באזני יי', מלמד שהיו מתכוונים להשמיע למקום מושלין אותו משל למה הדבר דומה באחד שהיה עומד ומקלל את המלך בתוך השוק נמצא המלך עובר אמ' לו שתוק שלא ישמע המלך אמר להם מי יאמר לכם שלא נתכוונתי אלא להשמיעו כך היו ישראל מתכוונין להשמיע את המקום.

5 וישמע יי' ויחר אפו, נתמלא עליהן חימה וירדה אש מן השמים והיתה קופלת בהן מאחת יד והולכת ולא היה בין המתים לבין החיים כלום כענין שנאמר ויעמוד בין המתים ובין החיים (במדבר יז יג): ונתבער במ אש יי', רבן גמליאל אומר לפי שהלשינו ישראל על הקב"ה ואמרו היוכל אל לערוך שלחן במדבר (תהלים עח יט) וראה הקב"ה שהלשינו על כבודו וכבודו אש אוכלה שלח בהן אש ואכלה אותן שני ותבער במ אש יי' מיכן אתה למד שכל המלשין על חברו בסתר אין לו רפואה שני מלשני בסתר רעהו אתו אצמית (שם קא ה). שתים עשרה פעמים ירדה אש מן השמים ששה לשבח ואלו הן ראשונה של ויהי ביום השמיני שניה שלגדעון שלישית שלמנוח רביעית בימי דוד שני ויקרא אל יי' ויענהו באש מן השמים (דה"א א' כא כו) חמישית בימי שלמה שני ואש ירדה מן השמים (שם ב' ז כ) ששית כהר הכרמל וששה לגנאי ואלו הן ראשונה של נדב ואביהו שניה שלמתאוננים שלישית שלקרח רביעית בימי איוב ואש אלהים נפלה מן השמים (איוב א טז) חמישית ושישית בימי אליהו כשבאו אליו שלוחי אחוזה: ותאכל בקצה המחנה, ר' שמעון בן מנסיא אומר אלו הגרים שהיו עומדין בקצה המחנה.

ר' שמעון אומר ותאכל בקצה המחנה בגדולים שבהם ובמוקצעין שבהן: 20 ב. ויצעק העם אל משה, וכי מה היה משה יכול להועיל להם והלא לא היה צריך לומר אלא ויצעק העם אל יי' מושלין אותו משל למה הדבר דומה למלך שכעס על בנו והלך לו אותו הבן אצל אוהבו של אביו אמר לו צא ובקש לי מאבא כך אמרו ישר' למשה צא ובקש לנו מן המקום יכול שיעיב בידם משה אמ' ויתפלל משה אל יי' יכול שעכב בידו המקום אמ' ותשקע האש שקעה היא במקומה שאלו הלכה לאחת מכל הרוחות סופה היתה לכלות את כל הרוח או אלו עלתה לשמים סופן היה לחזור לקלוקלן הראשון אלא ותשקע האש שקעה היא במקומה.

25 ר' יהודה אומר אותה האש שירדה מן השמים שקעה בארץ ולא חזרה למקומה לשמים אלא נכנסה לאהל מועד וכל הקרבנות שהיו ישראל מקריבין במדבר היתה האש יוצאה ואוכלת אותן שני ותרד אש מן השמים ותאכל (ויקרא ט כד) אין כת' אלא ותצא ואותה האש היא שאכלה נדב ואביהו שנאמר ותצא אש מלפני יי' ותאכל אותם (שם י ב) והיא שאכלה עדת קרח שנאמר ואש יצאה מאת יי' ותאכל את החמשים ומאתים איש (במדבר טז לה) ואין אדם נפטר מן העולם אלא עד שיעבור עליו מאותה האש ששקעה בארץ שני ותשקע האש:

ג. ויקרא שם המקום ההוא תבערה, אין תבערה אלא כאדם שהוא אומר לחבירו תבער אש פלוי במקומו כך אמר הקב"ה לישר' אם עשיתם תשובה ותשקע האש ואם לאו אדיין היא במקומה יכול כן היה שמו מקודם ת"ל כי בערה במ אש יי' משאירע היה נקרא לא כן היה שמו מקודם. כיוצא בו אתה אומר ויקרא שם המקום טסה ומריבה (שמות יז ז) יכול כן היה שמו מקודם ת"ל על ריב בני ישראל ועל נסותם את יי' משאירע היה נקרא לא כן היה שמו מקודם: 35 ד. והאספסוף אשר בקרבנו, אי אתה יודע מי אלו שהיו מרגילים את ישר' לעבירה ר' שמעון בן מנסיא אומר אלו הגרים שני והאספסוף אשר בקרבנו. ר' שמעון אומר אלו הזקנים שני אספה לי שבעים איש מזקני ישראל (במדבר יא טו) אם

6 וישמע וכו' | ט ירדה וכו' | 7 מאחת יד | ט מחתיר | ט
5 המקום. ספרי צד פה: 12 אצמית. פדר"א פנ"ג, ילקוט
כאן רמז תשל"ב ופ' שמיני רמז תקכ"ד. (ב) 24 במקומה.
ספרי צד פה: 27 שני וכו'. פדר"א שם שנא' ותצא אש
מלפני ה' ותרד אש מן השמים אין כתיב כאן אלא ותצא וכצ"ל אבל קשה וכי המאורע המסופר בכאן היה לפני חנוכת המשכן.
ועיין ז"ר לילקוט שמיני לעיל ומכילתא בשלח מסכת דרוסע פ"ג במאיר עין הערה ד. (ג) 35 מקודם. ספרי שם.

כן עשו הזקנים על אחת כמה וכמה שאר הטרטנים. וכן הוא אומר ויראו בני האלהים את בנות האדם (בראשית ו ב) מלמד שהיו אחזין בנשים ומענין אותן בשווקים אם כן עשו בני הדיינין על אחת כמה וכמה שאר בני אדם: התאוו תאוה, יכול שהיו מתרעמין על דבר שלא טעמו מימיהן ת"ל התאוו תאוה על המן שהיה יורד להם בכל יום היו מתרעמין לא על דבר שלא טעמו מימיהן: וישבו ויבכו גם בני ישראל, ר' שמעון אומר הא ידעת שהראשונים לא היו מבני ישראל, ר' שמעון אומר בני ישראל גם בני ישראל אף הראשונים היו מבני ישראל: ויאמרו מי יאכילנו בשר, יכול מפני שלא היה להם בשר לאכול היו מתרעמין והלא כבר נאמר וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבוד מאד (שמות יב לח) יכול מפני שאכלום במדבר והלא כבר נאמר בכניסתן לארץ ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד (במדבר לב א) אלא שהיו מבקשי עלילה היאך לפרוש מאחרי המקום:

ה, וזכרנו ארת הדגה אשר נאכל במצרים חנם, אמר ר' שמעון וכי יש בעיניך שהיו המצרים נותנין ליהם דגים חנם והלא כבר נאמר ועתה לכו עבדו ותבן לא ינתן לכם (שמות ה יח) מה תבן לא היו נותנין להם חנם אבל דגים יהו נותנין להם חנם אם כן מה אני מקיים חנם חנם מן המצוות: את הקשואים ואת האבטיחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים, ר' שמעון אומר מפני מה היה המן משתנה להן לכל מין חוץ מחמשת המינים הללו אלא מושלין אותו משל למה"ד למלך שמסר את בנו לפדגוגו אמר לו הוזהר בכבוד בני שלא יאכל בני מאכל רע ושלא ישתה משקה רע וכ"ש היה אותו הבן אומר לא בשבילי שהוא אוהבני אלא שאי אפשר לאכול וחכ"א אף המן היה משתנה להן לכל מין אלא שלא היו רואין בעיניהן אלא המן בלבד שג' אין כל בלתי אל המן עינינו אין לנו אלא המן בשחר והמן בערב:

ו, ועתה נפשנו יבשה אין כל, אמרו עתיד הוא המן להתפח בתוך כריסינו להרגינו וכי יש לך ילוד אשה שאינו מוציא מה שהוא אוכל כך היו אומרין ר' שמעון אומר מה את משיב ויתד תהיה לך על אויניך והיה בשבתך חוץ וגו' (דברים כג יג) אמרו להן מה שהיו תגרי גוים מוכרין להן יצא מהן אבל המן לא יצא מהן לעולם שג' להם אבירים אכל איש (תהלים עח כח) להם שהוא ניטוח באיברים: בלתי אלא המן עינינו והמן כזרע גד, ארצה סבור מי שאמר זה אמר זה לא מי שאמר זה אמר זה ישראל אמרו אין כל בלתי אל המן עינינו והמקום מפיס לכל באי העולם ואומר ליהם ראו מפני מה הן מתרעמין עלי והמן כזרע גד הוא ועינו כעין הבדולח. כיוצא בדבר אתה אומר ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני וגו' (בראשית לח כו) אתה סבור מי שאמר זה אמר זה לא מי שאמר זה אמר זה יהודה אמר צדקה ממני וגו' על כן לא נגרזיזה לשלה בני והמקום אומר ולא יסף עוד לדעתה משידע יהודה שהיא כלתו ל"א יסף עוד לדעתה. כיוצא בדבר ארצה אומר ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים (דברים כה יח) אתה סבור על מי שנאמר זה נאמר זה לא על ישראל נאמר ואתה עיף ויגע ועל עמלק נאמר ולא ירא אלהים. כיוצא בדבר ארצה אומר בסיסרא מדוע בושש רכבו לבוא מדוע אחרו פעמי מרכבותיו (שופטים ה כח) עד כאן אמרה אמו חכמות שרותיה תענינה דל"א ימצאו יחלקו שלל עד כאן אמרה אשתו נתגלו דברים שאמרה אמו שלסיסרא לדבורה ברוח הקודש אף היא אמרה אלא תצפי לסיסרא בנך עוד מעתה כן יאבדו כל אויביך י"י. כיוצא בדבר ארצה אומר אוי לנו מי יצילנו מיד האלהים האדירים האלה (שמואל א' ד ר) עד כאן אמרו כשרים שבהן הרשעים אמרו אלה הם האלהים המכים ארת מצרים בכל מכה במדבר אמרו עשר מכות היו לו להביאן על המצרים ושאר מכות כלה בעמו במדבר מעכשיו אין לו מכה עוד מעתה אמר להן המקום ארצה אמרתם שאין לי עוד מכה מעתה אף אני אביא עליכם מכה שלא נהיה בכל העולם כיוצא בה הא כיצד היה אחד מהן יושב בטחור ועכבר עולה מן הארץ ושומט ארץ מעיו ונבלע בתהום שג' ותכבד יד י"י על האשדודים וישתרו ליהם טחורים (שם ה ו). ד"א היה אחד מהן יושב על הארץ ועכבר עולה מן הארץ ושומט בני מעיו ויורד לתהום עשו להם ספלים והיה אחד מהן יושב בתוך הספל ועכבר עולה ואומר לספל תן כבוד למי שבראך והיה הספל נבקע מאליו ועכבר עולה ושומט את בני מעיו ויורד לתהום. כיוצא בדבר אתה אומר ויקומו אנשים מוקני הארץ ויאמרו אל כל קהל העם לאמר מיכה המורשתי היה ניבא בימי חזקיהו מלך יהודה ויאמר אל כל עם יהודה לאמר כה אמר י"י צבאות ציון שדה תחרש וירושלים עיים תהיה והר הבית לבמות יער ההמת המיתהו חזקיהו מלך יהודה וכל יהודה וגו' (ירמיה כו יח-ט) עד כאן אמרו כשרים רשעים מה אמרו וגם איש היה מתנבא בשם י"י אוריהו בן שמעיהו מקרית היערים וינבא על העיר הזאת ועל הארץ הזאת ככל דברי ירמיהו וישמע המלך יהויקים וגו' (שם כ-כא) לא רצה לקברו ואמרו כשם שנהרג אוריהו כך ירמיהו חייב ליהרג שנאמר אך יד אחיקם בן שפן היתה ארת ירמיהו לבלתי רגז אותו ביד העם להמיתו. כיוצא בדבר אתה אומר בבעו חי י"י שכבי עד הבקר (רות ג יג) מלמד שהיה יצר הרע מסערו כל הלילה ואומר לו אתה מופנה מבקש אשה והיא מופנה מבקשת איש עמוד ובעלה ותהי גא לך לאשה נשבע

לכמדבר רבה פ"ב ס"ה. 4 ר"ש אומר וכי. צ"ל ר"ש בן מנסיא אומר וכי. (ה) 17 ר' שמעון. צריך להגיה ע"פ הספרי

(ד) 1 הטרטנים. לפי דעת החכם לעוו (Hoffmann-Jabel-schrift, S. 180) צ"ל רוטננים ר"ל נרגנים ומראה מקום

בעז ליצרו ואומר חי יי שלא אקרב בה ואל האשה אמר שכבי עד הבקר וכן הוא אומר אין כל בלתי אל המן עינינו והמקום מפיס לכל באי העולם והמן כזרע גד הוא:

ה. שטו העם ולקטו, יכול משהו מצטערים בשעת לקיטתו היו מתרעמין ת"ל שטו העם ולקטו לפתח ביתו היה יוצא ומפרנס צרכו וצורך ביתו ואח"כ וחם השמש וגמס.

5 **כתוב שטו העם ולקטו וכתוב יוצא העם ולקטו וכתוב וברדת הטל על המחנה**
הא כאיזה צד צדיקים מוצאין אותו על פתח בתיהן כינונים יוצאין ללקוט רשעים
שטו ולקטין.

10 **וטתנו ברחים, והלא לא ירד לרחים מעולם אלא מלמד שהיה משתנה לכל הנטחנים ברחים: או דכו במדוכה, והלא לא ירד למדוכה למעולם אלא מלמד שהיה משתנה להן לכל הנידוכין במדוכה. יכול שאין לי שהיה משתנה להן אלא**
כל אלו ומניין אתה אומר כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הוצרכה אשה למיני בשמים אלא היו מתעשנות מן המן ר"ל או דכו במדוכה ונאמר זה ארבעים שנה יי אלהיך עמך לא חסרת דבר (דברים ב ז) לא היו חסרין אלא דבר כלומר כל מה שאתה שואל היה ניתן לך אלו דברת בפיך: ובשלו בפרור, והלא לא ירד לקדרה לעולם אלא מלמד שהיה משתנה להן לכל המתבשלין בקדרה: ועשו אותו עוגות, והלא לא ירד לרחם לתנור מעולם אלא מלמד שהיה משתנה להן לכל הנאפים בתנור יכול שאין לי שלא היה משתנה להן אלא לכל אלו ומניין לכל הנלקטין בשדה ת"ל לקטו ולקטו. משל באדם שהוא אומר לחבירו רוצה אני לאכול תאנים רוצה אני לאכול ענבים כך היה המן משתנה להן לכל הנלקטים בשדה: והיה טעמו כטעם לשד השמן, הדבר הזה אמור נוטריקון הדבר הזה משמש לשלשה דברים לייש ושמן ודבש כליש שהוא ערוך בשמן ומקוטף בדבש זו היתה בריתו של מן וכך היו כשרים אוכלים אותו. לשד השמן מה הדר הוא שהוא עיקר התינוק והכל טפילה לו כך היה המן עיקר לישראל והכל טפילה לו. ד"א לשד השמן מה הדר הוא ובו מינים הרבה לכך אמרין לאשה אל תאכלי שום אל תאכלי בצל בשביל התינוק. ד"א לשד השמן מה הדר התינוק יונק ממנו כל היום ואינו ניווק כך היו ישראל אוכלין המן ואינן ניווקין. ד"א לשד השמן מה הדר התינוק מצטער בשעה שהוא פורש ממנו כך נצטערו ישראל בשעה שפירשו מן המן. וישבת העם ממחרת וגו' (יהושע ה יב) אלו היה לישראל מאותה הקניטה שקנטו באותו היום שמת משה שהיו אוכלין ממנה ארבעים יום ר"ל אכלו מתבואת ארץ כנען. כת' לחם וכת' שמן וכת' דבש ר"ל כאיזה צד לחם לנערים שמן לתינוק דבש לזקנים:

25 **ט. וברדת הטל על המחנה ירד המן עליו, מגיד שהיה יורד על האסכופים ועל המזוזות או לפי שהיה יורד על האסכופים ועל המזוזות יכול יהו אוכלין אותו מלובלך ומטונף אמרת ותעל שכבת הטל (שמות טז יד) ד"א כיצד גלדי היה יורד תחלה ונעשה כאסקוטלין והמן יורד עליו הרי מלמטן אבל מלמעלן יהיו שרצים וחובבים שוכנים עליו אמרת ותעל שכבת הטל שהיה מונח כנגלוסקים והיו קוראין את שמע ומתפללין ואדם יוצא אל פתח ביתו מתפרנס צרכו וצורך ביתו ואחר כך וחם השמש וגמס (שם כא). ר' שמעון אומר מפני מה לא היה המן יורד לישראל פעם אחת בשנה כדי שלא יופכו את פניהם מאביהן שבשמים מושלין אותו משל למה הדבר דומה למלך שכעס על בנו וגזר להיות מפרנסו פעם אחת בשנה ולא היה הבן מביט להקביל פני אביו אלא בשעת פרנסתו גזר להיות מפרנסו בכל יום ויום והיה אותו הבן אומר אלו איני מקביל פני אבא אלא בשעת פרנסתי דיי כך היה בתוך ביתו של אדם חמשה זכרים או חמש נקבות והוא יושב ומצפה ואומר אוי לי שמה לא ירד המן למחר ונמצא בני מתים ברעב יהי רצון מלפניך שירד נמצאו הופכין פניהן לאביהן שבשמים. ד"א כדי שיאכל אותו חם, ד"א מפני משוי הדרך. יוסי בן יהודה אומר מפני מה לא ברא הקב"ה חמים בירושלם שלא יהא אדם אומר לחבירו לכה לך ואנו עולים לירושלם והוא אומר לו למה והוא אומר לו אלו בשביל רחיצה אחת אנו עולים לירושלם דיינו נמצאת עלייתן שלא לשמה:**

40 **י. וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו, ר' נהוראי אומר מלמד שהיו בוכין בשעה שאמר להן לפרוש מן העריות היה כל אחד מהן נושא לאחותו לאחות אביו לאחות אמו לאחות אשתו וכיון שאמר להם לפרוש מן העריות התחילו מתרעמין. בוכה למשפחותיו כיון שגבה לבם בהטא נודווגו משפחות ואמרו אר"ה הדברים ברבים: איש לפתח אהלו, כיון שהיו משמרים את משה יוצא מן המדרש היו יושבין ומתרעמין: ויחר אף יי מאד ובעיני משה רע, כאן המקום מגביה ומשה ממיך ובמקום אחר משה מגביה והמקום ממיך:**

יא. ויאמר משה אל יי למה הרעת לעבדך, עליו הכתוב אומר ועשיר יענה עזות (משלי יח כג) כי תאמר אלי שאהו

צד פו. 4 וגמס. ספרי צד פו ופת: 7 ולקטין. מכילתא בשלח מס' דויסע פ"ב ומכילתא דרשב"י צד עה, ת"י, יומא עה, ילקוט רמז תשל"ה, פ"ז ומ"א צד צט: 22 כנעני. ספרי צד פט: 23 לזקנים. עיין יומא עה: 29 שבשמים. ספרי צד צ: 33 משוי הדרך. שני הטעמים האחרונים אינן בספרי רק יומא עו, ועיין ילקוט רמז תשל"ה: 35 לשמה. ספרי שם. (י) 40 ממיך. עיין הג' בספרי צד צא. (יא) 41 עזות. ספרי דברים פ"כ, סנהדרין מז, ילקוט משלי רמז תחקנת:

צד פו. 4 וגמס. ספרי צד פו ופת: 7 ולקטין. מכילתא בשלח מס' דויסע פ"ב ומכילתא דרשב"י צד עה, ת"י, יומא עה, ילקוט רמז תשל"ה, פ"ז ומ"א צד צט: 22 כנעני. ספרי צד פט: 23 לזקנים. עיין יומא עה: 29 שבשמים. ספרי

בחיך אימתי אמר לו את הדבר בשעה שאמר לו לך נחה את העם וביום פקדי עליהם חטאתם (שמות לב לד) עדין הדבר תלוי ולא תלוי. כיוצא בדבר אמ' וידבר יי' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל אמר להן בני סרבנין הן טרחנין הן על מנת כן תהוה מקבלין עליכם שיהו מקללין אתכם ומסקלין אתכם באבנים:

יג. וימאין לי בשר לרבות לכל העם הזה וכי אחד הוא או שנים:

5 טו. וואם ככה ארדה עשה לי הרגיני נא הרג, לפי שהראה הקב"ה למשה הפורענות העתידה לבוא עליהן אמר משה הרגיני נא הרג אבם מצאתי הן בעיניך ואל אראה ברעתי. מושלין אותו משל למה הדבר דומה לאחד שהיה יוצא הוא ובניו ליהרג אמ' לספקטור רבני הרגיני תחלה עד שלא תהרוג את בני לא כמות שהוא אומר בצדקתו ואת בני צדקתו שחטו לעיניו (מלכים ב' כה ז) אלא הרגיני תחלה עד שלא תחרים את בני כך אמר משה הרגיני נא הרוג תחלה ובל אראה בפורענות העתידה לבוא עליהן:

10 טז. וימאמר יי' אל משה אספה לי, לפי שאמר משה ל' אוכל לבדי לשאת אמר לו המקום משה הרי מה שבקשרת נתון לך. אספה לי שתהא סנהדרין לשמי, כל מקום שהוא אומר לי הרי זה קיים לעולמי עד: שבעים, שרדוהא סנהדרין של שבעים: איש, שיהא בעל כח ובעל חכמה ובעל גבורה חתיכה ופסיפס: מזקני ישראל, לא במקום אחד ולא בשנים המקום חולק כבוד לזקנים ומה אם מלך מלכי המלכים ב"ה חולק כבוד לזקנים על אחת כמה וכמה בשר ודם צריך לחלוק להם כבוד ומניין אף לעתיד לבוא המקום חולק כבוד לזקנים אמ' וחסרה הלבנה ובושה החמה וגו' (ישעיה כד כג) אינו אומר לא נגד מלאכיו ולא נגד כהניו ולא נגד נביאיו אלא נגד זקניו כבוד ומה אם מלך מלכי המלכים ב"ה חולק כבוד לזקנים עאכ"ו בשר ודם צריך לחלוק להם כבוד. וכן את מוצא שהמקום מצטער על זקן אחד שני קפצתי על עמי חללתי נחלתי ואתנם בידך לא שמתי להם רחמים על זקן הכבוד עלך מאד (שם מז ו) כביכול מחול לך על כל מה שעשית חוץ מעל זקן הכבוד עלך מאד: אשר ידעתי, אתה צריך לידע כבר הן גלוין לפני. ד"א וכי צריך הקב"ה לומר למשה אשר ידעת והלא גלוי לפניו מי שהוא ראוי לגדולה אלא מלמד שכל זקן שחלק לו ראש הדור כבוד מן השמים הסכימו על ידו שכן הבריות משיבין ואומרים כשר הוא איש פלוני וחסיד וגוא ליקרא חכם ולמה אמר לו ושוטריו לפי שני' ויכו שוטרי בני ישראל (שמות ה יד) אמר לו כשם שראו עמיהן בצער שבמצרים ומסרו עצמם עמהם ולקו בעבורם יבאו ויראו עמיהן ברווח שראו וינהגו עליהם בסדרה וגדולה: ולקחתם אותם לי, קחם בדברים בתחלה אמ' ליהם דברי שבת חזור ואמור ליהם דברי פגם על מנת כן תהו מקבלין עליכם שיהיו מקללין אתכם באבנים: אל ארדה מועד, הכניסם עמך לאהל מועד לא שישמעו ארדה הדיבר אלא שיהו כל הבריות נוהגין בהן בכבוד ומראה ואומרים אשריהן אלו שנכנסו עם משה לשמוע את הדיבר מפי הקדש:

15 יז. וירדתי, הרי זו אחת מעשר ירדות שבתורה שהיה יום מגוי זקנים גדול כיום מתן תורה במתן תורה הוא אומר וירד יי' על הר סיני (שמות יט כ) ובמגוי זקנים הוא אומר וירדתי: ודברתי עמך שם, ודברתי עמך שם ולא עמהם: ואצלתי מן הרוח, כאדם שהוא אוצל על חבירו: ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם. למה היה משה דומה לנר שהיה מונח על גבי מנורה ודלקו ממנו נרות הרבה אבל אורו של נר לא היה חסר כלום כך לא היתה חכמתו של משה חסירה כלום: ונשאו ארנך במשא העם, לפה שאמר משה איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם (דברים א יב) אמר לו ונשאו אתך במשא העם ולא תשא ארדה לבדך:

30 יח. ואל העם תאמר התקדשו למחר, אין התקדשו אלא התקינו עצמכם לפרענות כענין שנאמר התיקם כצאן לטבחה והקדישם ליום הריגה (ירמיה יב ג).

⁰ כי בכיתם באזני יי', מלמד שהיו מתכוונין לפני המקום: מי יאכילנו בשר, לפי ששאלו את הבשר ממלא מעיין לפיכך נתחייבו כלייה וכי לא היה בידם מה לאכול ומה לא לאכול אלא מלמד שבקשו לאכול שלחנם:

35 יט. ו' לא יום אחד תאכלון, עד חדש ימים ובתיב הבשר עדנו בין שניהם הא כיצד הכשרים כיון שהיה נותנו לתוך פיו לא היו מספיק לחתכו עד שנפשו יוצאה והרשעים היו מתבלסים בו ומתבלקמים בו עד שנפשם יוצאה:

חתיכה היינו חתוך הדין. ולפי' מלת ופסיפס אין לה באור ואולי הוא כנוי לדבר שיש לו יסוד ואינו נוה ליפול, עיין אדר"ג נ"א פכ"ד ויהיה הפירוש כאן אנשים שיודעים לחתוך את הדין ואינם הפכפכים בדעתם: 24 הקדש. ספרי צד צב וצג. (יז) 25 שבתורה. ספרי צד צ"ד — שהיה נראה דצ"ל להודיעך שהיה, עיין תנחומא ספ"ו ותנחומא ב' סכ"ח. (יט) 38 מתבלסים. נראה דצ"ל מתבלעסים (או העיין נבלע

3 באבנים. ספרי שם ות"י. (ט) 12 ופסיפס. עיין ספרי צד צב, ומדרש תנאים דברים צד ז והערת המו"ל שם שמראה מקום לאדר"ג נ"א פכ"ח (ועיין עוד אדר"ג נ"ב פמ"ו). אבל מה שכתב שם לפרש מלת חתיכה אינו נראה. ואולי חתיכה אינה אלא התרגום של פסיפס כאשר יעשו כמה פעמים שיסמכו המלה העברית אצל המלה תורה, ולדעת החכם לעזר (Orientalist. Literaturzeitung 1908, Seite 416)

כ. ⁹עד חדש ימים, מלמד שנשתהה השליו אצלם שלשים יום: והיה לכם לזרא, שתהא מרחיקין אותו יותר ממה שקרבתם אותו: — יען כי מאסתם את י"י אשר בקרבכם, מושליון אותו משל למה הדבר דומה למלך שהיו ועבדיו גונבין ומביאין לפניו והוא מקבל מהם והיו הכל אומרין תדעו שהוא שפוי במעשיהם שהוא מקבל מידם >כך אמר הקב"ה לישראל מי גרם לכם שתיכנסו לדברים הללו שכינתי לכיניכם שאלו סלקתי שכינתי מביניכם לא נכנסתם לדברים הללו: <

כא. ¹⁰ויאמר משה שש מאות אלף רגלי וגו' הצאן ובקר ישחט להם וגו', ר' שמעון היה אומר ר' עקיבא היה דורש בו דבר אחד ואני דורש בו דבר אחד ונראים דברי מדבריו ר"ע הוא אומר וכי אינו אפילו ארז מכנס כל הצאן שבעולם הן ספיקות להן אם את כל דגי הים יאסף להם וכי אינו אפילו את מכנס הן ספיקין להן ואני דורש בו ד"א ונראין דברי מדברי ר' הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם יכול מפני שלא היה להם בשר לאכול היו מתרעמין והלא כבר נאמר וגם ערב רב עלה ארצם וצאן ובקר מקנה כבד מאד (שמות יב לח) יכול מפני שאכלום במדבר והלא כבר נאמר בכניסתן לארץ ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד (במדבר לב א) אלא מלמד שהיו מבקשין עלילה היאך לפרוש מאחרי המקום: אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם, יכול מפני שלא היו להם דגים לאכול היו מתרעמים והלא באר היתה עמהן ומעלה להם דגים שמנים כל צורכן אלא מלמד שהיו מבקשין עלילה היאך לפרוש מאחרי המקום. ד"א הצאן ובקר ישחט להם לפה שהראה המקום למשה הפורענות העתידה לבוא עליהן אמר משה רבינו וכי הוגן אומרין לחמור. הלא לך כור שעורים וינטל ראשך אומרין לאדם טול כבר ורוד שאלו אמר לו ומה ארצה אומר אמי לו אני הולך ומפייסן אמר לו עד שאתה אומר כן אני אומר לך שאינן שומעין לך עתה תראה היקרך דברי אם לא כיון שהלך משה לפייסן אמר להם היד י"י תקצר אמרו לו הן הכה צור ויוזבו מים ונחלים ישוטפו הגם להם יוכל לרר אלא אם יכין תת שאר לעמו (תלמים עח כ) אמרו פטורת היא שאין בו כח לרר את שאלתנו:

כד. ²⁰ויצא משה וידבר לעם את דברי י"י, מלמד שפייסן בדברים ולא רצו לקבל ממנו:

כה. ²¹ויהי כנוח עליהם הרוח, מלמד ששרת עליהם רוח נבואה והתחילו לדבר ברוח הקדש כל זמן שהיתה הרוח עליהם בלבד שנא' ויתנבאו ולא יספו שלא יספו עוד להתנבאות מאחר אותה שעה:

כו. ²⁵וישאר שני אנשים במחנה, י"א בקלפי נשתיירו שבשעה שאמר לו הקב"ה למשה אספה לי שבעים איש מוקני ישראל אמר משה כאיזה צד אעשה אברור חמשה מכל שבת נמצאו עשרה חסירין ששה מכל שבט נמצאו שנים יתירין אברור ששה משבט זה וחמשה משבט זה נמצא אני מטיל קנאה בין השבטים מה עשה בירר ששה מכל שבט ושבת והביא שבעים ושנים פטקין על שבעים מהן כתב זקן ושנים חלקים ובללן ונתנן בקלפי ואמר להם בואו וטלו פטקיכם מי שעלה בידו זקן אמר לו כבר קדשך המקום ומי שעלה בידו חלק אמר לו המקום ל"א חפץ בך אני מה אעשה לך. ר' שמעון אומר במחנה נשתיירו שבשעה שאמר לו הקב"ה למשה אספה לי שבעים איש אמר אלדד ומידד אין אנו ראויים לגדולה זו הלכו והטמינו את עצמן אמר להן הקב"ה הואיל ומעטתם ארז עצמכם הריני מוסיף לכם גדולה על גדולתכם ומה גדולה הוסיף להם שכל הנביאים כולן נתנבאו ופסקו הן התנבאו ולא פסקו ומה נבואה נתנבאו אמרו משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ. אבא חנין אומר משום ר' אליעזר על עסקי שלו נתנבאו עלה שלו עלה שלו:

כז. ³⁵וירץ הנער ויגד למשה, י"א שהיה יהושע והלא כבר נאמר ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהרל (שמות לג יא) ד"א ידעת שלא היה יהושע. ר' שמעון אומר ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו ויאמר האיר עתה שאף הראשון היה יהושע: אלדד ומידד מתנבאים במחנה, זה הוא שאמרנו שהיו מתנבאין והולכין עד יום מותן:

(כ) 2 מושליון וכר' ט משלו למה"ד | 4 מהם ט ח' | במבטא מענין הקאה וגעל נפש, ועיין לעווי ערך בלעס וגם המוטגר רק ג.

Jahrbuch der jüdisch-literar. Gesellschaft 1903,

— יוצאה. מכילתא בשלח

S. 279; MGWI 1905, S. 678

מס' דייטע פ"ג ובהפך ספרי צד צד. (כ) 5 שכינתו. נראה דצ"ל שנתתי שכינתי, ועיין ספרי שם ובח"ג. (כא) 19 שאלתנו. ספרי שם. (כו) 33 שלו. ספרי צד צד. (כז) 35 האיר וכר'. נראה דצ"ל להפך כאשר הוא בספרי צד צד דמן ויען וכר' שמעיון שלא היה יהושע ומן ומשרתו וכר' משמע שהיה יהושע אבל אפשר לפרש גם הג' שלפנינו.

כח. 'ארני משה כללם. אמרו לו רבינו משה כלה אותם מן העולם בני אדם שבישרו אותך הבשורה הקשה הזאת ד"א כלאם אסרם בזקים ובקולרים ולא כמות שהוא אומר בירמיהו ונתתם אותו אל בית הכלא (ירמיהו לו יח). ד"א ארני משה כלאם מיהושע למדנו מורא רבך כמורא שמים שאמר למשה רבי כשם שהקב"ה מכלה ארז המורדים אף אתה כלה אותם וכן את מוצא בניחוי כשאמר לו רבו קח משענתי בידך ולך (מלכים ב' ד כט) התחיל מסתמך והולך על מקלו פגעו בו בני אדם אמרו לו לאיכן ארצה הולך אמר להן להחיות ארז המת אמרו לו והלא הקב"ה שממית ומחיה אמר להן אף רבי 5 ממית ומחיה:

כט. ויאמר לו משה המקנא ארצה לי, אמר לו משה יהושע סבור את שאני מקנא בך אלאי כל ישראל כיצא בך אלאי בני כיוצא בך ומי יתן כל עם י"י נביאים:

ל. ויאסף משה אל המחנה הוא וקני ישראל, מלמד שלא הביא המקום עליהם מכה עד שנכנסו צדיקים למחנה: לא. וירוח נסע מאת י"י ויגזו שלווים מן הים, מלמד שהיה עולה מן הים כמין גזי צמר ונרטשת על גבי המחנה וי"א 10 שהרגה בירידתה יתר ממה שהרגה באכילתה.

ו'יטש על המחנה כדרך יום כה וגו' כדרך יום כה כלפי הדרום וכדרך יום כה כלפי הצפון. ר' מאיר אומר אף כדרך יום כה כלפי המערב: וכאמתיים על פני הארץ, מלמד שהיה עולה מן הארץ על רום שתי אמות כדי שלא יהו מצטערין עליה בשעת לקיטתה. ר' יוסי אומר ויטש על המחנה כדרך יום כה וגו' שלש פרסאות 15 לכל רוח וכן הוא אומר ויפל בקרב מחניהו סביב למשכנותיו (תהלים עח כח). אחרים אומרים ויטש על המחנה כדרך כדרך הלוכו הבינוני עשרה פרסאות יום עשרים כה ארבעים מה ת"ל שוב וכדרך יום כה הרי שמונים כלפי מעלה וכן הוא אומר תערוך לפני שלחן נגד צוררי (שם כג ה). יכול שהיו אסתרסאות מקולקלות ת"ל וכאמתיים על פני הארץ על הפנוי שבארץ ולהלן הוא אומר ויפל בקרב מחניהו 20 סביב למשכנותיו שהיה מסובב למשכנות ובי אמות היתה נטולה מן הארץ. ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר אף מן לא אכלו אותו ישראל אלא מן הגבוה כיצד יצאה רוח צפונית וכבדה את המדבר וירד מטר וכיבש את הארץ וירד הטל עליו והרוח מנשבת בו ונעשה כמין שלחנות של זהב והמין היה יורד עליו וממנו ישראל מלקטין ואוכלין והלא דברים קל וחומר אם כך חס המקום על עוברי רצונו בעולם הזה על 25 אחת כמה וכמה שישלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבא:

לב. וייקם העם כל היום ההוא וכל הלילה, אמרו העצלים והחגרים והקטנים שבהן לקטו מאה כור: וישטחו להם שטוח סביבות המחנה, ר' יהושע בן קרחה אומר ארז שטוח אלא שטוח מגיד שהיא טעונה שחיטה. אמר לו ר' יוסי מיכן ארצה למד שירד לרום דבר הגטען שחיטה והלא כבר נאמר וימטר עליהם כעפר שאר וכחול ים עוף כנף (תהלים עח כז) מגיד שהיא טעונה שחיטה אלא מה ר"ל שטוח שירד להן משטוחי משטוחי מלמד שעשאוהו משטוחים 30 משטוחים סביבות המחנה:

לג. הבשר עודנו בין שניהם, כיון שהיה גותנו לתוך פיו לא היה מספיק לחתכו עד שנפשו יוצאה אמרו רשע שבהן אכל גרתו מיד כשר שבהן גרתו לאחר שלשים יום: ואף י"י חרה בעם ויך י"י בעם מכה רבה מאד, מלמד שלא הביא עליהם המקום מכה קשה כיוצא בה משעה שיצאו ממצרים שג' לא זרו מתאותם עוד אכלם בפיהם ואף אה' עליהם בהם (שם ל): לד. ויקרא שם המקום ההוא קברות הדרת אורה, יכול כן היה שמו מקודם אמ' כי שם קברו את העם המתאווים 35 משאירע היה נקרא לא כן היה שמו מקודם:

ומכילתא שם ומכילתא דרשב"י צד עו ותוספתא סוטה פ"ד ד' ות"י: - שלש וכי. והמחנה שהיה שלש פרסאות באמצע א"כ לארך ולרחב היו ט' פרסאות שהוא כמהלך יום בקרוב דהיינו ר' פרסאות, מ"ס ומ"ע במכילתא שם ועיין ספרי צד עו וצ"ע: 22 אף וכי. עיין מכילתא שם ויש להגיה מאמרו של ר"א לענין מן על פי הנוסחא כאן. (לג 33 יום. עיין לעיל צד רעא.

(כח) 2 ולא. משובש, ואפשר דצ"ל ודאי ר"ל כלא ממש. 6 ומחיה. מכילתא בשלח מס' דעמלק פ"א, אר"ג נ"א פכ"ז. (לא) 13 הצפון. עיין ספרי צד עו ומכילתא בשלח מס' דויסע פ"ג ופירש כן משום דהשליח בא מן המערב כדכתיב מן הים וכדמתרגם יונתן מן ימא רבא ע"כ כדרך יום כה וכדרך יום כה היינו לשני הצדדים לימין ולשמאל ובמדות סוטרם ומ"ע למכילתא נדחק ללא צורך: 15 לקיטה. עיין ספרי

לה. °מקברות התאורה נסעו העם הצרות, זו היתה בשעה שנצטרעה מרים מלמד שחזרו חגייה אחת לאחוריהם בשביל מרים:

יב-א. °ותדבר מרים ואהרן במשה, קשה היא לשון הרע שלא נצטרעה מרים אלא על לשון הרע שנא ותדבר מרים ואהרן מרים פתחה הדברים ואמרה לאהרן והוסיף אהרן על דבריה ונשאו ונתנו בדבר. ר' שמעון אומר אף צפורה פתחה בדברים ואמרה למרים ומרים אמרה לאהרן ואהרן הוסיף על דבריהם ונשאו ונתנו בדברים ומה היו הדברים אמרו כיון שנתמנו הוקנים הדליקו כל ישראל נרות ועשו שמחה בשביל שעלו שבעים וקנים לשררה וכיון שראת מרים הנרות אמרה אשרי אלו ואשרי נשותיהן אמרה לה צפורה אל תאמרי אשרי נשותיהן אלא אוי לנשותיהן שמיום שדבר הקב"ה עם משה אחיך לא נודקק לי מיד הלכה מרים אצל אהרן והיו נושאין ונותנין בדבר שני ותדבר מרים ואהרן במשה על אדות האשה על עסקי פרישתו מן האשה אמרו גיורתן הוא משה וכי לא דבר הקב"ה אלא עמו בלבד כבר דבר עם נביאים הרבה ועמנו ולא פירשנו מנשותינו כמו שפירש שני הרק אך במשה דבר ה'.

°על אדות האשה הכושית, וכי כושית היתה והלא מדינית היתה אלא מה כושי ניכר במראיו מכל הבריות כך היתה צפורה ניכרת במראה ובמעשיה מכל הנשים וכן הוא אומר שגיון לדוד אשר שר לי"י על דברי כוש בן ימוני (שם ז א) וכי כושי היה שאול והלא משבט בנימין היה אלא מה כושי ניכר במראיו מכל הבריות כך היה שאול ניכר במראיו ובמעשיו מכל ישראל. וכן הוא אומר וישמע עבד מלך הכושי (ירמיה לח ז) וכי כושי היה ברוך בן נריה אלא מה כושי ניכר במראיו מכל הבריות כך ברוך בן נריה היה ניכר במראיו ובמעשיו מכל ישראל. וכן הוא אומר הלא כבני כושיים אתם לי בני ישראל גאום י"י (עמוס ט ז) וכי כושים הם ישראל אלא מה כושי ניכר במראיו מכל הבריות כך היו ישראל ניכרין באהבתם מכל האומות לפני המקום.

ר' יוסי אומר יש לך אשה שהיא נאה בילדותה וכשהיא מזקנת היא מתנוולת ומניין אתה אומר שהיתה צפורה נאה בילדותה ונאה בזקנותה אמי על אודות האשה הכושית אשר לקח. ר' יהודה אומר יש לך ענייה בת ענייה שהיא נוקקת למלכות ואינה יודעת לנהוג במנהג המלכות ומניין אתה אומר שהיתה צפורה כושית בעניות וכושית במלכות אמי על אודות האשה הכושית אשר לקח ומניין אתה אומר בשביל כך לקחה משה ת"ל כי אשה כושית לקח:

ב. °ויאמרו הרק אך במשה דבר י"י והלא גם בנו דבר, גם כאבותינו רק לא היינו נוהגין כך אך לא כך נצטרכנו לנהוג אלו דברי ר' שמעון. יעקב היה אומר רק לא היה מדבר עמנו פה אל פה אך לא היה מדבר עמנו פנים אל פנים: וישמע יכול שאין לי ששמע אלא המקום ומניין אף משה שמע ת"ל וישמע י"י והאיש משה: ג. °והאיש ענו מאד, מיכן אתה יודע שאמרו משה גיורתן הוא ולא פירש מאשתו אלא דרך גיאות שהרי הכתוב מכחישן אחריו ואומר והאיש משה ענו מאד לא כמות שהן אומרין שהוא גיורתן. והאיש משה ענו מאד מלמד שהיה גבור בענוה ומניין אתה אומר שהיה גבור בענוה וכך היה גבור בנבוכה ת"ל האיש והאיש. ד"א יכול שהיה ענו בממון ולא היה נאה ומשובח ת"ל מאד מכל. יכול שהיה נאה ומשובח ולא

(יב-א) 21 וכשהיא זכר' ג ואינה נאה בזקנותה | 22 ומניין ט מכאן | ט בילדותה ובזקנותה | אמ' זכר לקח ט ח' | 24 במנהג זכר' שהיתה ט ח' | 25 אמ' זכר לקח ט ח' | ט שבשביל כן | 26 ט שני' על אדות האשה הכושית אשר לקח. ספרי זד צט. (ב) 28 יעקב. צ"ל ר' יעקב או ר"א בן יעקב, ועיין ספרי שם: 30 ת"ל זכר'. ספרי שם.

היה נביה בקומתו ת"ל ויפרש את האהל על המשכן (שמות מ יט) מה משכן עשר אמות אף משה עשר אמות. יכול שהיה עניו ממלאכי השרת או יכול עניו מאברהם יצחק ויעקב אמ' מכל האדם אשר על פני האדמה ממה שעל פני האדמה היה עניו מאבות הראשונים יכול שהיה עניו מדורות האחרונים ת"ל אשר על פני האדמה מדורו מדורו אמרו לא מדורות האחרונים:

5

ד. ויאמר י"י פתאום אל משה, ר' אלעזר ביר' שמעון אומר פתאום בתכופ'. אין לשון פתאום אלא לשון טומאה בענין שנאמר וכי ימות מת עליו בפתע פתאום (במד' ו ט) מגיד שהיו מחוסרי טבילה אותה השעה כמדה שמדדו: צאו שלשתכם יוסי בן יהודה אומר כדיבור אחד יצאו שלשתם. ר' יוסי אומר בשלשה דברות יצאו שלשתם כאחת וכי משה היה צריך לצאת עמהם ולמה יצא לשם שני צדדים שלא 10 והא משה אומר דומה שנמצא בי פגם שכן הודחתי מן הדבור ושלא יהו ישראל אומרין דומה שנמצא במשה פגם שכן נדחה מן הדיבור:

ה. וירד ה' בעמוד ענן, מגיד שהיה מדבר עמהן בענין ומניין כדרך שהיה מדבר עמהם כך היה מדבר עם שמואל בענין אמ' משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו בעמוד ענן ידבר אליהם (תהלים צט ו) אמרו בשעה שהיו ישראל רואין את עמוד הענן בין השמים ובין הארץ היו יודעין שהוא מדבר עם משה וכן שמואל: 15 י"עמד פתח האהל, ולמה לא נכנס לאהל שלא נתקדש המשכן לפורענות אלא לטובה ואלו לא שנכנס נדב ואביהו לא לקו אבל אלו שהן בחוץ לא הכניסן לפניו: — ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם, ולמה יצאו שניהן חוץ לאהל מועד >והניחו את משה בתוך האהל< שלא יהא משה אומר דומה שנמצא בי פגם שכן הודחתי מן 20 האהל ושלא יהו ישראל אומרין דומה שנמצא במשה פגם שכן נדחה מן האהל. ר' יהודה אומר משלו משל למה"ד למלך שבא אוהבו אצלו והיה מבקש לומר דבר לבן ביתו אמר המלך מה אני מוציא את אוהבי לשוק אלא יהא בכבודו במרקלין ואני ובן ביתי נצא לשוק >אף כאן הוציא אהרן ומרים מפני כבודו של משה שאין מושכין את הגדול מלפני הקטן לדבר עמו אבל מושכין את הקטן מלפני הגדול לדבר 25 עמו< ד"א אין אומרין שבחו של אדם בפניו ואין תובעין עלבונו של אדם בפניו:

ו. ויאמר שמעו נא, בבקשה שמעו דברי בנחת: אם יהיה נביאכם י"י במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו, אמר להם הנביאים שאמרתם בחלומות 30 ,בחזיונות הייתי מדבר עמהם שני בחלום חזיון לילה בנפול תרדמה על אנשים (איוב

(ה) 13 וירד ה' ט ח' | בענין וכו' | מ בענין וכך היה מדבר וכו' | 14 ט שנא' בעמוד ענן ידבר אליהם ואומר משה משה ואהרן בכהניו וגו' | 15 נ בזמן | 16 נ בין הארץ ובין השמים | ט ידבר | וכן שמואל | נ ח' | 19 ויצאו שניהן | ט ח' | שניהן | ט ח' | מועד | נ ח' | המוסגר ט ח' | 20 נ בו | נ הודחה | 22 נ ר' יהודה מושלו משל | 23 דבר | ט ח' | נ לבני | 24 נ ובני | המוסגר ט ח' | 26 נ שאין | נ בתוך פניו וכן בסמוך. (ו) 27 ויאמר | ט ח' | שמעו בפ' הב' | ט ח' | י"י וכו' | בן | ט ח' | 28 ט אמרת | הנביאים שאמרתם | ט ח' | 29 בנפול וכו' אנשים | ט ח'

(ג) 2 אמות. עיין ספרי שם, ושבת צב, נדרים לה, אבות דר' נתן ג"א פ"ט, פדר"א פ"ו, ומדרש אגדה צד קג: — השרת. נראה דצריך להשלים לפי אדר"ב שם ת"ל מכל האדם מאדם אמרו ולא ממלאכי השרת או לפי מדרש אגדה דממעט ליה מן על פני האדמה משום דלפעמים גם מלאכי השרת נקראו אדם: 4 מאבות. צריך להשלים לא היה עניו מאבות וכו', אדר"ב וספרי שם. (ד) 6 בתכופ'. וכן ת"א בתכופ' והפ' לשון טומאה נראה דהוא לישנא אחרינא. ועיין ספרי צד ק, ורש"י, מדרש אגדה שם, תנחומא צו ס"ג ותנחומא ב' מצורע ס"ו, ילקוט רמז תשל"ז בשם הילמדנו ותשל"ט בשם מדרש אספה: 10 כאחת. ספרי שם. (ה) 16 שמואל. פס"ר פ"ד, ואמונות ודעות לר' סעדיה הוצאת סלוצקי צד סג: 26 בפניו. ספרי צד ק. (ו) 27 בנחת. ספרי קא.

ד יג) לא כן נהגתי עם עבדי משה אלא בכל ביתי נאמן הוא כל מה שבמעלה ושכמטה גליתי לו כל מה שבים וכל מה שבחרבה. ד"א בכל ביתי נאמן הוא אף על מלאכי השרת ועל בית המקדש הוא נאמן:

ה. פה אל פה אדבר בו, מלמד שלא היתה נבואתו על ידי מלאך יכול שהיתה אימת שכינה על משה בשעה שהיה מדבר עמו ודבר י"י אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו מה אוהבו של אדם מדבר ואין אימתו עליו כך לא היתה אימת שכינה על משה בשעה שהיה מדבר עמו: ותמונת י"י יביט, אמר ר' שמעון שהיה רואה את הדמות מיד: — ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי משה, מה ת"ל בעבדי אלא לא עליו העליתם את הסרחון כי אם עלי שאין רע מן הנגב אלא מי שהוא מקבל ממנו: ד"א בעבדי אני אמרתי לו לפרוש מן האשה:

ט. ויחר אף י"י בם, בשניהם: וילך, מיד נתרפא אהרן. וזאמר והענן סר מעל האהל מלמד שסר הענן מעליו ולמה פרסם הכתוב במרים ורמו באהרן לפי שהיא התחילה בדבר משל למה הדבר דומה לשנים שעברו על כרם ירד אחד מהן לתוכו וליקט ואכל והאכיל חבירו כשבא בעל הכרם לא תפס אלא אותו שנמצא בתוך כרמו כך אהרן ומרים שניהם דברו ושניהם לקו ולא פרסם אלא מרים שנאמר והנה מרים מצורעת כשלג מפני שהתחילה בדבר, י"א וילך שנסתלקה שכינה כענין שנאמר אלכרה ואשובה אל מקומי (הושע ה טו) ולמה נסתלקה השכינה שלא תטמא מרים בפני השכינה. ד"א שלא יהא הענן עומד ויבקש משה רחמים שלא יצטערו ואף אהרן היה ראוי לכך לכך נאמר בם אלא שהיה לובש את המעיל שהוא מכפר על לשון הרע והלא דברים קל וחומר ומה אם אלו שדברו באחיהן הקטן מהן ולא דברו בנגותו אלא שהשוו אותו לשאר נביאים כך נעשו המדבר בנגותו של חבירו בפניו על אחת כמה וכמה וכן הוא אומר וכוזר את אשר עשה י"י אלהיך למרים (דברים כד ט) שחטאת בפה ולקו כל איבריה:

י. והענן סר מעל האהל מיד נסתלקה שכינה כמו שנאמר למעלה וכיון שנסתלקה שכינה והנה מרים מצורעת כשלג. לפי שהיו מלבינים ומאדימים לפי כך נטמאו בכהרת עוה ולבנה: — ויפן אהרן אל מרים, לפי שנסתכל אהרן בנגעו והלך לו אמר אהרן עכשיו אני מסתכל בנגעה של אחותי והוא הולך לו ומניין אתה אומר כל מי שהיה מביט בו היה רותת אמרת ויפן אהרן אל מרים והנה מצורעת. ד"א ויפן אהרן אל מרים אמר הקב"ה אם יצטרע אהרן אין כהן בעל מום יכול להקריב על גבי המזבח אלא הוא יראה אחותו ויתמה ויתוכח מעצמו שנאמר ויפן אהרן אל מרים והנה מצורעת:

יא. ויאמר אהרן אל משה, יכול שהצריך אהרן למי שיאמר לו צא ובקש ממשה כדרך שהצריכו רעי אויב שנא' ויאמר י"י אל אליפו התימני חרה אפי בך ובשני

3 נאמן. עיין ילקוט רמז תשל"ט בשם מי אספה. (ח) 8 מיד. עיין רמב"ם יסודי התורה פ"ו ה"ו, אמונות ודעות צד נא ונה: 10 ממנו. עיין ספרי קב ולעיל רעב: — האשה. ספרי קא. (ט) 11 אהרן. ספרי קג, שבת צו, תנחומא מצורע ס"ב ותנחומא ב' שם ס"ו, פיר"א פנ"ד: 16 בדברי אדר"ג נ"א פ"ט: 18 יצטערו. ספרי צד קג, תנחומא צו ס"ג: 20 הרע. ירושלמי יומא מד ע"ב, זבחים פח, ערכין טו. (י) 26 ולבנה ספרי שם: 31 מצורעת. עיין ספרי צד קג הערה טז וש"ג

1 עם] נ על | אלא] ט ח' | נ כל שבמעלן וכל שבמטן | 2 מה] נ ח' וכן בסמוך | ד"א וכו' הוא] ט ח'. (ח) 8 ומדוע וכו' אלא] ט ח'. (י) 26 נ שהסתכל | 27 ט אני עכשיו | ט מסתכל של מרים והולך | 28 ט מביאן אל וכו' מצורעת] ט ח'. (יא) 32 ויאמר וכו' משה] ט ח' | ט צאו | 33 חרה וכו' וגו' ט ח' |

רעיק וגו' (איוב מב ז) אמר להם אתם הייתם יוצאים פתח שאצא אני בזכות ואיוב עבדי היה יוצא פתח שאצא אני והוא בזכות ועתה קחו לכם שבעה פרים ושבעה אילים לבלתי עשות עמכם א"ל כראי אתם ליעשות נבלה ומה אם מי שזיכה את הזכאי וחייב את החייב כראי היה ליעשות נבלה על אחת כמה וכמה המוכה את החייב והמחייב את הזכאי >ת"ל ויאמר אהרן אל משה לא הצריך למי שיאמר לו צא ובקש ממשה: < 5
 בי אדוני בבקשה. אל נא תשת עלינו חטאת אל תקבל עלינו חובה. אשר נואלנו ואשר חטאנו אמרו לו נטפשונו ששלחנו יד בך. ד"א אשר נואלנו ואשר חטאנו אמרו לו זו היתה תחלה לנו שלא קלקלנו בך מימינו:

יב. א"ל נא תהי כמת, אמר לו אדוני אין האחים מתפרשים אלא מתוך המות שנא' כי הוא בין אחים יפריא (עמוס יג טו) אחותינו עד שהיא בחיים נתפרשה ממנו. ד"א אל נא תהי כמת אל תעש אחותינו מיטמא כמתים: — אשר בצאתו מרחם אמו, כולנו יצאנו מרחם אחד. ויאכל חצי בשרו, מגיד <שהיא חצינו היתה> שהיא היתה מלמדת הנשים ואנחנו מלמדין את האנשים מכאן היה ר' אלעזר בירי שמעון אומר צריך אדם להיות מושל בשל עצמו משל אחרים. א"ל אשר בצאתו מרחם אמו מרחם אמינו יצאת אלא שכינה הכתוב כיוצא בו אתה אומר ואמרתם הנה מתלאה והפחתם אותו (מלאכי א יג) אותי היה א"ל שכינה הכתוב כיוצא בו אתה אומר והנם שולחים את הזמורה אל אפס (יחזקאל ח יז) אפי א"ל שכינה הכתוב כיוצא בו אתה אומר בעון אשר ידע כי מקללים להם בניו (שמואל א ג יג) כלפי מעלה אלא שכינה הכתוב כיוצא בו אתה אומר הלא אתה מקדם י"י אלהי קדושי לא נמות (חבקוק א יב) כלפי מעלה היה אלא שכינה הכתוב כיוצא בו אתה אומר 20
 ההמיר גוי אלהים והמה לא אלהים ועמי המיר כבודו בלא יועיל (ירמיה ב יא) כבודי היה אלא שכינה הכתוב. כיו"ב א"א מה לנו חלק בדוד ולא נחלה בכן ישי לאהליך ישראל (מלכים א יב טז) לאהליך היה אלא שכינה הכתוב כיוצא בו אתה אומר וימירו את כבודם בתבנית שור (תהלים קן כ) כבודי היה אלא שכינה הכתוב כיוצא בו אתה אומר כי כל הנוגע בכם נוגע בבכת עינו (זכריה ב יב) ר' יהודה אומר בכבת עין אין כתיב כן אלא בכת עינו כלפי מעלה הכתוב מדבר אלא שכינה הכתוב: 25
 יג. ויצעק משה אל י"י לאמר, ומניין אתה אומר שלא הצריך משה לשמוע מפי אהרן אלא אמר משה אינו בדין שתהא אחותי בצרה ואני ברוחה ת"ל ויצעק משה אל ה' לאמר: א"ל תקיף קשה. נא בבקשה. רפא נא לה בנוירה:

1 ט פתח שאני והוא יוצא בזכות ואין בעבדי איוב היה יוצא פתח שאני והוא יוצא בזכות | 2 שבעה וכו' עמכם | ט ח' | 3 ט לעשות | ט שבקש לזכות | 4 ט הוא | ט לעשות | 5 המוסגר ט ח' | 6 בי וכו' בבקשה | ג בי אדוני מניין שיהא כבוד חבירו של אדם חביב עליו ככבוד רבו מאהרן שאמר למשה בי אדוני והלא אהרן הגדול אלא שעשאו כרבו | חטאת | ט ח' | 7 ואשר חטאנו | ט ח' | ט

אמר ליה | ט נטפשונו | ג ידינו | ואשר וכו' לו | ט ח' | 8 זן | ג אלו | מימינו | ג י אלא זו בלבד שגגה היתה בידינו שביטלנו הברית שבינינו לבינך מפני שהברית כרותה לאחים שני ולא זכרו ברית אחים. (יב) 12 המוסגר ט ח' | 13 ט ואנו אנשים | ראב"ש | ט ר' שמעון | 14 אחרים | ג י ד"א אל נא תהי כמת א"ל אהרן למשה כסבור אתה מצרעת זו על מרים היא נתונה אינה אלא על בשרו של אבא עמרם היא נתונה שני אל נא תהיא כמת למח"ד לאדם שנתנו גחלת בתוך ידו אע"פ שנתונה ממקום למקום מכל מקום בשרו נכוה. 27 ויצעק וכו' לאמר | ט ח' | 28 ט דין | ג אחותנו | ג ונאנו | ת"ל וכו' | ט ח'.

(יא) 8 תחלה עיין ספרי דברים פסקא ד אין הואלה אלא התחלה וכו"ה שרש אול בלשון ערבי וסורי. ולענין מה דנוסף במה"ג כאן עיין מדרש שמואל פט"ו. (יב) 11 ממנו. פדר"א פרק נד: — כמתים. ספרי צד קג: 14 אחרים. שמכנה כלפי אחרים והכוונה אל עצמו, ועיין ילקוט רמז תשמ"ב בשם מדרש אספה אין הצדיקים מושלים בעצמם אלא באחרים: 26 הכתוב. עיין ספרי צד פא וקג.

יד. ^וויאמר יי אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים
 אמר לו המקום משה אביה שהוא בשר ודם שאלו נוף בה היתה בושה ממנו
 שבעת ימים אני שיצרתיה ולאביה אינו דין שתהא בושה ממני ארבעה עשר יום אלא
 למענך אמחול לה על הסגר שני: תסגר שבעת ימים מיכן לנידוי מן התורה. תסגר
 שבעת ימים ואחר תאסף מתוך גנאי שבח מתוך ירידה מעלה מתוך גניין של צדיקים
 הוא שבחן ומתוך ירידתן היא עלייתן לפה שאמר אהרן על תעש אחותינו שתהא
 מטמאה כמתים אמר לו המקום אני כהן אני מסגירה ואני מטהרה:

טו. ^וותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים, כיון שהתפלל עליה משה נפטרה
 מהסגר שני שהרי נתרפאת מתוך שבוע ראשון: והעם לא נסע עד האסף מרים
 לפה שנא' ותתצב אחותו מרחוק (שמות ב ד) מרים המתינה שעה אחת לידע מה
 יעשה באחיה אמי המקום יהא משה ואהרן ושכינה וארון וישראל ממתנין לה שבעת
 ימים עד שתטהר לפי שנאמר בסאסאה בשלחה תריבנה (ישעיה כו ח) במדה שאדם
 מודד בה מודדין לו:

טז. ^וואחר נסעו מחצרות, כיצד היו השבטים נוסעין חציין נסעו וחציין לא נסעו
 שנאמר ואחר נסעו העם מחצרות. כיון שטהרה מרים ויחנו במדבר פארן כיון
 שבאו למדבר פארן היו ראויין ליכנס לארץ ישראל מיד אלולי שעמדו ובקשו לשלוח
 לפניהם מרגלים לפי שיעקר חנייתן במדבר פארן היתה להכנס לארץ ישראל שנאמר
 ויסעו מהר יי דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה (במדבר י לט) ואין מנוחה אלא
 ארץ ישראל וירושלם שנא' ואת מנוחתי עדי עד פה אשב כי אויתיה (תהלים קלב יד):

(יד) 4 שני ספרי צד קה: 7 מטהרה ספרי שם. (טו) 13 לוי ספרי שם. (טז) 19 אויתיה. לעיל צד רעד וספרי דברים פיס' ב.

ש ל ח

יד-לד. ° במספר הימים אשר תרתם, אמ' ר' ישמעאל וכי ישראל תרו אותה
 והרי שנים עשר בלבד תרו אותה אלא לפי שהיו שלוחיהן ששלוחו של אדם
 כמותו בכל מקום. ר' עקיבא אומר מניין ששלוחו של אדם כמותו שנאמר והקרבתם
 אשה לי"י (ויקרא כג ח) והלא הכהנים היו המקריבין אלא ששלוחו של אדם כמותו.
 5 ר' יהושע אומר מניין ששלוחו של אדם כמותו שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת
 ישראל (שמות יב ו) וכי כל הקהל כולן שוחטין והלא אין שוחט אלא אחד אלא מיכן
 ששלוחו של אדם כמותו. ר' אליעזר אומר מנין ששלוחו של אדם כמותו שנאמר ויהי
 דבר י"י אל ירמיהו אחרי שרף המלך את המגלה שוב קח לך מגלה אחרת וכתוב
 עליה (ירמיה לו כז-כח) מה עשה ירמיה לקח מגלה אחרת ונתנה לברוך בן נריה
 וכתבה והלא הקב"ה אמר לו כתוב אלא מיכן ששלוחו של אדם כמותו. ממי למד
 10 ממשא רבינו שאמר לו הקב"ה ראה ועשה בתבניתם (שמות כה מ) וכתוב ויעשו כל
 חכם לב (שם לו ח) מיכן ששלוחו של אדם כמותו. ר' זכאי אומר הרי הוא אומר כה
 אמר ה' למשיחו לכרש וגו' (ישעיה מה א) מה הוא אומר בסוף אנכי העירתיהו בצדק
 (שם יג) והקב"ה אומר הוא יבנה עירי וגלותי ישלח (שם) וכרש אומר מי בכם מכל
 עמו יהי אלהיו עמו ויעל (דברי הימים ב' לו כג) מיכן ששלוחו של אדם כמותו. וכן
 15 את מוצא שהקב"ה מצוה את אליהו ואמר לו ואת יהוא בן נמשי תמשח למלך על
 ישראל (מלכים א' ט טז) ואליהו צוה את אלישע ואלישע שלח את יונה ומשחו שנא'
 ואלישע הנביא קרא לאחד מן הנביאים (מלכים ב' ט א) מיכן למדנו ששלוחו של אדם
 כמותו אף הקב"ה הסכים על ידו כאלו אליהו משחו שנאמר ומאלהים היתה תבוסת
 20 אחזיה (דברי הימים ב' כב ז). וכן את מוצא באלישע שמשח את חואל והלא לאליהו
 צוה הקב"ה שימשח אותו שנא' ומשחת את חואל למלך על ארם (מלכים א' יט טז)
 אלא מיכן ששלוחו של אדם כמותו. ד"א מניין ששלוחו של אדם כמותו שנא' ויראו
 בני עמון כי נבאשו בדוד וכי בדוד עשו כלום אלא כיון שעשו לשלוחיו כאלו עשו בו
 ששלוחו של אדם כמותו:

(יד-לד) 4 כמותו. נדרים לה; תענית פ"ד מ"ב ותוספתא: 7 כמותו. מקילתא בא פ"ג ופ"ה, מקילתא דרשב"י צד ה,
 ירושלמי קדושין סב ע"א ובבלי שם מאי.

טו-ב. וידבר דבר אל בני ישראל משל צבור הנסכים באין אינן באין משל יחידים ולא משל גרים ולא משל נשים ולא משל עבדים מניין לרבות יחידים וגרים נשים ועבדים שישקלו או שישתתפו אמרת וידבר ה' אל משה לאמר לרבות יחידים. דבר אל בני ישראל לרבות גרים ואמרת אליהם לרבות נשים ועבדים. וכצד השני אתה אומר בני ישראל להזהיר את הגדולים על ידי הקטנים להזהינן במצות. דבר אל בני ישראל שיהו שוקלין שקלים ולוקחין נסכים לעולות גוים לעולות התושבים לעולות הנמצאות ועל ידי מי שהניח עולתו וברח. דבר אל בני ישראל שיהו שוקלין שקלים ולוקחין נסכים לשלמי גוים ולשלמי תושבים ולשלמים הנמצאים ועל ידי מי שהניח שלמיו וברח. דבר אל בני ישראל שיהו שוקלין שקלים ולוקחים מלח שיהו הכהנים מולחים בו חטאותיהם ומנחותיהם ומולחין בו את העורות. דבר אל בני ישראל שיהו שוקלין שקלים ולוקחים עצים שיהו הכהנים מבשלין בו את חטאתיהן ומנחותיהן ועושין בו מדורות בית המוקד להתחמם כנגדן. דבר אל בני ישראל שיהו שוקלין שקלים ולוקחין פרת חטאת ושעיר משתלח ועל ידי כהן המאכד ועל ידי מי ששינה ועשה חטאת העוף למעלה וחטאת בהמה למטה חובה כנדבה ונדבה כחובה ולבושי כהן גדול ביום ועשירית האיפה שר כהן גדול שמת ולא מינו כהן אחר תחתיו: כי תבאו אל הארץ קבל עליך עד שלא תבא לארץ >משתבא לארץ להקריב נסכים שבוכות שתקבל עליך תבא לארץ< יכול כיון שבאו לארץ יהו חייבין להקריב נסכים שבחוצה לארץ אמרת לא אמרתי אלא אשר אני נותן לכם כאשר אני נותן לכם אתם חייבין להקריב נסכים ולא בחוצה לארץ או אשר אני נותן לכם אין לי אלא בית הבחירה מניין לרבות כמה ת"ל בכל מושבותיכם לרבות כמה אלו דברי ר' ישמעאל. ר"ע אומר יכול יעשו כמה בחוצה לארץ ויקריבו עליה נסכים אמרת לא אמרתי אלא אשר אני נותן לכם כאשר אני נותן לכם אתם עושין כמה ולא בחוצה לארץ:

ג. ועשיתם אשה לה' עולה או זבח אחר שיוזכחו האישים יקריבו הנסכים ולא בזמן שקדמו נסכים לאישים. יכול אם קדמו נסכים לאישים יהו כשרים ת"ל לעשות ריח ניחוח לה' אם עשית ריח ניחוח הנסכים באין ולא בזמן שיקדמו לאישים. יכול כל הקרבנות כולן יטעון נסכים אמרת זבח פרט לעופות או זבח פרט למנחות: לפלא

(טו-ב) 3 שישתתפו. שקלים פ"א מ"ו: 5 במצות. שקלים שם מ"ג: 6 גוים. ספרי צד קיא וש"נ: 10 מולחים וכו'. ת"כ נדבה פרק יד: 12 כנגדן. עיין כ"ז שקלים פ"ו, מנחות כא: 13 משתלח. שקלים פ"ד מ"ב: — המאכד. מפגל או פסול אחר: 14 כחובה. עיין קנים פ"ג מ"ו ושקלים פ"ז מ"ו: 15 ביום. ה"ה ח' בגדים ובגדי כ"ה, עיין תוספתא שקלים פ"ב ו' ונקט בגדי כהן גדול ביו"כ משום דמקור הלמוד הוא גבי כהן גדול. עיין ת"כ אחרי פרק א ו ועוד יומא פ"ג מ"ח: — תחתיו. שקלים פ"ז מ"ו, מנחות פ"ד מ"ה, תוספתא שם פ"ו יב, ת"כ צו פרק ה ג, ירושלמי לשקלים במקומו, בבלי מנחות נא: 18 כאשר. צ"ל באשר וכן לקמן: 22 בחוצה לארץ. לפי הגרסא שלפנינו אפשר לומר דבהא פליגי דלרבי עקיבא מושבות בכל מקום שאתם יושבים משמע ואפילו בחוץ לארץ ואיצטריך אשר אני נותן לכם למעט כמה בח"ל אבל כמה קטנה בארץ חייבת, ולרבי ישמעאל אי לאו קרא דמושבותיכם לא הוה שמעינן אלא בית הבחירה ואתי קרא דמושבות לרבות כמה גדולה ומפיק ממשמעות דאשר אני נותן לכם אבל כמה קטנה בפיטורה עומדת. ואפשר דהנוסחא משובשת, ועיין ספרי צד קי. (ג) 25 ויעיין

(טו-ב) 1 וידברן ט ח' | אינן באין ט ולא | 2 יחידים ט ח' | 3 ט גרים | ט ישתתפו | לאמרן ט ח' | 4 | את הגרים | נ ואמר ואמרת | נ ריבה | 5 את ט ח' | ט גדולים | ידן ט ח' | נ קטנים | 6 ט תושבים | 7 שהניח נ ששינה | 9 דבר וכו' הערות שר י' נ ח' | 11 | בן נ ח' | 12 בו וכו' | נ מהן מדורות בבית | דבר עד שה' | נ ח' | 16 | ארץ כנען, במקרא ארץ מושבותיכם | המוסגר ט ח' | 18 אמרת וכו' | נ אמרת אשר אני נותן לכם אין לי אלא בית הבחירה מניין לרבות כמה ת"ל מושבותיכם לרבות כמה או מושבותיכם יכול יעשו כמה בח"ל ויקריבו עליה נסכים ת"ל אשר אני נותן לכם בארץ אשר אני נותן לכם אתם עושין כמה לא בח"ל. (ג) 23 ועשיתם אשה לה' ט ח' | עולה וכו' | נ שיקדמו האישים לנסכים יכול וכו' | 25 אם וכו' לאשים. נ בגלל האישים הנסכים באין | יכול וכו' | נ עולה לאישים. ת"כ אמור פרשה יב ט, מנחות מד: ועט, וצ"ע בירושלמי סוכה נד ע"ד: 26 למנחות. ספרי צד קו, מנחות צ: ועיין

נדר או בנדבה, את שהוא בא לפלא מעון נסכים את שאינו בא לפלא אינו מעון נסכים. שנדר פרט לפסח נדר פרט למעשר ומניין אתה אומר שלמים פרט לחטאת שלמים פרט לאשם הואיל ואין התמידין באין לפלא יכול לא יטענו נסכים תלמוד לומר מועדיכם ריבה כל תמיד ותמיד: מן הבקר פרט לכלאים ובצד השני אתה אומר מן הבקר פרט לשור שנגח והמית ויש לו עדים: מן הצאן פרט לרובע ולנרבע ובצד השני אתה אומר מן הצאן פרט למוקצה לעבודה ורה ולנעבד. מן העזים לחלוק את הגנוב ואת הגזול שידעו בו הרבים והשעיר שנתן ריח והחולה. מן העזים ומן העזים לרבות שאר כל הפסולין:

ד. והקריב המקריב קרבנו לה', הרי מי שאמר הרי עלי מנחה ולא פירש מניין שיביאנה בלולה אמרת ונפש כי תקריב קרבן מנחה לי' סלת יהיה קרבנו (ויקרא ב א). פפיים איש אונן היה מקיימה מכאן והקריב המקריב קרבנו לה' מנחה סלת עשרון בלול:

ה. ויין תקריב לנסך רביעית ההין, כמדות היין מדות השמן שלשת לוגין שלעשרון: תעשה על העולה, לפי שאמרת לפלא את שהוא בא לפלא מעון נסכים ת"ל תעשה על העולה לרבות עולת יולדת ועולת מצורע: או לזבח זבח פרט לפסח זבח פרט לכבוד ולמעשר: לכבש, לרבות פסח שעבר זמנו: האחד, לרבות אחד עשר במעשר:

ו. או לאיל תעשה, לרבות את שהוא לא איל ולא כבש וטעון נסכי איל >אימתי הוא לא איל ולא כבש וטעון נסכי איל < מכן שנים עשר חדש ויום אחד עד בן שלשה עשר חדש. ר' טרפון קורוהו פלגם, בן עזאי קורוהו נוקד, ר' ישמעאל קורוהו פרוגדום: ז. ויין תקריב לנסך שלישיית ההין, כמדת היין מדת השמן שלשת לוגין:

ח. וכי תעשה בן בקר, נסכי הפר או העגל בין זכר בין נקבה שוה:

אז זבח פרט לעולות ולמנחות שאינן טעונין נסכים | 1 נדר או בנדבה] ט ח' | 2 שנדר וכו' ותמיד שר' ד] פרט לחטאת ולאשם שאינן באין בנדר ובדבה אינן טעונין נסכים יכול שלמי חגיגה ועולת ריח הואיל ואינן באין לפלא יכול לא יטענו נסכים ת"ל במועדיכם להביא שלמי חגיגה ועולת ריח שיתענו נסכים וכשהוא אומר או במועדיכם לרבות כל תמיד ותמיד | 5 | נ או מן | 6 | למוקצה ולנעבד ולע"ז | מן וכו' הפסולין] נ ח'. (ד) 9 קרבנו לה' ט ח' | 10 קרבן וכו' קרבנו] ט וגו' | 11 | סופיים איש אונן | קרבנו וכו' ט ח'. (ה) 13 תקריב] במקרא: לנסך ר' ההין תעשה. (ו) 18 תעשה] ט ח' | נ יטען | המוטגר ט ח' | 20 | פר בריגמא. (י) 21 במקרא ויין לנסך וכו' תקריב | כמדת וכו' | מדות השמן שני לוגין ועשרון.

גרסת המה"ג ולת"ג שבפנים ק"ק דהא בכל מקום או לרבות וצ"ל דשאני הכא דמגופיה דקרא נתמעטו מנחות דאינן בכלל זבח אבל מ"מ הלשון אינו מדויק: 2 שנדר. צ"ל נדר: — למעשר. נראה דצ"ל לכבוד ומעשר: 4 ותמיד. עיין ג' המה"ג ונראה דנמשך בתחלה אחר לשון הגמרא מנחות צ: ולבסוף אחר דרשת הס"ז ועיין רמב"ם מעשה הקרבנות פ"ב ה"ג וג' הילקוט צ"ב ונראה לעין כי אחר ומנין אתה אומר איזה חסרון ואפשר דמן שלמים ואו שלמים בפסוק ח' ממעט חטאת ואשמו של נזיר דס"ד דאי אפשר למעטינהו מן לפלא נדר משום דעקרן ע"י נדר הן באין ובספק אצלי הגרסא גם לענין הדרשה דמועדיכם דקשה לומר דיוציא הכתוב ממשמע לגמרי ויותר נכונה ג' המה"ג דמפיק רק מלת או לתמידים וצ"ע: 5 ויש. צ"ל ואין כאשר הגיה בור"ר או צ"ל ויש לו עד אחד: 6 ולנעבד. ת"כ נדבה פרשה ב' ז' ופרשה ה' ב' מכילתא דרשב"י צד ט, ספרי דברים פ"ס קמו, תמורה פ"ו מ"א, תוספתא שם פ"ד ה"א, ירוש' כלאים ל ע"ד, פסחים לו ע"א, בבלי תמורה כח, ובג"ש: 7 הרבים. גיטין פ"ה מ"ה, ירושלמי ובבלי שם, ת"כ נדבה פרשה ה' ב', בבלי ב"ק סו, ונראה דהא דקאמר שידעו בו הרבים בלקח מן הגזול מייירי: — ריח. ר"ל מזוהם: 8 הכסולין. ת"כ שם, תמורה כח, בכורות מא. (ד) 12 בלול. ספרי צד קח. (ה) 15 נסכים. צריך להשלים את שאינו בא לפלא אינו טעון נסכים: — מצורע. ספרי צד קט, ת"כ תזריע פרק ד א, מצורע פרק ב ט, מנחות צא: 16 ולמעשר. צ"ע היאך נדרוש מן מלת לזבח למעט ועוד דהא כבר מיעט פסח ומעשר לעיל ואולי צ"ל לזבח לרבות חטאת מצורע או לזבח לרבות אשמו, ועיין מנחות צ: — זמנו. ת"כ נדבה פרק יח ד, מנחות פג: 17 במעשר. ספרי צד קט, תוספתא מנחות פ"י יא, בבלי שם צא, בכורות סי. (ו) 20 חדש. מנחות צא, חולין כג: — פרוגדום. עיין בתלפזי גרסאות וצ"ל פרכריגמא, פרה פ"א מ"ג. ועיין Graetz-Jubelschr. צד קמ. (ח) 22 שוה' ספרי צד קי, מנחות צא, ירושלמי שקלים מט ע"א, רמב"ם מעה"ק פ"ב ה"ד:

אז זבח פרט לעולות ולמנחות שאינן טעונין נסכים | 1 נדר או בנדבה] ט ח' | 2 שנדר וכו' ותמיד שר' ד] פרט לחטאת ולאשם שאינן באין בנדר ובדבה אינן טעונין נסכים יכול שלמי חגיגה ועולת ריח הואיל ואינן באין לפלא יכול לא יטענו נסכים ת"ל במועדיכם להביא שלמי חגיגה ועולת ריח שיתענו נסכים וכשהוא אומר או במועדיכם לרבות כל תמיד ותמיד | 5 | נ או מן | 6 | למוקצה ולנעבד ולע"ז | מן וכו' הפסולין] נ ח'. (ד) 9 קרבנו לה' ט ח' | 10 קרבן וכו' קרבנו] ט וגו' | 11 | סופיים איש אונן | קרבנו וכו' ט ח'. (ה) 13 תקריב] במקרא: לנסך ר' ההין תעשה. (ו) 18 תעשה] ט ח' | נ יטען | המוטגר ט ח' | 20 | פר בריגמא. (י) 21 במקרא ויין לנסך וכו' תקריב | כמדת וכו' | מדות השמן שני לוגין ועשרון.

טו. והקריב על בן הבקר מנחה, שומע אני שאם לא הביא עמו יביא אחריו ומניין אתה אומר שאם לא הביא היום יביא למחר ת"ל תעשה. מניין אתה אומר שאם לא הביא בשבת יביא בשאר כל ימות השבת ת"ל תקריב ומניין אתה אומר שאם לא הביא בראש החדש יביא בשאר כל ימות החדש ת"ל תעשה ומניין אתה אומר שאם לא הביא השנה יביא בשאר כל ימות השנה ת"ל תקריב ומניין אתה אומר שאם לא הביא עד שלא בשלו. ענבים בנפן יביא משבשלו ענבים בנפן ת"ל תעשה תקריב תעשה תקריב:

י. לפי שנאמר נסך אשה יכול על גבי האישים יהו כשרים ת"ל נסך יהא לעצמו. נסך אל יהא שותת. נסך אל יהא מטיף. נסך אל יהא מערב קימאה:

יא. ככה יעשה לשור, האחד כנסכי בן הבקר לשור: או לשה בכבשים או בעזים כנסכי כבש כן נסכי. העזים בין גדולים בין קטנים בין זכרים בין נקבות.

יב. כמספר אשר תעשו מביא את נסכיהם ומערב יכול שלא בא לומר שאת מערב נסכים בנסכים אלא נסכי אילים בנסכי אילים ונסכי כבשים בנסכי כבשים ת"ל כמספרם מערב את נסכים בנסכים נסכי פרים בנסכי אילים בנסכי כבשים אבל לא נסכי כבשים בנסכי פרים ואילים: ככה תעשו לאחד, הרי שהקריב עשר עולות או עשרה זבחים יכול יביא מנחה אחת לכולן ת"ל ככה תעשו לאחד כמספרם כשיעור הוה לכל אחד ואחד:

יג. כל האורח יעשה ככה את אלה עשרונות שלמים אף הוא לא יביא אלא עשרונות שלמים או מה אלה ששים עשרון אף הוא לא יביא אלא ששים עשרון ת"ל להקריב את שהוא רוצה להקריב יקריב. יכול שהוא מביא כצבור ת"ל את אלה אי אפשר לומר את אלה שכבר נאמר להקריב ואי אפשר לומר להקריב שכבר נאמר את אלה >הא מה הדבר מביא הוא כצבור חסר עשרון אחד< הא כיצד רבי אליעזר בן יעקב אומר הצבור מביא ששים ואחד והיחיד מביא ששים:

יד. וכי יגור גר, יכול זה גר שנתגייר אצל גוים במדינת הים אמרת לא אמרתי אלא אתכם. אין לי אלא שעלה עמכם ממצרים מניין אפילו עמכם באותה השעה אמרת או אשר בתוכם לדורותיכם: ועשה אשה ריח ניחוח לה, מלמד שאינו

(ט) 1 מנחה זכור | ט מנין זכור | 2 ומנין | 4 כל | ט ח' | ט ימי | 5 כל | ט ח' | ומנין זכור | ט וכן עד זכור | 7 תעשה | ט ח' | (י) 8 לפי זכור | ט ח' | (יא) 18 עשרונות שלמים | ט מהן אלה | 19 ט עשרונים | 20 נ מקריב | 21 אי זכור אלה | ט ח' | נ ואפשר | 22 המוסגר ט ח' | נ היה ראב"י א' | 23 ט מביא ששים והיחיד ששים | (יד) 24 יגור | נ ג' אתכם | (זה) ט ח' | גר | נ ח' | 25 ט אתך | שעלה | ט ח' | ט עמכם וכן בסמוך | ט שעלה | 26 ועשה זכור לה | ט ח'.

(ט) 7 תקריב. עיין ת"כ אמור פרשה יב ט, תמורה פ"ב מ"א, זבחים ח' ובג"ש, ירושלמי סוכה נד ע"ד, תוספתא מנחות פ"ו ה'. ומשם יוצא להדיא דנסכים הבאים עם הובח מעלין אותן כל הלילה בפני עצמן אין מעלין אותן כל הלילה שלא כשיטת הבבלי בתמורה שם ועפ"י יש לפרש בפשיטות הברייתא המובאה שם שדרכן לקרב ביום כגון הקומץ והלבונה ומנחת נסכים. (י) 8 לעצמו. במה"ג נשמט כל הפיסקא אבל במקום הדרשה לענין אישים מביא לפסוק ה לשון זה תקריב לנסך לספלין או אינו אלא לאישים אמ' לא תכבה כיצד יעשה נותנו בספל ומגביה ידו ויוצק על היסוד והוא יורד לשתין ונמשך אחר הג' דובחים צא: ורמב"ם מעה"ק פ"ב ה"א והיתה לו גרסא אחרת ברמב"ם, ועיין ספרי צד קי:

9 מטיף. סוכה פ"ד מ"ו: — קימאה. מעט מים, זית רענן. ואפשר דצ"ל קמחא כמו ששינו מנחות צו. שיש בו קמחין פסול. (יב) 14 בנסכי כבשים. צ"ל נסכי כבשים בנסכי כבשים: 15 ואילים. עיין לקמן פרשה כח ח' וספרי כאן צד קיא, מנחות פ"ט מ"ד, גמרא שם פט, תוספתא פ"י ר': 17 ואחד. ספרי צד ק, מנחות צא, רמב"ם מעה"ק פ"ב ה"ה. (יג) 18 כל האורח זכור. במה"ג מביא קודם לזה: כל האורח יעשה ככה מלמד שמתנדבים נסכים וכמה שלשת לוגין ומנין שאם רצה להוסיף יוסיף ת"ל יהיה ד"א כל האורח יעשה ככה יצאו עולות גוים שאין מביאין עמחן נסכים יכול אף הצבור לא יקריבו עמחן נסכים ת"ל ככה תעשו לאחד כמספרם נסכיהם באין משל צבורי. ונראה דכל זה לקוח מדברי הרמב"ם מעה"ק פ"ג ה"ה ומגמרא דמנחות קד: — עשרונות. נראה דצ"ל מה אלה עשרונות זכור: 23 ששים. מנחות קג, תוספתא שם פ"ב ח וט, ספרי קיא. (יד) 25 אתכם. ת"כ קדושים פרק ח א, יבמות מז: 26 לדורותיכם. ספרי צד קיב:

רשאי לאכול בוכחים עד שיביא לאישים קרבן. ^ו יכול אף מנחות ת"ל כאשר תעשו
 בבמה מניין אף בעופות ת"ל כן יעשה הא מה הדבר דמים לא מנחות:
 טו. הקהל חוקה אחת לכם, לרבות שני כבשי עצרת לנסכים: ולגר הגר מכאן
 היה ר' אליעזר אומר גר שנתגייר צריך רבעת הקן ר' יהושע אומר אינו צריך
 שהיא תקלה לו. גר אלו הגרים, הגר לרבות נשי הגרים: ^ו חקה אחת לדורותיכם 5
 ככם כגר יהיה לפני י"י, לרבות גר כאורח לרצייה:
 יז. וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל, בני ישראל חייבין בחלה
 <אין הגוים חייבין בחלה> או בני ישראל לרבות את הגרים: ואמרת איהם ריבה
 נשים ועבדים וכצד השני אתה אומר בני ישראל להזהיר גדולים ע"י הקמנים להנהיגם
 במצות: בבאכם אל הארץ קבל עליך עד שלא תבא אל הארץ כשתבוא אל הארץ 10
 להפריש חלה בזכות שתקבל עליך אתה בא אל הארץ. יכול כיון שבאו לארץ יהו
 חייבין להפריש חלה שבחוצה לארץ אמרת לא אמרתי אלא אשר אני מביא אתכם
 שמה אתם חייבין להפריש חלה ולא בחוצה לארץ:
 יט. ולקחתם לכם מלחם הארץ את שהוא לחם חייב שאינו לחם אינו חייב
 איהו לחם החטה והשעורה וכו' קמחים בצקות ותבואה אסורין בחדש מלפני 15
 הפסח מלקצור לפני העומר ואוכל מהן כזית מצה בפסח יצא ידי חובתו כזית חמץ
 בהיכרת וכל שנתערב בו אחד מחמשתן הרי זה עובר בפסח ובלבד שיהא בו מראה
 פת וטעם פת ת"ל לחם מלחם הארץ ולא כל לחם פרט לעיסה קמנה איוו היא גדולה
 שבעת רבעים שלמדבריים וקב וחצי ירושלמיים שהן חמשת רבעים משלנו. ר' יוסי
 אומר חמשת רבעים מתוקין לפטור. מלחם ולא כל לחם פרט למבושל והסופגנין 20
 והדובשנין והאיסקריטין וחלת המסרית והמדומע <שפטורים מן החלה> והקנוקנות
 חייבים וכצד השני אתה אומר והיה לרבות שאור שנשבו בסרידה מכאן אמרו שתי
 נשים שעשו שני קבין ונשכו זה בזה פטורין מן החלה אין צריך לומר האשה שעשת
 שני קבין וקב אורו או קב תרומה באמצע אין מצטרפין שכבר נתחייב בחלה. קב ישן
 וקב חדש שנשכן זה בזה ר' ישמעאל אומר ישול מן האמצע וחכמים אוסרין: 25
 כ. ראשית עריסותיכם, יכול אף חטים וקמח ת"ל חלה אי חלה יכול אף חלה
 אפויה ת"ל ראשית הוא כיצד יעמיד עריסה ויפריש מן המובחר. ראשית

(טו) 4 : כל גר המתגייר צריך להפריש רביעית לקנו | 5 : נ
 מפני שהוא. (יז) 8 המוסגר ט' ח' | או עד סה"ד] רק ט' (יט)
 14 ולקחתם עד סה"ד רק ט' | 21 המוסגר באר"ז הלי חלה
 ט' ריז וח' ט' (כ) 26 אף חלה וכו' | ג' האר"ז שם ט' רכו
 אבל ט' אף אטורה ת"ל ראשית מן המובחר יעמיד ערימה

2 מנחות. ספרי שם וש"ג. (טו) 5 לוי. ספרי שם: 6 לרצייה.
 ספרי שם, ת"כ נדבה פרק ד', מנחות כה: 8 או וכו'
 מכאן עד סה"ד ליתא במה"ג ומעתיק לשון הגמרא דנדה מו.
 ורמב"ם פ"ה ה"ה: בבאכם אל הארץ בראת כולכם ולא בראת
 מקצתכם בזמן שכולכם עליה אתם חייבים בחלה ולא בזמן
 שמקצתכם בארץ ומקצתכם בחו"ל: — בני ישראל. צריך
 להשלים להוציא את הגרים אמ' דבר אל בני ישראל לרבות

כ"ו: 13 אתם. צ"ל שמה אתם וכו': — בח"ל. ספרי צד קיג ובמה"ג מעתיק כאן לשון הרמב"ם בכורים פ"ה ה"ו והספרי:
 14 ולקחתם. צ"ל והיה באכלכם מלחם וכו' וגם פיסקא זו השמיט במה"ג: 18 וטעם פת. ספרי שם וצד קצג ומכילתא דרשב"י
 צד יט, ועיין עוד לענין הא דמצריך מראה וטעם פת לענין חלה בחלה פ"ג מ"ו ולענין מצה וחמץ פסחים מ"ב. וירושלמי שם
 כט ע"ד: — ת"ל לחם. מיותר ואפשר דצ"ל שג' לחם או דחסרון מקודם וצ"ל יכול עיסה כל שהוא ת"ל מלחם וכו': 20
 לפטור. מה ששינוי ה' רבעים היינו לפטור אבל ה' רבעים ועוד חייבים, ד"ר. אבל הלשון אינו סובל פ' זה וגראה דצ"ל
 מכיון או דמתוקן בעצמו בא כאן בהוראת מכוון. עיין ספרי דברים פ"ס' ש"ח ב"ה דור עקש שמשחמש בשרש תקן וכיון כאלו
 הם שמות גרופים וס"ל לר"י דה' רבעים בצמצום פטורים מן החלה. עיין חלה פ"א מ"ו, עדיות פ"א מ"א, מכילתא בשלה
 מס' דויסע פ"ה, ערובין פ"ג: 21 החלה. עיין חלה פ"א מ"ד ומ"ה, ור"ש שם, תוספתא שם פ"א ה': — והקנוקנות. היינו
 קנוקנות דמתניתין שם: 22 שנשבו. צ"ל שנשכו: 24 מצטרפין. צריך להשלים מדבר שנשלה חלתו באמצע מצטרפין, ור"י.
 עיין חלה פ"ד מ"ג: 25 שנשכן. גראה דצ"ל שנשכו: — אוסרין. עיין כל זה בחלה פ"ב מ"א וכו' ותמורת כל הפיסקא מביא
 במה"ג מלחם הארץ אצילו ב' עיסות שנשכו זו בזו ובשניהן שיעור חלה חייבין בחלה ר' אליעזר אומר אף תרודה ונתן לתוך
 קסל הטל מצרפן חלה שנאמר והיה באכלכם מלחם הארץ. (כ) 26 יכול וכו'. ספרי צד קיד וחלה פ"ב מ"ה:

עריסותיכם שלכם חייבת אלא של גוים אינה חייבת מכאן אמרו נכרי שנתן לו עיסה פטורה מן החלה נתנה לו במתנה עד שלא נלגל חייב משגלגל פטורה. העושה עיסה עם הגוים אם אין בשל ישראל כשעור פטורה מן החלה:

כא. מראשית עריסותיכם, אם ללמד שלכם חייבת בשל גוים אינה חייבת כבר לימד הא מה אני מקיים ראשית עריסותיכם שלכם חייבת שלחיה אינה חייבת מכאן אמרו עיסת כלבים שהרועים אוכלין ממנה חייבת בחלה ומערכין בה ומשתתפין בה ומכרכין עליה ומומנין עליה ונאפית ביום טוב ויוצא בה משום מצה וחייב עליה משום חמץ ונקחת בכסף מעשר ומטמא מזמאת אוכלין ואם אין הרועים אוכלין ממנה אינם חייבים בחלה וכו': תתנו, יכול ליוצאי מצרים מניין אף לדורות אמרת תתנו לה' תרומה לדורותיכם:

כב. תשגו, וכי תשגו לומר אם שגגתם באחת מכל המצות סופכם להויד בהם אם שגגתם בכל המצות סופכם להויד בהם אם הודתם בכל המצות סופכם לשנות בע"ז וכי תשגו בע"ז סופכם להויד בה. תשגו ולא תעשו יכול שהוא מדבר בכל המצות אמרת אם מעיני העדה נעשתה בשגגה באחת מכל המצות דבר ולא דבר בכל המצות אי אפשר לומר בכל המצות שכבר נאמר באחת ואי אפשר לומר באחת שכבר נאמר בכל המצות הא מה מצוה שכל המצות תלויין בה זו עבודה זרה שנאמר השמר לך פן תשכח את ברית ה' וגו' (דברים ד מ):

כג. צוה י"י, ביד משה איווהי שנצטוו עליה אבות הראשונים ובא משה ואמרה זו מילה: אליכם ביד משה, סופכם לשלוח יד במשה: מן היום אשר צוה ה', סופכם לשלוח יד בנביאים: והלאה לדורותיכם, סופכם לשלוח יד בבית הבחירה:

כד. והיה אם מעיני העדה, נאמר כאן מעיני ונאמר להלן מעיני הקהל (ויקרא ד יג) מה עיני האמור כאן מלמד שהן מביאין על העלם דבר עם שגגת מעשה אף מעיני הקהל האמור להלן מלמד שהן מביאין על העלם דבר עם שגגת מעשה: נעשתה, פרט לשלא נעשית: בשגגה, פרט למויד: ועשו כל העדה

1 אלא. צ"ל אבל: 3 החלה. חלה פ"ג מ"ה. (כא) 4 מראשית וכו'. במה"ג ליתא כל הפיסקא, אבל לפיטוקט מעתיק והיה באכלכם את שהוא מאכל אדם חייב בחלה את שאינו מאכל אדם אינו חייב בחלה מכאן אמרו וכו' ומביא לשון המשנה דחלה פ"א מ"ה. ועיין ר"ש שם ותשובת ר' חיים אר"ז סי' קצט שמביא ה"ט דכאן. וראוי להעיר כי במשנה דחלה שם מסיים בין כן ובין כך מטמאה טומאת אוכלים וזהו לפי הכלל דכל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מאוכל הכלב עיין טהרות פ"ח מ"ו, ת"כ שמיני פרק ט א, בכורות כג. אבל המשנה שרומז אליה בס"ז סוכרת דגם לענין טומאה יש חלוק אם העיסה מיוחדת גם לאכילת אדם או לא. וזהו כדעת ר' נתן דס"ל דמה שנפסל מאכילת אדם אינו מטמא טומאת אוכלים. עיין פסחים מהו, תוספתא נדה פ"ו ה"א, משום ר' נתן אמרו כל הפת שעפשה אינה מטמאה טומאת אוכלים: 9 התנו וכו'. גם מזה אין זכר במה"ג ואינו

ויפרישו. (כא) 5 שלחיה] ר"ש חלה פ"א מה: ושלכלבי (כב) 14 במקרא לשגגה. (כד) 22 והיה וכו'] נ בתוך שיצאת ע"ז לדון בעצמה יכול יהוא חייבין על המעשה ת"ל כאן מעיני ולהלן נאמר מעיני מה וכו' | 18 נ מה מעיני אמור להלן על העלם דבר עם שגגת המעשה אף מעיני האמור כאן על העלם דבר ועם שגגת המעשה בתוך שיצאת ע"ז לדון בעצמה יכול יהוא חייבין על העלם מצוה כולה ת"ל כאן מעיני ונאמר להלן מעיני מה מעיני אמור להלן עד שיוורו לבטל מקצת ולקיים מקצת שני' ונעלם דבר ולא כל הגוף אף מעיני אמור כאן עד שיוורו לבטל מקצת ולקיים מקצת | 25 נעשתה וכו' למויד] נ ח' |

מעתיק אלא לדורותיכם שינהוג הדבר לדורות. (כב) 11 תשגו וכו'. גם פיסקא זו ושלחיה רק בילקוט ונראה דצ"ל כי תשגו וכי תשגו: — בהם. צ"ל בה: 13 בה. ספרי צד קיט ודברים פ"ט ר"ל: 16 הא וכו'. וצ"ל הא מה הדבר מצוה וכו', ועיין ספרי צד קטז: 18 איווהי. צריך להשלים מצוה. (כג) 19 מילה. בא ללמד שגם מילה שקולה בכל התורה כולה, ז"ר (ועיין גדרים פ"ג מט"ז וירושלמי שם לה ע"ב, חולין ד:). ויותר נראה דבא לומר דמורה בעבודה זרה כופר בכל המצות וביוחד במצוה ראשונה שנצטוו עליה האבות, ועיין ספרי שם. (כד) 22 והיה וכו'. עיין בח"ג ונראה קצת דהמה"ג נמשך כאן אחר לשון הת"כ חובה פרשה ד ה, ועיין הוריות ז: 23 עיני. צ"ל מעיני, ועיין בח"ג ולפי גרסת הילקוט צריך לומר דמקור המאמר בספר ויקרא ונעתיק משם לכאן וצריך גם כן למחוק מלת הקהל לקמן: 25 לשלא וכו'. רק תרוו כן, ד"ר: — למויד. שוגגי |

פר, מצוה להביא פר לא כשבה ולא שעירה: בן בקר, לא חלוף והלא דין הוא
 הואיל והמשיח מביא פר והצבור מביאין פר אם אין משיח מביא חלוף פרו אף
 הצבור לא יביאו חלוף פרו וקל וחומר ומה אם משיח שלא שוה קרבנו לאחת מכל
 המצות אינו מביא חלוף פרו לא אם אמרת במשיח שאינו מביא חלוף
 פרו שלא שוה קרבנו לאחת מכל המצות וקרב ביום הכפורים תאמר בצבור שיביא
 חלוף פרו מפני מה ששוה קרבנו לאחת מכל המצות לקרבן במצות יחידית ת"ל
 ועשו כל העדה פר מצוה להביא פר לא כשבה ולא שעירה בן בקר ולא חלוף: לריח
 ניחוח לה' לפה שאמרת לפלא נדר (במדבר טו ג) את שהוא בא לפלא נדר טעון נסכים
 ואת שאינו בא לפלא נדר אינו טעון נסכים הואיל ואין הפר הזה בא לפלא יכול לא יהא
 טעון נסכים אמרת לריח ניחוח לה' ומנחתו ונסכו כמשפט: ושעיר עזים אחד
 לחטאת, שיהא קרבנו לשם חטאת. לחטת חסר אל"ף ללמדך שקרבן זה על שגגת
 עבודה ורה הוא מה אל"ף ראשון לכל האותיות כך זה כפר ביחידו של עולם שהוא
 ראשון לכל בריותיו:

כה. וכפר הכהן, הואיל והמשיח בכלל עם יצא מכלל עם לידון בפר והנשיא בכלל
 עם יצא מכלל עם לידון בשעיר יכול שיהיו נידונין על עבודה ורה בפני עצמן
 ת"ל וכפר הכהן על עדת בני ישראל אין לי אלא עדת ישראל ומניין לרבות עדת גרים
 נשים ועבדים ת"ל על כל עדת בני ישראל: ונסלח להם כי שגגה היא, על שגגו
 וחטאו לשם: והם הביאו את קרבנם אשה לה' מביאים הם: וחטאתם לפני
 ה' על שגגתם, הרי חטאתם כשגגתם לומר מה שגגתם טעונה וידי ותנופה וכפרתה
 מכפנים ושרפתה אבית הדשן אף חטאתם כך:

כו. ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הנגר בתוכם, זה גר שנתנייר עם השבט
 שיתכפר לו עמו שנא והיה בשבט אשר גר הנגר אתו שם תתנו נחלתו (ויחזקאל
 מז כג) וכי יש לגרים נחלה בארץ ישראל ואיוו היא נחלתו זו כפרתו, גר, אלו הגרים.
 הגר, לרבות נשי גרים: כי לכל העם, ריבה נשים ועבדים: בשגגה, פרט למורד:
 כז. ואם נפש אחת תחטא בשגגה, לפה שנאמר ועשו כל העדה פר בזמן שהורו
 בית דין ועשו צבור בית דין מביאין פר על ידיהן >יכול יביאו בית דין פר על
 ידיהן< ויחזרו יחידים ויביאו שעירה לכל אחד ואחד ת"ל ואם נפש אחת תחטא בשגגה
 החוטא בפני עצמה מביאה לא החוטא עם הצבור יכול שאין לי אלא בזמן שהורו בית

1 לא | ט ולא | ט מן הבקר | והלא עד חלוף שר' ז | ג ח' |
 7 במקרא: בן בקר. 15 מכלל עם | ט ח' | ג עצמה | 16 על |
 ט ג' | כל | אין וכו' | ט מנין וכו' | עדת | ט ח' | 17 ט שגגתו
 וחטאו | 18 ט והביאו | אשה לה' | ט לפני ה' | ט חטאתם |
 19 על | ט וכל | לומר | ט ח' | 20 נ בבית | כך | ט ח' | כו |
 21 בני ישראל | ט ח' | בתוכם | ט ח' | 22 לו | ט ח' | ט
 השבט | 23 נ בארץ | נ איוו | אלון | ט לרבות. | כו | 25 ואם
 וכו' בשגגה | ט ח' | ט לפי | נ שאמר | 26 המוסגר | ט ח' |
 27 ויביאו | ט ויעשו | ט כל | 28 ט החוטא מביאה בפני

ועשו מזידין, דורוורת פרק א משנה ד: 3 קרבנו וכו'.
 צ"ל קרבנו למצוה יחידית לקרבנו לאחת וכו' (או קרבנו
 לאחת מכל המצות לקרבנו למצוה יחידית): 4 פרי. צריך
 להשלים צבור ששוה קרבנו למצוה יחידית לקרבנו לאחת
 מכל המצות אינו דין שלא יביא חלוף פרו: 5 שלא וכו'.
 צ"ל ששוה קרבנו לאחת מכל המצות לקרבנו ביום הכפורים
 וכו': 6 מפני מה וכו'. צ"ל מפני מה שלא שוה קרבנו
 לאחת מכל המצות לקרבנו ביום הכפורים ת"ל וכו', ועיין
 ת"כ חובה פרשה ג' ב' ששם דן ק"ו להפך: 13 בריותיו.
 זבתים צ': (כה) 16 ת"ל וכו'. דיחיד נשיא ומשיח כולן בשוה,
 ז"ר. אבל לפי המשך הענין נראה יותר דר"ל דחטא עם
 הצבור נתכפר לו עם הצבור: 18 מביאים. עיין בח"ג ולא
 נתברר לי ואולי דייק דגבי עולה כתיב לה' ובנגוד לזה
 כתיב גבי חטאת לפני דה' ש"מ דחטאת כפרתה מבפנים כדמסיים ויליף מן על שגגתם דלכל מילי שותה לפר הבא על כל
 המצות: 20 כך. ספרי צד קיח, ובמקום תנופה דאין לו ענין כלל כאן נראה דצ"ל סמיכה. ועיין ת"כ חובה פרק ג', ואחרי
 פרשה ד' ה', מנחת צב, ירושלמי הוריות מו ע"ב. (כו) 23 כפרתי. עיין ספרי צד עה.

לא. כי דבר י"י בזה, זה האומר למה נכתב זה: ואת מצותו הפר, זה האומר כל התורה מן השמים חוץ מן הפסוק הזה: - הכרת תכרת, הכרת עבודה וזה קודם לכל הכריתות שבתורה: והנפש היא, לרבות בעל אוב או ידעוני: עונה בה, אף לאחר מיתה:

- לב. ויהיו בני ישראל במדבר, לפה שאמר שבו איש תחתיו (שמות טו כט) יכול אם היה מוטל צפון דרום אל יפול לו מורח מערב מורח מערב אל יפול לו צפון דרום תלמוד לומר אל יצא איש ממקומו יהא לו מקום וכמה אמרו ארבע אמות וכן מי שיצא שכור וכן מי שהוציאנו רוח רעה וכן מי שהוציאנו גוים או ליסטים אין לו אלא ארבע אמות יכול אף למהלכי שבתות לא יהא להם אלא ארבע אמות ת"ל ויהיו בני ישראל במדבר מלמד שאמר להם משה צאו וראו אם יש אדם שחלל את השבת אבל אין אתה יודע כמה נתן להם משה וכמה לא נתן להם אמרת ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה והעיר בתוך (במדבר לה ה) כשאמר זה אף למהלכי שבתות יש להם אלפים אמה לכל רוח. ויהיו בני ישראל במדבר, אמר ר' אליעזר בן יעקב נאמר כאן ויהיו בני ישראל במדבר ונאמר להלן אבינו מת במדבר (שם כו ג) מה מדבר שנא להלן צלפחד אף מדבר האמור כאן צלפחד. - אמר לו ר' שמעון אי אפשר לומר מקושש היה צלפחד מפני שהיה מקושש בשנה ראשונה בעשרים ואחד לחדש השני וכי אפשר שיהיו בנות צלפחד בנות מלכים נאות וכשרות הקמנה שבהן היתה יושבת ארבעים שנה עד שלא נשאת וכי באיוו שעה מת צלפחד בשעה שני וישמע הכנעני מלך ערד (שם לג מ) באותה שעה מת צלפחד: וימצאו איש אחד היה:

(לא) 2 הוה ספרי צד קכא: 3 קודם ממחרין לפרוע, דר: 3 והנפש צ"ל הנפש, אולי ר"ל הדגש כאן הוא רמז על והנפש שני באוב וידעוני (ויקרא כ ו) וקמ"ל דמעשה דאוב וידעוני הוא סעיף אחד מעבודה וזה ועונש החמור של עבודה וזה יחול גם עליהם: 4 מירגד. ספרי שם. (לב) 7 ת"ל וכו'. מכילתא בשלה מסכתא ד פ"ה תחתיו אלו ארבעה אמות א"ל יצא איש ממקומו א"ל"ו אלפים אמה וכן מכילתא דרשב"י צד עט, תוספתא ערובין פ"ג ה"א, ירושלמי שם כא ע"ד, בבלי מח. נא, ת"י ורש"י ומורחוי שם: - אמות נראה דר"ל ביצא שלא ברשות או אם החשיך לו בדרך ולא קנה שביתה בזה יש מקום ספק, עיין ערובין פ"ד מ"ה ותוספות שם מט: ד"ה ואמר, ומ"מ הלשון וכן מי שיצא וכו' אינו מדויק דהא לא השמיענו מקודם באיזה אופן אין לו אלא ארבע אמות וא"כ לא יתכן לשון וכן, ואפשר דמכאן אמרו לא מייירי לענין שבת אלא ר"ל דכך שערו חכמים דאורך גופו של אדם הבינוני ד' אמות ועל זה קאמר דה"ה לענין שבת: 9 ד' אמורתי ערובין פ"ד מ"א: 12 כשאמר זרדי ערובין נא. ר' חנניה אומר כזה יהיו כל שובתי שבת, וסוטה פ"ה מ"ד, ירושלמי ערובין כא ע"א, בבלי שם יז, סנהדרין סו: 17 בעשרים ואחד. בוד"ר גרס כאן בכ"א לחדש אבל לקמן פכ"ז ג' גרס בכ"ב לחדש ומכריע כגרסא האחרונה ע"פ הגמרא דשבת פו. אבל גם במה"ג ור"ש לת"כ אמור פרשה יד ד הגרסא בכ"א והתבדל שבין שתי הנוסחאות תלוי במחלוקת שבין המכילתא בשלה מ"ב פ"א ומ"ד פ"א וסדר עולם רבה לענין ט"ו בניסן, עיין סדע"ר פ"ה הוצאת ראטנער והערת המו"ל שם. ולשתי הנוסחאות המקושש היה בשבת הרמוז עליה (שמות טו כז) וזהו שבת ראשונה למאן דאמר באלוש נתנה שבת ושבת שנייה למאן דאמר במרה נתנה, עיין ירושל' ביצה סא ע"א ובבלי שבת קיח, ותוספ' שם פו: ד"ה כאשר. ועכ"פ מה דאיתא בספרי צד קכב בגנות ישראל הכתוב מדבר שלא שמרו אלא שבת ראשונה ושנייה תללו חולק על הס"ו כי הספרי נראה דקאי אפסוק דשמות טו ל ולפי זה שבת של מקושש עכ"פ לא היתה בכ"א או בכ"ב אייר של שנה ראשונה. ולענין הגרסא בשנה שנייה יש להביא ראיה לגרסא זו ממה שהביא ר"ש לת"כ פרשה אמור בשם ר"ה דמאחר דהת"כ והס"ו שניהם סוברים דמקושש ומקלל בפרק אחד היו ומקלל כדמשמע מן הת"כ לאחר שנצטוו על הדגלים היה ולאחר מתן תורה (עיין שם זה שם המפורש ששמע מסיני) א"כ ע"כ שניהם בשנה שנייה היו. ולפי גרסא זו צ"ל דמקושש היה ביום ראשון מיד אחר נסיעתן המסופרת במדבר פ"י יא. אבל לפי שיטת הסדע"ר דר"ד דניסן של שנה שנייה בשבת היה ע"כ כ"א דאייר לא היה בשבת, ועיין חזקוני ומורח"פ אמור וכאן: 19 צלפחד. עיין ספרי כאן וצד קעז ובבא בתרא קיט, ושם מובא בשם ראב"י מה שנאמר כאן בשם ר"ש לדחות דעתו של ראב"י: 20 אחד. שמכל

(לא) 2 הכרת בפי הכ"י ט ח' | 3 שבתורה | ג' תכרת בעוה"ז ותכרת לעוה"ב | והנפש ההיא | ט עונה בה | ג וידעוני. (לב) 5 ויהיו וכו' במדבר | ט ח' | ג שני | תחתיו | ג' אל יצא איש ממקומו | ט יכול אף צפון ודרום אל תחללו מורח ומערב מורח ומערב אל תחללו צפון ודרום | 7 ט הא | ט ומקום | 8 ט שכור או שהוציא רוח רעה וכן מי שהוציא רוח רעה או גוים וכו' | 9 ג להם | ט מהלכי. | 10 מלמד | ט אלא | ג מחלל שבתות | 11 וכמה וכו' להם | ט ח' | 12 את וכו' באמה | ט ח' | והעיר בתוך | ג ח' | ט שאמר | 13 למהלכי | ט למה כל | 15 לן | ט ח' | 16 אי אפשר | ג אפשר | ג שנייה | 18 היתה | ט ח' | ט כי באיוו שנה היה צלפחד בשנה שנייה שני' | 19 ט שנה | 20 איש אחד וכו' | ג בעל איש היה מקושש עצים ביום השבת.

לג. ויקריבו אותו, אלו שנצטוו לצאת אלו שהתרו בו: אותו, לא אהו אדם בידו.
 ר' יהודה אומר אותו לא הביאו חבילתו עמו: המוצאים אותו מקושש עצים
 ביום השבת, והלא כבר נאמר להלן מקושש עצים >מה אני מקיים כאן מקושש
 עצים< אלא מאחר שאמרו לו שבת בראשית היא חור להיות מקושש:
 לד. ויניחו אותו, לא הניחוהו אצל מקלל: ^ובמשמר בית האסורים כי לא
 פורש מה יעשה לו, מלמד שהיה משה יודע שהוא חייב מיתה אבל לא
 היה יודע במה מיתתו. ר' אליעזר ביר' שמעון אומר לא היה משה יודע שהוא חייב
 מיתה ולא היה יודע במה היא מיתתו שמתשובת הדבר אתה למד ויאמר י"ו אל משה
 מות יומת האיש חייב הוא מיתה כמה היא מיתתו אמ' בסקילה:

10 לה. ^ורגם ירגמו אותו באבנים כל העדה, במעמד כל העדה:
 לו. ^וויוציאו אותו, לא הוציאו אותו אצל המקלל: אל מחוץ למחנה, חוץ לשלש
 מחנות חוץ למחנה שכינה ולמחנה לוייה ולמחנה ישראל: וירגמו אותו לא כסותו
 באבנים, אם לא מת באבן אחת ממיתין אותו באבנים הרבה: ובני ישראל עשו
 כאשר צוה ה' את משה, עשו כמה שנצטווה. למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת
 15 ציצית לומר לך מת חייב בציצית:

לה. דבר אל בני ישראל ועשו להם ציצית, בני ישראל חייבים בציצית אין
 הגוים חייבים בציצית או בני ישראל פרט לגרים אמרת ויאמר י"ו אל משה
 לאמר לרבות יחידים. דבר אל בני ישראל. לרבות את הגרים ואמרת אליהם ריבה
 עבדים משוחררים. וכצד השני אתה אומר בני ישראל להזהיר את הגדולים
 על ידי הקטנים להנהיג במצות ציצית מכאן אמרו כל תינוק שיודע להתעטף חייב
 20 בציצית וכל שהוא יודע לנענע חייב בלולב וכל שהוא יודע לשמור תפילין חייב
 בתפילין וכל שהוא יודע לדבר אביו מלמדו תורה וקריית שמע ולשון הקודש >ואם
 לאו ראוי לו שלא בא לעולם< כל שהוא יודע להכיר לאביו שוחטין עליו את הפסח
 וכל שהוא אוכל כוית דגן פורשין מצואתו ומימי רגליו ארבע אמות וכל שהוא יודע

ישראל לא חלל שבת אלא זה, ד"ר. עיין גרסת המה"ג
 ואפשר דצ"ל כמו לעיל צד רנט בעל שם היה. (לג) 1 לצאת.
 ספרי צד קב: 2 עמו. אפשר דבא להוציא מדעת מן דס"ל
 כשמעון התימני בהורג את הנפש דצריך להביא האבן לב"ד
 (עיין מכילתא דרשב"י צד קסח, בבא קמא צ: וס"ד דה"ה
 בכל חייבי מיתות ב"ד דצריך להביא לב"ד הדבר שעבר בו
 עבירה קמ"ל: 4 מקושש. ספרי צד קסב. (לד) 5 מקלל
 ת"כ אמור פרשה יד ה: 9 בסקילה. ספרי צד קכג ות"כ
 שם. (לה) 10 העדה. ספרי שם. (לו) 12 מחנות וכו'. ספרי
 שם וספרי דברים פ"ט קמח וקמט ורמב, ת"כ שם פרק יט
 א', מדרש תנאים לדברים צ"ט וק', ת"א ות"י לדברים פ"ז
 ח', ת"י שם פ"כ כד, סנהדרין פ"ו מ"א, בבלי וירושלמי
 שם. ולשונו צריך תקין וצ"ל לדעה האחת נאמר כאן והוצאתם
 וכו' ונאמר להלן בשעריך מה להלן שער שנוון בו וכו'
 ולדעה השנייה נאמר כאן והוצאתם, וכו' ונאמר להלן כי
 ימצא וכו'. ועיין עוד תוספתא סנהדרין פ"י כ' ומובאה בבלי
 כתובת מה: וירושלמי כח ע"ד מיישב הסתירה שבין התוספתא והתורה כהנים לענין מקלל דמקלל הוא שער שקלקל בו
 הוא שער שנידון בו: 12 כסותי. ת"כ שם פרק יט ג ופרק כ י, קדושים פרשה יב ד, סנהדרין פ"ו מ"ה, בבלי שם מה: 13
 באבנים. ספרי צד קכג: 14 למה וכו'. במחזור ויטרי (הוצאת מק"ג) ח"א צד רמז מביא מאמר זה בשם הס"ז, וכמה מן הראשונים
 מביאים כן בשם מדרש סתם. עיין בהערת המ"ל, ע"כ הדבר אצלי בספק אם באמת הוא מן הס"ז. (לח) 18 יחידים. נראה דאינו
 אלא אשגרה מלעיל צד רפ, ועיין לקמן פ"ט ב ופכ"ח ב: 20 אמרו וכו'. עיין תוספתא חגיגה פ"א א, ירוש' סוכה נד ע"א,
 בבלי שם מב, ריש מסכת ציצית: 22 תורה. עיין ספרי עקב פמ"ו, מדרש תנאים שם צד מ, קדושין כט: 23 כל וכו'. עיין לענין
 ג' המה"ג תוספתא וירוש' הג"ל, ירוש' חגיגה ע"ו ע"א: — הפסח. עיין סברת ר' יהודה בתוספתא ובבלי סוכה דמצריך הפרש
 אכילה, ועיין מכילתא דרשב"י צד ט: 24 אמות. עיין תוספתא ברכות פ"ב יח, ירושלמי שם ו ע"ד:

(לג) 1 אלו וכו' לצאת] נ ח' | ט המוצאים אותו | ט ולא
 אחר אדם בו | 2 ט אומר לא הביא | המוצאים אותו] ט
 ח' | 3 ביום השבת] נ ח' | המוסגר ט ח' | 4 ט הוא' (לד)
 5 נ לא הניחו אותו. (לח) 16 דבר וכו' להם ציצית] ט ח' |
 ט ואין | 18 לאמר] ט ח' | נ לרבות | 20 נ אמרו קטן
 היודע | 21 וכל וכו'] נ קטן היודע | וכל שהוא יודע] נ
 היודע וכן בסמוך | נ תפילין אביו לוקח לו תפילין | 22 ט
 אביו ואמו חייב ללמדו שמע ותורה | המוסגר נ ח' | 23
 כל וכו' אמות] נ היודע לשמור ידיו אוכלין טהורות על
 ידיו יודע לשאול ברה"י ספיקו טמא ברה"י ספיקו טהור |
 24 וכל וכו'] נ לפרוס ידיו חולקין לו |

לפתוח חיקו הכהנים חולקים לו תרומה בבית הגרנות: ועשו להם ציצית ולא מן העשוי ... ועשו להם משלהם, פרט לשאול לגנוב ולגזול מיכן אמרו טלית שאולה פטורה מן הציצית שלשים יום מיכן ואילך חייבת. ועשו להם לדורותם אין לי אלא לדורות ומניין אף ליוצאי מצרים ת"ל להם. ציצית, אין ציצית אלא ענף וכן הוא אומר ויקחני בציצית ראשי (יחזקאל ה ג): על כנפי כנדיהם, יכול באמצע הטלית ת"ל על כנפי. 5 ... שומע אני חוט אחד בפני עצמו ת"ל גדילים תעשה לך (דברים כב יב): למ. והיה לכם לציצית, יכול שהן שתי מצוות מצות תכלת ומצות לבן ת"ל והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצוות: — ולא תתורו אחרי לבבכם, אל יהי לבך ילילך וכן הוא אומר ויהושע בן נון וכלב בן יפונה מן התרים את הארץ (במדבר יד ו) > אינו אומר תרים אלא ילילים אף שני כאן ולא תתורו אחרי לבבכם 10 אל יהי לבך ילילך < להגיד לך כמה אוהרות הנואף עובר משום ארבעה עשר לאוין משום ואהבת, לא תשא, ולא תחמוד, לא תתאוה, לא תגנוב, לא תגזול, לא תקום ולא תטור, לא תורע כרמך כלאים, לא תחרוש, לא תחסום, לא תתורו, לא תקרב לא תגלה, לא תנאף:

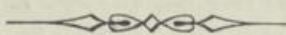
מ. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, מגיד שמצות ציצית שקולה כנגד כל 15 המצוות וכל הרגיל בה כאלו קיים כל המצוות כולן: והייתם קדושים לאלהיכם לא היה צריך לומר אלא והייתם קדושים כאלהיכם כשם שאי אפשר לכל ברוי ליגע בשכינתי כך כשתהוה קדושים אי אפשר לכל ברוי ליגע בכם:

1 תרומה] ט ח' | הגרנות] ג' היודע לשחוט אוכלין משחיטתו יכול לאכול כזית דגן מרחיקין מצאתו וממימי רגליו ארבע אמות | 8 ולא וכו' | ג' ולא תתורו אחרי לבבכם זו מינות כענין שנ' ומוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצוד' וחרמ' לבה ואחרי עיניכם זו זנות שנ' ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני ד"א ולא וכו' | 9 ט לילך | ויהושע כו' יפונה] ט ח' | 10 המוסגר ט ח' | 11 להגיד עד סה"ד] רק ט.

1 העשוי בספק, ובעל מה"ג נמשך אח"כ אחר לשון הרמב"ם ציצית פ"א ה"ב והיי"ג. ועיין ספרי דברים פ"ס רל"ד, מנחות מ' 2 פרט וכו'. כעין זה ת"כ אמור פרק טו ב, אבל ההמשך מיכן אמרו וכו' אינו עולה יפה ועיין רמב"ם שם פ"ג ה"ד, מנחות מד', חולין ק"ו: 4 להם. ראוי להיות להפך אין לי אלא ליוצאי מצרים מניין אף לדורות וכו', ועיין לעיל צד רנט: 5 ראשי. ספרי צד קכד: — כנפי מעתיק אחר כן לשון הרמב"ם ציצית פ"א ה"ו, ועיין ספרי דברים פ"טקא רלד ומחזור ויטרי ח"ב צד תרלד: ראב"י אומר מניין שלא יתגב באמצע בוד ת"ל על ארבע כנפות ד"א במה הכתוב מדבר תוך כדי שלש אצבעות מן השפה כלפי הקרן חייב בציצית א"כ קורא אני גדילים יכול קלעיות אמרת לא אמרתי אלא גדילים פתיל זה (נראה דשתי מלות אלו מיותרין) שלא יהו מעורבבין ומסוכסכין חוט בחבירו או יכול פתיל זה לבן (אוילי צ"ל גדיל זה לבן) ולמדנו הכתוב שלא יעשה אותו קלעיות אבל תכלת הוא עושה אותו קלעיות ת"ל גדילים כמעשה לבן כן מעשה תכלת. ר' שמעון בן אלעזר אומר גדילים שיהא גודל עליו פתיל זה שזור פתיל זה היוצא פתיל זה לבן פתיל (אוילי צ"ל גדיל זה לבן פתיל זה תכלת) יכול שהן שתי מצוות תכלת ומצות לבן ת"ל והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ולא שתיים, ע"כ. כל הלשון הזה אינו נמצא לא בספרי כאן ולא בספרי דברים ונראה שהוא לקוח מן הס"ז ורגלים לדבר כי גם סוף המאמר יכול שהן שתי מצוות וכו' הוא מן הס"ז כמו שיבא להלן וגם הסגנון הוא דומה לסגנון הס"ז: 6 לך. עיין ספרי צד קכד ודברים פ"ס רלד ומדרש תנאים דף קלט ועוד נוסף במה"ג כאן ועשו להם ציצית שומע אני יעשה כולה ציצית ר"ל להלן גדילים או גדילים שומע אני יעשה כולה גדיל ת"ל ציצית ד"א כיצד שתהא גדילה יוצאה מן הציצית (צ"ל מן הכנף) והציצית יוצא מן הגדילה מיכן אמרו נוי תכלת שליש גדיל ושני שלישין ענף. עיין ספרי כאן ונראה דבעל מה"ג שאב כאן ממקורים שונים ודורש פסוק אחד כמה פעמים ולעומת זה השמיט גם הוא וגם הילקוט כמה מאמרים שהיו בס"ז ומביאם הערוך בערכים שונים וארמו עליהם בקצרה וז"ל בערך ברדס: בסוף כלאים הברסין והברדסין ובמדרש פנים אחרים של וישלחו לענין ציצית, בערך טג במדרש פ"א של וישלחו טגיות אינן חייבין בציצית, בערך קטה: בספר וידבר של וישלחו לענין ציצית פרט לפרפוסין ולקטיות, בערך קטף: במדרש ספר וידבר בפ"א של וישלחו קטפות אינן חייבין בציצית, בערך נגק בספרי במדבר סיני שהוא כעין מדרש וישלחו אין הרונקין חייבין בציצית, וכל השמות הללו עדיין לא נתפרשו כל הצורך. ועיין ספרי דברים פ"ס רלד וריש מ"ט ציצית. (לט) 8 מצות. בסה"מ מ"ע יד, וכן במגדול עזו ריש הלכות ציצית מובא מאמר זה על שם הספרי ובספרי ליתא לא כאן ולא דברים אבל בסה"מ שרש יא הוא בשם המכילתא וא"כ הוא מן הס"ז כי כן דרכו של הרמב"ם לכנות את הס"ז בשם מכילתא וכן הוא בריב"ש ס' קלו ובתשבץ ח"ג ס' קלו בשם המכילתא ונראה דלא ראו את גוף הס"ז אלא נגזרים הם אחרי הרמב"ם. ועיין מ"ע למכילתא צד קכא ומנחות לה: 9 ילילך. עיין לעזר: Hoffmann-Jubelschrift S. 130. (מ) 11 עובר וכו'. עיין מ"ע דרך ארץ פ"א: 16 כולן. ספרי צד קכו.

מא. ⁵ אני יי, אני דיין אני נאמן לשלם שכר: אלהיכם, מוראכם ודיינכם: אשר
 הוצאתי אתכם מארץ מצרים, על מנת כן הוצאתי אתכם מארץ מצרים
 על מנת שתקבלו מצות ציצית עליכם שכל המודה במצות ציצית מודה ביציאת מצרים
 וכל הכופר במצות ציצית כופר ביציאת מצרים: להיות לכם לאלהים, על כרחכם
 יכול אם רציתם הריני אלוה לכם ואם לא רציתם איני אלוה לכם אני יי אלהיכם
 על כורחכם וכן הוא אומר חי אני נאם יי אלהים אם לא ביד חזקה וכורוע נטויה
 ובחימה שפוכה אמלוך עליכם (יחזקאל כ לג) על כרחכם ושלא בטובתכם: דבר
 אחר נאמר במצות ציצית אני יי אלהיכם שני פעמים אני יי אלהיכם ליפרע ממי
 שבטלה וכופר בה אני יי אלהיכם ליתן שכר למי שמקימה ומודה בה:

(מא) 1 דיין. ספרי צד קכט ומכילתא בשלח מ"ד פ"ג. 7 בטובתכם. ספרי צד קכח.

ק ר ה

- יח—א. ויֹאמֶר ה' אֶל אֶהֱרֹן, הֲאֵל לְמַדַּת מְכַל הַדְּבָרוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ לְאַהֲרֹן עַיִן מִשֶּׁה נֶאֱמָרוּ לוֹ וְמָה תִּלְלֵה אֶהֱרֹן אֲלֵא כִּדִּי הִיָּה הַדְּבָר לְאַהֲרֹן אֲלֵא שְׁגֹדֹלֶת מִשֶּׁה גִרְמָה: אֶתְּרָה וּבִנְיָךְ, אֱלוֹ הַכְּהֻנִּים: וּבֵית אֲבִיךָ אֶתְּךָ, אֱלוֹ הַלְוִיִּם. מִלְּמַד שֶׁהַלְוִיִּם מְזוּהָרִים עַל יְדֵי הַכְּהֻנִּים. וּמִנִּיין אֶף הַכְּהֻנִּים עַל יְדֵי הַלְוִיִּם שֶׁנֶּאֱמָר וְאַתָּה וּבִנְיָךְ תִּשְׂאוּ אֶת עֹן כְּהֻנְתְּכֶם:
- ב. וְגַם אֶת אַחִיךָ מִטָּה לְוִי, אֵין מִטָּה אֲלֵא שְׁבוּעָה שֶׁנֶּאֱמָר שְׁבוּעוֹת מִטּוֹת אֹמֵר כֹּלָּה (חֲבֻקֵק ג ט). לְוִי כִּדְאֵי לְוִי בְּפָנַי עֲצֻמוֹ. שְׁבֹט כִּדְאֵי שְׁבֹט בְּפָנַי עֲצֻמוֹ. אֲבִיךָ, כִּדְאֵי עֲמָרָם בְּפָנַי עֲצֻמוֹ. אַחִיךָ כִּדְאֵי אַחִיךָ בְּפָנַי עֲצֻמוֹ. וְגַם אֶת אַחִיךָ כִּדְאֵי בְּנֵי אַחִיךָ בְּפָנַי עֲצֻמוֹ לְכָרוֹת לָהֶם בְּרִית בְּשִׂמְחָה: הַקֶּרֶב אֶתְּךָ וְיִלְווּ אֵלֶיךָ וְיִשְׂרָתוּךָ הֵם טְפִלָּה לְךָ לֹא אֶתְּרָה טְפִלָּה לָהֶם: וְאַתָּה וּבִנְיָךְ אֶתְּךָ לְפָנַי אֶהֱלֵה הַעֲדוֹת, מִיִּכָן אִמְרוּ כִּהֵן שׁוֹמֵר בְּפָנַי וּבֵן לְוִי שׁוֹמֵר בַּחוּץ:
- ג. וְשִׁמְרוּ מִשְׁמֵרְתְּךָ וּמִשְׁמֵרְתָּ כֹל הָאֶהֱלֵה, מִלְּמַד שֶׁהַכְּהֻנִּים וְהַלְוִיִּם שׁוֹמְרִים בְּעִשְׂרִים וָאַרְבַּעָה מְקוֹמוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַכְּהֻנִּים בְּשִׁלְשָׁה וְהַלְוִיִּם בְּעִשְׂרִים וָאַחַד: אֶךְ אֵל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ, יִכּוֹל אִם נִנְעוּ יִהְיֶה חַיִּיבִין אִמְרַת אֶךְ מִשׁוֹם עֲבוּדַת זֶר הֵן חַיִּיבִין אֵין חַיִּיבִין מִשׁוֹם מִנְעוֹ: וְלֹא יִמּוֹתוּ גַם הֵם, יִכּוֹל שֶׁאֵין לִי אֲלֵא הַלְוִיִּם עַל יְדֵי הַכְּהֻנִּים כְּמִיתָה הַכְּהֻנִּים עַל יְדֵי הַלְוִיִּם מִנִּיין תִּלְלֵה וְלֹא יִמּוֹתוּ גַם הֵם גַּם אֶתְּכֶם, וּמִנִּיין כְּדֶרֶךְ שֶׁהַכְּהֻנִּים מְזוּהָרִים זֶה עַל יְדֵי זֶה >כֵּךְ הַלְוִיִּם

(יח—א) 1 הא למדת] נ ח' | נ כל | 2 נ איכ מה | אלא וכו' לאהרן] נ שאף אהרן היה הגון | 3 גרמה] ט גדולה | אלו] ט ח' | אתך] ט ח' | 4 ומניין וכו' כהונתכם] נ והכהנים מוזהרים ע"י הלויים. (ב) 6 וגם ארת אחיך] ט ח' | 7 לוי וכו' עצמן] נ ח' | 8 וגם וכו' עצמן] נ ח' | 9 הקרב עד שה"ד] רק נ. (ג) 12 ומשמרת וכו' האהל] ט ח' | ט שהכהנים אוכלים במקום הלויים ובכ"ד מקומות שומרים בבית המקדש | 14 ואל המזבח לא יקרבו] ט ח' | 15 נ עבודה | זר] נ ח' | ט ואין | 16 במיתה] נ ח', וכן שה"מ ל"ת עב | נ אמרת גם וכו' | 17 ט על זה | המוסגר

(יח—א) 3 גרמה. במה"ג ובילקוט סתם בלי ציון המקור, ועיין ספרי כאן וריש מכילתא וספרי ווטא לעיל צד רמז ומדמתרין לעיל באופן אחר נראה קצת דהמאמר שלפנינו אינו מן הס"ו אבל יש לומר דלעיל הכתוב בעצמו מפרש דהדבור היה ע"י משה וכל הספק אינו אלא אם לכך נאמר אל אהרן ובניו להוציא ישראל מכלל הדבור וע"ז מתרץ דנאמר לאהרן מפני שהיה הענין מסור לאהרן אבל כאן מתרץ דכתיב לאהרן מפני שהיה אהרן ראוי לדברות אבל גדולת משה גרמה שלא היה הדבור אלא באמצעות משה. (ב) 6 שבועה. ספרי דברים פ"ט ח' ומ"ע שם, ותוספתא סוף מ"ש: 11 בחוץ. ספרי צד קלא. (ג) 12 שומרים. עיין בח"ג, וגרסת דזילקוט לא הבינותי דאיך גרמו בכתוב כאן מקום אכילת הכהנים ועוד קשה דהא ממדות פ"א מ"ו משמע דהלויים היו שומרים חוץ לעזרה וא"כ הכהנים לא היו רשאים לאכול רק בלשכות שזכרו במשנה שם. ועיין ת"כ צו פרשה יב יב פרשה ג ה ובחיים נה: 14 ואחד. במה"ג נוסף כאן אך אל כלי הקדש וכו' יקרבו אזהרה ולא ימותו עונש אין לי וכו' וכבר בקש וכו' ואתה מן המשוררים, עיין ספרי צד קלב ושה"מ ל"ת עב, ובלשון תניא חזון להעתיק לשון הס"ו:

מוזהרים זה על ידי זה < אמרת הם גם הם אתם גם אתם יכול שהן מוזהרין זה על ידי זה במיתה, אמרת הם הם עליהם במיתה אין אתם עליהם במיתה, אתם עליכם במיתה ואין אתם עליהם במיתה. ר' שמעון אומר גרשון ומררי בעבודת קרת במיתה כמה דברים אמורים בעבודת המשכן אבל בעבודת בית האלהים הלויים על הכהנים במיתה ואין הכהנים על הלויים ואף לא בלא תעשה:

ד. ונלוו עליך, יטפלו עליך: ושמרו את משמרת אהל מועד לכל עבודת האהלה, אמר ר' שמעון הא למדנו שהן שני אהלות אהל העבודות ואהל הדברות: — משמרת אהל מועד, זו משנה. לכל עבודת האהל, זה תלמוד: וזר לא יקרב, אין לי אלא בלא תעשה בעשה מניין אמרת ושמרתם את משמרת הקדש. גדולה למקדש שיש עליו שומרין, לא דומה פלטרין שאין עליו שומרין לפלטרין שיש עליו שומרין שני והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מורחה משה ואהרן ובניו שומרין משמרת המשכן (במדבר ג לח) מה תלמוד לומר למשמרת בני ישראל אלא בזמן שהקטן שומר הגדול פוסע עליו ונכנס בזמן שהגדול שומר אין הקטן פוסע עליו ונכנס:

ו. ואני מוסיף על מעשיך הנה בשמחה. כל מקום שהוא אומר הנה הרי ענין שמחה: ואני הנה לקחתי את אחיכם הלויים מתוך בני ישראל, במעשר מן הערימה ואתם בתרומת מעשר: לכם מתנה נתונים, יכול הם לכם ודאי ת"ל לה' אומר מעתה שלי הן אלא שיהיו שמשין לפניכם וכן הוא אומר ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים הוא ובניו (דה"א א' כג יג):

ז. ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם, מגיד שעון הקדשים אינו מסור אלא בידי הכהנים אין לי אלא עון קדשי קדשים קלים קדשים נאכלים קדשים

2 הם עליהם. צ"ל הם עליכם: 3 ואין אתם וכו'. צ"ל ואין הם עליהם (או לפי גרסת המה"ג על הם) ואינו מובן מאי דקאמר אתם עליכם במיתה ומאחר והדבור לאהרן ולבניו אפשר דר"ל כ"ג שמשם ככ"ה או להפך דהיינו מחוסר בגדים או יתור בגדים: 5 ואף וכו'. עיין בה"ג ולכאורה נראה דע"כ צ"ל כג' הילקוט דהא תוך כדי דבור השמיענו לעיל דאין הכהנים על הלויים במיתה וא"כ מוכרחים אנו לומר דהחלוק שבין אהל מועד ובית עולמים הוא דבבית אלהים אף ל"ת ליכא ואם באנו לקיים גרסת המה"ג צריך לומר דחסרון בדברי ר"ש וצ"ל בעבודת קרת והכהנים ע"י הלויים במיתה ולפ"ז בד"א וכו' הוא מדברי ר"ש ובאמת קשה לומר דיסבור ר"ש דלעולם אין הכהנים ע"י הלויים במיתה דאיך יעלה על הדעת דהכהנים בעבודת קרת עדיפי מגרשון ומררי. והרמב"ם נראה דגרס גם כן בגרסת המה"ג, עיין סה"מ שם וכלי המקדש פ"ג הט"ו שהכריע כס"ו לענין כהנים על ידי לויים ולענין לויים ע"י לויים כספרי צד קלב. והוא כנגד הסברא דלמה יפטר כהנים ע"י לויים ולויים ע"י לויים יהיו במיתה, ועיין מאיר עיין למכילתא דף קכב ע"ב וגם Graetz-Jubelschrift, S. 182. (ד) 8 הדברות. עיין לעיל צד רנז: — משנה וכו'. עיין ספרי דברים פיסקא יט, ות"כ אחרי פרשה ט ח ופרק יג י ואמור פרק ט ג: — וזר לשון מה"ג וזר לדבר לא יקרב אליכם הרי זו אזהרה שלא ישמש זר, ונראה דנמשך כאן אחר לשון הרמב"ם ביאת המקדש פ"ט ה"א והגמרא ערכין יא: וזבחים טז: 9 אמרת וכו'. עיין גרסת המה"ג וכן הוא גרסת הרמב"ם ספר המצות מ"ע כב ול"ת טז, ועיין בית הבחירה פ"ח ה"ב וה"ג. ולגרסת הילקוט קשה דהא קרא דוכל זר לא יקרב אליכם קאי אור וקרא דושמרתם קאי אכהנים ואם כן איך נלמוד עשה או ל"ת מאחד לחבירו אבל גם לגרסת השנייה קשה איך במשמעות הכתוב דושמרו עשה ובלשון ושמרתם ל"ת ומאי אילמיה דהאי מהאי, וצ"ע: — הקדש. מאי דנוסף כאן במדרש הגדול הוא כלשון הספרי צד קלג: 10 לפלטרין וכו'. רמב"ם בית הבחירה פ"ח ה"א. (ו) 15 שמחה. ספרי צד קלד: 16 במעשר. ספרי דברים פיסקא שנה על הפסוק יהי רצוי אחיו, ופרקי דר' אלעזר פל"ז, וסדר אליהו רבה (הוצאת פרידמאן) צד קעג וילק' קונטרס אחרון רמז רנ"ז אות טז, ורבינו בחיי בסוף הפרשה כאן: 17 לכם ודאי. ספרי צד קלא וקלג.

ט ח' | 1 נ ת"ל גם הם גם אתם | ט על זה | 2 נ ת"ל הם הם על אתם במיתה אין אתם על הם במיתה, אתם על אתם במיתה אין אתם על הם במיתה | 3 נ גרשוני | 4 על וכו' | נ על של כהנים אין הכהנים על של לויים במיתה אלא בלא תעשה. (ד) 8 נ התלמוד | וזר וכו' | נ לפה שני ושמרו את משמרת אהל מועד אין לי אלא בעשה ומניין בל"ת אמר ושמרתם וכו'. | 9 הקדש | נ ג' ואת משמרת המזבח ולא יהיה עוד קצף על בני ישראל שכבר היה בימי קרח | 10 נ שיש ... שאין | 11 שני' | ט ח' | קדמה וכו' המשכן | ט וגר' | 12 המשכן | במקרא המקדש | 13 שומר | ט ג' את | ט שומר את הקטן אין. (ו) 15 הנה בשמחה | נ ח' | נ מקום שני הנה ה"ו עסק שמחה | 16 את וכו' ישראל | ט וגר' | 17 מעשר | נ ג' מן המעשר | לכם וכו' נתונים | ט ח' | הם | נ יהו' | ט לי | 18 אלא | ט ח' | 19 קדשים הוא ובניו | ט וגר' (ז) 20 ואתה וכו' אתך | ט ח' | ט קדשים | 21 ט ביד | קדשים בפי' הב' | ג' | ט הנאכלים | ט וקדשים

שאינן נאכלין מניין ת"ל לכל דבר המזבח. יכול אף תרומה ותרומת מעשר וחלה ת"ל ולמבית לפרוכת מה בית לפרוכת מיוחד דבר שאי אפשר לדעת צבור יצא דבר שאפשר לדעת צבור: עבודת מתנה אתן את כהונתכם, מקיש עבודת מתנה לכהונתכם מה זו בנטילת ידים אף זו בנטילת ידים. או מה זו אינה אלא בקדוש ידים ורגלים יכול אף זו לא תהא אלא בקדוש ידים ורגלים אמרת לאו זו לפי צורך העבודה 5 וזו לפי צורך העבודה אמרו כל מי שהוא נותן תרומה למי שהוא אוכלת כמצותה מעלין עליו כאלו הוא עובד עבודה >וכהן שאוכל תרומה כמצותה מעלין עליו כאלו עובד עבודה.< אמרו עליו על רבי טרפון שהיה אוכל תרומה בשחר ואומר הקרבתי תמיד של שחר ואוכל תרומה בין הערבים ואומר הקרבתי תמיד של בין הערבים. ומניין שאכילת כהנים לקדשי גבול כעבודה שנאמר עבודת מתנה אתן את כהונתכם 10 ומניין מסרו עצמכם לכהונתכם אמרת עבודת מתנה אתן את כהונתכם הא כדרך שעשה עוריה הכהן שנאמר ויבוא אחריו עוריה ויעמדו על עוויהו המלך ויועף עוויהו ויפן אליו עוריה כהן הראש (דה"י ב' כו יז-ט) עליו הוא אומר ויוחן הוליד את עוריה הוא אשר כהן בבית (שם ב' ה לו) וכי הוא כהן בלבד והלא קדמוהו הרבה ושמשו אחריו אלא בו נתקיימה מצות כהונה גדולה שנאמר עבודת מתנה אתן וגו': 15 והור הקרב יומת, מיתה בידי שמים ר' עקיבא אומר אף מיתה בית דין שנאמר ונוקב שם ה' מות יומת רגום ירגמו בו כל העדה (ויקרא כד טז) אמרו לו לא מן השם הוא זה אלא משום שנאמר כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות:

ח. ויידבר ה' אל אהרן, לאהרן נאמרה המצוה: הנה לשון שמחה כל מקום שהוא 20 אומר הנה שמחה כשנאמר ואני הנה נתתי הריני מוסיף על זכותך לכרות ברית בשמחה: - נתתי לך את משמרת תרומותי, שמורה היא תרומתי זו תרומת איל נזיר ותודה מגיד שנכרתה ברית על עבודתם: לכל קדשי בני ישראל, קדש לרבות העולה, קדש לרבות חטאת ואשם וזבחי שלמי צבור. קדש לרבות את הבכור לך נתתים למשחה, לגדולה כל שניתן לך לגדולה נכרת לך ברית עליה זו שריפת פרה ועריפת העגלה ותקיעת החצוצרות וההקדשות והערבים ר' יוסי ברבי יהודה 25 אומר אף נעילת הדלתות:

ט. זה יהיה לך, יש לך מתנה אחרת חוץ ממה שנכרת לך ברית עליה אלו העורות יכול אף עורות הפסולין ת"ל זה יהיה לך: מקדש, לרבות עור העולה. מקדש לרבות עור חטאת ואשם וזבחי שלמי צבור: הקדשים, לרבות עור הבכור: מן

2 מה זכר לפרכת] ג ח' | ג שאפשר ... שאי אפשר | ג הצבור וכן בסמוך | 3 אתן את כהונתכם] ט ח' | ג הקיש | 5 יכול] ט ח' | 6 ג וזו אינה לצורך | 7 הוא] ט ח' | המוסגר ג ח' | 10 ומניין זכר כהונתכם] ט ח' | 12 ג כשם | 14 ג כבר קדמוהו והרבה שמשו אחריו | 15 ג לכך נאמר עבודת | 17 רגום זכר העדה] ט ח' | לז' ט ח' | ג משום זה. (ח) 21 נתתי לך את] ט ח' | 22 בני ישראל קדש] ט ח' | 24 ג בגדולה | 25 ט ועגלה ערופה | ט חצוצרות והקדשות וערכים | ר"י | ג יוסי. (ט) 28 יהיה לך] ג ח' | 29 הקדשים] ט הבשר |

(ו) 4 מה זו זכר. ספרי צד קלג: 15 אלא זכר. עיין בפירי המיוחס לרש"י דה"י א' ה לו: 18 ימות. ספרי צד קלד. (ח) 19 המצוה. לא נתבאר מה בא להשמיענו, עיין ספרי שם ולעיל צד רצא: 20 ואני זכר. מאמר זה מובא בפ' ר"ה בשם הס"ז, ועיין ספרי שם ולעיל צד רצב: 21 שמורה היא. ר"ל כששמורה היא זכר אבל אם נולד בה ספק טומאה אין צריך לשומרה, ז"ר. וא"נ דהא לא שמענו החיוב לשמור אלא ממשמרת דכאן ועוד דהא הס"ז משמע דדורש הכתוב לענין קדשים ולא לענין תרומה וא"כ המאמר שלפנינו אין לו שייכות כלל להא דתרומה דתלויה אין צריך לשומרה בטורה לדעת ר"ג ור"י ואפשר דצ"ל כשהם שמורים דהם תרומותי. ועיין לקמן פ"ט ט וקמ"ל דקדשים גפסלים אם הטיע הדעת מהן: 24 לגדולה. ספרי צד קלה: 25 העגלה. עיין תוספתא דמאי פ"ב ז ושם נשנו כמה דברים החסרין כאן: והערכין. עיין סנהדרין פ"א מ"ג: 26 הדלתות. עיין מהלכות בית הבחירה ה"ד וכלי המקדש פ"ד ה"ז. (ט) 28 הפסולין צד קלב, ערכין יא, תוספות ב"מ יא: ד"ה נתן, ומ"ל פ"ח מהלכות בית הבחירה ה"ד וכלי המקדש פ"ד ה"ז. (ט) 28 הפסולין זבחים קג, תוספתא שם פ"א ח, ת"כ צו פרק ט א:

עיין תוספתא דמאי פ"ב ז ושם נשנו כמה דברים החסרין כאן: והערכין. עיין סנהדרין פ"א מ"ג: 26 הדלתות. עיין מהלכות בית הבחירה ה"ד וכלי המקדש פ"ד ה"ז. (ט) 28 הפסולין זבחים קג, תוספתא שם פ"א ח, ת"כ צו פרק ט א:

האש, אין לך בהם אלא לאחר מתנת האישים: כל קרבנם, לרבות שתי הלחם ולחם הפנים. קרבנם למנחתם יכול מנחה שהיא כחטאת מה חטאת באה על חטא אף מנחה באה על חטא. מנין אתה מרבה מנחת נדבה תלמוד לומר לכל מנחתם. חטאתם למנחתם יכול חטאת שהיא כמנחה מה מנחה שהיא קרבן יחיד אף חטאת קרבן יחיד ומנין אתה מרבה חטאת צבור ת"ל לכל חטאתם > אין לי אלא חטאות נאכלות חטאות נשרפות מנין ת"ל לכל חטאתם < אשמם לחטאתם יכול אשם שהוא כחטאת מה חטאת באה על חטא אף אשם בא על חטא מנין אתה מרבה אשם נויר ואשם מצורע ת"ל ולכל אשמם. יכול אשם שהודע שלו טעון חטאת ומנין אף אשם שאין הודע שלו טעון חטאת ת"ל ולכל אשמם: אשר ישיבו לי, לרבות כסף מושב: קדש קדשים לך הוא ולבניך, לרבות זבחי שלמי צבור ואשם מצורע:

י. בקדש הקדשים תאכלנו, על מנת כן נכרתה לך ברית על מנת שתאכלו קדשים בקדש הקדשים תאכלנו פרט לטמא יאכל אותו פרט ליוצא דופן תאכלנו פרט ליוצא ולטמא ר' יהודה אומר למעט כל הפסולים: כל זכר, לזכרים נכרתה ברית לא נכרתה ברית לנקבות: קדש יהיה לך, לרבות לוג שמן שלמצורע:

יא. וזה לך תרומת מתנם, לרבות תרומת מעשר וחלה: לכל תנופות ב"י לרבות חזה ושוק שלשלמים: — לך נתתם ולבניך ולבנותיך אתך לדורי עולם, בניך פרט לבני חללה בנותיך פרט לבנות חללה והלא אומר וכי דין הוא הואיל ומכשיר ופוסל בכנים ומכשיר ופוסל בכנות אם פסל בני חללה בכנים דין הוא שנפסל בני חללה בכנות קל וחומר מחמיר הוא בכנים מה שאינו מחמיר בכנות שהבנים נוררין אחרים לאכול בתרומה אין הבנות נוררות אחרות לאכול בתרומה אם פסל בני חללה בכנים אינו דין שנפסול בני חללה בכנות או מחמיר הוא בכנות מה שאינו מחמיר בכנים שהבנות ננררות לאכול בתרומה > אין הבנים ננררים לאכול בתרומה < אם פסל בני חללה בכנים אינו דין שנפסול בני חללה בכנות ת"ל בניך פרט לבני חללה > בנותיך פרט לבנות חללה < הואיל ויש בכנים מה שאין בכנות ויש בכנות מה שאין בכנים אל ידונו זה מזה: כל טהור בביתך יאכל אורתו, לטהורים נכרתה ברית לא נכרתה ברית לטמאים: בביתך, פרט לבת ישראל עד שלא זכו במעשה ידיה ומניין אתה מרבה משוכו במעשה ידיה אמרת כל טהור בביתך יאכל אותו:

1 האישים. עיין ספרי צד קל הערה ז: 6 נשרפות. אינו מובן דהא התטאות הנשרפות נשרפות עם עורן ואפשר דאינו אלא אשגירת לשון, ועיין ז"ר: 8 שאין וכי. כגון ספק אשם מעילות לר"ע, ז"ר. ודוחק ונראה דצ"ל להפך יכול אשם שאין הודע שלו טעון חטאת (והיינו אשם ודאי) ומניין אף אשם שהודע שלו טעון חטאת והיינו אשם תלוי: 10 מצורע. צ"ב, מאחר דכבר ריבה לעיל אשם מצורע ואם נגיה לוג שמן שלמצורע כאשר הוא בספרי צד קלה צ"ל דהדרשה דלקמן קדש יהיה לך לרבות לוג וכי אינה מן הס"ו. וכמו כאן דורש זבחי שלמי צבור ת"כ צו פרשה ד' י, זבחים צו, מנחות פג. ועיין זבחים נה, ספרי כאן, זבחים מד, מנחות עב: (י) 13 הפסולין. עיין בח"ג ואפשר דצ"ל בקדש הקדשים פרט ליוצא תאכלנו פרט לטמא יאכל אותו פרט ליוצא ולטמא ר' יהודה אומר אותו וכי. עיין ת"כ צו פרשה ב' ד' פרק ג' ה', פרק ז' ד' פרשה ד' י': 14 לנקבות. ספרי צד קלה: — מצורע. זבחים מד: (יא) 16 לדורי. צ"ל לחק: 1 האישים. עיין ספרי צד קל הערה ז: 6 נשרפות. אינו מובן דהא התטאות הנשרפות נשרפות עם עורן ואפשר דאינו אלא אשגירת לשון, ועיין ז"ר: 8 שאין וכי. כגון ספק אשם מעילות לר"ע, ז"ר. ודוחק ונראה דצ"ל להפך יכול אשם שאין הודע שלו טעון חטאת (והיינו אשם ודאי) ומניין אף אשם שהודע שלו טעון חטאת והיינו אשם תלוי: 10 מצורע. צ"ב, מאחר דכבר ריבה לעיל אשם מצורע ואם נגיה לוג שמן שלמצורע כאשר הוא בספרי צד קלה צ"ל דהדרשה דלקמן קדש יהיה לך לרבות לוג וכי אינה מן הס"ו. וכמו כאן דורש זבחי שלמי צבור ת"כ צו פרשה ד' י, זבחים צו, מנחות פג. ועיין זבחים נה, ספרי כאן, זבחים מד, מנחות עב: (י) 13 הפסולין. עיין בח"ג ואפשר דצ"ל בקדש הקדשים פרט ליוצא תאכלנו פרט לטמא יאכל אותו פרט ליוצא ולטמא ר' יהודה אומר אותו וכי. עיין ת"כ צו פרשה ב' ד' פרק ג' ה', פרק ז' ד' פרשה ד' י': 14 לנקבות. ספרי צד קלה: — מצורע. זבחים מד: (יא) 16 לדורי. צ"ל לחק: 20 אחרים. דאם נשא בת יש' אוכלת בתרומה אבל כוונת שנסאת לישראל אינו אוכל בתרומה, ז"ר: 27 משוכו. ספרי צד קלו.

1 אין וכי] ט עור אחר מתנות האשים | ט לכל | 2 ט מנחתם | נ חטאת | 3 נ אמרת | 4 ט מנחתם | שהיא בפ' הב' | נ ח' | 5 ט כל | המוסגר נ ח' | 8 ט לכל | ט שאף | 9 ט לכל. (י) 11 בקדש וכי תאכלנו] ט ח' | נ נכרת | ט שיאכלו | 12 בקדש וכי] נ קדש תאכלנו פרט לטמא יאכל אותו פרט ליוצא ולטמא ר"א אותו למעט שאר כל הפס' (יא) 16 לך וכי עולם] ט לכל תנופות בני ישראל | 17 בנותיך וכי חללה] ט ח' | ט והלא דין | 18 ט בכני | נ שיפסול בנות | 20 ט אחריהן | ט ואין | נ אחרים | לאכול] ט ח' | 21 אינו וכי] נ נפסול בנות חללה | 22 המוסגר ט ח' | 24 המוסגר ט ח' | 25 ט טהור בביתך פרט וכי | 26 ט זכה | 27 ט משוכה | נ ת"ל.

20 אחרים. דאם נשא בת יש' אוכלת בתרומה אבל כוונת שנסאת לישראל אינו אוכל בתרומה, ז"ר: 27 משוכו. ספרי צד קלו.

יב. ° כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן, חלב יצהר יצהר חלב תירוש תירוש וחלב דגן דגן. חלב יצהר אלו הוותים חלב תירוש אלו הענבים. כל חלב יצהר ריבה שאר כל פירות האילן וכל חלב תירוש ריבה שאר כל הפירות: ראשיתם אשר יתנו לה', זו היא תרומה גדולה: - אשר יתנו לה' לך נתתים, ממה שיפרישו ויתנו לך לא ממה שתשא לך ידך:

5 יג. ° בכורי כל אשר בארצם, לפה שני ראשית בכורי אדמתך עד שישיר מקצת ומניין אם עשה כל שדהו בכורים הרי אלו בכורים ת"ל בכורי כל אשר בארצם: - בכורי כל אשר בארצם, על בכורי בני ישראל נכרת ברית ולא נכרת על הגוים ועל התושבים ומנין אתה מרבה בכורי גרים ת"ל כל בכורי כל: ° אשר יביאו לי"י לך יהיה, ממה שיפרישו ויתנו לך לא ממה שתשא ידך לך: כל טהור בביתך יאכלנו, לטהורים נכרתה ברית לא לטמאים נכרתה ברית: בביתך, פרט לבת ישראל עד שלא זכו במעשה ידיה מניין את מרבה משוכו במעשה ידיה ת"ל כל טהור בביתך יאכלנו:

יד. ° כל חרם בישראל לך יהיה, אין לי אלא חרמי ישראל מניין את מרבה חרמי גרים ת"ל כל חרם ומניין שאם החרים אדם כל נכסיו סתם הרי אף לכהנים ת"ל כל חרם בישראל לך יהיה מלמד שסתם חרמים לכהנים:

טז. כל פטר רחם לכל בשר, על פטר רחם נכרתה ברית לא נכרתה ברית על יוצא דופן יכול שאין לי שנכרתה ברית על בכור בנו אלא מי שנכרתה ברית על בכור בהמתו אבל הלויים והגרים הואיל ולא נכרתה ברית על בכור בניהם יכול לא נכרתה ברית על בכור בהמתם אמרת כל פטר רחם לי לרבות הלויים לכל בשר לרבות הגרים: באדם ובבהמה יהיה לך, כל מקום שיש לך באדם יש לך בבהמה וכל מקום שאין לך באדם אין לך בבהמה הואיל ויצאו הלויים מבכור בניהם אף הן יצאו מבכור בהמתן טמאה ומניין שיצאו הלויים מבכור בניהם ומבכור בהמתן טמאה ת"ל באדם ובבהמה יהיה לך כל מקום שיש לך באדם יש לך בבהמה וכל מקום שאין לך באדם אין לך בבהמה אוציאם מבכור בניהם ומבכור בהמתן טמאה יכול יצאו מבכור בהמתן טהורה ת"ל אשר יקריבו לי"י כשאינה קרבה לשם חלקתי ולא הקריבה לשם: יהיה

(יב) 1 כל חלב וכו' גדולה רק נ | 4 אשר וכו' ט ראשית אשר יתנו לך ממה וכו' | 5 ט ולא | ט שתטול לך | 8 בכורי וכו' | נ בבכורי יש' ומנין את מרבה בכורי גוים | 9 כל | נ ג' אשר בארצם לרבות השותפין שחייבין בבכורים (טו) 17 כל | ט ח' | ט ולא על וכו' | 18 ט משנכרתה | 19 ולא | ט ח' | ט ונכרתה | 20 כל | ט ח' | לין | ט ח' | 21 יהיה לך | ט ח' | וכל מקום וכו' | ט אין לך | 22 אף וכו' | ט יצאו אף מבכור בהמה | 23 ט בהמה | 24 ובבהמה | ט ח' | 25 ט בהמה הטמאה | 26 אשר וכו' הקריבה לשם | ט ח' |

(יב) 2 וחלב וכו'. ר"ל דאין תורמין ומעשרין ממין על שאינו מינו, בכורות נגז' וירושלמי תרומות מא ע"ג: 3 הפירות. תוספות בכורות נד' ד"ה ושני מנין, מדרש תנאים דברים צד ע"ו: 4 תרומה. ספרי צד קלו: 5 ידך. שם צד י. (ג) 7 ת"ל וכו'. עיין בכורים פ"ב מ"ד, ירושלמי שם סה ע"א, מכילתא דרשב"י צד קנט, ונראה דט"ס שם וצ"ל ת"ל בכורי כל וכו' (במקום ת"ל בכורי אדמתך) אבל במדרש תנאים ריש כי תבא משמע קצת דאיכא מאן דטובר דגם בבכורים צריך שישיר מקצת אבל אינו מוכרת, ועיין בהערת המו"ל שם: 9 הגוים. גיטין פ"ד מ"ט, בכורים פ"א מ"ד ומה דנוסף במה"ג נראה דהוא לפי הגמרא חולין קלו. ועיין רמב"ם פ"ב ה"א: - ת"ל וכו'. כל בפ' הראש' מיותר לא וכו'. סתמא כר"י בכורים פ"ג: מ"ב דבכורים ניתנין

לכל כהן שירצה. (יד) 16 לכהנים. ספרי צד קלו. (טו) 18 דופן. ספרי דברים מיסקא קנד, מכילתא דרשב"י צד לא ולה, ובכורות יט: - בנו וכו'. צ"ל בהמתו אלא מי שנכרתה ברית על בכור בנו, ד"ר: 20 הגרים. בכורות פ"ח מ"א: 23 טמאה. בכורות פ"א מ"ב ופ"ב מ"א, תוספתא שם פ"א ב', ספרי כאן צד קלת, מכילתא בא פט"ו ומכילתא דרשב"י צד לא: - ומניין וכו'. משובש דזה כבר אמור לעיל ואין לנו אלא או למחוק כל המאמר מן באדם ובבהמה ע"כ או לגרוס כאן ומניין שיצא הלויים מבכור בניהם בלי המלות ומבכור בהמתן טמאה ועפ"ו צריך לומר היתה ג"כ התשובה ולא כמו שהיא לפנינו, וצ"ע: 26 כשאינה וכו'. הלשון מתוקן יותר לפי גרסת ר"ה אבל בגוף הענין עדיין קשה דהא קרא דבאדם ובבהמה מחובר אל אשר יקריבו וצריך לומר דכל פטר רחם מרבה לויים כאמור לעיל ומאשר יקריבו שמעינן דאינו מרבה אלא הקריבה לשם אבל בכ"ז

לך פדה תפדה, את שהוא לך פדוי ואת שאינו לך אינו פדוי מכאן אמרו הרי
מי שהפריש בכורת בנו והניחה בחלון ואבדה יכול שהוא פדוי ת"ל יהיה לך ופדה
תפדה את שהוא לך פדוי את שאינו לך אינו פדוי:

טז. ופדויו, מאימתי אמ' מכן חדש מיכן אמרו הרי מי שמת בנו יום שלשים ואחד
אע"פ שלא נתן לכהן יתן לו מת בעשרים ותשעה ואפילו מת ביום שלשים אם
נתן לו ישול ממנו: תפדה, במה אמ' כסף בכמה אמ' חמשה שקלים באיזה שקל
אמ' בשקל הקדש לא ערביות וכמה הוא שקל הקדש אמ' עשרים גרה כשאמר תפדה
ריבה אסימון שלכסף ואסימון שלוהב וטבעות שלנחשת:

יז. כלל אמרה תורה בכור תפדה בכור לא תפדה יכול אם היה תמים אל תפדהו
> ואם היה בעל מום פדהו ת"ל בככור שור לא תפדה יכול אם היה בעל מום
ובעלת יבלת אל תפדהו > ואם היה פסח או עור פדהו ת"ל בכור כשב לא תפדה
יכול אם היה בעל מום אחר ת"ל בכור עו לא תפדה. קדש לרבות שלא היוצאת עם
המוקדשין או יכול שאני מרבה היוצאת עם הככור ת"ל הם: ארת דמם תורוק על
המזבח, ר' יוסי הגלילי אומר להביא את הפסח ואת המעשר שינתן מדמם מתנה
אחת בשפיכה אחת כנגד היסוד באיזה רוח שירצה: ואת חלבם תקטיר אשה
לריח ניחוח לי"י, מגיד שיש בחלביהן אשה ריח ניחוח:

יח. ובשרם יהיה לך, יכול יום אחד ת"ל כחזה התנופה או כחזה התנופה שלאיל
נייר ליום. ולילה ת"ל וכשוק הימין כשוק שלשלמים לשני ימים:

יט. נתתי לך ולבניך אתך, בניך פרט לבני חללה כנותיך פרט לבנות חללה
והלא אומר וכי דין הוא מזהיר ועונש לענין קדשי הגבול ומוזהר ועונש לענין קדשי
מקדש. אם פסל בני חללה לענין קדשי מקדש דין הוא שנפסול בני חללה לענין
קדשי הגבול קל וחומר מה אם קדשי המקדש שהן נפדין ויוצאין לחולין פסל בני חללה
בהן קדשי הגבול שאין נפדין ויוצאין לחולין אינו דין שנפסול בני חללה בהן לא אם
אמרת בקדשי מקדש שחייבין עליהן משום פגול נותר וטמא תאמר בקדשי הגבול
שאין חייבין עליהן משום פגול נותר וטמא ולמדו קדשי מקדש מקדשי הגבול ומה
אם קדשי הגבול שאין חייבין עליהן משום פגול נותר וטמא פסל בני חללה בהן
קדשי מקדש שחייבין עליהם משום פגול נותר וטמא אינו דין שנפסול בני חללה בהן

קשה דיותר היה לו למעט בהמה טמאה מהכתוב אך פדה
תפדה יצא בכור האדם ואת בכור בהמה הטמאה תפדה,
ועיין בכורות פ"ב מ"א ומדרש תנאים דברים צד פז: 2
בכורת צ"ל פדין בכורת: 3 פדוי. עיין בכורות גא. (טו)
6 ממנו. ספרי צד י ובכורת מט: 8 וטבעות. צ"ל ומטבעות,
עיין בכורות גא: (יז) 11 ובעלת וכו'. משובש, ואפשר דצ"ל
אם היה בעל מום עובר בעל גרב ובעל יבלת וכו' או אפשר
דרוצה לחלק בין פסח ועור המפורשין בתורה גבי בכור
(דברים טו כא) ובין מומים אחרים ולפ"ז צ"ל אם היה בעל
יבלת ובעל מום אחר אל תפדהו ואם היה פסח וכו': 12
יכול וכו'. נראה דכאן העקר כג' המה"ג, ועיין ספרי דברים
פ"ט קכו וקמז: 13 הם. צ"ע איך יליף מכתוב הנאמר גבי
בכור שאר מוקדשין וממעט בכור ואפשר דחטרון בתחלה
וצ"ל לפי שג'...לרבות והביא ראיה מ"א לשליא היוצאות
עם המוקדשין. ועיין חולין עז, וזכרים צח, בכורות כא,
תמורה לגג, ת"כ צו פרק יב טו: 15 היסודי. ספרי צד קלט.
(יח) 18 ימים. שם צד קנו: 19 ולבניך. צריך להשלים ולבנותיך: 25 ולמדו. צ"ל וילמדו או ילמדו.

כשאינה וכו' | כן ג' ר"ה אבל ט קריבה לשם חלקתי ולא
כשאינה קרבה לשם | 1 מכאן וכו' | ז ח' ומביא במקומו ד"א
אך פדה תפדה מיעט בכור בהמה טהורה מפרדיון. (יז) 9 כלל
וכו' | נ אך בכור שור יכול | ט לא | 10 המוסגר | ז ח' |
12 יכול וכו' | נ יכול אל תפדהו בתוך שלשים פדהו לאחר
שלשים | קדש וכו' | ט אך בכור שור בכור כשב בכור עו
לא תפדה לרבות | שליא | ט ח' | ט היוצאות וכן בסמוך |
13 המוקדשין | נ ולפיכך תקבר | הם | נ ג' ולפיכך מותר
להשליכה לכלבים. (יט) 19 נתתי וכו' אתך | ט ח' | 20 ט
והלא דין | נ מקדש... הגבול | 21 ט לבני | נ הגבול
... מקדש | נ שיפסול | ט לבני | 22 ט וקדו | נ מקדש |
25 ולמדו וכו' אם | נ ח' |

לא אם אמרת בקדשי הגבול שאין נפדין ויוצאין לחולין תאמר בקדשי מקדש שהן נפדין ויוצאין לחולין ת"ל בניך פרט לבני חללה בנותיך פרט לבנות חללה הואיל ויש בקדשי מקדש מה שאין בקדשי הגבול ובקדשי הגבול מה שאין בקדשי מקדש אל ידונו זה מזה: ברית הוא, בודאי ולא בספק: לך ולזרעך אתך, לרבות טומטום ואנדרנינם שהן מזרעו:

5

ב. ויאמר י"י אל אהרן בארצם לא תנחל, זו ארץ שבעה עממים: וחלק לא יהיה לך בתוכם, אף בכוח שלמלחמה: אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל, יש לך מורם לשמי כדי נחלתך בארץ וכדי חלקך בבנות הכנענים:

כא. וולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה, אין הנה אלא שמחה שמחה היתה לפני המקום שנתן מעשרות ללוים כדרך שהיה שמחה לפניו

10

כשנתן מתנות לכהן כך היתה שמחה לפניו כשנתן מעשרות ללוים. — לפה שנאמר (דברים יד כח) מקצה שלש שנים אבל אין אתה יודע חילופים למה חילופים לשני או לראשון ת"ל לנחלה >מה נחלה אינה פוסקת אף מעשר אינו פוסק <מה נחלה אינה מתחלפת אף מעשר אינו מתחלף הא חלופין לשני אין חלופין לראשון:

15

חלף עבודתם אשר הם עובדים את עבודת אהל מועד, כבני אדם שנוטלין שכרן שכר מה שעשו עמי במדבר יכול לפי שבטלה העבודה יבטל המעשר ת"ל לנחלה מה נחלה אינה פוסקת אף מעשר אינו פוסק אלא אע"פ שבטלה העבודה הרי הן אוכלין בו שכר מה שכר מה שעשו עמי במדבר:

כב. ולא יקרבו עוד בני ישראל אל אהל מועד, יכול אם ירצו ישראל לומר יהא מעשר שלנו ואנו עובדים עבודה יכול שומעין להן אמרת ולא יקרבו עוד בני

20

ישראל אל אהל מועד, יכול מפני שהן מבקשין ליטול את המעשר לפיכך אם אומרים יהא המעשר שלהן ואנו עובדין עבודה >יכול שומעין להם <אמרת ולא יקרבו עוד בני ישראל אל אהל מועד לשאת חטא למות. יכול מפני שהן מבקשין לדחות בני לוי על כרחם לפיכך הם אומרים יהא המעשר שלהן ואנו עובדים עבודה אבל בן לוי שאמר אי אפשר לא ליטול מעשר ולא לעבוד עבודה יכול שומעין לו ת"ל ועבד הלוי הוא מניד שמעבידין אותו בעל כרחו:

25

כד. כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו, מניין לבן לוי שרצה לעשות ממעשר ראשון תרומה גדולה מניין שעושה ת"ל כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה מכאן שאם רצה לעשותו תרומה לאחרים עושה יכול אף שניטלה תרומתו

4 (יט) ברית נ ב' מלח עולם מה מלח שהיא מקימת דבר שהוא בו אף הברית הזו תהא קיימת לפני לעולם | אתך ט ח' | ואנדרגינס ט ח' | 5 ט שהוא (כא) 12 ט מקץ | נ שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית | חילופים בפ' ב' ט ח' | 13 המוסגר ט ח' | 14 ט מתחלף | אף וכו' הא ט ח' | ט ואין | 15 ט חלף עבודתם כבני וכו' | 16 עמין ט ח' | ט תבטל | 17 פוסק ט מתחלף | אלא נ ח' | אע"פ ט לפי | 18 בו ט ח' | נ בו שכר שעשו | עמין ט ח' (כב) 19 ולא וכו' מועד ט ח' | 20 נ ת"ל | 21 לפיכך וכו' ט לפי' הם אומרים | 22 המוסגר ט ח' | עוד וכו' למות ט ח' | 24 ט לפי' | אבל וכו' ט אף לבני לוי | 25 ט שאמר לו ליטול וכו'.

(יט) 4 ברית צ"ל ברית מלח עולם הוא, ועיין יבמות צט: וק': 5 מזרעו שם עב. (כ) 8 הכנענים. ספרי צד קמב. (כא) 9 שמחה. שם צד קמה ולעיל רצג: 13 ת"ל וכו'. ספרי שם וספרי דברים פ"ט' שב ות"י דברים כ"ו יב: 17 אע"פ וכו'. עיין ספרי צד קמו, שקלים פ"ח מ"ה, וצ"ע ביבמות סא. דמראשית הסוגיא שם משמע דלמ"ד תרומה בזמן הזה מדרבנן היינו בזמן שבטלה עבודה. ובאמת אינו כן אלא בזמן הזה היינו בזמן עורא בביאה שנייה וכן יוצא מן הבבלי בעצמו שם דף פב, ועיין גדה מז. וירושל' שביעית לו ע"ב וכן מפורש להדיא בס"ז כאן דאין חלוק בין בפני הבית בין שלא בפני הבית לענין תרומה ומעשרות. (כב) 24 לפיכך וכו' עובדים עבודה. נראה דכ"ז שפת יתר: 26 בעל כרחו. ספרי שם צד קמה. (כד) 27 מניין וכו'. העתקתי מפ' ר"ש לתרומות פ"א מ"ה ור"י מלכי צדק שם ואין להכריע אם נשנה המדרש כאן או לקמן פסוק כט ובמה"ג מביא כאן

יהא עושה אותו תרומה לאחרים ת"ל את מקדשו ממנו בזמן שקדשו בתוכו עושה
 אותו תרומה לאחרים אין קדשו בתוכו אין עושה אותו תרומה לאחרים: כי את
 מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה, נקרא המעשר הזה תרומה מה
 תרומה לשם השם אף זה לשם השם מה תרומה חייבין על זדונה מיתה אף זה חייבין
 על זדונו מיתה <מה תרומה טובלת אף מ"ר טובל> נתתי ללוים לנחלה על
 כן אמרתי להם וגו', לפי שנתתי להם את המעשר אמרתי להם אין לכם חלק בארץ
 אין לי אלא בארץ כנען מניין אף בעבר הירדן ובארץ שלשה אמרת לא ינחלו נחלה
 <בעבר הירדן ובארץ שלשה אין לי אלא בעבר הירדן ובארץ שלשה ומניין אף בכזה
 שלמלחמה אמי לא ינחלו נחלה> אפילו בכזה שבמלחמה או אף עכשיו לא יהא להם
 נחלה בארץ ת"ל בתוך בני ישראל בשעה שבני ישראל בארץ לא בשעה שהן בח"ל:

כו. וידבר ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו וגו', מאת בני ישראל
 אתם לוקחים את המעשר אין אתם לוקחים את המעשר מיד הכהנים. מיכן אמרו
 אין מוציאין המעשר מיד הכהנים וכו': אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם. מנין
 שנכרתה ברית ללוים על המתנות שלהם וכדרך שנכרתה ברית לכהנים על המתנות
 שלהם כך נכרתה ברית ללוים על המעשרות שלהן שאין להן בו כלום עד שיקבל
 עליהם להפריש את תרומתו: והרמתם ממנו תרומת ה', מה ת"ל ממנו מלמד
 שאין תורמין ממין על שאינו מינו. — יכול שאין לי לחייב בתרומה אלא מעשר ישראל
 ודאי <אין לי אלא מעשר ישראל> מניין את מרבה מעשר גוים וגרים ת"ל מעשר
 מן המעשר <מניין אתה מרבה מעשר לויים ת"ל מעשר מן המעשר> אין לי אלא
 מעשר לויים שנוטלין מאחרים מישראל מניין את מרבה מעשר לויים שלהם תלמוד
 לומר מעשר מן המעשר:

כז. ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן, מה דגן מן הגורן ומלאה מן היקב
 שנאמר להלן חולין לישראל לכל דבר אף כאן חולין לישראל לכל דבר. יכול
 יהא מרים מן התלוש על המחובר ומן המחובר על התלוש אמרת כדגן מן הגורן

לשון הרמב"ם תרומות פ"ג הכ"ב ולקמן פ' כט מביא לשון
 המדרש שלפנינו בשינוי מעט. עיין ספרי צד קמו, תרומות
 שם פ"ד מ"ה, ירושלמי שם. ונועם ירושלמי שרוצה להגיה
 במשנה אבל לא תרומה למ"א והגהת הגר"א בפ' הירוב"ז
 שם ולפ"ז המשנה חולקת על הס"ז דכאן: 5 טובל. ספרי
 צד קמו: 7 מניין וכו'. עיין ספרי שם וספרי דברים פ'
 קסג וקסד: ונחלה זו נחלת שלשה בקרב אחיו זו נחלת חמשה
 וכן הוא במדרש תנאים שם דף קי, והגר"א מגיה שבעה
 במקום חמשה. ועיין גרסת רש"י ור' קלונימוס שם וספר
 הישר לר"ת ס' תקלט, מכילתא בא פ"ו, מכילתא דרשב"י
 דף כא, רמב"ן לשמות פ"ג ה, ירושלמי שביעית לו ע"ב,
 ועיין עוד Lewy, Ein Wort über die Mechilta des RS. S. 34, Anm. 2; Hoffmann-Jubelschrift, S. 35
 וכו'. כלשון הרמב"ם פ"א מהלכות מעשר ה"ד ואולי הכל
 לקוח משם ועיין ספרי צד קמו: 15 שיקבל. צ"ל שיקבלו:
 17 ממין וכו'. ספרי צד קמו: — יכול וכו'. מכאן עד סוף
 הדבור נשמט בילקוט ממקומו ומובא אחר הדרשה דלקמן על
 פסוק כז ותקנתי הסדר על פי המה"ג: 18 גוים וכו'. עיין

(כו) 2 כי וכו' ישראל ט ח' | 3 לה' תרומה ט ח' | הוה
 ט ג' לשם 4 ט זו | ט זו | 5 ט זדונה | המוסגר ט ח' | על
 וכו' וגרין ט ח' | 6 לכם ט להם | 8 המוסגר ט ח' | 9
 אפילו נ ח' | 10 ט ולא. (כו) 17 לי ט ח' | נ חייב ט
 תרומה | 18 המוסגר ט ח' | ת"ל וכו' המעשר ט ח' |
 19 המוסגר נ ח' | 20 מישראל נ ח' | לויים שלהם נ
 כהנים | 21 המעשר נ ג' מה הלוים אין להם בו כלום עד
 שיקבלו עליהם להפריש את תרומתו אף הכהנים אין להם
 בו כלום עד שיקבלו עליהם להפריש את תרומתו. (כו) 22
 ונחשב וכו' ט תרומת ה' מעשר אם לומר שהיא קרואה
 תרומה והלא כבר נאמר ונחשב וכו' | כדגן מן הגורן ט
 ח' | 23 שני' ט בתוכה | דבר נ ג' כדגן מן הגורן מלמד
 שאין תורמין ממין על שאינו מינו |

ירוש' דמאי כד ע"ד ובכורות יא: 19 לויים. מאחר דמעשר לויים שלהם מרבה לקמן צריך להגיה כאן כהנים אבל נראה דמקום
 המאמר הוא לקמן אחר הריבוי דמעשר לויים שלהם, ועיין בח"ג וספרי צד קמו. (כו) 22 ונחשב וכו'. עיין גרסת הילקוט
 ואפשר דצ"ל אם לומר שהיא קרואה תרומה והלא כבר נאמר תרומת ה' מעשר: 23 חולין וכו'. ספרי צד קמו ורמב"ם
 ה"ל מעשר פ"א ה"ב שמעתיק כאן לשון הס"ז ומה דאיתא ביבמות פה: דלר"מ מ"ד אסור לזרים נראה דלא קאי לפי המסקנא
 ולית מאן דפליג בהא דמ"ר מותר לזרים:

וכמלאה מן היקב מה דגן מן הגורן ומלאה מן היקב האמור להלן מן התלוש מן הקרקע
אף כאן מן התלוש מן הקרקע:

כט. ממנו, שלא יפריש תרומה ממין על שאינו מינו שלא יטול מן הרע על היפה:

ל. ונחשב ללוים כתבואת גורן וכתבואת יקב, מה תבואת גורן ותבואת יקב
הנאמר להלן חולין לישראל לכל דבר אף כאן חולין לישראל לכל דבר: 5

לא. ואכלתם אותו בכל מקום, לפי שמצינו במעשר שני שהוא טעון הבאת
מקום <יכול אף זה יטעון הבאת מקום> ת"ל ואכלתם אותו בכל מקום: °אתם
וביתכם כי שכר הוא לכם, אם לומר שהלוייה אוכלת במעשר והלא כבת ישראל
מותר אם לומר בת ישראל שנשאת ללוי אוכלת במעשר והלא בת ישראל שנשאת
לכהן אוכלת בתרומה מה אני מקיים אתם וביתכם אלא כדרך שנתנין ללוי מעשר 10
מתוך חלקו כך נותנין ללויה: - חלף עבודתכם באהל מועד, כבני אדם שנמלו
שכרן שכר מה שעשו עמי במדבר:

לב. °ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו, מניין אתה אומר שאם
הפרשתם אותו שלא מן המוכחר שאתם בנשיאת עון ת"ל ולא תשאו עליו חטא
בהרימכם את חלבו ממנו: - ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו, 15
מגיד שהכהנים והלוים חייבין על חלול הקדשים אלו כהנים ולוים המסייעין בגרנות
ומניין אתה אומר שכל כהן או לוי שאמר לישראל תן לי סאה אחת ואני מחלל על
גרנך שהוא חייב מיתה ת"ל ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו אין לי אלא
כהנים ולוים המסייעין בגרנות מניין אף ישראל שאמר לכהן הילך סאה אחת וחלל לי
על גרני שהוא חייב מיתה ת"ל ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו אף ישראל 20
חייב מיתה על חלול קדשים:

1 וכמלאה מן היקב] ט ח' | נ שני' | 2 מן התלוש וכו' |
ט ח' (כט) 3 נ ממין על מין אחר | נ ויתן על היפה
(ל) 4 כתבואת וכו' יקב] ט ח' | ט גורן ויקב | 5 נ שני' |
לכל דבר בפעם הב' ט ח' (לא) 6 ואכלתם וכו' שמצינו |
ט מה מצינו | שהוא] ט ח' | 7 המוסגר ט ח' | 11 ט
עבודתם | באהל וכו' שכרן] ט ח' | 12 מה] ט ח' | נ

2 הקרקע. תרומות פ"א מ"ה וספרי צד קמו. (כט) 3 היפה.
תרומות פ"ב מ"ד ומ"ה. (לא) 7 בכל מקום. ספרי צד קב:
11 ללויה. יבמות פ"י. (לב) 13 מניין וכו'. ספרי שם ועיין
סו"מ מצות עשה קכט: 21 חלול קדשים. תוספתא דמאי
פ"ה יז, ירוש' דמאי כה ע"ב, בכורות כו.

עשוי. (לב) 15 ואת וכו' ט בהרימכם וגר' מגיד | 16 נ בבית הגרנות | 17 נ שיאמר | 18 ט ת"ל ולא תחללו | 19 לין ט ח' |
20 שהוא וכו' מיתה] ט ח' | ואת] ט ח' | לא וכו' תמותו] ט ח' | 21 נ חייבין | מיתה] ט ח' |

ח ק ת

יט—ב. דבר אל בני ישראל, משל צבור היתה פרה באה אינה באה לא משל
 יחידים ולא משל גרים ולא משל נשים ולא משל עבדים ומנין לרבות את
 כולם שישקלו או שישתתפו אמרת וידבר ה' אל משה לרבות את היחידים דבר אל
 בני ישראל לרבות את הגרים ואמרת אליהם ריבה נשים ועבדים ובצד השני אתה
 5 אומר בני ישראל להזהיר הגדולים על ידי הקטנים להנהיגם במצות: ^וויקחו אליך,
 יביאזה אליך ותהא גובר עליה יכול שאין לי שהיה משה גובר אלא על הפרה ומניין אף
 על השמן ת"ל ויקחו אליך שמן זית וך (שמות כו כ). יכול שאין לי שהיה גובר על
 הפרה אלא משה ומניין אף אהרן אמ' וידבר ה' אל משה ואל אהרן הקיש אהרן למשה
 מה משה גובר על הפרה אף אהרן גובר על הפרה ומניין שימנו גוברין לדורות ת"ל
 10 ואתה תצוה את בני ישראל (שם). לפה שני ושרף את הפרה לעיניו שיהיו עיניו בה שלא
 יעשה בה מלאכה ואם עשה בה מלאכה פסלה כשאמר חקה רבה הממלא והמקדש
 שיהיו עיניו בה שלא יעשה בה מלאכה ואם עשה בה מלאכה פסלה יכול אף האוסף
 כשאמר חקה ריבה אמ' ואת יכול אף המקדש והממלא אמ' אשר צוה ה' את משה:
 — ויקחו פרה, שלא יקחו עגלה ויגדלו אמרו מעשה שלקחו פרה עוברת אדומה
 15 מן הגוים >והיו משמרין אותה עד שהיתה יולדת אם היה ולדה כשר לפרה—
 והיו משמרין אותה עד שהיתה בת שלש שנים וחזורין ולקחין אותה מתרומת הלשכה
 לקיים מה שנאמר ויקחו אליך פרה שלא יקחו עגלה ויגדלוה. ר' אליעזר אומר אין
 לוקחין אותה מן הגוים וחכמים מכשירין אמרו מעשה שלקחו פרה מן הערביים והיו
 קורין אותה דמת דמת והיא רצה ובאת: ^וויקחו פרה, יכול מולבנת או מושחרת

(יט—ב) 5 במצות. עיין לעיל צד רפ ורפג ולקמן פכ"ח ב
 וספרי צד קנא: 9 לדורות. עיין ספרי ריש נשא: 13 אמ'
 וכו'. צ"ל אשר צוה ה' לאמר, ועיין ספרי צד קנג וקנח,
 פרה פ"ד מ"ד ופ"ז מ"א, תוספתא פ"א ו פ"ד יא פ"ד ד,
 יומא מג, ומן הס"ז כאן מוכח דמלאכה מטעם הסח הדעת
 פוסלת. ועיין רמב"ם פרה פ"ג ה"ז וראב"ד שם: 14 ויגדלו.
 צ"ל ויגדלוה, ועיין ר"ש פרה פ"ב מ"א וסמ"ג עשין רלא
 ושם בטעות בשם הספרי במקום ס"ז ורמב"ם פרה פ"א
 ה"א וכו"מ שם: 18 מכשירין. עיין פרה פ"ב מ"א, תוספתא
 שם, עבודה זרה כג, ירושלמי שם כד ע"ג, פס"ר פ"ד:
 19 דמת. בתוספתא שם ודומא היתה נקראת, בעבודה זרה
 כד: ודומא שמו וא"ל רמץ שמו ועיין ד"ס שם:

(יט—ב) 1 היתה] נ ח' | נ באה הפרה | ט ואינה |
 לא] ט ח' | 2 ט גוים | את כולם] נ יחידים וגרים ונשים
 ועבדים | 3 נ ישתתפו | אל משה] נ ח' | 4 ואמרת וכו'
 נ לאמר לרבות נשים | 5 ט גדולים | ידן] ט ח' | 14
 ויקחו] ט נ' אליך | נ ויגדלו | עוברת] נ ח' | 15 נ
 מבין | המוסגר] נ ח' | 16 נ וחזור ולקחו | 17 נ ויגדלו |
 18 אותה] נ ח' | וחכמים וכו'] ט ומעשה וכו' | 19 נ
 קמת קמת |

ת"ל אדומה או אדומה יכול בזמן שרובה מאדים ת"ל תמימה אם לומר שהיא תמימה
 מן המומין והלא כבר נאמר אשר אין בה מום אלא מה אני מקיים תמימה אם אינו
 ענין למומין תנהו ענין לאדומות: מכמה יהא בה ותהא פסולה ר' אליעזר אומר
 משתים ועד שלש הרי זו פסולה ר' יהושע אומר מחמש ועד חמשים הרי זו כשרה.
 5 — ר' יהושע בן בתירא אומר אפילו אחת בראשה ואחת בזנבה ה"ז פסולה ר' עקיבא
 אומר אפילו יש בה הרבה כשרה ובלבד שיעבירם במכחול אבל אם היו שתיים לתוך
 גומא אחת פסולה מפני שהיא נראית כמין קרחת. השיניים והלשון אין פוסלין בפרה
 הקרנים והטלפים הרי זה יגוד <ואם גרר בזכר הרי זה פסולה> פרה שגלגל עיניה
 משחיר היו מביאין פרות אחרות ומעמידין אותה בתוכן אם דומה לגלל עיניה לאחת
 מהן הרי זו כשרה ואם לאו הרי זו פסולה: ^ואשר אין בה מום, מגיד שהיא נפסלת
 10 במום מיכן אמרו כל המומין הפוסלין כמוקדשין פוסלין בפרה. אשר אין בה מום
 לרבות שהיה בה מום וחי ומקומו ניכר הרי זה מום: — אשר לא עלה עליה עול
 פוסלה נתן עליה ידו ועבר מכאן ולהלן הרי זו פסולה היתה עוברת בנהר או עולה
 במעלה או יורדת בירידה נתלה בזנבה לסעדה כשרה שתסעדנו פסולה קשרה
 במוסרה הרי זו כשרה קיפלה ונתנה בין קרניה הרי זו פסולה פירש מליתו עליה מפני
 15 החמה ומפני הדבורים הרי זו כשרה עשה לה סנדלין בשביל שלא תחליק הרי זו
 כשרה <שכן עליה עוף כשרה עלה עליה זכר לדעת הבעלים פסולה שלא לדעת
 הבעלים כשרה> ^ומעשה שירדו זקני ירושלים אצל גוי אחד ששמעו שפרה אדומה אצלו
 ושמה עליהם באלף והובים אמ' למחר היהודים אומרים אשר לא עלה עליה עול היה
 20 מניח עליה עול על צוארה א"ל הוציאה אלינו ונתנו לו אלף והובים הוציאה להן א"ל
 אפילו אתה נותנה לנו חנם אין לנו בה הנאה החזר לנו את הדמים כיון שלקחו הימנו את
 הדמים עלה לראש הגג ונפל ומת. סימן היה לחכמים ששתי שערות היו בכתפה
 שתי וערב ובשעה שעולה עול על צוארה היו נושרות והיו עיניה בולטות למקום הנרי:

5 ה"ז ט ח' | 6 במכחול ט ח' | ט שנים | 7 גומא
 ג גת | גראית ט ח' | קרחת ג ג' וכן אם היו בה שתיים
 בתוך שתי כוסות והן מוכחות זו על זו הרי זו פסולה | 8
 ט יגור | המוסגר ג ח' | 10 הרי זו בפ' ב' ט ח' | 12 עליה
 ט ח' | עול פוסלה ג מגיד שהיא נפסלת בעול ומגין
 לעשות שאר עבודות כעול נאמר בפרה אשר לא עלה עליה
 עול ונאמר בעגלה אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעול
 מה עול האמור בעגלה עשה שאר עבודות כעול אף עול
 האמור בפרה עשה שאר עבודות כעול א"כ למה נאמר אשר
 לא עלה עליה עול שהעול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא
 בשעת עבודה ושאר עבודות אין פוסלות אלא בשעת עבודה
 כיצד קשר עליה העול אע"פ שלא חרשה בו נפסלה הכניסה
 לדוש אינה נפסלת עד שידוש בה ובצד השני אתה אומר
 אשר לא עלה עליה עול כל העולה עליה פוסלה | 13 ג
 ידו עליה | ג מיכן ואילך | ג או יורדת בירידה או עולה

3 לאדומות. אולי צ"ל לאדומות: 7 קרחת. מה דנוסף כאן
 במה"ג אפשר שהוא לקוח מלשון הרמב"ם פרה פ"א ה"ב
 ועיין פרה פ"ב מ"ה ותוספתא פ"ב ז: 8 יגוד. לפי הגרסא
 יגוד צ"ל ואם גרר בזכר וכי' ועיין פרה פ"ב מ"ב, תוספתא
 פ"ב ב, בכורות מ"ד: 10 פסולה. פרה שם, ובתוספתא פ"ב
 א': ר' מאיר אומר פרה שגלגלי עיניה שחורין אם אין פרה
 אחרת כיוצא בה פסולה והג"א מגיה כשרה ומפרש דבשעת
 הדחק מכשירין ומן הס"ו שלפנינו יוצא להדיא דאין להגיה
 והפ' הוא דאם מראה עיניה משונה משאר פרות פסולה:
 11 בפרה. בספק. ועיין רמב"ם שם פ"א ה"ז ותוספתא שם
 פ"ב ג: 12 מום. פרה פ"ב מ"ב: 13 פוסלה. אולי צ"ל כל
 דעוליה עליה פוסלה. ומאי דנוסף במה"ג כאן קצת ממנו
 בודאי אינו אלא לשון הרמב"ם פרה פ"א ה"ז והשאר בספק.
 ועיין ספרי צד קנג ופ' הרמב"ם לפרה פ"ב מ"ג ותוספתא
 פ"ב ד וטוטה מ"ו: 18 כשרה. עיין כ"ז פרה מ"ג וד:
 23 הנרי. בספק. ועיין פס"ר פ"ד, ערוך ערך פ"א,
 ובמקום פזולת ומסתכלת בעול בפס"ר שם גראה דצ"ל

במעלה | 14 ג לסערה | שתסעדנו ט סתם עינו | 15 הרי זו ט ח' | קיפלה ט כפפה | טליתין ט ח' | 16 ג הובובים | 17
 המוסגר ג ח' ומעתיק במקומו רמב"ם פרה פרק א הלכה ז.

ג. ונתתם אותה אל אלעזר הכהן, יכול אף שלדורות לאלעזר ת"ל אותה אותה
 <לאלעזר אין שלדורות לאלעזר מה ת"ל הכהן זה> המכהן בכנדים דברי
 ר' חנינא א"ל ר' יונתן בן המשולם ומה ת"ל לאלעזר א"ל ר' חנינא תמהני עליך יונתן
 שאמרת דבר זה אלו שני אלעזר בתורה הייתי אומר אלעזר כהן ואלעזר ישראל ומה
 תלמוד לומר הכהן המכהן בכנדים אמרו פעם אחת שאלו את הלל באיזו לבוש הפרה
 נשרפת אמר להם בגדול אמרו לו אינה נשרפת אלא בלבן א"ל אני ראיתי את יהושע
 בן פרחיה ששרפה בגדול א"ל אנו ראינו ששרפה בלבן אמר ליה אתה אומר משמו
 ואני אומר משמו מי יוכיח אמר ליה לך לתורה מי שרף פרה ראשונה אמר ליה
 אלעזר א"ל וכי לובש אלעזר בגדי גדול בימי אביו א"ל אל תכוזו שכחה לאדם
 שאם מה שראו עיני שכחתי מה ששמעו אוני לא אשכח מה ת"ל הכהן שהוא מכהן
 בכנדים: °ושחט, יכול אלעזר עצמו היה שוחט ת"ל ושחט אותה לפניו אחר היה
 שוחט לא אלעזר. — כיוצא בדבר אתה אומר והפילו השופט והכהו (דברים כה ב)
 יכול השופט עצמו היה מכה אותו ת"ל והכהו לפניו אחר היה מכה לא השופט:

ד. אמרו פעם אחת היה ר' יוסי הגלילי יושב ודורש בפרה בטבריה ור' שמעון בן חנינא
 יושב עמו א"ר יוסי הגלילי נאמר ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו, בכלי
 אבל לא ביד אמר לו ר' שמעון בן חנינא הואיל ושמן אשם מכשיר ודם פרה מכשיר
 מה הכשר שמן אשם ביד אבל לא בכלי אף הכשר דם פרה ביד אבל לא בכלי
 <א"ל ר' יוסי הגלילי הואיל ופרה מכשיר ודם צפור מכשיר מה הכשר דם צפור מן
 הכלי אבל לא מן היד אף הכשר דם פרה מן הכלי אבל לא מן היד א"ל ר' שמעון בן
 חנינא הואיל ושמן אשם מכשיר ודם פרה מכשיר מה שמן אשם מן היד אבל לא מן
 הכלי אף הכשר פרה מן היד ולא מן הכלי> מוטב לדון הכשר מהכשר הכשר
 שבאצבע מהכשר שבאצבע ואל יוכיח דם צפור מצורע מפני שהכשרו באגודה אמר
 לו ר' יוסי הגלילי הואיל ודם פרה מכשיר ודם צפור מכשיר מה הכשר דם צפור מן
 הכלי אבל לא מן היד אף הכשר דם הפרה מן הכלי אבל לא מן היד מוטב לדון הכשר
 מהכשר הכשר דם מהכשר דם ואל יוכיח שמן אשם שאין הכשרו הכשר דם. א"ל
 ר' שמעון בן חנינא והרי דם אשם מצורע יוכיח שאע"פ שהכשרו הכשר דם הרי הוא
 מן היד ולא מן הכלי <אף אתה אל תתמה על הפרה שאע"פ שהכשרה הכשר דם
 תהי מן היד ולא מן הכלי> מוטב לדון הכשר מהכשר הכשר דם מהכשר דם
 הכשר קודש מהכשר קודש ואל יוכיח דם צפור מצורע שאין הכשרו הכשר קודש
 א"ל ר' יוסי הגלילי הואיל ודם פרה מכשיר ודם צפור מכשיר מה הכשר דם צפור

בולט ומסתכלת וכו' (ג) 2 אין וכו'. מלשון זה אין להכריע
 אם ר"ל לדורות בכ"ג או לדורות בין בכ"ג בין בכ"ה,
 ועיין ספרי צד קנג: — בבגדים. בספרי צד קנד דורש כן
 על מלת הכהן בפסוק ד ועיין ת"י שם: 3 ומה ת"ל וכו'
 לא נתברר לי ועיין בז"ר: 7 בן פרחיה. משובש, והח'
 ברילל בבית התלמוד ח"א צד קמב מגיה בן פיאבי, ויש מי
 שמגיה ר' ישמעאל בן פיאבי ע"ש: 10 מה ת"ל וכו'. נראה
 כמיוותר, עיין ספרי צד קנא: 12 לא אלעזר. מה דנוסף
 במה"ג כאן הוא תוספות מהמתבר עצמו כדעת מי שסובר
 דשחיטת פרה בזר פסולה, ועיין תרגום יונתן וספרי צד קנג:
 (ד) 14 אמרו וכו'. במה"ג מביא קודם לזה ולקח אלעזר
 הכהן מדמה באצבעו מצותה מצות יד ולא מצות כלי לפיכך

(א) 1 הכהן ט ח' | נ באלעזר | 2 המוסגר ט ח' | 3 א"ל
 עד סה"ד | נ ח' ומביא במקומו לשון הרמב"ם פרה פ"א
 ה"א ר"ב | 12 אלעזר | נ ג' ואם שחט הזר פסולה | והכהו |
 ט ג' לפניו | 13 אותו ג' ח' | ט ולא. (ד) 14 אמרו ט
 ח' | 15 עמו | נ שם | נאמר וכו' | ט מדמה בכלי וכו' | 16
 נ ולא | לן ט ח' | נ חגניה | 17 נ מן היד אבל לא מן
 הכלי וכן בסמוך | 18 המוסגר נ ח' | 21 הכשר מהכשר |
 ט ח' וכן בכולן | 22 מפני ט ח' | 25 אשם ט ח' |
 26 נ חגניה | ט מוכיח | 27 נ אבל לא | המוסגר נ ח' |
 30 הכשר ט ח' |

מן הכלי ולא מן היד אף הכשר דם פרה מן הכלי ולא מן היד מוטב לדון הכשר מהכשר הכשר שבחוץ מהכשר שבחוץ ואל יוכיח דם אשם מצורע מפני שהכשרו בפנים הא צרכת לומר ולקח אלעזר הכהן מדמה בכלי ולא ביד: ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו, נאמר כאן כהן ואצבע ונאמר במצורע כהן ואצבע מה כהן ואצבע שנא' במצורע היא המיומנת שבימין אף כהן ואצבע שנא' כאן היא המיומנת 5 שבימין: °מדמה שבע פעמים, שתהא פעם האחרונה שווה לשניה. יכול מטבילה אחת היה מזה שבע היות אמ' בדם והוה שבע שיהיו שבע מטבילות כנגד שבע היות. יכול שהיה מזה כולן כאחת אמ' פעמים זו אחר זו או אחר זו:

ד. °ושרף את הפרה לעיניו, שיהיו עיניו בה שלא יעשה מלאכה בה עד שתעשה אפר ואם עשה בה מלאכה פסולה: - את עורה ואת בשרה, עורה מחובר 10 לבשרה. בשרה לא בשר עוברה או בשרה יכול פרט לדמה ת"ל ואת דמה או דמה פרט לפרשה ת"ל על פרשה ישרוף >כשאמר דמה שלא יצא דמה חוץ לגת שאם יצא דמה חוץ לגת פסולה. כשאמר על פרשה ולא אמר עם פרשה מה פרשה במקומו אף כולן במקומן וכן < הפוקעין שיצאו חוץ למערכה אם יש בהם כוית יחזירם למקומן או יתן עליהם עצים וישרפם במקומם. °ישרוף את שהוא רוצה לשרוף ישרוף מיכן אמרו 15 שרפה שלא בעצים או בכל עצים אפלו בקש אפלו בנבכה כשרה ומצותה שלא ימעט לה עצים מן הראוי לה ר"י אומר חבילי אווב היו משליכין לתוכה בשביל לרבות את האפר ו. ולקח הכהן עץ, יכול אחד מכל העצים ת"ל ארו או ארו יכול אף טורף של ארו ת"ל עץ ארו הא מה הדבר בקעת מתוך לבו של ארו וכמו מחוק היה: ואוב לא אווב 20 יין >ולא אווב כוחלית ולא אווב מדברי ולא אווב רומי < ולא אווב תלוי בשמו ולא תלוי בשם אחר מכאן היה ר' שמעון אומר צפור תלויה בשמה שמן תלוי בשמו יין תלוי בשמו כשר לנסכים: ושני, יכול אחד מכל הצבעים ת"ל תולעת או תולעת שני זה לבן ת"ל ושני הא מה הדבר השני שבתולעת ר' שמעון אומר המשונה שבתולעת: °והשליך אל תוך שרפת הפרה, משהוא נושא להבקייע כשרה להוות ממנה. - ר' מאיר אומר אין מוין ממנה עד שתיעשה אפר ותעשה בבגדי כהונה ובכהנים המלאכה 25 פוסלת בה עד שתעשה אפר:

2 דם | ט ח' | מפנין ט ח' | 3 מדמה | ט ח' | 4 מדמה באצבעו ט ח' | ונאמר וכו' | נ ובמצורע | ט מה להלן המיומנת שבימין אף כאן המיומנת שבימין. (ה) 11 ט ולא | יכול | נ ח' | או דמה | ט וכסף משנה פרה פ"ד הי"ב ח' | 12 ישרוף | נ ח' | המוטגר רק | נ | 14 נ בבקעית | 15 נ ושורפן. (ו) 18 ולקח וכו' | ט עץ ארו בקעת וכו' | 19 נ וכמין | ט ולא | 20 המוטגר ט ח' | אווב | ט ח' | 21 תלויה | ט תלוי | 22 ושני יכול וכו' | ט תולעת השני שבתולעת וכו' | 23 ט משונה | 25 ותעשה וכו' | רק כ'.

וכו' (ומעתיק לשון הרמב"ם פרה פ"ד ה"ד וה) אמרו וכו' ונראה דגם הא דמצותה מצות יד וכו' הוא לפי פסקו של הרמב"ם מאחר דמסקנת הספרי זוטא היא להפך: 3 בכלי וכו'. ספרי צד קנר: 6 שבימין. ספרי שם: - שווה. נראה דר"ל דכולן שווין בדיניהן כמו דאיתא בתוספתא פרה פ"ד א אפילו כולן ביום ואחת בלילה הואתו פסולה וכו': 7 אמ' וכו'. ספרי שם: 8 זי. תוספתא פרה פ"ד ב. (ה) 10 פסולה. ספרי צד קנה: - מחובר וכו'. פרה פ"ד מ"ג: 11 עוברה. סתמא כר"א פרה פ"ב מ"א: 15 במקומם. ספרי שם ועיין תוספתא פרה פ"ג י ונראה דדעת הס"ז כראב"ש, ועיין רמב"ם פרה פ"ד הי"ב וכ"מ שם: 17 האפרי. בספק, כי הלשון ומצותה שלא ימעט לה עצים בודאי לקוח מן הרמב"ם פרה פ"ד ה"ז, ועיין ספרי שם. (י) 18 יכול וכו'. ספרי צד קנו: 20 ולא אווב תלוי בשמו. הו"ר מגיה אלא אווב וכו'. עיין ספרי שם: 21 מכאן וכו'. הלשון אינו מדוקדק ור"ל וכן היה וכו', ועיין ת"כ מצורע פרק א ד, תוספתא נגעים פ"ח ג, מנחות פה: ופה: 22 לבן וכו'. אינו מובן דאיך יעלה על הדעת דתולעת שני זה לבן, ועיין ת"כ מצורע פרשה א ג ושני יכול פיקס ת"ל תולעת או תולעת יכול אחד מן הצבעים ת"ל ושני הא כיצד זו והורית טובה יחזן בן דהבאי אומר ושני תולעת שני שבתולעת ומניין שאם טעמה פסלה ת"ל ושני תולעת. ועל פי זה אפשר דצריך להגיה כאן ולגרסו במקום לבן לכא דהיינו צבע אדום ועיין חולין כח, פסחים מב, ופירוש הרמב"ם לפרה פ"ג מ"ט, ומשנה תורה פרה פ"ג ה"ב). וראוי להיות ושני יכול זה לכא ת"ל תולעת או תולעת יכול אחד מכל הצבעים (היינו אפילו מראה שני) ת"ל ושני הא מה הדבר המשונה שבתולעת רש"א השני שבתולעת. ועיין ספרי שם, וצ"ע: 26 אפרי. ספרי שם, פרה פ"ד מ"ד, תוספתא פ"ד יא.

ו. וכבס בגדיו הכהן, מלמד שהוא טמא ומטמא בגדים: ואחר יבא אל המחנה
 ר"ש אומר נאמר כאן ואחר וביאה ונאמר להלן ואחר וביאה מה אחר וביאה
 שנאמר כאן אחר ביאת השמש וקודם ביאת השמש מפני טומאה ומפני מצוה אף אחר
 וביאה שנאמר להלן אחר ביאת שמש וקודם ביאת שמש מפני טומאה ומפני מצוה:
 ח. והשורף אותה, איוה הוא שורף זה המסייע בשריפה כגון המהפך בכשר
 והמשליך עצים והמהפך באש והחותה גחלים כדי שתבער האש ודומה להן
 יכול אף המסדר את המערכה והמצית את האור יהא מטמא בגדים ת"ל אותה. אותה
 כולה כשאמר השורף והשורף לרבות כוונת: וכבס בגדיו ולא בגדים המנונעין: כמים
 במים שתי פעמים מה ת"ל שהיה בדין הואיל ואדם טעון טבילה וכלים טעונים טבילה
 מה אדם טובל בראוי לו אף כלים טובלין בראוי להן ת"ל במים במים במקום שאדם
 טובל שם ידים וכלים טובלין כמה דברים אמורים במקוה אבל במעין אדם טובל
 בראוי לו וכלים טובלין בראוי להם:

ט. ואסף איש, ריבה נתין גר וממזר עבד משוחרר או איש פרט לקמן אמרת טהור
 לרבות את הקטן: למשמרת, כיצד היו עושין היו כותשין אותה במכתשת וכוברין
 אותה בכברות ר' ישמעאל אומר בשל אבן ר' עקיבא אומר בשל עץ ובור היה נתון
 תחת האבן שהיתה נשרפת בתוכו עשוי חלונות חוטמה שלוו כנגד חורדה
 שלוו <חוטמה של זו כנגד חורדה של זו> מפני קבר התהום כיצד היו עושין חולקים
 אותה לשלשה חלקים מניחים שליש בחלונות וסותמין אותן ומחלקין שליש לכל
 המשמרות ומניחין שליש בהר הבית לקיים מה שנאמר ואסף איש טהור והניח אוסף
 היה לפני מחנה ישראל ומניח במחנה ישראל: והניח אל מקום, היה רוק נתון תחתיו
 טמא על גביו טהור <היה שרץ נתון תחתיו טמא על גביו טהור> היה עומד על גבי
 תנור ועל גבי כירים ועל גבי מעטן של הלגין של חטאת בידו פסול היה נסר מונח על
 גבי תנור ועל גבי כירים ועל גבי מעטן של זיתים <ולגין של חטאת תלוי בה> ב"ש

(1) 4 מצוה. עיין ת"כ אחרי פרשה ה ג וסה"מ מ"ע קט, ולפי"ז משמע דהיה צ"ל מפני טומאה ולא מפני מצוה ולפי הגרסא שלפנינו אפשר לומר דמפני מצוה כאן היינו טומאת קדושה דיש מי שסובר. דמשפט טומאת קדושה משונה מטומאת גויה עיין תוספתא שבועות פ"א ז' (ח) 5 איוז הוא וכו'. לשון הרמב"ם פרה פ"ה ה"ד אבל הסיוע יכול וכו' אפשר דהוא מן הס"ז ועיין ת"כ אחרי פרשה ה ת, ובהים קי. ירוש' יומא מד ע"א: ר"א בשם ר"א המהפך בכזית וכו': 8 ולא ר"ל ולא השורף בגדים וכו', ועיין ספרי צד קנז: 12 בראוי. ספרי שם: 13 או. גראה דצ"ל איש פרט לאשה או וכו' מה"ג ואסף איש טהור לפי שמצינו שכל מעשה פרה בכהן שומע אני אף אסיפת האפר לא תהא אלא בכהן ת"ל איש. ואסף איש להוציא את הקטן או להוציא את האשה ת"ל טהור וכשאמר איש ריבה אפילו נתן אפילו ממזר אפילו גר אפילו עבד משוחרר מלמד שאסיפת הפרה כשרה בכל אדם חוץ מחרש שוטה וקטן שאינן בני דעת. הדרש הראשון הוא כלשון הספרי ממש והדרש השני גראה לעין כי המאסף חבר דברי הספרי והס"ז יועש מהם מאמר חדש, עיין ספרי צד קנז וש"ג: 14 למשמרת. גראה דצ"ל והניח מחוץ וכו' למשמרת, דלפי הגרסא שלפנינו היה לו להסדיר המאמר שבכאן לקמן אחרי הא דהיה רוק נתון וכו' ואפשר ג"כ דצ"ל כאשר הוא במה"ג. ועיין רמב"ם פרה פ"ג ה"ד: 16 חורדה וכו'. פרה פ"ג מ"א, תוספתא שם פ"ג ה"ט

(1) 1 מלמד ט ח' | ואחר וכו' | ליתא ומביא במקומו ורחץ בשרו במים מלמד שהוא טעון טבילה וטמא הכהן עד הערב מלמד שהוא טעון חערב שמש. (ט) 14 למשמרת וכו' | והניח מחוץ למחנה חוץ למחנה שכינה כיצד וכו' | היו בפ' הב' | ג ח' | 15 ט ר' שמעון | אבן | ג' היו עושין | 16 האבן | ג הגת | ג ועשוי | חלונות בפ' הב' ט חלולות | 17 המוסגר ט ח' | עושין | ג' מביאין מעבצין ועל הגליון כתוב שלשים (ואפשר לקרות ג"כ שלנשים) | ג וחולקין | 18 ט אותה | 19 ג בחיל | איש טהור | ג ח' | 20 היה ט ח' | ט והניח | והניח אל וכו' | כ"ה בר"ש בפרה פ"י מ"ג אבל בילק' בא המאמר שלא במקומו לעיל קודם ואחר יבא אל המחנה ובשבוש ו"ל כיצד היה נתון וכו'. ג במקום טהור פרט לכלי שיש בו מי חטאת או אפר חטאת ומוקף צמיד פתיל ונתון באהל המת שיהא טמא לפי שאין זה מקום טהור היה רוק וכו' | במקרא: במקום | 21 ט טומאה | המוסגר ט ח' | 22 ט כירה | ג מעבט של ענבים | ט לגין | ט פסולה | 23 המוסגר ט ח' |

חורדה היינו כיפה ועיין Jahrbuch der jüdisch-literarischen Gesellschaft, Frankfurt a. M. 1903, S. 280 דמדלא כתיב ואסף וכו' מחוץ למחנה והניח משמע דמקום האסיפה לאו היינו מקום ההנחה: 20 מקום. צ"ל מקום טהור: 21 היה שרץ וכו'. ספרי צד קנז: 22 של. צ"ל של זיתים:

פוסלים ובית הלל מכשירים: והיתה לעדת בני ישראל למשמרת, אמרו פעם אחת שאלו לומר הרי פרה ששתת מי חטאת ונשחטה על אתר מהוא והיו מבקשין לטמי את בשרה אמר להם ר' אליעזר בן יעקב לכך נאמר והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה כשהם שמורים הם מי נדה וכשאינן שמורים אינם מי נדה: לעדת בני ישראל למשמרת, כיצד היו משמרים אותה היו מוסרים אותה לאדם נאמן והוא משמרה אלא שחזרו לומר הכל נאמנין על טהרת הקדש ועל החטאת בן בנ אומר והיתה למשמרת אינה רועה בעדר. למי נדה לפה שנאמר ונתן עליו מים חיים יכול אפר על המים או מים על האפר אמרת למי נדה על המים תן נדה: חטאת, שיהיו מועלין בבשרה ומנין אף באפרה ת"ל היא: חטאת, שיהיו כל מעשיה לשם חטאת יכול אם לא היו מעשיה לשם חטאת לא תהא כשרה ת"ל היא:

י. וככם האוסף את אפר הפרה את בנדיו, אם הסיט את הפרה ה"ו טמא ומטמא בנדים: והיתה לבני ישראל, בני ישראל מקבלין הוייה אין הגוים מקבלין הוייה. אמרו פעם אחת היה ר' אליעזר בן יעקב יושב ודורש בפרה בטבריה ור' מאיר ור' אלעזר בן שמוע יושבין שם. — אמר רבי אליעזר בן יעקב לכן נאמר והיתה לבני ישראל בני ישראל מקבלין הוייה אין הגוים מקבלין הוייה א"ל ר' מאיר והרי כבר נאמר תתחטאו אתם ושביכם (לא יט) א"ל בודאי שאמרת לא שהנחת שם דבר אחד ואנו צריכין לו אתם ושביכם מה אתם בני ברית מקבלין הוייה אף השבוייה כשתבוא לברית ותטמא תהא מקבלת הוייה: ולגר, זה הגר הגר בתוכם לרבות נשי הגרים: חקת עולם, מוין מוין מפני זו: לחקת עולם, מוין מוין לקדש אחרת:

יא. הנוגע במת, נוגע במת טמא אין מת עצמו טמא נוגע במת טמא אין בנה של שונמית טמא אמרו בנה שלשונמית כשמת כל שהיה עמו בבית טמא היה מומאת שבעה וכשחיה היה טהור לקודש חזרו ונגעו בו טמאוהו הם הרי זה אומר מטמאין לא טמאוי ואתה טמאתני, השורף פרה ופרים הנשרפים ושעירים הנשרפים מטמאין בנדים הן עצמן אין מטמאין בנדים הרי זה אומר מטמאין לא טמאוי ואתה טמאתני האוכל מנבלת העוף הטהור טמא ומטמא בנדים אכית הכליעה והוא עצמו אין מטמא בנדים הרי זה אומר מטמאין לא טמאוי ואתה טמאתני טהורי כלי חרס שהיו מטלטלין לאויר התנור במקום הנגע טהורין צפו משקין על גבי התנור נטמא או

2 פרה] ט ח' | על אתר מהיא] ט ח' | 3 ט לטומאתה כשרה | להם] ט ח' | ט ר' אלעזר לכך | והיתה וכו' ישראל] ט ח' | 4 | בזמן שהם | וכשאינן וכו' | נ פרט לששת אותן פרה שהרי אינן שמורין | 5 כיצד היין] ט שיהו | היין] ט ח' | 6 נ על טהרת חטאת | 7 למי נדה] ט ח' | 9 חטאת] ט נ' היא | שיהיו] ט ח' | ת"ל] ט נ' חטאת | חטאת] ט ח' | 10 לא בפ' ב' | נ ח' | 11 וכבס וכו' בגדים] רק ר"ה | 14 ט ר' אלעזר בני וכו' | 15 ט ואין | 16 ט אמרת | שם] ט ח' | 17 מקבלין הוייה] ט ח' | ט כשתבואו | 18 ט ותטמא מקבלין | ט ולגר הגר נשי וכו' | יא) 20 נהנוגע | נ אין עצמו של מת | נ הנוגע | 21 היה] ט ח' | 22 ט וטמא | הם] נ ח' | מטמאין איך לא | 24 נ והן | 25 ט עוף טהור מטמא וכו' | והיא עצמה אינה | 26 טהורי עד סה"ד] נ ח' |

1 ובית הלל מכשירים. עיין פרה פרק י משנה ד ושם אינו מחלק בין אדם לכלים אבל כאן הפלוגתא שבין ב"ש לב"ה רק בכלים: 4 כשהם וכו'. ספרי שם: 6 החטאת. פרה פ"ה מ"א, חגיגה פ"ג מ"ד: 7 בעדר. מכליתא דרשב"י צד י ועיין ספרי צד קסח: 8 תן נדה. ספרי צד קסח: 9 היא. ספרי צד קנט: 10 יכול. בניחוחא: — היא. ספרי שם. (י) 18 הוייה. עיין לקמן פל"א יט, ספרי צד ריב, פסחים פ"ה מ"ח, ירושלמי ובבלי במקומו, נזיר סא, תוספתא אהילות פ"א ה"ד: — נשי הגרים. עיין לעיל צד רפג: 19 לקדש אחרת. שהיו מוין על כהן השורף את הפרה, עיין פרה פ"ג מ"א, מכליתא דמלואים פרשה א לו, ירוש' ובבלי ריש יומא, אבל מאי דקאמר מוין מוין מפני זו אינו מובן. ובז"ר פירש דמוין מוין מפני זו היינו שהיו מוין על הכהן השורף את הפרה ולקדש אחרת היינו שפרה של משה קיים לעולם אבל אין רמז לכל זה בלשון ואפשר דמוין מוין מפני זו היינו מה שדרשו באגדה דתבא פרה ותכפר על עצמה ר"ל על חטא העגלי. (יא) 21 שלשונמית. נדה ע: 23 השורף. פרה פ"ה מ"ח: 25 האוכל וכו'. פרה שם מ"ד: 26 טהורי. אולי צ"ל גסטרי: 27 מטלטלין. צ"ל משולשין, ז"ר: — הגגע. צ"ל שנגעו, ז"ר וא"נ ואולי צ"ל הנגוב. עיין כלים פ"ח מ"ד, תוספתא פרה פ"ה ה"א: — נטמא או. צ"ל נטמאו:

באחורי התנור ננעו בכלי חרס טמא הרי אומ' וכו'. מזה שעומד בתוך משקין ומטפחות
 במתניו נתוו מתחת רגליו וטמאו את המטפחות חזרה המטפחות וטמאתו הרי זה אומר
 וכו' מקרצות נמשכות זו בזו וככרים נוגעים זה בזה ובהם גומים מלאים משקים נגע
 שרץ באחת מהם נטמא וטמא את כולם הרי זה אומר וכו' האוכלים והמשקים והמרכב
 והמושב שהיו מונחים תחת אבן מסמא והמשכב תחתיהן טהור הלך טהור ועמד שם ונטמא
 נגע בהם טימא את כולם הרי זה אומר וכו' קערה שהיא מלאה משקין טהורים ואחוריו
 טמאים ומונחים על גבי טבלא וכבר של תרומה נתון עליה וצפו המשקים על גבי הקערה
 נטמאו באחורי קערה נפלו על הטבלא וטמאוה חזרה הטבלא וטמאה את הכבר הרי
 הכבר אומ' לטבלא מטמאין וכו': הנוגע וכל אשר יגע בחלל חרב פרט לאשה שהמת
 בתוך מעיה ומנן חכמה ששלחה ידה בתוך מעיה שהיא טמאה ת"ל הנוגע יכול כל
 הימים שהחכמה טמאה אף האשה טמאה אמרת הוא יתחטא פרט לזה: הנוגע במת
 פרט לנוגע בשיניו בשעריו ובצפורניו בזמן שפרשו יכול שאני מרבה בשעה שהם
 מחוברין ת"ל וטמא: הנוגע במת, יכול כל שהוא אמרת שוב במת יכול לא יטמא
 כל שהוא אבל יטמא כעדשה שכן מצינו כעדשה מן השרץ טמא אומ' שוב במת הוא
 מה הדבר אחר שריבה הכתוב מיצט אמרו כוית מן המת טמא שכן הוא תחלת
 יצירתו. אין לי אלא הנוגע בכוית מן המת ומנן אף הנוגע בעצם ת"ל או בעצם <יכול
 כל שהוא אומ' שוב או בעצם> יכול לא יטמא כל שהוא אבל יטמא כעדשה שכן
 עצם כשעורה אמרת שוב בעצם הוא מה הדבר אחר שריבה הכתוב מיצט אמרו עצם
 כשעורה מטמא במגע ובמשא אין לי אלא הנוגע בעצם מן המת <מנן אף הנוגע בדם
 ת"ל או יכול כל שהוא בעצם מן החי ת"ל או בעצם אדם מה אדם שלם אף עצם

1 מזה- פרה פ"ח מ"ב, תוספתא פ"ב ה"ב: 3 נמשכות- נראה דצ"ל נמשכות, וכן הוא בדפוסים מאחרים אבל לפ"ז צ"ע בטהרות פ"א מ"ז וטבל יום פ"א מ"א: 4 נטמא וכו' דנטמאו וטמאו כלומר המשקים, ועיין טהרות פ"א מ"ט ותוספתא שם פ"א ה"ו וירוש' הגיגה ע"ט ע"א: 5 מסמא וכו' משובש ולפי התוספתא פרה פ"ח ה"ב אפשר לומר דצ"ל האוכלים והמשקים והמושב והמושב שהיו וכו' מסמא ישב שם הזב המשכב והמושב שתחתיו טמאים האוכלין והמשקין טהורין הלך טהור וכו' והחלוק שבין התוספתא והס"ז יהיה לפ"ז דבס"ז מוסיף הלך טהור וכו' אבל בתוספתא מיירי בהאי גזונא והאוכלים והמשקים נגעו במשכב ומושב עצמם ומקבלים טומאה מהם אבל אפשר להגיה ג"כ האוכלין והמשקין שהיו מונחים על אבן מסמא והמשכב והמושב תחתיהן הלך טהור וכו' וכן נראה דהבין הדר: 6 ואחוריו- צ"ל ואחוריה: 9 מטמאין וכו'- צ"ל מטמאי מטמאין וכו'

9 הנוגע וכו' פרט לזה] נ' ח' | 13 ט יטמא | הנוגע וכו' | מכאן עד דם תבושה משני מתים ת"ל נפשות שו' ג בעמוד הסמוך גם בר"ש אהלות פ"ב מ"א | במת ב' הב' | נ' מת | 14 ט בכל | ט בכעדשה | ר"ש שם: אמר | אומ' שוב] ט חשוב | נ' מת | 15 נ' היא | 16 אין וכו' המת שו' יט | נ' ח' | המוסגר רק ר"ש וחי' ט | 17 ר"ש: אבל כשעורה יטמא שכן מצינו כשעורה טמא אמר שוב וכו' | 19 המוסגר ט ומניין אף הנוגע בדם ת"ל או בדם יכול כל שהוא אמר שוב, במה"ג מעתיק מן מניין עד אינו מצטרף שו' ט בע' הסמוך וז"ל בנפש האדם זה הדם וכה"א כי הדם הוא הנפש יכול כ"ש

וכן הוא בדוגמא שהביא ר' יהודה בתוספתא שם לפי גרסת ר"ש פרה פ"ח מ"ז וכן צ"ל לעיל גבי אבן מסמא לפי הפי' הראשון בהערה הקודמת: — הנוגע וכו'. מכאן עד פרט אינו ג' במה"ג כאן אלא לקמן לפסוק טו ובאמת דמקומו יותר שם ואפשר דהאמר בא לכאן משום דיש לו דמיון למה שקדם משום דגם כאן יש לומר מטמאין לא טמאוי וכו' והאשה אינה מיטמאה מתמת הולד אבל מחמת החיה אם שלחה ידה במעיה, עיין לקמן פסוק טו אבל הלשון צריך תקון ואפשר דצ"ל הנוגע במת וכו' ל"ג לפי שני' וכל אשר וכו': 13 וטמא- ע' אהלות פ"ג מ"ג ובר"ש שם שמראה מקום להס"ז כאן ונדה נה: 14 אומ' שוב וכו'. נראה דאינו דורש במת אלא ג' פעמים בפסוק יא ויג וטו אבל במת דכתיב גבי הזאה בפסוק יח אינו דורש משום דלצרכו החזירו הכתוב לענין הזאה אבל אפשר לומר ג"כ דמן במת בפסוק יא לא הוה ידעינן אלא מת שלם וא"כ הא דקאמר יכול כל שהוא וכו' קאי אג' כתובים האחרים וגם פסוק יח בכלל אבל הראשון נראה יותר: 15 אמרו וכו'. במפתח לר"ג הוצאת גאלדענטאל דף ל' מביא כן בשם הספרי ולפנינו בספרי ליתא ונראה דכוון אל הס"ז ועיין רמב"ם טומאת מת פ"ב ה"ב ותוספתא שבויעות פ"ב ז' וירושלמי גזיר נו ע"ב ר' יודן בעי המת וכו' ועוד שם ולא מן הנבלה למדו וכו' ואין ר"ל דהסט למדו מנבלה (כמו שפי' בפ"מ) אלא הכוונה לשעור זית והשעור גבי נבלה עיין בת"כ שמיני פרשה י' ז', ועיין ספרי צד קסד: 17 או בעצם מלת או דורש ולפ"ז צ"ל לעיל ת"ל בעצם אבל בעצם דכתיב בפסוק יח לגבי הזאה לא דרש אבל אפשר דצ"ל אומ' שוב בעצם והיינו גבי הזאה וכן הגיהו בר"ש בש"ס ווילנא דפוס ראם: — יכול וכו'. עיין בת"ג והר"ש מגיה אבל כעדשה יטמא שכן מצינו כעדשה טמא אבל הגר"א בהגהותיו לר"ש מוחק מן יכול עד אמרת שוב בעצם וכן נראה, עיין בהערה הסמוכה: 19 אין לי וכו'. הגר"א מוחק מכאן עד ת"ל או וגרס יכול כל שהוא בעצם מן החי ת"ל או בעצם [יכול לא יטמא כל שהוא אבל כשעורה יטמא שכן מצינו עצם כשעורה טמא אמר שוב או בעצם אדם] מה וכו' [יכול יטמא רובע

שלם אין לי אלא בטוגע כמת ובעצם מניין לרבות אף הנוגע בדם ת"ל או יכול אמר שוב בדם > כמה הוא דמו שלאדם שעורו בבינונית רביעית ומנין לרבות דם תבוסה ת"ל נפש > יכול דם תבוסה ממת אחד ומנין לרבות דם תבוסה משני מתים ת"ל נפשות (ויקרא כא יא) > ומנין אתה מרבה דם קטן כולו ת"ל נפשות יכול שאני מרבה שחלה והלך לו אמי לא אמרתי אלא אשר ימות > רש"א רביעית מן המת ושמינית מן החי שבללו זה בזה נוטל מזה ומזה דם רביעית זהו דם תבוסה. ר' אלעזר בן יהודה איש ברתותא אמר הרי הוא כדם בהמה וכדם החי > איוהו דם תבוסה צלוב שדמו שותת ונמצא תחתיו רביעית דם > ואין ידוע כמה יצא מחיים וכמה יצא אחר מיתה ה"ז > מצטרף והמת שדמו נוטף ונמצא תחתיו רביעית דם אינו מצטרף > ר' יהודה אומר חלוף הדברים השותת אינו מצטרף והמנוסף מצטרף > אין כמשמע שיטמא המת אלא במגע ובאהל ומנין אף במשא ת"ל וטמא שבעת ימים לרבות שיטמא במשא דברי ר' אלעזר בן מתאי א"ל ר' שמעון בן פנחס אינו צריך ומה אם נבלה שאינה מטמאה באהל הרי היא מטמאה במשא המת שהוא מטמא באהל אינו דין שיהא מטמא במשא א"ל ר' אלעזר בן מתאי מה משא נבלה עד הערב אף משא המת לא יהא אלא עד הערב א"ל ר' שמעון בן פנחס אחר שהודית שהמת מטמא במשא המת מטמא במגע ובמשא ונבלה מטמא במגע ובמשא אם לא חלקה תורה משא נבלה ממנעה ד"ל הוא שנחלוק משא המת ממגעו א"ל ר' אלעזר בן מתאי כל כך מבלעדי נבלה אפשר לך לחיות בוא וראה שיש הרבה מטמאין במגע ואין מטמאין במשא הגולל והרופק וקוליתו של מת מטמאין במגע ובאהל ואין מטמאין במשא וכן אל תתמה על נבלת המת שאע"פ שהיא מטמא במגע ובאהל לא תהא מטמאה במשא הא צרכת לומר וטמא שבעת ימים לרבות שיטמא במשא:

יב. הוא יתחטא בו, יכול דבוק למת אמרת לא אמרתי אלא בשלישי אי בשלישי יכול חטוי אחד אמרת לא אמרתי אלא בשביעי אי בשביעי יכול חטוי שנים אמרת

אמרת שוב בדם כמה וכר' 2 בבינונית ר"ש: ח' | 3 המוסגר: ח' | ט מניין דם וכר' 4 נפשות ע"כ מעתיק בר"ש | 5 אמ' ט אני | אשר' ט כי | המוסגר: ח' | 8 דם | ח' | המוסגר ט ח' | 9 המוסגר: ח' | 11 ט אלא באהל | 12 נ מתיה | 13 שיטמא | 14 לא יהא אלא | ט ח' | 15 ר' ט ח' | 16 לא | ט ח' | 17 כל וכר' ט ובלבד מבלעדי נבלה אי אפשר להיות בוא וכר' | 18 ט וראה הרבה מטמא יש באהל ואין מטמא במשא אף אתה אל וכר' | 19 נבלת המת | ט הנבלה | 20 ט שאע"פ שיטמא באהל לא תטמא במשא ת"ל וטמא וכר' | 21 נ שיטמא. (יב) 22 ט דבק | ט ת"ל ביום השלישי | 23 יכול | ח' וכן בסמוך | לא אמרתי אלא | ט ח' |

עצמות ת"ל אדם מה אדם שלם וכר' מנין לרבות אף הנוגע בדם ת"ל בחלל יכול כ"ש אמר שוב או כמה הוא וכר' ולדעתי יותר נקל להגיה באופן זה: אין לי אלא הנוגע בעצם לא המת ומנין אף הנוגע בעצם מן החי ת"ל או בעצם יכול לא שיטמא כ"ש אבל כשעורה יטמא שכן מצינו עצם כשעורה טמא אמרת שוב או בעצם אדם מה אדם וכר' אין לי אלא בנוגע במת ובעצם ומנין וכר' בדם אמרת לכל נפש אדם יכול כ"ש אמרת שוב בנפש האדם אחר שריבה הכתוב מיעט הא מה הדבר אמרו כמה וכר' וסעד להגהה זו לענין דם ג' מה"ג עיין בח"ג ות"כ ריש אמור ורמב"ם טומאת מת פ"ב ה"ב ואין להקשות למה מיעטו עצם כשעורה מן החי ולא עצם מן המת כי ידוע כי הדרש ע"פ הרוב באלו הענינים אינו אלא לאסמכתא והעקר הוא הקבלה וכן מצינו כאן דרשות שונות לענין השיעורין. עיין ספרי צד קסד, ירושלמי נזיר נו ע"ג ובבלי שם בגו ות"י, אע"ג דבגוף הדבר אין מחלוקת: 3 ת"ל נפש. אינו מובן ואפשר דדורש מדכתיב בנפש האדם אשר ימות משמע דעדיין לא מת: — משני וכר' אהלות פ"ב מ"ב ותוספתא שם פ"ג א. אבל ק"ק דמרבה דם תבוסה מבי' מתים ועדיין לא ידעין רביעית דם מבי' מתים ועיין לקמן: 4 ת"ל נפשות. אינו מובן, וגם מפאת הסדר הישר בבא זו מקומה לעיל אחר שעורו בבינונית רביעית ע"כ נראה דצ"ל שם ומנין את מרבה דם קטן כולו [ת"ל לכל נפש האדם יכול רביעית דם ממת אחד מנין אתה מרבה רביעית דם משני מתים] ת"ל נפשות ומנין לרבות דם תבוסה וכר'. ועיין ספרי צד קס: 5 אשר ימות. עיין ספרי צד קס ואהלות פ"א מ"י, ירושלמי נזיר נב ע"ד ובבלי שם נג: — רביעית. צ"ל שמינית, ובמקום ר"ש אפשר דצ"ל ר' ישמעל ודעת ר"ע נראה דנשמטה באשמת המעתיקים. ועיין אהלות פ"ג מ"ה ותוספתא שם פ"ד י' ונדה ע"א: 7 החי. צ"ל החיה: 17 אפשר. צ"ל אי אפשר: 19 וקוליתו. אינו מובן דאין ס"ד וקולית המת לא תטמא במשא ואפשר דצ"ל וסליתו של מת ר"ל בגד שנגע במת ואגב גררא דגולל ודופק נקטה דסליתו של מת אינה מטמאה באהל וא"כ אינה הוכחה לכאן ואפשר דאשגרה היא מלקמן פסוק טו: 21 במשא. ספרי צד קסד ועיין בבא קמא כה-:

לא אמרתי אלא בשלישי > יכול תהא הוייתו קבועה בלילה אמרת לא אמרתי אלא ביום
 השלישי > יכול תהא הויית שלישי קבועה ביום אבל הזאת שביעי תהא קבועה בלילה
 והלא אומר וכי דין הוא הואיל ונאמרה הזאה בשלישי ונאמרה הזאה בשביעי מה
 מצינו שהויית שלישי קבועה ביום אף הזאת שביעי תהא קבועה ביום קל וחומר ומה
 אם שלישי שאין הואתו כשרה עד שתכשירנה אחרת הרי הואתו קבועה ביום שביעי
 שהזאתו כשרה עד שלא תכשירנה אחרת אינו דין שתהא הואתו קבועה ביום לא אם
 אמרת בשלישי שהוא סמוך לטומאה תאמר בשביעי שאינו סמוך לטומאה אלא סמוך
 לטהרה אמרת לא אמרתי אלא ביום השביעי ילמד שלישי משביעי הואיל ונאמרה
 הוייה בשביעי ונאמרה הוייה בשלישי מה מצינו שהויית שביעי קבועה ביום אף הויית
 שלישי תהא קבועה ביום קל וחומר ומה אם שביעי > שהוא סמוך לטהרתו הרי הוייתו
 קבועה ביום שלישי > שהוא סמוך לטומאה אינו דין שתהא הוייתו קבועה ביום לא אם
 אמרת בשביעי שהוייתו כשרה עד שלא תכשירנה אחרת תאמר בשלישי שאין הוייתו
 כשרה עד שתכשירנה אחרת אמרת לא אמרתי אלא ביום השלישי: הוא יתחטא בו
 ביום השלישי, יכול סמוך למיתה אמרת שוב בשלישי אם לומר שלישי שהוא סמוך
 למיתה כבר למד הא מה אני מקיים שלישי אפילו רחוק מן המיתה יכול הויית שלישי
 תהא רחוקה מן המיתה אבל הויית שביעי תהא סמוכה לשלישי אמרת שוב בשביעי
 אם לומר שביעי שהוא סמוך לשלישי כבר למד הא מה אני מקיים שביעי אפילו רחוק
 מן השלישי יכול אם לא הוזה טהור אמרת לא אמרתי אלא אם לא יתחטא לא יטהר
 ויכול שבא למענו זריקה וחטוי אמרת לא אמרתי אלא כי מי נדה לא זורק עליו זריקה
 אמרתי לך לא חטוי יכול שבא להכשיר חטוי בזריקה אמרת והוזה הטהור על הטמא ביום
 השלישי וביום השביעי וחטאי ביום השביעי בהוייה הוא טהור אינו טהור באצבע:

יג. ^ואת משכן י"י טמא ונכרתה, הואיל ונאמרה הוייה במשכן ונאמרה הוייה
 במקדש מה מצינו טמא שנכנס למשכן חייב כרת אף טמא שנכנס למקדש חייב
 כרת קל וחומר ומה אם משכן שקדושתו קדושת שעה אם נכנס לו בטומאה הרי זה
 ענוש כרת מקדש שקדושתו קדושת עולם אינו דין שאם נכנס בטומאה יהא ענוש
 כרת לא אם אמרת במשכן שהוא מקבל הוייה תאמר במקדש שאינו מקבל הוייה
 אמי מקדש י"י טמא ונכרתה ילמד משכן ממקדש הואיל ונאמרה הוייה במקדש ונאמרה
 הוייה במשכן מה מצינו טמא שנכנס למקדש חייב כרת אף טמא שנכנס למשכן חייב
 כרת קל וחומר ומה אם מקדש שאינו מקבל הוייה אם נכנס לו בטומאה הרי הוא
 ענוש כרת משכן שמקבל הוייה אינו דין שאם נכנס לו בטומאה יהא ענוש כרת לא
 אם אמרת במקדש שקדושתו קדושת עולם תאמר במשכן שקדושתו קדושת שעה

(יב) 13 ביום השלישי פרה פי"ב מי"א: 17 אפילו וכו'.
 לכאורה הוא כנגד סוגית הגמ' דקדושין סב. ועיין ספרי קסו
 ובתוספות יומא ה' ד"ה מקשינן ובתוספות ישנים שם ד"ה
 לא ירחק מביאים הס"ז דכאן והרמב"ם פרה פי"א ה"ב
 הכריעו כדעת הס"ז ועיין כ"מ שם וכן יש להביא ראיה
 לדעה זו מן התוספתא כלים בבא מציעא פ"ד יד: 20
 בוריקה. צ"ל בוריקה ר"ל ביד. (יג) 27 אמי וכו'. ספרי צד
 קסא, שבעות טז. עירובין ב. ירושלמי שבעות לד ע"א:

1 : השלישי | המוסגר ט' ח' | 2 | הויית שלישי | ט הזאתו |
 3 ט והלא דין הוא | הואיל ונאמרה | ט נאמר | ט ונאמי |
 4 ט בהזאת | 7 : בשביעי שהוא סמוך לטהרה וכו' | 8 :
 ולמד | ט הואיל ונאמרה הזאה בשלישי ובשביעי מה וכו' |
 10 [תהא] ט ח' | ט וק"ו | אם | ט ג' הזאת | המוסגר ט ח' | 11 |
 ט שיהא | 14 ביום השלישי | ג' בשלישי | ט ביום השלישי |
 ט למד | 17 ט למד | 18 אם | ט ח' | לא וכו' אלא | ט ח' |
 19 לא וכו' כי | ט ח' | 20 ט ולא | ט טהור וחטאו ביום
 השביעי וכו' | 21 בהוייה | ט בהזאת שביעי | ט באמצע.

אמ' את מקדש י"י טמא ונכרתה: ונכרתה הנפש ההיא, מזודה. מישראל, וישראל בשלום. כי מי נדה לא זרק עליו, זה הוא שאמרנו וריקה אמרתי לא חטוי. טמא יהיה עוד טומאתו בו, הא למדנו שטמא שנכנס למקדש במויד שהוא כהכרת וכן הוא אומר ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה ואין במשמע אלא מי שלא הוזה כל עקר כשאמר טמא לרבות שהוזה ולא שנה: טמא יהיה, לרבות שהוזה ושנה ולא טבל: עוד, לרבות שהוזה ושנה וטבל ולא העריב שמשו: טומאתו בו, לרבות שהוזה ושנה וטבל והעריב שמשו ולא הביא כפוריו הא רבית לכולן בהכרת: יד. זאת התורה אדם כי ימות באהל, אם לומר אדם פרט לנבלה כבר למד הא מה אני מקיים אדם לרבות דבר אחר שיטמא כמת שלם את מה אני מרבה השדרה והגולגולת וחצי לוג דם וחצי קב עצמות ואבר מן המת ואבר מן החי שיש עליהן בשר כראוי ורובע עצמות מרוב הבנין ורובע עצמות מרוב המנין ורובע מרוב גדולי גויה הרי אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל ואלו מטמאים במגע ובמשא ואין מטמא באהל עצם כשעורה וארץ העמים וכיית הפרס ואבר מן המת ואבר מן החי שאין עליהם בשר כראוי. השדרה והגולגולת שחטרו כמה חסרון בשדרה ב"ש אומר שתי חוליות וב"ה אומ' חוליא אחת ובגולגולת ב"ש אומ' מלא מקדח וב"ה אומ' מלא מקדח שלשלכה שהוא כפונדיון האיטלקי וכסלע נירונית ומלא עקבו של עול השרוני. הגולל והדופק מטמא במגע ובאהל ואינו מטמא במשא: כל הבא אל האהל, באין לו ומביאין אליו זה האהל שבאין לו ומביאין אליו אמרו מכנסת היא האשה את הנפל בפותח טפח. הבא אל האהל שיש לו בית ביאה בית ביאתו מטמאה מאחוריו אהל שאין לו בית ביאה אין בית ביאתו מטמא ואינו מטמא מאחוריו אם קורא אני הבא אל האהל יכול מרחוק ת"ל וכל אשר באהל אי וכל אשר באהל בכלו מנין אפילו במקצתו ת"ל אשר באהל: כל הבא אל האהל מה האהל בומן שהמת בתוכו טמא לא בומן שנפנה משם <אף הקבר בומן שהמת בתוכו טמא לא בומן שנפנה משם> מה אהל סתום

(יד) 8 זאת וכו' | מכאן עד ובאהל שו' יב מעתיק גם ב"ש אהלות פ"ב מ"א | כי ימות באהל | ור"ש ח' | פרט לנבלה ט ח' | 9 ומה | ר"ש: האדם | מה אני ט ח' | 10: השורה | קב | ט לוג | 11 עליהן | ר"ש: בו, ט עליו | ט ורוב עצמות ורוב בנין ורוב מנין ורוב הגויה, ר"ש: ורוב עצמות מרוב הבנין מרוב גדולי גויה ורובע מרוב המנין | 12 ואלו עד סה"ד | ט ח' | 22 כל וכו' אהל | בתוספ' ר"ד ערובין טו. וח' ט | ואל | ת' ר"ד: שנתפנה | 23 המוסגר ת' ר"ד וח' ט

2 בשלום. עיין לעיל צד רס וספרי צד טו: 7 שהוזה ושנה: אשגרת לשון דבטומאת מת ליכא כפרה וצ"ל לרבות שטבל והעריב שמשו ולא הביא כפוריו ועיין בתוספ' ר"ד טוף נזיר ולעיל צד רכה. (יד) 11 ורובע וכו'. הגר"א בהגהותיו לר"ש מוחק לעיל חצי לוג דם וחצי קב עצמות וגורס כאן וחצי לוג דם וחצי קב עצמות מרוב מנין או מרוב גדולי גויה ואינו רואה הכרח להגהה זו כי דמאחר דמחלוקת קדומה היתה לענין שעור עצמות י"ל דיש ג"כ מי שסובר דחצי קב עצמות מטמא באהל בכל ענין ורובע עצמות דוקא אם הם מרוב הבנין או מרוב המנין ולישב הסתירה שבין כאן ולעיל צד שו' דלעיל נתן שעור רביעית לדם וכאן חצי לוג י"ל דלעיל מיירי לענין תרומה וקדשים וכאן

לענין קרבן בניזיר וטומאת מקדש וקדשיו א"ג דכאן הולך בשיטה החדשה ולעיל בשיטה הישנה: — ורובע מרוב גדולי גויה אינו מובן מאחר דכבר שנה מרוב הבנין ואפשר דשייך לעיל אחר רוב בנין כג' הר"ש וצ"ל מרוב הבנין מרוב גדולי הגויה ולפרש בא דרוב הבנין היינו בגודל ונראה ג"כ דחסר רוב בנין ורוב מנין אע"פ שאין בהם רובע. ועיין אהלות פ"ב מ"א, נזיר פ"ו מ"ב, עדיות פ"א מ"ו, תוספתא אהילות פ"ג ד ופ"ד יג, ירושלמי נזיר נו ע"ג ובבלי סם נב: 15 וכו' וכו'. צריך להשלים ע"פ המשנה דאהלות שם כדו שינטל מן החי וימות באיזה מקדח אמרו מלא מקדח וכו' דאל"כ יהיה ב"ה לקולא גבי שדרה ולחומרא לענין גולגולת: 16 עקבו. צ"ל נקבו: 17 במשא. אהלות פ"ב מ"ב ותוספתא פ"ג ז': — כל וכו'. נראה דצ"ל זה האהל שבאין לו ומביאין אליו איזהו אהל שבאין לו ומביאין אליו אמרו וכו' אבל אינו מובן איך שייך לומר באהל טפח זה האהל של בית כמהו עד התהום, עיין ספרי צד קסא: 19 בית ביאתו וכו'. צ"ל בית ביאתו מטמאה ואינו מטמא מאחוריו שאין וכו' אין בית ביאתו מטמאה ואינו מטמא מאחוריו וכו', ז"ר ועיין ספרי צד קסב: 21 מרחוק. אפשר דר"ל בתוך ארבע אמות: — ת"ל אשר אפשר דצ"ל ת"ל כל הבא אל האהל ויותר נראה דצ"ל וכל אשר באהל ודורש וי"ו דוכל ולפ"ו צ"ל לעיל אי כל אשר וכו', ועיין ספרי צד קסא ונזיר מג: 22 כל וכו'. מכאן עד אף הקבר וכו' מובא בתוספ' ר"ד ערובין טו. בשם הספרי ונראה דכוונתו לט"ו דבספרי ליתא: 23 מה אהל וכו'. נראה דצ"ל להפך מה קבר סתום וכו' אף אהל סתום דהא דקבר מתוח אינו מטמא מכל צדין נפקא לן מאהל אבל הדין דקבר סתום אינו צריך ללמוד מאהל ואדרבה אהל סתום ילפינן מקבר:

הנוגע בו מכל צדדין טמא אף קבר סתום הנוגע בו מכל צדדין טמא ורי יוסי אומר לפי שנאמר הנוגע בקבר יכול אף בקבר חדש אמר שוב בקבר אמר ליה ר' עקיבא אי אפשר לומר בקבר חדש אלא בקבר שהמת בו שני והוה על האהל מה אהל בזמן שהמת בתוכו ולא בזמן שנפנה: התורה, תורת האהל תורת כל המאהילין את מה אני מרבה הבתים הבורות והמערות המנהרות והשכנים והשקפין והסלעים וכותל שהוטה יכול שאני מרבה שהוטה מאליה ת"ל זאת שאמרה תורה ריבה ורעים וירקות התלושין מן הקרקע שהן חוצצין בפני הטומאה יכול שאני מרבה בזמן שהן מחוברין ת"ל זאת שאמרה תורת ריבה נפה וכברה ונפש והפולחן והפלצור ומיתוחי מטה והמשפלות שהן חוצצין בפני הטומאה יכול שאני מרבה בזמן שהן מביאין ת"ל זאת. שאמר תורת ריבה עדר רחלים עדר גמלים ומכונות חיה ועוף שמוכן את מה מרבה חיה דולגת ועוף הפורח וטולית המנפנת וספינה שהיא שטה על פני המים תלמוד לומר זאת את מה מרבה ביצת המים וכיפת השלג והכרד והגליד והכפור ת"ל זאת:

טו. וכל כלי פתוח, הכלים ניצולים בצמיד פתיל ואין הקרקע ניצול בצמיד פתיל אלו כרים ניצולים בצמיד פתיל כלי חרש וכלי נתר כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה וכלי חרסית ת"ל כלי וכל כלי לרבותם דכית הלל אמר להם בית שמאי ומה כלי חרס וכלי נתר שהן מקבלין טומאה הרי הן מצילין בצמיד פתיל אלו שאין מקבלין טומאה אינו דין שיהו מצילין בצמיד פתיל אמרו חכמים לבי"ש אמר לו צאו וראו כל מי שיש לו טומאה יפה להציל וכל שאין לו טומאה יפה כחו להציל הרי חמור שנכנס לבית המנוגע שמא אין כליו מטמא אדם הרי אדם שנכנס לבית המנוגע שמא אינו טמא עד שישהא בכדי אכילת פרס אמרו לו צאו וראו כל מי שיש לו טומאה יפה כחו להציל וכל מי שאין לו טומאה לא יפה כחו להציל. אין במשמע אלא בזמן שהוא בתוך החבית מנין אפילו בתוך מגופה ת"ל כלי יכול בזמן שהוא בתוך מגופה בתוך אוירה של חבית מנין ת"ל כלי מנין אתה מרבה מכנגד השפה <ולפנים ת"ל טמא> בשפך ובשרף בשעוה ובופת וגמטרוין: פתוח, כל הפתוח

4 בתוכו. דכתיב אשר היו שם: — שנפנה צריך להשלים אף הקבר בזמן שהמת בתוכו ולא בזמן שנפנה ומכש"כ דנתמעט קבר חדש. ועיין תוספתא אהילות פ"ט ג, סנהדרין מזו, ירושלמי נויר נו ע"ד, שמחות פ"ד: 5 הבתים וכו'. אהלות פ"ח מ"ב, ספרי צד קסא, ת"י, שבת כח, סוכה כא, ותוספות שם ד"ה יליף: — והשכנים צ"ל והשכנים כבמשנה שם ובמקום המנהרות במשנה שם והגהרים, ועיין בח"ג שם: 6 מאליה וכו'. נראה דאמריא כ"י יהודה ס"ג דאהלות עיין ז"ר. אבל בשקפין וסלעים ר"י מודה כדאיתא שם וטעם הדבר מפורש בסוכה שם משום דמורה ר"י במלא אגרוף אמנם במשנה עצמה וכן בתוספתא אהילות פ"ד ד לא נזכר חלוק זה כלל ויש מקום לומר דר"י מחלק בין אהל שהוא רק לשעה או קבוע וקיים: — שאמרה וכו'. נראה דצ"ל וכשאמר התורה וכו' וכן בסמוך: 8 מחוברין. באהלות פ"ח מ"ה נתמעטו אלו אף להביא את הטומאה ואפשר דצ"ל לעיל שהן מביאין וחוצצין: — והפולחן. צ"ל והפולחן ונפש היינו נפש המסכת אהלות שם מ"ד וכלים ספכ"ג ופכ"ד מ"ט, ז"ר: 9 בזמן. מיותר: 10 שמוכן. צ"ל ששכן, ועיין ז"ר ותוספתא אהילות פ"ט א ושבועות פ"א ז: — את וכו'. צ"ל יכול שאני מרבה וכן בסמוך. (טו) 14 ואין וכו'. שאם כפה כלי חרש על פיו על הקרקע כל מה שתחתיו טמא כמ"ש הרמב"ם שם, ז"ר. ור"ל כסברת הרמב"ם בפירושו לכלים פ"י מ"א והלכות טומאת מת פכ"א ה"ג דשאני כלי חרש אבל מלשון המשנה והתוספתא כלים ב"ק פ"ו ו' לא משמע כן וע"כ לא נשאר לנו אלא או לומר דהס"ו בשיטת ר' אליעזר או לפרש דקרקע סגי בכסוי ולא בעי צ"פ ועיין ספרי צד קסג: 16 ת"ל. צ"ל מניין ת"ל: — לרבותם. צ"ל לרבות דברי בי"ה וכו': 18 אמר לי. מיותר: 19 וכל וכו'. צ"ל וכל וכו' טומאה לא יפה וכו': 20 מטמא אדם. צ"ל טמאים מיד: 21 אמרו וכו'. בז"ר מוזק מכאן עד סה"ד. עיין ספרי קסד, כלים פ"י מ"א, גנעים פ"ג, תוספתא שם, ת"כ מצורע פרק ה יג, חולין ע"א: 22 אין וכו'. בר"ש בשם התוספתא ט"ס הוא במקום הס"ו כאשר הגיה כבר הגר"א: 24 מניין וכו'. עיין בח"ג ונראה דצריך להשלים כאן ע"פ ג' הר"ש מניין אפילו בתוך המגופה למעלה מאוירה של הבית ובמקום ת"ל כלי נראה דצ"ל וכל כלי: 25 ת"ל טמא. כלומר אימת טמא בזמן שאין צ"פ עליו ר"ש, אבל הלשון לא משמע כן ואפשר דצ"ל יכול שאני מרבה וכו' ולבסוף נראה דצ"ל ת"ל טמא הוא ודיק מלת הוא דאינו מציל ולפ"י יש

(טו) 22 אין וכו' מכאן עד ת"ל טמא גם בר"ש כלים פ"ט מ"א | 23 ט הבית | ר"ש: בתוך המגופה למעלה מאויר של הבית ת"ל כלי ומנין אתה מרבה מכנגד וכו' | 25 המוטגר ט ח' | פתוח וכו' מכאן עד טפח בעמ' הס' שו"י גם בר"ש אהלות פ"ג מ"ד | ר"ש: פתוחה כל וכו' |

לצורך טמא מכאן אמרו כל העושה מאור בתחלה שעורו כמלא מקדח גדול של לשכה שירי המאור אלו הן שירי המאור העושה פתח בינה לבין ביתה בינה לבין חברתה להשמיע את הקול ולהדליק את הנר שעורו בפותח טפח הדלת ששייר בה החרש בין מלמעלן בין מלמטן בין מן הצדדין או שפתחתו הרוח או שהניפו ולא מרקו שעורו כל שהוא דברי בית שמאי ובית הלל אומר בפותח טפח החור שבדלת 5 שעורו מלא אגרוף דברי ר"ט ר"ע אומר בפותח טפח גרדי שחפר מלא קנה וכן לכר או לאיספטי שעורו כל שהוא דברי ב"ש ובה"א בפותח טפח אמר להן ב"ה לבית שמאי חור הדלת מהו אמר להן ב"ש בפותח טפח אמרו מ"ש אמרו להן שזה עשוי לצורך וזה אינו עשוי לצורך בלויי הכתלים שחררום שרצים או שאכלתו מלחת שעורו כל שהוא דברי ב"ש ובה"א בפותח טפח. מי שהיה טח בתנור ושייר בו הרי 10 זה כ"ש ובזמן שפרע מעצמו שעורו בפותח טפח. תנור שניקב מעינו שעורו מלא חוט תמרה כפול דברי ב"ש ובה"א מלא כוש דולק. ניקב מצדו שעורו מלא צדו דולק נכנס מן הצד נכנס מן האמצע אינו נכנס. ר' ישמעאל אומר באמצע נכנס מן הצד אינו נכנס מגופת הבית שנקבה שעורה מלא מידה שלשיפון מן הצד נכנס מן האמצע אינו נכנס רש"א מן האמצע נכנס מן הצדדין אינו נכנס כסוי כדי יין וכדי שמן וכסויי טפיהו 15 הרי אלו כל שהן רשבג"א הואיל ונאמר צמיד פתיל מה אני מקיים פתוח לרבות

את הסדוק:

טז. אין במשמע אלא אדם מאהיל על מת טמא ומנין אם מאהיל שהאהיל עליו המת ת"ל וטמא שבעת ימים: פני השדה. זה פתחו של קבר > אשר יגע לרבות הגולל אשר יגע לרבות הדופק < אשר יגע לרבות דופק אחר דופק: בחלל חרב. 20 בחלל שדרכו ליהרג בחרב פרט לאשה שמת עוברה בתוך מעיה ומנין אף חכמה

1 ט שמא | 2 שירי המאור בפ' הא' ט ח' | 3 ט בפתוח |
 ט שירבה חדש | 4 ט שהגניפו הרוח | ולא | ט אלא |
 5 ט דברי רבי ב"ש | 6 שיעורין ר"ש ח' | ר"ש: שחפ' מלא קנה מלא אספתי | 8 להן ר"ש: לו | אמרו מ"ש וכו' | ט אמרו מה טפח שזה וכו' | 9 אינו | ט ח' | בלויי וכו' | ר"ש: חורים שחררוהו מים או שאכלום הרחשים או שאכלתה וכו' | 10 ר"ש: שיעורין | מי וכו' | טפח | גם בר"ש כלים פ"ח מ"ו ופ"ט מ"ח | 15 כסוי עד סה"ד | גם בר"ש פ"ט מ"ז | כסוי | ט ח' | 16 ר"ש: בכל שהוא | ר"ש: אמר רשבג"א | 17 ט הסדוק. (טז) פני וכו' | מכאן עד אחר דופק גם בר"ש אהלות פ"ב מ"ד | ט טפח | המוסגר ט ח' | 20 דופק בפ' הב' | ט הדופק | בחלל וכו' | מכאן עד פרט לזה גם | 21 ט לאשה שהמת בתוך |

לומר דשלש חלוקות נשנו כאן והחלוקה השלישית דמרה לטומאה היא כנגד הבבא דנמצאו במגופת החבית במתניתין דכלים שם אבל קשה דאיכא היה לו לומר מכנגד השפה ולחון ואפשר דהלשון משובש. ועכ"פ משמע דיש חלוק בין המשנה והס"ז משום דהמשנה היא אליבא דב"ש אחר דגורו דכ"ח אינו מציל אלא על האוכלין משא"כ הס"ז דקאי אקרא ומ"שה פשיטא ליה יותר דמציל בתוך אוריה של חבית מן למעלה ואינו מצריך ג"כ תחתיהן כקליפת השום והיה אפשר לפרש ג"כ הס"ז לענין מחט וטבעת טמאים כמו דמירי מזה התוספתא שם פ"ז אך שלא לעשות מחלוקת בין הס"ז וההלכה ניחא יותר לפרש הס"ז במחט וטבעת טהורים: — בשפך וכו'. משובש וחסר ונראה כי הסופר לא העתיק אלא ראשי פרקים ומראה מקום למשנתנו כלים פ"ו מ"ב במה מקיפין וכו' ועיין תוספתא שם פ"ז ז אין מקיפין בקטרוין: 2 אלו וכו'. מקוטע, ועיין אהלות פ"ג מ"א שיעורי המאור רום אצבעיים וכו' אלו הן שיעורי המאור חלון שנסתמה ולא הספיק לגומרה ובתוספתא שם מפרש יותר ולא היה לו טיט לגומרה או שקראו חברו או שחשכה לילי שבת וכעין זה לענין מעשר בהמה תוספתא בכורות פ"ז מ"א וע"פ זה יש להניח ג"כ בירושלמי פאה יט ע"ג קרא לו חברו חשיכה [לילי שבת]: 3 בפותח טפח. כמשנתנו אהלות שם מ"ד ודלא כר' יהודה בתוספתא פ"ד ד: 5 טפח. דלא באהלות שם מ"ג דלפי המשנה שם באהי גונא לכ"ע מלא אגרוף ובחור שבדלת מחלוקת ולכאורה היה אפשר ליישב דעת הס"ז לענין חור שבדלת דהתם היינו טעמא משום דהוא לתשמיש מיוחד אבל לקמן לענין חור שחררוהו מים וכו' אי אפשר לתרץ כן וצ"ל דלפי הס"ז לב"ש נעשה בידי אדם קל מאם נעשה ממילא משום דאם נעשה בידי אדם ע"כ נעשה הוא לאיזה צורך וא"כ צריך שיעור ידוע משא"כ אם נעשה מאליו: 6 דברי וכו'. במשנתנו שם שיטתם הפוכה: — גרדי וכו'. מכאן יוצא דקנה ואיספטי הם כלי אריגה ושלא כדעת הראב"ד טומאת מת פ"ד ה"ז ובמקום לכר נראה דצ"ל לנר כמו באהלות שם מ"ד ומשמע דגם זה אחד מכלי אריגה מדגשנה בין קנה ואיספטי ועוד דכבר שנה לעיל להדליק את הנר: 8 שזה וכו'. וא"כ הכל תלוי בתשמיש שעשוי לו: 11 טפח. עיין כלים פ"ח מ"ו ופ"ט מ"ח ובר"ש שם: 12 מלא צדו. צ"ל מלא כוש ונראה ג"כ דצ"ל לעיל שלא דולק כדעת ר' יהודה כלים פ"ט שם: 13 ר' ישמעאל. נראה דצ"ל ר"ש כלקמן וכבמשנה דכלים שם וכתוספתא שם פ"ו ב: 14 מידה. צ"ל מיצה. (טז) 18 ומנין וכו'. צ"ל ומניין אדם שהאהיל וכו': 20 לרבות דופק וכו'. הגר"א בהגהותיו

שהושיטה ידה לתוך מעיה שלאשה תהא טמאה <ת"ל כל הנוגע יכול כל הימים
 שהחכמה טמא אף האשה תהא טמאה> אמרת הוא יתחמא פרט לזה: אשר יגע,
 משום מנע הגולל מטמא ואינו מטמא משום משא דברי ר' יהושע ר' אליעזר אומר
 הגולל מטמא משום משא מק"ו מנבלה אמר לו לא אם אמרת מנבלה שהיא מטמאה
 במשא לאח' פרישה תאמ' בגולל שאינו מטמא במשא לאח' פרישה א"ל ר"י והלא סוכה
 5 שהיא על פתחו של קבר מהו א"ל מה היא אניד לך סוכתך מה היא אם יש לה פתח
 ה"ז טהורה ואם לאו ה"ז טמאה נסתלק ר"י וקפץ ר"ע א"ל אתה או' את מי רבתה תורה
 טומאת מגע או טומאת משא בוא וראה שריבתה תורה טומאת מגע מטומאת משא שיש
 הרבה מטמאין במגע ואינן מטמאין במשא הגולל והדופק הבגד שלמת מטמאין במגע
 ואינן מטמאין במשא ואם מטמא הגולל במגע מרובה יטמא במשא ממועט א"ל אתה
 10 או' את מי רבתה התורה או טומאת מגע או טומאת משא או טומאת אהל אני אומר
 שרבתה התורה טומאת משא מטומאת אהל שהרבה מטמא במשא ואין מטמא באהל
 <ובין זכות יוכיח נדות ויולדות מטמ' במשא ואין מטמ' באהל> אם מטמא הגולל באהל
 המועט לא יטמא במשא המרובה אמר לו השיבות על ידיך השיבני על ידי אמר לו
 אני משיב על ירך ובלבד שלא תכפור בי הכית שהמת בתוכו מהו א"ל טמא <המוסיף
 15 ידו על המשקוף מהו א"ל טמא> על הקנה והסיט וכפר זה בזה א"ל אתה כופר שלא

לר"ש אהלות פ"ב מ"ד מגיה להוציא דופק וכו', ועיין
 בסה"ד: 1 יכול וכו'. עיין לעיל צד שה וכו' שם שפ'
 דס"ד כיון והחיה טמאה שטא הוציא ראשו חוץ לפרודור
 גם האשה טמא אף דמרגשת בעצמה דה"ל סתרי אהרדי
 קמ"ל דלא אבל מה דפשיטא ליה להו"ר לפי הגמ' דחולין
 עא- אינו מוכרח לפי הס"ו ועוד דמן הלשון משמע דלענן
 הימים מיירי ולא לענן עקר הטומאה ע"כ נראה דס"ל
 להס"ו דאם הושיטה החיה גם האם טמאה מחמת שנגעה
 בחיה טומאת ערב כמו אדם באדם אהלות פ"א ועל זה קאמר
 דס"ד דגם היא טמאה שבעה משום דנראה כדבר זר דהאם
 טמאה טומאת ערב והחיה שבעה קמ"ל דלא: 2 פרט וכו'.
 ספרי צד קסד, פסד"ר פ' פרה, תנח" ס"ג ותנח" ב ס"ד,
 רבה פ"ט ס"א: 4 מנבלה ר"ל דאם נבלה שאינה מטמאה
 אלא טומאת ערב מטמאה במשא גולל החמור שמטמא
 טומאת שבעה אינו דין שיהא מטמא במשא א"נ מה נבלה
 שאינה מטמאה באהל מטמא במשא ק"ו לגולל, ועכ"פ אין
 ענין הק"ו כמו בתוספתא אהלות פ"ב ז דעל הק"ו דשם
 משיב ר"ע לקמן: 5 במשא- צ"ל במגע וכן בסמוך: -
 לאחר פרישה- כלומר בכל מקום ומשום דקאמר גבי גולל דאינו מטמא לאחר פרישתו מן הקבר נקט לשון זה ג"כ גבי נבלה:
 - סוכה- עיין אהלות פ"ז מ"א ובפירוש הרמב"ם שם: 7 רבתה- כלומר היכן החמירה התורה והיינו הק"ו דין ר"א בתוספתא
 אבל משמעות רבתה בדברי ר"ע כדמפרש שיש הרבה וכו': 9 הגולל והדופק- אשגרת לשון, והגר"א בהגהותיו לר"ש מגיה
 השרץ והס"ו: 11 או טומאת מגע- הגר"א מוחק אלו המלות, ואפשר דצ"ל ארזיה אומר וכו' התורה טומאת מגע או טומאת
 משא אני אומר את מי רבתה התורה טומאת משא או טומאת אהל: 14 השיבות על ידיך- הגר"א מוחק אלו המלות ועיין לקמן:
 15 הבית וכו'- הגר"א מגיה הבגד שנגע בו מת ונגע בו אדם מהו וכו' ואי אפשר להגיה כן לפי ג' הילקוט שלפנינו דגרס
 המוסיף ידו וכו' דכ"ז ליתא בנוסחת הר"ש אשר על פיה תיקן הגר"א וע"כ נפרש כפי הגרסא שבפנים וכמו שיבוא להלן:
 - המוסיף וכו'- ר"ל שצרף ידו אל המשקוף כמו ששינוי אהלות פ"ב מ"ח דאם כוית מן המת נתון בבית ונגע במשקוף תמא:
 16 על הקנה וכו'- פ' שתחב הקנה לתוך הבית והסיט במת וכו' וכפרו זה בזה שר"ע ס"ל שאין זה ק"ו דמגע המשקוף חמור
 מהסט, וז"ל דזה אין לו ענין כלל להפלוגתא שבין ר"א ור"י ואין מי שיחלוק ע"ז דהסת המת מטמא- ע"כ נראה דהכונה
 למה ששינוי באהלות פ"ד מ"ג קנה שר"ע הפתח מביא את הטומאה ומן התוספתא שם מוכח דקנה דבר המיטלטל והיתה השאלה
 באם הסיט את הקנה מהו והדמיון שבין קנה וגולל לר"ע משום דס"ל דטעם אחד לשניהם היינו דדרך הטומאה לצאת שם
 וכעין זה מצינו לעיל דמדמה ר"י סוכה לגולל: - וכפר וכו'- אינו מבוחר מה השיבו זה לזה וגם הק"ו דלקמן מוב אינו מובן
 ובע"כ דיש כאן איזה חסרון אבל אם באנו למלאת החסרון צריכין אנו ג"כ לאמר דמה דאיתא לעיל אמר לו השיבות וכו' שייך
 לכאן. וצ"ל א"ל הבית וכו' על הקנה והסיט אמר לו השיבות על ידיך השיבני על ידי אמר לו אני משיב ובלבד שלא תכפור
 בי [א"ל בגד של מת יוכיח] וכפרו זה בזה וכו' פ' דר"ע הביא ראיה לדבריו מהסיט את הקנה ואהדר ליה ר"א השיבות על
 ידי היינו לפ' שישתך, דע"ז בעצמו אני חולק דלדידי קנה ג"כ יטמא בהסט השיבני על ידי- היינו מדבר שאני מורה בו
 וא"ל ר"ע אני משיב ובלבד שלא תכפור בו שלא תחזור ממה שהיית בעצמו מורה קודם לכן [וכעין זה מצינו גבי ר"ע לעיל
 צד רנז] והשיבו ר"ע דאתה אמרת ק"ו מנבלה והרי בגד של מת יוכיח ר"ל בגד שנגע במת דמטמא במגע ואינו מטמא במשא
 ומסיים וכפרו זה בזה ומובן מעצמו מה השיבו זה לזה דר"א השיב לר"ע דע"ז בעצמו אני דן דמכח אותו הק"ו שלמד מנבלה

1 שהושיטה] נ שאם שלחה | נ בתוך | המוסגר ט ח' |
 2 אמרת וכו'] ט אמר קרא אשר יגע פרט לזה | אשר וכו']
 מכאן ואילך גם בר"ש שם | אשר יגע] ט ח' | 3 הגולל
 מטמא] ט ח' | ט דברי ר"א ר"א | 4 מנבלה אמר לו
 ט ח' | 6 ט היתה | ט א"ל הגד לי סוכתך וכו' | 7 ר"ש:
 הרי היא... הרי היא | 8 [אן] ט אין | בוא וכו'] ט שיש
 הרבה מטמא במגע ואין מטמא במשא ואם וכו' | 10 ר"ש:
 מועט | א"ל וכו'] ט א"ל את מי רבתה תורה טומאת משא
 או אהל אומר אני שריבתה תורה טומאת מטמאת אהל | 12
 ר"ש: שכן יש מטמאין | ר"ש: מטמאין | 13 המוסגר ט ח' |
 14 ט מרובה | אמר וכו'] ט הושבתה על ידיך הושב על
 ידי אם אני משיב ובלבד וכו' | 15 המוסגר ר"ש ח' | 16
 ר"ש: שלח קנה | זה ר"ש: בו | ר"ש: שלא תאמר יטמא |

יטמא במשא. ואני כופר שלא יטמא במגע כל עיקר ומה אם הוב שיצא מתחתיו משכב
 לטמא אדם ולטמא בנדים לא יצא ממנו מגע כלים לטמא אוכלין ומשקין המת שלא
 יצא מתחתיו משכב לטמא אדם ולטמא בנדים אינו דין שלא יצא ממנו מגע כלים
 לטמא אוכלים ומשקים אמר ר' שמעון לא היינו צריכים להודק לכך אלא הואיל
 5 ואדם הנוגע במת טמא המאהיל טמא והמסיט טמא והכלים הנוגעים במת טמאים
 ומאהילין טמאין ומסיטין טמאין מוטב להקיש מנע לאהל שכן הוא שוה לכלים כאדם
 ולא להקישו למשא שאינו שוה לכלים כאדם ר' אליעזר אומר הגולל מטמא במשא
 רבי יהושע אומר אינו מטמא אמר רבי שמעון אחי עזריה למה אתם דנין ואני שמעתי
 שהוא טמא אמר לו ר' יהושע שמעון אחי איני יכול להכחישך מפני ששמעת סתם
 ואני שמעתי בפירוש >בזמן שיש תחתיו עפר קברות מטמא במשא ואם לאו אינו
 10 מטמא במשא אמר ר' יהודה כן היינו מתקלים בהר הזה אין מסיטין עפר קברות ואין
 מסיטין עפר במקל ר' אליעזר אומר מעשה בבית דגון שביהודה שמת שם מת בערב
 פסח והלכו הנשים וקשרו החבל בגולל ומשכו אותו האנשים ונכנסו הנשים וקברו את
 המת והלכו הנשים ועשו את פסחיהם במהרה < בזמן שחרש כל המענה כאחת הרי
 זה עושה חרש חצי מענה וחור וחרש ממנה ולחון אינו עושה כיצד בית הפרס שאבד
 15 קבר בתוכה חרשה צפון ודרום וחור וחרשה מזרח ומערב והו בית הפרס שעושה
 בית הפרס כיצד בית הפרס שאינו עושה בית הפרס שדה שאבד בה קבר חרשה
 בשחר וחור וחרשה בין הערבים אינו עושה בית הפרס עושה בית הפרס אפילו בכקעה
 גדולה דברי בית שמאי ובית הלל אומר אפילו מאה אמה. ר' אליעזר אומר הגולל
 20 מטמא אין לי אלא הגולל מנין לרבות דופק אחר דופק שאם ימשך האחרון שבנו השני
 נופל אלא שהיה רשבי"ג אומר הגולל והדופק טמא אבל דופקי דופקין טהור:

יז. ולקח, ולקחו אחד האיש ואחד האשה לקדש. עפר פרט לסיד מעפר פרט
 לחרסים שריפה ולא בזמן שנשבר הקלל ולא בזמן שפרחתו הרוח ולא בזמן
 שהניפו ולא מירחו ומניין אתה מרבה פיהם שיש עליו מקצת עפר שיכתשנו ויזה ממנו
 25 ת"ל מעפר שריפת החטאת: מים חיים, פרט למימי תערובות ולמימי משואות
 ולמבוע הפוסלת. מים חיים פרט לכנוף ולמבוע החולט: אל כלי, בכלי מקדשין

1 ט יצא | 2 ט המת וכו' | ט ולא יצא וכו' | 3 משכב
 ר"ש: ח' | ולטמא בגדים וכו' | ט וכלים ולא ממנו מגע
 לטמא כלים לטמא אוכלים ומשקין | 4 צריכים | ט ח' |
 ר"ש: ליוקק | 5 ואדם | ט ואיש | ר"ש: נוגע | טמא
 בפי הב' | ר"ש ח' | ר"ש: וכלים | 6 ר"ש: ומאהילות
 ומסיטות מוטב וכו' | ט כלים באדם | 7 ר"ש: משלא
 להקיש | ט במשא | ט כלים באדם | ט משום משא |
 9 שהוא טמא | ט שעושה | 10 המוסגר | ט ח' | 14 בזמן
 וכו' | מכאן עד סה"ד רק ט. (יז) 22 ולקח עד מכלים בעמוד
 הסמוך שורה יד רק ט.

לענין גולל יש ללמוד ג"כ בדגד שלמת יטמא בהסט (ועיין
 ספרי קסח) ור"ע השיבו דאם באת לדון ק"ו יש לדון ק"ו
 מזב דלא יטמא אפילו במגע: 2 לטמא אוכלין. צ"ל אלא
 לטמא אוכלין וכן בסמוך: 6 ומסיטין טמאין. צ"ל ומסיטין
 טהורים ו"ר ותשובת ר"ש מפורשת ביתר באור בתוספתא
 ע"ש: 7 ר' אליעזר. מכאן עד ר"א אינו מטמא מוחק
 הגר"א: 11 ואין וכו' במקל. הגר"א מוחק אלו המלות
 ואפשר דצ"ל ואין מסיטין עפר בית הפרס במקל: 12 ר"א.
 צ"ל רבי אליעזר דמכאן ראיה דגולל אינו מטמא בהסט,
 ר"ש: 14 בזמן וכו'. כאן חסרון הניכר, ובז"ר מגיה שמעתי
 שהחורש את הקבר (ט"ס וצ"ל בה"פ) עושה ביה"פ א"ל
 ר"י שמעון אחי איני יכול להכחישך מפני ששמעת סתם
 ואני שמעתי בפי בזמן וכו'. ולפי המשנה דאהלות פ"ז מ"ב
 אפשר דצ"ל ר"א ביה"פ עושה בה"פ ר"א אינו עושה
 אר"ש אחי עזריה למה אנו דנין ואני שמעתי שעושה א"ל

ר"י שמעון אחי וכו': 18 אינו וכו'. כ"ז הוא כנגד המשנה דאהלות אבל אין הכרח בשביל זה להגיה, ועיין תמורה יב:
 19 אפילו. בז"ר מגיה עד: — ר' אליעזר וכו'. כ"ז שייך יותר לעיל בראש הדבור וגם הלשון צריך תקן דחסר הלמוד
 לדופק אחר דופק: 20 שבנו. צ"ל שכנו. (יז) 22 לקדש. פרה פ"ה מ"ד, תוספתא שם פ"ה ז, יומא ג. — עפר. צ"ל מעפר:
 23 לחרטים. תוספתא פרה פ"ט ח: — שריפה. צ"ל שריפת: 24 מירחו. צ"ל מרקו, ועיין תוספתא שם ופרה פ"ט מ"ז: 25
 חטאת. פרה פ"ג מ"א: — תערובות. פרה פ"ח מ"י, ירושלמי שקלים ג ע"א: — משואות. לשון שמחה שלפעמים שוממין
 ז"ר. וא"נ דזה בכלל מבוע הפוסק ואפשר דצ"ל משראות: 26 הפוסלת. צ"ל הפוסק, עיין ז"ר: — החולט. פרה שם מ"ט:

ואין מקדשין בקרקע מכאן אמרו מכתשת שמחוברת לקרקע אין ממלאין בה ואין
מקדשין בה ואין מוזין ממנה ואין צריכה צ"פ ואין פוסלת את המקוה ואינה מכשרת את
הזרעים ובזמן שהיא תלושה מן הקרקע ממלאין ממנה וכו' עד מכשרת את הזרעים:

ח. ולקח אוזב, באוזב מוזין ולא בקיסם הקשור בו: וטבל ולא המספיג: במים
ולא המערה אמרו מספנין לטבילה ואין מספנין להוייה ויש אומרים אין מספנין
לא לטבילה ולא להוייה: איש טהור, איש פרט לאשה או איש פרט לקטן אמרת
טהור לרבות את הקטן אמרו מסעדת האשה את הקטן והוא אכל לא תטבול את
האוזב ותתן לו אם טבלה ונתנה לו הוייתו פסולה: ועל כל הכלים, ריבה אדם נוגע
בכלים נוגעים במת שיגעו בכלים אחרים אינו היה רע"א חמשה מטמאין במת ארבעה
טמאין טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב כיצד שנים אדם הנוגע במת טמא ט"ש
אדם נוגע בו טמא ט"ע אדם בין הכלים גוררים ארבעה לטומאה וכלים באדם גוררים
שלשה לטומאה ואדם באדם גוררים שנים לטומאה חומר באדם מבכלים וכלים
מבאדם שהכלים שלשה ואדם שנים חומר באדם שכל זמן שהוא באמצע הם ארבעה
אינו באמצע הם שלשה ר' יוסי אימר כל המטמא בוב ט"ע טהור בוב מכלים:

יט. והזה הטהור על הטמא, כל הטמאין מקבלין הוייה כגון זבין וזבות נדות
ויולדות. והזה הטהור על הטמא ולא בזמן שלא נתכוון להוות על הטמא: ורחץ
במים וטהר בערב, מה ערב שהוא בא כולו אף הוא כשיבא כולו במים וטהר:
בא. ומוה מי נדה, מים שהן ראויין לנדה לטמא אדם ולטמא בגדים ולא מים שאין

בהן כדי הוייה מה אני מקיים הנוגע במי הנדה ריבה מי חטאת שיש בהן כדי
הוייה שהן מטמאין במגע ובמשא הנוגע והנוגע ריבה מי חטאת שאין בהן כדי הוייה
שאינן מטמאין במגע אבל לא במשא העיד רבי חנינא משום חמשה וקנים שכאו
מיהודה ואמרו מי חטאת שנעשו מצוותן ונטמאו באב הטומאה מטמאין את הכהן ואת
תרומתו ואין חייבין עליהן על ביאת מקדש מי חטאת שלא עשו מצוותן ונטמאו באב
הטומאה מטמאין את הכהן בידו אבל לא ברגלו ואינו מטמא את הכהן לא בידו ולא
ברגלו בזמן שנפסלים ממימי הטללים ממימי השלגים מטמא את הכהן ברגלו אבל לא

(יט) 15 הטמאין ט המטמאין אין | כגון ט ח' (כא) 18
ומזה עד סוף הפרשה רק ט.
3 הזרעים. פרה פ"ה מ"ו, מקואות פ"ד מ"ה, תוספתא פרה
פ"ה ח, ודעת הס"ו נראה דהיא כדעת ר"א דכל המחובר
לקרקע קרקע עיין ב"ב סה: (יח) 4 ולקח וכו'. במקום
פסקא זו איתא במה"ג ולקח אוזב זה אוזב שאין לו שם
לזוי (עיין לעיל צד שג וספרי קטו, פרה פ"א מ"ו, רמב"ם פרה פ"א ה"ה) ומניין שהיא אגודה נאמר כאן לקיחה ונאמר להלן
לקיחה מה לקיחה שנאמר להלן אגודה דכתיב ולקחתם אגודת אוזב אף כאן מצותו שיהא אגודה ואם לא אגודו כשרי. עיין
ספרי שם וסוף הדבור הוא כלשון הרמב"ם: — בו פרה פ"ב מ"א: — המספיג. פרה שם מ"ב וכעין זה ת"כ חובה פרשה
ג ח: 5 המערה. אם המים מועטים ומערה על האיוזב פסול, ז"ר: — מספנין וכו'. בשעה שבא לטבול מותר לקנח אבל בשעה
שבא להוות אינו רשאי לטחוט האיוזב, ז"ר. וא"ג דהא עיקר האיסור לספג נלמד מן וטבל ע"כ נראה דצ"ל מספנין א"ב פ'
מספנין כאן הוא כמו מספנין וקאי אמאי דקאמר לעיל ולא בקיסם הקשור בו ודעת הי"א היא כדעת ר"י ור"ש בפרה ריש
פ"ב ודעת הח"ק כסתמא דמתניתין: 7 לרבות וכו'. לשון מה"ג איש טהור כשהוא אומר איש להוציא אשה וטומטם ואנדרוגיגוס
וקטן שאין בו דעת או יכול שאני מוציא קטן שיש בו דעת ת"ל טהור ריבה. ועיין רמב"ם פרה פ"י ה"ו, פרה פ"ב מ"י: 9
שיגעו וכו'. נראה דצ"ל שנגעו בו כלים אחרים: — אינו מיותר: — רע"א וכו'. ר"ל אם היה שפוד תחוב באהל וכו' כמפורש
באהלות פ"א מ"ג וכאן חסר כ"ז: 10 כיצד וכו'. עיין ריש אהלות: 11 וכלים וכו'. נראה, דצ"ל כלים בכלים גוררים וכו':
14 המטמא בוב. צ"ל המטמא במת: — מכלים. צ"ל מכלום, עיין תוספתא אהלות פ"א א' אמר ר' יוסי כדרך זו אתה יכול
לומר כל הטמא במת טומאת שבעה טמא בוב טומאת ערב כל הטמא במת טומאת ערב טמא (צ"ל טהור כבנוסח הדפוס) בוב
מכלום. (יט) 16 ויולדות. עיין רמב"ם פרה פ"א ה"ג ובכ"מ שם שמעיר על הס"ו דכאן ועל הגמרא דזבחים צג: — שלא
וכו'. פרה פ"ב מ"ב, רמב"ם פרה פ"י ה"ו וכ"מ שם: 17 מה וכו'. עיין ת"כ שמיני פרק ח' ח', אמור פרק ד' ו'. (כא)
18 מים וכו'. ספרי צד קסז: 21 שאין. צ"ל שהן: 22 שנעשו. צ"ל שלא נעשה, עיין פרה פ"ט מ"ח: 23 מקדש. נראה,
דצריך להשלים ומטמאין את המזה בידו אבל לא ברגלו: — שלא עשו. צ"ל שנעשה, עיין פרה פ"ב מ"ד ועדיות פ"ה מ"ג.
24 מטמא את הכהן בידו. צ"ל מטמא את המזה בידו: 25 ברגלו אבל וכו'. נראה דצ"ל בידו אבל לא ברגלו. דלא כמשתנתו
פרה פ"ט מ"ח אבל לפ"ז יקשה ג"כ מלקטן אפר כשר וכו' ע"כ נראה יותר דצ"ל בידו וברגלו:

בידו ואינו מטמא את המזה בידו ולא ברגלו ק"ו אר"ש לפני ר"ע ומה במקום שאין
הכהן מטמא בידו הרי המזה מטמא בידו וברגלו מקום שהכהן מטמא בידו וברגלו
אינו דין שיהא המזה מטמא בידו וברגלו מה לכהן מטמא לטמאים ומטמא לטהורים
מה למזה שאינו מטמא לטמאים ואינו מטמא לטהורים. אפר כשר שנתערב במים
פסולין מטמא את הכהן ואת התרומה ר' יעקב אומר מטמאים הם משום משקה אפר
5 פסול שנתערב במים כשרים ר' שמעון אומר מטמאים הם משום משקה ר' אליעזר
בן יעקב אומר כשרין הן ללוש בהן את העיסה:

כב. וכל אשר יגע בו הטמא יטמא, מגיד שמטמא בנדים יכול בנדים שנטמאו
מתחת המת ומניין אף בנדים שנטמאו מתחת הזב ת"ל וכל אשר יגע בו הטמא
10 יטמא ומנין שיגורו כלים באדם ת"ל וכל אשר יגע בו הטמא יטמא ומנין שיגורו אדם
וכלים אמרת וכל אשר יגע בו הטמא יטמא והנפש הנוגעת תטמא עד הערב ר' יוסי
אומר היה מטמא בכולן טומאת שבעה:

כא-כו. הפשט אהרן את בגדיו, הפשיטו בגדי כהונה והלבישם לאלעזר וכן
שני וכן שלישי א"ל הכנס למערה, ונכנס למטה ועלה פשוט ידיך ופשט
קמוץ פיך וקמץ עצום עיניך ועצם באותה שעה אמר משה אשרי מי שמת במיתה זה
15 לכך נאמר כאשר מת אחרך מיתה שחמדת לה:

בכלים: 12 היה נראה דקודם היה נשמט שם איהו תנא,
וכל המאמר סתום דמה ענין זב לכאן, ואפשר דר"ל זב
שמת וקמ"ל דגם בגדיו אינם מטמאים בהסט והא דתנן
גדה ס"ט דוב שמת מטמא באבן מטמא התם מדרבנן וצ"ע,
וגם מאמר ר"י צ"ב אהיכי קאי וקשה להגיה רק מסברא.
(כא-כו) 13 הפשט וכו'. במה"ג מביא קודם לזה כמה אגדות
הלקוחים ממקומות מפורשים, האגדה הנדפסת בתנחומא
(הוצאת בובער) הוספה לפרשה חקת פ"ב, קצת ממדרש
עשרת הדברות ומדרש פטירת אהרן (אמר לו הקב"ה
למשה לך ופיס את אהרן ואמור לו הגיע זמנך ליפטר
מן העולם) ומכילתא דמלואים פ"א ו' ומדרש תנאים דברים
צד רז: אמר לו אהרן אחי עלה למעלה ומסיים כשירדו
התחילו כל ישראל מרגנן וכו' עד ומלאכי השרת עונין
אחריו ואומרין תורת אמת היתה בפיהו, כבספרי דברים
פיס' שה- עיין לקמן פרשה כו יב, ספרי דברים פיס' שלט,
Hoffmann: Einleitung in die halachischen Midra-
schim, S. 91

1 בידו וכו'. צ"ל לא בידו ולא ברגלו: 2 וברגלו. בפ'
הא' מיותר כי הכוונה כאן לגעשו מצותן ונטמאו ומה רוצה
לידון ק"ו ללא געשו מצותן ונטמאו: 3 ומטמא לטהורים-
ר"ל שכן מטמא לטהורים תאמר במזה שאינו מטמא לטמאים
שכן אינו מטמא לטהורים דטהור לחטאת אין מי חטאת
מטמאין אותו לחטאת כדמוכח מכמה משניות וכדאיתא
בירושלמי יומא מד ע"א אין מי חטאת מטמאין דבר לחזור
ולטמות ממנו אבל באליהו רבא לפרה פ"ט מ"א משמע
דר"ל דהטהור לחטאת אין מי חטאת מטמאין אותו לשום דבר
ומפרש דמה דאיתא ביומא יד. דמזה טהור היינו הטבול
לחטאת ואינו נראה כן. ועיין בהגהות הרב ר' שמואל
שטראשון לפרה פ"י ג"ו: 5 משקה. את הידים, ועיין פרה
פ"ט מ"ט ותוספתא שם פ"י א' ומה שמביא הר"ש שם מן
התוספתא לא נמצא לפנינו. ונראה דאינו אלא ט"ס במקום
ס"ו: 7 העיסה. עיין תוספתא שם. (כב) 10 שיגורו. ר"ל
שיתו גוררים או נגררים לטומאה, ובדפוס וויניציאה ליתא
ת' שיגורו לא כאן ולא בסמוך: 11 וכלים. בדפ' וויניציאה

פִּינָחָם

כו-א. ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד, הא כל אדם כשר שעומד
 בתוך השבט הרי זה שבח לכל שבטו קל וחומר לביתו קל וחומר לגופו קל
 וחומר למשפחתו קל וחומר לבית אביו וכה"א ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן
 (שמות לא ו) לשבחה בו את כל שבטו ק"ו לביתו ק"ו לגופו ק"ו למשפחתו >ק"ו לבית
 אביו וכה"א ושם אמו שלומית בת דכרי למטה דן (ויקרא כד יא) לננות בה את
 כל שבטה ק"ו לביתה ק"ו לגופה ק"ו למשפחתה ק"ו לבית אביה < ותקרבנה בנות
 צלפחד בן חפר בן גלעד הא כל אדם כשר שעומד בתוך דור רשע וכה ליטול שכר
 כולו נח עמד בדור המבול וכה ליטול שכר כולו אברהם עמד בדור הפלגה וכה
 ליטול שכר כולו לוט עמד בדור סדום וכה ליטול שכר כולו אלו עמדו בדור
 המדבר וכו ליטול שכר כולו וללמדך באיזה שעה עמדו לפני משה בשעה שאמרו
 ישראל למשה נתנה ראש ונשובה מצרימה (כמדבר יד ד) אמר להן משה והלא כל
 ישראל מבקשין לחזור למצרים ואתנה מבקשות נחלה בארץ אמרו יודעות אני שסוף
 כל ישראל להחזיק בארץ שנאמר עת לעשות להי הפרו תורתך אל תהי קורא בן
 אלא הפרו תורתך עת לעשות להי וכן הוא אומר וארם יצאו גדודים וישבו מארץ
 ישראל נערה קטנה ותאמר אל גברתה אחלי אדוני (מלכים ב' ה ב-ג) מגיד שאמרה
 לה כך וכך מטהרין את העני כך וכך מטהרין את העשיר שנאמר כואת וכואת דברה
 הנערה אשר מארץ ישראל (שם ד) מגיד שהיתה דורשת פרשת ננעים אבל
 אין את יודע אימתי היו של בית אביה עושין את התורה בשעה שאמר להם אליהו
 עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים (שם א' יח כא) לקיים מה שנאמר עת לעשות
 להי הפרו תורתך אל תהי קורא כך אלא הפרו תורתך עת לעשות להי וכן

5
10
15
20

(כו-א) 6 אביה. לכאורה נראה דהסדר היה ראוי להיות
 בכולן ק"ו למשפחתו ק"ו לבית אביו ק"ו לביתו ק"ו לגופו
 ועיין ספרי צד קעו, ת"כ אמור פרשה יד ה, ויק"ר פל"ב
 ס"ו, שמ"ר פמ"ח ס"ב, תנחומא ויקהל ס"ד, תנחומא ב'
 שם ס"ג, מדרש שמואל פ"א, רבה כאן ס"ג, תנחומא ס"ב,
 תנחומא ב' ס"ג: 10 בשעה שאמרו וכו'. צ"ע, ועיין בז"ר
 ואפשר דבשעה לאו דוקא אלא כמו שאמר לעיל אלו עמדו
 בדור המדבר: 19 לקיים. נראה דכ"ו עדיין נמשך למה
 שאמר למעלה. עיין ירושלמי ברכות יד ע"ד אם ראית את
 הבריות שנתייאשו ידיהן מן התורה מאד עמד והתחזק בה

(כו-א) 1 ט צלפחד הא וכו' | 2 ג ה"ז ראש שבט
 לכל | 4 למטה דן] ט ח' | ט שבח לכל שבטו ק"ו
 למשפחתו וכו' | 5 המוסגר ט ח' | 6 בנות וכו' גלעד] ט
 ח' | 7 ג שהוא עומד | ג זוכה | 8 ט עומד וכן בסמוך |
 ט כולן וכן בסמוך | ג זוכה וכן בסמוך | 9 ג ולוט | עמד]
 ט ח' | ט באנשי סדום | 10 ג וזכו | ט ללמדך | 11
 למשה] ט ח' | ונשובה מצרימה] ט ח' | כל] ט ח' |
 14 וישבו וכו' קטנה] ט ח' | 15 אחלי אדוני] ט ח' | 17
 אשר מא"י] ט ח' | ט יודעת | ט אבל אינה יודעת אימתי
 היא של וכו' | 18 אליהו] ט ח' | 19 על שתי הסעיפים] ט ח' |

הלל אומר בשעת המפורין כנס את הרגל דלית קפיץ קני מיניה באתר דלית
 נוכרין השתדל להיות גבר. ד"א ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר והלא ידוע שמנשה
 בן יוסף ומה ראה לשפצן כאן אלא כל מלך כשר שהיה עומד היו רואין מי שאבותיו
 כשרין ותולין אותו בו שכן הוא אומר בחוקיהו כה אמר ה' אלהי דוד אביך (ישעיה
 לח ה) וכי בנו של דוד היה חוקיה והלא ארבעה עשר דורות היו בינתיים אלא כל מלך
 כשר שהיה עומד היה תולהו בדוד וכל מלך רשע שהיה עומד היה נתלה בירבעם
 שנאמר על המאות ירבעם בן נבט אשר חטא ואשר החטיא את ישראל (מלכים א'
 טו ל): ואלה שמות בנותיו ולמעלן הוא אומ' ושם בנות צלפחד שם היה להן בזכות
 ושם היה להן כמעשה <טוב וכה"א שם הגדולה לאה ושם הקמנה רחל (בראשית
 כט טו) שם היה להן בזכות ושם היה להן כמעשה טוב וכה"א> שם האחת שפרה
 ושם השנית פועה (שמות א טו) שם היה להן בזכות ושם היה להן כמעשה הטוב וכה"א
 איש היה בארץ עוץ איוב שמו (איוב א א) שם היה לו בזכות ושם היה לו כמעשה טוב
 הא כל השמות שבתורה ושבתובאים ושבתובאים אם לענין הזכות שם לו בזכות ואם
 לענין רשע שם לו ברשע: °מחלה נועה חגלה מלכה ותרצה ולהלן הוא אומר
 ותהיין מחלה ותרצה ומלכה ונועה בנות צלפחד מה ראה לשחלפן כאן אלא מלמד
 15 שהיו כולן שקולות זו בזו:

ב. °ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה,
 אמר ר' אלעזר ביר' שמעון וכי יש בעיניך משהלכו אצל משה הלכו אצל אלעזר
 והלכו אצל הנשיאים וכל העדה אלא בתחלה הלכו אצל שרי עשרות אמרו להן אין
 20 אנו יודעין הלכו אצל שרי חמשים אמרו אין אנו יודעין הלכו אצל שרי מאות אמרו
 אין אנו יודעין הלכו אצל שרי אלפים וכי הלכו אצל אלעזר אמר להן אין אני יודיע
 ניהגן אליעזר והוליקן אצל משה מניין אתה אומר אף משה אמר אין אני יודיע ת"ל
 ויקרב משה את משפטן לפני יי':

ג. אבינו מת במדבר, ר' אליעזר בן יעקב אומר נאמר כאן אבינו מת במדבר ונאמר
 25 להלן ויהיו בני ישראל במדבר מה כאן צלפחד אף להלן צלפחד אמר לו ר' שמעון
 אפשר לומר כן מקושש בשנה ראשונה שיצאו ממצרים בשנים וכעשרים לחדש השני
 וכי אפשר שהיו בנות צלפחד בנות מלכים נאות וכשרות הקמנה שבהן היתה יושבת
 ארבעים שנה ולא נשאת וכי באיזה שנה מת צלפחד בשעה שנאמ' וישמע הכנעני מלך
 ערד וגו' (במדבר כא א) באותה השעה מת צלפחד:

1 : הלל הזקן | 2 בשעת המכנסין פור ובשעת המפורין
 קבץ בשעת המכנסין פור אם ראית דור שד"ת חביבין
 עליו פור שג' יש מספור ונוסף עוד ובשעת המפורין כנס אם
 ראית דור שאין ד"ת חביבין עליו כנס שג' ואל תבוז כי
 זקנה אמך עת לעשות לה' הפרו תורתך... דרש בר קפרא
 זלת קבץ קני מינה ובאתר דלית גבר תמן היו גבר | 3 לשפען
 ט לייחסו | 4 הוא | ט ח' | 5 ארבעה עשר | ט כמה |
 ביניהן | 6 : נתלה | 7 בן וכו' ישראל | ט ח' | בן נבט
 במקרא ליתא | 8 ואלה וכו' אומר | ט ח' | 9 המוסגר
 ט ח' | 11 : טוב | 12 בזכות וכו' טוב | ט ח' | 13 ט

שמות. (א) 24 ט ר' אלעזר | ט כאן מדבר ונאמר | 25 : מה מדבר שג' כן צלפחד אף מדבר שג' להלן | ט ליה | 26 :
 לומר מקושש היה צלפחד מפני שהיה מקושש בשנה שנייה בעשרים ואחד לחדש וכו' | 27 היתה | ט ח' | 28 : עד שלא
 נשאת | בשעת | ט בשנה | מלך וכו' צלפחד | ט ח'.

ואתה מקבל שכר כולן מ"ט הפרו תורתך וכו': 2 גבר.
 עיין בח"ג וברכות סג, ועיין במשנה סוף ברכות שם
 ותוספתא פ"ז כד וירושלמי הנ"ל ואבות פ"ב מ"ו וילקוט
 תהלים רמז תתעו: 16 בזו. ספרי צד קעו. (ב) 18 אמר וכו'.
 ספרי צד קעו. (א) 24 ר' אליעזר וכו'. עיין לעיל צד רפו:
 29 צלפחד. במה"ג נוסף כאן והוא לא היה בתוך העדה
 במרגלים הנועדים על ה' במתרעמים בעדת קרח בעצתו של
 קרח (עיין ספרי שם) כי בחטאו מת בחטא שבידו מת מיכן
 שאין מיתה בלא חטא ולהלן הוא אומר ופקדתי בשבט פשעם
 מיכן שאין יסורים בלא עון (שבת נה, ויקרא רבה לו ס"א)
 ובגים לא היו לו אמרו יודעות אנו שאין הבת יורשת במקום

ז. ויאמר יי אל משה כן בנות צלפחד דוברות, מנין אתה אומר שראת עינם בדבר שלא ראת עינו של משה אמרת כן בנות צלפחד דוברות כל מה שתבעו מוטב תבעו: נתן תתן להן, זה חלק אביהן: בתוך אחי אביהן, זה חלק אחי אביהן: והעברת את נחלת אביהן להן, זה חלק בכורה תן להן:

ח. ואל בני ישראל תדבר לאמר, יכול ליוצאי מצרים בלבד ומניין אף לדורות אמרת ואל בני ישראל תדבר לאמר אף לדורות:

יא. ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו ממשפחתו הקרוב הקרוב יורש ראשון ומנין אתה אומר יורש הוא אדם את אשתו ת"ל יורש אותה יכול בזמן שגרשה ת"ל יורש אותה בזמן שהיא עמו לא בזמן שגרשה אמר ר' יהודה בן בתירה ק"ו ומה אם אמו שאינו זכאי במעשה ידיה הרי הוא יורשה אשתו שהוא זכאי במעשה ידיה אינו דין שיירשנה אמרת וירש אותה יורש אדם את אשתו מנין אתה אומר יורש הוא חלקו של אביו ממטה ראובן וחלקו של אמו ממטה שמעון אמרת וכל בת יורשת נחלה ממשות (במדב' לו ח) אינו אומר ממטה אלא ממשות אבינו: וירש אותה יורש הוא את אשתו:

יב. ויאמר ה' אל משה עלה אל הר העברים הזה ולהלך הר נבו ובמקום אחר את קוראהו הר ההר וראש הפסגה נמצא קרוי ארבעה שמות הר העברים הר נבו הר ההר ראש הפסגה מה צורך לבאי העולם בכך אלא שהיו ארבע מלכויות מתכתשות עליו ואת אומרת יקרא לשמי ואת אומרת יקרא לשמי > והלא דברים ק"ו ומה פסולת הרי א"י ארבע מלכויות מתכתשות עליו ק"ו לשבחה של א"י < כיוצא בו צידונים יקראו לחרמון שריון והאמורי יקראו לו סניר (דברים ג ט) ובמקום אחר קורדו שיאון נמצא קרוי ארבעה שמות חרמון שריון שניר שיאון ומה צורך לבאי עולם > לכל כך אלא שהיו ארבע מלכויות מתכתשות עליו ואת אומרת יקרא לשמי והלא דברים ק"ו ומה פסולת ארבע מלכויות מתכתשות עליו ק"ו לשבחה של ארץ ישראל כיוצא בדבר אתה אומר ודנה וקרית סנה היא דביר (יהושע טו מט) ובמקום אחר הוא אומר ושם דביר לפנים קרית ספר (שם טו) נמצאת קרויה ארבעה שמות דנה וקרית ספר ודביר וספר וכי מה צורך לכל באי העולם לכל כך אלא שהיו ארבע מלכויות מתכתשות עליו ואת אומרת תקרא לשמי ואת אומרת תקרא לשמי ק"ו לשבחה של א"י: < אין לי אלא מיתת משה מפי הקב"ה מנין אף מיתת אהרן אמרת כאשר מת אהרן אחיך (דברים לב ג) ומנין אף מיתת יהושע שנאמר כאשר

הבן (ספרי שם). (ז) 3 חלק אחי אביהן. כראב"י, ואפשר דצ"ל חלק אבי אביהן, ועיין ספרי צד קעח: 4 תן להן. כאן גראה איזה חסרון ואפשר דצ"ל כבירושלמי ב"ב טז ע"א תן להן בקרקעות תן להן במטלטלין. (ח) 6 לדורות. ספרי שם. (יא) 8 הקרוב וכו'. ספרי צד קעט: — ת"ל וכו'. ספרי שם: 11 אמרת וכו'. אפשר דנדחה הק"ו ובשמה הפירכא: 12 וכל בת וכו'. ספרי שם: 14 אשתו. אפשר דצריך להשלים אין היא יורשת אותי. (יב) 16 נמצא. ספרי דברים פ"ס' שלח, מדרש תנאים צד רג, ותוכן הענין מובא גם במה"ג חקת: 28 ק"ו וכו'. ספרי דברים פ"ס'קא לו: 29 אין לי וכו'. שייך לקמן אל ונאספת אל עמך:

(יא) 7 ואם וכו' | ט לשארו הקרוב יורש וכו' | 9 ט ולא | 10 בן בתירה | ט ח' | אס | ט ח' | ט יורש | ג' שזכאי | 11 מנין עד סה"ד | ג ח'. (יב) 15 ויאמר וכו' משת | ט ח' | הוה וכו' | ט ובמקום אחר קוראו הר ההר ונמצא | 16 ט ארבע | 17 ג לכל באי | ג לכל כך | ט שהיו המלכויות מתפארים עליו ואומרות זאת וכו' | 18 המוסגר ט ח' | 19 ג כיוצא בדבר אתה אומר | 20 והאמורי וכו' סניר | ט ח' | במקרא: שניר | 21 ג את קוראהו שיאון | ט ארבע | ג וסריון וסניר ושיאון | ג לכל באי | 22 המוסגר רק ג | 29 אין וכו' לממתים | ג ח' |

הייתי עם משה אחיה עמך (יהושע א ה) ומנין אף מיתת הצדיקים אמרת והלך לפניך
 צדקך כבוד י"י יאספך (ישעיה נח ח) ומנין שהיו מכבדין אותן עד שהיו בחיים ת"ל
 כבוד ה' יאספך מלמד שהמקום נכנס בנשמותיהם של צדיקים וכונסן בנחת רוח בכבוד
 שכן אביגיל אומרת לדוד ברוח הקדש והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החים (שמואל
 א' כה כט) יכול אף של רשעים כן ת"ל ואת נפש אויביך יקלענה בכף הקלע מגיד
 5 שהוא מוסרן למלאכי חבלה והן מצערין אותן ושומטין את נשמתן שנא' ותקרב לשחת
 נפשו וחיותו לממתים (איוב לג כז): °עלה אל הר העברים, עליה היא לך ולא
 ירודה: וראה את הארץ, יכול שלא בבקשה ושלא בתחנה ת"ל ואתחנן אל י"י
 (דברים ג כג) גדולה ראייה שני במשה מראייה שני באברהם באברהם מהוא אומ'
 קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה (בראשית יג יז) אבל במשה הוא אומ' עלה וראה:
 10 אשר נתתי לבני ישראל, מלמד שהראה לו הקב"ה תחומי כל שבט ושבט זה חלקו
 של יהודה וזה חלקו של בנימין זו ארץ אפרים וזו ארץ מנשה:
 יג. וראיתך אותה, אותה אתה רואה אי אתה רואה מקצתה כולה אתה רואה ואי
 אתה רואה חציה אמרו כל לשונות שהיו מהארץ לח"ל היה משה רואה אותן
 וכל לשונות שהיו מח"ל לארץ לא היה משה רואה אותן משום אבא יוסי החורוני אמרו
 15 כל הארצות היה רואה הקרוב לפי קורבו והרחוק לפי רחקו ובארץ ישראל היה
 רואה הרחוק בקרוב: °וראית אותה ונאספתה, על מנת וראית ונאספת: אל עמיד
 זה אברהם יצחק ויעקב ד"א זה לוי וקת ועמרם. — גם ארתה ר' אסי בן מתאי
 אומר לפי שנתפרשה גויעה באהרן ולא נתפרשה גויעה במשה אמר כאן גם אתה
 ניתן לו גויעה מיכן: °כאשר נאסף אהרן אחיך כמותה שחימת לאחיך ר' סימאי
 20 אומר הרי הוא אימר ויפשט משה את אהרן את בגדיו וילבש את אלעזר בנו מלמד
 שהעמיד משה את אהרן על הסלע והיה מפשיטו בגדי כהונה עד שנמצא לבוש בגדי
 שכניה אמר משה אשרי אדם שראה לו כן בחייו אפשר יהא לי כן גם אני א"ל המק' גם
 אתה וכה"א וירא כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלשים יום (במדבר כ כט)
 25 אמר משה אשרי אדם שבכו לו כל ישראל אפשר יהא לי כן גם אני אמר לו המקום גם אתה:
 יד. °כאשר מריתם פי במדבר צין משה אמר לפני המקום רבוני כתוב מפני מה
 פרעתי ממנו אמר לו המקום אני כותבה שלא היתה אלא על המים שנא' כאשר
 מריתם פי במדבר צין, איוב אמר לפני המקום רבוני כתוב מפני מה פרעתי ממני א"ל
 המקום אני כותבה שלא היתה אלא על חנם שני ותסיתני בו לבלעו חנם (איוב כ ג).
 30 דוד אמר לפני המקום רבוני אל תכתוב מפני מה פרעתי ממני אמר לו המקום לא
 שווה לך שלא יהו הבריות אומרין הרבה עבירות היו ביד דוד אלא שלא כתבן המקום
 אלא אני כותבה שלא היתה אלא אחת שני אשר עשה דוד הישר בעיני ה' רק בדבר
 אוריה החתי: הם מי מריבת קדש מד בר צין, הם שהיו שהמרו במרה הם שהיו
 שהמרו על הים הם שהיו שהמרו במדבר צין:

5 במקרא: בתוך כף. (ג) 13 : אין | : ואין | 15 אותן
 ט ח' | : ומשום ר' יוסי חתרם אמרו | 16 : הרחוק...
 והקרוב | 17 : בקרוב | וראית וכו' ועמרם | רק ג | 18
 גם אתה | ט ח' | ג ר' יוסי בן מתיה | 19 גויעה כפי ב' | ט
 ח' | : אמר לו גם | גם | ט ח' | 20 ט גותן לך | מיכן | ט ח'

7 לממתים. ספרי צד קפה: 8 ירודה. ספרי דברים פיסקא
 שלח, מדרש תנאים צד רו ורכג: 12 מנשה. ספרי צד קפב
 ודברים פי' שלח, מכילתא מס' דעמלק בשלח פ"א, מדרש
 תנאים צד יח ורו ורכג. (יג) 17 בקרוב. ספרי שם: 18
 ועמרם. ספרי דברים פי' שלח, מדרש תנאים צד רו: 20
 כמיתה וכו'. מדרש תנאים שם ולעיל צד קטו: 24 וירא
 וכו'. במקרא ויראו כל העדה: 26 משה וכו'. ספרי שם.

טו. וידבר משה אל ה' לאמר, אין בכל התורה כולה וידבר משה אל ה' לאמר
 אלא כאן אמר לו הודיעני אם אתה ממני תחתי. וזוה אחד מן הדברים שאמר משה
 לפני המקום הודיעני אם אתה עושה לי אם אין אתה עושה לי אמר לו המקום אני עושה
 וידבר משה אל יי' לאמר (שמות ו ב) מה ת"ל לאמר אמר לו הודיעני אם אתה נואלן
 אם אין אתה נואלן כיוצא בדבר אתה אומר ויצעק משה אל יי' לאמר מה אעשה לעם
 הוזה עוד מעט וסקל' (שם יז ד) מה ת"ל לאמר אלא אמר הודיעני אם אני נופל בידם
 ואם אני נופל כיוצא בדבר אתה אומר ויצעק משה אל יי' לאמר אל נא רפא נא לה
 (כמדבר יב יג) מה ת"ל לאמר אמר לו הודיעני אם מרפא אתה את מרים ואם אין
 אתה מרפא כיוצא בדבר אתה אומר ואתחנן אל יי' בעת ההיא לאמר (דברים ג כג)
 מה ת"ל לאמר אמר לו הודיעני אם נכנס אני לארץ ואם אני נכנס וכאן מה הוא אומר
 וידבר יי' אל משה לאמר מה ת"ל לאמר אמר לו הודיעני אם ממנה אתה אחר תחתי
 ואם אין אתה ממנה:

טז. יפקוד יי' אלהי הרוחות לכל בשר, האל שהוא יודע דעת ורוח של כל
 אחד ואחד איזו בנבוכה איזו בנמוכה איזו הימני ואיזו קפדנית >וכן הוא אומר
 היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם (תהלים לג טו) ואומר ותוכן לבות ה' (משלי
 כא ב): < איש, שיהא בעל כח ובעל חכמה ובעל גבורה חתיכה ופסיפס: על העדה,
 שלא יהא תומהן כמו שנא' מה זה היה לבן קיש הגם שאול בנביאים (שמואל א' י יא):
 ו'. אשר יצא לפניהם, שלא יהא עושה כדרך שמלכי אומות העולם עושין שהן
 מוציאין את בני דוויה למלחמה ויושבין להן בתוך בתיהם אלא אשר יצא לפניהם
 ואשר יבא לפניהם שכן הוא אומר בדוד וכל ישראל ויהודה אוהב את דוד כי הוא
 יוצא ובא לפניהם (שמואל א' יח טו): ואשר יוציאם ואשר יביאם שלא יהא
 מוציאן רכבות ומכניסן אלפים מוציאן אלפים ומכניסן מאות שכן הוא אומר בדוד
 גם תמול גם שלשום בהיות שאול מלך עלינו אתה היית המוציא והמביא (שם ב' ה ב)
 >מה שאתה מוציא אתה מביא: < ולא תהיה עדת יי' כצאן אשר אין להם רועה
 אמר משה לפני המקום רכש"ע לא הוצאת את ישראל ממצרים על מנת שיהו חוטאין ואתה
 נפרע מהן לא על מנת שיהו חוטאין ואתה מוחל להם לא הוצאת את ישראל ממצרים על
 מנת שלא יהו להם פרנסים אלא על מנת שיהו להן פרנסים לא כמות שהוא אומר
 ויאמר ראיתי את כל ישראל נפוצים על ההרים כצאן אשר אין להם רועה (מלכים א'
 כב יז) ד"א ולא תהיה עדת יי' כצאן אשר אין להם רועה למה היה משה דומה לרועה
 נאמן שאמר לו בעל צאנו הסתלק מצאני א"ל איני מסתלק עד שתודיעני מי אתה
 ממנה תחתי:

(טו) 1 אין וכי. ספרי צד קפד. (טו) 14 הימני. עיין Jahr-
 buch der jüdisch-liter. Gesellschaft, Frankfurt
 a. M. 1903, Seite 279, ופתרון המלה מליי א"י
 16 ופסיפס. עיין לעיל צד רעא. (יז) 19 דוויה. ר"ל
 הפחותים והשפלים: 24 מביא. ספרי צד קפה: 28 ההרים.
 ספרי דברים פיס' שה.

(טו) 1 ט משה לפני ה' אין וכי' 2 אלא כאן ט ח, נ ב'
 לפי שצרך לתבוע צרכי צבור אמר כאן וידבר משה אל ה'
 לאמר מאי לאמר | נ אם ממנה אחר תחתי אם אין אתה מ
 מנה. (טו) 13 יפקוד וכי' ט אלהי הרוחות האל וכי' דעת של
 כל רוח של וכי' 14 נ רוח גבורה ואיזו רוח נמוכה הומיינית
 ואיזו רוח קפדנית | המוסגר רק נ 16 שיהא ט ח' | ובעל
 חכמה ט ח' | ט ופסיפס | נ איש על העדה | 17 היה ט ח' | 18 ט האומות עושין | ט שכן | 19 ט את לגיונם ויושבין | 20 ואשר
 יבא לפניהם ט ח' | ט בדוד הוא אומר | ט ישראל אוהבים | 22 בדוד ט ח' | 23 אתה וכי' והמביא ט וגי' | 24 המוסגר ט
 ח' | 25 נ רבון העולמים | 26 ט פורע | מהן ט ח' | 27 ו' ולא כמו שאמר ראיתי את ישראל | 28 כצאן וכי' רועה ט ח' | 29
 ט לא | 30 נ יפה | לן ט ח'

האומות עושין | ט שכן | 19 ט את לגיונם ויושבין | 20 ואשר
 יבא לפניהם ט ח' | ט בדוד הוא אומר | ט ישראל אוהבים | 22 בדוד ט ח' | 23 אתה וכי' והמביא ט וגי' | 24 המוסגר ט
 ח' | 25 נ רבון העולמים | 26 ט פורע | מהן ט ח' | 27 ו' ולא כמו שאמר ראיתי את ישראל | 28 כצאן וכי' רועה ט ח' | 29
 ט לא | 30 נ יפה | לן ט ח'

יח. ויֹאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ, לִפְנֵי שֹׁמֵר מֹשֶׁה יִפְקֹד ה' אֱלֹהֵי
הַרוּחֹת אָמַר לוֹ הַמָּקוֹם מֹשֶׁה הָרִי מֵה שִׁבְקֶשֶׁת נָתַן לְךָ: – קַח לְךָ, מִשְׁלַךְ.
מִפְנֵי מָה לֹא אָמַר מֹשֶׁה יִלְךְ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹחַן תַּחְתִּי שֶׁהִיא מִתִּירָא שְׁלֵא יַעֲנֵשׁ מוֹשְׁכִין אוֹתוֹ
מִשָּׁל לַמְהִיָּד לַתִּינוּק שִׁנְכוּה בִּנְחַלְת וְהִיא רוּאָה אֲבָן טוֹבָה סְבוּר כֹּה שֶׁהִיא גַחְלַת
הִיא רוּאָה מִרְגְּלִית סְבוּר כֹּה שֶׁהִיא גַחְלַת כִּךְ אָמַר מֹשֶׁה אַהֲרֹן אַחֵי יִלְךְ תַּחְתִּי וְעַנְשׁוּ
הַמָּקוֹם: אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ כּוֹ, שִׁיחָא הוֹלֵךְ עִם הַקְּפֹדִיִּים כִּפֵּי דַעְתָּן וְעִם הַמִּתְנוּיִם
כִּפֵּי דַעְתָּן: וְסַמַּכְתָּ אֶת יָדְךָ עֲלָיו, שִׁיתְּכֶרֶךְ תִּלְמוּדוֹ עַל יָדְךָ:

יט. וְהַעֲמַדְתָּ אוֹתוֹ לִפְנֵי אֲלַעְזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנַי כָּל הָעֵדָה, שִׁיחָא מוֹמַחָה מִפִּי
אֲלַעְזָר הַכֹּהֵן וּמִפִּי כָּל הָעֵדָה >מִלְמַד שֹׁמֵר לוֹ הַקְּבָ"ה לְמֹשֶׁה לְךָ וְהַעֲמִיד
תּוֹרַגְמָן לִיהוֹשֻׁעַ וְיֵהָא יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ וְשׁוֹאֵל לְפָנֶיךָ בְּרֹאשׁ כָּל גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל: < וְצוּיִת
אוֹתוֹ לְעִינֵיהֶם, אֲבָל אֵין אַתָּה יוֹדַע הַצּוּי הוּוּה מֵהוּוּא נֹאמַר כֹּאן וְצוּיִת אוֹתוֹ וְנֹאמַר
לְהֵלֶן קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְצַבּוּ בְּאֵהֶל מוֹעֵד וְאַצּוּנוּ (דְּכָרִים לֹא יֵד) הֵא אֵין צוּי
בְּכָל מָקוֹם אֲלֵא ד"ת:

כ. וְנָתַתָּ מֵהוֹדֵךְ עֲלָיו, מִן הַהוֹד שֶׁנִּתְּנָה עֲלֵיךְ מֵהָר סִינֵי שֶׁנֹּאמַר וּרְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
פְּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה (שְׁמוֹת לֵד לֵה) מִלְמַד שִׁקְרָנִים הִיוּ יוֹצְאוֹת מִפְּנֵי
מֹשֶׁה כְּקָרְנִים שִׁיּוֹצְאוֹת מִגְּלָגֶל חֲמָה שְׁנֵא' וְנוֹגַה כְּאוֹר תְּהִיָּה קָרְנִים מִיָּדוֹ לֹ (חֲבִיקוּק
ג ד), ד"א מֵהוֹדֵךְ וְלֹא כָּל הוֹדֵךְ לְמָה מֹשֶׁה דוֹמָה לְאַבְרָהָם שֶׁהִיא דוֹלְקָת וְדִלְקוּ מִמֶּנָּה
כְּמַה נְרוֹת אֲבָל אֲוֵרָה שֶׁל אֲבִיקָה לֹא חֲסָרָה כְּלוֹם כֵּן לֹא הִיתָה חֲכַמְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
חֲסָרָה כְּלוֹם: °לְמַעַן יִשְׁמַעוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שִׁיחָו נוֹהֲגִין בּוֹ כְּכֹבוֹד וְכִירָאָה
כְּדֶרֶךְ שֶׁהִיוּ נוֹהֲגִין בְּךָ:

כא. °וּלְפָנַי אֲלַעְזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד, פִּסְק לֹ הַקְּבָ"ה גְּדוּלָה לְאַלְעָזָר שֶׁאֵפִילוֹ מִלֶּךְ
עוֹמֵד מִלְּפָנָיו: וְשֹׁאֵל לוֹ יִכּוֹל יְצוּה ת"ר לְפָנַי י"י יִכּוֹל בְּלֵב ת"ל וְשֹׁאֵל לוֹ הֵא מָה
הַדְּבַר שׁוֹאֵל בְּפִי וְאוֹרִים וְתוֹמִים מְשִׁיבִין אוֹתוֹ: – בְּמִשְׁפַּט הָאוֹרִים, לְמָה נִקְרָא
שְׁמוֹ אוֹרִים וְתוֹמִים אוֹרִים שֶׁהֵן מֵאִירִין דְּכָרִיהֶם תוֹמִים שֶׁהִיוּ שְׁלָמִין בְּהֶם וְלֹא הִיוּ מִבְּדִין
וְמָה שֶׁכִּבְּרָה בִּידוֹ כְּנִבְעַת בְּנִימִין מִפְּנֵי לֹא שִׁבְחָנוּ כָּל צֶרֶךְ בְּרֹאשׁוֹנָה אָמַר עָלוּ וְלֹא
אָמַר אֲתַנְנוּ בִּידֶךָ כִּשְׁנִיָּה אָמַר עָלוּ כִּי מָחָר אֲתַנְנוּ בִּידֶךָ: עַל פִּי יִצְאוּ וְעַל פִּי
יִבְאוּ, יִכּוֹל שֶׁהֵן נִשְׁאֲלִין בְּהֵן לְהַדְרִיט ת"ל הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶתוֹ וְכָל הָעֵדָה מָה
יְהוֹשֻׁעַ פְּרַנְס אֵף הֵן אֵינֶן שׁוֹאֲלִין אֲלֵא לְמֶלֶךְ וּלְבֵית דִּין וְלְמִי שֶׁצּוֹרֵךְ הַצְּבוּר כּוֹ:

(יח) 2 ג' יחא משלך | 3 מושלין אותן ט ח' | 4
רואה ט ח' | סבור בה ט וסבור וכן בסמוך | 5 גחלת
ט ג' רואה וסבור שהיא גחלת | 6 היה ט ח' | ג לפי ...
לפי דעתן ט דעתו (יט) 8 ולפני כל העדה ט ח' | 9 ומפי
ג ח' | ג וכל | המוסגר רק ג | 11 אבל וכו' ט להלן
ואצונו הא אין וכו' (כ) 14 עליו ט ח' | ט מהוד | ג
עליו ט ויראו | 15 עור פני משה ט ח' | היו ג ח' |

ט יוצאין | ג מפניו של משה | 16 שהן יוצאין | ג מפני החמה | מידו לו ט ח' | 17 הודך ג' זקנים שבאותו הדור
אמרו פני משה כפני חמה מפני יהושע כפני לבנה אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה | ג לגר שהיא מונח ע"ג מגורן
ט נדלקו | ג ממנו נרות הרבה אבל אורו של גר לא היה חסר | 18 ג כן | לא היתה ט ח' | 19 ט לא חסרת
(כא) 23 במשפט וכו' בידך | ג מביא תוכן הענין ע"פ הגמ' דיומא עג' | 26 על פיו וכו' יבאו ט ח' | 27 ט שהיו שואלין
לחירוט | בנין ט ח' | אתו וכל העדה ט ח' | מה וכו' | ג מביא לשון הגמ' דיומא.

(יח) 2 משלך. במה"ג נוסף כאן קח לך אינו אלא בליקחה
לפי שאין חבר וכו' אמרו לעולם יקנה וכו' לעצמו שיהא
קורא וכו' סתריו כלשון הספרי דברים פ' שה ומבא בילקוט
כאן: 7 דעתן ספרי צד קמו (יט) 10 ישראל ספרי שם:
12 ואצונו. ולא מצינו שצוה אותו דבר אלא ע"כ שלמדו
תורה ד"ר. (כ) 19 כלום. ספרי שם. (כא) 22 יצוה. צ"ל
יצוה: 23 אותי. ספרי שם: 25 מפני וכו'. צ"ל מפני שלא
בחנו: 26 בידך. יומא עג' 28 בו. יומא שם.

כב. ויעש משה בשמחה מלמד שהיה משה שמח שהוא מוריש את כבודו ליהושע
כאדם שהוא מוריש נכסיו לבניו: ויקח את יהושע, כמה שנאמר קח לך את
יהושע: ויעמידהו, כמה שנאמר והעמדת אותו:

כג. ויסמוך את ידו עליו, כמה שנאמר וסמכת את ידך עליו: ויצוהו, כמה שני
וצוית אותו לעיניהם יכול שאין לי אלא שהיה משה שמח אלא לכל אלו מניין
אף לענין ההוד אמר כאשר דבר י"י ביד משה אף לענין ההוד:

כח-ב. צו את בני ישראל משל צבור התמידין באין אינן באין לא משל יחידין ולא
משל גרים ולא משל נשים ולא משל עבדים ומנין לרבות יחי' גר' נש' ועב' שישקלו
או שישתתפו אמרת וידבר ה' א' משה לאמר לרבות יחידים צו את בני ישראל לרבות
את הגרים ואמרת אליהם ריבה נשים ועבדים ובצד השני אתה אומר בני ישראל להודיר
גדולים על ידי קטנים להנהיגם במצוות: ^וצו את בני ישראל, ר' יוסי בן לוי אומר
כל מקום שהוא אומר צו אין בו התר אכילה ר' שמעון אומר כל מקום שהוא אומר
צו הרי זה בפח כיס: — את קרבני זה הדם, לחמי אלו התמידין, לאשי אלו
החלבים, ריח ניחוחי אלו הנסכים שהן השמן והיין, ר' יהודה אומר את קרבני לחמי
כאלו קרב על שלחני וכי יש אכילה ושתיה לפניו ת"ל לאשי לפי שהן מעלין לאישים
עולה הוא בנחת רוח לפני וכן הוא אומר בקבלה אם ארעב לא אומר לך האוכל בשר
אבירים כי לי כל חיתו יער (תהלים נ יב) אם כן למה נאמר ריח ניחוחי תשמרו
להקריב לי במועדו בשביל להרבות שכרן של ישראל: תשמרו, תשקלו להביא מן
השקול <יכול שאין לי שתשמרו להביא מן השקול> אלא מה שבענין כשאמר לי
ריבה כל שהן מביאין לשמי שתשקלו להביא מן השקול: להקריב לי במועדו, היא
לו מועד מכאן עדות בן ארבעים יום למוכח:

ג. ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו לה, יכול אף מנחות ועופות אמרת
כבשים ולא עופות כבשים ולא מנחות שומע אני כבשים ולא בקר עדיין אני
אומר אם הביא מכל בהמה דקה עולה לו ת"ל כבש ממעט אני את הרחל <ולא
אמעט את העז ת"ל כבש ממעט אני את העז> ולא אמעט את הגדי ת"ל כבש ועדין אני
אומר אם הביא מכל בהמה גסה עולה לו ת"ל זה <שאמר ריבה שיביא נדבה וחובתה

(כב) 1 משה בפ' ב' ט ח' | שהוא ט שהיה | 2 ט שמוריש
כבודו | ויקח את יהושע ט ח' | 3 ויעמידהו וכו' | ט ח'
(כג-ב) 7 אינן באין ט ח' | ט ולא | 8 ולא וכו' נשים ט
ח' | 9 ט ישתתפו | 10 את ט ח' | ט גרים | 14 ט
ריח זה השומן ניחוחי אלו הנסכים ר"י וכו' | ט אומר
קרבני כאלו | 15 | יש לפני אכילה ושתיה | 16 | הוא | לך
ידעתי כל עוף הרים כי לי כל חיתו יער בהמה בהררי אלה
א"כ | 17 תשמרו וכו' במועדו ט ח' | 18 | לרבות |
תשקלו ט ח' | 19 המוסגר ט ח' | ט שאמר | לי ט
זה | 20 | תשקלו | שתשקלו ט ג' לו | השקול | ג'
ד"א תשמרו בן בג בג אומר נאמר כאן תשמרו ונאמר להלן
והיה לכם למשמרת מה להלן יהא מבוקרין קודם לשחיטה

(כב) 2 לבניו. ספרי צד קפוי. (כג) 6 ההוד. עיין רש"י:
(כח-ב) 7 צבור. לעיל צד רפ וש עיין ספרי כאן צד קפח
12 אכילה. אולי ר"ל כ"מ שנאמר צו בקרבנות, ועיין ריש
ספרי במדבר: 13 בפח כיס. נראה דצ"ל בפחת כיס, ועיין
Jahrbuch der jüdisch-liter. Gesellschaft, Frank-
furt a. M. 1908, S. 281: 14 הנסכים. ספרי צד קפח ופס"ר
(הוצאת פרידמאן) דף עד ע"ב: 18 שכן וכו'. ספרי צד קסא
ואגדת שיר השירים (הוצאת שעכטער) על הפסוק הנך יפה
רעיתי: 21 מכאן. רומז על המשנה דעדות פ"ו מ"א ר'
יהודה בן בבא העיד וכו' ועל היין בן ארבעים יום וכו'.
ועל תמיד של שחר שקרב בארבע שעות. (א) 26 שאמר.
צ"ל כשאמר וחסר הלמוד ואולי צ"ל כשאמר אשר תקריבו:

ארבעה ימים אף כאן יהוא מבוקרין ועומדין קודם לשחיטה ארבעה ימים מיכן אמרו אין פוחתין וכו' | להקריב וכו' למזבח |
להקריב לי כ"מ שג' לי הרי הוא קיים לעולם במועדו שיהא דוחה את השבת ודוחה את הטומאה. (א) 22 ואמרת להם | ט |
אשר תקריבו לה' ט ח' | 23 כבשים בפ' הב' ט ח' | | אדיין | 24 לו ט ח' | ט כבשים | המוסגר ט ח' | 25 ט
כבשים | ועדיין וכו' למזבח ט גורס זה לקמן בעמוד הסמוך שורה ג אחר למכיה | 26 המוסגר ט ח' |

ומה הן מביאים מותר תרומה ועולות כבנות שוע למוזבח: < בני שנה, בן שנה לעצמו ולא בן שנה למנין עולם: שנים ליום, שיהא הקדישו לשם היום. בן זומא אומר של שחר לידעיה של בן הערבים למלכיה:

- ד. את הכבש אחד, לפה שאמרת שנים יהו שניהן שוין ומקחן שוה יכול שאינו לוקח
 5 אחד אחד אמרת את הכבש אחד תעשה בבקר: תעשה בבקר <ונאמר להלן והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר (שמות ל ז) אבל איני יודע איזה יקדים כשהוא אומר את הכבש האחד תעשה בבקר> הוא יקדים יכול שחיטתו מנין אף ריקת דמו ת"ל תעשה בבקר תעשה אי אפשר לומר שיקדים הקטיר קטרת לזריקת דמו של כבש שכבר נאמר את הכבש אחד תעשה בבקר ואי אפשר לומר שיקדים הקטיר חלבו של כבש להקטיר קטרת שכבר נאמר והקטיר עליו אהרן קטרת סמים
 10 בבקר בבקר היא מה הדבר מלמד שהקטיר קטרת בין זריקת דמו של כבש להקטיר חלביו וכבר זכינו שאין מקריבין אלא על מערכה בנויה ת"ל וזה אשר תעשה על המזבח (שמות כט לח) אם לומר מזבח בנוי והלא כבר נאמר וזבחת עליו את עולתך ואת שלמיך (שם כ כד) הא מה אני מקיים וזה אשר תעשה על המזבח אלא זו המערכה מכאן זכינו שהמערכה קודמת לכל המעשים ושחיטת הכבש האחד אח"כ וזריקת דמו
 15 אח"כ והקטיר קטורת אח"כ והקטיר חלבי הכבש אחר הקטיר הקטורת וכן בבקר: ואת הכבש השני, לפה שאמרת שני יהא שני של שחר שלא יקדמו אחר יכול אף קדמו אחר לא יהא כשר ת"ל תעשה יכול שחיטתו מנין אף זריקת דמו ת"ל תקריב יכול קודם חצות מנין לאחר חצות אמרת תעשה תקריב לפי שנאמר שני יכול יהא שני של שחר שלא יקדמו הפסח יכול אם קדמו פסח לא יהא כשר ת"ל תעשה יכול שחיטתו
 20

1 בני שנה] נ' בן שנתו | 2 למנין עולם] נ' לעולם | ט הקדש | היום] נ' שנים ליום שיהא שחיטתו כנגד היום ואין יום אלא שמש שני' ובתחפנתח חשך היום מיכן אמרו תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שנייה ושל בין הערבים היה נשחט על קרן מזרחית צפונית על טבעת שנייה עולה שיהא שחיטתו לשם עולה תמיד אף בשבת תמיד אף בטומאה תמיד שלא יקדמו להן קרבן אחר ולא יתאחר אחריהן קרבן אחר חוץ מקרבן פסח' | בן זכור למלכיה] נ' ח' (ד) 4 את הכבש אחד] ט ח' | ט לפי שנאמר | שניהן] ט ח' | 5 אחד בפ' הב' | נ' ח' | ט הכבש האחד | תעשה בבקר] ט וגו' | המוסגר נ' ח' | 7 | יקדום | 8 תעשה בפ' הב' | ט ח' | אי] ט ח' | נ' שיקדום | הקטיר] ט ח' | ט הקטרת | 9 תעשה בבקר] ט ח' | ט ואיפשר | נ' בבקר בבקר] ט ח' | ט חלבי הכבש | ט להקטיר | 11 דמו להקטיר | 12 | חלבו | נ' שת"ל עולותיך וזה | ט זה | 13 עליו] נ' ח' | את זכור שלמיך] ט ח' | 15 זכינו] ט ח' | האחד זכור הקטיר קטרת] ט ואח"כ הקטרת וזריקת דמו ואח"כ הקטיר חלבין | 16 וכן בבקר] נ' וחביתי כ"ג היו באות אחר הקטיר חלבים נמצאת מקיים כאן בקר וכאן בקר וכאן בבקר מיכן אמרו כיצד סדר עבודת התמיד זכור (ומעתיק לשון הרמב"ם) | ואת הכבש השני] ט ח' | 17

1 ועולות. צ"ל עולות, ועיין שקלים פ"ד מ"ד, כתובות ק"ו. שבועות יב: — כבנות זכור, מכאן נדחה הפ' שחדש הח' באר"ט 129 S. 1910 M. Jahrbuch, Frankf. a. M. 2 עולם. לעיל צד רמג: — היום. ספרי צד קפט: 3 למלכיה. עיין תוספתא סוכה פ"ד כד וכה ובבלי שם נו, רמב"ם תמידין ומוספין פ"ד ה"ט, וכנגד מה שאמר ר' יוחנן ירוש' יומא לט ע"ב וכן בבלי שם כ"י. לא קבעו פייס לתמיד של בין הערבים אלא אמרו מי שזכה בשחרית יזכה בין הערבים קצת סתירה ממתניתין דתמיד פ"א מ"א לא היו ישנים בבגדי קדש אלא זכור דמשמע דבתי אבות היו מתהלצין בתמיד של בין הערבים (שמעתי). (ד) 4 שניהן זכור. ירוש' יומא מג ע"ב ובבלי סב, מנחות פ"ד מ"ד, ועיין ספרי צד סח: 12 חלבי. נראה דגבי תמיד מלת תעשה דורש (עיין לעיל צד רמח) וגבי קטורת כפל מלת בבקר, ועיין יומא פ"ג מ"ו וירושלמי ובבלי שם: — ת"ל צ"ל שני' או אפשר דצ"ל שאין מקריבין אלא על גבי מזבח בנוי מה ת"ל זכור: 16 וכן בבקר. צריך להגיה ע"פ גרסת המה"ג נמצאת מקיים כן בבקר וכן בבקר וכן בבקר ר"ל גבי מערכה וגבי תמיד וגבי קטרת (וכן הוא כמו כאן): 17 אף. צ"ל אם: 18 זריקת זכור. אם זרק הדם קודם לתמיד: — תקריב. צ"ל תקריבו ר"ל זה האשה אשר תקריבו לה: 19 קודם חצות. ר"ל קודם שהגיע זמן שחיטת התמיד: — תקריב. עיין לעיל צד רפב: 20 תעשה. ספרי צד קצא, פסחים פ"ה מ"ג וירוש' שם לב ע"ב ותני כן יכול אם קדם פסח לתמיד לא יאחר התמיד ת"ל תעשה ריבה:

ט לפי שני' שני יכול שני שני שאם יקדמו אחר לא זכור | 18 יכול] נ' ג' אף | 19 | לחצות | תקריב] נ' ג' תעשה תקריב | לפי זכור] מכאן עד סה"ד נ' ח' אבל לעיל שורה טו אחר וכן בבקר ג' תעשה בבקר יכול אם נתאחר אפילו עד ארבע שעות לא יהא כשר ת"ל תעשה העיד ר' יהודה בן בבא על תמיד של שחר שקרב בארבע שעות ועל היין בן ארבעים יום

מנין זריקת דמו ת"ל תקריב לפי שהעיד בן גודגדא כשר הכבש עד ארבע שעות יכול אם עברו ארבע לא יהא כשר ת"ל תעשה תקריב יכול קודם חצות מנין אף לאחר חצות ת"ל תעשה תקריב:

ה. בלולה בשמן כתית, כל השמנים כשרים למנחות לא נאמר כתית לא למזבחך - לפה שאמרת ויקחו אליך שמן זית וך כתית כשאמר שמן ריבה שמן שלעמנים יכול הבא מן הממל מנין אף מתחת הקורה ת"ל שמן כשאמר שמן ריבה שמן של נובלות יכול הבא מן הממל מנין אף מתחת הקורה ת"ל שמן כשאמר שמן ריבה שמן של נגרנים יכול שאני מרבה אף שמן של שלוקים ושל כבושים ושל שרויים במים ת"ל שמן כתית נמצא השמן של שלוקים וחביריו כבעל מום למזבח:

ו. עולת תמיד העשויה בהר סיני ונאמר עולת תמיד לדורותיכם (שם מב) הקיש עולת דורות לעולת הר סיני מה עולת הר סיני טעונה כלי אף זו טעונה כלי אמר ר' שמעון מנין לעולת הר סיני שטעונה כלי שנאמר ויקח משה חצי הדם וישם באגנות (שם כד ו). עולת תמיד העשויה בהר סיני משקרבה בהר סיני עוד לא פסקה: לריח ניחוח, מלמד שהיא לריח ניחוח ושהריח נחת רוח לפני הקב"ה: אשה לה; מלמד שהיא לאישים:

ז. ונסכו רביעית ההין לכבש האחד, כתוב אחד אומר האחד אין מערבין נסכים בנסכים וכתוב אחד אומר כמספר כיצד מביא את הנסכים במספר ומערב יכול שלא בא לומר שאתה מערב נסכים בנסכים אלא נסכי תמידין בנסכי מוספין ומניין נסכי מוספין בנסכי תמידין ת"ל כמספר, כמספרם מערב את נסכים בנסכים נסכי תמידין בנסכי מוספין ונסכי מוספין בנסכי תמידין: בקדש הסך נסך, שלא יצא הסך ידי קדש: שכן לפי שהעיד בן בכא לומר הכבש כשר עד ארבע שעות יכול אם עברו ארבע לא יהא כשר ת"ל הסך נסך שכן לה; אף הוא העיד לומר כשר היין בן ארבעים יום למזבח: נסך שכן, דאנא רוי דאנא שבע:

1 תקריב. כל המאמר אינו מוכן דהא ע"כ גם הא דאמר לעיל שלא יקדמו אחר לענין פסח מיירי דשאר קרבנות אדרבה א"א להביאן אחר תמיד של בין הערבים ואפשר דאיוה ט"ס לעיל וצ"ל את הכבש אחד תעשה בבקר שלא יקדמו וכו' או דומה לזה וכאן מיירי בתמיד של בין הערבים שלא יקדמו הפסח אבל לפ"ז צריך למחוק הא דקודם חצות ולאחר חצות לעיל ולשנותו כאן גבי פסח: - לפי וכו' שייך יותר לעיל קודם ואת הכבש השני, ועיין בח"ג: 3 תקריב. ידיות פ"ו מ"א, ברכות פ"ד מ"א, ירוש' שם ז ע"ב ובבבלי כו', וצ"ע דמבבלי כו: שם משמע דאף לרבנן תמיד של שחר אינו קרב אלא עד חצות ולא יותר. (ה) 5 כשאמר שמן וכו'. נראה דר"ל מדכתוב שמן סתם ולא כתיב שמן זית וך כתית כמו גבי מנורה: 8 גרגרים וכו'. לא נבחר לי, ועיין מנחות פ"ח מ"ד ומה, תוספתא שם פ"ז, בבלי פו', ת"כ נדבה פרשה י ו אמור פרשה יג ספרי צד קפט: 9 שלוקים וכו'. מנחות שם מ"ג, תוספתא שם ה"ח, בבלי שם. (ו) 13 באגנות. ת"כ צו פרק יח ז ות, מד' תנ' דברים צד נו, זבחים צו: מנחות פב: - פסקה. עיין לעיל צד רנט, פס"ר דף פג ע"ב.

שנתנסך על גבי המזבח. (ה) 5 ט לפי שנאמר | כתית | ז ח' | ט שאמר | ט ריבה שמנים הרבה ממקום הרבה יכול וכו' | 6 ט ת"ל שמן שמן ריבה | שמן | ט ח' | 7 ט כותלות | ט ת"ל שמן שמן ריבה שמן של בדרין | 8 אף | ח' | ט שמן שלוקים ת"ל כתית וכו' | 9 ט שמן שלוקים כבעל. (ו) 10 בהר סיני | ט ח' | 11 דורות | ז התמיד | 13 עולת תמיד | ט ח'. (ז) 16 ונסכו וכו' האחד | ט ח' | אומר | ט ג' לכבש | 17 ט אחר | 18 ומנין וכו' | ט ונסכי מוספין בנסכי תמידין (ותו לא) | 20 נסך | ט ח' | ט נסך | ידי קדש | ט ח' | 21 שכן | ז ח' | ט בן גודגדא | לומר | ט ח' | עברו | ז עברו איבריו | 22 שכן לה | ט ח' | הועיד | ז יין | 23 למזבח | ז ג' הסך נסך מלמד שמנסך את היין על גבי השיתין לא על האש | נסך וכו' | ז ח'.

סדר"כ דף ט ע"ב: 15 לאישים. ספרי צד קצא. (ז) 18 אלא וכו'. צ"ל אלא נסכי תמידין בנסכי מוספין נסכי מוספין ומנין וכו': 20 תמידין. לעיל צד רפב: 21 קדש. ב"ר מראה מקום לספרי צד קג שיתנסכו בקדש ובקדש יבלעו ועיין תוספתא סוכה פ"ו טו ודעת ר"ב ו תוספתא מעילה פ"א טז וירושלמי סוכה גז ע"ד ובבבלי מט, ואפשר לפרש ג"כ דאיג יוצא מידי מעילה כנגד דעת ר"ש מעילה יא, ועיין בבבלי סוכה מט: 22 ת"ל וכו'. לעיל למד שהקרבן כשר וכאן למד שהנסכים כשרים, ז"ר. ודוחק ונראה דהכל קאי אמאי דקאמר אף הוא העיד וכו' וע"ז צריך להיות יכול אם [לא] עברו ארבעים לא יהא כשר ת"ל וכו'. ועיין תוספתא מנחות פ"ט יב, בבא בתרא צו: 23 נסך וכו'. מסופק אני אם שייך עוד להס"ז ועיין ירושלמי סוכה גז ע"ד, בבלי שם מט: פס"ר דף פ ע"א, פסדר"כ דף גז ע"ב, תנחומא סי"ב ורבה פכ"א סי"ז.

ה. ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר ובנסכו, כל שלימד בשל שחר לימד בשל בין הערבים חוץ מהרמת הדשן וסדור המערכות והפיסות בלבד:

מטות

ל-ב. לפה שנאמרו נדרים דבק לרגלים יכול כולן נאמרו בענין אחד אמרת זה הפסיק הענין יכול שאין לי שקדמו נשיאים לישראל לשמוע אלא מה שבענין נדרים כשאמר וידבר ריבה אבל אומר אני מה אלו שהן נדרים אף אני ארבה כל סדרי נדר האמורים בתורה שקדמו נשיאים לישראל לשמוע אמרת דבר אל בני ישראל לרבות מצוה בלא תעשה כי יעשו לרבות מצות עשה לבני ישראל כל שנצטוו בני ישראל שקדמו נשיאים לשמוע ר' יוסי בן יהודה אומר מנין אתה אומר שנמסרו נדרים לגדולים להתיר אמרת וידבר משה אל ראשי המטות: לבני ישראל בני ישראל עוברים בלא יחל אין הגוים עוברים בלא יחל או בני ישראל פרט לגוים אמרת איש לרבות את הגרים:

ג. איש כי ידור נדר, יכול שנדר שיש בו הקדש לשם או נדר שאין בו הקדש לשם ת"ל לה' נדר שיש בו הקדש לשם או בנדרים הוא עובר מניין אף בשבועות ת"ל או השבע שבועה והלא דין הוא מחמיר הוא בנדרים מה שאינו מחמיר בשבועה שעושה בנדרים נדר שהוא על תנאי דבר כנדר שאינו על תנאי דבר והוא חייב ולא עשה בשבועה כן אם עובר בנדרים בלא יחל יהא עובר בשבועה בלא יחל או מחמיר הוא בשבועה מה שאינו מחמיר בנדרים שעושה בשבועות שיש בו הקדש לשם בשבועה שאין בה הקדש לשם והוא חייב ולא עשה בנדרים כן אם עובר הוא בנדרים בלא יחל אינו דין שיעבור בשבועה בלא יחל או בנדרים ובשבועות הוא עובר מניין אף

(ל-ב) 4 ט לפי שנאמר נדר | דבק ט ח' | נ נאמרו כולן | 5 מה ט ח' | 6 כשאמר להלן וידבר ה' אל משה לאמר ריבה | ט אף אומר אני כל | נ ארבה נדרים האמורים | 7 שיקדמו | נ ת"ל | 8 ט מצות ל"ה | ט שנצטוו בה ישראל כל שקדמו | 9 נ קדמו | נ איסי | ט גדולים נדרים | 11 נ בבל יחל | ט ואין הגוים עתידין בלא | נ בבל יחל | 12 הגרים | נ זה הדבר מגיד שכשם שנתנבא משה בכה אמר כך נתנבאו הנביאים בכה אמר מוסיף עליהם משה שנתנבא בזה הדבר. (ג) 13 איש וכו' לאחרים בע' הסי' שו' א' | נ ומביא דרשות אחרות ובכללן גם דרשה

(ל-ב) 4 יכול וכו'. ספרי צד קצו. ת"כ אמור פרק יז יב, נדרים עתי. בבא בתרא קמא: 6 וידבר. עיין בח"ג ולא נתברר לי ואפשר דצ"ל כשאמר להלן אלה החוקים אשר צוה ה' את משה ריבה: 8 יעשו וכו'. אינו מובן דמה ענין רל ואפשר דצ"ל אמרת לאמר לרבות מצוה בלא תעשה זה הדבר לרבות מצות עשה לבני ישראל כל וכו'. ועיין ספרי כאן וס"ו לעיל צד רמז ולפ"ו היה אפשר לפרש מאי דמרבה היינו דגם בשחוטין חוץ קדמו נשיאים לשמוע וצ"ע בגמרא נדרים עת. אמאי נטו מפירושו זה: 10 להתיר. ספרי צד קצח: 11 אין וכו'. נזיר פ"ט מ"א וירוש' ובבלי שם: 12 הגרים. עיין בח"ג ומאי דנתוסף במה"ג נראה דאינו מן הס"ו, עיין ספרי שם. (ג) 13 שנדר. צ"ל נדר: 14 לשם. דבעי שידור דבבר הנדור, ז"ר ועיין ספרי צד קצט: 16 כנדר וכו'. דמתפיס כנדר חייב משא"כ במתפיס בשבועה, ז"ר. אבל א"א להעמיס זה בלשון ואפשר דצ"ל על תנאי דבר מצוה כנדר שאינו על תנאי דבר מצוה ופ' על תנאי כמו להתנות על ר"ל דנדרים חלים על דבר מצוה משא"כ בשבועות ובכלל הלשון אינו מתוקן אבל הענין מובן דר"ל דיש בנדרים מה שאין בשבועות ויש בשבועות מה שאין בנדרים ולפיכך אל ידונו זה מזה:

לאחרים ת"ל לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו ריבה הנשבע להרע לאחרים נאמר
 כי ידור נדר ריבה הנשבע להרע לכהמתו מפני שהוא זכאי להרע לה ולהטיב לה או
 השבע שבועה ריבה הנשבע להרע לעבדו ולשפחתו מפני שהוא זכאי במכירתו בין
 גדולים בין קטנים לאסור אסר >ריבה הנשבע להרע לבתו מפני שהוא זכאי במכירתה
 כשהיא קטנה: על נפשו < ריבה הנשבע להרע לבנו מפני שהוא יורשו ומורישו לא
 יחל דברו ריבה הנשבע להרע לאשתו מפני שאינה יורשתו אלא הרי היא מורישתו
 ככל היוצא מפיו יעשה ריבה הנשבע להטיב לכל אדם. חנן היה אומר יכול שאין
 לי עובר בדברו בלא יחל אלא הוא מניין אף אחרים יהו עוברין עמו ת"ל ככל היוצא
 מפיו יעשה. הלל היה אומר הרי מי שאמר קונם לבית הזה שאני נכנס כבר זה שאני
 מועם יכול יתן הגייתו של בית ויכנס לו דמי כבר ויאכלנו ת"ל ככל היוצא מפיו
 יעשה. ר' חנניה אומר מניין אף האומר ליתן מתנה לחבירו ליתן מתנה לעני לעשות
 רצון אחרים שיעשה מיד ת"ל ככל היוצא מפיו יעשה:

ד. כי תדור נדר לה, ביודעה לשם מי הוא נודרת פרט לקמנה מכאן אמרו תינוקת
 בת אחת עשרה שנה ויום אחד ותינוק בן שתיים עשרה שנה ויום אחד בומן שאומרים
 אין אנו יודעים לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו אין נדרן נדר ואין הקדשן הקדש
 תינוקת בת שתיים עשרה שנה ויום אחד ותינוק בן שלש עשרה שנה ויום אחד בומן
 שאמרו יודעין אנו לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו נדרן נדר והקדשן הקדש. מעשה
 בתינוק אחד שבא לפני ר' עקיבא א"ל רבי הקדשתי קרדומי א"ל בני שמא לחמה
 וללבנה הקדשת א"ל רבי אל תתיגע לא הקדשתי אלא למי שכרא את אלה א"ל צא
 בני נדריך נדרים:

ה. והחריש לה <לא לנדריה והחריש לה> לא לשלוחה >מפני מה לא הפרת
 א"ל לא הייתי יודע שקינמה הרי זה יפר <מפני מה לא הפרת אמר להן לא

1 להרע לאחרים. כדמפרש ואזיל למי שיש הרשות בידו
 להרע ז"ר ודוחק וגם מלת נאמר שאח"כ צריך תקון ואפשר
 דצ"ל ריבה הנשבע להרע לעצמו וכשאמר וכו' פ' דלהרע
 לעצמו מגופיה דקרא אחיא מן לאסור איסר על נפשו
 ומפרש והולך כל הכתוב עד דמרבה מן ככל היוצא מפיו
 יעשה להטיב לכל אדם או אפשר דצ"ל בסוף להרע ולהטיב
 לכל אדם מאחר דאינו מבואר מאיזו הרעה מיירי ואם אוסר
 נכסיו על אחרים בודאי הנדר חל, ועיין ת"כ חובת פרישה
 ט ג וירושלמי שבועות לד ע"ג ובבלי שם כו': 8 אחרים.
 כגון שהדיר נכסיו על אחרים והם נהנו ממנו. ועיין ירושל'
 נדרים לו ע"ב, בבלי שם לה, נדה מה, רמב"ם נדרים פ"ה
 ה"א ופ"י הי"ב, הלכות שבועות פ"ה ה"ד. ואפשר דהמקור
 לפסקו בהל' שבועות מה דאיתא בירושלמי נדרים מא ע"ב
 אר"י הדא אמרה הן דמשבע להבריה וכו'. אבל הפ' שם
 בספק: 10 יתן וכו'. עיין ירוש' נדרים לח ע"ג, בבלי שם
 לה, שבועות כב, יבמות פח: 12 שיעשה וכו'. עיין ירוש'
 שביעית לט ע"ד וב"מ ט ע"ג ובבלי שם מט. (ד) 13 ביודעה וכו'. במה"ג מביא הענין בלשון אחר: ואשה כי תדור נדר אין
 לי אלא גדולה ומניין לרבות את הקטנה שיש בה הפליה ת"ל ואשה מיכן אמרו בת אחת עשרה שנה ויום אחד נדריה
 נבדקין בת שתיים עשרה שנה ויום אחד נדריה קיימין ובודקין כל שתיים עשרה כיצד נבדקין אם אומרים יודעין אנו לשם מי
 נדרנו ולשם מי הקדשנו נדריהן קודם הזמן וכו', כרמב"ם נדרים פ"א ה"ג. וכעין זה לפסוק ג וד"ל: איש פרט לקטן
 או יכול שאני מוציא את הקטן שיש בו הפליה ת"ל להלן כי יפליא נדר נאמ' כאן נדר ונאמ' להלן נדר מה נדר האמור להלן
 כי יפליא אף נדר האמור כאן כי יפליא מה נדר האמור כאן בכל תאחר לשלמו ובל יחל דברו אף נדר האמור להלן בכל
 תאחר לשלמו ובל יחל דברו מיכן אמרו בן שתיים עשרה שנה ויום אחד וכו' כלשון המשנה נדה פ"ה מ"ו ורמב"ם לעיל וקצת
 מזה נראה דלקוח מן הס"ו עיין לעיל צד רמ' וספרי צד קצט: 16 בזמן וכו'. צ"ל אע"פ שאמרו אין אנו יודעין לשם וכו':
 20 נדרים. תוספתא נדה פ"ה טו. (ה) 21 והחריש וכו'. עיין בה"ג ונראה דהילקוט מקצר לפסוק ו ואינו מביא א"ל חוץ
 הענין ולענין הסדר אפשר דהדרשות נשגו בין לענין האב בין לענין הבעל ואני נמשכתי אחר הסדר והלשון במה"ג: —
 לנדריה. לאפוקי נדרה בתו וסבר שהיא אשתו, נדרים פ"א מ"ה. עיין ספרי צד רא: — לשלוחה כנגד דעת הספרי שם:

אחת מהספרי ואח"כ חזר להעתיק הס"ו בזה"ל ד"א איש
 כי ידור נדר לה, ריבה הנשבע להרע לכהמתו וכו' | 3 |
 במכירתן קטנים וגדולים | 4 המוסגר ט ח' | 6 | יורשת
 ... מורשת | 7 | לשאר כל בני אדם | 8 ט בדברים | 1
 בל | 9 ומנין אחרים | 9 ט זה | 9 ט שאיני | 10
 לן ט ח' | נ כבר זו ויאכלנה | 11 ג וליתן | ג לעניים
 ולעשות | 12 ג אחים | ט יעשה. (ד) 17 מעשה עד סה"ד
 גם | 18 ג הקדשתי דבר זה מה הוא | בנין ט ח' | ג לשם
 חמה ולבנה הקדשתי | 19 אל תתיגע | ט ח' | ג שברא
 אלו | צא | ט ח'. (ה) 21 והחריש וכו' מכאן עד ליד בע' הסי'
 ש' ז מובא בילק' בפס' ט (אחר מפירות העיר ה"ז יפר) | ט
 להלן היא אומר והחריש וכו' | המוסגר ט ח' | המוסגר ג

את יונתן בן משולם ואת יהושע בן גמלא מנין שהוא עושה טובה כרעה אמרנו א"ר עקיבא מה אם טובל אני לטומאה שלא באת לזיקתה אינו דין שאטבול לטומאה שבאת לזיקתה וכשבאתי אצל ר' יהושע אמר לי הרי זה תשובת צד ממה שזה חמור יהא זה קל וממה שזה קל יהא זה חמור אלא הרי זו תשובה לדבר ומה אם במקום שלא עשה נדרים כשבועת בטוי עשה בו טובה כרעה שנאמר להרע ולהטיב במקום שעשה נדרים כשבועת בטוי אינו דין שיעשה טובה כרעה אלא שאמרו נדר לכל נדר שבועה לכל שבועת אסר לכל אסר לעשות טובה כרעה. אמר ר' אליעזר בן יעקב פעם אחת שאלתי את יונתן בן משולם ואת יהושע בן ממל מנין שהוא עושה טובה כרעה אמרו לי מקו"ח בזמן שפתח להקים כלו קיים להפר כלו מיפר כיצד אמרה פת שאני טועמת היום ואני שותה ביין למחר אמר אין קיים לה הפר יפירנו כלו מופר קיים לך על הפת יפירנו כלו מופר קיים לך על הפת ולא קיים לך על הפת על היין הקם יקימנו כלו קיים קיים לך על היין ולא קיים לך על הפת כלו מותר לפי שהוא טובה כרעה יכול שהוא עושה טובה בפני עצמה ורעה בפני עצמה מניין שהוא עושה טובה ורעה כאחת אמרה קונם פת שאני טועמת היום ואיני שותה יין ישן מחר אמר אין קיים לה הפר יפירנו כלו מופר:

יז. אלה החקים והמשפטים ונו, ומה הן החקים שבין איש לאשתו שעשה נדרים קלים כחמורים שבועות קלות כחמורות שהוא מקים אחר שמיפר מיפר אחר אחר שהוא מקים והרי הוא בנשיאות עון בין אב לבתו החקים שבין איש לאשתו

וע"כ הוצרך ללמוד מן הכתוב ובאמת דיש להקשות על הק"ו דבשלמא אי נצינו לומר דעשתה התורה טובה כרעה גבי נדרים היינו יכולים ללמוד שבועות מהם מק"ו דאם עשתה התורה טובה כרעה גבי נדרים הקלים דאין בהם קרבן בשוגג מכש"כ גבי שבועות אבל השתא מה ענין זה לזה וכי מפני שהקלה התורה בנדרים לענין קרבן נחמיר בשבועות לענין מויד לעשות טובה כרעה דלמא קל הוא שהקלה התורה בנדרים דאין בהם קרבן ולעולם לענין שבועות דוקא לענין קרבן השותה התורה טובה כרעה אבל לא לענין מלקות במזיד ואפשר דבאתה החשובה בזה"ל שנשתמש בו לעיל וכי מפני שזה קל זה חמור כלומר וכי מפני קולא דנדרים נחמיר בשבועות ומפני הדמיון הזה נשנו שני הענינים יחד: — בזמן כן מתחיל ד"ח וקאי אפסוק אישה יקימנו: 10 שותה וכו'. זה סותר כנראה לדעת המשנה נדרים פ"א מ"ו ועיין גרסת רא"ש שם ובבלי פו: אמר רבא וכו' ואפשר דהיתה גם גרסת הירושלמי כן עיין שם מב ע"ד ותוספתא שם פ"ד וספרי צד רז: 12 מותר-צ"ל מופר ונראה דכל הלשון אשובש דמן התוספתא נדרים שם משמע דאין חלוק לדעת ר' ישמעאל בין אם פותח הבעל בתחלת הנדר או בסוף הנדר ע"כ נראה דצ"ל קיים לך על הפת ולא קיים לך על היין קיים לך על הפת ולא קיים לך על הפת כולו קיים לא היין וקיים לך על הפת כולו מופר ובמקום הקם יקימנו הפר יפירנו נראה דצ"ל יקם יקימנו יפר יפירנו: — לפי וכו' שייך לעיל אחר השאלה לענין טובה ורעה והשתא מיבעיא ליה מאחר דכתיב להרע או להטיב איך הדין אם נשבע בהן ולא ככחת וחסר הלמוד ואפשר דמן וי"ו דוכל שבועת איסר יליף דהשבועה חל גם בהן ולא ככחת: 14 אמרה וכו' עד סה"ד מיותר. (יז) 17 קלים וכו'. לא נתבאר אילו קלים ואילו חמורים וגבי שבועות היה אפשר לומר דמחלק בין אם נשבע בשם או לא: — שהוא וכו'. אינו מובן ואפשר דצ"ל שהוא אינו מקיים אחר שמיפר ואינו מיפר אחר שהוא מקיים ואם הפר הרי הוא בנשיאות עון. ועיין תוספתא נדרים פ"ז ה' נדרים פו:

צריך למחוק מן אמר ראב"י עד אמר ר"ע ודברי ר"ע מכוונים כנגד שיטת ר"א הידועה דמפר אדם נדרי אשתו עד שלא תדור דאם הפר נדרים שבאו לכלל איסור לא יפר נדרים שלא באו לכלל איסור וע"ז מהדר ר"ע דא"כ גבי טומאה נמי נימא דאם טובל וכו' באתי (כצ"ל) לזיקתה אינו דין וכו' שבאתי (כצ"ל) לזיקתה ועיין נדרים פ"י מ"ו וירושלמי ובבלי שם ותוספתא שם פ"ו ה' וספרי צד רד ודברי ר' יהושע יש לפרש ע"פ מאי דאיתא בתוספתא שם חזר ר' ליעזר ודנו דין אחר ומה אם במקום שאינו מיפר נדרי עצמו משנדר הרי הוא מיפר נדרי עצמו עד שלא ידור מקום שמיפר נדרי אשתו משנדרה אינו דין שמיפר נדרי אשתו עד שלא תדור [אמרו לו מה למפר נדרי עצמו עד שלא ידור] שאם רצה להקים מקיים יפר נדרי אשתו עד שלא תדור] שאם רצה להקים אינו יכול וע"ז קאמר ר"י דאין זו תשובה דאיזה טעם וסברא היא לומר דמפני שחמור לענין זה דאם רצה לקיים מקיים קל הוא לע"ז דיכול להפר ולהפך הואיל וקל הוא לענין זה דאין יכול לקיים חמור הוא לענין זה דאין יכול להפר ונמצא דחמורו הוא סבת קולו וקולו הוא סבת חומרו: 4 לדברי. בכאן חסרון ויש להשלים גם כן ע"פ התוספתא שם והספרי: הרי הוא אומר אישה יקימנו ואישה יפירנו את שבא לכלל הקם בא לכלל הפר את שלא בא לכלל הפר לא"ב לכלל הפר: — ומה וכו'. מכאן עד כרעה ש' ז צ"ל אחר מק"ו ש' ט: 7 לכלל אסר. ר"ל וכל אסר בפי' יב או בפי' ה אבל לא ארע מאי מרבה לענין אסר ואפשר דלא נקט לה אלא אגב גררא וכן נדר לכל נדר: 8 מנין וכו'. שמקיים נדרי טובה כגון שנדרה שתאכל דבר כשם שמקיים נדרי ענוי נפש, ז"ר. ולא הבנתי דאין שייך קיום בדבר שאינו יכול להפר אלא נראה דהספק הוא אם עשה טובה כרעה לענין בל יחל במזיד כמו שעשה טובה כרעה לענין קרבן בשוגג: 9 מק"ה. כאן שייך האמור לעיל ומה אם במקום שלא עשה נדרים כשבועות בטוי עשה בו וכו' פ' דאם עשה טובה כרעה בשבועות לענין קרבן דלא שייך בנדרים אינו דין שיעשה טובה כרעה לענין בל יחל דשייך גם בנדרים ואפשר דיש איוו פירכא על הק"ו

שעשה נדרים קלים כחמורים איסורים קלים כחמורים שבועות קלות כחמורות לילה ויום כשבת הן בין אב לבתו החקים שבין איש לאשתו הן בין אב לבתו ומה הן החקים שבין איש לאשתו שהוא אומר לה בשבת אכולי ואינו אומר לה הרי הוא מיפר לך; בין אב לבתו, יכול יהא זכאי בירושתה משל אבי אמה ת"ל אלה הוא זכאי ואינו זכאי בירושתה משל אבי אמה מה הוא מוכר פירות ולוקח קרקעות בהן שאמר חקים יש לך מתנה אחרת כדרך שהוא זכאי במציאתה ובהפר נדריה כך הוא זכאי בקנסיה ומעשה ידיה שלו ומכרה מכר:

לא—טז. הן הגה היו לבני ישראל אין זו תחלה להם או שנייה להם. ר' אלעזר בר"ש אומר מלמד שהיו מכירין את כולן ואומר זה לזה זו היא שחטא עמה פלוני:

יז. ואתם חנו, אין לי אלא אתם מנין לרבות גרים נשים ועבדים ת"ל אתם אתם: **10** כל הורג נפש, לרבות השדרה והגולגולת: נוגע בחלל, לרבות אבר מן המת ואבר מן החי שאין עליו בשר כראוי וכשהוא אומר וכל נוגע ריבה עצם כשעורה שהוא מטמא במגע ובמשא: וטהרתם אתם ושביכם, >יכול יהוא מקבלין הוייה עד שלא נכנסו לברית ת"ל אתם ושביכם< מה אתם בני ברית מקבלים הוייה אף השבויה כשתבוא לברית ותטמא מקבלת הוייה: **15**

ב. וכל בגד וכל עור וכל מעשה עוים, אין במשמע שיטמא אלא משום שלש על שלש מנין משום שלש על שלש למדרס ומשום ארבעה על ארבעה לטמא מת ומשום חמשה על חמשה ומשום ששה על ששה מכל כלי עץ כלי עור כלי עצם כלי זכוכית הורג נפש לרבות השדרה והגולגולת הורג ונוגע לרבות אבר מן המת ואבר מן החי שאין עליהן בשר כראוי וכל נוגע ריבה עצם כשעורה במגע ובמשא: **20**

כא. לפי שנאמר ויקצוף על אלעזר ועל איתמר (ויקרא י טז) >אפשר משה קצף על אלעזר ועל איתמר< ואהרן מדבר הא ידעת שלא היתה זו אלא מדת כבוד אמרו אינו בדין שיהא אבינו יושב ואנו מדברין לפניו אינו בדין שיהא משה יושב ואנו משיבין אותו שאין שבחו של אדם שתלמידו משיבו יכול מפני שלא היה כח באלעזר להשיב אמרת ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הוא כשרצה דבר לפני משה ולפני הנשיאים וקבלו לו:

(לא—יט) 10 חנו וכו' | נ חנו מחוץ למחנה שבעת ימים לימד על כל המיטמאין במת שיהיו טמאין טומאת שבעה כל הורג וכו' | 11 נ השורה והגלגל שיהוא מטמאין אף באהל טומאת שבעה | 12 נ עליהן | וכשהוא אומר | ט ח' | 13 וטהרתם | ט ח' | המוסגר ט ח' | 14 מקבלים הוייה | ט ח' | 15 ט שבויה | נ משתכנס | ותטמא וכו' | נ שאין הגויים מקבלין הוייה. (כ) 16 וכל וכו' | מכאן עד סוף הפרשה נ ח'. (כא) 21 לפי וכו' | רש"י ויקרא פ"י יט | המוסגר ט ח' | 22 מדת | רש"י: מדרך | 23 רש"י: ואינו בדין שיהא תלמיד משיב את רבו יכול וכו' | 24 מפני | ט ח' | 25 רש"י: הרי | 26 וקבלו לו | רש"י: ח'.

2 כשבת. ר"ל דהפרת נדרים כליל שבת ויומו (עיין גדה לו) ולא מעת לעת, ועיין נדרים פ"י מ"ח ובבלי וירוש' שם. וכל הפסקא משובשת ונראה דבתחלה הזכיר החקים שבין איש לאשתו ואח"כ החקים שבין אב לבתו ואח"כ מקיש זה לזה: 4 יכול וכו'. אפשר דנמשך לעיל כלומר מאחר דהוקשו זה לזה יכול דהאב יורש את בתו כמו הבעל שירש את אשתו: 5 שאמר וכו'. אפשר דצ"ל וכשאמר חקים החקים ולפי הענין היה זה ראוי להיות לעיל קודם יכול וכו' ואפשר דיכול וכו' נקשר עם מה שקדם כמו שכתבנו, ועיין כתובות פ"ד מ"ד תוספתא פ"ד א. (לא—טז) 8 תחלה להם. עיין לעיל צד רסו. (יט) 10 ת"ל וכו'. צ"ל ת"ל אתם ואתם: 13 ובמשא. לעיל צד שט: 15 הוייה. לעיל צד שה. (כ) 16 וכל וכו'. מטמא זה בילקוט שלא במקומה הראוי לה אחר פסוק כג והצגתיה כאן לפי סדר הכתובים: — משום וכו'. צ"ל משום שלש על שלש לטמא מת: 17 משום וכו'. צ"ל משום שלשה

על שלשה למדרס: — לטמא מת. ר"ל למדרס ולטמא מת וקאי אשק שלמדו כנראה מן מעשה עוים, עיין ת"כ שמיני פרק ח ב וכן אין חלוק בין מדרס וטמא מת לענין חמשה על חמשה גבי עור ולענין ששה על ששה גבי מפץ שלמדו כנראה מן כלי עץ ועיין כלים פכ"ז מ"ב ונראה לפ"ז דצ"ל בסוף למדרס ולטמא מת מוסב על ג' השעורים האחרונים: 18 מכל וכו'. לכאורה נראה דצ"ל ת"ל וכל בגד וכו': — כלי עצם. אפשר דצ"ל וכל מעשה עוים לרבות כלי עצם, עיין ת"כ שמיני פרשה ט | חולין כה: — כלי זכוכית. נראה דאינו אלא אסמכתא, עיין שבת טז, ירושלמי שם ג ע"ד וכתובות לב ע"ג: 19 הורג וכו' מכאן עד ס"ד נכפל בטעות מלעיל: 21 לפי וכו'. מובא ברש"י ויקרא פ"י יט בשם ספרי שלפנים שני ובילקוט סתם בלי ציון

כב. אך את הוזהב, אמר אך לחלוק חלודה שלהן:

כג. כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר, את שדרכו להבליע באור . . . יבליע באור זו האסכלה והשפור: וכל אשר לא יבא באש תעבירו

במים, כלים שהן מחוסרין הנעלה אלו הדודים, וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים כלים שהם מחוסרים שטיפה אלו הקיתונות והדוליות והסיטליות. וכל אישילי' באיש' תיב' כלים שאינם עשויים לקבלה אלו הפשוטים אלו הסכינים והסיפים והרמחים. וכל אישילי' בת'יב' כלים שאינם עשויים למלאכה אבל עשויים לנואי אלו קטליות ונומים וטבעות ונומי האף כשאמר דבר ריבה כלים תלויים בשמותיהם ומשמשין בשמות אחרין כן שלפני המטה וקלה ומנורה דבר וכל דבר ריבה כלים תלויים בשמות אהרין ומשמשין בשמותיהן פיה של מנורה ופולס של מנורה פיה של קרן ופולס של קרן יכול שני מרבה קנה של מנורה וקנה של קרן ת"ל אך יכול יצאו במי שטיפה ת"ל במי נדה יתחטא יכול יצאו במי הוייה ת"ל וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם (שם כד) מלמד שהן טעונין הוייה אחר טבילה:

כד. וכבסתם בגדיכם אחר תבואו אך המחנה, אחר טבילה וכיבוס בגדים:

המקור. (כב) 1 אמר וכו'. ברש"י כאן בלשון ורבותינו אמרו וכו' וברא"ש לפסחים פ"ב ס"ז בשם הספרי וכן הוא בהלכות להרי"ף פסחים ס"י תשי"ט ובה"ע בהלכות פסח וליטא בספרי לפנינו ונראה שכוננו אל הס"ז ועיין ת"י (כג) 4 הדודים. צ"ל הדודים, ועיין כל זה ספרי צד ריד: 8 האף. עיין כלים פ"א מ"ח: 9 ומנורה. נראה דצ"ל של מנורה ועיין בח"ג ואי גרסינן קלה אפשר דהוא בית מושב המנורה אבל אין לי שום ראיה על זה רק ממה דמצינו קלה אצל כירה במובן זה עיין כלים פ"ז מ"א ובקריית ספר לרבנו המבי"ט פ"ח וט' מביא הס"ז שלפנינו בקצור לשון וגרס קולב של מנורה ועיין לענין קולב ופילס Graetz-Jubelschrift S. 188 Anm. 3; Krauß, Archäologie I, S. 406; Krengel, Das Hausgeräth, S. 62 Anm. 7 ומאחר דפילס נזכר לענין מנורה וקרן נראה דהוא עמוד התיכוני ובגוף הדבר עיין כלים פ"א מ"ב ומו"ז ולעומת זה התוספתא כלים ב"מ פ"ז ז, ת"כ שמיני פרשה ו ד, כלים פט"ז מ"ז פ"ב מ"ג פ"ב מ"ב, תוספתא כלים ב"מ פ"ב ו' ז' וב"ב פ"ז יא, ומאלו המקומות יש ללמוד ההפרש בין מנורה של מתכות ומנורה משאר דברים: 13 טבילה. עיין ע"ז עה: וספרי צד קסז ומסדר הכתובים וכן מלשון המורגל שהוזהב ושנה וטבל משמע דטבילה היא אחר הוייה.

(כג) 2 כל וכו' מכאן עד בזמן שאין הסנהדרין במקומה ע' שלד ש' יד נשתמשתי בכ"י מן הגניזה שבמצרים שה"ל הרב רש"י שעכטער במ"ע 667-668 | JQR VI. 1894, S. 667-668 | כל וכו' באש שורה ה] ט ח' | 6 עשויים] ט ח' | ט סכינין | וכל וכו' כלים שורה ח] ט ח' | 8 כ"י שעכטער: שאמר | 9 ר"ש כלים פ"א מ"ב וקולב של מנורה מניין דבר וכו' | 10 ט פיה של מנורה ופוט של מנורה פיה של קרן יכול וכו', ר"ש שם הפרה של מנורה ופילס של מנורה יכול וכו', וברא"ש שם מביא פולס במקום פילס | 11 יצאן] ט יבואו | 12 כ"י שעכטער: השלישי. (כד) 14 כ"י שעכטער: וכבוס בגדים ואחר תבואו | במקרא: ואחר.

מסעי

לד-יא. ערי מקלט מגיד שהן קולטות ערי מקלט קולטות שבעבר הירדן ושבארץ כנען
 שבארץ כנען ושבעבר הירדן: ערי מקלט אל יעשו גנות ופרדסין ערי מקלט אל
 יעשו חנויות ופונדקין ערי מקלט אל יעשו בית יצורה: תהיינה הלחם עליהם תהיינה תן
 ממונך עליהן תהיינה אל יעשו עיר נדחת תהיינה שש שאם ניטלה אחת מהן ימנו אחרת
 תחתיה אם חרבו יבנו אותם אינם צריכין שש ומנין שימנו להן מה שירצו אמר וידבר
 ה' אל משה לאמר ריבה אינם צריכין אלא אחת או שתים אמרת לאמר ואמרת אליהם:
 כבואכם אל הארץ, קבל עליך עד שלא תבא אל הארץ משתבוא אל הארץ למנות
 ערי מקלט בוכות שתקבל עליך תבוא לארץ יכול כיון שבאו לארץ יהא חייבין למנות
 ערי מקלט שבחוצה לארץ אמרת לא אמרתי אלא אשר אני נותן לכם כאשר אני נותן
 לכם אתם חייבין למנות ערי מקלט לא בחוצה לארץ: והקרייתם לכם ערים, יכול
 ערים גדולות או קטנות מן הערים שבנו גוים או מן הערים שיבנו ישראל משבאו ת"ל
 ערים ערים גדולות לא ערים קטנות מן הערים שבנו גוים לא מן הערים שיבנו ישראל
 משבאו. לפה שנאמר או יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה לנוס (דברים
 ד מא) יכול מפי עצמו ת"ל שמה נאמר כאן שמה ונאמר להלן שמה מה שמה שנאמר

(לה-יא) 1 קולטות בפי' הבין ט ח' | ט ובארץ | 2 שבארץ
 וכו' הירדן ט ח' | 3 ט בתי צורה | תן ממונך בכ"י
 שעכטער מקום פנוי | 4 ט שלא נעשו | 5 אינם וכו'
 ריבתן ט ח' | 6 כ"י שעכטער: אמר ואמר | 7 כ"י שעכט:
 תביא לארץ | ט שמשתבא | אל הארץ ט ח' | 8 ט אל
 הארץ | 9 כ"י שעכט: אמר | ט כאשר וניתן | 10 ט
 ולא | ט הקרייתם | ערים ט ח' | 11 ט הגוים | משבאו
 ט ח' | 12 ערים בפי' ב' ט ח' | ט ולא קטנות | ט
 הגוים | לא ט או | כ"י: שבנו | 13 ט משבאו לארץ |
 ט משה לנוס שמה יכול וכו' | במקרא: מזרחה שמש |

(לה-יא) 2 ושבעבר הירדן. שאם בא אחד מארץ כנען
 לעבר הירדן או איפכא קולטתו, ז"ר. ואולי צ"ל מגיד שאין
 קולטות ערי מקלט שבעבר הירדן עד שקולטות ערי מקלט
 שבארץ כנען, ועיין ספרי צד רטו: 3 בית יצורה. רבו
 בכאן הנוסחאות, עיין בח"ג ובמ"ע הנ"ל צד תרנו הערה ב
 ולשון הירושלמי מכות לא ע"ד: אין עושין בתוכן לא בית
 הבד ולא בית הבצירה. ובתוספתא שם פ"ג ט: אין עושין
 אותן בדין ויצירה (נ"א ויצירה). ובמדרש תנאים דברים
 צד קיד: ואין בהן לא אבנים ולא בית זבל ולא בית צורה
 (נ"א ב' צדון). ולדעת המו"ל שם צ"ל בית יצירה והוא בית
 שיש מקום רחב לפניו (מל"ע וסב"ל). ולדעת העיקר
 בית יצירה מקום שעושין כלי חרס, עיין ירושלמי ב"מ
 יא ע"ד שנוכר שם בית היוצרה אצל בדי. ובתוספתא שם
 פ"ח כו: הגרסא ויצירה, נ"א יצירה ונוסחא שלישיית וצירה
 ועיין תוספתא כלים ב"ק פ"ג ח. ונראה דגם בברייתא דבבלי
 מכות י. ואין מוכרין בהן לא כלי זיין ולא כלי מצודה דברי ר' נחמיה וחכמים מתירים ושויין שאין פורסין בתוכן מצוות
 ואין מפשילין לתוכן חבלים צריך להגיה כלי יצירה במקום כלי מצודה. וסעד להשערה זו מצאתי אח"כ בריטב"א שמביא הג'
 בדין וכלי צורה ואפשר דסוף הברייתא ושויין שאין וכו' אינו אלא אשגרה ממשנה דמגילה פ"ג ג ובמקום מלכות נ"א
 אלכיות שבמדרש תנאים (ולא פרדסיות ולא מלכיות) צ"ל אלכיות, עיין מעשרות פ"ג מ"ז: 5 אותם. תוספתא מכות פ"ג ד,
 ירושלמי שם לא ע"ד: — אינם וכו'. לפי הענין צ"ל היו צריכין ליותר משש, עיין מדרש תנאים צד קיד: 7 אל הארץ.
 אשגרת לשון במקום כי אתם עוברים את הירדן ארצה כנען: 10 בח"ל. לפי דעת הח' רש"י שעכטער כל הענין אשגרה
 מהאמור לעיל גבי חלה צד רפג ואין צורך לכ"ז אלא נראה דר"ל דע"מ אינן נוהגות בח"ל. עיין לקמן פסוק כט, רמב"ם הל'
 רוצה פ"ח ה"א וספר המצוות מ"ע קעו וקפב ולשון המבי"ט בקרית ספר הלכות רוצה פ"ח: ובספרי אמרו אשר אני נותן לכם
 כאשר אני נותן לכם אתם חייבים למנות ע"מ ולא בח"ל וכוונתו להס"ו שלפניו ועיין ג"כ ספרי צד רטו ורכא: 13 משבאו.
 עיין ספרי צד רטו: 14 ת"ל שמה. שמות כא יג, שעכטער:

להלן מפי הדבר אף שמה שנאמר כאן מפי הדבר או לעולם יהוא ממונות מפי הדבר ת"ל שמה הראשונות מפי הדבר והשניות מפי עצמו: ונס שם, לאיין אמי שמה: רוצח לא זומם: מכה נפש בשגגה, פרט למכה מזיד ממעט אני את השוגג לא אמעט את המזיד דברי ר' חנניה אלעזר בן מתיה אומי בשגגה פרט למכה בשבת יכול שני מרבה המכה אביו בחול אמר בשגגה פרט למכה אביו בחול:

5

יב. והיו לכם הערים למקלט מגואל, יהוא קולטות מגואל לפה שנאמי ולא ימות הרוצח הרי מי שהיה רודף אחר הבירו להורגו אמרו לו בן ברית הוא הווי יודיע שכתוב בתורה שופך דם האדם באדם דמו ישפך (בראשית טו ו) א' להן אע"פ כן הורג הוא א' רשע למות קדם הורגו הצל נפשו שלוח בנפשו שלוח וכן מי שהיה רודף אחר האשה לנאפה אמרו לו בת ברית היא אשת איש היא הווי יודיע שכתוב בתורה מות יומת הנואף והנואפת א' להן אע"פ כן נואף הוא א' רשע למות קדם הורגו הצל אשתו שלוח בדמו שלוח יכול יהרגו אותו משהרג או משנאף ת"ל ולא ימות הרוצח עד מתי עד עומדו לפני העדה למשפט ר' יונתן בן דורס אימר הרי עדה שראו אחד שהרג את הנפש יכול יהרגו אותו עד שלא יעמוד אצל בית דין ת"ל ולא ימות הרוצח עד מתי עד עומדו לפני העדה למשפט:

10

15

יג. והערים אשר תתנו שש ערי מקלט תהיינה, משחן שש הן קולטות ואם אינן שש אינן קולטות, באו אנשי עבר הירדן לארץ כנען יכול ימנו שש שש אמרת את שלש הערים תתנו מעבר לירדן, באו אנשי ארץ כנען לעבר הירדן יכול ימנו שש שש אמר ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען:

יד. ערי מקלט תהיינה לבני ישראל לגר ולתושב בתוכם, פרט לגוים, לפה שאמרתה אם חרבו ימנו אחרות תחתיהן חורו הראשונות ונתיישבו לא יחורו אלו למקומן מעתה ת"ל שש ערי מקלט תהיינה והשניות חזרות למקומן לפה שנאמר עד מות הכהן הגדול הרי הכהן הגדול שהרג ומני שיגלה אמר בשגגה פרט למזיד:

20

טז. בכלי ברזל הכהו, יבוא העד ויעד במה היכהו אין לי אלא שהכהו בכלי ברזל מיוחד זה הסיף והרומח שאמר בכלי ברזל ריבה האסכלה והשפוד ואם בכלי ברזל ריבה העשת שלהן, באבן יד, הכהו, אין לי אלא שהכהו באבן ומני את מרבה שהכהו בגוש של מלח או בפלח של רבילה או הפיל עליו סל מלא עפר או סל מלא

פרשה יג
25

3 זומם- מכות פ"א מ"א: 5 בחול- משובש, דמכה בשבת ומכה אביו אינו ממעט מן בשגגה אלא מן מכה נפש ועפ"ן צריך להגיה ממעט אני את המזיד לא אמעט את המכה בשבת ת"ל מכה נפש פרט למכה בשבת וכן צ"ל בדברי אלעזר בן מתיה בשגגה פרט למכה מזיד יכול שאני מרבה מכה אביו בחול אמרת מכה נפש פרט למכה אביו בחול (שמעתי). ועיין ספרי צד רטו- (יב) 12 בדמו שלוח- ספרי דברים פ"ג רמב ורצג, ת"כ קדושים פרק ד ח, סנהדרין פ"ח מ"ו, תוספתא שם פ"א יא, ירושלמי כו ע"ג ובבלי עב: ועג: 13 למשפט- בסה"מ ל"ת רצב מביא המאמר שלפנינו בשם מכילתא ובמה"ג מביא קצת מפסקא זו בזה"ל ולא ימות הרוצח וכו' למשפט יכול שהרגו אותו משהרג או משנאף ת"ל ולא וכו' למשפט: 15 למשפט- ספרי צד רטו- (יג) 17 אינן קולטות- עיין לעיל צד שלא: - באו וכו'- כגון שחרב א"י ונתיישבו שם הרבה יהודים בעבר הירדן וכן איפכא, ז"ר- (יד) 21 חזרו- נראה דצ"ל יכול חזרו: 22 למקומן- כלומר דאין להן עוד דין ערי מקלט: 23 אמר- צ"ל אמרת כל מכה נפש בשגגה וכו', ועיין מכות פ"ב מ"ו ותוספתא סנהדרין פ"ד א ובבלי שם יתי- (ט) 25 שאמר- צ"ל כשאמר

1 ט ע"פ הדיבר וכן בכל השורה | 2 ונס וכו' שמה | ט ח' | 3 ט ולא | ממעט וכו' המזיד | ט ח' | 4 ט ר' חנינא | ט ר' אליעזר בן מתיה | למכה | כ"ש נ' אביו | יכול [וכו' אמר] ט ח' (יב) 6 והיו וכו' קולטות מגואל | ט ח' | לפה וכו' | ט הרי שהיה וכו' | 7 ט ואמרו | 8 ט לו | 9 ט קדם והורגו והצל | בנפשו שלוח | ט ח' | 10 ט לאגסה ואמרו | 11 והנואפת | ט ח' | ט אמר ליה | ט אמר | ט קדם והורגו והצל | 12 ט יהרוג | ט ומשנאף | עד מתין | ט ח' | 13 לפני עד סה"ד | ט ח' (יג) 16 והערים וכו' אינן קולטות | ט ח' | 17 כ"ש: אמר | 19 שש | ט ח' | ט ת"ל- (יד) 20 ערי וכו' לגוים | ט ח' | 21 ט שאמרת | ט יבנו | חזרו | כ"ש: יחדו | 22 לפה וכו' הכהו שו' כו | ט ח' (טז) 26 ט מניין אתה אומר | 27 או צ"ל אמרת כל מכה נפש בשגגה וכו', ועיין מכות פ"ב מ"ו ותוספתא סנהדרין פ"ד א ובבלי שם יתי- (ט) 25 שאמר- צ"ל כשאמר

צדורות ת"ל ואם באבן יד. שא' באבן יד מגיד ששיערו את האבן ואת היד ואת המכה ואת מקום המכה אם כד"י להמית ואם אינה כד"י להמית נא' כאן כלי ובכרול כלי מה כלי שני בכרול ששיערו את היד ואת הכלי את המכה ואת מקום המכה אם כד"י להמית ואם אינה כד"י להמית אף כלי שני כן מגיד ששיערו את היד ואת הכלי ואת המכה ואת מקום המכה אם כד"י להמית ואם אינה כד"י להמית. בכלי עץ הכהו יבא העד ויעד 5 במה הכהו אין לי אלא שהיכהו בכלי עץ מיוחד זה המקל ומנ' את מרבה שהכהו בראש הקורה או בראש התורן של ספינה ת"ל או בכלי עץ יד שאמר בכלי עץ מגיד ששיערו את היד ואת הכלי ואת המכה ואת מקום המכה אם כד"י להמית ואם אינה כד"י להמית אמר ר' שמעון והלא כלי ברזל מיוחד הורג בכל מקום ומנ' אתה מרבה הרוחה את חברו לתוך המים או לתוך האור או שהשיך בו את הנחש:

יט. לפה שני יד העדים תהיה בו בראשונה להמית ויד כל ה' בא' (דברים יו ז) הרי מי שברח לבכל יכול ילכו אחריו לשם א' כן נואל הדם הוא ימות את הרוצח ומנ' אפ' אמר איני יכול להקבילו ת"ל בפגעו בו הוא ימיתנו:

כ. ואם בשנאה יהדפנו, והלא איבה היא שנאה ושנאה היא איבה ומה ת"ל איבה ושנאה אלא מה שנאה ששיערו אותה את המכה ואת מקום המכה אם כד"י להמית 15 ואם אינה כד"י להמית אף איבה ששיערו אותה את המכה ואת מקום המכה אם כד"י להמית ואם אינה כד"י להמית:

כב. או השליך עליו בצדיה וימות, נא' כאן צדיה ולמטן צדיה מה צדיה שני למטן מגיד ששיערו את ההשלכה ואת המכה ואת מקום המכה אם כד"י להמית ואם אינה כד"י להמית אף צדיה שני כן מגיד ששיערו את ההשלכה ואת המכה ואת מקום המכה אם כד"י להמית ואם אינה כד"י להמית. לפה שנא' מות יומת המכה יכול מיתה 20 וכל מיתה אמר ומת כד"י שימות לפה שני מות יומת המכה יכול כל המכים מתים קטן שהיכה ושטה שהיכה והמלמד סופרים והמלמד תינוקות והמכה מכות מרדות והמכה מאהבה א' כי יזיד (שמות כא יד) פרט לשונג איש פרט לקטן על רעהו פרט לתושב להורגו שנתכוון לו בערמה פרט לשוטה. אך אם יום או יומים יעמוד לפה שאמרתה 25 בכלי דעת (דבר'ד מב) פרט למכה שלא בדעת והמלמד סופרים והמלמד סופרים

בפעם הב' כ"ש: ח' | 1 שא' וכי' להמית שורה ה' ט ח' |
 5 בכלי וכי' | ט בכלי עץ מניין אתה מרבה שהכהו בראש
 וכי' | 7 או] כ"ש: ח' | שאמר וכי' מקום שר' ט ח' | 9
 ט מניין | את] ט ח' | 10 ט שהכיש. (ט) 11 תהיה וכי' בא' |
 ט ח' | 12 אחריו] ט ח' | כן ט ח' | את הרוצח] ט
 וגי' | 13 ט מניין | הוא ימיתנו] ט וגי'. (כ) 14 ט שנאה
 היא איבה ואיבה היא שנאה | 15 ט שיערו | אותה] ט ח' |
 ואת וכי' | ט וכי' אף איבה שיערו וכי'. (כב) 18 או וכי'
 עליו] ט ח' | ט וגאמר למטה | ט למטה | 19 ט המכה וכי'
 ותו לא] | 21 לפה וכי' שימות] ט ח' | 23 ט שוטה | ט
 מלמד סופרים שהכה ומלמד | 25 ט שאמר | 26 והמלמד

אם: 1 ת"ל וכי'. רמב"ם הלכות רוצח פ"ג ה"ח ודבריו לקוחים מן הס"ז דכאן: 2 נא' כאן וכי'. מכאן עד להמית שורה ה' צ"ל לקמן קודם אמר ר"ש וכי' וצריך להגיה ג"כ מה כלי שני כן וכי' אף כלי שני בכרול: 9 בכל מקום. עיין כ"ז ספרי צד ריו: 10 הנחש. חסר הלמוד ואפשר דצ"ל ת"ל ואם בשנאה יהדפנו, ועיין ספרי צד רית. (ט) 13 להקבילו. אם אינו יכול להמיתו וה"א שלא ימיתנו אחר ואין הלשון משמע כן אלא יותר נראה דמלת להקבילו מכוון כנגד מלת בפגעו בו ובא להשמיענו דאם אינו יכול להזמין עצמו להמיתו מיד רשאי להמיתו בכל עת שיוזמן כשיפול בידו ע"י מקרה ופגע, ועיין ירושל' מכות לא ע"ד ופ"מ שם. (כ) 15 אלא מה שנאה וכי'. כאשר דרשו לקמן ע"י גו"ש דצדיה (שעכטער שם צד תרסה הע' י'). (כב) 21 יכול וכי'. צ"ל יכול כל מכה במיתה (שעכטער שם) ובמקום ומת צ"ל יומת ואפשר דהמאמר נשנה מתחלה על הכתוב וד"ר: 25 לוי. נראה דרוצה למעט נתכוון להרוג את זה והרג את זה, 23 מרדות. שלית בית דין, ז"ר: 24 מאהבה. האב את בנו, ז"ר: 25 לוי. נראה דרוצה למעט נתכוון להרוג את זה והרג את זה, כר"ש בסנהדרין פ"ט מ"ב וכי' נתן בירושלמי שם כו ע"ב ומדרש תנאים צד קיד ועיין מכילתא דרשב"י צד קכו: — יעמוד: בז"ר מגיה פרט לרב שהכה לעבדו כלומר דמפסוק זה ילפינן דעבד נדון בדין יום או יומים משא"כ בבן חורין ונראה דהורש הוא מונה והולך כאן כל הסעיפים השייכים לדין הורג נפש: — לפה שאמרתה. מיותר: 26 והמלמד וכי'. צ"ל והמלמד סופרים והמלמד תינוקות, ועיין כ"ז מכילתא מס' דנוזיקין פ"ד ומכילתא דרשב"י צד קכ"ה:

מכות מרדות והמכה מאהבה. לפה שני ועשיתם לו כאשר זמם לעשי' לאחיו (שם יט יט)
 יכול אף השוליה להכות אמרת מות יומת המכה לא השוליה ממעט אני בשוליה להכות מכה
 שאינה כדיו למכה והכה לא אמעט בשוליה להכות מכה שהיא כדיו למכה והכה אמרת
 מות יומת המכה לא השוליה מקל אני באלו לא אקל בעבד אחרים ת"ל מות יומת
 המכה מקל אני בעבד אחרים לא אקל בעבד עצמו ת"ל מות יומת המכה אמרתה רוצח
 5 מת אין בעל השור מת מרבה אני אביו נשיא לא ארבה אביו דין ת"ל מות יומת המכה
 מרבה אני אביו דין בבית דין הגדול ת"ל מות יומת המכה אפשר לומר כל אלו באביו
 אבל בזמן שעשה בהם חבורה מגיד שהוא חייב. לפה שנא' וכל ישראל ישמעו ויראו
 (שם יג יב) התקינו שיהו הורגין כרגל יכול > אם לא היתה אשה עברה לא יאריכו לה
 עד שתלד אבל < אם היתה אשה עברה יאריכו לה עד שתלד ת"ל מות יומת המכה
 יכול אם היתה בת שלשה חדשים לא יאריכו לה עד שתלד אבל אם היתה בת תשעה
 10 חדשים יאריכו לה עד שתלד ת"ל מות יומת. או מות יומת מיתה שגורו עליו בית דין
 מניין שיכו אותו באבנים בחצים ובפלחות ת"ל מות יומת מכל צד אין במשמע אלא
 בזמן שהסנהדרין במקומה בזמן שאין הסנהדרין במקומה נתחייב אדם סקילה ביתו נופל
 עליו או היה גוררתו וכו' לפי שנאמר ככד את אביך הרי מי שהרג את בנו מניין שבנו
 15 מותר בו ת"ל גואל הדם הוא ימית וגו':

בג. ויפל, לרבות שקפץ לתוך מעין: והוא לא אויב לו העד: ולא מבקש רעתו
 ושפטו מגיד שדרכו של אדם לא דגו אלא מעידו:

בה. והשיבו אותו העדה, יכול משנתחייב גלות ולא הספיק לגלות עד שמת כה"ג
 יגלה ת"ל והשיבו שאינו זו ממקומו: אל עיר מקלטו, החזירו רוצח לידון היו
 20 מגלין אותו יכול יהו מגלין אותו לעיר שדר ת"ל אל עיר מקלטו: אשר נס שמה, לא
 יצא למול את הקטן, שמה לא יצא להציל מן הגיים מן הנהר מן הדליק' מן המפולת,
 לא יצא לחלק לעניים יכול אם היה עני לא יצא אבל אם היה עשיר יצא ת"ל שמה,
 25 יכול אם היו עשירים כיוצא בו לא יצא אבל לא היו עשירים כיוצא בו יצא ת"ל שמה:
 וישב בה, אל יהי מחור מעיר לעיר. ממעט אני שנמשח בימיו והוא איש ולא אמעט

5 המכה קדושין מג, ב"ר פרישה לד ס"ג, רמב"ם הלכות
 רוצח פ"ב ה"ב, ודבריו לענין עבד לקוחים מס"ז כאן: —
 אמרתה וכו', לשון מה"ג לפי שני השור יסקל וגם בעליו
 יומת שומע אני יומת בידי אדם ת"ל מות יומת המכה רוצח
 הוא על רציחת עצמו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת
 שורו ונראה דכעין זה צ"ל כאן ועיין סנהדרין טו: 6 מרבה
 וכו', כל המאמר סתום דאף דלמדו במכילתא מט' דגויקין
 כן נסתפקו אם הכתוב דמקלל אביו מדבר גם באביו הדיוט
 ע"י הקישא דהכאה לקללה ועוד קשה מאי ראייה מייתי ממות יומת המכה דלא מיירי כלל
 בממכה אביו ואפשר דכל הלשון משושב ונתבלבלו כאן דרשות שונות וסוף הברייתא אפשר לומר וכו' קאי אמאי דקאמר
 לעיל לפה שני מות יומת המכה וכו' כדיו שימות. וכנגד זה אמר דבאביו ואמנו אפילו בעשה חבורה חייב דאל"כ קרא דמכה
 אביו ואמנו למה לי כדיליף בסנהדרין פד: (אבל אין להכחיש כי הלשון אפשר לומר כל אלו באביו אינו כפי' הזה אלא משמע
 דר"ל דדוחק לפרש הכתוב דווקא בהאי גוונא באביו נשיא או דין בב"ד הגדול מאחר דקרא סתמא כתיב) ומאי דקאמר מרבה
 אני אביו נשיא וכו' אפשר דנמשך למאי דקאמר לעיל לענין שליח ומסופק איך הדין באב ששלח את בנו להכות את אחר
 מרבה אני ולא לשון ממעט אני כדלעיל) ואפשר ג"כ דשייך לקמן אחר לפי שני' ככד את אביך ושואל איך הדין באביו נשיא
 אבל לפי' צריך לומר דנקט רישא דקרא והראיה מסיפא דקרא גואל הדם וכו' וצ"ע: 9 ברגל. עיין ספרי דברים פ' צא
 סנהדרין פ"א מ"ד לענין זקן ממרא ותוספתא פ"י ז: 12 יומת. ערכין ז', תוספתא פ"א מ"ד: 13 מכל צד. סנהדרין מה: 14
 נתחייב וכו' כתובות ל': 15 ככד וכו'. ירושלמי מכות לא ע"ד בבלי יב. (ג) 17 מעיין. ולא ידע שיש שם אדם והרגו
 בקפיצתו, ז"ר. תוספתא מכות פ"ב ד: — העד. כ"ה גם ברש"י סנהדרין כט, ובדפוס ויניציאה להעד: 18 ושפטו. בדפוס
 ויניציאה לשפטו, וברש"י שם השופט: — אלא מעידו. נראה דצ"ל ולא מעידו, ועיין ספרי דברים פ' קטט ושכה, סנהדרין כט.
 (כה) 20 והשיבו. נראה דצריך להשלים אותו פרט לזה, מכות פ"ב מ"ו: 24 שמה. מכות פ"ב מ"ז:

סופרים בפ' ב' ט ח' | 2 להכות ט ח' | כ"י:ש: אמר | ט
 ולא | 3 ט ולא אמר | כ"י:ש: אמר | 4 ט ולא | ט ולא | 5 ט
 ולא | אמרת וכו' השור מת | ט ח' | 6 ט ולא | המכה | ט ג'
 מות יומת | 7 אבין | ט ח' | 8 אבל | ט ח' | 9 המוסגר ט ח' |
 13 ט ובתצים |

- שנמשח בימיו והוא קטן ת"ל בשמן הקדש הוא תלוי הדבר ולא באיש: והשיבו אותו העדה, הרי מי שנתחייב לגלות וגלה חוזר למיתתו של שני שומע אני עד מות זה ועד מות זה ת"ל עד מות הכהן הגדול שאמר עד מות הכהן הגדול זה המרובה בבגדים. אשר משח לרבות משוח מלחמה. אותו פרט למשח את עצמו: לפי שנאמר מקלט העיר קולטת ואין מנרשה קולט או העיר מצלת ואין מנרשה מציל ת"ל אל עיר מקלטו: 5
- כז. ומצא אותו, פרט למצא הוא גואל הדם. לפי שנאמר ערי מקלט העיר קולטת ואין תחומה קולט או העיר מצלת ואין תחומה מציל ת"ל מחוץ לגבול עיר מקלטו ורצח גואל הדם, ביד כל מי שיהרגנו וכה"א אך את דמכם לנפשותיכם (בראשית ט ה) מניד שתובעין דמו של אדם ביד כל מי שיהרגנו:
- כח. כי בעיר מקלטו ישב, לרבות אנשי עיר מקלטו שגלו וגלה עמהן שומע אני ישב לו בגלות ת"ל כי בעיר מקלטו ישב לרבות שהרג באותה העיר גולה משכונה לשכונה וכן לוי גולה מעיר לעיר: עד מות הכהן, מניד שאחוזתו מצלת אין לי אלא אחוזתו מצילתו מנין אף כל הארץ מצלת ת"ל ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו מניד שאחוזתו מצלת:
- כט. בכל מושבותיכם בחוצה לארץ יכול אף ערי מקלט יהו נוהגות בארץ ובחוצה לארץ ת"ל אלה הדיינין נוהגין בארץ ובחוצה לארץ וערי מקלט אינן נוהגות אלא בארץ: מכה נפש לפי עדים מנין אף הגולה לפי עדים ת"ל מכה לפי עדים ודיני גלות ומלקות מנין ת"ל כל מכה נפש לפי עדים: עד שהוא כשר להעיד מנין אף עד שאינו כשר להעיד ת"ל עד ועד שאמר עד ועד לרבות בעל דין:
- לא. ולא תקחו כופר, הרי מי שנתחייב לגלות וחבלו בו ואמרו לו צא ולך יכול יש לו חבל אמרת לנפש לגולה. ולא תקחו כופר לנום לרבות שגלה לעיר מקלט

8 במקרא ואך | 16 אלה | ט ח' | : הדינין.

1 ולא באיש. אינו מובן, ועיין מכות יא ולקמן: — והשיבו וכו'. נראה דצ"ל וישב בה וכו': 2 שני. העיקר חסר ולפי הענין נראה דר"ל שמת כ"ג עד שלא נגמר דינו ומנו כ"ג אחר תחתיו ולפ"ז צריך לומר דשומע אני שייך לקמן אחר לרבות משוח מלחמה כפירוש ה"ר. ולקיים הגרסא שלפנינו אפשר לומר דלא מיירי במת אלא שהעבירוהו מכהונה גדולה ומנו כהן גדול אחר תחתיו: 3 רז"ל. דמשמע אחד ולא שנים ולפי הפ' השני לעיל אפשר דצריך להשלים אשר משח אותו בשמן הקדש שנמשח בימיו כדאייתא במכות ולפ"ז אפשר לגרוס כאן האמור לעיל ולהגיה: ממעט אני שנמשח בימיו והוא קטן וכו' בימיו והוא איש ת"ל בשמן הקדש בשמן הקדש הדבר תלוי ולא באיש פ' דינא דלא מיעט הכתוב אלא כשעבר מכהונה גדולה והיה הרוצח עדיין קטן אבל אם כהן שעה אחת בכהונה גדולה כשהיה הרוצח כבר לאיש נמשח בימיו קרינן ביה ומכש"כ כשעבר לאחר שנעשה מעשה הרצחה ומהדר דבשמן הקדש הדבר תלוי היינו שעדיין משיחתו עליו בשעה שנתחייב זה גלות: — שאמר. צ"ל כשאמר ונראה דכוונתו למאי דכתיב הכהן הגדול פעם שנית בפסוק כח: 4 פרט וכו'. בוד"ר מגיה פרט למשיח עצמו פ' משיח עצמו שהרג. עיין מכות פ"ב מ"ז, סנהדרין יח, רש"י ותוספות שם, רמב"ם הלכות רוצח פ"ז ה': 5 ת"ל וכו'. מלת אל דייק אבל יותר נראה דצ"ל בתחלה לפי שב' אל עיר מקלטו (או עיר מקלט כלקמן) וכו' ת"ל את גבול עיר מקלטו. ועיין מכות פ"ב מ"ז, תוספתא פ"ג ו, בבבלי יב. (כו) 6 פרט וכו'. לפי הלשון משמע דמחלק בין אם היה מתחלה הרוצח שם ואח"כ בא אליו גואל הדם או להפך אבל קשה איוו סברא להחלק ביניהם ואפשר לומר משום דבסתמא אם הרוצח מעצמו בא אל גואל הדם הוא בוטח בו שלא יתרגנו ומשמיענו הכתוב דאין גואל הדם רשאי להערים עליו להראות עצמו כאוהב ולהרגו אח"כ, ובז"ר פ' פרט למצא הוא גואל הדם דאין הרוצח רשאי להרוג גואל הדם אע"ג דגואל הדם מותר להורגו, אבל אין הלשון משמע כן: 8 ביד וכו'. נראה דצ"ל אין לו דם ביד וכו', ספרי צד רכ: — לנפשותיכם. סיפא דקרא ומיד אדם וכו' אדרוש. (כח) 10 וגלה. נראה דצ"ל גולה: — שומע וכו' ת"ל. אפשר דשייך למטה: 12 לעיר. ספרי שם: — עד וכו'. כאן אפשר דצ"ל שומע אני ישב לו בגלות ת"ל עד וכו' דסד"א דדוקא בגולה ממקום אחר אבל מעיר לעיר ומשכונה לשכונה אינו שב לעולם קמ"ל. ואפשר ג"כ דמלתא באפי נפשה היא ופסטה דקרא מפרש והולך כדרכו בכמה מקומות: — מצלת. דאינו רשאי להורגו בארץ אחוזתו כששב לאחר מיתת כ"ג: 14 מגיד וכו'. צ"ל מגיד שאף כל הארץ מצלת. (כט) 15 בכל מושבותיכם. במה"ג מעתיק כאן הברייתא דמכות ז, והיו אלה וכו' עד ואין אתה מושיב בכל עיר ועיר ומסיים בלשון הס"ו יכול אף ערי מקלט וכו' ת"ל אלה הדיינין וכו'. עיין ספרי צד רכא, מכות פ"א מ"י, ירושלמי שם, תוספתא סנהדרין פ"ג י: 17 ודיני גלות. מיותר, או אפשר דצ"ל דיני גלות ומלקות מנין ת"ל כל מכה נפש אף הגולה והלוקה לפי עדים: 19 בעל דין. אף קרובי הנרצח יכולין להעיד על הרוצח ואפילו הרוצח עצמו אם הוא חי עדיין, דר"י. וא"כ דהא לא יענה כתיב ואין יליף מכאן דבר שהוא כנגד משמעות הכתוב לגמרי אלא נראה דר"ל דאפילו עד פסול אינו יכול ללמד על הגרונן חובה ואפילו הבעל דין על עצמו וידוע דדרשו הכתוב כן לענין דאין העדים יכולים ללמד חובה ומן הרבוי דר"י שמעינן כאן דאף בעד פסול ובעל דין הדין כן. עיין ירוש' סנהדרין כב ע"ב והלשון משוכש ובבבלי לד, ותוספתא סנהדרין פ"ט ד. (לא) 21 אמרת וכו'. נראה דצ"ל לנפש רוצח לנפש גולה שכן הורג נפש בשגגה נקרא ג"כ רוצח

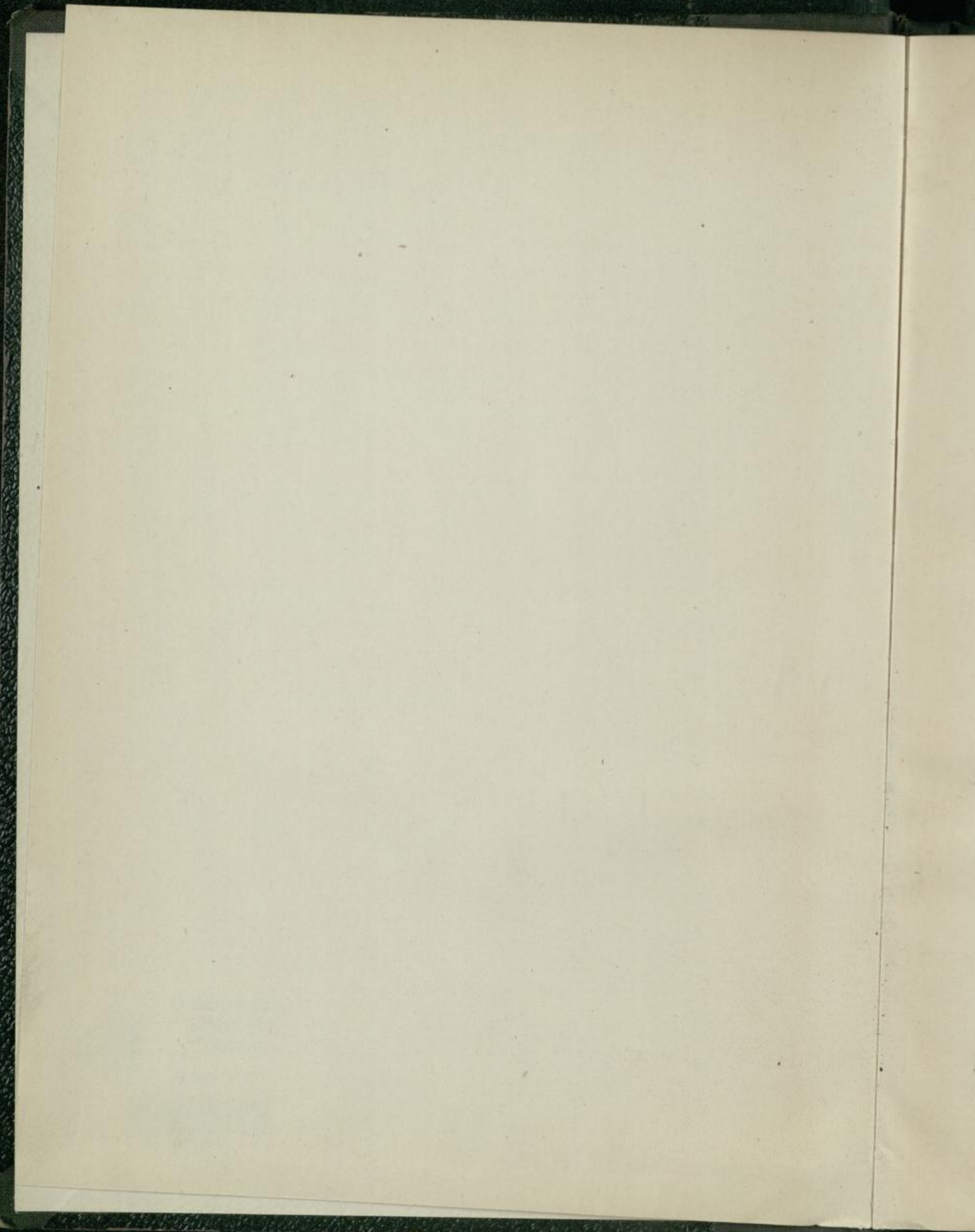
וחבלוֹבו אמרו לוֹצא ולך יכול יש לו חבל ת"ל ישוב. הנמכר לשנים ושלמו שש
 וחבלו בו ואמרו לו צא ולך יכול יש לו חבל ת"ל ישוב:
 לג. ול ארץ לא יכופר, הרי עגלה כאדם מה אדם תולה אף עגלה תולה. ולא תטמא
 את הארץ היא טהורה מליטמא ואין כל הארצות טהורות מליטמא. שוכן בתוך
 יכול בתוך מאה בתוך אלף ת"ל בתוך בני ישראל ויש אומרים בתוך כל 5
 שבה ושכט ויש אומרים בכל השבטים ר' נהוראי אמר כי אני ה' שוכן בגלות ת"ל
 בארץ או בארץ ואתם בגלות ת"ל בתוך בני ישראל בשעה שבני אדם בארץ ולא
 בשעה שהן בחוצה לארץ.

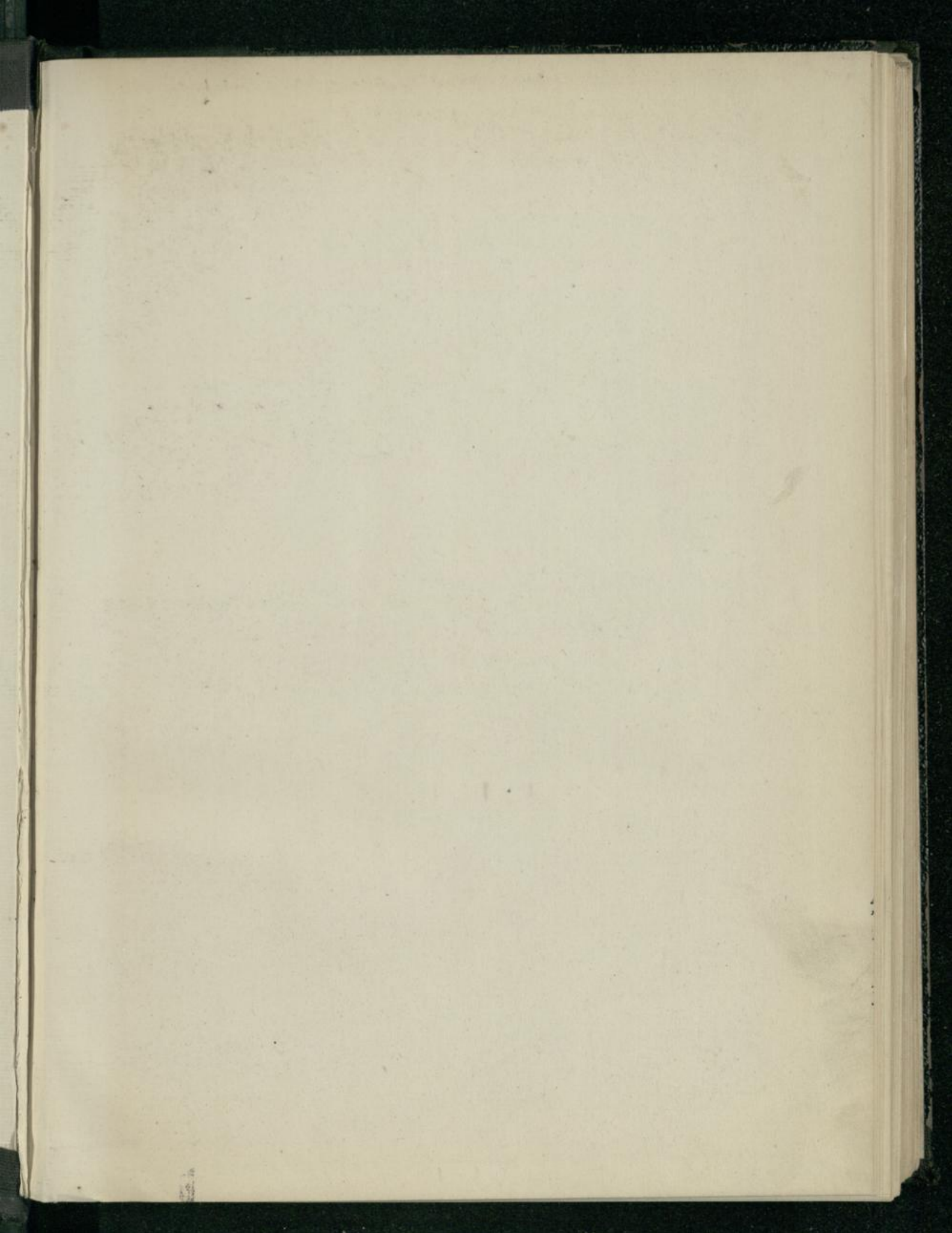
כאשם תלוי. ועיין ספרי צד רכב, ת"כ חובה פרק כא ב:
 4 מליטמא. עיין זכחים קיג, ז"ר: 5 יכול וכי. עיין לעיל
 צד רסז: 6 בגלות. צ"ל יכול בגלות: 7 אדם. צ"ל ישראל
 8 בחוצה לארץ. ספרי שם:

ואין ר"ל דכן פשט הכתוב דהא אשר הוא רשע למות כתיב
 אח"כ, ועיין תוספתא בבא קמא פ"ט טו ואפשר דשם מיירי
 באינו מסרב לצאת: 17 ולך. לאחר מיתת כ"ג: — ישוב.
 צ"ל לשוב וכן בסמוך: 2 ישוב. ב"ק כח. 3 כאדם. ככ"ג
 דתולה ואינו מכפר, ז"ר. וא"ג אלא צ"ל כאשם והכוונה

Nachträge und Berichtigungen (V = Variante, A = Anmerkung)

- S. 1, Z. 6 vgl. Sifra Ked. Per. V.6.
- S. 2, A. 2 statt 2 lies 4; das. A. 9 vgl. S.161 A. 23. Kurz ausgedrückt R. Josch. erscheint die Antwort בא זה ולימד על זה nicht befriedigend. Friedmann will איכן שומע אני lesen, aber dadurch wird die Sache nach meinem Dafürhalten nicht besser, sondern eher schlimmer, weil dadurch der Satz eine selbständige Bedeutung gewinnt. In Wirklichkeit ist er mehr Parenthese und dient bloß zur Begründung der Frage, um die allein es R. J. zu tun ist. Der Sinn ist: es **muß** מהנה שכינה bedeuten, denn von מהנה ליהוה ist weiter die Rede, folglich entsteht die Frage.
- S. 3, A. 10 statt זבחים lies זבחים; das. A. 13. Die Emendation kann plausibler gemacht werden durch die Annahme, daß unser Text durch einen Ausfall entstanden ist und daß er ursprünglich hieß: ועד מוכר ועד נקבה תשלחו [אין לי אלא אדם כלים מביין ת"ל וכל טמא לנפש] אדם וכר.
- S. 10, A. 16. In den Nachträgen der Wilnaer Ausgabe S. 273 wird die Bemerkung REW.'s berichtigt, dadurch wird der Widerspruch beseitigt.
- S. 13, V. Z. 1 statt וקנא lies וקנא; das. A. 17, vgl. Midr. Tann. Deut. S. 94.
- S. 14, A. 13 statt (ומן הבעל) an zweiter Stelle lies (ומן הבעל).
- S. 15, V. Z. 7 von unten statt דל lies דל.
- S. 17, A. Z. 8 statt התוספתא lies התוספתא.
- S. 27, A. 6. Da auch Jalk. später אכילה אכילה liest, so ist es wohl richtiger אכילה auf זויר ששרה פתו כיון beziehen.
- S. 33, A. 1 statt 1 lies 10. Da die Worte nirgends gut einzuschieben sind, weder Z. 8 vor מה ת"ל, noch auch Z. 9 vor לאביו ולאמו אינו מטמא und Stelle keinen passenden Sinn geben, so ist es wohl am richtigsten anzunehmen, daß mit הא וכר eine zweite Version beginnt, welche mit der ersten auf S 32, Z. 27 beginnenden parallel läuft, und zwar bedeutet הא עד וכר, daß לאביו ולאמו וכר, weil in הא עד וכר enthalten, überflüssig ist. Nach der LA. des ר"ה, welcher Z. 11 בל יטמא לקרובים אבל מטמא למ"מ liest, bedeutet es, daß מטמא למ"מ selbstverständlich ist.
- S. 34, A. 13 vgl. Lewy, Interpretation des palästinensisch.Talmud — Traktats Nesikin S. 45. Für ברה"י muß es ברה"י heißen.
- S. 37, Z. 6 statt אם lies את.
- S. 40, A. Z. 7 von unten statt בתוספתא lies בתוספתא; das. A. 8 vgl. Friedmann Einleitung zu der Mech. S. X.
- S. 47, V. Z. 3 st. 6 lies 8; das. A. zu Z. 15 statt כ"א lies וכ"א und statt השלש lies השלש.
- S. 48, Z. 4 vgl. Pirke d'R. Eliezer c. 36. nach dem Text des Midr. Hag. ed. Schechter XXII.
- S. 49, A. 13. REW emendiert wohl deshalb, weil er in der angeführten Stelle einen Beweis vermißt, weshalb er mit derselben etwas Neues beginnen läßt.
- S. 51, Z. 15. Für בעגלה muß wohl בכתף gelesen werden, oder אלא ist zu streichen.
- S. 57, Z. 2 statt על עבר hat ed. pr. אל עבר.
- S. 59, A. 6 vgl. Mech. Jitro. c. 10.
- S. 61, Z. 2 vgl. Pesach. 6b, Jer. Schek. 49d, Rosch. Hasch. 56b und Sifre S. 169; das. A. 25 statt בא פ"א lies מכי בא פ"ה.
- S. 64, Z. 16 vgl. Zeitschrift בית המדרש, Wien 1865, S. 58 ff.
- S. 79, A. 13 vgl. Mech. d'RS., S. 41.

*Erworben mit Unterstützung der
Fritz Thyssen Stiftung*

Universitäts-
bibliothek
Potsdam

Inventarnr.

95058424

Universitäts-
bibliothek
Potsdam

Ausleihnr.

95058424